

R
2403

XB

I) III A.

I. 87

D. EPIPHANII EPI
scopi Constantiæ Cypri, contra octoa
ginta hæreses opus, Panarium, siue Ar
cula, aut Capsula Medica appellatum,
continens libros tres, & tomos
siue sectiones ex to
to septem.

IANO CORNARIO MEDL
co Physico interprete.

Vnâ cum alijs eiusdem D. Epiphaniij operibus, partim nunc de
mum ultra superiorem editionem adiectis, partim etiam multo
quàm antea emendatioribus: quorum Catalogum
uersa pagina ostendet.

*Accesit quoq; locuples Rerum & uerborum memo
rabilium Index.*

Ex Cæs. Maiest. Galliarumq; regis gratia & priuile
gio, ad septennium.

DIVI EPIPHANII OPERA HOC
in libro compræhensa, sunt hæc:

Contra octoaginta hæreses Opus, Panarium appellatum, continens
libros tres, & tomos siue sectiones ex toto septem.

Eiusdem D. Epiphaniij Epistola, siue liber Ancoratus appellatus,
docens de uera fide Christiana.

Eiusdem D. Epiphaniij Anacephaleosis, siue summa totius operis
Panarij appellati, & contra octoaginta hæreses conscripti.

Eiusdem libellus de mensuris ac ponderibus, & de asterisco ac obelo,
deq; notis ac characteribus in diuinæ scripturæ interpreti-
bus, per Origenem usurpatis.

*Omnia per IANVM CORNARIVM Medicum Physic-
cum Latine conscripta.*

Eiusdem Epiphaniij Historia de Prophetarum uita & interitu, denuò
recognita, ac uelut de integro conuersa, ALBANO
TORINO interprete.

Eiusdem Epiphaniij epistola ad Ioannem Constantinopolitanũ Epi-
scopum, uaria eruditione salubriq; admonitione plena,
D. Hieronymo presbytero interprete.

4-III C

242

52371219

ILLVSTRISS. AC POTENTISS. PRINCIPI
AC DOMINO, D. IOANNI FRIDERICO, SA-
xonix Ducis, Sacri Ro. Imp. principi Electori, ac Archimareschallo, prouinciali,
Thuringix comiti, Misnix Marchioni, & Burggrauio Magde-
burgen. Ianus Cornarius medicus physicus
Francoforden. S. D.

VVM Deus opt. max. ita credo, uoluerit, Illustriss. prin-
ceps Ioannes Friderice, ut iam biennium, præstantissimum ac
eloquentissimum Græcorum Theologum, Diuum Basilium
Latinis hominibus legendum conuerterim: neq; enim humanis
uiribus adscribendus est is qui mihi contigit successus, ut intra
unius anni spacium totum opus absoluerim, trium usus exempla-
rium collatione, & adhibita alicubi priorũ in quibusdã libellis
interpretum lectione, quo undiquaq; absolutũ, si id à me præstari posset, optimum opus
publicarem. Nam etsi non male dixerit ille, Labor improbus omnia uincit: & hæc
res non sine magno labore à nobis perfecta sit: tamẽ nihil hic tribui meis uiribus uolo,
nisi si alicubi à Magni illius uiri sententia exprimenda excidi, quod haud scio an non
alicubi acciderit, aut an satis caueri ab ullo aliquo interprete possit. Quum itaque
Deus opt. max. ita, inquam, uoluerit: & is nobis diuinitus in illo opere contigerit suc-
cessus, pergere ulterius in Theologorum Græcorum lectione mihi uisum est, tum stu-
diosorum gratia, tum mei ipsius, ut uerum fatear: ne quis mihi impingat illud, Ita me in
Theologis uersatum esse, uelut canis in Nilo, bibit & fugit. Nam & in hoc studio-
rum genere adeò nullus fuit mihi extimescendus crocodilus, qui me auerteret ac fuga-
ret, ut sint etiam peculiare quædam illecebræ, quæ etiam inuitent animum non penitus
à pietate abhorrentem: præsertim si cui munificus ille donorum omnium largitor Spi-
ritus adspiraret. Et ut laborem hunc nostrum putem esse utilem, & multis profuturum,
magni quidam Theologi faciunt, qui me tum ultrò currentẽ suis acclamationibus anima-
runt, tum ex fatigatione torpescẽ extimularunt, non modo frigidam languenti affun-
dentes, sed etiam manũ porrigentes, deducentes, & auxiliũ ferentes. Proinde publicæ
utilitatis gratia, insignem item Theologũ Epiphanium aggressus, etiam ipsum in la-
tinam linguam transtuli. Et hoc aliquanto etiam alacrius feci, tum propter ipsius au-
thoris præstantiam, tum propter operis raritatem, quod in hunc diem neq; Græcè,
neque Latine typis excussum est: imò nunquam ab aliquo attackũ, qui id Latinum fa-
cere tentasset. Certè Diuus Augustinus de hæresibus ad Quod uult deum scribens,
qui ab ipso petierat de hæresibus, ipsorumq; erroribus instrui, dicit, de hoc argumen-
to Græcè scripsisse Cyprium episcopum Epiphaniũ, in doctrina catholice fidei (sic
enim loquitur) laudabiliter diffamatum. Et addit: Vide ergo ne forte librum sancti
Epiphaniij tibi mittere debeam. Ipsum enim arbitror Philastrio doctius de hac re tra-
ctasse, qui possit apud Carthaginem in Latinam linguam uerti facilius atque commo-
dius, ut tu potius præstes nobis, quod quæris à nobis. Hæc Augustinus. Et optandũ
esset, ut Quod uult deus Epiphaniij conuertendi laborem suscepisset, & hic labor ad
nos extaret. Aut enim hunc laborem me subire non fuisset opus, aut si omnino rursus La-
tinum facere uisum fuisset, extitisset illius opus, quod indicis uice esset, & quod genui-
num erat huius authoris, præ se ferret. Nunc quum hoc factum non sit, his commodita-
tibus

tibus priuat, unicum exemplar sequuti, quod potuimus præstitimus, ut Epiphanius latine legatur, iuxta interpretis fidem, ita ut nihil adiectum, neq; immutatum a nobis sit, nisi palam uiciatum, quod non infrequenter occurrit in ipso exemplari. Sed profuit etiã hac parte hoc nobis, quod multa τρωτοσύη, atque iisdem uerbis contra diuersas hæreses repetit Epiphanius, ut ex altera lectione alteram corruptam emendare detur. Præterea quum bonam partem Irenæi τῶν ὁμῶν transcribat, nõ incommodum nobis fuit Irenæi latinum exemplar adhibitum, quanquam id ipsum uitiosissimè translatum sit, et plus ex Epiphanio restitui possit, quàm ipsum mihi in Epiphanio conuertèdo profuit: ut mirum sit, Erasmi Roterodamũ, acri alioqui iudicio in eiusmodi præditũ, putasse, ipsum Irenæum latine scripsisse. Optandum esset, inquam, laborẽ conuertèdi Epiphani Quoduult deum suscepisse, ut uel hoc saltẽ hinc cognosceremus, an hic esset liber is Epiphani, de quo ipse Augustinus scribit. Nam reuera uidetur ipse Augustinus hoc opus Panarium inscriptum nõ habuisse, neq; uidisse. Quum enim Epiphanius multus quidem sit in historia recensenda, quod ad originem, studia, natale solum, hæresis occasione ac prætextũ attinet, per singulas adeo hæreses: et tamen longè maiore industria ipsas occasiones ac prætextus, unã cũ erroneis opinionibus, per ueras scripturas, ipsarumq; interpretationes refutet ac cõdemnet: haud scio, quomodo Augustino in mentem uenire potuerit, ut ad eundem Quoduult deum sic scripserit: Noster uero Epiphanius Cyprius Episcopus, ab hinc non longè humanis rebus exemptus, de octoginta hæresibus loquens, sex libros etiam ipse conscripsit, historica narratione commemorans omnia, nulla disputatione aduersus falsitatem pro ueritate decertans. Breues sanè sunt libelli, et si in unum librum redigantur, nec ipse erit nostris, uel aliorum quibusdam libris longitudine comparandus. Ex his uerbis indicat sanè Augustinus, se hoc magnum et bene longum Epiphani opus non habuisse: sed aut singulis libris, aut librorum tomis præmissa argumenta uidisse, et ipsa uidelicet breues libellos appellasse: aut Anacephalæosi eiusdem Epiphani saltem habuisse, quæ etiam ad finem huic operi est adiecta. Hoc enim opus nulla parte ab Augustino exequatur, tantum abest ut id superarit. Aut igitur hoc Epiphani opus Augustinus non uidit, aut iustũ opus Augustini nõ extat, et perijt, aut non præstitit Augustinus quod promissit. Nam catalogus ipsius uix præmissis librorum Epiphani argumentis, aut Anacephalæosi illius comparari potest. Itaque etiam hac de causa expetendum maxime est hoc D. Epiphani opus, nostro præsertim sæculo, in quo nihil uulgariùs est quàm hæreseos nomen alterum alteri obijcere, sicut etiam multarum sectarum est feracissimum. Tametsi enim ueræ fidei ratio in sacris literis expressa, index sit, per quẽ omnis adulterina doctrina probatur, ac reprobata comperitur: tamen ipsæ quoque hæreses palam propositæ ostensæq; ac per diuinam scripturam confutata, uanitatem ac putiditatem suam apud omnes detegunt, dum suo inani prætextu per ueritatem denudantur. Id quod egregie præstitum est ab Epiphanio in hoc opere. Atque utinam etiam hodie hæc quæ putantur hæreses, consimili modo conuincerentur, ab his qui et librorum et hæreticorũ ipsorum exustionem suo quodam iure facere audent: aut si eò usque procedere non datur, librorum in suas regiones inuentionem prohibent, quod etiam ab ipsis sectis inter se mutuò factum esse uidimus. Non esset itaq; malum exemplum Epiphanius, si doctrinæ quæ a uera fide alienæ sunt, aut aberrant, per eos qui rectè sentiũt, ex diuinæ scripturæ testimonijs reuellerentur, quemadmodum Epiphanius fecit. Sed facilius est dam-

nare, excludereq; ac exurere aliquid, quàm redarguere, ac meliora præstare. At profectò manet etiam hos sub pietatis specie tyrannos suum supplicium, et non effugient eius, qui nunc hæc patienter ferre uidetur, Dei ἰκδινοῦ ὀμῶν. Certè si iuxta Epiphani institutum, hæreses proferrentur, ipsarumq; prætextus ex falso excogitata diuinæ scripturæ interpretatione per ueritatem redarguerentur, multi ad sanam doctrinam reuerterentur, et in rectam uiam redirent. Nunc illa tyrannis non solũ non reuocat ad rectam uiam, sed plures etiam a se abalienat, qui crudelitatem detestantur, etiamsi uerè hæretici esse, illi conuicti essent. Et quomodo concordia fieri poterit in statu religionis, si hoc modo grassari perget istorum tyrannis, nullũ habens in primitiua ecclesiæ exemplum? De Arianis equidem legimus, quod persecuti sunt orthodoxos, et multis malis affecerunt. Verũ catholicæ ecclesiæ præcepit Paulus, Hæreticum hominem post unam aut alteram admonitionem fuge, gnarus quod talis euersus est, et peccat per se damnatus. Quod si ad concordiam res Christianæ religionis non redierit, nec sequemur ueterum Theologorum in tractandis hæreticis exemplum: timendum est ne unã cum uera pietate etiam ipsæ literæ ac omnia bona studia pessum eant. Quare nihil uereor aliquos futuros esse, qui hanc meam operam in hoc eximio Græco Theologo ad Latinos conuerso improbent, quasi tales hæreses suppressere oporteat, et non publicare, ne uidelicet alicui erroris occasio detur: quando sanè non in hoc mala nobis proponuntur, ut ea sequamur, sed ut cognita uitemus ac detestemur, et diaboli insidias atque opus cognoscamus. Alioqui nec uenenatas rerũ materias, nec uirus eiaculantia reptilia scripto prodemus, ut ne aliqui his ad aliorum perniciem utantur. At quum uenentorum cognitio hoc commodi præbeat, ut ne ignari ab illis lædamur, aut uitæ damnum incurramus: quæ est insania, dicere hæreseon notitiam magis efficere ut incurramus errorem, quàm ut uitemus? Esto autem esse improba ingenia, quæ sibi ipsi malum, uelut Cæcias, quod dicitur, nubes attrahant: profectò ea propter non suppressedi sunt malorũ errores, ac peruersæ opiniones. Imò potius producèdi, ut a ueritatis luce mendacia tenebrarum redarguantur: et qui sordet, sordescat adhuc amplius. Aut tollendus erat omnino serpens ille, ut ne uafris persuasionibus molle natura Eux primæ matris nostræ ingenium ad improbam inobedientiam, per leuem esus pomi uoluptatem deciperet. At uerò hæc omnia, illustrissime Princeps Ioannes Frideriche, recensenda putauit, non ut peruersis quorundam ingenijs occurrerem, quorum nulla est cura Hippoclidæ. Sed ut Celsitudini tuæ declarem, quàm uellem omnino C. T. dignum hoc munus uideri, quod post inscriptum eidem C. T. Græcum Dioscoridem, post tredecim iam annorum tempus, tandem C. T. offerre statui. Non quod nihil interim sit a me editum, sed quod quum multa a nobis sint è Græcis ad Latinos conuersa, quàm multa nemo unus ab hominum memoria in Latinam linguam de Græcis translulit, atq; hæc è diuersis doctrinarum generibus, Philosophia, Physica, Medicina, ac Theologia: nullum opus æquè C. T. decere uisum est, uelut hoc Epiphani scriptum. Quum enim acerrimus sis in opprimendis recens enatis hæresibus, ipsasq; fugias, et fuges è tuã ditione, et ueræ fidei doctrinã amplectaris, foueas, tuearis ac defendas: fieri non potest, ut hic liber C. T. non sit dignissimus, qui simili studio in sectis extinguendis, et uera pietate instauranda elaborat. Debit autem et aliàs meæ erga C. T. obseruantia testimonium aliquod fieri splendidum, nempe patriæ meæ principẽ: cui quũ præsens nulli usui esse possim, hoc officium meum complaciturũ spero, quũ non sit quod

amplius præstare queam. Et reuera non mediocre gaudium est mihi, sexcentos esse in patrijs mihi, regni tui ditionibus, quos me præcedere uideo, ut nullus mei usus expectetur: atque utinam nunquam expectetur. Non quòd nullo patriæ amore tenear: quæ enim esset hæc erga patriam inhumanitas? aut quòd nesciam quantum patriæ debeatur: sed quòd ex animo de solida hac patriæ gloria gaudeam. Nimirum præter eos qui apud exteros uiuunt, esse tot insignes ducatus tui uiros præsentem, qui C. T. & usui, & utilitati, & ornamento esse possunt. E quorum numero unum quendam quasi insignem phœnicem, undiquaque doctissimum Philippum Melanchthonem proferre non dubitabo, quo & præceptore & amico per multos iam annos usus sum. Hic opus hoc ita probauit, ut id primùm in studiosorum gratiam à clarissimo uiro D. Ioanne Langio Erfordiensis impetrarit. Deinde ad industrium uirum Ioannem Oporinum utraq; lingua professorem clarum miserit, quo illius, & Roberti Chimerini industrii typographi opera Græcè ederetur. At hi ambo ut melius de Latina lingua, & de studio sis Græca non asequentibus mererentur, persuaferunt mihi, ut post Basilij conuersionem à me factam, etiam hoc Epiphanijs opus aggressus sim, & intra nonum mensem in Latinam linguam transtulerim. Atque hoc extra professionis medicæ, in qua iam per uiginti annos uersor, rationem. Verùm dum hoc ago, maiorem rationem pietatis habui, & ueræ Christianæ doctrinæ, quæ reuera in utrisque his Theologis Græcis insigniter illustris existit, quàm uel priuati quæstus, uel Spartæ meæ exornandæ mihi peculiariter propositæ: præsertim quum magnos quosdam Theologos hoc meum studium ualde probare uiderem: & Philippus Melanchthon quum superiore anno hic esset, de Vangionico colloquio reuertens, etiam industriam hanc meam collaudaret, præsertim unà cum ipso, magno illo & ad omnia magna præstanda nato, Celsitudinis tuæ procancellario Francisco Vuimariense, cum alijs multis egregiè doctis uiris, omnibus uno ore operam hanc meam approbantibus. Spero autem istam ad Theologiam exspaciationem mihi ad hoc profuturam esse, ut alacrior et uegetiore animo rursum ad Hippocratem & Galenum contendam, si qua uel hinc possit per me utilitas studiosis emergere, quando sanè gustum eorum non iniucundum se percepisse quidam studiosi iuuenes testati sunt, ut etiam in ampliore expectatione consistant. Porro uixit hic Epiphanius temporibus Valentis et Gratiani, fuitq; contemporaneus Basilij Magni, Gregorij Theologi, itemq; Chrysostomi, cum quo etiam in contentionem incidit, dum ille iniquo animo fert Origenis librorum damnationem, & hæreticos Origenis errores ab Epiphanio in synodo Constantinopolitana publicè prolatos, in qua contentione illud admiratione dignum accidit, quod uterque alteri uates fuit: Epiphanius illius futura depositionis ab episcopatu, Chysostomus huic imminentis mortis, & intercipiendi reditus in patriam. Sic enim alterum alteri malum imprecatur esse, & prædixisse, Ecclesiastica historia, Tripartita appellata, refert. Quicquid autem eius est quod contra Origenem Epiphanius in hoc opere tractauit, ad eius hæresim manifestandam ac confutandam, profecto ualde corruptum fuit in Græco exemplari, ita ut integra folia desint, haud dubiè ab aliquo pio uiro, qui bene uoluit Origeni, exempta. Et sane in his locis quos Epiphanius producit, inexcusabilis est Origenes, & impias ipsius opiniones etiam Hieronymus ac Augustinus notarunt. De Epiphanio uero idem Diuus Hieronymus testimonium illustre profert his uerbis: Epiphanius Cypri Salaminæ Episcopus, scripsit aduersus omnes hæreses libros, & multa alia, quæ ab

erudit

eruditus propter res, à simplicioribus propter uerba lectitatur. Superest usque hodie, & in extrema senectute uaria cudit opera. Sic Hieronymus. Et uidetur sanè doctrinam in ipso probare, uerba uero à simplicioribus magis expeti dicere, uelut eius quæ non fuerit eloquentiæ studiosus, sed ueritatem simplici oratione tradere satis esse putarit. Hunc itaque scriptorem, Theologum pium, eruditum, & ueræ pietatis studiosissimum, nunc quasi recens natum, & ex profundis tenebris in lucem productum, & per me latinum è Græco factum, & Celsitudini tuæ peculiariter dicatum, suscipe Princeps illustrissime, legere q; dignare, tueriq; ac defendere: & ex hoc studium ac officium meum erga C. T. agnosce. Dabitur fortassis alibi commodior mihi locus eximias tuas Heroicas uirtutes recensendi. Hic quum pientissimum Theologum pientissimo Principi inscribendum ac mittendum putarim, satis sit hoc studiosis indicasse, quem C. T. præferrem, me reperire potuisse neminem. Opt. ac diu ualeat C. T. magnum studiorum bonorum & pietatis præsidium. Fran-

cofordæ ad Mœnum. Calen. Nouem.

Anno Christi M. D. XLII.

EPISTOLA SCRIPTA NONAGESIMO

SECUNDO ANNO REGNI DIOCLETIANI, VALENTI-
NIANI ET VALENTIS ANNO DVODECIMO, ET GRA-
tiani anno octavo, ad Epiphanius Palaestinum Eleutheropoliten, qui fuit pater Monasterij in eiusdem Eleuthero-
polis uicina, tunc uero urbis Constantiae prouinciae Cypri episcopus extitit, ab Acatio & Paulo presbyteris & ar-
chumandriis, hoc est patribus monasteriorum, partium Chalcedonis, & Berrhoeae cauae Syriae, de eo quod contra
omnes haereses scripsit, imò quod et multi adhortati sunt ac coegerint ipsum
ad hoc Opus aggrediendum.

DOMINO meo & reuerendissimo per omnia, pientissimoque patri Epiphanio
episcopo, Acatio presbyter, & Paulus presbyter, archimadrax, in Domino
gaudiu. Sufficiebat equidem conspectus pietatis tuae Pater, qui uerbis spiritua-
libus nos impleuit, & tantum in nos desideriu implantauit, ex tuo intuitu ob-
ortum. Verum quandoquidem praeuia fama discipuli Seruatoris praedicat, &
fragrantiae uerborum & actionum appetentiam infundit, ut & uerbis & sen-
tentijs exatiemur, oportebat quidem nos accedere, ut praesentes gratiae tibi ex Deo uelut Aposto-
lis date participes fieremus. At quando uia intercepta est per infirmitates ac arumnas corporales,
non potuimus ipsi proficisci, & ad pedes tuos prouolui, audireque ac discere progredientia ex ore
tuo spiritualia sancta uerba. Credimus enim, quod si digni fuisset audire ac reuertì, firma-
semus utique Rempublicam, cui praefecti sumus, si modo digni sumus finem eius assequi. Quum
igitur infirmitas detineat, rogamus tantam tuam pietatem, ut ne inuideas nobis ex his quae reue-
ra tibi a Seruatore donata sunt impetiri. Confitemur enim, non solum nos, sed etiam omnes,
quod in hoc seculo nouum te apostolum & praecorem Dominus excitauit, Ioannem nouum,
& praedicantem quae debent seruari ab his qui cursum hunc propositum habent. Quum igitur
communis frater Marcellus, ob tantam famam angatur, & desiderio pietatis tuae trahatur, sitque
ex nostro ouili, & recens in fide instructus, ipsum sane tantae uiae ministrum adepti, tantam no-
stram peccatorum uidelicet, ad te Seruatoris discipulu, audaciam ipsi iniunximus. Quod uero
cupimus, hoc est, ut ea quae dicta sunt a te ad quosdam fratres, nobis discenda dones: quod tibi
quidem iusto minime graue est, nobis autem peccatoribus, dum participes sumus, gaudiu in Do-
mino parit. Nam spiritualibus tuis uerbis impleti, ab iniquitatibus nostris alleuamur. Audiui-
mus autem indita esse nomina sectis a praestantia tua, quarum singularum superstitionum peti-
mus, ut pietas tua nobis haeresim palam declaret. Aequale est enim uniuersorum donum. Et pe-
timus te preces facere, te iustum Domino, pro omnibus desiderantibus te, & expectantibus a
te donum. In ieiunio & oratione sumus, ut communis noster frater a praestantia tua benigne su-
sceptus, & afferat nobis donatu a te munus, & sic consuetas preces patri & filio & spiritui sancto
transmittat. Omnes fratres sperant per preces a te pro ipsis sientes confirmari. Adhortamur, ut ne
cuncteris impetiri gratiam diuinam Apostoloru quam, habes. Omnes parui in ouili accoetur,
preces ad potiore transmittunt, quo participes fiant spiritualis ex pietate tua doni. Robustus
in Domino, et laetus in Christo ac sancto spiritu, datum tibi thronu ac diuinu
munus perficias & absoluas, usque ad expectantem te coronam,

EPISTOLA RESCRIPTA AD ACATIVM

ET PAVLVM PRESBYTEROS, AB EPIPHANIO, AD
EA QVAE AB ILLIS AD IPSVM SCRIP-
pta sunt, de eo quod ipse contra haereses scripserit.

DOMINIS honorandissimis fratribus, & in presbyterio confortibus, Aca-
tio & Paulo, Epiphanius in Domino gaudium. Prooemium, siue praefatio-
nem ueteres scriptores, uelut inscriptionem ac titulum describentes, per enig-
ma totius subiectae tractationis indicium praebuerunt: unde & ipsi eodem
dicendi stylo usi, praefamur ad uos charissimi, ea quae ad petitionem uestram
contra haereses scripsimus, omnem rem in breuem summam colligentes. Qua-
doquidem enim declaraturi sumus uobis & nomina sectarum, & nefarias
apud ipsos actiones reuelaturi, quae uelut uenena ac toxica existunt: cum ipsis sane etiam anti-
dotos ada prantes, auxiliaria commorforum medicamenta, & praecoccupatiua eoru qui forte illa-
psuri sint, bonarum rerum studiosis describimus, hoc ipsum prooemiu Panarium, siue Capsula
medicam,

IN LIBROS DE HAERESIB. PRAEFATIO.

medicam, & aduersus bestiarum morsus Arculam appellantes. hoc est per libros tres, haere-
ses octoginta, quae sunt bestiarum siue repulium morsus. Vnum autem post octoginta ueri-
tatis fundamentu, simulque doctrina, & salutaris tractatio, & CHRISTI sponsa sancta Eccle-
sia, existens quidem ab initio, uerum per aduentum CHRISTI in carne, iuxta temporis suc-
cessionem, in medio praedictarum reuelata, & a nobis in mentione per praedicationem CHRIS-
TI locata, & rursus post omnes harum haeresum prauitates, in refrigerium eorum qui la-
bo rem pellegendi haereses pertulerunt, a nobis cum sermonis compendio, iuxta Apostolo-
rum doctrinam, manifeste denunciata. Rogati autem sitis omnes, qui hoc honestarum rerum
studium attigeritis, & prooemium, & sequentes deinde sectas, & pro ueritate defensionem, &
ueritatis doctrinam, & sanctae uniuersalis Ecclesiae fidem, ut ueniam nobis detis, qui homines
sumus, & cum labore ac aemulatione diuina, pro pietate rationem reddere conati sumus. Cuius
sanctissimi ac pientissimi nominis defendendi gratia, uelimus etiam aliquid uires nostras exce-
dens aggredi, quum Deus permittat nobis expetentibus, etiam ea quae uires superant. Nam ob
ueritatem instiuta a nobis est haec oratio, & propter pietatem hoc opus aggressi sumus. Quin
& amplius rogati sitis pro indulgenda uenia, si alicubi reperietis nos, aliquos impetere, aut ca-
uillis inceslere, quum alias hunc morem non habeamus. Itaque si alicubi propter zelum aduer-
sus haereses, & ad auertendos lectores, exacerbati dixerimus aliquos deceptores, aut circulator-
res, aut miseros homines, ignoscite. Ipsa enim necessitas aduersus huius certaminis doctrinas
instans, talem nobis sudorem efficit, & ut lectores auertantur, & ut ostendamus penitus interdi-
ctas a nostra doctrina, illorum operas, mysteriaque & doctrinas, quo etiam per orationis ac corti-
tradictionis nostrae uehementiam, libertate nostram ostendamus, & quo etiam aliquos ex ipsis
per grauiores putatos sermones effugiamus. Est autem tota haec tractatio per praedictos tres li-
bros, primu, secundum, & tertium. Quos sane libros in septem tomos diuisimus. In unoquoque
autem tomo numerus quidam haeresum ac sectarum inest. Sunt autem ex toto octoginta,
quarum nomina & praetextus sunt. I Barbarismus. II Scythismus. III Graecismus. IIII
Iudaismus. V Samaritismus. Ex his ortae sunt quae deinceps sequuntur, ante CHRISTVM
quidem post Barbarismum, & Scythicam superstitionem, ex Graecismo haere: VI Pythagorei,
siue Peripatetici, circa Aristotelicos diuisa. VII Platonici, VIII Stoici, IX Epicurei. Deinde
Samaritica secta ex Iudaismo ortae quatuor sunt gentes, X Gortheni, XI Sebuai, XII
Esseni, XIII Dolthei. Deinde idem praedictus Iudaismus, qui ab Abraamo formam accepit,
& per datam Mosi legem ampliatus est, & a Iuda filio Iacob, qui etiam Israel appellatur, per
Dauidem regem ex eius tribu primu, Iudaismi cognomen adeptus est, septem sectas habet:
XIIII Scibarum, XV Pharisorum, XVI Saduceorum, XVII Hemerobaptistarum,
XVIII Ossorum, XIX Nasarorum, XX Herodianorum. Ex his & post has haereses
iuxta temporum successionem, apparuit salutaris CHRISTI Domini nostri in carnem
aduentus, & Euangelica doctrina ac praedictio regni, quae sola fons est salutis, & fides ueritatis
catholicae & Apostolicae ac orthodoxe Ecclesiae. Ex hac autem diffractae ac fissae sunt, nomen
solum CHRISTI habentes, & non item fidem, haere: I Simoniani, II Menandriani,
III Saturnisiani, IIII Basilidiani, V Nicolaite, VI Gnostici, qui etiam Stratotici, & Phi-
bionite, & apud aliquos Secundiani, apud alios Socratitae, apud alios Zacchei, apud quosdam
Coddiani appellati, & Borboritae, & Barbelitae. VII Carpocratitae. VIII Cerinthiani, qui
& Merinthiani, IX Nazorai, X Ebionai, XI Valentini, XII Secundiani. quibus addi-
tur Epiphanes & Isidorus. XIII Ptolemai, XIIIII Marcosis, XV Colorbasij, XVI Hera-
cleonitae, XVII Ophitae, XVIII Caiani, XIX Sethiani, XX Archontici, XXI Cerdoniani,
XXII Marciones, XXIII Lucianitae, XXIIII Appelleiani, XXV Seueriani. XXVI
Tatiani, XXVII Encratitae, XXVIII Phrygastae, & Montanistae, & Tascodrugitae. Hi autem
rursus, Tascodrugitae uidelicet, in seipso diuisi sunt. XXXI Pepuziani, qui etiam Priscilliani
& Quintilliani. Quibus annectuntur Artotyrite. XXX Tescarecedecatitae, qui pascha unam
anni diem faciunt. XXXI Alogi, qui Euangelium & Apocalypsim Ioannis non admittunt.
XXXII Adamiani, XXXIII Sampsei, qui & Elcesai. XXXIIII Theodotiani, XXXV
Melchisedeciani, XXXVI Bardesianistae, XXXVII Noetiani, XXXVIII Valesij,
XXXIX Cathari, qui & Nouati. XL Angelici, XLI Apostolici, qui & Apotactici, XLII
Sabelliani, XLIII Origenaei, turpia facientes. XLIIII Origenaei ab Origene eo qui etiam Ada-
mantius appellatur. XLV Pauli Samosatensis heresis, XLVI Manichaei, qui & Acuanitae,
XLVII Hieracitae, XLVIII Meletiani, qui in Aegypto sectam habent. XLIX Arianij,
qui & Ariomanite. L Audianorum secta, LI Photiniani, LII Marcelliani, LIII Semianij.
LIIII Pneumatomachi, qui & Macedoniani, & Eleusij discipuli, qui sanctum Dei Spiritu bla-
spemant. LV Aetiani, LVI Aetiani, qui & Anomoei: quibus coniungitur Eunomius, imò
potius Anomoeus, LVII Dimaritae, qui non perfectam CHRISTI incarnationem con-
sidentur,

fitentur, qui etiam Apollinaritæ. LVIII. Qui sanctam Mariam semper uirginem, postquam Saluatorem genuit, ipsi Ioseph coniunctam fuisse dicunt, quos sanè appellauimus Antidicomarianitas. LX. Qui in nomen ipsius Mariæ collyridem offerunt, & uocantur Collyridiani, LX. Massaliani, quibus coniunguntur Martyriani, qui à Græcis sunt: & Euphemitæ, & Sathaniani. Porro facta rursus repetitione ac diuisione harum sectarū iuxta libros, ostendam in hac mea repetitione, quot ex his octoaginta sectis in primo, & deinceps in secundo, usq; ad tertium sint libri. In quo etiam quot sint hereses in singulis septem tomis, in quos tres libri digesti sunt, compræhensæ. Habet autem res se hoc modo. In primo libro tomi tres sunt, hereses autem quadraginta sex, cum appellationibus suis, Barbarismi uidelicet, & Scythismi, & Græcismi, & Iudaismi, & Samaritismi. In secundo uerò libro tomi duo sunt, & hereses uiginti tres. In tertio libro tomi duo, hereses undecim. In primo igitur libro primi tomi, hereses uiginti sunt, hæc scilicet, Barbarismus, Scythismus, Græcismus, Iudaismus: Græcorum differentia, Pythagoræ, siue Peripatetici, Platonici, Stoici, Epicuræ: Samaritica, quæ ex Iudaismo est, Samaritarū gentes quatuor: nempe, Gortheni, Sebuai, Etseni, Dosithæi. Iudæorum hereses septem, Scribæ, Pharisei, Sadducæi, Hemerobapustæ, Ossæi, Nasaræi, Herodiani. In secundo uerò tomo primi libri hereses tredecim sunt, Simoniani, Menandriani, Saturniliani, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, qui & Stratotici, ijdemq; Phibionitæ, & apud aliquos Secundiani, apud alios Zacchæi appellati, itemq; Coddiani, & Borboritæ, & Barbelitæ: Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani, Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus connectuntur Epiphanes & Isidorus, Ptolemæi. In tertio autem tomo eiusdē primi libri hereses item tredecim sunt, Marcossij, Colorbasij, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianistæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani. Hæc est summaria repetitio trium tomorum primi libri. Secundi uerò libri tomi duo sunt: & in primo quidem secundi libri tomo, qui quartus est iuxta numeri ab initio consequentiam, hereses decem & octo habentur, hoc modo: Encratitæ, Phrygastæ, qui & Montanistæ, & Tascodrugitæ. Tascodrugitæ autem rui sus diuisi sunt à prædictis, Pepuziani, qui & Quintiliani: quibus coniunguntur Artotyritæ, Tessarescedatitæ, qui pascha unam anni diem faciunt: Alogi, qui Euangelium Ioannis & Apocalypsim non suscipiunt: Adamiani, Sampseæi, qui & Helcesæi: Theodotiani, Melchisedeciani, Bardesianistæ, Noëtiani, Valelij, Cathari, Angelici, Apostolici, qui etiam Apotactici: quibus coniunguntur, qui appellantur Sacciferi, Sabeliani, Origeniani, turpia facientes: Origeniani, ab Origene Adamantio. In secundo autem tomo eiusdē secundi libri, quinto uerò iuxta prædictū numerum, hereses quinque sunt, Paulianistæ, Manichæi, qui & Acuanitæ, Hieracitæ, Meletiani secta in Aegypto, Ariani. Atq; hæc est tomorum secundi libri summaria repetitio. Similiter autem & in tertio libro sunt tomi duo. Et in primo quidem tertij libri tomo, sexto autem iuxta prædictum numerum, hereses septem sunt: Audiani, Photiniani, Marcelliani, Semiarij, Pneumatomachi, qui spiritum Dei sanctum blasphemant, Aëriani, Aëtiani ab Aëtio, qui dissimilitudinem personarum in sancta Trinitate inuexit: cui cōiunctus est Eunomius, qui Anomæus appellandus potius fuit. In secundo uerò tomo eiusdē tertij libri, septimo uerò iuxta tomorum numeri diuisionem, & ultimo totius operis, hereses quatuor habentur, Dimæritæ, qui non perfectam CHRISTI incarnationem consententur, qui etiam Apollinaritæ: & qui sanctam Mariam semper uirginem, postquam Saluatorem genuit, ipsi Ioseph copulatam fuisse dicunt, quos uocauimus Antidicomarianitas: & qui in nomen ipsius Mariæ collyridem offerunt, qui sanè uocantur Collyridiani, Massaliani. Et de recta ac uera fide Apologia, cum compendio doctrinæ, quæ sit sancta catholica & Apostolica Ecclesia. Hæc est summaria repetitio ac inscriptio, siue enumeratio, totius contra octoaginta hereses Operis, & unius pro ueritate Apologiæ, sola illa, hoc est catholica & orthodoxa Ecclesia, in tres libros digesta, ac septē tomos diuisa. **Ad**dam porro & primi tomi primi libri contra uiginti hereses summarium indicem ac elenchum. Primum quidem habentur omnium sectarum matres, ac exemplaria & appellationes, ex quibus matribus omnes aliæ ortæ sunt, & sunt hæ primæ quatuor. Prima Barbarismus, quæ per seipsam est, & durauit à diebus Adam in decem generationes, usque ad Noë. Appellatus est autem Barbarismus, ex eo quod eius temporis homines nō habuerint principem quandam, aut unam concordiam, sed quod unusquisque pro sua ratione procedebat, & sibi ipsi lex iuxta propriam uoluntatis prærogatiuam fiebat. Secunda Scythismus, à diebus Noë. & postea usque ad turrem Babylonis ædificationem: & post turrem tempus, ad paucos annos, ipsius Phalec & Rhagan, qui ad Europæ declinantes regionem, Scythia parti & ipsorum gentibus adiudicati sunt, à Tharra ætate & ulterius, ex quo Thraces nati sunt. Tertia Græcismus, à temporibus Seruch, exorsus per idololatriam. & sicut unusquisque tunc procedebat secundum aliquam superstitionem, ad ciuiliorem uitam, moresq; ac statuta, ita tamen ut simulachra tunc ceperint poni hominum genera, quæ tunc sequebantur ac deificabant, per colores quidem ab initio

tio depingentes, ac representantes eos qui olim apud ipsos in honore fuerunt, aut tyrannos, aut prestigiatos, aut qui aliquid fecerunt in uita memorabile, per fortitudinem, aut corporum robur. Deinde uerò à temporibus Tharra patris Abraam, etiam per statuas idololatriæ errore inducto, primos suos parentes per effigies colentes, & eos qui ante ipsos uita functi erant fabri cantantes, ex figurari primum arte: deinde quum singulæ artes ad imitationē excitarentur, ædificatores quidem lapidem ad hoc cædentes ac exculpentes, argentarij uerò & aurifusores per propriam artis suæ materiam effingentes. Ita etiam fabri lignarij, ac reliqui. Aegyptij uerò, simulq; Babylonij, & Phryges ac Phœnices, huius superstitionis primi autores fuerunt, tum statuariæ, tum mysteriorum, à quibus plurima ad Græcos translata sunt, ab ætate Cecropis, & deinceps. Deinde autem, & longè postea, Saturnum & Rheam, Iouemq; & Apollinem, & alios deos declararunt. Græci uerò appellati sunt Hellenes, ab Hellene quodam uiro, qui in Græcis habitauit, aut, ut alij tradunt, ab elæa, hoc est olea, quæ Athenis enata est. Iones autem horum principes fuerunt, uelut rei synceritas habet, ab Ione uno quodam uiro ex his qui turrim ædificauerunt, quando linguæ omnium diuisæ sunt. Ob quam causam etiam Meropes omnes appellati sunt, propter partitam uocem. Postea uerò Græcismus in sectas redactus est posterioribus temporibus, Pythagoreorum uidelicet & Stoicorum, Platoniorumq; & Epicureorum ac reliquorum. Diuini porro cultus forma simul fuit, & naturæ lex in uitam inducta, separans seipsam ab his gentibus, à factis mundi fundamentis usq; huc, media existens inter Barbarismum, Scythismum, ac Græcismum: donec coniuncta est diuino ipsius Abraæ cultui, & postea factus est Iudaismus, à temporibus Abraam formam adeptus, & per Mosem septimum ab Abraam, per legem datam ipsi à Deo dilatatus, à Iuda uerò quarto filio ipsius Iacob, qui etiam Israël appellatus fuit, per Dauidem, qui primus ex eiusdem tribu regnauit, perfectum Iudaismi nomen sortitus. De his enim quatuor sectis Apostolus compendio dixit: In CHRISTO enim IESUS non Barbarus, non Scythia, non Græcus, non Iudæus, sed noua creatio. Græcorum differentia sunt, Pythagoræ, siue Peripatetici, unitatem & prouidentiam, & prohibere sacrificare dijs Pythagoras docuit, item animata non in cibum assumere, & à uino abstinere. Decreuit autem simul, quæ à luna & quæ supra lunam sunt, immortalia esse: quæ uerò infra, mortalia. Et transire animas à corporibus ad corpora, usque ad animalia & bestias omnis generis. Simul autem & silentium exercere ad quinque annorum tempus. Postremum uerò, seipsam Deum nominauit. Platonici, Deum & materiam ac formam prodiderunt, & mundum factum ac corruptibilem esse. Animam uerò ingenitam, & immortalem, ac diuinam. Esse autem partes eius tres, Rationalem, impetuofam, & cupiditate præditam. Vxoies uerò omnibus communes esse, & nullum unam propriam habere debere, sed unumquemq; cum qua uelit, illa item uolente coire. Transitum item animarum in diuersa corpora omnis generis animantium. Simul autem & deos ex uno multos docuit Plato. Stoici uniuersum esse corpus docuerunt, & sensibilem hunc mundum Deum putauerunt. Quidam uerò ex ignis essentia naturam ipsum habere pronunciauerunt. Et Deum quidem mentem decernunt, & uelut animam totius amplitudinis coeli & terræ. Corpus autē eius esse uniuersum, uelut dixi, luminaria uerò oculos. Carnē uerò omnium perire, animam autem omnium à corporibus ad corpora transire. Epicurei, atomos & indiuisibilia corpora, similiaq; & infinita, uniuersum principium esse statuerunt, & finem felicitatis esse uoluptatem docuerunt: & neq; Deum, neq; prouidentiam, res gubernare. Samaritismus, & ab ipso appellati Samaritæ, hic est ex Iudaismo, antea quam deuenirent hereses ad Græcos, & antea quam constituerentur ipsorum dogmata. Postquam uerò esse cepit Græcorum superstitio, medium eius ac Iudaismi obtinuit. Originem autem accepit à temporibus Nabuchodonosor, & captiuitate Iudæorum. Ipsi Samaritæ inquilini sunt ab Assyrijs in Iudæa, & receperunt solum quinque libros Moïsi, quum rex iussisset ipsi à Babylone per sacerdotē Esdram appellatum. Omnia Iudæorum habent, præterquam abominari gentes, & neque attingere aliqua: & præterquam quod negant mortuorum resurrectionē, & auerfantur alias prophetias post Mosem. Samaritarum gentes quatuor sunt, Gortheni, qui alijs temporibus festiuitates agunt quam Sebuai. Sebuai, qui propter eandē causam in festis celebrandis à Gorthenis dissentiunt, Etseni, qui neutris aduersantur, sed cum quibuslibet indiscriminatim festa celebrant. Dosithej, in iisdem gentibus uelut Samaritæ uitam degunt, circūcisione & sabbato atq; alijs. Utuntur & quinque libris Moïsi, amplius autem quam alijs seruant abstinentiam ab animatis, & frequentius in ieiunijs uiuunt. Quidam ipsorum etiam uirginitatem seruant, alijs cōtinenter agunt, creduntq; mortuorum resurrectionem, quod alienū est à Samaritis. Iudæorum hereses septem sunt. Scribæ, qui legales fuerunt, & expositores traditionum apud ipsos antiquarum, per superfluam superstitionē, cōsuetudines seruantes quas nō ex lege didicerunt, uerū sibi ipsi præscribentes simulachra iustificationis legis. Pharisei, hoc est separati, qui exactissimam uitam degerunt, & longè alijs integriores. Apud quos etiā mortuorum resurrectio, uelut etiā apud scribas, & de angelis ac spiritu

D. EPIPHANII PRÆFATIO.

spiritu sancto, quod sit assensus. Vita item diuersa. Cōtinentia usq; ad tempus, & uirginitas, ieiuniumq; bis per sabbatū. Vrceorum & patinarū ac poculorū purificationes, uelut etiam apud Scribas. Decimationes & primitiæ, & assiduæ preces, & habitus superstitiosus indumentorū, *Dalmaticæ*, per amiculæ & dalmaticas atque pallia, & per latitudines phylacteriorum, hoc est signorum & *Phylacteria*, notarum purpuræ, & fimbriarum ac prætextuum in alis palliorum, quæ sanè signa fuerunt cōtinentiæ apud ipsos ad tempus. Iidem etiam generationem ac natiuitates introduxerunt, & factum. Sadducæi, hoc est iustissimi, qui ex genere quidem erant Samaritarum, simulq; sacerdotis Sadduc nomine. Mortuorum autem resurrectionem negabant, & non admittebant Angelum, neque Spiritum, per omnia uerò Iudæi erant. Hemerobaptistæ, hi per omnia quidem Iudæi erant: dicebant autem neminem assequi uitam æternam, nisi quis quotidie baptizaretur. Offeni, quos impudentissimos interpreteris. Hi omnia secundum legem perficiebant. Vtebantur autem & scripturis alijs post legem, plerisque uerò ex posterioribus prophetis reiciebant. Nasaræi, quos interpretari possis dissipatores, aut rebellatores: omnem carnis esum interdicit, animatis penitus non fruuntur. Vtque ad Mosen & Iesum Naue, sanctis in quinque libris Mosis nomine patriarchis utentes, eisq; credentes, Abraam inquam, Isaac & Iacob, & superioribus, ipsoq; Mose & Aaron, & Iesu. Verum ipsorum quinque librorum Mosis inscriptorum scripta, docent non esse Mosis, sed alia præter ea se habere affirmant. Herodiani: hi per omnia quidem Iudæi erant, Herodem uerò CHRISTVM sperabant, & huic tum honorem, tum nomen CHRISTI attribuebant. Hic est primus tomus, continens contra omnes has uiginti hæreses. In ipso uerò habetur etiam de CHRISTI aduentu tractatio, & ueritatis confessio.

EPIPHANII EPISCO-

PI CONSTANTIAE CYPRI, CONTRA

OCTVAGINTA HAERESSES OPVS PANARIVM,

sive Arcula aut Capsula Medica
appellatum.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO
INTEPRETE.

VVM AGGREDIAR fidem, itemq; incredulitatem, re-
ctamq; ac diuersam opinionem annunciare ac prodere, men-
tionem faciam principij factorum mundi fundamentorum,
& eorum quæ cōsequuntur, non proprijs uiribus confusus,
neq; à propria ratione concitatus, sed uelut Deus omnium
Dominus ac miserator suis Prophetis reuelauit, & per ipsos
nos omnium cognitione, quantum humanæ naturæ possi-
bile est, dignatus est. Et quum incipiam de his statim consi-
derare, primum quidem non in parua solitudine cōstitutus sum, uerum etiam ual-
de timeo, ut qui moliar opus non uulgare: & inuoco ipsum sanctum Deum, & uni-
genitum ipsius Filium IESVM CHRISTVM, & sanctū ipsius Spiritum, quo
nostræ tenuitatis mentem illustret, ad illuminationem cognitionis illorum. Græco-
rum equidem scriptores, poëtæ & oratores, ubi fabulosum aliquod scriptum aggre-
diuntur, Musam aliquam inuocant, non Deum. diabolica est enim ab ipsa sapientia *Musarum in-*
ac terrena, et non ex supernis descendens, uelut scriptum est. Nos autem inuocamus *uocatio.*
sanctum uniuersorum Dominum, ut adiuuet paupertatem nostram, & inspiret san-
ctum Spiritum suum, ut nihil ascititium in promissum scriptum comportemus: at
que hoc ipsum petentes, nostræ insufficiētiae nobis conscij, iuxta fidei mensuram ac
proportionem, ipsum nobis largiri obsecramus. Sit autem scopus omnibus lectori-
bus, de omni questione, Quod occasionum & temporum sunt inuenta, quæ exigua
mens nostra exercitata cōprehendere potuit. Et sanè nō omnino promittimus om-
nium quæ in mundo sunt tractationem. Nam & ineffabilia sunt & effabilia, inenar-
abiliaq; & numero incomprehensibilia: & quātum quidem ad homines attinet, ne-
mo ea assequi potest, sed à solo uniuersorū Domino cognoscuntur. Verū promissio
nostra habet, de differentia opinionū ac notionum, professionūq; fidei ex Deo,
& incredulitatis sectarum item, & falsæ humane mentis opinionis, ab erroneis uiris
in mūdo dispersæ, ab eo tēpore quo homo formatus est in terra usq; ad nostra tem-
pora, hoc est regni Valentianiani & Valentis annum undecimum, & Gratiani septi- *Epiphaniij*
mum. Porro quæ à nobis ad legentiū notitiam peruenient, ea partim ex discendi stu- *seculum.*
dio nouimus, partim ex auditu percepimus, in quædā uero proprijs auribus ac ocu-
lis incidimus. Et quorundā quidem radices & dogmata, exacta narratione nos tra-
dituros esse cōfidimus, quorundā uero partem aliquam, prout facta sunt. Atq; hæc
partim ex libris ueterum scriptorum, partim ex auditu hominum, qui menti nostræ
exactam fidem fecerunt, nouimus. Hoc autem totum opus collegimus non per nos
ipios aggressi, nō promissionibus nostram dicendi tenuitatem excedentibus immo-
rati. Nam et hunc ipsum sermonem, quem Deo uolente componere instituimus, uir-
is philosophis, alijs alijs debilitatem nostram pungentibus, & uelut loris, ut ita di-
cam, instigantibus, adorti sumus, uelut uestra præstantia per propheticas nobis lite-
ras scribens petiuit ac exposulauit, o uenerandissimi ac optimi fratres Acaci, & Pau-
le in presbyterio consortes. Quandoquidem igitur undiquaq; non sine Deo petitio

num suffragijs consideratis, propter excellentē seruorum Dei dilectionem huc descendere dignus factus sum: nō per uerborum eloquentiā, non lepiditate aliqua dicendi, sed simplici loquēdi idiomate, simplici sermone, certitudine uero eorum quæ sermone declarantur, dicendi initiū faciam. Et Nicander quidem scriptor bestiarum & reptilium naturas cognitas fecit. Alij uero scriptores de radicibus ac herbis prodiderunt, uelut Dioscorides materiarius, Pamphilusq; ac Mithridates rex, Callisthenes & Philo, Iolauus item Bithynus, & Heraclides Tarentinus, Crateuas herbarius, Andreas, Basus Tylus, Niceratus, Petronius Niger, Diodorus, et alij quidā. Eodem modo etiam nos sectarum radices & opiniones reuelare conantes, non in detrimentum legentium, sed uelut relati scriptores studio habuerunt, non ut malum indicarent, sed ad timorem & cautionem humanæ naturæ, ut mala & perniosa cognoscerent homines, scq; præmunirent, & per potentiam Dei effugerent, per animaduersionem & repudiationē. At si qui in talia iam incidissent, & ab eiusmodi insidias pertulissent, aut per insufflationem, aut per morsum, aut aspectū: iidem de his solliciti, auxiliares radices ac herbas præscripserunt, ad prædictorum reptilium improbitates irritas faciendas. Sic etiam nobis studium est, per relatorū et uestram, dilectissimi fratres, exhortationem, ut malorum reptilium ac bestiarū, tum formas tristes, tum morsus letales reuelemus. Ad oppositionem uero horum, quæcunq; possumus in compendio dicere, unum atq; alterum uerbum ad repellendū ipsorum uenenum, & seruandum eum qui Dominum sequi uelit, siue ex sua sententia, siue inuitus in eadem reptilia hæreseon ac sectarum dogmata illapsus, instar antidotorum apponemus.

Mundi exordium.

Etenim ab initio Adam sexta die formatus ē terra, et accepta insufflatione uiuificatus est. Non enim uelut quidam putant, à quinta die incepit, & in sexta formatus est. Decepta est enim mens eorum qui hoc dicunt. Erat autem simplex & innocens, non nomen aliquod aliud adeptus, non opinionem, non doctrinam, non uitæ discretionis appellationem nactus, quam Adam tantum uocatus, quod hominem interpretari possis. Huic formatur ex ipso similis ipsi uxor, ex eodem corpore, & eadem insufflatione. filij uero gignuntur huic masculi ac foemelle. Et ubi uixisset annos noningentos triginta, naturæ debitum exoluit. Huius filius fuit Seth, huius uero Enos, & per successionem Cainan, Malaleel, Jared. Quemadmodū autem traditio habet quæ ad nos deuenit, hinc incepit fraus in mūdo fieri: & ab initio quidem per inobedientiam ipsius Adam, deinde per ipsius Cain parricidium. Nunc autem in temporibus Jared, & ultra, ueneficium, incantatio, petulātia, adulterium & iniusticia. Non opinio aliqua alia, non doctrina immutata, sed una lingua, unum genus in terra illo tempore dispersum. Huic Jared nascitur filius nomine Enoch, qui complacuit Deo, & non reperiebatur. transtulit enim ipsum Deus, & nō uidit mortem. Enoch autem genuit Mathufala, Mathufala Lamech, Lamech Noë. Et iustum Dei iudicium, aquæ inundatione orbi terrarum inuecta, omnem hominū & aliorum animantium carnem deleuit. Seruauit autem in arca per præceptum ipsum Noë, qui complacuit ipsi, & coram ipso gratiam inuenit. Seruauit item tres filios ipsius, Sem, Cham, Japhet, et propriam eius coniugem, & trium filiorum tres uxores, ut hominum animæ octo in arca tunc seruatae sint à diluuiō aquæ. Et de omni genere ferarum & animalium, tum pecorum, tum aliorum in terra, ad constitutionem rursus substantiæ omnium in mundo, de quibusdam bina et bina, de alijs septem et septem. Atq; sic præterijt decima generatio, per annos bis mille ducetos sexaginta duos. Et inundatio sedata est. & Noe ac domus eius, reliquæ mundi manserunt. Nondū autem erat diuersa opinio, non gens aliqua discors, non nomen hæresis, imò neque idololatria. Quando uero unusquisq; homo iuxta propriam opinionem procedebat. Lex enim una nusquam erat, quisq; enim sibi ipsi lex erat, et pro propria ratione pergebat, (quemadmodū apud

Apo.

Apostolum usus est, non solum barbarissimi, sed etiam aliarum sectarum. Ait enim, in CHRISTO enim IESU, non barbarus, non Scythia, nō Græcus, non Iudæus. Barbarissimus tunc appellabat in decē generationibus temporis cognomen. Post diluuium uero quum requieisset arca Noë in montibus Ararat, per mediam Armeniorum & Cardyensium terram, in monte Lubar appellato, istic prima habitatio hominum fit post diluuiū. Et illic Noë propheta uincam plantat, & loci habitator fit. Nascuntur autem filijs eius, ipse enim non amplius generauit, filij & filiorū filij, usq; ad quintam generationem, annis sexingentis quin quaginta nouem, præter Sem. Secundum consequentiam uero sermonis, genealogiam unius filij recensebo. Sem itaq; genuit Arphaxad, Arphaxad Cena, Cena Hala, Hala Heber pius & religiosus, Heber Phalec, & nihil erat in terra, non hæresis, non opinio alia atq; alia, sed solum homines uocabantur, unius labij & unius linguæ. Erat autem solum impietas & pietas, lex naturæ & uniuscuiusq; uoluntatis propositum secundum naturam, & neq; à doctrina, neq; ex libris scriptorum error & seductio, non Iudaismus, non hæresis alia aliqua, sed sicut nunc est fides, quæ iam in sancta catholica Ecclesia uersatur, quæ ab initio fuit, & postea rursus reuelata est. Si quis enim pro ueritatis studio expendere uelit sancta & catholica Ecclesia principium omnium est, ex hoc nimirū scopo, Adam protoplastus formatus est, non circumciscus, sed carne præputium habens. Non autem erat idololatra, & nouit patrem Deum, & Filium, & Spiritum sanctum. Propheta enim erat. Itaq; quum non haberet circumciscionem, non erat Iudæus. & quum simulachra non adoraret, aut aliud quid, non erat idololatra. Propheta enim erat Adam, & nouit quod Pater dixit Filio, Faciamus hominē. Quid igitur erat? Neq; circumciscionem habens, neq; simulachra colens, sed Christianissimi formam ostendens. Sic etiam de Abel, & de Seth, & de Enos, & de Enoch, & de Mathufala, & de Noë, & Heber, usq; ad Abraam accipiendum est. Operabatur autem tunc & pietas & impietas, fides & incredulitas, fides quidem Christianissimi imaginē obtinens: incredulitas autem, impietatis & iniquitatis formam exhibens, contraria legi naturæ, usq; ad præiudicatum tempus. Quinta igitur generatio post diluuiū, quum multiplicarentur iam homines, ex tribus filijs Noë, per successionem filiorū filij geniti sunt septuaginta duo numero, principes & capitanei in mundo. Quum autem se extenderent & ultra procederent à monte Lubar ac finibus Armenie, hoc est à regione Ararat, consistunt in campo Senaar, quem sanè delegerat. Situs est autem campus Senaar nunc in regione Persica, quæ olim erat Assyria. Illic itaq; coniuncti consiliū inter se ineunt, de ædificanda turri ac urbe. Verum à regione ad Europam in Asiam declinantes, appellati sunt omnes iuxta regionis appellationem Scythæ. Extruunt autem turrim, & ædificant Babylonem. & non habuit complacitiam Deus in operæ dementiae ipsorum. dispersit enim & diuisit ipsorum linguas, & ex una in septuaginta duas distribuit, iuxta numerum uirorum tunc repertum. Vnde & Meropes hi uocati sunt, propter diuisam uocem. Et turrim quoq; uentorū impetu euertit. Diuisi igitur sunt per omnem terram, ad dextram ac sinistram: partim reuersi unde processerant, partim ulterius ad orientem progressi. Alij uero Libyam occupauerunt, ut etiam si quis de his certior fieri uelit, inuenerit sanè singulos qui secesserunt in singulis patrijs, quomodo sortem acceperunt. Sic Misacem suscipit Aegypti sortem, Chus Aethiopiam, Pius Axiomaticas partes, Regma et Saba partes ad Garamorum regionem sitas. Et ut ne in longum extendam hic proœmium, redibo rursus ad propositū, & secundum successionem rursus cōsequentiam apprehendam. Inter Heber & Phalec, & turris ædificationem, & primam urbem post diluuium extructam, in ipsa ædificatione principium de cætero cōsultationis accipit Nebroth, de congregatione ac tyrannide. Nebroth enim regnat, filius Chus Aethiopis, ex quo natus est Assur. Huius regnum in

Barbarissimus.

Ecclesia Catholica principium anni.

Meropum appellato.

Zoroastres. Orech fuit, & in Arphal ac Chalamia, extruit autē & Thiras, & Thobel, & Lobon, in Assyriorū regione. Hunc dicunt esse Græci Zoroastrem, qui ultra progressus ad orientales partes, Bactra inhabitauit. Hinc iniquitates in terra distributæ sunt. inuenitur enim hic fuit malæ doctrinæ, astrologiæ et magiæ, uelut quidam de hoc Zoroastre tradunt. Verū ut rei ueritas habet, hoc tempus ipsius Nebroth gīgātis erat. non longe autem inter seambo distat tempore, Nebroth & Zoroastres. Phale autem genuit Rhagan, Rhagā Seruch, quem interpretari possis irritationē. Et incepit inter homines idololatria ac Græcismus, uelut cognitio quæ ad nos deuenit, habet. Nondū autem in statu is & in sculpturis lapidū aut lignorū, aut ex argēto & auro, aut alia materia factis, sed solum per colores & imagines hominis mens in seipsa maliciā excogitauit, & per liberum arbitrium rationisq; ac mentis uim, pro bonitate iniquitatē reperit. Nascitur ipsi Seruch filius Nachor, Nachor autē gignit Tharra. Hinc fieri cœperunt statua ex luto ac arte figulari, per industriam huius Tharra. Durauit autem hoc studiū in uigesimam generationem usq; ad hunc, annis ter mille trecētis triginta duobus. Et nullus unquā ex prioribus hominibus filius ante patrem mortuus est, sed patres ante filios uitā finientes, filios successores relinquebāt: & ne quis dicat de Abel, non enim morte propria mortuus est, donec Tharra emulū Deo per propriam uersutiam cōmentus erexit, et ex ultione similia his quæ fecit recepit, dum etiam ipse per propriū filiū ad emulationem prouocatus est. Vnde admiratione ducta diuina scriptura adnotauit dicens: Et mortuus est Arran in cōspectu Tharra patris, in terra natiuitatis suæ. Usque ad hūc permansit Scythica quædam successio ac appellatio. Nondum autem erat aliqua hæresis, nondum inuentum aliquod aliud, quā sola scortatio, & excogitatio simulachrorū. Et postea deificauerunt aut infelices tyrannos, aut præstigiatores spectra orbi terrarum exhibentes, monumenta ipsorum uenerantes, et longo tempore postea Saturnum & Iouem, Reamq; ac Lunonem, & alios deinceps. Deinde uero Acinacem coluerunt ex Scythiis Sauromate, Odrifumq; Thracū primum patrem, ex quo Phrigum genus deducitur: unde & Thracæ à Tharra cognomento appellantur, qui in turris ædificatione genitus fuit. Processit autē degenerauitq; omne tempus, hinc erroris initio sumpto usque ad prædictum tempus, uias deinceps iniquinans. Scriptoresq; ac historiographi hinc initium sumpserūt, ab Ægyptiorum fabulis dedite gētis errore collectione facta, unde sanè ueneficia ac magiæ repertæ sunt. Translata autem sunt hæc ad Græcos ab ætate Cecropis. Et erat hoc tēpore Ninus in Assyrijs, & Semiramis, contemporanei ipsi Abraā, et Ægyptiorum octauus & decimus potentatus. In Sycione autem tunc solum regnabāt, cuius regni initium fuit Europus. Et Deus deligit ipsum Abraam, eadē sanctæ catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ forma in præputio fidelem, & in pietate perfectissimum, in sciētia prophetam, in uita euangelicam habentem conuersationem. Domi enim pater honorū fuit, et uocatus est per uerbū, & domesticis suis renunciauit, et uocanti obediuit, uelut Petrus & Andreas & Iacobus ac Ioannes. Et ut nerursus longam faciam orationē, in summa dicam. Quum ad annos nonaginta nouem peruenisset hic propheta, à Deo respōsum accipit de circūcisione, & hinc incipit forma Iudaismi post Græcismū. Et erat à iactis fundamentis mūdi uigesima prima generatio. Anni uero ter milleni quadringenti triginta unus: & Iudaismus initium accepit. Scytismus enim à diluuiō usque ad turrim & Seruch fuit. A Seruch autem, usque ad Abraam et huc Græcismus. Ab Abraā uero nondum cognomen hæresis erat: sed solum qui eandem pietatem habebāt, Abrahamiæ ab Abraam uocabantur. Filij uero huic fuerunt octo: solus autē Isaac hæres erat, propterea quod & ex sententia patris uitā debebat, pietati intentus, & iuxta pmissiōnē Dei patri donatus erat. Habebat autem ante hunc Ismael ex ancilla Agar, Cheturauero peperit ipsi filios sex, qui dispersi sunt in felicem appellatam Arabiam. Zembran,

bran, & Iezan, & Iesoc, & Soye, & Emmadem, & Madiam: & qui ex ancilla natus est, nomine uelut dixi, Ismael. Occupat autem hic & extruit appellatam Phares in deserto. Nascuntur autem huic filij numero duodecim, ex quibus sunt tribus Agarenorum, siue Ismaelitarum, qui nunc Saraceni uocantur. Isaac uero gignit filios duos, Esau & Iacob, & appellabatur tūc genus piorum Abraamiæ et Isaaci. Quum autem separatus esset Esau ad Idumæam ad meridiem ipsius Chanaan sitæ regionis & orientalis, habitator sit montis Seir, & ciuitatem extruit Edom appellatam. Huic autem gignuntur filij, & præsentur Idumææ singulis iuxta successiōnem, qui etiam duces Edom appellabātur. Ex quo quintus est iuxta successiōnem Iocē, subtractio Abraham ex hoc numero, & ab Isaac numeratione facta. Isaac enim genuit Esau, Esau Raguel, Raguel Zara, Zara Iocē, prius quidem uocatum Iacob, postea uero appellatum Iocē, paulo ante tentationem quæ ipsi accidit. Vigebat autem circūcisio. Iacob porro fugit iram Esau fratris sui, ex consilio patris & matris, in Mesopotamiam Phadā, ultra Mesopotamiam Susoba: et ducit illinc uxores ex propria cognatione quatuor, quæ pariunt ipsi filios duodecim, Patriarchas appellatos. Quum uero reuersus esset ad Chanaanidem terram, ad patrem suum Isaac ac matrem Rebeccam, uisum ipsi obuenit ex Deo, iuxta Iordanis excursus: uocant autem torrentem Iacob, ubi uidit castra angelorum. Et ecce inquit, homo à uespera, & colluctatus est ipsi usq; ad auroram: quem angelum significauit scriptura, qui per benedictionem dat Iacob dignitatis nomen, Israel uidelicet. Quum autem illinc transisset Iacob, nominauit nomen loci, Speciem Dei. Quoniam qui ad ipsum per benedictionē dixerat, Non amplius uocabitur nomen tuū Iacob, sed Israel uocabitur: ita distinxerat dicens, Fortis fuisti cum Deo, & cum hominibus potens eris. Ab hoc tempore Israelitæ appellantur. Et ipse Israel post descensum Ioseph in Ægyptum, descendit quoque cum uniuersa domo sua, filijsq; et nepotibus, eorundemq; uxoribus atq; alijs, cum septuaginta annis. Moratum est autem genus Israel in regione Ægyptiorū per generationes quinque. Iacob enim genuit Leui & Iudam, & reliquos decem patriarchas. Leui autem genuit Caath. Iudas uero genuit Phares. Caath genuit Abraam, Abraā genuit Mosen. Phares autem genuit Esrom, Esrom genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab Naasson, temporibus Mosis. Et Naasson quinta generatio est secundum Leui. Exit Israel de terra Ægypti per rubrū mare in signis ac miraculis Dei, & castra metatur in eremo Sina. & responsis datis ex Deo seruo ipsius Mosis, ut numeraret à uiginti annis usque ad quinquaginta, uiros qui possent educere gladium: sumit arma bellica, reperitq; uirorum myriadas sexaginta duas, hoc est sexcēta uiginti milia, insuperq; octo milia & quingentos. Illo porro tempore erat Inachus apud Græcos notus, cuius filia Io, quæ & Atthis appellatur, de qua etiam Attica regio uocata, ex qua item Bosporus, & eiusdem nominis ciuitas Bosporus, in ponto Euxino nominata. Appellant autem ipsam Ægyptij Ilim, eamq; uelut deam adorant. Illi uero cognominis est etiam fluuius Inachus appellatus. Atque hinc initium habuerunt mysteria et traditiones de dñs apud Græcos, prius apud Ægyptios & Phrygas, Phœnicēsq; & Babylonios male excogitata, & ad Græcos translata, de Ægyptiorū regione à Cadmo et ipso Inacho, qui prius Apis uocatus fuit, et Memphin edificauit. Sed & ab Orpheo & quibusdam alijs eadem mysteria initium sumpserunt, & in hæreses ac sectas composita sunt postea ab Epicuro, & Zenone Stoico, et Pythagora, ac Platone. Ex quo tempore cœperunt corroborari, usq; ad tempora Macedonica & Xerxis regis Persarum, post expugnationem Hierosolymorum primum, & captiuitatē Nabuchodonosor, & usq; ad tempora Darij, & Alexandri Macedonis. Plato enim illo tēpore notus erat, & qui cum præcesserunt, Pythagorasq; & postea Epicurus.

Vnde sanè, uelut dixi, occasionem sumpserunt, & ad statum peruenerunt scripta, ac libri apud Græcos. Et post hoc tempus decantatæ hæreses philosophorum, inter se errore quidem conuenientes, & eadem uia procedentem scientiam idololatriæ ac impietatis contextentes: uerū eodem errore in seipsas confractæ, altera ab altera differunt.

Stoicorum hæresis, ex ordine quinta.

ET Stoici quidem de deitate hoc sentiunt, Deum dicunt esse mentē, quæ sit uniuersæ huius uisibilis molis, cœli uidelicet ac terræ, & aliarum rerum, uelut in corpore anima. Partiuuntur autem iisdem unam deitatē in multas partiales essentias, in solem, & lunā, & sidera, in animā, & aērē, & alia. Transitus itē tradunt animarū à corpore in corpus, ubi de corpore decedunt. Easdemq; corpora ingredi ac rursus generari dicunt, & per multum errorem hanc impietatem retexunt: partem autem Dei et immortalem animam ducunt. Habuerunt principem Zenonem suæ stoæ, siue porticus, de quo multa narratur. Alij enim dixerunt, ipsum Cleantis cuiusdam filium à Tyro oriundi. alij Citiensem ipsum dicunt ex Cypro insulare, & Romæ aliquandiu uixisse, postea uero Athenis hoc dogma proposuisse in porticu, stoæ Græcis appellata. Quidam duos Zenonas esse aiunt, alterum Eleatem, & prædicū: & tamen ambo sic docuerunt, etiamsi duo fuerint. Asserit igitur etiam hic materiam contemporaneam Deo appellandam esse, una cum alijs sectis: fatum item esse ac generationem, ex quo omnia gubernantur, ac afficiuntur. Quomodo igitur cōpendiaria hæc nostra tractatio, aduersus huius uitia, auxiliare medicamentum recensere poterit: ita ut non multo minor magnitudine rei fiat defensio? Verum summam ut ne omnino transcurram, ad hunc dicam. Vnde accepisti ò bone, huius doctrinæ narrationem: aut qualis spiritus sanctus cœlitus te alloquutus est, de tuo errore? Duo enim simul cōtemporanea, materiam & Deum, uiolenter asseris. Cadet autem & inconstans est ratio tua. Confiteris enim quædam esse opificem, quem etiam omnipotentem dicis, hunc uero in multitudinē deorum diuidis. Cuius autem opifex, siue cōtemporanea fuerit materia ipsa: Erit enim per se surpsius domina, quæ à nulla causa principiū accepit, & nemini subiecta est. Si uero opifex ab hac accipit tutelā, qui ipsam reperit, imbecillitas quædam fuerit, & collatio ei qui contribuit, propter inopiam, quo non ex proprijs, sed ex alienis subiectis, proprium officium producat. Et de animarū transitione à corporibus ad corpora, multa est adulterata mentis tuæ pueritas, ò tu ultro nec sapiens, qui scientiam apud homines iactas. Si enim pars Dei est, & immortalis: corpora uero miserabilia, non solum ferarum & reptiliū, & omnis generis bestiarum uilissimarum, formationi ipsius coniungis, quæ, uelut tu dicis, à Deo essentia habet: quid nam fieri possit hoc magis flagitiosum? Fatū deinde introducis, uelut ex ipso fiant ea quæ homini ac alijs accidunt. Verum ex uno dicto summam totum tuum fabulamentum subuertitur. Si enim fati est sapientem fieri, prudentem euadere, rationalem generari ac irrationalē, aliaq; omnia: cessent leges, dominatur enim fatū adulteris, & alijs. Magis autem pœnam dabunt stellæ quæ necessitatem inducunt, si coactus quis facit id quod aggreditur. Verum de his alijs amplius dicam. Sint ociosæ scholæ, quiescant lophistæ, & rhetores ac grāmatici, mediciq; ac reliquæ scientiæ mechanicarūq; artium innumera multitudo, et nemo amplius doceat, si ex fato scientiarū suppeditatio, & nō ex literarū doctrina humanæ naturæ cōtingit. Si enim fatū eruditū & doctum efficit, ne discat quis ex doctore, sed ex natura accipiant peritiā stamina uolentes Parce, iuxta tuorum adeo fastuosorū uerborū erroneam sententiā.

Platonici, hæresis ex ordine sexta.

AT hæc aduersus Zenonē & Stoicos à me dicta sint. Plato uero simul & ipse eadem uia fertur, per animarū de corporibus ad corpora transitionē, et per multitudinem

tudinem deorum, aliasq; idololatrias ac superstitiones. Non autem de materia omnino æqualiter cum Zenone & Stoicis sensit. Nouit enim ipsum Deū, omnia uero facta & existentia ex uero Deo potentias quasdam factas esse. Esse autem primam causam, & secundam, & tertiam. Et primam quidem causam esse Deum, secundam uero causam, ex Deo quasdam potentias productas esse, per ipsum uero et potentias factam esse materiā. Sic enim dicit: Cœlum simul cum tempore factum est, simul enim etiam dissoluetur. Verum priorem suam de materia sententiā destruxit. Dicit enim alicubi materiam Deo contemporaneam esse.

Plato contra seipsum.

Pythagorij, hæresis septima.

ANTE hunc porro Pythagoras & Peripatetici, proficētes se delineare unum Deū, uerum etiam alijs philosophis, ipsorumq; commentis addiciti sunt. Et tum ipse, tum sodales eius rursus æqualia his dicunt, nefandam ac impiam sententiam de animarum de corporibus discessu, & ad alia corpora transitu, & de corporum corruptione. Hic postremum in Media uitam finijt. Corpus autem dicit esse Deum, hoc est cœlum: oculos uero ipsius esse uelut in homine, solem et lunam, ac reliqua sidera, & in cœlo elementa.

Epicurei, octaua secta.

EPICURUS deinceps omnia absq; prouidentia geri, in mundum induxit. Ex atomis uero omnia producta esse, ac rursus in atoma decedere ac resolui. & omnia sua sponte ex casu esse, ac mundū substituisse, natura semper generante, ut quæ rursus consumetur, & rursus ex seipsa succedat, & nunquam desinat, dum & à seipsa nascitur, et in seipsam conteritur. Esse autem uniuersum ab initio instar oui, spiritū uero draconis specie circum ouum, uelut coronam, aut uelut cingulū constringere naturam. Quum autem uoluerit uiolentia quadam ultra tempus coarctare omnem materiam, siue omnium naturam, sic quidem rerum naturam in duo hemisphæria diduxisse, et deinde ex hoc atoma indiuisibilia corpuscula secreta esse. Leuia enim et tenuiora uniuersæ naturæ sursum emeruisse, hoc est lucem & æthera, & tenuissimam spiritus partem, grauissima uero ac lutulenta deorsum inclinata esse, hoc est terrā, id est ipsam sic citatem, & humidam aquarum essentia. Vniuersa uero à seipsis, & per seipsa moueri in circumuolutione poli & astrorum, ut à draconis speciem habente spiritu adhuc has sectas ob lectionis compendium subuertemus. Hinc & paulo prius quoq; de cæte ro poëtæ, uelut dixi, & oratores ac historiographi, astronomiq; & qui alios errores induxerunt, & mentē ad infinitas malas causas ac institutiones preparauerunt, humanam comprehensionē turbauerunt, ipsiq; tenebras offuderunt: & factus est hic primus error, excogitatio simulachrorum, & infelicitas doctrinæ. Erant autem omnia diuisa, Græcismus & Iudaismus. Iudaismus nō prius appellatus, sed per Israelem cognomen piæ religionis adeptus, donec successiones factæ sunt. Naasson enim in deserto tribus Iuda tribunus factus, generat Salmō, Salmon generat Boos, Boos gignit Obeth, Obeth gignit Iesse, inter pios Israelitas appellatos. Iesse generat Dauid regem, qui primus ex tribu Iuda regnauit, ex quo deinceps per successionē reges ex semine ipsius, ita ut filius patri successerit, cōstituti sunt. Erat autē ante ipsum Dauid natura primus rex Israel Saul, filius Ceis, ex tribu Benjamin: & nō successit ei filius, sed trās latum est regnū per Dauidē primū ad tribu Iuda. Nam ipsi Iacob primus filius nascitur Rubim, secundus Simeō, tertius Lewis, quartus Iudas, ex quo appellantur Iudæi, qui ad hoc nomē delapsi sunt propter tribu Iuda, eius qui ex genere piorū fuit. Vocabantur itaque paulo ante Israelitæ, qui & Iudæi. Usque ad hoc tēporis coniunctæ fuerunt

Israelitæ.

Iudæi unde dicti.

fuerunt quatuor generationes, quatuor terrarum partium, quum diuise fuerint hae per tempora usque ad hoc tempus hic a me indicari, & ulterius. Hoc est ab Adam usque ad Noe, Barbarismus: a Noe usque ad turrim, et Seruch, post duas generationes Scythica superstitio: & postea a turre & Seruch & Aram, usque ad Abraam, Graecismus. Ab hoc & successoribus in pietatis studio ipsi Abraam coniunctis, a femine eius per successionem, hoc est a Iuda Iudaismus. Cuius rei testimonium mihi praebet spiritu plenus, & sanctus Dei Apostolus Paulus, sic dicens: In CHRISTO IESU non barbarus, non Scythia, non Graecus, non Iudaeus, sed noua creatio. Nam ab initio quam creata esset creatura, & noua esset, nullum aliud nomen habebat. Cum his conuenit rursus id quod in alio loco dicit: Debitor sum Graecis et barbaris, sapientibus & stolidis. ubi sapientes quidem appellat Iudeos, stolidos uero Scythas. & ait, Debitor sum. Hinc totum genus Israel Iudaei uocabatur, a temporibus Dauid. Et durauit hic mos ut omne genus Israel tum Israelitae tum Iudaei uocarentur, a temporibus Dauid ac filij eius Solomonis, & filij Solomonis, Roboam inquam, qui post Solomonem regnauit in Hierusalem. Quo uero non praeteream Iudaeorum religionem, & ne relinquam indicare propositum opinionis ipsorum scopum, pauca de multis apponam. Omnibus enim manifestissimae sunt res Iudaeorum. Quapropter non magnam suscipiam laborem in hoc argumento, ut accuratissime exponam: sed ut quae necessaria fuerint, pauca de multis hic apponam. Iudaei itaque ab Abraam per successionem existentes, et ipsius pietatem edocti, circumcisionem Abraam habent, quam iuxta preceptum Dei accepit nonagesimum nonum annum agens, ob causam supra a me relatam: quo uidelicet eius semen in quilibet in terra aliena non auerfaretur nomen Dei, sed in corpore ferret signaculum commonitionis gratia atque indicij, quod in patris ipsorum pietate perseverarent. Filius autem huius circumciditur octaua die, uelut Dei uaticinium habebat. Et in confessio quidem est, quod ex precepto Dei circumcisio tunc fuit. Verum per figuram erat tunc constituta, uelut in progressu postea ostendemus. permanerunt itaque in circumcisionis ritu, & pietati addicti, item Abraam per successionem filij, ab ipso uidelicet, ac deinceps Isaac, & Iacob & huius filij, tum in Chanaanite de terra Iudaea, tum in Philistia tunc appellata, nunc uero Palaestina uocata. Imo etiam in Aegypto. Iacob enim, qui et Israel, cum undecim filiis suis descendit in Aegyptum, annum agens uita suae centesimum trigessimum. Ioseph autem alter eius filius iam in Aegypto regnabat, uenditus a fratribus ob inuidiam. At uero Deigu bernatio cooperas iusto quae bona sunt, insidias ipsi Ioseph structas in admirationem conuertit. Descendit itaque, uelut praedixi, Iacob & filij eius, & uxores ac nepotes animae numero septuaginta quinque in Aegyptum, uelut tradit primus de quinque libris Moysi, haec omnia manifeste declarans. Perseuerarunt autem istae ad quinque generationes, uelut saepe iam dixi, nunc uero necessitas in cubuit ea repetendi. Manserunt enim generationes quae a Iacob numerantur per Leui, ex quo sacerdotes constituti sunt, & per Iudam, ex quo progressu temporum regnauit rex Dauid. Et Leui quidem gignit Caath, & alios. Caath gignit Amram, Amram gignit Moysen & Aaron pontificem. Hic Moyses educit filios Israel per potentiam Dei ex Aegypto, uelut habet secundus legis liber. Porro quae fuerit uita ac conuersatio filiorum Israel usque ad hoc tempus, non ita clare, ut euidentissimum sit, dicere possumus: sed hoc solum, quod in studio pietatis ac circumcisione fuerint: etiam si scriptum sit, quod multiplicati fuerint in terra Aegypto filij Israel, & uiles ac redundantes facti sint. Ipsum enim tempus eiusdem cohabitationis ac permixtionis, propter socordiam omnino utilitatem effecit. Quae uero ipsis gustanda essent, & quae reprobanda, aliaque quae legis distinctione seruare ipsis praecipuum est, nondum manifeste adnotatum

Philistia.
Palaestina.

tatum est. Vbi uero egressi essent ex Aegypto, in secundo exitus ipsorum anno, legislatione Dei digni fiunt, per ipsius Moysi manum. Lex autem a Deo ipsis data instar Legis usus. paedagogi, sicut etiam erat lex paedagogus, corporaliter quidem distinctionem faciens, spiritualem uero expectationem habens, docebat circumcidi, sabbatum agere, decimare omnes ipsorum fetus, & omnia quae apud ipsos gignebantur ab homine usque ad pecus: & primitias dare, & quinquagesimam & trigessimam: credere Deo soli, ipsumque colere. & in monarchia quidem ac unius principatu praedicabatur nomen, in monarchia uero trinitas semper annunciabatur, & inter eminentissimos apud ipsos credebatur, hoc est prophetas & sanctos. Sacrificiaque ac cultus diuersos uniuersorum regi Deo in deserto offerebant, in celebritate fixorum tentorium a Mose constructa, per formas ipsi a Deo indicatas. Susceperunt itaque item Iudaei etiam propheticas uoces de CHRISTO uenturo, & qui appellaretur quidem propheta, esset autem Deus: & uocatus quidem esset Angelus, uerum filius esset Dei, & homo in carnem uenturus esset, & inter fratres recensendus, uelut omnes diuinae scripturae habent, maxime Deuteronomij, liber legis quintus, & qui deinceps habentur. Habebant porro hi Iudaei usque ad reditum a captiuitate Babylonis, libros & prophetas hos. I Genesim. II Exo Libri Iudaeorum. III Leuiticum. IIII Numerum. V Deuteronomium. VI librum Iesu Naue. VII Iudicum. VIII Ruth. IX Iob. X Psalterium. XI Prouerbia Solomonis. XII Ecclesiasten. XIII Canticum canticorum. XIV Primum librum regnorum. XV Secundum regnorum. XVI Tertium regnorum. XVII Quartum regnorum. XVIII Primum Paralipomenon. XIX Secundum Paralipomenon. XX Duodecim prophetas. XXI Esaiam prophetam. XXII Hieremiam prophetam, cum lamentationibus & epistolis ipsius, ac Baruch. XXIII Iezechielem prophetam. XXIIII Danielem prophetam. XXV Primum librum Esdrae. XXVI Secundum librum Esdrae. XXVII Librum Esther. Atque hi sunt uiginti septem libri a Deo Iudaeis dati: uerum uigintiduo, iuxta numerum Hebraicarum literarum numerati, propterea quod decem libri in quinque duplicantur. Sed de his alibi manifeste diximus. Sunt & alij duo libri apud ipsos ambiguae lectionis, Sapientia Sirach, & Solomonis, citra alios quosdam libros apocryphos. Omnes autem hi sacri libri Iudaismum docebant, & legis obseruationes, usque ad Dominum nostri IESU CHRISTI aduentum. Et recte sane processissent Iudaei in legis doctrina, si CHRISTVM suscepissent a paedagogo, lege uidelicet, ipsis praedicatum ac denunciatum, ut suscepta ipsius deitate, etiam aduentum ipsius in carnem didicissent, non dissolutionem legis, sed legis complementum. Nam figurae in lege fuerunt, ueritas autem in Euangelio. Illic enim circumcisio fuit carnalis, quae inseruit tempori usque ad magnam circumcissionem: hoc est baptismum, qui circumcidit nos a peccatis, et ob signat nos in nomen Dei. Et erat illic sabbatum, detinens nos in magnum sabbatum, hoc est in requiem CHRISTI, ut in CHRISTO sabbatum agamus a peccatis. Et erat illic agnus irrationalis, qui sacrificabatur deducens nos ad magnum agnum ac caelestem, pro nobis & toto mundo mactatum. Et erat illic decimatio, muniens nos, ut ne ignoremus literam iota, denarium numerum, primum elementum nominis IESU. Quandoquidem igitur figura ducti sunt, & non peruenerunt ad perfectionem, per legem & prophetas, aliosque ac totum librum praedicatam, eiectioni sunt ab agricultura, & ingressae sunt gentes, ita ut illi amplius seruari non possint, nisi ad Euangelij gratiam reflexerint. Omnes enim iustificationes ipsis abolitae sunt, quum singula testimonia hoc confirmant, uelut habet tota scriptura. Verum in summa ab uno testimonio, indubitatum & insuperabilem contra ipsos sententiam dicemus. ex quo clare uidere datur, suffragium contra ipsos latum, dum dicit: Quaecumque anima non audiet prophetam illum, exterminabitur a tribu sua, & ex Israel, & subter caelum: tanquam Dominus ea quae myltice per legem tradita sunt, perfecte & ad salutem muniturus sit: & qui non audiat

Libri Iudaeorum
num 27.

Legis et Euangelij
differe
tia.

audiat ipsum ne admittat, non habeat salutem, etiamsi legem fecerit: quum lex non possit hominem perficere, propterea quod iustificationes corporaliter in ipsa scripte sunt, & in Domino nostro IESU CHRISTO uere compleantur. Atque hactenus à me dictum sit de Iudaismo. Nam paucorum mentionem feci, ut ne in totum eos silentio præteream, sed in parte ostendam. Omnibus enim notum est contra ipsos argumentum, & ipsorum confutatio. Ostendimus autem & principium unde habuerunt introductionem, quod ab initio ex Abraam patriarcha pietatis uocatur pius, ex eo quod sunt de semine ipsius. A nepote uero ipsius, uidelicet Iacob, qui & Israel, Israelite. Ex diebus uero Dauid, qui regnauit ex tribu Iuda, uocabatur Iudæi ac Israelite omnes duodecim tribus usque ad Solomonem filium Dauid, et usque ad Roboam filium Solomonis, nepotem uero Dauid. & iuxta increpationem Dei, et indignitatem ipsius Roboam, disfectæ sunt duodecim tribus, & factæ acuersaræ sunt dux cum dimidia cum Iuda, hoc est cum ipso Roboam: & nouem ac dimidia cum Hieroboam. Vocabantur autem nomine tribus Israelite & Israel, regno subiectæ sub Hieroboam filio Nabat in Samaria. Duæ uero in Hierusalem Iudæi appellabantur, & regebantur à Roboam filio Solomonis. Et factæ sunt rursus regum successiones. Roboam genuit Abia, Abia genuit Asa, Asa Iosaphat, Iosaphat Ioram, Ioram Ochozias, Ochozias Ioas, Ioas Amelias, Amelias Azarias, appellatum Ozias: Azarias, qui & Ozias, Ioatham, Ioatham Achaaz, Achaaz Ezechias. in temporibus autem Ezechias & Achaaz, captiue ductæ sunt tribus ex Israel in fines Medorum. Postea Ezechias genuit Manasse, Manasses Amos, Amos Iosiam, Iosias Iechoniam, qui & Zelum appellatur, itemque Amasias dicebatur. Hic uero Iechonias genuit Iechoniam appellatum Sedechiam, & Ioachim. Et nemo de hoc ambigat, imò potius miretur exactam rationem hoc loco utiliter studiosis expositam, qui Christianæ doctrinæ gratia sincera exemplaria contingere uolunt. Qui sane statim cum utilitate beniuoli esse cogentur, ubi lucrati fuerint dictum hoc, quod à quibusdam in doctis rerum euangelicarum ad ambiguitatem, uelut emendandi gratia, deletum est. Nam cum sanctus Matthæus trifariam enumeret generationes, & ab Abraam usque ad Dauid recenseat quatuordecim generationes: duo priores numeri clari reperiuntur, nullum defectum habentes. ad Iechoniam enim tempora continent. Verum tertius numerus non item quatuordecim generationum reperitur, ut iuxta successionem nominum complementum habeat, sed decem et trium. Nam aliqui Iechoniam cum altero Iechonia reperiunt, numerum duplicatum esse putauerunt. Non erat autem duplicatio, sed numerus clarus. Ex nomine enim patris filius nominatus fuit Iechonias Iechoniae. Itaque detracto pro pietatis studio uno nomine, ex ignorantia huc delati defectuosum fecerunt propositum argumentum, iuxta numerum quatuordecim nominum promissionem, et multi experimenti habitum corruperunt. Fit itaque hinc à tempore Iechoniae captiuitas in Babylonem. In hoc tempore captiuitatis accesserunt seniores ipsum Nabuchodonosor in Babylonem, rogantes ut mitteret aliquos de suis ad inhabitandum terram Israeliticam, ut ne regio in materiam eluxurians desolaretur. Et exaudivit ipsorum preces, nec rem differebat, & quatuor genera suorum mittit, Chuthæos, Cudæos, Seppharuræos, & Anagogauæos: qui unam cum simulachris suis ascendentem inhabitauerunt tunc Samariam, hac terra sibiipsis delecta, eo quod pinguis esset ac fertilissima. Quum autem temporis progressu hi à bestiis dilaniarentur, leonibus, pantheris, ursis, et alijs prauis feris, mittunt legatos in Babylonem, rogantes, & uehementer admirantes de eorum qui prius inhabitauerant firma sede ac uita, quomodo potuerint sustinere bestiarum rapinas ac uiolentiam. Rex uero accessit senioribus, percunctatus est de ipsorum uita, quomodo transegerint dum in Iudæa morarentur, & quomodo effugerint bestiarum impetum, quum tantus sit bestiarum incurfus, tantaque pernicies in illa regione. Illi uero Dei legislationem ipsi indicauerunt, & prudenter ipsi reuelarunt

Matthæi lectio interposita.

reuelarunt probabilem opinionem, non posse illic gentem consistere, quæ non legem Dei caeli per Moysen datam perficeret. Esse enim Deum terræ protectorem, non uelle autem transgressionem in ipsa à gentibus alienigenis fieri, per idololatriam, & alia. Ipse uero curam gerens rei, & uerissimæ declarationi fidem habens, exemplar legis petiuit. Illi autem ubi liberaliter dedissent unam cum lege etiam Esdræ quendam sacerdotem, mittunt ipsum doctorem legis à Babylone ad erudiendos Assyrios in Samaria confidentes, Chuthæos uidelicet antea nominatos, ac reliquos in lege Moysi. Contingit autem hoc anno plus minus trigesimo captiuitatis Israel ac Hierusalem. Erudijt itaque Esdras & qui ipsi successerunt, genus illud in Samaria, et appellati sunt Samaritæ, qui legem per Esdram à Babylone uenientem susceperunt. Præterijt autem tempus annorum quadraginta aliorum, & soluta est captiuitas, & redijt Israel à Babylone. Subit animum meum admiratio, quomodo contigit quatuor gentes & quatuor hæreses in eadem gente fieri: primam uidelicet Essenorum, secundam Gorthenorum, tertiam Sebuæorum, quartam Dositheorum. Atque hinc iam mihi initium fit promissæ tractationis contra hæreses: & ut causam declarem, summam dicam. Quæ uero est alia quam quod à linguarum multifida uocis alteratione tribus factæ sunt. In singulis autem tribubus ac patriarchijs diuersæ gentes præsidebant. Omnis autem gens regem sibi ipsi in caput præficiebat. Contigit autem ex hoc bellum esse & aduersitates ac symplegades, dum gentes cum gentibus committuntur, & singuli propriam uoluntatem præferre nituntur, & uicinorum res ad se ipsos trahere student, propter inexplebilem nostram in uita habendi cupiditatem. Sic etiam in hoc præiudicato tempore, ubi una religio Israelis, & scriptura secundum legem, dilapsa est ad alias gentes, Assyrios inquam, ex quibus Samaritæ inhabitatores euaserunt, contigit etiam opinionem scindi, & deinceps processit error, & disseminata est dissensio, ab uno pio Dei cultu ad multas adulterinas opiniones, prout unicuique uisum fuit, & se in scriptura exercitatum esse putauit, & docuit quisque iuxta propriam uoluntatem.

Samaritæ, nona secta.

Samaritæ igitur à diuina scriptura usque ad hæreses progrediuntur, post prædictas Græcas hæreses, ex proprijs ratiocinationibus per mentis stupiditatem hominibus inductas. Vniuersum itaque genus Samaritæ uocabantur. Interpretari autem possis Samaritas custodes, propterea quod custodum locum in terra obtinebant: aut quod custodes erant constitutionis secundum legem Moysi. Appellabatur & mons ubi confederunt, Somorum, itemque Somer, ab antiquo quodam Somoro filio Somer, uero sic nominato. Erat autem hic Somer filius unius uiri de genere Pherezeorum & Sergeseorum, qui tunc habitabant terram, ex successione existentes filij Chanaan, qui terram hanc rapuit, quæ nunc Iudæa aut Samaria appellatur, quum esset filiorum Sem, & non ipsorum propria: propterea quod ipse Chanaan fuerit filius Cham patri ipsius Sem. Atque hoc modo contigit ut ex diuersis causis Samaritæ sint appellati, Ex Somer, ex Somoro, ex custodia terre, ex custodia doctrinæ legis. Differunt hi à Iudæis, primum quod non data est ipsis prophetarum post Moysen scriptura, sed solum quinque libri Moysi dati semini Israel, in exitu profectiois ab Aegypto: Genesis uidelicet, et Exitus & Leuiticus, & Numeri, et Deuteronomium. Appellantur autem in Hebræa lingua sic: Breseith, Veellemoth, Vaicra, Vaiedaber, Ellehadbarim. Et disseminatam quidem est in his quinque libris resurrectionis mortuorum signum, non tamen clare prædicatum est, & dispersum est in ipsis, de unigenito filio Dei, et de sancto Spiritu, & contra simulacra. Verum clarius in ipsis monarchia introducitur, in monarchia uero spiritualiter Trinitas annunciatur. Porro hi accepta lege, studium habuerunt deponendi idololatrias, & agnoscendi unum Deum. Quibusdam uero non fuit studium exactius cognoscendi. Verum errarunt tales, et non clare totam fidei partem, & ui-

Samaritæ unum de dicti.

Mosis libri quinque, quod contineant.

& uitæ nostræ sinceritatem comprehenderunt, & mortuorū quidem resurrectionem ignorant, ac nō credunt: Spiritum autem sanctū non admittunt, nam & ipsum ignorant. Et hæc hæresis reprobans quidem mortuorum resurrectionē, depellens autem idololatriā, in ipsa uero per ignorantiam simulachra colens reperitur, propterea quod abscondita sunt simulachra quatuor gentiū, in monte apud Garizin per calumniam uocato. Nam si quis exacte de mōte Garizin perscrutari uelit, huic sciendū est quod ad Hierichuntem siti sunt duo montes, tum Garizin, tum Gebal trans Iordanem, ad orientem Hierichuntis, uelut habet Deuteronomium, & Iesu Naue liber. Itaq; simulachra colunt ignari, ex eo quod undiquaq; intenti sunt ad montem, dum orant uide licet, quia sanctificatus est. Impossibile est enim scripturam mentiri, quæ dicit, Perseue-
 rarunt facere legem, & adorare sua simulachra usq; in hodiernum diem: uelut in quarto libro Regnorum habetur. Conuincuntur autem ipsi undiquaq; de resurrectione mortuorum. primum ex Abel, quod post mortem sanguis eius Dominum alloquitur. Sanguis autem non anima est, sed in sanguine anima est. & non dixit, Anima clamat ad me, ostendens quod est spes resurrectionis corporum. Sed & Enoch translatus est, ut non uideret mortem, & non reperiebatur. Sed & Sarra post mortificationem uteri eius, & post siccatum consuetum fontem, rursus uiuificatur ad seminis deiectionem, & anus filium concipit, ac parit iuxta promissionem, ob spem resurrectionis. Quin & Iacob priorum ossium curam gerens, uelut de nō pereuntibus præcepit. Et non hic solum, sed etiam Ioseph eadem consequentia præcipiens, resurrectionis speciem ostendit. Sed & uirga Aaron germinauit quum sicca esset, & fructū produxit, in spem uitæ mortua corpora nostra resurrectura esse significans, ad resurrectionem uero tendens. Sed & Moyses uirga similiter lignea, iuxta uoluntatem Dei amabatur, & serpens fiens resurrectionem indicabat. Præterea Moyses benedicens Rubim dicit, Quæro Rubim, & ne moriatur: quum olim uita defunctus esset, ut uitam post mortem esse ostenderet, iudicium autem secundæ mortis in condemnationem. Quapropter duas benedictiones ipsi cōtribuit, Quæro dicēs in resurrectione, et, Ne moriatur, in iudicio: non mortem quæ per corporis discessum contingit dicens, sed eam quæ contingit per condemnationem. Sufficient itaq; pauca hæc aduersus hos. Habent autem & alias quasdam dementiae cōsuetudines antiquas. Quod uidelicet urina se proluūt, ubi ab externis uenerint polluti nimirum. Et quod in aquam se unā cum uestibus immergunt, ubi contigerint alium ex alia gente. Inquinationem enim putant aliquem attingere, aut alium quendam hominem alterius dogmatis tangere. Multa enim est horū dementia. Quomodo uero statim ipsorum amentia deprehendatur, adhibe mentem o admirande, & scies. Mortuum equidem statim abominantur, quum ipsi mortui sint operibus. Testantur enim non unum testimoniū, sed multa, mortuū non esse abominabilem, sed quod per ænigmata lex hoc dicit. Non enim duo aut tria testimonia ad hoc nobis suffragantur, sed myriades numero sexaginta duæ, hoc est sexcenta uicena milia, in deserto, & alia totidē, & ultra. Et adhuc multa in toto castrorum ordine gestabatur, & neq; abominationem pariebat, neq; inquinabat. Dixit autem uera lex ipsa, Quod si quis contigerit mortuum, manebit impurus usq; ad uesperā, & lauabitur aqua, & purificabitur: insinuabat autē hoc ad Dominum nostrum IESU CHRISTI mortificationem, secundum passionē ipsius in carne. Ex articulo enim discretionem nominis significat. Vbi enim articulus additus est in uno aliquo determinato ac manifestissimo, omnino confirmatio propter articulum contingit. Citra articulum uero de uno quocūq; tandem indefinitē accipiendum est. uelut uerbi causa, si dixerimus βασιλεύς id est rex, nomen quidem significauimus, sed non clare eum qui determinatur ostendimus. Regem enim dicimus & Persarum, et Medorum

Resurrectionis mortuorum probationes ex Mose.

Mortuos non esse abominabiles.

Articuli Græcorū uis.

Medorum, & Elamitarū. Si uero dixerimus, addito articulo βασιλεύς, minime ambiguum est significatū. Nam rex de quo quæritur, aut de quo dicitur, aut qui cognoscitur, aut alicuius imperiū habens, per articulum indicat. Et si dixerimus θεός, id est Deus, sine articulo, quemlibet Deum gentiū diximus, non Deum uerum. Si autem dixerimus ὁ θεός, palam est quod ab articulo uerum significamus, qui est & cognoscitur. Sic etiam quum dixerimus ἀνθρώπος, id est homo, & ὁ ἀνθρώπος. Et si quidem dixisset Lex, si contigeritis νεκρῶν, id est mortuū, de omnibus suffragium latum fuisset, & simpliciter omni mortuo quæsitū dictio incuberet. Quū uero dicit, Si quis contigerit τὸ νεκρῶν, ad unum quendam fert ductum: dico autem Dominū, uelut supra à me declaratum est. Dixit autē hoc lex per ænigmatis insinuationē, propter eos qui iniecturi erant manus in CHRISTVM, & cruci tradituri: quoniam opus habebant hi purificatione, donec occideret ipsis dies, et exoriretur ipsis alia lux, per baptismū aquæ lauacri regenerationis. Velut etiā suffragatur mihi hic Petrus, dicens Iraelitis in Hierosolymis, qui dicebāt ad ipsum, Quid faciemus: propterea quod ipse dixerat ad illos, Hūc IESVM quem uos crucifixistis, & compunctis corde dixit: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisq; in nomine IESU CHRISTI Domini nostri, & remittentur uobis peccata, et accipietis donū sancti Spiritus. Itaq; non de mortuo dicit lex. Si uero etiam de mortuo, de alio determinato lex dicit, uelut alibi ipsa interpretat. Dicit enim: Si præterierit mortuus, claudite fores ac fenestras uestras, ut ne inquinet domus. Velut dixit de auditu peccati: Si audieris uocē peccati, aut speciem delicti uideris, claudere oculos tuos à concupiscentia, & os à uanitate uerborum, & aurē à sono prauo, ut ne mortificetur tota domus, hoc est anima & corpus. Quapropter etiam propheta dixit, Si ascēderit mors per fenestras: & nō penitus de his fenestris dicit, alioqui oclusis fenestris, nunquā moreremur. fenestræ uero sunt nobis corporis sensus, uisus, auditus, & alij per quos mors in nos ingreditur, si per ipsos peccauerimus. Sepeliuit igitur Ioseph ipsum Irael, & non abominatus est: & post mortem prolapsus in faciem, ipsum osculatus est, & nō scriptum est quod lauit, ut purificaretur. Sepeliuerūt angeli, uelut traditi sunt angeli à sancto corpore. At uero rursus timeo, ne in finem extendā quæstionis solutionem. Ab uno autē & altero sermone dabitur sapienti, ut discat de Domino, iuxta rationem per contrarium. Si uero etiā de Spiritu sancto dabitur mihi breuiter dicere non utiq; distulero. Palam itaq; statim Dominus dicit ad Moysen: Adduc mihi in montem septuaginta seniores, & accipiam de spiritu qui in te est, & effundā super ipsos, & defendent te. De filio autē, quomodo cognoscamus, pater dicit: Faciamus hominem secundum imaginē nostram ac similitudinē. Faciamus autem, non est unius significatiuū. & pluit Dominus super Sodoma et Gomorra, ignem & sulphur à Domino de cælo. Cæterum de prophetis, quoniam prius dati erāt ipsis quinque libri Moyses, & non amplius iuxta alias scripturas processerūt, sed solum iuxta quinque libros Moyses, & non iuxta reliquos deinceps sequentes. Et si quis etiā nunc ipsis dicat de alijs, de Dauid uidelicet & Esaia, & sequentibus, non suscipiunt, sed immorantur traditioni à proprijs ipsorum patribus inuectæ. Atq; hucusq; dictum sit à me de Samaritis, breui quidem sermone, propter metū quem prospicio, ne latius promissum opus extendā.

Contra Essenos, primam Samaritarum sectam, & ex ordine X.

In quatuor hæreses Samaritæ secti sunt, uerū æqualiter inter se sentiunt, de circuncisione & sabbato, & de alijs quæ sunt in lege. In exigua & omnino aliqua re singula hæc præcipue tres sectæ inter se differunt, exceptis solis Dositheis. Permāserunt enim Esseni in prima institutione, nulla extēsiōne facta. post hos Gortheni disenserūt paululum ab alijs. quoniam contradictio quædam in medio ipsorum exorta est, inter Sebnæos inquam, & Essenos, ac Gorthenos. Habet autem contradictio hoc modo:

b Lex

Fenestræ mortis.

Filij unigeniti, & Spiritus sancti nomen ex Mose.

Lex precipiebat Iudæos undiquaque congregari in Hierosolyma sæpe, & præsertim tribus anni temporibus, in festo Azymorum, in Pentecoste, & in celebritate fixorum tentorium, Scenopegia appellata. Habitabant autem Iudæi sparsim in finibus & Iudææ & Samariæ. Oportebatque ipsos per Samaritidas regiones iter facere, dum peterent Hierosolyma. Quum igitur quodam tempore conuenissent, congregationem habentes ad celebrandam festiuitatem, symplegades ac aduersitates hinc exortæ sunt. Sed & quando ædificabat Esdras Hierusalē post reditū ex Babylone, cupiuerunt Samaritæ cōferre auxiliū Iudæis, ac simul ædificare, & prohibiti sunt ab ipso Esdra ac Neemia.

Contra Sebuæos, secundam Samaritarum hæresim, & ex ordine XI.

ET tunc Sebuæi ex ira ac indignatione transposuerunt tempora prædictarū festiuitatum: primum quidem ob iram Esdræ, deinde propter relationem causam, quæ ad pugnam ipsos prouocabat per prætereuntes. Locant autem hi nouum mensem Azymorum, post nouū annum, qui fit in autumno, hoc est post mensem Theysi, qui Augustus apud Romanos appellatur, Mesori apud Ægyptios, Gorpæus apud Macedones, Apellæus apud Græcos. Hinc hi anni principium ducunt, & statim azyma perficiunt. In autumno uero Pentecosten faciunt. Scenopegiā autem tunc celebrant, quum Iudæi Azyma & Pasca.

*Mensium ap-
penationes di-
uersæ.*

Contra Gorthenos, tertiam hæresim Samaritarum, & ex ordine XII.

NEc uero sequuti sunt Sebuæos alij, uerū Esseni quidem uicini ipsis, eadem quæ illi faciunt. Gortheni uero & Dosithei contentione aduersus Sebuæos habent. Et celebrant ipsi festiuitates, Gortheni inquam & Dosithei, quum Iudæi celebrant & Azyma & Pasca, & Pentecosten, & Scenopegiā, & ieiunium apud ipsos receptum unius diei. Alij uero non sic faciunt, sed peculiariter cum Essenis, uelut diximus.

Contra Dositheos, quartam hæresim Samaritarum, & ex ordine XIII.

Dosithei uero ab his differunt multis modis. Resurrectionem enim cōfitentur, & politia apud ipsos sunt, ab animatis abstinent. Sed & quidam ex ipsis continent se à nuptijs, postquam in nuptijs uixerunt. Alij etiam uirginitatem seruant. Eodem modo etiam circuncisionem & sabbatum habent, & quod non attingunt aliquem, eo quod omnem hominem abominentur. fama tradit ipsos etiam seruare ieiunia, & exerceri. Verū causa cur hæc senserit ac docuerit Dositheus, hæc est. Hic à Iudæis originem ducens, Samaritarum gentibus permixtus est: & quum in doctrina legis processisset, & in expositionibus apud ipsos primas uenatus esset, & ipsas allequitus non esset, & in nulla existimatione apud Iudeos haberetur, declinauit ad Samariticū genus, & hanc sectam produxit. Et quum postea ob propriæ sapientiæ excellentiā in ipeluncam secessisset, inaniterque ac simulata religione, in ieiunio perstitisset, ita mortuus est, uelut fama refert, ob inopiam panis & aquæ, ex uoluntario nimirum proposito. Post dies autem aliquot, tradunt quosdam uenisse ad ipsum uisitandū, & reperisse corpus fœtidum, ita ut uermes ex ipso proreptarent, & nubes muscarum circa ipsum congregata esset. Atque hæc quidam sunt differentia cognitionis prædictarū quatuor sectarum, quantū ad nos de his peruenit. Quæ sanè subuertuntur per ea quæ contra ipsas dicta sunt. Redeo autem rursus ad inductiones iuxta temporū successione factas, quo & pecora erroris congregem, & contradictionem aduersus ipsa producam, in eo quod noxia ipsorum instituta reuelem, & per sermonis compendium eiaculationem ueneni malorum ac perniciosorum reptilium redarguam.

*Dosithei hi-
storia.*

Contra Sadducæos, primam hæresim Iudæismi, & ex ordine XIII.

Post has relatas Samaritarū, & superius Græcorū indicatas sectas, septem fuerunt hæreses apud Iudæos, ante CHRISTI in carnē aduentū, in Iudæa ac Hierosolymis. Prima Sadducæi, qui fuerunt auulsi a prædicto Dositheo. Cognominant autem hi seipso Sadducæos, nimirū à iusticia cognomine proficiscēte. Sedec enim significat

ficat iusticiā. Fuit & olim sacerdos quidam, nomine Saduc. Verū non perseverarunt hi in præceptoris sui doctrina. Reprobarunt enim hi mortuorum resurrectionem, eadem cum Samaritis sentientes. Non assumunt autem angelos, quos Samaritæ non reprobant. Spiritum uero sanctū ignorant, non enim sunt hoc digni facti, omnia equaliter cū Samaritis obseruant: non erant tamen hi Samaritæ, sed Iudæi. In Hierosolymis enim sacrificabant, in reliquis uero omnibus cum Iudæis conspirabant. Subuertuntur porro etiam hi à fide digna Domini uoce, quā ipsi contra seipso attraxerunt, per questionis solutionem, quando accesserunt ipsum dicentes: An possit esse mortuorum resurrectio: & quod septem fuerunt fratres, & primus uxorem duxit, & sine liberis decessit, & secundus accepit ipsam, quum Moses iubeat in uxorem accipere uxorem fratris sine liberis defuncti, & adduci ipsam fratri ad excitandum semen defuncti. Accepit igitur hanc, inquit, primus & secundus & mortui sunt, similiter etiam reliqui omnes septem: in resurrectione ergo mortuorum cuius erit hæc uxor? quādoquidem septem habuerunt ipsam. Dominus autem dixit: Erratis, ignari scripturarum et uirtutis Dei. In resurrectione enim mortuorum, neque uxores ducunt, neque nubunt, sed similes angelis sunt. Quod autem resurgent mortui, Moses uos docet, uelut Deus ipsi uaticinatus est, dicens: Ego sum Deus Abraæ, & Deus Isaac, et Deus Iacob, Deus uiuentium & non mortuorum. Et obturauit os ipsorum. sunt enim hi capti faciles, & non potentes resistere, ne una quidam hora aduersus ueritatem.

Contra Scribas, secundam Iudæismi hæresim, & ex ordine XV.

Post hos Sadducæos, Scribæ fuerunt per medium temporis, aut etiam cum ipsis ætatem degerunt. Qui sanè expositores legis fuerunt, uelut grāmaticam quandam scientiam exponētes, reliqua quidē uelut Iudæi facientes, uerum superfluā quandam sophisticam expositionem inducentes: non solum secundū legem uiuentes, sed etiam abundantius urceorum demersiones ac purificationes seruantes, poculorum item ac patinarū & aliorum ministerij uasorum, tanquam uidelicet ad sinceritatem ac sanctitatem dispositi. crebrò manus lauantes, crebrò item purificationes quasdam per aquas & lauacra, detergentes. Habebant autem simbrias quasdam significatiuas politia ipsorum, ad ostentationem elationis & laudem spectantiū. & phylacteria apud seipso palij addebant: hoc est laras notas purpuræ. Possit autem aliquis putare, quandoquidem etiam in Euangelio hæc uox habetur, de amuleti sermonem fieri. nam & amuleta aliqui phylacteria nominare solent. uerum sermo in totum nihil de his habet, sed quoniam stolas, siue pallia, tales induebant, & dalmaticas siue amacula, ex latis notis siue signis purpuræ paratas ac prætextas. Notas autem purpuræ, phylacteria transnominare solent hi qui exacte loqui uolunt. Qua de causa etiam Dominus phylacteria secundum illos dixit. Indicat autem & consequentia appellationis phrasim, & simbrias palliorum: ut simbrias dicat oras ac margines, phylacteria uero signa ac notas ipsius purpuræ. Dicit enim: Dilatatis phylacteria, & simbrias palliorum uestrorum magnificatis. Nam simbrias ac prætextas quosdam in quatuor alis amiculi unusquisque habebat, ex ipso stamine illigatos, quo tempore cōtinenter agebant, aut uirginitatem exercebant. Singuli enim determinatum castitatis aut continentia tempus habebant. & hæc ipsorum exemplaria erant ad declarandum hominibus suam professionem, ut nemo cōtingeret scilicet sanctificatos. Expositiones autem, siue repetitiones apud ipsos quatuor erant: una in nomen Moysi propheta: secunda in præceptorem ipsorum, Aciban appellatum, siue Baraciban: tertia in Andan, siue Annan, qui & Iudas: quarta in filios Assamonæi. Ex his quatuor repetitionibus siue expositionibus, sunt quæ apud ipsos recepta sunt sapientiæ opinione. Pleraque uero insipientia nomine iactantur ac celebrantur: quaedam etiam loco electæ doctrina: prædicantur ac diuulgantur.

Phylacteriorum significatum.

Dalmaticæ.

Expositiones quatuor apud scribas.

Contra Phariseos, tertiam Iudaismi sectam, & ex ordine XVI.

His duabus sectis consequenter annexa est phariseorum haeresis, quae eadem cum his sentiebant, scribis inquam, quos interpreteris legis doctores. conuersabatur enim cum ipsis etiam legisperiti. Verum pharisei alia etiam praeter hos sentiebant, ac maiores politias habebant. Quidam enim ipsorum quum se exercebant, praescribebant decennium, aut octennium, aut quadriennium, uirginitatis siue continentiae. Et frequentius orantes, crebrius certamen hoc aggrediebatur, ut ne uidelicet corporale quid ipsis accideret, aut claudesine per somnia tristis corporis defluxio contingeret. Et alij ex ipsis asseres sibi ipsis parabant dodrantis tantum latitudine, et in has se ad uesperam locabant, ut si quis dormijisset, in pauimentum decideret, et rursus excitaretur ad orationem, per hoc quod uigilantem uicam haberet, quantum eius fieri posset. Alij lapillos ex aquis collectos sibi ipsis substernebant, ut dum his pungerentur, non in profundum somnum deferrentur, sed uigilantiam sibi ipsis parare cogerentur. Alij spinas pro strato habebant, ob eandem causam. Ieiunabant autem bis in sabbato, secunda & quinta die. Decimabant decimationes. dabant primitias, trigessimas et quinquagesimas. Sacrificia ac uota exactissime exoluebant. In praedicto uero scribarum habitu progrediebant, per amicula & alios ornatus, ac muliebria pallia, in latis crepidis & calceamentorum ligulis procedentes. Dicebantur autem pharisei, eo quod separati essent ab alijs, propter spontaneam superfluum religionem apud ipsos receptam. Phares enim Hebraica lingua separationem significat. Consectebatur autem hi resurrectionem mortuorum, credebantque angelos & spiritum. Ignorauerunt autem filium Dei, uelut etiam alij. Sed & fatum & Astronomia apud ipsos ualde in usu erat. Statim itaque Graeca nomina ex erronea astronomia, in Hebraica lingua alijs nominibus apud ipsos transnominata sunt, uelut sol Emacae femes, luna Iereecae albana, unde & *μην* Graecis appellatur. Ieree enim *μην*, id est mensis dicitur, a quo luna illa apud Graecos appellationem habet. Mars, Choreb Ocmol. Mercurius, Choreb Ochmod. Iupiter, Choreb baal. Venus, Serua, siue Lued. Saturnus Choreb Sabeth. Appellatur & alij apud ipsos nominibus: non potui autem exacte horum cognomen exponere. Sed & nomina apud erroneos illos inaniter in elementorum numerum recepta, quae animalia uocant, & per quae scelerate mundum ad impietatem perduxerunt, ea rursus Hebraice sic appellant, Telaa, Sor, Thomim, Sarata, Arti, Bethula, Momazani, Acrab, Cefet, Gadi, Dadli, Deggim. Haec sane nomina pharisei Graecorum uanitatem sequuti transnominauerunt, ita ut arietem apud illos appellatum, Telaa nominarint. taurum, Sor. geminos, Thomim. canem, Saratan. leonem, Arti. uirginem, Bethula. libram Momazani. scorpionum, Acrab. sagittarium, Cefet. capricornum, Gadi. Aquarium, Dadli. pisces, Deggim. Porro haec non ad turbandos lectores a me dicta sunt, neque ut utilitatem doctrinae eorum qui inconstanter & insanam astronomiae stoliditatem mundo inuixerunt, confirmem. Dicitur enim a ueritate, quod haec inconstans est, & erronea. Dicta item sunt a nobis multa in alijs locis, ad subuertendos eos qui generationem & fatum esse putant, & praesertim in prooemio huius operis summatim nobis contra ipsos actum est. Verum ut ne quis putet nos per calumniam contra aliquos ferri, & non exquisitam traditionibus ueritatem exponere, haec a nobis nominatim relata sunt. Extrema autem ipsorum dementia ac non uulgaris stulticia, quod quum resurrectionem confiteantur, & iudicium iustum decernant, fatum esse dicunt. Quomodo enim potest iudicium esse & fatum? ex duobus enim necessarium est alterum, aut si generatio est, non esse iudicium: propterea quod qui facit, non a seipso facit, sed secundum necessitatem dominij ipsius fati. aut si iudicium est, & reuera minime nobis intentatae sunt, & leges iudicant, & qui malum fecerunt, poenam dant, & legem iustam esse confitemur, & iudicium Dei uerissimum, oculos esse fatum, & penitus nullam constitutionem habere. quando propterea quod possit peccare, & non peccare, ab alio peccatorum supplicia sumantur, alius uero laudem ferat recte factorum,

Phariseorum
appellatio un-
de fit.

Planetarum no-
mina apud
Hebraeos.

Astrologia da-
mnata.

Fatum, siue ge-
nerationem, aut
natiuitatem non
esse.

factorum, & in hoc utriusque differentia determinata sit. ut etiam una uoce iusta, in con-
pendiaria ueritate, dicere liceat id quod per Esaiam prophetam ex persona Domini
dictum est: Si uolueritis & audieritis me, bona terrae comedetis. Si uero nolueritis,
neque me audieritis, gladius deuorabit & consumet uos. nam os Domini haec loquutum
est. Quare omnibus manifestum est, clarumque, ac minime ambiguum, quod liberum arbi-
trium exhibuit nobis Deus, per seipsum loquutus, Si uolueritis, & nolueritis. Qua-
re circa hominem est bona operari, aut malas res appetere. His itaque in clamanda sunt fre-
quentius & multipliciter, & non per unam uocem, sed saepe, ea quae a Saluatre nostro
ad ipsos dicta sunt: Vae uobis scribae & pharisei, ac hypocritae, quia reliquistis gra-
uia legis, iudicium & misericordiam: & decimatis anethum, & mentham, & rutam. et pu-
rificatis externam poculi ac patinae partem: interna uero plena est immunditia & in-
temperantia. Et putatis iustum esse iurare per id quod est super altare, ipsum uero al-
tare apud uos iureiurando solutum est. Et per caelum iurare, nihil esse dicitis: Si uero quis
iurauerit per eum qui supra ipsum est, hoc iustum est apud uos. Nonne altare gestat id
quod ipsi incubit, & caelum thronus est eius qui super ipsum consistit? Et uos dicitis,
Si quis dixerit patri ac matri corban, quod est, donum quodcumque ex me in tuum
cedet commodum, & non amplius honorabit patrem: & reprobastis mandatum Dei,
per seniorum uestrorum traditionem. Et circumitis mare & aridam, ut faciatis unum
profelytum & accessorium: & quum factus fuerit, facitis ipsum filium geennae duplo
magis quam uos estis. Quid igitur praestantius his sanctis uerbis contra illos quis appo-
nere possit? Immo arbitror etiam ipsos Saluatoris nostri uocibus & ueris uerbis con-
tentos esse, ad quae ne breuissimo quidem momento oculos obuertere potuerunt.

Contra Hemerobaptistas, quartam Iudaismi sectam, & ex ordine XVII.

Ad has porro consequitur haeresis Hemerobaptistarum appellata, nihil quidem ab
alijs curians, sed eadem cum scribis ac phariseis sentiens, non tamen solum ad
aequata Sadducaeis in mortuorum resurrectione, sed etiam in incredulitate, & alijs. Hoc
autem praecipuum haec secta habet, quod & in uere & autumno, in hyemeque & aestate se-
per quotidie baptizatur, unde & cognomen hemerobaptistarum accepit. Sensit e-
nim aliter non posse hominem uiuere, si non quis singulis diebus in aqua mergeretur,
ita ut abluatur ac sanctificetur ab omni culpa. Caeterum & aduersus hanc ipsam ex u-
no dicto nobis subuersio contingit. Quoniam incredulitatis apud ipsos magis quam fi-
dei ratio habetur. Redarguit enim ipsos conscientia ipsorum, dum quotidie baptizan-
tur, tanquam spes hesternae dici apud ipsos mortua sit, fidesque ac sanctificatio. Si enim
per unum baptismum procederent, confiderent profecto huic, uelut uiuenti & immorta-
li in aeternum. Quando uero hodie quidem lauantur, non corporum ablutionis gratia, sed
propter peccata: cras uero rursus lauantur, pronunciant praeteritum heri baptismum mor-
tuum esse. Si enim non pridianum mortuum esset, postera die non alio opus habuisset
ad purificationem peccatorum. Et si omnino non abstinent a peccando, putantes
quod purgabit assidue singulis diebus peccantes, uana est ipsorum opinio, & uanum
ac friuolum est eorum studium. Neque enim oceanus, neque omnia fluuia ac maria, flu-
uioque perpetui, ac fontes, uniuersaque imbripera natura in unum congressa, peccata de-
lere potest: quando quidem non iuxta rationem, neque ex praeepto Dei fit. Poenitentia
enim purificat, & unum baptismum per mysterium nominationem. Praeteribo au-
tem & hanc sectam, quum ipsorum insaniam remedium sufficienter me ostendisse pu-
tem, quantum sane hic legentibus propositum est.

Contra Nasaræos quintam Iudaismi haeresim, & ex ordine XVIII.

Consequenter uero aggrediar ea quae sunt in secta quae Hemerobaptistis successit,
& Nazaraeorum appellatur. Qui sane Iudaei sunt genere, a Galaatide & Basani-
tide regione, et locis ultra Iordanem originem trahentes, uelut fama ad nos delata tradit.
ex ipso uero Israel est haec secta, in omnibusque Iudaistat, nihil ulterius ferè supra relatas

sentiens. Circumcisionē enim similiter habebat, sabbatū idem seruabat, festiuitatibus iisdem addicta erat. Non tamen fatum introducebat, neq; astronomiā. Et patres quidem suscipiebat, qui in quinque libris Moysi habent, usq; ad Moysen, qui in diuino cultu recte præsedito clari fuerunt: dico autē Adam, & Seth, & Enoch, & Mathusala, & Noë, & Abraam, Isaac, Iacob, Leui, Aaron, & Iesum Naue. Ipsos autē quinque libros Moysi non assumebat, sed cōfitebatur quidē Moysen, & quod legē accepisset, credebatur: non autē hanc, inqueiebat, sed aliam. Vnde omnia quidem Iudæorū seruant, quū sint Iudæi. Victimās autem non mactabāt, neq; animatis fruebantur, sed nephās erat apud ipsos carnibus uesci, aut ipsas sacrificare. Dicebāt enim fictos esse hos libros, et nihil horum à patribus factum esse. Hęc erat Nasæeorū differentia ad illos, ut etiam confutatio ipsorū non in uno loco, sed in multis manifesta sit. primum quidē quod confitentur patres, et patriarhas, ac Moysen. Quū enim alia scriptura de his nō dicat, unde contigit ipsis cognitio nominū ac recte factorum ipsorum patrum, si nō ex ipsis Pentateuchi scriptis. Et quomodo possibile est in eodē uerum & falsum esse? & Scripturā in parte uera dicere, in parte falsa referre: quū Saluator noster dicat, Aut facite arborem bonam, et fructus bonos, aut arborem uitiosam, & fructus uitiosos. Non potest enim arbor bona fructū uitiosum facere, neq; arbor uitiosa fructus bonos producere. Vana igitur est ipsorū sententia & expositio, ut quę à multis subuertatur, ut pote quum nō solum quę in scripturis sunt, decantentur, sed etiā ipsi loci miraculorū editorum restent. primum ubi arietem Abraam obtulit Deo, mons Sion usq; in hūc diem appellatus. sed & ubi quercus Mambræ, ubi angelis uitulus appositus est. Et ubi Abraam angelis apposuit paratas carnes, nō relinquens ipse earum participationem. Quin & ouicula in Ægyptiorū regione mactatę, adhuc apud Ægyptios traditio. celebratur etiam apud idololatrias. In tempore enim quando pascha illic fiebat: est autem tunc principū ueris, quum primum sit æquinoctiū, omnes Ægyptij rubricā accipiunt per ignorantia, & illinunt oues, illinunt arbores, ficus ac reliquas predican- tes ac dicentes, quod ignis in hac die combussit aliquando orbem terrarū. figura autem sanguinis ignicolor, remedium auxiliare est talis ac tantę plage. Quomodo uero nō possumus ostendere de consequētia, quum adhuc hodie reliquię arcę Noë ostenduntur in Cardyensi regione: Et si quis omnino quæsierit, reperiet etiā reliquias altaris. Nam cōsequens est ipsum illas reperiturū esse in ima montis parte, ubi māsit Noë egressus ab arca, & ubi obtulisset de animalibus mundis & adipibus Domino Deo, quādo audiuit sibi dici, Ecce dedi tibi omnia uelut olera sceni, macta & comede. Preteribo autē rursus et hęc inductiā ac stolidā heresim, relatis illis modicis uerbis cōtentus, quę à nostra tenuitate sunt dispersa hoc loco, in oppositionē erroris predictę sectę.

Contra Ossenos, sextam Iudæismi heresim, & ex ordine XIX.

Post hanc rursus alia quædam heresim est illis implicata, & Ossenorum appellata. Iudæi autē sunt hi, uelut etiā predicti, moribus hypocritę, mentis industria uer- suti. Originē uero ducunt, uelut traditio ad nos delata habet, à Nabatica regione & Iturçā, Moabitidęq; et Areilitide, quę est ultra Vallem falsam, ita in diuina Scriptura appellata superincumbente regione. Est autem illa, mare mortuū uocatum. Hoc autem Ossenorum genus, si quis nomen interpretetur, forte genus appellatur. Coniunctus est his postea Elxai appellatus, in temporibus Traiani regis, post Saluatoris nostri aduentum, qui fuit pseudopropheta. Conscripsit autem hic librum secundū prophetiam uidelicet, aut uelut secundum diuinitus inspiratam sapientiā. Tradunt etiā de alio quodā lexo huius fratre. Fuit autē hic homo erroneus moribus, fraudulētę mentis, à Iudæis oriundus, & cum Iudæis sentiens, non autē secundum legem conuersans, uerum alia pro alijs obiter introducens, & propriā suam heresim seducens. Salem & aquam, & terram, & panem, & cœlum, & æthera, & uentum iusiurandum ipsis in diuinū cultum præfinit ac tradidit. Aliquando uero rursus alios septem testes

Vallis falsa.
Mortuū mare

Elxai pseudo-
propheta.

stes prescripsit, Cœlum inquam, & aquam, & spiritus, & sanctos (uelut ait) angelos orationis, & oleum, & sal, & terrā. Aduersatur autem uirginitati, & odio habet continentiam, & cogit ad nuptias. Imaginaria uero quædā uelut ex reuelatione introducit. hypocritas autem docet, dicens non esse peccatū, etiam si simulachra ipsos adora- re contingat, persecutionis tempore instante, si solum in cōscientia nō adorent, & si quid etiam confiteantur ore, nō autem in corde. Atq; huius rei testē adducere fraudulentus ille impostor non erubescit, Phinees sacerdotem quendam de genere Leui & Aaron, & prisci Phinees, qui in Babylone tēpore captiuitatis adorauerit Dianā, & in Susis effugerit pernitiē mortis corā Dario rege. Quare omnia ipsius falsa sunt & uana. Hic igitur rursus coniunctus est predictę sectę Ossenorum appellatę, cuius reliquię in hunc diem restant in eadem Nabatitide terra, & ultra ad Moabitidē, quod gens nunc Sempensium appellatur. Imaginantur autē hunc uocari uirtutē obuelatā, propterea quod el appelletur uirtus, xai uero obuelatum & occultū. Vni uersa uero huius professionis elatio refutata est, & in magnam confusionē incidit apud eos qui ueritatem cōsiderare, ac exacte cognoscere possunt. Nam à temporibus Constantij & eorum qui nunc sunt reges, usq; huc palam redarguuntur. Ad Constantium enim usq; ex genere ipsius Marthus femina quædam, & Marthana eius soror, in ipsorum regione pro dijs adorabantur, quoniā ex semine predicti Elxai erāt. Mortua est autem Marthus ante paucos annos, Marthana uero hucusq; fuit. Quorum etiam spūta, & reliquas corporis sordes auferebant erronei illi heretici, in illa regione, in auxilium uidelicet morborū: nihil tamen efficiebant. Verum error semper pertinax est, & ad fraudem promptus. Cæca enim est malicia, et error stolidus est. Et quādiu tēpus tero de prestigiatore hoc loquens, & de his quę contra ueritatē mentitus est: primum quidem docens abnegationem Dei, iuxta simulationem detestadorum idololatrię sacrificiorū participē fieri debere iubens. Deinde decipiens audientes, abnegare iubens propriam fidem ore, & non habere peccatum asserēs. Quare incurabilis est ipsorum morbus, et curationem non admittens. Si enim os quod cōfite- tur ueritatem, præparatur ad mendaciū, quis crediderit cor ipsis non esse fraudulentum: Quādo diuina scriptura palam pronūcians in Spiritu sancto docet, Corde cre- ditur ad iustitiam, ore uero confessio fit ad salutem. Sed et rursus CHRISTVM nomine confitetur, dum dicit, CHRISTVS magnus ille rex: non tamen omnino ex do- losa & adulterata tractatione nugacissimi libri eius comprehendit, an de Domino nostro IESU CHRISTO narrauit. Neq; enim hoc determinat, uerum CHRISTVM simpliciter dicit, uelut alium quendā significans, aut expectās, pro ut nos ex his depre- hendimus. prohibet enim orare ad orientes, asserens nō oportere sic intendere, uerū faciē ad Hierosolyma cōuertere ex omnibus partibus, ita ut hi qui in orientibus sunt, in occasum Hierosolymis intendant: qui uero in occidente, in orientē iisdem: qui in meridie, in septentrionē: qui in septentrione, in meridie, ut undiquaq; facies ex oppo- sito Hierosolymis intenta sit. Et uide mihi impostoris insaniā. Detestatur sacrificia et uictimas uelut à Deo alienas, & neq; omnino Deo à patribus ac lege unq; oblatas. & dicit illic oportere orare in Hierusalē, ubi erat altare & sacrificia, negans carnis esum apud Iudęos, & alia, & altare, & ignem uelut à Deo alienū. Aquam uero esse idoneā, ignem autem alienū esse asserit per hęc uerba: Filij procedite non ad speciem ignis, quia erratis. Error enim est hęc res. uidet enim (inquit) ipsum proxime, et est procul. ne procedite ad speciem ipsius, uerum ite magis ad uocem aquę. & multa sunt ipsius fabulamenta. Deinde describit CHRISTVM esse quandam uirtutem, cuius etiam mensuras significat, uiginti quatuor schœnorū in longitudinem, hoc est miliariorū nonaginta sex: latitudinem uero schœnorū sex, id est miliariorum uiginti quatuor. & crassitudinem similiter ementitur, & pedes ac reliqua fabulamenta. Esse autē & sanctum Spiritū, & ipsum feminei sexus, similē CHRISTO instar statuę super nubes.

✠

Marthys
Marthana.

ce

ignis repro-
batus.

Christi men-
sura apud
Elxai.

in medio duorum montium stantem. Et reliqua silentio præteribo, ut ne legentium aures ad fabulas cõcitem. Quibus porro uerbis & inanibus uocibus postea in ipso libro decipit, quum dicit: Nemo quærat interpretationē, sed solum in oratione hæc dicat. Et hæc ipsa nimirum ex Hebraica lingua transtulit, uelut ex parte deprehendimus, quum nihil sint ea quæ ipse imaginatur. Iubet enim dicere, Abar anid moib nochile daasim ani daasim nochlie moib anid abar selam. quæ si interpreteris, hæc sententiam exhibent: Prætereat humilitas ex patribus meis, condēnationis ipsorū, & cõculcationis ipsorū, & laboris ipsorum, conculcatione in condemnatione per patres meos, ab humilitate præterita in apostolatū perfectionis. In ipso aut omnia hæc implētur. Euacuata est enim ipsius uirtus & error. Si uero de uerbo ad uerbū iuxta tenuitatē uocū ipsarū, quis audire uelit interpretamentū, etiā hoc ipsum facere nō cūctābimur, sed pro officio per omnia in gratiā eorum qui audire uolūt, ipsa illius uerba, ipsorumq̄ interpretationē palām apponam, & habet se res ita: Abar prætereat. anid, humilitas. moib, ex patribus meis. nochile, condemnationis ipsorum. daasim, & conculcationis ipsorum. ani, & laboris ipsorum. daasim, conculcatione. nochile, in condemnatione. moib, per patres meos. anid, ab humilitate. abar, præterita. selā, in apostolatu perfectionis. Hæc itaq̄ hæresis suprā relata Offenorū, degit quidē ludæorum politiam, secundum sabbati celebrationem & circumcisionē, & quod facit omnia quæ in lege sunt: solum autem reprobat libros similiter ut Nasaræi. scētiam uero facit hæc, quum diuersitatem habeat ab alijs sex ludæorum sectis. Proinde sufficiet ad huius euerisionem, quod aliena est à Deo: quum Dominus manifeste dixerit, quod sacerdotes in templo prophanant sabbatū. Hæc autem sabbati prophanatio, quid aliud est, q̄ quod nullus operabatur aliquid operis in sabbato: sacerdotes aut in templo sacrificiū perficientes, sabbatū soluebant, prophanantes illud per assiduā animalū cõdē. præteribo ad hanc heresim. Hic enim Elxai cõiunctus est rursus Ebionæis, qui post CHRISTVM fuerunt, imò etiam Nazoræis, qui postea uixerunt: & usi sunt ipso quatuor hereses, quoniam delectantur ipsius errore. Ebionēi, et post ipsum Nazorēi, Offeniq̄, qui ante ipsum, & cū ipso uixerunt, et Nazarēi suprā à me indicati. Hæc uero heresis ex numero est septē illarū quæ fuerūt Hierosolymis, & que illie manserunt usq̄ ad aduentū CHRISTI: & post CHRISTI in carnem aduentū, usq̄ ad eā deuastationē que facta est à Tito rege, fratre Domitiani, filio uero Vespasiani regis, post expugnationē uero Hierosolymorū pertransitū hæc, tum aliq̄ modo dico tēpore, quæ uidelicet hæreses appellantur, Sadduceorū inquam, & Scribarū, Phariseorū, Hemerobaptistarū, Nasaræorum, Offenorū, & Herodianorū: donec singulæ pro occasione & tempore dissipatæ ac solutæ sunt. Sufficiens est autē, ut ex ipsa illorū infania & uerborum iactatione, letalis illius ueneni remedium habeamus, & omnia nobis ipsis prudenter præparemus, ad impuram ipsorū doctrinam ac loquelam destruendā, maxime quū Dominus statim dicat, tum in lege, tum in Euāgelio, Non erunt tibi Dei alij præter me. Non assumes nomē alicuius alterius ad iusiurandū. Et, Nolite iurare neq̄ per cœlū, neq̄ per terrā, neq̄ aliud aliquod iusiurandū, sed sit sermo uester est, est, & non, non. quod enim supra hæc est, ex maligno illo est. Ego uero de hoc Dominum uaticinatum esse arbitror, propterea quod futuri essent qui dicturi essent, per alia nomina iusiurandū prætendi oportere. Primū igitur nō oportet iurare, neq̄ per ipsum Dominū, neq̄ aliud quoddam iusiurandū. Nam maligni illius est iurare. malignus igitur est & qui in Elxai loquutus est, qui cõegit non solum per Deum iurare, sed etiam per salem & aquā, & per æthera ac uentū, & per terram atq̄ cœlum. Satis est autem uelut in transitu, ut qui curari uelit, duorum illorum præceptorum antidoto, in oppositionem erroris ipsius utatur. Verum præterita huius nugacitate ac fraudulenta heresi, deinceps septimæ hæresis confutationem faciam, quæ apud ipsos ludæos tunc recepta fuit: & est hæc.

uio Elxai.

Hierosolyma
deuastata à
Tito Cæsare

Contra

Contra Herodianos septimam Iudaismi hæresim, & ex ordine XX.

Post hanc & has sectas rursus septima hæresis erat Herodianorum appellata. Nihil autem habebant hi diuersum, sed toti sunt ludæi uani ac hypocritæ. Verū Herodem putabant hi CHRISTVM Dominum, qui in omnibus scripturis, legeq̄, ac prophetis expectatur. et ob ipsum decepti, Herodem iactabant: inducti ex dicto hoc, unā cum hoc quod etiam in gratiā eius qui tunc rex erat, inaniter gloriabantur: Non deficiet princeps ex Iuda, neq̄ dux ex scemorib. ipsius, donec uenerit cui reseruatur. aut uelut alia exemplaria habent: Donec uenerit cui restant quæ reseruatur ipsi. Nā Herodes Antipatri filius fuit, Ascalonitæ cuiusdā æditui ac ministri simulachri Apollinis. cuius Antipatri pater, Herodes quidem erat nomine: filius autem hic erat Antipatræ. Captus autem est ab Idumæis idem Antipater: atq̄ illic in Idumga degens, genuit Herodem. Quum autem pater pauper esset, & precio redemptionis filium, Antipatrum inquam, redimere non posset, per multum tempus in seruitute permāsit, postea uero liberatus est ex collatione ciuium, unā cum filio Herode, & ad propria deuenit. Quapropter aliqui ipsum uocant Idumæum. Alij uero Ascalonitam norunt. Postea uero amicus factus est Demetrio, & procurator ludææ constitutus est, & in noticia Augusti Cæsaris fuit, & à procuratoris officio profelytus & accessorius fit: circumciturq̄ tum ipse, tum Herodes filius, ad quem fors regni ludæorum deuenit. Erat autem rex in Iudæa, sub Cæsare Augusto, socius ac cõfœderatus existens. Quando quidem igitur ex alienigenis hic regnauit: durauit autem regnum per successionem à Iuda & à David, itemq̄ principes ex Iuda & patriarchæ: translātū uero fuit regnum ad alienigenam: credibile uisum est suspitioni erroneorum, ut ipsum esse CHRISTVM putarent, ac deciperentur ex relati dicti cõsequentiā, nempe, Non deficiet princeps ex Iuda, donec uenerit cui reseruatur: ut accipiamus, inquiunt, quod huic reseruatur est. Defecerunt enim illi, & hic non de genere Iuda, imò neq̄ omnino de Israël est. huic autem reseruatur est, esse CHRISTVM. Verū redarguunt ipsos ea quæ sequunt, quod ipse est expectatio gentium, & in ipso gentes sperabunt. Quæ autem gens in Herode spem habuit: Quæ uero gentium expectatio, Herodem expectauit: Quomodo uero illud apud ipsos impletum erat: Dormiuit ut leo, & ut catulus leonis, quis excitabit ipsum? Vbi autem lauit in sanguine stolam suam Herodes, aut in sanguine uuæ amiculum suum: sicut Dominus noster IESVS CHRISTVS corpus suum proprio sanguine resperxit, & in sanguine uuæ amiculum suum: Verū cõsidera quæ dico, detq̄ tibi Dominus intellectum in omnibus. Quo enim ostenderet purgationem status populi Domini, uenit per doctrinam proprii sanguinis ad purgandum dentes hominū, in sanguine nidoris ac nefandī sacrificij inquinatos. Et quid opus est multa dicere: multa enim sunt, & non admittit tempus sermonem aduersus prædictas hæreses prologare. At hæc quidem septem hæreses fuerunt in Israël, tum in Hierusalem, tum in Iudæa. Quatuor uero antea relatæ apud Samaritas in Samaria. Pleræque uero deletæ sunt. Non amplius sunt scribæ, non amplius pharisæi, non amplius Sadducæi, non amplius Hemerobaptistæ, non amplius Herodiani: soli autem aliqui, atque hi rari reperiantur, unus fortassis aut alter, Nasarenī, ultra supernam Thebaidem, et ultra Arabiam. Item Offenorū reliquiæ, non amplius iudaillantes, sed Sampsitis coniunctæ, per successionem ultra mortuum mare habitantibus. Nunc uero Ebionæorum hæresi coniunctæ sunt. Et contigit quidem ipsos desinere à Iudaismo. uerum uelut radicem, aut corpus reptilis bestię dissecari, & ex ipso nasci bicipitem, ac radice carentem serpentem, in uno corpore semisecto enatum ac dependentem. Hucusq̄ tractatum à me est de quatuor sectis Samaritarum, et septem Iudæorum, de quibus non amplius restant quam tres quidem Samaritarum, Gortheni uidelicet, & Dosithei, ac Sebugi. Esseni uero non ita ualde apparet, sed uelut in tenebris defossi sunt ac cõsepulti.

Apud

Herodes pro
Christo ha-
bitus.

Apud Iudæos autem, non amplius quam Iudæorum & Nazaræorum. Offensi enim transierunt à Iudaismo ad Sampsenfium hæresim, & non amplius neque Iudæi sunt, neque Christiani. Atque de rebus mihi hæc usque huc dicta sint.

Præsentia Christi, & aduentus in carnem, ac ueritas, unaque ac sola in Deum fides.

STATIM autem accessit pedetentim Domini nostri IESU CHRISTI in carnem aduentus, qui sanè reatas septem hæreses deprehendit in Hierosolymis, extinxit aut ipsas potentia eius atque dissipauit. Deinceps uero post eius aduentum, posteriores omnes hæreses fuerunt: dico autem, postquam annunciatum est Euangelium, ac bonum nuntium Mariæ in Nazaret per Gabrielem: & post totum in summa CHRISTI in carnem aduentum, deindeque assumptionem. Complacuit enim Deo, ut ad salutem hominum proprium filium demitteret, ut in utero uirgineo conciperetur, qui uerbum est de cælo, ex paternis sinibus generatus, sine tempore, ac sine principio, et ut descenderet in extremis diebus, Dei uerbum existens, ex Deo patre uerè generatum, qui coessentialis est patri, & nihil à patre immutatus, sed immutabilis & inalterabilis, purusque ab affectibus, & penitus non patiens, compatiens autem nostro generi. Qui descendit de cælo, & conceptus est non à semine uiri, sed per Spiritum sanctum, et uerè corpus de Mariâ habuit, sibi ipsique carnem de sancta matre efformauit, & animam ac mentem humanam accepit, & totum id quod est homo, excepto peccato, in seipsum per suam deitatem coniunxit. natusque est in Bethleem, circumcisus in Ipeleuca, oblatum in Hierusalem, in ulnas acceptus à Simeone: et testimonium accepit ab Anna, filia Phanuelis, prophetissa. delatus est in Nazaret: uenit sequenti anno, ut conspiceretur coram Domino in Hierusalem. uersatus est in Bethleem propter cognationem, gestatus à matre: delatus est rursus in Nazaret, & iuxta secundum anni circuitum, in Hierosolyma & Bethleem uenit, similiter à propria matre gestatus. In Bethleem uero in domum descendit cum propria matre, & Ioseph iam senex, & cum Mariâ degente. & illic secundo natiuitatis suæ anno conspectus ac uisitatus est à Magis, à quibus adoratus est, & dona accepit: & in eadem nocte, quum Ioseph responsum ab angelo accepisset, in Ægyptum assumptus est. illincque rursus post duos annos reuersus est, mortuo Herode, quum successisset Archelaus. Nam trigessimotertio anno Herodis, quadragesimo uero secundo Augusti Cæsaris, nascitur Saluator noster in Bethleem Iudææ. Descendit autem in Ægyptum trigesimo quinto anno Herodis. Redit autem ab Ægypto post mortem Herodis. Quapropter in triginta & septem annis principatus ipsius Herodis, puer erat quatuor annorum, quando Herodes impletis annis triginta septem, uitam finiuit. Archelaus uero nouem annos regnat: in cuius regni principio, egressus Ioseph de Ægypto unam cum Mariâ & puero, quum audiuisset Archelaum regnare, successit in partes Galilææ, & habitauit tunc in Nazaret. Archelaus autem generat Herodem iuniorem, & regnat Herodes nono anno regni patris Archelai per successionem. Quo tempore tredecim anni supputantur aduentus CHRISTI in carnem. Decimo octauo autem anno Herodis, appellati Agrippæ, incepit IESUS prædicare, et tunc baptisma à Ioanne accipit, & prædicat annu acceptabilem, ita ut nemo ipsi contradiceret, neque Iudæi, neque Greci, neque Samaritæ, neque quisquam alius. Deinde contradictionem sustinens, prædicauit annum secundum: & facti sunt anni decem & nouem eidem Herodi, Saluatori uero trigessimosecundus. Vigesimo uero anno Herodis tetrarchæ appellati, fit salutaris passio, & à passione alienitas, ipse mortis gustus, usque ad crucem patientis in ueritate, à passione uero alieni ac illesi manentis in deitate. CHRISTO enim passo pro nobis carne, inquit scriptura & rursus, Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu, &c. crucifigit, sepelitur, descendit ad inferna in deitate et in anima, captiuam ducit captiuitate: et resurgit tertia die unam cum ipso sancto corpore, coniungens corpus deitati, quod non amplius soluitur, non amplius

Christus qui donatus sit.

pius patitur, non amplius mortis dominio subiectum est, uelut Apostolus inquit, Mors ipsi non amplius dominatur: ipsum corpus uere, ipsam carnem, ipsam animam, ipsa illa omnia, non aliud quoddam præter id quod est corpus, sed ipsum quod est corpus, confirmas in unam unitatem, in unam deitatem, carnale incorruptibile, corporale spirituale, crassum partium, tenuium partium, mortale immortale, quod non uidit penitus corruptionem, non relicta anima in inferno, non partito organo ad peccatum, non polluta mente per mutationem, sed ut uniuersa quidem hominis acceperit, uniuersa uero etiam perfecta seruaauerit, indulgente deitate uere in carnationi, ad rationales ac honestos usus, eos inquam qui ex corpore & anima & mente humana perfectionem requirunt, hoc est famem, sitim, fletum, tristitiam, lachrymas, somnum ac quietem. Hæc enim non sunt peccati species, sed uerissimæ in carnationis signum, quod deitas reuera in sit in humanitate, non ea que hominum sunt patiente, sed deitate simul in ea quæ honesta sunt & fieri oportebat, contentiente ac comprobante, & ea quæ extra peccatum sunt, & mutationem interdicitam. Resurrexit, & clausis foribus ingressus est, ut crassarum partium corpus tenuium partium ostenderet, ipsum quod erat cum carne & ossibus. Nam ubi ingressus esset, ostendit manus & pedes & latus punctum, ossa item ac neruos, & reliqua, ut ne essent imaginatio ea quæ uidebantur: fideique & spei nostræ promissionem faciebat per seipsum perfecte, & conuersatur non in apparentia, sed in ueritate. Et erudicens docuit regnum cælorum prædicare in ueritate, magnam illud ac summum significans discipulis, ac dicens, Docete gentes: hoc est, transferre gentes à malitia ad ueritatem, à sectis ad unam unitatem: baptizare ipsos in nomen Patris, & Filij, & sancti Spiritus, in dominicam nominationem trinitatis, sanctum ac regium sigillum, ut ostenderetur ex nomine nullam alterationem esse unius unitatis. Vbi enim qui baptizantur, iubentur ab ipso baptizari in nomen Patris, certa est glorificatio: in nomen Filij, non deficientis est nomenclatura: in nomen Spiritus sancti, non diuisa est coniunctio, neque ab una deitate abalienata. Et assumptus est in cælum, in ipso corpore & anima, & mente, conuictis his in unam unitatem, & unam spirituales substantias: eaque diuina effecta, sedet in dextra patris, missis predicatoribus in uniuersum orbem terrarum, Simone Petro, & Andrea fratre ipsius, Iacobo et Ioanne filijs Zebedæi, quos olim elegerat, Philippo & Bartholomæo, Matthæo, Thoma, Iuda, Thaddæo, Simone Zelote. Iudas enim Iscariotes ille, etiam antea inter duodecim numeraretur, proditor factus, resectus est à sancto apostolorum catalogo. Demisit porro etiam alios septuaginta duos ad predicandum, ex quorum numero fuerunt septem uiduis præfecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, et Nicolaus. Ante hos uero Matthias, qui Iude loco connumeratus est inter apostolos. Post hos autem septem, & Matthiam ante ipsos, Marcum, Lucam, Iustum, Barnabam & Apellem, Rufum, Nigrum, et reliquos septuaginta duos. Post hos deinde omnes, & unam cum ipsis, Paulum sanctum apostolum, per propriam uocem de cælo, apostolum, simulque preconem gentium, & completorem apostolica doctrina elegit. Quem comperimus sanctum Lucam de numero septuaginta duorum dispersorum existentem ad se conuertisse, & sibi sectatorem fecisse, cooperatorem in Euangelio, simulque apostolum. Atque sic perfecta est uniuersa Euangelica tractatio usque ad hoc tempus. Et hucusque procedet mihi sermo de uiginti sectis, et de consequentia breuiter à me pro uiribus, relata, Euangelica uidelicet illuminatione, quæ in mundo per ipsum & discipulos ipsius facta est: quibus sanè similia colligere ac apponere uaticinia & prophetias licet ex lege, & psalmis, & alijs, atque sic consequentias ac ductus uideri, & certitudinem comprehendere, quod non est spurium, sed uerum, & à uetere Testamento prædenunciatus, minimeque ambiguus CHRISTI in carnem aduentus, & Euangelica doctrina. Quo uero non in mole immensam operis huius tractationem extendam, his contentus ero, Deinceps uero in progressu, opiniones quæ postea uitæ accreuerunt

Duodecim apostoli.

Septuaginta discipuli.

uerunt ex malo prætextu, similiter exponam, quã iam undecim à Iudæis & Samaritis, & nouem ante has ex Græcis & Barbaris, ac alijs profectas, ante CHRISTI aduentum, & usq; ad ipsius tempus, moderatè enumerauerim.

De Nazoræis siue Christianis.

NAzoræorum, hoc est Christianorum, uocatus est per modicũ tempus Christianismus, à Iudæis, & ab ipsis adeò Apostolis: quum Petrus dicat, IESVM Nazoræum uirum designatum ex Deo, & cætera. Postea uero ab Antiochia uocari cœpit Christianismus. Est autem & natura hæresis Nazoræorum, de quibus in sequentibus loco ferente dicemus.

FINIS PRIMI TOMI PRIMI LIBRI.

SECUNDI TOMI PRIMI LIBRI HÆRESES TREDECIM SVNT, ET hæc in ipso continentur.

- 1 Simontiani, à Simone Mago, qui temporibus Petri apostoli fuit, de uico Gittarum Samariæ. Hic à Samaritis originem habebat, Christi uero nomẽ solum subiuit. Docuit autem turpia facere, & coitum iniquationis, uxoribus indifferentiam, à corporibus uero reprobare resurrectionem, & mundũ dicit non esse Dei. Imaginem autem suam, uelut Iouis, & scorti quod cum ipso erat, nomine Helenæ, Mineruæ figura discipulis suis adorandam proponebat. Dicebat insuper seipsum Samaritis quidem patrem, Iudæis autem Christum.
- 2 Menandriani, qui ab hoc Simone per Menandru quendam originem habuerunt. differunt aut in aliqua re à Simonianis. Hic enim ab angelis mundum factum esse dixit.
- 3 Saturniliani, qui in Syria Simonianorum turpiloquium corroborarunt. alia uero à Simonianis prædicabant, ad maiorem admirationem. Originem uero à Saturnilo habuerunt: qui etiam ipse uelut Menander, ab angelis mundum factum esse dicebat, atq; his solum septem, iuxta superni patris sententiam.
- 4 Basilidiani, eiusdem turpis operationis operatores, à Basilide qui unã cum Saturnilo Simonianorum & Menandrianoru discipulus fuit: & aliqua similiter sentiebat, in aliquibus uero dissentiebat. Dicit autẽ trecentos sexagintaquinque cœlos esse, & his nomina angelica imponit: propterea quod etiam annus tot dierũ sit, & Abrasax nomẽ uirtutis, quod fert numerum CCCLXV. & dicit esse hoc nomen Spiritum sanctum.
- 5 Nicolaitæ, à Nicolao, qui uiduis ab apostolis præfectus fuit. hic ob zelum propriæ uxoris, turpia facere discipulos suos unã cum alijs docuit. Et de Caulaucha et Prunico, atq; alijs barbaricis nominibus, quæ mundo scelestè inuexit.
- 6 Gnostici, qui easdem hæreses susceperunt, uerum plus omnibus ipsis turpitudinem furiose operati sunt. In Aegypto autem Serapionici appellati sunt, & Phibionitæ. in superioribus uero & orientalibus partibus Secundiani: in alijs partibus Socratitæ, apud alios Zacchæi. Alij uero Coddianos ipsos dicunt. Alij Borboritas ipsos uocant. Hi Barbelo & Barbero iactant.
- 7 Carpocratiani, à Carpocrate quodam in Asia, qui omnẽ turpem actionem perficere docebat, & omne studium peccati. Et nisi quis, inquit, per omnia pergressus fuerit, & uoluntatem omnium dæmonũ & angelorum perfecerit, ad supremũ cœlum tran-

scen-

scendere non poterit, neque principatus & potestates præterire. Dicebat Iesum animam intellectualem suscepisse, & quum noscet superna, ea hic annunciaisse. Et si quis similia Iesu faceret, eum eadem uirtute præstare. Legem uero cum mortuorum resurrectione reprobabat, uelut secta à Simone orta, & hucusq; relata. Huius fuit Margellina illa in Rhoma. Imagines fecit occulte Iesu & Pauli, & Homeri, & Pythagoræ, ipsi q; suffitum faciebat, easq; adorabat.

8 Cerinthiani, qui & Merinthiani. Hi à Cerintho & Merintho Iudæi quidam circumcisionem iactantes, mundum uero ab angelis factum esse dicentes. Iesum uero iuxta profectum, Christum appellatum esse.

9 Nazoræi, hi Christum confitentur Iesum filium Dei, omnia autem secundum legem faciunt.

10 Ebionæi prædictis consimiles Cerinthianis & Nazoræis, quibus cõiuncta fuit aliqua parte Sampsaorum & Helcesæorum hæresis. Qui Christum dicunt creatum esse in cœlo, & sanctum ipsius Spiritum. Aduenisse autem Christum in Adam primum, & iuxta tempus exuisse ipsum Adam, & rursus induisse. Atq; hoc ipsum aiunt perfecisse ipsum in aduentu suo in carnem. Quum autem Iudæi essent, Euangelij usi sunt, carnis esum abominatur, aquam pro Deo habent. Christum uero hominem, in aduentu in carnem induisse, uelut dixi. Assidue merguntur in aquis, æstate ac hyeme, ad purificationem uidelicet, uelut etiam Samaritæ.

11 Valentini, carnis quidem resurrectionem reprobant. Vetus testamentum spernunt, itemq; prophetas, legentes quidem & suscipientes ea quæ ad similitudinem sectæ suæ figuratè exponi possunt. Verum alia fabulamenta obiter inducentes, triginta sæculorum nominationes dicunt masculorum ac foeminarũ, simul ex patre uniuersoru generatorum, quæ & Deos putant & sæcula: Christum uero de cœlo corpus intulisse, & uelut per canalem Mariam ipsam penetrasse.

12 Secundiani, quibus coniungitur Epiphanes & Isidorus, qui & ipsi iisdem coniugationibus usi sunt, eadem cum Valentino sentientes, alia uero ab ipsis quodãmodo exponentes. Apponunt iisdem turpem operationẽ docentes. reprobant autem etiam hæc carnis resurrectionem.

13 Ptolemæi, & hi discipuli Valentini fuerunt, quibus coniungitur Flora. Eadem uero etiam ipsi de coniugationibus dicunt, sicut Valentinus & Secundiani. Verum in quadam parte etiam hi inter se differunt. Atq; hæc est summa secundi tomi primi libri tredecim hæreses continentis.

C SECUNDVS

SECUNDVS TOMVS PRIMI

LIBRI EPIPHANII.

Contra Simonianos, primam hæresim à fide in Christum Dominum nostrum, ex ordine uero XXI.

IMONIS Magi prima est hæresis, quæ à CHRISTO initium accepit. hæc ipsa in nomen CHRISTI non rectè, neque facili ductu, sed iuxta adulteratam apud ipsos corruptionè, miracula operatur. Hic Simon præstigiator erat, & à Gittharū ciuitate in Samaria originem habebat, quæ nunc uicus existit. Incantationibus autem Samaritas decipiebat, fallebatq; & inescabat. Dicebat seipsum esse magnam uirtutè Dei, & ex supernis descendisse. Patrem uero dicebat seipsum esse apud Samaritas, apud Iudæos uero se filium esse dicebat. passim autem se non passum esse, sed solum apparentia. Blanditus est idem Apostolis, & ipse similiter cum alijs baptizatus est à Philippo cum multis. omnes uero præter ipsum, susceperunt magnorum Apostolorum præsentiam, & per impositionem manuum ipsorum acceperunt Spiritum sanctum. Nam quum Philippus diaconus esset, non habebat potestatem imponendi manus, ut per hoc daret Spiritum sanctum. Quum autem Simon non haberet rectum cor, neq; cogitationè rectam, sed turpi lucro & studio pecuniarū intentus esset, & à prauo proposito suo nusquã decederet, offerebat pecunias Petro apostolo, ut daret ipsi potestatem exhibendi Spiritum sanctum per manuum impositionem: ita ratione secum inita, quòd dare uellet multis pro modica pecunia, atq; sic per exhibitionem Spiritus, multas pecunias cumulare ac lucrari. Hic igitur mente præditus praua, et à diabolico magiæ errore decepta, & promptus semper ad ostendendū prauitatis sue barbarica ac dæmonū negocia per præstigias suas: progressus in mediū, & prætextu nominis CHRISTI ueratrum melli committens (quod uenenum est ab ipso corruptis) ipsumq; ex maligno suo errore, sub nominis CHRISTI dignitate exhibens, mortem his qui ipsi fidem habuerūt, induxit. Quum autem natura esset laicius, reuerentia promissorū suorum compunctus, corruptam opinionem circulatoribus ab ipso deceptis induxit. Nam ubi reperisset sibi ipsi mulierem circulatricem, Helenam nomine, à Tyriorū urbe ortam, ipsam in uxorem ducit, non indicans se consuetudinè cum ipsa habere, uerum in abscondito, turpitudine mulieri permixtus ille præstigiator, fabulosam quandam amoenitatè discipulis suis exponebat. Nimirū dicens seipsum esse uirtutem Dei magnam, Coniugem uero scortatricem, Spiritum sanctum esse dicere ausus est, & propter hanc se descendisse dixit. In uno quoq; uero cælo transformabar, inquit, ad formæ eorū quæ sunt in uno quoq; cælo, ut latèrem angelicas meas potestates, & peruenirè ad intelligentiã, quæ sanè est hæc, quæ & Prunicus, & Spiritus sanctus appellatur, per quam angelos creauit. Angeli uero mundum & homines creauerunt. Et se autem hanc Helenam illam antiquã, ob quam Troës & Græci ad pugnam deueniunt. Dicebat autem fabulam quandam ad hæc: Quod uirtus ex supernis dilapsa seipsam transformasset, uerū poëtæ de hoc allegorice tradidissent. Nam per supernã uirtutem, quã Prunicum dicunt, quæq; apud alias hæreses Barbero, siue Barbelo appellatur, pulchritudinè suam ipsam ostendisse, & postea ipsos fregisse: et propterea missam esse in congregationè principum qui mundum hunc creauerunt, & ipsos angelos ad bellum propter ipsam uenisse, ipsam autem nihil passam esse, sed præparasse ut mutuas cædes in seipsos operarentur, propter eam quã immisit in ipsos erga seipsam concupiscentiam. Et quum detineret ipsam ut non posset sursum ascendere, coibat cum ipsa quilibet in uno quoq; corpore muliebri ac feminei habitus, transeunte ipsa à corporibus muliebribus, ad diuersa corpora humanæ naturæ, brutorūq; pecorū ac aliorum: Quo per ea

Simon Magus
baptizatus à
Philippo.
Dignitatè in
Ecclesia ratio

Helena Simonis
Magi.

Prunicus
quid sit.
Barbelo
quid sit.

per ea quæ ipsi operarentur, dum occidunt, & occiduntur, imminutionè sui ipsorum per sanguinis profusionè efficerent: illa uero rursus uires colligens, rursus deinde cælum conscendere posset. Erat autem hæc & tunc apud Græcos & Troianos, & superioribus temporibus priusquã mundus fieret, et post mundum per inuisibiles potestates æqualia eiusdem formæ fecit. Hæc ipsa uero est, quæ nunc mecum est, & propter hanc descendit, sed & hæc meum aduentum expectabat. Hæc enim est intelligentia, quæ apud Homerum Helena appellatur, et hac de causa cogitur ipsam describere Homerus Helena supra turri stantem, et per facem ostendentem Græcorum contra Phrygas insidias. Exprimebat autem per splendorem, uelut dixi, superni luminis indicationè. Quapropter etiam apud Homerum, Durium equum Græcis appellatum, hoc est ligneum excogitatum esse, & de industria factum præstigiator ille dicebat, qui est ignorantia gentium, & quemadmodum Phryges trahentes ipsum per ignorantiam, propriam perniciem attraxerunt: sic etiam gentes, hoc est homines extra meam cognitionè, per ignorantiam attrahunt sibi ipsis interitum. Sed & Mineruam rursus eandem dicebat, quæ intelligentia esset apud ipsum appellata, utens nimirum ille impostor sancti Pauli apostoli uerbis, transmutans ueritatè ad suum mendacium. nempe, Induite thoracem fidei, & galeam salutis, & ocreas, et gladium ac scutum. Hæc omnia ad Philistionis imitationè, deceptor ille in ludibriū, & nihil aliud conuertebat, quæ ab ipso Apostolo propter solidam mentem, & fidem puræ conuersationis, et uirtutem diuini ac cælestis sermonis dicta sunt. Quid enim dicam: hæc omnia in Mineruæ formã mystice figurauit. Quapropter rursus dixit, uelut antea dixi, ostendens illam suam uxorem, de Tyro ipsi acceptam, ueteris Helenæ cognominè, omnia ipsam appellans, Intelligentiã, Mineruam, Helenã, & alia. Et propter hanc, inquit, descendi. hæc enim est illa in Euangelio scripta erronea ouicula. Sed & imaginè quandã tradidit suis, uelut quæ ipsius sit, & adorant ipsam in specie Iouis. Quin & aliam Helenæ imaginè tradidit ipsis, in figura Mineruæ, & adorant has hi qui ab ipso decepti sunt. Mystera uero proponebat turpitudinis, fluxusq; corporū, quo honestius exponam, uirorum quidem per defluxum, sceminarum uero per consuetos menses, collectione quædam turpissima ad mystera colligi, atq; hæc esse mystera uitæ, cognitionisq; perfectissimæ. quod ipsum sanè maxime contingit ei qui intelligentiam ex Deo adeptus est, ut abominationem potius putet & mortem, quàm uitam. Idem etiam nomina quædam supponit principatum & potestatum, cælosq; diuersos tradit, & in uno quoq; firmamento ac cælo uirtutes qualdam exponit, & nomina barbarica his indit. Non posse uero aliter seruari aliquem, nisi hunc mysticum ductum didicerit, & talia sacrificia patri uniuersorū per eos principatus ac potestates offerre. Esseq; seculum hoc ac mundum (dicit) à principatibus ac potestatibus malicie in imminutione constructum. Corruptionè autem tradit ac interitum carnis solum, animarū uero purificationem, atq; hanc si per ipsius erroneam linguam in mystico ductu persistant. Et sic incipit Gnosticorū appellatorū principium. Non esse autem legem Dei, sed sinistra uirtutis dicebat. Neq; prophetas ex bono Deo esse, sed alterius atq; alterius uirtutis, & prout uult, unicuiq; decernit, Legem quidè cuiusdam, David autem alterius, Esaiam alterius, Ezechielè rursus alterius, & singulos prophetas uni principatui defert. Esse autem hos omnes ex sinistra uirtute, & extra complementum. Omnem uero qui ueteri testamento credit, mortem subire. Subuertitur porrò huius dogma ab ipsa ueritate. Si enim ipse fuerit uirtus illa Dei magna, et scortum quod uixit cum ipso, Spiritus sanctus, uelut ipse ait, dicat quod est nomen uirtutis, aut quatione epitheron mulierculæ inuenit, sibi ipsi uero non omnino. Quomodo uero tempore quodã per successionem, nature debitum in Romanorum urbe persoluisse reperiatur, quãdo in media Romanorū urbe miser ille collapsus mortuus est. Qua uero ratione Petrus pronunciauit, ipsum neq; hereditatè, neq; portionem, in parte diuini cultus habere.

Helena Homeri.

Equus Durius

Philistion poetæ comicus.

Simon Magus in medio urbis Romæ collapsus, interijt.

habere. Quomodo aut potest mundus Dei boni non esse, quando ex ipso omnes boni permutati sunt. Quomodo uero fuerit sinistra uirtus, quae in lege ac prophetis loquuta est, quum de aduentu Christi boni Dei praedixerit, & mala omnia interdicat. Quomodo autem non fuerit una deitas & idem spiritus noui ac ueteris Testamenti, quando Dominus dixit, Non ueni soluere legem, sed implere. Et ut ostenderet quod lex ab ipso annuntiata esset, & per Moysen donata, euangelica uero gratia per seipsum

» & aduentum suum in carnem praedicata esset, dixit Iudaeis: Si Moysi crederetis, credere

tis utique mihi, ille enim de me scripsit. Et alia multa sunt, quae praestigiatori opponi possunt. Quomodo aut turpia uitalia erunt, nisi sane daemonum haec fuerit opinio,

» quando ipse Dominus in Euangelio dicit ad eos qui ad ipsum dicebant: Si sic habet

» causa uiri & uxoris, non conducit contrahere matrimonium. Ipse uero ad illos dixit,

» Non omnes hoc capiunt. Sunt enim eunuchi qui seipsum castrauerunt propter regnum caelorum, & ostendit, quod natura abstinere a coniugio, donum est regni caelorum. Rursum in alio loco de uenerandis nuptiis, quas ipse Simon turpiter corruptens, propria

» persequitur concupiscentiam, dicit: Quos Deus coniunxit, homo ne separet. Quomodo uero rursus erro ille propriarum nugarum oblitus, seipsum redarguit, uelut ignorans quae praedixit. Quum enim dixerit, quod ab ipso facti sunt angeli per ipsius intelligentiam, rursus dixit se transformatum esse per singulos caelos, ut lateret ipsos in descendendo. Num igitur ipsos timens latebat? & quomodo timebat nugator angelos, quos ipse fecit? Quomodo uero non omnibus prudentibus seminum erroris ipsius confutatum

» facile comperietur, quando in principio fecit Deus caelum & terram, inquit Scriptura: & concinne ad hunc sermonem Dominus in Euangelio dicit, uelut ad Deum patrem

» proprium, Pater Domine caeli & terrae. Si igitur creator caeli & terrae, est Deus pater Domini nostri IESU CHRISTI: omnia frustra a Simone calumniatore dicta sunt, & hoc quod ab angelis mundus in imminutione factus est, et omnia alia quae infans ille erro mundo obloquens exposuit, & fraudem quibusdam ab ipso deceptis induxit. Atque haec mihi in summa aduersus huius haeresim dicta legentibus sufficient, ad occasionem ueritatis ac sanationis, & ad redarguendum eos qui per huiusmodi bestialium corruptionem, ignorantibus iniuriam inferre conantur. Transibo autem, & rursus ad alterius sectae confutationem pergam. Est enim in ipso mutatio ac dubitatio, quum ipse quidem sit seductor, forma uero nominis CHRISTI induerit uelut abortiuorum serpentium generis corruptio, ex foecundis ouis aspidum & aliarum uiperarum producta, quemadmodum inquit Propheta: Oua aspidum ruperunt, & qui de ouis ipsarum

» edere uolebat, inuenit foecundum, & in ipso basiliscum. At quum per uirtutem CHRISTI, uelut dixi, hunc uerbis ac doctrina ueritatis percussimus, & ipsius perniciem disperferimus, deinceps o dilecti, etiam ad alias consequentes haereses transcamus.

Contra Menandrianos, secundam a Christi aduentu haeresim,

ex ordine XXII.

Hic deinceps coniungitur Menander quidam, qui origine a Samaritis ducta, aliquo tempore huius Simonis discipulus fuit. Similiter autem & ipse mundum ab angelis factum esse dicebat. Seipsum uero uirtutem ex supernis a Deo demissam dicebat. Verum hic maiorem nequitiam ultra priorem ad homines decipendos operatus est. Dicebat enim seipsum missum esse ad salutem uidelicet, & ad congregandum aliquos ad suum mysterium, ut ne angelorum qui mundum fecerunt, principatumque ac potestatum dominio premerentur. Similia autem omnia uelut praceptor ipsius cotexebat, & praestigias aliasque incantationes non intermittebat. Et nihil de doctrina euariabat, quam id solum quod seipsum maiorem praceptore iactabat. Caeterum in idem uitium in quod praceptor ipsius incidit, & ipse deprehensus per eandem doctrinae ueritatis confutationem subuertitur. Nam & ipse subuersus est, & haeresis eius quam maxime desijt. Transgrediar

Transgrediar porro ipsam & ad aliam procedens deueniam. Veteres reuera narrant fabulam, quod ex multis aspidibus in uno testacco uase collectis, & in fundamentis quatuor angulorum, uniuscuiusque delubri simulachrorum in Aegypto extructorum depositis, si qua ex his fortior alijs reperta fuit, ea reliquas aggressa deuorauit. Et ubi per se mansisset, & alimento non abundaret, conuersa seipsam a cauda deredere incepit, & usque ad aliquam corporis partem se adedit. Et sic non amplius perfecta mansit, sed dimidiu serpentis genus existens. Quapropter etiam hanc Aspidogorgona uocauerunt. Quare intelligitis uos, uetus quidem esse hoc, & quod nunc non amplius reperitur, sed deletum est. Quemadmodum etiam haec haeresis penitus fugata est. Et habuit quidem contradictionem a nobis, ipsa uero per potentiam CHRISTI deleta est. Hanc itaque transgredientes, ad sequentes deinceps pergamus.

Contra Saturnalianos, tertiam a Christi aduentu haeresim,

ex ordine XXIII.

Post hunc Saturnilus quidam surrexit, et ipse illinc, a Menandro inquam, & prioribus, occasionibus arreptis. Hic in Syria habitauit, hoc est Antiochia ad Daphen sita, & multam quandam artem ac experientiam erroris mundo inuexit. Duo enim hi sodales ac condiscipuli fuerunt, Basilides & Saturnilus. Et Basilides quidem ad Aegyptum secessit, & illic tenebrositates profundae erroris sui praedicauit. Saturnilus uero in praedicto loco degens, similiter uelut Menander, mundum ab angelis factum esse annuntiavit. Vnum autem esse patrem ignotum, eundemque fecisse uirtutes et principatus ac potestates. Angelos uero a superna uirtute discessisse, & septem mundum, & quae in ipso sunt, fecisse: mundum uero secundum diuisionem unicuique angelo sorte obtigisse. Eodem autem angelos simul congressos consilium inisse, & communiter hominem fecisse, iuxta formam uocis ex supernis incumbentis, quam quum non possent incubentem detinere, propterea quod uestigio recurreret, imitari uoluerunt. Et hominem quidem formatum ab ipsis, nulla de causa quam ob talem occasionem. Quoniam, inquit, lux eadem ex supernis prominens, irritamentum quoddam istis angelis induxit, ut ad desiderium supernae similitudinis, hominis figmentum ac structuram facere aggredierentur. Quandoquidem enim amabat supernam lucem, desiderio & iucunditate capti, apparentis ac rursus disparentis ab ipsis: & quum amarent ipsam, & non possent eius amore exsatiari, propterea quod in momento eadem lux reuolaret, eius rei gratia dixisse inquit angelos (sic enim praestigiator confingit) Faciamus hominem ad imaginem & ad similitudinem, resecuto eo quod in Genesi dictum est a Deo, nostram. quo uide licet error ipsius uerisimilitudinem haberet, tanquam scilicet alij quidem faciant, imago uero alterius sit, dum dicunt, Faciamus hominem ad imaginem & ad similitudinem. Quum autem factus esset, inquit, homo, & propter impotentiam suam non possent ipsum perficere, iacuisse ipsum & se uolutasse in terra situm, instar uermis reptilis: non potuisse autem neque se erigere, neque aliud quid facere, donec superna uirtus inclinata, & misericordia mota, ob proximam suam imaginem ac formam, ex miseratione scintillam uirtutis suae demisit, & per ipsam hominem erexit, atque sic uiuificauit. Scintillam nimirum, animam humanam dicens, & hac de causa omnino scintillam seruari oportet, reliquum uero totum hominis perire. Et in homine quidem id quod ex supernis descendit, post tempora quaedam reuerti: quod uero ex infernis est, interire. Et seipsum asserit praestigiator in forma hominis uenisse, & specie tantum: omnia uero in apparentia fecisse, hoc est natum esse, ambulare, conspici, passum esse. Ab hoc autem falso nomine appellata scientia, rursus profunditati prauitatis ipsius apponi incipit, quae a Simone quidem initium & occasionem accepit: uerum adiecta est alteri insigniori nugacitati, cuius confutationem postea dicemus. Asserit enim hic angelos, & deum Iudaeorum unum ex ipsis esse dicit. Discessisse uero eundem et eisdem a sua potestate. Seipsum autem Saluatorem missum esse a patre ex sententia uirtutum, ad destructionem Dei Iudaeorum, &

ad salutem credentium. Esse aut ipsos qui huius sunt hæresis, eos qui scintillam patris ex supernis acceperunt. Duos enim ab initio homines formatos tradit, alterum bonum, & alterum malum. Ex quibus duobus esse genera hominum in mundo, bonum & malum. Quandoquidem uero dæmones malis auxilio fuerunt, eius gratia in extrema die uenit, uelut dixi, Saluator, ad opem bonis hominibus ferendam: & ad destruendos malos ac dæmones. Matrimonium porro contrahere, & generare, idem scurra ex Satana esse dicit. Vnde etiam plures ex ipsis ab animatis abstinent, quo per simulatam suam uitam, aliquos ad suam fraudem illiciant. Prophetias uero idem circulator ait, partim ab angelis mundi opificibus prædictas esse, partim à Satana. Sed & ipsum Satanam angelum esse dicit, repugnantem angelis mundi conditoribus, maxime uero Deo ludæorum. Quum uero hæc dicat bestialis ille, omnino sanè etiam ipse conuincetur, unum Deum confiteri, & ad unam monarchiam unitatem totum reducere. Si enim angeli fecerunt, angeli uero rursus à superna uirtute causam habent ut sint, igitur non ipsi causa sunt formationis hominis, sed superna uirtus quæ angelos fecit, ex quibus etiam homo constructus est. Etenim instrumentum non est causa eorum quæ ab ipso fiunt, sed is qui operatur ipsum opus per instrumentum, per quæ fit opus. uelut etiam scriptum est: Non glorificabitur serra citra trahentem ipsam, &c. Sic equidem uideo quod neque gladius causa est cædis, sed is qui gladio cædem aggressus est. Et instrumentum efformandi ceram, non potest per seipsum facere ea quæ effinguntur, sed is qui & instrumentum & ipsum figmentum fecit. Igitur neque angeli causa sunt, sed is qui angelos fecit: alioqui præcepisset ipsis ut ne facerent hominem. Si enim contra opponit supernæ uirtutis, siue potentie ignorantiam, & quod non nouerit de futuris, præter ipsius uoluntate peractis: bona uoluntas fuit, sua manu angelos fecisse ad utilitatem constructionis hominis, quem uolebat facere: quæ sanè fecit angelos, & non præcepit ut non perficerent conatum, hoc est hominis formationem, uelut fabulosum ipsorum opificium habet. Aut rursus interrogandus est nobis fabulator: Nouerat superna uirtus quod facturi essent: Etiam, inquit. Igitur si nouerat, ipsa fecit, & non illi. Si uero nouerat quidem, non uolebat autem, uerum præter sententiam ipsius aggressi sunt ipsi conatum, qua ratione non prohibuit: Si uero impotens fuit ad prohibendum, primum uitium est, quod angelos ab ipsa factos, contra seipsam ad sui ipsius oppositionem ac irritationem fecit. Secundum uero, quod quum potuit, non prohibuit, sed auxilium contulit ad prauum opus ab angelis factum. Si uero non tulit opem, & quum uellet prohibere, non potuit: magna quædam debilitas fuit in ea quæ uoluit, & non potuit, & fortior utique fuerit caterua angelorum ab ipsa facta, quam ipsa quæ causa est angelorum ab ipsa factorum. Vndiquaque igitur deprehenditur ipsius hæresis argumentum, quod magis ad inconstantiam dilabatur, quam ad ueritatem accedat. Si uero nouerat quidem, necessario aut hos fecit, quod fas non est facere præter ipsius uoluntatem, rursus ad aliud uitium dilabitur, & ne unum quidem reperietur complementum in superna uirtute, iuxta ipsius rationem. Verum adhuc amplius adijciamus, ipsum interrogantes: Dic nobis o bone uir, qui per fenestras prospexisti (ut ita nugas tuas subsannem) & in prospectando quomodo creati essent angeli, consideraisti, & opificium ipsorum circa hominis formationem speculatus es, & supernæ uirtutis machinamentum inuestigasti: nouerant hi quid formaturi essent, aut ignorabant? Si uero ignorabant, à quo cogebantur per ignorantiam perficere? Non, inquit, ignorabant. nouerunt enim id quod facere uolebant. Supernæ itaque uirtutis nouerat hos hoc aggressuros, aut ignorabat? non ignorabat. Fecit igitur ipsos ut hoc facerent, aut non? Non, inquit, fecit enim ipsos solum, hi uero præter ipsum aggressi sunt facere figmentum. Igitur hi quidem nouerunt, illa uero superna uirtus ignorabat, iuxta tuam adeo rationem, o omnium hominum stolidissime. Et erit quidem hominum structura constans, & autores huius angeli in cognitione erunt: uirtus uero quæ angelos fecit, in ignoracione. Vanissimum profectò

hoc fuerit, ac stultissimum, quod opus est perfectius ipso opifice, et artifex imbecillior angelis ab ipso factis, qui causa sunt humane constitutionis. Quare necessario undiquaque conuinceris totum ad eundem creatorum unum illum, & ad unam monarchiam reducere. Deus enim pater fecit hominem, & omnia secundum propriam uoluntatem, & non angeli, neque secundum angelorum consilium. Nam in eo quod dixit Deus, Faciamus hominem, ad imaginem nostram dixit: & non ad imaginem simpliciter. Conuocabat enim ad opificium suum, coopificem uerbum suum & unigenitum: uelut habet intelligentia fidelium ex ueritate procedens, & ipsa ueritatis sinceritas: quemadmodum etiam in alijs pluribus, palam de hoc & per longum fecimus confessionem, quod pater aduocat filium ut simul creet hominem, per quem etiam alia omnia fecit. Non autem aduocare solum dixerim Filium, sed etiam Spiritum sanctum. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Siue autem uolet, siue non uolet, Saturni inquam, huius sectæ princeps, cogetur omnino unum Deum confiteri, Deum ac Dominum uniuersorum creatorum & opificem, simulque etiam hominis. Confundetur autem per omnia ac omnes modos, uelut calumniator ac sycophanta, tum in sermone de prophetis, tum in turpi uenerandarum nuptiarum accusatione. Ipse enim Dominus noster IESVS CHRISTVS palam exclamat in Euangelio, dicitque ac concinit prophetam, nempe: Qui loquitur in prophetis, ecce adsum. Et rursus, Pater meus usque huc operatur, & ego operor. Quo uero ostendat quid operetur Pater ipsius & ipse, pronunciauit, dicens his qui interrogauerunt ipsum, an oporteat dimittere uxorem suam ex omni causa: Quomodo scriptum est: Fecit Deus hominem, masculum & feminam fecit ipsos. & rursus post alia: Huius gratia relinquet homo patrem & matrem suam, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne unam. Et statim apposuit, dicens: Quos Deus coniunxit, homo ne separet. Quare ubique docet Saluator, creatorum hominum Deum esse uniuersorum, suum uero patrem. Et quod nuptiæ non ex Satana, sed ex Deo sunt, primum quidem Dominus dicit: Quos Deus, inquit, coniunxit, homo ne separet. Et rursus sanctus Apostolus: Veneranda nuptiæ, et lectus impollutus. His uero quæ natura sunt uiduata, similiter precipit per Timotheum, dicens: Iuniores uiduas reijce, postquam enim lasciuierint contra CHRISTVM, nubere uolunt. Et post alia, Nubant, liberos gignant, domum gubernent: intransgressibilem legem ponens, quæ ex Deo est, & per auctoritatem hominibus donata est. Ceterum de opinionibus contra prophetias Dei ab ipso per calumniam productis, quod non sint ipsæ ex Deo, innumera dicere licet, uelut ipse unigenitus dicit, ornatum suum annuncians. primum quidem, Abraam pater uester desiderauit uidere diem meum, & uidit, & lætatus est. Et rursus: Si crederetis Moysi, credere utique mihi, de me enim ille scripsit. Quis autem ex recte sentientibus, & intelligentiam ex Deo adeptis, non redarguerit impostorem Saturnilum, quum sciat in gloria reuelatum Saluatorem, ad declarationem ac testificationem ueritatis, aliter gloriam suam non ostendisse, quam in medio Helix ac Moysi, qui etiam ipsi in gloria propria cum ipso conspecti sunt: Alia item quæcunque talia sunt, quæ ab ipso Domino in toto nouo Testamento dicuntur, confirmationem faciunt legis et prophetarum, & totius ueteris Testamenti ad nouum, quoniam unius Dei sunt ambo, uelut quum dicit: Venient ab orientibus, & requiescent in sinibus. Abraam & Isaac & Iacob in regno cœlorum: et quæ sequuntur. Et rursus illud quod ex persona Dauid de ipso prædictum est: Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis. Et rursus id quod ab ipso dicitur pharisæis, Nunquam legis, lapidem quem reprobauerunt edificantes. Sed & Lucas Euangelista affirmat, ipsum Saluatorem post resurrectionem ex mortuis uisum esse in uia Nathanaeli ac Cleopæ, et admonuisse hos ex prophetis, quod sic oportuerit CHRISTVM pati, et ex mortuis resurgere tertia die. Et in summa, nihil est in domini in carne aduentu, quod dissoluum sit à prophetis prophetarum. Verum hucusque de Saturnili hæresi dictum sit, ut ne tempus in sumam circa stultas ipsius propositiones, & ipsius subuersiones inuolutus.

32
Ab hac porrò digressus, deinceps Basilidæ condiscipuli huius ac coerronis hæresim declarabo. participat enim hi uelut ueneno mutuo inter se sumpto, iuxta manifestum pro uerbum: Velut aspis à uipera uenenu mutuo accipiens: eiusdem enim scholæ ac confessus inter se sunt. Per se autem uterq; hæresim cōstituit, ac erexit. & maliciam quidem alter ab altero collegit, dissensionē uero in seipsis exerunt. Siue igitur hic instar uiperæ, à superioribus transumptum uenenu Basilidæ impartiuit, siue Basilides huic: ramentum perniciosum horum uenenum, et à talibus reptilib. profectum, per doctrinam Domini uelut per antidotum destructum ac dissipatum à nobis relinquatur. Nos autem inuocantes Deum, ô dilecti, ad sequentia pergamus.

Contra Basilidianos, quartam à Christo, & XXIII
ex ordine hæresim.

Nomi pascua circum urbes, & præfectura.
Basilides igitur, quemadmodum supra indicatum est, ad Ægyptiorū regionem missus, illic uitam degebat. Deinde uenit in partes Protopitæ & Athribitæ. Imò etiam circum Saiten, & Alexandriam, & Alexandriopoliten præfecturam, hoc est uicinos circum circà Alexandriæ locos, quos nomos, hoc est pascua, siue præfecturas Ægyptij uocant. In ueneris autem & hoc in tuam utilitatem, ô philologe, ad discendi studium ac claritatem, et ad piam constitutionem, ac locutionem eorū quæ in diuina scriptura posita sunt, & in dubiam ambiguitatē deueniunt propter imperitiam. Vbi enim in sancto propheta Esaiâ inuenis scriptum de Nomis urbis, uelut Tancos, aut Memphæos, aut de nomo Bubastæ, Ægyptiorū more uicinos circumcirca locos cuiuscūq; ciuitatis, & præfecturas ac pascua ipsa significat. Atq; hoc studioforum gratia à me declaratū sit. Erat itaq; in talibus prædictus circulator, illicq; uitā transigebat, ex quibus sanè etiā hucusq; hæresis ipsius uigere uidetur, ex ipsius doctrina initio accepto. Et incipit quidem prædicare excessum, super condiscipulum suum præstigiatorum illum in Syria relictum, quo uidelicet ea quæ super illum sunt, enarrans, audientes amplius persuadere uideretur, placareq; ac congregare multitudinē super socium suum Saturnilum. & de cetero imaginarias quasdam fabulationes differens ac distendens, incipit quidem sic, ut quod uerum est, dicam, non ex sua ipsius intelligentiâ grauiā ac perniciosā auspiciatus, sed occasionibus arreptis ex Saturnilo & Simone prædicto. Vult autem alibi ipsa tractare, et in maiorem molem enarrare ac exponere fabulamenta. Erat, inquit, unum ingenitum, quod est solus uniuersorum pater. ex hoc eminuit, inquit, mens, ex mente uerbum, ex uerbo intelligentiâ, ex intelligentiâ uirtus et sapientia: ex uirtute & sapientia, principatus, potestates, angeli. Ex his autem potestatibus ac angelis dicit factum esse supremum primum cælum, deinde etiam angelos alios. Eos uero qui ab ipsis facti sunt angelos, rursus fecisse secundum cælum, & ipsos rursus alios fecisse angelos. atq; hi qui ex ipsis facti sunt angeli, tertium rursus fecerunt cælum. Et sic qui singulatim cælum, et rursus aliud atq; alios cōstruxerunt, usq; ad trecentorum sexaginta quinque cælorum numerum processerunt, à supremo usq; ad hoc quod nobis proximum est cælum. Desipientium autē fuerit, insanam hanc inductionem nugacitati ipsius credere. Verum prudentibus, deprehensu facilis est nugatorius huius sermo & opinio, quomodo ad excellentē & immensam improbitatē mentem suā absurde emouit. Decernit enim miserimus ille hominulus, uelut poetico quodam furore correptus, unicuiq; cælorum principum nomina, eo proposito ut per hæc quæ poetico more cōtingit nomina, fidē reperiat apud eos qui nō sana mente præditi sunt, ad deceptam animarū perniciē. Quin et magicis artibus ac curiositatibus, impostor ille addictus esse nō desit. Postea uero dicit ab his qui in pximo nobis sunt cælo, et à uirtute quæ in ipso est, hæc creaturā factā esse, ex quorum angelorum numero unū dicit Deū, quem priuatim Iudæorū solū esse ait, ita ut etiā hunc unū cōnumeret angelis, quibus ipse per imitationem

imitationem nomina confinxit. Et ex ipso formatū esse hominē dicit, & hos simul cū ipso diuisisse mundū, iuxta sortē & multitudinē angelorū, huic autē obtigisse ex sorte genus Iudæorū. Blasphematur autē ipsum omnipotentē Dominū, qui uere est Deus solus, & non alius. Patrē enim ipsum esse confitemur Domini nostri IESU CHRISTI. Hunc ille negans, unum uult ipsum declarare de numero angelorū ab ipso effectorum, uelut indicatum est: uenisse autem Iudæos in sortem ipsius, & eundē esse supra quā reliqui angeli sunt contumaciorē, & eduxisse filios Israel ex Ægypto, per tinacia brachij proprii, propterea quod uolentior & magis pertinax sit quā alij. Unde propter contumaciā ipsius consilium iniisse eundē ipsorū Deum, præstigiator ille blasphematur, omnes alias gentes generi Israel subijciēdi, & propterea instruxisse bella. Sed & multa alia contra sanctū Deum laxata lingua, & elato ore, miserimus ille loqui non ueretur. Ob hoc enim, inquit, hanc gentem, etiam alia gentes bello impetuerunt, & multa mala ipsi intulerunt, propter aliorū angelorum æmulationē, quoniam propulsati uelut contēpti ab ipso, etiam ipsi proprias gentes, contra gentē Israel cōmouerunt. Atq; hac de causa bella undiquaq; & semper, leditionesq; contra ipsos exorte sunt. Hæc est impostoris illius ad persuadendū uerfuta. Quin & idē de CHRISTO, uelut qui in apparētia apparuerit, opinatur. Esse autē ait ipsum phantasiā in eo quod apparuit, nō esse autē hominē, neq; carnem suscepisse. Constringit porrò nobis alium fabulæ ac dramatis actum, secundus ille imitator in tractatu de cruce CHRISTI, non IESUM passum esse asserens, sed Simonem Cyrenæum. Nam quoniam dum Dominus ē Hierosolymis exturbaretur, uelut Euangelij series habet, cocgerunt quendā Simonem Cyrenæum ad portandā crucem: hinc reperit, ut ne quicquid suę tragœdiæ confingeret. Et illū, inquit, in eo quod portabat crucē, transformauit in suam speciem, et se ipsum in Simonem, & pro seipso tradidit Simonē ut crucifigeretur. Quū autem ille crucifigeretur, stabat ex opposito inuisibilis IESVS, deridens eos qui Simonem crucifigebant. Ipse uero discessit ad cœlestia, tradito Simone ad crucifigendum, & ille sus processit ad cœlū. Verū ipse Simō crucifixus est, & non CHRISTVS. IESVS enim, inquit, sublatus in cœlū, penetrauit omnes uirtutes, donec restitutus est ad propriū suum patrem. Hic enim est, inquit, filius ille patris prædictus, qui missus est in auxiliū filiorum hominum, propter seditionem quam uidit pater inter homines, & inter angelos. Et hic est, inquit, salus nostra, qui uenit & nobis solis hanc ueritatem reuelauit. Atq; hæc quidem sunt nugæ fabulamenti circulatoris illius. Sed & hinc omnium immundicia profectum capiente, quæ à Simone Mago initium accepit, omne studiū maliciæ ac petulantia discipulos suos perficere præcipit hic erro, & uiros ipsi fidem habentes cum mulieribus multiplicē quandā mixturā prauī propositi docet. Quare dicit Apostolus, propter hos & similes ipsis, reuelari irā Dei & iustū iudiciū, super eos qui ueritatem in iniusticia detinent. propter hanc enim causam uoluptatis scilicet, multi in hæresim delabuntur, quū reperiant locū licenter perficiendū uoluptatē suam in turpibus operationibus. Rursus autem docet ac asserit, non oportere martyriū subire. Qui enim martyriū subit, mercedis exors reperietur, quū martyriū sustineat pro eo qui hominē fecit. Sustinet enim martyriū pro crucifixo Simone, unde uero ipsi merces contigerit, quando moritur quidem pro Simone crucifixo, pro CHRISTO autem hoc se facere confitetur, & ignorat se mori pro eo quem non nouit: oportet itaq; contentū esse, & non prius captiuitate detentū mori. Deprehendatur autē hic diabolicam potestātē cōtra animas inducere, ut qui abnegationem Dei ipsas doceat, quādo ipse Dominus dicit, Abnegantē me corā hominibus, abnegabo & ego coram patre meo qui in cœlis est. Sed & idē circulator, Nos, inquit sumus homines, alij uero omnes sues et canes. & ob id dicit, Ne pijciatis margaritas ante porcos, neq; date sanctū canibus. occultat enim suam iniusticiā ab his qui mente præditi sunt, reuelat autē ipsius scholam his

la his qui ab ipso decepti sunt. Quandoquidem enim uere turpe est dicere ea quae apud ipsos dicuntur, ac fiunt: dicit, quod coram hominibus oportet confiteri ueritatem, nos enim sumus homines, alij uero, sicut ac canes, uelut praedixi. Iubet autem solum de Patre & suo mysterio nemini reuelare, sed silentio in seipsis continere. Vni uero de mille reuelare, & duobus de decem millibus. Et suggerit discipulis suis dicens: Vos omnia cognoscitis, nemo autem uos cognoscat. Quod si ipse & sodales eius interrogentur, Iudeos quidem se ipsos non amplius esse dicunt: Christianos autem nondum factos esse, sed negare semper, habere autem in seipso tacite fidem, & nemini ostendere, ueritatem suam confusione, propter turpis operationis & prauae doctrinae suae illiberalitatem. Habuit porro principium prauae ipsius excusationis causam, a quaerendo & dicendo, unde esset malum. Vnusquisque autem ex proprio opere ac negotiatione declarabitur qualis est. Mercator itaque hic malorum, ille mali operator & non bonorum, uelut etiam Scriptura dixit, Quae res mala, deprehendent mala. Neque enim unquam malum erat, neque radix maliciis fuit, neque in substantia malum existit. Verum inductum per occasionem unicuique facienti malum inest. In non faciente uero, non inest: uelut in superioribus declaratum est. Nam Dominus ubi omnia fecit, dixit, Ecce omnia ualde bona: ostendens quod malum non habet fundamentum, neque ab initio existit, priusquam ab homine initium sumeret. per nos enim fit, & per nos non fit: proinde in eo quod omnis homo potest non facere malum, & potest facere malum. quum quidem fecerit, est malum: quum uero non fecerit, non est malum. Vbi igitur mali radix est, aut ipsa substantia prauitatis: Ceterum ad multam stultitiam hic progressus est, dum dicit, quod Virtus suprema mentem produxit, mens uerbum, uerbum intelligentiam, intelligentia uirtutem & sapientiam: Virtus uero & sapientia potestates & principatus & angelos. Dicit autem super has uirtutes esse, et principatum Abraxam, propterea quod nomen Abraxam numerum referat CCCLXV. si ex ipsa uoce Graecis literis scripta ἀβραξ, numeri collectio fiat. Quare etiam hoc testimonium fabulamenti sui trecentorum sexaginta quinque caelorum confirmare conatur. Quibus caelis etiam locorum digestionem poetice diuisionibus pares constituere studens, non negligenter machinatur. Illorum enim uanas speculationes ad proprium characterem acceptas, tum ipse, tum sectatores eius, ad causam propriam idola facientis, erroneaeque ac fictae doctrinae transtulerunt, & uolunt horum confirmationem a similibus numeris facere, nominis uidelicet Abraxam, quod CCCLXV. numerum habet. Nimirum indicantes, per ipsum habere etiam annum CCCLXV. dierum numerum per circuitum. Verum lapsa est nugax ipsorum ratio. Reperitur enim annus dierum trecentorum sexaginta quinque, et horarum trium. Deinde hinc dicit, Et homo habet trecenta sexaginta quinque membra, ut unicuique uirtuti attribuat unum membrum. Unde & in hoc lapsa est ipsius excogitata ac falsa doctrina. Sunt enim in homine membra CCCLXIII. Porro beatus Irenaeus, apostolorum successor, de hoc subtiliter tractans, improbitatem ac inefficaciam huius redarguit. Subuertentur autem etiam nunc nugae Basilidae, qui ex supernis descendit, & superna clare perlustrauit. Imo potius ex supernis delapsus est, a ueritatis scopo. Nam si hoc caelum ab angelis qui in ipso sunt, factum est, ipsi uero a superioribus, & superiores rursus a superioribus: igitur suprema uirtus, quae & Abraxam appellatur, omnia fecisse comperietur, & uniuersarum rerum causa esse, & nihil citra ipsam factum esse reperietur, quando ipsa & causa & primum exemplar ab ipsis praedicatur: & mundi huius imminutionem ac defectum apud ipsos appellatum, non ab aliquo alio factum esse, sed a primo principio & causa posterioribus productis. Interrogandus autem est ipse a nobis: Qua ratione ad tantam multitudinem nos esse bone uir, perducis, & non potius ad principium, hoc est ad unum Deum omnipotentem: quando omnino siue sic dicis, siue sic, unam causam omnium Dominum confiteri oportet. Sed & de tractatione de Christo proposita

Malum substantiam non habet

Abraxam.

Membra hominis cccclxiii.

proposita responde tu fabulosa huius narrationis effector. Si Simo crucifixus est Cyrenaeus ille, ergo non per IESVM salus nostra perfecta est, sed per Simonem: & non amplius speret mundus saluari se per IESVM CHRISTVM, qui non est passus. Neque enim Simon saluare potest, qui nudus homo est, & nihil aliud. Simul autem & sycophantiae nomine condemnas unigenitum filium Dei, si alium pro seipso bonus ille Dominus tradidit coactum ad mortem, & erit de caetero somnium: imo potius malignitatis ac nequitiae opus, quia CHRISTVS nequitia quadam seipsum occultauit, & alium pro seipso tradidit, & calumniabitur quidem stultitia tua ueritatem. nihil autem efficere poterit, ut quae ab ipsa ueritate redarguatur, quod hoc figmentum nullam consistentiam habens inducat. Nam ueritas penitus redarguit hunc heresiarcham, in ueteri ac nouo Testamento. Omnibus enim notum est, quod CHRISTVS uolens ad passionem deuenit, & uoluntate propria ac propriae patris, & bona uoluntate sancti Spiritus assumpsit carnem, homo factus inter nos, in perfectione Deus existens, ab initio ex patre genitus, sine principio, sine tempore. In extremis uero diebus in utero uirginis esse dignatus, et corpus in seipsum efformauit, & genitus est in ueritate, et homo factus est in certitudine, quo in ipsa carne pro nobis pateretur, et animam daret pro propriis uerbis: uelut ipse redarguit hos, dum dicit, Ecce ascendimus ad Hierosolymam, & filius hominis tradetur, & occidetur, ac tertia die resurget. Item dum ad filios Zebedaei dicit: Potestis bibere poculum quod ego bibiturus sum? Testatur & apostolus Petrus dicens, Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. Et rursus, Qui passus est pro nobis carne. Item Ioannes dum dicit, Si quis dicit CHRISTVM non in carne uenisse, hic Antichristus est. Beatus autem Paulus dicit, Gustauit mortem, mortem autem crucis. Sic etiam Moses praecinens, dicit: Videbitis uitam nostram pendente coram uobis in ligno. Vita autem nostra non est Simo Cyrenaeus, sed Dominus noster, passus ut nostras passiones dissolueret, & mortuus morte carnis, ut mortis aculeum confringeret: & digressus ad inferna, ut adamantinos uentres comminueret. quod ubi fecit, eduxit animarum captiuitatem, euacuauitque infernum. Non igitur mortis causa fuit CHRISTVS Simoni, quum ipse seipsum tradiderit. Quid enim dicis, esse omnium hominum misericordem? Non potuisset libere loqui, & secedere ab ipsis, nisi crucifigi uoluisset. Sed ludum nequitiae faciebat Dei uerbum, & alium pro seipso tradebat ad mortem, ac crucifigendum. Qui dicit, ego sum ueritas, & uita dicit. Vita autem non utique alteri mortem construxerit, & ueritas non occultauerit id quod ab ipsa fit in ueritate, neque alia pro alijs ostenderit. Non enim amplius ueritas comperietur ueritas, si seductionem operatur, & opus suum occultat, per contrariam autem deceptionem rem gerit. Et ut in summa ex omnibus dicam, & non longam faciam orationem, Vg mundo a scandalis, & operantibus iniquitatem. Quot homines sibi ipsis tenebras inuenerunt, itemque alijs qui postea tenebris ipsorum crediderunt: Prudentibus autem apparebit ueritas. Verum Basilidae, & talium tractatio, opus erroris declarabitur. Atque haec mihi de hac haeresi, & hac fabula dicta sunt. Hinc uero ad aliam haeresim pergam. Cui enim non deprehensu facilis erit haec haeresis, quod fabula quaedam sit, & ad Cerastae serpentis modum sit arena obruta, per cornu uero in aere eminens, & perniciem incidentibus in ipsam afferens. Sed & cornu peccatorum Dominus contriuit, cornu autem iusti solum exaltabitur, id quod est fides ueritatis. Quapropter quum & hunc contriuerimus doctrina ueritatis, ad sequentes transeamus, Deum adiutorem inuocantes: Cui gloria, & honor, & adoratio in secula seculorum. Amen.

Contra Nicolaitas, XXV ex ordine haeresim.

Nicolaus unus fuit de septem diaconis electis ab Apostolis, una cum Stephano sancto & primo martyre, & Prochoro, & Parmena, atque alijs. Hic ab Antiochia originem ducens, profelytus accessorius fit. Postea uero ubi suscepisset sermonem de praedicatione

Cerastae serpentis natura

tione CHRISTI etiā ipse cōiunctus est discipulis, & inter precipuos primas obtinuit, atq; hinc inter electos ad uidiuarū curā tunc cōnumeratus est. Postea uerō in ipsum subiit diabolus, & decepit cor ipsius eodem cū predictis errore, ita ut amplius prioribus illis lauciaretur. Nam quū hic haberet uxorem formosam, & ab ipsa se cōtinuisset, ad imitationem eorum quos Deo addictos uidebat, aliquatenus tolerabat. non tamē in finem suae intemperantiæ dominari potuit, sed uolens uelut canis, ad proprium uomitum reuerti, pretextus quosdam non ita bonos sibi ipsi uenans, excogitabat ad proprii affectus petulantis defensionem, ea quæ magis ipsi conferebant. Deinde igitur à proposito elapsus, cū propria uxore coibat minime curiose. Postea uero erubescens se uictū esse, & ueritus deprehendi, audebat dicere, Nisi quis singulis diebus uenerē exerceret, non posset particeps fieri uitæ æternæ. Ex alio enim ad aliū pretextum confugit. Nam quū uideret coniugē suam pulchritudine quidē decoram, uerū humilitate ferri, zelotypus erga hanc tactus est, & de alijs ex propria petulantia iudicans, primū insultum in propriam uxorem faciebat, calumnias quasdam ipsi inferens per sermones. Tandem uero seipsum detraxit, non solum in usum carnis eum qui est hominibus secundum naturam, sed etiam in blasphemā suspicionem, et peruersi moris detrimentum, & maligni erroris ingressum. Atq; hinc hi qui falsō appellatam scientiam iactant, in mundo exoriri cœperunt, Gnostici, inquam, & Phibionitæ, & Epiphaniis sectatores appellati, Stratioticiq; ac Leuitici, atq; alij plures. Vnusquisq; enim horum ipsius sectam ad suos affectus attrahēs, innumeras malicie uias excogitauit. Quidā enim ipsorum quandam Barbelo glorificāt, quam supernē esse dicunt in octauo cœlo. Hanc autem à patre productam esse aiunt: matrem uero ipsam esse dicunt, alij laldabaoth: alij Sabaoth: filiū uero huius dominiū obtinuisse septimi cœli, per audaciam quandam ac tyrannidē. Dixisse autem inferioribus, Ego sum, (inquit) primus, & qui postea, & præter me non est alius. Verum Barbelo ipsam au diuise sermonem hunc, & cplorasse. Hanc autem semper apparere principibus in bono forme, et deprædari ab ipsis semen per uoluptatem ac effusionem, quo nimirum eandem uirtutem in diuersos disperam, rursus reportet. Et sic ex tali argumento, turpiloqui sui mysteriū mundo inuexit. Et quidam ex predictis, uelut dixi, per multam malignitatē, in multiplici sceminarum coitu, turpibusq; ac intolerabilibus actibus, quos ne dicere quidem fas est, uersari cœperunt. Quemadmodum etiam alicubi sanctissimus Apostolus dicit, Quæ enim occulte ab ipsis fiunt, turpe est etiā dicere. Quod si quis uelit oppositam ex Spiritu sancto huius sectæ euerisionem uidere, huic cognoscenda est ex sancti Ioannis Apocalypsi, qui scribens uni Ecclesiæ ex persona Domini, hoc est Episcopo istic constituto, cum uirtute sancti angeli in altari, dicit: Habes autem quid boni, quod odio habes opera Nicolaitarum, quæ et ego odi. Alij uero Prunicum quandā colunt, uelut etiam hi. & rursus fabulose ad hanc opinionem turpis operis, suos affectus perficientes, dicunt: Prunici uirtutē colligimus à corporibus per fluida, genituram uidelicet ac menses. De quibus paulopost, quū de ipsis singulatim dicere aggrediemur, exacte enarrabo: non ut polluam aures auditorū, aut lectorum, sed ut prudentibus odium magis excitem aduersus ipsos, & auersionem ab operatione malorum: non calumniā struens scelestis illis, sed per ueritatem ea quæ ab ipsis fiunt, in apertum triumphum ducens. Alij porrō ex predictis laldabaoth glorificant, dicuntq; ipsum esse primum filium, uelut dixi Barbelo. Et ob id dicunt oportere ipsi dare honorem, quia multa reuelauit. Vnde & libros quosdam in nomine ipsius laldabaoth efformantes confingunt, & nomenclaturas infinitas barbaricas principum ac potestatum in unoquoq; cœlo, aduersantium humanæ animæ. Et multæ omnino insidiæ sunt, quæ per ipsorum errorem humano generi tenduntur. Alij rursus Caulaucauch eodem modo glorificant, principem quandam hunc sic appellantes, deciperi e conantes imperitos

Procebum.

Barbelo
quid sit.Prunicus
quid sit.laldabaoth
quid sit.Caulaucauch
quid sit.

ritos per nōminum terriculamenta, & confictam barbaram nominis appellationem. At uero expertis, & his qui ex Deo acceperunt, de singulis nomenclaturis, & uero argumentis, scientiæ Dei gratiam, quomodo non cognitu facilia sint fabulosi erroris ipsorum dogmata & promissa: Prunicum enim ubi dicunt, id totum est uoluptatis ex corde excogitatio: & quicquid eius uocis cognationē respicit, lasciuie ac scortationis significationem habet, et corruptionis aggressionem. In his enim corpora stuprāt. & Græcus quidam loquendi modus est, ἐπὶ τῶν ἁγίων τῶν τῶν, id est stuprauit hanc. Vnde etiam Græcorum impostores, qui res Græcas in fabulis describūt, de pulchritudine dicunt, quod pulchrum est prunicum. Sed et de Caulaucauch quis legentium non riserit: quod dictiones Hebraice probe dictas, & Græce recte expositas, & nunc apud eos qui Græce legunt manifestas, & nihil obliqui habentes, ipsi in simulachrorum effictiones, & in formas & in substantiuos principatus, & ut ita dicam, statuarū figmenta efformāt, apud simplices per imaginationem errorem dispergentes, ad turpis & fabulose artis ipsorum conseminationem. Caulaucauch enim in Esaia scriptum est, & est quædam dicitio in duodecima uisione, ubi dicit: Tribulationem in tribulatione, spem in spe, adhuc paululū, adhuc paululum expecta. Quare etiam ipsa Hebraica uerba integra hic apponam ad uerbum, uelut scriptum est. Nam saulafau saulafau, significat tribulationem in tribulatione. Caulaucauch caulaucauch, spem in spe: zierlam zierlam, adhuc paululum, adhuc paululū expecta. Vbi igitur est istorum fabulamentum: Vbi uoluptarius conceptus phanaticæ ipsorum doctrinæ: Vnde mundo zizaniam. Quis est qui coëgit homines sibi ipsis attrahere perniciē: Si enim scientes trāsmutauerūt nomenclaturas ad imaginationem perditionis, sibi ipsis palam mali autores fuerunt. Si uero ignorātes dixerūt ea quæ non nouerunt, nihil ipsis miserius est. Stultitia enim hæc sunt, uelut uere uiderelicet omni ex Deo intelligentiam adepti. Voluptatis enim gratia, tum seipsos, tum obedientes perdidērūt ac perdunt. Spiritus enim erroris, est uelut flatus in tibia, diuersis motibus concitans unumquemq; stolidum contra ueritatem. Nam & ipsa tibia imitamentum est draconis, per quem locutus est diabolus, & decepit Euam. Ab illius enim figura ad imitationem tibia ab hominibus ad decipiendum facta est. Et uide mihi figuram, quam is qui tibia canit, in tibia facit. Qui enim tibia canit, sursum nutat, & ad dexterā ac sinistram se flectit, similiter ut ille. His enim figuris etiam diabolus utitur, ut blasphemiam contra cœlestia ostendat, & quæ in terra sunt dissipet, & simul occupet orbem terrarum, et ad dextram & ad sinistram pessundās eos qui errori credunt, deletaturq; uocibus erroneis, uelut musico instrumento. Porrō alij ex ipsis uana quædam nomina effingūt, dicentes: Tenebræ erant, & profundum & aqua. Spiritus autem per medium horum, diuisionem ipsorum fecit. Tenebræ uerō indignabantur, & molestæ erant spiritui, recurrentesq; implicatæ sunt spiritui, & genuerunt (inquiunt) quandā Metram appellatam, quæ sanè genita cœcepit in eodem spiritu. Ex Metra uero producta sunt quatuor sæcula. Ex quatuor autem sæculis, alia quatuordecim. Et factæ sunt tum ad dextrā, tum ad sinistram, lux & tenebræ. Postea uero post omnia hæc, productum esse quoddam turpe sæculum, atq; hoc permixtū esse Metræ supra indicatæ, & ex hoc sæculo turpi ac Metra, natos esse Deos, & angelos, & dæmonas, & septem spiritus. Deprehenditur aut ipsorum error ex hoc, quod quū ab initio unum patrem dixerint ac definierint, postea multos deos pronuntiauerunt, ex quo ostendunt ipsum errorem ea quæ ab ipso falsa proferuntur, contra seipsum armare, & seipsum destruere, ueritate semper ex omni parte emergere. Quid igitur dixero aduersus te o Nicolae: quid disputauero: Vnde nobis affertur turpe sæculum, & radicem prauitatis & Metræ gignentem, & deos multos & dæmonas: Apostolus enim quum dixit: Siquidem sunt qui dicuntur dei, non esse hos ostendit. In eo enim quod dicit, qui dicuntur, ostendit ipsos in eo quod dicuntur solum esse,

Esaie locus.

Tibia draconis imitamentum.

Erroris cœcitas.

d non

non esse autem substantia, sed per quandam opinionem. Nobis autem, inquit, unus
 33 Deus, his uidelicet qui cognitionē ueritatis habēt: & non dixit, qui dicitur Deus, sed
 qui est Deus. Si autē nobis unus Deus, non amplius multi sunt dei. Et Dominus in
 34 Euangelio dicit: Ut cognoscant te solum uerum Deum, quo euerteret opinionem eo-
 rum qui fabulosa dicunt, & multos deos esse putant. Vnus enim noster est Deus, Pa-
 35 ter & Filius & Spiritus sanctus, tres substantiæ, una dominatio, una deitas, una glori-
 ficatio, non multi dei. Vbi uero complet per te ô Nicolae, id quod à Domino dictum
 36 est: Sunt eunuchi, qui eunuchi facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui de ma-
 37 tris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui seipso castrauerunt propter regnum celo-
 rum. Quomodo tu te ipsum & credentes tibi seduxisti, per lasciuia ac turpem opera-
 38 tionem, ueritatem Dei in iniusticia ac iniquitate detinens ac docens: Vbi uero à te im-
 39 pletum est illud: De uirginibus præceptum Domini non habeo, cōsiliū autem do-
 40 tāquam misericordiā consequutus, bonum est sic esse. Et rursus, Virgo curat ea quæ
 41 Domini sunt, quomodo placeat Domino, ut sit sancta in corpore & in spiritu: & quæ
 42 cunque sunt quæ de sanctitate & continentia ac uirginitate proferre liceat. à te enim
 omne coenū immundiciæ impudenter introducit. Verum scopus hic mihi propo-
 situs sit, ut legentes per duo aut tria hæc dicta, ridiculam hæresim tuam destructam ui-
 deant. Cæterum hinc progressus consequenter coniugatam huic hæresim, uelut ma-
 teriam in multam ubertatem eluxuriantem, et spinarum undiquaque cunitarum densi-
 tatem, aut multitudinem lignorum ac sarmentorum in agro resicatorum ad exustio-
 nem paratorum ostendam, propterea quod per eandem miserabilis illius Nicolai se-
 ctam, uelut per agrestis scabiei, aut lepræ insitionē, alia corpora ex alijs corporib. cor-
 rumpuntur: ita partim cuniti sunt ex ipso, partim ex his qui ante ipsum fuerunt, Simo-
 ne dico & alijs, ex quibus occasiones arripuerunt Gnostici, id est cognitores appellati,
 uerum penitus condemnandi propter improbitatem ac turpem actionem in operi-
 bus immundis. Nam quum reuera hunc primum modice continentē, deinde à con-
 tinentia digressum, in star hydri serpētis, qui ex aqua in terram reuertitur, & rursus ad
 aquam redit, per calamum CHRISTI nobis in manum traditum percusserimus ac
 perdiderimus, deinceps ad sequentes hæreses transeamus.

Hydri serpen-
tis natura.

Contra Gnosticos appellatos, sectam ex ordine XXVI.

Gnostici diuersimode ab hoc enati, homines seducti ad probationē ueritatis, ue-
 lut ab amaritudine fructus ipsi (id quod omnib. manifestum est, ac facile depre-
 hensu, non modo credentibus, sed ferē etiam incredulis) in mundo effloruerunt. Nam
 Metram & turpitudinem & alia dicere, quomodo non ridiculum uideatur omnibus
 hominibus Græcis & Barbaris, sapientibus ac stolidis: Multa uero calamitas est, &
 maxima miseria, eos qui in condēnatione ac errore sunt, immitere nobis sectarū prin-
 cipes, & in nos insurgere uelut serarū multitudinem, & uexationes ac graueolentias,
 pruritusque ac attritiones nobis inducere per fabulosum ipsorum errorem. Hi autē illi
 Nicolao coniuncti, & rursus ex ipso uelut ex fecundo serpentis aut aspidis ouo scor-
 ppi geniti, quædam inanis soni nomina nobis introducunt, et libros faciunt, Noriam
 quendam librum appellantes, & ex opinione Græcæ superstitionis, fabulosas nugas
 ac imaginationem apud ipsos Græcos transmutes, sic mendacium ueritati impli-
 cant. Hanc enim Noriam dicunt esse Noë uxorem. Vocant autem Noriam, quo ea
 43 que apud Græcos ementita sunt, barbaricis nominibus ipsi transformantes, deceptis
 ab ipsis imaginationē inducant, ut sanē per interpretationem Pyrrhæ nomen faciant,
 Noriā hanc ipsam appellantes. Nora enim in Hebraica lingua non ita exactē, ignem
 significat, qui pyr Græcis dicitur, imō etiam in Syriaca lingua. Verū Esauth appella-
 tur apud Hebræos exactē loquentes, ipse ignis. Itaque contigit ipsis, ut per ignorantiam
 & im-

Noria, Pyr-
rha dicta.

& imperitiam hoc nomine usi sint. Neque enim quæ Pyrrha est apud Græcos, neque
 Noria ab ipsis excogitata, sed Barthenos uxor Noë fuit. Nam Græci dicunt Deuca-
 lionis uxorem Pyrrham appellari. Deinde causam proponunt hi qui Philistionis do-
 gmata nobis rursus producant, quod quum uoluerit sæpe cum Noë in arca uersari,
 non permittitur, principe (inquiunt) qui mundum creauit, uolente ipsam perdere,
 unā cum alijs omnibus in diluuiō. Ipsam uero consedisse in arca, eamque incendisse
 non semel atque iterum, sed sæpe. Vnde sanē ad multos annos arca ipsius Noë stru-
 ctura deuenit ac extenta est, eo quod sæpe ab illa fuit incensa. Erat enim, inquiunt,
 Noë obediens principi. Noria uero supernas uirtutes reuelauit, & de uirtutibus ip-
 sam Barbelo contrariam principi, uelut etiam aliæ uirtutes. Et fabulam subtexunt:
 Quod oportet ea quæ spoliata sunt à superna matre per principem qui mundum
 fecit, itemque alios deos qui cum ipso sunt, & angelos ac demones, à uirtute quæ in
 corporibus est colligere per defluxum masculorum ac foeminarum, & in summa, ma-
 lis refertam omnem suam tenebrarum cæcitatem ostendunt. Multum enim tempo-
 ris iulumerem, si hic descriptionem de his factam exacte recensere uellem, ita ut absur-
 da falso appellata cognitionis ac scientiæ dogmata singulatim exponerem. Alij por-
 44 rō ex ipsis diuersimode rursus afflicti, oculosque suos lancinantes, ac lancinati Barcab-
 bam quendam prophetam introducunt, dignum ipsorum nomine. Cabba enim
 Syriaca lingua scortationem significat, Hebræa uero occisionem. Et rursus exponi-
 tur, quarta pars mensuræ. Ludibrio autem & risu, imō potius miseratione dignum
 est huiusmodi factum, apud eos qui nomen hoc norunt in proprijs linguis. Afferunt
 autem nobis ex hoc admirando Propheta turpem narrationem, quo corruptibili-
 bus corporibus permisceri persuadeamur, & à ipse excidamus, non uerentes ipsis uer-
 bis scortatoria ac amatoria Veneris facta recensere. Alij rursus ex ipsis cōfictum & il-
 licens quoddam inducunt poemā, cui nomen imposuerunt Euangelium perfectio-
 nis. Et reuera non est hoc euangelium, at perfectio luctus. Omnis enim mortis per-
 45 fectio in tali diaboli subfeminatione continetur. Alij uero non uerentur dicere Euan-
 gelium Euxæ. in nomen enim ipsius, nimirum ut quæ inuenit nomen cognitionis, ex
 reuelatione serpentis qui ipsam alloquitus est, tationem supponunt ac suggerunt.
 Et quemadmodum in instabili mente ebriosi ac delirantis, non æqualia possunt esse
 uerba, sed alia ex risu effecta, alia fletu plena: sic impostorum illorum per om-
 nes modos prauitatis subfeminatione facta est. Procedunt autem à stultis testimonijs ac
 uisionibus in euangelio quod dicant. Sic enim tradunt: Stabam in monte alto, &
 uidebam hominem longum, & alium mutilum, & audiui uelut uocem tonitruī, &
 accessi ad audiendum, & dixit ad me, & ait: Ego tu, & tu ego. Ego ubi sanē fueris, illic
 ego sum, & in omnibus sum sparsus, & unde uolueris colligis me: me autem colligis
 46 gens, te ipsum colligis. At ô diaboli subfeminationem, unde mentem humanam euer-
 tit, & ad stulta ac non consistentia à ueritatis doctrina distraxit. Non est enim ferē
 opus mētis compotis, ut ex scriptura, aut exemplis, aut alia aliqua re, horum euersio-
 nem faciat. Qui enim recta ratione præditus est, statim ipsorum fatuitatis fabulam,
 & adulteratum opus cognoscit ac deprehendit. Hæc itaque & talia introducentes
 Gnostici Nicolai hæresi copulati, à ueritate excidunt, non solum mentem eorum
 qui ipsis fidem habent, euerentes, sed etiam corpora & animas per scortationes
 ac multiplicem coitum in seruitutem adigentes. Ipsam enim suam synaxim ac com-
 47 munionem turpitudine multiplicis coitus polluunt, comedentes ac contingentes
 humanas carnes, tum immundicias, ut ne audeam quidem totum eloqui, ni-
 si sanē cogerer, propter excellentem animi mei dolorem, ab his quæ uanē ab ip-
 sis sunt stupore percussus. Ad qualem magnitudinem ac profunditatem malo-
 rum, hostis hominum diabolus ducit ipsi credentes: ut polluant & mentem & cor,
 & manus,

Noë uxor
Barthenos.
Philistion
poeta.

Barcabbas
propheta.

Synaxis abo-
mmabilis.

& manus, & ora, & corpora, & animas eorum qui ab ipso in tanta cæcitate eruditi sunt. Timeo autem ne forte magnum hoc uenenum totum reuelem, uelut cuiusdam Basilisci serpentis faciem, ad perniciem magis legentium quam ad correctionem. Polluit enim reuera aures magnæ huius audaciæ blasphema collectio, & hæc turpitudinis coaceruatio ac enarratio, & fraudulentæ huius turpis operationis cœnosa maleuolentia. Apud quosdam autem Borboriani appellantur. Alij Coddianos ipsos cognominant. Coddia enim Syriaca lingua dicitur patina, aut catinus: ex eo quod non possint aliqui cum ipsis cibum sumere, sed priuatim inquinatis edulia dentur, & quod non possit quis uel panem cum ipsis comedere propter inquinatorem, & propter cohabitatores, separatos ipsos habentes, Coddianos cognominauerunt. Idem in Ægypto Stratiotici uocantur, & Phibionitæ, uelut supra ex parte dictum est. Quidam ipsos Zacchæos appellant, alij Barbelitas. Attamen quia neque præterire possum in totum, cogor omnino effari. Nam & sanctus Moses Spiritu sancto plenus scribit: Si quis uiderit cædem, & non manifestauerit, maledictus fuerit talis. Quapropter non possum magnam hanc cædem, & magnam istam lethalem operationem silentio præterire, & non declarare. Fortassis enim ubi declarauero prudentibus hunc lapsum, uelut puteum interitus, timorem ac horrorem inducam, ad hoc ut non solum uitent, sed etiam lapidibus impetant obliquum illum serpentem, ac basiliscum in profundo barathro latitantem, ut ne appropinquare quidem alicui audeat. Atque hæc quidem iam de ipsis relata, quum pauca quædam sint, in parte locentur. Ingrediar autem in domum profunditatis lethalis de ipsis narrationis. Diuersa est enim apud ipsos peruersa uoluptatis ipsorum doctrina. Primum e quidem communes uxores habent, & si quis peregrinus accesserit de ipsorum dogmate, signum est apud ipsos uirorum ad sceminas, & sceminarum ad uiros in extendendo manum, ad salutationem uidelicet subter palmam, contrectationem quædam titillationis per hoc se inducere ostendentes, quod eiusdem religionis sit qui accessit. Hinc igitur mutua cognitione accepta, statim ad epulationem conuertuntur. Larga uero & opipara edulia, carnis esum & uini potum apponunt, etiam si pauperes fuerint. Ex hoc autem ubi compotauerunt, & uenas (ut ita dicam) satietate impleuerunt, ad cæstrum se conuertunt. Et uir quidem concedens uxorem alteri ad ipsam dicit: Surge, fac dilectionem cum fratre. Miseri autem illi ubi inter se mixti fuerunt, & reuera erubescendo dicere turpia quæ apud ipsos fiunt, iuxta Apostoli illius sancti dictum, nempe: Quæ apud ipsos fiunt, turpe est etiam dicere: attamen non erubescam dicere, quæ ipsi facere non erubescunt, ut omnibus modis horrorem incutiam audientibus turpia quæ ab ipsis perpetrantur facinora. Postquam enim inter se permixti fuerunt per scortationis affectum, insuper blasphemiam suam in cælum extendunt. Et suscipit quidem muliercula, itemque uir fluxum à masculo in proprias suas manus, & stant ad cælum intuentes, & immundiciam in manibus habentes, & precantur nimirum Stratiotici quidem et Gonstici appellati, ad patrem, ut aiunt, uniuersorum, offerentes ipsum hoc quod in manibus habent & dicunt: Offerimus tibi hoc donum corpus CHRISTI, & sic ipsum edunt, affumentes suam ipsorum immundiciam. & dicunt, hoc est corpus CHRISTI, & hoc est pascha. Ideo patiuntur corpora nostra, & coguntur confiteri passionem CHRISTI. Eodem uero modo etiam de scemina, ubi contigerit ipsam in sanguinis fluxu esse, mæstruum collectum ab ipsa, immundicie sanguinem acceptum in communi edunt, & hic est (inquiunt) sanguis CHRISTI. Quapropter etiam quum in Apocryphis legerint: Vidi arborem serentem duodecim fructus in anno, & dixit mihi, hoc est lignum uitæ: ipsi figuratè interpretantur ad fluxum muliebrem singulis mensibus. Porro ubi inuicem coeunt, liberorum generationem auerfantur, & interdicunt. Non enim ad generandam sobolem corruptio apud ipsos instituta

Seminis humani esus.

Menstrui sanguinis esus.

instituta est, sed uoluptatis gratia, diabolo illudente talibus, & seductam errore Dei creaturam subsannante. Verum uoluptatem quidem perficiunt, in seiplos uero affluunt ac ingerunt immundicie suæ semina: non ad liberorum generationem deicientes, sed ipsi turpitudinem edentes. Si uero etiam quis præoccupatus fuerit, ut immitat deiectionem defluxus naturalis, & prægnans facta fuerit mulier, quid grauius ac horribilius designent tales, audi. Detrahitur enim fœtus, quocumque tandem tempore id aggressi fuerint, accipiunt, & in mortario quoddam pistillo tundunt, et ammixto melle ac pipere, & alijs quibusdam aromatis ac ungentis, ad auertendâ nauseam, sic congregati omnes porcorum ac canum horum sodales, participes fiunt contusi pueri. atque sic humanæ carnis esu peracto, deinceps preces fundunt ad Deum, quod non illudum est nobis (inquiunt) à principe concupiscentiæ, sed collegimus delictum fratris esus. Et profecto hoc perfectum pascha ducunt. Sed et alia horrida ipsi audent. Quum enim rursus insaniam in seipsis conceperint, imbutis manibus turpitudinis suæ defluxu surgunt, & manus suas inquinatas habentes, nudi toto corpore precantur, tanquam per huiusmodi operationem inueniant dicendi apud Deum libertatem. Corpora autem sua tum muliebria, tum uirilia noctu ac diu curant ungentis, balneis, epulationibus, concubitibusque & ebrietatibus uacantes. Et detestantur ieiunantem, dicentes quod non oportet ieiunare. principis enim eius qui sæculum fecit, est ieiunium: uerum oportet nutriri, ut corpora sint robusta, quo possint fructum reddere in tempore suo. Utuntur autem & ueteri & nouo Testamento. Auersantur autem eum qui loquutus est in ueteri Testamento: & ubi uerbum repperint aliquod quod contra ipsos sententiam habere potest, dicunt hoc à spiritu mundano profectum esse. Si uero aliqua sententia ad similitudinem concupiscentiæ ipsorum formari poterit, non ut habet uerbum, sed uelut habet mens ipsorum decepta, hanc ad cupiditatem suam transmutantes, dicunt ex spiritu ueritatis ipsam processisse. Et hoc est (inquiunt) quod dixit Dominus de Ioanne: Quid existis in desertum, ut uideretis arundinem quæ à uento agitatur: quoniam non erat (inquiunt) perfectus Ioannes, agitabatur enim à multis spiritibus ad similitudinem arundinis quæ ab uno quoque uento commouetur. Et quum qui dem ueniebat spiritus principis, Iudæum prædicabat: quum uero Spiritus sanctus, de CHRISTO loquebatur. Et hoc est, aiunt, quod qui minor est in regno cælorum, maior est illo: de nobis (inquiunt) dixit. nam qui inter nos minor est, maior illo existit. Et statim obturantur talium ora ab ipsa ueritate. Ex cõiunctis enim palam ueritas ostendetur, & locutionis promissum explicabitur. Si quidem enim Ioannes mollibus uestibus amictus fuisset, & in domibus regum uiuisset, recta esset pro ipsis locutio, & recta ad ipsum redarguendum esset. Si uero dixit: Quid existis ut uidere, etis hominem mollibus uestibus amictum, & non sic habebat: non ad Ioannem mollia non gestantem sermonis conuicium referendum est, sed ad eos qui sic Ioannem se repturos esse putarant, & ab his qui in ædibus regum sunt, sæpe per simulationem adulatorum admiserant. Sperabant enim hi se à Ioanne laudes adepturos esse, ac prædicationes ob delicta quæ quotidie ab ipsis fiebant. Quum uero non reperissent, ad subuertendos ipsos à Salvatore dictum est: Quid putabatis: uos repturos esse hominem assentientem uestris affectibus, uelut apud eos qui molles uestes gestant: Non sic. Non enim est Ioannes arundo, quæ hominum sententijs agitatur: aut qui ab unaquaque simulatione ac fraude, instar commotæ arundinis commouetur. Quandoquidem uero dixit: Inter natos mulierum non est maior Ioanne: ut ne putarent aliqui etiam ipso Salvatore maiorem esse Ioannem, quoniam & ipse Saluator à muliere semper uirgine Maria natus est per Spiritum sanctum, cautos nos faciens dixit: Qui minor est in regno cælorum, maior est ipso, hoc est tempore aduentus ipsius in carnem. Quandoquidem enim post natiuitatem Ioannis, semeltri temporis intervallo natus

est Saluator, maior uidelicet eo existens, erat enim semper, & est, cui uero hoc non manifestum est: Igitur uanè omnia apud ipsos conficta sunt, à bonis ad mala transmutata. Et libri quidem ipsorum multi sunt. Interrogationes enim quasdam Mariæ edunt. Alij in prædictum Ialdabaoth, & in nomen Seth multos libros proponunt, & alias reuelationes ipsius Adam dicunt. Alia item Euangelia in nomine discipulorum conscribere ausi sunt. Non erubescunt autem dicere, ipsum Salvatore[m] nostrum & Dominum IESVM CHRISTVM hanc turpem operationem ipsis reuelasse. In magnis enim interrogationibus Mariæ, (sunt enim paruæ quoque ab ipsis confictæ) proponunt ipsum reuelare ipsi, ubi assumpsit ipsam in montem, & precatus esset, & ex latere suo mulierem eiecisset, & cum ipsa commisceri cepisset. Et sic nimirum ipsum, ubi defluxum suum assumpsisset, indicasse illi, quod oporteat sic facere, ut uiuamus. & Maria turbata, ac in terram collapsa, ipsum rursus illam leuasse, ac ipsi dixisse: Cur dubitasti modicæ fidei? Et dicunt quod etiam hoc est quod dictum est in Euangelio: Si terrestria dixi uobis, & non credidistis, cœlestia quomodo creditis? Et hoc: Quum uideritis filium hominis redeuntem ubi erat prius: hoc est defluxum in se suscipientem, unde etiam exiuit. & quum dixit: Nisi comederitis carnem meam, & biberitis meum sanguinem. Et quum discipuli turbarentur ac dicerent, quis potest hoc audire: dicunt, quod de turpitudine ipsi sermo erat. Quapropter etiã conturbati fuerunt, et abierunt retrorsum. nondum enim erant (inquiunt) in cōplemento firmati, & quum dicit Dauid: Erit uelut lignum quod plantatum est iuxta decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo: de turpitudine uiri, inquiunt, dicit, in exitum aquarum. & quod fructum suum dabit: uoluptatis, inquiunt, influxum dicit. Et folium eius non defluet: quoniam non sinimus ipsum in terram cadere, sed ipsi ipsum edimus. Et ut ne testimonia ipsorum in medium adducendo, magis legdam quam prosum, ea de causa multa præteribo. Alioqui omnia quæ ab ipsis dicuntur, hic apposuissem, ac publicassem. Nam quod dicitur, inquiunt, posuisse Raab coccinum in fenestra: Non erat (inquiunt) coccinum, sed membrum muliebris nature, et coccinum menstruum sanguinem dicit. Et quod dicitur: Bibe aquas de uasis tuis: de hoc dicitur. Afferunt autem carnem perire, & non resurgere, esse uero hæc principis. Verum uirtutem quæ in menstruo sanguine est, & in ipsis genitalibus seminibus, animam esse dicunt: quam colligentes, inquiunt, edimus: & quæcunq; nos edimus, siue carnes, siue olera, aut panem, aut aliud quid, gratificamur creaturis ab omnibus animam colligentes, et nobiscum ad cœlestia transferentes. Quapropter etiã omnium carnibus uescuntur, ut misereamur, inquiunt generis uestri. Autem eandem animam esse & in animalibus, & in feris, & in piscibus & serpentibus ac hominibus insitam esse. itemq; in oleribus, & arboribus, ac fructibus. Et qui ex ipsis Phibionitæ appellantur, offerunt turpes suas oblationes scortationis hic à nobis antea relatas, nominibus trecentis sexaginta quinque, quæ ipsi effinxerunt, principum uidelicet, & illudentes mulierculis, ac dicentes: Coito mecum, ut te offeram sursum ad principem. Et per singulos coitus nominant uniuscuiusdam nomen barbarum, ex his qui apud ipsos seducti fuerunt. et sanè precantur dicentes: Offerimus tibi, ut offeras illi. Rursus uero in alio coitu, rursus alij se offerre dicit, ut & ipse alij offerat. Et donec trecentos sexaginta quinque lasciuia casus ascenderit, aut potius fecerit, per singulos nomen quoddam inuocat, hoc ipsum agens. Et incipit rursus per eosdē descendere, easdem turpitudines perficiens, & deceptis illudens. Quum itaq; ad tantam numeri mole[m] peruenerit septingentorum triginta casuum, hoc est coituum turpium, & nominum apud ipsos fictorum: tunc de cætero audet talis, ac dicit: Ego sum CHRISTVS, quoniam ex supernis descendi per nomina trecentorum sexaginta quinque principum. Cæterum maiorum secundum ipsos principum hæc nomina esse dicunt, primo quidem cœlo esse

loa principem. In secundo uero Saclam principem scortationis. In tertio Seth principem. In quarto uero dicunt esse Daden. Quartum enim ac tertium cœlum esse asserunt. Imò etiam aliud quintum, in quo dicunt esse Eloæum, qui & Adoneus appellatur. In sexto uero alij Ialdabaoth esse dicunt, alij Elilæum. Alij etiam septimum cœlum constituant, in quo aiunt esse Sabaoth. Alij hoc negant, & Ialdabaoth in septimo esse pronunciant. In octauo uero eum quæ Barbelo appellatur, & patrem uniuersorum & dominum eundem per se patrem, & CHRISTVM alium per se genitum, & CHRISTVM hunc qui descendit, & ostendit hominibus hanc cognitionem, quem etiam IESVM dicunt. Non esse autem ipsum à Maria natum, sed per Mariam ostensum: carnem uero ipsum non suscepisse, sed solum apparentiam esse. Tradunt autem Sabaoth, alij asini formam habere, alij porci: quapropter mandatum est (inquiunt) Iudeis, ut porcum ne edant. Esse autem ipsum creatorem cœli ac terræ, & cœlorum qui post ipsum sunt, & angelorum suorum. Cæterum animam in exeundo hinc pertransire per hos principes, non posse autem penetrare, nisi in cognitionis, imò potius cōdemnationis huius cōplemento fuerit, & saturata principum ac potestatum manus effugerit. Esse uero principem qui continet ac possidet hunc mundum draconis specie præditum, ac deuorare animas non in cognitione existentes, & per caudam rursus detorquere in mundum, & hinc in porcos, et alia animalia, ita ut per ipsa rursus sursum ferantur. Si uero quis, inquit, in hac cognitione fuerit, & collegerit seipsum ex mundo per menstruum sanguinem, & per hos concupiscentia fluxus, eum non amplius hic detineri, sed prædictos principes transscendere, transire uero aiunt ad Sabaoth, & calcare in caput ipsius, effreni lingua blasphemantes: atq; sic transscendere ad supernam partem, ubi est mater uiuentium Barbero siue Barbelo appellata, et hoc modo animam saluari. Sed & pilos muliebres eundem habere miser illi dicunt, putantes nomen Sabaoth principem aliquem esse, ignari quod ubi dicit Scriptura, Hæc dixit dominus Sabaoth: non nomen alicuius dixit, sed nomen glorificationis deitatis. Sabaoth enim interpretari poteris ex Hebraica lingua, dominum uirtutum. Vbi enim in ueteri Testamento nomen Sabaoth scriptum est, uirtutem significat. Vnde Aquila ubiq; Adonai Sabaoth interpretat dicens, dominus exercituum. Hi uero omnibus modis furiosi, contra suum dominum, eum qui non est quærunt, & eum qui est amiserunt, imò potius seipsum perdiderunt. Sunt & alia quæ nugantur, quibus diuexari, est ipsorum insaniam recensere. Quidam uero ex ipsis mulieribus ad coitum non utentes, proprijs suis manibus seipsum corrumpunt, & suam corruptionem in manus sumunt, & sic edunt, utentes ementito testimonio: Manus hæc susceperunt non solum mihi, sed & his qui mecum sunt. Et rursus hoc: Operantes proprijs manibus, ut possitis etiã non habentibus impertiri. Quare de his arbitror commotus est & Spiritus sanctus, in apostolo Iudæ, in catholica in qua epistola ab ipso scripta. Iudas autem hic est, qui frater Iacobi & Domini dicitur. Ostendit enim ipsos Spiritus sanctus per uocem Iudæ, quod ad brutorum similitudinem corrumpantur & corrumpant, qui dicit quod quæ quidem non sciunt, in his ignorantibus capiuntur. quæ uero sciunt, in his uelut bruta corrumpunt. Instar canum enim & suum corruptionem à seipsis perficiunt. Canes enim & sues, iteq; alia animantia sic corrumpuntur, et defluxum à corporibus suis edunt. Nam uerè somniantes, carnem poluunt, dominationem autem ignominia afficiunt, maiestates uero blasphemant. At Michael archangelus disputans cum diabolo de corpore Moysi, non tulit blasphemie sermonem, sed dixit: Increpet te Deus. At hi quæ non sciunt naturaliter, ea blasphemant. Nam sancta sanctorum, quæ cum sanctificatione nobis tradita sunt, blasphemant ipsi dum in turpitudine transmutant. Et hæc sunt quæ contra apostolos dicere ausi fuerunt, uelut etiã beatus Paulus inquit: Quare quidam ausi fuerunt nobis dicere: Faciamus mala, ut ueniat in nos bona, quorum iudicium iustum est. Quot uero alia producere possim contra blasphemos testimonia. Hi enim sunt qui proprijs manibus, corrumpuntur, et non hoc solum, sed & qui cum

Cœlorum
mulitudo.Sabaoth
quid sit.Iudæ apostoli
locus.

mulieribus coeunt, & deinceps multiplici cum foeminis commixtione non exatiati, in seipfos mutuò exardent, uiri in uiros, uelut scriptum est, Erroris remunerationem in seipfis recipientes. Exoleti enim ipsi facti, beatos praedicant se mutuò, uelut qui rem praedaram susceperunt. Imò etiam decipiunt credulum ipsis muliebri genus, illud peccatis refertum, & uarijs cupiditatibus ductum. Dicunt enim deceptis ab ipsis: Illa uirgo tot annis corrupta est, & quotidie corrumpitur. nullam enim satietatem ipsorum lasciuia habet, sed quanto magis quis apud ipsos turpia operatur, tanto plus laudatur. Illas autem uirgines esse dicunt, quae nunquam in mundana commixtione nuptiarum, iuxta naturalem consuetudinem fuerunt usque ad seminis deiectionem, sed coeutes semper ac scortantes: uerum antea quam absoluta sit uoluptas, remouentes maleficum communionis ipsarum corruptorem, & relatum turpitudinem in cibum sumentes, ad similitudinem improbitatis ipsius Selom erga Thamar: & quae à uirginitate hanc artem didicerunt, ut corrumpantur quidem, non suscipiant autem corruptionis mixturam ac defluxum. Blesphemant autem non solum Abraam, & Mosem, & Heliam, & omnem chorum prophetarum, sed etiam Deum qui ipsos elegit. Sed & alia innumera apud ipsos conficta in literas referre aucti sunt. Stirpem etenim Mariae, librum quendam esse dicunt, in quo horrenda quaedam ac perniciofa exprimentes referunt. Ex hac enim causa (inquiunt) Zacchariam occisum esse in templo, quonia uisionem uidit, & ex timore uolens narrare uisionem, oris obturationem pertulit. Vidit enim (inquiunt) in hora sufflitus, quum sufflitum faceret, hominem quendam stantem asini formam habentem, et quum egressus esset, ac dicere uellet: Vae uobis, quem adoratis: obturauit ipsius os ille qui uisus est ab ipso in templo, ut loqui non posset. Quum uero aperiret os suum ut loqueretur, tunc reuelauit ipsis, & occiderunt ipsum, & sic mortuus est Zacharias. Ob hoc enim praecipuum est sacerdoti ab ipso legislatore, ut habeat tintinabula, quo quum ingrediat ad faciendum sacra, is qui adoratur audito tintinabulorum sonitu se occultet, ut ne deprehendatur formae ipsius expressa facies. Est autem uniuersum stoliditatis ipso rum studium deprehensu facile, & ludibrio plenum. Si enim omnino uisibilis erat is cui sacra fiunt, neque occultari certe potuit. Si uero occultari omnino potuit, inuisibilis non erat. Et rursus aliter ipsos alloquitur: Si uisibilis erat, corpus igitur erat, & non spiritus. Si uero spiritus erat, non amplius inter uisibilia expenditur. Quomodo igitur id quod inter uisibilia non aestimatur, à tintinabulorum sono providebat sibi ipsi subterfugium? Quum enim ex natura habeat ut sit inuisibile, non uideri poterat si non uoluisset. Si uero etiam uisum esset, non iuxta necessitatem uisum esset, ita ut natura ipsum duceret ad conspectum, sed per gratiam, non timore & praecipitatione praeter expectationem citra editum sonum, uisionem suam in propatulum proponentis. & sic omnibus modis falsus & confictus ipsorum sermo dilabitur. Multa praeterea alia sunt delyra quae dicunt, et quidem quum Zaccharias non sit occisus statim, sed superstes fuerit dies aliquot post Ioannis natiuitatem, & praedixerit de Ioanne, & de aduentu CHRISTI, & natiuitate in carne, ex sancta uirgine Maria, per Spiritum sanctum, uelut dicit: Et tu puer propheta altissimi uocaberis, praebis enim ante faciem Domini, ut pares uias eius, & conuertas corda patrum ad liberos, & inobedientes in intelligentia, & caetera. Quot uero alia referre possem de nugacitate ipsorum, atque inquinamentis? Porro qui Leuitae apud ipsos uocantur, non miscentur foeminis, sed ipsi inter se mutuò miscentur. Et hi sunt praecipui apud ipsos, & laudatissimi. Derident deinde eos qui politiam ac uitam honestam exercent, castitatemque ac uirginitatem, uelut qui frustra laborem infumant. Proferunt autem in nomine Philippi sancti Apostoli confictum Euangelium: Quoniam reuelauit mihi (inquit) Dominus, quid oporteat animam dicere, in eo quod ascendit

Stirps Mariae,
libri appellatione.

Zacchariae
caedis causa
ridicula.

Euangelium
Philippi.

ascendit ad caelum, & quomodo singulis supernis uirtutibus respondere. Nam cognoui me ipsam (inquit) & collegi me ipsam undiquaque, & non seminavi liberos principi, sed eradicauit radices ipsius, & collegi membra dispersa, & noui te quis es. Ego enim (inquit) ex supernis sum, & sic (inquit) dimittitur. Si uero reperta fuerit genuisse filium, detinetur inferne, donec proprios liberos possit recipere, & retrahere in se ipsam. Atque haec sunt deliramenta ac fabulae ipsorum, quemadmodum & de sancto Helia blasphemias dicere audent. Quando assumptus est (inquiunt) Heliae assumptio, rursus deiectus est in mundum. Venit enim (inquiunt) una ex daemonebus, & tenuit, & dixit ipsi, Quò uadis? habeo enim liberos à te, & non poteris ascendere, & hic dimittere liberos tuos. Et dixit (inquiunt) Helias: Vnde habes liberos à me, quum ego in castitate uixerim? & dixit illa (inquiunt): Certe quando in somnia somnians saepe in defluxu corporum euacuatus es, ego eram quae assumpsi à te semina, & genui tibi filios. Multa uero est stulticia eorum qui talia dicunt. Quomodo enim potest daemon, qui spiritus est immundus & incorporeus, corpora assumere? Si uero etiam à corporibus assumit ac concipit, non amplius est spiritus, sed corpus. Quum autem corpus est, quomodo est inuisibile & spiritus? & multa est stoliditatis ipsorum absurditas. Volunt enim testimonium contra ipsos ex epistola Iudae, magis pro seipsis uidelicet producere, dum dicit: Somniantes carnem quidem poluunt, dominationem autem ignominia afficiunt, maiestates uero blasphemant. Non dixit autem beatus Iudas, frater Domini, de his qui somniant in corporibus. Iudae apostoli locus, statim enim infert ac ostendit, quod de somniantibus dicit, qui loquuntur uelut per somnia uerba sua, & non per sobrietatem uigilantis rationis. Nam & de doctores in Hierusalem dicit Esaias: Omnes canes muti, non potentes latrare, somniantes concubium, & caetera. Et sane hic in epistola Iudae ostendit dicens: Somniantes concubium, quae non sciunt dicentes. & ostendit quod non de insomnijs in somno dicit, sed de fabulosa ipsorum tragodia ac nugacitate, quae uelut per somnum profertur, & non à sana mente. Caeterum reuera molestus sum omnia recensendo. Dei enim solius est ocludere huius graueolentiae profunditatem. & transibo ex hoc loco, precatus uniuersorum regem Deum, ut nemo in hoc caeno haereat, & neque mens mea particeps fiat foetidae immundiciae. Primum equidem apostolus Paulus prauitatis ipsorum radicem excindit, de uidiuis iunioribus praecipiens: Viduas (inquit) iuniores reijce, postquam enim lasciuierunt contra CHRISTUM nubere uolunt, habentes iudicium, quoniam primam fidem reiecerunt. Verum nubant, liberos gignant, domum gubernent. Si autem apostolus dicit, eas debere liberos gignere, ac domum gubernare: hi uero interdunt liberorum generationem, serpentis est & prauae doctrinae conatus. Victi enim uoluptate scortationis, excogitant sibi ipsi immundiciae praetextus, quo uideantur suam petulantiam exple-re. Et oportebat quidem haec neque dicere, neque digna putare quae in literas referantur, uerum sepeliri uelut mortuum quendam foetidum, et pestilentem graueolentiam exhalantem, ut ne etiam per aures laederet homines. Et si quidem praeterisset talis haeresis, & non esset amplius in mundo, bonum esset hanc sepelire, & neque omnino de ipsa dicere. Quandoquidem uero & peragitur, & uos inhortati estis nos, ut de omnibus dicamus, partes ipsius coactus recenlui, ut ueritatem non silentio praeteream, sed exponam, ad auertendos quidem auditores, ad confusionem uero eorum qui faciunt. Vnde enim non licuerit nobis ostendere caedes apud ipsos, & monstrosa opera, & mysteria diaboli, ex uersutia eiusdem diaboli attonitis illis datas? Et statim quidem redarguuntur de eo quod imaginantur ac praetexunt de ligno, in primo psalmo relato: Quod dabit fructum suum in tempore suo, & folium eius non defluet. Superius enim positum est: In lege ipsius meditabitur die ac nocte. Legem autem & pro,

& prophetas hi abnegant. Si uero legem Domini abnegat, unã cum lege etiam eum qui loquutus est in lege, calumnijs impetunt. Errant autem per opinionem, & à ueritate exciderunt. Et iudicium futurum non putant, neque resurrectionem confitentur. Quæ uero faciunt in corpore uoluptate repleti, his fruuntur diabolicis uoluptatibus ac concupiscentijs debacchantes. Ita penitus & ubique à ueritatis doctrina redarguuntur. Ioannes enim dicit: Si quis uenit, inquit, ad uos, & non fert doctrinam hanc. Qualem uero dicit: quæ non confitetur CHRISTVM in carne uenisse, Antichristus est. & nunc Antichristi multi sunt, nimirum quum hi Antichristi sint, qui CHRISTVM in carne uenisse non confitentur. Sed & ipse Saluator dicit: Qui digni facti sunt regno cœlorum, neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, sed sunt æquales angelis. Et non hoc solum, uerum ut etiam ostenderet manifestam castitatem, & sanctimoniam per sanctificationem, dicit Mariæ: Ne me attingas, nondum enim ascendi ad Patrem, ut ostenderet puritatem non participantem corporibus, & immixtam. Sed & in alio loco dicit uaticinans Spiritus sanctus, tum propter priores, tum propter posteriores: Beata sterilis & impolluta, quæ non nouit concubitum in delicto, & eunuchus qui non operatus est manibus iniquitatem, quo etiam rescinderet per fabulas, ipsorum turpes in manibus actiones. Quot uero etiam alia dicere licet: uelut quum Apostolus dicit: Quæ nuptia non est, & uirgo, curat quæ Domini sunt, quomodo Domino placeat: hoc autem dicit, ut cui delatum est, non frustra ostendere castitatem in ueritate ex Spiritu sancto. Deinde uero de his quæ reuerendas nuptias habent, dicit: Honorabiles sunt nuptiæ, & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros iudicabit Deus. Sed & contra ipsos exclamat, scribens Romanis, ac turpia reuelans eorum qui improbas actiones operantur, dicens: Nam & sceminae naturalem suum usum transmutauerunt in innaturalem. Et de masculis: Masculi in masculis turpitudinem operantes. Quin & in Epistola ad Timotheum de his dicit: In extremis diebus instabunt tempora periculosa. erunt enim homines uoluptatum amantes potius quàm amantes Dei. Et rursus: Prohibentes contrahere matrimoniũ, iubentes abstinere à cibis, cauterio inuictam cõscientiam habentes. Nam matrimonium contrahere cum temperantia prohibent, & liberos gignere uetant, ardent autem in conscientia, scortantes quidem, & corruptionem sustinentes, uerũ prohibentes liberos gignere. Etenim & ipsa quæ apud ipsos dicitur oblatio, cœnosa iam existens, etiam ab antiquo per Prophetam ostenditur, quod serpentis sit caro, & non Domini. Absit. Sic autem dicit: Tu cõtriuisti capita draconis, & dedisti ipsum escam populis Æthiopum. Reuera enim serpentis esca est abominabilis illorum superstitio. Et Æthiopes denigrati peccato, qui hoc mysteriũ eius qui nunc quidem Iupiter appellatur, olim uero præstigiator fuit, & à quibusdam frustra Deus putatus est, perficiunt. Nam ex Græcis fabulis omnes scetæ collectum sibijs errorem proposuerunt, ita ut ad aliam sententiã deteriore transmutarint. Introducunt enim poetæ Iouem suam filiam Metin deuorasse. Infantem autem nemo utiq; deuorauit, uelut sanctus Cleinens turpes deorum Græcorum actiones irridens dixit: Nam Metin deuorans, non puerum deuorare potuit, sed propriam genituram. Quid uero aliud dixerim: aut quomodo excussero lutosum hunc laborem: quum uelim quidem dicere, & non uelim, sed cogar, ut ne uidear quid de rebus his occultare: & timeam ut ne horrenda ipsorum delicta reuelando, aut polluiam, aut ostendam, aut eos qui uoluptatibus ac cupiditatibus ducuntur, ad curiosus de hoc inuestigandum impellam. Attamen ego quidem innocens fuerim, & uniuersa sanctæ catholicæ Ecclesiæ spes, & omnes qui huc librum legerint, ab hac subseminatione, & maligna diaboli improbitate. Si enim uelim alia quæ apud ipsos dicuntur ac fiunt, referre, quæ talia sunt & tanta, & his adhuc maiora ac minora: & si uelim etiam uelut auxiliare sa-

Græci poetæ
omnium scetæ
rum occasio.
Iupiter Metin
filia deuorã.

nationis medicamentum, instar antidoti aduersus singula dicta opponere: in magnam molem huius operis tractationem extendam. In hanc enim hæresim, ô charissimi, etiam ipse incidi, & ex ore eorum qui hanc tractant, hæc in propria persona audiui. Mulieres autem sic deceptæ, non solum de his uerba apud nos fecerunt, & talia nobis reuelarunt, sed etiam in Ægyptia illa perniciofa ac flagitiosa Archimagiri terra, eadem effreni audacia nos attrahere in iuuentute nostra, lalciuia cõcitæ aggressæ sunt. Verum qui tunc adstitit sancto Ioseph, etiam nobis affuit. Et eum qui illum liberauit, nos indigni ac insufficientes inuocantes, ubi misericordiam consequuti sumus, & perniciosas ipsarum manus effugimus, Deo sanctissimo hymno decantato, etiam ipsi dicere potuimus: Cantabo domino, gloriose enim glorificatus est, equum & insensorem proiecit in mare. Non enim simili iusticiæ illius uirtute, sed suspirijs ad Deum misericordiam assequuti, seruati sumus. Improperabant enim mihi perniciosæ illæ mulierculæ, & deridebant me, uelut indicabant ipsæ sibijs mutuo illudentes, nimirum: Nõ potuimus, inquebant, seruare adolescentẽ, & dimisimus ipsum in manibus principis perire. Nam quæ ex ipsis formosior fuerit, ea seipsam uelut inescationem circumdat, quo dicere possit eos qui per ipsam decepti sunt, seruatos esse, pro eo quod perierunt: & opprobrium decinceps turpium est, formosioribus ipsis obijcientibus, Ego sum uas (inquiunt) electionis, quæ possum seruare eos qui decipiuntur, tu uero non potuisti. Erant igitur hæc quæ illicentem hanc fabulam agebant, forma ruinæ suæ speciosissima, uerum mente improbitatis suæ uniuersam diaboli turpitudinem habentes. At misericors Deus ab improbitate ipsarum nos liberauit, ut etiam post lectos à nobis ipsorum libros, & uere cognitam ipsorum opinionem, neque abductus sim, & effugerim, ac tunc nõ inescatus fuerim, sed studium adhibuerim, ut etiam Episcopis illius loci ipsos ostenderẽ, & nomina in Ecclesia occultata deprehenderẽ, quo nõdem ciuitate exigerentur (erant autem nomina circiter octoaginta) & ciuitas à zizaniafa ac spinosa ipsorum materie purgaretur. Cæterum ubi quis in memoriam reuocauerit supra factam à nobis promissionem, fortassis etiam collaudarit quod confessi sumus nos in aliquos ipsorum incidisse, quædam uero ex libris cognouisse, quædam uero ex auditu & testimonijs uiuorum fide dignorũ, & ueritatem nobis ostendere ualẽtium accepisse: quemadmodum etiam hic ob studium ueritatis locum nõ sumus transgressi, sed ostendimus, quod hæc est una de scetis quæ nobis obuenerunt, & clare de hac dicere potuimus, non ex his quæ fecimus (absit) sed quæ exacte didicimus ab his qui nos ad hoc persuaferunt, & non obtinuerunt, uerũ spem suam de me perdendo perdidit, & non assequuti sunt scopum fraudis in nostram miseram animam ab ipsis & diabolo qui est in ipsis constructæ, ut unã cum Dauide dicere possimus: Spicula puerorum factæ sunt plagæ ipsorum, & quæ sequuntur. & Conuertetur labor ipsorum in caput ipsorum, & iniquitas ipsorum in uerticem ipsorum descendet. Quemadmodum igitur illapsi & elapsi sumus, & legimus et scimus ac condemnauimus, & seruati transiliuimus: sic etiam te lectorem adhortamur, ut legas ac condemnes, & transilias, ut ne incidas in uenenum improbitatis horum reptilium. Sed etiam si aliquando in aliquos ex serpenteria illa schõla incidas, statim arrepto ligno per Dominum nobis parato, in quo Dominus noster CHRISTVS affixus est cõtra caput serpentis, dicas: CHRISTVS crucifixus est pro nobis, effigiẽ nobis relinquens salutis. Nã crucifixus utiq; nõ esset, si non carnẽ habuisset. Quũ autẽ carnem habeat, & crucifixus sit, crucifixit nostra peccata, per fidẽ hæreo ex ueritate, & nõ subducor læguido errore serpentis, & susurris doctrine ipsius. Porrò deinceps ô charissimi, hæc prætergressus, ad alias asperas semitas accedã, non ut eam, sed ut procul uolentibus ostendã, ut asperiores quidem cognoscant, uerum effugiant per angustam & arctam uiam, quæ ducit in uitam æternam: & relinquat latam ac spatiosam, & spinosam, & ostendiculis plenam, uiam cœnosam

Viperana-
tura.

ccenofam, & lasciuia ac scortatione refertam. Cuius scortationis ac petulantiae similitudinem in reptili saeuissimo uidere est, cui nomen ueteres indiderunt, doloris partus exortem uiperam appellantes. Est enim talis uiperæ natura similis horum improbitati. Nam per uirilem aut muliebrem naturam turpitudinē perficientes, hanc feminum deiectionem interdunt, disperdentes liberorum generationem, creaturis ex Deo donatam, uelut etiam Apostolus dicit remunerationem erroris in seipsis recipientes, &c. Sic sanē tradunt & doloris pariendi exortem uiperam concupiscentiae affectu de mulam, tum foeminam ad masculum, tum masculum ad foeminam circumplicari, & simul per oshante foemina masculum caput immittere, illam uero affectu detentam huius caput abscindere, & sic ab ore destillans uirus in seipsam deglutire, & ipsam ex hoc gemellos, marem ac foemellam cōcipere, qui in uentre maturi facti, et non habentes unde gignantur, latus matris fauciant, & sic gignantur, ut & pater & mater ipsorum pereat. Quapropter nomen inditum est, ex eo quod dolores partus non experitur. Grauis autem et horrenda supra omnia reptilia est uipera, ipsa in seipsa interitum operans, & per os turpitudinem concipiens. Cui similis est hæc stolidi ac insana hæresis: cuius quum & caput, & corpus, & omnia ex ipsa genita, hic cōtrierimus ligno uite, ad alias considerandas procedamus, Deum auxiliarium inuocantes. Cui honor & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Contra Carpocratitas, XXVII ex ordine hæresim.

Carpocras quidā alius fuit, qui sibi ipsi nephariam falsæ mentis suæ doctrinā conflauit, & peiores omnibus relatis mores habuit. Ex omnibus enim his, Simone, Menandro, Saturnilo, Basilide, Nicolao, & ipso Carpocra, in superq̄ ex pretextu Valentini, falso appellatæ sciētiae hæresis producta est, quæ suos sectatores Gnosticos nominauit, ex qua sunt Gnostici iam à me declarati, id est cognitores ac sciētes condēnabiles potius his moribus appellandi. Hic uero rursus supernè quidem unum principium dicit, & patrem uniuersorū, & ignotum et innominatum, similiter uelut alij inducere uolens. Mundum aut, & quæ in mundo sunt, ab angelis factum esse, qui longe sint patre illo ignoto inferiores. Hos enim à superna uirtute defecisse dicit, & sic mundum fecisse. IESVM uero Dominū nostrum ex Ioseph generatū esse dicit, quem admodū omnes homines ex semine uiri ac muliebris geniti sunt. Esse autem ipsum similem omnibus, uerum uita præcelluisse, temperantiaq̄ ac uirtute & iusticia. Quandoquidem uero inquit, ualidam præ cæteris hominibus habebat animam, & memoria tenebat ea quæ uisa erant ab ipsa supernè, quando et circumferentia ignoti illius patris erat, demissæ sunt (inquit) ab eodem patre in animā ipsius uirtutes, quo uisorum ab ipsa recordata et potentia corroborata, angelos mūdi fabricatores effugeret, in eo quod per omnia mundi negocia procederet, & actiones quæ ab hominibus fiunt, & opera absurda ac nefaria quæ in occulto fiunt: & quo per omnes actiones liberata eadem (inquit) anima IESV ascenderet, ac reuerteretur ad eundem patrem ignotū, qui uirtutes ipsi ex supernis demisit, ut per omnes actiones procedens & liberata, sursum ad ipsum penetraret. Quin & similes ipsi animas, æqualia ipsi amplexas, eodē modo liberatas, sursum uolasse ad ignotum patrem, in eo quod omnes actiones perfecērūt, similiter ab omnibus semotas, de cætero liberatas esse. At IESV animam in Iudæorum moribus educatam, ipsos contēpsisse. & propterea uirtutes accepisse, per quas potens exigere affectus, qui hominibus in supplicium adsunt, mundi fabricatores transcendere ualuit. Nō autem solum ipsam IESV animam hoc potuisse: sed etiam eam quæ potest per actiones progressa, mundi factores angelos transgredi. Et ipsa si acciperit uirtutes, & similia fecerit, quemadmodum anima IESV uelut prædixi. Vnde ad magnum factū progressi hi qui ab impostore hoc decepti sunt, seipsos etiam ipso Iesu præ-

s u præferēdos putant. Alij uero ex ipsis non Iesu inquit, sed Petro & Andrea & Paulo, & alijs apostolis se præstātiores esse, ob excellentiā cognitionis, et propter ampliores peractionē diuersorum transituum. Alij uero ex ipsis dicunt se nihil differre à CRISTO IESV Domino nostro. Animæ enim ex eadem circumferentia sunt, & similiter uelut anima Iesu omnia contempserunt. Et omnes animæ, inquit, eadē uirtute dignæ factæ sunt, qua etiam Iesu anima digna facta est. Quapropter etiam has per omnem actionem procedere, uelut ipsa Iesu anima pertransijt. Si uero quis rursus possit supra Iesum contemnere, excellentior ipso erit. Aggrediuntur autem hi qui ex nefaria hac schola sunt, omnigenos conatus horribilium ac perniciosorum operum. Magia enim apud ipsos excogitata est, incantationesq̄ diuersas ad omnē *Magia* *schola.* chinationem inuenerunt, ad amorem et ad illectamenta. Quin & asseffores dæmones sibi ipsi attrahunt, ad hoc ut per multas præstigias in magna potestate, omnibus dominantur quibus uelint, et ut unusquisq̄ quamcunq̄ actionem aggredi au deat, nimirum seipsos decipientes, ad perfectionem obcæcatæ mentis ipsorum. Nam tales aggressiones quæ per tot actiones inualuerunt, & angelos mundi opifices, atque ea quæ in mundo sunt contempserunt, transgrediuntur eorundem fabulatorum (non enim dixerim mundi opificum) potestatem, quo supernam libertatē amplectantur, & uolatum sursum uersus adipiscantur. Sunt autem ex satana subornati ac producti, in opprobrium ac scandalum Ecclesiæ Dei. Indiderunt enim sibi ipsi cognomen Christianorum, ad hoc ut gentes per ipsos offendantur, & sanctæ Ecclesiæ Dei utilitatem, & ueram prædicationem, propter illorum nefaria facta, & incomparabilem improbitatē auersentur. & ut gentes ipsorum assiduo nefaria opera considerantes, putent etiam sanctas Dei ecclesias tales esse, & auertant, uelut dixi, aures à Dei ac ueritatis doctrina, uel ubi uident saltem aliquos similiter blasphemias proferre. Et hac de causa plures ex gentibus ubicunq̄ uiderint tales, ne accedunt quidē nōs ob communionem accipiendæ doctrinæ, aut audiendi uerbi diuini, & neque aures admouent: improbis scelestorum illorum factis consternati. Degunt autem hi in luxu, & omnia ad corporum uoluptatem operantur: nos autem omnino non accedunt, nisi forte ad inescandas animas instabiles maligna sua doctrina. In nulla enim re nobis similes sunt, sed nomine solum appellari gloriantur, quo per confictum nomen improbitatē suam operentur. At condemnatio horum, uelut scriptū est, iusta est, quemadmodū sanctus Paulus dixit: Ob malas enim actiones ipsorum, retributio ipsis reddetur. Nam quum mentem suam licenter insanitæ exposuerunt, innumeris uoluptatum affectibus seipsos tradunt. Afferunt enim, quod quæcunq̄ apud homines mala esse putantur, ea mala nō sint, sed natura bona. Nihil enim est natura malū: uerum hominibus *Mala bona* *esse natura.* putantur esse mala. Et hæc omnia si quis fecerit in una hic præsentia, non amplius in aliud corpus transit ipsius anima, ut rursus infra reflectatur: sed in uno, omni actione transacta discedet liberata, & non amplius quid debens de actionibus in mundo. Qualem autem actionem dicere rursus timeo, ut ne sterquilini occultati canalem reuellem, & quibusdā uidear pestilentis graueolentiæ inductionem operari. Attamen quandoquidem ex ueritate dependemus, me ipsum cogam ut impostorū illorum facta reuelans, & castius loquar, & à ueritate non excedam. Quid uero aliud quàm omem nefandam ac scelestam actionem, quam non phas in ore ferre, hi perpetrantur: & omnem speciem uirilis coitus, ne libidinosa ad mulieres consuetudinis, in singulis corporis membris, incantationesq̄ ac ueneficia & idololatrias perficientes: Et hoc dicunt esse operationem redditionis debitorum in corpore, ad hoc ut non amplius accusentur, neque opus aliquod actionis ab ipsis exigatur: & hac de causa animam non auersari, post discessum hinc, etiam rursus ad transitum in aliud corpus procedere. Ita enim habent ipsorum libri, ut si quis prudentia præditus legat,

e admiretur

admiretur ac stupeat, & non credat, quod hæc sic ab hominibus fiant, nō solum his qui ciuitatem nobiscum inhabitant, sed etiam his qui cum bestijs, & similibus bestijs ac pecoribus, ferme dixerim quæ canes ac sues faciūt, facere audent. Aiunt enim, oportet penitus his omnibus uti, ut ne egressæ animæ aliquo opere relicto, ea de causa reuertantur in corpus rursus ad faciendum ea quæ non fecerunt. Et hoc est, inquit, quod

» IESVS in Euangelio dixit per parabolam: Sis beneuolus aduersario tuo, dum fueris
» in uia cum ipso, & da operam ut ab ipso libereris, ne forte aduersarius tradat te iudi-
» ci, & iudex ministro, & minister conijciat te in carcerem. Amen amen dico tibi, non
» exhibis illinc donec extremum persolueris quadrantem. Fabulam porrò quandam con-
fingunt iisdem ad parabolæ huius interpretationem. Et aduersarium esse aiunt unū
ex angelis qui mundum fecerunt, & ad hoc ipsum subornatū esse, ut adducat animas
ad iudicem quæ hinc de corporibus exeunt, illinc uerò redarguuntur, quod nō fece-
runt omnem operam atque actionem. Dari autem ipsas à principe ministro, esse au-
tem ministrum angelum, ministrantem iudici mundi opifici, in hoc ut ferat rursus a-
nimas, & in diuersa corpora concludat. Esse autem aduersariū hunc quem diximus
dixisse Dominum in Euangelio, quem sanè ipsi unum angelum de mundi opificibus
esse aiunt, nomen Aboli habentem. Carcerem enim dicunt esse corpus. Extremum
autem quadrantem uolunt esse transitum ad alia corpora, & in singula præsentia per-
ficere extremam corporum actionem, & nihil amplius relinquere ac restare, ad nefariū
quicquam faciendum. Oportet enim inquit, uelut diximus, omnibus pergressis ac
singulatim perpetratis, liberatam redire ad supremum illū ignotū, transgressam mun-
di opifices & opificem. Dicunt item rursus, quod oportet animas uel in una præsen-
tia transitus ad corpora, omnibus peractis, de cætero sursum liberatas abire. Si uero
non in una præsentia peregerint, per singulas præsentias transitum ad alia corpora,
paulatim peracta uniuscuiusque nefarij operis operatione de cætero liberari. Quin &
rursus dicunt: Dignis hæc recensere dignamur, quo faciant ea quæ uidentur esse ma-
la, nō sunt autem natura mala, ut edoceri liberentur. Cæterū signaculum per cauteriū,
aut nouaculā, aut subulam immittunt, ac incutiunt Carpocratiani, in dextrā inferio-
rem auriculam, his qui ab ipsis decepti sunt. Peruenit equidem iam ad nos fama, quo-

modo Marcellina
Romanorum
pontificum
series.

modo Marcellina quædam ab ipsis decepta, multos corripit temporibus Aniceti epi-
scopi Romæ, qui Pio & superioribus successit. Etenim in Roma fuerunt primi, Petrus
& Paulus apostoli iisdem ac Episcopi, deinde Linus, deinde Cletus, deinde Clemens,
qui contemporaneus fuit Petri et Pauli. Huius mentionē facit Paulus in epistola ad Ro-
manos. Et nemo miretur quod ante ipsum alij episcopatum assumpserunt, quū sub
apostolis hic fuerit cōtemporaneus Petri ac Pauli, nam & illi contemporanei aposto-
lorum fuerunt. Siue igitur adhuc ipsis superstitibus à Petro accepit impositionē ma-
nuum episcopatus, & eo recusato remoratus est. dicit enim in una epistola sua: Sece-
do, ab eo, erigatur populus Dei (hoc enim in quibusdam cōmentarijs reperimus.)
Siue post apostolorum successionem à Cleto episcopo hic constituitur, non ita clarè
scimus. Veruntamē etiā hic potuit superstitibus adhuc apostolis, Petro uidelicet ac
Paulo, alios episcopos constituere: propterea quod Apostoli sæpe ad alias terras ab-
legabantur, propter Christi prædicationē: non potuit autem urbs Roma sine episco-
po esse. Paulus enim in Hispaniā profectus est, Petrus uerò sæpe Pontū & Bithyniā
uisitauit. Possibile est aut postquā discessit ac recusauit Clemens (si modo sic factū est,
rationem enim sic in eo, nō decerno) postea post obitū Lini & Cleti, quorum uterq;
ad duodecim annos episcopatū tenuit, post sancti Petri ac Pauli obitū, qui contigit
duodecimo anno Neronis, hunc rursus coactum esse ad suscipiendum episcopatum.
Attamen episcoporum in Roma successio hanc consequentiā habuit: Petrus & Pau-
lus, Linus, Cletus, Clemens, Euarestus, Alexāder, Xystus, Telephorus, Euarestus,

Petri ac Pau-
li obitus, an-
no XII.
Neronis.

Hygi-

Hyginus, Pius, Anicetus, qui supra in catalogo indicatus est. Et ne quis miretur
quod singula ita exactè recensemus, per hæc enim semper claritas ostenditur. In tem-
poribus itaq; uelut diximus, Aniceti, præindicata Marcellina Romæ degens, perni-
ciam doctrinæ ipsius Carpocræ euomens, multos illic insertos perdidit. Atq; hinc
factum est initium Gnosticorum appellatorum. Porrò habent imagines per colores
depictas, quidam etiam ex auro & argento, ac reliqua materia, quas sanè imagines
IESV esse dicunt, & has IESV imagines sub Pontio Pilato factas esse, quando in-
ter homines uerfabatur. Habent autem eas imagines occultè. Insuperq; philosopho-
rum quorundam, Pythagoræ, Platonis, Aristotelis, & aliorū, cum quibus philoso-
phis etiam alias imagines IESV collocant, collocatasq; adorant, & gentium myste-
ria perficiunt. Erectis enim his imaginibus, de cætero gentiū mores seruant. Qui ue-
ro sunt gentiū mores alij, quàm sacrificiū atq; alia: Cæterum solius animæ salutē esse
dicunt, et non corporū. Oportet itaq; hos subuertere omnibus uiribus. Nemo enim
contemnat sermonem, maximè ab impostore proficiscentem. Verum dixerit quis:
Non sunt hæc deprehensa facilia, ac stultitię plena: At aliquando etiam stulta persua-
dent sapientes, & prudentes peruertunt, si nō adsit mens in ueritate exercitata. Quū
itaq; etiam hic inciderit in Simonis ac reliquorum magiam, per eadem quoq; hunc
subuertemus. Si enim ignota & innominata uirtus, causa fuit aliorum angelorum,
quæ est ignorantia apud eandem, hoc est patrem uniuersorum, si non nouit quæ fa-
cturi essent angeli ab ipso facti, & si ignorauit quod defecturi essent & facturi quæ
ipse non uellet. Aut hos quidem fecit, sciens quod facturi essent quæ ipse non uult, ab
ipsis uerò facta sunt, certè ipse erit qui per cognitionem & bonam uoluntatem fecit
quæ illi ausi fuerunt. Si itaq; uelut dixi, nouit quidem quæ facturi essent, non uoluit
autem ut facerent, qua ratione eos qui fecerunt fecit, ad hoc ut facerent quæ ipse non
uellet. Si uerò ipse quidem fecit angelos, ut facerent ea quæ ab ipsis fiunt, igitur uolu-
it fieri, & ideo eos qui fecerunt antea creauit angelos. Et si creauit ad hoc ut facerent,
recusat autem & interdicit quæ ab ipsis fiunt, calumnia sanè fuerit quæ in medio uer-
satur. Si autem concedebat quidē ipsis ut facerent, uult autem quæ ab ipsis facta sunt,
hoc est homines & animos, rursus ad seipsum recipere præter horum uoluntatem:
profecto auaritia in medio erit, & nihil aliud, quum rapiantur homines qui sub ange-
lis sunt, ab eo qui supernè est præter horum uoluntatem. Imò etiam imbecillitas fue-
rit, quando quidem quum nō potuerit ipse sibi ipsi facere, rapit quæ facta sunt ab his
qui ab ipso facti sunt. Et erit de cætero fabula ac stultiloquium, quod infernæ quidem
uirtutes transgredi possint intermedias, intermediæ uero crucientur, quū causæ sint
inferiorum. Et quod infernæ super medias ad supernam saluantur ac liberantur: di-
co autem animæ eorum qui sunt in hac creatura. Non sit autem superius illo potens
ad faciendum, ut qui imbecillus iudicetur. Hi uero qui ab ipso sunt facti, potentes sint
facere quæ ipse non uolebat, aut uolebat & non poterat. Neq; enim potest id quod
ille sibi desiderat esse malum, neque à malis factum esse. Si enim malum esset, oportebat
perdere. Si uerò omnino pars aliqua operis seruatur, non amplius opus malum
est. Et si pars ipsius seruata reperiri poterit, neq; qui fecerunt mali fuerint, ut qui quod
seruatur fabricauerunt. Si uero omnino ex angelis est anima, & ex supernis uim acci-
pit deducta, profectò angeli plus salutis assequentur, quia anima quæ ab ipsis facta
est, seruatur, etiam quum mala sit. Quum autem ipsa saluetur, non amplius mala fue-
rit anima quæ ab angelis facta est: neque angeli mali fuerint, ex quibus ipsa anima exi-
stit. Omnibus porrò sana mente præditis cognitu facile fuerit, quod dementia plena
est tota hæc circularoria officina. Confundentur autem rursus hi, etiam ab iisdem ser-
monibus. Si enim IESVS non ex uirgine Maria, sed ex femine Ioseph & eiusdem
Mariæ, hic autē seruatur, ergo ipsi etiam seruabuntur qui hunc genuerunt. Et si Maria

& Ioseph ab opifice sunt, igitur opificem creatorē dixerunt. & nō amplius in defectu ab imminutione erit qui Ioseph & Mariam fecit, ex quibus Iesus de superno ignoto patre existit. Si uero etiā ipse Iesus ab angelis est, & opifex unus est ex angelis, ergo in unā absurditatē omnes cadent, in quā etiam angeli inciderūt. Et incōstans ac inlabilis fuerit tragœdia ab ipsis cōficta, ueneno plena, et omni uirosa doctrina referta. At quū hanc uelut draconis caput, ligno fidei ac ueritatis repulerimus, et in terra crepare fecerimus, alia setiam deinceps bestias aggressi, ad ipsas perdendas porediemur.

Contra Cerinthianos siue Merinthianos, XXVIII

ex ordine hæresim.

Cerinthus porrò rursus, à quo Cerinthiani dicuntur, ab hac bestiali reptiliū seminio uenenum mundo infert, sed ferè nihil aliud præter prædictū Carpocram. Verū eadem malefica uenena mūdo producit. Eadem enim cum prædicto calumnias etiam hic in Christum euomit, ex Maria ac semine Ioseph Christum genitum esse, & mundum similiter ab angelis factum esse. Nihil enim hic à priore euariavit in doctrinæ illius introductione, sed in hoc solū quod ex parte additus est Iudaismo. Aserit autem hic legem & prophetas ab angelis datos esse: & eum qui dedit legem, unum esse ex angelis qui mundum fecerunt. Degebat hic Cerinthus in Asia, et isthic prædicationis initium fecit. Iam uero de hoc dicamus, quod etiam hic prædicauit, nō à prima & suprema uirtute mundū factum esse. Ex supernis autem ex supremo Deo, postquam adultus factus fuit Iesus, ex semine Ioseph & Maria genitus, descendisse Christum in ipsum, hoc est Spiritum sanctum, in specie columbæ in Iordane, & reuelasse ipsi, & per ipsum posteris, ignotum patrem. Et propterea postquam uenit uirtus in ipsum ex supernis, uirtutes ppetrasse: & ubi ipse passus est, id quod ex supernis uenerat, à Iesu sursum uolasse. passum autē esse Iesum, ac rursus resurrexisse. Christum uerò qui ex supernis uenerat in ipsum, illæsum sursum reuolasse, hoc est id quod uenerat ac descenderat in specie columbæ. Et non Iesum esse Christum. Lapsus est autē etiā hic, uelut uidetis uos omnes qui ueritatis amatores estis. Dicit enim legis datorē non bonū esse, cuius legi obedire uidetur, palam est autē quod uelut bonæ. Quomodo igitur malus bonam legem dedit: Si enim bonum est nō adulterum esse, & bonū non occidere, quanto magis bonus fuerit qui hoc præcepit: Si sanè eum qui malum non fecit, bonum confitemur, quomodo mala facere accusabitur is qui bonū consulit, & qui bonam legem dedit: Verū insanus est uir qui talia aggredit. Hic porrò est ô carissimè, unus de his qui corā Apostolis turbationē operati sunt, quādo Iacobus scripsit in Antiochiā, epistolā his uerbis: Nouimus quosdam ex nobis ad uos uenisse, ac turbasse uos, sermonibus quos non narrauimus. Et hic unus est de his qui resisterūt sancto Petro, quādo uenit ad sanctū Cornelium, ubi accersiuit ipsum dignus factus uisione angeli, et Petrus dubitauit, & uidit uisionē lintei, & quæ in ipso erāt: & audiuit à Domino, ut nihil inquinatū aut immundū diceret. Hic igitur ubi Petrus reuersus esset in Hierusalē, multitudinē circuncisorū cōmouit, dixitque quod ingressus esset ad uiros præputiū habentes. Fecit autē hoc Cerinthus, priusquā in Asia prædicaret prædicationē suam, & in pfundius perdicionis sue barat hū incidere. Nā quū ipse circūcisus esset, aduersitatis uidelicet gratia cōtra fideles in præputio, per circuncisionē uenabatur prætextū ac occasionē. Quū autē Dominus semper curā hominū habuerit, et claritatē ueritatis in filijs ueritatis muniuerit, & sancto Petro Apostolo dederit, ut & ipsum & socios ipsius redarguerit, manifesta sit Cerinthi amentia. Dicit enim sanctus Petrus: Ego erā in ciuitate Ioppe, & uidi in meridie circa horā sextā, linteū demissum ex quatuor principijs, in quo erant omnia quadrupeda & reptilia. & dixit mihi, matra & ede. Ego autē dixi, Domine nequaquā, quia nunquam inquinatū aut immundū ingressum est in os meū. Respondit autē mihi rursus uox de cælo: Quæ Deus mundauit,

dauit, tu ne inquines. Et ecce extemplo duo uiri aderant in domo. Et dixit mihi Spiritus, Vade cum ipsis, nihil hæsitans. Et deinceps recenset uelut in parabola, hæc quæ ad ipsum dicta sunt. Et quod non tunc docuit, donec Dominus euidenter ostendit ipsi, quæ per sermones ac figuras ipsum docebat. Statim enim ubi aperuisset ipse os quando uenit in Cæsaream, illapsus est Spiritus sanctus in Cornelium. & quum uidisset Petrus, dixit: Num quis potest impedire aquā, ab his qui digni facti sunt accipere Spiritum sanctū, uelut etiam nos ab initio: Hoc uerò totum mysterium erat, & benignitatis Dei erga homines opus, quo & sanctus Petrus, & quilibet cognosceret, quod non ab hominibus est salus gentium, sed ex Deo. Anticipauit enim Deus dare donum Spiritus, & uisionem Angeli, & laudem orationis, & ieiuniorū ac bonorū operum, quo Apostoli, & præsertim sanctus Petrus, in eo quod ipsis concreditum erat, non auerarentur eum qui ex Deo in ueritate uocatus esset. Verum hæc tunc quidem tractata sunt ac cōmota à prædicto pseudapostolo Cerintho. Quemadmodum etiam aliās seditionē tum ipse tum socij ipsius excitauerūt in ipsis Hierosolymis, quādo Paulus redijt cum Tito, & hic dixit, quod uiros præputiatis secum ad duxisset, et de hoc facto protulit, Inquinauit (inquit) locum sanctum. Quapropter etiam Paulus dicit: Sed neque Titus qui mecum est, quum Græcus sit, coactus est circuncidi. Verum propter aliunde inductos falsos fratres, qui surreperunt ut specularerentur ac explorarent libertatē nostrā, quam habemus in Christo, quibus neque ad horā cessimus in subiectione. Et præputiatis præcipiens, dixit: Ne circuncidamini, CHRISTVS uobis nihil proderit. Durauit autem circuncisio temporis inferuies, donec maior circuncisio accessit, hoc est lauacrum regenerationis: uelut omnibus manifestum est, & clarius ostenditur ex his quæ ab Apostolis dicta sunt, maximè sancto Apostolo. Dicit enim sic: Quibus neque ad horam cessimus in subiectione. Omnibus porrò uolentibus considerare ea quæ ab Apostolis tunc facta sunt, admirationi esse potest, quomodo ea quæ apud hanc hæresim ex uersutia spiritus erroris perpetrata sunt, charcterem ac imaginē ostendūt eorum qui per has hæreses inter Apostolos commotionē excitarunt. Quū enim defecissent hi, & in pseudapostolos mutati essent, & alios pseudapostolos misissent, uelut etiam iam ante dictū est, in Antiochiā ab initio, & ad alios locos, qui prædicabant: Nisi circuncisi fueritis & seruaueritis legē Moysi, non poteritis saluari: nō uulgaris tūc turbatio facta est, uelut dictū est. Et hi sunt qui à Paulo dicti sunt pseudapostoli, operatores dolosi, qui se transformāt in Apostolos Christi. Utuntur enim Euangelio secundū Matthæū ex parte, nō toto. Verū propter sermonē generationis in carne, etiā hoc testimoniū ab Euangelio afferūt, rursus dicentes: Sufficiens est discipulo, ut fiat uelut magister. Quid igitur dicūt: Circūcisus est Iesus, circuncidare etiā tu. Christus secundū legem conuersatus est, & tu ipse eadē facito. Unde etiam quidā ex his, uelut à uenenis subrepti, credūt uerisimilibus persuasionibus, propterea quod Christus est circūcisus. Paulū uerò reprobāt, propterea quod nō obediuit circūcisioni. Imò etiam reijciūt ipsum, propterea quod dixit: Quicūque in lege iustificamini, ex gratia excidistis. Et, Si circūcidimini, Christus uobis nihil proderit. Hic autem Cerinthus stolidus, & stolidorum magister, rursus temerarius dicere ausus est, Christum passum esse, & crucifixum, nondum autem surrexisse. Resurrecturum autem esse, quum uniuersalis mortuorum resurrectio fiet. Inconstantia igitur sunt apud illos & uerba & dogmata. Unde etiam Paulus perturbatus, his qui fidem non habent resurrectioni mortuorum futuræ, dicit: Si mortui non resurgunt, neque CHRISTVS resurrexit. Et, Edamus ac bibamus, cras enim moriemur. Et, Ne decipiāmini, Mores bonos, colloquia corrumpunt mala. Rursus dicentes Christum nondum resurrexisse, eodem modo confutans, dicit: Si CHRISTVS non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis etiam fides nostra, Reperimur autem & falsi

testes Dei, quod excitauerit Christum, quem non excitauit. Tanquam Apostoli quidem praedicant Christum resurrexisse, quaedam uero haereses dicant Christum non resurrexisse, et mortuos non resurgere. In hac enim regione, Asia inquam, imò etiam in Galatia, ualde uiguit horum doctrina, de quibus etiam ex traditione res quaedam ad nos deuenit, quod quidam apud ipsos de uita decesserunt, morte preoccupati citra baptismum, alij uero pro ipsis in nomen ipsorum baptizentur, ut ne ubi resurrexerint illi in resurrectione, poenas dent, eo quod non acceperunt baptismum, & subditi sunt potestati quae mundum fecit. Et hac de causa traditio quae ad nos deuenit, eundem sanctum Apostolum dixisse ait: Si omnino mortui non resurgunt, cur & baptizantur pro ipsis? Ceterum alij rectè hoc dictum interpretantes dicunt, quod mortui uicini si fuerint in pietatis doctrina instructi, ob hanc spem ante obitum lauacro digni fiunt: ostendentes quod qui mortuus est, etiam resurget, & ob id indiget remissione peccatorum per lauacrum. Horum uero aliqui Christum nondum resurrexisse praedicant: uerum resurrectorum esse cum omnibus, aliqui uero, quod omnino mortui non resurgent. Quapropter Apostolus medium se interponens, utrosque hos ac reliquas haereses eadem opera subuertit, & in tractatione de mortuorum resurrectione, & in testimonijs quae subtiliter persequitur, constantem affirmationem fecit resurrectionis mortuorum, & salutis ac spei, dicens: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Et rursus, Christus resurrexit, primitiae eorum qui dormierunt: quo utrisque sectis refutatis, impollutam doctrinam praedicationem ex ueritate doceret, eos qui uolunt scire ueritatem Dei, & salutarem doctrinam. Undiquaque igitur facilis deprehensus fuerit Cerinthus, & qui ab ipso decepti sunt, miseri illi, & alij quoque perditionis ac interitus autores facti: quum diuinæ scripturae clarè nobis ac enucleatè omnia exponant. Neque enim ex semine Ioseph est Christus, alioqui quomodo signum fuerit ipsa generatio? Et hoc quod ab Esaia dictum est, quomodo amplius consistet? qui dixit: Ipse Dominus dabit uobis signum. Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, &c. Quomodo uero illud complebitur, quod dictum est à sancta uirgine ad Gabrielem: Quomodo erit hoc, quoniam uirum non cognosco? & quod ipse angelus dicit: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, &c. Quomodo uero non redarguetur ipsorum demetia, quum Euangelium clarè dicat: Quod inuenta est in utero habens, priusquam ipsi congressi fuissent. Clare uero cognoscere datur, quod neque omnino congressi sunt: absit ut hoc dicamus. Alioqui post crucem non prospexisset, ut ipsam Ioanni sanctae uirgini commendaret, dum dicit, Ecce mater tua. Et eidem, Ecce filius tuus. Oportebat enim ipsum eam tradere ac commendare cognatis illius, aut filiis Ioseph, si quidem fuissent ex ipsa: Iacobo inquam, & Iose, & Iudae ac Simeoni, qui filij erant ipsius Ioseph ex alia uxore. Neque enim quod usus sit uirgine omnino reperitur, postquam enim genuit, uirgo impolluta permansit. Verum de his iam in alio opere clarè à me transactum est, ac transigetur. Hic uero ex parte uelut in transcurso de hoc argumento dictum est, ut ne dum aliorum morsuum curationem facere uolo, & aliorum uenenorum medelam atque auxilium proponere studeo, ad alia ipsos lectores conuertam. Veruntamen ex omnibus uana & impostoria horum doctrina esse comprobabitur ei qui prudentia praeditus est, ut quae ab Apostolis quidem redarguantur, apud prudentes uero contemnetur, ex Deo autem & ueritatis eiusdem praedicatione reijciatur. Porro hi ipsi rursus Merinthiani appellantur, uelut fama ad nos perlata habet. Siue autem ipse Cerinthus itidem Merinthus appellatus sit, non omnino de hoc certi sumus. Siue alius quis fuerit Merinthus nomine, illius auxiliarius, Deo notum est. Iam enim diximus, quod non solum ipse in Hierosolymis saepe restiterit Apostolis, sed etiam sodales ipsius in Asia. Attamen siue ipse sit, siue alius ipsius

Baptizatos pro alijs iam mortuos.

Pauli locus de resurrectione mortuorum.

Ioseph sponsus Mariae, filij ex alia uxore.

Merinthiani

auxi-

auxiliarius, qui similia ipsi sensit & operatus est, nihil refert. Vniuersae enim ipsorum doctrinae improbitas, hanc imaginem habet, Cerinthianique ac Merinthiani simul hi uocantur. Et quum haec de horrenda ac instar reptilis uenenata ipsorum improbitate recensuerimus, rursus ad sequentes procedemus, gratias quidem agentes Deo, quod horum malorum dogmatum pelagus innoxiae ac illaesi transnatauimus. Praecantes autem, ut etiam in sequentibus, uelut in bimaria ac effera breuia illapsi, non laedamur, sed salutem assequamur ab ea quae apparebit nobis in exponenda ueritate, in eo quod nos ipsam confirmamus, & inanem illam garrulitatem refutamus. Equidem si quis uelit considerare, ac figuras harum describere, & haec reuera bicipiti cuidam serpenti assimilabitur, propter nominis duplicitatē, uiperæ uidelicet, quae seps à putrefactione, siue putredine appellatur: & quae corpus quidem totum pilis rubris exornauit, non habet autem neque caprae neque ouis naturam, aut pellem, sed reptilis: & perniciem inducit per morsum, his quos contingit: eos uero qui ipsi credunt, subuertit, alicubi ex ueteri religione ea quae in nouo testamento sunt subuertens, alicubi per doctrinas falsas uelut de nouo Testamento sumptas, contra Apostolos ex circumscriptione in Christum credentes falsas accusationes circumferens. Cuius & putredinē, & uenenum, & dentes, quum ligno ueritatis percussimus ac contriuerimus, ad sequentes (uelut dixi) procedere per uirtutem Dei studebimus.

Contra Nazoraeos, XXIX ex ordine sectam.

Nazoræi deinceps post hos sequuntur, qui simul cum illis fuerunt, aut etiam ante ipsos, aut cum ipsis & post ipsos, & tamen contemporanei. Neque enim exaete dicere possum, utri alteris successerunt. Verum, sicut dixi, contemporanei inter se fuerunt, & similes opiniones habuerunt. Hi enim sibi ipsi nomen indiderunt, non Christi, non ipsum nomen Iesu, sed Nazoræorum. Et tunc sanè omnes Christiani Nazoræi similiter uocabantur. Contigit autem ut modico tempore appellati sint Iesaei, priusquam in Antiochia initium sumerent discipuli ut appellarentur Christiani. Vocabantur autem Iesaei, propter Iesse opinor. Quandoquidem Dauid ex Iesse, ex Dauid autem per successionem seminis Maria, ita impleta diuina scriptura in ueteri Testamento, dicente Domino ad Dauid: De fructu uentris tui ponam super sedem tuam. Vereor autem in singulis his tractandis argumentis, ne longā huic operi narrationem asciscam, quum harum mentionem faciam, commonente me ueritate, ut speculationes inter dicendum occurrentes retegam. Quum enim Dominus diminuit Dauid, & non poenitebit eum: manifestum est, quod intransmutabilis est Dei promissio. Et primum, quod iuramentum apud Deum, nihil aliud est quam quod dicit Dominus, Per me ipsum iuravi. Non enim per maiorem habet Deus ius iurandum, sed neque iurat Deus, uerum ad declarationem confirmationis, sermo ille uim habet. Cum iuramento enim iurauit Dominus Dauid: De fructu uentris tui, ponam super sedem tuam. Testantur autem Apostoli, quod ex semine Dauid oportebat Christum generari, uelut etiam generatus est Dominus noster Iesus Christus. Omittam autem plura testimonia, ut ne (uelut dixi) longius orationem extendam. Fortassis autem dixerit aliquis: Si Christus genitus est ex semine Dauid secundum carnem, hoc est, ex sancta uirgine Maria, qua ratione super sedem Dauid non sedet? Venerunt enim, inquit Euangelium, ut ungerent ipsum in regem: quo cognito secessit, & occultatus est in Ephraim ciuitate deserti. Quum igitur peruenimus nos ad locum huius dicti, & interrogati simus de hoc testimonio ac proposito: Qua ratione carnaliter impletum non est in Salvatore, ut sedeat super thronum ac sedem Dauid (quidam enim putauerunt hoc impletum non esse) rem ipsam uelut se habet referemus. Nulla enim dictio sanctae Dei scripturae intercidit.

e 4 Thro.

Seps uipera à putredine appellata.

Nazoræi uocati Christiani. Iesaei Christiani dicti.

Thronus Dauid
quid sit.

Thronus igitur Dauid & regia sedes, est sacerdotium in sancta Ecclesia, quam dignitatem regiam, simulque pontificiam simul coniunctim largitus est Dominus sanctae Ecclesiae suae, translato in ipsam throno Dauid non deficientem in aeternum. Illic enim per successionem durauit thronus Dauid usque ad ipsum Christum, non deficientibus principibus ex Iuda, donec uenit cui restabant quae referuabantur ipsi, & ipse expectatio gentium, inquit. Desuerunt enim in Christi aduentu principes per successionem ex Iuda, qui usque ad Christum praesederunt. Intercidit enim ordo & cessauit, quando ipse natus est in Bethleem Iudaeae tempore Alexandri, qui erat de genere sacerdotali ac regio. A quo Alexandro intercudit haec fors, a temporibus ipsius & Saalinæ, quae etiam Alexandra appellatur, in temporibus Herodis regis, & Augusti Romanorum imperatoris. Hic Alexander unus ex unctis & praesidibus existens, etiam diadema sibi imposuit. Coniunctis enim duabus tribubus, regia ac sacerdotali, Iuda inquam & Aarō, & tota tribu Leui, sic reges ac sacerdotes fiebant. Nihil enim ex aenigmatis sanctae scripturae aberrauit. Tunc uero deinceps rex alienigena Herodes, & non amplius successores Dauid diadema imponebant, translata regia sede in Christo ad ecclesiam. Et a domo quidem carnali Iuda & Israel, regia dignitas translata est: firmiter autem sedet thronus in sancta Dei ecclesia in aeternum, ex duplici origine dignitatem habens, regia ac sacerdotali. Et regiam quidem a Domino nostro Iesu Christo iuxta duos modos, & quia est ex semine Dauid regis secundum carnem, & quia ipse est rex maior a seculo secundum deitatem. Sacerdotalem uero, quia ipse pontifex, & pontificum praefectus, constituto statim Iacobo fratre appellato & Apostolo, episcopo, qui primus filius ipsius Ioseph natura erat, frater autem Domini uocabatur, propter conuersationem. Erat enim hic Iacobus filius Ioseph, ex uxore Ioseph, non ex Maria, uelut multis locis hoc a nobis relatum est, ac manifestius declaratum. Sed & reperimus ipsum eo quod ex Dauid esset, propterea quod esset filius Ioseph, etiam Nazirum factum. Erat enim primogenitus ipsius Ioseph, ac sanctificatus. Insuper uero etiam sacerdotio ipsum functum esse, iuxta uetus sacerdotium reperimus. Quapropter etiam permittatur ipsi semel in anno ingredi ad sancta sanctorum, uelut lex pontificibus praecipit, sicut scriptum est. Sic enim multi retulerunt ante nos de ipso, Eusebius & Clemens, atque alij. Sed & folium siue bracteam in capite gestare ipsi licebat, quemadmodum relati fide digni uiri in suis commentariis testati sunt. Sacerdos itaque est, uelut dixi, Dominus noster Iesus Christus in aeternum, secundum ordinem Melchisedec, simulque rex iuxta ordinem ex supernis, ut transferat sacerdotium simul cum lege. Ex semine uero Dauid propter Mariam, sedens in throno in aeternum, & regni eius non erit finis. Oportebat enim ipsum nunc transferre ordinem, tum sacerdotij tum regni. Nam regnum ipsius non est de terra, uelut dixit in Euangelio ad Pontium Pilatum: Regnum meum non est de hoc mundo. Nam cum Christus omnia impleat per aenigmata, argumenta de ipso proposita ad aliquam usque mensuram perueniunt. Non enim uenit ut regni progressum acciperet, qui semper regnat, largitus est autem sub se constitutis regnum, ut ne diceretur a paruis ad maiora procedere. Manet enim thronus ipsius, & regni eius non erit finis, & sedet super thronum Dauid, ita ut regnum Dauid una cum pontificatu transtulerit ac largitus sit seruis suis, hoc est pontificibus catholicae ecclesiae. Et multa sunt quae de hoc dici possunt. Veruntamen quando ad locum deueni ut dicerem ob quam causam Iessaei appellabantur, priusque uocarentur Christiani qui in Christum crediderunt, ea de causa diximus, quod Iesse pater fuit Dauid. Et siue ex Iesse, siue ex nomine Iesu Domini nostri, appellati sunt Iessaei, propterea quod ex Iesu procederent, quum discipuli eius essent, aut propter nominis Domini etymologiam. Iesus enim in Hebraica lingua curator appellatur, aut medicus, & saluator: nihilominus hoc nomen habuerunt, priusque ipsi Christiani uocarentur. Ab Antiochia autem

Iesus quid
Hebraeis sit.

autem uelut supra meminimus, & sicut ueritatis ratio habet, discipuli & uniuersa Ecclesia Dei, Christiani uocari ceperunt. Repereris autem o studiose, etiam hoc argumentum in commentariis Philonis, in libro de Iessaeis ab ipso inscripto. Qui horum conuersationem, & laudes horum exequens, & monasteria ipsorum in uicinia circum Mariam paludem recensens, non de alijs quibusdam narrauit quam de Christianis. Hic enim quum esset in regione (Mareotim autem locum appellant) & deductus esset ab ipsis ad monasteria eius loci, magnam utilitatem assequutus est. In diebus enim paschatis illic uersatus, & uitam ipsorum uidit, & quomodo quidam per sanctam paschatis hebdomada omni esu dilato degebant, alij uero interpositis duobus diebus edebant, alij etiam in uesperam. Fuerunt autem haec omnia a uiro peracta ad tractationem argumenti de fide ac conuersatione Christianorum. Tunc igitur uocabatur Iessei per modicum tempus, post assumptionem Saluatoris, & Marco in Aegyptiorum regione Euangelium predicante. Iuxta haec tempora rursus aliqui ex Apostolis prodierunt, sectatores nimirum: dico autem Nazoraeos, de quibus hic tracto, qui erant quidem genere Iudaei, & legi addicti, ac circumcisionem habentes. Verum quemadmodum qui de seculi ignem conspicati sunt, non intelligunt qua de causa illi rogum incenderunt, num utilitatis ac usus alicuius gratia hoc faciunt, aut ut uitae suae oblonia ad esum per ignem parent, aut ut lignorum quorundam ac sarmentorum, quae ignis consumere solet, extirpationem faciant. Sic etiam ipsi per imitationem igne accenso, seipsum incenderunt. Quum enim solum nomen Iesu audiissent, & diuina signa quae per Apostolorum manus fiebant uiderent, etiam ipsi in Christum credebant. Gnari uero ipsum ex Nazaret in utero conceptum esse, & in domo Ioseph educatum, & propterea in Euangelio Iesum Nazoraeum uocari, uelut etiam Apostoli Iesum Nazoraeum dicunt, uirum approbatum, & in signis & in miraculis, & hoc nomen sibi imposuerunt, ut Nazoraei appellentur, non autem Naziraei, hoc est sanctificati. Haec enim dignitas olim primogenitorum fuit, ac Deo dicorum. De quorum numero unus fuit Sampson, & alij post ipsum, & multi ante ipsum. Sed & Ioannes Baptista ex ipsius sanctificationis Dei unus fuit, & uinum ac fiera non bibit. Talibus enim haec uita uelut dignitati congrua decernebatur. Alij uero Nazoraeos seipsum uocauerunt. Fuit enim Nazoraeorum haeresis ante Christum, & Christum non nouit. Sed & omnes homines Christianos Nazoraeos uocabant, uelut dixi, & sic accusantes Paulum Apostolum appellant. Hunc hominem inuenimus pestem & peruersorem populi, praesidemque sectae Nazoraeorum. Sanctus autem Apostolus non negat quidem nomen, non confitens horum heresim, sed nomen ab aduersariorum malignitate propter Christum sibi illatum benigne suscipiens, coram tribunali dicit: Neque in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut congregationem aliquam turbam facientem, neque quicquam eorum ob quem me accusant feci. Confiteor autem hoc tibi, quod iuxta uiam, quam hi sectam ac heresim appellant, sic Deum colo, credens omnibus quae scripta sunt in lege ac prophetis. Et non mirum est quod Apostolus se ipsum confiteretur Nazoraeum, quum omnes tunc Christianos hoc nomine appellarent, propter Nazaret ciuitatem, alio non existente nominis usu ad hoc tempus, quam ut homines Christo credentes sic appellarent. de quo scriptum est, quod Nazoraeus uocabitur. Nam etiam nunc homines omnes haereses aequiuocem Christianos uocant, qui Christiani non sunt, Manichaeos inquam, & Marionistas, Gnosticosque atque alios. Et tamen una quaeque haeresis, etiam si aliud nomen habeat, hoc gaudens suscipit, quia per nomen ornatur. Videntur enim se ob nomen Christi iactare, non item fidem & opera. Sic etiam sancti Christi discipuli, tunc discipuli Iesu seipsum uocabant, uelut etiam erant. Quum autem ab alijs Nazoraei appellabantur, non renuebant, scopum considerantes eorum qui ipsos sic appellabant, quod uidelicet propter Christum ipsos sic uocabant. Nam & ipse Dominus IESVS

Na-

Christianorum
appellatio.

Philonis
scripta

Naziraei alij
a Nazoraeis,
itemque Nazoraei.

Iesus Nazo-
raeus appella-
tus.

Nazoraëus uocabatur, quemadmodum habent Euangelia & actus Apostolorum, propterea quod in Nazaret ciuitate, quæ nunc uicus est, educatus esset in domo Ioseph, natus uerò secundum carnem in Bethleem ex Maria uirgine desponsa ipsi Ioseph, qui in eandem ciuitatem transintrauit, postquam à Bethleem digressus in Galilæa habitauit. Porro relati hi heresiota, de quibus hic uerba facio, omisso nomine Iesu, neque Iesæos se uocauerunt, neque in Iudæorum nomine permanserunt, neque Christianos se ipsos appellauerunt, sed Nazoraëos, à loci uidelicet Nazaret urbis cognomine. Per omnia uerò sunt Iudæi, & nihil aliud. Utuntur autem hi non solum nouo testamento, sed etiam ueteri uelut etiam Iudæi. Non enim renunciauerunt legi et prophetis, & receptis apud Iudæos libris, uelut antea relati: neque aliud quid hi sentiunt, sed iuxta prædicationem legis, sicut & Iudæi omnia rectè consentiunt, absque hoc uidelicet quod in Christum credunt. Consentunt enim & mortuorum resurrectionem, & ex Deo omnia facta esse. Vnum autem Deum profitentur, & huius filium IESVM CHRISTVM. In Hebraica uerò lingua optimè sunt exercitati. nam apud ipsos lex & prophete & recepti à Iudæis libri, Regnorum uidelicet & Paralipomena, & Ester, & alij omnes Hebraicè leguntur, uelut etiam apud Iudæos. Verum in hoc solum à Iudæis differunt, itemque Christianis, quod Iudæis quidem non consentiunt, eo quod in CHRISTVM credunt. Cum Christianis uerò non conspirant, eo quod adhuc legi sunt alligati, circumcisionis ac sabbato, atque alijs. De CHRISTO uerò non habeo quod dicam, an ipsi prædicta Cerinthi improbitate ducti, nudum hominem ipsum putent, aut uelut ueritas ipsa habet, per Spiritum sanctum ex Maria genitum esse affirmant. Est autem hæc Nazoraëorum hæresis in Berræorū regione circa

Nazoraëorū
à Christianis
differentia.

Cocaba. caua Syria, & in Decapoli circa Pellæ partes, & in Basanitide que Cocaba appellatur, & Cocaba Hebraicè dicitur. Illinc enim initium factum est, post discessum à Hierosolymis omnibus discipulis in Pella habitantibus, quum CHRISTVS iussisset relinquere Hierosolyma ac secedere, quoniam passura esset obsidionem. Et hæc de causa Berræam habitantes, illic uelut dixi uitam degebant. Hinc Nazoraëorum hæresis initium habuit. Errauerunt autem & hi circumcisionem iactantes. Et adhuc tales sub maledictione sunt, non potentes legem implere. Quomodo enim poterint implere ea quæ dicta sunt in lege: Nempe ter in anno uideberis coram Domino Deo tuo, circa azymorum festiuitatem, & tentoriorum fixorum celebritatē, & Pentecosten, in loco Hierosolymorum. Conclufa enim lege, & his quæ in lege sunt expleri non potentibus omnibus sanè mente præditis manifestum fuerit, quod Christus uenit completor legis, non legem destrutturus, sed legem impleturus, & maledictionem ablaturus contra legis transgressionem decretam. Postquam enim Moses omne mandatū præcepit, ad finem libri peruenit, & totum in maledictionem conclusit, dicens: Maledictus omnis qui non perseverat in omnibus uerbis quæ scripta sunt in hoc libro, ut faciat ea. Venit igitur soluens quidem ligata uinculis maledictionis, largiens autem nobis pro paruis impleri non potentibus, maiora, & non alterum alteri pugnancia ad operis impletionem, uelut priora illa. Sic enim etiam antea per omnes sectas, sæpe de sabbatismo & de circumcisione, atque alijs elaborauimus, quomodo Dominus nobis perfectiora largitus est. Quomodo igitur poterint tales excusationē habere, qui Spiritui sancto non obediuerunt, per Apostolos ad eos qui ex gentibus crediderunt loquuto: Ne onus imponatis, præter ea à quibus necesse est abstinere, sanguine scilicet, & suffocato, & scortatione, et eo quod simulachris sacrificatū est: Quomodo uero non excident à gratia Dei, quum Paulus apostolus dicat: Si circumcidimini Christus uobis nihil proderit. Qui in lege gloriamini, ex gratia excidistis. Sufficiet igitur & in hac secta breuis hæc nostra dissertatio. facile est enim tales deprehendere ac confutare, et sunt magis Iudæi, & nihil aliud. Verum hi Iudæis ualde inimici sunt. Non solū enim Iudæi

hos

hos odio habet, sed exurgentes mane, & in meridie, & circa uesperā, ter in die quando preces perficiunt in suis synagogis, detestantur ipsos ac execrantur, dicentes: Maledic Deus Nazoraëis. Nam his amplius aduersantur, propterea quod quum ex Iudæis ipsi sint, Iesum prædicant esse Christum, id quod aduersissimū est his qui adhuc Iudæi sunt, & Christum non susceperunt. Habent autem Matthæi Euangelium perfectissimū Hebraicè. Apud ipsos enim hoc clarè, quemadmodū ab initio scriptum est, Hebraicis literis, adhuc seruetur. Non noui autem an etiam genealogias ab Abraam usque ad Christum amputauerunt. At quando etiam hanc hæresim uelut debilem uespam, & dolorem per uenenum inducentem deprehendimus, & per ueritatis doctrinam contriuimus, ad sequentes, o charissimi, pergamus, à Deo auxilium implorantes.

Contra Ebionæos XXX sectam.

EBION, à quo Ebionæi, deinceps sequens, & similia his sentiens, multiformæ mon-
strum, & ut ita dicam, fabulosæ illius multicipitis hydræ serpentariæ formam in seipso exprimens, rursus in mundo exortus est, ex horum quidem schola existens, uerum alia præter hos prædicans ac exponens. Quemadmodū enim si quis copulasset sibi ornamentū ex diuersis lapillis præciosis & ueste uariegatā, & splendide se exornasset si hic uiceuersa, quicquid horrendū est ac perniciosum & abominabile, in se in se ac in credibile, & odio plenū, id à singulis sectis accepit, et seipsum in omnes efformauit. Samaritarum enim habet abominationē, Iudæorum nomen, Osseorū uerò & Nazoraëorum ac Nasaræorū opinionem, Cerinthianorū formam, Carpocratianorū improbitatem & Christianorum habere uult appellationē: non enim profectio etiam actionem & mentē & scientiam, & Euangeliorum ac Apostolorum de fide assensum, uerum medius, ut ita dicam, inter omnes existens nihil est. Sed in ipso impletur quod scriptū est: Penè eram in omni malo, in medio Ecclesiæ ac synagogæ. Quum igitur Samaritana quidem sit per abominationem, nomen abnegat: Iudæum autem se ipsum confitens, Iudæis se opponit: & quidem consentiēs ipsis in parte, uelut postea in demonstrationibus de hoc, & in ipsius confutatione, Deo opitulante declarabimus. Hic enim Ebion contemporaneus horū fuit, ab ipsis uerò cum ipsis procedit. Primum porro ex affricu & semine uiri, hoc est Ioseph, Christum natū esse dixit, uelut etiam antea à nobis dictū est, quod eadem cum alijs in omnibus sentiēs. in hoc solum differbat, quod in lege Iudaismo addictus erat, circa sabbatismum ac circumcisionem, aliaque omnia que apud Iudæos ac Samaritas perficiuntur. Adhuc plura uero hic præter Iudæos, uelut Samaritæ, peragit. Addidit enim, ut obseruent contingere aliquos ex alijs gentibus: & quotidie si quando mulieri coniunctus fuisset, & ab ipsa surrexisset, baptizabatur in aquis, si copia esset marina, aut etiam alijs. Sed & si occurrisset alicui regressus ab immersione in aquas ac baptismo, similiter rursus decurrebat ad immersionem, atque hoc sæpe unā cum uestimentis. Nunc uerò interdita sunt omnino apud ipsos uirginitas & continentia, uelut etiam apud alias similes huic sectas. Tunc enim uirginitatem magnificabant, nimirum propter Iacobum fratrem Domini: & suos libros ad seniores ac uirgines scribunt. Initium autem huius cepit post Hierosolymorum captiuitatem. Quandoquidē enim omnes in Christum credentes eo tempore in ceteriore regione habitabāt, maiori ex parte in Pella ciuitate quadā Decapolis, quæ in Euangelio scripta habetur, prope Batançā & Basanitidem regionē, tunc eò digressis, & ipsis isthuc uitam degentibus, ex hoc occasio cōtigit Ebioni. Et incipit quidem habitationē habere in Cocaba uico quodam, in partibus Carnaim, Arnem, et Astaroth, in Basanitide regione, uelut fama ad nos perlata habet. Hinc sanè malam suam doctrinam auspicatur, unde et Nazoraëi supra mihi indicati sunt. Hic enim coniunctus illis, & illi huic, uterque de propria improbitate alteri impertiuit. Et differunt quidem alter ab altero in aliqua re, uerum in mētis peruersitate se mutuo expresserunt.

Pellā habitāt
Christiani.

Cocaba.

lam

Iam uerò in alijs quoque libris, in alijs item sectis, dictū à me est, de loci Cocaborum situ, & de Arabia per longum. Et primum quidem Ebion, uelut dixi, CHRISTVM ex semine uiri, hoc est ipsius Ioseph, esse decreuit. Tēporis uero progressu, & hucusq; sectatores eius, propria mente ad inconstantiam ac hæsitationem conuersa, alij aliter apud ipsos de Christo narrant. Fortassis autem ab eo quod coniunctus fuit ipsis Elxæus pseudopropheta, apud Sampsenos & Ossenos, ac Helcessæos appellatos, uelut ille imaginationē quandā de Christo, & de sancto Spiritu recensent. Quidam enim ex ipsis etiam Adam Christum esse dicunt, illum primū formatum, & à Dei inspiratione insufflatum. Alij inter ipsos ex supernis quidem esse, præ omnibus uero creatū esse, ut qui spiritus sit, & super angelos sit, omnibusq; dominetur, & Christus appelletur, & illic seculum sortitus sit: ueniat autē huc quando uult, uelut etiam in Adā uenit, & patriarchis apparuit corpore induto, & ad Abraam uenit, & Isaac ac Iacob. Idem in extremis diebus uenit, & ipsum corpus Adā induit, & conspectus est homo, & crucifixus est, & resurrexit, & ascendit. Rursus autem quando uolunt dicunt non, sed in ipsum uenit spiritus, qui est Christus, & induit ipsum qui Iesus appellatur. Et multa est apud ipsos uertigo, aliàs aliter atq; aliter de ipso tractantibus. Et suscipiunt quidem etiam ipsi Euangelium secundum Mattheum: nam hoc solo etiam ipsi, uelut Cerinthus & Merinthus utuntur. Appellant autem ipsum Euangelium secundum Hebræos, sicut reuera habet, quod Mattheus solus Hebraicè & Hebraicis literis in nouo testamento Euangelij editionem ac prædicationem fecit. Iam uero etiam aliqui dixerunt, Euangelium secundum Ioannem de Græca lingua in Hebræam translātū esse, & in Iudæorū gazophylacijs haberi, his uidelicet quæ sunt in Tiberiade, & repositū esse inter apocrypha, uelut quidā Iudæi ad fidem conuersi exactè nobis exposuerūt. Quin & librum actuum Apostolorum similiter ex Græca lingua in Hebraicam conuersum, famarefert illis in Gazophylacijs haberi, ut etiam ex hoc Iudæi hi qui legunt & nobis recensuerunt, in Christum crediderint. Erat autem ex ipsis quidam Iosephus, non scriptor & historiographus ille uetus, sed à Tiberiade, qui temporibus Felicis Constantini Imperatoris illius senioris uixit, & ab ipso Imperatore Comitum dignitatem assequutus est, & potestatem accepit ædificandi ecclesiam Christo in eadem Tiberiade, & in Diocæsarea, & in Capernaum, & alijs ciuitatibus. Et multa passus est ab ipsis Iudæis, priusquam Imperatori manifestaretur. Hic Iosephus inter dignitate præstantes uiros apud ipsos connumeratus erat. Sunt autem hi post patriarcham Apostoli appellati, assidentēq; patriarchæ, & cum ipso sæpe assidue in nocte ac die degunt, consulendi gratia, ut referant ad ipsum ea quæ sunt in lege. Patriarcha autem illo tempore Ellel nomine erat. Arbitror enim Iosephum sic nomen ipsius dixisse, si non ex tempore fallor: ex genere uero Gamaliel erat, qui apud ipsos patriarcha fuit. Ratio cinari autem licet, uelut etiam alij prodiderunt, hunc esse generis illius primi Gamalielis, qui temporibus Saluatoris uixit, & secundum Deum consiliū dedit, ut abstinerent ab insidijs contra Apostolos struendis. Quum autē morti uicinus esset Ellel, cupiuit Episcopum uicinum urbi Tiberiorum ad se uenire, & accepit ab ipso sacrum lauacrum in excessu, per medicæ curationis prætextum. Ipsum enim per prædictum Iosephum, uelut qui medicus esset, accersiuit, et omnibus à se remotis episcopū rogauit, dicens: Largire mihi signaculum in Christo, ille uero accersitis ministris, præcepit aquam parari, uelut qui morbi gratia auxilium aliquod adhibere uellet, quum per aquas grauiter ipse patriarcha ægrotaret. Ministri autem fecerunt iussa: nō enim nouerunt, quum patriarcha pudoris gratia omnes à se remouisset. Quare sic sacro lauacro ac sanctis mysterijs patriarcha dignus euasit. At uero Iosephus mihi ipsi hæc retulit, ex ore enim ipsius hæc omnia audiui, & non ab aliquo alio, in senectā ipsius, circa septuagesimum ætatis ipsius annū, aut etiam ultra. Ab ipso enim perductus sum ad

Elxæus pseudopropheta.

Gazophylacia Iudæorum in Tiberiade.

Comitum dignitas.

Ellel patriarcha Iudæorū Christianus fuit.

Iosephus comes ex Iudæo Christianus factus.

ad Scythopolim. Cum enim migrasset à Tyberiade, possessiones illie in Scythopoli præclaras acquisiuit. Nam in domo ipsius beatus Eusebius Italiae episcopus urbis Freggellæ, à Constantino ob fidem orthodoxā fugatus, hospitio exceptus erat, et ad huius uisitationē ego & alij fratres illuc profecti, etiam ipsi apud ipsum diuertimus. Ex conuersatione uero ipsius Iosephi intra ædes eius, & de rebus ipsius percunctantes, & cognoscentes quod ex illustribus apud Iudæos fuit, exquirentesq; ipsius propositum, et quomodo ad Christianismum deuenit, hæc omnia clarè audiui, & non ex auditu alterius cuiusdam. Vnde etiam memoratu digna ad credentium ædificationē opinati, ea quæ circa uirum sunt transacta, propter ea quæ in Hebraicam linguam translata in gazophylacijs reposita sunt, non incassum omnem rem prædicti Iosephi appofuimus. Erat enim uir qui nō solum Christianus fidelis fieri dignus factus est, sed qui etiam Arianos ualde notauit. In illa enim ciuitate, Scithopoli inquam, solus hic orthodoxus fuit, omnes uero alij Ariani. Et nisi Comes fuisset, & Comitum dignitas Arianorum persecutionem ab ipso prohibuisset, non sustinisset hic uir in urbe morari, præsertim sub Patrophilo Ariano episcopo, qui multum potens fuit & diuitijs, & austeritate, & apud regem Constantium noticia, ac dicendi libertate. Erat porro & alius quidam iunior in urbe ex Hebræis rectam fidem habens, qui non ausus fuit in aperto, sed occulte nos uisitabat. Verisimile uero quiddam ac ridiculū Iosephus narrabat, et puto etiā hæc ipsum uera dixisse. Dicebat enim, quod mortua ipsius conthorali, uerius fuerit ne ipsum raperent Ariani, ac clericum efficerent. sæpe enim blanditi ipsi fuerant, & si hæres ipsorum crederet, polliciti maiores profectus, uel etiam episcopatum, qua de causa dicebat se alteri uxori coniunctū esse, quo ipsorum electiones effugeret. Verum redens ad narrationem argumenti de patriarcha, & ipso Iosepho, ut si qui lege re uelint, per illius uerba à me relata, id ipsum exactè clarum faciamus. Et iam uelut ille narrabat patriarcha lauacrū suscipiente, per commissuras in foribus introspicens, inquit, considerabam quæ ab episcopo ac patriarcha fiebant, menteq; recondebam, & apud me ipsum reponebam. Et idem patriarcha auri molem quandam satis magnam in manibus habens, extenta manu episcopo dabat dicens: Offer pro me. scriptum est enim, per sacerdotes Dei ligari ac solui in terra, & erūt eadem ligata ac soluta in cælo. Quum igitur hæc facta essent, inquit, et aperte essent fores, interrogabatur patriarcha à uisitantibus, quomodo per auxilium se haberet, & confitebatur se optime habere. Etenim norat quod dicebat. Postea uero quum episcopus per duos aut tres dies sæpe ipsum uisitare in medici prætextu, obdormiuit patriarcha cum bono deposito, tradito proprio filio ualde iuuenē, ipsi Iosepho & alteri cuidam æquissimo. Omnia itaque peragebātur per hos duos, propterea quod patriarcha adhuc puer & infans esset, & in manibus ipsorum educaretur. In hoc tempore quum mens Iosephi sæpe uexaretur per mystica quæ facta erant in lauacri tractatione, considerabat quid nam faceret. Et erat quædam gazophylacijs domus conclusa: gaza autē in Hebræa lingua significat thesaurū. Quum itaq; multi multa cogitarēt de hoc gazophylacio, propter cōclusionem per sigillum, Iosephus clandestine ausus id aperuit, & pecunias nullas reperit, uelut liberos pecunijs præstantiores. Legens autē inter hos, uelut iam dixi, Euangelium secundum Ioannem, de Græca lingua in Hebræam translātū, inueniebat etiam Actus Apostolorum. Quin et Euangelium secundum Mattheum, Hebraicam plantam. Et his perlectis, rursus animo uexabatur, tristatus quodammodo de fide Christi. Iam uero ex duobus argumentis compunctus, nimirum librorum lectione, & mystico patriarchæ ductu ac imitatione: & tamen corde indurabatur, qualia fieri solent. Quum autem in his attereretur, adolefcit puer relictus ab Ellel, qui in patriarcha educabatur. nemo enim alius rapit principatus apud Iudæos, sed filius patri succedit. Vbi igitur ad uigorē ætatis adolefcens peruenisset, corrumpebant ipsum quidā cogitatio ociosi,

Eusebius Freggellæ episcopus exul.

Clerici facti à defunctis primis uxoribus

Gaza Hebraus thesaurus.

Euangelium Ioannis, et Actus Apostolorū Hebraice

& adfueti malis. Fortassis autem, ut puto, Iudas hic uocabatur. Non tamē certō scō, propter tempus. Transtulerunt itaq; coetanei iuniores, ad multa mala studia, ad corrupendas mulierculas, & libidines scelestas, ita ut per magicas quasdam incantationes conarētur ipsi opitulari ad proteruitatem, illecebras quasdam perficiendo, & per praeftigias cogēdo liberas mulieres, ut necessariō perducerentur eō ut ab illo corrumperentur. Iosephus autem, & ille alter cum ipso senex, necessariō puerum comitantes, aegre ferebant, & saepe reprehendebant ipsum, atq; uerbis admonebant. Ille uero magis adolefcētibus obediebat, occultās turpia, & negans. Neq; enim audebat Iosephus aperto sermone eloqui illius facinora, sed uelut per scientiam exhortabantur. Proficiuntur itaq; ad Gadara ad aquas calidas, quo loco singulis annis conuentus celebratur. Accedunt enim undiquaq; qui lauare uolunt ad dies aliquot, morborum uidelicet deponēdorum gratia: id quod diabolicum est strategema. Vbi enim miracula à Deo facta sunt, ibi aduersarius perniciofa sua retia ponere anticipauit. Nam uiri & foemine illic lauantur, iuxta Sycyriam uero foemina quaedam libera in balneo erat, formę pulchritudine excellens. Et adolefcens ille proteruitatis suę consuetudine illectus, deambulans in aere, latus suum ad foeminę latus affricuit. Illa autem signauit se in nomen CHRISTI, ut quę Christiana esset: cui neq; necessarium erat delinquere, & inter uiros ac foeminas lauari. Contingūt autem hæc simplicibus & idiotis hominibus, qui per praeceptorum negligentiam non sunt muniti doctrina. Et tamen ut ostenderet Deus sua miracula, adolefcēti suus conatus non successit, ipsi inquam patriarcha. Misit enim ad ipsam, & munera constituit: illa uero nuncijs cōtumelia affectis, nō fleētebatur proterui illius inani opera. Hinc auxiliarij eius cognito adolefcēntis dolore, quem ex foemina illa conceperat, aggrediūtur maiores quasdam praeftigias construere, uelut ipse Iosephus mihi per longum clarē exposuit. Abducunt enim miserū illum adolefcētem post occasum solis in propinquas tumbas (sepulchra autem sic appellantur, speluncę uidelicet in petris effossę ac cōstructę) illuc abducunt prædictū adolefcēntem præstigiatores qui cum ipso erant, & incantationes ac eiurationes & studia impietatis plena in ipsum faciunt, & in nomen prædictę foeminę. Cæterum ex uoluntate Dei hæc in mentem ueniunt alterius senioris qui cum Iosepho erat, & ille sentiens quę fiebant, ea Iosepho communicat. & primū quidem miserum seipsum pronuncians, dixit: Miseri (inquit) nos o frater, & perditionis uasa, cui assidemus: Iosephus autē causam percunctatus, nō prius audiuit ex ipso per sermones, quā ubi senex correptum ipsum manu abduxisset eō, ubi conuentum perditū illi cum adolefcēntulo in monumentis incantationis gratia faciēbant, & præ foribus quidem stantes, quę ab illis fiebant, auscultabant: illis uero egredientibus, secedebant. Nondum enim multa uespera erat, sed uelut esse solet ad solis occasum, oculo adhuc obscure uidere potente. Post exitum igitur impijssimorum ē monumento, ingressus est Iosephus, ac deprehēdit etiam alia quędam curiositatis studia humi prostrata, quibus ubi urinam & sanguinem adiecissent, & puluerem ammisuissent, illi egressi sunt, uelut ille dixit. Cognouit autem insidias, ob qualem foeminam hæc ab ipsis maleficē perpetrata essent, & obseruabat an præualerent. Vbi igitur non præualuerunt præstigiatores (nam per signaculum Christi & fidem, foemina auxilium percepit) cognouit adolefcēntem per tres noctes tolerare, ac expectare foeminę accessum: deinde uero pugnare aduersus eos qui hanc curiositatem fecerant, quod assequutus illam non esset. Hoc tertium instructionis ad fidem opus Iosepho contigit, quod non ualuit incantationis uis, ubi erat nomen CHRISTI & signaculum crucis. Non tamen persuasus est, ut Christianus fieret. Postea porrō apparet ipsi in somnis CHRISTVS dicens: Ego sum IESVS quem parentes tui crucifixerunt, uerum crede in me. Ille uero nondum per suasus, incidit in morbum magnum, & desperatum. At Dominus rursus apparet ipsi, iubens ut credat

Aque calidae
in Gadara.

Incantationis
uenitas.

credat in ipsum, & sanitatem assequuturum esse promitteris. Ille uero promissione facta rursus sefellit, & in duritia permansit. Recidit autem secundariō in morbum, eumq; similiter desperatum, relictusq; uelut moriturus à cognatis suis Iudæis, quod mystice ab ipsis semper fieri solet, id ab his audiuit. Nam uir quidā senior legisperitus eum accedens, in aurem ipsius insufurrauit, dicens: Crede in IESVM crucifixum sub Pontio Pilato præside, qui filius est Dei, & ex Maria postea natus est, & CHRISTVS Dei est, & ex mortuis resurrexit: nam ipse ueniet iudicare uiuos ac mortuos. Hæc ipse Iosephus palam mihi recitauit, id quod uerē dicere possum. Sed & ab alio quodam tale quid audiui, qui adhuc Iudæus erat, propter metum Iudæorum, sed inter Christianos saepe uersabatur, & Christianos colebat ac diligebat, atque mihi comes erat in deserto Bethel & Ephraim, dum ad montanam regionem ascenderem à Hierichunte, & obijcerem ipsi de Christi aduentu, ipso nihil contradicente. Quum autem admirarer, & interrogarem ipsum causam (erat enim & legisperitus, & contradicere potens) cur non contradiceret, sed persuaderetur tot ac talia de CHRISTO IESU Domino nostro audiens: reuelauit mihi etiam hic, quod morti uicinus audierit ab ipsis susurrum in aurem, nimirum Iesus Christus crucifixus filius Dei te iudicaturus est. Verum hæc mihi de his, & circa hunc sermonem hoc loco, uelut quę reuera audiui, apposita sint. Iosephus autem adhuc ægrotabat, & quum audiisset à seniore, uelut dixi, cum alijs, IESVS CHRISTVS te iudicaturus est, adhuc obdurabatur. At Dominus rursus ex benignitate sua per somnij uisum, Ecce, inquit, sano te, sed tu ubi surrexeris, crede. Vbi autem conualuisset rursus à morbo, non credidit. Itaque sano ipsi rursus Dominus apparet per somnium, conquerens de ipso ob quam causam non crederet. & promittit ipsi Dominus dicens: In certitudinem fidei si quod uolueris signum diuinū in nomine meo operari, inuoca me, et ego faciam. Erat autem quidam insanus in ciuitate, qui nudus per urbem circuibat, in Tiberiade uidelicet. & quum saepe uestis indueretur ipsi, eam dilaniabat, uelut tales facere solent. Iosephus igitur uolens experiri uisionem, dubitans autem adhuc, uerecūdia detinebatur. Assumit itaque hunc intrō, & præclusis foribus, acceptaq; aqua in manum, eaq; crucis signaculo signata, insanum hominem resperfit, ac dixit: In nomine IESU Nazoræi crucifixi egredere demonium ab ipso, & sanus fiat. Homo uero magno clamore edito, humū prolapsus, & multa spuma ab ore emissa lancinatus, ad multum tempus immotus permansit. Iosephus itaque putabat hominem mortuum esse. Ille uero post tempus, perfricta facie surrexit: conspicatus suam nuditatem, seipsum occultauit, & manus pudendis prætendit, non amplius sustinens propriam nuditatem uidere. Itaque amiculo exuenit, ipsiq; uiro ac Deo magnas gratias egit, gnarus quod per ipsum salus sibi contigisset, & uirum per urbem prædicabat. Et sanē hoc signum notum factum est Iudæis qui illic erant, & multus rumor sequebatur ex his qui dicebant: Iosephus gazophylacijs apertis, & inuento nomine Dei scripto, eoq; lecto magna signa facit. Erat autem uerum quod ab ipsis dicebatur, sed non sic uelut ipsi suspicabantur. Adhuc uero permansit Iosephus obduratus corde. Sed benignus Deus occasiones semper præbens salutis bonas his qui ipsum diligunt, eas exhibet hominibus qui digni facti sunt uita eterna. Accidit enim ut postquam adoleuisset Iudas patriarcha, de quo antea diximus Iosepho daret. Et hic cum epistolis ablegatur in Cilicium terram, illincq; reuersus ab una quaque Cilicię ciuitate, decimas ac primitias de his qui in prouincia Iudæorum sunt, exegit. In hoc autem tempore propius se Ecclesię applicat, haud scio in qua ciuitate: in amicitiamq; uenit eius loci episcopi, qui clandestinē ab ipso Euangeliā petiuit, ac legit. Quando quidem igitur uelut Apostolus, sic enim apud ipsos, uelut dixi, dignitas

appellatur: potentissimus esset, & ad constitutionem bonæ disciplinæ legis (sic enim se facere prætendebat) multos malos constitutos synagogæ principes, & sacerdotes ac presbyteros, & Azanitas, quos ipsi diaconos aut ministros interpretantur, deponeret, & à dignitate amoueret, in multorum inuidiam deuenit. qui uelut ulcisci ipsum conantes, curiose hunc obseruare, & quæ ab ipso fiebant, inuestigare non parum studebant. Et ob hanc sanè causam curiosiores aceruatim in domum ipsius irruerunt, & deprehendunt ipsum Euangelia perlegentem, librum que occupant, & uirum rapiunt humi trahentes, ac clamantes, & non uulgares torturas ipsi inferentes. & abducunt quidem ad synagogam, & flagris ipsum cædunt. & per legem hoc certamen primum ipsi contigit. Intitit autem episcopus ciuitatis, & abstulit ipsum. Aliquando uero deprehendunt ipsum in itinere quodam, uelut ipse nobis narrauit, & proijciunt ipsum in Cydnum fluuium. Quum autem à fluctibus raperetur, cogitarunt ex coniectura ipsum submersum esse, ac periisse. Verum ipse paulo post sacro lauacro adhibetur: seruatus enim fuit. Ascendit autem ad comitatum, & Constantini regis amicus euadit, & obtulit atque exposuit omnem ipsi suarum rerum statum, quomodo eminentissimam apud Iudæos dignitatem habuisset, & quomodo uisiones Dei ipsi penitus apparuissent, CHRISTO ipsum uocante ad sanctam uocationem, & salutem fidei ac cognitionis suæ. At bonus ille Rex, quum Christi seruus esset in ueritate, & zelum Dei inter reges post Dauidem & Ezechiam ac Iosiam haberet, honorem dat ipsi, uelut iam dixi, dignitatis in regno suo. Comitē enim ipsum constituit, iussitque in super petere quicquid uellet. Iosephus autem nihil petijt, præterquam ut maximum hoc beneficium à rege consequeretur, ut permitteretur ipsi per mandatū regium, quo Christo Ecclesias ædificaret in ciuitatibus ac uicis Iudæorum, ubi nunquam quisquam potuit ecclesias extruere, propterea quod neque Græcus, neque Samarita, neque Christianus inter ipsos esset: & hoc maxime in Tiberiade, & in Diocæsarea, quæ & Sephurin appellatur, & in Nazaret, et in Capernaum. Obseruatur enim apud ipsos, ut non sit aliquis alterius gentis. Iosephus itaque acceptis literis & potestate unà cum dignitate, in Tiberiadē uenit, habens etiam epistolas ut de regijs expensis sumptū faceret, imò etiam ipse stipēdijs à rege honoratus erat. Incipit itaque in Tiberiade edificare. Templum autem maximum prius in urbe fuit, & puto Adrianum hoc fuisse uocatum. Quum uero hoc Adrianum imperfectum permanisset, ciues ad publicum balneum id instaurare conabātur. quo comperto, Iosephus ex hoc occasionem habebat. Et ubi inuenisset id per lapides quatuor cubitorum ac quatuor pedum ad aliquam altitudinem euectum, hinc incipit facere Ecclesiæ structuram. Erat autem opus calce & alia materia, caminos itaque extra urbem multos facere iussit, forte septem numero: fornaces autem uernacula lingua uocant. At uero callidi & omnia facere audentes Iudei, à præstigijs apud ipsos fieri solitis nō abstinerunt. Incantationibus enim quibusdam ac curiosa sedulitate ignem ligare ac disperdere generosi illi aggressi sunt, sed non perfecte potuerunt. Cessabat itaque ignis, & non operabatur, sed extra propriam, ut ita dicam, naturam constitutus erat. Vbi autem hi qui combustilem materiam igni addere iussi erant, ligna uidelicet, siue farmēta, nihil effecissent, Iosepho rem ipsam significauerunt. Commotus igitur uir ipse, & zelo erga Dominum correptus, extra ciuitatem currit: & ubi aquā in uase afferri iussisset, accepto uase aque corā omnibus (multitudo enim ingens Iudæorum confluerat ad spectaculum, euentum uidere cupidī, et quid Iosephus facturum esset) magna uoce crucis signaculum proprio suo digito uasi imposuit, & inuocato nomine Iesu sic dixit: In nomine Iesu Nazoræi, quem crucifixerunt patres mei, & omnium horum circumstantium, fiat uirtus in hac aqua, ad reprobationem omnis incantationis ac magiæ quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentiae ignis ad perficiendam domum Domini. Et sic accepit aquam in manum, & de

aqua

aqua singulos fornaces resperfit, & dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emerfit. Turbæ uero præsentis clamore edito, Unus Deus qui auxiliatur Christianis, secesserunt. Porro quum sæpe illi uiro molesti essent, postea parte aliqua templi in Tiberiade extructa, & parua Ecclesia absoluta, sic illinc discessit. Ad Scythopolim uero digressus, illic permansit: uerum in Diocæsarea & alijs quibusdam urbibus perfecte ædificauit. Hæc autem facta à me hic relata sunt, librorū interpretationis gratia, quomodo à Græcalingua in Hebraicam Euangelium secundum Ioannem translatum est, itemque Actus Apostolorū. Et sit hic huius historiæ ac narrationis finis. Reuertar autem ad Ebionem. Nam propter Euangelium secundum Matthæum, sermonis progressus coëgit me apponere consequentiam cognitionis ad nos perlata. Itaque in Euangelio apud ipsos secundum Matthæum appellato, non integro autem & ple-

*Euangelium
Matthæi apud
Iudæos mutilatum est.*

*Encrises pro
Acridis à Iudæis
suppositum.*

f 3 qui

qui faciunt uoluntatem patris mei. Hinc, uelut dixi, omni nequitia refertus Ebiō, per multas formas ostendit seipsum esse monstruosum, iuxta ea quæ supra sunt à me relata. Utuntur autem & alijs libris, nimirum circuitionibus Petri appellatis, per Clemētem scriptis, multa corrumpentes in ipsis, & pauca uera relinquentes, uelut ipse Clemens ipsos per omnia redarguit in epistolis quas scripsit encyclicis, quæ in sanctis Ecclesijs leguntur: quod alium habeant characterem fides ipsius et sermo, ab his que ab alijs sub nomine ipsius in circuitionibus corrupta sunt. Ipse enim uirginitatem docet, & illi non admittunt. Ipse enim laudibus uelit Heliam & Dauidem & Sampsonem, et omnes prophetas, quos illi abominantur. Itaque in circuitionibus totum in seipsum transtulerunt, mentientes contra Petrum multis modis, uelut ipse quotidie se in aqua immerferit, purificationis gratia, uelut etiam ipsi. Ab animatis item & carnibus ipsum abstinuisset, & ab omni edulio alio ex carnibus facto dicunt, uelut etiam ipsi faciunt. Nam & ipse Ebion & Ebionitæ penitus ab his abstinent. Quum autem interrogaueris unum ex ipsis, qua de causa animatis non uescuntur, non habentes quod dicant, respondēt imprudenter, ac dicunt, propterea quod ex coitu et commixtione corporum talia sint, non uescimur. Quare ipsi toti ex permixtione uiri & mulieris producti abominabiles sunt, iuxta ea quæ ipsi ex ore suo nugaciter euomunt. Baptisma porrò etiam ipsi accipiunt, præter hoc quod quotidie baptizantur, & in aquas se mergunt. Mysteria autem faciunt ad imitationem sanctorum in Ecclesia, ab anno in annum per azymos, hoc est non fermentatos panes. Et alteram mysterij partem per aquam solam. Duos uero quosdam constituunt ex Deo ordinatos, unum quidem CHRISTVM, alterum uero diabolum. Et CHRISTVM quidem dicunt futuri sæculi accepisse sortem. Diabolo uero hunc mundum concredidum esse, ex præcepto uidelicet omnipotentis, ad petitionem utriusque ipsorum. Et ea de causa IESVM genitum esse ex femine uiri dicunt, & electum, atque sic secundum electionem filium Dei uocatum, ab eo qui ex supernis in ipsum uenit CHRISTO in specie columbæ. Non dicunt autem ex Deo patre ipsum genitum esse, sed creatum, uelut unum archangelorum: uerum maiorem illis esse, ipsum uero dominari & angelis & omnibus ab omnipotente factis: & uenisse ac exposuisse, uelut Euangelium apud ipsos appellatum habet. nempe: Veni ut destruaam sacrificia: & nisi cessaueritis à sacrificando, non cessabit à uobis ira. Et hæc atque eiusmodi sunt apud ipsos studia. Actus uero Apostolorum alios esse dicunt, in quibus multa habentur impietate ipsorum referta. Vnde non oscitanter se contra ueritatem armarunt. Scilas enim quasdam, & in ipsis scalis expositiones Iacobi proponunt, uelut qui exponat contra templum & sacrificia, contraque ignem in altari, & alia multa uanitate plena. Nam & Paulum hic accusare non erubescunt, per conficta quædam uerba ex maleficio ac errore pseudapostolorum suorum: Tarfensem quidem ipsum, uelut etiam ipse confitetur, & non negat, dicentes: uerum ex Græcis ipsum esse asserentes, occasione accepta ex loco ob ueritatis studium ab ipso dicto, nempe Tarfensis sum, non ignobilis urbis ciuis. Deinde asserunt ipsum esse Græcum, & ex patre Græco, ascendisse autem in Hierosolyma, et per tempus illic mansisse, concupiuisseque filiam sacerdotis in uxorem accipere, & huius gratia profelytum & accessorium factum esse, & circumcisum esse. Deinde quum puellam allequutus non esset, ira concitatum esse, & contra circumcisionem scripsisse, & contra sabbatum ac legem. Cæterum omnibus modis sycophantam agit callidus ille serpens, & inops mentis. Ebion enim Hebrais inopem significat. Inops enim reuera et mente, et spe, et opere est, ut qui CHRISTVM nudum hominem putet, atque sic inopia fidei spem de ipso habet. Profecto ipsi seipsum iactant, ac inopes asserunt, propterea quod, inquit, temporibus Apostolorum uendiderint bona sua, et posuerint ad pedes Apostolorum, & ad inopiam

Ebion Hebrais inops.

Mysteriorum Ecclesiæ ritus

Circuitiones Petri, liber à Clemente scriptus. Epistolæ Clementis encyclicæ.

ac renunciationē uenerint, & ob id ab omnibus inopes uocentur. Sed neque hoc uerū est apud ipsos, sed natura reuera Ebion uocabatur, iuxta prophetiam opinor, inops & miser: nomen ex patre suo ac matre sua adeptus. Quot uero alia horrenda & adulterata improbitateque referta apud ipsos exercentur: Quum enim quis ex ipsis aut in morbum incidit, aut à reptili morsus fuerit, descendit in aquas, & inuocat cognomina in Elxai relata, cœli ac terræ, salis & aquæ, uentorum & angelorum iusticiæ inquit, & panis ac olei, & incipit dicere, Opem ferte mihi, & remouete à me dolorem. Iam uero etiam superius à me ostensum est, quod Ebion quidem hæc non nouit, uerum postea sodales eius coniuncti ipsi Elxai, habuerunt quidem Ebionis circumcisionem & sabbatum ac mores, ipsius autem Elxai imaginationem, ut putent CHRISTVM quidem esse imaginem uiro similem, hominibus inuisibilem, miliariorum nonaginta sex longitudine, nimirum schœnorum uiginti quatuor, latitudine uero schœnorum sex, miliariorum uiginti quatuor, crassitudinem autem secundum aliam quandam mensurationem metiuntur. Coram ipso uero stetit etiam Spiritum sanctum in specie sceminæ inuisibiliter, & eundem eiusdem mensuræ esse. Et unde (inquit) cognoui mensuras, quoniam uidi à montibus, inquit, quia capita ipsorum præminebant. Et quum mensuram montium didicissem, cognoui CHRISTI & Spiritus sancti mensuras. Iam uero mihi de his dictum est in Ossæorum hæresi. Nunc autem in digressionem hæc recensui, ut ne quæ apud singulas gentes ac sectas sunt, & apud alios quoque reperiuntur, per obliuionem à nobis repetita putentur. Hic igitur Ebion etiam ipse in Asia habuit prædicationem, & Romæ: radices autem spinosarum propaginum habent à Nabatea & Paneade ut plurimum, à Moabideque, et Cocaborum regione, in Basanitide terra, ultra Adraas. Sed & in Cypro. Cogunt autem adolescentes ad ducendas uxores præter ætatem, ex mandato uidelicet præceptorum apud ipsos. Seniores enim habent hi, & synagogæ principes. Synagogam autem appellant suam Ecclesiam, & non Ecclesiam. Christi uero nomine solum gloriantur. Et non solum unis nuptijs coniunctionem facere permittunt, sed si quis uelit etiam prioribus nuptijs disunctis, alteris copulari, usque ad secundas ac tertias nuptias. Omnia enim apud ipsos licenter peraguntur. Abraam confitentur, & Isaac ac Iacob, Mosemque ac Aarō, Iesumque Naue, qui simpliciter Mosi successerit, nihil autem fuerit. Post hos non amplius aliquem prophetam confitentur. Sed etiam reproband ac subsannant Dauidem ac Solomonem. Similiter Esaiam et Hieremiam, & Daniele ac Ezechielē, Eliamque ac Helisicum reproband. Non enim assentiuntur ipsis, blasphemantes ipsorum prophetias. Sed & solum Euangelium suscipiunt, CHRISTVM autem prophetam ueritatis dicunt, & Christum filium Dei, iuxta profectum & coniunctionem cultus ac ductus qui ex supernis ipsi accessit. At uero prophetas intelligentiæ prophetas esse dicunt, & non ueritatis. Ipsum autem solum uolunt esse prophetam, & hominem, & filium Dei, & Christum, & nudum hominem, uelut diximus. Verum ob uirtutem uitæ peruenisse ad hoc ut filius Dei uocetur. Neque enim totum quinq; librorū Mosi opus admittunt, sed uerba quædam reiciunt. Quum autem ipsi dixeris de animatorum usu, quomodo Abraam apposuit angelis uitulū & lac: aut quomodo Noë comedit & auctiuit à Deo dicente, Macra & comede: & quomodo Isaac & Iacob immolarunt Deo: similiter & Moses in deserto: illis quidem fidem non habet, & dicit: Quid opus est me legere ea quæ sunt in lege, quum uenerit Euangelium? Vnde igitur tibi contigit de Mose & Abraam nosse? Noui enim quod confitemini ipsos esse iustos, & quod ipsos patres uestros inscribitis. Deinde respondet ac dicit, Christus mihi reuelauit, & pleraque ex lege maledictis impetit, Sampsonē, Dauidem, Heliam, Samuelem, & alios. Redarguitur autē undiquaque circulator ille à Salvatore, qui palam & in summa ex una dictione totam ipsius fraudulentā doctrinā confutat ac dicit: Venit Ioannes in uia iustitiæ, neque edens, neque bibens, & dicunt, Dæmonium

Christi et Spiritus sancti mensura apud Elxai.

niūm habet. Venit filius hominis edens ac bibens. Et non omnino quod etiam uulgaria non ederet Ioannes, aut quod quilibet ederet Saluator, ut suspicari quis possit, etiam de interdicitis. Verū Scriptura emphasim indicat ueritatis, ut edacem ipsum esse ac potorem, nihil aliud sit quā carnes edere, ac uinum bibere. & non edere, neque bibere, quod carnes non assumpsit & uinum, sed locustas solum & mel Ioannes comedit. Manifestum est autem, quod & aquam assumpsit. Quis uero nō nouit Saluatorem, ubi resurrexit à mortuis, edisse, uelut sancta ueritatis Euāgelia habent, quod datus est ipsi panis, & frustum piscis assit: quibus acceptis comedit, & dedit discipulis, uelut etiam circa mare Tiberiadis fecit, ubi & edit, & distribuit. Et multa sunt quae de hoc dicere possim. Oportet autem me exacte ad confutationem uerborum ipsorum marcidorum ac putridorum, quae ab ipsis praedicantur, peruenire, et ipsorum subuersionem facere. Et primum quidem de CHRISTO, quod nudus homo non sit, dicens esse nudū hominem.

Christum nō esse nudū hominem.

Virginis appellatio.

signum. & quum ille non petiisset, tunc inquit Propheta: Ipse Dominus dabit uobis signum, Ecce uirgo in utero habebit. Virgo autem non appellatur, quae uiro coniuncta est, & nuptijs copulata mulier. Sed illa proprie uirgo dici poterit, quae citra uirum conceptionem Dei Verbi in ueritate habuit. Velut etiam ipse Esaias in alio loco dicit: Vox clamoris ex urbe, uox ex templo, uox Domini retributionem reddētis inimicis. Antequā parturiret peperit, priusquam ueniret dolor partus, effugit, & peperit masculum. Quis audiuit tale, quis uidit talia? Si parturijt terra in una die, et peperit gentem semel, quoniam parturijt Sion liberos suos. Ego autem dedi expectationē hanc, & non recordati sunt, dicit Dominus. Qualis autem expectatio, & qualis eruditio, quā uirginem gignere citra dolores partus, id quod nusquam factum est: et propter ipsum ab Elizabeth iuxta promissionem genitum esse filium Ioannem: etiam si Ioannes per dolores partus genitus est. Quomodo igitur hi ex semine nudum hominē decernunt Saluatorem? Quomodo uero nō cognoscetur, uelut Hieremias de ipso dicit: Homo est, & quis cognoscet ipsum? de ipso etiam narrās Propheta dixit: Quis cognoscet ipsum? Si uero de nudo homine dixisset, omnino sanē & pater ipsum cognouisset, & mater, cognatū ac uicini, contubernalesque ac conciuēs. Ar quoniam ex Maria est genimen ac foetus, ex supernis uero uenit Deus Verbum, non à semine uiri, sed ex Patre quidem ex supernis genitus in ueritate, sine tēpore, et sine principio. in extremis uero diebus in utero uirginis nasci uolens, & ex ipsa carnem in seipsum efformare: ob id dicit Propheta, Et homo quidem est, quis uero cognoscet ipsum? quoniam Deus ex supernis uenit unigenitus, Deus Verbum. Multa porro miseria est errorum illorum, dum prophetarum & angelorum testimonia obliterant, & Ebionis impostoris admittunt, qui suam uoluptatem explere uult, & Iudaica tractat, & à Iudaeis alienatus est. Velut quando Gabriel uirgini bonum nuncium ferebat, ipsa dicente: Quomodo erunt haec, quia uirum non cognosco: certitudinem compromittens dixit: Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, quapropter & quod nascitur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. In eo enim quod dixit Quod nascitur, ostendit carnem quidem ab ipsa, & aliam in carnationem: ex supernis uero à caelis, uirtutem altissimi, et Spiritum sanctum obumbrare sanctae uirgini, & ex supernis descendisse unigenitum Dei, Deum Verbum, & quomodo incarnatus est, & quomodo ab ipsa in ueritate natus. Quot uero alia huiusmodi sunt? Solco autem, uelut promissi, non latius expatiari, ut ne opus mihi ad magnam molem excreseat. De alijs uero consequenter exponā, quae & contra Petrum, & contra alios Apostolos ementiuntur. Dicit enim, quod Petrus singulis diebus immersionibus, in aquas usus sit, priusquā ipse panem assumeret. Et uide ipsorum calumniam, & subdolam circuitu

latoriae

latoriae ipsorum doctrinae fraudem. Ab eo enim quod ipsi inquinati sunt, & lasciuus sepe multa faciunt in terra, ad persuasionem suae certitudinis, aqua large utuntur, quouidelicet seipso decipiant, purificationes per immersiones se habere putantes. Et hoc in Apostolos debacchari nō erubescunt, & quidem quū Dominus redarguat ipsorum improbitatem, in eo quod Petrus dixit, quando uenit ad lauandum pedes ipsius, Nō lauabis pedes meos in eternū. et illatio à Salvatore exijt, Nisi lauero pedes tuos, non habes partem mecum. Et illo rursus respondente, Non solum pedes, sed & caput. dicit Dominus, Qui lotus est semel, nō opus habet nisi ut pedes solum lauet, est enim mundus totus. Ostendit igitur, quod non oportet immersionibus uti, & moribus inutilibus, & praecipis ac doctrinis hominum. uelut etiam in altero Euāgelio concordat cum propheta, & dicit: Populus hic labijs me honorat, cor uero ipsorum procul est à me. Frustra autem colunt me, docentes doctrinas praecipia hominum. Alioqui qua de causa indignabatur pharisaeis ac scribis, utentibus lotionibus uercorum ac poculorum, & aliorum uasorum, & lauantes manus crebrō? Et perfecte pronunciat, quod illotis manibus edere, non inquinat hominem. Quare non solum immersiones horum subuertit, sed etiam lauare manus superfluum esse ostendit. & uolenti manus lauare, nō esse nocuum. Quomodo uero de esu carniū nō statim ipsorum dementia redarguetur? Primum quidem, Domino edēte pascha Iudeorum, pascha autem Iudeorum agnus erat, & azyma, hoc est panes non fermentati, & edebatur carnes agnē igne assatae, uelut etiā discipuli eius dicunt: Vbi uis ut paremus tibi ut edas pascha? Et ipse Dominus dicit: Abite in ciuitatem, & inuenietis hominem portātem amphoram aquae, & sequimini ipsum quo cūq; ingressus fuerit, & dicite patrifamilias, ubi est diuersorium, ubi faciam pascha cum discipulis meis? Et ostendet uobis cenaculum stratum, illic parate. Rursus autem ipse Dominus dicit: Desiderio desiderauī hoc pascha comedere uobiscū. Et non dixit simpliciter pascha, sed hoc pascha, ut ne quis ad suam rapiat opinionem. Pascha autem erat, uelut dixi, carnes assatae igne, & aliae. Verum ipsi dissipata uerborum ueritatis consequentia, dictum immutauerunt, id quod omnibus manifestum est ex coniunctis uerbis. Et discipulos quidem fecerunt dicentes, Vbi uis ut paremus tibi ut edas pascha? Et ipsum uidelicet dicentem: Non desiderio desiderauī carnes, hoc pascha comedere uobiscū. Vnde uero non deprehendetur ipsorum malicia, quum consequentia clamet uocem Non esse appositam? Nam pro eo quod dixit, Desiderio desiderauī, ipsi apposuerunt aduerbium Non. Ipse uero reuera dicebat, Desiderio desiderauī hoc pascha comedere uobiscū. At illi adscripta uoce Carnes, seipso seduxerunt, maliciose agentes ac dicentes, Non desiderio desiderauī hoc pascha carnes comedere uobiscū. Clarē autem ostenditur quod & pascha perfecit, & carnes edit, uelut antea dixi. Sed & per uisionem redarguuntur, quae reuelata est sancto Petro, per linteam habens omnes in se feras ac pecora, reptilia & uolatilia, & per uocem Domini dicentem: Surge, macta, & comede. Et quum Petrus diceret, Nequaquam Domine, nihil inquinatum aut immundum ingressum est in os meum. Dicit Dominus: Quae Deus purificauit, tu ne inquines. Reperietur enim ex duobus modis, ueritatis confirmatio. Siquidem enim dicent, contra omnia edulia sanctum Petrum sermonem extendere ac dicere: Nunquam inquinatum aut immundum introiuit in os meum, ut & boues & capras & oues & uolucres, inquinata apud ipsum dicantur, statim redarguentur ex priore ipsius uita. Nam Postquam uxorem duxisset, & liberos suscepisset, & socrum haberet, cōuenit saluatorem, ex Iudaeis originem ducens. Iudaei autem & carnibus uescuntur, & carnis esus apud ipsos non est abominabilis, neque interdicitus. Itaque cum ipse ab initio carnes ederet, aut etiā si dixerim usque quo cum Salvatore conuersationē incepit, ostendetur quod nihil inquinatum duxit ex his quae non inquinata dicuntur. Nam non contra omnia produxit

Esus carniū
Paschalium
Iudeorum.

produxit inquinatum & immundum, uerum de his quæ lex inquinata & immunda dixit. Quum autem hoc demonstratum sit, quod non de omnibus carnibus ipse dixit, uelut inquinatis & immundis, sed de his quæ in lege inquinatae sunt & immunda: Deus sanctæ CHRISTI Ecclesiæ characterem tradens, dixit ipsi, ut nihil inquinatum duceret. Omnia enim sunt munda, quæ cum gratiarum actione ac benedictione Dei accipiuntur. Imò etiam si de uocatione gentium ænigma habuit, ut ne putaret eos qui sunt in præputio inquinatos aut immundos, tamen indicatio Petri non de homine opinionem habuit, sed de interdicitis in lege, id quod omnibus clarum est, & nugatoria ipsorum ratio undiquaque dilabitur. Apostolorum autem nomina ad persuasionem eorum qui ab ipsis decepti sunt, per prætextum suscipiunt: librosque ex nominibus ipsorum fingentes, scripserunt ex persona Iacobi & Matthæi, & aliorum discipulorum, inter quæ nomina etiam Ioannis Apostoli nomen recensent, ut undiquaque ipsorum dementia deprehendatur. Non solum enim redarguit ipsos omnibus modis, dum dicit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, sed etiam quod sanctorum prophetarum testimonia, ex Spiritu sancto procedens, & ea quæ à Salvatore dicta sunt, exacte exponens, in singulis argumentis in Christo impletis proponit. A quibus prophetis hi seipso abalienarunt. Et statim ostendit, quomodo is qui ad Ioannem baptistam à pharisæis missi fuerant, ipse Ioannes respondet dicens: Ego uox clamantis in deserto, dirigite uiam Domini, quemadmodum dicit Esaias propheta. Et rursus ipse Ioannes dicit, testimonio à prophetis accepto, à Dauide inquam, quando Dominus mensas numulariorum euerit, ac dixit: Ne facite domum patris mei domum emporij: memor eius quod scriptum esset, Zelus domus tuæ exedit me. Et rursus ipse Ioannes dixit, quod Esaias uidit, quum esset in Spiritu sancto. Rursus autem idem sanctus Ioannes prædicans in Asia, mirabile opus fecisse narratur ad ueritatis delineationem. Quum enim uitam degeret admirandam, & dignitatem ueritatis ipsius decentem, & penitus non lauaretur, coactus est à Spiritu sancto progredi usque ad balneum, dixitque: accipite mihi quæ pertinent ad balneum. & quum comites ipsum sequentes mirarentur, uenit ad ipsum balneum. & ubi peruenisset ad eum qui lauantium uestes suscipere solet, interrogauit: Quis est intus in balneo? At olearius seruandis uestibus inseruiens, (in gymnasijs enim hoc officium aliquorum est, quotidiani alimenti acquirendi gratia) ad Ioannem dixit, Ebion intus est. Ioannes uero statim intelligens Spiritus sancti ductum, ob quam causam impulisset ipsum usque ad balneum uenire, uelut dixi, memoriæ uidelicet gratia, ut relinqueret nobis ueritatis argumentum, qui sint serui CHRISTI & Apostoli ac filij eiusdem ueritatis, qui uero uasa Diaboli, et portæ inferni, non ualentes contra petram, et ædificatam supra ipsam sanctam Dei Ecclesiam: statim ubi seipsum turbasset, & leuiter fleuisset ut omnes audirent, in testimonium ac declarationem impolutæ ueritatis doctrinæ: Festinate, inquit, fratres, egrediamur hinc ne cadat balneum, & pereamus cum Ebione qui intus est in balneo, propter ipsius impietatem. Et nemo miretur de eo quod audit, Ioannem cum Ebione congressum esse. Multo enim tempore beatus Ioannes in uita permansit, & usque ad Traiani regnum durauit. Quod autem omnes Apostoli auerterentur Ebionis fidem, & alienam à sua prædicatione & ab Apostolico characterem duxerint, omnibus manifestum est. Cæterum de sancto Paulo quo modo ipsum maledictis incessunt, multa dicere possum. Primum enim dicunt ipsum esse Græcum, & ex gentibus, profelytum autem factum esse postea. Quomodo igitur ipse dicit de seipso: Hebræus ex Hebræis, ex semine Abraam, de tribu Benjamin, iuxta legem pharisæus, abundantius æmulator existens patrum mearum traditionum. Et in alio loco dicit: Israelitæ sunt, & ego: semen Abraæ sunt, & ego. Et circūcisus octauo die. Et educatus ad pedes Gamalielis. Et, Hebræus ex Hebræis.

Miraculum à
Ioanne editū.

Paulus contra
Ebionem de-
fensus.

At,

At & horribilium reptilium horredi sulurri, & draconiformes sibili, & uanitatibus uenena. Cuius uero testimonium recipiemus? Ebionis & sodalium eius, aut sancti Petri dicentis: Sicut scripsit uobis frater meus Paulus, quæ nam sunt profunda ac difficilia intellectu, quæ in docti parumque firmi detorqueat per suam ignorantiam? Rursus autem sanctus Paulus etiam ipse testatur de his quæ à Petro dicta sunt, dicens: Et Iacobus & Ioannes & Cephas, qui uidebantur esse columnæ, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis. Etsi enim Tarsensem seipsum dixit, non ex hoc omnino datur occasio, his qui uoces uenantur ac obseruant ad suam ipsorum & credentium ipsis subuersionem, rem ita se habere. Nam & Barnabam dicit Ioseph aliquando uocatum, Barnabam uero transnominatum, hoc est filium consolationis, Leuiten, Cyprium genere: & non omnino quia Cyprius erat, non erat à Leui. Sic etiam sanctus Paulus, etiam si à Tarsos originem trahebat, non erat alienus ab Israël. Nam quum dispersi essent multi temporibus Antiochi illustris, & alijs temporibus quando incidit bellum, captiui facti ac dati in obsidionem, qui quidem captiui abducti sunt, permanserunt in quibusdam locis: qui uero hac de causa recesserunt, habitauerunt ubi quisque locum occupauit. Quem admodum etiam sanctus Hieremias de Israël dixit, uelut saepe hoc ipsum contigit, ut effugerint à facie hostium. Ait enim: Et ad Citienses si deueneris, neque illic tibi requies erit. Omnibus autem manifestum est, quod Citium Cypriorum insula appellatur. Citi enim Cyprii sunt, ac Rhodij. Sed et in Macedonia genus Cypriorum ac Rhodiorum habitauit. & ea de causa habetur in Macchabæis, quod exiuit semen ex terra Citiensium. Nam ex semine Græcorum est Alexander Macedo. Cæterum loco & sermone ita feruente, historiam de his recensui, quod mutatione locorum & habitationis facta, multi ex semine Israël per successionem alias regiones inhabitauerunt. dicebantur enim etiam singulas regiones patrias habere. Quemadmodum etiam filia Iothor defensionem Moysi patri nunciauerunt, quomodo remotis pastoribus, pecora ipsarum potasset, & illæ profectæ de hoc proprio patri narrauerunt. Et quum ille diceret, Cur festinastis hodie uenire ad ipsum? dixerunt: Vir Ægyptius liberauit nos à pastoribus, & hausit aquam, & potauit pecora nostra. Et statim idem dixit ad ipsas: Cur non adduxistis ipsum huc ut ederet panem? Quis autem non nouit quod Moses est filius Amram & Iochabet, Amram uero Chaath, Chaath Leui, Leui Iacob, Iacob Isaac, Isaac Abraam? Et non ab eo quod uocatus est Moses Ægyptius, omnino nobilitatis ac seminis intercidit consequentia. Hi igitur qui ab Ebione seducti sunt, relicta uia, ad multas distortas uias & accliuem semitam mentem conuerterunt. Amplius autem circuncisionem se habere iactant, hoc esse putantes signaculum ac characterem patriarcharum ac iustorum qui secundum legem uixerunt, per quam illis se adæquatos esse opinantur: & sanè à Christo eius confirmationem deducere uolunt, uelut etiam Cereinthus. Nam & hi iuxta nugatorium illius sermonem dicunt: Sufficiens est discipulo ut sit sicut magister eius. Circūcisus est enim, inquit, Christus, & tu circūcideris. Et ut per omnes modos confundantur erroris semina, quemadmodum frænum mari ex Deo definitum est, claustraque ac portæ arenæ terminus, & præceptum hoc: Hucusque progredieris, & non transgredieris, sed in teipso conterent fluctus tui, inquit: Sic etiam hi in seipsis consumuntur. At illic quidem ex diuino præcepto ad bonum ordinem maris, ex Deo dicta est terminatio: hic uero malicia & error à seipso excæcans mentem, & piam rationem auersans, contra seipsum uelut fluctus excitans, impias prius prædicatas ab ipsis opiniones alijs fluctibus in seipso collidens, & in seipso semper conterens, seipsum destruere anticipauit. Aut quemadmodum horrendum reptile quod seipsum uastat, & ad caudam conuertitur, hanc arrodens, & sic seipsum consumens. Hoc enim factum esse tradunt tempore quodam ab aspidibus, cōclusis in dolijs, ita ut singule alias consumpserit, & quæ reliquis sauior ac magis immanis fuit, solare

Citienses Cy-
prii dicuntur.

licta

Aspidogor-
gon.

licta superfuerit, quam fame coactam à propria cauda seipsam depascere incepisse, tradunt quidam naturalium rerum scriptores in Ægyptiorum regione. Vnde & cōgruenter nomen ipsi imposuerunt, propter caput Gorgonis, Aspidogorgona hanc appellantes. Sic etiam uana sapientia præditus Ebion, & sodales eius, seipsos conscindunt, & ab initio illa destruunt, ob quæ etiam se iactant. Christus enim seipsum non circumcidit, puer enim erat. Gloria uero misericordie Deo, quod seipsum proposuit Ebion, ut uera non confiteretur, ut & hoc ipsi in confutationem cederet. Si enim dixisset ipsum Deum ex supernis uenisse, & circumcisum esse octauo die à Maria: quum tunc Deus esset, et permisisset ex propria uoluntate, exhibuisset sanè circulatori probabilem circumcissionis rationem. Quando uero nudum hominem ipsum natum esse, et ab hominibus circumcisum profert, non amplius causa est puer, etiamsi octauo die circumcisus est. Non enim seipsum circumcidit, sed ab hominibus circumcisus est. Nam pueri nō circumcidunt seipsos, & neq; autores sunt suæ circumcissionis, sed parentes ipforum. Illi enim quū parui sint, pueriliter se gerunt ex ignorantia, et neque sciunt quid ipsis à parentibus contingit. Nos autem & Deum ipsum dicimus de cælo uenisse, & in utero uirginis Mariæ per tempus quantum pueri in utero gestari solent, permansisse, donec perfecte à uirgineo utero incarnationem et dispensationis mysterium sibi ipsi disponeret, per quod mysterium etiam circumcisus est uerè, & nō in apparentia, octauo die. Venit enim ad implendum legem ac prophetas, & non ad dissoluendum: & non ut legem alienam pronunciaret, sed ex ipso datam, & que usq; ad ipsum in figuris permanserit, quo in ipso & per ipsum rursus quod deficiebat in lege, impleteretur, ut figuræ ad spirituales perfectionem progressæ in ueritate, & ab ipso, & ab Apostolis ipse prædicaretur, non amplius figuræ existentes, sed ueritas. In hoc enim implebatur id quod in lege dictum est, quod usq; ad ipsius tempus durauit, & in ipso cessauit, atque in complementum transmutatum est, quod uidelicet dixit Sapphura: Cessauit sanguis circumcissionis filij mei, & non dixit, circumciderunt puerum meum. Non enim disponebat missus angelus ut circumcisio fieret, sed neq; sanguinem circumcissionis timens recessit, sed admonitionis gratia, quod puer sanguinè circumcissionis sedaturus esset, ubi quod audiuit, disposuit, discessit. Atq; audi qualis puer, præterquam de quo dixit propheta: Et uolent quod fuissent igne combusti, quia puer natus est nobis, & filius datus est nobis: genitum quidem puerum ostendens in ueritate, quo ueram incarnationem significaret. Filius uero datus est nobis, inquit, ut ostendat Dei uerbum ex supernis & filium Dei ipsum indicatū esse, & in utero incarnatum esse, & utraq; habere, Deum & hominem, ipsum Deum, ipsum hominē, ipsum filium ex supernis datum esse, ipsum puerum genitum esse, in quo cessauit circumcissionis sanguis. uelut etiam in Euangelio dicit, quando ueniebant Græci uolentes ipsum uidere, & ueniebāt ad Philippum, & dicunt ad ipsum: Ostende nobis Iesum. Et Philippus Andrea, & Andreas Iesu dicit: Quidam Græci uolunt te uidere. & statim Dominus respondet dicens: Nunc uenit gloria Dei, ut ostenderet circumcissionem quidem præterisse, carnalem illam, & quæ figuræ inseruit ad tempus. Verum in carne præputium habere in spiritu maiorem circumcissionem, quæ speculatur Christum, & ipsum in ueritate comprehendit. Si uerò uolunt hi dicere: quomodo igitur Christus circumcisus est? Nam propter multas causas circumcisus est, & primum ut ostenderet seipsum in ueritate carnem assumpsisse, propter Manichæum, & eos qui dicunt, in specie ipsum apparuisse. Deinde ut ostenderet quod non esset coessentialis corpus deitati, uelut Apollinarius inquit: sed neq; ipsum ex supernis detulisset, sicut dicit Valentinus. & ut confirmaret circumcissionem, quam olim dederat, iuste inseruisse usq; ad suum aduentum. Et ut non haberent Iudæi excusationem. Si enim non fuisset circumcisus, poterant dicere,

Circumcissionis Christi
causæ.

cere: Non potuimus CHRISTVM suscipere. Et aliàs oportebat ipsum, qui præceperat Abraam ut circumcideretur, signaculi apparentis gratia, dati uero ad figuram ueri ac inuisibilis: nunc circumcidi, & hoc signaculum confirmare. fiebat enim apprensus illa circumcisio propter hæstationem ipsius Abraam, quando sanctus & iustus ille in dubitatione dixit: Num centum annos nato filius gignetur? & Num Sarra anscula gignet filium? Et statim Dominus: Accipe mihi arietem triennem, & capram, & uacam, & cætera. & circa solis occasum ubi uidit faces ignis, & clibanū, & alia, dixit ipsi Deus per increpationem: Semen tuum inquilinum erit in terra aliena, & in seruitutē adigent ipsum per annos trecentos, certitudinis gratia propter hæstationē ob quam dixisti: Num centum annos nato filius gignetur? At ut ne seruitute pressum semen, ab idololatriæ ac incredulitatis Ægyptijs, obliuiscatur Dei patrū ipsius, imposuit ipsi et ipsis circumcissionē carnalem, ut uidentes recorderentur ac reuerentē, & non negent ipsum. Et durauit hæc usq; ad CHRISTVM. & hac de causa etiam ipse circumcidi uoluit, & homo factus est in ueritate ex supernis progressus ex patre Deus uerbum, & non deposuit deitatem, sed carnem gestauit in ueritate, perfectamq; incarnationē habuit, ac circumcisus est, omnia disponens in ueritate, ut & Iudæi, uelut dixi, excusationem non haberent, & Manichæi atq; alij redarguerentur. & ut circumcisus rationabiliter, circumcissionem dissoluere, & aliam maiorem ostenderet, nō uelut qui non haberet, & sibi ipsi constitueret, sed qui haberet quidem, ostenderet autem quod hac non amplius esset opus, sed maiore. Et quod statim genitus Deus erat, & non nudus homo, Magi clarè ostendunt. Nam post duorum annorum tempus, ut ostenderunt Hero-
Magorum historia.
di tempus stellæ, à bimatu, & infra, progressi in Hierusalem iidem Magi ubi interrogarunt & cognouerunt quod in Bethleem gignitur, & rursus exiuerunt stella ducente ipsos, & uenerunt à Hierosolymis in Bethleem, et ingressi inuenerunt ipsum cū matre sua Maria, & prolapsi adorauerunt ipsum, & obtulerunt munera. Si itaq; statim adoratur, non nudus homo est qui genitus est, sed Deus. Et nō post triginta annos, & non post baptisma CHRISTVS fit: sed statim CHRISTVS natus est à Maria uirgine Deus & homo. Quapropter etiam angeli statim hymnis celebrant dicentes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, inter homines bona uoluntas. & nunciant pastoribus dicentes: Natus est uobis CHRISTVS Dominus hodie in ciuitate David. Et non solum hoc à decepto Ebion ostenditur, sed etiam à duodecimo anno reperitur sedens in medio sacerdotum ac seniorū, interrogans ipsos, & quærens cum ipsis, & admirabantur ob sermonem gratiæ qui progrediebatur ex ore ipsius. Et non post trigessimū annū hoc faciebat, ut dicere possis, quod ex quo Spiritus uenit in ipsum, Christus factus est, sed statim à duodecimo, uelut dixi, anno, quemadmodum scriptum est in Lucæ Euangelio: imò etiam prius. Quum adhuc puer esset, inquit, ascendebant Ioseph & Maria in Hierusalem, ut adorarent in festo, & reflectebāt, & remansit IESVS, & quærebant ipsum in itinere, & inter cognatos suos, & non reperiabant. Habebat enim Maria cognationē. Quum autem reflexisset & reperisset ipsum, dixit ipsi: Quid nobis fecisti fili? ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te. in loco enim patris Ioseph ipsi fuit. non enim erat ipsi pater secundum naturam. Deinde Dominus ad ipsam dixit: Quid est quod quærebatis me? non sciebatis quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? significās quod templū in nomen Dei, hoc est patris ipsius edificatum est. Si itaq; à puero nouit templum, & patrem, non profecto nudus homo genitus est: neq; post trigessimū annum, postquam uenit in ipsum species columbæ, filius & Christus uocabatur, sed statim in his quæ patris ipsius sunt, ipsum esse oportere docuit. Quod aut Ioseph non erat pater ipsius, sed patris loco, audi eundem Euangelistam dicentem, qui uidelicet antea scripsit, ex persona Mariæ: Ego & pater tuus dolentes quærebamus te: quomodo rursus scribit: Erat autem Iesus incipiens esse

esse annorū circiter triginta, filius existens, uelut putabatur, ipsius Ioseph. In eo enim quod dicit, uelut putabatur, ostendit ipsum nō esse filium ipsius, sed putari. Deficiet me tēpus exponere pergentem ad ea que pertinent ad declarationē ueritatis, et ad cōfutationem inaniter sapientis Ebionis, & adulteratā ac uanā ipsius doctrinā. Vnde enim non fuerit manifestum, quod non pater erat Ioseph, sed loco patris habebatur.

» Ecce enim (inquit) uirgo in utero habebit, & pariet filium. & non dixit, Ecce mulier.

» Etrursus in alio loco dicit: Et pariet iuuenula, & dicent, non peperit. Quādoquidem enim aliqui Manichæorum & Marcionistarum dicunt ipsum genitum non esse, ob id pariet, & dicent, non peperit, quoniā non peperit Maria ex semine uiri. Et hi furiosi falsō dicunt ex semine uiri ipsam genuisse. Genuit igitur iuuenula in ueritate, et quod iuuenula uirgo uocatur, & huius reliquie purificatio erant inquinatorū, audi legem dicentem: Accipe mihi iuuenulam fuluā, ut electum uas Mariæ ostenderet, propter igneum ruborem deitatis Saluatoris conceptum in uirgine. ignis enim est Deus (inquit) cōsumens. & dixit lex, iuuenulam in qua iugum non ascendit super collum: ut ostenderet uirginem iuuenulā, quæ non nosset iugum nuptiarū uiri. Sed quid opus est mihi plurima disputare, quomodo rursus Esaias ex persona Domini dixit: Accipe tibi frustum chartæ nouæ magnæ: frustum quidem, propterea quod sit uirgo ex semine uiri, resecta autem sit à mixtura uiri, et quod resecta sit à naturali hominum consuetudine. Omnes enim homines ex semine uiri gignuntur. CHRISTI uero natiuitas, secundum naturā quidem ex muliere uirgine Maria incarnationem habuit, præter naturam uero resecta est à cōsequentiā secundū humanitatem: uelut etiā Iacob de seipso dicit, Ex germine filii mi prodiisti: & nō dixit, ex semine prodiisti. & hac de causa dicit sanctus Esaias propheta, imō potius Dominus ipsi dicit, Accipe tibi frustum chartæ: speciem consuetudinis significans, in qua omnia scribunt filij hominū, uelut etiam in centesimo trigesimo octauo psalmo dicit: In librum tuum omnes scribentur, dies formabuntur, & nemo in ipsis. Libro enim assimilauit uterum. Et ob id Dauid dicit: Imperfectionem meam uiderunt oculi tui, hoc est seminatum priusquā ego effigiarer, cognouisti me, & adhuc priusquā ego seminatus essem. Hebræus porro mirabiliter uerbum declarat, imperfectionē enim Golme uocauit, quod significat similitudinis grumū siue granum, nimirū quod nōdum in panem deuenit, ac pistum est, sed uelut à grano frumenti sectus grumus, aut tenuis particula quæ ex similitudine sit, sic æqualē speciei formam quæ fecatur ex homine ad seminationem exacte loquens ostendit, et dicit in Græcam linguam sermone translato imperfectionem, hoc est non factā adhuc in utero formationem, aut ante uterum, uiderūt oculi tui. Nouit enim omnia Deus priusquam fiant, uelut scriptum est. Cæterum per librum & frustum, uterus significatur. Et non dixit, sume tibi ipsi chartam, sed frustum, ob proprietatem præter hominum consuetudinē: chartæ, propter aptitudinē uteri ad hoc ut inscribatur: nouæ, propter nouitatem uirginis & impollutam integritatē: magnæ, magna enim reuera est Maria sancta uirgo coram Domino & hominibus. Quomodo enim non dixerimus hanc magnam, quæ incōprehensibilem concepit, quem cælum & terra capere nō potest: Ipse aut cum incomprehensibilis sit, secundum proprium propositum ac uoluntatem uolens comprehensus est, & non necessariō, nec coactus. Quapropter magnum est frustum, & nouum: magnum, propter miraculum: nouū, quia uirgo. Et scribe (inquit) in ipsum stilo hominis: et nō dixit, Scribet in ipsum quis stilo hominis, neque dixit, scribet in ipsum homo: ut ne prætextū reperiret Ebion. Si enim dixisset scribet in ipsum homo: habuisset quod diceret, homo Ioseph seminauit, & ex semine uiri genitu se est CHRISTVS. Verum Esaiæ ante septingentos quinquagintatres plus minus annos dixit, scribe: ut à tempore interualli omnis ueritas conspiciat, quod nemo potuit ante septingentos quinquagintatres annos seminare eum qui gigni deberet. Num igitur frustra

Iuuenula pro uirgine.

Liber pro utero.

Chartæ nouæ magnæ frustum.

frustra dicit propheta: Scribet non, sed ut ostenderet Spiritū sanctum qui erat in propheta, ipsum effectore fieri cōceptionis aduentus CHRISTI in carnē in ueritate. Spiritus enim sanctus superueniet in te, inquit angelus Gabriel ad Mariam, &c. At uero stilo hominis, est imagine hominis. Homo autem est CHRISTVS IESVS mediator Dei & hominum. Nam ex supernis uenit Deus uerbū, ex Maria uero homo, non de semine uiri genitus. Et propterea statim dicit propheta: Et ingressus sum ad prophetisam: ut ostendat prophetissam Mariam, & nō uxorem Achaz, uelut quidam errant, propter Ezechiam dictum esse putantes. Iam enim Ezechias undecim annos natus erat. Nono enim anno regni patris sui hoc uerbum prædicabatur: Ecce uirgo in utero habebit. Et postquam mortuus esset Achaz, ubi quatuordecim annis regnasset, statim dicit Scriptura: Et regnauit Ezechias, & erat annorū uiginti, dum ipse regnabat. Quomodo igitur quum in regno patris sui, qui quatuordecim annis regnauit, prædicabatur Emanuel, qui ex uirgine gignitur. Ezechias gignetur, qui uiginti annorū regnauit post patrem suum: et non magis apparebit his qui ratione præditi sunt, quod iam fuit natus, quando Propheta prædixit uerbum illud, tēpore regni Achaz patris Ezechiae: præsertim quum non fuerit prophetissa uxor Achaz, uelut omnibus manifestum est. Maria autem est quæ dixit, et uaticinata est: Ex hoc tempore beatam me dicent omnes generationes terræ. Ad quā ingressus est Gabriel, & nunciauit quod Spiritus uenturus esset in ipsam, qui in Esaiā loquutus est: & gignet filium, Dominū nostrum IESVM CHRISTVM per Spiritum sanctum, & nō à semine uiri, uelut illi desipientes & errantes maledica lingua effutiunt. Porro confutatus est uani illius etiam sabbatismus, itemque circuncisio, & quotidianæ in aquam demersiones ab ipso factæ. In sabbato enim plurima curare IESVS studet, & nō solum curat, sed etiam per duos modos medetur. præcipit enim curatis in sabbato, ut grabatū tollant, ac uadant. Sed & in sabbato lutum subegit, & cæci oculis imposuit. Est autem opus lutum subigere. Vnde gnari apostoli quod solutum esset sabbatum, ab ipsius cum ipsis cōuersatione ac doctrina, uellunt spicas in sabbato, torrent tēp ac edunt. Erat autem sabbatum secundarium primum, uelut habet Euangeliū. Varia enim sabbata decreuit lex. Aliud quidem, quod secundū septenariū dierum numerū reuoluitur, natura sabbatū: aliud uero propter subiacentes nouilunio secundū lunam, & consequentes festiuitates. uelut dies fixorum tentoriorum, & dies paschalis, quando agnum mactāt, & azyma comedunt. Insuper autem unum ieiunium ieiunant in anno, quod dicitur magnū: et aliud quod appellāt paruum. Quando enim incidunt hi dies, aut in secunda sabbatorum, aut in tertia, aut in quarta, sabbatū etiam ipsum ipsis decernitur. Quapropter post factam azymorum diem, et definitā sabbati diem, in sabbato ex natura, quod post azymorum diem in sabbatum computatum fuit, inuenti sunt transeuntes per sata, & uelabant spicas, & torrebant ac edebant: ostendentes quod solutū esset uinculum in sabbato decretum, quum uenisset magnum sabbatum, hoc est CHRISTVS, qui quietos nos fecit à peccatis nostris. Cuius figura erat Noë, quem ubi pater eius genitū uideret, iuxta prophetiam imponebat ipsi nomen Noë, dicens: Hic quietos faciet nos ex peccatis nostris, id est duris operibus nostris. Noë uero à peccatis quietos nō fecit, sed in CHRISTVM prophetauit Lamech, qui per Noë significat in ueritate. Noë enim requiē significat. Et Sebeth, quod sabbatū ac requiem interpretis, est CHRISTVS, in quo quietus factus est Pater, & sanctus eius Spiritus, & omnes sancti homines in ipso quieti facti sunt, quiescentes à peccatis. Hic est magnum illud sabbatum, & perceptū, cuius figura erat paruum sabbatū, quod inseruiebat usque ad ipsius aduentū, præceptum ab ipso secundum legē, & solutum in ipso, & impletū in Euangelio. Sic enim dixit: Dominus est filius hominis etiam sabbati. Vnde discipuli cōfidenter sabbatū soluunt. Nam & sacerdotes ante ipsos sabbatū soluerant, mactantes & Deo uictimas

Esaiæ locus explicatus

Sabbata uaria

Sabbatum magnum est Christus

offerentes, ut ne cessaret uictima perpetua, et quæ quotidie offertur. Non solum autem ipsi sacerdotes prædicebant soluendum esse sabbatum, per hoc quod non cessabant, sed etiam ipsa circumcisio sabbatum soluebat. Quum enim sepe gigneretur puer in sabbato, sublatio ac destructio sabbati per circumcisionem fiebat. Sic utriusque dissolutio prædicebat. ostendit enim, quod circumcidentes genitum in sabbato, si exacte supputare uoluerint octauam diem, inuenientes ipsam incidentem in sabbatum, & circumcidentes, opus penetrarunt, & sabbatum soluerunt. Si uero distulerunt, ut ne soluant sabbatum, nona deinceps peragunt circumcisionem, & soluerunt circumcisionem, & terminum præcepti octo dierum de ipsa. Imò neque erat perfecta prima circumcisio, sed signi gratia data est, et ad commonefactionem ipsorum postea, & propter hesitationem ipsius Abraam, uelut dixi, obiurgati, & figuræ gratia illius magnæ circumcisionis, quæ omnia secundum æqualitatem implet in his qui digni sunt. Etenim si hæc sanctificationis gratia erat, et hereditatis regni cælorum, ergo priuata est Sarra regno, et Rebecca, et Lia, & Rachel, & Iochabeth, & Maria soror Moysi, et omnes sanctæ mulieres, & non poterunt esse heredes regni cælorum, quum non potuerint circumcisionem Abraam habere, quam Deus ipsi dedit, iuxta horum rationem. Si uero non priuata sunt hæc regno cælorum, quantum non participes fuerint circumcisione: nihil ergo ualet nunc carnalis circumcisio. Quid uero iactat Ebion circumcisionem: quando etiam idololatram & sceleratam Ægyptij circumcisionem habent. Sed & Saraceni, qui & Ismaelitarum, circumcisionem habent. & Samaritarum ac Iudæi, & Idumæi, & Homeritarum. Plerique uero ex his non propter legem hoc faciunt, sed temeraria quadam consuetudine. Et in summa multum temporis consumo, dum in huius nugis uersor, propterea quod ipse frustra nititur in hoc dicto, quod ipse Saluator dixit: Sufficiens est discipulo ut sit uelut magister eius: ut & ipse iactare possit suam circumcisionem, propter ipsius Christi circumcisionem, quæ sanè in Christo recte peracta est. Attamen quando bestialis ille uult hunc sermonem de imitatione Christi accipere, non cunctabor ostendere quod non propter hoc dictus est. Statim enim declarat Dominus, dicens, quod non propter hoc dixit, sed propter persecutiones, & Iudeorum in ipsum debaculationem. & dicit: Si me persecuti sunt, etiam uos persequentur. Si me odio habuerunt, etiam uos odio habebunt. Non me dicitis dominum & magistrum: & bene dicitis, sum enim. Si igitur patrem familiam Beelzebul uocauerunt, quanto magis domesticos ipsius? Et non potest seruus esse super dominum suum, neque discipulus super magistrum suum. Sit autem absolutus per omnia discipulus, uelut magister: hoc est, paratus ad persecutionem & maledictionem, & quicquid mali infertur. Unde sanctus Paulus dicit: Imitatores mei estote, quemadmodum & ego Christi. Et non quod ille dominum suum imitabatur, uelut non oportebat, neque enim dicebat, Deus sum, aut filius Dei sum, aut Deus. Verbum sum: sed Ego sum minimus apostolorum. & Velut abortiuo uisus est etiam mihi. Si uero tu Ebion hoc dictum accipis de imitatione CHRISTI, & à circumcisione quam inaniter iactas, uis esse uelut magister, imò magis uelut dominus: ne in circumcisione ipsi te assimila, non enim tibi proderit. Transtulit enim Dominus huius tempus, uelut per multos testes clarè demonstraui. Venit enim, & impleuit, data perfecta circumcisione mysteriorum suorum, non in uno solo membro, sed toto corpore obsignato ac circumciso à peccatis: & non unam partem populi saluans, hoc est uiros solos, sed etiam totum populum Christianorum in ueritate, uirosque ac mulieres simul obsignans, & ad regni cælorum hereditatem liberaliter, & non defectuose uni solum uirorum ordini per imbecillitatem, signaculum exhibens, sed uniuerso populo per signaculum mandatorum ac bonæ doctrinæ regnum cælorum reuelans. Si uero uelut Dominus esse uisus Ebion, hoc est uelut magister, longe falleris. Ne in circumcisione illi assimilare, sed uoca Lazarum ex monumento, aut alium mortuum suscita, leprosos munda, aut cæcis uisum restitue, aut paralyti resolutum sana, si potes. Non potes autem, quia contrariè facis, incredulitate

Circumcisio
sabbati se mu-
tuo destruebatur

Saraceni.
Ismaelitarum.

incredulitate & uinculis carnis, & iustificationibus legis inexplebilibus occupatus. Si autem hæc facere non potes, ut non potes, propter tuam prauam fidem, non dico uelut CHRISTVS: non enim potes assimilari Deo, quum corruptibilis homo sis, & errore deceptus: imò neque nomē CHRISTI in diuinis signis inuocare poteris, & si inuocaueris, nihil efficies. Si uero etiam omnino operaris ut paralyticum restituas, habuit utique id per nomen IESU quod surrexit, & intelligentiam ab ipso accepit, ut tuum sabbatum non sufferat, sed per nomen eius qui ipsum sanauit, discat, Tolle grabatum tuum, & uade in domum tuam in sabbato. Iam uero à me relatū est, quod diuersimode unusquisque ipsorum de Christo sentit ac pronunciat. Aliquando quidem idem Ebion ex afflictu nudum hominem ipsum genitum esse dicens. aliquando autem ab ipso appellati Ebionæi, filium supernè ex Deo uirtutem adeptum esse asserentes, & hunc in tempore Adam ipsum induisse ac exuisse. Quorum diuersas opiniones in uirtute Dei subuertimus. Et quid mihi opus est amplius commorari in importuosis & reciprocan-tem aquam habentibus locis: qui alicubi alluuntur, alicubi exsiccantur, ex quibus piscium eruptiones sæpe fiunt, & pedibus eorum qui ripas horum locorum adeunt, damnū uelut iam dictum est, inferunt: ex eo quod inter pisces reptilia quædam sint uenenū eiaculantia, pastinacæ inquam, & dracænæ, carchariæque ac murenæ. Præteribo itaque locum, rursus Deo gratias agens, quod & hanc heresim in tergum reiecimur, non oscitanter, sed diligenter confutatam. Ad alias autem deinceps nos ipsos o charissimi demus, diuino auxilio implorato, quo promissionis complementum ipse per nos perficiat.

Contra Valentinum, qui & Gnostici appellantur, XXXI hæresim.

Post hos Ebionæos appellatos, quorum improbitatem pertransiimus, et per Dei uirtutem consequentes aliarum ferarum formas promissimus, uenena item reptilium ac morsus incutientes, utpote in doctrinis ipsorum, uelut in hiatu bestiarum uenum eiaculatis, aut horrendi reptilis & basilisci conceptas: ad Valentinorum hæresim explicandam transibo, confutationem ipsorum pro uiribus facturum, qui sanè etiam Gnosticorum nomen sibi ipsis imponunt. Et horum quidem differentiarum sunt decem, Valentinorum in una plaga somnij ipsorum, & coniugationibus, & octonarijs, & masculorum ac fœe differentiarum decem, minarum seculis uicissim æqualiter percussis. Et non amplius quidem iuxta tempora ordinis successione digeram, sed iuxta progressum ab altera ad alteram digrediar. In uno enim tempore hi omnes uelut fungi ex terra eruperunt, & uelut abominabilium ac graueolentium herbarum germina, & gramen spinosum, & uelut latebra multorum scorpionum, ex uno omnes tempore in uitam excreuerunt. Et sicut antea dixi, in star fungorum sua deformitate sub unum contactum apparuerunt. Velut etiam sancto Irengo iam de ipsis dictum est: contemporanei enim hi fuerunt. Unusquisque autem ab altero malam occasione colligentes, aliusque ab alio ampliorē adhuc doctrinam gratiam cupiens, sibi ipsi prauæ inuentionis differentiam effigiarunt, & omnes Gnosticos seipsos nominauerunt, Valentinus inquam, & qui ante ipsum fuerunt Gnostici, imò & Basilides, & Saturnilus, & Colorbasus, Ptolemæus item, & Secundus, atque Carpo-cras, & alij complures. Cæterum etiam si omnes hic nominauimus, propter exortus omnium in uno tempore cōiunctionem, tamen prauæ sationis uniuersiusque maleuolentiam priuatim ac seorsim explicabimus. Interim uero ad propositum hæresiarcham & tragœdiæ portam deueniemus, Valentinum inquam, et ipsius doctrinam. Valentinus igitur hic tempore succedit his qui antepositi sunt, Basilidi & Saturnilo, Ebionique ac Cerintho & Merintho, & sodales eius. Hi enim omnes uno tempore in uitam exorti sunt, modico autem tempore præcesserunt Cerinthus & Merinthus ac Ebion. simul enim cum his qui ante ipsos indicati sunt, excreuerunt. Patriam equidem ipsius, aut unde natus sit, plerique ignorant: nulli enim scriptori curæ fuit huius locum ostendere. Ad nos autem per auditum fama quædam peruenit, Quare non præteribimus, ut ne etiam

Hesiodi Theogonia.

huit s natalē locum indicemus. In ambiguo quidem est, an uera dicturi simus: tamē famam ad nos perlatam silentio non præteribimus. Dicunt enim ipsum fuisse Phreboniten Aegypti maritimum, in Alexandria uero institutum esse Græcorum literis. Vnde & imitatio Theogoniæ Hesiodi, deorum triginta apud ipsum Hesiodū reatorum. Et ipse fabulosa gentium poësi in mente sua concepta, & ab his qui cum ipso & ante ipsum à ueritate exciderunt, opinionem adeptus, etiam ipse uelut Hesiodus, alijs nominibus in alia transmutatis, mundum decipere uoluit. Nam & hic triginta deos ac cælos adducere uult, quorum primum est Profundum, uelut ipse mente delirus dixit: quomodo sanè & opinionis ipsius fundator Hesiodus chaos primū deorum dixit. Cui autem nō clarum est, chaos & profundum eandem significationem habere? Vide uero mihi circulatoris illius tragicam fabulam, & improbā doctrinā. Triginta enim hic, uelut dixi, sæcula adstruere uult, quæ & deos nominat, quindecim masculos & totidem fœminas esse dicens. Singula autē sæcula marē & fœminā, & iugum ac par, ipse & complices eius dicunt. Quindecim uero dualitates esse aiūt, quas coniugationes appellant, numero autem esse sæcula triginta. Vnam quaque uero fœminam gignere ex masculino sequentia sæcula. Esse autem hæc, uelut subiectū est, fœmineo nomine semper ad masculum palam appposito. Ampsiu, Auraan, Bucua, Tharthuu. Vbucua, Thardeadie, Merexa, Atarbarba, Vdua, Cesten, Vduuac, Eslem, Amphaim, Effumen. Vananin, Lamertade, Athameffumin, Allora, Cubiatha, Thamodan. Saddaria, Oren. Lanaphechudamphech, Emphiboche. Bara, Afsi, Vchame, Belim, Dexariche, Masemon. Et sic quidem compositi sunt, uelut iuxta cōiugationem maris & fœminæ. In cōsequentia uero iuxta successionem, sic. Ampsiu, Auraan, Bucua, Tharthuu, Vbucua, Thardeadie, Merexa, Atarbarba, Vdua, Cesten, Vduuac, Eslem, Amphaim, Effumen, Vananin, Lamertade, Athameffumin, Allora, Cubiatha, Thamodā, Saddaria, Oren, Lanaphechudamphech, Emphiboche, Bara, Afsi, Vchame, Belim, Dexariche, Masemon. Horum nominum interpretationes hæc sunt: Profundum & Silentium, Mens & Veritas, Verbum & Vita, Homo et Ecclesia, Paracletus et Fides, Paternus et Spes, Maternus & Caritas, Sēpermens & Intelligentia, Volūtas, quæ etiā Lux & Beatitudo, Ecclesiasticus & Sapientia, Profundus et Mistio, siue Coitus, Ageratus, id est, nō senescēs, et Vnio. Per se naturalis & Cōmixtio, Vnigenitus & Vnitas, Immobilis & Voluptas. Iuxta numerū uero successionis & cōsequentia, à superinnominato patre, qui & Profundū apud ipsos nominatur, usque ad hoc quod iuxta nos est cœlum, numerus horum triginta sic se habet. Profundum, Silentium, Mens, Veritas, Verbum, Vita, Homo, Ecclesia, Paracletus, Fides, Paternus, Spes, Maternus, Caritas, Sempermens, Intelligentia, Voluntas, siue Lux, Beatitudo, Ecclesiasticus, Sapientia, Profundus, Mistio, Ageratus, Vnio, Per se naturalis, Cōmixtio, Vnigenitus, Vnitas, Immobilis, Voluptas. Atque hæc quidem est triginta sæculorum ab ipsis fabulose confictorum tragicædia, & iuxta cōiugationem spiritualis uidelicet complementi uaniloquium. Quæ si quis comparans his quæ apud Hesiodum & Stesichorum, & alios Græcos poëtas sunt, adponat, inuenit sanè ex cōparatione quod eadem sint, & nihil aliud. Et ex hoc cognosceret, quod nihil aliud admirandum illi miraculorū heresiarchæ mystice se dicere profitentē. Nihil enim aliud quàm confictam Græcorum poëticam fabulosa gentium erroris ac doctrinæ expresserunt, nulla mutatione facta, quàm adulteratę apud ipsos barbaricę nominū effictionis. Sic enim dicit & Hesiodus: Primū omnium fit Chaos, sic Profundū dicunt: deinde Nox, Erebus, Terra, Æther, Dies, Amor, Metis siue cōsiliū, Mors, ærūna, Fatū, Nemesis, Momus, amicitia, Interitus, discordia, Senectus, Ate, Desiderium, obliuio, Somnus, pugna, Voluptas, cōtumelia, Letitia, splendor, Quies, fraus, Iucunditas, Lis. Et hic quidem numerus masculorum ac fœminarū secundum consequentiā, hoc modo numerum trigessimū habet. Si uero quis uelit inspicere

Triginta sæcula Valerini.

Triginta sæcula Hesiodi.

spicere quomodo hi fingentes unū ad aliud cōiungunt, is sic cōperit cōiuncta ac cōiugata inter se, prout poëtis uisum fuit. Nā profundū nocti ac silentio cōiunctū, terrā genuisse fecerunt. Alij uero cœlum, quod etiam Hyperionem uocauerunt. Idē uero terræ cōiunctum, mares ac fœminas genuisse dicunt, & eos qui sequuntur similiter, usque ad totā ipsorum productionē, uelut infinita & delira ipsius profundi nugacitas habet. Inuenias autē sic cōiuncta ac coniugata, & hoc modo componi potentia. Chaos, Nox, Erebus, Terra, Æther, Dies, Amor, Metis, Mors, Ærumna, Fatū, Nemesis, Momus, Amicitia, Interitus, Discordia, Senectus, Ate, Desideriū, obliuio, Sōnus, Pugna, Voluptas, Cōtumelia, Laticia, Splendor, Quies, Fraus, Iucunditas, Lis. Si uero quis ipsorū signum attendat, & cognoscere uelit quomodo à mūdānis ac Græcis poëmatis hi attoniti facti sint, frustra uelut insania correpti, excogitantes quæ nō oportet, ad uanū & inutile laborē, is inuenit ipsos tanto magis seductos. Vnde adhuc altius etiā perscrutantes, putauerunt se sua propria furiosa mente etiā defectū relictum excogitasse, quem relictū defectū, & omnipotentē, & opificē appellant, & creatore essentiarū. A quo rursus etiā posteriore octonarium post septem cœlos dicunt secundū primum octonariū alsimilatū creatū esse, quum ipse fuerit in octonario, & septē cœlos post seipsum fecerit. Et uelut defectui relictū impermixtū quod dā & nō effœminatū sæculum cōiungere uolunt, quod ad cōplementum hic uenerit, & ad inquisitionē animæ, quæ ex supernis à materna sapiētia uenit. Iam uero & Achamoth nomen exprimentes cōiungunt, quem etiā Saluatorem uocant, & terminū, et crucē, & finitorem, & traductore, & Iesum qui per Mariam uelut per canalem pertransiuit. Esse autē ipsum lucem à superno Christo, & ob id patronymice ac denominatiue uocari lucem, propter supernā lucem: & Christum, propter supernum CHRISTVM: & uerbum, propter supernū uerbum: & mentem similiter Saluatore dici. Semper uero transgredi suum patrē, illū opificē. Simul autē secū sursum ferre obediētes ipsi, ad supernas cōplementi cōiugationes. Et o horū nugacitatē, & tantā uanitatē. Apponam autē, uelut antea dixi, etiā uelut ipsi cōiugarunt poëticis & gentilibus fabulamentis suam ipsorū nugacitatem. Post tricenarium autem numerum, unum nomen medium & nō effœminatū, & post ipsum rursus secundum cōiugationem octonariū, inuentum ab opifice, qui rursus sic cōponi potest, & sunt nomina hæc, primus Exepaphos, Porphyrus, Clotho, Rhyacus, Lachesis, Epiphaon, Atropos, Hyperion, Asterope. Et hæc quidē horū poëtarum scena est, habens et alias multas nomenclaturas deorū apud ipsos nominatorū, masculorum ac fœminarū, aliter atque aliter apud quosdā appellatorū, qui etiā trecentorū sexagintaquinque numerū efficere possunt, & amplius, in occasione ac prætextū aliarū sectarū, quæ rursus hoc tragicū argumentū somniantes aggressi sunt ac instituerunt. Nam post prædicta nomina, Hesiodus et Orpheus ac Stesichorus genitū esse dicunt Cœiū & Tartarū, Saturnū & Rheā, Iouem & Iunonē, & Apollinem, Neptunumque ac Plutonē, & innumeros deinceps qui apud ipsos nominant. Multus est enim horum fraudulētus ex suspitione error, qui ubi nominum uanitatē concepit ac excogitauit, multas fabulas confinxit. Et hic est qui mentem illorū deceptorum seducere uidetur. Ridicula uero statim omnibus cōperiuntur hæc, qui secundū Deum illuminatā mentem habent. Porro præteritis his, rursus ex ipsorum libris, ad uerbum, & iuxta dictionis seriem, lectionis inquam ac libri ipsorum, hic appositionē faciam, & sunt hæc. Apud prudentes, apud animales, apud carnales, apud mundanos, Mens magnitudine inabolibilis, inabolibilibus salu-
tem. Innominatorū ego & arcanorū ac supercœlestium mentionem apud uos faciā, quæ neque à principatibus, neque à potestatibus, neque à subditis, neque ab omnibus intelligi possūt, uerū soli immutabilis intellectui manifesta sunt. Neque enim ab initio ipse per se pater in seipso complectebatur omnia, in seipso in innoticia, quem quidā sæcu-

Achamothē

Valerini epi
stolia.

lum ageraton, id est, non senescens appellant, semper iuuenem, masculum ac foeminam. Qui semper complectitur omnia, & non in aliquo continetur. Tunc intelligentia in ipso uoluit illam quam aliqui Notionem, siue Intelligentiam dixerunt, alij Gratiā proprie, propterea quod ipsa suppeditauit thesauros magnitudinis his qui sunt ex magnitudine. Qui autem uera dixerunt, Silentium appellauerunt: quia per cogitationem citra sermonem, omnia ipsa magnitudo perfecit. Sicut igitur antea dixi, incorrupta aeternitas uolens uincula rumpere, magnitudinem effoeminauit, ob appetentiam quietis ipsius. Et haec ipsi mixta edidit patrem ueritatis, quem proprie perfecti Mentem nominauerunt, quoniam exemplar prius existentis ingeniū erat. Postea uero Silentium naturalem unitatem lucis protulit cum Mente. Erat autem ipsorum conuentio, ipsum uelle: & edit ueritatem. Veritas autem a perfectis proprie nominata est, quia uere similis erat matri suae Silentio, ipso Silentio hoc uolente a diuisionibus lucis, tum masculi, tum foeminae, aequale esse, quo per seipsas, & haec in ipsis manifestare, his qui ex ipsa sunt, in ipsa insensibilia lumina diuisa. Postea Veritas maternam proferens lasciuiam, effoeminauit patrem suum in seipsam, & coiuerunt sibi ipsis incorruptibili mixtione, & non senescente commixtione, & edit quaternarium spirituale masculum & foeminam, exemplar prius existentis quaternarij, qui erat, Profundum, Silentium, Pater, Veritas. Hic autem quaternarius ex Patre & Veritate, est Homo, Ecclesia, uerbum, uita. Tunc complectentis omnia profundi uoluntate, Homo et Ecclesia paternorum recordati uerborum, coiuerunt inter se, & edit haec duodenarium lasciuorum, masculum & foeminam. Masculi itaque sunt, Paracletus, Paternus, Maternus, Sempermens, Voluntas, id est lux: Ecclesiasticae foeminae uero, Fides, Spes, Caritas, Intelligentia, Beatitudo, Sapientia. Postea uero Verbum & Vita, etiam ipsi laudis donum effingentes, inter se communicauerunt. Erat autem ipsorum communicatio ipsa Voluntas, & congressi ediderunt Denarium lasciuorum etiam ipsorum, masculorum ac foeminarum. Ex quibus mares sunt, Profundus, Ageratus, Per se naturalis, Unigenitus, Immobilis. Hi cognominationem in gloriam omnia complectentis fecerunt. Foeminae uero, Mistio, Unio, Commixtio, Unitas, Voluptas. Et haec cognominationem in gloriam silentij asciuerunt. Perfecto igitur per patrem ueritatis tricenario numero, quem ignorantes terreni numerant, & quum uenerint ad ipsum, non amplius numerum inuenientes, ad circulum reuertuntur, rursus ipsum numerantes: est autem hic, Profundum, Silentium, Pater, Veritas, homo, Ecclesia, Verbum, Vita, paternus, Maternus, paracletus, Sempermens, Voluntas, Ecclesiasticus, Fides, Spes, Caritas, Intelligentia, Beatitudo, Sapientia, Profundus, Ageratus, Per se naturalis, Unigenitus, Immobilis, Mistio, Unio, Commixtio, Unitas, Voluptas: tunc is qui omnia complectitur, insuperabili prudentia docuit uocari alterum octonarium, pro eo qui prius erat principalis octonarius, qui in tricenario numero manet: non enim erat magnitudinis prudentia, in numerum cadere: & constituit pro masculis masculos, Vnum, Tertium, Quintum, Septimum: Et foeminas, Binarium, Quaternarium, Senarium, Octonarium. Hic igitur Octonarius est, qui uocatus est pro eo qui prius erat octonario, profundo, patre, homine, uerbo & silentio, ueritate, ecclesia, uita: qui unitus est luminibus, & factus est tricenus absolutus, & prior ille octonarius quictus. quando profundum egressum est per magnitudinis fulcimentum uniri cum tricenario, hic tricenus erat. Nam reuera Pater ueritatis conuenit cum Ecclesia, & Maternus habuit uitam, & paracletus unitatem, & unitas uniebatur patri ueritatis, & pater ueritatis erat cum Silentio. Verbum uero spirituale comunicabat spiritui mistione & incorruptibili commixtione, faciens sine ipsis per se matris, indiuisibilem suam requiem. Tricenus igitur absoluens profunda mysteria, penitus nuptiarum exors, in incorruptilibus uiros incorruptibiles edidit, qui sane Unitalis filij nominati sunt, & delinearique uentures. Erant itaque ferè extra prudentiam, quiescentes sine intelligentia.

Nam

Octonarius
alius pro prin-
cipali constitu-
tus.

Nam quod quis facit, si non de eo uniuersaliter cogitat, non facit. Tunc sane geniti sunt uiri, quorum multitudinem ad numerum effari necesse non est: cogitare uero facile est. uniuersum enim proprium nomen sortitus est, propter arcanorum mysteriorum cognitionem. Silentium igitur uolens omnes ad electionem cognitionis impellere, commiscuit se secundo opposito octonario mistione incorruptibili, uoluntate autem intellectuali. Erat autem intellectualis ipsius uoluntas, Spiritus sanctus, qui in medio est sanctarum Ecclesiarum. Hoc itaque ad secundum octonarium demisso, persuasit etiam ipsum cum ipsa uniri. Nuptiae igitur perficiebantur in octonarij partibus, ita ut uniret sanctus Spiritus uni, & binarius tertio, & tertius senario, & octonarius septimo, & septimus binario, & senarius quinto. Totus autem octonarius conuenit cum uoluptate non senescente, & in corruptibili mistione. Non enim erat separatio inter ipsos, uerum commixtio erat cum uoluptate irreprehensibili, & edidit Quinarium lasciuorum, non effoeminatum. quorum nomina haec sunt: Fructuarius, Finitor, Munerator, Emeritus, Traductor. Hi Medietatis filij appellati sunt. Atque haec quidem ex parte librorum ipsius appositae, hucusque a me dicta sunt. Fecit autem hic praedicationem in Aegypto, unde sane uelut reliquiae uiperæ ossium, adhuc in Aegypto sementis ipsius restat, in Atrabite, & Prosopite, & Arsenoite, & Thebaide, & inferioribus partibus regionis maritimae, & Alexandriopolitanae praefectura. Sed & Romae reuersus praedicauit. Verum ad Cyprum progressus, uelut naufragium natura corporaliter passus, a fide defecit, & mente motus est. Antea enim pietatis ac rectae fidei partem in praedictis locis habere putabatur. Verum in Cypro deinceps ad extremam impietatem deuenit, & seipsum in ea quam praedicebat improbitate penitus immergit. Dicit autem ipse, et sodales eius, Dominum nostrum Iesum Christum, uelut dixi, & Saluatorem, & Christum, & Verbum, & crucem, & traductorem, & finitorem, & Terminum. Ex supernis uero corpus delatum esse asserunt, & uelut aquam per canalem, per Mariam uirginem penetrasse: nihil uero a uirgineo utero accepisse, sed ex supernis corpus habere, uelut dixi. Non esse autem ipsum primum uerbum, neque CHRISTVM post uerbum, eum scilicet qui supernus est in supernis saeculis. Verum hunc asserunt datum esse ob nihil aliud, nisi solum ut ueniret & saluaret genus, quod ex supernis est spirituale. Ceterum mortuorum resurrectionem negant, fabulosum quidam ac nugatorium dicentes: Non hoc corpus resurgere, sed aliud quidem ex ipso, quod sane spirituale uocant, uerum illorum solum qui apud ipsos spirituales atque animales appelluntur, si sane animales iuste uixerint. At materiales & carnales et terrenos uocatos penitus perire, & omnino non saluari: secedere uero unamquamque essentiam ad proprios suos productores, ita ut materialis materiae tradatur, carnalis & terrena terrae. Tres enim hominum ordines esse dicunt, spiritualium, animalium, carnalium. Ordinem autem spirituale seipsum dicunt, quemadmodum etiam Gnosticos, & neque labore opus habentes aliquo, quam sola cognitione & arcanis mysteriorum suorum uerbis. Quis uero ipsorum quodcumque uoluerit, intrepide facit, & nullius rei curiosus est. Omnino enim saluari suum ordinem dicunt, ut qui spiritualis existat. Alterum uero ordinem hominum in mundo, quem Animalium uocant, a seipso saluari non posse, nisi labore & iusta operatione seipsum salauerit. Materialem autem hominum ordinem in uita, cognitionem capere non posse asserunt: neque suscipere hanc, etiam si uelit is qui ex hoc ordine procedit, uerum simul cum anima & corpore perire. Suum uero ordinem spirituale saluari cum corpore, quod aliud quoddam interius est, & ipsi corpus spirituale imaginantes uocant. At animales fatigatos laboribus & opifice transgressos, sursum dari angelis qui cum CHRISTO sunt, nihil corporum ferentes, sed solum animas in perfectione cognitionis ipsorum repertas, & has opificem transgressas, dari angelis qui sunt cum CHRISTO, in nymphas ac sponsas. Talis est ipsorum tragedia, habens etiam plura his, ego uero solum ea quae natura necessaria duxi, ut in propatulum uenirent,

Hominum ordines tres.

*Irenaei locus
transcriptus.*

uenirent recensui, pro ut cognitio ad nos deuenit, unde originem traxit, & quibus temporibus uixit, & à quibus occasiones accepit, & quae sit ipsius doctrina, simulque cum quibus hoc malum in uitam exortum est, ex parte doctrinae eius ostendi. Reliquam uero ipsius nugacitatem non uolui à meipso componere, quum repperim apud sanctissimum Irenaeum, priscum illum, opus contra ipsum conscriptum. Quum itaque haecenus pauca haec recensuerim, quae deinceps sequuntur ex praedicto uiro seruo Dei, Irenaeo inquam integrè apponam. Habent autem sic: Quidam emissi ad ueritatē, introducunt sermones falsos, & genealogias uanas, quae sanè quaestiones magis exhibent, uelut Apostolus dicit, quam aedificationē Dei in fide: & per improbe collectam uim persuadendi, mentem imperitorum seducunt, ipsosque captiuos ducunt, maliciose tractantes eloquia Domini, prauis expositores probe dictorum fientes: & multos subuertunt abducunt ipsos praetextu cognitionis, ab eo qui uniuersa creauit ac ornauit. uelut qui alius quid ac maius habeant quod ostendant Deo, qui caelum & terram & omnia quae in ipsis sunt fecit, probabiliter quidem inducentes per uerborum artificium simplices ad quaerendi modum. Verum improbo perdentes ipsos, in eo quod maledicā et impiam ipsorum mentē efficiunt erga opificem, & in eo quod non diiudicare possunt mendacium à ueritate. Nam error per seipsum non ostenditur, ut ne denudatus deprehendatur: sed amiculo splendido callide ornatus, ut etiam ipsa ueritate ueriores seipsum exhibere uideatur imperitoribus, per externam apparentiam: quemadmodum à quodam praestantiore nobis dictum est de talibus, quod preciosum lapidem smaragdum, & magnae aestimationis apud quosdam, uirum contumelia afficit per artem illi assimilatum, ubi non affuerit qui probare potest. Quum uero ammixtum fuerit aes ad argentum, quis poterit facile hoc integre probare: Quo igitur non per nostram culpam corripiantur aliqui, uelut oves à lupis, non noscentes ipsos propter externas ouillae pellis insidias: quos caueat Dominus ipse nobis praecipit, similia quidem loquentes, dissimilia uero sentientes: necessarium arbitratus sum, ubi incidissem in libros ac commentarios Valentinii, uelut ipsi dicunt, discipulorum, & ubi cum aliquibus ipsorum confictatus sum, & opinionem ipsorum deprehendi ac prostravi, ut significare tibi o charissime mostrosa & profunda mysteria, quae non omnes capiunt, quoniam non omnes cerebrum expuerunt: quo & tu ea doctus, omnibus qui tecum sunt, ipsa manifesta facias, ipsosque admoneas ut demerentia & in CHRISTVM blasphemiae profunditatem uitent. Et sanè prout uires nostrae tulerint, opinionem eorum qui nunc falsa docent, de Prolemaeo loquor, qui stulosus est scholae Valentinii, breuiter & clare recensebimus. & occasiones dabimus pro nostra mediocritate ad illa subuertenda, aliena esse & inconuenientia ueritati, ea quae ab ipsis dicuntur ostensuri, etiam si aliam ad scribendum non simus assueti, neque in arte dicendi exercitati: sed ipsa dilectio nos impellat ad significandum tibi, & omnibus qui tecum sunt, ea quae haecenus fuerunt occulta, nunc uero per gratiam Dei in apertum uenerunt dogmata. Nihil enim est occultum quod non reuelabitur, et nihil absconditum quod non cognoscetur. Nec uero requies à nobis qui inter Celtas uersamur, & circa barbaram linguam ut plurimum occupati sumus, artem dicendi quam non didicimus, neque facultatem scriptoris, in qua exercitati non sumus, neque uerborum, neque uim persuadendi, quam non nouimus, sed simpliciter & uere ac uulgari more tibi ex amore scripta, tu amanter suscipies, & ipse apud te ipsum ea augebis, utpote qui poterior nobis existis, & haec uelut semina ac principia à nobis accipis, & in mentis tuae amplitudine ad maiorem fructum producendum multiplicabis, ea quae paucis à nobis sunt relata: & poterit declarabis his qui tecum sunt, ea quae debiliter à nobis sunt prolata. Et sicut nobis studium fuit, cum tu iam olim ipsorum opinionem cognoscere cupueris, ut non solum tibi ipsam manifestam faceremus sed etiam instructionem daremus, quae ipsam falsam ostenderemus: sic etiam tu liberaliter alijs inseruias, iuxta gratiam tibi à Domino datam, ad hoc ut non amplius distrahatur homines ab

ipsorum

ipsorum persuasionibus quae tales sunt. Dicunt enim in inuisibilibus ac innominatis altitudinibus, quoddam esse saeculum perfectum praexistens. Hoc uero etiam primum patrem, & Profundum appellant. Esse autem ipsum incomprehensibile & inuisibile, sempiternumque ac ingenitum, & in quiete ac requie multa per infinita temporum saecula fuisse. Cum ipso autem esse & Intelligentiam, quam sanè etiam Gratiam & Silentium nominant. & cogitasse aliquando hoc Profundum, à seipso omnium rerum principium producere ac emittere, & hanc emissionem quam emittere cogitauit, etiam uelut semen deposuisse, & hoc uelut in utero, in eo quod cum ipso est Silentio. Hoc uero suscepto semine eo, praegnans factum esse, & peperisse Mentem, similem & aequalem ei qui emisit ipsam, & quae sola capiat magnitudinem patris. At Mentem hanc etiam unigenitum uocant, & patrem & principium omnium. Simul autem emissam esse cum ipsa ueritatem, & esse hunc primum & ab initio productum Pythagoricum Pythagoricus quaternarium, quem etiam uniuersorum radicem uocant. Est enim Profundum et Silentium, postea Mens & ueritas: sensisseque hunc unigenitum propter quae emissus esset, & emisisse etiam ipsum Verbum & Vitam, patrem omnium post ipsum futurorum, & principium & formationem totius complementi. Ex Verbo uero & uita emissum esse per coniugationem, hominem et Ecclesiam. & esse hunc primum octonarium, radicem ac substantiam omnium, quatuor nominibus apud ipsos appellatum, profundi & mentis, & uerbi & hominis. Esse enim unumquemque ipsorum masculum et foeminam, hoc modo. primum quidem, primum patrem unitum esse per coniugationem suae intelligentiae. Unigenitum uero, hoc est Mentem, ueritati. Verbum autem uita, & hominem Ecclesiae. Haec uero saecula in gloria patris producta, uoluisse & ipsa de suo glorificare patrem, & emisisse emissiones in coniugatione, Verbum quidem & uitam post emissum hominem & Ecclesiam, alia decem saecula emisisse, quorum nomina haec dicunt. Profundus & Mistio, Ageratus & Unio, Per se naturalis & Voluptas, Im mobilis & Comixtio, Unigenitus & Felicitas. Haec sunt decem saecula, quae ite ex Verbo & uita emissae esse asserunt. Hominem uero etiam ipsum emisisse cum Ecclesia saecula duodecim, quibus haec nomina tribuunt: Paracletus & fides, paternus et spes, matas & sapientia. Haec sunt triginta erroris ipsorum saecula, quae silentio occultantur, & non cognoscuntur. Hoc inuisibile & spirituale est secundum ipsos complementum trifariam diuisum, in octonarium, & denarium, & duodenarium. Et propterea dicunt Saluatorem (neque enim Dominum appellare uolunt) triginta annis nihil in aperto fecisse, ostendentem horum saeculorum mysterium. Sed & in parabola operariorum in uinea missorum, triginta haec saecula manifestissime indicata esse asserunt. Mittuntur enim alij circa primam horam, alij circa tertiam, alij circa sextam, alij circa nonam, alij circa undecimam. Dum enim relatae horae inter se componuntur, tricenarium numerum explent. Vna enim, & tres & sex & noue & undecim, triginta sunt. per horas autem saecula indicata esse uolunt, & haec esse magna & admiranda ac arcana mysteria, quae colligunt ipsi: & sicubi quid ex his quae in scripturis dicuntur, suo figmento adaptare ac assimilare possunt. Itaque primum Patrem à solo eo cognosci dicunt qui ex ipso natus est, unigenito uidelicet, hoc est Mente: reliquis uero omnibus inuisibilem ac incomprehensibilem esse. Mens autem sola, ex ipsorum sententia, delectabatur conspectu patris, et magnitudinis immensae ipsius consideratione gaudebat, & reliquis quoque saeculis magnitudinem patris communicare meditabatur, qualis & quatus esset, et quod sine principio ac incomprehensibilis esset, & quod oculis percipi non posset. Detinebat autem ipsum Silentium ex uoluntate Patris, propterea quod uellet omnia ipsa ad notionem & desiderium inquisitionis praedicti primi patris sui perducere. Et reliqua quidem saecula similiter tacite quodammodo desiderabat productorem seminis sui uidere, et radicem principio

carentem

*Triginta saecula
la Valentini,
per Christum
approbata.*

carentem cognoscere. plurimum uero prae alijs impellebatur postremum & nouissimum duodenarij ab homine & Ecclesia producti saeculū, hoc est ipsa sapientia. & per tulit affectum citra complexum coniugis sui, ipsius uoluntatis. Qui affectus initium quidem habuit in mēte & ueritate, irruit autem in hoc saeculum peruersum, per prae xum quidem dilectionis, per culpam uero temeritatis. propterea quod non cum patre perfecto societatem habuisset, uelut mens ipsa. Affectum autem esse inquisitionem patris. Volebat enim (uelut dicunt) magnitudinem ipsius comprehendere. Deinde quum non posset, propterea quod rem impossibilem aggredetur, in ualde magna angustia fuisse, tum propter profunditatis magnitudinē, tum quod imperscrutabilis est pater. Itemq; ob amorē erga ipsum qui se semper ulterius prae dulcedine ipsius extendebat, ita ut postremum consumpra fuisset, & in uniuersam essentiam resoluta, nisi in fulcientem, et (extra inenarrabilem magnitudinē) uniuersa conseruantem potentiam incidisset. Hanc autem potentiam etiam Terminum uocāt, à qua conseruatum ac fulcitum esse hoc saeculum dicunt, ita ut uix redierit ad seipsum, & patrem incomprehensibilem esse crediderit, & priorem cogitationem deposuerit, cū affectu qui ex perturbata illa admiratione successerat. Quidam uero ex ipsis, ad affectum sapientiae & conuersionem, fabulantur ipsam impossibilem & incomprehensibilem rem aggressam, peperisse essentiam informem, qualem natura foeminea parere poterat. quam ubi cōsiderasset, primū quidem contristatam esse, propter partus imperfectionem: deinde timuisse, quum neque ipsum esse perfectē haberet, postea mentem motam esse ac desperasse, quarentem causam & quomodo absconderet id quod factum esset. Dum uero sic in affectib; uersaretur, accepisse conuersionem, & ad patrem decurrere tentasse, & aliquatenus hoc ausam uiribus defecisse, & supplicem patris factam esse. Cum ipsa uero etiam reliqua saecula rogasse, & praesertim mentē ipsam. Hinc dicunt primū initium habuisse essentiam ignorantiae, & tristitiae, & timoris & admirationis. At pater praedictum terminum ob hanc per unigenitum emittit in imagine propria in cōiugatum, ineffeminatum. Illum enim aliquando cum coniuge Silentio, aliquando & super masculum & super foeminam esse uolunt. Hunc uero terminum, etiam crucem, et redemptorem, & fructuarium, & finitorem & traductorem uocant. Verum per hūc terminum dicunt mundatam esse ac confirmatam sapientiam, & restitutam cōiugio. Separata enim cognitione ab ipsa unā cū accedente affectu, ipsam quidem intra complementum esse, cogitationem uero ipsius unā cum affectu separatā ac ablatam esse, et extra complementum emotam, esse quidem spiritualem essentiam, quae naturalis quaedam concitatio existit, informem uero & sine specie. propterea quod nihil cōprehendit, & ideo fructum debilem & foeminam ipsum dicunt. Postquā autem separata fuit haec extra complementum saeculorum, materq; ipsius restituta est proprio coniugio, unigenitum rursus aliam coniugationem emisisse, iuxta prouidentiam Patris, ut ne quod saeculum similiter ut illud afficeretur, CHRISTVM & Spiritum sanctum, ad confirmationem ac fulcimentum complementi, à quibus absoluta esse saecula. CHRISTVM enim docuisse ipsa coniugij naturam, ingeniti cōprehensionem cognoscantia, idonea esse ad declarandum inter ipsa Patris agnitionem. Et quod neq; capi neq; cōprehēdi potest, & quod neq; uidere neq; audire ipsum datur, sed per solum unigenitum cognoscitur, & causam quidem aeternae perpetuitatis ipsius Patris reliquis omnino incomprehensibilem esse. Verum generationis ipsius ac formationis comprehensibilem esse, per quam sanē aequalis est. Et haec quidem iam emissus CHRISTVS inter ipsos operatus est. At uero Spiritus sanctus adaequata ipsa omnia gratias agere docuit, & ueram requiem induxit. Et sic forma ac sententia omnia saecula equalia constituta esse dicunt, ita omnia masculini sexus, Mentēs & uerba, & homines, & Christi euaserint; et omnia foeminini sexus similiter Veritates, et Vitae, et Spiritus, et Ecclesie, Confirma

Terminus, quae sit potentia.

Confirmata uero in hoc omnia, et perfectē quietā facta, cum magno gaudio primum patrem hymnis celebrasse dicunt, et ipsum multae laetitiae participem. et pro hac beneficentia, una uoluntate ac sententia totum saeculorum complementum, cōsentiente Christo & Spiritu, & approbante ipsorum patre, unum quodque saeculum quod pulcherrimum atque florentissimum in seipso habebat cōportasse, & collationē fecisset atque his concinne complicatis, & diligenter unitis, emisisse problemata, ac emissiones in honorem ac gloriam Profundi, perfectissimum decorē & sidus complementi perfectum fructum IESVM, quem et Saluatorem appellatum esse, & CHRISTVM & Verbū, patronymicē ac denominatiuē, & secundum omnia, propterea quod ab omnibus esset, satellitesq; ipsorum in honorē eorundem eiusdem generis angelos si mul productos esse. Haec quidem igitur est tractatio, quae intra complementum ab ipsis dicitur, & affecti saeculi ac ferē perditū uelut in materia propter inquisitionem patris calamitas: & Termini ac crucis, & redemptoris, & fructuarij, & finitoris, & traductoris, sexangula compago: & primi CHRISTI cum Spiritu sancto exprenitētia à patre ipsorum posterior saeculis generatio: & secundi CHRISTI, quem etiam Saluatorem dicunt, ex collatione composita cōstitutio. Haec autē manifestē quidem dicta non esse, eo quod non omnes capiunt cognitionē: per mysteria uero à Saluatore in dicata esse in parabolis, his qui intelligere possunt, hoc modo: Triginta quidem saecula significata esse per triginta annos, uelut antea diximus, in quibus nihil in aperto Saluatorem fecisse dicunt: & per parabolam operariorum uinetae. Et Paulū manifestissime dicunt sepe nominare saecula. Insuperq; etiam ordinē ipsorum seruasse, dum dixit: In omnes generationes saeculorum saeculi. Sed & nos dum in gratiarum actionibus dicimus, in saecula saeculorum, illa ipsa saecula significare. Et ubicunq; saeculum aut saecula nominantur, relationem ad illa esse uolunt. At duodenarij saeculorum emissionem, significari per hoc quod Dominus duodecim annorum existens, disputauerit cum doctoribus legis: & per Apostolorum electionem, duodecim enim sunt Apostoli, & reliqua decem & octo saecula manifestari, per hoc quod dicunt: Post resurrectionē ex mortuis, decem & octo mensibus ipsum cum discipulis conuersatum esse. Sed & per primas nominis ipsius graecē scripti literas, per Iota uidelicet & ita, octo decim saecula signatē prout Graeci numerant significari. Similiter uero & decem saecula per literā Iota, quae in nomine ipsius prima est, significari dicunt. & propterea dixisse Saluatorem, Iota unum aut unus apex non praeteribit, donec omnia fiant. Caeterū affectum qui circa duodecimū saeculum contigit, significari dicunt per defectionē Iudae, qui duodecimus erat Apostolorū. Et quod duodecimo mense passus est. Vno enim anno uolunt ipsum post baptismū suum praedicasse. Insuper uero & in ea quae sanguinis fluxū patiebatur, manifestissime hoc indicari. Nam ubi duodecim annos ipsa passus fuisset, per Saluatoris praesentiam curatam esse, ubi tetigisset fimbriam uestimenti ipsius. & propterea dixisse Saluatorem: Quis me tetigit? ut doceret discipulos, mysterium in saeculis factum, & affecti saeculi sanationē. Quae enim duodecim annis passa est, illa uirtus est, dum extendebatur, & in infinitū fluere essentia ipsius, uelut dicunt: & nisi attigisset uestimentum ipsius, hoc est ueritatem primi quaternarij, quae per fimbriam significata est, resoluta fuisset in essentiam suam. Sed cessauit, & sedatus est affectus. Nam egressa uirtus huius (esse autem hanc Terminū uolunt) curauit ipsam, & affectus ab ipsa secessit. At uero Saluatorem ex omnibus existentem Omne esse, per hoc dictum ostendi dicunt: Omne masculinū aperiens uuluā. Nam hic quū Omne esset, aperuit uuluam cogitationis affecti saeculi, quae extra complementum emota est: quam sanē etiam secundum Octonariū uocant, de quo paulo post dicemus. Et à Paulo palam ob hoc dictum esse asserunt: Et ipse est omnia. Et rursus: Omnia in ipsum, et ex ipso omnia. Et rursus: In ipso habitat omne complementū deitatis. Sed & omnia

Christi duo Valentino.

Scriptura qua nuntur Valentino.

h instau

instaurata esse in CHRISTO per Deum, ita dictum esse interpretantur, & si qua alia huiusmodi sunt. Postea uerò de Terminò suo, quem pluribus nominibus appellant, duas ipsum habere actiones pronunciant, Confirmatiuam & Separatiuam, siue diuisiuam. Et quatenus quidem firmat ac fulcit, Crucem esse: quatenus uerò diuidit ac distinguit, Terminum. Et Saluatorē quidem sic dicunt actiones suas indicasse, & primum Confirmatiuam in eo quod dicit: Qui non portat crucem suam, & sequitur me, discipulus meus esse non potest. Et rursus: Tollens crucem suam, & sequitur me. Diuisiuam uerò in eo quod dicit: Non ueni mittere pacem, sed gladium. Sed & Ioan nem hoc ipsum significasse dicunt, dum dixit: Ventilabrum in manu eius, & purgabit aream, & colliget frumentum in horreum suum, paleas uerò comburet igni in extingibili, & per hoc actionē terminū indicasse. Ventilabrū enim crucem esse interpretantur, quæ consumat materialia omnia, uelut ignis paleas: purgat autem eos qui saluantur, uelut uentilabrum frumentū. Paulum uerò apostolum etiam ipsum huius crucis mentionem fecisse dicunt, hoc modo: Verbum enim crucis his quidem qui peccant stultitia est, nobis uerò qui saluamur, uirtus Dei. Et rursus, Mihi autem ne contingat in aliqua re gloriari, nisi in cruce Christi, per quē mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Talia equidem de complemento suo & figmento omnes dicunt, ad aptare enitentes ea quæ recte dicta sunt, his quæ male ab ipsis excogitata sunt. Et nō solum ex Euangelicis & Apostolicis scriptis demonstrationes facere conantur, per ueritates interpretationes, & malitiose adulterantes expositiones: sed etiam ex lege & prophetis: nimirum quum multæ parabolæ ac allegoriæ in ipsis relatæ sint, & ipsarū ambiguitas ad multa per expositionem trahi possit, callide ad figmentum suum ac dolose adaptantes, captiuos abducunt à ueritate eos qui non firmam fidem in unum Deum patrem omnipotentem, & in unum Dominum Iesum Christum filium Dei conseruant. Cæterum quæ extra complementum ab ipsis dicuntur, talia sunt: Cognitiōnem supernæ sapientiæ, quam etiam Achamoth uocant, emotam è complemento unā cum passione & affectu, dicunt in umbris & tectis locis efferuisse per necessitatem. Extra lucem enim & complementum edita est, in formis & sine specie, uelut abortus, eo quod nihil comprehendit: misertumque eius esse CHRISTVM, & per crucem propria uirtute extentum formasse, formatione secundum essentiam solum, non etiam secundum scientiā ac cognitionē: & ubi hoc fecisset, recurrisse contracta sua uirtute, atque illam reliquisse: quo percipiens afflictionem suam, propter emotionē è complemento appetat præstantiora, habens odorem quandam incorruptibilitatis in se relicto à CHRISTO & Spiritu sancto. Et propterea ipsam ambobus nominibus appellari, cum Sapientiam patronymicè, pater enim ipsius Sapientia uocatur: tum Spiritum sanctum, à spiritu circa Christum: formatamque ipsam ac sapientem factam esse, uerum statim euacuam, inuisibili cum ipsa conuersante Verbo, hoc est Christo, ad inquisitionem processisse lucis, quæ ipsam reliquerat, & non potuisse ipsam apprehendere, eo quod prohiberetur à Terminò: & hic Terminum prohibentē ipsam ab ulterio

Achamoth. nem supernæ sapientiæ, quam etiam Achamoth uocant, emotam è complemento unā cum passione & affectu, dicunt in umbris & tectis locis efferuisse per necessitatem. Extra lucem enim & complementum edita est, in formis & sine specie, uelut abortus, eo quod nihil comprehendit: misertumque eius esse CHRISTVM, & per crucem propria uirtute extentum formasse, formatione secundum essentiam solum, non etiam secundum scientiā ac cognitionē: & ubi hoc fecisset, recurrisse contracta sua uirtute, atque illam reliquisse: quo percipiens afflictionem suam, propter emotionē è complemento appetat præstantiora, habens odorem quandam incorruptibilitatis in se relicto à CHRISTO & Spiritu sancto. Et propterea ipsam ambobus nominibus appellari, cum Sapientiam patronymicè, pater enim ipsius Sapientia uocatur: tum Spiritum sanctum, à spiritu circa Christum: formatamque ipsam ac sapientem factam esse, uerum statim euacuam, inuisibili cum ipsa conuersante Verbo, hoc est Christo, ad inquisitionem processisse lucis, quæ ipsam reliquerat, & non potuisse ipsam apprehendere, eo quod prohiberetur à Terminò: & hic Terminum prohibentē ipsam ab ulterio

Iao nominis ratio. ri progressu dixisse Iao. Vnde Iao nomen factū esse dicunt. Quū autem nō posset pertransire Terminū, propterea quod affectui implicata esset, et sola foris relicta esset, omni afflictionis parti uariè ac multiplicis existentis, ipsam succubuisse, & pertulisse tristitiā quidē, quod non comprehendit: timorē uerò, ne quemadmodū ipsam lux, sic etiā uita ipsam destituat. Et ad hæc desperationē. Omnia uerò in ignorantia. Et non uelut mater ipsius prima Sapientia & seculū, alterationē in afflictionibus habuit, sed contrarietate. Accidisse uerò ipsi etiam alterā affectionē, ex conuersione uidelicet ad eum qui compage hanc uiuificauit. Et essentiā materiæ ipsam factā esse dicunt, ex qua mundus hic constitutus est. Ex conuersione enim omnē mundi & opificis animā generationē accepisse. Ex timore uerò & tristitia, reliqua initiū habuisse. A lachrymis enim ipsius factam

factam esse omnem humidā essentiam. A risu uerò lucidam. A tristitia autē & perturbatione, corporalia mundi elementa. Aliquando enim plorabat ac tristabat, uelut dicunt, eo quod sola relicta esset in tenebris & euacuatione. Aliquādo autem cogitans de luce quæ ipsam reliquisset, in lætitiā diffundebatur, ac ridebat. Aliquādo uerò rursus timebat. Aliquando desperabat, et mente mouebatur. Equidē multa hic deinceps tragœdia est ac imaginatio, uno quoque ipsorum aliter atque aliter audacter narrante, ex quali affectu, & ex quo elemento essentia generationē accepit. Quæ etiam meritò uidentur mihi nō omnes uelle in aperto docere, sed solos illos qui magnas merces proptatis mysterijs persoluere possunt. Non enim amplius hæc similia illis, de quibus Dominus noster dixit: Gratis accepistis, gratis date: sed remota & monstrosa ac profunda mysteria, quæ multo labore acquiruntur, ab his qui mendaciorū sunt studiosi. Quis enim nō impenderit omnia bona sua, ut discat quod è lachrymis cogitationis afflictio seculi, maria & flumina, & uniuersa aquosa essentia generationem acceperunt: Ex risu uerò ipsius, lux, & ex perturbatione ac desperatione corporalia mundi elementa: Volo autē etiam ipse aliquid conferre ipsorum fertilitati. Quandoquidem enim uideo quasdam aquas dulces esse, uelut fontes & fluuios & hymbres, atque huiusmodi: quæ uero sunt in mari, falsas: cogito mecum, non omnes ex lachrymis ipsius productas esse: propterea quod lachrymæ falsæ sint qualitate. Manifestū igitur, quod falsæ aquæ hæc sunt ex lachrymis. Verisimile est autē, ipsam in multa anxietate ac desperatione constitutam etiā sudasse. Hinc sanè iuxta argumentū ipsorum suspicari oportet, fontes & fluuios, et si quæ aliæ dulces sunt aquæ, generationē habuisse ex sudoribus, ipsius. Incredibile enim est, quum una sit qualitas lachrymarū, alias falsas, alias dulces aquas ex ipsis prouenisse. Hoc autem magis credibile est, alteras esse è lachrymis, & alteras è sudoribus. Quandoquidem uerò & calidæ quædam & acres sunt aquæ in mundo, cogitare quis potest, quid nam fecit, ex qua parte has emisit. Tales enim fructus argumento ipsorum conueniunt. Quum igitur pertransisset omnem afflictionem mater ipsorum, & uix perminuisset, ad supplicationem conuersam ipsam esse lucis, quæ ipsam reliquerat, hoc est CHRISTI, dicunt. Qui quum reuersus esset ad complementum, ipse quidem, ut uerisimile est, piger erat ad hoc ut rursus descenderet: demisit autem paraclitum ad ipsam, hoc est saluatorem, patre omnem uirtutem ipsi dante, & omnia sub potestatem tradente, & seculis rogantibus, ut per ipsum omnia crearentur uisibilia & inuisibilia, throni, deitates, dominationes. Emitterit autem ad ipsam cum coætaneis suis angelis. At uerò Achamoth ipsum ueritatē esse dicunt, & primū quidem tegmen & uelamen imposuisse ob uerecundiam: postea uerò ubi uidisset ipsum cum uniuersa fructuositate sua accurrisse ad ipsum, uirtute accepta ex conspectu eius. & ipsum formasse eam formatione secundum cognitionē, & afflictionū ipsius curationē fecisse, ita ut ipsas ab ipsa separaret, easque non negligeret, (non enim possibile erat ipsas deleri, uelut illas priores, propterea quod in habitu iam cessissent, & ualidæ essent) sed cerne ret per discretionem, quo confunderet & stabiliret, & ex in corporali affectu in corporalem materiam ipsas transmutaret. Atque sic aptitudinem & naturam in duxisse ipsis, ut in compages ac corpora uenirent, ad hoc ut duæ essentiæ fierent, mala affectuum ac uitiorum, & affectuosa ex conuersione. Et propterea per uirtutem dicunt construxisse Saluatorem ipsam Achamoth, ut ab affectu liberata sit, & per gaudium speculationem luminū in ipso conceperit, hoc est angelorum qui cum ipso erant. et ubi ipsos concepit, peperisse docet fructus secundum imaginem, partum spirituale ad similitudinem satellitū Saluatoris factum. Quum igitur tria hæc iam supposita sint ex ipsorum sententiā, primū quod ex affectu est, quod erat materia: secundum quod ex conuersione, quod erat animale: tertium quod peperit, hoc est spirituale: sic conuersa est ad formationem ipsorum. Verum spirituale non potuisse ab ipsa formari, quoniam coessentialia ipsi

fuit. Conuersam autem esse ad formationē essentiae suae animalis factę ex cōuersione, proposuisseq; doctrinas ex saluatore. Et primum formasse ipsam ex animali essentia dicunt, Patrem & Regem omnium, tum coessentialium ipsi, hoc est animalium, quae sanę dextra appellat: tum eorū quae ex affectu & materia sunt, quae sinistra uocāt. Omnia enim quae circa ipsum sunt, clandestinē formasse ipsum asserunt, commotum à mare. Vnde etiā Metropator, id est matrē ac patrem, et Apator, id est patre carentē, et opificem ac patrem ipsum uocant: dextrorsum quidē patrē dicentes, hoc est animalium: sinistrorsum uerò opificē, hoc est materialium: simul omnium autem, regem. Etenim Cogitationē hanc uoluisse omnia in honorē seculorū facere, & imagines ipsorum fecisse dicunt. Imò potius saluatorē per ipsam fecisse. Et seipsam quidē in imagine inuisibilis patris seruasse, ut ne cognosceretur ab opifice: illum uerò in imagine unigeniti filij. Archangelos autē & angelos ab his factos, in imagine reliquorū seculorum. Patrem igit ac Deum ipsum factū esse dicunt, omnium quae extra complementū sunt animalium ac materialium factorem. Discreuisse enim ipsum duas essentias confusas, & ex incorporis corporales fecisse, atq; sic coelestia ac terrestria creasse, & factum esse materialium ac animalium, dextrorum ac sinistrorum opificem, leuiumq; ac grauiū, & eorum quae sursum feruntur, & eorum quae deorsum subsidunt. Septem enim ipsum coelos construxisse, supra quos opificē esse dicūt, & propterea Septenariū ipsum uocāt. Matrē uerò Achamoth Octonariū conseruantē numerum primogeniti, ac primi octonarij ipsius cōplementi. At septē coelos non esse intelligibiles dicunt, uerūm angelos ipsos esse asserunt. Sed & ipsum opificem angelū esse Deo similē. uelut etiam Paradisum, qui supra tertium coelum est, quartum angelū uirtute ac potētia esse dicūt. Et ab hoc aliquid accepisse Adam, conuersatum in ipso. Hęc autem dicunt opificē putasse à seipso fabricare, uerum fecisse ipsa Achamoth producēte. fecisse enim coelum, quū non nosset coelū: et formasse hominē, quum non nosset hominē: et terram protulisse, quū ignoraret terram. Et sic in omnibus ignorasse ipsum dicunt ideas ac formas eorum quae faciebat, & ipsam quoq; matrem. Seipsum autem solum putasse omnia esse. Causam uerò ipsi fuisse matrem huius opinionis dicunt, quae sic ipsum producere uoluerit, caput quidem ac principium primae essentiae, dominum uerò totius negocij. Hanc autem matrē etiam Octonariū uocant, & Sapientia, & Terram, & Hierusalē, & Spiritum sanctum, & Dominū masculino genere. Habere uerò ipsam medietatis locum, et esse quidem supra opificem, infra uerò aut extra complementum usque ad consummationem. Quando quidem igitur materialem essentiam ex tribus affectibus constare dicunt, timore, tristitia, & desperatione: & ex timore quidem ac conuersione animalia constitutionem accepisse: ex conuersione quidem opificem generationē habuisse uolunt, ex timore uerò omnem reliquam animalem substantiā, uelut animas brutorū animantium ac bestiarū ac hominum. ob id quum ipse imbecillior fuerit ad cognoscēdum aliqua spiritalia, putasse se solū Deum esse, & per prophetas dixisse, Ego Deus, & praeter me nullus. Ex tristitia uerò spiritaliae malicias factas esse docent: unde etiā diabolus generationem habuisse, quem etiam Dominum mundi uocant, & daemōnia & angelos, & omnem spiritualem malicie substantiam. Ceterum opificem filium matris ipsorum dicunt, Mundi uerò dominū opificis creaturā. Et mundi dominum scire ea quae supra ipsum sunt, quia spiritus est malicie. Opificē uerò ignorare, ut pote qui animalis sit. Habitare autē matrem ipsorū in supercoelesti loco, hoc est in medietate. Opificē uerò in supercoelesti, hoc est in septenario. Mundi dominum autem in mundo apud nos. Ex perturbatione deinde ac desperatione, uelut ex ignobiliore, corporalīa, uelut antea diximus, mundi elementa facta esse. Terram quidem circa perturbationis statū. Aquam uerò circa timoris lachrymarū motum. Aërem circa tristitiaē stabilitatem. Ignem autem ex omnibus ipsis prouenisse, mortemq; ac corruptionem, quemad-

Dextra & sinistra quae.
Metropator
& Apator.

Opificis ignorantia.

Matris Octonarij nomina.

quemadmodum etiam ignorantiam in tribus his affectibus occultatam esse docent. Porro ubi mundū creasset Opifex, fecisse ipsum etiam hominē Terreum, non ex hac arida terra, sed ab inuisibili essentia, ex diffusili ac fluxili materia acceptum, et in hunc insufflasse animalem decernunt. Et hunc esse eum qui ad imaginem ac similitudinem factus est. Iuxta imaginem quidem, materialem esse, similem quidem, sed non coessentialē Deo. Iuxta similitudinem uerò, Animalem. Vnde etiam Spiritum uitae essentiam ipsius dictā esse, quum sit ex spiritali defluxiōe. Postea autem circumdatam ipsi dicunt pelliceam tunicā, quam sensibilem carnem esse uolunt. Porro partum matris ipsorum ipsius Achamoth, per quem speculationē angelorum, qui circa Saluatorē sunt peperit, coessentialē matri existentem spiritualem, & ipsum ignorasse opificē dicunt, & clandestinē depositum esse in ipsum, ipso non sciente, ut per ipsum in animam quae ab ipso est seminata, & in materiali hoc corpore gestatus, & in his etiam auctus, paratus fieret ad susceptionem perfecti. Latuit igitur, uelut dicunt, opificem, ille consemnatus, cum insufflatione ipsius spiritalis homo, per inenarrabilem prouidentiam ab ipsa Sapientia. Sicut enim matrem ignorasse, ita etiam semē eius dicunt, quod ipsum sanē Ecclesiam esse uolunt, exemplar supernae Ecclesiae: & hoc etiam in seipsis esse censent, ut habeāt ipsi animam quidem ab opifice, corpus uerò à terra, & carnem à materia, spiritualem uerò hominem à matre Achamoth. Quum igitur tria sint, Materiale quidem, quod etiam Sinistrū uocāt, necessariò perire dicunt, utpote quod nullam in corruptibilitatis spirationem ostendere possit: Animale uerò, quod & dextrū appellant, ut quod mediū sit inter materiale & spirituale, eò secedere quocumque tandem inclinationem fecerit. Spirituale uerò emissū esse, quo hic animali coniunctum formetur, coeruditum ipsi in conuersione. Atque hoc esse dicunt Sal & Lucē mundi. Opus enim habebat animalibus & sensibilib. disciplinis, per quas etiam mundum constructū esse dicunt. Sed & Saluatorē ad hoc animale aduenisse: nam & liberum arbitriū id habet, ut ipsum saluet. Quae enim saluare uolebat, eorum primitias ipsum suscepisse dicunt. Ab Achamoth quidē spirituale, ab opifice uerò indutum esse animalem CHRIS TVM, à dispensatione uerò circumdatum esse corpus animalem essentia habens, uerūm arcano artificio constructū, ad hoc ut & inuisibilis & impalpabilis, ac afflictione exors factus sit. Materiale uerò nihil ipsum suscepisse dicunt. Non enim esse materiā capax salutis. Perfectionem autē fore, quando formatum ac perfectum effectum fuerit cognitiōe omni spiritali, hoc est Spirituales homines perfectam cognitionem de Deo & de Achamoth habentes, & seipsos mysterijs initiatos hos esse asserūt. Erudiuntur enim in animalibus rebus animales homines, qui per opera & nudam fidem confirmantur, & perfectam cognitionem non habent. Esse autem hos nos, qui ab Ecclesia sumus, dicunt. Quapropter etiam nobis bona opera necessaria esse pronunciant. aliter enim impossibile est saluari. Seipsos uerò non per opera, sed propterea quod ex natura spiritaliae sunt, penitus & omnino saluari docent. Quemadmodū enim terreum impossibile est particeps fieri salutis, non enim capax eius esse ipsi dicunt: sic rursus ijdem impossibile esse uolunt, spirituale corruptionem suscipere, in quibuscunq; tandem operationib. uersentur. Quo enim modo aurū in caeno depositū non amittit pulchritudinē suam, sed propriam naturā conseruat, caeno nullam iniuriā auro inferente: sic etiam seipsos dicunt in quibuscunq; materialibus actionib. uersentur, minime laedi, neque abijcere spiritaliae substantiā. Quapropter sanē etiam interdicta omnia intrepidē qui perfectissimi sunt faciunt, de quibus scripturae affirmant, quod facientes ipsa regnum Dei non possidebunt. Etenim quae simulachris dicata sunt, indifferēter edunt, neque inquinari ab ipsis putantes. Et ad omnes festiuas gentium delicias ad honorem simulachrorum sientes, primi conueniunt, ut aliqui ipsorū neque à spectaculo apud Deū & ho-

Homo materialis & animalis.

Homo spiritalis.

Valentiniani omnia etiam interdicta faciunt.

mines odioso, eorum qui cum feris depugnant, & gladiatoriam artem in hominum cædem exercent, abstineant. Alij etiam uoluptatibus carnis ad satietatem inservientes, carnalia carnalibus, & spiritualia spiritualibus attribui dicunt. Et quidam ex ipsis mulierculas, quæ clandestinè ab ipsis hac doctrina erudiuntur, corrumpunt: uelut se pissimè ab aliquibus ipsorum deceptæ, & postea ad Ecclesiam Dei conuersæ sceminae, etiam hoc ipsum cum reliquo errore confessæ sunt. Alij palàm omni pudore exuto, quascunq; amauerint sceminas, eas à maritis auulsas sibi uxores duxerunt. Alij rursus modestè ab initio, uelut cum fororibus se habitare simulant, progressu temporis deprehensi sunt, prægnante sorore à fratre facta. Sed & alia multa detestanda ac impia facientes, nobis qui propter timorem Dei etiam cogitatione ac uerbis peccare cauemus, insultant, uelut idiotis, & nihil scientibus. Se ipsos uerò exaltant, perfectos se appellantes, & semina electionis. Nos enim in usu gratiæ accipere dicunt, & propterea ipsa spoliari: Se ipsos autè priuatim parta, quæ ex supernis ab inenarrabili et inno minata coniugatione descendit, gratiam habere, & propterea adijci eam ipsis. Quapropter etiam omni modo oportere ipsos semper coniugationis mysteriū cogitare ac meditari. & hoc stupidis persuadēt his uerbis, sic dicentes: Quicumq; in mundo natus ac degens, uxore non amauerit, ut ipsi commixtus sit, nō est ex ueritate, & nō procedet ad ueritatem. Qui uerò ex mundo natus est, & mixtus fuerit mulieri, nō procedet ad ueritatem, propterea quod in concupiscentia mixtus est mulieri. Ob id igitur bonos animales nos nominant, & ex mundo esse dicunt, & necessariam nobis continentiam & bona opera, ut per ipsa ueniamus ad medietatē. Ipsi autè spiritualibus ac perfectis appellatis, nequaquam. Non enim operatio ad complementum inducit, sed semen quod illic parum emittitur, & hic perficitur. Quum uerò omne semen perfectum factum fuerit, Achamoth matrē suam discedere de medio loco dicunt, & intra complementū ingredi, & recipere sponsum suum Saluatorem, eum qui ex omnibus factus est, ut coniugatio fiat Saluatoris & Sapiētiae, ipsius Achamoth uidelicet. & hoc esse sponsum & sponsam, nuptiarum uerò domum totū complementū. At uerò spirituales ubi animas exuerunt, & spiritus intellectuales facti sunt, inuisibiliter & incōprehensibiliter intra complementum ingressos, sponfas attribui angelis qui sunt circa Saluatorem. Opificem uerò etiam ipsum transire in matris Sapiētiae locum, hoc est in medietatem, iustorū item animas requiescere etiam ipsas in medietatis loco. Nihil enim animale intra complementum transire. His autem sic factis, ignem latitantem in mundo ubi effulsit & exarsit, omnemq; materiā consumpsit, simul cum ipsa consumptum iri, & ad hoc ut non amplius sit necessarium esse dicunt. Ceterum opificem nihil horum nouisse pronunciant ante Saluatoris aduentum. Sunt autem qui dicunt, emisisse ipsum etiam CHRISTVM filium proprium, sed animale. & de hoc per prophetas loquutum esse. Esse autem hunc qui per Mariā transiuit, quemadmodū aqua per canalem transit. Et in hunc in baptisate descendisse illum qui est ex cōplemento ex omnibus Saluatorem, in specie columbæ: fuisse autem in ipso idem semen ipsius Achamoth spiritale. Itaq; Dominū nostrum ex quatuor his compositum fuisse dicunt, conseruantē figuram primogeniti ac primarij quaternarij: ex spirituali, quod erat ab Achamoth: ex animali, quod erat ab opifice: ex dispensatione, quod erat constructū arcana arte: & ex Salvatore, quod erat columba quæ in ipsum descendit. Et hoc quidem afflictionis exors permanisse. Non enim possibile erat ipsum pati, quum nō apprehensibilis & inuisibilis esset. & propterea quū adduceretur ipse ad Pilatum, depositum in ipsum CHRISTI spiritum sublatū esse. Imò neq; semen à matre passum esse dicunt. Lætionis enim expers est, & inuisibile, quod est spirituale, etiam ipsi opifici. Passus est igitur ex ipsorū sententiā animalis CHRISTVS, & qui ex dispensatione arcano modo constructus est: quo ostenderet ipsius mater figurā superni CHRISTI, illius

Mundi consumptio per ignem.

Christus qui passus sit.

illius qui extentus est in cruce, & formauit Achamoth formatione secundum essentiam. Omnia enim hæc figuras illorum esse dicunt. At animas quæ habuerunt semen Achamoth, meliores fuisse dicunt quàm reliquas, & ideo plus dilectas fuisse ab opifice, ignorante causam, & ab ipso tales esse putante. Quapropter & in prophetas constituit ipsas, & sacerdotes ac reges. Et multa ab hoc semine dicta esse per prophetas narrant, utpote quorum animæ altioris sint naturæ. Multa uerò etiam matrē de superioribus dixisse ferunt, sed & per hoc semen, & per animas ab hoc factas. Et deinceps diuidunt prophetas, aliquid à matre dictū esse uolentes, aliquid à semine, aliquid ab opifice. Sed & IESVM similiter, aliud à Salvatore dixisse, aliud à matre, aliud ab opifice. uelut in progressu orationis ostendemus. Opificē uerò, ut qui ea quæ supra ipsum sunt ignoret, moueri quidē propter ea quæ dicuntur: contempnisse uerò ipsos, quum aliās aliam causam putasset, q̄ spiritum qui prædicit, habens & ipse propriū quendā motū, aut hominē, aut manuum complexū. Et sic ignorantē permanisse usq; ad aduentum Domini. Vbi uerò uenisset Saluator, didicisse ipsum ab illo omnia dicunt, & bene uolū ad ipsum accessisse cum omni uirtute sua. Et ipsum esse Centurionē in Euangelio, qui dicit ad Saluatorem: Nam & ego sub potestate mea habeo milites & seruos, et quodcunq; mādauero faciunt. Absoluturū porrò ipsum esse gubernationē mūdi usq; ad opportunū tempus, maximè uerò propter Ecclesiæ curam. Imò etiam propter cognitionē præparati ipsi præmij, quia in matris locū transibit. At uerò hominū tria genera constituit, Spiritale, terreū, animale: quemadmodū fuerunt, Cain, Abel, Seth. & ex his tres naturas non amplius in uno, sed in genere. Et terreū quidē in corruptionem transire. Animale uerò si meliora eligat, in medietatis loco quiescere: si uerò deteriora, transiturū esse etiam ipsum ad similia. Spiritualia autē quæ seminauerit Achamoth, ex eo tēpore usque in præsens, à iustis animis erudita hic, & enutrita, propterea quod parua sunt emissā, posteaq; perfectione digna facta, sponfas attribui angelis Saluatoris docent: quum animalia hominū genera necessariò in medietate cū opifice quiescant in eternū. Et ipsos sanè Animales homines rursus subdiuidentes, dicunt alios natura bonos esse, alios natura malos. & bonos quidē esse hos, qui seminis capaces sunt: uerū natura malos nunq; illud semen suscipere posse. Quum igitur talis sit ipsorum doctrina, quam neque prophetæ prædicauerunt, neq; Dominus docuit, neq; Apostoli tradiderunt, quam de uniuersis iactant se plus alijs cognouisse, ex non scriptis legentes, & quod dici solet, ex arena funiculos nectere studentes: ad faciendā fidem conantur prædictis adaptare aut parabolas dominicas, aut sermones propheticos, aut dicta apostolica, quo figmentum ipsorū nō testibus carere uideatur, ordinē & seriem scripturarum transilientes, & quantum in ipsis est membra ueritatis soluentes. Transferunt enim & transformant, & aliud ex alio facientes, multos decipiūt per male compositam Dominicorum uerborum adaptatorum sapientiam. Quemadmodū si quis regiæ imaginis pulchræ, ex preciosis lapidibus fabricatæ à sapiente artifice, subiectam hominis formam soluat, & lapillos illos transferat & accommodet, ac faciat formam canis aut uulpeculæ, atq; hanc male fabricatam. Deinde præscribat ac dicat, hanc esse regis imaginem illam pulchrā, quam sapiens artifex fabricauit, ostendens lapillos illos à primo artifice probè in regis imaginem compositos, uerū male à posteriore in canis formam translatos, & per lapillorum apparētiam seducat imperitiores, qui regiæ formæ notionem non habent, & persuadeat quod hæc putrida uulpeculæ forma, sit pulchra illa regis imago. Ad eundem sanè modum etiam hi anicularum fabulas conuentes, deinde uerba & dictiones & parabolas undecunque detrahentes, adaptare uolunt fabulamentis suis eloquia Dei. Et quæ quidem intra complementum adaptant, diximus. Quæ uerò his quæ extra complementum ipsorum sunt, adaptare & accommodare conantur ex Scripturis, sunt huiusmodi. Dominum in nouissimis

Centurio in Euangelio.

Hominum genera tria.

Ex arena funiculum nectere.

Simile.

uissimis mundi temporibus propter hoc ad passionem uenisse dicunt, ut ostenderet afflictionem circa postremum seculum factam, & per suum finem declararet finem totius negotii circa ipsa secula. Virginem autem illam duodecim annorum archisynagogi filiam, quam praesens Dominus ex mortuis suscitauit, figuram ipsius Achamoth esse narrant, quam extentus CHRISTVS ipso formauit, & ad praedicationem lucis, quae ipsam reliquerat, perduxit. Quod autem apparuerit ipsi Saluator extra complementum existenti in abortus sorte, Paulum dixisse dicunt in prima ad Corinthios epistola: Postremum autem omnium uelut abortiuo uisus est etiam mihi. Et aduentum Saluatoris cum cogitans ad ipsam Achamoth, similiter ipsum manifestasse in eadem epistola, cum dixit: Oportet mulierem uelamē habere in capite, propter angelos. Et quod ueniente Saluatore ad ipsam, Achamoth ob uerecundiam uelamen imposuerit, Moysen manifestum fecisse, dum uelamē posuit super faciem suam. Et afflictiones ipsius quae passa est, significasse Dominum dicunt in cruce. Et in eo quidem quod dixit, Deus meus cur dereliquisti me: significasse ipsum, quod relicta fuit a Luce ipsa Sapientia, & prohibita est a Termino ab ulteriore progressu. Tristitiam uero ipsius significasse, dum dixit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Timorem autem, dum dixit: Pater si possibile est, transeat a me poculum hoc. Sed & desperationem similiter in eo quod dixit: Et quid dicam, non scio. At tria hominum genera sic ipsum demonstrasse docet: Materialiale quidem in eo quod dixit ad eum qui interrogauerat, Sequar te: Non habet filius hominis, ubi caput reclinet: Animale uero in eo quod dixit ad eum qui dixerat, Sequar te, uerum permittite mihi primum domesticis meis: Nemo admota aratro manu in terram respiciens, idoneus est regno caelorum. Hunc enim dicunt medium esse, & illum similiter qui plurimas iusticiae partes confessus est se fecisse, et postea sequi noluit, a diuitiis uictus, ut non perfectus euaderet. nam & hunc animalis generis fuisse uolunt. Spirituale uero in eo quod dixit: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu autem uade, & annuncia regnum Dei. Et dum ad Zachaeum publicanum dixit: Festinus descende, nam hodie in domo tua oportet me manere. Hos enim spiritualis generis fuisse praedicant. Et fermenti parabolam, quod uel in farinae sata tria abscondisse dicitur, tria hominum genera significare dicunt. Mulierem enim sapientiam dici docent: farinae uero tria sata, tria hominum genera, Spirituale, Animale, Terreum. Fermentum autem, ipsum Saluatore dictum esse docent. Et Paulum dixisse, Terreos, Animales, Spirituales. nunc quidem: Qualis Terreus, tales & Terrei. nunc uero: Animalis uero homo non suscipit ea quae Spiritus sunt. Alibi autem: Spiritualis indagat omnia. Ceterum illud, Animalis non suscipit ea quae Spiritus sunt: de opifice dictum esse pronunciant, qui quum animalis sit, non nouerit neque matrem spirituale existens, neque seminem ipsius, neque ea quae in complemento sunt saecula. Et quod eorum quos saluare uolebat Saluator, primitias assumpsit, Paulum dixisse: Eterant primitiae sanctae, et ipsa massa: primitias quidem spirituale dictum esse docentes, massam uero nos, hoc est animalē ecclesiam. Cuius massam ipsum assumpsisse dicunt, et in seipso contraxisse, quoniam ipse fermentum erat. Quod autem Achamoth extra complementum errauerit, & a CHRISTO formata sit, & a Saluatore requisita, ipsum indicare dicunt, in eo quod dixit, Seipsum uenisse ad erroream ouiculam. Ouiculam enim erroneam, matrem ipsorum dici exponunt, ex qua ecclesia hic seminata esse uolunt. Errorē autem extra complementum, in affectibus commorari, ex quibus materia facta esse asserunt. At uero mulierem uerentem domum, & inuenientem drachmam, supernam Sapientiam dici narrat: quae ubi amisisset cogitationem suam, postea purgatis omnibus per Saluatoris aduentum, reperit ipsam: quapropter & hanc restitutam esse ex ipsorum sententia, intra complementum. Symeonem porro qui in ulnas accepit CHRISTVM, & gratias egit ipsi, ac dixit, Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace: figuram opificis esse dicunt, qui ubi uenisset Saluator, didicit transpositionem

tionem suam gratias egit Profundo. Et per Annam prophetissam quae in Euangelio praedicatur septem annis cum uiro uixisse, reliquo uero omni tempore uidua permanisse, donec conspecto Saluatore agnouit ipsum, & loquebatur de ipso ad omnes, manifestissime Achamoth ipsam significari asserunt: quae cum modico tempore Saluatorem cum coetaneis suis uideret, reliquo uniuerso tempore in medietate existens, expectabat ipsum quando uenturus esset, & ipsam coniugationi suae restitutus. Sed & nomen ipsius indicatum esse a Saluatore, dum dixit: Et iustificata est Sapientia a filiis suis. & a Paulo itidem sic: Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Quin & coniugationes intra complementum Paulum dixisse asstruunt, ostensione in uno facta. De coniugatione enim circa uitam scribens, dixit: Mysterium hoc magnum est, Ego autem dico in CHRISTVM & Ecclesiam. Insuper & Ioannem discipulum Domini docent primum Octonarium indicasse, haec uerba proferentes hoc modo: Ioannes discipulus Domini uolens dicere uniuersorum generationem, per quam omnia produxit pater, principium quoddam proponit, quod primum generatum est a Deo, quod sanē & filium unigenitum et Deum uocauit, in quo pater omnia produxit seminario modo. Ab hoc autem dicit Verbum productum esse, & in ipso uniuersam seculorum essentiam, quam ipsum Verbum postea formauit. Quoniam igitur de prima generatione dicit, recte a principio, hoc est Deo & Verbo doctrinam facit. dicit autem sic: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Prius distinxit tria, Deum, & Principium, & Verbum: & rursus ipsa unit, quo & productionem amborum ipsorum ostendat, tum Filium, tum Verbi: & simul unionem inter ipsos mutuam, et ad patrem. In patre enim, et ex patre principium: in principio autem, & ex principio Verbum. Recte igitur dixit, In principio erat Verbum: erat enim in filio. Et Verbum erat apud Deum: nam in principio. Et Deus erat Verbum. consequenter omnino. nam quod ex Deo genitum est, Deus est. Hoc erat in principio apud Deum: ostendit productionis ordinem. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: omnibus enim post ipsum seculis formae & generationis autor Verbum factum est. Sed quod factum est in ipso, inquit, uita est. Hic etiam coniugationem indicauit: uniuersa enim per ipsum facta esse dixit, uitam uero in ipso. Haec igitur quae in ipso facta est, coniunctior est ipsi, quam ea quae per ipsum facta sunt. Cum ipso enim est, & per ipsum fructum facit. Quandoquidem enim infert, Et uita erat lux hominum: Vbi hominem nunc dixit, etiam Ecclesiam aequiuoce cum homine indicauit, quo per unum nomen indicaret coniugationis societatem. Ex Verbo enim & Vita, homo gignitur, et Ecclesia. Lucem autem dixit hominum ipsam Vitam: propterea quod illuminati sunt ab ipsa, hoc est formati & manifestati. Hoc uero etiam Paulus dicit: Omne enim quod manifestat, lux est. Quando itaque manifestauit & genuit Vita hominem & Ecclesiam, Lux ipsorum dicta est. Clare igitur indicauit Ioannes per haec uerba cum alia, tum secundum quaternarium, Verbum uidelicet, & Vitam, hominem & Ecclesiam. Imo & primum quaternarium significauit. Narrans enim de Saluatore, & dicens omnia extra complementum per ipsum formata esse, fructum esse dicit ipsum totius complementi. Etenim Lucem dixit ipsum quae in tenebris lucet, & non apprehensa est ab ipsis, quoniam omnia quae facta sunt ex affectu & afflictione concinnauit, & ignoratus est ab ipsis tenebris. Sed & Filium & Veritatem et Vitam appellat ipsum, & Verbum carnem factum, cuius gloriam uidimus, inquit, & erat gloria ipsius, uelut unigeniti a patre ipsi data, plena gratia & ueritate. Dicit autem sic: Et uerbum caro factum est, & habitauit inter nos, & uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre, plenum gratia & ueritate. Exacte igitur etiam primum indicauit quaternarium, ubi Patrem dixit, & Gratiam, & Unigenitum, & Veritatem. Sic Ioannes de primo, & omnium seculorum matre, Octonario dixit. Patrem enim dixit, &

Gratiam, & Unigenitū, & Veritatem, & Verbum, & Vitam, & Hominem, & Eccle-
siam. Vides o carissime, uiam & methodum, qua utentes seiplos decipiunt, calumni-
antes scripturas, figmentum suum ex ipsis confirmare conantes. Ob hoc enim et ipse
apposuit ipsorum uerba, quo ex ipsis intelligas insidiarum improbam fraudem, & er-
roris maliciam. Primum equidem si proposuisset Ioānes supernum Octonariū osten-
dere, ordinem utiq; seruasset productionis: & primum quaternarium, qui ueneran-
dissimus est, uelut dicūt, inter prima nomina posuisset, atq; sic secundum cōiunxisset,
ut per nominum ordinem Octonarij ordo ostenderetur: & non post tantum inter-
uallum uelut oblitus, & postea recordatus, in extremis primi quaternarij mentionem
fecisset. Deinde si etiam coniugationes significare uoluisset, Ecclesie nomen non sanē
reliquisset, aut etiam in reliquis coniugationibus masculorum appellatione cōtentus
fuisse, quum etiam illæ alię similiter ad intelligi possint, quo per omnia unitatem con-
seruasset. Aut si reliquorum coniuges recenluit, etiam hominis coniugem indicasset,
& non dimisisset ex uaticinatione nos nomē ipsius accipere. Manifeste igitur est adul-
terata expositio. Quum enim Ioannes unum Deum omnipotentem, & unum unige-
nitū. CHRISTVM IESVM prædicet, per quē omnia facta esse dicit, hunc filiū Dei,
hunc unigenitū, hunc omnium factorem, hunc lucem ueram illuminantem omnem
hominē, hunc mundi creatorē, hunc eum qui in propria uenit, hunc eundē carnem
factum, & qui habitauit inter nos: Illi peruerentes iuxta uerisimilem expositionem,
aliū unigenitū esse uolunt iuxta productionē, quem sanē et principiū uocant: et aliū
Saluatorē fuisse uolunt, & aliū Verbū filiū unigeniti: & aliū CHRISTVM
ad correctionem complementi emissum, & unumquodq; ex relatis à ueritate sublātū,
abutentes nominibus ad propriū propositū transtulerunt. Quare secundū ipsos in-
ter tot nomina Ioannes Domini IESV CHRISTI mentionē non fecit. Si enim Pa-
trem dixit, & Gratia, & Unigenitū, & Veritatem, & Verbum, & Vitam, & Hominē,
& Ecclesiam: iuxta illorum argumentum de primo octonario dixit, in qua nondum
IESVS, nondum CHRISTVS Ioannis magister. Quod autē non de coniugatio-
nibus ipsorū Apostolus Ioannes dixit, sed de Domino nostro IESV CHRISTO,
quē & Verbum Dei esse nouit, ipse manifestū fecit. Repetitionē enim faciens de Verbo
ab ipso supra in principio relato, insuper exponit: Et Verbum caro factū est, & habita-
uit inter nos. At secundū illorum argumentū, non Verbum caro factum est, quod sa-
nē neq; uenit unquā extra complementum, sed ille dispensationis Saluator Verbo po-
sterior. Discite igitur uos stupidi, quod IESVS qui passus est pro nobis, qui habi-
tauit inter nos, hic idem est Verbum Dei. Si enim aliud quoddam seculum pro salute
nostra caro factum esset, uerisimile esset de alio Apostolum dixisse. Si uero Verbum il-
lud Patris idem est quod descendit & ascendit, ille unius Dei unigenitus filius, secun-
dum uoluntatem patris caro factus est pro hominibus: non de alio quodam, neq; de
Octonario, Ioannes sermonem fecit, sed de Domino IESV CHRISTO. Neque
enim Verbum secundum ipsos principaliter caro factum est. Dicunt enim Saluato-
rem induisse corpus animale ex dispensatione constructum arcana prouidentia, ad
hoc ut inuisibilis & impalpabilis fieret. Caro autem est uetus illa ex terra secundum
Adam facta formatio à Deo, quam uere factum esse Verbum Dei, Ioannes significa-
uit. Et dissoluta est ipsorum primus atque ab initio genitus Octonarius. Quum e-
nim unum & idem ostendatur Verbum, & Unigenitus, & Vita, & Lux, & Salua-
tor, & CHRISTVS, & filius Dei, & hoc idem caro factū sit pro nobis, soluta est
Octonarij illorum compago. Hac autem soluta, intercidit uniuersa ipsorum tracta-
tio, quam falso somniantes impetunt scripturas, proprium argumentum effingentes.
Deinde dictiones & nomina sparsim posita colligentes, transferūt (uelut antea
diximus) ex eo quod secundum naturam est, in id quod est contra naturā: similia fa-
cientes.

cientes his qui argumenta utcunq; occurrentia sibi ipsis proponunt, & postea ex Ho-
meri poematis ipsa tractare conātur, ut imperitiores putent de illo ex propinquo tra-
ctato argumento Homerum uersus fecisse, & multi corripiantur ac seducantur per
compositam uerborum consequētiam, tanquam hos sic Homerus fecisset. Quemad-
modum fecit ille, qui Herculem ab Eurythæo ad canem in orco missum, per Homeri
cos uersus describit hoc modo. Nihil enim prohibet exempli gratia, horum mentio-
nem fecisse, quum similis & idem sit utrorumque conatus.

Simile.

Homericorū
uersuū cento
ad ostentatio-
nem cōsutus.

Hæc ubi dicta dedit, dimisit ab ædibus illum
Suspirantem alte, magnarum nomine rerum
Amphitryoniaden gestarum sæpe coruscum,
Eurytheus Stheneli natus, ualde in clytus heros,
Ducturum ex Erebo & tristi de limine Ditis
Cerberum, ut in superis latratus ederet auris.
Ille autem mediam per mensus fortiter urbem,
Montanus ueluti leo abibat, robore nixus.
Ast illum comites cuncti post terga sequuti,
Et pueri, & sponsæ forma præstante, senesq;
Lugebant, ueluti qui mortis limina adiret.
At Maia genitus, Pallas quoq; cæsia, euntem
Deducunt, ut quod tendebat cautiore iret.
Norat enim affectus fraterni pectoris ipsa.

Quis nam ex simplicioribus non corripitur ab his uersibus? & non putarit sic ipsos
Homerum de tali argumēto fecisse? Verū qui expertus est Homericæ poësis tracta-
tionē, ipsos agnosceret, gnarus quod partim de Ulyssæ dicti sunt, partim de ipso Hercu-
le, partim de Priamo, partim de Menelao & Agamemnone. & sublatis ipsis, singu-
lisq; in proprios locos restitutis, totam argumenti tractationem ē medio tollet. Sic ue-
rō etiā qui regulam ueritatis immobilem in seipso tenet, quam per baptismū accepit,
nomina quidem et uoces ac parabolas ex scripturis agnosceret, uerum blasphemū hoc
argumentum non agnosceret. Etsi enim lapillos cognosceret, tamen uulpeculam pro re-
gia imagine non recipiet. Sed singulis dictis in proprios locos relatis, & ueritatis cor-
pusculo adoptatis, ipsorum figmentum denudabit, et ex rerum natura auferet. Quan-
do quidem uerō huic scenæ deest refugium, & quod euadat non habet: quo quis ipso-
rum imitationem transgressus doctrinam destructoriā inferre possit: recte fieri à no-
bis putauimus, ut ostenderemus prius in quibus huius fabulæ patres inter seiplos dis-
sentiant, ut qui ex diuersis spiritibus erroris existunt. Nam ex hoc exacte cognosce-
re continget, etiam ante demonstrationem, firmam esse eam quæ ab Ecclesia prædi-
catur, ueritatem, & mendacium illud quod ab his est falso confictum: Ecclesia e-
nim quauquam per uniuersum orbem terrarum usque ad fines terræ dispersa, ab A-
stolis & ipsorum discipulis fidem accepit, quæ est in unum Deum omnipotentem, *Fides uera*
qui fecit cælum & terram, & maria, & omnia quæ in eis sunt. Et in unum Christum *quæ sit,*
Iesum filium Dei, incarnatum pro nostra salute. Et in Spiritum sanctum, qui per pro-
phetas prædicauit dispensationis mysteria, & aduentus, & ex uirgine natiuitatem, &
passionē, & resurrectionē ex mortuis, & in carne ad cælos assumptionē dilecti Chri-
sti Iesu Domini nostri, & ipsius ex cælis in gloria patris aduentum ad instauranda om-
nia, & excitandam omnem totius humani generis carnem: quo Christo Iesu Domi-
no nostro, & Deo, & Saluatori & regi, iuxta uoluntatem Patris inuisibilis, omne ge-
nu flectatur, cælestium & terrestrium, ac infernorum: & omnis lingua cōfiteatur ipsi
& iudiciū iustū in omnibus faciat: & spiritalia quidē nequitiei, & angelos transgres-
sos ac desertores factos, & impios ac iniustos, & iniquos ac blasphemos homines

in

in ignem eternum mittat: iustus uero & sanctus, & qui mandata ipsius seruarunt, & in dilectione ipsius permanserunt, partim ab initio, partim ex poenitentia, uitam largitus incorruptibilitatem donet, & gloriam eternam tribuat. Hanc praedicationem & hanc fidem Ecclesia (uelut dixi) adpta, quanquam per totum mundum dispersa, diligenter conseruat, quasi unam domum inhabitans, & similiter his credit, uelut unam animam & idem cor habens, & consonè hæc praedicat & docet, ac tradit, uelut uno ore praedita, nam linguæ in mundo dissimiles sunt, uerum uirtus traditionis una & eadem est. Et neque in Germanijs fundatae Ecclesiae aliter credunt, aut aliter tradunt, neque in Hispanijs, neque in Celtis, neque in Oriente, neque in Aegypto, neque in Libya, neque hæc quæ in medio mundo constituta sunt. Sed quemadmodum Sol creatura Dei, in toto mundo unus & idem est: sic etiam praedicationis ueritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines ad cognitionem ueritatis uenire uolentes. Et neque qui ualde potens est in dicendo ex Ecclesiae praefectis, alia ab his dicit. Nemo enim est super magistrum: neque debilis in dicendo hanc traditionem imminuet. Quum enim una & eadem fides sit, neque is qui multum de ipsa dicere potest, plus quam oportet

Plus aut minus eruditi in fide qui dicantur.
 dicit: neque qui parum, ipsam imminuit. At uero plus atque minus iuxta intelligentiam aliquos nosse, non in alterando idem argumentum contingit, et in excogitando alium Deum praeter opificem & creatorem & nutritorem huius uniuersi, ita ut hoc non sis contentus: aut alium CHRISTVM, aut alium unigenitum. Sed in eo ut quæ in parabolis dicta sunt amplius expleres, & ad fidei propositum accommodes, & ut tractationem & dispensationem Dei in genere humano factam enarres: & quod longanimis fuerit Deus propter transgressorum angelorum defectionem, & ob hominum inobedientiam declares: & ut cur alia temporalia, alia aeterna, & alia caelestia, alia terrestria, unus & idem Deus fecit, annuncies: & quare quum inuisibilis sit Deus, prophetis apparuerit, non in una forma, sed aliter alijs, intelligas: et ut cur plura testamenta hominibus tradita sint, significes: & quis sit uniuersumque testamenti character doceas: et ut cur conclusit omnia Deus in inobedientiam, ut omnium miseretur perferueris: & cur Verbum Dei caro factum est, & passum est, gratias agas: & cur in nouissimis temporibus aduentus filij Dei apparuerit, hoc est principium in fine, denuncies: & de fine atque de futuris, quæ in scripturis habentur, expleres: et quare desperatas gentes, coheredes & eiusdem corporis, & participes sanctorum Deus fecit, ne taceas: & quomodo mortalis hæc caruncula induet immortalitatem, & corruptibilis incorruptibilitatem praedices: et quomodo non populus, est populus: et non dilecta, dilecta: et quomodo plures eius quæ deserta est liberi, quæ eius quæ uirum habet, doceas (Ob hæc enim & similia ipsis, exclamauit Apostolus: O altitudo diuitiarum, & sapientiae, et scientiae Dei, quam imperscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiae ipsius) et non in eo ut super creatorem et opificem illorum matrem, et ipsius cogitationem seculi errantis excogites, & ad tantam blasphemiam deuenias: neque uerum rursus complementum super ipsam, nunc triginta, nunc innumerabilium seculorum gentem ementiaris: quemadmodum hi dicunt, reuera diuina intelligentia destituti doctores, quum ea quæ est Ecclesia uniuersa unam et eandem fidem habeat per totum mundum, uelut diximus. Videamus porro nunc inconstantem etiam horum sententiam, quum sint duo uel tres, quomodo de ipsidem non eadem dicunt, sed & rebus & uerbis contraria pronunciant. Nam Valentinus, qui primus à Gnostica appellata secta principia ad proprium doctrinae characterem adaptauit, sic protulit: Dualitatem siue binarium innominabilem esse discernens, cuius altera pars appelletur Inenarrabilis, altera Silentium. Deinde ex hoc binario secundum binarium productum esse, cuius alteram partem Patrem nominat, alteram Veritatem. Ex hoc autem quaternario productum esse Verbum & Vitam, Hominem et Ecclesiam: effecit hanc Octonarium primum.

num. Et à uerbo quidem ac uita, decem Virtutes productas esse dicit, uelut antea diximus. Ab Homine uero & Ecclesia duodecim, ex quibus unam defectricem ac discedentem reliquam tractationem fecisse. Terminos item duos asseruit, alterum inter profundum ac reliquum complementum, distinguentem genita saecula ab ingenito patre, alterum separantem ipsorum Matrem à complemento. Sed & CHRISTVM non à saeculis quæ in complemento sunt, emissum esse, sed à matre extra constituta ex praestantiorum sententia genitum esse cum umbra quadam. Et hunc quidem ut qui masculus esset, à seipso umbram dissecuisse, & ad complementum recurrisset: Matrem uero relictam cum umbra, euacuata spiritali substantia, alium filium protulisse. Et hunc esse opificem, quem etiam omnipotentem dicit, subiectorum. Simul autem prolatum esse cum ipso etiam sinistram principem docuit, similiter uelut Gnostici falso appellati, de quibus à nobis dicitur. Et IESVM aliquando quidem ab eo qui separatus est à Matre ipsorum, & uniuersis ammixtus, hoc est à uoluntate, productum esse dicit. Aliquando uero ab eo qui in complemento recurrit, hoc est CHRISTO. Aliquando autem ab Homine & Ecclesia. Sed & Spiritum sanctum ab Ecclesia dicit productum esse, ad indagacionem ac fructificationem saeculorum inuisibiliter in ipsa ingressum, per quem saecula plantas ueritatis proferunt. Hactenus Irenæus. Et hæc quidem atque huiuscemodi praedictus uir senex Irenæus, per omnia ex Spiritu sancto ornatus, uelut generosus athleta à Domino prolatus, & caelestibus gratijs ac donis illitus, secundum ueram fidem ac scientiam luctatus, contra uniuersum ipsorum delirium argumentum decertauit, & ea quæ uanè ab ipsis proferuntur, ad uerbum recensuit. Examensissime uero ipsos in secundo libro suo ac reliquis cofutauit, uolens quodammodo humi prostratum ac deuictum trahere, & coram omnibus in triumphum ducere, et impudentem ac debilem uanae opinionis prouocationem atque illecebras in ipso prostrato deprehendere. Nos autem his paucis à nobis dictis contenti, & his quæ ab illis ueritate scriptoribus relata sunt ac composita, & uidentes quod alij elaborauerunt, Clemens inquam, & Irenæus, & Hippolytus, & alij plures qui etiam mirabiliter ipsorum fecerunt subuersionem, non ualde quid amplius labori apponere, uelut diximus, uolumus, contenti praedictis uiris, & hoc ipsum cogitantes, quod omni rationis compotiam ex ipsis in doctrinis ipsorum uerbis euersio ipsorum contra ipsos apparebit. Primum quidem quod diuersae sunt apud ipsos opiniones, & alter alterius dogmata dissoluere profitetur. Deinde quod inconstantia & non coherencia sunt ipsorum fabulamenta, quum neque Scriptura usquam talia referat, neque Moysis lex, neque aliquis propheta post Moysen, imò neque Saluator, neque ipsius Euangelistae, neque Apostoli. Si eni hæc uera essent, Dominus qui ad illuminandum orbem terrarum uenit, & prophetæ ante ipsum, deinde etiam Apostoli qui redarguerunt idololatriam, & omnem iniquam actionem, & non timuerunt scribere contra omnem iniquam doctrinam ac aduersitatem, clarè utique talia nobis annunciasent, & maxime quum ipse Saluator dicat, Externis quidem in parabolis, uobis autem parabola ad interpretationem regni caelorum dicendae sunt. Quascunq; igitur parabolae in Euangelijs dixit, statim interpretatus esse uidetur. Profecto dixit & quod sit granum sinapis, & quod fermentum, & quæ mulier quæ fermentum in tria sata coiecit, quæ uinea, quæ ficus, quis seminator, quæ optima terra. Et frustra hi insaniunt à daemonibus, agitati. De quibus sanctissimus Apostolus Paulus inquit: In nouissimis temporibus deficient aliqui à doctrina, intenti fabulis ac doctrinis daemonum. Et rursus sanctus Iacobus de tali doctrina dicens: Non est hæc sapientia quæ ex supernis descendit, sed terrestris, animalis, diabolica: superna uero sapientia primum quidem pura est, deinde pacifica, tractabilis, absque hesitatione ac diuidicatione, plena misericordia & fructibus bonis, & cetera. Cuius nullus fructus in praedictis reperitur. Apud ipsos enim est inconstantia, & omne iniquum negotium, daem

Clemens.
Hippolytus.

numq; fetus, ac sibili draconū, aliā aliter & aliud unoquoq; ipsorū loquente. Apud quos nō misericordia, non cōmiseratio reperit, sed disceptationes & dissidia. & nusquam puritates, nusquam pax, nusquam modestia. Volo autē coactus a sermonis progressu, etiamsi me desiturū esse pollicitus sum, pauca ab ipsis dicta in memoriam reuocata subuertere. Nō enim artificiosi sermonis mihi cura est, sed legentiū utilitatis. Dicunt itaq; quod duodecimū seculum, illud in defectioe constitutum, penitus ē numero illorum duodecim excidit, & perditur numerus duodenarius. Hoc autem factum esse dicunt, eo quod ludas qui duodecimus erat, excidit. Et sic duodenarium numerū dissipatum esse. Similiter autem de ea quæ ex sanguinis profluuiō laborabat. Et de ea quæ unam drachmam de decem perdidit. Ostenditur autem, quod neq; duodecimū seculū ludæ personam habere poterit, uelut antea a sanctissimo Irenæo dictum est. ludas enim penitus periit. Duodecimum uero seculum iuxta ipsorum figmentū non euacuatū est. Stetit enim coram ipso traductor siue finitor, dixitq; ad ipsum Iao, uelut ipsi dicunt, & sic firmatum est. Neq; quæ duodecim annis sanguinis profluuiō laborauit, ipsorū dramati ac fabulæ assimilabit. Seruata est enim post duodecim annos, in quibus sanguinis fluxus ab ipsa ferebat. Non enim per undecim annos ab afflictione libera degebat, & in duodecimo seruata est. Neq; quæ decem drachmas habuit, unam in totum perdidit, ut seculum materiæ perditum apud ipsos fingatur. Accendit enim lucernam, & inuenit drachmā. Ex duabus itaq; his aut tribus rationibus, omnia ipsorum statim confutata relinquentur fabulamenta, uelut inefficacia ac putrida, a prudentiæ filijs ac liberis sanctæ Dei catholice Ecclesiæ. Ut ne enim ipsos impetendo, rem in immensam longitudinem extendam, hucusq; facta narratione, et tantæ ipsorum improbitati sine imposito, ad sequentes transibo, Deum inuocans ducem & auxiliatorē nostræ debilitatis, ut ab hac & prædictis sectis seruemur, itēq; ab his quas postea demonstrabimus studiosis, & uanitatum ac inconstantium dogmatū in mundo exactā cognitionē habere uolentibus. Nam in multos hic sua somnia disseminās, & gnosticū, hoc est cognitorem ac scientem seipsum appellans, multos, ut ita dicam, scorpiones uelut unam catenam cōnexuit, quemadmodum uetus & euidentis fabula habet: Quod scorpionum alter alteri implexus catenam necentes, decem aut plures, de tecto siue domo seiplos demittunt, & sic cum dolo perniciem hominibus inducunt. Sic & hic, et qui ab ipso originē duxerūt, Gnostici appellati, erroris principes ac duces facti sunt, & occasionibus ab ipso acceptis, alter ab altero doctus, post præceptorē erroris additionem fecit, & aliam hæresim induxit ex priore dependentem. Et sic per successionem in diuersas hæreses ipsi appellati gnostici diuisi sunt: a Valentino tamen, uelut dixi, & antecessoribus eius occasionib. acceptis. Attamen prædictæ hæreses unā cū huius Valentini secta, per ueritatis doctrinam conculcata a nobis dimittantur. Nos uero persequentes in uirtute Dei considerabimus.

Contra Secundianos, quibus coniunctus est Epiphaneus, & Isidorus, hæresim XXXII.

PRæterita Valētini heresi, & multis laboribus in spinosa ipsius satione exhaustis, per multum, ut ita dicam, laborem & agricolationis afflictionem, ad reliquias ipsius noscæ ipsius sationis, & serpiginosæ ipsius bestiarū ac reptilium formationis deuenimus, sanctū Spiritū a Christo petentes, quo per ipsum animas diuina doctrina ac sancto uerbo attrahamus, & uenena ab his qui præoccupati sunt, extrahere possimus. Incipiam autem de his dicere iuxta successionē, quis alijs successerit, ex his qui ab ipso originem traxerunt, & aliam præter illius sationem docuerunt. Secundus itaq; quidā ex ipsis existens, & amplius quid sapere uolens, omnia quidem secundum Valentinū exponit, uerum amplioem sonitū in aures attonitorū immisit. Hic enim quum sit secundum Valentinum, uelut dixi, super Valentinum autem sentiat, primum Octonarium

rium dicit esse quaternarium dextrum, & quaternarium sinistrum: sic uocari tradens, alterū quidem lucem, alterum uero tenebras. Virtutē uero quæ defecit & relicta est, nō esse a triginta seculis, sed post triginta secula, ut sit ab his quæ post alterum octonarium posterius facta sunt. At de CHRISTO & alijs dogmatib. similiter uelut princeps eius, & ueneni dator Valentinus docet. Quum autē non multa sint quæ ab ipso diuersimode ac nouē dicta sunt, cōtentos nos esse oportere putauī prædictis, habentibus ex seipsis subuersionē. Et tamen etiā de ipso pauca dicam, ut ne ob penuriā ipsum præterisse uidear. Si enim quaternarij dextri ac sinistri apud ipsos statuunt, inueniet quid quod queretur medium inter dextrum ac sinistrum. Quicquid enim dextros ac sinistros ordines habet, medium consistit inter sinistra ac dextra sua. Et nusquam poterit esse dextrum aut sinistrum, nisi interueniente corpore, utriusq; partis discretio fiat. Itaq; o stoli de Secunde, & qui a te decepti sunt, id quod medium est, a quo sanē & dextra & sinistra subsident, unum quiddā erit, & nō poterit alienum esse ab uno aliquo, id quod ex ipso subsidet dextrū ac sinistrū. Et necessariō reducetur totum in id quod unum est, supra quod nihil ascendit, neq; descendit, & quod nihil inferius habet, nisi quæ ab ipso sunt creata. Et erit hoc manifestum his qui ueritatem cōsiderant, quoniā unus est Deus Pater & Filius & Spiritus sanctus. Si uero unus Deus est, ex quo omnia: neq; quid sinistrum est in ipso, neq; alia imminutio, neq; quid inferius, præter creaturas ab ipso factas. Quæ uero post Patrem & Filium & Spiritum sanctum sunt, omnia bene creata sunt, & ad cōstitutionem ab ipso splendide ac recte producta. Si uero rursus talis dicit nobis alius progressus serpens, quod dextra quidē ac sinistra ex uno sunt, ipse uero medius est, & sibipso adducit dextra, atq; his delectatur: dextra autem uocat etiam lucem, sinistra uero uelut aliena a se, & in sinistra sita repellit: dicat mihi unde accipit hanc geometriam, ut probe concinnet intransmutabilem dextram ac sinistram. Apud nos enim dextra aut sinistra meritō nominant a membris in corpore fixis, in quibus nunq; alteratio contingit. Quæ uero extra nos sunt, aliquando dextra esse possunt, aliquando sinistra. Omni enim ad orientē intuenti, Auster siue Meridies dextra uocabitur, regio uero Aquilonaris aut septentrionalis, sinistra. Et uice uersa, si ad occidentales partes conuersus fuerit homo aliquis, alteratis nominib. regiones inuenientur, & quæ ante horam dextra fuit, australisq; ac meridiana, in sinistram rursus mutata: & quæ borealis antea, septentrionalisq; ac sinistra, in dextrā mutata. Vbi itaq; excogitauit sibipso impostor ille geometriam secundū Deum: Et o ingentem illā nugacitatem omnia confundentem. Afferit enim post defectioem trigesimali seculi, posterioem uirtutem genitam esse. Vnde igitur defectioem naturā deprehendisti, o bone, aut uirtutem quæ defecit, dic mihi: Si enim inuenisti hanc a germine superiorum non creatam, sed genitam: quandoquidē tibi & præfidi tuo non creata, sed genita dextram ac sinistram? Genita et creata confuse dici uicissima

Dextri ac sinistri ratio.

Genita et creata confuse dici uicissima

Multa est enim errantium alterius ad alterum differentia, & multiplex ac impura inanum uocū mixtura. Hic enim Epiphanes filius, uelut dixi, Carpocratis, ex matre Alexandria appellata, his cōnectitur, uelut dixi, à Cephalenia paternū genus habens, qui septem supra decem annos natus, citius ē uita decessit, Domino ipso malos uelut spinas submouente, & melius quid de orbe terrarum prouidente. Post mortem autem ipsius, hi qui ab ipso seducti sunt, à plaga ipsis ab illo incussa non abstinerunt. In Samo enim uelut Deus adhuc in hunc usq; diem colit. nam regionis indigenæ delubro ipsi constructo, sacrificia ac festiuitates celebrant per nouilunium. Aras item ipsi erexerunt, & Museum celebre in nomē ipsius constituerunt, quod sanē Epiphani Museum uocatur. Sacrificant enim ipsi Cephallenes ad tantū errorē perducti, & libant, & in constructo ipsi delubro conuiuantur, hymnosq; ipsi canunt. Cæterum propter excellentiam eruditionis in omnibus disciplinis, & præcipuè Platonica, uniuersa deceptio ex ipso contigit circa prædictos, tum iuxta hæresim, tum iuxta reliquum errorē, insanum uidelicet simulachri eius cultum, quo illius regionis homines sunt attriti. Sequitur itaq; hic Epiphanes Secundum, & complices eius. Veneni enim sui eiacula tionem ipsi affricauit, serpiginosæ inquam corruptionis inaniloquentiæ. Isidorum uero dicunt in oratione Parænetica per exhortationis modū, improbitatis suæ autorē fuisse. An autem etiam ipse eadem senserit, & ex ipsis originem duxerit, aut ex philosophis didicerit, & ipse exhortatorium dicendi genus exercuerit, nō ita clarè de Isidoro cognoscere potuimus. Veruntamen hi omnes æquale opus consuunt. Primum quidem, quod ipse Epiphanes cū patre suo & sectæ antistite Carpocrate ac sodalib. eius, cōmunes esse hominum uxores sanciuit, ex Platonis de Republica libris occasionem nactus, & propriam concupiscentiam perficiens. Hinc autem initium facit, dicens uelut in Euangelio habetur, Salvatore dicente: Triplices eunuchos esse, eum qui ab hominibus castratur, & eum qui ex natiuitate, & eum qui seipsum propter regnum cœlorum uoluntariè castrauit. & inquit, Alij itaq; ex necessitate, & nō pro ratione eunuchi fiunt, alij uero regni cœlorū gratia seipsum castrant: quapropter ea quæ ex nuptijs contingunt, supputationem uidelicet rerum necessariarum, & negotiorum occupationem formidantes, Melius est matrimonium contrahere quàm uri, ne in ignem mittas animam tuam, Apostolum dicere ait, die ac nocte resistens ac timens ne à cōtinentia excidas. Nam dum in resistendo uersatur anima, à spe diuiditur. Sustine igit, (uelut iam antea dixi, exhortationis in mediū proferens orationem) Isidorus ad uerbum in Moralibus inquit, pugnacem uxorem, ut ne abstraharis à gratia Dei, ignēq; per semen eiiciens cum bona conscientia Deum adora. Quum autem, inquit, gratiarum actio & benignitas Dei in petitionē tuam inciderit, & steteris de cætero non peragens cum uirtute, ut ne offendaris, nuptias cōtrahe. Deinde rursus dicit: At iuuenis quis est, aut pauper, aut procliuis in Venerem, hoc est debilis, & non uult nuptias cōtrahere secundum rationem, hic à fratre ne separetur: turpes autem quasdam suspiciones sibi ipsi exquirens miser, ille fabulā cōfingit. dicat itaq; inquit, Ingressus sum ego ad sancta, nihil possum facere. Si uero suspicionem habuerit, dicat, Frater impone mihi manum ut ne peccem, & accipiet auxilium sensibile ac intelligibile. Velit solum absolueret bonum, & adsequer. Deinde rursus dicit: Aliquando ore quidem dicamus, non uoluimus peccare, cogitatio uero incumbit ad peccandū. Talis propter timorē non facit quod uult, ut ne supplicium ipsi imputetur. Cæterum humanum genus habet necessaria quædam & naturalia sola. Habet amiciri necessariū, ac naturale. Naturale autem est & ueneris rebus uti. Necessariū uero has apposui uoces ad hos redarguendos, quum non recte uiuant nec Basilidiani, nec Carpocratiani, nec Valentini aut Epiphani sectatores. Cui sanē Epiphani coniunctus est prædictus Secundus. Inter se enim connexi, ita ut aut hic illi tradiderit, aut ille huic errorē impertierit, etiam si aliqua parte inter se differant, tamen in una hæresi seipsum collocarunt. Quare etiā potestatem

testatem habere peccandi docuerūt, quum propter perfectionē omnia naturalia sint seruanda, et si peccent, propter naturaliter insitam electionem id faciant. Alioqui neq; eadem ipsis facere permittunt primi horum dogmatū parentes. Tradunt præterea etiam hi uelut ad sublimiorem cognitionē ac scientiam progressi, primum quaternionem sic. Est quoddā præ omnibus proprincipium præincogitabile, inenarrabileq; ac innominatum, quod ego singularitatē nomino. Huic singularitati adest uirtus, quæ etiam ipsam Vnitatem appello. Hæc unitas & illa singularitas, quum unum sint, emiserunt nō dimittentes principium in omnibus, intelligibile ac inuisibile, quod principium doctrinæ ratio Monadem uocat. Huic Monadi adest uirtus coessentialis ipsi, quam & ipsam Vnum nomino. Hæc uirtutes, Vnitas, Singularitas, Monas, & Vnū, reliquas sæculorū emissiones produxerunt. Deinde qui recte scripserunt de ueritate, horum uelantiam in scriptis suis redarguerunt: Clemens uidelicet, quem quidā Alexandrinum, alij Atheniensem dicunt. Sed & sacer Irenæus, deridens ipsos ob prædicta, tragicū illud in mediū adduxit, Iu iu (inquit) & heu heu: tragicum enim hoc reuera ob talem calamitatē proferre licet eorum, qui ridicula hæc nominū figmenta scripserunt, & eius qui tanta audacia citra omnem ruborem mendacio suo nomina imposuit. In eo enim quod dicit, Est quoddā proprincipiū præ omnibus præincogitabile, quod singularitatem nomino. Et rursus, Huic singularitati adest uirtus, quam etiam ipsam Vnitatem appello: manifestissime confessus est, quod relata figmentū suum sunt, & quod ipse nomina figmentō imposuerit, à nullo alio prius posita. & clarū est, quod ipse hæc nomina effingere ausus fuit. Et nisi ipse affuisset in uita, non sanē ueritas nomen habuisset. Nihil igitur prohibet, etiam alium quendam in eodem argumēto sic nomina præscribere. Deinde idem beatus episcopus Irenæus in hæc, uelut diximus, ridicula uerba, etiam ipse à seipso aliam nomenclaturā apposuit: uelut dignam ac conferendam ipsorum nugacibus deliramentis, nimirum peponum & cucumerorū ac cucurbitarum generibus, uelut de subiectis aliquibus confictis, uelut studiosis ex his quæ prius legerunt, clarum fuerit. Alij uero rursus ex ipsis primum ac principalem octonarium his nominibus appellat. primò Proprincipiū, deinde Incogitabilem, tertio Inenarrabilem, quarto Inuisibilem. Et ex primo quidem Proprincipio productum esse, primo & quinto loco Principium. ex Incogitabili uero secundo ac sexto loco Incomprehensibilem. ex Inenarrabili autē, tertio ac septimo loco Innominabile. ex Inuisibili uero quarto & octauo loco Ingenitum. Atq; hoc est complementum primi octonarii. Et has Virtutes uolunt esse ante Profundum & Silentium, ut perfectis perfectiores esse uideatur, ac gnosticis magis Gnostici, hoc est sciētes: quibus meritō quis acclamarit, & deliri sophistæ. Nam de ipso Profundo multæ ac diuersæ apud ipsos sunt sententiæ. Alij enim ipsum inconiugatum dicunt, & neq; masculum, neq; sceminam, neq; omnino quid esse. Aliqui uero masculum & sceminam ipsum esse dicunt, hermaphroditæ naturam ipsi attribuentes. Alij rursus Silentium ipsi coniugē adiungunt, ut prima cōiugatio fiat. Et ex hoc et hac reliqua sæcula ad eundem modum effingunt, et ingentia quædam in ipsis somnia, quæ mentem ipsorum in altis, somnum deprimūt. Et quid opus est me diutius in his tempus terere? quum facile deprehensū sit ipsorum argumentum, itemq; confutatio ac subuersio facilis ex prædictis, si quis uelit ueritate inherere, & non uanis fabulis seduci. Cæterū hæc mihi de his dicta sint. Præterita autē hæc secta, ad consequētes uiam mihi securā ac callem leuē explorabo, quo horū improbitatem recensens ac redarguens, meipsum & audientes in uirtute Dei conseruē, per Domini nostri doctrinā & uerant speculationē. Nunc uero sceda hac uiperam multis alijs uiperis simili conculcata per Euangelij doctrinam, sequentes considerabimus.

Contra Ptolemaitas, XXXIII hæresim.

Secundo & Epiphani, qui Isidori exhortatorium orationem in suam opinionē traxit, successit Ptolemæus, ex eadem Gnosticorū appellatorum secta existens, & de

Epiphanes
Carpocratis
filius.

Museum Epi
phanis.

Vxores com
munes.

Isidorus.

Clemens Ale
xandrinus, uel
Atheniensis.

numero Valentinianorum cum alijs quibusdam, uerum alia præter magistros suos asserens. cuius etiam nomē iactant hi qui ipsi obediunt, Ptolemæi uocati. Hic igitur Ptolemæus & socij eius, adhuc maiori experientia quàm præceptoris eius nobis processit, ut qui ad illorū narrationē excessus quosdam additionis excogitauit. Duos enim hic cōiuges, Deo apud ipsos Profundo appellato, excogitauit ac donauit: Has uero etiam dispositiones siue affectiones appellauit, Intelligentiā & Voluntatem. Et intelligentiam quidem semper affuisse in ipso, cogitantem semper aliquid emittere: Voluntatem uero in ipso successisse. primū enim cogitauit emittere, deinde (inquit) uoluit. Quapropter etiā duabus his affectionibus siue uirtutib. (Virtutes enim rursus ipsas uocat) Intelligentiā scilicet ac uolūtate, uelut inter se cōmixtis, Vnigeniti & Veritatis emissio per coniugationē facta est, quas formas qualdā & imagines duarum affectionum patris inuisibilis uisibiles processisse uolunt, Voluntatis quidem Veritatem, Intelligentiæ uero Mentē. Et propterea Voluntatis, Ingenitæ essentiae imago masculina facta est, scēminea uero intelligentiæ. Voluntas enim uirtus facta est Intelligentiæ. cogitabat enim Intelligentiā emissionē. Non tamē emittere ipsa per seipsam poterat quæ cogitabat. Quando autem uolūtatis uirtus accessit, tunc quod cogitat produxit. Et heu uanam illorum ac delitā nugaritātē. Hoc enim neq̄ de homine aliquis sana mē

Homerus quo
modo Iouis af-
fectiones de-
pinxit.

te præditus acceperit, nedum de Deo. Videtur autem mihi prudētior ipso esse Homerus, in eo quod Iouem curam secum in animo uolentē describit, sollicitum & ægreferentem, & per totam noctem sine somno perseverantem, quo Achiuis insidias strueret, quum Thetis ipsum rogasset, ut pœnas darēt Græcorum principes, atq̄ ipsi Græci, propter contumeliā ac iniuriā Achilli illatam. Nihil enim hic Ptolemæus in gloriā patris uniuersorū, quem etiā Profundū appellat, magis rationi consentaneū excogitauit, q̄ sunt ea quæ de Ioue Homerus dixit. Imō ipsum potius comprehendit Iouem, ut qui ex Homero notionē accepit. Magis enim Homericam sententiā de Ioue & Achiuis meritō dixerit, qui tantam suam audaciā euouit, quàm de uniuersorū domino: qui simul ut cogitat, etiam perficit hoc quod uoluit: & simul ut uult, etiam hoc meditatatur quod uoluit: hoc meditans quod & uult, & hoc uolens quod & cogitat: quū totus sit cogitatus, totus mens, totus lux, totus oculus, totus auditus, totus fons omnium bonorum, & in nullo affectu hæreat. Deus enim est, & non curans & hæsitans uelut Profundum siue Iupiter, de quo dicentem Homerum Ptolemæus de Profundo suo loquens imitatus est. Cæterum ad ampliorem confutationē impostoris illius, consequenter apponam quæ ab ipso Ptolemæo ad Floram quandam scēminam scripta sunt, blanda penitus ac ueniosa uerba, ut ne quis putet nos ex auditu solū deceptorem illum redarguere, ut qui non prius legerimus adulteratam ipsius doctrinā. Nam supra prædicta etiam legem Dei per Moysen datam blasphemijs incessere non erubescit. Sunt autem uerba ipsius hæc.

Ptolemæus ad Floram.

Legis Moysi
causatio.

Quod legem per Moysen datam, soror mea optima Flora, multi præoccuparint, neque fundamentū ipsius scientes, neq̄ præceptorum eius gnari, exacte puto etiā tibi conspicuū fore, ubi discordes de ipsa sententijs didiceris. Alij enim à Deo & patre datam dicunt. Alij uero cōtraria uia progressi, ab aduersario corruptionis autore diabolo, hanc datam esse affirmant: uelut etiam mundi creationē ipsi attribuunt, patrem ac creatorem hunc esse dicentes. Verum in hoc omnino errarūthi, & utriq̄ à proposito ueritate discesserūt. Neq̄ enim à perfecto Deo ac patre hanc latā esse apparet, cū imperfecta sit, & cōpletionē egeat, habeatq̄ mandata incongrua talis Dei naturæ ac menti. Neq̄ rursus aduersarij iniquitati legē attribuere conuenit, ut cuius propositū sit iniustitiā exercere, & hoc sanē fuerit eorū qui non intelligūt ea quæ à Salvatore dicta sunt: Domus enim aut ciuitas diuisa in seipsam stare non potest, Saluator noster pronūciauit, Insuper mūdi creationē propriam Verbi esse, & per ipsum omnia facta esse,

esse, & sine ipso factum est nihil, Apostolus Ioannes inquit: non subsistentem falsa dicentium sapientiam remouens, & illam nō corruptionem inducentis, sed iusti & malos odio habentis Dei esse asserens. Verum contrā sentire, hominum dementiū est, & causam prouidentiae opificis non habentium, et non solum animæ oculis, sed etiā corporis excæcatorū. Quod quidem igitur hi aberrarint à ueritate, ex relatis tibi manifestum est. Accidit autē hoc utriq̄q̄ ipsorum peculiariter: alteris quidē, eo quod ignorāt iustitiā Deum: alteris uero, quod ignorant uniuersorū patrem, quem solus ille qui uenit, ac solus nouit, manifestauit. Superest itaq̄ nobis, qui amborum errorē cognitum habemus, exponere tibi ac declarare ipsam legem qualis sit, & legislatorē à quo sancita est, ita ut dicendorum à nobis demonstrationes ex Saluatoris nostri uerbis proposituri simus, per quæ solum citra errorem ad ueritatis comprehensionē deduci datur. Primū igitur dicendū, quod uniuersa illa lex quæ in quinque libris Moysi continetur, non ab uno aliquo sancita est, dico sanē, non à solo Deo. Sed sunt quædam ipsarum præcepta etiam ab hominibus lata. Et trifariam hanc diuisam esse, Saluatoris uerba nos docent. Nam in ipsum Deum & eius legislationem diuiditur, & in Moysen: non quemadmodum per ipsum legem dat Deus, sed sicut ex propria intelligentia procedens, etiam Moyses aliqua sancit: & in seniores populi, qui primi comperiuntur māt data quædam propria proposuisse. Quomodo igitur hoc ita se habeat, ex Saluatoris uerbis ostenditur. Didiceris autem hoc sic. Saluator alicubi disputans aduersus eos qui de repudio ipsum interrogabant, quod sanē repudiū licitum esse sancitum est, dixit ad ipsos: Moyses ob duriciā cordis uestri permisit dimittere uxorē, ab initio enim non sic factum est. Deus enim (inquit) coniunxit hanc coniugationem: & quod coniunxit Deus, homo ne separet, inquit. Hic alteram Dei ostendit legem, prohibentē separari uxorem à uiro suo: alteram Moyses, quæ ob duritiā permittit hoc iugum separari. Et profectō in hoc contraria Deo sancit Moyses: contrariū enim est, nō debere seungi. Si tamen & Moyses sententiā iuxta quam hoc sancit, expenderimus, inueniet hoc nō iuxta suum propriū propositū, sed iuxta necessitatem sanciuisse, propter lege proforsū debilitatē. Quando quidē enim Dei uoluntatē seruare nō poterant hi in eo quod nō licebat ipsis repudiare suas uxores, quæ cum ipsis iniucunde cohabitabāt, et periclitabantur ne ex hoc amplius peruerterentur ad iniustitiā, & ex hac ad interitū: hanc iniucunditatē ipsorum excindere uolens Moyses, per quam futurū erat ut perirent, secundā quandam uelut iuxta circumstantiā minus malā, pro maiori permutans, repudij legem à seipso ipsis tulit: quo si illam seruare non possint, uel hanc seruarent, et nō ad iniustitias ac malicias conuerterentur, per quas certissimus interitus sequuturus ipsos erat. Hæc quidē huius sententiæ fuit, iuxta quam contra Deū legē tulisse cōperitur. Veritamen quod ipsius Moyses lex hic alia ostendit præter legē Dei, minime ambigū est, etiam si per unā saltem nunc id demonstrauerimus. Quod uero etiam seniorum quædā sint traditiones legi implicatæ, etiam hoc Saluator declarat. Deus enim (inquit) dixit, Honora patrem tuum & matrē tuam, ut tibi bene fiat. Vos autem dixistis (inquit, ad seniores loquens) Quicumq̄ dixerit patri & matri, donū quodcūq̄ ex me, in tuum uertitur commodū, &c. & irritam fecistis legē Dei per traditiones seniorum uestrorū. Hoc autē Esaias exclamauit dicēs: Populus hic labijs me honorat, cor uero ipsorum longe abest à me: frustra autē colunt me, docētēs doctrinas, præcepta hominum. Manifeste igitur ex his uniuersa lex trifariā diuisa ostendit. Nam et ipsius Moyses, & seniorū, & ipsius Dei legislationē in ipsa cōperimus. Hæc quidē igitur diuisio uniuersæ illius legis hic à nobis facta, ueritatē in ipsa ostēdit. Rursus autē una hæc pars, ipsius Dei lex in tres partes diuiditur: In puram legislationem nihil mali implexū habentē, quæ etiam proprie lex dicitur, quā non uenit ut dissolueret Saluator, sed ut impleret. (non enim erat alienus ab ipsa quā impleuit: nō enim habebat perfectionem:)

Lex trifariam
diuisa.

Lex Dei trifariam
diuisa.

incongrua erat suae naturae. Diuiditur autem & in figuratam & significatiuam, quae secundum similitudinem eorum quae iuxta similitudinem praestantiora sunt, sancita est. Hanc transtulit Saluator a sensibili & apparente, ad Spiritualem & inuisibilem. Et est quidem Dei lex pura illa & nihil mali implexum habens, ipsa decalogus, decem illarum sententiarum in duabus laminis separatae, & ad sublationem interdictorum, & ad praecipionem faciendorum, quae uelut puram habentes legislationem, non autem habentes perfectionem, indigebant impletione a Saluatore. Quae uero implicata est iniustitia, est ea quae ad uindictam ac retributionem eorum qui prius iniuriam intulerunt, lata est: Oculum pro oculo, & dentem pro dente elidi iubens, & eadem pro eade retribuire. Nihil autem minus etiam is qui secundus iniuriam infert, iniurius est, ordine solum immutato idem opus operans. Hoc autem praecipitum iustum quidem aliis & erat & est, propter debilitatem eorum quibus lex posita est, in transgressione purae legis latum: uerum incongruum patris uniuersorum naturae ac bonitati. fortassis autem hoc conueniens, uerum magis necessarium. Qui enim unam cedem fieri non uult, in eo quod dicit, Non occides: is ubi imperauit occisorem uicissim occidi, secundam legem ferens, & duabus caedibus sanciens, non anima duertit seipsum a necessitate abductum. Quapropter sanctus filius qui ab illo ad nos accessit, hanc legis partem sustulit, confessus & ipse esse Dei, et tum inter alia connumerat ueteri sententiae, tum ubi dixit, Deus quum dixit, Qui maledicit patri aut matri, morte moriatur. At uero pars ipsius figurata est, quae ad similitudinem spiritualium ac praestantiorum posita est, quae uidelicet in oblationibus & circumcisione, sabbatoque ac ieiunio, & paschate ac azymis, & eiusmodi sancita est. Haec enim omnia quum imagines sint figuratae ac signa, ueritate manifestata translata sunt: & ut iuxta id quod apparet, ac corporaliter perficiantur, sublata sunt: iuxta id uero quod spirituale est assumpta, nominibus quidem eiusdem manentibus, rebus autem permutatis. Etenim oblationes offerre praecipit nobis Saluator, sed non per bruta animalia, aut suffitus, sed per spirituales laudes & glorias & gratiarum actiones, & per distributionem ac beneficentiam erga propinquos. Et circumcisione nos uult circumcidi, sed non praeputij corporalis, uerum cordis spiritualis. & Sabbatum seruare, uult enim nos ociofos esse ab operibus malis. Quin & ieiunare: sed non corporale uult ieiunium nos ieiunare, sed spirituale, in quo est abstinentia ab omnibus uitijs. Seruatur tamen & apud nostros ieiunium quod apparet. Nam & animae aliquid conferre potest haec, si cum ratione fiat. quando neque propter imitationem aliquorum sit, neque propter consuetudinem, neque propter diem, uelut dies hoc praescribat: & simul ad recordationem ueri ieiunij, ut hi qui nondum illud ieiunare possunt, ab apparente ieiunio ipsius recordationem habeant. Sed & pascha similiter, itemque azyma quod imagines fuerint, ostendite-
 » tiam Paulus Apostolus: Pascha autem nostrum (inquit) immolatus est CHRISTVS.
 » &, Ut sitis (inquit) azymi non participantes fermento (fermentum nunc malicia dicit)
 » sed sitis noua conspersio. Haec itaque ipsa quam Dei legem esse confitemur, in tres partes diuiditur. In eam quae impletur a Saluatore: nam Non occides, non adulterium committes, non peierabis: in eo quod neque irasci nos debere, neque concupiscere iussit, comprehensum est. & in eam quae perfecte sublata est: nam oculum pro oculo, & dentem pro dente, implicatum iniustitiae, etiam ipsum iniustitiae opus habens, sublatum est
 » a Saluatore per contraria (contraria autem mutuo se perimunt) Ego enim dico uobis, ut ne omnino resistatis improbo, sed si quis tibi alapam incusserit, obuerte illi etiam alteram maxillam. Figuratur autem & in hanc quae translata est ac alterata a corporali in spirituales, significatiuam uidelicet ac figuratam partem, ad similitudinem atque imaginem praestantiorum sancitam. Imagines enim ac signa quum alias res exhibeant, recte sicbant usquequo non aderat ueritas. praesente autem ueritate, ea quae sunt ueritatis facere oportet, non quae imaginis. Haec uero & discipuli ipsius, & Apostolus Paulus ostendit, dum imagines quidem, uelut iam antea diximus, per pascha & azyma demonstrat:

Figuratorum
 praecipitorum
 rationes.

Ieiunij ratio.

demonstrat: partem uero legis iniustitiae implicatam, ubi dixit, Legem mandatorum in doctrinis abolitam esse: partem autem nihil mali implexum habentem, ubi ait, Lex quidem sancta, & mandatum sanctum ac iustum & bonum. Quantum igitur compendio dici potest, sufficienter arbitror tibi demonstratum esse, & legislationem ex hominibus introductam esse, & ipsam Dei legem trifariam diuidi. Superest autem nobis, ut quid est hic Deus qui legem tulit, dicamus. Sed et hoc puto tibi in praedictis demonstratum esse, si diligenter auscultasti. Si enim neque ab ipso perfecto Deo haec lata est, uelut ostendimus, neque a diabolo (quos neque dicere phas est) alius est praeter hos hic qui legem posuit. Hic uero ^{Legis dator qui sit.} Opifex & creator totius huius mundi est, & eorum quae in ipso sunt, qui alius est ab horum essentialibus, & medius horum consistens, merito etiam medietatis nomen tulerit. Et si perfectus Deus bonus est secundum suam naturam, uelut etiam est: unum enim solum esse bonum Deum patrem suum, Saluator noster pronunciauit, quem ipse manifestauit. Est autem & is qui aduersariae naturae est, malus ac improbus, & in iniustitia delineatus. Qui igitur medius consistit, & neque bonus est, neque malus, neque iniustus, proprie utique iustus dici poterit, ut qui suae iustitiae sit procurator, & erit quidem inferior perfecto Deo, & minor illius iustitia hic Deus, utpote & genitus existens, & non ingenuus. Unus enim est ingenuus pater, ex quo omnia, omnibus proprie pendentes, ab ipso. Maior uero & principalior aduersario fiet, & alterius essentialis ac naturae ab utriusque horum essentialia. Etenim aduersarij essentia est corruptio ac tenebrae. Materialis enim hic est, & multiformis. Verum patris uniuersorum ingenui essentialia, est incorruptibilitas et lux per se existens, simplexque ac uniformis. At uero horum essentialia duplicem quandam uirtutem produxit. Ipse uero melioris est imago. Neque te nunc hoc perturbet scire cupidam, quomodo ab uno principio uniuersorum ingenui ac incorruptibilis, quod est, et nos confitemur ac credimus esse bonum, constituta sunt & haec naturae, tum corruptionis, tum medietatis, non eiusdem essentialis existentes, quum bonum naturam habeat, similia superioris & coessentialia generare ac proferrere. Disces enim consequenter, Deo dante, etiam huius principium ac generationem, ubi digna facta fueris apostolica traditione, quam etiam nos ex successione accepimus, unam cum hoc quod regulabimus omnes sermones per Saluatoris doctrinam. Haec tibi o soror mea Flora, paucis recensere non cunctatus sum, ac copiose perscripsi, & simul propositum sufficienter declarauimus. quae etiam ad consequentiam magnopere tibi conducent, si modo uelut pulchra ac bona terra, sic cuncta semina nata, fructum per ipsa produxeris. Haecenus Ptolemeus. Quis uero horum uerborum huius impostoris, ac sodalium eius insaniam suffere: Ptolemaei inquam, ac sociorum eius usque adeo miscentium ac consentium figmenta: Neque enim quisquam ex ueteribus tragicis poetis, neque qui secuti sunt imitatorum moribus praediti, Philistionem dico & Diogenem, qui in credibilia scripsit, aut alij omnes qui fabulas conscripserunt ac decantarunt, tantum mendacium effingere potuerunt, uelut hi audacter contra suam ipsorum uitam ducti, horrenda sibi ipsis construxerunt, & mentem hominum ipsis credentium in stultas quaestiones & genealogias nunquam finiendas coniecerunt, ipsi ea quae in manibus sunt non scientes, & caelestia mensuris quibusdam dimetiri promittentes, & quarundam obstetricantium matrum uelut caelestium matrum, & non existentium uelut quae sint, scientias suscipientes. At ubi quis audierit ab his, siquidem ex desipientissimis fuerit, per mendacium, putans se sublime aliquid apud ipsos cognouisse, facile subducetur: quoniam omnis a uicula secundum genus congregat, & simili uir agglutinabitur, inquit Scriptura. Si uero quis contigerit ipsi ex prudentibus, et recta ratiocinationem habentibus, deridebit quidem tantam nugacitatem. Ab ipso uero argumento eorum quae ab ipsis dicuntur, euerfione ipsorum cognosceret. Redarguunt enim hi omnino contra seipsos uanitatis suae mendacium armati. Unde enim uobis, o uos Ptolemaei ac Ptolemae, profundum mensura, & partuum obstetricationes, & generatiuarum rationum cognitio: Nam uelut qui affuisse-
 » tis, & caelestium naturas conspexissetis, & uelut ipsi ante Profundum apud uos appel-
 » latum

Philistion
 comicus.
 Diogenes
 poeta.

latum fueritis, cognitionem nobis ostendere promittitis: quum nullus unquam propheta hoc dixerit, non ipse Moses, non qui ante ipsum, non qui post ipsum fuerunt, non Evangelista, non Apostoli, nisi forte fabulosa gentium poemata dixeris Orphei ac Hesiodi, & Stesichori, apud quos hominum generationes transformatae sunt in deorum cognominationes, & quae inter homines facta sunt, poetice composita sunt. Nam & illi sic senserunt, dum deos fecerunt Iouem & Rheam, & Iunonem, et Mineruam, atque Apollinem et Venerem, & horum malicie sobolem coluerunt, atque sic mundum in imaginationem multitudinis deorum ac cultus simulachrorum immiserunt. At non amplius mihi multa necessitas impendebat, ad te o Ptolemæc subuertendū, ac confutandum sodales tuos, cum iam primi parentes tui satis sint à me confutati. Verum propter praedictorum ex te confusionem, recensebo aliorum errorem, Deum inuocans mediocritatis nostrae auxiliatorem, quo argumentum apud singulas gentes male excogitatum deprehendam, ac in triumphum ducam, ob studij promissionem à Deo gratiam petens. Quo uero non inexaminate sint tres tuae dictiones, quas ad Floram mulierculam scribens iactas, o Ptolemæc (semper enim serpentinae doctrinae mulierculas peccatis onustas decipiunt, iuxta Apostoli sermonem) ipsas sane dictiones hic proprie adponam, & ipsarum destructionem, quae necessaria est, ut ne relinquantur zizaniosae tuae sationis aliqua radix, deinceps consequenter faciam. Dicis igitur o bone, legem trifariam diuisam esse, & habere aliquid ex Deo, aliquid ex Mose, aliquid ex senioribus. Et quod quidem ex senioribus putas, non potes alicubi scriptum ostendere, hoc manifestum est. Nusquam enim in lege habentur seniorum traditiones. Sed ignorans & libros & ueritatem, calumniando seducis, consequentias etiam uniuersiuersae exactae cognitionis ignorans. Nam traditiones seniorum, expositiones apud Iudaeos appellantur. Sunt autem haec quatuor. una quae Mosis nomine fertur. altera eius qui uocatur Rabbiaciba. tertia Adda siue Iuda. quarta filiorum Asamongi. Nam ubi potes tu contentiose ac instabili mente praedite, ostendere in quinque libris & legislationis Dei, quod relatus est sermo qui à Salvatore dictus est: Si quis dixerit patri suo corban, hoc est donum quod eum ex me in tuum cedet comodum, Sed non potes ostendere. Itaque excidit sermo tuus, cum uerbum hoc nusquam in quinque libris Mosis habeatur, & frustra decepta à te Flora illusisti. Quae uero à Mose, neque ipsa extra Deum sancita sunt, sed ex Deo per Mosen: id quod ex ipsa Saluatoris responsione ostendit. Ipsa enim quae produxisti testimonia, contra te ipsum collegisti. Dicit enim Dominus in Euangelio, Moses scripsit secundum duritiam cordis uestri. Quod uero scripsit Moses, non extra uoluntatem Dei scripsit, sed ex Spiritu sancto sanciuit. Dicit enim Dominus in Euangelio: Quod Deus coniunxit, homo ne separet. & quomodo coniunxit, uerbum declarauit, ut discamus, dicens: Icirco relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carnem unam. Deinde infert dicens, Quod igitur Deus coniunxit, homo ne separet. Quamquam Dominus hoc nusquam dixerit, quando Adam & Euam formauit, sed solum, Faciamus ipsi secundum ipsum auxiliarium. Verum hoc ab ipso Adam dictum est, quando surrexit ex somno, & dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea, haec uocabitur mulier, quonia ex uiro suo haec desumpta est. Deinde dicit, Propterea relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne unam. Non igitur Deus hoc loquutus est, sed Adam. Dominus autem testatur in Euangelio, Dei uerbum esse quod per Adam dictum est: & ab hoc ipso argumento ostendit, quod illic quidem Adam dixit, uerum uoluntas Dei loquebatur. Et hic Moses legem tulit, Deo ipsi annuncianti legislationem: Et haec quidem iam duae tuae dictiones interciderunt, & non eminus, sed ab ipso usu. Et quod legislatio Dei est, manifestum est. Ubique enim Deus lege sancit, alia in tempora, alia in figuras, alia in reuelationem futurorum: bonorum, quorum expletionem Dominus noster IESVS CHRISTVS ubi aduenisset, in Euangelio ostendit. Porro aliam deorum diuisionem, rursum trifariam partitam apud te, repetam, & ipsam à te per calumnam

Lex non est trifariam diuisa.

Seniorum traditiones siue expositiones quadruplices.

lumnam excogitatam esse ostendam, & non aliud hoc opus esse, quam impostoris declarabo. Qualis enim nobis tertius adest Deus, ex duabus imaginibus constitutus, et neuter ex duabus existens, neque maliciam habens ac iniustitiam, uelut dixisti, neque bonitatem, et lucidam essentiam, uerum medius existens iustus: Etenim cum reuera alienus sis ab omni iustitia, merito ignoras quid est iustitia, aliam ipsam praeter bonitatem putas. Multum uero redargueris o falsarie, et à ueritate aliene, ex nullo enim alio sit iustitia, quae ex bonitate. Et neque aliter quis fiet bonus, si non fuerit iustus. Unde & Dominus laudans legem & iustos ipsius, dixit: Ornatis sepulchra prophetarum, & aedificatis monumenta iustorum, & patres uestri ipsos occiderunt. Unde autem facti sunt prophetae ac iusti, quam à patre bonitatis: Et ut ostenderet quod in patre bonitatis iustus consistit, dixit: Similes fiat patri uestro qui in caelis est, quoniam exoriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: quo ostendat iustum, bonum, & bonum, iustum, & malum, iniustum, & iniustum, malum. At uero implicationem legis quam dixisti, non potes ostendere. Manifestus enim factus es calumniari legem, implicationem quandam ipsi attribuens, propterea quod lex dixit: Oculum pro oculo, & dentem pro dente: & eo quod lex occidit homicidam. Verum ex ipsa Domini nostri IESU CHRISTI tractatione ostendetur, quod non implicatio quaedam erat, sed ipsa eadem erat legislatio, & idem efficit quod mandatū à Salvatore dictum, nempe, Si quis te percusserit in dextram maxillam, obuerte ipsi etiam alteram. Et lex ipsa olim hoc asseruit dicens, Oculum pro oculo, hoc est obuerte illi maxillam. Quo enim effugeret quae pateretur si percuteret, exhibuit uerberanti maxillam, gnarus quod si auferret oculo, eadem passurus sit propter legem. Quemadmodum enim pater uult castigare liberos, et unicuique aetati congruam affert castigationem, & non aequaliter paruorum puerum castigat & adolescentem, neque adolescentem similiter ut iuuenem, neque iuuenem ut perfectum uirum: sed ei qui sub mamma haeret, per digitum castigatio contingit: puero uero maiori, per alapam manus: adolescenti autem per lorum, iuueni uero per uirgam, uiro autem ultio maiorum delictorum gladius per legem: Sic etiam Dominus consequenter unicuique generationi conuenientia sanciuit. Illos enim timore castigauit, uelut pueris paruus colloques, & ignorantibus uirtutem Spiritus sancti. Perfectos autem perfectis mysterijs dignatus est. Nam in Euangelio sic quodammodo dicit discipulis, in multis locis: Nescitis quid facio, cognoscetis autem postea, hoc est quum perfecti facti fueritis. Et rursum, Non nouerunt quod resurrexisset ex mortuis. Paulus uero, Nondum enim potuistis, sed neque amplius potuistis: ostendens quod progressu temporis perfectiora sunt mandata, quum sint quidem eadem, mutantur autem in alium habitum, & iuuenibus quidem aliter formetur, aliter uero perfectioribus. Etenim lex ubi sanciuit Oculum pro oculo, non dixit ipsis, Ergo oculo pro oculo: sed si quis eiecerit oculo, eicietur oculus eius qui eiecit. Vnusquisque autem parcens proprio corpori, maxillam uerberandam exhibebat, & non uerberabat, & ab eo tempore seruabantur, quae nunc in Euangelio clare dicta sunt, quum tunc quidem necessario castigarentur uelut iuuenes, nunc autem ex uoluntate obediant, utpote perfecti. Si uero dicis complicationem esse hanc, dicere oculo pro oculo, & homicidam occidi: ecce & de die iudicii uideamus Saluatorem dicentem, quod ueniet ipse dominus. Hoc autem de seipso dixit, quum ipse omnium sit Dominus. & inquit: Et diuidet ipsum seruum, & partem eius cum infidelibus ponet. Igitur & contra Saluatorem arma induis, ut rursus uerba eius calumnieris, & dicas hunc non esse bonum: & quidem quum ex bono patre genitus sit, & bonus, & iustus, & neque alius praeter patrem. Poteris igitur etiam ipsum à patris essentia abalienare, o tu qui nobis rursus diuisor ac geometra prodixisti, omnia legum trifariam diuidens. Et quod quidem dixisti, quod ad figuras significatiue quaedam in lege scripta sunt, modice attigisti ueritatem, quo per modica possis etiam ad alia deceptione uti.

Etenim

Iustitia ac bonitatis ratio.

Oculum pro oculo, quomodo accipiendum.

Etenim reuera illis figurate contigit. Nobis autem scripta est ad commonefactionem, ad quos fines saeculorum peruenerunt, inquit sanctissimus Apostolus, de circumcissione ac sabbato atque alijs loquens. Utinam autem omnia uere dixisses, & non adhuc tertium Deum medium, qui non est, nobis protulisses, imò potius tibi ipsi & his qui à te decepti sunt. Arbitror autem & in presens sufficienter contra dictiones tuas de circulator dictum esse, quarum confutatione facta ad sequentes haereses procedam, eundem Deum consueto more inuocans in auxilium nostrae mediocritatis, ut uniuscuiusque sectae adulteratae confutationem deprehendamus. Nam quod sibilis tuis, uelut Carcharias à mari reuersus & uiperam prouocans, Floram per literas & alios cum ipsa decepti, in relictis demonstratum est. Ceterum quum in ueritatis sagena, cuius aenigma Dominus in Euangelio regnum caelorum esse pronunciauit, hunc inuoluerimus, et unum ex improbis ac uenenatis piscibus ipsum esse declarauerimus, per hoc quod uerba ipsius improba, deprehensu facilia per uerae fidei doctrinam fecimus: & in uirtute Dei hunc contriuerimus: ipsi quidem Deo gratias agamus, uerum ad consequentes sectas similiter, uelut antea dixi, procedere tentemus.

Carcharias
uiperam sibilis
prouocat.

FINIS SECVNDI TOMI PRIMI LIBRI.

Tertij

TERTII TOMI PRIMI LIBRI EPI-

PHANII. HAERESSES XIII SVNT,

Et haec in ipso habentur.

- 1 *Marcosij.* Marcus quidam fuit Colorbasi condiscipulus, duo principia & ipse introducens. Reprobat autem mortuorum resurrectionem. Imaginationes uero quasdam per pocula ex incantatione in caeruleum ac purpureum colorem transmutans, deceptas mulierculas ad sacra sua pelliciebat. Sed & ipse per uiginti quatuor literas uult per omnia assimilari *Valentino.*
- 2 *Colorbasij.* Et hic Colorbasus similiter ea lem narras, in aliqua uero parte differens ab alijs sectis, à Marco inquam ac *Valentino*, emissiones & octonarios aliter docuit.
- 3 *Heracleonitae.* Et ipsi octonariorum fabulamento ducuntur, aliter uero praeter Marcum & *Ptolemaeum* ac *Valentinum* & alios. Sed & ad finem eos qui apud ipsos moriuntur, similiter ut *Marcus* redimunt, per oleum & balsami succum, & aquae lotiones ac affusiones quasdam, *Hebraica* uerba admurmurantes, super caput uidelicet eius qui liberatur.
- 4 *Ophitae*, sunt qui serpentem glorificant, & hunc Christum putant. habent autem naturale hoc reptile in cista quadam.
- 5 *Caiani* similiter cum prioribus legunt, & cum qui loquutus est in lege reprobant, carnisque resurrectionem negant. Et *Cain* glorificant, fortioris uirtutis ipsum esse dicentes. Simul autem & *Iudam* demirantur ac laudant, simulque & *Core*, & *Datan*, & *Abiron*, imò etiam *Sodomitas*.
- 6 *Sethiani.* Hi rursus ipsum *Seth* glorificant, dicentes eum esse ex superna matre quae poenitentiam egit, propterea quod *Cain* produxisset: & postea ubi abiectus esset *Cain*, & occisus *Abel*, superno patri congressa est, & purum semen ipsum *Seth* fecit, à quo deinceps deductum est omnium hominum genus. Sed & ipsi principatus & potestates, & quaecunque alij docent, docuerunt.
- 7 *Archontici.* Hi rursus ad multos principes uniuersum referunt, & quae facta sunt, ex his facta esse dicunt. Deprehenduntur autem & capti in turpitudine quadam. Carnis resurrectionem negant. *Vetus Testamentum* calumniantur. Utuntur autem et ueteri & nouo Testamento, singula uerba ad suam ipsorum sententiam falso trahentes.
- 8 *Cerdoniani*, à *Cerdone* erroris participationem susceperunt, sicut hic ab *Heracleone*. uerum fraudem auxit, & ex *Syria* *Romam* digressus, praedicationem suam exposuit, in temporibus *Hygini* episcopi. Duo autem principia hic praedicat inter se contraria. Non esse uero Christum genitum. Similiterque mortuorum resurrectionem negat, itemque ea quae habentur in ueteri Testamento.
- 9 *Marcionista.* *Marcion* à *Ponto* originem ducens, episcopi quidem filius erat: uerum ubi uirginem corrupisset, aufugit, propterea quod expelleretur à proprio patre ex Ecclesia. Quum autem *Romam* adisset, & poenitentiam ac ueniam petisset ab his qui illo tempore isthic erant, & assequutus non esset, elatus est contra fidem, & tria principia induxit ac docuit, Bonum, & Iustum, & Malum. Esseque nouum Testamentum alienum à ueteri, & eo qui in ipso loquutus est. Carnis resurrectionem negat. *Baptisma* dat non solum unum, sed etiam tria post lapsum. Pro mortuis autem in fide instructis

k alij

alij apud ipsos baptisantur. Intrepidè autè etiã mulieribus permittit, ut lauacrum dent.

10 *Lucianistæ.* Lucianus quidam antiquus, non is qui nunc temporibus Constanti ni uixit, omnia secundum Marcionem docuit. Et ad hæc alia quædam præter Marcionem, & ipse nimirum abundantius docet.

11 *Appelleiani.* Et hic Appelles similiter ut Marcion & Lucianus, vituperat omnem creationem, & ipsum creatorem. Non autem similiter his tria principia introduxit, sed unum principium, & unum Deum, qui sit summus & innominatus. Ipsum autè unum fecisse alium, & hic factus improbus compertus, mundum in sua malicia fecit.

12 *Seueriani.* Seuerus quidam rursus Apellem sequens, uinum reijcit. Et uitam ex draconiformi satana ac terra inter se congressis, productam esse fabulatur. Mulierem autem auersatur, sinistra uirtutis ipsam esse asserens. Nomenclaturas uero quasdam principum, & libros quosdam apocryphos introducit. Similiter item uelut alij, carnis resurrectionem negat, itemque uetus Testamentum.

13 *Tatiani.* Tatianus hic eodem tempore cum Iustino martyre & philosopho uixit, post mortem autem Iustini martyris ac philosophi, corruptus est Marcionis dogmatis, discipulusque ipsius fuit, eademque quæ ipse docuit, alijs etiam præter ipsum appositis. Dicebatur autem à Mesopotamia originem ducere.

TERTIVS TOMVS PRIMI LIBRI EPIPHANII.

Contra Marcios, hæresim XXXIII.

Marcus.
Marcosij.

MARCVS autem quidam, à quo Marcosis appellati, ab his progressus, & alia præter hos ausus, mala in mundum euomuit. His enim successit, Secundo inquam, et Epiphani, Ptolomeoq; ac Valentino, uerum in maiorem circulatoriam collectionem euectus est. Mulierculas enim & uiros ab ipso seductos allexit, quum putaretur miser ille prædictorum deceptorum corrector esse, magicę imposturæ expertissimus existens. Prædictos autem & prædictas omnes decepit, ut ipsi uelut scientissimo intenderent, et qui uirtutem maximam ab inuisibilibus ac innominatis locis haberet, atque sic Antichristi præcursor reuera ostensus est. Nam Anaxilai ludicra cum Magorum appellatorum uasricia commiscuit, & per ipsa illudens, ac magicam artem exercens, in admirationem sui uidentes & credentes ipsi perduxit: uelut etiam sodales eius usque in hunc diem faciunt. Qui uero opera curiositatis uident, putant uirtutes aliquas in manibus ipsius perfici, & eorum qui apud ipsos hæc faciunt. Quum enim mentem etiã ipsi amiserint, non uident, neque probare nouerunt, quod ex incantatione ludicri, ut ita dicam, ipsius constitutio perficit. Ipsi enim attoniti penitus facti sunt, mala quadam suspitione abducti. Aiunt enim, tria pocula ex uitro albo apud ipsos parari mixta uino albo: & in ea quę perficitur ab ipso incantatione, & gratiarum actio esse putatur, statim transmutari, unumque fieri rubrum uelut sanguinem, alterum purpureum, tertium cœruleum. Ego itaque ut ne in secundum laborem meipsum immittere, contentum esse oportere duxi, his quæ à beatis, ac sanctis. Irenæo contra ipsum Marcum, & qui ex ipso processerunt, tractata sunt: quæ sanè hic ad uerbum exponere uolui, & sunt hæc. Dicit enim de ipsis Irenæus ille sanctus, in declarando ea quæ ab ipsis dicunt, sic loquens: Pocula uino mixta simulans se gratias agere, et diutius extendens sermonem inuocationis, purpurea ac rubicunda apparere facit, ut putetur gratia ab his quæ sunt super uniuersa, sanguinem suum instillare in illud poculum, per inuocationem ipsius, & ualde cupian

Irenæi locus.

piant presentes ex illo poculo gustare, ut & in ipsos instillet gratia quę per magum hunc inuocatur. Rursus autem mulierculis tradens pocula uino mixta, ipsas gratias agere iubet se presente. & quum hoc sit, ipse aliud poculum multo maius illo super quo decepta illa gratias egit afferens, & à minore super quo muliercula gratias egit, in hoc quod ab ipso adornatum est transfundens, simul ita dicit: Gratia quæ est ante uniuersa, illa cogitatione incomprehensibilis & inenarrabilis, impleat tuum internum hominem, & multiplicet in te agnitionem suam, consemians in te granum sinapis in bona terram. Et talia quædam loquutus, ubi miseram illam ad insaniam extimulauit, miraculorum editor apparet, dum magnum poculum expletur ex minore, ut etiam ex ipso superfundatur. Et alia quædam his similia faciens, multos decepit, et post se traxit. Verisimile est autem ipsum etiam dæmonem quendam allestore habere, per quem & ipse prophetare ac uaticinari uideat: & quas dignas putat ut participes fiant gratiæ eius, uaticinari facit. maxime enim circa mulieres occupatus est, atque has præminetis loci, & purpuratas ac ditissimas. quibus sapere imponere studens, ad ipsas per assentationem dicit: Volo tibi impartiri gratiam meam, quoniam pater uniuersorum angelum tuum semper uidet ante faciem suam. Locus autem magnitudinis tuæ in nobis est. Oportet nos unum efficere. Accipe primum à me, et per me gratiam: para te uelut sponsa expectans sponsum suum, ut sis quod ego, et ego quod tu. colloca in thalamo tuo semen lucis. Accipe à me sponsum, & suscipe ipsum, et suscipere in ipso. Ecce gratia descendit in te. Aperis os tuum, et uaticinare. Quum autem mulier responderit, Nunc uaticinata sum, & non noui uaticinari: rursus inuocationes quasdam faciens ad stuporem eius quæ seducitur, dicit ad ipsam: Aperis os tuum, & loquere quæcumque, & uaticinaberis. Illa uero emollita, ac facile impulsam à prædictis uerbis, & animo calefacta præspe uaticinandi, corde plus quam decet palpitante, delirata loqui audet, & omnia prout incidunt uanè ac confidenter, utpote ab inani spiritu calefacta, quemadmodum quidam præstantior nobis de talibus dixit: Audax & impudens res est, anima quę inani aere calefcit. Et hinc de cætero prophetissam se ipsam putat, et gratias agit Marco, qui propriam gratiam ipsi contribuit. & talionem rependere ipsi conatur, non solum per possessionem largitionem, unde etiam immensam pecuniarum uim comportauit: sed etiam per corporis societatem, per omnia ipsi uniri cupiens, ut cum ipso in unum deueniat. Iam uero quædam fideliores mulieres timorem Dei habentes, & non deceptæ, quas similiter ut reliquas seducere studuit, iubens ipsas uaticinari, conspuentes ac detestantes ipsum, à tali congregatione discesserunt, probè gnaræ quod uaticinari non à Marco mago hominibus contingit, sed quibus Deus ex supernis gratiam suam demiserit, hi à Deo datam habent prophetiam, & tunc loquuntur, ubi & quando Deus uult, & non quando Marcus iubet. Nam quod iubet, maius ac principalius est eo quod iubetur. illud enim dominat, hoc uero subditum est. Si igitur Marcus, aut alius quispiam iubet, uelut in cenis opulentiarum hi semper ludere solent, & se mutuò uaticinari iubere, & ad proprias concupiscentias sibis futura predicere: erit is qui iubet, maior & principalior prophetico spiritu, quum sit homo, quod impossibile est. Verum tales spiritus qui ab ipsis iubentur, & loquuntur quando ipsi uolunt, putidi ac inualidi sunt: audaces uero et impudentes, ut qui à satana emittuntur ad deceptionem ac perniciem eorum qui non firmam fidem, quam ab initio per Ecclesiam acceperunt, custodiunt. Quod autem & amatoriam illectamenta, ad hoc ut corporibus ipsarum contumeliam inferat, hic Marcus quibusdam mulieribus, etiam si non omnibus, inducit, hæc ipsæ sæpe ad Ecclesiam Dei conuersæ, confessæ sunt, & corpore se ab ipso uitiatas esse, & se ualde amate ipsum amasse. Quare etiã diaconus quidam ex nostris in Asia, qui excepit ipsum in domum suam, in hanc calamitatem incidit, quum uxor ipsius speciosa esset, & mente ac corpore ab hoc Mago corrupta, ita ut ipsum multo tempore sit sequuta. Postea uero ubi cum magno labore fratres ipsam conuertissent, per uniuersum uitæ tempus hæc in confessione perseuerauit, lugens ac lamens propter corruptionem quam à Mago passam fuit. Sed & discipulan

licius aliqui in iisdē locis diuagantes, multas mulierculas seduxerūt ac corruperunt, perfectos seiplos uocantes, uelut nemo possit magnitudini cognitionis ipsorum adaequari, nec si Paulum aut Petrū dicas, aut alium quendā ex Apostolis: & plura omnibus se cognouisse iactantes, & magnitudinē cognitionis inenarrabilis illius uirtutis se solos deuorasse, esseq; se in altitudine super omnem uirtutē. Quapropter etiam libere se omnia facere, nullū timorē in ulla aliqua re habētes. Nam propter redemptionē incomprehensibiles ac inuisibiles se fieri iudici. Si uero etiam apprehenderit ipsos, cōstituti apud ipsum cum redemptione hęc dixerint: O assessor Dei, & mystici ante sæcula Silentij, qua magnitudines semper faciem patris uidentes, duce ac ductore te utētes, subtrahūt sursum formas suas, quas illa magica audacia p̄dita, imaginatione ducta propter bonitatē primi patris produxit, nos imagines, tunc cogitationem rerū supernarum uelut insomnium habens: ecce iudex prope, & p̄co iubet me rationē reddere. Tu uero uelut sciens utrorumq; res, pro nobis utrisq; rationē, uelut que una sit, iudici offer. Mater uero statim ubi audiuit hos, Homericā Orci galeā ipsis imponit, ut inuisibiliter iudicem effugiant, et euestigio substractos ipsos in thalamum inducit, et sponsis suis tribuit. Talia sanē dicentes ac facientes, etiam in nostris regionibus Rhodamusiæ terræ multas mulierculas seduxerunt, quæ cauterio inuistam conscientiā habentes, partim manifestē confitentur: partim hoc facere uerentes, tacite quodāmodo apud seipsas de uita Dei desperant. & aliq̄e quidē penitus discesserunt, aliq̄e uero inter utrūque ambigunt: & quod prouerbiū dicit, faciunt, neq; foris neq; intus existētes, hunc fructū seminis filiorum cognitionis habentes. Hic Marcus uterū & receptaculum Colorbasi introduxit, seipsum solū genitū fuisse dicens, utpote unigenitus ipsi existens, & semen defectionis in ipsum depositum in hunc modū peperit. Ipsum, inquit, supremū ab inuisibilibus ac inuocatis locis quaternariū, in figura mulieris ad ipsum descendisse: quoniā, inquit, masculū eius mundus ferre non potuit, et hanc quaternitatē indicasse, quæ ipsa esset: & uniuersorum generationem, quam nulli unq; neq; Deo, neq; homini reuelauit, huic soli exposuisse, ita loquutam. Quando primū pater ille cogitatione incomprehensibilis, & essentiam non habens, quineq; masculus est, neq; foemina, parturiebat, et arcanum suum generari uolebat, et inuisibile formari, aperuit os, et emisit Verbum simile ipsi, quod astans ostendebat ipsi quid esset, ipsum inuisibilis illius forma apparens. Pronunciatio autem nominis talis facta est. Loquutus est uerbū primum nominis sui, quod erat principiū. Et erat comprehēso eius syllabica elementorū quatuor. & adiunxit secundā, et erat etiā ipsa elementorū quatuor. consequenter loquutus est tertiam, & erat ipsa syllabica cōprehensio elementorū decem. & postea aliam loquutus est, & erat ipsa elementorū duodecim. Facta igitur est pronunciatio totius nominis, elementorū quidem triginta, syllabicarū uero cōprehensionum quatuor. Singula autem elementa proprias literas, & propriū characterē, & propriam pronunciationē, & figuras ac imagines habere dixit. & nullū ipsorum esse quod illius conspiciat formā, cuius ipse elementum est. Sed neq; cognoscunt ipsum. Neque uero proximi sui unumquodq; pronunciationem obsidet, sed idem pronunciat, ut totum pronunciantis, totum nominare putent. Vnumquodque enim ipsorum quum pars sit totius, propriū sonum uelut totum nominare, & non cessare sonum edentia usquequo ad extremā literā uniuscuiusq; elementi una lingua utētis deueniant. Tunc autem & restorationē uniuersorum fore dixit, quū omnes ad unam literam digressæ, unam et eandem enunciationē sonuerint, cuius enunciationis imaginem esse protulit, quū nos simul Amen dicimus. Sonos autē esse eos qui formant essentia, non habens & ingenitū seculū: & esse hos formas, quas Dominus angelos dixit, quæ assidue uident faciem patris. Nomina uero elementorū communia, et que dici possunt, secula, et uerba, & radices, et semina, & cōplementa, et fructus uocauit. Singula autē ipsorū nomina, & uniuscuiusq; propria, in nomine Ecclesiæ cōprehensa intelligi

Orci galea,
prouerbum.
Rhodamusiæ
regio.

Neq; foris,
neq; intus.
prouerbum.

telligi dixit. Quorum elementorum postrema litera uocem suam emisit, cuius sonus egressus, ad imaginem elementorū propria elementa generauit. Ex quibus & ea quæ hic sunt, redimita esse dixit: & que ante hæc sunt, generata esse. Ipsam uero literam, cuius erat sonus, consequentem sonum deorsum, a syllaba sua sursum susceptam esse dicit, ad completionem uniuersi: mansisse autem sonum infernē, uelut extrā proiectū. Elementum uerò ipsum, a quo litera, cum enunciatione sua descendisse infra, quod literarum triginta esse dicit: et unamquamq; de triginta literis, in seipsa habere alias literas, per quas nomen literę nominatur. & rursus alias per alias nominari literas, & alias per alias, ut in infinitum multitudo literarum dilabatur. Sic porro clarius didiceris quod dicitur. *Αλτα* elementum literas in seipso quinq; habet, ipsum *α*, & *ε*, & *λ*, & *τ*, & *α*. Et hæc rursus literæ per alias scribuntur literas, & aliæ per alias. Si igitur uniuersa substantia ipsius *Αλτα* in infinitum dilabitur, dum semper alię literæ alias generant, & inter se mutuo succedunt: quanto magis illius elementi maius esse literarū pelagus putandum est: Et si una litera sic infinita est, uide totius nominis literarum profunditatem, ex quibus primum patrem, ipsum Marci Silentij consistare docuit. Quapropter etiam patrem scientem incomprehensibilitatem suam dedisse elementis, quæ etiam sæcula uocat, unicuiq; ipsorum propriam enunciationem proferre, propterea quod non possit unum enunciare totū. Hęc ubi declarasset ipsi Quaternitas, dixisse amplius ipsam: Volo autem tibi etiam ipsam ostendere ueritatē. deduxi enim ipsam ex supernis domibus, ut inspicias ipsam nudam, & pulchritudinem ipsius cōsideres, imò etiam audias ipsam loquentem, & prudentiam eius admireris. Vide igitur caput supernē, *α* & *ω*. Collum, *β* et *ψ*. Humeros unā cum manibus, *γ* & *χ*. Pectus, *δ* & *φ*. Septem transuersum, *ε* & *υ*. Dorsum, *ζ* & *τ*. Ventrem, *η* & *σ*. scemora, *θ* & *ρ*. Genua, *ι* & *π*. tibias, *κ* & *ο*. talos, *λ* & *ξ*. pedes, *μ* & *υ*. Hoc est corpus Veritatis secundum magum. Hęc figura elementum. Hic character literæ. Et uocat elementum hoc hominem, esseq; fontem ipsum dicit omnis uerbi, & principium totius uocis, & omnis inenarrabilis narrationem, & taciti Silentij os: & hoc quidem corpus ipsius est, tu uero sublimius mentis intelligentia eleuata, genitorem & patris datorem ipsum Verbum ab ore Veritatis audi. Vbi autem ipsa hæc dixisset, Veritatem intuitam ipsum, aperto ore dixisse Verbum. Verbum autem nomen factum esse, & nomen factum esse hoc quod cognoscimus & loquimur, CHRISTVM IESVM: quod etiam ubi nominasset, ipsam statim conticuisse. Expectante autem Marco ipsam amplius quid dicituram, rursus Quaternitas in medium progressa dixit: Quam contemptibile putasti uerbum quod ex ore Veritatis audiisti, Non hoc quod nouisti & putas, uetus nomen est. Vocem enim solum habes, uirtutem uero ipsius ignoras. IESVS enim est in signe nomen, sex literas habens *ιησους*, quod ab omnibus qui ex uocatione sunt, cognoscitur. Quod uero apud secula complementi multarū partium est, alterius forme est, et alterius figure, et cognoscitur ab illius cognatis, quorū magnitudines apud ipsum sunt semper. Has igitur apud nos uiginti quatuor literas, defluxiones esse scito trium uirtutū imaginarias, quæ totum supernū elementorum numerū complectuntur. Et enim mutas literas nouem esse puta, ipsius patris & Veritatis, propterea quod muti sint ipsi, hoc est inenarrabiles & ineffabiles. Semiuocales uero octo esse ipsius Verbi ac uitæ, eo quod uelut mediæ sint inter mutas & uocales, & suscipiant supernarū quidam defluxionē, infernarū uero relationem. Vocales autē & ipsas septem hominis & Ecclesię esse, quoniam uox per hominē progressa formauit uniuersa. Sonus enim uocis formam ipsis induxit. Habet igitur uerbū & Vita octo literas. Homo uero & Ecclesia septem, pater autem & Veritas nouem. Quando uero pro defectus ratione firmatus in patre descendit, missus ad eū a quo separatus est ob correctionē peccatorū, ut complementorū unitas æqualitatē habens fructificet unā in omnibus eam que ex omnibus est uirtutē: sic numerus illarū septem, uirtutem accepit ipsarū octo, & facti

Veritatis
imago.

in ore nomi
nis ratio.

Literarū gra
carum ratio.

funt loci similes numeris, octonarij existentes: qui tres in seipfos redacti, uiginti quatuor numeru[m] produxerunt. tria uero elementa, quae dicit ipse in coniugatione triu[m] uirtutum esse, quae sunt sex, a quibus defluerunt uiginti quatuor elementa, quadruplicata inenarrabilis quaternarij ratione, eundem numeru[m] faciunt: quae sane dicit innominati esse, ferri autem ipsa a tribus uirtutibus, ad similitudinem inuisibilis. quorum elementorum imagines imaginu[m] esse duplices apud Graecos literas: quae connumeratae uiginti quatuor elementis, iuxta potestate eorum quae iuxta proportionem fiunt, tricenariu[m] numeru[m] faciunt. Huius rationis atque huius dispensationis fructu[m], in similitudine imaginis apparuisse dicit illu[m], qui post sex dies quartus ascendit in monte[m], & factus est sextus, & detertius est ac descendit in septenario, quu[m] insignis octonarius esset, & haberet in seipso omnem elementorum numeru[m], quem manifestauit ipso ueniēte ad baptisma colubae descendens quae est ω & α. Numerus enim ipsius uocis colubae apud Graecos, nimiru[m] *ποδισοπα*, est unum & octingenta. & propterea Moysen in sexta die hominem factum esse dixisse. Et iuxta dispensationem in sexta die quae est parascue, postremu[m] hominem in regenerationem primi hominis apparuisse: cuius dispensationis principiu[m] et finem sextam horam esse, in qua affixus est ligno. Perfectam enim mentem quum sciret senariu[m] numeru[m] uim faciendi ac regenerandi habere, manifestasse filiis lucis regenerationem, quae facta est in ipsum insignem numeru[m] per ipsam. Vnde etiam duplices literas numeru[m] insignem habere dicit. Insignis enim numerus comixtus uiginti quatuor elementis, nomen triginta literaru[m] efficit. Vfus est autem ministro, septenarij numeri magnitudine, uelut Marci Silentiu[m] dicit: quo consilij per se excogitati fructus manifestaret. Insignem uero hunc numeru[m] in praesenti dicit eum, qui in insigni formatus est, intellige eum qui uelut diuisus est, aut dissectus, & foris mansit: qui sua ipsius uirtute & prudentia, per emissionem a seipso, hunc septem uirtutum mundu[m], ad imitationem potestatis septenarij animauit: et animam posuit esse uniuersi totius uisibilis. Vfus est igitur et ipse hic hoc opere, uelut uoluntarie ab ipso facto. Aliqua uero ministrat ac exequuntur cogitationem ipsius matris, ut quae sint inimitabiliu[m] imitamenta. Et primu[m] quidem caelum loquitur α. Secundum uero ε. Tertiu[m] η. Quartu[m] autem et mediu[m] inter septem caelos, uirtute[m] ipsius ενunciāt. Quintu[m] ο. Sextu[m] υ. Septimu[m] uero & quartu[m] a medio, elementu[m] ω exclamat: quemadmodu[m] Marci Silentium, quod multa nugat, & nihil ueri dicit, confirmat. Quae sane uirtutes simul omnes, inquit, inter se mutuo implicatae, sonant ac glorificant illu[m] a quo, producta sunt atque emissa. Gloria autem sonitus demittit ad primu[m] parentem. Huius uero glorificationis sonitu[m] in terram delatu[m], dicit plaste ac formatorē factu[m] esse, genitorēque eorum quae sunt in terra. Porro demonstrationem affert a recens editis pueris, quorum anima simul ut de utero processit, uniuersiu[m]que horum elementorum sonum exclamat. Quemadmodu[m] igitur septem uirtutes, inquit, glorificant Verbu[m]: sic anima in pueris plorans ac lamentans, Marcu[m] ipsum glorificat. proptereaque etiam Dauidē dixisse, Ex ore infantiu[m] & lactentiu[m] perfecisti laudem. Et rursus, Caeli caelorum enarrant gloriam Dei. Et ideo anima in laboribus ac aru[m]inis constituta, in relevatione suam pronunciat ω in signu[m] laudationis, qua superna illa anima cognationem ipsius agnoscens, auxiliariu[m] ipsi demittat. Et de nomine quidem uniuersi quod est triginta literaru[m], et de Profundo ex huius literis augete, in superque de ueritatis corpore duodecim membra habete, ita ut unu[m] quodque ex duabus literis consistet, & de uoce ipsius quam protulit in conuersatione, & de solutione nominis non prolata, & de mundi ac hominis anima, quemadmodu[m] habet dispensationem secundum imaginem, hoc modo delirauit. consequenter autem quomodo ex nominibus aequalis numeri uirtute[m] Quaternitas ipsi ostendit, referemus, quo nihil lateat te o charissime, de his quae ab ipso dicta ad nos peruenerunt, uelut saepe a nobis expectauisti. Sic igitur declarauit ipsi Sapientissimu[m] illud Silentium uiginti quatuor elementorum generationem. Singularitati coadesse unitate[m]: ex quibus, duae emissiones, uelut antea dictu[m] est. Singularitas & Vnu[m] progressae quatuor factae sunt. Bis enim duo sunt quatuor. Et rursus duae & quatuor in idem compositae, senariu[m] numerum manifestauerunt. Senarius autem numerus quadruplicatus, uiginti quatuor for-

Senarij numeri ratio. *ποδισοπα* uox supplicatur ex numero literarum.

Insignis numerus senarius.

Caeli septem, septem uocales enunciat.

mas peperit. Et primi quidem quaternarij nomina, sancta sanctorum intelligi, & non posse dici, cognosci autem a solo filio. quae pater nouit quae sint. Quae uero reuerenda sunt, et cum fide apud ipsum nominantur, haec sunt. *ἀβυσσος* & *σθέν*, *πάτης* & *ἀλήθεια*. hoc est Inenarrabilis et Silentium, Pater et Veritas. Huius autem quaternarij uniuersus numerus est elementorum uiginti quatuor. *ἀβυσσος* enim nomen literas septem in se habet. *σθέν* uero quinque *πότης* quinque. *ἀλήθεια* septem. quae compositae in idem bis quinque, & bis septem, uiginti quatuor numeru[m] impleuerunt. Eodem modo etiam secundus quaternarius, *λόγος* & *ζωή*, *ἀνθρώπου* & *ἐκκλησία*, hoc est Verbu[m] & Vita, Homo & Ecclesia, eundem elementorum numeru[m] ostenderunt. Et Saluatoris nomen narrabile illud *ἰησοῦς* literaru[m] sex esse, Inenarrabile uero ipsius literaru[m] uiginti quatuor. Et *ἰῆσους*, hoc est filius CHRISTVS, literaru[m] duodecim. Quod uero in CHRISTO ineffabile est, literaru[m] triginta. & propter hoc dicit ipsum α & ω. ut *ποδισοπα*, hoc est colubam indicet, quu[m] haec auis hunc numeru[m] habeat. At uero IESVS hanc habet, inquit, arcanam generationem. A matre enim uniuersorum prima Quaternitas, in filiae modum processit secunda Quaternitas, & factus est octonarius. consequenter processit denarius, sic factus est denarius & octonarius. Denarius igitur cum octonario congressus, & decuplu[m] ipsum faciens, octogenariu[m] numeru[m] produxit: & octogenariu[m] rursus decuplas, octingentorum numeru[m] generauit: ut sit uniuersus literaru[m] numerus ab octonario in denariu[m] progressus, κ & π et ω. hoc est octo, et octoaginta, et octingenta. Nomen enim IESVS iuxta numeru[m] in literis, octingentas octoaginta octo literas clare habet, et superceleste IESVS secundum ipsos generationem. Quapropter etiam alphabetu[m] Graecorum habere unitates octo, denarios octo, centenarios octo, ita ut octingentorum octoaginta octo numeru[m] demonstret, hoc est IESVM ex omnibus numeris conflatu[m]. Et propterea α & ω ipsum nominari, ut significet ex omnibus generatione. Et rursus sic primo quaternario iuxta numeri progressum in seipsum composito, denarius numerus resiliuit. Vnu[m] enim & duo & tria ac quatuor in idem composita decem sunt, hoc est ε, atque hoc IESVM esse uolunt. Sed & *ἰησους*, inquit, quu[m] literaru[m] octo sit, primu[m] octonariu[m] significat, qui denario complicatus *ἰησοῦς*, id est IESVM peperit. Dicit autem *ἰησους*, inquit, et *ἰῆσους*, hoc est duodenarius. *ἰησους* enim nomen literaru[m] quatuor est, *ἰησους* uero octo: quae compositae, duodenarij magnitudine ostenderunt. Priusque igitur, inquit, huius nominis insigne appareret, hoc est ipse IESVS, in magna ignorantia & errore homines erant. Quando uero manifestatu[m] est hoc sex literaru[m] nomen *ἰησους*, qui carnem induit ut ad sensum hominis descenderet, habens in seipso & sex, & uiginti quatuor: tunc cognito eo cessauit ignorantia. Ex morte uero in uitam redierunt, nomine ipsis uia ac duce facta ad patrem ueritatis. Voluisse enim patrem uniuersorum soluere ignorantiam, et destruere mortem. Ignorantiae autem solutio, cognitio ipsius facta est. Et propterea electu[m] esse iuxta uoluntatem ipsius, secundum imaginem superne uirtutis dispositu[m] hominem. A quaternario enim processerunt secula. erat autem in quaternario, homo & Ecclesia, Verbu[m] & Vita. Ab his igitur uirtutes, inquit, profluxerunt, & generauerunt qui in terra apparuit IESVM. Et Verbi quidem locu[m] expleuisse angelu[m] Gabriel. Vitae autem Spiritu[m] sanctu[m]. Huius uero, uirtute[m] altissimi. Ecclesiae autem locu[m] uirgo ostendit. Atque sic secundum dispensationem per Mariam gignit apud ipsum homo, quae pater uniuersorum progressum per uteru[m], elegit per uerbu[m] ad sui cognitionem. Vbi uero uenisset ipse ad aquam, descendisse in ipsum uelut colubam, eum qui sursum recurrit, et duodenariu[m] numeru[m] impleuit, in quo est semē eorum qui cum ipso seminati sunt, et simul descenderunt, ac simul ascenderunt. Ipsam uero uirtute[m] quae descendit, semē patris esse dicit, quod habet in seipso & patre & filio, & uirtute[m] Silentij innominabilem, quae per hos cognoscit, & omnia secula. Et hoc esse Spiritu[m], qui loquutus est per IESVM, et confessus est se ipsum filiu[m] hominis, et patrem manifestauit: qui descendit quidem in IESVM, unitus est autem ipsi. Et destruxit quidem mortem, inquit, Saluator ex dispensatione, nouum autem fecit patrem CHRISTVM. Esse igitur IESVM nomen dicit ex hominis dispensatione, positum uero esse in assimilationem & formationem descensuri in ipsum

Iesus nominis numerus.

Christi nominis ratio.

hominis, cum qui ipsum capit, habuisse autem ipsum, & hominē, et ipsum Verbum, et Patrem, et Inenarrabilem, et Silentium, et Veritatem, & Ecclesiam atque uitam. Hęc sanē iam super Iu et heu sunt, & omnem tragicam exclamationē ac commiserationem excedunt. Quis enim non oderit tantorum mendaciorū malum compositorem poetam? quum Veritatem quidem uideat simulachrū à Marco factam, atque hoc alphabeti literis recens notatā, ad hoc quod ab initio est, heri ac nudiustertius, quod dici solet. Græci confitentur se à Cadmo primū sedecim literas accepisse. Deinde temporibus progredientibus seipso excogitasse aliquando aspiratas, aliquando duplices. Postremo uero omnium Palamedem aiunt longas his apposuisse. Priusquam igitur hæc facta sunt à Græcis, Veritas non erat. Corpus enim ipsius secundum te ð Marce, posterius est Cadmo, & his qui ante ipsum fuerunt. posterius item his qui reliqua elementa apposuerunt. posterius etiam te ipso. tu enim solus simulachrū induxisti, eam quæ à te ueritas dicitur. Quis uero feret tuum Silentium, quod tanta nugat, quod innominatum nominat, & inenarrabilem exponit, & imperuestigabilem enarrat? Et aperuisse os dicis eum quem incorporeū et forma carentē dicis, et protulisse uerbū uelut unum aliquod ex compositis animalibus, uerbumque ipsius simile existēs ei qui ipsum emisit, et formam inuisibilis factum, elementorū quidem esse triginta, syllabarum uero quatuor. Erit igitur secundum similitudinem uerbi pater omnium, uelut tu dicis, elementorum quidem triginta, syllabarū uero quatuor. Et rursus, quis feret te in figuras ac numeros, aliquando triginta, aliquando uiginti quatuor, aliquando sex solum, concludentem uniuersorū conditorē ac opificem & creatorē Verbum Dei? & concidentē ipsum in syllabas quatuor, elementa uero triginta? et uniuersorū Dominum qui firmavit cœlos, in octingentorū octuaginta octo numerū deducentem, ita ut similis alphabeto factus sit? Et patrem qui omnia complectit, ac ipse incomprehensibilis est, in quaternarium & octonarium, & denarium ac duodenarium diuidentem? & per tales multiplicationes id quod inenarrabile & cogitatione incōprehensibile est, uelut tu dicis, in patre exponentē? Et quem incorporeum & essentiam non habentē nominas, eius essentiam ac substantiam ex multis literis, alijs ex alijs nascentibus, fabricas ipse Dædalus mendax et faber malus fians sublimissimæ uirtutis. Et quem indiuisibilem dicis esse, in mutas & uocales ac semiuocales sonos subdiuidens, & mutum esse de ipso uniuersorum patre ac intelligentia filij ementiens, ad summam blasphemiam et maximam impietatem perduxisti omnes tibi credentes. Quapropter etiam iuste ac congrue, talis tuæ temeritati diuinus senex, ac ueritatis præco concinnus acclamauit, sic loquutus: Simulachrorū fictor Marce, & monstrorū spectator, astrologicæ ac magicæ artis experte, per quas erroris dogmata corroboras, signa ostēdens his qui à te seducuntur uirtutis eius quæ defecit aggressiones, quas tibi pater tuus satanas suppeditat, ut per uirtutem Azazel operationes facias, habens te præcursores maliciæ quæ est contra Deum. Et hæc quidem amator Dei senex. Nos uero reliqua mysteria ipsorum quæ longa sunt, breuibus exequi ac recensere conabimur, & quæ multo tempore delituerunt in apertū proferre. Sic enim ab omnibus facile coargui poterint. Generationem igitur sæculorum, et errorem ouis, eiusdemque inuentionē, in idem unientes, magis mystice conantur hi prædicare, qui omnia ad numeros deducunt, et ex unitate ac dualitate uniuersa constare asserunt, & ab unitate usque ad quatuor numerantes, sic denarium generant. Vnum enim, & duo & tria ac quatuor, composita in idem, decem sæculorum numerum pepererunt. Rursus dualitas à seipsa progressa usque ad senarium, uerbi gratia, duo & quatuor & sex, duodenarium produxit. Et rursus à dualitate similiter numerantibus nobis usque ad denarium, tricenarius productus est, in quo sunt octo, & decem, & duodecim. Duodenarium igitur affectionem appellant, propterea quod Senarius ipsum conseruauit, eo quod Senarius ipsum sit insequutus. Et ob id circa duodenarium numerum errore contingente, ouem præ lasciuiā profugam errasse.

Heri ac nudiustertius, pro uerbium.

Literarū Græcarum inuentionis ratio.

Numeris scripturam constare.

errasse. Nam defectionē à duodenario factam esse dicunt. Eodem modo etiam à duodenario unam uirtutem discessisse ac perijisse uaticinantur. Et hanc esse mulierē quæ perdidit drachmam, & accendit lucernam, & inuenit ipsam. Sic igitur etiam numeros relictos, in drachma quidem nouem, & oue uero undecim, ubi mutuo inter se implicantur, numerum nonaginta nouem parere. Nam nouies undecim, & uicissim undecies nouem, nonaginta nouem sunt. Quapropter etiam uocem ἀμὴν, id est Amen, hunc numerū habere dicunt. Non cunctabor autē tibi etiam aliter ipsos exponētes declarare, ut undiquaque fructum ipsorum consideres. Literam enim α, si inter ipsas literas senarij nota connumeretur, octonariū esse uolunt, quum à prima octauo posita sit loco. Deinde rursus citra senarij notam ipsorum elementorum numerum supputantes, & cōponentes usque ad π, Tricenarium producent. Auspicatus enim ab α, & desinens in π, ita ut ex numero elementorum senarij notam π eximas, & incrementum literarum componas, inuenies tricenarium numerū. Nam usque ad elementum ε, quindecim fiunt: deinde appositus ipsis septenarius numerus, uigintiduo efficit, ubi autē his accessit π, hoc est octonarius, admirandum illum tricenarium implet. Et hinc demonstrant, octonarium matrem esse triginta sæculorum. Quandoquidē igitur ex triginta uirtutibus unitus est tricenarius numerus, & ter ipse repetitus nonaginta fecit: ter enim triginta nonaginta sunt: sed & ipse ternarius in seipsum compositus, nouem genuit: hoc modo sanē octonarius nonarium apud ipsos numerum peperit. Et quæ quidem duodecimū sæculum, facta defectione superna, undecim reliquit, conuenientem figuram literarum figure λζηθ, id est uerbi positam esse dicunt. Undecimū enim inter literas positū est ipsum lambda, quod est numerus tricenarius: & ad imaginem positā esse supernę dispositionis. Nam ab α, citra senarij notam, numerus ipsarum literarum usque ad λ compositus, iuxta incrementum literarum unā cum π, nonaginta nouem numerum facit. Quod autem λ, quæ undecima in ordine litera est, ad sui similis inquisitionem descendit, ut duodecimū numerum expleret, et inuenito ipso impletus sit, manifestum esse dicunt ex ipsa elementi figura, ex duobus π composita. Duo enim π ipsum λ constituunt. Quapropter etiam fugisse ipsum per cognitionē, eam quæ nonagintanouem erat regionem, hoc est reliquias & defectū, figuram sinistrae manus: per se quutum autem esse unum, quod nonagintanouē appositum, in dextram suam manū transtulit. Tu quidem ð charissime, ubi hæc legeris, satis scio, ridebis multum, talem ipsorum sapientem se putantem stultitiam. Digni uero sunt luctu, qui tantam pietatem, & magnitudinē ueritatis inenarrabilis uirtutis, & tantas dispensationes Dei, per alpha & beta, & per numeros, adeo frigide ac uiolenter distrahunt. Qui uero ab Ecclesia discedunt, & anilib. hisce fabulis credunt, reuera per se condemnati sunt. quos Paulus iubet nos post unam atque alteram admonitionē deuitare. Ioannes autem CHRISTI discipulus auxit ipsorum condemnationē, ne salutem quidem à nobis dici ipsis uolens. Qui enim ipsis (inquit) salutē dicit, particeps sit operū ipsorum malorū. Et meritò. Non est enim salus impijs, dicit Dominus. Impij uero super omnem impietatem hi sunt, qui creatorem cœli & terræ solum Deum omnipotentem, super quem alius Deus nō est, ex defectu, qui etiam ipse ex alio defectu natus est, productū esse dicunt: ut secundū ipsos sit ipse emissio tertij defectus. Quæ sententia uere explosa ac reprobata, oportet nos procul ac lōge ab ipsis fugere: & quanto plus affirmant, ac gaudent suis inuentis, tanto magis scire amplius ipsos à prauorum spiritu octonario agitari. Quemadmodū enim qui in phrenitidem affectionem sunt lapsi, quāto plus rident & ualere se putant, et omnia uelut sani faciunt, quæ dā uero etiā supra quæ qui sani sunt, tanto magis male habent. Similiter & hi quanto magis excellenter sapere sibi uidentur, & seipso eneruant supra uires iaculantes, tanto magis nō sapiunt. Egressus enim immundus ignorantie spiritus, deinde uacantes ipsos non Deo, sed mundanis quæstionibus reperiens, assumptis alijs septē improbijs, seipso, ubi

Amen uocis numerus. Literæ π positus ratio.

Literarū mira expansio.

Creationis
rerum stolidi
ratio.

ubi mentem ipsorum emolliuit, uelut qui possint ea que super Deum sunt intelligere, & idoneos ipsos ad errorem fecit, octonarium ignorantia prauorum spirituum in ipsos immisit. Volo autem tibi etiam referre, quomodo ipsam creationem secundum imaginem inuisibilem, ab opifice uelut ignorante eo, per matrem factam esse dicunt. Primum quidem quatuor elementa dicunt (ignem, aquam, terram, aerem) ad imaginem producta esse superni primi quaternarii, itemque actiones ipsorum connumeratas, hoc est calidum & frigidum, siccumque ac humidum, exacte exprimere imaginem octonarii. Consequenter decem uirtutes sic enumerant. Septem quidem corpora circularia, quae etiam caelos uocant: deinde circulum ipsa continentem ac ambientem, quem etiam octauum caelum nominant. & ad haec Solem & Lunam. Haec quum sint decem numero, imagines esse dicunt inuisibilis denarii, qui a uerbo & uita prodijt. Duodenarium uero significari per zodiacum appellatum circulum. Duodecim enim animalia manifestissime duodenarium hominis & Ecclesiae filiam adumbrare dicunt. Et quoniam est contrario coniugatus est (inquit) ad uniuersorum rationem uelocissimam existentem, ipse Saturnus, qui suo corpore grauat, & uicissim ponderat illorum uelocitatem sua tarditate, ut ipse in triginta annis circuitum a signo in signum faciat: imaginem ipsum dicunt Termini, qui matrem ipsorum triginta nomina habentem ambit. Et Lunam rursus suum caelum circueuntem in triginta diebus, per dies numerum triginta seculorum significare uolunt. Sed & Solem in duodecim mensibus circumeuntem, et circulearem suam restitutionem absoluentem, per duodecim menses duodenarium manifestum facere. At uero dies duodecim horarum mensuram habentes, lucidi duodenarii figuram esse. Quin & horam duodecimam diei partem, ex triginta partibus adornatam esse dicunt, propter imaginem Tricenarii. Sed & ipsius zodiaci circuli mensuram in ambitu esse partium trecentarum sexaginta. unum quodque enim animal partes habere triginta. Sic autem & per circulum, imaginem coniunctionis duodecim ad triginta conseruatam esse dicunt. Insuper & terram in duodecim regiones diuisam esse dicentes, & in unaquaque regione uirtutem ex caelis iuxta perpendicularum suscipientem, & similes liberos ei quae deflectionem demisit uirtuti parientem, figuram esse duodenarii & liberorum eius, manifestissime affirmant. Ad haec inquit, quum uoluisset opifex superni octonarii infinitatem et eternitatem, neque terminum, neque tempus habentem imitari, & non potuisset durabilitatem ipsius ac sempiternitatem exprimere, propterea quod fructus sit defectus: in tempora et spacia, multorumque annorum numeros, aeternitatem ipsius deposuisse, ut qui putabat in temporum multitudine infinitatem eius se imitari. Atque hic dicunt, quum effugisset ipsum ueritas, insequutum esse mendacium, & propterea destructionem accepturum esse ipsius opus temporibus completis. Et de creatione quidem talia dicentes, unusquisque ipsorum quotidie prout potest, recentius quid excogitat ac gignit. Perfectus enim nemo est, qui non magna mendacia apud ipsos producit. Ceterum quae ex prophetis transformant, ea necessarium est indicare, & ipsos confutare. Moses enim (inquiunt) incipiens opus creationis, statim in principio tractationis matrem uniuersorum ostendit, dum ait: In principio fecit Deus caelum & terram. Quatuor igitur haec nominans, principium, Deum, caelum & terram: quaternarium ipsorum, uelut ipsi dicunt, expressit. Et inuisibile ipsius ac occultatum (inquiunt) indicasse, dum dixit: Terra autem erat inuisibilis & inornata. Secundo uero quaternarium primi quaternarii progeniem, sic ipsum dixisse uolunt, dum abyssum nominat, & tenebras, & in ipsis aquam, & spiritum qui super aquas fert. Postea uero denarii ipsum mentionem facere, ac clare dicere, & diem & noctem, firmamentumque ac uesperam, et quod uocatur mane, aridamque ac mare, in superque herbam, ac fructum, & decimo loco lignum. Atque sic per decem nomina decem secula indicasse. Duodenarii autem uim sic apud eum imagine expressam esse. Solem enim dicere, & lunam, & stellas, & tempora, & annos, & cetera, & pisces, & reptilia, & uolatilia, & quadrupeda, et feras bestias, et postea duodecimum hominem. Atque sic a spiritu tricenarium per Moysen dictum esse docent.

Sed

Homini for-
matio stolidi
expensa.

Sed & formatum hominem secundum imaginem supernae uirtutis, habere in seipso ab uno fonte uirtutem: constitutam autem esse hanc in cerebro, a qua defluere uirtutes quatuor ad imaginem superni quaternarii uocatas, uisum, auditum, olfactum, & quartum gustum. Octonarium uero significari dicunt per hominem sic, ut qui aures duas habeat, & oculos totidem, in superque olfactus foramina duo, et duplicem gustum amari ac dulcis. Totum autem hominem totam Tricenarii imaginem sic habere docent. In manibus quidem per digitos denarium gestare, in toto uero corpore in duodecim membra diuiso duodenarium. Diuidunt autem ipsum, quemadmodum ueritatis corpus apud ipsos diuisum est, de quo antea diximus. Octonarium igitur qui inuisibilis & inenarrabilis est, in uisceribus absconditum intelligi. Solem porro rursus, magnam illud luminare, in quarta die factum esse, propter quaternarii numerum dicunt. Tentorium item, siue tabernaculi a Mose constructi atria, ex bysso, et hyacintho, purpuraque ac coccino facta, eandem apud ipsos imaginem ostenderunt. Vestem quoque sacerdotis talarum quatuor ordinibus lapidum preciosorum ornata, quaternarium significare decernunt. Et si qua alia huiusmodi in scripturis habentur, quae ad quaternarium numerum trahi possunt, propter suum quaternarium facta esse dicunt. Octonarium uero rursus ostendi sic. In octaua die hominem formatum esse dicunt. Aliquando enim in sexta ipsum factum esse uolunt, aliquando uero in octaua. Nisi fortassis terreum quidem in sexta die formatum esse dicunt, carnalem uero in octaua. Distincta enim sunt haec apud ipsos. Aliqui uero alium esse uolunt secundum imaginem & similitudinem factum masculum ac foeminam hominem, et hunc esse spiritualem. Alium item qui formatum est ex terra. Sed & arcae mysterium in diluuium, in qua octo homines seruati sunt, manifestissime salutare octonarium significare aiunt. Eundem significare etiam ipsum Dauidem, qui octauus est natiuitate inter fratres suos. Insuper & circumcissionem octauo die fierentem, circumcissionem superni octonarii declarare. Et in summa, quae cumque inueniuntur in scripturis quae ad octonarium numerum trahi possunt, ea octonarii mysterium explere dicunt. Quin & Denarium significari per decem gentes dicunt, quas Deus promisit se Abrahamam in possessionem daturum esse. Sed et mysterium circa Saram, quod post decem annos dat ipsi suam ancillam Agar, ut ex ipsa liberos suscipiat, eundem significare. Seruus item Abraam missus ad Rebeccam, & iuxta puteum largitus ipsi armillas aureas decem: & fratres ipsius detinentes ipsam ad decem dies, idem apud ipsos significare. Insuperque Roboam qui decem sceptrum accepit, & decem tabernaculi atria, & columinae decem cubitorum, & decem filii Iacob ad mercaturam frumenti primum in Aegyptum missi, & decem Apostoli quibus manifestatur post resurrectionem Dominus, Thoma non praesente, inuisibile denarium ex ipsorum sententia exprimebant. At uero duodenarium, circa quem mysterium afflictionis ipsius defectus factum esse uolunt, & ex qua afflictione uisibilia omnia constructa esse asserunt, clare & manifeste ubique positum esse dicunt. Velut duodecim filios Iacob, ex quibus etiam duodecim tribus. Et poculum uarium duodecim lapillos habens, et duodecim tintinnabula, et duodecim lapides a Mose sub monte positos. Similiter etiam eos qui a Iesu in flumine positi sunt, & alios qui ultra flumen. Et eos qui gestant arcam Testamenti. Et eos qui ab Helia positi sunt in exultatione uituli. Sed et numerum Apostolorum. Et in summa, omnia quae duodenarium numerum seruunt, ipsorum duodenarium delineare dicunt. Ceterum horum omnium unitionem, quae Tricenarius appellat, per arcam Noe altitudinis triginta cubitorum, & per Samuelum qui fugit ipsum Saul inter triginta uocatos primum, & per Dauidem, quando per triginta dies latebat in agro, et per eos qui ingressi sunt eum: ipso in spelunca, & quod longitudo sancti tabernaculi fuit triginta cubitorum, & si qua alia eiusdem numeri reperiunt, Tricenarium suum per talia ostendi contendunt. Porro necessarium arbitratus sum, apponere his etiam ea quae de primo patre suo, qui incognitus erat omnibus, ante aduentum CHRISTI, ex scripturis eligentes persuadere conant, quo ostendant Dominum nostrum alium predicare patrem, praeter

præter uniuersum creatorem: quem uelut antea diximus, impiè blasphemus defectus fructum esse dicunt. Itaque prophetam Elaiam ubi dixit, Israel autem me non cognouit, & populus me non intellexit: inuisibilis illius Profundi ignorantiam dixisse accommodant. & per Oseam dictum, Non est in ipsis ueritas, neque agnitio Dei: in idem tendere cogunt. Et hoc, Non est qui intelligat ac requirat Deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: de Profundi ignorantia ponunt. Sed & hoc quod à Mose dictum est, Nemo uidebit Deum, & uiuet: ad illum referri credunt. Creator enim à prophetis uisum esse mentientes dicunt. hoc uero, Nemo uidebit Deum, & uiuet: de inuisibili & omnibus ignota magnitudine dictum esse uolunt. Et quod quidem de inuisibili patre ac creatore uniuersorum dictum est, Nemo uidebit Deum: omnibus nobis manifestum est. Quod uero non de Profundo ab ipsis excogitato, sed de opifice, qui & ipse est inuisibilis Deus, ostenditur in sermonis progressu. Sed & Daniele idem hoc significare dicunt, in eo quod interrogat angelum interpretationes parabolarum, uelut non sciens, sed & Angelum abscondentem ab ipso magnum mysterium ipsius Profundi, dicere ipsi, Fuge Daniel, hi enim sermones obturati sunt, donec intelligentes intelligant, & albi in albescentur. & seipsum esse albos ac bene intelligentes gloriantur. Supra hæc uero immensam multitudinem apocryphorum & spuriarum scripturarum, quas ipsi finxerunt, ad stuporem stolidorum afferunt, & ut admirentur hi qui ueritatis literas non nouerunt. Assumunt autem ad hoc etiam illam uersutiam: Quod quum puer esset Dominus, & literas disceret, præceptorque ad ipsum, uelut moris est, dixisset, Dic alpha: respondisse ipsum alpha. & quum rursus beta præceptor dicere iussisset, respondisse Dominum, Tu dic mihi prius quid est alpha, & tunc dicam tibi quid est beta. Et hoc exponunt, uelut ipse solus quod incognitum est norit, quod ipsum in figura ipsius Alpha manifestauit. Quædam uero etiam ex Euangelij in hunc characterem accommodant. uelut responsionem ad matrem suam quum duodecim annorum esset, Nescitis quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? quem non nouerant (inquiunt) Patrem ipsis denunciabat. Et propterea misisse discipulos ad duodecim tribus, prædicantes ipsis ignotum Deum. Et ad eum qui dixit ipsi, Magister bone: eum qui uerè bonus est Deus, ipsum confessum esse, dum dicit, Quid me dicis bonum? unus est bonus, Pater qui in cælis est. Cælos autem nunc secula dicta esse asserunt. Et per hoc quod non respondit his qui dixerunt ad ipsum, In qua uirtute hæc facis: sed contraria interrogatione ipsos consternauit, inenarrabilem uirtutem patris ipsum demonstrasse, in hoc quod non dixerit, exponunt. Sed & in hoc quod dixit, Sæpe concupiui audire unum ex sermonibus istis, & non habui qui diceret: ostendisse dicunt per unum, reuera unum deum, quem non nouerint. Insuper in eo quod appropinquauit urbi Hierosolymis, & fleuit super ipsam, ac dixit, Si nouisses & tu hodie quæ ad pacem pertinet, uerum abscondita sunt à te: per uerbum abscondita sunt, Absconditum profundum ipsum indicasse uolunt. Et rursus quum dixit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos, & discite à me: ueritatis patrem ipsis promississe dicunt. Quod enim non nouerant, hoc ipsis promittebat. Demonstrationem autem sumptam, & uelut coronidem sui propositi, hæc afferunt. Gratias ago tibi pater Domine cæli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus, ac prudentibus, & reuelasti ea paruulis, certe pater sic fuit bona uoluntas apud te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quisquam nouit nisi filius, & cuiuscumque filius reuelauerit. In his palam aiunt ipsum ostendisse, quod patrem ueritatis ab ipsis excogitatum, nemo nouit ante aduentum ipsius: & asserere uolunt, quod creator & conditor semper ab omnibus cognitus sit. Atque hæc Dominum dixisse de ignoto omnibus patre, quem ipsi prædicant. At redemptionis ipsorum traditionem, inuisibilem & incomprehensibilem esse contigit, ut quæ inuisibilitum ac incomprehensibilem mater sit.

Redemptio
mater inuisibilium.

ter sit. Et propterea quod instabilis est, non simpliciter, neque una ratione proferri potest, eo quod unusquisque ipsorum uelut ipsi uolunt, de ea tradat. Quotquot enim sunt huius opinionis mystæ, tot etiam redemptiones. Et quod quidem in abnegationem baptismatis regenerationis in Deum, & totius fidei destructionem, immilla est hæc species à Satana, in conuenienti loco redarguentes ipsos referemus. Dicunt autem ipsam necessariam esse his qui perfectam cognitionem acceperunt, ut in uirtutem que super omnia est, sint regenerati. Aliter enim impossibile est intra complementum ingredi. Nam hæc est quæ in profunditate ipsos deducit. Baptisma enim apparentis IESU, esse remissionis peccatorum. Redemptionem autem CHRISTI, qui in ipso descendit ad perfectionem. Et illud quidem animale, hanc uero spiritualemente esse promittunt. Et baptismum quidem prædicatum esse à Ioanne ad penitentiam, Redemptionem autem à IESU inuictam esse ad perfectionem. Et hoc esse de quo dicit, Et aliud baptismum habeo baptizari, & ualde festino ad ipsum. Sed & filij Zebedæi, matre ipsorum rogante, ut locaret ipsos à dextris ac sinistris in regno, hanc redemptionem proposuisse Dominum dicunt, dum dixit: Potestis baptizari, quo ego baptizabor? Et Paulum aperte asserunt redemptionem in CHRISTO IESU sæpe indicasse, et esse hanc quæ uariè ab ipsis & inconsonanter traditur. Aliqui enim ipsorum thalamum nuptialem adparant, & sacrorum initiationem perficiunt cum uocum admurmurationibus super his qui sacrantur. Et spirituales nuptias esse dicunt, idque ab ipsis iuxta similitudinem supernarum coniugationum. Alij uero ducunt ad aquam, et baptizantes ita dicunt: In nomine ignoti patris uniuersorum, in Veritatem matrem omnium, in eum qui descendit IESUM, in unitionem & redemptionem ac societatem uirtutum. Alij uero Hebraice ^{Baptismi forma Marci & sodalium eius} in unitionem & redemptionem ac societatem uirtutum. Alij uero Hebraice quædam nomina adijciunt, quo magis admirationi sint his qui initiatur, hoc modo: Basema, Chamosse, Bazanoera, mistadia, ruada, custodia, babophor, calachthi. Horum interpretatio hæc est, Super omnem uirtutem patris inuoco id quod nominatur Lux, & Spiritus bonus, & Vita, quia in corpore regnasti. Alij rursus redemptionem adijciunt his uerbis: Nomen absconditum ab omni deitate et dominatione ac ueritate, quod induit IESVS Nazarenus in uita Lucis CHRISTI, CHRISTI uiuentis per Spiritum sanctum in redemptionem angelicam, Nomen restitutionis, Messia, Vphareg, Namempsæman, Chaldæan, Mosomedæa, Acphrang, Pfeuua, IESU Nazaria. Et horum interpretatio hæc est: CHRISTI non diuido spiritum, cor, & super cælestem uirtutem misericordem. utinam fruuar nomine tuo Saluator ueritatis. Et hæc quidem uerba dicunt hi qui initiant. Qui uero initiatus est, respondet: Firmatus sum & redemptus, & redimo animam meam à seculo hoc, & omnibus qui cum ipso sunt, in nomine Iesu, qui redemit animam suam in redemptionem in CHRISTO uiuente. Deinde acclamant omnes presentes: Pax omnibus super quos nomen hoc requiescit. Deinde inungunt initiatum succo balsami. Hoc enim unguentum figuram fragrantiae super uniuersa esse dicunt. Quidam uero ipsorum ad aquam ducere superfluum arbitrantur, uerum oleum & aquam simul permixta, unà cum additione similium uelut diximus uerborum, in capite eorum qui initiantur, fundunt: & hoc redemptionem esse uolunt. Vngunt autem ipsi balsamo. Alij uero hæc omnia auersantes dicunt, non oportere inenarrabilem ac inuisibilem uirtutis mysterium, per uisibiles ac corruptibiles creaturas perfici, & eorum quæ mente concipi non possunt, & incorporalia sunt, per sensibilia ac corporalia. Esse autem perfectam redemptionem, ipsam cognitionem inenarrabilis magnitudinis. Quum enim defectus & afflictio facta sint præ ignorantia, per cognitionem dissolui omnem ex ignorantia constitutionem: ut sit cognitio, liberatio ac redemptio interni hominis, & neque corporalis sit, corruptibile enim est corpus: neque animalis, nam & anima ex defectu est, et est uelut habitaculum patris. Spiritualemente igitur oportet etiam redemptionem esse: redimi enim per cognitionem internum hominem spiritualemente, &

contentos ipsos esse uniuersorum cognitione. atque hanc esse redemptionem ueram. Hactenus Irenæus. Hanc uniuersam & exactam perscrutationem beatus senex Irenæus fecit, iuxta ordinis seriem omnem exponens adulteratam ipsorum doctrinam. Quapropter sanè uelut etiam antea à nobis indicatum est, his quæ ab ipso elaborata sunt contenti, omnia ad uerbū, uelut apud ipsum habentur, apposuimus. Subuertitur enim ex ipsis quæ à sancto uiro, aduersus ipsorum improbitatem dicta sunt. Nos enim credimus, sicut penitus ueritas apparet, & recta cogitatio suggerit, & ueluti pietatis regulæ consentaneum est, legi ac prophetis, & ab origine iuxta successionem patriarchis, ipsiusque Saluatoris nostri doctrinæ, quā etiam Apostoli ipsius manifeste doceant, unum confiteri Deum patrem omnipotentem uniuersorum, & Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, & sanctum eius Spiritum, unam sanctam Trinitatem increatam, ita ut alia omnia ex nihilo facta sint, post Patrem & Filium & Spiritum sanctum. Quum autem hoc ab omnibus prædictis sanctis prophetis & Euangelistis atque Apostolis clarè creditum sit, et iisdem hoc ipsum manifeste confessi sint, non utique poterit aliqua fraudulenta uersutia obistere aduersus radiū ueritatis, uelut à nobis iam sæpe diffuse in tractatione aduersus singulas hæreses dictum est. ut undiquaque deprehendatur etiam hic mortifer circulator, similiter ut prædicti, qui ostentationis & nimie curiositatis gratia, magna hæc mala consuit ac excogitauit. Verum præterita etiam huius improbitate, & his qui ab ipso Marcosij appellantur, ad consequentes o charissimi festinamus, ipsarum radices rursus perscrutantes, & fructuum ipsarum amaritudinem abolentes, euersionemque ac omnia que contra ipsos sunt, ostendentes, non ad detrimentum legentium, sed ad auertendum eos, ut nullam ex prædictis sectis aut posterioribus accedant: sed cognitis his que apud ipsos scripta sunt, & auditis his que decantantur, condemnatoque uniuscuiusque ipsorum errore, ac serpentina improbitate, fugiant, & uelut dixi, ne accedant. Qui rerum historias scripserunt, Diplasade tradunt quendam serpentem talem ueneni perniciem inducere. Etenim in locis quibusdam, ubi fontes sunt in petris, aut uenæ, siue riuuli parua quarum, quæ à petris funduntur in receptaculū aliquod, ipsa diplas aquam reperiens ac bibens, postquam bibit, ueneni immittit in prædictas aquarum stationes, ut omne animal quod accessit, & potu se satiauit, uideatur quidem sibi utilitatem percepisse ex participatione aquæ: statim uero circa aquarū receptaculū, ex ueneno dipladis suscepto cadat ac moriatur. Quin et si aliquē percussere eadem diplas, affectio doloris ex ueneno ipsius uehementiori uistoria prædico, ad sitim & appetentiā potus urget, semper ad bibendum ac ingerendum potū irritans. At percussus putat se aliquid utilitatis accipere ad perniciem, quoties in lethali hoc dolore potum sumit. Verum in ipso potu expleto uentre, & non amplius suscipiente, postea unā cum potu animā emittit. Sic etiam hic per poculum mortem operatur, ac propinat ab ipso seductis. A quo ueneno per uirtutē Dei liberati, ad consequentes eamus.

Contra Colorbasios, sectam XXXV.

Colorbasius. Post hos sequitur Colorbasus, qui de prædicti Marci prestigij collectionem fecit. Imò etiam à Ptolomæi radice instar spinosi aculei exortus est, & alia rursus præter hos, quibus uelut aculeis mundum uexaret, excogitauit: nimirum maiorem imaginationem uelut ex supernis ueniens commentus. Et primū quidem quando cum Marco in eadem opinione degebat, secta ipsorum instar bicipitis serpentis erat: postea uero uelut caput à corpore reptilis resectū, & adhuc spirans, multos deleuit, et iniuria affecit, uelut maius quid & cōpertius præter socios suos & priores docens. Dicit enim primū octonariū, non iuxta consequentiā alio ab alio sæculo emisso, productum esse: sed simul ac semel sex sæculorū emissionem à primo patre & intelligentia generatam esse ac productam. uelut ipse obstetricatus affirmat. Et non ex Verbo & uita, hominem & Ecclesiam; aut uelut alij uolunt, ex homine & Ecclesia, Verbum & uitā genita esse, ipse ac

ipse ac sodales ipsius dicunt, sed alio modo hoc tradūt. Nempe id quod cogitauit producere primus Pater, hoc Pater uocatum est. quoniā autem quod produxit, Veritas erat, hoc Veritas appellatū est. Quando igitur ostendere uoluit hoc ipsum, homo dictum est. Quando uero produxit quos prædelegit, hoc Ecclesia nominatum est. Et homo Verbum produxit, hic est primogenitus filius. consequitur autē ad uerbum etiam Vita, & sic primus octonarius completus est. Multa uero contentio est apud ipsos e. De Salvatore opinionones diuersæ de ueritate nature. Quidam enim ex omnibus ipsum factum esse dicunt, & ideo bene complacentem uocari, quoniā uniuerso complemento bene complacuit. Alij uero à solis decem sæculis, à uerbo ac uita emissis, ipsum productū esse uolunt, progenitorum nomina conseruantem. Alij ex duodecim sæculis ab homine & Ecclesia genitis productum aiunt, & ob id filium hominis ipsum se confiteri, uelut ex homine natum. Alij à CHRISTO & sancto Spiritu, in fulcimentum complementi, genitum ipsum dicunt. Et propterea CHRISTVM dici ipsum, patris à quo editus est, appellationē conseruantem. Alij uero quidam ex ipsis nugatores, primum patrem uniuersorum, et primum principium, & primum incomprehensibile, hominem uocari dicunt. atque hoc esse magnum ac absconditum mysterium, quod Virtus quæ super uniuersa est, & omnia complectitur, homo uocatur. Et propterea filium hominis Saluatorem seipsum dice. Hominis appellatio. re. Hæc est Colorbasii inanitas & imaginaria per strepitus uocum uanitas. quam si quis considerauerit, erit ex prioribus uelut ambitiosa quædam iactantia uniuscuiusque illorum opinionis. Unusquisque enim uana gloria captus, & sibi ipsi congregationem in sequentem ipsum colligere cupidus, quæ in mentem uenerunt, cōmentus est, neque secūndum prophetiam loquens; nō enim Spiritus sanctus in ipsis loquutus est, neque ex prophetarum ac Euangelistarum ueritate uel unicam occasionē adeptus. Subuersio uero huius falsi nominis scientiæ, est idē ueritatis qui contra primos dictus est sermo. Quā enim ex Valentini & priorum ipso schola hi omnes sint, et opinionem illorum alius aliter exponat, æqualem cum ipsis turpitudinem ac confusionē subire debent. Magnam enim nobis inaniam uerborum imposturā etiam hic Colorbasus induxit. proposuit enim nobis nomen hominis, de incomprehensibili & inuisibili ac sancto deo patre uniuersorum confictum, ut suo errore coniungat Saluatoris sermonē, seipsum filium hominis dicentis: & abducat mentem eorum qui ipsi attendunt, à uera & euidentissima CHRISTI de seipso confessione, ad difficultatē & uocum inanitatem, ita ut quærent dum putent in celestibus esse quod non est. Denique ipsum, eo quod pater eius homo uocatur, filium hominis seipsum nominare, & non à carne quam de uirgineo utero accepit, hoc est à Maria sancta, genitus per Spiritū sanctum: id quod miser ille Colorbasus dicit. Quid nam dixerit de eo quod ipse Dominus noster IESVS CHRISTVS ad Iudæos dixit: Nunc autem queritis me occidere hominem qui ueritatē uobis dixi, quam audiui à patre meo. Et non hic amplius dixit, ab homine patre meo, sed de patre quidem cōfitemens, Deum ipsum uniuersorū significauit. De seipso uero quia homo factus fuit, in ueritate hominē seipsum dixit, uelut etiam Apostoli dicunt, ut ueritas undiquaque confirmetur, & cognoscatur unde sunt Domino nomina attributa: IESVM uirum approbatū erga nos signis ac miraculis, &c. Quid itaque ad hæc dixeris, o omnium hominū miserime: Quando quidē ex supernis uenis afferens nobis nouas nomenclaturas, & iactas te ob id quod hominis nomen ipsi uniuersorū Domino & omnium patri attribuere ausus es, ut ex hoc uocetur Dominus ipse filius hominis, eo quod pater homo uocatur, inuenias etiam nobis aliam quandā appellationē patri cōuenientē, iuxta hoc quod Dominus uir est approbatus. Verum nunc inuenire poteris. Et si enim uir homo est, et ad distinctionem mulieris hominem uirum uocamus, tamen non etiam in hoc aliquid cōminisci poteris. Nam sine figuris ac mēbris, tum occultis, tum uisibilibus, uir uocari non potest. Dicimus enim etiam mulierem hominē,

sed non uirum: quapropter etiam hic homo, & hæc homo dicimus. Verum diuidentes genus proprie, sceminā quidem mulierem uocamus, masculū uero uirum. Hoc enim est discrimen generis masculi ac sceminæ, nempe Vir & Mulier, generum habitu diuiso. æquiuoce autē homo & uir & mulier uocatur. Hæc itaq; quū sic habeāt, uenite mihi omnes serui Dei, uos ueritatis amatores, & deridete impostorē ac circulatorē Colorbasum. Imò potius lugete deceptos, qui & seipsos & multos perdiderunt. Nos autē Deo gratias agamus, quod per pauca ac simplicia uerba, ueritas filios suos ad rectam uiam deducere solet, et impia ac fastuosa per multam artem fucata dispergit, eueritq; ac delet placide incedens, uelut clare uidere est ex prophetico sermone. Accusans enim propheta eos qui horrenda curiose sciscitantur, & nugas ad suam ipsorum fraudem ac perniciem excogitant, dixit: Propterea quod nō uoluistis uos aquam Siloam placide procedentē, produxit super uos Dominus aquā fluminis, regem Assyriorū. Aqua enim Siloam, est doctrina eius qui missus est. Quis autē fuerit hic, quā Dominus noster IESVS à Deo patre missus: placide autē procedit, eo quod nihil inane, nihil confictū, sed in ueritate sanctam suā sponfam docet, quæ ab ipso colūba, propter innocentiam & mansuetudinē ac purissimam uitam, in canticis Solomonis appellatur. Et sanè mirari licet, alias quidem quæ non sunt ipsius, uerum nomine ipsius seipsas appellauerunt, pellices nominauit et reginas, propter regium nomen, quod unaquæq; sibi ipsi CHRIS TVM inscribens iactat. Cæterum etiam si octoaginta sint pellices, quæ sanè sunt ipsæ hereses, deinde uero puellæ quarū non est numerus, inquit: Vna est columba mea, perfecta mea. hoc est, ipsa sancta sponfa catholica Ecclesia. Columba quidem, uelut dixi, propter mansuetudinē innocentiamq; ac uitæ puritatem: perfecta uero, propterea quod perfectam ex Deo accepit gratiam ac scientiam ab ipso Salvatore per Spiritum sanctum. Ipse igitur sponfus, quem interpretamur missum, hoc est Siloam, aquam habet placide procedentem, hoc est doctrinā nullum sonitum, nullū strepitum facientem, minimeq; fraudulentam ac fastuosam. Spōsa autem ipsius etiam ipsa placida columba, neq; uenenum habēs, neq; loquacitatē, neq; aculeos, uelut hi omnes serpentū forma præditi, & uenenum exhalantes, dum unusquisq; uenenum mundo præparare conatur, & credentes ipsi inficere. Ex quorum numero etiam hic unus existit, cuius deprehendēdi per diuinum uerbum ac supernū auxilium, mihi hic studiu fuit, cōterendiq; instar phalangij tetragathi appellati, aut cōstringendi per firmā contentionem, uelut caput ab Amphibæna bicipiti serpente resectum. Præterito autem hoc, rursus cōsequentes cōsiderabo: & per preces orabo, ut dum has persequor, ueritatem quidē in ipsis eloquar, neminē uero offendam, & neq; ipse offendar aut lædar.

Contra Heraclonitas, XXXVI hæresim.

Heraclon quidā huic Colorbaso successit, à quo Heraclonitæ appellati: nihil minus in uerborū uanitate exercitatus. Et quæ quidē illi dicunt, etiam hic decernit omni modo, utpote ex ipsis originem ducens, et qui ab ipsis uenenū affricuit. Verum excellentius quædā super illos in seipso expressit, et illos excedere conatus est, ut etiam sibi ipsi collectionem seductorum faceret. Hi enim omnes in corpus centum capita habens, seipsos efformarunt: aut centimanū illum aliquando à Græcorum poetis confictum imitari sunt, Cottum uidelicet, siue Briareū, quem etiam Egæonem uocant, aut Gygen: aut Argum illum multis oculis præditū. Qualiter enim illi in suis scriptis mōstrore confingunt, & dicūt habere illum centum manus, & aliquando quinquaginta capita, aliquando centum, hunc uero centum oculos: & ea de causā dicunt Mercuriū uocari Argiphontē, ut qui Argum multis oculis præditum occidit: sic etiam horū qui libet cupiens sibi ipsi principatū constituere, caput nominauit seipsum, aliam introducens præter præceptorū suorum uanum laborem ac furiosam doctrinā. Quo uero nō in multam longitudinē præfationis compositionem extendam, ad propositum deueniam.

Centimanus
fabulosus.
Arous centū
oculos habēs.

Phalangium
tetragathū.
Amphibæna.

Aqua Siloam
placide procedens,
quæ sit.

Veritatis uis.

ntiam. Hic itaq; Heraclon, & qui ab ipso Heraclonitæ appellati sunt, uelut dixi, similiter ut Marcus & quidam ante ipsum, de octonarijs sentit, de superno inquā, & inferno. Deinde etiam coniugationes triginta scolorum similiter docet. Hominē uero etiam ipse esse dicit supernū uniuersorū patrem, quem etiam profundum appellauit. Vult autem etiam ipse neque masculum, neq; sceminam ipsum dicere. Ex ipso autē esse uniuersorum matrem, quam et Silentū nominat, & Veritatē. Ab ipsa uero esse secundam matrem quæ in obliuione genita est, quam & ipse Achamoth uocat. Ex qua de cætero omnia in defectu constituta sunt. Vult autē plura prædecessoribus suis etiā hic dicere, quæ sunt hæc. Eos qui moriūtur de ipsis, & ad ipsum uitæ exitū deueniunt, ac cepta à Marco occasione, non amplius uelut ille redimit, sed aliter hic rem tractat, redimens uidelicet ad finem uitæ eos qui ab ipso seducti sunt. Quādoq; enim aliqui ex ipsis, oleum aqua mixtum capiti defuncti immittūt. Alij uero unguentū quod balsami succus dicitur, & aquam: In uocationem tamen cōmunem habentes, uelut etiam ante ipsum Marcus faciebat, cum quorundam nominū additamento. In uocatio autē hæc est: Messia, Vphareg, Namempæman, Chaldean, Mosomedæa, Acplirane, Pseuua, Iesu Nazaria. Hoc autem faciunt, ut hi qui has in uocationes in uitæ exitu accipiunt, cuni aqua et oleo aut unguento permixtis, in cōprehensibiles fiant & inuisibiles superioris principatibus ac potestatibus, ut inuisibiliter transgrediatur internus ipsorum homo: tanquā corpora hæc in creatura relinquantur, anima uero ipsorū opifici adstet superne in defectu cōstituto, ut & illic maneāt apud ipsum, transcendat autē (uelut dixi) interior ipsorum homo, anima et corpore interior, quem sanè uolunt dicere ex superioris cōplemento descendisse. Precipiunt autem his quibus sic illuserunt, Si ueneris (inquit) ad principatus & potestates, habe in memoria ut post decessum hinc dicas: Ego filius à patre, patris qui prius erat, filius autem in presentī, ueni ut uideam omnia aliena & propria, & nō aliena omnino, sed ipsius Achamoth, quæ est scemina, & hæc sibi ipsi fecit. Deduco autē genus ex eo qui prius erat, & uado rursus ad propria unde ueni. Et ubi hæc dixerit, effugere ipsum potestates, uenire autem ad opificem superne circa primum octonarium (uolunt enim etiam ipsi post opificem infra esse septenariū, ipsum uero esse in septenario octauum, uerum in defectu & ignoratiā) & e uita egressum dicere his qui sunt circa opificem: Vas sum preciosum, magis quā scemina que fecit uos: Si mater uestra ignorat suam radicem, Ego noui me ipsum, & cognosco unde sum. Et in uoco in corruptibilem Sapientiā, que est in patre: mater uero est matris uestre, quæ patrem nō habet, imò neq; coniugē masculum. scemina uero à scemina edita fecit uos, ignorans etiam matrem suam, et putans seipsam esse solam. Ego autem in uoco ipsius matrem. Hæc ubi audierint qui sunt circa opificem, ipsos ualde turbari, et reprehendere radicem suam & genus matris. Hunc uero abire in propria, abiecto uinculo suo, & angelo, hoc est anima. Putant enim post corpus & animam, esse & aliud quid in homine. Et de redemptione quidem hæc sunt que ad nos deueniunt. Cæterū prudentes audita ampliori ipsorum nugacitate, deriserint utiq; stolidā imitationis rationem, quomodo unusquisque ipsorū alia ab alio sancit prout uult, & ab audacia sua non desistit, sed quæcunq; potest quisq; excogitat. Et quum usq; in hunc gignantur apud ipsos ac subnascantur, qui quotidie inueniunt quid noui quod dicant, & illectos seducant, difficile est omnia ipsorum studia inquirere, aut tradere. Vnde cōtentus ero rursus & de hac secta relatis, quæ ad nos peruenerunt. Talis autem doctrina cui non manifesta fuerit quod fabula est ac nugacitas tota tractatio: Vnde enim dō bone tu, aut qui ante te fuerunt, corpus accepistis? Animam item unde? Et intimum hominem unde? Et si quidem ex supernis à superno spiritali, uelut fabulā fingens dicis, & promissione spei eos qui à te seducti sunt, elatos facis, ut scopo quodā elati, per præstigiosum fabulamentum tuum distrahantur, dic quæ est societas superni spiritalis ad materia-

Achamoth.

Redemptio
sua
mortuorū.

le: Quæ uero materialis ad animale? Quomodo autem opifex ea quæ non sua erant, condebat? Quomodo uero supernus ille uirtutē de se spirituale exhibuit opifici, qui non bene operatus est? Quomodo autē opifex ubi permiscuit suum animale cum materiali, magis materiæ uoluit suam uirtutem illigare? Si autem suam uirtutem uult immiscere, nō ergo aliena est materiæ. Si uero etiam est aliena, quis ipsi exhibuit materiæ potestatem? Et primum dic mihi o impostor, utrum odio habens animā illigauit ipsam materiæ, aut ignorans futurum? Verum scio quod neutrum horum dices. Materiam enim non dicimus corpus, absit: neque Dei creaturas, sed materiam quandam nouit Scriptura, post hanc uitiosam & unicuique arti suppellectilem structuræ atque operationis propositam, aliam inquam quandam nouit Scriptura, ex mente nascentē sordidam cogitationem, & cœnoscas ratio cinationes peccati. Nascuntur enim uelut à luto graueolentia, & impurus pestilensque ac cœnosus odor. Velut beatus David dum persecutionibus ac uicuperijs ab improbis hominibus impeteretur, dixit: Infixus sum in materiam profundi, et cætera. Quando quidem uero uidetur tibi o Heracleon, hoc materiam dici hominum corpora, & mundum hunc uniuersum: qua intentione proposita opifex suam animam materiæ immiscuit? Siquidem malum ignorans, non potest creare, qui non cognoscit quod uult creare. Neque enim nos quid facimus in singulis artibus operantes, quod nō intelligimus. Nam et animo prius meditatur id quod facere uolumus, & nouimus priusquam faciamus, id quod perficere proposuimus: et quidem quum nos debiles simus, & multum à uirtute Dei absumus. Verum per donatam hominibus ab ipso prudentiam, nouimus ac intelligimus. Contigit autem tibi o Heracleon, prudentia ex Deo in detrimentū. Quia non secundum Deum ipsam exerces, sed iuxta prauum institutū. Adhuc autem rursus interrogo: Vnde spiritualis ipsius mixtura animali ac materiali cōtingit? quod sanē spirituale apud te internus homo dicitur, secundo ac tertio externo homini coniunctum, anime inquam ac corpori. Et si quidem ex uoluntate supernæ uirtutis uniuersorum patris, profundi uidelicet, iuxta tuam sententiā: Igitur non nihil cōmune habet cum supernis creatura, quæ circa nos est, cōpermixta per patris superni bonam uoluntatē, & scintillam ex superis ab ipso demissam, quæ scintilla iuxta tuam opinionem spiritualis est ac intimus homo. Si uero dicitis, opificem qui est in imminutione ac defectu, aut Matrem quam uocas Achamoth, accepisse uirtutem ex supernis, hoc est spirituale: nō amplius in defectu & ignorantia est opifex, neque ea quæ à te Mater appellatur. Quomodo enim quis in ignorantia fuerit eius quod concupiscit? Si enim omnino quod melius est appetit, nouit sanē quod pulchrum est & bonum. Et qui bonum nouit, & hoc non odit, sed appetit, non est alienus à bono. Et ut ne tempus contera circa machinationes huius circulatoris occupatus, hic cōtentus ero. Omnis enim ipse cecidit nugacitas, ab eo quod omnes palam confitentur uniuersorum Dominum bonum esse, & præscire, & omnia facere posse, & quod ab ipso omnis natura quæ creata est, bene facta est. Neque enim possibile est sine Deo quid esse, præterquam solum peccatum, quod radicem non habet, neque in finē manet. sed in nobis inductito modo fit, & à nobis rursus cessat: quemadmodum ubique contra omnes hereses uerba faciens demonstraui, quod unus est Deus qui omnia fecit ac creauit, pater Domini nostri IESU CHRISTI: & unus unigenitus ipsius filius, Dominus noster & Saluator ac Deus: & unus sanctus ipsius Spūs, Trinitas sancta & coessentialis. Ex qua omnia bene creata, nō mala quædam sunt, sed bona, iuxta eam cui sic cōplacuit bonitatem, ex nihilo adesse uocata. Cui Deo honor & gloria & imperium, Patri in filio, Filio in patre, cum sancto Spiritu, in secula seculorum, Amen. Porro quum rursus huius fecerim subuersionem quam paucissimis, ad sequentes progrediar, singularum pro uiribus facturus confutationem, atque sic perniciosæ ipsorum improbitatis absoluturus destructionem. Seps equidem hic merito dicitur

Peccati radix
nulla.

ci poterit, qui est reptile quadrupes stellioni similis. Cuius morsus detrimentū pro nihilo reputatur. Sputum autem in cibum aut potum eiectum, statim mortem assumentibus inducit. Qualis sanē est etiam huius doctrina. Cæterum quando & huius uenenum deprehendimus, & per uirtutem Domini à faucibus ac labijs eorum qui lædi poterant, detersimus, consequentes (uelut diximus) persequamur, detrimenti ipsorum confutationem facientes.

Contra Ophitas, XXXVII heresim.

Quemadmodum igitur per Dei uirtutē promissimus, ita Deo opitulante, heresim Ophitarum ad relatas uanitatū opiniones consequentem deinceps exponemus, quæ partim per eadem fertur, partim uariat, moribus inquam, & habitu eorum qui ipsa utuntur, uelut ex sublimi dissensionis ipsorum errore omnibus manifestum fiet. Errore enim ducuntur, nō ueritate. Deprehendetur autem nunc et confutabitur ipsorum dementia. Ophitæ equidem occasiones acceperunt à Nicolao & Gnosticis, et seculis prioribus. Vocantur autem Ophitæ propter Ophim, id est serpentē, quem glorificauit. Absurda enim etiam hi eructant ex prædicto graueolentiæ esu repleti, & uelut à nouo dæmone decepti hi, serpentē, uelut dixi, colunt. Et uide ad quantam malignitatis artem processit serpens qui hos deceptit. Quemadmodum enim ab initio Euam & Adam decepit: sic etiam nunc occultans seipsum, & in præsentem, & in tempore ludæorum, usque ad CHRISTI aduentum. Deinde etiam progressu temporū, homines gulosos, esu per ipsum ex inobediētia facto ac assumpto, adhuc subiens ac irritas, ad ampliore seductionem à uero Deo abducit: multa quidem pollicens semper, uelut etiam ab initio. Nam & tunc decepit dicens, Eritis sicut dii. Deinde progredientibus temporibus multiformem & monstruosam imaginationem ipsis induxit. Ab uno enim uero Deo ipsos abduxit, & olim blasphemam idololatriæ ac multitudinis deorum uanitatem ipsis immisit. Nunquam enim fuerunt dii, sicut neque sunt: sed Deus. Prius autē in seuit infanum simulachrorū cultum, & deorum multitudinē ac fraudulentam mentē. Non autē erat autor solus serpens qui apparebat, sed serpens qui in serpente loquutus est, hoc est diabolus, et qui aures hominis per mulierem turbauit. Et neque lignum erat peccatum, Deus enim nihil mali plantat: uerum cognitionē induxit lignum, ad sciendū bonum ac malum. & non propter cognitionē mors, sed propter inobediētiā. Nam tota tunc aduersarij machinatio non cibigratia facta est, sed ut operaretur in ipsis inobediētiā. Vnde qui tunc inobedientes fuerunt, ex paradiso expulsi sunt, iustissime oburgati, non per odium, sed per studium ac curam Dei. Dixit enim ad ipsos Dominus: Terra es, & in terram reuerteris. Oportebat enim eum qui uere artifex erat, instar figuli curam gerere proprij per manus suas facti figmenti ac uasis, & hoc postea in imminutione constitutum propter inobediētiā, non sic sinere, sed in antiquā massam transmutare: quo rursus in regeneratione repararet uas in resurrectione ad antiquam claritudinem, & adhuc ampliorē: hoc est corpora eorū qui iniustissima fecerunt, & penitentiam egerunt, & à proprijs erroribus destiterunt, & in cognitione Domini nostri IESU CHRISTI perfecti sunt, quo fiat massæ resurrectio ex terra, & uelut massa ab artifice emollita, rursus ad priscam & adhuc meliorem effigiationem construatur. Huiusmodi quidem erant serpentis aduersus Euam insidiæ. Ab initio enim gulosa humana natura, & semper uanitatis dogmatibus, ac inanibus promissionibus seducta. Et olim quidem idem suæ eiectationis ueneni sinem non declarabat. Postea uero post aduentum CHRISTI in carnem, euomuit, & expuit omnem suam ueneni eiectationē, et improbam malignitatis uersutiā. Hic enim seipsum in mentem deceptorum immisit, quo glorificetur uelut Deus, & prior intelligatur. Cognoscitur autem idem serpens, & per hanc scholam suam, & per sensibile serpentem deceptionē inducere. Serpentem autem diuina Scriptura uocat diabolum, non quod omnino talis sit for

Seps natura.

Ophitæ uerba
de dicti.

Serpentis
fraus.

Serpens
diabolus.

ma, sed propter apparentem hominibus obliquitatem, & eam quæ in primis facta est per serpentem fraudis structuram. Proinde apud ueritatem cognoscētes ridiculū est hoc dogma, itemque qui ipsi addicti serpentē uelut Deum colunt. Quum enim non possit diabolus uirilem mentem, quæ à Domino uim ueritatis accepit, decipere: conuertitur ad scēminam, hoc est hominum ignorantiam, et eos qui sunt in ignorantia persuadet, quando solidam rationē fallere non potest. scēmineos enim semper cogitatus adit, uoluptatemque ac cōcupiscentiam, hoc est ignorantiam in hominibus effcēminatā: & non solidam rationē, quæ omnia prudenter considerat, & Deum ex naturali lege cōsiderat. Nam serpens apud ipsos seipsum CHRISTVM esse dicit. Imò non ipse, non enim loqui potest: sed qui ipsorum mentem sic sentire fecit, diabolus. Quis igitur conspecto serpente non agnoscat inimicum, ac fugiet? Hac enim de causa etiam Dominus ipsum hunc serpentem in humani generis inimicitiam constituit, quoniam omnino uas diaboli factus est, ut qui pecus sit, & per ipsum diabolus hominē in paradiso decepit, ut huius sensibilis serpentis inimicitia conspecta, fraudis insidias effugiant, & auerentur etiam figuram ipsius, ut ita dicam, aspiciere. Attribuunt autem & hi Ophite appellati, huic serpenti omnem cognitionē, dicentes quod hic principiū fuit cognitionis hominibus: fabulose introducentes ea quæ ab ipsis putantur mysteria, quū sunt inania signamenta, nugis ac uana sapientia referta. Reuera enim hæ fabulæ sunt. Dicunt enim à superno sæculo producta esse secula, & posterius genitum esse Ialdabaoth: hunc autem editum esse per imbecillitatem ac ignorantiam propriæ matris, hoc est superni Prunici. Hanc autem Prunicū aiunt descendisse in aquas, & ipsis permixtam fuisse, & nō potuisse ad superna procedere, eo quod grauitati materiæ permixta esset. Nam ubi aquis & materiæ permixta fuit, amplius secedere nō potuit. Leuauit autem seipsam per uim ad superiora, & seipsam extendit, atque sic facta est superius cœlum, & sic stabilita inuenta est non amplius potens neque sursum ascendere, neque infra descendere, sed in medio fixa ac extenta permanit. Infra enim deferri nō potuit, quia nō erat cognata. Sursum autem procedere non potuit, eo quod ex materia quam assumpsit, grauaretur. At per ignorantiam ipsius editus Ialdabaoth, uenit ad infima, & fecit sibi ipsi septē filios, qui sanē seipsos septē cœlos fecerunt. Ipse uero conclusit ea quæ sunt supra ipsum, et occulta uit, ut septē ab ipso editi filij nō cognoscerent ea quæ sunt supra ipsum, quum sint ipso inferiores, sed ipsum solummodo. Et hic Ialdabaoth (inquiunt) est Deus Iudæorum: sed non est ita, Absit. sed iudicaturus est ipsos Deus omnipotens, qui Deus est & Iudæorum & Christianorum & omnium, & non Ialdabaoth quispiam est, iuxta delirium ipsorum fabulamentum. Deinde aiunt, conclusis supernis per Ialdabaoth uersutiam, hi septem ab ipso geniti filij, siue secula, siue Dei, siue Angeli (diuersis enim nominibus apud ipsos appellantur) iuxta formam patris sui Ialdabaoth formauerunt hominem, nō facile, neque cito, sed eodem modo quo etiam priores septe in sua uerborum uanitate excogitauerunt. Dicunt enim etiam hi, Reptile erat homo uelut uermis, non potens neque sursum flecti, neque erigi. Verum ad insidias ipsius Ialdabaoth, superna mater Prunicus appellata, uolens euacuare ipsum Ialdabaoth potentiam, cuius ex ipsa particeps fuit, operata est in ipso, ut in hominē à filiis ipsius formatū potentiam ipsius euacuaret, et ab ipso scintillam demitteret in hominē, animam uidelicet. Et tunc stetit (inquiunt) homo erectus in pedes, & transgressus est mente octo cœlos, & cognouit ac laudauit supernū patrē, qui est supra Ialdabaoth. Ialdabaoth autē dolore ductus, propterea quod cognita essent ea quæ supra ipsum essent, respexit infra in amarulētiam ad materiæ sece, et genuit uirtutē serpentiformē speciē habentē, quā etiā filium ipsius uocat. Et hic, inquiunt, demissus est, et decepit Euā. Illa uero audiuit ipsum, & credidit uelut filio Dei, & per sua alia edit de ligno cognitionis. Deinde ubi hanc stulticiā exposuerunt, et ridiculā hanc professionē, ac tragicam concordiam ac consonantiam, ut ita dicam, cōcinnauerunt, com-

Ignorantiæ
malum.

Ialdabaoth.
Prunicus.

Hominis for-
matio delira.

camque

camque hanc scenam: incipiunt nobis aliqua ostēdere ad confirmationē falsorum ab ipsis dictorum deorum. Nempe, nōne & intestina nostra per quæ uiuimus ac nutrimur, serpentiformia existunt? Sed & alia quædam deceptis introducunt ad errorem ac delirā suam opinionē. Propter hanc autem (inquiunt) causam, serpentem colimus, quoniam Deus autor cognitionis multitudini factus est. Ialdabaoth uero, aiunt, non uoluit cōmemorare supernam matrem, neque supernū patrem hominibus. Postea autem serpens & cognitionē intulit, & hominem ac mulierē, omnem supernorum mysteriorū cognitionem docuit. Quapropter pater, id est, Ialdabaoth iratus, propterea quod hominibus cognitionem ostendit, detexit ipsum de cœlo. Et hinc regē de cœlo Serpentē dicunt: qui portionem serpentis, & nihil aliud possident. Colunt igitur ipsum propter hanc (uelut inquiunt) cognitionē, & panem ipsi offerunt (habent enim naturalē serpētem, quæ in cista quadā alunt) quem circa tempus ipsorum mysteriorū latibulo offerentes, & alios panes in mensa disponentes, serpentem prouocant. aperto autē latibulo procedit, & sic progressus iuxta ipsorum stulticiā ascendit in mensam, & panibus inuoluitur. Et hoc perfectū sacrificium esse uolūt. Vnde etiam uelut à quodam audiui, nō solum frangunt panes in quibus idē serpens obuolutus est, & accipientibus tradūt: sed etiam uniuersique salutant serpentē, ac osculatur ex ore, siue per præstigias quadā serpente ad maletudinē incantato, siue ex alia diaboli operatione ad hos decipiēdos ipso animalculo blandiēte. Adorant autem hunc, & hanc gratiarum actionē dicunt, quæ per ipsum inuolutū facta est. Et rursus per ipsum, ut aiunt, superno patri hymnū sursum mittentes, sic mysteria sua perficiūt. Stulticiā autem dixerit quis hoc, ludibrio plenam, ita ut neque euersio à diuina Scriptura requiratur ad hoc, sed ipsum per seipsum ei qui mentem secundū Deum sanam habet, ridiculum uidebitur. Statim enim omnis ipsorum uerborum uanitas delira reperietur. Si enim prunicū dicunt esse, quomodo ab ipso nomine non putiditas mentis ipsorum deprehendat, uelut iam antea dixi: Quicquid enim prunici uocem refert, inutile est. Si uero inutile, non inter præferenda locan- dum est. Et quomodo laudabile fuerit, quod inutile est? Quomodo uero non fabulo- sum est dicere, quod prunicus Ialdabaoth euacuauit: & scintilla ad inferiora descendit ab euacuato? In supernis autē constitutus homo, cognouit eum qui superior est euacuato: Et miraculū magnum est, quomodo homo, in quo minima scintilla est, cognoscit super angelos qui ipsum formauerunt. Nam qui fecerunt hominem, Angeli, siue filij ipsius Ialdabaoth, non cognouerunt ea quæ sunt supra Ialdabaoth. Qui uero ab ipso genitus est per scintillam, cognouit. Ipsi itaque seipsos euertunt per propria dogmata, nunc quidem serpentem glorificantes, nunc uero deceptorem ipsum erga Euam factū dicentes, in eo quod dicunt, Euam decepit: & modo CHRISTVM ipsum esse prædicant, modo filium superioris Ialdabaoth, qui filios iniuria affecit, eo quod supernam cognitionem ab ipsis conclusit, & matrē ignominia affecit: itemque supernum patrem, eo quod non permisit à se genitos filios superiorem ipso patrem glorificare. Quomodo igitur rex cœlestis est Serpens, si cōtra patrem excitatus est? Quomodo uero, si cognitionem dat, in fraude Euam decepisse prædicatur? Qui autem per deceptionē cognitionem indit, nō amplius cognitionem dat, sed pro cognitione ignorantiam. Quare reuera uidere est, quod hoc in ipsis perficitur. Ignorantiā enim habentes, cognitionem hanc putant: in hoc errantes, quod suam deceptionē ac ignorantiam cognitionē dicunt. Proferunt autem et alia testimonia, quod etiam Moyses in deserto serpentem æreum exaltauit, in hoc erectum ut meddā esset his qui à serpente morfi essent. Hanc enim speciem, morsus curatiuam esse dicunt. Rursus autem contra seipsos hæc decernunt. Si enim serpentium erant morsus, atque hi nocui, ergo serpens non est bonus. Quod uero tunc exaltatū est à Mose, per inspectionē faciebat sanationē, non propter serpentis naturam, sed bonam Dei uoluntatem, qui per serpentem tunc commorsus uelut

Serpentis
cultus.

Prunicus
quid sit.

Serpens are-
us Mojsis.

uelut remedium operabatur. Nihil uero miri est, si quis per quæ læsus est, per eam curationem assequitur. Et ne quis uituperet creaturam Dei, uelut rursus alij errantes dicunt. Præfigurabatur autem hoc his qui in deserto degebant, propter causam quam Dominus ubi uenit in Euangelio dicit: Sicut exaltauit Moses serpentem in deserto, sic exaltari oportet filium hominis, quod & factum est. Nam instar serpentis Dominum Saluatorem ignominia afficiebant, & ex insidijs serpentis injuriam inferebant: dico autem, diaboli. Et quemadmodum in exaltatione serpentis sanatio commorsis fiebat, sic in crucifixione CHRISTI redemptio facta est animis nostris, à morsibus peccati nobis illatis. Afferunt autem & hoc ipsum dictum in testimonium ijsdem dicentes: Non uides quod dixit Saluator, Quomodo exaltauit Moses serpentem in deserto, sic exaltari oportet filium hominis. Et ob id etiam, in alio loco (inquiunt) dicit: Estote prudentes uelut serpentes, & simplices ut columbæ. & quæ in signa doctrinæ ex Deo recte usurpata sunt, ea hi ad suam ipsorum fraudulentam uersutiam trahunt. Dominus enim noster IESVS CHRISTVS & Deus uerbum, ex Patre ante omnia sæcula, sine principio, sine tempore genitus, non est serpens: absit. Sed contra serpentem ipse uenit. Si autem dixit, Estote prudentes ut serpens, & simplices ut columba: oportet nos interrogare ac cognoscere, cur duas has personas, tum columbæ tum serpentis, nobis in doctrinam introduxit. Nulla est autem in serpente prudentia, præter duas has. Primam, quod dum persequutionem patitur, cognoscens quod in capite ipsius tota uita eius existit, & timens superius præceptum ad ipsum à Deo propter hominem dictum, nimirum, Custodies caput ab ipso, & ipse calcaneum à te: ubi totum corpus inuoluit in caput suum, occultat quidem craneum suum, tradit autem reliquum corpus per excellentem calliditatem. Sic uult nos unigenitus ille Deus ex patre progressus, in tempore persequutionis & in tempore tentationis, omnia nostra tradere gladio ac igni: custodire aut nostrum ipsorum caput, hoc est CHRISTVM non negare. Nam caput omnis uiri CHRISTVS, mulieris autem caput uir. caput uero CHRISTI Deus, iuxta Apostolum. Alteram rursus prudentiam habet serpens, uelut nature rerum docti de hoc animali tradunt. Quando enim siti pressus à latibulo procedit ad aquam ut bibat, non simul accipit secum uenenum, sed in latibulo relinquit, & sic progressus potum aquarum sumit. Proinde & ipse hoc imitemur, ut quando ad sanctam Dei Ecclesiã, aut ad preces, aut ad mysteria uenerimus, maliciã, aut uoluptatem, aut inimicitiam, aut aliud quid, in cogitationibus nostris nobiscum ne feramus. Alio qui quomodo poterimus et columbã imitari, nõ à maliciã remoti: Quamquam columbæ genus in multis rebus non laudetur, petulans est enim columbarum genus, & à multiplici mixtione non alienum, lasciuumque, & per omne tempus uoluptati deditum. Ad hæc uero debile, & infirmum. At uero propter innocentiam, & longanimitatem, & malorum in hoc animali obliuionem, in super & propterea quod in columbæ specie apparuit Spiritus sanctus: imitari nos uult diuinus sermo sancti Spiritus uoluntatem, & innocentis columbæ innocentiam, ut simus quidem prudentes ad bonum, simplices uero ad malum. Et dissolutum est uniuersum ipsorum scenicum figmentum. Statim enim sanctus Apostolus improbitatem & insidias non diffinit amplius, quam contra diabolum & serpentem, dicens: Timeo ne forte uelut serpens Euam decepit in uafricia sua, ita corrumpantur cogitationes uestræ à simplicitate & puritate CHRISTI ac iusticiæ. Vides ut corruptionem pronunciauit Apostolus, & uafriciam uehementem, ac deceptionem, ea quæ à serpente aduersus Euam peracta sunt, & non laudabile quid ab ipso factum ostendit. Itaque horum dementia undiquaque facilis deprehensu ac manifesta est, omnibus qui ueritatis doctrinã, & Spiritus sancti cognitionem scire uolunt. Quo uero non consumam tempus, etiam hac molesta et egre nauigabili pelagi tempestate concussa, ad alias marinas profectioes scaphã armabo, per uir-

Serpentis prudentia duplex.

Columbæ cur laudata.

per uirtutem Dei & preces sanctorum diligenter obturans collum, quo præternauigantes speculemur ferarum undarum eleuationem, & bestiarum in pelago uirus eiactantium formas: uerum à murænarum & pastinacæ dracænæque ac Carcharij & Scorpenæ ueneno illæsi pertransire, & serenum ueritatis portum per preces ac supplicationes assequi possimus, ut impleatur etiam in nobis dictum illud, Qui descendit in mare, uirtutes Domini narrabunt. Proinde ad aliam consequenter hæresim profectioem faciam, eamque similiter exponam.

Contra Catanos, XXVIIII hæresim.

Catiani quidam appellantur, ab ipso Cain cognomine hæreseos accepto. Hi enim Cain laudat, & patrem suum hunc faciunt. Et ipsi, ut ita dicam, uelut à diuersa undarum insolentia profecti, non extra eundem fluctum ac maris turbationem constituti, & uelut à spinosa sylua exorti, non extra omnem spinarum aceruum consistentes, etiam si nomine sint diuersi. Spinarum enim genera multa sunt, in omnibus tamen malicia aculeatæ iniquitatis inest. Hi dicunt Cain ex fortiore uirtute esse, et ex superna auctoritate, imo etiam Esau et Core & Sodomitas. Abel uero ex debiliore uirtute esse. Esse autem hos omnes apud ipsos laudatos, & suos cognatos. Gloriatur enim se cognatos esse ipsius Cain, & Sodomitarum, et Esau, & Core. Et hi (inquiunt) perfectæ ac supernæ cognitionis sunt. Quapropter etiam creatorẽ mundi huius aiunt, circa ipsorum sublationem ac deletionem occupatum, nihil potuisse ipsos lædere. Occultati enim sunt ab ipso, & translati ad supernum sæculum, unde fortis Virtus est. Sapientia enim ipsos ad se ipsam adduxit, ut qui proprij ipsius sint. Et ea de causa Iudam exacte de his cognouisse dicunt. Nam & hunc cognatum suum esse uolunt, & in cognitionis excessu eundem connumerant, ut etiam libellum quendam ex nomine ipsius inscriptum ferant, quem Euangelium Iudæ uocant. Sed & alia quædam scripta eodem modo conserunt, contra uterum quem Hysteram uocant, eamque Hysteram creatorem uniuersæ huius molis cœli ac terræ appellant. Et non posse, aiunt, alios saluari, nisi per omnia processerint, uelut etiam Carpocrates dicit. Vnusquisque enim ipsorum ob hanc nimirum causam nepharia faciens, & turpes actiones perficiens, & quæcunque peccata faciens, uniuscuiusque angeli nomẽ inuocat, tum eorum qui sunt angeli, tum eorum qui sic ab ipsis Angeli dicuntur, & unicuique horum attribuit nepharium quoddam peccatorum in terra opus, propriam actionem ad nomen angeli cuius uult referens. Et quæ hæc faciunt, sic dicunt, o tu Angele uitor tuo opere, o tu potestas ago tuam actionem. Et hoc est quod perfecta cognitio apud ipsos dicit. Nam intrepidè ad nepharias turpesque actiones procedendi occasiones à prædictis matribus ac patribus sectis, Gnosticis inquam, et Nicolao ac sodalibus ipsius, Valentinoque ac Carpocrate habent. Iam uero peruenit ad nos etiam liber, in quo finxerunt uerba quædam plena impietatis, hæc in se habens. Hic est, inquit, angelus qui Mosẽ excæcauit. Et hi sunt angeli qui Core & Datan & Abiron occultauerunt ac transtulerunt. Rursus autem alium libellum finxerunt ex nomine Pauli apostoli, nefarijs actionibus refertum, quo etiam Gnostici appellati utuntur, quem Ascensum Pauli uocant, occasione inuenta ab eo quod Apostolus dicit se ascendisse usque ad tertium cœlum, ac audiuisse uerba arcana, quæ non licet homini loqui. Et hæc (inquiunt) sunt arcana uerba. Docent autem hæc & talia malos colentes, & bonos reprobantes. Esse enim, uelut dixi, Cain fortioris uirtutis, Abel uero debilioris. Has autem uirtutes Euæ implexas generasse Cain, & Abel, & esse alterius Cain, alterius Abel. Esse autem Adam & Euam à talibus uirtutibus siue Angelis generatos. Et genitos filios, Cain inquam, ac Abel, contendisse inter se: & eum qui genitus fuit à fortiori uirtute, occidisse eum qui à minore ac debiliori genitus fuit. Eisdem uero fabulas adiungunt hi etiam, dum per exhibitionem ignorantia eorum uenenorum, credentibus insidiantur, quod uidelicet oportet omnem

Cain laudatus.

Euangelium Iudæ. Hysteram creator cœli ac terræ.

Ascensus Pauli, liber.

omnem hominem sibi ipsi eligere fortio-rem uirtutem, & à minori ac infirma separari, hoc est ea quæ cælum fecit, & carnem & mundum: & transgredi ad suprema per crucifixionem CHRISTI. propter hoc enim, inquit, uenit ex supernis, ut in ipso perficeretur Virtus fortis, contra debiliorem uirtutem trophæum erigens, & corpus tradens. Et quidam ex ipsis hoc dicunt. Alij uero alia. Aliqui enim dicunt, eo quod malus esset CHRISTVS, traditum esse ipsum à Iuda, quum uellet peruertere doctrinam legis. Laudant enim ipsum Cain & Iudam, uelut dixi, & dicunt: Ea de causa tradidit ipsum, quoniam uolebat dissoluere ea quæ recte tradita erant. Alij uero ex ipsis, Non, inquit, sed quum bonus esset, tradidit ipsum iuxta cœlestem cognitionem. Nouerunt enim, inquit, principes, quod si CHRISTVS traditus esset cruci, debilis ipsorum uirtus euacuaretur. Et hoc, aiunt, quum nosset Iudas, festinauit, et omnia commouit ut traderet ipsum, bonum opus faciens nobis ad salutem. Et oportet nos laudare, ac laudem ipsi retribuere, quoniam per ipsum parata est nobis crucis salus, & per hoc propositum supernorum reuelatio. Cæterum omni modo hi seducti sunt, quod non bonum quendam colunt ac laudant. Palam est autem quod hæc ex diabolo ipsis insita sunt, ignorantia uidelicet & seductio. impletur autem in ipsis id quod scriptum est: *Vg his qui dicunt bonum malum, & malum bonum: qui dicunt tenebras lucem, & lucem tenebras: qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce.* Undiquaque enim uetus & nouum Testamentum pronunciat, impietatem ipsius Cain prædicans. Hi uero quum tenebrarum sint amatores, & malefactorum imitatores, ipsum Abel odio habent, Cain uero diligunt. Et Iudæ laudem tribuunt. Corruptam autem cognitionem habent, duas uirtutes ponentes, debiliorem & potentio-rem: inter se uero pugnantes, facientes autem in mundo non mentis alterationem, sed genitorum, & alios quidem secundum naturam à malicia conscientiam habere, alios uero à bonitate. Nullum autem iuxta mentem bonum aut malum dicunt, sed iuxta naturam. Et primum quidem uideamus de Cain, quomodo uetus Testamentum dicit: *Maledictus tu à terra, quæ aperuit os suum, ut susciperet sanguinem fratris tui ex manu tua. Et rursus: Maledictus tu in operibus tuis, & eris gemens ac tremens in terra.* Consona autem ueteri Testamento Dominus in Euangelio de hoc dicit, quando Iudæ dicebant, Nos patrem habemus Deum: Dominus uero ad ipsos dixit, Vos filij estis patris uestri diaboli, quia mendax est. nam et pater ipsius mendax erat: ille homicida erat, et in ueritate non mansit. Quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia pater ipsius mendax erat. Unde etiam alia hæc res ubi audiuerunt uerbum hoc, patrem quidem Iudæorum diabolum esse dicunt. Habere autem patrem alium, & ipsius patrem rursus patrem. Verum effreni lingua loquuntur, mente cæcotentibus. Nam ad omnium Dominum Deum Iudæorum ac Christianorum atque omnium, cognationem illius referunt, hunc patrem illius patris esse dicentes, eum uidelicet qui legem dedit per Moysen, & tot miracula fecit. Non est autem hoc, o charissime. Ipse enim Dominus statim dicit, in omnibus nostri curam habens, ut ne à proposito digrediamur, alia pro alijs comminantes ac excogitantes, patrem ipsorum esse diabolum, ad discipulos loquens: *Nonne duodecim uos elegi: & unus ex uobis diabolus est.* Non diabolus dicens natura, sed mente. Rursus autem in alio loco dicit: *Pater Domine cœli & terræ, serua hos quos dedisti mihi: Quando eram cum ipsis, seruaui ipsos, & nullus ex ipsis periit, nisi filius perditionis.* Rursus alibi dicit: *Oportet filium hominis tradi, iuxta id quod scriptum est de ipso. Væ autem per quem tradetur: expediret enim ipsi, si nunquam natus esset, &c.* Proinde omnino nouimus, quod de Iuda loquutus est ad Iudæos. Nam à quo quis superatus est, ab eo etiam in seruitutem redactus est. Et cui quis credit, hunc patrem habet ac principem & ducem sue persuasionis. Dicit igitur Dominus, Vos filij patris uestri diaboli estis. Nam pro CHRISTO Iudæ crediderunt, quemadmodum ab initio Eua à Deo declinans, serpenti credidit. Deinde quod non

Iudas laudatus.

Pater diaboli quis sit.

Diabolus est ipse Iudas.

non solum mendax erat, sed etiam fur, iuxta id quod in Euangelio dictum est: *Quæ propter etiam ipsi tradidit marsupium, ut inexcusabilis esset, qui propter auaritia proprium Dominum tradidit in manus hominum.* Quis igitur huius pater, qui ante ipsum mendax erat, quam Cain, cuius imitator est Iudas: Ille enim meritis fratri, uelut ex fratre, pater. na charitate decepit ipsum, & per mendacium seduxit: & ubi eduxisset ipsum in campum, eleuata manu occidit. Sic etiam Iudas: *Quid uultis mihi (inquit) dare, & ego ipsum tradam uobis: Et quem osculatus fuero, ipse est, tenete ipsum.* Et quum uenisset proditor, Aue rabbi, dixit labijs colens, cor autem longe remotum à Deo habens. Itaque hic Iudas pater ipsorum factus, iuxta abnegationem Dei & prodicionem, satanas existens ac diabolus non natura, sed mente, filius fuit ipsius Cain, iuxta imitationem homicide illius ac mendacis. Nam & pater ipsius ante ipsum mendax erat, non Adam, sed diabolus, cuius imitationem habuit in fraterna caede, & odio ac mendacio, & contradictio eius aduersus Deum, dum dixit: *Nunquid custos fratris mei sum ego: non noui ubi est.* Sic etiam diabolus Domino dicit, *Nunquid gratis colit Iob Deum?* Quandoquidem enim ipse diabolus per mendacium decepit Eua et Adam, alia pro alijs dicens, & amicitiam cum creatore ostendens, *Eritis sicut dij, & non moriemini: hunc imitans Cain* prætextu fraternæ charitatis fratrem decepit dicens, *Excamus in campum.* Quapropter etiam sanctus Ioannes dixit: *Qui odit fratrem suum, hic non est perfectus in charitate, sed ex Cain est, qui occidit fratrem suum. Et cur ipsum occidit: quia mala erant opera ipsius, & æmulatus est opera illius, quia bona erant.* Sic etiam hi magis inuidentes ipsi Abel bona opera habenti, ipsum uero Cain colentes, quomodo non redarguunt: quum ipse Saluator expresse dicat, & duram sententiam ipsis decernat: *Quod requiritur à generatione hac omnis sanguis iustus, effusus ab Abel iusto, usque ad Zachariam prophetam, quem occidistis in medio templi & altaris, &c.* Non igitur uelut hi dicunt, propter cognitionem Iudas tradidit Saluatorem: neque Iudæi mercedem habent quod crucifixerunt Dominum: etiam si per crucem nos salutem habeamus. Non enim tradidit ipsum Iudas ut cederet nobis ad salutem, sed per ignorantiam & æmulationem & auariciam, & Dei abnegationem. Nam tamen si dicat scriptura, CHRISTVM uoluisse cruci tradi: aut etiam si dicat diuina scriptura, absurditates in extremis diebus per nos perficiendas: non tamen omnino aliquis ex nobis qui iniqua facimus, excusationem inuenerit, scripturæ testimonium producens, uaticinantis hæc futura esse. Non enim quia dixit scriptura facimus, sed quia facturi eramus, scriptura prædixit propter Dei præuentionem: & ut Deus qui bonus est, iram autem contra peccantes inserit, non suspensus fiat uelut qui affectibus obnoxius sit. Ira enim Dei aduersus singulos peccantes, non ab affectu proficiscitur: affectus enim expers est numerus, inserit autem iram contra hominem, non affectum indignationis correptioni, neque ira superatum. Ostendit autem affectus exortem se Deus, præuaticinatus futurum iudicium ac iustum supplicium fore, quo deitatem affectus exortem ostendat. Prædixit itaque scriptura iuxta præuentionem nos præmunens ac docens, ut ne incidamus in iram Dei immedicabilem, non ex affectu decretam, neque ex eo quod ab affectibus superatus sit contingentem, sed hominibus peccatum facientibus iustissime præparatam, & his qui non agunt penitentiam ex ueritate. Sic etiam de cruce, non quia dixit diuina scriptura, Iudæi crucifixerunt, & Iudas prodidit Saluatorem: sed quia traditurus erat Iudas, & Iudæi crucifixuri, ea de causa scriptura prædixit in ueteri Testamento, & Dominus in Euangelio. Quare non ex cognitione futuræ mundo beneficentiæ, prodidit Dominum Iudas, uelut illi dicunt: sed gnarus quidem suum Dominum esse, ignarus autem quod salus mundo futurus esset. Quomodo enim humane salutis curam gesserit, qui ab ipso Salvatore filius perditionis uocatur: Et hoc audit, Conserret ipsi si nunquam natus esset. Et hoc, Amice ad quid ades: & hoc, Vnus ex uobis me tradet, & Qui edit mecum panem, leuauit

Cain Iudæ pater.

Cain filius diaboli.

Prædictionum in scriptura qua sit ratio.

contra me calcaneum: uelut habet Euangelium ex precedenti testimonio Psalterij. Et
 Væ per quem filius hominis traditur. Nam ipse Iudas de seipso omnia detexit, & lau-
 dantium ipsum atque suam ipsius demeritiam redarguit, etiam si inuitus. attamen ubi ac-
 cepit precium triginta argenteos, postea poenitentia ductus, et argenteos auersatus, ue-
 lut qui malum aliquod perpetrasset, malum quidem sibi ipsi, malum uero etiam his qui
 crucifixi sunt. At uero Dominus bonum per seipsum perficiens nobis & mundo, se-
 ipsum tradidit, ut contingeret nobis salus. Proinde non Iudæ proditori gratiam agi-
 mus, sed misericordiam Saluatori, qui animam posuit pro nobis proprijs suis ouibus, ue-
 lut ipse dixit. Quomodo enim qui putasset se bonum quid perfecisse, postea dicit: Pœ-
 nitet me, quia tradidi sanguinem innocentem, et auersatus est triginta argenteos precium
 stimati à filijs Israel. Et rursus in alio Propheta: Si iustum est uobis, date mercedem meam,
 aut renunciate. Et rursus in alio Propheta: Et dederunt argentum precium estimati.
 & dixerunt, Pone ipsum in fornacem, & uide an sincerum sit, uelut probatum est à fi-
 lijs Israel. Et quod colligere licet ex diuina Scriptura de his que perfecta sunt in Domi-
 no nostro, non per Iudæ operationem ad bonum, sed per Saluatoris nostri ac Domi-
 ni IESU CHRISTI, pro nobis non ex necessitate, sed ex uoluntate, sui ipsius traditio-
 nem, & dispensationem crucis pro salute nostra: Scio me magnam testimoniorum
 molem coaceruare. Verum uelut rursus alius Propheta dicit, Fiat caula ipsius deser-
 ta, & episcopatum ipsius accipiat alter: hic pronus factus crepuit medius, & effusa sunt
 omnia intestina ipsius, & ad finem laqueo usus, ostendit se totam salutem suam perdi-
 disse, eo quod exciderit à spe, per suas inordinatas ac procliuas contra Dominum suum
 insidias, & propter auaritiam in abnegationem Dei. Quare etiam Apostoli pro ipso
 in suum numerum constituerunt Matthiam, dicentes: Ex quo transgressus est Iudas,
 ut abierit in proprium locum. Qualem uero hunc præterquam quem Saluator ipse
 pronunciauit, dicens quod est filius perditionis. Hic enim decretus est ipsi locus, per-
 ditionis uidelicet. Porrò quum de hoc sufficere putemus relata, consequenter rursus
 ad aliam sectam transcamus o charissimi, obliqua & uenenata dogmata reuelantes, eo-
 rum qui ex conficta diabolica uersutia, mundo corruptionis gratia immixti sunt. Ta-
 lum enim mentem deteriora appetentem, generi bubrestæ ac canthari similem, quum
 reuelauerimus, & nociuam existentem per uirtutem Dei contriuerimus, ad aliorum
 perserutationem mentem adijcientes, Deum adiutorem o filij CHRISTI, inuocemus.

buprestes &
 Cantharus.

Contra Sethianos, XXXIX hæresim.

Sethiani rursus hæresis alia sic appellata. Non autem ubique hæc reperitur, neque ea
 quæ hanc præcessit Caianorum appellata. Fortassis autem iam pleræque harum eradica-
 tæ sunt in mundo. Quod enim non ex Deo est, non stabit, sed tempore quidem uiget,
 uerum in finem non durabiliter permanet. Arbitror autem in Ægyptiorum regione me-
 forte in hanc hæresim incidisse. Non enim exacte memini regionis, in qua cum ipsis con-
 gressus sum. Et quedam sane ex perustratione et proprio aspectu de hac cognouimus,
 aliqua uero ex libris. Hi enim Sethiani à Seth filio Adam se genus ducere gloriantur.
 Ipsum autem glorificant, & ad ipsum omnia que uirtutis sunt, referunt, & uirtutis sig-
 na, & iustitiæ, & quæcunque talia sunt. Quin & CHRISTVM ipsum nominant, &
 ipsum esse IESVM affirmant. Docent autem doctrinam suam sic. Ex angelis, inquit,
 Facta sunt omnia, & non ex superna uirtute. Hi enim consona dicunt priori sectæ
 Caianorum hac parte. Factos esse ab initio statim duos homines. Et ex his duobus el-
 se Cain & Abel. De his autem seditiones factos angelos inter se disceptasse, sicque fecisse
 ut Abel à Cain occideretur. Erat enim seditio angelis, contendentibus de generibus
 hominum horum duorum, eius qui genuit Cain, et eius qui genuit Abel. Obtinuisse
 uero

uero supernam uirtutem, quam Matrem dicunt ac femina. Videtur enim ipsis; ma-
 tres esse supernæ, & feminas & masculos, & parum abest ut etiam cognationes & pa-
 triarchias dicant. Quando quidem igitur præualuit, inquit, mater & femina ap-
 pellata, gnara quod occisus esset Abel, id animo uoluens, fecit generari ipsum Seth: &
 in hoc posuit suam uirtutem, quum suscepisset in seipsam semen supernæ uirtutis, &
 scintillam ex supernis missam in primam deiectionem seminis ac constitutionis. Et esse
 hanc constitutionem iustitiæ, & electionem seminis ac generis, quo per hanc consti-
 tutionem & hoc semen, destruantur uirtutes Angelorum qui mundum fecerunt, &
 duos ab initio homines. Ob hanc igitur causam, etiam genus ipsius Seth segregatum
 hinc deducitur, ut quod electionis est, & ab alio genere discretum. Progreduentibus
 autem temporibus, inquit, & simul existentibus duobus generibus, tum ipsius
 Cain, tum Abel, in idem congressis per magnam maliciam, simulque mixtis: ubi inspe-
 xisset illa omnium Mater, purum semen hominum uoluit efficere, uelut dixi, eo quod
 Abel occisus esset, & hunc Seth delegit, ac purum edidit, & in hoc solo genus uirtu-
 tis ac puritatis suæ deposuit. Quum autem uidisset rursus multam permixtionem, &
 inordinatum impetum Angelorum & hominum, ad permixtionem duobus generi-
 bus progressus, & seditiones quaedam generum tumultuatione ac confusione ipso-
 rum inducente: profecta rursus eadem Mater ac femina, diluuium induxit, & perdi-
 dit omnem seditionem hominis uniuersi generis contrarij, quo uidelicet purum ge-
 nus à Seth & iustum solum maneret in mundo ad constitutionem generis ex super-
 nis, & scintillæ iustitiæ. Fefellerunt autem ipsam rursus Angeli, et imposuerunt ipsum
 Cham in arcam qui de semine ipsorum erat. Quum enim octo animæ seruatae sint in
 arca Noë, septem quidem esse puri generis dicunt, unum autem esse Cham alterius uir-
 tutis, qui ingressus est clam matre superna. Ab angelis autem hoc constructum, sic ef-
 fectum esse. Quando quidem enim sciebant, inquit, Angeli quod uniuersum ipso-
 rum semen delendum esset in diluuium: per calliditatem quandam prædictum Cham
 ad conseruationem creati ab ipsis generis malicie clandestinè immiserunt. Et ex hoc ob-
 liuio & error circa homines, & confusi peccatorum impetus, & multiplex uitiorum mi-
 xtura facta sunt. Et sic mundus ad præscam confusionem rursus reflexit, et impletus est
 malis, uelut ab initio ante diluuium. At à Seth secundum semen & generis successio-
 nem ipse IESVS CHRISTVS uenit, non secundum genera, sed mirabiliter in mun-
 do apparens, qui est ipse Seth, qui tunc fuit, & nunc CHRISTVS hominum generi
 accessit, à matre ex supernis demissus. Hæc omnia sic facta esse dicunt illi. Stultas autem
 & inefficaces ac uanitatis plenas esse tales predicationes, omnibus manifestum est. Non
 enim duo homines formati sunt, sed unus ille Adā, & ex Adam Cain & Abel ac Seth.
 & non amplius ex duobus hominibus, sed ex uno, usque ad diluuium uniuersum ge-
 nus ipsius Adam constitutiones in mundo habet. A diluuium uero ex Noë rursus uno
 homine, & non ex diuersis hominibus, sed uno Noë, qui per successionem ex semine
 Seth fuit, totum hominum genus non in duo diuisum, sed in unum genus, à quo etiam
 Noë & ipsius uxor, & Sem & Cam & Iapheth, filij ipsius, & tres uxores filiorum eius,
 ab ipso Seth omnes genus deducunt, et non à duobus hominibus qui non sunt facti,
 iuxta horum fabulamentum. Libros porrò quosdam ex magnorum uirorum nomi-
 nibus conscribunt. Ex nomine quidem Seth septem libros esse dicentes, alios uero li-
 bros alienigenas, sic enim uocant. Alium autem ex nomine Abraam, quem & reuela-
 tionem esse dicunt, omni malicia refertum. Alios item ex nomine Moysi, & alios alio-
 rum. Cæterum ad multam stultitiam mentem suam deducentes, mulierem quandam
 formosam uxorem ipsius Seth esse dicunt. Vide uerò mihi o charissime, horum dementiam,
 quo per omnes modos ipsorum scenica figmenta, fabulosamque & inanem sapien-
 tiam ac conficta deliramenta cognoscas. Sunt etenim alia quædam hæreses quæ uirtu-
 tem

Seth puritas.

Seth esse
 Christum.

Libri Sethia-
 norum.

tem quandam esse dicunt, quam nominatim Formosam uocant. Quæ itaque apud alios uirtus formosa putatur ac appellatur, eam hi uxorem ipsius Seth dicunt. Vnde possumus demonstrare, uelut scitis charissimi, & natura hominem ipsum Seth, & non ex supernis quid alteratum: & fratrem natura ipsius Cain & Abel, ex uno patre atque una matre. Cognouit enim (inquit Scriptura) Adam Euam uxorem suam, & concepit ac peperit Cain, & imposuit ipsi nomen Cain, quod est possessio, dicens: Possedi filiū per Deum. Et rursus cognouit Adam uxore suam Euam, & concepit ac peperit filium, & uocauit nomē ipsius Abel. & longe postea ubi mortuus esset Abel: Et cognouit Adam Euam uxorem suam, & concepit ac peperit filium, et uocauit nomen ipsius Seth, quod significat permutationem. Restituit enim mihi Deus semen pro Abel quem occidit Cain. At uero, Possedi per Deum: & Restituit mihi Deus: unū Deum ostendit omnium creatorem, et genitorum datorem. Quod autem hi habuerunt uxores, tum Cain, tum Seth, manifestum est. Abel enim iunior occisus est nondum uxore ducta. Quemadmodum autem in Iobelæis reperitur, quæ etiam Genesis exacte explicata appellatur: etiam nomina uxorū Cain & Seth, is liber continet. ut omnimodo hi confundantur, qui fabulas uite inuenerunt. Quum enim Adam genuerit filios & filias, necesse fuit illo tēpore filios proprios sororibus copulari. Non enim erat hoc iniquum, quoniam nullū aliud genus erat. Nam et ipse Adam proprie, ut ita dicam, filia ferē ex corpore ipsius formata copulatus est, quæ ad coniugium ipsi à Deo formata fuit, & non erat iniquum. Et ipsius filij copulati sunt, Cain sorori maiori Saue appellata: Seth uero tertius filius post Abel genitus, Azuræ sorori suæ uocata. Geniti sunt autē ipsi Adam & alij filij, uelut Genesis exacte explicata habet, nouem post hos tres, ut sint ipsius filia quidem duæ, masculi uero duodecim, unus quidem occisus, undecim uero relictī in uita. Habes autem & horum declarationem in generatione mundi, & primo libro Moysis sic dicente: Et uixit Adam annis noningentis triginta, & genuit filios ac filias, & mortuus est. Ampliatis autem hominibus, & generatione Adam extenta, sinceritas iuxta nuptias pudicas dilatabatur, consequenter procedens. Et quandoquidem geniti sunt filij Adam, & filij filiorum, & ex his filia per generis successionem genitæ sunt, de cetero non amplius sorores suas in uxores duxerunt. Sed ad bonam legem deuenit, etiam ante conscriptam per Moysen legem, pudicarum nuptiarum ritus. & ex patris suis uxores sibi ducebant. & sic dilatis iam hominibus, mixta sunt duo genera, ipsius Cain ad genus Seth, et ipsius Seth ad alterum, et reliqua filiorum Adam genera. Hinc deinceps quum diluuium omnem hominum statum funditus perdidisset, conseruatus est solus Noë, qui inuenit gratiam apud Deum, iustus inuentus in illius temporis generatione. Arcam autem uelut iam ante à nobis dictum est, cōstruxit sibi ipsi ex præcepto Dei, uelut ueræ Scripturæ habent. In qua conseruatum esse, idem ueritatis liber dicit, ipsum, & cum ipso prædictas septem animas, coniugē inquam ipsius propriam, & tres filios, uxoresq; horum itidem tres. Ex hoc autem reliquias humanæ constitutionis in mundo genitas esse, rursus ueritas ipsa confirmat. Vnde iuxta generationum progressum, & per successionem filio patri succedente, mundus ad quinque generationes deuenit. Et facta est illo tempore Babylonis extructio in terra Assyriorum, & turris quæ tunc ab ipsis est ædificata. Erant autem circa hoc tempus, uelut iam in superioribus scētis exposui, iuxta seriem generationum supra à me tractatarū, omnes uiri septuaginta duo numero, duces ac capitanei: de genere Cham triginta duo: de genere Sem quindecim: de Iapheth uiginti quinque. Et sic turris & ipsa Babylon facta est. Ex his dispersæ sunt per omnem terram tribus & linguæ. Et quandoquidem septuaginta duo tunc turrim ædificantes, linguis dissipati sunt, confusi, & ab una quam nouerant ex uoluntate Dei inspirati, alius aliam habuit. Ex quibus sanè hucusque constitutio linguarum perdurat: ut si quis

Linguarum
diuisio.

quis uelit singulos principes uniuscuiusque linguæ inuenire possit. Sic Ionan quidem Græcam habuit, ex quo etiam Iones appellati sunt, qui ueterem Græcorum linguam habent: Theras autem Thracum, Mosoch Mossynæcorum linguā, Thobel Thessalorum, Elud Lydorum, Gephâr Gasphenorum, Mistrem Ægyptiorum, Plus Axumitarum, Arnot Araborum. Et ut ne singulatim recenseam, unicuique propria inspirata est lingua. & sic uniuscuiusque linguæ successio in mundo dilatata est: Vnde igitur hi ementiti sunt sua uerba, interponentes sua fabulamenta, imaginantes ac somniantes ea quæ non sunt uelut quæ sunt, & quæ sunt ex sententia sua dissipantes: Verum hoc totum propositum diabolus hominum animis iniecit. Videre autem licet ac admirari, quomodo in multis absurditatibus hominem decepit, & ad iniquitatem distraxit, ad scortationes et adulteria ac lasciuas, et ad simulachrorum insanos cultus & prestigias, & sanguinis effusiones, rapinasq; ac insatiabiles ludosq; ac uoracitates, & quæcunque huiusmodi. Nusquam uero ante CHRISTI aduentum ausus est in dominum suum blasphemum aliquod uerbum loqui, aut contra elationem cogitare. Expectauit enim CHRISTI aduentum, uelut dicit: De te scriptum est, Angelis suis mandabit de te, & in manibus portabunt te. Audiuit enim semper prophetas annunciantes CHRISTI aduentum, redemptionē futuram eorum qui peccauerunt, & per CHRISTVM penitentiam agunt. putauitq; se misericordiam aliquam assequiturum esse. Quando autem miser ille uidit CHRISTVM non suscepisse de salute ipsius curam, aperto ore contra proprium Dominum blasphemiam euomit, hominibus opinionem immittens, ut negent quæ sunt, quæ uero non sunt querant. Sic itaque & hi redarguentur omni modo decepti. Seth enim mortuus est, & anni ipsius descripti sunt. Quum enim uixisset annos noningentos duodecim, debitum naturæ persoluit, ubi genuisset filios & filias, uelut diuina Scriptura ait: Per successionem autē filius huius Enos nomine, etiam ipse ubi uixisset annos nonagintaquinque, ex hac uita decessit, genitis filijs ac filiabus, uelut idem ueritatis liber habet. Vnde igitur Seth qui tunc mortuus est, cuius etiam filij ubi per successionem uixerunt, e uita decesserunt, inuenietur ille domiuus, qui à Maria semper uirgine genitus est, ex bona uoluntate in hominum uita, qui genitus est sine tempore, qui semper est apud patrem, in substantia Deus Verbum: Venit autem in extremis diebus, & in seipsum efformauit ex uirgineo utero carnem, & animam humanam accepit, atq; sic perfectissime homo factus est, prædicauiq; nobis mysteria uitæ, iustitiæq; operatores discipulos suos constituit, & doctrinam suam per seipsum & per ipsos, humanū genus edocuit: non quæ Sethiani sentiunt reuelans, neque Seth seipsum nominans, uelut hi delirantes, ac ebrietate quadam grauati, à ueritate exciderunt. Cæterum quum nunc contracta sit ipsorum hæresis, & non opus habeam extendere contra ipsam confutationem longiorem, contentus sum præsentibus his solis. Sauciatu enim facilis est horum dementia, & quæ potest seipsam redarguere ac manifestare, non solum in proposita & per calumniam excogitata CHRISTI uita, quod uidelicet Seth ipsum putant, & esse affirmant, sed etiam in argumento de duobus hominibus. Si enim uirtutes ex supernis principium habent, non sanè citra unam, quam etiam matrem uniuersorum esse dicunt, facta ac peracta sunt ea quæ à duobus perpetrata sunt. Inuenitur enim una causa duarum uirtutum, & sine ipsa nihil eorum quæ facta sunt, factum esse. Et recurrent rursus ad hoc, ut confiteantur unum esse Dominum omnium, & opificem ac creatorem uniuersorum, ubi semel unum principium est ostensum. At postquam etiam de hac hæresi hæc diximus, & uenenum serpentinae ipsorum ex aspidibus prognatae sololis reuelauimus, ad aliam rursus o charissimi iuxta eandem tractationis consequentiam pergamus.

Diaboli insi-
dia post Chri-
sti aduentum.

Contra Archonticos, XL hæresim.

Archonticorum hæresis quædam hos sequitur. Verum non in multis locis hæc apparet, sed solum in Palestinorū prouincia. Transulerunt & uenenum suum iam alicubi in magnam Armeniā. Sed & in parua Armenia hoc zizanium iam confirmatum est à uiro quodā ab Armenia ad Palestinorū terram profecto, temporibus Constantij circa obitum ipsius, cui Eutaetus nomen fuit, quum Atactus potius appellandus esset, ob inpositos mores, qui sanè didicit hanc malam doctrinā, & deinde reuersus ad propria docuit. Transumpsit autē, uelut dixi, in Palestina, uelut ab aspide uenenū, à Petro quodam sene, indignè Petro appellato: qui habitabat in uicinia Eleutheropolis Hierusalem, tribus signis ultra Cherbon, Cabarbaricha ciuitatē uocant. Hic senex primum habuit indumentū admirandum, simulatione plenum. forinsecus enim reuera pelle ouilla indutus erat, et intrinsecus lupus rapax esse ignorabatur. Anachoreta enim uidebatur esse, ut qui ab hominibus secesserat in spelunca quadam desidens. Qui multos profecto ad renunciationē congregauit. Et pater sanè ob senectā ac habitum uocabatur, et bona sua pauperibus distribuebat, & quotidie elemosynas faciebat. In prima autem ætate sua in multis sectis examinatus est. Verū Aetij episcopi tempore accusatus, ac tunc Gnosticorū hæresim exercere cōuictus, depositus est à presbyterio. Erat enim aliquando constitutus presbyter loci: sed postquam de hæresi cōuictus fuit, ab Aetio persecutionem passus est. Et digressus habitauit in Arabia in Cochaba, ubi Ebionorum & Nazoreorum radices pullularunt, uelut in multis sectis de hoc loco indicaui. Postea uero uelut modestus factus ad senectā, rursus redijt, afferens secū hanc ueneni eiaculationē occultē, & apud omnes ignotus, donec postremū ex uerbis que in aures quorundā insurrauerat, talis cōuictus à nobis excōmunicatus est, & per nostrā tenuitatē confuratus. Et consedit in spelunca, de cetero contēptus ab omnibus, & à fraternitate destitutus, & à plerisque qui uitæ suæ curā gerunt. Ad hunc senē perductus prædictus Eutaetus ab Ægypto profectus, & malæ senis doctrinæ participans factus, hoc uenenū uelut magnam mercem acceptum, in patriā suam auexit. Erat enim, uelut dixi, originis ex parua Armenia, ex locis prope Saralen. Reuersus itaque ad suam patriam multos eiusdem paruae Armeniæ polluit, corruptis quibusdam diuitibus, & quodam Senatorij ordinis, & multis spectabilibus uiris: per quos illustres homines multos illic perdidit. Verum Dominus citius ipsum è uita sustulit, præterquam quod zizanium suum seminauit. Attamen hi quoque libros sibi ipsi confictos scripserunt apocryphos ac reiectos, quorum nomina hæc sunt. Alterum enim symphoniam parua et magna, libro- riu nomina. Symphonia parua, paruum nimirū libellum uocant. alterum uero magnum, magnam symphoniam. Sed & alios quosdam libros apud se accumulans, quo in congressibus uideatur suum errorem per multos confirmare, & in mediū afferre. Quin & alienigenis appellatis utuntur: Sunt enim libri sic appellati. Accipiunt autem occasiones ab ascensu Esaiæ, in superius alijs quibusdā apocryphis. In summa, ex libro Symphonia dicto, octonarium quendam esse dicunt cœlum, & septenarium. Esse autem in singulis cœlis principes, & hos quidem esse in septem cœlis, ita ut in uno quoque cœlo unus sit princeps. Ordines autem esse unicuique principi. Et Matrem lucidam superne in octauo esse, uelut etiam aliæ hæreses. Et aliqui ipsorum corpora petulantia polluta habent. Alij uero simulatum ieiunium præferunt. Decipiunt autem simpliciores homines habitu solitariè degentium, renunciationem quandam iactantes. Aiunt autem esse in uno quoque cœlo, uelut dixi, principatū & potestatem, & angelica quædā ministeria, quum unusquisque princeps sibi ipsi ministerium generauit ac fecit. Non autem esse carnis resurrectionem, sed solum animæ. Execrantur sacrum lauacrum, etiam si sint quidam ex ipsis præoccupati ac baptizati. Mysteriorum quoque participationē ac bonitatem reprobant, uelut quæ sit aliena, & in nomen Sabaoth facta. Hunc enim uolunt esse secundum

cundum quasdam alias hæreses, eum qui in septimo cœlo dominatur, & qui in alios imperium obtinet. Cibum autem principatum ac potestatum esse dicunt animam, si Anima cibus ne ipsa uero nō posse illas uiuere, propterea quod ex humore superno sit ipsa, & uires potestatum, illis præbeat. Vbi uero hæc in cognitione fuerit, & baptisma Ecclesie fugerit, & nomē Sabaoth eius qui legē dedit: tunc per unumquodque cœlum ascendere, & excusationē apud singulas potestates facere, atque sic eam transgredi ad superiorem matrem, ac patrem uniuersorum, unde sanè descendit in hunc mundum. Iam uero dixi, quod baptismum detestantur, uelut muscæ immorientes, & olei odorati compositionē uitiantes. Quemadmodū de his & similibus ipsis, parabola apud Ecclesiasten dicta est. Muscæ enim reuera sunt interficiētes ac mortificantes, ac putidum facientes aromaticū ac ungentarium oleum, ipsa sancta Dei mysteria in lauacro nobis in peccatorum remissionem donata. Admirerē porro quis meritō, ubi reperit et apud nature rerum doctos aliqua utilitate plena, apis prudentiæ assimilatus, quæ omnibus quidem germinibus insidet, utilia uero sibi ipsi colligit. Prudens enim homo nusquam damnū patitur, sed ubique & undique lucrū fert. Imprudens autem damnū patietur, uelut sanctus Propheta dicit: Quis prudens & intelliget hæc? Et cui uerbum Domini est, & cognoscet ipsa, quoniā recte uie Domini, impij uero debilitabunt in ipsis. Inuenimus enim apud naturæ rerū doctos physiologos appellatos, imō potius nos ipsi uidemus, quod cantharorum, hoc est scarabæorum genus, quod à quibusdam pilulariū uocatur, consuetudinem habet, ut in fetore ac stercore uoluetur, & hoc est ipsorum alimentū et opera. Et alijs quidē idem stercus graueolens & abominabile est, apibus autē hoc stercus & graueolentia mors est. Et scarabæorum quidem opera ac tractatio est graueolentia. apibus autē uice uersa bonus odor et flores, & ungenta, in refrigerationē creationemque accibum, & in operā ac tractationē. Verum scarabæis prædictis talia cōtraria. Cuius rei si quis experimentū facere uelit, de ungento succi balsami aut nardi sumat, et scarabæis afferat, & mortem ipsis inducet, uelut physici testantur. Statim enim moriuntur, non ferentes bonum odorem. Sic etiam hi tranquillitatem et seortationem ac uitia appetentes, in mala spem suam habent. Vbi uero sacro lauacro ac bono odori appropinquarint, moriuntur, in Deū maledicta effundētes, et ipsius dominationē reprobantes. Ceterū ex uno aut duobus testimonijs ipsos subuertemus. Si enim & principatus sunt potestates, nō extra Deū, maxime hi sunt in cœlis. Nouit enim Scriptura dicere, Angelos & archangelos non in contrarietate locatos, sed ministratorios spiritus qui ad ministeriū demittuntur, propter eos qui assequuturi sunt salutē. Nam et in terra in singulis regnis multi sunt principatus, sed sub uno rege. Quæ enim sunt potestates, à Deo ordinatae sunt, Apostolus dicit. Quare qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Principes enim non sunt contra bonum, sed pro bono, & non sunt contra ueritatem. Vis autem, inquit, potestatem non timere: bonum facito, & habebis laudem ex ipsa. Non enim frustra gladiū gestat. Minister enim est ad hoc ipsum à Deo ordinatus, qui malū facit. Et uides quod potestas hæc mundana ex Deo ordinata est, & gladij potestatem accipit: non autem aliunde, sed ex Deo, ad ultionē. Et non possumus dicere, eo quod sunt principatus et potestates in mundo, regem horum non esse regē. Sed esse principatus & potestates in mundo. Esse autē & horum regē. Quemadmodū igitur in terra uidemus principatus non contrarios regi, sed subditos in administrationē totius regni, et ad bonam ordinationē terræ, ubi cædes et pugnae, ignorantiaque ac doctrinae, bonæ item leges ac iniquitates, & hac de causa sunt potestates, ut ad bonū ordinem gubernationis uniuersi mundi omnia ex Deo bene disponantur ac administrant. Sic etiam in cœlo, maxime uero præcise illic ubi non inuidia, non emulatio, nō iniquitas, non cōtrarietas, nō seditio, nō iusturandū, nō rapina, neque aliud quid tale, potestates ob aliud negociū ordinatae sunt, quale autē inquit, quod propter modulationē laudis,

Diabolus fili-
us Sabaoth.

propter supernam immortalē glorificationē: propter quam uoluit liberalis noster Deus & rex largiri unicuique ex his quae facta sunt ab ipso gloriam conuenientem, quo regni ipsius claritudo ac iucunditas semper glorificet. Manifeste igitur illi errant, do-
num Dei ignorantes. Dicunt autem hi, uelut etiam supra à me indicatum est, diabolum esse filium septimae potestatis, hoc est ipsius Sabaoth. Esse autem Sabaoth Deum Iudaeorum. Diabolum uero malum eius filium, qui quum sit in terra, aduersetur proprio patri. Et ipsius patrem neque talem esse, neque rursus esse incomprehensibilem Deum, quem patrem uocant, sed sinistre esse potestatis. Porro rursus aliam fabulam hi narrant. Diabolus, inquit, progressus ad Euam, copulatus est ipsi uelut uir mulieri, & genuit ex ipsa & Cain & Abel. quapropter restitit alter alteri, propter aemulationem quam mutuò exercebant, non eo quod complacuit Abel Deo, uelut ueritas ipsa habet, sed aliam errantes rationem afferunt: quoniam, inquit, amabant ambo sororem suam propriam, ea de causa insurrexit Cain aduersus Abel, & occidit ipsum. Ex natura enim dicunt ipsos ex semine diaboli, uelut dixi, natos esse. Producut autem testimonia ubi aliquos decipere uoluerint, ex diuinis libris, uelut etiam in alia secta hoc à me dictum est, Saluator ad Iudaeos dixit, Vos ex satana estis, & quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, nam & pater ipsius mendax erat: quo uidelicet dicant diabolum esse ipsum Cain, quoniam dixit quod ab initio homicida erat: & ut ostendant, patrem quidem ipsius esse diabolum, diaboli uero esse patrem principem mendacem. quem maledictis impetentes, contra suum ipsorum caput, dicunt ipsum esse Sabaoth: stolidi putantes nomen esse Dei uocem Sabaoth, uelut etiam antea in superioribus sectis per longum de Sabaoth, & aliorum nominum interpretationibus, à nobis tractatum est. Velut sunt Eli, & Eloim, & El, & Saddai, & Elion, et Rabboni, & Ia, & Adonai, & Iabe. Nam nomenclaturae sunt glorificationum, quae omnes interpretationem habent, & non sunt nomina adoptata, ut ita dicam, deitati, quae sanè etiam hic explicabuntur. Elenim est Deus. Eloim, deus semper. Eli, deus meus. Saddai, sufficiens. Rabboni, dominus. Ia, dominus. Adonai, qui est dominus. Iabe, qui erat, & est, & semper est: Sicut interpretatur Mosi, Qui est misit me, dices ad ipsos. Elion, altissimus. Sabaoth, uirtutum interpretationem habet. Dominus igitur Sabaoth, dominus uirtutum est. Omnibus enim expositum est, quod ubi Scriptura nomen Sabaoth usurpat, non solum id pronunciat ut diceret, dixit mihi Sabaoth, aut loquutus est Sabaoth, sed statim dicit Dominus Sabaoth, hoc est dominus uirtutum. Et postea apud ipsos & similes per mentis ipsorum cecitatem, ea quae recte dicta sunt, in calumniā rapiuntur. Neque enim de diabolo à Salvatore in sermone ad Iudaeos dictum est, uelut omnibus qui ueritatē sequuntur clarum existit. Sed propter Iudaei ipsi hoc uerbum dixit. Non enim erant filij Abraam, qui ipsum ante aduentum eius in carnem sub quercum Mambre suscepit, sed condemnarunt se ipsos ut filij fierent proditoris Iudae, qui à Domino satanas ac diabolus est appellatus, dum dicit: Nonne duodecim uos elegi, et unus ex uobis Diabolus est: & ea gratia malignos ipsius mores interpretans Dominus dixit: Quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur. Et uelut alibi Euangelium dicit, Fur erat, et marsupium ipse portabat. Hic igitur diabolus uocatus Iudas, patrem habuit Cain, qui per mendacium fratrem decepit suum Abel, et occidit. Qui etiam interrogatus à Domino, Vbi est Abel frater tuus? mentiē dicit, Nescio. Merito igitur & hic natura diabolum mortibus imitatus, filius eius à Domino dictus est. Nam à quo quis superatur, eius etiam seruus est. Et unusquisque nostrum quicquid tandem fecerit, eos qui prius id fecerunt, imitatus patres habebit. Clare itaque dictus est sermo à Domino prolatus: Vos filij diaboli estis. Et rursus: Quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia pater ipsius mendax est. ut dicat primum Iudae et Cain: deinde, Nam et pater ipsius mendax est, ut dicat ipsum diabolum, propter ea quae ab unoquoque horum perpetrata sunt. Inspiratione enim per os serpentis

Iudaei filij facti
Et sunt proditoris Iudae.

pentis facta, omnia falsa loquutus est diabolus. Et sic tunc decepit Euam, & sublata est erronea horum fabula: etiam si dicat Scriptura, quod Cain occidit fratrem suum, quia ex diabolo erat. Ostensum enim est omnino, non eo quod Eua ex semine diaboli conceperit, & quod per nuptiarum coniugium ac corporum coniunctionem Cain & Abel genuerit, uelut his uidetur: sed propter morum similitudinem, & malignitatis diaboli imitationem, filius ipsius appellatus est. Porro idem rursus dicunt, Adam copulatum Euae propriae uxori genuisse Seth, natura proprium filium suum. Et tunc inquit supernam uirtutem cum ministris boni Dei angelis descendisse, ac rapuisse Seth sursum ipsum Seth, quem etiam alienigenam uocant, & euexisse sursum alicubi, & multo tempore educasse, ut ne occideretur: & post multum tempus rursus detulisse in hunc mundum, & spiritualem fecisse ipsum ac corporalem, ut non posset contra ipsum praualere, neque ipse, neque aliae potestates ac principatus mundi fabricatoris Dei. Dicunt autem ipsum non amplius cultum praestitisse creatori atque opifici. Verum cognouisse innominabilem uirtutem, & supernum bonum Deum, eius cultum praestitisse, & contra creatorem mundi & principatus ac potestates multa reuelasse. Quare etiam libros quosdam efformarunt in nomen ipsius Seth conscriptos, ab ipso eos editos esse dicentes. Alios item in nomen ipsius, & septem filiorum eius. Dicunt enim ipsum genuisse septem alienigenas appellatos, uelut etiam in alijs sectis diximus, Gnosticonum inquam et Sethianorum. Hi etiam alios prophetas esse dicunt, Martiadem quendam, Martiades & Marfanum, raptos in caelos, & qui per triduum descenderint. Et multa sunt quae Marfanus fabulose fingentes edunt, & blasphemam faciunt contra uerum Deum omnipotentem prophetam. patrem Domini nostri IESU CHRISTI, uelut qui princeps sit & inuentor prauitatis, id quod ex libris ipsorum deprehenditur. Si enim malorum inuentor est ac malificus, quomodo non statim bonus inuenietur, uelut etiam in alijs sectis diximus, qui contra scortationes & adulteria, rapinasque ac auaritiam legem tulit: Deum enim Iudaeorum ipsum etiam ipsi dicunt. Iudaeis autem legem dedit, in qua omnia haec interdixit, quorum inuentorem ipsum esse dicunt. Quomodo autem pater satanae uocari poterit, qui contra ipsum tot ac tanta designauit: Et si alienus est à superno apud ipsos appellato Deo, & non ipse est Deus omnipotens rex & Dominus noster IESUS CHRISTVS, quomodo in lege & in Euangelijs, & in prophetis ac Apostolis, ipse Deus Dominus, pater autem Domini nostri IESU CHRISTI appellatur: uelut clare nos ipse Dominus docet in Euangelio dicens: Gratias ago tibi pater Domine caeli ac terrae: quo ostendat patrem suum Deum uniuersorum. Et de mortuorum resurrectione, indicans ipsam futuram esse, rursus dicit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipsum. Templum autem dicit proprium corpus, solum quidem per manus hominum, hoc est occisum. At uero id quod corpus non est, sed in apparentia putatur, uelut hi rursus dicunt: non utique poterit in manus uenire, excitarique tertia die, uelut promisit. Ostensa itaque clare est per talem dispensationem mortuorum resurrectio, quod nihil ipsi contradici potest. Et neque opus est anime, ut excusationem praetendat apud unamquamque potestatem: nam et hoc hi confingunt, uelut dictum est: sed ut Domini beneficentiam habeat per opera & fidem confirmatam. quemadmodum sanctissimus Paulus dicit, scribens ad Timotheum haec uerba: Ut cognoscas quomodo oportet in domo Domini ambulare, quae est Ecclesia Dei uiuentis, columna & fundamentum ueritatis, qua plerique dimissa ad fabulas ac stultos sermones conuersi sunt, non intelligentes neque quae dicunt, neque de quibus affirmant. Quorum de numero est Phygellus & Hermogenes. Sed & in secunda epistola, Hymenaeum ac Philetum circa ueritatem aberasse dicit, qui & ipsi hanc haeresim sequuti sunt, alium Deum annunciantes, & genealogias infinitas & errorem hominibus inserentes, ac dicentes, Mundum non ex Deo factum esse, sed à principatibus, ac potestatibus. Resurrectione uero

uerò iam factam esse, per liberos genitos ab unoquoque generante. Mortuorum autem resurrectionem non dicunt futuram esse. Et uidete fratres characterem ueritatis, & confutationem horum iniquitatis. Arbitror autem & de his sufficienter dictum esse. Unde hac relicta, ad sequentes iter faciam: ubi illud solum dixerò, quod hæc hæresis ualde similis uidetur ob Archonticæ appellationis celebritatem, multiplicitate serpentium malignitati. Quodammodo enim ex multis reptilibus mixtum est congregata erroris ipsorum uenenosa ei aculatio, ut quæ uelut audaciam draconis habet, dolositatem uero phylali, retractionem autem spiritus bætonis, elationem aconticæ, procliuitatem ostracitæ. Quum autem horum omnium caput conculcauerimus per ueritatis doctrinam, ad reliquas ò charissimi transeamus, uniuscuiusque errorem per Dei auxilium reuelare conantes.

Serpentium
multiplicitas
permixta.

Contra Cerdonianos, hæresim XL I.

Cerdon. Cerdon quidam his & Heracleon succedit, ut qui ex eadem schola sit, & à Simone ac Saturnilo occasiones accepit. Hic à Syria digressus, & Romam profectus, corruptor & sui ipsius et credentium ipsi miserimus uisus est. Misera est enim hominum natura, quum relicta Dei uia errat, et ubi seipsam à Dei uocatione separauit. Contigit enim his canis pro uerbum, qui umbræ intentus non continuit quod habebat in ore, & in aquam intuens, & maiorem umbram aquæ esse putans, quam cibum quem in ore ferebat, aperto ore etiam eum quæ habebat amisit. Sic & hi quum uiam reppererint, & umbram assequi uelint in suspitione ipsorum obortam, non solum cibum qui in ore ipsorum, ut ita dicam, erat, ex Deo donatus, amiserunt, sed etiam perniciem sibi ipsi attraxerunt. Hic itaque Cerdon temporibus Hygini episcopi fuit, qui nonnum locum successionis à Petro ac Paulo apostolis habuit. At uero prædicatio ipsius prædictorum hæresiarum nugacitatis particeps, eadem esse uidetur: euariat autem ab ipsis, hoc modo se habens. Duo principia hic mundo prædicauit, & nimirum Deos duos. Unum bonum & omnibus incognitum, quem & patrem IESU uocauit. Et alterum opificem, qui malus sit & cognitus, loquutusque sit in lege, & apparuerit in prophetis, sepe uisibilis conspectus. Non esse autem CHRISTVM genitum ex Maria, neque in carne apparuisse, sed in apparentia fuisse, & in opinione apparuisse, et in existimatione omnia fecisse. Et ipse carnis resurrectionem negat. Vetus autem Testamentum reprobatur, tum quod à Mose, tum quod à Prophetis traditum est, uelut à Deo alienum. Venisse autem CHRISTVM ex supernis ex ignoto patre, ad reprobationem fabricatoris mundi ac opificis principatus ac tyrannidis, quam hic exercebat, quemadmodum sanè multæ hæreses dixerunt. Cæterum ubi modico tempore hic Romæ fuisset, impertiuit uenenum suum Marcioni. Quapropter Marcion huic successit. Quum autem hæresis facilis sit deprehensa, in summa de ipsa dicemus. Incipiemus autem rursus ipsius subuersionem ab his quæ ab ipso dicuntur. Equidem duo principia simul esse impossibile est. Aut enim duo ex uno quodam sunt, aut alterum est secundum, & alterum secundum causam ac principium. Quæretur igitur aut duorum causa, aut utrum horum principium sit alterius, uelut dixi. Et sic omni modo ad unum reducenda mens est, id uidelicet quod primum reperitur, ex quo etiam secundum, aut ambo, uelut dixi. Simul autem impossibile est duo principia esse. Imò neque differre alterum ab altero possibile est. Si enim differunt, sunt quidem duo: quæ uero duo numero reperiuntur, unitatis numerum excedunt. Quum autem unus ac primus numerus quæritur, duo uni numero ac superiori subiacent, qui causa duorum existit. Non enim duo post unum numerum, aut unum principium ac primum, sui ipsorum causæ esse possunt, quum singularis ac supremus numerus semper quærat. Si enim duo reperiuntur una existente concordia, & congaudentia & concordia inter se, in eo quod alterum expectat, si alteri ita complacuerit, & alterum gaudeat alterius

Canis umbræ
sequens.

Hyginus episcopus
Romæ, nonus à
Petro & Paulo.

Principia duo
simul esse non
possunt.

alterius coniugatione, seditio quædam in medio utriusque est. Si autem seditionem agunt, & simul ambo inter se ex æquo robusta sunt: non utique poterit CHRISTVS, qui ad alterius reprobationem uenit, huius tyrannidem destruere, quum ipsum renitatur, & aduersus supernum inuisibile & innominatum contendere possit, resistereque ac nunquam dissolui. Dicit autem stolidus ille, etiam legem ac prophetas mali ac aduersarii principij esse, CHRISTVM uero boni. Unde igitur prophetæ ea quæ de CHRISTO expressa sunt, prædixerunt, si non una & eadem uirtus erat quæ loquuta est in lege & prophetis ac Euangelij: quemadmodum dicit ille qui loquitur in prophetis, Ecce adsum, &c. Unde uero etiam Dominus in Euangelio prædixisset, inquiens, Si Moysi crederetis, & mihi utique crederetis, ille enim de me scripsit. Et multa dicere possim de testimonijs, quibus ille usus, scholam sibi ipsi coaceruauit, qui in malum euentum mundo exortus est, & ab ipso deceptos seduxit. Verum præteribo etiam hanc hæresim, quum uelut Memycis ac Pempredonis dolorem inducentium, & ex uolucrum genere originem ducentium, sub unum contactum extentorum, peremptionem fecerim, per Dei efficacissimam fidem ac salutarem doctrinam: quum Dominus noster IESVS CHRISTVS dixerit, Videte ne seducamini, Multi enim uenient falsi prophetae: & Apostolus de iisdem falsis Christis, & falsis doctoribus, ac falsis fratribus dixerit, ac nos munierit. Consequenter itaque ad aliarum enarrationem procedam.

Contra Marcionistas, hæresim XL II.

Marcion, à quo Marcionistæ, ex prædicto Cerdone occasio accepit, et ipse magnus serpens in mundum processit, et magnam multitudinem per uarios modos usque in hunc diem decepit, scholamque doctrinæ suæ crexit. Hæresis autem adhuc etiam nunc est Romæ, & in Italia, in Ægyptoque ac Palestina, et in Arabia ac Syria, in Cypro item atque Thebaide. Quin & in Perside et alijs locis reperitur. Magnopere enim improbus ille fraude sua preualuit. Hic genere Ponticus fuit, ex urbe Sinope, uelut multa de ipso fama fertur. Prima uita sua uirginitatem exercuit, solitarius enim uiuixit, et Episcopi sanctæ nostræ catholicæ Ecclesiæ filius fuit. Progressu uero temporis circa uirginem quandam corrupitur, & decepta uirgine seipsum atque illam à spe detraxit. Et quum illam corrupisset, à proprio patre ex Ecclesia eicitur. Erat enim pater ipsius propter excellentem pietatem illustris, et ueritatis insigniter studiosus, in episcopatus ministerio honeste uiuens perseuerabat. Marcion autem multum supplicans, ac ueniam precatus, eam à patre non impetrauit. Dolor enim uexabat uenerandum senem, ac episcopum, quod non solum lapsus esset ille, sed quod etiam ipsi dedecus asferret. Quum itaque assequutus non esset ab ipso per blandicias quæ petebat, non ferens multorum ludibrium, ab urbe sua aufugit, & uenit Romam quum mortuus esset Hyginus episcopus Romanus (hic autem nonus erat à Petro ac Paulo apostolis) & cum senibus adhuc superstitibus à discipulis Apostolorum congressus, petebat ut in congregationem reciperetur, & nemo id ipsi permittebat. Emulatione igitur elatus, ubi non accepit prestantiam & Ecclesiæ ingressum, excogitat sibi ipsi consilium, & ad impostoris Cerdonis sectam confugit. Et incipit ex ipso, ut ita dicam, principio, et uelut à foribus questionum, proponere presbyteris illius temporis hanc questionem. Dicite mihi (inquit) quid est hoc? Non mittunt uinum nouum in utres ueteres? Neque assumentur pannu rudis in ueste ueteri: alioqui & supplementum aufert, & ueteri non conueniet. maior enim fiet fissura. Et ubi hoc audiuissent mites ac sanctissimi sanctæ Dei Ecclesiæ presbyteri ac doctores, consequentiæ ac harmoniæ ratione reddentes, cum mansuetudine ipsi respondebant. Fili hoc sunt utres ueteres, pharisæorum et scribarum corda inueterata in peccatis, & quæ non susceperunt Euangelij prædicationem. Et uetus uetus est, uelut ludas inueteratus in auaritia, non suscepit noui ac sancti et cœlestis mysterij prædicationem, quæ spem docet: et quidē coniunctus undecim apostolis, & ab ipso

Memyx.
Pempredō.

Marcion uir-
ginē corrupit

Utres ueteres
qui sint.
Vestis uetus
quæ sit.

ipso Domino uocatus, ampliore fissuram habuit per seipsum, quum nemo ipsi auctor & causa esset. Nam mens ipsius non consentiebat supernae spei, & caelesti uocationi futurorum bonorum, pro pecunijs in hac uita, dationeque ac amicitia praeferebat, spe item ac uoluptate. Ille uero non sic inquit, sed alia sunt praeter haec, quoniam ipsum se scipere non uoluissent. Hoc igitur clare ipsis dicebat: Cur non uoluistis me suscipere? Quum autem illi dicerent, Non possumus hoc sine permissu uenerandi Patris tui facere, una enim est fides, & una concordia: & non possumus aduersari bono comminatio nostro, patri autem tuo. Emulatione igitur commotus, & ad magnam indignationem ac superbia elatus, fissuram efficit sibi ipsi, heresim erigens, ac dicens: Ego sindam Ecclesiam uestram, & mittam fissuram in ipsam in aeternum. Et reuera fissuram quidem inmisit non paruam: sed non Ecclesiam diffidit, uerum seipsum, & eos qui ipsi obediuerunt. Accepit autem occasionem ex praedicto Cerdone prestigiatore ac impostore. Nam & ipse duo praedicat principia. Apponens autem rursus illi, Cerdoni inquam, aliud quoddam praeter illum ostendit, tria principia esse dicens: Vnum quidem supremum innominatum & inuisibile, quod etiam bonum Deum dicere uult, quod nihil ex his quae in mundo sunt, creauit. Alterum autem esse uisibilem Deum, ac opificem. Diabolum uero tertium, & inter duo haec, ut ita dicam, medium, inter uisibile ut delictum ac inuisibile. Creatorem autem & opificem ac uisibilem Deum, esse Deum Iudaeorum, esse item ipsum iudicem. Ab ipso porro Marcione etiam uirginitas praedicatur. Ieiunium item ac sabbatum praedicat. Mystra autem apud ipsum perficiuntur uidentibus his qui instruuntur. Aqua autem hic in mysterijs utitur. Sabbatum uero ieiunat ob hanc causam. Quoniam Dei, inquit, Iudaeorum est requies, qui mundum fecit, & in septima die quieuit: nos ieiunamus hanc, ut ne officium Dei Iudaeorum faciamus. Carnis resurrectionem negat, uelut multae haereses. Animae uero resurrectio nem esse dicit, & uitam ac salutem solius. Non solum autem unum lauacrum apud ipsum datur, sed etiam tria, & ultra dare licet apud ipsos si quis uelit, sicut a multis audiui. Contigit autem hoc fieri ipsi ut tria lauacra dari permitteret, propter ludibrium quod sustinuit a discipulis suis qui ipsum norant ex delicto ac corruptione in uirginem commissa. Nam quum corrupisset in ciuitate sua uirginem, & aufugisset, atque in magno delicto inuentus esset, excogitauit praestigiator sibi ipsi secundum lauacrum, asserens licere usque ad tria lauacra, hoc est tres baptismos dare in remissionem peccatorum, quo si quis lapsus esset post primum, poenitentia acta accipiat secundum, et tertium similiter, si in delicto post secundum comperiat. Profert autem, nimirum ut se a ludibrio conseruet, & ut hoc confirmet quod post delictum rursus purgatus est, & de cetero innocens est, testimonium de hoc ementiens probabile, ut per uerisimilitudinem decipere possit, non autem hoc significet quod ipse uult. Baptizatus, inquit, Dominus a Iohanne, dicebat discipulis: Baptisma habeo baptizari, et quid uolo, si iam ipsum perfecit? Et rursus: Poculum habeo ut bibam, & quid uolo, si iam complebo ipsum? & sic plura dare baptismata docuit. Nec uero hoc solum facit, sed & legem rejicit & prophetas omnes, dicens ex principe mundi opifice tales praedixisse. CHRISTVM uero ex supernis ab inuisibili ac innominato patre descendisse dicit, propter animarum salutem, & ad redarguendum Deum Iudaeorum, & legem ac prophetas, & eiusmodi. & in infernum descendisse Dominum, ut saluaret Cain, & Core, & Dathan, & Abiron, & Esau, & omnes gentes quae non nouerunt Deum Iudaeorum. Abel autem & Enoch, & Noe, & Abraam, & Isaac, & Iacob, Moysen item, Dauidque ac Solomonem illic reliquisse, propterea quod cognouerunt, inquit, Deum Iudaeorum esse creatorem ac conditorem, & quod officia ipsius fecerunt, & non Deo inuisibili se ipsos addixerunt. Dat etiam permissionem mulieribus ut baptismum dent. Apud ipsos enim omnia sunt ludibrio plena, & nihil aliud, quum etiam mystra coram his qui instituuntur atque iniantur in iacris,

Principia tria Marcioni.

Sabbati ieiunium cur fiat.

Baptismi tres.

eris perficere audeant. Resurrectionem uero, uelut dixi, hic non corporum, sed animarum esse dicit, & salutem his decernit, non corporibus. & transitiones similiter animarum a corporibus in corpora asserit. Verum undiquaque cadit uana ipsius doctrina, uelut iam in alijs sectis a me tractatum est. Quomodo enim resurget anima quae non cecidit: Resurrectio uero ipsius quomodo uocabitur, nunquam lapsa? Quicquid enim labitur, resurrectione opus habet. Cadit autem non anima, sed corpus. Vnde etiam merito consuetudo solet ipsum cadauer uocare, & ipse quoque Dominus ubi dixit, Vbi cadauer, ibi congregabuntur et aquile. Nam in monumentis non concludimus animas, sed corpora deponimus obruentes terra. Quorum resurrectio in spem habet praedicationem, quemadmodum frumenti granum, uelut etiam sanctus Apostolus testimonium protulit de grano frumenti, & alijs seminibus. Sed & ipse Dominus in Euangelio, Nisi collapsum granum frumenti mortuum fuerit, solum manet. Sanctus autem Apostolus dicit (stultum enim uocat incredulum, et omnino ambigentem ac dicentem,) Quomodo fit resurrectio? quali uero corpore uenient? & statim ad tales dicit: Scuite tu, quod seminas, non uiuificatur, nisi mortuum fuerit. Et penitus ostendit Scriptura, lapsi grani, hoc est corporis sepulsi, et non animae resurrectionem fieri. Quomodo uero anima ueniet sola? quomodo regnabit sola, quae simul cum corpore operata est iustum aut malum? Erit enim contrarium, & non iustum iudicium. Quomodo autem consistet doctrina Marcionis de tribus principijs? Quomodo bonus reperietur, qui in mali partibus opus perficit, aut salutis, aut aliorum? Si enim non ipsius est mundus, demisit autem unigenitum suum in mundum, ut acciperet ex mundo alieno, quae non ipse seminavit, neque fecit, reperietur aut aliena appetens, aut paupertatem sustinens, aut propria non habens, et ad aliena se ipsum immittens, quo sibi acquirat quae prius non habet. Quomodo uero iudex in medio utriusque erit opifex? Deinde quos habebit ut iudicet? Si enim uasorum quae a superno sunt, iudex praesidet, potens est super supernum: quando quidem in medium suorum iudiciorum affert ea quae superni sunt, uelut Marcioni placet. Et si omnino iudex est, iustus est. Ostendemus autem a nomine iusti, quod idem est bonum & iustum. Quicquid enim iustum est, hoc & bonum est. Nam ab eo quod bonus est, bonum largitur iuste cum ueritate ei qui bona fecit: & non amplius erit ad bonum contrarius bono, secundum iustitiam bonum bono exhibens, & malo supplicium irrogans. Neque rursus bonus fuerit, qui malo bonam mercedem in fine dat, quum non poenitentiam egerit, etiam si in presenti oriri sinit solem suum super bonos & malos, & pluuiam suam exhiberit, propter libertatem arbitrii in presenti, tum bonis tum malis hominibus. Bona enim non amplius erit natura ac iusta eius qui malo mercedem salutis in futuro saeculo exhibet, & non potius odio habet malum ac prauum. At tertius inuentus ab ipso malus, si habet potestatem operandi mala, & robore uim contra bonos in mundo, aut ex supernis, aut medijs iusti, reperietur hic fortior duobus dijs qui a Marcione producuntur, quoniam potestatem habet rapiendi aliena. Et imbecilles de cetero iudicabuntur illi duo praeter unum malum, qui non possunt resistere, ac defendere a rapiente ea quae ipsorum sunt, & in prauitatem transmutante. Quin et rursus aliter considerabimus, quo inanis sapientiae ludibrium huius circulatoris deprehendamus. Si enim omnino malus malus est, rapit autem bonos a bono, & iustos a iusto, proprios uero non rapit solos: inuenietur malus non amplius malus, ut qui bonos appetat, & uelut melioribus in iudicij auxilium ferat. Si uero & proprios indicat, suppliciumque de iniustis sumit, non amplius malus erit, qui malorum iudex existit. & inuenietur omnibus modis doctrina ipsius seipsam subuertens. Vnde autem ipsum esse acceperunt tria principia, rursus edisserere. Quis uero est qui his terminos constituit? Si enim unusquisque in proprio loco circumscribitur, non amplius perfecta tria comperientur circumscripta in quibusdam contentiuis locis. Comperietur autem id

Resurrectio animarum.

Cadaueris appellatio.

12.

Bonum & iustum idem est.

quod continet maius contento. Et quod continetur, non amplius Deus uocari poterit, sed potius contentiuus ille terminus. Si uero etiam simul inter se congressi, unusquisque iuxta diuisionem propriam sortitus est locum, & quisque in proprio existens, alteri non molestus est, neque in cursione facit, non amplius principia inter se contraria sunt, neque aliquod ipsorum malum reperitur, propterea quod secundum iusticiam et quietem ac constantiam, proprio carent, & non ulterius procedere conantur. Si uero malus à superno superatur, cogiturque ac debellatur, ut qui diuisus sit & in proprio loco, cuius loci nihil ad supernum bonum pertinet, neque quicquam ab ipso possidetur, de his inquam, que hic in mali sunt loco, magis tyrannicus comperietur supernus, et non amplius bonus, qui proprium filium siue CHRISTVM demisit, ut aliena accipiat. Et ubi est terminus qui tria principia distinguit, iuxta huius impostoris doctrinae rationem: Requiritur enim quartus quidam mansuetissimus, & tribus prudentior terminorum descriptor ac scientia præditus, qui mensuras unicuique distribuit, et tres illos pacificauit. Si uero non seditionem inter se egerint, neque alius ad alterius res demittit, & hic quidem qui tria principia persuasit, inuenietur quartus, & sapientior & mansuetior. Sed & in proprio rursus loco quaeretur, à quo in medium trium uenit, & unicuique partem sapienter discreuit, ut ne mutuo iniuriam facerent. Si uero in his quæ unius sunt, opificis inquam, duo principia diuersantur, tum malus in opificis locis ac regionibus, tum boni ipsius CHRISTVS qui huc aduenit: non amplius ergo iudex & opifex solum reperitur, sed etiam bonus, ut qui concedat duobus, ut in propria ipsius faciant quod uolunt. Aut imbecillis comperietur, et non potens prohibere à proprijs alienos raptos. Si autem etiam minor potentia est, non amplius reperietur opificium consistens, sed defecit iam olim, dum diripitur quotidie, tum à malo ad propriam partem, tum à bono ad superna. Et ubi amplius opificium consistet ac stabilietur: Si uero dicis, quod tempore desinet, & possibile est hoc omnino desinere, per ipsius boni curam: non igitur bonus autor damni erit, qui non olim fecit quod postea bonum perficere putauit, neque tamē ab origine fecit, priusquam plures iniuria afficerentur, & à iudice detinerentur, atque infra maneret. Rursus porro diuinam Scripturam non recte intelligens, producit, & simplices decipit, peruertens Apostoli dictum: CHRISTVS nos redemit ex maledictione legis, factus pro nobis maledictio. & inquit, Si fuisset ipsius, non sanè quod suum erat, emisisset: quum autem emerit, in alienum mundum uenit, ut emeret nos, qui non eramus ipsius. Creatura enim eramus alterius, & ob id ipse nos emit in uitam suam. Ignorat autem omnino miser ille, quod neque CHRISTVS maledictio facta, absit: sed maledictionem propter peccatum nostrum abstulit, ubi seipsum crucifixit, & factus est mors morti propter peccata nostra, & maledictio maledictioni ipse factus. Quapropter non est CHRISTVS maledictio, sed maledictionis solutio. Benedictio autem omnibus in ipsum uere creditibus. Sic etiam redemit, non dixit emit. Neque enim ad alienum uenit, ut raperet aut emerit. Si enim emisisset, non habens emisisset: & uelut medicus que non habebat acquisisset, & adeptus nos uendidisset, à quodam uidelicet sceneratore impulsus. Sed non habet sic res ipsa. Neque enim dixit, emit, sed redemit. Simile autem huic idem sanctus Apostolus dicit, Redimētes tempus, quia dies prauis sunt. Et non dies emimus, neque precium pro diebus damus. Sed patientiam et cunctationem longanimitatis significans, hoc dixit. Quare uox Redemit, argumentum fideiussionis declarat aduentus carnalis pro nobis in mundum, quem suscepit, ut pateretur pro nobis, quum sit Deus afflictionum exors, manens in propria deitatis suæ indolentia. Et hoc ipsum quod suscepit pro nobis pati, non emens nos ab alienis, sed causam crucis pro nobis suscipiens, uoluntate, et non coactus necessitate. Unde redarguitur per omnia Marcionis doctrina, et multa sunt que ad subuersionem artis ac tragediæ ipsius, ex pia cogitatione & rationabili apparitione procedunt in contradictione aduersus ipsum. Deueniam autem ad ea quæ ab ipso scripta sunt, imò potius maliciose acta. Hic enim Euangelium secundum Lucam solum habet circuncisum ab initio, propter Saluatoris conceptionem & carnalem ipsius aduentum. Non solum autem principium rescuit ille, qui seipsum magis quam Euangelium corrumpit: sed etiam de fine ac medio multa ueritatis uerba recidit, & alia præter ea quæ scripta sunt, apposuit. Solo autem usus est hoc charactere, Euangelio uidelicet secundum Lucam. Habet autem & epistolas sancti Apostoli decem, quibus solis utitur, non autem omnibus in ipsis scriptis, sed aliqua ex ipsis rescans, quedam uero capita permutans. His uero duobus libris utitur. Alia autem scripta à seipso composuit his qui ab ipso decepti sunt. Ceterum epistolæ quæ apud ipsum leguntur, sunt. Prima quidē ad Galathas. Secunda uero ad Corinthios. Tertia ad Corinthios secunda. Quarta ad Romanos. Quinta ad Thessalonicenses. Sexta ad Thessalonicenses secunda. Septima ad Ephesios. Octaua ad Colossenses. Nona ad Philemonem. Decima ad Philippenses. Habet autem & eius quæ ad Laodicenses dicitur, partes. Ex quo sanè charactere qui ab ipso seruator, Euangelij ac Epistolarum Apostoli, ostendere possumus ex gratia Dei, ipsum esse deceptorem ac seductorem, & summè eum redarguere. Ex ipsis enim que ipse confitetur, citra ambiguitatem subuertetur. Ex hisdem enim que adhuc apud ipsum sunt, reliquijs Euangelij ac epistolarum, ostendetur CHRISTVS intelligentia præditus non alienus esse à ueteri Testamento: & prophetæ quoque non alienesse à Domini præsentia. Et quod resurrectionem carnis Apostolus prædicat: & iustos prophetas nominat: & quod sint inter eos qui seruantur, Abraam Isaac & Iacob. & omnia quæ sunt in sancta Dei Ecclesia salutaria, & sancta, & ex Deo firmata, tum in fide, tum in cognitione, & in spe atque doctrina. Apponam autem & eam tractationem quam feci contra ipsum, priusquam hoc meum opus aggrederer, quod per uestram fratres exhortationem facere sum aggressus. Ante annos multos perscrutans huius Marcionis excogitatum mendacitatem & deliram doctrinam, ipsos sanè prædicti libros quos possidet in manus accipiens, nempe id quod apud ipsum dicitur Euangelium, & quod Apostolicum uocatur, decerpens, & iuxta seriem eligens, ex prædictis duobus libris ea quæ ipsum redarguere possunt, pauimentum quoddam compositionis feci, confestim quenter positus capitibus & singulis locutionibus inscriptis, prima, secunda, tertia, & sic usque ad finem perueni. In quibus apparet, quod stulte contra seipsum adhuc has que restant, tum Saluatoris, tum Apostoli locutiones seruat. Aliquæ enim ex ipsis maliciose ab ipso immutate sunt, & non sicut habuit Euangelij secundum Lucam exemplar, & Apostoli characteris indicatio. Alique uero in natura sua restant, uelut Euangelium & Apostolus habet: & non ab ipso alterata sunt, uerum ipsum redarguere possunt. per quæ ostenditur uetus Testamentum consonum esse nouo, & nouum ueteri. Alique uero rursus locutiones eorundem librorum ostendunt CHRISTVM in carne uenisse, & inter nos perfecte hominem factum esse. Sed & alia rursus sunt que consentiunt mortuorum resurrectionem, & Deum unum dominum omnium omnipotentem, ipsum esse creatorem cæli ac terræ, & omnium in terra conditorum: & neque adulterant Euangelij appellationem, neque tamen negant creatorem & opificem omnium, sed clare declarant eum quem Euangelicæ & apostolicæ prædicationis character confitetur. Et sunt ea quæ à nobis tractata sunt, in subiectis apposita.

ne procedunt in contradictione aduersus ipsum. Deueniam autem ad ea quæ ab ipso scripta sunt, imò potius maliciose acta. Hic enim Euangelium secundum Lucam solum habet circuncisum ab initio, propter Saluatoris conceptionem & carnalem ipsius aduentum. Non solum autem principium rescuit ille, qui seipsum magis quam Euangelium corrumpit: sed etiam de fine ac medio multa ueritatis uerba recidit, & alia præter ea quæ scripta sunt, apposuit. Solo autem usus est hoc charactere, Euangelio uidelicet secundum Lucam. Habet autem & epistolas sancti Apostoli decem, quibus solis utitur, non autem omnibus in ipsis scriptis, sed aliqua ex ipsis rescans, quedam uero capita permutans. His uero duobus libris utitur. Alia autem scripta à seipso composuit his qui ab ipso decepti sunt. Ceterum epistolæ quæ apud ipsum leguntur, sunt. Prima quidē ad Galathas. Secunda uero ad Corinthios. Tertia ad Corinthios secunda. Quarta ad Romanos. Quinta ad Thessalonicenses. Sexta ad Thessalonicenses secunda. Septima ad Ephesios. Octaua ad Colossenses. Nona ad Philemonem. Decima ad Philippenses. Habet autem & eius quæ ad Laodicenses dicitur, partes. Ex quo sanè charactere qui ab ipso seruator, Euangelij ac Epistolarum Apostoli, ostendere possumus ex gratia Dei, ipsum esse deceptorem ac seductorem, & summè eum redarguere. Ex ipsis enim que ipse confitetur, citra ambiguitatem subuertetur. Ex hisdem enim que adhuc apud ipsum sunt, reliquijs Euangelij ac epistolarum, ostendetur CHRISTVS intelligentia præditus non alienus esse à ueteri Testamento: & prophetæ quoque non alienesse à Domini præsentia. Et quod resurrectionem carnis Apostolus prædicat: & iustos prophetas nominat: & quod sint inter eos qui seruantur, Abraam Isaac & Iacob. & omnia quæ sunt in sancta Dei Ecclesia salutaria, & sancta, & ex Deo firmata, tum in fide, tum in cognitione, & in spe atque doctrina. Apponam autem & eam tractationem quam feci contra ipsum, priusquam hoc meum opus aggrederer, quod per uestram fratres exhortationem facere sum aggressus. Ante annos multos perscrutans huius Marcionis excogitatum mendacitatem & deliram doctrinam, ipsos sanè prædicti libros quos possidet in manus accipiens, nempe id quod apud ipsum dicitur Euangelium, & quod Apostolicum uocatur, decerpens, & iuxta seriem eligens, ex prædictis duobus libris ea quæ ipsum redarguere possunt, pauimentum quoddam compositionis feci, confestim quenter positus capitibus & singulis locutionibus inscriptis, prima, secunda, tertia, & sic usque ad finem perueni. In quibus apparet, quod stulte contra seipsum adhuc has que restant, tum Saluatoris, tum Apostoli locutiones seruat. Aliquæ enim ex ipsis maliciose ab ipso immutate sunt, & non sicut habuit Euangelij secundum Lucam exemplar, & Apostoli characteris indicatio. Alique uero in natura sua restant, uelut Euangelium & Apostolus habet: & non ab ipso alterata sunt, uerum ipsum redarguere possunt. per quæ ostenditur uetus Testamentum consonum esse nouo, & nouum ueteri. Alique uero rursus locutiones eorundem librorum ostendunt CHRISTVM in carne uenisse, & inter nos perfecte hominem factum esse. Sed & alia rursus sunt que consentiunt mortuorum resurrectionem, & Deum unum dominum omnium omnipotentem, ipsum esse creatorem cæli ac terræ, & omnium in terra conditorum: & neque adulterant Euangelij appellationem, neque tamen negant creatorem & opificem omnium, sed clare declarant eum quem Euangelicæ & apostolicæ prædicationis character confitetur. Et sunt ea quæ à nobis tractata sunt, in subiectis apposita.

Præfatio tractationis ac confutationis librorum Marcionis.

Qui cupit impostoris Marcionis adulteratas opiniones exacte cognoscere, et confictas eiusdem bestiae artes perscrutari, is ne grauetur hunc collectum à nobis laborem legendo euoluere. Nam ex Euangelio apud ipsum recepto, ea quæ improbæ ipsius malicie opponi possunt, collecta apposimus, ut qui hunc laborem uersare uelint, hoc celeritatis exercitium habeant, ad peregrinas ac nouas excogitatas ab ipso dictio-

nes ac locutiones confutandas. Stylus enim ipse Euangelium secundum Lucam indicat. Quum autem amputatus sit, et neque principium, neque medium, neque finem habeat, uestimenti à multis tinea corrossi similitudine præ se fert. Statim enim in principio omnia quæ ab initio à Luca tractata sunt, hoc est quod dicit: Quandoquidem multi aggressi sunt, &c. & quæ habentur de Elizabeth, & de angelo nuncium ferente Mariæ uirgini, & de Ioanne ac Zaccharia, & de genealogia natiuitatis in Bethlehem, & de baptisimatis tractatione: hæc omnia rescuit ac transiliuit, & principium Euangelij hoc fecit, Anno decimoquinto Tyberij Cæsaris, &c. Hinc itaque hic initium facit, & non iuxta seriem perseverat, sed alia (uelut dixi) amputat, alia apponit, sursum ac deorsum non recta procedens, sed uersute omnia circuiens. & sunt hæc. I. Abi & ostende te sacerdoti, & offer pro purgatione tua, uelut præcepit Moses, ut sit testimoniū hoc uobis: pro hoc quod Saluator dixit, in testimoniū ipsius. II. Ut autem sciatis quod filius hominis potestatem habet dimittendi peccata in terra. III. Dominus est filius hominis etiam sabbati. IIII. Iudæus Iscarioth qui fuit proditor. Verum pro Descendit cum ipsis, habet Descendit inter ipsos. V. Et omnis turba querebat ipsum tangere. Et ipse attollens oculos suos. VI. Ad eundem modum faciēbant prophetis patres uestri.

VII. Dico uobis, tantam fidem neque in Israël inueni. VIII. Immutatum illud, Beatus qui non passus fuerit offendiculum in me. Habebat enim uelut ad Ioannē. IX. Hic est de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam. X. Et ingressus in domum pharisæi, accubuit. Mulier autem illa peccatrix stans retro ad pedes, rigauit lacrymis pedes, et unxit, et osculabatur. XI. Et rursus hæc lacrymis rigauit meos pedes, & unxit, & osculata est. XII. Non habet, Mater ipsius et fratres ipsius: sed solum, Mater tua & fratres tui. XIII. Nauigantibus ipsis obdormiuit. Excitatus autem, in crepauit uentum & mare. XIII. Contigit autem inter eundem, turbe constringebant ipsum, & mulier ubi tetigisset ipsum, sanata est à sanguine. Et dixit Dominus, Quis me tetigit? & rursus, Tetigit me aliquis. nam noui uirtutē à me processisse. XV. Sublatis in cælum oculis, benedixit super ipsos. XVI. dicens, Oportet filium hominis multa pati, et occidi, et post tres dies resurgere. XVII. Et ecce duo uiri loquebantur cum ipso, Elias & Moses in gloria. XVIII. ex nube uox, Hic est filius meus dilectus. XIX. Rogauit discipulos tuos, dixit autē eo quod non potuerunt eijcere ipsum, & ad ipsos: O generatio incredula, quā diu tolerabo uos? XX. Filius enim hominis, futurū est, ut tradatur in manus hominū. XXI. Neque hoc legisse quod fecit Dauid, intrauit in domum Dei. XXII. Gratias ago tibi Domine cœli: nō habet autem, & terræ: neque habet, pater. Redarguit autem: infra enim habet, ita pater. XXIII. Dixit legisperito, In lege quid scriptum est: & respondēs post legisperiti responsionem dixit, Recte fecisti, hoc fac & uiues. XXIII. Et dixit, Quis ex uobis habebit amicū, & uadet ad ipsum media nocte, petens tres panes. Igitur petite & dabit. Quem enim ex uobis patrem filius petet piscem, & pro pisce serpentem dabit ipsi: aut pro oio scorpium. Si igitur uos qui mali estis, nouistis dona bona, quanto magis pater? XXV. Resectum est de Iona propheta. Habet enim, Natio hæc, signū non dabitur ipsi. Non autem habet de Ninio, & regina Austri ac Solomone. XXVI. Pro, preteritis iudicium Dei: habet, preteritis uocationem Dei. XXVII. Væ uobis qui ædificatis monumenta prophetarū, & patres uestri occiderūt ipsos. XXVIII. Non habet, propterea dixit Sapientia Dei, Mittā ad ipsos prophetas. Et de sanguine Zacchariæ & Abel, & prophetarū, quod requiretur ex generatione hac. XIX. Dico amicis meis: Ne timeate eos qui occidunt corpus: timeate eum, qui postquā occidit, potestatem habet mittendi in geennā. Non autem habet, Nonne quinque passeruli duobus assibus uenerunt, & unus ex ipsis non est in obliuione positus coram Deo? XXX. Pro, confitebitur ipsum coram angelis Dei: legit, coram Deo. XXXI. Non habet, Deus uestit gra-

Lucæ Euangeliū corruptū.

men. XXXII. Vester autē pater nouit quod indigetis his, carnalibus scilicet. XXXIII. Querite autem regnū Dei, & hæc omnia adijcientur uobis. XXXIII. Pro pater uester, pater habet. XXXV. Pro secunda aut tertia uigilia, habet uespertinam uigilantiam. XXXVI. Veniet dominus serui illius, & dissecabit ipsum, & partem ipsius cum infidelibus ponet. XXXVII. Ne forte pertrahat te ad iudicē, & iudex tradat te exactori. XXXVIII. Amputatū est ab hoc, uenerunt quidam annunciantes ipsi de Galilæis, quorum sanguinē commiscuit Pilatus cum sacrificijs ipsorum, usquequō dicit de decē & octo in Siloam mortuis in turri. Et nisi resipueritis, usque ad parabolā fici, de qua dixit, agricola, donec fodero & misero stercora, & si non fecerit, excinde. XXXIX. Hanc ad filiam Abraam, quam alligauit satanas. XL. Amputauit rursus, Quum uideritis Abraam & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei: pro hoc uero fecit, quū omnes iustos uideritis in regno Dei. Vos autem expelli foras: fecit, uos autē detineri foris: illic erit fletus & stridor dentium. XLI. Recidit rursus, Venient ab orientibus & occidentibus, & accubent in regno Dei. Et hoc, Postremi erunt primi. Et hoc, Accesserunt pharisæi dicentes, Exi & uade, quia Herodes uult te occidere. Et hoc, dixit, Ite & dicite uulpeculigilli: usquequo dixit, Non est possibile prophetā perire extra Hierusalem. Et hoc, Hierusalem Hierusalem que occidis prophetas, & lapidas missos. Et hoc, Sæpe uolui congregare uelut gallina filios tuos. Et hoc, Relinquitur uobis domus uestra. Et hoc, Non uidebitis me donec dixeritis, Benedictus. XLII. Rursus recidit parabolam omnem duorum filiorū, eius qui accepit partem bonorum paternorum, & alterius. XLIII. Lex & prophetæ usque ad Ioannē, ab eo tempore regnū Dei annunciat, et quilibet in ipsum uim facit. XLIII. De diuite et Lazaro, paupere ac mendico, quod delatus est ab angelis in sinum Abraham. XLV. Nunc autem hic solatio fruitur idem Lazarus. XLVI. Dixit Abraam, Moses habent & prophetas, audiant ipsos. alioquin neque excitatū ex mortuis audient. XLVII. Recidit hoc, Dicite inuiles serui sumus, quod debuimus facere, fecimus. XLVIII. Quando occurrerunt decē leprosi, recidit multa et fecit, demisit ipsos dicens, Ostendite uos sacerdotibus. et alia pro alijs fecit dicens, Multi leprosi erant in diebus Helisæi prophete, & nō mundatus est nisi Neeman Syrus. XLIX. Venient dies quando concupiscetis uidere unā diem filij hominis. L. Dixit quis ad ipsum, Magister bone, quid faciendum mihi ut consequar uitam æternā. Ipse uero dixit, Ne me dixeris bonū, unus est bonus Deus: apposuit, pater. & pro, præcepta nosti, dicit Præcepta noui. LI. Factū est quum appropinquaret Hiericho, cæcus clamabat, IESUS fili Dauid miserere mei. Et quando sanatus est, dicit, Fides tua te saluum fecit. LII. Amputauit hoc, Quum assumpsisset IESUS duodecim dixit, Ecce ascēdimus Hierosolyma, & cōsummabunt omnia que scripta sunt per prophetas de filio hominis, tradetur, occidetur, & tertia die resurget. Hæc omnia amputauit. LIII. Rescidit caput de asino et Bethphage, & de ciuitate ac templo: quo scriptū erat, Domus mea domus orationis, & uos secistis eam speluncam latronū. LIII. Et quæsiuerūt inijcere in ipsum manus, & timuerūt. LV. Rursus amputauit parabolam de uinea elocata colonis. Et hoc, Quid igitur est hoc, Lapidem quem reprobauerūt ædificantes. LVI. Rescidit hoc, Quod autē resurgent mortui, etiam Moses ostendit circa rubum, quum dicit dominū Deum Abraam et Isaac et Iacob. Deus autē est uiuentiū, & non mortuorū. LVII. Non habet hæc, Quod autē resurgent mortui, etiam Moses ostendit, dicens Deum Abraam, Deum Isaac, & Deum Iacob, Deum uiuentiū. LVIII. Rursus rescuit hoc, Pilus ex capite uestro non perierit. LIX. Rursus rescidit hæc, Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montes, & cætera quæ sequuntur usque ad, Ut impleantur omnia que scripta sunt. LX. Collocutus est cum militū imperatoribus, quomodo ipsum traderet ipsis. LXI. Et dixit Petro ac reliquis, Abite & preparate ut edamus pascha. LXII. Et accubuit, et duodecim Apostolicū eo, & dixit, Desiderio desiderauī hoc pascha comedere uobiscū antequā patiar.

LXIII. Rescudit hoc, Dico enim uobis, non edam ipsum donec compleatur in regno Dei. LXIII. Rescudit hoc, Quando misi uos, nunquid defuit uobis? & quæ lequuntur usq; et hoc quod scriptum est, oportet perfici, nempe, Et cum iniquis reputatus est. LXV. Distractus est ab ipsis ferme ad lapidis iactū, positusq; genibus orabat.

LXVI. Et appropinquauit ut oscularetur ipsum, & dixit. LXVII. Rescudit quod fecit Petrus, quando percussit & amputauit auriculā serui pontificis. LXVIII. Et qui tenebant, illudebant ipsi, cædentesq; & percutientes dicebant, Vaticinare quis est qui te percussit? LXIX. Apposuit post hoc, Hunc deprehendimus peruertentem gentē, & destruentem legem & prophetas. LXX. Additio est post iubentem tributa nō dare, & auertentē mulieres ac liberos. LXXI. Et quum uenissent in locum qui dicitur Caluarie locus, crucifixerunt ipsum, & diuiserunt uestes ipsius, & obscuratus est sol. LXXII. Rescudit hoc, Hodie mecum eris in paradiso. LXXIII. Et quum clamasset uoce magna, expirauit. LXXIII. Et ecce uir nomine Ioseph, detractum corpus inuoluit sindone, & posuit in monumēto in lapidē exciso. LXXV. Et reuersę mulieres, quie uerunt sabbato secundum legem. LXXVI. Dixerunt illi in ueste splendida, Quid quæritis uiuentem cum mortuis? surrexit: Recordamini quæ dixit, quum adhuc uobiscum esset, quod oportet filiū hominis pati & tradi. LXXVII. Rescudit hoc quod dictum est ad Cleopam & illum alterum, quum obuiam factus est ipsis, o stulti ac tardi ad credendum in omnibus quæ loquuti sunt prophete. Nōne hæc oportuit pati? Et pro hoc, quæ loquuti sunt prophete: fecit, quæ loquutus sum uobis, reprehēditur autem, eo quod quando fregit panem, aperti sunt oculi ipsorum, & cognouerunt ipsum. LXXVIII. Quid turbati estis? Videte manus meas & pedes meos, quia spiritus ossa non habet, sicut me uideris habere. Quin & hæc insuper cōiungimus contra prædictum hæresiar cham, ad id quod à nobis contra ipsum perfectum est opus, quæ uide licet apud ipsum rursus inuenimus, uelut in ultronea existimatione epistolarum Pauli Apostoli, non omnium, sed aliquarum. quarum in fine totius tractationis nomina à

Apostolicus
liber Mar-
cionis.

nobis posita sunt, uelut Apostolicus liber apud ipsum appellatus habet, ita ut & ipse pro consueta illius malicia mutilate sint, uelut etiam in proposito nominato Euangelio reliquæ ueri Euangelij, si uerum dicere oportet, habentur, & tamen omnia fraudulenter commentus adulterauit ac corruptit.

Ex Epistola ad Romanos, quarta apud ipsum, inter Apostolicas uero apud nos prima.

Quicumq; iniquē & sine lege peccauerūt, iniquē etiam et sine lege peribunt. Et qui cunq; in lege peccauerunt, & per legem iudicabūtur. Non enim auditores legis iusti apud Deum sunt, sed factores legis iustificabuntur. II. Circumcisio quidem iuuat, si legem feceris. Si uero transgressor legis fueris, circumcisio tua preputium facta est. III. Habentem formationem cognitionis & ueritatis in lege. IIII. Adhuc enim CHRISTVS quum nos essemus debiles, adhuc iuxta tempus pro impijs mortuus est. V. Quare lex quidem sancta, & mandatum sanctum & iustum & bonum. VI. Ut iustificatio legis impleret in nobis. VII. Finis enim legis CHRISTVS ad iustitiam omni credenti. VIII. Qui enim diligit proximum, legem impleuit.

Ex epistola ad Thessalonicenses prima, apud ipsum quinta, apud nos octaua. Et ad Thessalonicen. secunda, apud ipsum sexta, apud nos nona, nihil adscripsimus. Ex epistola ad Ephesios ipsi septima, nobis quinta.

Mementote quod uos quondam gentes, qui uocabamini preputiū, ab ea quæ appellatur circumcisio in carne per manū facta, eratis tempore illo sine CHRISTO, ab alienati à conuersatione Israël, & alieni à testamenti promissionis, spem non habentes, & impij in mundo. Nunc autem in CHRISTO IESU uos, qui aliquando eratis

procul

procul, facti estis propinqui in sanguine ipsius. Ipse enim est pax nostra qui fecit utraque unum, &c. II. Quapropter dicit, Surge qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi CHRISTVS. III. Huius rei gratia, relinquet homo patrē ac matrem, & adhaerebit uxori, & erunt duo in carnem unam: citra uocem, uxori.

Ex epistola ad Colossens. octaua ipsi, nobis septima.

Ne igitur quis uos iudicet in esu aut potu, aut in parte festiuitatis, aut nouilunij ac sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarum.

Ex epistola ad Philemonem, nona apud ipsum, apud nos decimatertia. et ad Philippenses, decima ipsi, apud nos sexta, nihil excerpimus. Ex epistola ad Laodicensis, quæ apud ipsum est undecima.

Vnus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus.

Ex epistola ad Galatas prima apud ipsum, quarta apud nos.

Discite quod iustus ex fide uiuet. Quicumq; enim sub lege, sub maledictione sunt. Qui uero fecerit ipsa, uiuet in ipsis. II. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Qui autē ex promissione est, per liberam est. III. Testor autem rursus, quod homo circuncisus debitor est ut totam legem impleat. IIII. Pro, modicum fermentū totam massam fermentat: fecit, adulterat. V. Tota enim lex uobis impleta est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. VI. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt scortatio, immundicia, lasciuia, simulachrorum cultus, ueneficium, inimicitia, litēs, emulatio, indignationes, cōtentiones, seditiones, hæreses, cædes, ebrietates, comellationes: quæ prædico uobis, quemadmodū & prædixi, quod qui talia faciunt, regni Dei hæres non erunt. VII. Qui uero CHRISTI sunt, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentijs. VIII. Neque enim qui circunciduntur, ipsi legem seruant.

Ex epistola ad Corinthios prima, quæ & illi & nobis secunda est.

Scriptum est enim, Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reijciam. II. Quo uelut scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur. III. Principum mundi huius qui abolerent. IIII. Scriptū est enim, Qui deprehendit Sapientes in astutia ipsorum. Et rursus, Dominus cognoscit cogitationes hominū quod sunt uana. V. Etenim pascha nostrum immolatus est CHRISTVS. VI. Non scitis, quod qui adhaeret scorto, unū corpus est: erunt enim (inquit) duo in carnem unam. VII. Immutate. nam pro in lege, dicit, in Mosis lege. Ante hoc uero dicit, Nōne & lex hæc dicit? VIII. Num boues curæ sunt Deo? IX. Non em̄ uolo uos ignorare fratres, quod patres nostri sub nube erant, & omnes per mare transierunt, & omnes eundē spirituale cibū comederunt, et omnes eundē spirituale potū biberūt. Biberūt enim ex spūali sequēte petra, petra uero erat CHRISTVS, sed nō in plurib. ipsorū complacitū est ipsi. Hæc autē figurę nobis fuerūt, ne nos simus concupiscētes malorū, quæ admodū et illi concupiuerūt. Neq; simulachrorū cultores sitis, sicut quidā illorū, uelut scriptū est: Sedit populus ut ederet ac biberet, et surrexerūt ad ludendū. Neq; tentemus CHRISTVM. usquequō dicit, Hæc autē figurate contigerūt illis, scripta uero sunt nobis, &c.

X. Quid igitur dico? quod aliquid tēplo immolātū sit, aut aliquid simulachris immolātū sit: Imō quod quæ immolāt, demonijs immolant, & nō Deo. Apposuit autē Marcion uocē, templo immolātū. XI. Vir nō debet comā nutrire, cū gloria et imago Dei sit. XII. Sed Deus contēperauit corpus. XIII. Erroneē, sed in Ecclesia uolo quicq; uerba mente mea loqui, aliter autē propter legē. XIII. In lege scriptū est, In alijs linguis et labijs alijs loquar ad populū hunc. XV. Mulieres in ecclesijs sileant. Non enim permillum est ipsis loqui, sed subditæ sint, uelut etiam lex dicit. XVI. De resurrectione mortuorū. Notum autē uobis facio fratres Euangelij, quod annunciaui uobis. Et, Si CHRISTVS rō surrexit, uana est, &c. Sic prædicamus, et sic credidistis, quod CHRISTVS

mortuus est, & sepultus, & surrexit tertia die. Quum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Deuorata est mors in uictoriam.

Ex epistola ad Corinthios secunda, & ipsi & nobis tertia.

Quotquot enim sunt promissiones Dei, in ipso ipsum etiā, quapropter et per ipsum, Amen Deo. II. Non enim nos ipsos predicamus, sed Dominum IESVM CHRISTVM, nos autem seruos uestros propter IESVM CHRISTVM, quoniam Deus est qui dixit, ē tenebris lucem illucscere. III. Habentes autem eundem spiritū fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur: rescidit, luxta id quod scriptum est.

Hæc est adulterata Marcionis compositio, quæ habet quidem stilum & figuram Euangelij secundum Lucam, & Pauli Apostoli non totum, non omnium ipsius epistolarū, sed solum eius quæ est ad Romanos, & ad Ephesios, & ad Colossenses, & ad Laodicenses, et ad Galatas, et ad Corinthios primæ ac secundæ, & ad Thessalonicenses. Item primæ & secundæ ad Timotheum, & ad Titum, & eius quæ est ad Hebræos. quæ feruntur apud ipsum, uelut quæ non plenæ sint, sed adulteratæ. Unde quæque autem eadem compositio maliciose deprauata est, & in quibusdam dictionibus ascititiam additionem habet, non ad utilitatem, sed ad deteriores ac nociuas nouas dictiones contra sanam fidem, ex eiusdem stupidæ bestię mente. Hęc uero à nobis elaborata sunt, ac tractata ex prædicta apud ipsum scriptura, Apostoli & Euangelij secundū Lucam. Porro sciant omnes qui eiusdem errori cōtradicere uolunt, quod immutata quidem uerba per maliciam, apposita sunt. Quæ uerò non habentur in proprijs locis, rapta sunt per ipsius temeritatem. Hęc enim sola putauit bestialis ille contraria esse. In hoc itaque contradicemus consistæ eiusdem uersutia. & tertio loco nobis studium erit ut colligamus quæ apud ipsum & apud nos inuenta sunt, conuenientia & indicationem habentia aduentus Saluatoris in carne, & testimonia consonantia noui Testamenti ad uetus, & confessiones filij Dei, in Euangelio confitentis Deum creatorem cœli & terræ, ipsumque esse eum qui loquutus est in lege ac prophetis. Proprium autem hunc esse suum patrem. Et hæc quidē est prædicti argumēti nostri compendiarīa memorię gratia scholijs illustrata ex Marcionis exemplaribus compositio, ad uerbum uelut pauimentum à nobis conscripta. Quo uero non ea quæ difficultia intellectu sunt, apud quosdam tenebricosa & ignorata habeantur, rursus numeros inscriptionum, primi inquam & secundi ac tertij capitij iuxta seriem proponam, & interpretabor ob quam causam unaquæque locutio delecta est, & huc translata. Incipiam autem rem hoc modo.

Scholium primum ex Euangelio apud Marcionem.

Abi & ostende te sacerdoti, & offer pro purgatione tua uelut præcepit Moses, ut sit testimonium hoc uobis. Confut. I. Quomodo potest Dominus qui contra legem, & contra Deum legis suam doctrinā habet, uelut tu dicis, dicere his qui ab ipso curantur, leproso inquam, Abi & ostende te ipsum sacerdoti: Quum enim sacerdoti dicat, legis sacerdotium non reprobatur. Et offer pro purgatione tua: etiam si resideris donū, apparebit ex uoce offer, quod de dono loquitur. pro purgatione tua, uelut præcepit Moses: Si enim Moses præceptum fieri consulit, non reprobatur neque blasphematur Deum legis, sed confitetur, ipsum & patrē suum Deum legem Mosi dedisse. Peruertisti autem uerba dō Marcion, dum pro, in testimonium ipsis: dicis, testimonium uobis. Et hoc palam mentitus es contra caput tuum. Si enim testimonium uobis dixit, testem seipsum fecit, quod non uenit ad destruendum legem aut prophetas, sed ad implendum. Scholium II. Ut autem sciatis quod potestatem habet filius hominis dimittendi peccata in terra. Confutatio II. Si igitur filium hominis seipsum uocat, non negat ipse unigenitus incarnationem, & frustra apud te cantatur, quod in existimatione apparuerit. Et si habet potestatem in terra, non aliena est terra à creaturis eius, ac patris ipsius. Scholium III. Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

Confu.

Confut. III. Duo statim simul, & filium hominis, & Dominū sabbati, seipsum Saluator confitetur, docens ut ne Sabbatum alienum à sua creatione putetur, etiam si postremum filius hominis ab aduentu in carne uocatus sit. Schol. III. Iudam Iscarioten qui fuit proditor. Verum pro descendit cum ipsis, habet, Descendit inter ipsos.

Confut. IIII. Iudas Iscariotes qui fuit proditor, cuius die & omnino eius qui comprehensus est, in superque crucifixus, & multa passus. Quomodo igitur comprehensus crucifigitur, qui sub tactum nō cadit, uelut tu dicis dō Marcio: Apparentiam enim esse dicis, redarguetur autem opinio tua, eo quod scriptum est Iudas proditor, prodidit enim ipsum, & tradidit in manus hominū, suum Dominum. Nihil autē prodest tibi quod dicis, descendit inter ipsos, pro cum ipsis. Non enim potes apparentiā ac uisum decernere, eū qui postea apud te sub tactū cadere ostēditur. Schol. V. Et omnis turba que rebat ipsum tangere. & ipse attollens oculos suos, &c. Confut. V. Quomodo rursus turba poterat tangere eum qui tactū non habet: Quales uero oculos sustulit ad cœlos, qui ex carne non erat cōpactus: Imò hæc dixit, ut ostendat, quod mediator Dei et hominum homo CHRISTVS IESVS habens utraq, ex hominibus quidem carnem, ex Deo uero patre inuisibilem essentiam. Schol. VI. Secundū eundem modū faciebant prophetis patres uestri. Confut. VI. Si prophetarū meminit, non negat prophetas. Si damnat prophetarū cœdem, & improperat occisoribus ac persecutoribus. Si alienus à prophetis est, sed Deus ipsorum est, qui ipsos fecit. Schol. VII. Dico uobis, tantam fidem neq in Israël inueni. Confut. VII. Si neq in Israël tantam fidem inuenit, uelut in Centurione à gentibus progresso, igitur non uituperat fidem ipsius Israël. Si enim aliena à Deo fuisset, & non ipsius ac patris eius, non utiq fecisset huius laudē. Schol. VIII. Immutatū illud, Beatus qui non passus fuerit offendiculū in me. Habet enim uelut ad Ioannem. Confut. VIII. Siue ad Ioannē habuerit, siue ad ipsum Saluatorē, beatus predicat eos qui non offendiculum patiuntur siue in ipso, siue in Ioanne, ut ne que non audiant, ab ipso sibi ipsis fingant. Habet autem maiorem speculationē, ob quam dixit Saluator: Ut ne enim quis maiorē inter natos mulierum ab ipso positū Ioannem, etiā ipso Saluatore maiorē putaret, eo quod etiam ipse ex muliere natus est, cauet, & dicit hoc, Et beatus est quicumq non fuerit passus offendiculū in me. Unde dicit, Qui uero minor est in regno Dei, maior ipso est. Erat enim Saluator tempore iuxta natiuitatē de carne minor ipso semestri temporis spacio: maior autē in regno, nimirū ut Deus ipsius. Venit enim unigenitus, ut nihil in occulto loqueret, aut quid contra propriā prædicationē mentiretur. Dicit enim, In occulto loquutus sum nihil, sed cum dicendi libertate, Veritas enim est: uelut dicit, Ego uia & ueritas. Neq igitur uia errorē habet, neq ueritas occultans seipsam, mendaciū loquitur. Schol. IX. Hic est de quo scriptū est, Ecce ego mitto angelū meum ante faciē tuam. Confut. IX. Si cognoscit unigenitus Dei filius Ioannē, ac prænoscit, prænoscent autē ostendit uolentibus scire uirtutem. quod hic est de quo scriptū est, Ecce ego mitto angelum meū ante faciē tuam. Ergo qui scripsit & dixit, Mitto angelū meum ante faciē, Deus æternus qui in prophetis & in Lege loquutus est, non alienus erat à proprio IESV CHRISTO. Mittit enim angelū suum ante faciē ipsius, ante faciē filij ex patre honorati. Non enim misisset angelū suum alieno inseruiturū, si quidem contrarius ipsi erat, iuxta tuam dō Marcion opinionem. Schol. X. Et ingressus in domū pharisæi, accubuit. Mulier autē illa peccatrix stans retro ad pedes, rigauit lachrymis pedes, & unxit, & osculabatur. Confut. X. Vox ingressus, corpus ostendit. domū enim indicat, & corporis mensuram. Et accumbere nullius est quā corpus habentis, magnitudine præditum ac discumbens. Et mulierem rigare lachrymis pedes, non imaginarios, neq apparentes ostendit. unxit enim, et rigauit, & osculata est, contactū corporis sentiens.

Scholium XI. Et rursus, Hęc lachrymis rigauit meos pedes, et unxit, et osculata est.

Con-

Minor in regno Dei quis sit.

Confutatio XI. Ut ne putes δ Marcion, solum putari apud homines, mulierem peccatricem pedes Saluatoris rigasse & unxisse, ac osculatam esse, ipse Saluator confirmat, non per apparentiam hanc facta esse docens, sed ex ueritate, ad redarguendum pharisaeum, & te Marcionem, & eos qui tecum sentiunt, affirmans ac dicens: Hanc pedes meos unxit & osculata est. Quales uero pedes, quam eos qui ex carne & ossibus ac reliquis constant? Scholium XII. Non habet, Mater ipsius & fratres ipsius, sed solum, Mater tua & fratres tui. Confutatio XII. Etiam si superiora rescideris, δ Marcion, Euangelij uerba, quo facias Euangelistam non suffragari dictioni a quibusdam relatae, nempe, mater tua & fratres tui: non potes transgredi ueritatem. cur enim non multas dixit matres? cur non multas dixit patrias? Quot quam multa dicunt de Homero? alij quidem Aegyptium dicentes, alij Chium, alij Colophonium, alij Phrygem, alij Smyrnaeum, Meletis & Critheidis: Atheniensem uero ipsum Aristarchus pronunciauit. Alij Lydum, Maonis: alij Cyprium, Propodiadis, ex uicinia in ambitu circa Salaminios: & quidem hominem. Verum propterea quod in multis fuerat patrijs ac urbibus, ideo multos ad diuersam narrationem impulit. Hic uero de Deo dicentes, & CHRISTO, non multas opinati sunt esse matres, sed unam quae reuera ipsum genuit: & non multos fratres, sed filios Ioseph ex altera ipsius uxore: & non poteris contra ueritatem armari. Et ne te seducat sermo quem dixit Dominus, Quae est mea mater, & qui fratres? Non enim negans matrem hanc dixit, sed in tempestiuitate euertens eius qui dixit hoc, tanta turba circumstante, & ad salutarem ipsius doctrinam profusa, & ipso circa sanationes ac praedicationem occupato. Auocatio enim esse uidebatur hoc a susceptis negotijs, quod hic impediabat ipsum, dum dicebat, Ecce mater tua & fratres tui: tantum abest ut de hoc gauisus fuerit. Non quod ignorarit uenisse ipsos ante quam audiret, sed quod prenosceret quod foris starent: alioqui cum increpatione in tempestiuam illius uocem compescuisset, quem admodum etiam ad Petrum aliquando dixit: Discede a me satana, quia non sapis quae Dei sunt, sed quae hominum. Scholium XIII. Nauigantibus ipsis obdormiuit: Excitatus autem, increpauit uentum & mare. Confutatio XIII. Quis dormiuit? dic. De deitate non audebis dicere. Si uero etiam dixeris, contra caput tuum phantice blasphemiam eructabis. Cuique uero manifestum est, quod is qui in ueritate homo fuit, somno opus habens propter corporis necessitatem obdormiuit. Qui enim ipsum excitarunt, non apparentiam uidebant, sed ueram hominis in carnationem. Profecto manibus mouentes & clamantes testantur quod ipsum excitarunt, exurgens enim inquit, qui dormiuit, carnem gestans Deus, quiq; de caelo descendit, et carnem propter nos induit, excitatus quidem est uelut homo, increpauit autem mare uelut Deus, et tranquillitatem fecit. Schol. XIII. Contigit autem inter eundem, turbae constringebat ipsum, & mulier ubi tetigisset ipsum, sanata est a sanguine. Et dixit Dominus, Quis me tetigit? & rursus, Tetigit me aliquis, nam noui uirtutem a me egressam esse. Confut. XIII. Interim dum ipsi irent, inquit, et nondum ipse iret: ut ne aliter figures ipsum extra consequentiam eorum qui iter faciunt. Verum illud, Turbae constringebant ipsum, indicat quod turbae non potuissent constringere spiritum. Mulier ubi tetigisset ipsum, non aërem tetigit, sed contactum humanum. Quo enim ostenderet, quod non solum apparentia contactus corporis sui a muliere factus esset, docet dicens, Quis me tetigit? nam noui uirtutem a me exisse. Scholium XV. Sublatis in caelum oculis, benedixit super ipsos. Confutatio XV. Si sustulit oculos in caelum, & benedixit super ipsos, non in apparentia habuit oculorum & aliarum partium figuras. Scholium XVI. Dicens, Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & post tres dies resurgere. Confutatio XVI. Si filium hominis & pati & occidi oportere se ipsum confitetur unigenitus Dei filius, contra te est a scia hanc, excindens

Homeri patria ambigua.

excindens omnem radicem tuam, δ ex spinis nate Marcion, & nubes aqua carens, arborq; infrugifera, ac autumnalis. Nam & rursus dicit, et post tres dies resurgere. Quid uero resurgere dicit, quam hoc quod passum est & sepultum in monumento? Apparentia autem, siue uentus aut spiritus, aut imaginatio, funerationem ac sepulturam non susceperit, nec resurrectionem. Schol. XVII. Et ecce duo uiri loquebantur cum ipso, Elias & Moses in gloria. Confut. XVII. Fortassis arbitror per hanc uerba falsam apud sanctum Zachariam contra te δ Marcion expressa est, omne tuum contra legem ac prophetas excogitatum mendacium excindens. Quandoquidem enim reprobaturus eras legem & prophetas, alienos ipsos asserens a Salvatore, & gloria ipsius ac diuina doctrina, ambos duxit secum in propria sua gloria, & ostendit suis discipulis, & discipuli nobis & mundo: hoc est omni homini uolenti uiuere, ut per primum uelut per asciam, tuas excindat radices, per secundum uero, uelut per falcem uerbi ueritatis, refecet ramos tuos, cicutam & lethalem ac uiscosum blasphemiae succum hominibus producentes. Si enim alienus esset Moses a CHRISTO, cui olim lex credita est, et si prophetae alieni essent, non sanè ipsis cum ipso in propria gloria sua reuelasset. Vide enim miraculum quod neq; in monumento hos ostendit, neq; circa crucem, sed quando partem gloriae suae uelut in arrabonem nobis reuelauit, tunc sanctos, Mossem inquam ac Heliam, simul secum duxit, quo coheredes ipsos regni sui ostenderet. Schol. XVIII. Ex nube uox, Hic est filius meus dilectus. Confut. XVIII. Omnibus sanè manifestum est, quod nubes non est suprema, neque supra caelum existit: sed in creatura iuxta nos, unde uox ad Saluatorem delata est. Si itaq; pater & in nube loquitur, ostendens discipulis filium suum, non alius est opifex quam idem ille qui etiam per nubem proprio filio testimonium praebuit, & non solum eorum quae supra caelum sunt, Dominus est, uelut tu dicis. Schol. XIX. Rogauit discipulos tuos, dixit autem eo quod non potuerunt eijcere ipsum, & ad ipsos: O generatio incredula, quam diu tolerabo uos? Confut. XIX. Quam diu, temporis aduentus in carne significationem habet. Et, O generatio incredula, uelut prophetae in nomine ipsius diuina signa fecerint ac crediderint, quemadmodum Helias & Helisaeus, atque alij fecisse comperiuntur. Schol. XX. Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. Confut. XX. Filij hominis, & tradendi in manus hominum, apparentia non existimationis neq; imaginationis est, sed corporis & membrorum conspectus. Schol. XXI. Neq; hoc legis quod fecit Dauid, intrauit in domum Dei. Confut. XXI. Domum Dei dicit domum sanctorum tentorium, factorum a Mose. Non ignominia afficit legem, neq; Deum qui loquutus est in lege. Deum enim ipsum dicit qui est ipsius pater, aut ipse unigenitus. Solet enim Trinitas, Pater & Filius ac Spiritus sanctus operari in lege & prophetis, & Euangelijs atque Apostolis. Schol. XXII. Gratias ago tibi Domine caeli: non habet autem, & terrae: neq; habet, pater. Redarguitur autem: infra enim habet, Ita pater. Confut. XXII. Gratias agit Domino caeli, siue detraxeris uocem terrae, siue refecueris uocem patris, ut ne patrem suum ostendas, δ Marcion, CHRISTVM dicere ipsum opificem. Manent enim ueritatis membra uiuentia. Nam uelut in reliquijs per obliuionem iuisti δ Marcion, Ita pater. Ostenditur itaq; omnino proprio patri gratias agere CHRISTVM, & ipsum caeli Dominum appellare. Et multa est mentis tuae uesania, quae non intelligit ueritatis libertatem. Schol. XXIII. Dixit legisperito, In lege quid scriptum est? & respondens post legisperiti responsionem dixit, Recte dixisti, hoc fac & uiues. Confut. XXIII. Quum ueritas sit filius Dei, neminem seducit de uita interrogantem: propter hominum enim uitam uenit. Quum itaque ipsi uitae cura sit, & seruanti legem uitam esse ostendat, & eum qui secundum legem respondit, recte dixisse pronunciet, & Sic fac & uiues dicat: quis adeo stupidus fuerit, ut credat quidem Marcioni blasphemanti in Deum, qui & legem & Euangelij

Euangelij gratiam hominibus largitus est, simul autem cum ipso abducatur, qui neque ex lege, neque ex Spiritu sancto aliquid doctrinae habet. Schol. xxiii. Et dixit, Quis ex uobis habebit amicum, & uadet ad ipsum media nocte petens panes tres. Ergo petite & dabitur. Quem enim ex uobis patrem filius petet piscem, & pro pisce serpentem dabit ipsi? & pro ouo scorpionem? si igitur uos qui mali estis, nouistis dona bona, quanto magis pater? Confut. xxiii. Redarguitur impostoris huius uitae superstitio. Non enim propter continentiam ipsi uita instituta est, neque propter mercedem bonam, ac spem certaminis, sed ob impietatem & falsae opinionis malignitatem. Docet enim hic animatis non uesci, pronuncians reos esse iudicij eos qui carnem edunt, uelut qui animas edant. Stultum est autem hoc totum. Non enim carnes anima, sed in carnibus anima. Et neque animarum in animalibus dicimus esse eam dignitatem quae in hominibus est, sed animam ad hoc solum ut animal uiuat. Putat autem miser ille, unam cum alijs idem sentientibus, quod eadem anima et in hominibus et in brutis est. Hoc ipsum enim multae erroneae hereses frustra sentiunt. Nam et Valentinus & Colorbasus, Gnosticique omnes ac Manichaei, transitus animarum de corporibus ad corpora esse pronunciant in hominibus cognitionem non habentibus, uelut ipsi ex fabulamento quodam confingunt. Has enim dicunt peruagari, & singulorum animantium corpora pertransire, donec cognitionem assequuta fuerint, atque sic purgata ac resoluta ad caelestia transmigrarint. Et primum quidem redarguitur tota ipsius uana fabulae confirmatio. Horum enim certitudinem nemo alius nosse potest, praeter Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, qui propter ouem deperditam uenit, hoc est propter hominum animas. Qui earundem curam habens, & animaliter & corporaliter corporis atque animae dominum obtinet, & hanc uitam & futuram exhibet, ut qui mortuum Lazarum & filium uiduam, et filiam principis Synagoga a mortuis suscitauit. non in malum ipsos ferens, uelut illi corpus carcerem esse docent: sed bonum faciens ac sciens, quod & perseverantia hic in carne ab ipso decreta est, & futura carnis & animae resurrectio. Et si rursus nouisset quod una anima in brutis & hominibus est, uenit autem ut animae salutem procuraret: non oportebat ipsum ubi unum mundasset a demonio uexatum, illum uidelicet qui a monumentis egrediebatur, iubere ut daemones discederent, & duo milia porcorum occiderent, si aequales essent animae hominum ac porcorum. Quomodo enim uolentius curam gerens, bis mille perdidisset? Si uero rursus uelut serpens oblique incedens comminiscitur ac dicit, quod dissoluit ipsos a corporibus ut sursum scanderent. oportebat Lazarum solutum a corpore non rursus reuerti in corpus, imo etiam illum ipsam a demonio uexatum soluere uincula corporis. At non sic fecit. Sed potius prauidit sic corporis utilitatis gnarus. Concidit doctrinae tuae ratio de anima o Marcion, itemque illorum qui a te & ab alijs sectis originem ducunt. Caeterum de simulata uita tuae conuersatione rursus dicam, propterea quod dicis malum & illicitum esse carnibus uesci. Redarguit autem te Saluator, plus te sciens, & quod melius est dicens ab eiusmodi dicto. Dicit enim, A quo petet filius piscem, num serpentem dabit ipsi? aut pro ouo scorpionem? Et postea dicit: Si igitur uos qui mali estis, nouistis dona bona dare filiis uestris, quanto magis Pater uester caelestis? Si itaque bona dona uocauit piscem & ouum, non malum est quod ex Deo datum cum gratiarum actione accipitur. Et sic undique improbitas tua confutata est. Schol. xxv. Resectum est de Iona propheta. Habet enim Natio haec, signum non dabitur ipsi. Non habet autem de Niniue, & regina Austri ac Solomone. Confut. xxv. Et in his quae resecare uideris, non potes o Marcion occultare ueritatem. Etiam si enim detraxeris de Iona propheta, qui dispensationem mysterij ipsius Saluatoris significat: detraxeris item de regina austri ac Solomone, et salutare Niniues documentum, & Iona praedicationem: tamen ipse propositus Saluatoris sermo te redarguit. Dicit enim, Natio haec signum petit, & signum non dabitur ipsi, uelut

Animarum
esu abstulit
Marcion.

Animarum
hominum ac
brutorum
diuersitas.

uelut generationes quae ipsam precesserunt signis a Deo de caelo digne factae sunt. Sic Helias signum fecit per ignem qui de caelo descendit, & sacrificium arripuit. Et Moses secut mare, & pungit petram, ac prolucit aquam, & manna de caelo producit. Et Iesus Naue solem ac lunam stare facit. Et quamuis omnibus modis occultet impostor ille quae scripta sunt, nihil ledet ueritatem, sed seipsum a ueritate abalienat. Schol. xxvi. Pro, praeteritis iudicij Dei: habet, praeteritis uocatione Dei Confut. xxvi. Unde non redargueris? Unde contra te colligi poterit testimoniū? prima enim continunt posterioribus, dum malitia tua redarguitur. Si enim dixerit, continetis traditiones seniorum uestrorum, & praeteritis misericordiam & iudicium Dei: discite a quo tempore ipsos accusat quod hoc faciunt. Quando uero traditio & inuentio seniorum ipsos contigit? Nimirum Dauidis quidem post reditum ex Babylone, Aciba uero etiam ante captiuitatem Babylonicam facta est. Filiorum autem Assamonaxi, temporibus Alexandri & Antiochi ante aduentum CHRISTI centum nonaginta annis. Itaque & ab eo tempore per legem erat uocatio, & per prophetas misericordia, & undiqueque circulatorius sermo tuus concidit. Schol. xxvii. Ue uobis, quia edificatis monumenta prophetarum, & patres uestri occiderunt ipsos. Confut. xxvii. Si prophetarum curam gerit, eis qui occiderunt ipsos impropere, non alieni ab ipso fuerunt, sed serui & praeparatores aduentus eius in carne, qui & testimonium praebuerunt nouo Testamento. Moses quidem dum dicit, Propheta uobis excitabit Dominus Deus ex fratribus uestris sicut me. Et ante ipsum Iacob dicens, Ex germine filii mi Iuda prodisti, reclinatus dormiisti ut leo, non deficiet princeps ex Iuda. Et paulo post, Dominus uenerit cui sunt reposita, et ipse expectatio gentium, & in ipsum gentes sperabunt. Esaias uero, Ecce uirgo in utero habebit. Hieremias uero, Et homo est, et quis cognosceat ipsum? Et Micheas, Et tu Bethleem, et postea: Ex te mihi egredietur dux, &c. Et multa referre licet, etiam ipso saluatore dicente, Si Moysi crederetis, etiam mihi utique credere tis, ille enim de me scripsit. Schol. xxviii. Non habet, propterea dixit sapientia Dei, mittam ad ipsos prophetas. Et de sanguine Zachariae, & Abel, & prophetarum, quod requiretur a generatione hac. Confut. xxviii. Et in hoc multa est tua confusio o Marcion, quum character ueritatis seruetur, & resectio furtorum tuorum reperiatur in exemplari Euangelij secundum Lucam, ita ut loci comperiantur, & a te sublatis deprehendantur. Schol. xxix. Dico autem amicis meis, ne timete eos qui occidunt corpus. Timete eum qui postquam occidit, potestatem habet mittendi in geennam. Non autem habet, Nonne quinq; passeruli duobus assibus uancunt, & unus ex ipsis non est in obliuione positus coram Deo. Confut. xxix. Hoc dictum, dico autem amicis meis, ne timete, &c: cogit te o Marcion, etiam sequentem parabolam confiteri. Si ne Deo enim nihil sit, etiam si sustuleris id quod de passerulis dicitur. Responde igitur de his quae relicta sunt a te in hoc dicto, et dic nobis, quid sentis de eo, qui potestatem habet. Si enim dixeris ipsum esse patrem CHRISTI, qui etiam apud te bonus Deus dicitur, etiam si male diuidas, tamen quandoquidem habet potestatem, dedisti ipsum iudicem esse, & unicuique pro dignitate retribuere. Si uero non hoc dicis, sed opificem qui a te natura iudex celebratur, dic mihi quis dedit huic potestatem? Si enim a seipso habet, ergo magnus est & potestatem habet. Si autem iudicandi potestatem habet, habet etiam saluandi. Qui enim damnare potest, potest etiam absolueret. Et aliter, si iudicem mittente animas in geennam, Deus bonus ipsas non liberat: qui undiqueque earundem animarum curam non gerit, quomodo fuerit bonus? Aut enim quod fortior ipso est, & non potest ex manu illius liberare, hoc contingit. Aut quod potest quidem, non uult autem, et ubi est ipsa bonitas? Si uero quoniam ipse creauit, potestatem habet etiam iudicandi, quomodo supernus Deus, de quo tu fabularis, aliquos partialiter saluat? Si enim ab alienis accipiens saluat, avarus est qui aliena cupit. Si uero non auaritiam di-

Traditiones
Iudeorum.

cis esse, eo quod ad bonum & salutem fit hoc opus, personarum acceptorem ipsum facis, qui non bonū equaliter omnibus, sed partialiter facit. Schol. xxx. Pro confitebitur ipsum coram angelis Dei, legit corā Deo. Confut. xxx. Undiqua quæ conuincitur, non secundū Deum procedere, etiamsi in breuissimo sermone immutauerit ueritatē. Qui enim audet aliquid de scriptis ab initio mutare, non in uia ueritatis consistit. Schol. xxxi. Non habet, Deus uestit gramē. Confut. xxxi. Quamuis non finis scripta uelut habent à Salvatore dicta, tamen seruantur loci in Euāgelio sanctæ Ecclesiæ, etiamsi negaueris tu Deum qui omnia fecit, & omnium curam gerit usque ad gramen, uelut ipse quoque Saluator confitetur. Schol. xxxii. Vester autē pater nouit quod indigetis his, carnalibus scilicet. Confut. xxxii. Nouit pater quod indigent discipuli carnalibus rebus necessarijs, et prouidet huiuscemodi. prouidet autem non in alio sæculo, sed hic, non in alienis prouidentiam seruorum suorum faciens, sed in creaturis suis. Schol. xxxiii. Quærite regnū Dei, et hæc omnia adicientur uobis. Confut. xxxiii. Si de alterius rebus nutrimur, & alius Deus regni cœlorū est, quomodo sermo cōsonus erit? Aut enim ipsius est regnū, quapropter adijcit omnia quæ hic sunt ipsius, propter laborem desiderij regni sui. Aut ipsius qui dem est regnū & illud sæculū, opificis uero ea quæ hic sunt, & consentit opifex cū superni regno, adiuuās eos qui iustitiā & regnum superni quærent. Quom autē sit uoluntas una, et nō diuersa: non amplius duo sunt principia, aut tria. Reuera enim unus est Deus qui omnia fecit, & qui fecit bene, & non contrariē. Nostrū autem est peccare & errare, siue uolumus, siue nolumus. Schol. xxxiiii. Pro pater uester, pater habet. Confut. xxxiiii. Et in hoc nullam nobis iniuriā facis, sed amplius confirmas. Nam patrem suum prouidentia facere rerū quæ hic sunt, cōfessus es Saluatōrē dixisse.

Schol. xxxv. Pro secunda aut tertia uigilia, habet uespertinā uigiliam. Confut. xxxv. Redarguitur bestialis ille, diuinos sermones stolide ad suam opinionē inuertisse. Non enim diurnæ sunt uigiliæ, sed nocturnæ, à uespera ad tertiam uigiliā progressum intentionis habētes. Et non à matutino in uesperā, uelut hic maliciose cōmentus esse deprehēditur. Schol. xxxvi. Veniet Dominus serui illius, & dissecabit ipsum, & partē ipsius cū infidelibus ponet. Confut. xxxvi. Quis est qui dissecat seruum? dic mihi. Si enim opifex & iudex, qui à te Deus dicitur, est qui hoc facturus est, ergo ipsius sunt fideles. Increpans enim seruū non recte facientē, partem ipsius cū infidelibus ponit. Si uero pater CHRISTI est, aut ipse CHRISTVS, qui hoc facturus est, manifeste testimoniū apud te ipsum conseruas, quod contra te est. Nam dum confiteris aut CHRISTVM aut patrē ipsius circa ambiguitatē hoc facturū esse, cōfessus es eundē iudicem & eundē bonum et unū esse, qui & horū quæ hic sunt, et eorum quæ illic, prouidentia habet. Schol. xxxvii. Ne fortē pertrahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori. Confut. xxxvii. Iudicē dicit opificem, exactorē uero unumquemque angelum ipsius, qui exacturi sunt facta à peccatoribus. qualia autē, quam delicta & peccata? quæ & IESVS abominatur, & tu ipsum interdicere dicis. Si igitur quæ bonus Deus abominatur, ea etiam iudex & opifex abominat, unus et idē est qui ex opere unius uoluntatis ostendit. Schol. xxxviii. Amputatū est ab hoc, uenerunt quidā nunciantes ipsi de Galilæis, quorū sanguinem commiscuit Pilatus cum sacrificijs ipsorū, usque quō dicit de decē & octo in Siloā mortuis in turri. Et nisi resipueritis, usque ad parabolā fici, de qua dicit agricola, donec fodero ac misero ster cora, et si non fecerit, excinde. Confut. xxxiii. Hæc omnia sustulit compilator ille, occultans à seipso ueritatē. Propterea quod Dominus cōsensit Pilato qui tales recte iudicauit. Et quod recte illi in Siloā mortui essent, quū essent peccatores, et sic à Deo puniti essent. Porro cū maliciose egerint aliqui circa regia præcepta, prolata ab antiquis exemplaria probe munita, desipiētes redarguūt. Sic etiam à domo regia, hoc est sancta Dei Ecclesia,

Ecclesia, prolata Euangeliū redarguit mures bonorum indumentorū corrosos. Schol. xxxix. Hanc autē filiam Abraā, quam alligauit satanas. Confut. xxxix. Si filia Abraam Dominus curā gerit, nō alienus ab ipso est Abraam. confitetur enim ipsum sibi complacuisse, dum misericordia erga filium ipsius ostendit. Schol. xl. Rescudit rursus, Quom uideritis Abraā & Isaac & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei: pro hoc autem fecit, quū omnes iustos uideritis in regno Dei. Vos autē expel li foras: fecit, uos autem detineri foras. Illic erit fletus & stridor dentiū. Confut. xl. Quomodo uestigia ueritatis apparent? Non enim potest quis uiam occultare. Seducere equidē homines potest ab ipsa, & occultare ipsam ab ignorantibus. uerū ab expertis eius, minimē. Non enim potest terram ubi est uia dissipare: & si ipsam quoque obsecrauerit, locus tamē permanet uig, qui cognitus coarguit eum qui uia peruertit. Vide mihi uestigia ueritatis. Hunc enim sermonē ad quem dixit quā ad Iudæos? & si ad Iudæos, iam ostēdit ipsos intus, & eijci à iustis. Qui sint autē illi, quā patres ipsorū, Abraam, Isaac, Iacob, & prophetæ? Non enim dixit, uideritis iustos ingredientiētes, sed uideritis iustos in regno, uos autē eijci. & eijci quidē, futuri significatione pronuncia uit. Iustos autem iam esse ostēdit non alienos ab his secundū carnem, neque secundū uocationē, sed cum his uocatos eos qui iam sunt iustificati, ante aduentū ipsius in carne. Si uero etiam foris manere dixit, uelut patres intus sint: unde stridor dentiū fit in iudicio, & stolide, si non resurrectio mortuorū fiat? Schol. xli. Rescudit rursus, Veniet ab orientibus & occidentibus. & accumbent in regno Dei. & hoc, Postremi erunt primi. & hoc, Accesserunt Pharisei dicentes, Exi et uade, quia Herodes uult te occidere. & hoc, ite ac dicite uulpeculę illi: usque quō dixit, Non est possibile prophetā perire extra Hierusalem. & hoc, Hierusalem Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas missos. & hoc, Sape uolui congregare uelut gallina filios tuos. & hoc, Relinquitur uobis domus uestra. & hoc, Non uidebitis me donec dixeritis, Benedictus. Confut. xli. Vide tantam temeritatem, quantam Euangeliij collationem facit. uelut si quis animal accipiat, & dimidium corporis amputet, & per medietatem ignorantes persuadere conetur, tale esse animal, & nihil ab ipso ablatum esse. Schol. xlii. Rursus rescudit totam parabolam duorum filiorum, eius qui accepit partem paternorū bonorum, & prodigaliter consumpsit, & alterius. Confut. xlii. Nihil differt posterior malicia à prioribus ausis. Verum sibijpsi damnū allicit, manente Dei ueritate. Schol. xliii. Lex & prophetæ usque ad Ioannē, ab eo tempore regnū Dei annunciat, & quilibet in ipsum uim facit. Confut. xliii. Si legē ponit, & prophetas nominat, & legem nō iniquitatē dicit, neque falsos prophetas appellat prophetas: dare confitetur, Saluatōrē prophetis testimoniū præbuisse, & demonstratū est quod de ipso prædixerunt. Schol. xliiii. De diuite & Lazaro mendico, quod delatus est ab angelis in sinum Abraæ. Confut. xliiii. Ecce & inter uiuos, & beatos, & in quietis hæreditate Abraam est à Domino cōnumeratus. Et Lazarus sinu ipsius dignus factus est. Ne itaque amplius, & Marcion, Abraam maledictis impetas, qui cognouit suum Dominum, & dixit ad ipsum, Domine qui iudicas omnem terram. Ecce enim testimoniū ab ipso tulit, quod est iustus, & non alienus à uita quæ à Domino laudatur. Schol. xlv. Nunc autem hic solatio fruitur idem Lazarus. Confut. xlv. Si solatio fruitur Lazarus in sinu Abraæ, non extra uocationem uitæ est Abraam. Schol. xlvi. Dixit Abraam, Mosē habent ac prophetas, audiant ipsos, alioqui neque excitatum ex mortuis audient. Confut. xlvi. Non uelut qui adhuc in mundo sit, & qui deceptus sit, Abraham legi testimoniū præbet, ac prophetis. Neque uelut qui nesciat quæ sunt ex his euentura: sed postquam experientiam fecit quietis quæ illi est. Post mortem enim testatur de ipso Saluator in parabola, quod per legis dogmata & prophetas salutem assequutus sit, & hæc ante legem fecerit. Similiter autem et

eos qui postea legē seruauerunt, & prophetis obedierunt, in sinu Abrahæ esse, & ad uitā cū ipso abire testatur. Quorū de numero unus erat Lazarus, per legē & prophetas uisifico sinu beatitudinis ipsius Abrahæ dignus factus. Schol. XLVII. Recidit hoc, Dicite inuites serui sumus, quod debuimus facere fecimus. Confut. XLVII. Et securitatem doctrinæ Domini nō admittit. Muniēs enim discipulos suos ut ne per elationem amittant operis mercedē, humilitatē ipsos docuit. Hic uero nō admittit, fastu enim per omnia elatus est, & nō ueritate. Schol. XLVIII. Quando occurrerūt decē leprosi, recidit multa & fecit, Demisit ipsos dicens, ostendite uos sacerdotibus; & alia pro alijs fecit dicens, Multi leprosi erant in diebus Helisigi propheta, & non mundatus est nisi Neeman Syrus. Confut. XLVIII. Et hic prophetam Helisigū uocat Dominus, & seipsum explere æqualiter quæ ab illo facta sunt, ut redarguat Marcionem & omnes reprobantes Dei prophetas. Schol. XLIX. Venient dies, quando concupiscetis uidere unam diem filij hominis. Confut. XLIX. Si dies numerat, etiam tempus significat. & filium hominis dicit seipsum, ergo etiam mensuram ætatis ostendit, & dierū prædicationis exemplū. Non igitur sine carne est uerbū, sed in corpore est bona uoluntas. Schol. L. Dixit quidam ad ipsum, Magister bone quid sciendum mihi ut cōsequar uitam æternā? ipse uero dixit, Ne me dixeris bonū. Unus est bonus Deus: apposuit ille, pater. & pro, præcepta nosti, dicit, præcepta noui. Confut. L. Ut ne ostendat præcepta iam præscripta, dicit, mandata noui. Verū totū caput manifestū est ex consequentiā. Et si patrē bonum dicit, & Deum nominat: recte à lege patris sui docet eum qui uult uitā consequi, et nō reprobatur neque reijcitur, sed potius testatur eos qui in lege uixerunt uitam æternā consequutos esse, Mosen uidelicet atque alios prophetas. Schol. LI. Factum est quū appropinquaret Hiericho, cæcus clamabat, Iesu fili Dauid miserere mei. Et quando sanatus est, dicit, Fides tua te saluū fecit. Confut. LI. In fide non inest mendaciū. Si enim mentit, fides nō est. Dicit igitur, fili Dauid, & laudatur ac fert petitionē qui nomē confessus est, et non increpatus est uelut mendax, sed ut fidelis prædicatus est. Non ergo sine carne est is qui propter nominis inuocationē largitus est cæco uisum. Reuera enim erat, & nō apparentia, ex semine Dauid secundū carnem à sancta uirgine Maria & per Spiritū sanctū genitus. Schol. LII. Amputauit hoc, Quum assumpsisset IESVS duodecim, dixit, Ecce ascēdimus Hierosolyma, & consummabūtur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis: tradetur enim et occidetur, & tertia die resurget. Confut. LII. Hæc omnia amputauit, ut in nulla recta uia procederet. Non recta autē uia procedere redarguitur, maliciose agens omnib. modis, occultauit enim uerba, quo nimirū de passione negaret: Postea uero, confitēti ipsum crucifixū esse, omnis malitiei labor ipsi in uanum cedit. Schol. LIII. Resecuit caput de asino & Bethphage, & de ciuitate ac tēplo, quod scriptū erat, Domus mea, domus orationis uocabitur, & uos fecistis eam speluncā latronum. Confut. LIII. Superius confutationē malicia non uidet, cecutit enim, putat autem se posse occultare uiam ueritatis, quod est impossibile. Statim enim resiliuit relictiis totis capitibus, propterea quod loco templi testimoniū dedit, quod sit ipsius proprius, & in nomē ipsius ædificatus. Et à Hiericho relicta tota consequentiā, quomodo uenerūt in Bethaniā & in Bethphage. Ex natura enim erat publica uia antiqua, ducēs in Hierusalē per montē oliuarū, Non ignota his qui historiam loci descriperunt: quo à proprio ore cōfuteretur, dicit, Factū est in una die, docete ipso in tēplo, quæsiuerūt inijcere in ipsum manus, & timuerūt: uelut habet caput sequens quinquagesimū quartū, Quomodo igitur à Hiericho fuerit in tēplo, ex eadē profecione cognoscetur & ex distantia uia. Verū maliciosus ille hæc resecuit, ut occultaret ea que in uia facta sunt, & in templo dicta ab ipso Salvatore ante hūc sermonē, nimirū Domus mea, domus orationis uocabit, & que sequuntur uelut habet propheta. Schol. LIII. Et

Et quæsiuerunt inijcere in ipsum manus, & timuerunt. Confut. LIII. Consideratū est ac enarratū in confutatione præcedenti cum decenti cōpendio. Schol. LV. Rursum amputauit de uinea elocata colonis. Et hoc, Quid igitur est hoc, lapidē quē reprobauerunt ædificantes? Confut. LV. Nulla nos hoc iniuria afficit. Etsi enim ipsum resciderit, nō à nobis rescidit, sed seipsum & suos damno affecit. Sufficiens enim contra ipsum confutatio est per plura testimonia. Schol. LVI. Rescidit hoc, Quod autem resurgēt mortui, etiam Moses ostendit circa rubum quum dixit, Dominū Deum Abrahæ & Isaac et Iacob. Deus autem est uiuentium, & non mortuorum. Confut. LVI. Admirari licet uani illius dementiam, quod non intelligit idem esse hoc testimoniū cum Lazari mendici testimonio, et cum parabola eorum quibus non permittitur ingredi in regnū, quarum parabolarū reliquias reliquit, & non amputauit. Verum per eandē turpitudinem reliquit hoc, illic erit fletus & stridor dentium. Quum autem digitus intingatur in aquam post mortē, & lingua refrigeretur aqua, uelut diues ad Abrahæ dixit propter Lazarum, & stridor dentium ac fletus fiat, resurrectionis eorum signum est, etiam si resciderit bestialis ille ea quæ uere à Domino dicta sunt de mortuorum resurrectione. Schol. LVII. Non habet hæc, Quod autem resurgent mortui, etiam Moses ostendit dicens, Deum Abrahæ, Deum Isaac, & Deum Iacob, Deum uiuentium. Confut. LVII. Eo quod repetiuit Saluator parabolā, dupliciter apud nos habetur, ut ne nos similes fientes circulatori Marcioni, aliquid de scriptis relinquamus. Iam uero in superiori confutatione facta est contra ipsius maliciā contradictio. Schol. LVIII. Rursum resecuit hoc, Pilus ex capite uestro nō perierit. Confut. LVIII.

Schol. LIX. Rursum rescidit hæc, Tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, & cætera quæ sequuntur usque ad, Ut impleantur omnia quæ scripta sunt. Confut. LIX. Videtur ex obliuione laborare, & omnes ipsi æqualiter stolidos esse opinari. Et non nouit quod etiam si paruum dictum ab ipso relinquatur, confutationem id ipsius facit, quanto magis multis dictis ab ipso rescisis: Nihil itaque prohibet, si quis uelit apponere ad hæc resecta testimonia, ea quæ ipse confessus est. Ostendentur enim consona esse his quæ ab illo resecta sunt. In quibus dixit Abrahæ post mortem, Habent Mosen & prophetas, audiant ipsos. Que enim dicebant propheta & Moses, ex Deo patre erant, & ex ipso Domino filio Dei, & Spiritu sancto, quæ quum scripta essent, impleri oportebat. Schol. LX. Colloquutus est cum militum imperatoribus, quo modo ipsum traderet illis. Confut. LX. O insaniam Marcionis, quis colloquutus est quàm Iudas: ad quid faciendum quàm ut traderet Salvatore? Quum autem traditur Saluator, non amplius apparentia est qui traditur, sed ueritas. Si enim spiritus esset solum, carnalibus hominibus non traderetur. Verum quum Deus sit, sub tactum cadebat, & carne indutus in humanæ naturæ manus seipsum ultro tradebat. At illi cōtraria sibi ipsis præmentia dicunt. Nam aliquando disputans cum quodam Marcionista discipulo ipsius, ac dicens, uelut in Euangelio habetur, Quod assumpsit ipsum in desertum spiritus in desertum ut tentaretur à diabolo; audiui ex ipso, Quo modo poterat satanas eū qui Deus erat, & maior ipso, & Dominus ipsius, uelut uos dicitis, tentare IESVM Dominum suum? Ego autem per auxilium Dei consilio sub manu nato, respondi ipsi dicens, Non creditis quod crucifixus est CHRISTVS ille uero dixit, Etiam, & non negauit. Qui igitur ipsum crucifixerunt: Ille autem dixit, homines. Deinde dixi ipsi, Uter potentior est, homo aut diabolus? Ille uero dixit, diabolus fortior hominibus est. Si igitur, inquam, diabolus fortior hominibus est, homines autem imbecilliores CHRISTVM crucifixerunt, non mirum est si etiam à diabolo tētatus est. Omnia enim uolens, et nō necessariò, pro nobis seipsum dicit CHRISTVS, ut pateretur in ueritate, non per debilitatem, sed per uoluntatem, in

Diabolus cur
tētare potuit
Dominum.

exemplar nobis proponens etiam ea quæ designauit contra diabolum, & in salutem nostram in passione crucis, in condemnationem peccati, et reprobationem mortis. Schol. LXI. Et dixit Petro ac reliquis, abite & preparate ut edamus pascha. Confut. LXI. Nebulam telorum contra te in uno testimonio hoc dictum continet ð Marcion. Si enim præcipit sibi præparari ut edat pascha, pascha autem antea quàm pateretur CHRISTVS perficiebatur, omnino ideo quod à lege constitutum erat, CHRISTVS uero secundum legem uiuebat: manifestum est quod non ad destruendam legem uenit, sed ad implendam. Si uero legem rex non destruit, non condemnata est legis constitutio, neq; regi interdicta. Quum autem non condemnata sit lex, & constitutio in cōfesso: si quid addiderit rex constitutioni ex maiori beneficentia, per potestatem claritudo appositionis contingit. Quum uero una & eadē sit legislatio, & beneficentia appositionis, omnibus sanē manifestum est ac clarum, quod legi nō aduersatur is qui additionem fecit. Ostensum itaque est, quod non contrarium est uetus Testamentū Euangelio, neque prophetarum consequentia. Contra te ipsum autem multis modis ð Marcion, confutationē induxisti, imò potius ab ipsa ueritate coactus. Pascha enim uetus nihil erat quàm ouiculæ uictima, & carniū esus, animatiq; cibus & azymorum. Et *Pascha quid fuerit.* quis te coegit ut non penitus confutationem contra te sustuleris, quàm ueritas ipsa? Nam carnis esum, quem tu damnas, Dominus IESVS cum discipulis suis comedit, perficiens pascha secundum legem. Et ne dicas, quod mysterium quod perficere uolebat, prænominauit dicens, Volo uobiscū comedere pascha. Nam ut omnibus modis confundat te ueritas, non in principio facit mysterium, sed postquam cenauit, inquit, accepit hæc & hæc, & dixit, hoc est, hæc & hæc: & non reliquit locū malicie. Ostendit enim quod postquam comedit pascha secundum Iudeos, hoc est postquam cenauit, ad mysteriū deuenit. Schol. LXII. Et accubuit, & duodecim Apostoli cum eo, & dixit, Desiderio desiderauit hoc pascha comedere uobiscum antequam patiar. Confut. LXII. Accubuit Saluator ð Marcion, & duodecim Apostoli cum ipso. Si accubuit, & illi simul accubuerunt, non potest una dictio diuersam significationē habere, etiam si pro modo ac dignitate differentiam habeat. Aut enim concedes etiam duodecim illos apparerā accubuisse, aut etiam ipsum in ueritate carnem habuisse, et uere accubuisse: Et dixit, Desiderio desiderauit hoc pascha comedere uobiscū antequam patiar: ut ostenderet pascha ante passionem suam in lege expressum, et in stabilitatem passionis ipsius factum, & perfectius appellatum: ostendens uelut etiam sanctus Apostolus ait, Pedagogus nobis facta est lex in CHRISTVM. Si autem pedagogus est lex in CHRISTVM, non aliena à CHRISTO est lex. Schol. LXIII. Rescidit hoc, Dico enim uobis, non edam ipsum posthac, donec cōpleatur in regno Dei. Confut. LXIII. Hoc detraxit, et maliciose refecuit, ut ne scilicet faceret in regno Dei cibos ac potus, non gnarus bestialis ille quod spiritualia & cœlestia terrenorum imitamentum esse possunt, quæ assumuntur, sicut nos nō nouimus. Testatur autē rursus Saluator, ac dicit, Sedebitis in mensa mea edentes ac bibentes in regno cœlorum. Vnde igitur Helias et Moses uisi sunt cum ipso in gloria? Verum nihil poterit quis contra ueritatem. Schol. LXIII. Refecuit hoc, Quando misi uos, num quid deficit uobis? & quæ sequitur usque, & hoc quod scriptum est oportet perfici, nempe, Et cum iniquis reputatus est. Confut. LXIII. Etiam si refecueris uerba, tamen ab opere apparerit ipsorum loci, præcedente lege, & prædicantibus prophetis, & Domino implente. Schol. LXV. Distractus est ab ipsis ferme ad lapidis iactū, positusq; genibus orabat. Confut. LXV. Qui posuit genua, uisibiliter posuit, & sensibiliter perfecit. Si uero sensibiliter iuxta speciem opus geniculationis fecit, non sanē citra carnē unigenitus aduenit. Ipsi enim seseiectet orane genu cœlestium & terrestrium ac infernorum, cœlestiū, spiritualium: terrestrium, sensibilibus: infernorum, in propria specie. Hic autem omnia in ueritate

perficie-

perficiebat, conspectus, & sub tactū discipulis compertus, & non decipiens. Schol. LXVI. Et appropinquauit ut oscularetur ipsum ludas, & dixit. Confut. LXVI. Appropinquauit ei qui caro erat, Domino ac Deo, qui corpus accepit, ut oscularetur uerabilia, non in apparentia existentia ac decipientia. Schol. LXVII. Rescidit quod fecit Petrus, quando percussit & amputauit auriculā serui pōtificis. Confut. LXVII. Videtur in honorem Petri, impostor ille occultare id quod in ueritate factum est, glorificationis Saluatoris dictū. Sed nihil proficiet, etiam si enim ipse resciderit, nos nouimus signa Dei. Nam post abscissionem auriculæ, Dominus rursus acceptam ipsam sanauit, ut ostenderetur quod Deus esset, & Dei opus perfecisset. Schol. LXVIII. Et qui tenebant, illudebant ipsi, cœdentesq; ac percutientes dicebant, Vaticinare, quis est qui te percussit? Confut. LXVIII. Quod uox hæc, Qui tenebant, & illudebant, & percutientes, itemq; cœdentes, & Vaticinare quis est qui te percussit? non apparentiā, sed tactum corporale & carnosam substantiā significant: omnibus manifestum est, etiam si tu fastuose Marcion, non uelis manifesta Dei ueritatē confiteri. Schol. LXIX. Apposuit post hoc, Hunc deprehendimus peruerentē gentem: & destruentē legem ac prophetas. Confut. LXIX. Vnde non deprehenderis, unde nō redargueris peruertere uiam Domini? quum hic apposueris id quod scriptum non est, calumnians te ipsum: non enim dixerim Dominum: dicens, hunc deprehendimus destruentē legem & prophetas. Contrariū redarguit te ð uanissime, quum ipse Saluator dicat, Non ueni ut destruam legē aut prophetas, sed ut impleam. Non potest igitur idem qui dicit, Non ueni ut destruā, propter destructionē accusari. Non habet enim sic ipse sermo, sed, Deprehendimus hunc peruerentem populum, dicentem seipsum CHRISTVM regem. Schol. LXX. Appositio est, post lubentem tributa non dare: & auertentem mulieres & liberos. Confut. LXX. Quis sibi ipsi præcipitium asciscit, implens id quod scriptum est? Qui sibi ipsi malus est, cui bonus erit? Omnis enim temeritatis ac malicie & periculose profectiois exemplū est, eo quod quæ quidem scripta sunt resecat, quæ uero scripta non sunt apponit, maxime in Euangelio indissolubili in eternum. Sed & ea quæ apponuntur, neq; locum habent, neq; enigma. Non enim auertit IESVS mulieres et liberos. Ipse enim dixit, Honora patrem ac matrē. &, Quæ Deus coniunxit, homo ne separet. At etiam si dixit, Nisi quis reliquerit patrem & matrem, & fratrem, & uxore, & liberos, & cætera, non est meus discipulus: non ut odio habeamus patres, sed ut ne à patribus ac matrib. ad alterius fidei imperiū subducamur, aut à doctrina Saluatoris discedamus, dixit. Schol. LXXI. Et quum uenissent in locum qui dicitur Caluarie locus, crucifixerunt ipsum, & diuiserunt uestes ipsius, & obscuratus est sol. Confut. LXXI. Gloria misericordie Deo, qui colligauit currus tuos ð Pharao Marcion: & quū uelles tu effugere, submersit ipsos in mari. Nam quū omnia prætextas, non habebis hic ullam occasionē prætextus. Qui enim carnem non habet, neq; crucifigi potest. Quomodo non magnum hoc dictum fugisti? quomodo non magnā hanc rem occultare conatus es? quæ omnē ab initio excogitata à te improbitatē dissoluit. Si enim omnino crucifixus est, quomodo non uides crucifixū tactus sensum habentem? & clauis manus ac pedes transfixū? Nec uero poterat apparentia hoc esse, aut phantasma ac uisum, uelut tu dicis, sed uere corpus quod ex Maria accepit Dominus, carnē habēs nostrā, et ossa, et alia, quando quidē & tu cōfiteris quod Dominus cruci affixus est. Schol. LXXII. Rescidit hoc, Hodie mecū eris in paradiso. Confut. LXXII. Recte hoc & cōuenienter rescidisti ð Marcion, sustulisti enim à te ipso ingressum paradisi. Neq; enim tu ingredieris, neq; eos qui tecū sunt ingredi fines. Reuera enim ex natura odio habent bonū seductores, ac decepti. Schol. LXXIII. Et quum clamasset uoce magna, expirauit. Confut. LXXIII. Si expirauit ð Marcion, et uocem magnam edidit: unde expirauit, aut quid est quod expirauit? Manifestum est

o 4 autem

autem etiam si tu nullus dicas, anima cum deitate à corpore egressa, ita ut corpus sine spiritu manserit, uelut ueritas habet. Schol. LXXIII. Et ecce uir nomine Ioseph, detractum corpus inuoluit sindone, & posuit in monumento in lapidem exciso. Confut. LXXIII. Si detractum & inuoluit, & posuit in monumento, te non persuadent ò Marcion, quis est te stolidior? Quid uero aliud clarius scriptura ostendere possit: quando & monumentum, & locum, & speciem ostendit, & corporis triduanum situm, & inuolucrum sindonis, ut omnem ueritatem declararet. Schol. LXXV. Et reuerse mulieres quieuerunt sabbato secundum legem. Confut. LXXV. Vnde reuerse sunt mulieres? Cur uero & Quieuerunt scriptum est, quàm ut ostenderet scriptura ipsorum testimonium, redarguens tuam dementiam ò Marcion: Ecce enim & mulieres testantur, & Apostolus, & Iudæi, & Angeli, et Ioseph, qui reuera palpabile corpus detraxit & inuoluit. Quis uero ornabit eum, qui propria condensatione seipsum peruertit, uelut scriptum est: Schol. LXXVI. Dixerunt illi in ueste splendida, Quid queritis uiuentem cum mortuis? surrexit. Recordamini quæ dixit quum adhuc uobiscum esset, quod oportet filium hominis pati & tradi. Confut. LXXVI. Neque hic te persuadent Angeli ipsi ò Marcion, confitentem quidem ipsum triduo cum mortuis fuisse, uiuere uero de cætero, & non amplius mortuum esse, qui semper quidem uiuit in deitate, & omnino non mortuus est. Mortuus autem est secundum carnem per triduum, & rursus uiuit. Dicunt enim ipsis, resurrexit, non est hic. Resurrexit autem quid est, nisi quod etiam dormiuit? Clarius enim hoc ipsum enarrant: Recordamini enim, inquiunt, quod quum adhuc superesset in uita, hæc dixit uobis, quod oportet pati filium hominis. Schol. LXXVII. Rescidit hoc quod dictum est ad Cleopam et illum alterum, quum obuiam factus est ipsis, O stulti & tardi ad credendum omnibus que loquuti sunt prophetae. Nonne hæc oportuit pati? & pro hoc, Quæ loquuti sunt prophetae: fecit, quæ loquutus sum uobis. Redarguitur autem, eo quod quando fregit panem, aperti sunt oculi ipsorum, & cognouerunt ipsum. Confut. LXXVII. Vnde facta est fractio panis, dicò Marcion: ab imaginatione, aut à corpore operante, magnitudinem habente secundum ueritatem. Vbi enim resurrexit ex mortuis, in ipso sancto corpore surrexit in ueritate. Fecisti autem ò Marcion, pro hoc, nonne hæc sunt quæ loquuti sunt Prophetae: nonne hæc sunt quæ loquutus sum uobis. Omnino itaque cognouissent ex uerbis, Quæ loquutus sum uobis. Quomodo igitur in fractione panis dicit, Aperti sunt oculi ipsorum, et cognouerunt ipsum, & disparuit ab ipsis? Decebat enim ipsum qui Deus erat, & corpus suum in spirituale transmutabat, ostendere quidem corpus uerum, disparere autem quando uolebat, quia omnia ipsi possibilia sunt. Nam & Helisæus quum propheta esset, & ex Deo gratiam accepisset, petiuit à Deo, ut qui ipsum quærent percellerentur cæcitate, & percussi sunt, & non uidebant ipsum quum talis esset qualis erat. Sed & in Sodomis ostium ipsius Loth occultauerunt angelis, & non uidebant ipsum Sodomitæ. Num & ostium Loth apparentia erat, ò Marcion? Non relinquitur autem tibi uilla aliqua contradictio. Fregit enim panem, & porrexit discipulis suis. Schol. LXXVIII. Quid turbati estis? uidete manus meas & pedes meos, quia spiritus ossa non habet, sicut me uidetis habere. Confut. LXXVIII. Quis non deriserit delirium illum, per stultitiam seipsum & aliorum animas detrahentem in infernum? Si enim hæc non confiteretur ipse, probabilis esset ipsius error, & ueniam haberet qui ab ipso sunt decepti. Nunc autem postquam ille confitetur, & non sustulit hæc uerba, legunt autem ipsa etiam sodales eius, peccatum eius & istorum manet, & incuitabilis est ipsius & illorum ignis, quum nullam exculationem habeant, Saluatore clare docente, quod etiam post resurrectionem ossa & carnem habet: uelut ipse testatus est dicens, Sicut me uidetis habere. Hæc est tractatio nostri operis, propter ipsum facti contra ipsum, ex reliquis eorum que apud ipsum ex Euangelio seruantur. Quare arbitror sane sufficientia hæc esse ad oppositionem

sitionem seaudis ipsorum. Deueniam autem & ad consequentia Apostolica dicta quæ adhuc apud ipsum seruantur, & per nos rursus sic delecta sunt. Ita ut superius quidem iuxta ordinem per totum à nobis proposita sint, nunc uero ab epistola ad Galatas initio facto, hæc enim apud ipsum prima habetur. Nos autem tunc electionem fecimus, non uelut apud ipsum, sed sicut habet Apostolicorum dictorum series, primum ea quæ ad Romanos est collocata. Hic autem iuxta ipsius stilum sic apponimus.

Ex Epistola ad Galatas.

Schol. I. Discite quod iustus ex fide uiuet. Quicumque enim sub lege, sub maledictione sunt. Qui uero fecerit ipsa, uiuet in ipsis. Confut. I. Hoc ipsum, discite quod iustus ex fide uiuet, quæ & ab Apostolo dicta sunt, ueterem scripturam suscipiunt, quæ sanæ sunt ab Apostolo ad nostram uitam ex lege & prophetis dicta de nouo Testamento, & sunt coniugata nostræ spei. Sub maledictione sunt dicit, quia in lege minime erant contra inobedientiam ipsius Adam, donec uenit qui ex supernis uenit, & corpore ex massa Adæ indutus, maledictionem in benedictionem transmutauit. Schol. II. Maledictus omnis qui pedit in ligno. Qui autem ex permissione est, per liberam est. Conf. II. Quum ostenderit rursus sanctus Apostolus mysterium aduentus in carne & crucis, ad dissoluendam maledictionem factum esse, idque præscriptum in lege, & prædictum à prophetis futurum esse, & postea perfectum esse in Saluatore: manifeste ostendit in super quod non aliena est lex à Saluatore. prædixit enim, & testimonium præbuit his quæ ab ipso facienda erant. Schol. III. Testor autem rursus, quod homo circumcisus debitor est, ut totam legem impleat. Confut. III. Debitor est, non uelut de desperato dicit, sed de grauiore onere quod potest leuius reddi. Quum unus sit Dominus qui potest & grauari et alleuiare, per propositum eorum qui non recusarunt suscipere salutem, per gratiam ipsius in aduentu ipsius in carne. Schol. IIII. Pro, modicum fermentum totam massam fermentat: fecit adulterat. Confut. IIII. Quo nihil ueri apud ipsum inueniam, nisi se ferè citra maliciam scripturas tractat. Verum ab ipsa consequentia sermonis declaratio contingit. Nam fermentum quod massæ subactæ species est, per fermentationem primariam speciem amisit, & in alijs quoque massis eandem corrumpit. Schol. V. Tota enim lex uobis impleta est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Confut. V. Quid opus habet sanctus Apostolus lege uti, si ab alienatum est nouum Testamentum à ueteri lege? Verum ut ostendat quod unius Dei duo Testamenta sunt, quorum consonantia, impleti, uidelicet legis per dilectionem proximi, quæ perfectum bonum operatur, æqualiter in duobus Testamentis cognoscitur: legis perfectionem dixit esse dilectionem. Schol. VI. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt scortatio, immunditia, lasciuia, simulachrorum cultus, ueneficium, inimicitia, lites, æmulationes, indignationes, contentiones, seditiones, hereses, cædes, ebrietates, comestationes, que prædico uobis, quemadmodum et prædixi, quod qui talia faciunt, regni Dei hæredes non erunt. Confut. VI. O admiranda mysteria, & contraria Dei exempla. Carni enim illigauit omnia horrenda. Caro autem non semper erat, sed in sexta die structuræ mundi Adam formato, ex eo tempore initium habuit, formationis inquam: ut redarguantur qui dicunt semper ab initio esse malum, Nam neque ab eo tempore quo formata est caro, peccauit, ut ne plastes causa peccati putetur, qui carnem peccatricem creauit: neque ante formationem malum exitit: mali origo. Peccati mali origo. uerum post tempus ipse Adam in inobedientiam collapsus, quum haberet liberum arbitrium in propria uoluntate, à seipso peccatum intra se excogitatum commisit, ubi uidelicet eundem Dominum per inobedientiam spreuit. Vbi itaque erat malum, priusquam caro esset: Quomodo uero statim ut formata est, malum non operata est: sed post aliquod tempus. Proinde sublatus est sermo de maliciæ initio. Non enim potest antiqua ab initio esse, quoniam in carne posterius nata malicia, habet ut fiat, aut non fiat. Et neque caro rursus exors est celestium. Et ne quis accuset

accuset sanctum Apostolum, uelut qui dixerit, Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt. non enim omni carni culpam attribuit. Quomodo enim culpabitur caro quæ prædicta non fecit? Sed & ex alijs argumentis quæ situm declarabo. Quis enim accusabit electos Dei? Quomodo non possidebit Maria sancta cum carne regnum cælorum, quæ non scortata est, non petulans fuit, non adulterium commisit, nullum flagitiosum carnis opus perpetravit, sed impolluta permansit? Non igitur de carne dicit, quod non possideat regnum cælorum, sed de carnalibus hominibus, qui mala per carnem faciunt: quæ sanè sunt scortatio, simulachrorum cultus, & his similia. Et penitus confutata est fraus tua, ò erronee Marcion, quum ueritas undiquaq; preuerterit, & firmitatem prædicationis uite muniuerit. Schol. VII. Qui uero CHRISTI sunt, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentijs. Confut. VII. Si qui CHRISTI sunt, carnè crucifixerunt ò Marcion, manifestum est quod serui CHRISTI ab affectibus & cupiditatibus mundæ carnè effecerunt, & CHRISTVM imitati sunt ostendentes ipsum carnè crucifixisse. Quapropter etiam ipsi eadem cum Domino suo sentiunt, & carnè crucifixerunt. Et si carnè crucifixerunt, impossibile est carnem quæ pro CHRISTO passa est, non cum CHRISTO regnare. quemadmodum etiam in alio dicto sanctus Apostolus ostendit dicens, Quemadmodum socij estis afflictionum CHRISTI, sic etiam gloriæ. Schol. VIII. Neq; enim qui circūciduntur, ipsi legem seruant. Confut. VIII. Non interdita est igitur prior illa circumcisio in proprio tempore, si legem seruauit. Lex autem CHRISTVM annūciauit uenturū, ut legem libertatis exhiberet. Et non amplius circūcisio in carne tēpori CHRISTI inseruierit. Venit enim uera per CHRISTVM circūcisio, cuius figura illa erat. Qui uero adhuc per illā consignantur, etiam si omnē legem seruauerint, non amplius reputabitur ipsis legis observatio. Quandoquidē enim lex dicit de CHRISTO, prophetam excitabit uobis dominus Deus ex fratribus meis sicut me, ipsum ad dictis: ipsorum profectō qui CHRISTVM, non audierunt, circumcisio præputiū ipsis fit: & observatio legis, non amplius observatio. Bona itaq; est lex, & bona circumcisio, ex quib. cognouimus CHRISTVM, & perfectiorem ipsius legem, & perfectiorem ipsius circumcisionem.

Ex Epistola ad Corinthios I. quæ & illis & nobis secunda est.

Schol. I. Scriptum est enim, Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Confut. I. Si ab his quæ scripta sunt in prophetis, deligit Apostolus testimonia ad declarandam ueritatē et bonam doctrinam: non alieni sunt prophetæ à ueritate & bono, & bona ipsius doctrina. Schol. II. Quo uelut scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Confut. II. Si laudatus est apud prophetas qui in Domino gloriatur, Dominū autem nouit Deum legis, qui apud te ò Marcion, & iudex & opifex & iustus appellatur, non alius est hic q̄ CHRISTI pater, cuius discipulus est Paulus. Nam à prophetæ doctrina doctor gentium constitutus à CHRISTO Paulus, ex iisdem ac similib. doctrinis puram aquam hauriens, Ecclesiā sibi cōmissam rigat. Schol. III. Principū mundi huius qui abolentur. Confut. III. Si principes mundi huius multi sunt, abolentur autem tales: cogere ò Marcion non amplius trium principum radices quærere, sed perscrutari aliam fabulam multorum principiorū, & multarum radicum, multaq; tragediæ. Et quum calumniāns finxeris, (non enim repereris, occurrente tibi uoce, qui abolentur) subuertetur illa à te excogitata principio carens principiorum radix. Omne enim quod desinit, nō est sempiternum. Sed si principium habuit ut esset, etiam finem habebit. Impossibile est enim id quod principium habuit, perpetuò durare. Nisi sanè uelit id quod est, causa siens eius quod aliquando non fuit, esse autem incipit. Id uero quod est, est Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Quod uero non est, sunt hæc acquisita, quæ principium habuerunt ut sint. Inter quæ est & quod dicitur malum, & est malum, quod ex homi-

ex hominibus initium accepit, qui facti sunt quū aliquando non fuerint. Quum autem malum initium habuerit, ex quo tempore etiā homo qui aliquando nō erat, nō amplius erit malū. Citra ambiguitatem enim tolletur, eo quod nō consentiat princeps cum eo quod habuit principium, & inter mala seipsum cōstituit. Sedabitur enim post resurrectionē, & non solū tunc, uerum etiā à legis prædicatione, & ante legē à multis qui secū dum naturæ legē uixerūt, & adhuc amplius à CHRISTI in carne aduētū, perfectissimè autē à mortuorū resurrectione. Nam seminatur in corruptione, resurgunt in incorruptibilitate, non amplius malū operantes, nō amplius moriētes. Sed et quod cessabit, idem Apostoli sermo testatur dicens, Principū mundi huius qui abolentur. Et soluta est undiquaq; ò Marcion doctrina tua, ut quæ imaginaria est & falsa, instabilisq; ac absurda. Schol. III. Scriptum est enim, Qui deprehendit sapiētes in astutia ipsorum. Et rursum, Dominus cognoscit cogitationes hominū quod sunt uang. Confut. III. Vox scriptū est, in usum prolata, & Cognoscit Dominus, usurpata, non aliena est ab eo qui delegit hoc sermonis dictū, à sancto uidelicet Apostolo, apud quē usus habetur. Ex quo usu stilus & character apparet, quod nō sit aliena Apostoli prædicationē à ueteri Testamento, unde ipsi testimonium cōflatum est. Schol. V. Etenim pascha nostrum immolatus est CHRISTVS. Confut. V. Si pascha confitetur Apostolus, & immolatum CHRISTVM nō negat, nō alienū est pascha à CHRISTO, qui secundū legem pascha ouem immolauit uerè, et non apparentiā. Cuius ouiculæ figura erat non in apparentiā immolatus CHRISTVS neq; citra carnè passus. Quomodo enim potuisset spiritus immolari? Manifestum est enim quod nō potuerit. Quum autem non potuerit sine carne immolari, immolatus autem sit in ueritate, uelut Apostoli minime dubia confessio confitetur: profectō omnino clare ostenditur lex non aliena, in figura lata per tempus, usque ad perfectiorem & euidentem agnum, in ueritate immolatum CHRISTVM, quem præcessit in ueteribus tēporibus ouicula sensibilis alijs immolata, nobis autem pascha immolatus est CHRISTVS. Schol. VI. Non scitis quod qui adhæret scorto, unum corpus est: erunt enim, inquit, duo in carnem unam. Confut. VI. Si non est uera lex, qua ratione ueri testimonium à lege accipiunt? Quorum unus est sanctus Dei Apostolus Paulus, qui hoc testimonium cum multis alijs ad euidentem declarationem ueritatis ac prædicationis boni Dei accepit.

Schol. VII. Immutate, Nam pro in lege: dicit, in Mosis lege. Ante hoc uero dicit, Nōne & lex hæc dicit? Confut. VII. Siue in secunda sententia immutaueris speciē ò Marcion, & putaueris eo quod fecisti, in Mosis lege: te ab alienare propter Mosem Dei legē, ipsa coniunctio ex supernis tuam dementiā redarguit, nempe, nōne et lex hæc dicit: In lege enim scriptum est, Non obligabis os boui trituranti. Nulla uero iniuria nos affecisti, siue apposueris nomē Mosis, uerū nobis quidē profuisti, cōtra te ipsum uero testimoniū strinxisti. Undiquaq; autē confessus es te ignorare Dei esse Mosis legem, ex hoc, in Mosis lege: & nonne lex dicit. Sequitur enim Apostolus assentiens in eo quod postea dicit, num boues curæ sunt Deo? aut omnino propter nos dicit? Si uero propter Apostolos dixit lex & Deus in lege loquutus, curam ergo gerit Apostolorum CHRISTI, in eo quod monet non obligandum esse ipsis os, siue ut loquantur ipsius CHRISTI doctrinam, siue ut quotidianum cibum à populis citra defectum habeant. Non igitur alienos à sua deitate Apostolus nouit, neque Apostoli alienum ipsum Deum putant, ex testimonio quod de omnibus sanctus Apostolus dedit, dum inquit, num boues curæ sunt Deo? aut propter Apostolos dixit. Et si propter Apostolos dixit, creator autem est hominum & iumentorum ac brutorum, ex quorum numero sunt & boues & passeres, reptiliaq; ac animalia uniuersa, tum alia, tum marina: ergo curam habet de omnibus iuxta uniuscuiusque proportionem. Et curam quidem de omnibus gerit, in eo quod dicit, homines & pecora ser-

Non obligabis os, quomodo accipiendum.

ra seruabis Domine. Et in eo quod dixit, Quis dedit coruo cibū: & pulli coruorū ad Dominū uociferantur cibum querentes, et, Dabis alimentum opportunū omnibus. Imò dum triturant boues, admonuit ut ne obligemus os boui triturati. Alio qui ostendisset, non posse Deum nutrire creaturam suam. Imò etiam si non, per hominū saltem alimentū, quod per ipsos iumentis suppeditatur. Ostendit autē scurras Apostolus, non ob penuriam alimenti, Deum per trituram bouum curam gerere, in eo quod iubet talibus os nō obligare, sed per ænigma de Apostolis & ipsorum statu significare. Omnium enim sensibilibus prouidentia facit, & similiter omnium curam gerit. Non enim oppositē Apostolus aduersus Saluatorē scripsit, ut sic pleriq; pretextant. Minores enim bobus sunt passer culi, de quibus Saluator dixit, Quinq; passer culi uenduntur duobus assibus. Et rursus, Nonne duo passer culi uenduntur uno asse, & unus ex ipsis nō cadet in laqueū, citra patrem uestrū qui in coelis est? Simul equidē omnium prouidentia habet, maiorum uero curam gerit, iuxta maiorē speciem spiritualis consuetudinē. Proinde ex omnibus confitetur eundem creatorē & opificem & legislatorē, ueteris ac noui Testamenti esse Deum bonum, & iustum, atque omnium dominū. Schol. VIII. Num boues curæ sunt Deo? Confut. VIII. De hoc iam tractatū est, & per longū actum in præcedenti dicto. Quapropter superflū raturus rursus de ipso dicere, contentus fui prædictis. Schol. IX. Non enim uolo uos ignorare fratres, quod patres nostri sub nube erant, & omnes per mare transierunt, et omnes eundem spiritualement cibū comederunt, & omnes eundem spiritualement potum biberunt. Biberunt enim ex spirituali sequente petra: petra uero erat CHRISTVS. Sed non in pluribus ipsorum complacitū est ipsi. Hæc autem figuræ nobis fuerunt, ne nos simus concupiscentes malorum, quemadmodū & illi concupiuerunt. Neq; simulachrorum cultores sitis, sicut quidam illorū, uelut scriptum est, Sedit populus ut ederet ac biberet, et surrexerunt ad ludendum. Neq; tentemus CHRISTVM, usquequō dicit: Hæc autem figuratē contigerūt illis, scripta uero sunt nobis, &c. Confut. IX. O ingentem insaniam. Quis habens oculos sole exoriente, seipsum à luce seducit? Si enim patres suos sanctus Apostolus dicit eos qui tunc fuerunt, & sub nube, & per mare transisse, & spiritualement cibum ac potum esse, comedisse uero ac bibisse ex spirituali sequente petra, CHRISTVM autem petram esse dicit: quis Marcionis dementis fidem habebit, qui suæ ipsius ac auditorū suorum menti tenebras inducit, alienū esse CHRISTVM asserens ab his quæ in lege sunt, & quæ confitetur Apostolus in ueritate, & nō in apparentia? Dicit autem sanctus Apostolus, non in pluribus ipsorum complacitū esse Deo, omnino propter iniquam eorundē actionem. Si uero non approbavit eos qui secundū legem iniqua operati sunt, ergo indignatur talibus, uelut qui ipse legem dedit, & legem suam esse docet, quæ temporari data est, & iuste inseruit, usq; ad aduentū ipsius in carne. Decet enim patrem familias singulatim ac conuenienter præcipere famulis suis ea quæ decent. Statim autē insert, dicens: Hæc autem figuræ nobis fuerunt, ne nos simus concupiscentes malorum, quemadmodū & illi concupiuerunt. Neq; simulachrorū cultores sitis, sicut quidam illorū: non contra omnes suffragium ferens. Et unde nouisti hæc o Apostole? insert, uelut scriptum est, dicens: Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendū. Itaq; uera est Scriptura, ex qua etiam cōfutationē contra iniquos Apostolus sumit. Deinde rursus, Neq; tentemus Dominū. Marcio autem pro Dominū, fecit CHRISTVM, CHRISTVM autem & Dominū eundē scimus esse, etiam si non uideatur Marcioni, quū proposita sit CHRISTI appellatio, dum dicit, Petra erat CHRISTVS, et non in pluribus ipsorū complacitū est ipsi. Vbi uero recensuit rursus sanctus Apostolus, totā capituli summā dicit: Hæc autem figuratē contigerunt illis, scripta uero sunt nobis in admonitionē. Si itaq; quæ figuratē illis contigerunt, scripta sunt nobis in admonitionē, is qui scripsit quæ tunc facta sunt, ad

Christus
petra.

Ab.

ad admonitionem nostri curameorum gerebat, quorum etiam admonitionem fecit, ut ne fieremus nos concupiscentes malorū. Qui uero non uult nos malorum concupiscentes esse, profectō bonus est, & non malus. In quibus enim ipse est, in his adhortatur nos esse, idem bonus Deus existens atq; iustus, præscriptorū Deus, & corū qui postea admonentur, creator omnium, & opifex, & legislator, & largitor Euangelij, & dux Apostolorū. Schol. X. Quid igitur dico: quod aliquid templo immolatum sit: aut aliquid simulachris immolatum sit: Imò quod quæ immolant, demonijs immolant, & non Deo. Apposuit autē Marcion uocem, templo immolatum. Confut. X. Quid igitur dico: quod simulachris immolatum aliquid sit: Imò quod quæ immolant, demonijs immolant, & non Deo. Non reprobauit Apostolus uetus patrū tempus usq; ad seipsum, & usquequo ipse in Hierusalē substitit, ex eo quod dicit, eos qui simulachris immolant, demonijs immolare, & non Deo. Non ergo condemnauit eos qui Deo immolarunt, quando sacrificiorum usus erat. Verum condemnauit eos qui simulachris immolant, non propterea quod immolent, sed quod pro Deo simulachris immolent. Neq; enim immolant, ut alimentum sibi ipsis ex Deo datum, in esum acquirant, sed demonibus immolant ac uanæ sapientiæ. Tu uero o Marcion, apposuisti uocem, templo immolatum: ut qui putasti ex eo quod mixta sunt duo nomina templi ac simulachri, coniungi duorum modorū formam. Et non est hoc ita. Si enim postquam uenit nouum Testamentū, immolaretur CHRISTO priuatim, & in nomen ipsius animalia offerrentur, probabile à te excogitatum esset calumniæ mendacium: uelut his qui nunc Deo immolant, & his qui tunc in templo Hierosolymorū immolarunt, & his qui simulachris immolant, simul coniunctis, & demonijs immolantibus, & non Deo. Quum autē nemo immolarit animalia CHRISTO, à CHRISTI aduentu & nouo Testamento, manifesta est apud te additio. Si uero etiam ex natura hæc uox in Apostolo haberetur, de templo immolatis, et simulachris immolatis, simul unum & idem iudicasset, apud eos qui rectam rationē sequuntur, quū abusiue hæc uox dicatur ab Apostolo, propter hominum consuetudinē qui semper simulachrum sacrum & templū uocant. & ubiq; intercidit falsa tua sententia, ostensa ueritate, quod immolantes simulachris, aut, uelut tu dicis, in templo immolantes, mendacium operantes, demonijs immolant, & non Deo. At non hi qui aliquando secundū legem iustissime immolarūt. Nunc uero hoc non amplius fiente, ita ipso uolente, uelut etiam ab origine per Hieremiā prophetā dixit: Ut quid mihi thus ex Saba fers, & cinamomū ex terra longinqua. Et rursus, Sacrificia tua non fuerunt mihi iucunda. Et alibi, Tolle tua sacrificia Israel, & edite carnes. Non enim præcepi patribus uestris in die quum apprehenderē ego manum ipsorum, ut educerē ipsos ex Ægypto, de sacrificijs: sed hoc præcepi ipsis, ut unusquisq; faceret iusticiam erga proximum. Quum autē ipse dicat, Non præcepi, & in lege dicat Mosi, Unusquisq; filiorū Israel si obtulerit sacrificium ex bobus aut ouibus, masculum immaculatū offerat. Et rursus, Si quis peccauerit, & in delicto quodam fuerit, adducat ouem. Et rursus, Si peccauerit populus, offerat uitulum: ostendit se benigne accipere sacrificia olim pro salute populi facta, nō ad humanæ naturæ præconceptā notionem, quo à multitudine deorū, ad unius Dei cognitionem ipsorum mentem trāserat. Quando quidem enim fortiter fundata erat mens ipsorum in sacrificio, uelut in pietate quæ pro propitiatione ac salute ipsorum simulachris offerretur: ut ne grauius ferrent, si semel à consuetudine auerterent, hoc facere ipsis ad tempus permisit, & postea ab imaginatione multitudinis deorū, & ab his quæ ex consuetudine ab ipsis fiebant, ipsos abducere uoluit, ut deinceps cognoscentes unum, & uni securē credentes, ab ipso audiamus: Num edero carnes taurorū, aut sanguinem hircorum bibero: & Num quadraginta annis sacrificium obtulistis mihi

p in deserto,

in deserto domus Israel, & quidem multis sacrificijs tunc oblati: quo ostēdat, quod non ipsi obtulerunt, quanq̄ ipse susciperet, & in nomen ipsius illi offerrent: sed propter ipsorum in talibus progressam consuetudinē, donec immutaret abstractos à tali consuetudine ad unum, & ab uno deinceps discerent, quod neq̄ indigebat, neq̄ indiget, & de cetero per aduentum CHRISTI sui omnem sacrificiorum usum tolleret, uno sacrificio omnia quæ antea fuerunt, complente ac perficiente, quod est sacrificium & uictima CHRISTI. Nam pascha nostrum immolatus est CHRISTVS, uelut scriptum est. Cuius sacrificij ac paschatis & doctrinæ pædagogus fuit lex, deducēs per figuram, & restituens in aliorum doctrinam. Schol. xi. Vir non debet comam nutrire, quum gloria & imago Dei sit. Confut. xi. Non solum imaginē Dei Apostolus hominem esse decernit, sed etiam gloriam. Quum autem comā proponat, quæ corporalis est priuatim in corpore, & non in anima: non alienam certe à Deo bono creaturā esse decernit. propterea quòd consistet ipse ea quæ in ueteri sunt Testamento, in nouo impleri. Schol. xii. Sed Deus contemperauit corpus. Confut. xii. Si Deus contemperauit corpus, nō autem aliū Deum Apostolus prædicat, quàm uerum, consistetur autē Deum corpus membris contēpasse: non alium nouit Deum quàm opificē ipsum bonum, & creatorē & iustum, factorē omnium, ex quibus omnibus unum opus est homo, qui mēbris ab ipso probē contemperatus est. Schol. xiii. Erroneē ipse Marcion, Sed in Ecclesia uolo quinq̄ uerba mente mea loqui, aliter autē propter legem. Confut. xiii. Ergo etiam linguæ ex dono Spiritus sunt. Linguas autem quales dicit Apostolus: Non solū uoces Hebraicas diuersimode ac uarie in singulis locutionib. recte cum sapientia uarietas, sed etiam fastuosam Græcorū linguā iactantes indicat, quod Attice ac Æolice & Dorice quidā apud Corinthios loquerentur, qui turbas ac seditiones excitant, ad quos hæc epistola missa est. & cōfessus quidem est donū esse spirituale, Hebraicis dictionibus uti, & legem docere. Veruntamē & alios fastus linguæ Græcorū destruens, dixit se magis linguis quàm ipsos loqui, propterea quod ipse esset Hebræus ex Hebræis, apud pedes Gamalielis educatus. Nam Hebræas literas laudi ducit, & donū Spiritus esse dicit. Quapropter etiam ad Timotheum scribens de ipsis, dicit, A iuuentute sacras literas didicisti. Insuper autē appositus his qui ex Græcorū poetis ac rhetoribus originē traxerunt, Omnibus uobis plus linguis loquor, inquit, ut ostēdat se etiam Græcæ eruditionis excellens experimētum habuisse. Nā et stilus ipsius indicat ipsū in primis disciplinis uersatū esse, cui nō potuerunt Epicurei ac Stoici resistere, subuersi per lectā ab ipso sapienter aræ inscriptionē, quæ ignoto Deo inscripta erat, de quo statim interpretans dixit, Quem ignorātes colitis, hunc ego annuncio uobis. Et ipse rursus alibi confirmat, dum ait, Dixit quidā p̄p̄rius ipsorū poeta, Cretēses semper mēdaces, male bestiæ, uētres pigri, per quæ uerba Epimenidē indicat ueterē philolophū, & templi Mithræ siue Solis apud Cretēses sacerdotē. Ex quo etiā Callimachus Libycus testimoniū protulit, falso de Ioue dicēs:

Ara Dei ignoti.

Callimachus uersus.

Cres semper mendax, tibi qui rex magne sepulchrum
Erexit, quum non sis mortuus, ipse perennis.

Et uides quomodo de linguis sanctus Apostolus narrat: Sed uolo quinque uerba in Ecclesia mente mea, hoc est per interpretationē loqui. Sicut, p̄pheta in Spiritu sancto præsupposita in mentem, per prophetiā proferens in lucē, prodest auditoribus: sic etiā ego, inquit, loqui uolo in aurē Ecclesiæ, & ad edificationē, & non per fastū Græcæ ac Hebrææ linguæ meipsum qui gnarus sum ædificare, & nō Ecclesiā, per linguā quam scio. Tu uero ô Marcion apposuiti Propter legē: uelut Apostolus dicat, Volo quinq̄ uerba in Ecclesia loqui propter legē. Reuerere Babilō secunda, et noua Sodomorū multiplex mixtio, usquequò cōtines linguas, usq̄ quò audes incessere eos quos nulla iniuria afficere potes: Queris enim uiolare angelicas uirtutes, eticiens uerba ueritatis

ritatis ab Ecclesia, dicens ad Loth sanctū, Educito uiros. et quod moliris, contra te ipsum moliris. Verba autē ueritatis nō eticiēs, sed te ipsum conculcabis in cæcitate, & in nocte tenebrosa degis, palpatione quærens ostiū, & nō inueniens, donec exortus fuerit sol, et uideris diem iudicij, in quo etiam ignis occurret tuæ mendacitati. Hic enim te expectat, uelut uides. Neq̄ enim habetur apud Apostolū, propter legē, & à te hoc excogitatum est. Si uero etiam dixisset Apostolus propter legem, concinnē dixisset Domino suo, non ut dissolueret legem, sed ut impletet. Schol. xiiii. In lege scriptū est, In alijs linguis, & labijs alijs loquar ad populū hunc. Confut. xiiii. Si non impleuisset Dominus ea quæ in lege prædicta sunt, quid erat opus Apostolū commonefacere de his quæ ex lege in nouo Testamento impleta sunt? uelut etiam Saluator ostēdit, quod ipse erat qui et in lege tunc loquutus est, et minas ipsis intentauit, dicēs: Quapropter indignatus sum generationi huic, et dixi, semper hi errant corde. Et iura ui, si introibunt in requiē meam. Quare etiā in alijs linguis promisit se loquuturū esse ad ipsos, uelut etiā loquutus est, & non intellexerūt. Hoc enim discipulis suis dicere reperitur, Vobis data sunt mysteria regni, illis autē in parabolis, ut uidētes nō uideant, &c. Vbiq̄ igitur quū ea quæ ex ueteri Testamento sunt, impleantur in nouo, omnib. manifestū est, quod nō alterius atq̄ alterius Dei sunt, sed eiusdē ambo Testamenta. Schol. xv. Mulieres in Ecclesijs sileant, non enim permissum est ipsis loqui, sed subditæ sint, uelut etiā lex dicit. Confut. xv. Si secundū legē ordinat sanctus Apostolus Dei bonam disciplinā sanctæ Dei Ecclesiæ: nō inordinata est lex, à qua bonā disciplinam transsumit. Neq̄ alieni Dei lex est, quæ mulierē uiro subiecit. cōplacet enim hoc etiam Apostolo in Ecclesiæ statutis, uelut ait, quemadmodū etiam lex dicit. Vbi autē dixit hoc lex, q̄ in eo quod dixit Deus statim ad Euam, Ad uirū tuum refugiū, & ipse tibi dominabit. Nam etiam si in alijs locis idem sit, tamen hic principiū est. Si itaq̄ ab eo tēpore subdita est mulier uiro, ex Dei præcepto: consēquēter etiā Apostolus subiicit hanc, ita ut non aduersetur Deo qui hominē uirum et mulierem fecit, et ipse eadem iubens penitus ostendit, quod eiusdē Dei hoc præceptū est, cuius etiam lex erat, et totum uetus Testamentū, itemq̄ nouū, hoc est ambo Testamēta, quæ & tunc & nunc mulierē uiro subiiciūt, propter piam et bonā disciplinā. Schol. xvi. De resurrectione mortuorū. Notum autē uobis facio fratres Euangeliū quod annūciaui uobis. Et, Si CHRISTVS non resurrexit, uana est, & c. Sic prædicamns & sic credidistis, quod CHRISTVS mortuus est, & sepultus, & resurrexit tertia die. Quū autē mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Deuorata est mors in uictoria. Confut. xvi. Si annūciauit, & ipsum rursus notū facit: nō aliunde est Euangeliū, neq̄ alia noticia post unā, et illud in quo colloquū per quatuor Euangelia et Apostolos, ut redarguat Marcionē qui post tot annos uenit, post tēpora Romani episcopi Aniceti appellati, qui nonus fuit ab obitu Petri & Pauli Apostolorū. Quapropter Aniceti muniēns nos idē Apostolus dicit, Etiāsi nos aut angelus de cœlo, annūciauerit uobis aliud Euangeliū præter hoc quod accepistis, anathema sit: cognoscēs in spiritu, quod Marcionē & assectæ eius puerfuri essent uia probē fundatā. Vnde nō amplius dixit, Annuncio uobis, sed notū facio uobis Euangeliū, quod nō aliud est q̄ quod iam annūciaui uobis, de quo uos cōmonefacio, notū uobis facio qua ratione annūciaui uobis euangeliū, si tenetis, nisi frustra credidistis. Si enim nō tenetis uelut prædicauit uobis, absque hoc frustra credidistis. Annūciaui em̄ uobis, quod CHRISTVS mortuus est pro peccatis nostris secundū scripturas, et quod tertia die resurrexit secundū scripturas, et nō secundū fabulā, neq̄ secundū doctrinā eorū qui à seipsis dicturi sunt quæ nō sunt scripta. Nam Iudei à seipsis dicūt eum nō resurrexisse. Marcion autē et alij dicūt à seipsis, in apparentia passum ac sepultū esse. Ego autē secundū scripturas munio uos. statim enim infert dicēs: Sic prædicamus, et sic credidistis, quod CHRISTVS mortuus est, & sepul-

Anicetus Romanus episcopus, nonus à Petro.

& sepultus, & resurrexit tertia die. Et mox, Si mortui non resurgunt, neque CHRISTVS resurrexit: et si CHRISTVS non resurrexit, uana est predicatio nostra. Et post hec omnia, Oportet enim mortale hoc induere immortalitate, et corruptibile hoc induere in corruptibilitate. Et non dixit, mortale hoc capere immortalitate, aut corruptibile hoc capere siue suscipere incorruptibilitate. Quod est autem mortale, quam corpus, quod non solum suscipit in seipso immortalitate, sed etiam habitatione excipit: & indutura est immortalitatem, non corpore abiecto, & anima non moriente, immortalitate induent: sed mortali induente immortalitate, et corruptibili incorruptibilitate, hoc est ipso corpore. Ipsius enim mors est & corruptio temporaria, propter solutionem illatam ipsi per Adae inobedientiam. Quod autem de perficiendis in ipso beneficentibus per promissionem dicit, indicat per hoc quod dicit: Tunc fiet sermo qui scriptus est, deuorata est mors in uictoria. quo significet, tunc futuram mortuorum resurrectionem. Nam deuorata est mors partim in CHRISTI resurrectione & eorum qui cum ipso resurrexerunt. Resurrexerunt enim multa corpora sanctorum, sicut dicit Euangelium, & ingressi sunt cum ipso in sanctam ciuitatem. Tunc autem in uictoria deuoratur, quando ab omnibus uniuersaliter euanescit.

Ex Epistola ad Corinthios secunda, quae tertia est apud Marcionem, uerum immutato ordine, eo quod prima apud ipsum locata est ad Galatas.

Schol. I. Quotquot enim sunt promissiones Dei, in ipso ipsum etiam, quapropter & per ipsum, Amen Deo. Confut. I. Aperi oculos tuos, et saluare o Marcion. Si uero tu non amplius potes, mortuus es enim, hi qui a te decepti sunt, aperiant oculos suos, et fugiant a te, uelut ab horrendo reptili, et accedentes corruptente. Si enim quotquot sunt promissiones Dei, in ipso etiam sunt, promissiones autem Dei nouit Apostolus per legem & prophetas: ergo in CHRISTO, ipsum etiam promissionum complementum confirmabat. Non igitur alienus est CHRISTVS a ueteri lege, & prophetis, neque a Deo qui loquutus est in lege, et in CHRISTO promissiones impleuit. Immo neque contra rarius est CHRISTVS Deo, qui legem dedit & prophetas. Nam eo quod in ipso promissiones promissae fiunt, ideo inquit, & per ipsum, Amen Deo. Ita ut Deus quidem pater promiserit, CHRISTVS autem confirmet, & Dominus Amen ipsum sibi uendicet per ipsum, in his quae per ipsum promissione confirmata sunt, quam pater ipse in lege loquutus sit, et in Euangelio credentibus, salutaria donauerit per ipsum CHRISTVM dicentem, Etiam pater, quia sic fuit bona uoluntas coram te. Schol. II. Non enim nos ipsos predicamus, sed CHRISTVM IESVM, nos autem seruos uestros propter IESVM, quoniam Deus est qui dixit, e tenebris lucem illucescere. Confut. II. Non predicant seipsos Apostoli, sed IESVM CHRISTVM Dominum. Quapropter non est haeresis, neque Ecclesia nomine Apostolorum predicata. Nunc enim audiimus Petrinus aut Paulinus, aut Bartholomaeus, aut Thaddaeus. Sed ab initio una predicatio omnium Apostolorum, non seipsos predicantium, sed CHRISTVM IESVM Dominum. Et ideo nomen quoque Ecclesiae omnes unum indiderunt, non de seipsis, sed Domini ipsorum IESV CHRISTI, qui ab Antiochia ceperint Christiani uocari, hoc est una sola catholica Ecclesia, non aliud quid habens, sed Christi Christianorum Ecclesia existens, non Christorum, sed Christianorum: illo quidem uno existente, his uero ab uno Christianis appellatis. Post hanc uerum & ipsius praedicationes, omnes non amplius eiusdem formae apparatus, per apposita nomina Manichaeorum & Simonianorum & Valentinianorum, atque Ebionaeorum. Ex quorum numero & tu Marcio unus es, & tuo nomine cognominati sunt qui a te decepti sunt, uelut qui seipsum predicasti, & non CHRISTVM. Deinde uero inquit, Deus est qui dixit, e tenebris lucem illucescere. Deus autem qualis est ille unus: qui in propheta ostendit ex CHRISTO illuxit in cordibus nostris, qui aliquando gentes et simulachrorum cultores eramus, nunc autem Deum cognouimus, qui tunc in propheta promissit, lucem suam in mundo

Christianorum una appellatio

illucescere, uelut qui non alienus sit a ueteri & nouo Testamento: quemadmodum non bis mos est persuadere te o Marcion, ex his quas scriptas habes Euangelij reliquijs, et non a te seduci. Schol. III. Habentes autem eundem spiritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur. Rescudit, iuxta id quod scriptum est. Confut. III. Non dabitur tibi locus, quaecumque tandem ausus fueris. Etiam si enim excideris, iuxta id quod scriptum est, apparet tamen praescriptae dictionis consequentia. Nam ab hoc, Credidi, quapropter & loquutus sum: statim aequalia inferens Apostolus dixit, Habentes eundem spiritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur. Omnibus autem manifestum est hoc, quod in centesimo decimo quinto psalmo, qui alleluia inscriptionem habet, & ex libro Davidis est, & ab ipso uaticinante praedictus est hic sermo, Credidi, quapropter & loquutus sum: scriptus est. Unde etiam Apostolus dictum accepit, & similiter dixit, Credimus & nos, quare etiam loquimur, quum unus sit de numero Apostolorum. Unde non dicit, Credidi, quare etiam loquutus sum: sed Credimus nos, quare etiam loquimur, quo seipsum cum alijs Apostolis coniungat. & dicit, Habentes eundem spiritum, ut ostendat spiritum qui in Dauid loquutus est, eundem esse & in Apostolis. A quo sane tunc ille uaticinans credidit, in quo spiritu etiam ipsi existentes credunt & loquuntur. Multa autem est iniuria, & ut ita dicam, praerogatiua sententiarum. Quum enim Apostolus unum & eundem spiritum dicat, quomodo Marcionis demencia confitens hunc sermonem, audeat dicere sanctum Apostolum dixisse, alium esse spiritum qui tunc fuit, & alium in Apostolis?

Ex epistola ad Romanos quarta: sic enim apud Marcionem habetur, ut nihil rectum apud ipsum sit.

Schol. I. Quicumque inique & sine lege peccauerunt, inique etiam & sine lege peribunt. Et quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auidores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Confut. I. Si qui sine lege peccauerunt, sine lege etiam peribunt, lex est salutis causa si seruetur, & non sinit seruantes ipsam perire. Et si qui per legem peccauerunt, per legem iudicabuntur. Ergo iudex est lex transgressionum, non perditionis, sed iusti iudicij, sancte iudicans transgressores. Non enim audiores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Si enim lex facta iustificat factorem, non mala est lex, neque iniusta, propter quam hi qui faciunt legem, iusti fiunt. Ex lege autem est & fides in CHRISTVM praedicta, sine quo nemo iustificabitur. & in quo qui credidit, iuxta praedictum legis testimonium, non potest rursus iustificari, quum uelut complementum sit Christus legis, iuxta id quod ab Apostolo dictum est: Complementum legis Christus ad iustificationem: ostendit enim quod sine lege & Christo, non est iusticia. Neque enim Iudaei sine Christo iustificabuntur, qui non acceperint Christum. Neque tu Marcion iustificaberis, abnegans legem. Schol. II. Circumcisio quidem iuuat, si legem feceris. Si uero transgressor legis fueris, circumcisio tua preputium facta est. Confut. II. Si pronunciat sanctus Apostolus circumcisionem prodesse, quis in his quae profunt uituperium fecerit: nisi sane quis serpenti similis fiat. Huic enim similis es o Marcion, nam et ille peruertens a Deo dicta, persuasit Euam, dicens: Non morte moriemini. Legem enim circumcisioni colligauit, & circumcisionem legi convenientem ostendit. & eiusdem Dei preceptum esse indicauit, qui & circumcisionem aliter quando dedit, & legem in auxilium tulit, a qua Christus creditus perfecte & loqui & facere credentibus exhibet. Schol. III. Habentem formationem cognitionis ac ueritatis in lege. Confut. III. Si cognitio formationem habet, a formatione uero species apparet, Apostoli autem qui cognitionem & ueritatem habent, itidemque ipsorum discipuli, nouerunt a formatione legis speciem se acquisiuisse, hoc est cognitionem et ueritatem. Non ergo aliena est lex a cognitione & ueritate. Nam per formationem in ipsa cognouerunt praedicatores ueritatis cognitionem & ueritatem. Schol. IIII. Adhuc enim Christus quam nos esse debiles adhuc iuxta tempus, pro impijs mortuus est. Confut. IIII. Vox adhuc,

& mortuus est: non apparentiæ, sed ueritatis significatiua est. Si enim apparentia erat, quid opus erat dicere adhuc: quum CHRISTVS possit semper & nunc in specie apparere, & non dici, adhuc quum nos essemus debiles. Nam per adhuc, tunc ipsum mortuum esse expressit, & quod iustificauit per mortem, ut non amplius opus habeat mori pro peccatoribus semel mortuus, & per seipsum non amplius moriens. Schol. v. Quare lex quidem sancta, & præceptum sanctum ac iustum & bonum. Confut. v. Consentit & suffragatur legi, quod ipsa iusta est, & præcepto itidem in ipsa expresso, tribus testimonijs hoc munens, sanctum ipsum dicens & iustum ac bonum, ut redarguat te o Marcion, & nos doceat sancti esse legem, cuius etiam præceptum sanctum, & ipsum sanctum esse ac bonum. Quapropter quum sit boni præceptum, bonum uocatur: & quum sit sancti, sanctum est: & quum iustum sit, iusti præceptum uocatur, quum unus sit & tunc & nunc, qui est sanctus & iustus & bonus. Quapropter etiam præceptum ipsius, & tunc & nunc, in lege & in nouo Testamento, sanctum est & iustum & bonum. Schol. vi. Ut iustificatio legis impleat in nobis. Confut. vi. In Apostolis et in nobis iustificatio legis impletur. Quomodo audes tu o Marcion dicere, legem alienam esse ab Apostolis Dei, qui secundum legis complementum iustificantur. Schol. vii. Finis enim legis Christus ad iusticiam omni credenti. Confut. vii. Si ad iusticiam uenit Christus omni credenti, ita ut lex non perficiatur, nisi Christus perficiat suapresentia: non ergo perficietur o Iudæi in lege manentes, nisi Christum qui aduenit, credentes in ipsum susceperitis. Imò neque tu o Marcion saluari poteris, in Christo prædicationis principium ac radicem reiiciens, hoc est legem, ex qua Christus cognitus perficit eum qui legem non abominatur, uelut quæ aliena sit à Christo. Schol. viii. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Confut. viii. Si per dilectionem proximi lex impletur, non aliena est à Christo & Deo patre Domini nostri Iesu Christi & Dei ipsa lex, quæ proximum diligere iubet, quia Deus caritas est. Et omnia quæ ab ipsa prædicantur, similiter semper prædicantur, & tunc & nunc, & in ueteri & nouo Testamento.

Ex Epistola ad Thesalonicenses prima, quæ quinta Marcioni est, octaua uero apud Apostolum, quum omnia peruerse Marcion ex ipsa habeat, nihil appositum. Similiter item ex secunda ad Thesalonicenses, sexta apud Marcionem, nona uero apud Apostolum, rursus nihil appositum, quum similitur omnia in ipsa à Marcione sint peruersa.

Ex Epistola ad Ephesios, septima apud Marcionem, quinta apud Apostolum, hæc sunt.

Schol. i. Mementote quod uos quondam gentes, qui uocabamini præputium, ab ea quæ uocabatur circumcisio in carne per manum facta: eratis tempore illo siue Christo, ab alienati à conuersatione Israel, & alieni à Testamenti promissionis, spem non habentes, & impij in mundo. Nunc autem in Christo Iesu uos, qui aliquando eratis procul, facti estis propinqui in sanguine ipsius. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, &c. Confut. i. Memoretote, temporis speciem significat: & qui uocabamini ab ea quæ uocabatur, rerum formas indicat, itemque uox in carne: quo ostendat figuram in carne expectantem spiritus tempus, ut perfectiora ex figura indicet. Sine Christo enim, à conuersatione Israel ab alienatum erat præputium, ab alienatum autem, alienum erat à promissione et Testamento. Et qui ab hoc origine trahebant, spem non habebant, sed impij & sine Deo erant in mundo, uelut ostensum est ex Apostoli uerbis. Verum tu Marcion neque uides, neque audis, alioqui intelligeres quantorum bonorum causam sanctus Apostolus legem dicit, his qui in lege illo tempore uixerunt. In Christo enim Iesu hi qui aliquando erant procul, nunc propinqui facti sunt, in sanguine ipsius. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum. Si autem utraque unum fecit, & non alterum sustulit, alterum constituit.

ergo

ergo neque prius illud alienum est ab ipso, neque posterius diremit à primo, sed ambo in unum collegit, non simpliciter, non in apparentia, sed euidenter in sanguine suo, uelut certa Apostoli indicat doctrina. Schol. ii. Quapropter dicit: Surge qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. Confut. ii. Unde habet Apostolus hoc, Quapropter dicit: Imò ex ueteri, uelut manifestum est, Testamento. Hoc autem habetur apud Heliam, unde autem origine trahebat Helias: Imò unus erat ex prophetis qui secundum legem uixerunt, à lege et prophetis origine ducens. Si autem in Christo uaticinatus est, Surge qui dormis, & surge ex mortuis, et illucescet tibi Christus: ergo exemplar per Lazarum & alios impletum est, de quibus idem dubitabant, Martha et Maria dicentes, Iam olet, quartanarius est: et principis synagoga amici dicentes, Ne uexetis magistrum: & ipse dixit, Ne timeatis, non enim mortua est, sed dormit. Clare enim ab eo tempore prædicatione dicebat resurrectionem per CHRISTVM fore, & potestatem facilitatis ostendebat, quo potentiam CHRISTI indicaret. quod uelut homini facile est non mortuum, sed dormientem per uocem excitare: sic etiam CHRISTO promptissimum erat dicere, Lazare ueni foras. & hoc, Cumi cumi talitha, hoc est, Surge puella. Et per manifestas demonstrationes significabat sermo ille uocationem nostram, à mortuis operibus & somno graui excitantem nos CHRISTVM, qui aliquando dormiuimus: & illuminantem nos per uocationem, quæ fuit secunda coniunctio. Quod uero perfectum est et uniuersale, id expectatur, quando idem qui dicit, Ego sum resurrectio et uita, & omnes uocabit, & corpore atque anima excitabit, & illuminabit in futuro suo aduentu. Schol. iii. Huius rei gratia relinquet homo patrem ac matrem, & adhærebit uxori, & erunt duo in carne unam, citra uocem, uxori. Confut. iii. Demonstratum est sæpe, non aliena esse ea quæ sunt in lege ab his quæ Apostoli docent. Et quamuis tu o Marcion, rescideris uocem uxori: tamen ex hoc, Erunt duo in carne unam, uniuersa malicia tua manifesta erit.

Ex epistola ad Colossos, octaua Marcioni, apud Apostolum uero loco septima sita.

Schol. i. Ne igitur quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte festiuitatis, aut non uilium, ac sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarum. Confut. i. Nusquam subsidet umbra o Marcion, quam à corpore: & corpus non potest esse, umbra ab ipso non apparente. Unde credere debent qui à te decepti sunt, per eas quæ adhuc apud te seruantur ueritatis diuinarum scripturarum reliquias, quod à futuris quæ reuelabuntur bonis, non aliene erant iustificationes tunc temporaliter receptæ, de cibo & potu, & parte festiuitatum, & nouiluniorum ac sabbatorum. Quorum bonorum umbræ erant prædicta illa, per quas umbras corpus apprehendimus instantium bonorum, in lege quidem umbratili pictura expressorum, in CHRISTO autem perfectorum.

Ex epistola ad Philemonem nona.

Sic enim apud ipsum habetur, apud Apostolum uero ultima est. Verum in quibusdam exemplaribus decimateria est, ante eam quæ ad Hebræos scripta est, locata. Alia uero exemplaria habent eam quæ ad Hebræos scripta est decimam, ante duas ad Timotheum, & ad Titum, & ad Philemonem. Omnia autem exemplaria salua & uera eam quæ Romanis missa est, primam habent: non uelut tu Marcion primam locasti eam quæ ad Galatas scripta est. Ex hac itaque epistola ad Philemonem nihil appositum, eo quod penitus peruersa apud ipsum habetur.

Ex epistola ad Philippenses decima.

Sic enim apud Marcionem habetur ultima & decima, apud Apostolum uero sexta, similiter nihil excerpimus, eo quod peruersa apud ipsum habetur. Atque sic completa est compositio reliquiarum Marcionis ex Euangelio secundum Lucam & Apostolo seruatarum: ex quorum ab ipso receptorum uerborum argumento, nos ea quæ contra ipsum sunt, delegimus, ac confutationes appositum. Apposuit autem in proprio Apostolico appellato, etiam eam quæ ad Laodicenses scripta est.

Apostolicus liber Marcionis

Ex epistola ad Laodicenses.

Schol. i. Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus. Confut. i. Concinnè ad epistolam ad Ephesios, etiam hæc contra te o Marcion testimonia ex epistola ad Laodicenses collegisti, ut in fine conclusionis legentes quæ apud te sunt, et cognoscentes sententiam tuam, discamus, ac condemnemus tria principia principium non habentia, & differētias inter se habentia per te alieno modo excogitata. Non enim sic habet sancti Apostoli tractatio, & secuta prædicatio, sed aliter, præter tuum figmentum. Clare enim dixit unum Dominum, unam fidem, unum baptisma, unum Deum, eundem patrem omnium, eundem super omnia & in omnibus, per legem & Prophetas, & in omnibus Apostolis, & in his qui deinceps sequuntur. Hæc quidem est nostræ speculationis compositio, in prædictis excerptis ex scriptura quæ adhuc apud Marcionem seruat, à nobis facta. Ad quorum delectionem si quis respexerit, mirabitur magnificas Dei dispensationes, quum singulæ res per testimonia quædam confirmantur ac stabiliantur, prout nudo modo Deus hic largitus est nobis per suam, uelut dixi, dispensationem coniungere, ita ut septuaginta quidè & octo testimonia ex Euangelio, quadraginta uero ex Apostolo produxerimus, quæ apud ipsum adhuc in hunc diem seruantur et habentur, ut ex toto sint testimonia centum & decem & octo, quæ omnia ipsius Marcionis sententiam impugnant. Etiam si hoc postremum ex alia supersua extra Euangelium & Apostolum posita epistola producat. Non enim uisum est miserum Marcioni, hoc testimoniū ex epistola ad Ephesios citare, sed ex epistola ad Laodicenses, quæ non est in Apostolo, atque hæc sanè testimonia quum stolidi illa bestia & in multis miserè lapsa non legat, non uidet utique euerisionem sui ipsius in singulis palam fieri. & nemo de hoc miretur. Quomodo enim hic qui profitetur se habere aliquid Euangelij & Apostoli, non uel pauca Scripturæ uerba seruare possit: Nam quum totum corpus, ut ita dicam, diuinæ scripturæ integrum seruetur, quale membrum repererit mortuum iuxta suam sententiam, ut mendacium contra ueritatem introduceret: Verum ut ita dicam, detruncavit, & mutilatione facta, multa membra resecurit, quædam uero apud se retinuit. Sed & ipsa retenta adhuc uiuentia mortificari non possunt, uerum illic manet utilitatis significatio, etiam si multipliciter apud ipsum concisa fuerint. Ceterum post hæc omnia amplius mentionem faciemus, quomodo quidam ex ipsius Marcionistis ad profundam blasphemiam delapsi, & ex sua diabolica doctrina attoniti penitus facti, ne nominis quidem Domini nomenclationem facere uoluerunt. Et alij ex ipsis effreni lingua deitatem ipsius auersantes, nomen generationis ex supernis uituperare non uerentur. Quidam enim ipsorum ausi fuerunt dicere, ipsum Dominum esse filium diaboli, omni pudore excluso. Alij uero non, sed iudicis & opificis. & ipsum quum magis misericors esset ac bonus, reliquisset proprium suum patrem infernè, opificem uidelicet, ut aliqui dicunt: aut ut alij, diabolum: sursum uero accurrisset ad bonum Deum in innominatis locis constitutum, & ipsi adiunctum esse, missum autem ab ipso in mundum, & aduersus proprium patrem CHRISTVM uenisse, & dissoluisse omnia ipsius quæ naturalis eius pater sancierat, siue ille qui in lege loquutus est, siue ille maliciei Deus qui ab ipsis in tertio principatu locatur. aliter enim atque aliter de hoc sentiunt, uelut dixi. Hæc autem omnibus ratione præditis manifesta sunt, quod immundi spiritus est hæc sapientia ac doctrina: & neque opus erat de hoc argumento respondere, aut confutationem producere, quum ipse Marcion palam per omnia uitæ suæ obliuionem induxerit. Deprehendens enim ab omnibus prudentibus maledica eius uanitas, et temeraria perditionis operatio. At quandoquidè consueuimus non sinere spinarum locum, sed excindere per macherā Dei, quæ omnem ancipitem gladium excedit, penetratque usque ad partes animæ ac spiritus, iuncturasque ac medullas, uelut scriptum est, pauca etiam in hoc dicere

dicere, non cunctabimur. Primum equidè, Quod si bonus ex malo genitus est, non amplius principiorum ratio consistet. Potest enim & ipse pater si malus est, quod absit, imò bonus est, mutare mentem, uelut qui ab ipso genitus est, mutauit. Deinde uero, Si omnino uenit unigenitus ut homines saluaret, & latronem in paradysum introduceret, & publicanum à telonio ad penitentiam uocaret, et scortum quod ungebat ipse pedes à malicia curaret. Si uero etiam bona facit Deus, bonus est, & misericors. Multo igitur magis oportebat ipsum erga proximum suum patrem misericordiam suscipere, & ipsum primum ad salutem transponere, ut ubi primum patrem suum immutasset, perfecte ostendat perfectam bonitatem, patris sui miseratus, uelut scriptum est, Ut bonum faciamus primum in fidei consortes, quanto magis ut misereamur patrum nostrorum: Sed & adhuc aliud est quod apposui huc ad Marcionem confutandum. Siquidè unus est filius, & ad alterum confugit, haudquaquam fidelis apud alterum suscipietur. Qui enim conscientiam erga proprium suum patrem non custodiuit, is neque apud alterum fidem reperiet ex his quæ ab ipso antè facta sunt. Sed & aliter rursus o Marcion, ob penuriam eius qui mitteretur, non potuit supernus Deus saluare eos qui ab ipso saluantur, et quorum ipse per CHRISTVM misericors est. Si enim non aufugisset (iuxta Marcionis sententiam) CHRISTVS ad supernum Deum, non habuisset bonus ille Deus quem misisset, nisi CHRISTI pater in offensione erga proprium filium suum fuisset, uelut Marcion dicit. Et adhuc aliter, Si opificis filius est, aduersatur autem opificio, & patris operi, primum quidem ubi uenisset in mundum, debuisset homines exterminare, ut destrueret opus à proprio suo patre factum, uelut aduersarius paternæ affectionis existens. Aut rursus, ubi accepisset uirtutem sanationis & curationis ac salutis, debuisset erga proprium suum patrem præ omnibus humanitatis officium ostendisse, et primum persuasisse patrem suum ad ipsius bonitatem suscipiendam, ut salutis humane una & eadem bonitas esset. Verum non sic se habet res, uelut uanus ac fabulosus illius sermo tradit. Neque enim tria sunt principia, neque alius CHRISTI pater, neque maliciei est soboles, absit. Dicit enim, Ego in patre, & pater in me. Et si quidem falso dicit se patrem habere, non potest spurius ipse pater in ipso esse, neque ipse in patre. Qui uero patrem suum secundum naturam semper bonum & semper Deum, et omnium opificem qui in ipso et cum ipso est, docet ac uere predicat, is est qui contra Marcionem minas recenset, dum dicit: Qui non honorat Filium uelut honorat Patrem, ira Dei manet super ipsum. Iam uero in multis testimonijs ostendimus, unum esse Deum patrem Domini nostri IESU CHRISTI, qui bonus est, & bonum genuit: charitas est, et charitatem genuit: fons est, & uitæ fontem genuit. apud te enim est fons uitæ, inquit Scriptura: ueritas est, et ueritatem genuit: lux est, et lucem genuit: uita est, et uitam genuit: sine principio, sempiternè et sine tempore. Et confutatus est per omnia Marcionis error. Quum itaque hæc sic habeat, & subuersio impostoris illius per multam ac ueram confirmationem ex Dei auxilio à nobis perfecta sit, & hæc nunc uelut magna aspis per minime mendacem Saluatoris sermonem conculcata sit: ipse enim dixit, Dedit uobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem uirtutem inimici: rursus ad consequentia transeamus, & aliarum sectarum uanam sapientiam consideremus ac confutemus, Deum auxiliarium in omnibus inuocantes.

Contra Lucianistas, hæresim XLIII.

Lucianus quidam antiquus, non is qui nunc temporibus. Constantini senis uixit, quem uidelicet Ariani inter testes citant. Erat enim etiam hic Lucianus, recens inquam, Ariani hæresi addictus, de quo postea in ipsius subuersione dicemus. Nunc autem ad dictum antiquum Lucianum sermonem dirigimus. Hic enim prædictum Marcionem insequutus, & ab hoc se dissecans, etiam ipse congregationem sibi ipsi fecit, & hæresim erexit, à quo Lucianistæ antiqui sunt appellati. Per omnia igitur secundum Marcionem dogmata profert. Quibus etiam utuntur ipsius cõplices, uelut fama ad nos pertulit. Nam quum antiqui hi sint, & citius extincti, difficilis fuit nobis, uelut uerè uidere est, de ipsis

de ipsis perscrutatio. Quæ uero ex parte de ipso cognouimus, hæc sunt. Postquã affirmavit aliũ quidem opificẽ & iudicem et iustũ, alium uero bonũ similter, & alium malum: uult quoq; testimonijs uti quibusdã secundum Marcionẽ, iuxta suam opinionẽ ex prophetarũ Scriptura, nẽpe: Vanus qui seruit Domino. Et quod dictũ est: Resisterunt Deo, et saluati sunt. Postremũ autem hic præter magistri sui doctrinã, nuptias abnegat, & castitatẽ exercet, nõ propter castitatẽ, sed ut reprobet opera opificis, docẽs non coniũgi nuptijs, à quibus nuptijs abundantia (inquit) per puerorũ generationẽ oboritur in mundo ipsi opifici, ad oppositionẽ opulentie opificis ac creatoris per puerorũ in mundo generationẽ. Deprehendẽ autẽ facile talis, et coarguetur, ex iam facta oppositione aduersum præceptorẽ eius, quũ per longũ fecerimus nos cõtradictionẽ aduersum ipsum, & euerisionẽ, in quibus & quot concordat Euangelium ueteri Testamento, & quod ipse Dominus noster cõfiteretur creationẽ mundi esse suam propriã, et Saluatoris esse creationẽ, ut in summa principalissimo quodã dicto declarẽ, apud sanctum Ioannẽ habetur: In principio erat uerbũ, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbũ, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil quod factũ est, &c. Sed et talis statim subuertet. Nam etiamsi uelit dicere, quod oppositionis gratia et destructionis eorũ que hic ab opifice dicta sunt, nuptiarũ coniũctio ab ipso reprobãt, ut ne opificẽ adiuuent, sed ab opere opificis penitus abstineant: quomodo nõ temerariũ & deprehẽsu facile, et ex procliui confutabile est argumentũ: Ecce enim à creatione et opificio opificis, tum cibus, tum potibus utitur impostor ille ac circulator, & aliter nõ potest effugere, et nõ his uti. Deus enim uniuersorũ dominus et opifex, omniũ curam gerens, & super malos et bonos oriri facit solẽ suum, & super blasphemãtes ipsum, & super glorificãtes mittit pluuiã suam. & omnes nutrit, nõ temerario quodã & stupido decreto, sed ob ultionẽ ab ipso decretã in futuro iudicio, longanimitatẽ habens, & p̃p̃rijs decretis ac sapientia omnia gubernans, uelut decet ipseus erga omnes utilitatẽ, quo hi qui p̃enitentia egerũt, obliuionẽ malorũ ab ipso adepti, salutẽ consequant. Si uero permanerint in suis blasphemis opinionib. & uanis persuasionib. non ex Deo ipsis datis, tunc post discessum ex hac uita, libero arbitrio nõ amplius in ipsis permanente, neq; propter indignationẽ, tunc futurum iudiciũ, neq; uelut in ira inferens futura. Omnia enim præuaticinatus est propter deitatẽ suam non intra affectus contentã, sed prout unusquisque in detrimentum suum quid operatus, sibiipsi causa mali fuit, ita ut Deus insons sit nostræ præuaticationis, & ex hac futuræ contra nos condensationis. In omnibus igitur etiam hic deprehẽdetur prioribus & posteriorib. sectis immixtus, ex numero filiorũ perditionis existens, declarante ueritate, & luce Euangelij clarẽ omnem orbem terrarũ illustrante, ac seruante filios ueræ fidei in ueritate. Proinde uelut qui ex breui & arcto scopulo serpentẽ prominentem, per paruũ quoddam instrumẽtum sustulimus, hoc enectõ relicto, consequenter ad reliquas pergamus, iuxta nostrũ promissum, auxilio Dei assumpto, ad ueritatis ipsius declarationẽ ac confirmationẽ.

Contra Apelleianos, hæresim XLIII.

Predicto Luciano succedit Apelles, nõ sanctus ille qui ab Apostolo cõstitutus est, sed alter, ex quo Apelleiani appellati sunt: qui et ipse condiscipulus Luciani fuit, et prædicti Marcionis discipulus, ut sic uelut una radice multarũ spinarum propaggines exortẽ sint. Ceterũ hic alia præter illos docere uult, & cõtra præceptorẽ suum & cõtra ueritatẽ seipsum armauit, quo etiam ipse scholam erroneorũ hominũ sibiipsi congregaret. Non ita, inquit, est, sed errauit Marcion: ut dementia undiquaque seipsam redarguere, & iniquitas seipsam cõterere uideatur, & contra seipsam subuersionẽ excitare, quũ ueritas semper sit firma, & non opus habeat auxilio, sed per se consistat, et à Deo qui reuera semper est, cõfirmet. Proinde prædictus hic Apelles et qui eũ sequunt, Non tria (inquiunt) sunt principia, neque duo, uelut Luciano et Marcioni uisum fuit: sed

sed unus est Deus bonus, et unum principium, et una uirtus innominata. Cui uni Deo, siue uni principio, nihil curæ est de his quæ facta sunt in hoc mundo. Verũ idem sanctus & bonus Deus in supernis, aliũ Deum fecit. Hic uero factus alius Deus, creauit omnia, cœlũ & terrã, & omnia quæ in mũdo sunt. Eualit autẽ non bonus, & quæ ab ipso facta sunt, inquit, nõ bene facta sunt, sed secundũ malam ipsius mentẽ ab ipso creata sunt. Quis uero tolerabit tales sermones, & nõ potius deriserit eiufmodi uanũ laborem: Nam iuxta duos modos comperitur non cõuenienter tali opinione uti, & ob id ad ipsum uelut ad presentẽ dicam. Dic mihi õ bone, cõcedes enim õ Apelles, aut Deũ ignarum futurorũ fecisse Deum quẽ dicis, aut creaturas bene factas esse: et erit omnino supernus Deus ipse opifex, qui fecit unũ, qui omnia fecit. Et non amplius erit causa ille qui creaturas fecit, sed supernus Deus qui creatorẽ fecit, idem omniũ opifex existit. **CHRISTVM** porrõ uenisse dicis ob extremos bonos, qui filius sit superni boni Dei, & sanctũ ipsius Spiritũ similter ob salutem eorum qui ad cognitionẽ ipsius ueniunt: et ubi uenit nõ in apparentia cõparuisse, sed in ueritate carnẽ accepisse, nõ à Maria uirgine, sed uerã quidem habuisse carnẽ et corpus: neq; à semine uiri, neq; à muliere uirgine, sed habuit carnẽ uerã hoc modo. & dicit: Quũ descenderet à cœlestibus, uenit in terrã, & cõgregauit sibiipsi à quatuor elementis corpus. Et quomodo non festinat hic ad hoc ut iniquitas ipsius deprehendat, quæ ueterum Græcorũ poetarũ opinionones in hac uerborũ uanitate sequit: Dicit enim et hic uelut illi, et adhuc frigidius quã illi, Saluatorẽ sibiipsi corpus suppeditasse dicit, à sicco siccũ, à calido calidum, ab humido humidum, à frigido frigidum. Et ubi sic sibiipsi formauit corpus, uerẽ apparuit in mũdo, et docuit nos supernã cognitionẽ, et contẽnere opificẽ, et negare ipsius opera, ostendẽq; nobis in quib. scripturis sint quæ ex natura ab ipso dicta sunt, et quæ sint ab opifice dicta. Sic em̃ dixit (inquit) in Euãgelio: Estote sinceri numularij: Vt re enim, inquit, ex tota Scriptura deligẽs quæ utilia sunt. Deinde, inquit, dedit **CHRISTVS** seipsum ut pateret in ipso corpore, et crucifixus est in ueritate, & ostendit ipsam carnẽ suis discipulis, & ubi resoluisset (inquit) ipsam suam humanã in carnationẽ, distribuit rursus, unicuiq; elemẽto quod ipsius, p̃p̃rium erat reddito, calidũ calido, frigidum frigido, siccũ sicco, humidũ humido. Et sic dissoluto ab ipso rursus carnali corpore, reuolauit in cœlũ, unde etiã uenit. O ingentẽ fabulositatẽ eorum qui talia dicunt, ita omnib. manifestũ est, mimorũ potius esse hanc officinam, quã eorũ qui p̃missionis uitæ ac intelligentiæ figurã habent. Si enim omnino dissoluit ipsum corpus quod accepit, qua ratione ab initio ipsum sibiipsi cõstruxit: Si uero cõstruxit ob aliquẽ usum, et usus opus absoluit: oportebat relinquere ipsum in terra, maximẽ quũ ex ueltra sententia, species spei resurrectionis carnis non opus habeat ut perficiat. Verũ excitauit ipsum rursus, ut in maiore labore seipsum immitteret, ut nihil profit ipsum cõstruxisse, & in monumẽto deposuisse, quũ ipsum dissoluat ac distribuat unicuiq; elemento id quod ab ipso accepit, uelut gratus debitor. Et si omnino unicuiq; suũ reddidisset, hoc est frigidũ frigido, et calidum calido, nõne potuissent hæc à discipulis ipsius uideri: At nunquid corpus est ipsum siccum: Omnino enim siccũ ipsum, est corpus, caro uidelicet et ossa. Et humidũ ipsum omnino sunt serosi humores, et caro quæ in humiditatẽ dissoluit: quæ sanẽ penitus Apostolis manifestissime se deposuisse indicasset, uelut etiam prius, quando sepeliebat ipsius corpus, dignabatur Ioseph ab Arimathia inuoluerẽ ipsum in sindone, et deponere in monumẽto. Simul autẽ & mulieres potuissent uidere ubi relicte essent reliquie, ut ipsas honoraret per ungueta et aromata, uelut prius. Verũ nusquã mendaciũ hoc uestrũ õ Apelleiani, indicatũ est ab aliquo sancto Apostolo. Nõ enim ita est. Sed duos uiros inuisibiles uisibiliter uidebat, et ipsum in cœlũ ascendentẽ, & à nube lucida susceptũ reliquias uero nusquã relictas. Non enim cõueniebat, neq; possibile erat, & m̃etur Apelles, & omnes Apelleiani ipsius complices.

Similia

Similia uero præceptorum suo Marcioni etiam in alijs docuit, asserens non esse resurrectionem mortuorum, & alia quæ uisum est ipsi similiter docere. Subuertetur autem ipsius ratiocinatio, quod delira sit, & omnibus modis erronea. Neque enim ualebunt tenebræ ubi lux apparet: neque mendacium consistet, ubi ueritas est. Si enim omnino usus es scripturis ð Apelles, & qui à te dicti sunt Apelleiani, ex ipsis scripturis inuenietis uos redargui. primum quidem, quia secundum imaginem Dei fecit Deus hominem. Qui autem fecit, dixit, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & ad similitudinem. Quare si quis ab erronea secta conuerterit se ad ueritatem, uelut ex tenebris fugitiuus, & à nocte excitatus, is inueniet lucem sibi orientem cognitionis Dei, instar solis & super solem. Apparebit enim omnibus consentaneam ratiocinationem facientibus, quod qui dixit, Faciamus hominem, Deus est uniuersorum pater. Aduocat autem secum qui semper cum ipso est Deum uerbum, filium unigenitum, ex ipso sine principio & sine tempore genitum. Simul autem & sanctum suum Spiritum, qui non est alienus ab ipso, neque ab ipsius proprio filio. Si enim alius esset qui formauit hominem, & qui condidit mundum: alius autem supernus bonus Deus, à quo descendit CHRISTVS: non utique accepisset CHRISTVS sibi ipsi corpus, & formasset imaginem opificis in seipsum exprimens. Verum manifestum est quod ipse est opifex hominis et mundi, cui dixit Pater, Faciamus hominem ad imaginem nostram, & ad similitudinem. Ab hoc uno autem opere manifestus factus opifex, quod hic est qui tunc hominem fecit, formauitque ex terra corpus Adæ, & fecit ipsum in animam uiuentem. Quare etiam testimonium dedit Ioannes in sancto suo Euangelio, dicens: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, hoc erat in principio apud Deum. omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, & cætera. Si uero in ipso facta sunt, et ab ipso: ipse tunc Adam formauit, & ipse rursus corpus à Maria uirgine in seipsum efformauit, & perfecte omnem suam incarnationem coniuuit, tunc ab ipso formatam, & nunc in seipso coniuuitam. Si uero alienum opificium in seipsum suscepit eius qui formationem male formauit, & malus est secundum tuam doctrinam. Et si omnino usus est malis creationibus, quas, uelut tua fert opinio, malus creator fecit: ergo immixtus est malicie conditoris, usuique ac beneficentiæ, & propriæ ipsius imagini. Sed non est possibile. Si enim incarnatus est, non solum carnem assumpsit, sed etiam animam. Manifestum est enim hoc, alioqui unde dixisset, Potestatem habeo accipiendi animam meam, ac deponendi ipsam. Itaque ubi omnem operis tractationem elegit ab opifice imaginem appellatam, omnem illam tractationem suscepit, in corpore & anima uerbum uenit, & in quibus omnibus est homo. Hæc autem quum ita penitus facta sint, deletum est tuum uenenum, & concidit tua seditio fundamento carens, & non habens firmitatis ueritatis stabilimentum. Si uero & quæ uis accipis ex diuina Scriptura, & quæ uis relinquis: ergo iudex præsidens, non interpret legum, sed elector eorum quæ non secundum mentem tuam scripta sunt, sed uera quidem sunt, uerum transmutata falso, iuxta sententiam fraudis tuæ, & eorum qui à te decepti sunt. Si uero etiam omnino malus creator ea quæ hic sunt, fecit, mundum inquam: qua de causa uenit à bono patre in hunc mundum: Et si quidem ut saluaret homines: ergo priorum curam habuit, & non amplius alius fuerit opifex. Si uero non priorum prouidentiam habuit, uult autem inter aliena uerfari, & quæ non sunt ipsius conseruare: aut adulator est alienis blandiens, aut uanæ gloriæ appetens, ut melior creatore uideatur erga aliena, quæ conseruare conatur, propria non cupiens. Et non amplius erit uerax aut moderatus, ex tua sententia, ð impostor: & quum non habeat suam creationem, alienam concupiscens hæc prædari conatur, ab alienis sibi ipsi acquirēs animas, quæ non ipsius sunt, neque patris ipsius. Si autem ipsius quidem sunt animæ, & ex supernis progressæ apparēt: ergo in bonum mundum demisse sunt à superno bono ex tua sententia Deo, & non in malum opus. Si uero demisse

ro demisse sunt ob aliquem quidem usum, quem forsitan confingis, ubi uerò uenerunt, dilapsæ sunt ad aliud, id est, ut bonum ac iustum quid facerent, operatae uero sunt malum: uidebitur is qui ipsas demisit, prænotionem non habere. Quum enim demiserit ipsas ob aliud, repertæ sunt aliud quid operatae esse. Aut rursus si dixeris, quod non ex uoluntate ipsius uenerunt, sed per tyrannidem raptoris: Ergo fortis est is qui creatus est à bono Deo malus opifex supra bonum Deum. Quoniam quæ ipsius sunt, rapuit, et ipsis usus est. Vnde uero non conuincis, quum ipse Saluator dicat, Potestatem habeo ponendi animam meam, & accipiendi ipsam: uelut qui ipse animam accepit, & posuit, & rursus accepit, ut non aliena sit anima & alterius opificis. Rursus uero reperietur bonum corpus gestare. Non enim persuadebit bonus quispiam ut malo opere utatur, ut ne à patris mali participatione, etiam ipse permixtionis malicia polluat. Si uero & ipse resurrexit, dic mihi ad quid faciendum post resurrectionem, si ipsum rursus reliquit in quatuor elementa partitum, calidum ad calidum, frigidum ad frigidum, siccum ad siccum, humidum ad humidum: Si enim excitauit ipsum ut rursus dissolueret, ergo fabulositatis hoc opus fuerit, & non ueritatis. Excitauit autem ipsum Dominus noster IESVS CHRISTVS, & simul secum assumpsit corpus, quod in seipsum efformauit unam cum anima & tota incarnatione perfectissimam. Consideret enim iuxta Apostolicum sermonem, Deus excitauit et collocauit ipsum in caelestibus. uelut testantur duo illi in uestitu splendido Apostolis conuersi, qui dixerunt: Viri Galilei, quid statis intuentes in caelum: Hic IESVS qui assumptus est à uobis in caelum, sic ueniet, quemadmodum uidistis ipsum assumi. Et ut ne detur tibi rursus occasio malicie contra ueritatem, post multum tempus assumptionis Saluatoris nostri, Stephanus sanctus Dei martyr & testis, quum lapidibus obrueretur à Iudeis, respondit dicens: Ecce uideo caelum apertum, & filium hominis stantem à dextris patris. ut ostendat ipsum corpus in ueritate in spirituale resurrexisse, unam cum deitate unigeniti totum in spirituale unitum, & in deitate coniuuitum. Supernum enim est ipsum sanctum corpus unam cum deitate, totus Deus, unus filius sanctus Dei, sedens in dextera patris, uelut habet Marci Euangelium, itemque reliqui Euangelistæ: Et ascendit in caelos, & sedet ad dextram patris. Et undique corrumpet circulatorius tuus & à te deceptorum sermo. Quin & de mortuorum resurrectione audi Apostolum dicentem: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, et mortale hoc induere immortalitatem. Si enim non indurum esset mortale immortalitatem, & corruptibile incorruptibilitatem: non sanè mors ipsa uenisset ut moreret, & in ipso pateretur, & ubi dormiuisset triduum, resurgeret, & rursus ferret in ipso cum deitate, & in ipsius gloria: quo ex ipsius bono ad nos aduentu omnem spem contineamus in ueritate, ostendens seipsum figura nobis in spem totius negotij uitæ. Hæc autem quum sic se habeant, ac dicta sint: quid mihi amplius opus est tepus terere circa hanc uespam: quæ nihil est ut subueri debeat, aut aliam quandam tractationem exposcat. A seipsa enim aculeum amisit, & nihil euarias adulteratum ac circulatorium erroris ipsius dogma ostensum est. Tradunt enim dolorosam ipsam uespam, quam quidam *Vespa Zopyri* ð appellat, habere quidem aculeum uenenum iacentem breuem, non multum dolorem *pyros* inducentem, sed qui secundum ipsius facultatem uenenum iaciat. Si uero quis perscrutans ipsius latebras, aut nidum destruat, in fruticibus enim et herbis hunc facit, et instar fauis sibi ipsi capfas quasdam construit, in quibus capsis sobolem suam deponit, & sibi ipsi si fetus facit: si uero quis perscrutans uirga aut ligno pungat fauam, & uelut dixi, destruat: exit indignata ipsa horrenda quidem, uerum debilis uespa. & si inuenit petram aut lignum, præ ira qua excanduit, cum stridore instat, & impetit ac ferit petram, & petram quidem nihil lædit, neque lignum, imò neque hominem etiam si momorderit, nisi quod modicum dolorem inducit: uerum aculeum amittit, et sic perit, petra uero nulla iniuria afficit. Sic etiam hæc uespæca secta instar zopyri, paruam inducens uexationem, subuertet ubi in petram illapsa impegit, hoc est in ueritate, & ubi aculeum amiserit. Cæterum hac explicata, ad alias rursus transibo, iuxta spem Dei credens quod promissum nostrum per Deum complebit.

Post has deinceps sequitur, siue contemporanea, siue extrillarū tempus, non enim possum de tempore ipsius exactē dicere: uerū propinquae inter se fuerunt. Proin-

Seuerus. de ea quae ad nos peruenierunt, exponam. Seuerus quidam surrexit, ex quo Seueriani appellati, consequenter insequens praedictum Apellem. Quae uero ab ipso confinguntur fabulamenta, haec sunt quae dicere uolo. Vult etiam ipse principatibus ac potestatibus creationē nostrā annectere: esseque in innominato quodam supremo caelo & saculo bonum quendam Deum. Diabolum uero filium esse dicit magni principis ordinis potestatum. Cui nomen imponit, aliquando Ialdabaoth, aliquando Sabaoth. Hunc autē genitū ex ipso esse serpentē, à superna uero uirtute deiectū esse in terram. Et quū descendisset in serpentis specie, in castrum concitatum esse, & terrae commixtum uelut mulieri, & ab ipsius semine ubi genituram effudisset, uitam germinasse. Quapropter etiam fabulas confingens ad nugas suas confirmandas, serpentis imaginē ipsius uitae rotunditatē exprimere dicit, propter obliquitatē plantae intortam, instar serpentis ipsam esse asserens. Et albam quidem esse uelut serpentē, nigram uero uelut draconem. Esse autē & acinos uitae uelut ueneni guttas, siue stillas, propter rotunditatem aut densitatem in angustam tenuitatem, & sequestrationē uniuscuiusque acini. Vinum uero ex hoc argumento mentem turbare hominis, & aliquando ad Veneris mulcimenta ducere, aliquando uero ad castrū stimulare, aut rursus iram inducere, eo quod concitatum sit corpus ex uini facultate, & praedicto draconis ueneno. Vnde penitus à uino tales abstinent. Dicunt & mulierē esse opus satanae, uelut etiam Archontici hoc dixerunt. Quare etiam matrimoniū contrahentes, satanae opus explere dicunt. Sed & hominis dimidiam partem esse Dei, dimidiam diaboli. Nam ab umbilico et supra, dicit esse formationē Dei: ab umbilico uero & infra, malae potestatis formationē. Quapropter dicit omnia secundū uoluptatē, & castrī stimulum ac concupiscentiā, ab umbilico & infra fieri. Sed & aliae haereses hoc affirmarunt. Vnde & hic omnibus modis reliquos circulatores sequi deprehenditur, qui uenena mundo subornarunt. Subuertetur autē facile. Non enim multo labore opus habebit ipsius subuersio. Totū enim corpus compositum est ex bene in ipso factis ex Deo. Dico autē appetentiam non ob absurditatem ex Deo factā, sed propter usum bonum, & necessariae utilitatis ordinē. Dico autē appetere somnū, cibos, potus, indumenta, & alia omnia quae ad propria & Deo complacentia nobis contingunt. Quare & ipsam appetentiā concupiscentiae corporis non absurda esse affirmauerim. Est enim ad liberorum generationē in castitate data, & ad gloriā eius qui omnia fecit: quemadmodū terrae semina ad effusionē multitudinis creatorū à Deo bonorum, fructuū inquam, et seminū. Sic etiam humanae naturae ad hoc ut impleat illud, Crescite & multiplicamini, & replete terrā. Vñ sunt autē tales etiā apocriphis quibusdam, uelut audiuimus. Sed in parte quoque libris qui publicē nominantur ac recepti sunt, illa solum excerptes quae secundū sententiam suam applicantes aliter tractant. Neque enim uitae ex diabolo plantata est, neque ex serpente seminationē habuit, uelut omnibus manifestū est. Quomodo enim erit hoc, quum ipse Dominus testetur ac dicat, Non bibam ex fructu uitae huius, donec bibero ipsum nouū uobiscum in regno caelorum? Et quandoquidē ueritas radios suos emittens penitus in ea quae inferuntur mala, ad ipsorum confutationē doctrinam suam praexpressit: diuina Scriptura ubique uaticinata est eorum, qui contra ueritatē in surrecturi essent sublationē. Velut palam ipse Dominus ad miseriam erronei Seueri confutationē dicit, Ipse seipsum uitam asserens: Ego sum uitae uera. Si omnino uitae perabile erat uitae nomen, non sanē in se ipsum nominis similitudinē transtulisset. Sed & Apostoli in Constitutione appellata dicunt, plantatio Dei & uinea uniuersalis, Ecclesia. Quin & ipse Dominus rursus in Euangelio, uinea parabolam facit: Vir quidam paterfamilias habebat uinea, & elocauit ipsam agricolis, & misit quærens fructū, & non dederunt. & rursus, Vir quidam paterfamilias

*Apostolorum
constitutio,
liber.*

familias habens uinea, egressus est quærens operarios in uinea, circa tertiam horam & sextam & nonam & undecimā: ut undique fraudis studiū huius impostoris doctrina ueritatis saucietur. Etiam si enim apparent tenebrae luce non praesente, tamen per modicā scintillam illae disparebunt. Compendio porro tractaui hanc haeresim, eo quod iam pronūciarim deprehensu facile esse, & non multa opera indigere, ad hoc ut ueritas contra ipsam confirmet, maximē quod fortassis, ut arbitror, neque amplius super sint aliqui ex hac secta, nisi forte rari quidam in supernis orientis partibus. Ceterū ab hac digressi, et ipsa uelut scorpio horredo conculcata, confestim consequentes considerabimus, uirtutē Dei in adiutoriū implorantes, ad hoc ut ueritatē dicam, & ipse ego non legar, maximē quum de tam horrenda ac pernicioſa dogmatū malicia dicturus sim.

Contra Tatianos, XLVI. haeresim.

Tatianus quidam surrexit, et his successit, qui aut iisdem temporibus uixit, aut post ipsos suae uanitatis doctrinam erexit. Et primum quidem uelut qui ex Graecorum disciplina esset, floruit cum Iustino philosopho, uiro sancto & amico Dei, qui ex Samaritanis in CHRISTVM credidit. Hic enim Iustinus Samaritanus erat genere, et in CHRISTVM credidit, & uitam uirtute maxime exercitatā ostendit, & ad finem pro CHRISTO martyriū subiit, & perfecta corona dignus factus est sub Romanis, Rustico praefide & Adriano rege, quū annorum triginta esset in consistente ac matura aetate. Cum hoc praedictus Tatianus floruit, et primū recte processit, et in fide robustus fuit, quantum cum Iustino sancto martyre degebat. Quādo uero decessit sanctus Iustinus, quem admodum cecus qui manu ducitur, si à manu ducēte relictus fuerit, in praecipitia seipsum dat, & ob eam quam habet caecitatem defertur, ita ut retineri non possit, donec ad mortē fuerit perlatus: sic etiam ipse. Et erat quidem Syrus genere, uelut noticia ad nos perlata habet. Scholā autem suam erexit ab initio quidem in Mesopotamia, circa duo decimum ferme annum Antonini Caesaris Pij cognominati. Nam à Roma post mortem sancti Iustini digressus ad orientis partes, & illic conuersatus, in malam opinionem incidit, & saecula quaedam ac fabulas Valentini, et principatus quosdam ac emissiones etiam ipse introduxit. Maximam uero praedicationis suae partem in Antiochia ad Daphen sita fecit, & in Cilicum partibus, multum autem in Pisidia ualuit. Ab hoc enim per successionem, qui Encratitae appellantur, uenenum transumpserunt. Dicitur ab ipso factus esse liber qui ex quatuor Euangelijis constat, quem aliqui Euangelium secundum hebraeos uocant. Eadem porro quae ueteres haereses, etiam hic docet. Et primū quidē asserit, non saluari ipsum Adam. Continentiam uero hic praedicat, nuptias autem scortationem & corruptionem putat, asserens nihil differre matrimoniū à scortatione, sed idem esse. Vnde in praetextu continentiae et continentium morum, nequitiosam uitam duxit, uelut lupus rapax ouilla pelle indutus, & temporario praetextu deceptos seducēs. Mysterijs autem similiter usus est ad imitationem sanctae Ecclesiae, uerum aqua sola usus est in iisdem mysterijs. Corruet autem etiam hic omnibus modis inconstantem habens praedicationem. Qui est iam extinctus, ut puto, hic unā cum schola perijt. Vnde enim non redarguetur talis? Primum equidem iuxta ea quae supra à nobis declarata sunt contra haereses sic sentientes, impossibile est multos principatus esse qui alios per successionē generēt. Nam qui multi sunt, et unus ex uno existunt, hi ex una omnino causa esse comperientur. Et non amplius multi erunt principatus, sed unus qui horum causa existit, & reducēt omnia ad unam monarchiam. Et conuincit huius persuasio uerisimilis, & non ueritas: imò, neque uerisimilitudinem habere potens. Stulta est enim tota praedicatione. Et si Adam non saluatur, qui est massa subtracta, neque quicquid ipsius massae saluatur. Si enim is qui primus formatus est, & ex intacta terra factus, salutem non assequitur, quomodo quae ex ipso genita sunt, assequentur? Duobus enim modis comperietur contra seipsum dicere. Dicit enim nuptias non esse

*Iustinus
martyr et
philosophus.*

*Antonius
Pius.*

Encratitae.

*Euangelium
secundum
Hebraeos.*

*Aquae usus
in mysterijs.*

ex Deo, sed esse ipsas scortationem & abominationem. Et seipsum ex nuptiis existentem, & ex muliere genitum, & ex semine uiri, saluari putat. Ergo rursus destruxit suam contra nuptias blasphemiam. Si enim ipse ex nuptiis existens salutem habebit, ergo non abominatio sunt nuptie: qui generant eos, participes fiunt salutis, quo cuncti id modo dicere uelit. Si uero conluterit ipsius sermo, quod scelestae sunt nuptiae: ergo magis Adam saluabitur, non ex ipsis progressus, sed in manu Patris & filij & Spiritus sancti formatus, iuxta id quod dictum est à sancto Patre ad Filium: Faciamus hominem ad imaginem nostram & ad similitudinem. Quomodo autem non saluatur Adam, quem tu pro desperato habes, quando ipse Dominus noster IESVS CHRISTVS, ubi uenit in mundum, mortuos post obitum suscitauit in ipso corpore, uelut Lazarum, & filium uiduae, & filiam principis synagogae? Et si ipse non erat qui Adam formauit ex terra ab initio, quomodo sputo in terram eiecit lutum fecit, et imposuit super oculos caeci ex natiuitate, & fecit ipsum uidere? quo ostenderet seipsum esse plasten & formatorem cum Patre & sancto Spiritu, deficientem partem in caeco à natiuitate genito per lutum defectuoso loco apposuit. Nam deficientis partis corrigendae gratia hoc fecisse uidetur. Si uero rursus ipse est Dominus qui Adam formauit, & quem primum formauit perdit, alios uero seruat, & multam tuam uanam sapientiam Tatiane. impotentiam enim Domino secundum potentiam attribuis, qui non potest primum à se formatum, propter unam inobedientiam ex paradiso eiecit, & castigationem non uulgarem nactum, qui in sudore & labore degit, et è regione paradisi habitauit, quo memor esset bonae uitae per poenitentiam in memoriam reuocatae, saluare. Aut potest quidem, uerum non miseretur. Ob quam igitur causam CHRISTVS usque ad inferna descendit: Qua ratione passus, ubi triduum dormiisset, resurrexit? Quomodo uero impletur, ut & mortuorum & uiuorum imperium obtineret? Qualium uero uiuorum & mortuorum, quam eorum qui ipsius auxilio sursum ac deorsum opus habent? Quomodo autem ea quae sunt à subacta massa, sancta erunt, si ipsa massa non est sancta? uelut etiam apud sanctum Apostolum habetur. Dicit enim & de Eua idem sanctus Apostolus, quod saluabitur per filiorum generationem, si manserint in fide & iustitia. Et multa sunt quae de his dici possunt. Quare omnibus ratione praeditis exposita apparebit blasphemiam, & occaecata Tatiani mens, & eorum qui ab ipso Tatiani appellantur. De quibus quum compendio recensuerimus ipsorum nociuos & instar culicum morsus, olei doctrinae Domini humorem commorsis imponentes, ipsos per Domini ueritatem ac uirtutem sanauimus, quum ipse Dominus dicat, Non ueni nisi ad ouem erroneam domus Israel. Quapropter etiam in parabolis dixit: Homo quidam descendit à Hierusalem ad Hierico, quem sanè etiam in latrones incidisse narrat, ut ostenderet ouem etiam ipsum qui à Hierusalem descendit, & à maiori gloria ad imminutionem delatus est, & ab uno mandato proprii pastoris diuulsus est, ac seductus. Vnde etiam sanctum Adam patrem inter uiuos credimus, propter quem, & nos qui ab ipso sumus omnes, CHRISTVS uenit, ut his quidem qui olim ipsum cognouerunt, et ab ipso deitate non aberrauerunt, uerum propter errores in inferno detenti sunt, indulgentiam largiretur: his qui uero in mundo sunt, per poenitentiam: qui uero in inferno, per misericordiam & salutem. Quapropter etiam mirari licet de eo qui nouit, uelut etiam in libris reperimus, Dominum nostrum IESVM CHRISTVM in Golgatha crucifixum esse, & non alibi quam ubi corpus Adam iacebat. Egressus enim de paradiso, quum habitasset è regione ipsius multo tempore, & per multos dies peruenisset, postea abiit eò, & in loco hoc, Hierosolymorum uidelicet, debitum naturae persoluens, illic sepultus est in loco Golgatha. Vnde merito cognomen habuit loci, quem Cranij siue Caluariae locum interpretantur. Cuius nominis similitudinem aliquam figura loci non ostendit. Neque enim in altitudine quadam situs est, ut hoc

Eua quomodo saluabitur.

Adam in Golgatha sepultus

Cranium interpreteris, uelut in corpore capitis locus dicitur. Neque speculae interpretationem facere possis. nam neque reliquis locis altior est. E regione enim est Oliueti montis altior, & à signis octo Gabaon est altissima. Sed et altitudo quae olim erat in Sion, nunc uero dissecta est, etiam ipsa altior loco illo fuit. Vnde igitur cognominatio Cranij est? Imò quia primum formati hominis Adam caluaria illic inuenta est, & illic reliquiae sitae erant, ea de causa Cranij locus cognominatus est. In quo crucifixus Dominus non solum IESVS CHRISTVS, per aquam & sanguinem, qui fluxit ab ipso per punctum ipsum latus, in aenigmate salutem nostram ostendit, ab initio massae primae patris reliquias respergere auspicatus: quo etiam nobis ostenderet respergionem sanguinis ipsius, ad mundationem nostrae iniquationis, & animae poenitentis, & in exemplum rigationis ac purificationis sordium peccatorum nostrorum factam esse, effusam uidelicet aquam super iacentem sub loco & sepultum, in spem ipsius, & nostram, qui ex ipso geniti sumus. Quare & hic implebatur quod dictum est: Surge qui dormis, et resurge ex mortuis, & illucecet tibi CHRISTVS. Etiam si enim de nobis dicit, qui mortificati sumus operibus, & in profundo ignorantiae somno dormimus: attamen illud principium insinuationis modum continet, & non simpliciter, neque ociose. Surrexerunt enim, inquit, multa corpora sanctorum: uelut Euangelium habet, & ingressi sunt cum ipso in ciuitatem sanctam, &c. Quum itaque repulerimus undique huius culicis morsus, per oleum benignitatis Dei, & Domini nostri praesentiam, & lucem ueritatis Euangelij: ad consequentes sectas prout instituiamus, per uirtutem Dei procedere studebimus.

Cranij siue Caluariae appellatio nis ratio.

FINIS TERTII TOMI PRIMI LIBRI EPIPHANII.

q 3 EPIPHA.

EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE
CYPRI, OPERIS CONTRA OCTVAGINTA HÆ-
reses Panarj appellati, Liber secundus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSI-
GO INTERPRETE.

In primo tomo secundi libri, aut quarto iuxta numeri tomorum ab ini-
tio consequentiam, hæreses decem & octo sunt, & hæc habentur.

- 1 Encratitæ, qui sunt auulsio Tatiani, nuptias rejiciunt, ex satana has esse dicen-
tes, omnem autem animatarum esum vitant.
- 2 Phrygastæ, & Montanistæ, & Tascodrugitæ, qui uetus & nouum Testamen-
tum suscipiunt, alios uero prophetas introducunt post prophetas, Montanum quendam
iacchantes ac Priscillam & Maximillam.
- 3 Præputziani, qui et Quintiliani, quibus coniunguntur Artotyritæ, ex Phrygasto-
rum numero hi sunt. Verum alia præter illos docent. Pepuzan quandam ciuitatem de-
sertam in medio Galatiæ ac Capadociæ sitam admirantes, & hanc Hierusalem pu-
tantes. Mulieribus tribuunt, ut imperent, & sacerdotio fungantur. Sacra autem fa-
ciunt, puerum quendam iuuenem compungentes. Et sanè Quintilla, Christum illic in
Pepuzæ reuelatum esse, in fæminæ specie, fabulantur. Vtuntur autem similiter ueteri
ac nouo Testamēto, iuxta mentem propriam transmutantes.
- 4 Tessaresca decatitæ, qui unam diem anni Pascha perficiunt. In quamcunq; uero
diem inciderit decima quarta Lunæ, siue in sabbatum, siue in dominicam, illam ieiunan-
tes ac uigilantes colebant.
- 5 Alogi, qui Euangelium Ioannis, & eum qui in ipso est ex supernis à patre, sem-
per Deum uerbum rejiciunt. Ipsum sanè Euangelium secundum Ioannē non suscipien-
tes, neque ipsius Apocalypsim.
- 6 Adamiani, à quodam Adam uiuente appellati, ludibrij magis quam ueritatis
dogma habentes. Nudi enim uelut ex matre tum uiri, tum fæminæ, simul congregan-
tur. & sic lectiones ac preces, & quodcunq; tandem perficiunt. Solitarie autem de-
gunt & continentiam exercent, & nuptias non admittunt. Et Ecclesiam suam Para-
disum esse putant.
- 7 Sampsaï, qui & Helcesæi. Hi adhuc hodie Arabiam inhabitant, in regione ul-
tra mortuum mare sita. Qui sanè ab Elxai quodam falso propheta seducti sunt. Cuius
ex genere adhuc hodie restant Marthus & Marthana, duæ mulieres, quæ adorantur
à secta uelut deæ. Habent autem omnia similiter uelut Ebionæi.
- 8 Theodotiani. Hi à Theodoto coriario Byzantino appellati sunt. Hic summus
in eruditione Græca fuit. Quum autem tunc persequutio fieret eius cum alijs quibus-
dam, solus elapsus, quum illi Martyrium subiissent, eo quod id ipse obijceretur. Chri-
stum nudum hominem dicere excogitauit, & ne in crimen ueniret et quod Deum abnegas-
set, sic docuit.
- 9 Melchisedeciani. Hi Melchisedec colunt, uirtutem quandam ipsum asserentes,
& non nudum hominem, & in huius nomen omnia reducere ac dicere audentes.

Barde

- 10 Bardesianistæ. Bardesianus hic ex Mesopotamia originem ducebat. Et primū
quidem ueram fidem habebat, & in sapientia celebris erat. Verum postea declinauit à
ueritate, & similia Valentino docuit, exceptis paucis quibusdam, in quibus à Va-
lentino dissentit.
- 11 Noetiani. Hic Noetus ex Smyrna Asiæ fuit. Elationibus autem euectus, cum
alijs quibusdam, filium et patrem Christū docuit, eundemq; esse patrem & filium et Spi-
ritum sanctum. Seipsum uero dicebat Mosen, & fratrem suum dicebat esse Aaron.
- 12 Valerij. Hi, uelut accepimus, Bacathum inhabitant, qui principalis pagus est
Arabie Philadelphie. Hi accedentes castrant, plures uero ipsorum eunuchi exse-
cti sunt. Quædam alia docent hæresis plena, à lege ac prophetis diuersa, & quasdam
alias turpes actiones introducunt.
- 13 Cathari. Hi cum Nouato Romano coniuncti, et digamos penitus rejiciunt, &
pœnitentiam non suscipiunt.
- 14 Angelici. Hi omnino defecerunt. Gloriabantur autem se habere angelicum or-
dinem, propterea illud nomen habent.
- 15 Apostolici, qui & Apotaetici. Et ipsi circa Pisidiam solum sunt, & Apota-
eticos ad seipso suscipiunt. Propinqui autem & consimiles sunt Encratitis. Verum
alia etiam præter hos sentiunt ac docent.
- 16 Sabelliani. Hi similia Noetianis sentiunt, præter hoc solum: patrem enim non
passum esse dicunt, & prolatitium rursus effusum esse uerbum.
- 17 Origeniani. à quodam Origene. Turpia autem operantur hi, nefanda facien-
tes, & corpora sua corruptioni tradentes.
- 18 Origeniani alij. Ab Origene, qui & Adamantinus atq; compositor appella-
tur. Hi mortuorum resurrectionem rejiciunt. Christum autem creaturam, itemq; Spi-
ritum sanctum introducunt. Paradisum autem coelos & alia omnia, tropice & figura-
te interpretantur. Christum uero à regno destitisse nugantur, & simul Angelos de-
stitutos esse: Christum uero cum diabolo, regno subiiciendum esse.

SECUNDI LIBRI EPIPHANII

TOMVS PRIMVS.

Contra Encrattas, sectam XLVII.

Phrygia combusta.

Actiones Andree & Ioannis et Thomae.

Aquae usus in mysterijs.

ENCRAITAE quidam, sic appellati, Tatiano succedunt, natura ab ipso seducti ac decepti, uerum alia praeter hunc sentientes, ut qui rursus in maiorem nugacitatem seipsum dederunt. Abundant autem hodieque in Pisidia, & in Phrygia combusta appellata. Fortassis enim iuxta Dei dispensationem haec regio hoc nomen accepit, ut sic in mundo uocetur, eo quod combusti sunt habitatores ab hac peruersitate ac tanto errore. multae enim hereses sunt in hac regione. Sunt autem & in Asia parte, & in Isaurorum & Pamphiliorum ac Cilicum terra, itemque in Galatia, iam uero & in Romanorum parte. Sed & in Antiochia Syriae, non tota autem, haec heresis est. Asserunt porro etiam hi principatus quosdam esse, & eum qui diaboli est, aduersus Dei opera oppositum esse, & Deo non subiectum, sed robustum, & facientem uelut pro propria potestate, & non uelut qui aberrat. Non enim secundum Ecclesiam dicunt, sed aliter, praeter ueritatis praedicationem. Vtuntur & scripturis primario, quae dicuntur Andree & Ioannis actiones, itemque Thomae: & quibusdam Apocryphis, & quibus uolunt libris ueteris Testamenti. Nuptias autem palam diaboli esse decernunt. Animata uero abominantes interdiciunt, non continentiae gratia, neque honestae uitae, sed propter timorem & imaginationem, ut ne condemnentur ab animatorum esu. Vtuntur & ipsi mysterijs per aquam. Vino uero omnino non utuntur, diabolicum esse dicentes, & bibentes ac utentes iniquos esse ac peccatores. Credunt autem & mortuorum resurrectionem, ut sint ita apud erroneos omnia insaniam plena. Nam uidere licet et admirari, et in stupore uenire prudentem hominem, de omnibus quae aliena dicunt ac faciunt, quum inconstanter omnia apud ipsos dicantur ac fiant, & nullam penitus significationem ueritatis admittant. Si enim ueteri ac nouo utuntur Testamento, quomodo principatus diuersi coperientur, quum ambo Testameta concordet de una deitate, & cognitione praedicent: Si uero etiam fuerit mortuorum resurrectio, quomodo adhuc uenerandae nuptiae diaboli esse inuenient, quando Deus dicit, Crescite & multiplicamini: & Dominus in Euangelio inquit, Quae Deus coniunxit, homo ne separet. Et Apostolus, Venerandae nuptiae & cubile impollutum. Caeterum ad suam sententiam & fabulositatis confirmationem, etiam bibentes uinum reprehendunt, quosdam dictiones uenientes, et ex malo talem finem esse aiunt. Bibit enim, inquit, Noe de uino, & nudatus est. Et Loth, inquit, inebriatus, cum proprijs filiabus per ignorantiam coiuuit. Et per ebrietatem erectus est uitulus. Et dicit Scriptura, Cui tumultus, & cui pugnae, cui tristitia, & nuge, cui conuersiones frustra, cuius liuidi oculi, non eorum qui perseverant in uinis: non eorum qui inuestigant, ubi copotationes fiunt: & alia quaedam huiusmodi inuestigantes coaceruant, ut ipsis fides habeatur, non scientes quod omne immodicum ubique molestum est, & extra propositum interdicitum est. Nam non solum de uino hoc diximus, sed etiam de multa insatiabilitate. Hoc enim etiam docuit Dominus dicens, Ne grauentur corda uestra crapula & ebrietate & curis rerum mundanarum. Et hoc: Si inexplabiliores, ne concupiscas cibos diuitis, hi enim ex uita falsa dependent. Verum amplius sanctus Apostolus inexplabiles ac uoraces subsannans, ob gulosas concupiscentias elatos, dixit: Cibi uentri, & uenter tibi, Deus autem & hunc & hos abolebit. Sed & Esau primogeniti praerogatiuam per cocturam tritici amisit, uelut Scriptura dicit, quae ipsam cocturam tritici ac lenticulae appellat. Fortassis autem, ut puto, non quod ex tritico, hoc est frumento, erat: sed uelut iam coctae reliquiae lentis, & amplius ad ignem

ad ignem apposita, ut sic rursus igne seruefactam, scriptura Pyrrho dixerit, id est fuluam, & non Pyri, quod triticum significat: eo quod recalae facta erat, postquam frigida facta fuisset. Et sicut ille propter uinum nudatus, nulla iniuria affectus est: sic hic magis ob famem & insatiabilitatem primogeniti praerogatiua amisit, & magis quam per uinum iniuria affectus est. Et nihil ualet sententia prope ad ueritatem corrupta, neque fabulosus quidam excogitatus scenicus actus. lactant autem & continentiam, fallaciter omnia facientes. nam & inter mulieres reperiuntur, & mulieres undiquaque decipiunt, & cum mulieribus iter faciunt, & simul cum illis uiuunt, & illarum ministeria admittunt. Ita ut alieni sint a ueritate, & formam magis praeseferant, ipsam uero uirtutem pietatis abnegarint. cuiuscumque enim operis quis partem reliquerit, totum complementum dimisit, per unam partem relictam. Vnde sane mysteria quae apud ipsos per aquam solum fiunt, neque mysteria sunt, sed ad imitationem uerorum falso fiunt. Quare & in hoc a recto Saluatoris sermone redarguent, qui dicit: Non bibam de fructu uitis huius, donec bibero ipsum nouum uobiscum in regno caelorum. Proinde quum hanc haeresim per fortem ueritatis manum, uelut lacram dolorem inducentem ac dentibus carentem repulerimus, ad sequentes procedamus, consueto more Deum uniuersorum inuocantes, ducem & propulsatorem malorum, & prudentiae auxiliatorem, atque ipsum sapientiae datorem: quo nos ab ipso ueritatem discentes, aliarum perniciem reuelare possimus, et antidotum contra ipsas medicam, ex multis ungentarijs speciebus de ueritatis doctrina, iam percussis preparare, ad sanationem ac curam eorum qui inciderunt: & his qui cognituri sunt quae non nouerunt, ad malorum praecipitationem: & nobis ad salutem, & Dei mercedem luculenter contribuendam.

Contra Phrygas, siue Montanistas, aut Tascodrugitas, haeresim XLVIII.

ARANEAE rursus alia haeresis emergit, Phrygorum appellata, quae illis contempore Phrygas: Phryges. Aranea, & ipsi successit. Hi enim fuerunt circa annum decimum nonum Antonini post Adrianum. Sed & Marcion & Tatianus, & qui ipsi successerunt Encratitae temporibus Adriani fuerunt, & post Adrianum. Hi equidem Phryges, siue Phrygastae appellati, suscipiunt totam scripturam, uetus ac nouum Testamentum, et mortuorum resurrectionem similiter fatentur. Verum Montanum quendam prophetam habere Montanus se iactant, Priscillam ac Maximilla prophetissas, quibus addicti mente peruersi sunt. De Patre autem & Filio ac Spiritu similiter sentiunt, uelut sancta catholica Ecclesia. Priscilla ac Maximilla prophetissae Dissecerunt autem seipsum, & addicti sunt spiritibus erroris & doctrinis demonum dicentes, Oportet nos, inquit, etiam dona gratiarum suscipere, & sancta Dei Ecclesia similiter dona suscipit. Verum quae uere dona sunt, & Ecclesiae Dei sanctae per Spiritum sanctum approbata, itemque per prophetas & Apostolos, ac ipsum Dominum, quum Ioanes Apostolus ita in epistola dicat: Probate spiritus an sint ex Deo. Et rursus, Audiuistis quod antichristus ueniet, et nunc antichristi multi sunt. Ex nobis processerunt, sed non erant ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent utique uobiscum. Sed ut cognoscatur quod non sint ex nobis, ea gratia scribo uobis filij, &c. Reuera igitur non sunt ex ipsis sanctis, excesserunt enim ab ipsis per suam contentionem, addicti spiritibus erroris ac fabulosis. Ecce enim ex ipso argumento redarguunt, non potentes explere sua in contentione promissa. Si enim oportet dona suscipere, & opus est in Ecclesia donis, cur non amplius post Montanum et Priscilla ac Maximilla habent prophetas? Num cessauit gratia? Non cessat autem gratia in sancta Ecclesia, absit. Si uero usque ad tempus aliquod uaticinati sunt, qui prophetae fuerunt, & non amplius uaticinant: ergo neque Priscilla, neque Maximilla uaticinatae sunt, post prophetias per sanctos Apostolos in sancta Ecclesia probatas. Itaque secundum duos modos ipsorum dementia redarguet. Aut enim ostendent esse prophetas post Maximilla, ut ne cesset ea quae apud ipsos gratia appellatur: aut

Aut Maximilla falsa prophetissa conperietur, post terminū propheti-
corum donōrū ausa non à Spiritu sancto, sed à dæmonijs erroris afflari, & audientes ipsam decipere.
Et quomodo ex his quæ ab ipsa dicunt, confutatio ipsius emergat, dicā. Dicit enim
Maximilla ab ipsis appellata prophetissa: Post me prophetissa non amplius erit, sed
consummatio. Ecce quomodo undiq; apparet spiritus erroris. Quæcunq; enim pro-
phetæ dixerunt, & cum intelligentia consequenter loquuti sunt, & perfecta sunt quæ
ab ipsis dicta sunt, & adhuc implentur. Hæc uero dixit, post ipsam esse consummatio-
nē: et nondū consummata sunt, maximē quū tot reges postea fuerint, et tantū tempus
transierit. Anni enim iam sunt ab eo tempore plus minus ducenti nonaginta, usq; ad

*Epiphaniij
seculum.*

nostrum tempus duodecimi anni Valentini & Valentis ac Gratiani regni, & nondū
est consummatio iuxta illam quæ seipsam nominauit prophetissam, quū ne diem qui
dem obitus sui nouerit. Et uidere est quomodo omnes qui seipsos à ueritate abaliena-
runt, non in aliqua stabilitate doctrinæ permanerunt, sed uelut pueri à semper sedu-
cente serpente decepti, in perditionem seipsos exposuerunt, & ut pabulum lupi facti
sint, & ex ouili rapti ac distracti sint, atq; sic perierint, non tenentes principatum, sed
relinquentes ueritatem, seipsos in naufragium & tempestatem omnis erroris immise-
runt. Si enim dicit Maximilla, quod propheta non amplius erit: ergo tollit quod
sit apud ipsos donū, & hucusq; feratur. Si uero usq; ad ipsam quidem, uelut dixi, do-
num fuit: ergo etiam ipsa donōrū particeps non fuit. nam errauit. Obsignauit enim
Dominus Ecclesiā, & impleuit ipsi dona. Quando enim opus erat Prophetis, in spiri-
tu uero, & mente sana, et intelligentiā habente, sancti ipsius omnia præuaticinati sunt,
impleti Spiritu sancto iuxta proportionē donorum ex spiritu unicuiq; datorū, & pro
fidei portione, ad utilitatē. Quid igitur utile hi dixerunt: aut quid correspondens si-
dei? Quomodo uero non potius hi sunt de quibus dixit Dominus, Attendite à falsis

prophetis, qui ueniunt ad uos in indumentis ouiu, intus uero sunt lupi rapaces. Com-

parantes enim ea quæ ab ipsis dicta sunt, et quæ in ueteri ac nouo Testamento in ueri-
tate sunt, & in ueritate facta sunt ac prædicta, probabimus qualis prophetia existit, &
qualis falsa prophetia. Propheta cum constanti ratione ac intelligentiā loquebatur, et

*Prophetarū
probatio.*

dicebat ex Spiritu sancto, omnia sana mēte ac corpore dicens. Sic Moses seruus Dei,
fidelis in domo, & quū uideret, dicebat Propheta in ueteri Testamento. Et uisio, in-

quit, quam uidit Esaias, filius Amos propheta. Vidi, inquit, Dñm sedentē in throno

alto & elato. Et uidi Seraphim ac Cherubim, & audiui uocem Domini dicentem ad

me: Vade, dic populo huic, Auribus audietis & non intelligetis, & uidentes uidebitis

& non uidebitis. & quum audissem à Domino, digressus ad populū dixi: Hæc dicit

Dominus. Nonne uides quod intelligentis est hic sermo, & non mente moti, neque

ut à mēte percussa uox reddebatur? Similiter autem & Iezechiel sanctus & propheta,

audiēs à Domino, Fac tibi panes de stercore humano: dixit, Nequaquam Domine,

nunquam inquinatum & immundū ingressum est in os meum. Quum enim cogno-

sceret propter minas fieri hunc sermonem à Domino ad ipsum, nō uelut mente mo-

tus ferebatur, & hoc facere aggrediebatur, sed sanam & intelligentem habens mentē

dicebat, Nequaquam Domine. Hæc enim reuera sunt prophetarū in sancto Spiritu

sanam mentem habentium, & doctrinā ac sermonem. Daniel uero, nōne omni intel-

ligentia plenus reperitur? Et consiliorū intelligens: qui enigmata Nabuchodonosor

soluit, & quæ illæ per somnia uidit, hic suggerebat, & aberat ab ipso qui uiderat, et so-

lutionem statim inferebat, sano statu & excellentia doni, ampliore prudentiam ha-

bens super omnem hominē, eo quod donum sancti spiritus reuera prophetam erudie-

bat, & eos qui per prophetā doctrinā ueritatis digni fiebant. Cæterū que hi profite-

tur se uaticinari, ea neq; stabili mente facere uidentur, neq; intelligentiam sermonis ha-

bentes. Obliqua enim apud ipsos sunt uerba, & intorta, & nullā rectitudinē habentia.

Statim

Statim enim Montanus dicit: Ecce homo uelut lyra, & ego uolo uelut plectrum. ho-
mo dormit, & ego uigilo. Ecce Dominus est qui extasi emouet corda hominū, & qui
dat corda hominibus. Qui igitur ex his qui intelligunt, et cum prudentia utilitatis do-
ctrinam suscipiunt, & suæ ipsorū uitæ curam gerunt, non condemnabit talem a dulte-
ratam doctrinam, & sermonem eius qui iactat seipsum inter prophetas recensere: cum
non possit similia prophetis dicere. Neq; enim Spiritus sanctus loquutus est in ipso.
nam dicere, Volo uelut plectrum, & uigilo, & extasi emouet Dominus corda: mēte
moti uerba sunt, & non intelligentis, sed alium characterem ostendentis præter cum
qui est Spiritus sancti, qui in prophetis loquutus est. Si uero mendacium ueritati ap-
plicare uoluerint, & ignorare mētem sinceritatis curam habentem, & sibi ipsis coacer-
uare sermones per quos errorem suum fucunt: similem quendam effectū producent,
ab eo quod sancta Scriptura dixit: Immisit Deus soporē & extasim in Adam, & dor-
miuit. Et nō amplius simile est hoc illi. Non em̄ et hic corpus formaturus erat Deus,
ut ideo extasim immisisset, quo similia inferret, propter excellentē benignitatem. Nam
ipsi Adam induxit extasim somni, non extasim & emotionem mentis. Extasis autem
iuxta multas differentias modum habet. Dicitur enim extasis stupor ob excellentiam
admirationis. Dicitur & extasis infania, eo quod à proposito emoueat. Verum illa
somnia extasis, hoc est sopor, iuxta alium modum dictus est, iuxta naturalē actionem,
maxime eo quod profundissimē sancto Adam inductus esset, qui manu Dei forma-
tus erat. Reuera enim uidere licet, quod merito hanc extasim diuina Scriptura posuit.
Nam dum dormit homo, transferuntur omnes sensus ad quietē conuersi. Velut uer-
bi gratia, uis uisua si adest, non uidet: conclusi enim sunt oculi. Quiescit motorius in
homine spiritus, siue anima. Si graucolentia aut gratus odor est in domo, etiam si ad-
sit olfactus sensus, nō sentit. motus est enim talis sensus, ad quietē conuersus. Si ama-
ri aut salsi aut dulces humores sin in ore, gustus non percipit. nam in quietis extasi ac
sopore iacet, non operans, quod in uigilia operabatur. Auditus adest, sed cessat uis au-
diendi in sensu: & sæpe loquentes in domo, nisi expergefiat homo, non audit quæ di-
cant, eo quod discesserit actio ad tempus. Si animalia quædam percurrant per nostrū
corpus, non sentimus ipsorum circa corpus nostrum contactum, nisi grauius nos im-
petant: ita toto corporis organo propter somni quietē ab actione emoto. Nam quū
organū naturæ sit terræ, & animæ circumdatū, eo quod sic ex Deo utilia nobis con-
tulerunt, datur somno tempus, qui ipsum ab efficacissimo sensu ad transitum quietis
transfert. Ipsa uero anima à principali actione ac prudentia non emouetur. Sepe enim
imaginat, uelut in uigilijs, & obambulat, & operat, et pontū penetrat, & plura ac ma-
iora his per somnia speculatur. Non tamen in desipiente & in extasi posito, ac mente
moto homine, qui corpore & anima uigilans horrēda tractat, & sepe seipsum et alios
male accipit. Ignorat enim quæ loquitur ac facit: nam in extasi mentis ac desipientia ta-
lis existit. Hæc autem omnia d̄ charissimi, necessariō collegimus, ob id quod dictū est,
Immisit Deus extasim siue soporem in Adam, & dormiuit: ut differentias modorū ex-
tasis explicaremus. Et diximus ob quam causam illic à Domino extasis dicta est som-
ni participatio: nimirum propter Dei indulgentiam & benignitatem, quam omnib.
quidem hominibus idem largitus est, ut transferatur homo à cura in quietē somni &
negociorū uitæ. Verum illic amplius illam extasim uocauit, eo quod fecerit ipsum ad
tempus non sentire dolorem, p̄pterea quod accepturus erat costam ab ipso, & ipsam
formaturus ei in uxorem. At non erat mentis extasis, ac intelligentiæ emotio. Statim
enim ut surrexit, agnouit & dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea.
Hæc uocabitur mulier, quoniam ex uiro ipsius hæc sumpta est. Nouit enim, uelut ui-
des, & prima & præsentia, & uaticinatur de futuris. Ecce enim agnouit prima, quan-
do erat in somno, dicens: Hoc nūc os ex ossib. meis. Et agnouit præsentia, postquam
facta

facta esset mulier agnoscens ipsam de corpore sublatam. Et uaticinatus est futura, ni-
 mirum: Ea gratia relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adheret uxori sue,
 & erunt duo in carne unam. Hæc autem non sunt uiri mente moti, neque intelligentia priua
 ti, sed sanam mentem habentis. Si uero etiam de illo, Ego dixi in extasi mea, omnis homo
 mendax, dicendum est: alia rursus hæc facultas est, non uelut desipientis alicuius ac me-
 te moti hominis, Absit: sed ualde admirantis & cogitantis de his, quæ secundum consue-
 tudinem cogitationum moderatè uidentur atque fiunt. Quandoquidè enim admiratus
 est propheta, propter admirationem hic id dicit. Fuerunt etiam prophete in extasi, non
 in extasi rationis. Fuit item Petrus in extasi, non qui non intelligeret sermonem, sed qui
 uideret alia quam quæ per quotidianam consequentiã ab hominibus uidentur. Vide-
 bat enim linteam demissum, & omnia quadrupeda ac reptilia, & uolatilia cœli in ipso.
 Vide uero quod intelligit, & non erat in extasi ac emotione mentis sanctus Petrus.
 Quando enim audiuit, Surge, macta, & comede: non uelut qui sanam mentem non ha-
 beret, persuasus est, sed ait ad Dominum, Nequaquam Domine, nunquam enim inquinatum
 aut immundum ingressum est in os meum. Et sanctus Dauid dixit, Omnis homo men-
 dax. Qui uero dicit, Ego dixi: propriè dixit, & de hominibus dixit, quod mentiuntur,
 ergo ipse non mentiebatur. Verum stupens & admirans ipsius benignitatem, & quæ
 ipsi à Domino prædicata erant, admirabat per excessum. Et uidens omnem hominem
 egentem misericordia Dei, soli Domino ueritatem attribuit, omnem autem hominem
 sub pœna nouit, ut ostendat uerum spiritum qui in prophetis loquutus est, & profun-
 ditates cognitionis ac certitudinis Dei ipsis reuelauit. Fuit præterea & Abraham in
 extasi, non in extasi mentis, sed in extasi ac percussione timoris. uidebat enim elibanum
 & lapides circa solis occasum. Sed & alij prophete uidentes uisiones, mente sana di-
 cebant: uelut Moses dicit, Timidus sum & tremens. Cognouit autem Abraham ea quæ
 à Domino dicebantur, Cognoscens cognosces quod semine tuum peregrinum erit in
 terra aliena annis quadringentis. Et uidet, quod omnia apud prophetas dicta in ueri-
 tate uidere datur, et in sana mente, & in sapientia ratione, & non in insaniam. Quod si rur-
 sus uoluerint dicere, non similia esse prima dona postremis: unde hoc demonstrare
 poterint: Similiter enim inter sancti Prophete & Apostoli uaticinati sunt. Primum
 quidem igitur ascendere Salvatore in cœlum, quum uidissent duos in uestibus albis,
 non in insaniam ipsos uiderunt, sed sana mente audiuerunt, Viri Galilæi quid statis in-
 tuentes in cœlum? Hic IESVS qui assumptus est de uobis in cœlum, sic ueniet, & c.
 Deinde uero etiam Petrus, uelut dixi, uidens & audiens, & respondens ac dicens, Ne-
 quaquam Domine: stabili mente erat. Agabus uero prophetans, & cum admira-
 bili habitu insinuans dicebat. Accepto enim cingulo Pauli, & ligatis proprijs pedibus
 ac manibus, sic inquit: Virum hunc cuius est hoc cingulum, ligabunt Iudæi, & abdu-
 cent in Hierusalem. Sed & rursus in Antiochiam uenerunt prophete, & denuncia-
 bant famem futuram per omnem orbem terrarum, & non intercidit ipsorum sermo.
 sed ut ostendat ipsos ueros prophetas scriptura, statim infert dicens: Quæ accidit sub
 Claudio Cæsare. Paulus uero sanctissimus Apostolus prophetans dixit, Spiritus au-
 tem expresse dicit, In extremis diebus instabunt tempora difficilia, & c. Et rursus alibi,
 Discident quidam à sana doctrina, addicti seductoribus et doctrinis dæmonum, pro-
 hibentium matrimonium contrahere, iubentium abstinere à cibis, quos Deus creauit
 in usum nostrum cum gratiarum actione. Quare palam expositis impletum est hoc
 ipsum in nobis, & similibus nobis. Plerumque enim harum sectarum matrimonium con-
 trahere prohibent, & à cibis abstinere præcipiunt: non honestæ uitæ gratia exhorta-
 tes, non maioris uirtutis gratia, & premiorum ac coronarum, sed abominabilia ea quæ
 à Deo facta sunt putantes. At uero sancta Ecclesia & uirginitatem glorificat, & soliti-
 tudinem ac castitatem & uirginitatem laudat, & nuptias pudicas honorat & suscipit: scortationem

Prophetarum
 similitudo.

Epiphanius
 uirginitatis
 in Ecclesia
 ratio.

tionem uero & adulterium ac petulantiam interdicit. Vnde uidere est sanctæ catho-
 licæ Ecclesiæ characterem, & adulteros aliorum mores: quo probata sequentes, ab
 omni errore et obliqua atque accliuo calle refugiamus. Dixi enim supra uelut à sancto A-
 postolo prædictum est, & rursus dico, quod munens nos, & characterem sanctæ Eccle-
 siæ ab hæreticorum errore diuidens dixit, quod audenter ea quæ ex Deo bene ordi-
 nata sunt interdicens leges ferunt: de quibusdam prohibentibus matrimonium con-
 trahere, & præcipientibus abstinere à cibis, uerba faciens. Etenim cum modestia qua-
 dam Deus uerbum in Euangelio dixit, Vis perfectus esse: misericordiam exhibens
 hominum formationi ac debilitati. Et gaudet quidem his qui approbatum Dei cul-
 tum prestare possunt, & uirginitatem ac castitatem et continentiam exercere deligunt.
 Verum unas nuptias honorat, etiam si maxime sacerdotij dona per eos qui ab unis e-
 tiam nuptijs se continuerunt, & in uirginitate uitam degunt, se ornasse præexpressit.
 uelut etiam Apostoli ipsius ecclesiasticam sacerdotij regulam ordinate ac sancte con-
 stituerunt. Si uero quis per debilitatem opus habuerit post primæ uxoris obitum,
 secundas nuptias contrahere: hunc ipsum ueritatis regula non interdicit, hoc est eum
 qui non sit sacerdos. Hi uero prohibent iuxta id quod dictum est, Prohibentium con-
 trahere matrimonium. Reiciunt enim secundis nuptijs coniunctum, & cogunt se-
 cundis nuptijs non copulari. Nos uero non necessitatem imponimus, uerum cum
 bono consilio admonemus, exhortantes eum qui potest. Non autem necessitatem
 imponimus non potenti, neque reiciimus ipsum à uita. Sanctum enim uerbum omni-
 bus prædicauit, ut debiliam infirmitatem portemus, uelut etiam ipse sanctus Apo-
 stolus dicere comperitur, & tales redarguere qui non sunt eiusdem doni: Iuniores,
 inquit, uiduas reijce, postquam enim inordinate se gesserunt contra CHRISTVM, nu-
 bere uolunt, habentes iudicium, quod primam fidem reiecerunt. Quæ enim promissæ
 sunt & reprobauerunt, iudicium habent. Quæ uero non promissæ sunt, sed coniunctæ
 sunt propter debilitatem, iudicium non habent. Si uero etiam iudicium siue condem-
 nationem habituræ essent, quomodo dixisset, nubant, domum gubernent: Omnis
 itaque qui prophetat intelligens comperitur, tum in ueteri, tum in nouo Testamento.
 Sic etiam sanctus Ioannes in Apocalypsi dixit: Hæc reuelauit Dominus seruis suis,
 per seruum suum Ioannem. Et, Hæc dicit Dominus: Qui hæc dixit, sanam mentem
 habuit & intellexit. Ecce igitur hæc dicit Dominus, & uisio quam uidit. At Monta-
 nus hic qui factat seipsum esse prophetam, & seduxit eos qui ab ipso decepti sunt, in-
 constantia secundum diuinas scripturas narrat. Dicit enim in sua appellata prophe-
 tia, Quid dicis eum qui super hominem saluatur: Lucebit enim iustus, inquit, super
 solem centupliciter. Parui uero qui inter uos saluantur, lucebunt super lunam cen-
 tupliciter. Cæterum Dominus redarguit hunc, habens potestatem donandi ut luceant
 facies sanctorum, & qui illustrauit faciem Moysis, & qui immutauit sanctos in sua
 sancta resurrectione, eos qui seminantur in ignominia, & resurgunt in gloria. Non
 alia corpora præter quæ iam sunt, sed ipsa quæ iam sunt resurgunt tota, accipiuntque
 gloriam ab ipso post resurrectionem, ab ipso qui gloriam largè sanctis suis exhibet:
 habet enim dandi potestatem ac largiendi, uelut Deus ac Dominus. Quum habe-
 at autem potestatem largiendi, non promissit secundum Montanum, sed dicit, Luce-
 bunt uestre facies uelut sol. Si itaque qui habet potestatem, & uere herus est ac Domi-
 nus noster IESVS CHRISTVS, dicit quod facies iustorum lucebunt uelut sol: quo-
 modo Montanus amplius promittit centupliciter: Ergo potius similis est illi, qui
 promissit Eug. & dixit, Eritis sicut dei: & ab ea quæ habebat ipsa unã cum Adã gloria
 atque Paradisi uoluptate, preparauit ut eijcerent, & in corruptionem mortis deferrent.
 Insuper uero apponit idem Montanus sic dicens, Ego Dominus Deus omnipotens
 conuersans in homine. Recte igitur diuina scriptura nos præmuniuit, et consequens spi-
 ritus

ritus doctrina nos admonuit, ut cognoscamus qualia sunt imitamenta alieni spiritus, et oppositiones aduersus ueritatem. Statim enim ubi hoc dixit Montanus, suspitione nobis præbuit, ut recordaremur eorum quæ à Domino dicta sunt. Sic enim Dominus in Euangelio dicit: Ego ueni in nomine patris, & non suscepistis me: Alius ueniet in proprio, & talem suscipiet. Proinde penitus discors à diuinis scripturis hic inuenitur, uelut omnibus manifestum est qui attentè legunt. Si itaque discors est, alienus est à sancta catholica Ecclesia. Et secta eius iactans se prophetas habere ac dona, ea non accepit, sed ab his defecit. Quis igitur intelligens ausus fuerit hos prophetas uocare, & non magis dixerit hos seductores esse? CHRISTVS enim nos docuit dicens, Spiritum patrum mittam uobis. & signa dans dixit, Ille me glorificabit. Hic uero Montanus seipsum glorificat. Dominus patrem suum glorificauit. Et Dominus rursus CHRISTVS Spiritum glorificauit, dicens ipsum esse spiritum ueritatis. Montanus autem se ipsum solum glorificat, & dicit esse patrem omnipotentem, & in homine inhabitare: ut undiquaque ostendatur quod non ipse sit, neque ab illo missus, neque qui ab illo accepit. In Domino enim uoluit totum complementum deitatis inhabitare corporaliter: & de complemento ipsius omnes prophetæ acceperunt, uelut sanctus Ioannes dicit. Et uides quomodo omnes ueteres CHRISTVM annunciauerunt, & qui post CHRISTVM fuerunt, CHRISTVM glorificauerunt, & ipsum confessi sunt. Montanus uero intulit seipsum quendam dicens, ut ostendatur quod neque est, neque ab ipso missus est, neque ab ipso accepit. Deinde rursus inquit miserimus homuncio Montanus: Neque angelus, neque legatus, sed ego Dominus Deus pater ueni. Hæc autem quæ dicat, deprehendit alienus esse, ut qui CHRISTVM non glorificet, quem totum donum Ecclesiasticum in sancta Ecclesia in ueritate glorificauit. Inuenies enim extra corpus Ecclesiæ esse, ac extra caput totius, & non tenere caput, ex quo totum corpus constructum augetur, uelut scriptum est. Dominus enim noster IESVS CHRISTVS seipsum ostendit quod uerè filius sit in ueritate. Montanus autem seipsum patrem dicit. Quomodo igitur & Phryges, qui contra nos hostes insurrexistis, & in Christianum cognomen formati estis, barbarorum uero pugnam suscepistis, & Troianorum ac Phrygum hostilitatem imitamini, quomodo crediderimus uobis dicentibus, propter dona defecisse ab Ecclesia? Non enim amplius dona fuerint quæ sunt à donis aliena, & præter characterem à Domino promissum, uelut prophete uestri dicunt. Inducitis nobis insuper & Maximilla. Nam & nomina uestra euariata sunt ac horredissima, & neque molle quid ac dulce habent, sed agreste & barbaricum. Statim enim hæc Maximilla apud illos Phrygas quid dicat, & si

11 CHRISTI audite. Me ne audite, sed CHRISTVM audite. Et in quibus CHRISTVM glorificare uideat, aberrat. Si enim CHRISTI fuisset, dixisset utique secundum sanctos Apostolos, uelut unusquisque dicit. Petrus quidem primus dicens, Nos ab ipso audiuius: & ipse Dominus dicens, Qui uos audit, me audit. Paulus uero dicit, Imitatores mei estote, quemadmodum ego CHRISTI. Hæc autem uerum dicit mentiens, & non uolens. Recte autem dicit quum inquit, sed CHRISTVM. Sepenumero enim immundi spiritus coguntur seipsum subuere, quod non sunt ueritatis, & ostendere Dominum suum uolentes & non uolentes propter necessitatem. Sicut puella quæ habebat spiritum Pythonis, dicebat, Hi homines Dei altissimi serui sunt. & hoc, Quid uenisti ante tempus torquere nos? nouimus te qui sis, sanctus Dei. Ita & hæc coacta dixit, se non audiendam esse, sed CHRISTVM. Quomodo igitur hi, qui hoc ab ipsa audiuerunt, & ipsi crediderunt, ipsam audire uolunt: quum ab ipsa didicerint, non ipsam audiendam esse, sed Dominum. Nam quum uere terrena ipsa loqueretur, si assuisset ipsis prudentia, non debuissent ipsam audire. Et ne dixeris, quod intelligebat, Non enim intelligentia præditi est docere, et seipsum subuere. Si enim omnino dicit, Ne audite me, quæ illis erat spiritus qui loquebatur in ipsa: Si ipsa dixit, aut homo, ergo non erat in spiritu sancto.

Spiritus im-
mundi seipsum
subuertunt.

sancto. Quæ enim dicit, Me ne audiat, humanum quid nimirum dixit, et non erat in spiritu sancto. Quæ uero non erat in spiritu sancto ex supernis, sed humanæ sapientiæ erat, & nihil nouit, & non erat spiritus sanctus, sed ex humana sapientiæ sonabat, ac loquebatur. Si uero in spiritu sancto loquebatur ac uaticinabatur, qualis erat spiritus sanctus qui dicebat, Me ne audite? Et multa est fraudis cæcitas, & magnus est Dei sermo, qui per omnes modos non aduocatur ad hoc, ut sciamus quales sunt spiritus, qui ex spiritu sancto loquuntur: aliquando ex persona patris, aliquando ex persona filii, aliquando ex persona spiritus sancti. Et si spiritus in Maximilla sanctus fuisset, non interdixisset propria uerba. Unus enim est spiritus sanctus, qui diuidit unicuique prout uult. Dicitur autem spiritus pietatis, & dicitur esse spiritus CHRISTI, & spiritus à patre procedens, & à filio accipiens, non alienus à patre & filio existens: Ergo non dixit, Ne audite me. Quæ enim CHRISTI sunt, spiritus loquitur, & CHRISTVS spiritum mittit: & in spiritu sancto eicit daemonia: Et Dominus quæ patris sunt, dicit: Et pater filium sanctificauit, & in mundum demisit, ut cognoscant ipsum & glorificent, quemadmodum glorificant patrem. Et corrui per omnes modos sententia ab alienantium se à CHRISTI consequentia. Dicit porro rursus eadem Maximilla ipsa intelligentiæ ac doctrinæ cognitio, ut per ludibrium dicam: Misit me Dominus huius laboris et promissionis ac fœderis indicatricem electam, interpretem coactam, ut uolentem & non uolentem contingat discere cognitionem Dei. Consideremus igitur uitæ nostræ stabile fundamentum, & uiam Lucis, & charissimi, et ne fallamur per sermones contrarios, & pecoris à spiritu alieni. Vide enim hic eum, qui sic loquutus est, coactum se dixisse, non uoluntaria mente. At Dominus noster non inuitus uenit in mundum, neque ex necessitate à patre demissus est, sed simul cum patre habens ipsum uelle, & cum sancto spiritu ipsum exhibere. Et similiter cum habeat ipsum uelle cum patre, habet etiam ut non cum necessitate hanc gratiam omnibus det, sed propter excellentem erga homines benignitatem. Sic etiam quos uocauit, cum uoluntatis proposito uocauit, non necessitatem immittens, non tormentum aliquod adhibens. Dicit enim, Qui sitis uenite ad me. Et rursus, Si quis uult uenire ad me, abneget seipsum, & sequatur me. Et per Esaiam idem loquens dixit, Si uolueritis & audieritis me. Et postea ut ostenderet propheta quis esset qui dicit, ait: Os Domini loquutum est hæc. Et uides omnibus modis horum ad diuinam scripturam dissonantiam, & aliam suspensionem ac opinionem præter fidem ac consequentiam Dei. Etenim Maximilla uolentes & non uolentes cogere dicit, ut etiam ex hoc ipso dicto mendax uiolentes coegit. Non enim omnes in mundo nouerunt Maximillæ nomen, neque sermonum ipsius sonum. Et omnibus modis corrui horum erronea uerfugia, quæ non est ex ueritate Dei. Honorant autem tales etiam locum quendam desertum in Phrygia, Pepuzam quondam appellatam ciuitatem, nunc autem solo adæquatam. Et dicunt, illuc descendisse supernam Hierusalem, Unde eò abeuntes mysteria quædam perficiunt in loco, & sanctificant, uelut putant. Est enim hoc genus in Cappadocia ac Galatia, et in prædicta Phrygia: unde etiam Phrygorum, siue secundum Phrygas secta hæc appellatur. Sed & in Cilicia & in Constantinopoli plurimum uiget. Quo uero nihil relinquamus ex his quæ ad nomen pertinent uniuscuiusque sectæ à nobis præiudicata, etiam de Tascodrugitarum nominis appellatione rursus dicemus. Est enim hoc nomen, aut in hac ipsa, aut in sequenti Quintillianorum appellata. Ab his ipsis enim & hoc nomen proficiscitur. Vocantur autem Tascodrugitæ ob hanc causam. Tascus apud ipsos pertica appellatur. Druggus uero nasus, siue rostrum appellatur. Et ab eo quod imponunt digitum suum, indicem appellatum, in nasum dum orant, tristitiæ nimirum ac ultroneæ iustitiæ gratia, ab aliquibus Tascodrugitæ appellati.

Spiritus
sancti appellationes.

Vocatio
nostra non
coacta.

Tascodru-
gitarum ap-
pellatio.

appellati sunt, hoc est Perticonasati, aut perticorostri. In hac uero hæresi, aut in coniugata eius Quintillianorum, siue Priscillianorum & Pepuzianorum appellata, horrendum ac nefarium quoddam opus fieri dicunt. Puerum enim quendam ualde infantem, in festiuitate quadam per totum corpus æreis aciculis compungentes, sanguinem ipsius sibi ipsis comparant, ad apparatus uidelicet sacrificij. Sufficiens autem nobis & quæ de hac diximus, o charissimi. Promissimus enim de unaquaque hæresi, non inuidiose nos dicturos esse, sed que tum ex auditu, tum ex lectioe eorum qui uere de his prodiderunt accepimus, tradituros esse: quo nihil superfluum ultra ea quæ nouimus tradentes, sub conscientia esse non uideamur, uelut qui etiã ipsi inueniamus non recta, quæ contra homines dicamus, sed in uitium incidamus, in quod etiam ipsi inciderunt ueritatem non dicentes, sed prædicantes quæ non uiderunt, neque audierunt, neque à uera sancti Spiritus doctrina acceperunt. Quando uero omnia exactè, uelut dixi, recensuimus de unaquaque secta, ita ut malum quidem reuelauerimus ad correctionem eorum qui inciderunt, & subuersionem fecerimus per diuinos sermones & rectas rationes: curatiuo, ut ita dicam, pharmaco iuxta duplicem modum in Domino preparato, his quidem qui inciderunt, ut conualescant à morbo, & tanto dolore: his uero qui non illapsi sunt, ut præoccupatiuum, ut ita dicam, pharmacum habeant, ueritatis medicamentum exhibentes: quo etiam ipsi discipuli discipulorum Christi uocemur, & ipsius Saluatoris, corporum & animarum auxiliatoris, per uirtutem Christi ad sequentes procedere conabimur, postquam sanè uenenum & dentium ipsius hamiforme uirus, per lignum ueritatis crucis contriuiimus. Est autem hæc hæresis hæmorrhoidis uiperæ similis, cuius pernicies de uniuerso corpore commorforum sanguinem effundit, & sic mortem inducit. Hęc enim & Quintillianorum hæresis hoc facit. Impubis enim pueri corpus compungit, & sanguinem in usum aufert, ad factorum nominis Christi initiationem deceptos, seducens. Cæterum nos ad consequentes per uirtutem Christi accedentes, ueritatem ipsius inuocemus, quo uniuscuiusque erroris uestigijs inuestigatis, uiribusque eius deprehensis ac confutatis, Deo in omnibus consueto more gratias agamus.

Contra Quintillianos, siue Pepuzianos, qui & Priscilliani, quibus coniunguntur Artotyritæ, hæresim XLIX.

Quintilliani. Pepuziani. Priscilliani. **Q**uintilliani, qui et Pepuziani appellantur, Artotyritæque, ac Priscilliani, si dem sunt cum Phrygiis, & ex ipsis originem duxerunt: diuiduntur autem iuxta quendam modum. Tradunt enim hi Phryges, siue Priscilliani, in Pepuza aut Quintilla, aut Priscillam, non possum certo affirmare, unam autem ex ipsis, in Pepuza dormiuisse, & CHRISTVM ad ipsam uenisse, condormiuisseque ipsi hoc modo, uelut illa delusa dixit: In forma, inquit, mulieris formatus, in ueste splendida uenit ad me CHRISTVS, & immisit in me sapientiam, et reuelauit mihi hunc locum esse sanctum, & huc Hierusalem ex cælo descendisse. Quare etiam hucusque dicunt, initiari sic quasdam mulieres in eo loco, itemque uiros, ad hoc ut ipse aut ipsi expectantes CHRISTVM uideant. Mulieres itaque apud ipsos uocantur prophetissæ. Non autem certo compertum habeo, an apud ipsos, aut apud Phrygas hoc fiat. Simul enim sunt, ac idem sentiunt. Videntur autem hi ueteri ac nouo Testamento. Et mortuorum resurrectionem similiter afferunt. Quintillam uero ducentem ac principem habent cum Priscilla, quæ etiam est apud Phrygas. Testimonia autem multa producent uana, gratiam dantes Euæ, quod prima deligno prudentiæ comedit. et sororem Moysi uelut prophetissam in testimonium afferunt, earum quæ ab ipsis in clerum constituuntur mulierum. Imò quatuor, inquit, filia erant Philippo, prophetantes. Sepe uero in suam Ecclesiam ingrediuntur, lampades ferentes, septem uirgines, quædam albis uestibus induta, ut populo uaticinentur. Hæc uero modum quendam afflationis à numine præsentibus populis ostendentes, fraudem operantur, ploratumque ædunt uelut penitentiam miseriam agentes, lachrymas

lachrymas fundentes, & in habitu quodam uitam humanam deplorantes. Episcopi quoque apud ipsos sunt mulieres, & presbyteri mulieres, & alia quæ nihil differre dicunt: In CHRISTO enim IESV neque masculus, neque femina. Hæc sunt quæ de ipsis accepimus. Artotyritas autem ipsos appellant, eo quod in mysterijs suis apponunt panem & caseum, & sic mysteria sua faciunt. Tota uero fraus hominum est in eo, quod defecerunt à recta fide, & conuersi sunt ad desperationem, & ad differentias afflationum & actionum. Debaechantur enim semper mentes, ueritatis anchoram non continent, sed seipsos uento permittentes. Et si enim mulieres apud ipsos in Episcopatum ac presbyterium surrogantur, propter Euam, audiuit ea tamen Dominum dicentem: Ad uirum tuum refugium tuum, & ipse tibi dominabitur. Latet item ipsos Apostolicus sermo: Mulieri non permitto loqui, neque autoritatem in uirum habere. Et rursum: Non enim est uir ex muliere, sed mulier ex uiro. Et Adam non est deceptus, sed Euæ prima decepta in transgressione fuit. Et o multiplicem huius mundi errorem. Quare uelut edentulum quid & dementiam plenam, instar Stellionis, hanc hæresim prætereuntes, ad sequentes, o charissimi procedam, Deo ad humilitatem nostram inuocandam, & promissionem nostram explendam, in auxilium inuocato.

Contra Tessarescædecitas, hæresim L.

AB his duabus sectis simul inter se permixtis, Phrygorum ac Quintillianorum, siue Priscillianorum, emerit rursus mundo alia hæresis, Tessarescædecitarum appellata: quos Quartadecimanos quidam appellant. Et hi quidem omnia habent uelut Ecclesia. Aberrant autem ab omnibus, eo quod non consequentiam & doctrinam attendunt, Iudaicis adhuc fabulis addicti, & neque æqualia ipsis docent. Non enim nouerunt quæ dicunt, neque de quibus affirmant. Semel enim in anno unam diem tales contentiosè Paschatis agunt, & quidem quum de Patre et Filio ac Spiritu sancto benè & æqualiter sentiant, & prophetas suscipiant, et Apostolos atque Euangelistas, resurrectionemque carnis similiter confiteantur, & futurum iudicium ac uitam æternam. Inciderunt autem & ipsi in errorem non uulgarem, uel nimirum dicto in quo dixit lex: Maledictus qui non faciet pascha decimaquarta die mensis. Alij uero ex ipsis eandem unam diem agunt, & eandem unam diem ieiunant, & mysteria perficiunt. Et sanè ex actis Pilati iactant, se ueritatem comperisse, in quibus habetur, Saluatorem die ante octauum Calendarum Aprilium, passum esse. Et in illa die uolunt pascha agere, in quantum quæcumque incidit quartadecima lunæ. Qui uero in Cappadocia degunt, eandem unam diem ante octauum calendæ Aprilis agunt. Et inter ipsos seditio est non uulgaris, quum alij decimaquarta Lunæ, alij ante octauum Calen. April. idem faciant. Adhuc autem inuenimus acta Pilati, in quibus indicat, ante decimum quintum Calen. April. passionem CHRISTI factam esse. Reuera autem, uelut ex multa certitudine cognouimus, die ante decimam tertiam Calen. April. Saluatorem passum esse accepimus. Quidam die ante decimam Calen. April. asserunt. Sed et hi à proposito exciderunt. Verè or autem de his sermonem longius extendere. Nam multa sunt quæ dicere possimus. Nam ubi legislator Moyses totam legem compleuit, negotio ex Deo accepto, in ultimo libro Deuteronomij omnes maledictiones ponit, non solum de Paschate, sed etiã de circumcisione, & decimatione, & oblationibus. Quare si unam maledictionem effugerunt, in multas seipsos immiserunt. Comperientia enim maledicti, quum non circumciantur: maledicti, non decimantes: & maledicti, non in Hierusalem offerentes. Et o multos homines in multas nugas seipsos immittentes. Reuera enim prudens illud Ecclesiastæ dictum dicere licet, quod ex Spiritu sancto nobis promulgatum est: Deus fecit hominem rectum, ipsi uero inquisuerunt sibi ipsis uias multas. Unde enim non corrui ipsorum opinio: Primum enim si decimaquarta die pascha agunt, opus habent ouem accipere à decima, & ipsam seruare usque ad decimam quartam. Et non

amplius una dies ieiunij erit, sed quinque: decima, undecima, duodecima, decima ter-
 tia, decima quarta. Si uero ad uesperam immolatum fuerit pascha, eadem decima quar-
 ta illu celsens, sex dies perficiet in ieiunio, & non amplius una erit ieiunij dies, & conci-
 dit ipforum de una die quaestio, quae non una aliqua est, habet enim primitiua extra-
 ria coniuncta. Et non modicum damnū in hoc negocio incurrunt. Oportebat enim
 CHRISTVM in decima quarta die immolari secundum legem, ut deficiat apud ipsos
 lumen, quod illuminat ipsos secundum legem, orto sole & lunae splendorem uelante.
 A decima quarta enim, & infra, luciditas lunae perit: Sicut in lege a CHRISTI aduentu
 ac passione, iudaica synagoga obscurata est. Resplenduit autem Euangeliū non disso-
 luta lege, sed impleta: non abolita figura, sed declarante ueritatem. Sic enim & in eo,
 quod in Hiericho fecerunt paschate, statim intulit diuina scriptura dicens: Et come-
 debant in Galgalis, & defecit Manna: praecostans ipsis ac uaticinas diuina scriptu-
 ra, quod per passionem Domini, propter ipsorum abnegationem Dei, deficiet apud
 ipsos esus Euangelicus ac caelestis, quod Manna apud ipsos uocatum est. Caeterum
 sancta Dei Ecclesia undiquaque de sacrae huius disciplinae utilitate connexionem col-
 ligens, a ueritate non excidit. Utitur enim non solum decima quarta, sed etiam septi-
 ma, ordine septem sabbati dierum secundum circuitum reuoluto, ut secundum ea quae
 a Domino facta sunt secundum exemplar, sit resurrectio & conuiuium. Et utitur non
 solum decima quarta lunae, sed etiam cursu solis: ut ne uno anno duo pascha facientes,
 in altero neque unū pascha perficiamus. Quapropter obseruamus quidem decimā
 quartam, transgredimur autem aequinoctium, & ferimus in sanctam dominicam, fi-
 nem complementi. Accipimus autem ouem a decima, nomen IESV per iota, denarij
 notam agnoscetes, ut ne lateat quid nos, de tota ueritate uitalis huius paschatis, et Ec-
 clesiastici ac ueri negocij. Praeterebo autem & hanc inflationem Beonis siue Physalis
 serpentis, per CHRISTI uirtutem signatus, & ad sequentes sectas mentem adhibebo.
 Deo pro consueto nostro more in auxilium inuocato.

Manna quid sit.

Paschatis in Ecclesiario

Physalus, seu Beon serpentis

Contra haeresim quae non suscipit Euangelium Ioannis, & Apocalypsim, quam dementium & brutorum appellauerunt. LI.

Dictamni appellatio.

Consequenter post has hereses, Phrygas scilicet, et Quintillianos ac Tessarescede-
 catitas, alia heresis mūdo exorta est, uelut reptile debile, non potēs resistere ad o-
 dorē dictāni, aut styrae, aut libanotidis, aut abrotoni, aut bituminis, aut thymiamatis,
 aut lapidis gagatae, aut cornuceri. Dicunt enim hi, qui haec in consuetudine ha-
 buerunt, & experientia cognouerunt, fugare has species, reptilia & uenenum iaculan-
 tia. Et dictamnum quidam uocant, ab eo quod medici hac utuntur, ad pariētium mu-
 lierum auxilium. Quare a nobis merito assimilatur Deo Verbo, qui ex supernis uenit
 & caelestibus ex patre, sine tempore & sine principio genitus. Dicit enim Solomon de
 insipiente & mala muliere, quod odio habet doctrinā sinceram. Sic etiam hi firmam
 praedicationem odio habent, quum sint terreni, & caelestia auersantur. Vnde timete
 uocem sancti Spiritus dicentem: Vox Domini perficietis ceruos: eius uidelicet, qui
 dixit seruis suis & Apostolis: Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpentes
 & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici. Haec enim erat uox quae perficit cer-
 uos, & data est in mundum per sanctos Apostolos ac Euangelistas, ut conculcent con-
 trarietatem diaboli. Ex quorum numero sanctus Ioannes acerrimē institit, ac redar-
 guit uim erroneorum & serpentis formam habentium. At nihil possunt tales in arca.
 Iubetur enim sanctus Noe, iuxta Domini uerbum munire ipsam, uelut inquit ad ip-
 sum, Bitumine oblines ipsam intrinsecus ac forinsecus: ut ostendat speciem sanctae
 Dei Ecclesiae, quae bituminis uim habet fugantem horrenda & perniciofa reptilia for-
 his

miadogmata. Vbi enim sufficitur bitumen, non poterit stare serpens. Soporem enim
 his inducit ac torporem facer styrae suffitus, & deuitant huius odorem. Idem praer-
 stat & libanotidis facultas, contra ipsum serpentē producta, & supra latibulū ipsius
 exorta. Vbi enim CHRISTVM ex affricu nudum hominem praedicauit, Ebion
 & Cerinthus, et complices ipsorum, in Asia inquam, illic Spiritus sanctus produxit
 mundo hanc sanctam herbam, siue fruticem fugantem serpentem, & diaboli tyran-
 nidem destruentem. Illic enim sanctus Ioannes post aetatem senectam, iubetur a Spi-
 ritu sancto praedicare, et reflectere errantes in uia, non coactē, sed ex uoluntate, creden-
 tibus lucem Dei reuelans, quae est in sancta Dei doctrina. Verum usquequō exten-
 do sermonem? Equidem qui manet ubi crescit abrotonum, illic non amplius ma-
 net neque nidulatur serpens: Et ubi est uera Dei doctrina, illic non habebit domi-
 cilium reptiliformis doctrina, sed perit. Dicunt itaque Alogi, id est bruti illi, & uer-
 bo carentes. Hanc enim appellationem ipsis impono. Ab hac enim die sic uocabun-
 tur, & sic ipsis, o charissimi, nomē imponimus, ut uidelicet Alogi uocentur: habue-
 runt enim sectam, libros sancti Ioannis reijcientem. Quandoquidem enim Ver-
 bum non suscipiunt a Ioanne praedictum, Alogi, id est sine Verbo appellabuntur.
 Quā itaque penitus alieni sint a uerbi praedicatione, puritatē praedicationis ueritatis
 negant, & neque Ioannis Euangelium, neque Apocalypsim admittunt. Et si quidē su-
 scipissent Euangelium, Apocalypsim uero reiecerunt: dixissemus utique, Nun-
 quid iuxta exactam rationem hoc faciunt, Apocryphum non admittentes, propter ea
 quae in Apocalypsi profundē ac obscure dicta sunt: Quando uero non suscipiunt na-
 tura libros a sancto Ioanne praedictos, manifestum est omnibus, quod hi, & similes
 his sunt, de quibus sanctus Ioannes in catholicis epistolis dixit: Nouissimum tem-
 pus est, & audiuitis quod Antichristus ueniet, & nunc ecce Antichristi multi, & cae-
 tera. Praetextunt enim hi, se uereri contradicere sancto Ioanni, eō quod sciunt ipsum
 in numero Apostolorum esse, & a Domino dilectum, qui pro dignitate mysteria re-
 uelauit, & supra pectus Domini recubuit: & ideo alio modo ipsa subuertere conan-
 tur. Dicunt enim non esse ipsa Ioannis, sed Cerinthi, & indigna esse ipsa Ecclesia, &
 ab ipsa statim aggressionē redarguuntur, neque quae dicunt intelligentes, neque ea
 de quibus affirmant. Quomodo enim erunt Cerinthi, quae contra Cerinthum di-
 cunt: Cerinthus enim recentem & nudum hominem CHRISTVM habet. Ioannes
 autem semper existens, uerbum praedicauit, & ex supernis uenisse, ac incarnatū esse.
 Ab ipsa itaque aggressionē confutata est uana horum calumnia, quae stultitia quae-
 dam est, & non intelligit unde redarguitur. Videntur enim sibi etiam ipsi aequaliter
 nobiscum credere, quum autem non teneant certam praedicationem, per sanctum
 Ioannem nobis ex Deo traditam, comperientur redargui in his quae ignorant, quo-
 modo uidelicet circa ueritatis cognitionem se efferunt. Et si modo uoluerint resi-
 piscere & considerare, cognoscent. Nos enim doctrinas a sancto Spiritu memora-
 biliter & securē ac certō existentes, non reiecerimus. Dicunt enim contra seipos, Ne-
 que enim dixerim contra ueritatem, quod libri ipsius non concordent cum reliquis
 Apostolis. Et uidentur deinceps accusare sanctam & diuinitus inspiratam doctri-
 nam. Et quid, inquit, dicit? In principio erat uerbum, et uerbum erat apud Deum, &
 & Deus erat uerbum. & Verbum caro factū est, et habitauit in nobis. Et uidimus glo-
 riam eius, gloriā uelut unigeniti a patre, plenū gratia et ueritate. Et statim Ioannes te-
 statur ac uociferat dicens: Hic est quē dixi uobis. & Hic est agnus Dei, qui tollit pec-
 cata mundi. Et deinceps dicit: Et dixerunt ad ipsum qui audierunt, Rabbi ubi habitas?
 Et statim eodem loco, postera die uoluit exire in Galileā, et inuenit Philippū, & dicit ei
 IESVS, Sequere me. Et postea paulo ulterius dicit: Et post tres dies nuptiae factae sunt in
 r 4 Cana

Alogi cur dicit.

Ioannis Euan gelij, Cerin- thi esse pu- tatum est.

» Cana Galilææ, & uocatus est IESVS ac discipuli eius ad nuptias. Et erat illic mater
 ipsius. At reliqui Euāgeliste dicunt, ipsum in deserto fuisse quadraginta diebus ac ten-
 tatum esse à diabolo, & tunc reuersum esse, & discipulos assumpsisse. Et non sciunt illi
 nulla intelligentia præditi, quod unicuique Euāgelistæ curæ fuit, ut consonè loqueretur
 quæ ab alijs fuerunt dicta. Imò ut ab alijs relicta sic reuelaret. Non enim erat ipso-
 rum uoluntas, sed ex Spiritu sancto doctrina ac consequentia. Si enim hunc reprehē-
 dere uolunt, discant quod alij tres non ab ipsa consequentia auspicati sunt. Matthæus
 enim primus incepit Euāgelium annunciare. Huic enim erat commissum ac imposi-
 tum, ut Euāgelium prædicaret ab initio. uelut etiam in alia hæresi de hoc per longū
 diximus. Neque uero nobis molestum erit de his rursus tractare, ad declarandā ueri-
 tatem, & erroneos illos confutandos. Hic itaque Matthæus Euāgelium suscipere di-
 gnus iudicatur, et iustissimū hoc erat. Oportebat enim à multis peccatis conuersum,
 & à telonio digressum, in exemplum nobis futurorum saluari, ab eo qui ob salutē ge-
 neris humani uenit, ac dixit, Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam:
 & ex telonio educto, atque ab iniquitate conuerso, salutis prædicationē exhiberi, quo
 ab ipso discerent homines aduentus benignitatem. Nam post remissionem peccato-
 rum, largitus est ipsi etiam suscitationem mortuorum, & mundationem lepræ, & uir-
 tutes sanationum, & fugationem dæmonum, ut non solum per uerbum persuaderet
 audientes, sed etiam per ipsum opus. Ita ut prædicaret Euāgelia perditis, quoniā in-
 uenientur per poenitentiam: & lapsis, quod resurgent: & mortuis, quod uiuificabun-
 tur. Et hic quidem igitur Matthæus Hebraicis literis scribit Euāgelium, & prædicat,
 et incipit non ab initio, sed recenset genealogiam ab Abraam. Abraam, inquit, genuit
 Isaac, Isaac autem genuit Iacob, & cætera, usque ad Ioseph & Mariam. Et ab initio po-
 nit dicens: Liber generationis IESU CHRISTI filii Dauid: deinde inquit: filij A-
 braam. Deinde progressus ad ipsum quæsitum, ait: IESU uero CHRISTI natiui-
 tas sic erat. Quum desponsata esset mater eius Maria Ioseph, priusquam congressi
 essent, inuenta est in utero habens ex Spiritu sancto. Et quū Ioseph iustus esset, quære-
 bat dimittere ipsam clanculū. Et ecce angelus Domini apparuit ipsi in somnis dicēs:
 Ne dimittas uxorem tuam, quod enim in ipsa est, ex Spiritu sancto est. Ecce enim pa-
 riet filium, & uocabis nomen eius IESVM. Hic saluum faciet populum suum à pecca-
 tis: et hoc, inquit, factum est, ut impleretur id quod dictum est à Domino per prophe-
 tam dicentem: Ecce uirgo in utero habebit, & cætera. Et excitatus, inquit, à somno Ioseph,
 sic fecit, & assumpsit uxorem suam, & non cognouit ipsam, donec peperisset fi-
 lium suum primogenitum, & uocauit nomen eius IESVM. Quum autem natus esset
 IESVS, inquit, in Bethleem Iudææ, in diebus Herodis regis, Ecce Magi ab oriente ac-
 cesserunt Hierosolyma dicētes, ubi est qui natus est rex Iudeorū: uidimus enim stellā
 ipsius in oriente, & uenimus ut adoremus ipsum. Vbi igitur est negotium Zacha-
 riæ: Vbi ea quæ à Luca tractata sunt: Vbi uisio Angeli: Vbi prophetia Ioannis Bapti-
 stæ: Vbi Zachariæ obiurgatio: Vbi non potuisse ipsum loqui, donec facta essent quæ
 ab Angelo dicta fuerant: Vbi quæ à Gabriele ad uirginem dicta sunt: Vbi declaratio
 certitudinis Mariæ, quæ cum prudētia Angelo respōdit, ac interrogauit dicēs: Quo-
 modo erit hoc, quoniā uirum nō cognosco: Et pura illa narratio cū sinceritate, quod
 dixit ad ipsam: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obūbrabit tibi:
 Quid igitur dicemus: Quandoquidē nō annūciavit Matthæus quæ à Luca relata sunt:
 Ergo discors fuerit sanctus Matthæus à ueritate: Imò nō. Vera dicit sanctus Lucas,
 quū dixerit de primis à Matthæo non tractatis. Nonne unicuique diuisit Deus, ut qua-
 tuor Euāgeliste debentes prædicare, inueniant singuli quod faciant: et aliqua quidē
 consonè ac equaliter prædicēt, ut ostendant ex eodē fonte procedere: aliqua uero uni-
 cuique relicta alius narraret, qui accepit à Spiritu partē, pportionis. Quid autē faciemus:
 quum

Euāgelistæ
 in consonātia

Matthæi Euā-
 gelij ratio.

quum Matthæus quidem prædicet in Bethleē Mariam peperisse, iuxta genealogias
 quæ sunt apud ipsum, ab Abraam et Dauid tradens CHRISTI in carnem aduentum,
 quomodo non reperitur sanctus Marcus hæc tradere, sed à negotio in Iordane in-
 troductionem Euāgelij facit, & dicit, Initiū Euāgelij sicut scriptum est in Esaia pro-
 pheta, Vox clamantis in deserto. Sic etiam quæ à sancto Ioanne tractata sunt, & in Spi-
 ritu sancto munita, se habent. Curā enim habuit, ut ne de sepe iam prædicatis diceret,
 sed de necessarijs ab alijs relictis. Vniuersa enim Euāgelij doctrina talem modū ha-
 buit. Quū enim Matthæus prædicasset CHRISTVM genitū, & ex Spiritu sancto cō-
 ceptum, & semine Dauid et Abraam secundū carnem dispensatum: error quibusdā
 accidit, qui non intellexerunt: non Euāgelista ipsis causa existente ut errarent, sed
 ipsorum erronea mente, ut declararent certitudinē eorum quæ ex Euāgelista per ma-
 lam opinionē excogitauerunt. Hinc enim Cerinthus & Ebiō nudum hominē asserē-
 bant. Item Merinthus, et Cleobius, siue Cleobulus, et Claudius, et Demas, & Hermo-
 genes, qui dilexerūt hunc mundū, & uiam ueritatis reliquerūt. Contradicentes enim
 discipulis illo tempore, ex genealogia secundū Abraam & Dauid suam dementiā con-
 firmare conabantur: non rectē quidē putantes, uerum hinc occasionē & prætextum
 uenantēs. Contradixit enim ipsis sæpe ipse sanctus Ioannes, et comites ipsius Lucius,
 ac alij multi. Verū impudentia quæ frontē suam perfricuit, sibi ipsi mala attrahere co-
 nata est. Statim porrò post Matthæum insequutus est Marcus, iussus à sancto Petro
 Romæ Euāgelium addere: & ubi scripsisset, mittitur à sancto Petro in Ægyptiorū re-
 gionem. Hic autem unus erat de septuaginta duobus, dispersis ob uerbum quod dixit
 Dominus: Nisi quis ederit meam carnē, & biberit meum sanguinē, non est me di-
 gnus: uelut euāgelij uerba legentibus clarē indicatur: tamen per Petrum reuocatus,
 dignus euadit impleri Spiritu sancto, & Euāgelium tradere. Incipit autem inde præ-
 dicare, unde Spiritus ipsum iussit, initiū faciens à decimoquinto anno Tiberij Cæsa-
 ri, post annos triginta à tractatione Matthæi. Quum autem esset secundus Euāgeli-
 sta, & non clarē de deductione Dei uerbi ex supernis indicasset, sed penitus quidem si-
 gnificanter, non tamen iuxta tantam claritatē: contigit prædictis iterum obtenebra-
 tio mentis, ut non fierent digni illuminatione Euāgelij, dicebantque, Ecce secundum
 Euāgelium quod de CHRISTO significat, & nusquam ex supernis generationē dicit,
 sed ait, In Iordane descendit Spiritus super ipsum, & uox, Hic est filius meus dilectus,
 in quo mihi bene complacitū est. Quando uero hæc sic in talibus stolidè fierent, cogit
 Spiritus sanctus, & compungit sanctū Lucam, uelut ab altissima profunditate, iuxta
 intelligentiam deceptorum proferre, & ab alijs relicta rursus adijcere, ut ne quis er-
 roneorum putaret fabulose ipsum generationem enarrare, deinde sublimem sermo-
 nem facit. Verum propter exactam certitudinem tenuiter totam rem exponit, & ad
 confirmationem ueritatis, testes eos qui ministri uerbi fuerunt introducit, dicens,
 Quandoquidem multi aggressi sunt, ut aliquos quidem aggressores ostenderet, Ce-
 rinthum inquam, & Merinthus, atque alios. Deinde dicit, Visum est & mihi conse-
 quenter, ubi peruestigassem ex his qui ab initio ipsi uiderunt, ac ministri uerbi fue-
 runt, scribere tibi optime Theophile (siue sanē Theophilo cuidam tuuc scribēs, siue
 omni homini Deum diligenti) de eorum uerborum in quibus instructus es, certi-
 tudine. Et instructionem quidem præpositam dixit, ut iam ab alijs quidem instru-
 ctus fuerit, non autem certò ab ipsis didicerit. Deinde certitudinem dicit, Erat in die-
 bus Herodis regis, ex familia Abia pontificis, sacerdos quidā nomine Zacharias, &
 uxor ipsius ex filiabus Aaron, cui nomen Elizabet. Et incipit ante Matthæum. Mat-
 thæus enim indicauit triginta annorū tempus ab initio, Marcus uero post triginta an-
 nos posuit negotium in Iordane factum in ueritate, similiter ut Matthæus & Lucas.
 Matthæus uero à triginta annorum tempore, ante negotium baptismatis in Iordane,
 narratio.

Impudentia
 frontem
 perfricuit.

Marci Euā-
 gelij ratio.

Luca Euā-
 gelij ratio.

narrationem fecit. Lucas autem ante tempus priusquam conceptus esset Saluator in utero, à sex mensibus tempus indicauit, & rursus à nouem mensibus ac paucis diebus conceptionis Domini, ut sit uniuersum tempus annus unus & triginta ac ultra. Narrat autem & pastorum, per angelos qui annunciauerunt, Dei uisionem. Et quod natus est in Bethleem, & fascijs inuolutus in præsepi, & octaua die circumcisus est, & in quadraginta diebus oblationes secundum legem pro ipso fecerunt. & quod Simeon in ulnas ipsum suscepit, & quod Anna filia Phanuel confitetur. Et quod ex Nazaret abierit in Hierosolyma, unà cum parentibus facientibus secundum legem. Quorum

Philosophi nihil tractatum est Mattheo, neq; Marco, imò neq; Ioanni. Vnde etiam aliqui ex Græcis philosophis, Porphyrus inquam, & Celsus, & Philoabbatius ex Iudæis oriundus, horrendus ac fraudulentus serpens, subuersionem Euangelicæ tractationis molientes, sanctos Euangelistas accusant, animales ac carnales existentes, & secundum

carnem militantes, & ad complacentiam Dei impotentes, & quæ spiritus sunt, non intelligentes. Vnusquisque enim sermonibus ueritatis offensus, propter ignorantiam in ipso cæcitatem, in hoc impingentes dixerunt, Quomodo potest eadem dies esse natiuitatis in Bethleem, & circumcisionem habere octaua die, & per quadraginta dies ad Hierosolyma ascensum, & ea quæ à Simeone & Anna in ipsum facta sunt? quando in nocte in qua natus est, apparuit ipsi, inquit Angelus, post Magorum aduentum qui uenerunt ut adorarent ipsum, & aperuerunt peras suas et obrulerunt ipsi uelut dicit: Apparuit ipsi, inquit, Angelus dicens, Surge, accipe puerum & uxorem tuam, & abi in Ægyptum, quia Herodes animam pueri querit. Si itaq; in ea nocte in qua natus est, assumptus est in Ægyptum, & illic erat usq; quo mortuus est Herodes: unde est quod manserit, & octaua die circumcisus sit? Aut quomodo post quadraginta dies reperitur Lucas mentiens (sic dicunt, contra suum ipsorum caput blasphemantes) quod dicit, In quadraginta die obtulerunt ipsum in Hierosolyma, & illinc in Nazaret? Et non nouerunt illi ignorantia occupati, sancti Spiritus uirtutē. Vnicuique enim Euangelistæ datum est, ut quæ in ueritate in singulis temporibus, temporumq; momentis impleta sunt, enarrarit. Et Matthæus quidem, ubi recensuit quod natus est in Spiritu sancto, & quod conceptus est sine semine uiri, nihil de circumcissione dixit, neq; quicq; ex his quæ facta sunt circa ipsum ante duos annos: sed exponit aduentum Magorum, uelut attestatur nobis uera Dei doctrina, interrogante Herode à Magis tempus, declarabat ipsum exortæ stelle ac Magorum responsio, à duobus annis ac infra. ut nō sit hoc tempus, de quo Lucas tractauit. Verū Lucas ante duos annos facta narrat: Matthæus uero ubi dixit natiuitatem, transfiliuit ad biennale tempus, & indicauit quæ facta sunt post duos annos. Quapropter & Herodes animaduertens hoc, postquam reuersi essent Magi per aliam uiam, putauit in multitudine puerorum etiam ipsum natum inuentū iri, & cum ipsis occisum iri. Iussit enim omnes pueros in finibus Bethleem occidi, à duobus annis et infra, usq; ad diem in qua Magi apud ipsum fuerant.

Hinc uero cui nō apparet, quod quando uenerunt Magi, duos annos puer natus erat. Nam et ipsa tractatio omnem certitudinē declarat. Lucas etenim dicit, Fascijs inuolutum esse puerum recens natum, & iacuisse in præsepi & in spelunca, eo quod nō esset locus in diuersorio. Erat enim tunc descriptio, et qui dispersi erant à tempore bellorum in Maccabæis factorum, per omnem terram dissipati erant, & pauci omnino manserunt in Bethleem habitantes. Quare in quodam exemplari Euangelistarum appellatur ciuitas David, in alio uero pagum ipsam uocant, eo quod ad modicā terram deuenit. Quando autem factum est edictum regis Augusti, & necesse habebant ut uenerent dispersi, ipsorumq; genera, uenerunt ad locum ut describerentur affluentes populi multitudinis, et impleuerunt locum, et non erat locus in diuersorio, propter frequentiam. Postea uero facta descriptione, abiit unusquisque eò ubi habitationē habebat.

quare

quare & amplitudo in terra fuit. Proficiscentes autem memoriæ gratia eorum quæ illic facta fuerant, primo anno perfecto, & secundo impleto, uenerunt parentes illuc à Nazaret, uelut ad conuentū hunc. Quare & Magorum aduentus contigit circa talem casum, ita ut non æqualis fuerit tunc habitatio Mariæ & Ioseph, ei quæ apud Lucam propter descriptionē relata est. Non enim inuenerunt Mariam in spelunca, ubi peperit, sed uelut Euangelium habet, Deducebat, inquit, ipsos stella usq; ad locum ubi erat puer, & ingressi in domū inuenerunt puerum cum Maria: non amplius in præsepi, non amplius in spelunca, sed in domo. ut cognosceretur ueritatis certitudo, & temporis duorum annorum spaciū, ex quo natus est donec accesserunt Magi. Et in illa nocte post duos natiuitatis annos, uisus est Ioseph Angelus, et dixit ut assumeret puerum & matrem in terram Ægypti. Quapropter non amplius reflectit Ioseph in Nazaret, sed aufugit cum puero & matre in Ægyptū, & alios duos annos isthic transigit. Et sic rursum Angelus post Herodis obitū, reuertitur iubet eundem in Iudæā. Tricesimo tertio enim anno Herodis nascitur CHRISTVS Dominus. Tricesimo quinto uenerunt Magi. Tricesimo septimo mortuus est Herodes, et successit Archelaus filius ipsius in regnū, qui regnauit annis nouem, uelut in alijs locis à me dictū est. Dicessit igitur ubi audiuisset de Archelao, & digressus habitauit in Nazaret, & illinc rursus quotannis ascendebat Hierosolyma. Vides quanta sit certitudo in diuinis Euangelijs de unaquaque re: Illi uero ignorantia ducti, occæcata mente sua non nouerunt finē uniuscuiusq; sermonis, sed simpliciter contra sanctos efferunt os suum, & laxant linguā, nihil dicentes in ueritate, sed seipos à uia abalienātes. Hinc igitur Lucas postq; exposuit prima, rursus dicit quomodo in duo decimo anno ascendit ad Hierosolyma: ut ne relinquat locum his qui putauerunt ipsum simpliciter uirum perfectū in mundo apparuisse, & in Iordanem ad Ioannē uenisse, uelut traditū est à Cerintho et Ebione, atq; alijs. Horrendus enim serpens obliquē incedēs, in una sententiā permanet, uerum alijs quidē uidet ex affricu ac semine uiri genitus esse, alijs uero simpliciter homo apparuisse. Quapropter exactē omnia exponētes sancti Euangelistæ, certam rationē persequunt. Et Lucas ex natura uelut ab infernis ad superna erigēs mentē dicit: Erat autē IESVS incipiens esse annorū ferme triginta, filius existēs, uelut putabatur, Ioseph. At putari, nō uere, sed in loco quidē patris erat Ioseph, eo quod sic Deo uisum fuit. Non autē erat pater, qui nō ad Mariā coniunctionē habuit. Aut solum uir uocatus est eo quod desponsatus fuit, quum senex esset annorū plus minus octoaginta, & filios haberet sex, ex prima sua uera uxore: hanc autē solum propter dispensationē mysterij accepisset, uelut etiam alibi exactius de hoc recensui. Quomodo igitur is qui coniunctionē non habuit, pater ipsius fuit, quod impossibile est? At dices mihi, quomodo igitur uir ipsius uocatus est, si nō hanc habuit? Cæterū qui de his ambigit, ignorat quæ sunt in lege, quod nominat uxor uiri, & siue uirgo fuerit, siue adhuc in domo patris existit, nomine solū talis uxor dicitur. Ea de causa sanctus Angelus dicit: Ne timeas accipere uxorem tuam. Et ut ne quis putet errorem esse in Euangelijs, admirandum enim est mysteriū, & narratio super hominis captū, uerum solis filijs sancti Spūs leuis est tota ac illuminata. Erat igitur annorū ferme triginta, uelut putabatur filius Ioseph, qui fuit filius Eli, qui fuit Mattha. Et subducit generationem ad Abraam, unde etiam Matthæus incepit. Transcendit autē Noë, et uenit ad Adam: ut eum qui primus formatus est queri indicaret, per eum qui de massa ipsius uenit, hoc est de sancta uirgine Maria. Venit enim propter illū olim formatū, & ppter eos qui ab ipso geniti sunt, uolentes uitam eternā possidere. Transgressus autē ipsum Adā, dicit qui fuit Dei. Hinc ergo manifestatio facta est, quod Dei quidē filius erat, uerū per semē Adā iuxta successionē in carne accessit. At rursus nō habuerunt illuminationē erronei illi, sed contradixerunt sermoni, seipos seducētes sup ueritatē. Dixerunt autē, Ecce tertium Euangelium id quod est secundum Lucā:

Temporis circa Christi natiuitate ratio.

Ioseph qui uir fuerit.

hoc

hoc enim demandatum fuit Lucæ, qui & ipse unus de septuaginta duobus ob sermo-
nem Domini dissipatus fuit, uerum per sanctum Paulum rursus ad Dominum reflexit,
qui & Euangelium ipsi prædicare comisit. Et prædicat quidem primum in Dalma-
tia ac Gallia, et in Italia ac Macedonia. Principium autem in Gallia fuit, uelut etiam de
comitibus quibusdam ipsius, in epistolis suis idem sanctus dicit: Crisces, inquit, in Gal-
lia. Non enim in Galatia, uelut quidam decepti putant, sed in Gallia legendum est. Ve-
rum ad propositum deueniam. Quam protulerit Lucas genealogias ab imis ad superna,
& indicationem fecerit aduentus Dei uerbi ex supernis, simulque coniunxerit ipsum car-
nali ipsius dispensationi, ut auerteret ab erroneis ac seductis errorem: illi non intel-
lexerunt. Quapropter cogit sanctus Spiritus Ioannem, recusantem Euangelium annun-
ciare ob metum & humilitatem, in senecta ipsius, post nonaginta annos uitæ eius, post
reuerisionem ipsius à Pathmo, quæ facta est sub Claudio Cæsare, postquam multos an-
nos in Asia transegisset, Euangelium exponere. Et non erat ipsi opus de incarnationis ne-
gocio per longum tractare. Iam enim munitus erat is locus. Sed uelut à tergo quorundam
incedens, et uidens ipsos ulterius progredientes, & ad asperiora se ipsos exponen-
tes, & in auia ac spinosa, reuocare ipsos in rectam uiam cogitauit, & ipsis prædicare con-
stituit, & dixit, Quid erratis? quod uertimini? quod seducimini tu Cerinthe & Ebion et
alii? non est ita ut putatis. Certe genitus est CHRISTVS secundum carnem, manifestum
id est. Ecce enim ipse confiteor, quod uerbum caro factum est. At non ex quo caro factus
est, putaueritis eundem esse. Non est enim à temporibus Mariæ solum, uelut unusquisque
nostrum ex quo natus est, existit: uerum priusquam natus est, non est. At sanctus Deus Ver-
bum filius Dei CHRISTVS Dominus noster IESVS, non est à temporibus Mariæ
solum, neque à temporibus Iosephi solum, neque Eli, neque Leui, neque Zorobabel, neque Salatiel,
neque Natan, neque Dauid, neque Iacob, neque ab Isaac, neque à temporibus Adam, neque Noë,
neque Abrahæ, neque à quinta die, neque à quarta, neque à tertia, neque à secunda, neque ab eo tempo-
re ex quo cælum & terra facta sunt, neque à quo mundus fuit. Sed in principio erat
Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Omnia per ipsum facta
sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est, &c. Et Verbum caro factum est, et
habitauit inter nos, & uidimus ipsum. Deinde: Erat homo missus à Deo, cui nomen
Ioannes, hic uenit in testimonium ut testaretur de luce, ut omnes crederent per ipsum.
Non erat ille lux, sed ut testaretur de luce. Erat lux uera que illuminat omnem hominem
uenientem in mundum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus
ipsum non cognouit. In propria uenit, & sui ipsum non receperunt. Quotquot autem
receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus & car-
ne, sed ex Deo nati sunt. Et, Verbum caro factum est, inquit, et habitauit inter nos. Ioan-
nes testatur & clamat dicens: Hic erat quem dixi uobis. Et de plenitudine eius nos omnes
accepimus. Et dicit, Non sum ego CHRISTVS, sed uox clamantis in deserto. Et quem
recenset hæc omnia, dicit. Hæc in Bethabara facta sunt. In alijs uero exemplaribus,
in Bethania habet, trans Iordanem. Et postea ostendit quod dixerunt ipsi discipuli Ioan-
nis, Rabbi ubi habitas? Ipse uero dixit, Venite & uidete. & abierunt, et apud ipsum man-
serunt die illa: hora autem erat ferme decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, unus
ex duobus qui sequuti sunt ipsum. Reperit hic primus fratrem suum Simonem, et dicit
ipsi: Inuenimus Messiam, quod interpreteris CHRISTVM, id est unctum. Hic duxit ip-
sum ad IESVM. Intuitus autem ipsum IESVS dixit, Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis
Cephas, quod interpreteris Petrus, id est lapis. Postera die uoluit IESVS exire in
Galilæam, & reperit Philippum, & dicit ipsi IESVS, Sequere me. Erat autem Philippus à
Bethsaida, ex ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanael, & dicit ipsi:
Quem scripsit Moses in lege et prophetæ, inuenimus IESVM filium Ioseph à Naza-
ret. Et dixit ipsi Nathanael, Ex Nazaret potest quid boni esse? Dicit ei Philippus: Ve-
ni &

ni & uidet. Quum autem uidisset Iesus Nathanael uenientem ad ipsum, dicit de ipso: Ecce
uerè Israëlita in quo dolus non est. Dicit ei Nathanael, Unde me nosti? Respondit
IESVS, & dixit ei: Antequam uocaret te Philippus, quum esses sub fico, uidebam te.
Respondit ipsi Nathanael & dixit: Rabbi, tu es filius Dei, tu rex es Israël. Respondit
IESVS & dixit ipsi: Quia dixi tibi, uidebam te sub fico, credis: maiora his uidebis. Et di-
xit ei: Amen amen dico uobis, Videbitis cælum apertum, & angelos Dei ascendentes ac
descendentes super filium hominis. Et tertia die nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, &c.
Vt ostendat post quadraginta dies tentationis, & post reditum ab ipsa tentatione, et pro-
fectionem ad Nazaret & Galilæam, uelut alij tres Euangelistæ dixerunt, rursus ad Iordanem
ipsum uenisse: uelut etiam ex sermone Ioannis ostendatur, qui sic dixit: Quando
uidit ipsum uenientem ad se postera die, dixit: Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mun-
di. Et rursus alia die ut uidit ipsum ambulantem, dixit: Hic est de quo dixi uobis, qui
post me uenit, & ante me fuit, quia prior me erat. Et testificatus est, inquit, Ioannes, di-
cens: Vidi Spiritum in specie columbæ descendentem & uenientem super ipsum. At uero
mox, testificatus est: et, Hic est de quo dixi uobis: uelut iam de alio atque alio tempore pre-
terito dicitur: ut ostendat non idem esse tempus hoc, illud baptismatis tempus, sed aliud
præter illud. Neque enim statim à tentatione ad Ioannem peruenit, sed prius in Galilæam,
deinde à Galilæa ad Iordanem, hoc est ad Ioannem. Quapropter dicit: Hic est de quo di-
xi uobis. Et Euangelium dicit, Et testificatus est Ioannes, Vidi Spiritum descendentem:
uelut iam ante aliquod tempus re illa facta. Post hæc, principium uocationis Petri ab An-
dreæ indicat. Rediit enim ab ipso Andreas unus ex duobus qui secuti fuerant ipsum,
& discipuli quidam Ioannis erant, adhuc autem in Galilæa manebant, & per tempus Ioanni
operam dabant. Et statim ubi mansisset Andreas illa die, hora erat ferme decima, conti-
git ipsa die ut incideret ipse in fratrem suum Simonem, et diceret prædicationem, nēpē, Inuenimus
Messiam, & adduceret ipsum ad Dominum, &c. Et uelut habet consequentia quod di-
xit ipsi, Tu uocaberis Cephas. Et postera die uoluit exire in Galilæam, et inuenit Philip-
pum, & dicit ipsi IESVS, Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida, ex ciuitate An-
dreæ & Petri. Et uidet quod nobis cogitandum dat, ex eo quod ex duobus qui sequu-
ti sunt, & Ioannis quidam discipuli fuerunt, unius nomen dixit, quod uidelicet Andreas
erat: alterius autem non dixit: hunc esse cuius nomen non dixit, propter eandem patriam,
propter idem contubernium, propter eandem artem, propter idem opus, aut Ioannem, aut
Iacobum, unum ex filijs Zebedæ. Oportebat enim hos primum uocari, postea Philippum,
iuxta consequentiam, uelut locatum est in Euangelijs: Petrus primus, deinde Andreas, de-
inde Iacobus, postea Ioannes, post hos Philippus. Verum de his in presens dicere sine
multa enim est huius rei consequentia. Ad id uero quod queritur, reflectemus,
quod considerandum est, quemadmodum discipuli Ioannis & eius disciplinæ addicti,
ubi similiter etiam apud IESVM primam diem fuissent, sequenti digressi rursus piscaturæ
uocabant, uelut reliquorum Euangeliorum consequentia habent. Postquam enim postera die
exiit IESVS, statim consequentia dicit, Tertia die nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ,
& erat illic mater IESV. Vocatus est autem & IESVS, ac discipuli eius ad nuptias.
Ex utrisque autem uerbis ac tractationibus exacte consideratis cognoscere datur, quod et-
iam alios discipulos secum assumpsit, qui cum ipso manserunt. fortassis ipsum Nathana-
el, & Philippum, & alios quosdam. nam Andreas, & qui cum ipso erant, secesserunt. Qui
uero apud ipsum manserunt, uocati sunt etiam ipsi ad nuptias. Et postquam fecisset hoc
primum signum, digressus in partes Capharnaum, illic habitauit. Et deinceps signa illic in-
cipit facere alia: quando eum qui aridam habebat manum, sanauit. Sed et socrum Petri, qui
quidem à Bethsaida erat, uxorem autem à Capharnaum duxerat, quem procul distarent inter
uallo hiloci. Hic à febre seruauit, & ipsa curata ministrabat. Quare hæc est consequen-
tia. Et post hæc, ubi ipse rursus reuersus esset ad Nazaret, ubi educatus erat, tunc legitur
librum

librum Esaie prophetae, ipso de cætero præocupante ipsos, ac dicente: Omnino dicetis mihi parabolam, Medice cura te ipsum. Quæcunque audiimus signa facta in Capharnaü, fac & hic in patria tua. Et uides quomodo est ueritatis consequentia: & non fecit, inquit, propter incredulitatē ipsorum quicquā. Et illinc digressus ad ciuitatem Capharnaü, isthic habitauit. Et digressus ad partes maris, uelut dicit Matthæus, uidit Simonem Petrum & Andream fratrem ipsius mittentes retia: & rursus Iacobum & Ioannē filios Zebedei, & perfectē ipsos uocauit, & abiectis de cætero retibus, secuti sunt ipsum. Lucas uero etiā certitudinē rei significat. Quapropter etiam sequuti sunt de cætero immutabili sententia, & non differentes uocationē. dicit autem: Vbi uenisset ipse ad stagnū Genezare, uidit Simonē & Andream reficientes retia, et ascendit in nauem quæ erat Simonis, inquit, Petri & Andree. Hoc autem indicat, uelut ipso iam noto inter ipsos existente. Quapropter etiam ob consuetudinē ipsum admiserunt, & ubi conscendisset nauim confedit. Deinde dicit Petro, post habitam doctrinā, Duc in altum, & laxate retia uestra. Illi uero dixerunt, præceptor. Iam enim propter Ioannis testimoniū, præceptorem ipsum uocabant, qui uidelicet de ipso prius audierant, Ecce agnus Dei, qui tollit peccatū mundi: et propterea quod apud ipsum per diem mansissent, & postera abiissent, deinceps in captura piscium ipsum admirati sunt. & Petrus dixit, Discede à me Domine, quia homo peccator sum. Fortassis enim & poenituit, eo quod prius ipse uocatus esset, et ad pisces rediisset, ac quæstū piscaturæ. Ipse uero dixit, Nemetuas: confidentē ipsum faciens, quod non reiectus sit, sed in uocatione manere possit: quia inquit, Posthac homines capies. Quando etiam sodalibus qui erant in altera naui, annuerunt ut uenirent in auxilium capturæ. Erant enim socij, uelut ait, Simonis: uelut etiam suprā à me indicatū est ex hac tractatione, quū duo sequuti sunt ipsum de discipulis Ioannis, ex quibus duobus alter erat Andreas, ita ut nobis cogitandum reliquerit Euangelista, alterum esse unum ex filijs Zebedæi, propter operis et societatis communitatē. Et deinceps post hæc omnia, hi quatuor relictis nauibus in terram sequuti sunt, uelut Lucæ testimoniū habet. Quare penitus ostenditur, quod nulla obliquitas, neque contrarietas, in sanctis Euangelis, neque in sanctis Euangelistis reperitur, sed omnia manifesta. Verum temporū sunt distantia. Hinc enim deinceps Petro & Ioanne cum suis, ipsi coniunctis & sequentibus, docebat per totam Galilæam ac Iudæam. & quum de cætero ampliaretur prædicatio, consequenter diuina signa perficiebat, ut sit omnino hæc cōsequentia. Primū quidem baptizato ipso mensis Arhyr, secundum Ægyptios, id est Nouembris duo decima, ante sextum Iduum Nouemb. hoc est ante sexaginta dies plenæ diei aduentus, quæ est dies natiuitatis ipsius secundū carnem, uelut habet testimoniū Euangelij secundū Lucam: Erat autē IESVS incipiens esse annorū ferme triginta, filius existens, uelut putabatur, Ioseph. Erat enim reuera annorū uiginti nouem, & mensium decem, quando ad baptismū uenit. Triginta quidem annorū, sed non plenus. Quapropter dicit: Incipiens esse annorū ferme triginta. Hinc quadraginta dies tentationis, & duæ hebdomades, aut paulo amplius in Nazareth, à diebus tentationis, & prima dies apud Ioannē, itemque secunda. Et rursus à Ioanne, prima & secunda, quando sequutus est ipsum Andreas, deinde Simon Petrus. Et postera die, uelut diximus, & consequentia Euangelij habet, Philippi uocatio ac Nathanael, & deinceps tertia die nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, post prædictos duos, quod primū signum est & complementū triginta annorū à natiuitate aduentus ipsius in carne. In ipsa enim die natiuitatis suæ secundū carnem, primū signum fecisse competitur, mutatæ aquæ in uinum, quū expleuisset triginta annos, uelut sæpe dixi, à natiuitate et carnali suo aduentu, quemadmodū suggerit nobis, ut intelligamus ac deprehendamus, ipsa Euangeliorū certitudo ac consequentia. Et de cætero, à primo hoc signo, alia signa & prædicatio, et alia omnia cōpletionis admirandæ ipsius erga homines benignitatis

Christus Vj. Idus Nouembris baptizatus est.

Primum signum Christi natah suo fecit.

gnitatis, & Euangelicæ miraculorū editionis atque doctrinæ, uelut sæpe dixi, & cogor sæpe dicere, propter erroneos illos, qui sibi ipsis uenantur quæ pertinent ad incredulitatem, & ad contradicendū sancto Spiritui, & admirabili Euangeliorū consequentie. Omnino enim aduersantes sancto Euangelio, tanta certitudo anteuertet, quæ declarat quod à baptisate principiū fuit reliquæ tractationis, quæ sic se habet: Post diem baptismatis, quomodo fuerit in tentatione per dies quadraginta in deserto, Ioāni scribere non curæ fuit. Iam enim hoc per Euangelistas indicatum erat. Et rursus alijs Euangelistis de alijs scribere non fuit curæ, eo quod unusquisque ab altero adiuuatur. & ueritas ab omnibus collecta, una quædam esse ostenditur, & sibi ipsi non contraria. Illic enim statim à tentatione, uelut dixi, ad Nazaret uenit, & manet isthic, quum nondū aliquis discipulus cum ipso esset. Et illinc descendit ad Ioannē, quando mox per Andream uocatur Petrus, deinde Philippus, & per Philippū Nathanael. Neque uero de hoc quisque ambigēs curiosius perscrutet, quū uideat quod Andreas primus obuiā uenit IESV, deinde Petrus, et per ipsum uocatus est, neque hoc ægrè ferre incipiat. Occursus enim Andree primus contigit, quū minor esset Petrus tēpore ætatis. Postea enim rursus quando perfecta renunciatio facta est, à Petro facta est, ipse enim fratrem suum præcessit. Insu per autē & in hoc Deus est, qui nouit uocationes cordiū, & scit qui dignus sit primo loco locari, et elegit Petrum ut dux esset suorū discipulorū, uelut omnino clarè indicatum est. Postea uero uenerunt illi ad ipsum, & prima die manserunt, uelut dixi, secunda uero abierunt. Tertia autē die factū est primum diuinū signum, quū quidam discipuli cum ipso essent, non Andreas, non Petrus, nō Ioannes, non Iacobus. Consequenter uenit in Capharnaü, & hinc reuersus est rursus in Nazaret, & illinc rursus in Capharnaü, & fecit quandā miraculorū partē, eius qui aridam manū habebat, & socrus Petri curationē. & reuersus est rursus in Nazaret, & legit librū Esaie. Et descendit rursus in Capharnaü, quando perfecta uocatio Petri & Ioannis facta est. Et sic uniuersa consequentia correspondet, nulla aduersitate existente, sed tota ueritate clarissima, & in ueritate prædicata. Dicunt enim sic alij Euangeliste: Quod fugerit à facie Herodis, et post fugā reuersus, permanit in Nazaret, et post Nazaret accepto baptismate abiit in desertū. Et postea reflexit, & postquam reflexit, incepit prædicare. At uero Euangelium Ioannis, inquit, mentitur. Postquam enim dixit, Et Verbum caro factum est, et habitauit inter nos, & pauca alia: statim dicit, Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. Et non meminerunt illi qui sibi ipsis insipientiā attrahunt, quod Ioannes postquam dixit, Et uerbum caro factum est, dicit, Et habitauit inter nos: hoc est, homo factus est. & quod uenit ad Ioannem Baptistā in Iordane, & baptizatus est ab ipso: quum Ioannes Euangelista testetur, quod post reditū à tentatione, Ioannes Baptista dixit, Hic est de quo dixi uobis. Et rursus, Vidi Spiritū descendentē in specie colūbe, & manentē super ipsum. Et, Hic est qui tollit peccatū mundi. Et uides quod nihil per obliuionē recenset. Reliquit autem ea quæ à Matthæo sunt tractata. Non enim erat illis amplius opus, sed diuina enarratione, ad contradicendū his, qui putant à Maria & hucusque, CHRISTVM ipsum uocari, & filiū Dei nudū hominē, uerum iuxta profectū peruenisse ad hoc, ut uocatus sit filius Dei. Quopropter necessariorū curam gerit, & omnium quæ magna sunt & necessaria, & adhuc amplius corū quæ sunt cœlestia, ex supernis dispensationem facit. Dicunt autē Euangelium secundū Ioannē, quoniā non eadem dicit, in testatū ac indi-
positum esse, & seipsum illud non suscipere: per omnia errantes, & mente cecutientes. Nam quum quartus uenerit beatus ille, qui primus quidem est, uerum postremus secundum annos Euangelium annunciauit: quæ ante ipsum probè exposita erant, edere non curauit, sed his quæ dicta sunt, ea quæ non sunt relata præponit. Mattheus enim incipit ab Abraham, post principiū uero & post duos annos natiuitatis, rursus facit narrationem, Marcus uero incipit à decimo quinto anno Tiberij, à medietate post principiū.

Euangelium Ioannis quibus calumnias impertunt.

pium. Lucæ autē principiū ante principiū introduxit, id quod ante natiuitatē in conceptione uteri Mariæ & Elizabet factū est. Ioannes autē adhuc prius, quā postremus uenisset, munit negociū quod ante carnalē aduentū erat. Spūalia enim erant plerāquē quæ ab ipso dicta sunt, quā de carnalibus. iam antē cautū esset. Quapropter spūaliter narrationē facit, doni quod nobis ex supernis à patre sine principio uenit, et iuxta bonā uoluntatem patris in sancta uirgine, in uirgineo utero dispensatum est. Sed & reliquæ æqualia his consonē tractantes, eorum quibus opus erat curam habuerunt, Ioannes uero etiam priorum, quod ex quatuor Euangelistis omnem & secundum carnem, & secundum deitatem, certitudinem haberemus. Perfectis enim omnibus circa baptismum & circa tentationem suam, statim ubi uenisset, et discipulos suscepisset, hoc primum signum fecit tertia die prædicationis in Cana Galilææ. Neque enim ante tentationem dicit CHRISTVM ad nuptias uenisse. Neque enim omnino aliquod diuinū signū & prædicationē, ante tentationē CHRISTVS fecit, nisi quæ de ipso cantant, quæ puer fecit uelut per lusum, uelut quidā tradunt. Et oportebat reuera etiam pueriles actiones ipsum habere, ut ne occasionē haberent reliquæ hæreses dicentes, quod à Iordane uenit Spiritus in ipsum, hoc est columba. Quapropter etiam in duodecimo anno clare ostendit Lucas, quod disputans cum sacerdotibus ac senioribus ad Mariam dixit, An nesciebatis quod in his quæ patris mei sunt oportebat me esse: quo caderet sermo eorum qui dicunt, quod à tempore baptismatis descendit in ipsum Spiritus sanctus, & ut cognoscat manifeste quod ex supernis aduenit Verbum, et incarnatū est ex Maria. & in Iordane descendit super ipsum Spiritus, ut indicetur quis sit cui testimonium præbetur à patre, nempè, Hic est filius meus dilectus, hunc audite: & ut fiat hoc exemplū uolentibus in ipso illuminari, quod digni sicut Spiritu sancto in lauacro doni, & remissione peccatorū per gratiā ab ipso datam. Ex quo uero perfecta diuina signa incipit facere in tempore prædicationis, hoc primum signū fecit IESVS, inquit, in Cana Galilææ, non ante baptismum, uelut sepe dixi, sed quando rediit à tentatione, tertia die post duas quibus manserunt apud ipsum duo discipuli Ioannis, qui audiuerunt & sequuti sunt ipsum. Quare statim post duos dies quibus fuerunt apud ipsum, inducit dicens, Et exiit in Galilæā, & inuenit Philippū, et dixit, Sequere me. Deinde mox tertia die factæ sunt nuptiæ in Cana Galilææ. Oportebat enim ipsum digressum statim dum fiebant nuptiæ in honorē suum uocari, in nuptiarum benedictionē, & dicit: Nuptiæ factæ sunt tertia die in Cana Galilææ, & mater IESVS erat istic. Vocatus est autem & IESVS, ac discipuli eius cum ipso ad nuptias, & ubi defecisset uinū, dicit mater IESVS, Vinum non habent. Et dicit IESVS Quid mihi & tibi curæ est mulier: Nondum uenit hora mea. Nam postquā uenisset ipse à tentatione, & transisset per mare & Iordanem, & profectioem ad propria instituisse, digressus eō ubi enutritus erat, ad matrem in Nazaret, & duos dies mansisset, de cætero festinans ad hominū salutem, prædicationis curam habere incipit. Et mansit quidē duos dies, eo quod per tempus uenisset, habens secum discipulos quos iam assumpserat, ubi dimisisset duos qui ipsum sequuti erant, ut statim in Galilæā exiret propter prædicationē, & opus diuini miraculi in nuptijs editi. Vide enim mihi quomodo munit sermo, quomodo Ioannes Baptista testatur dicens, uelut præterito iam sermone: Ego nō nouerā ipsum, sed qui misit me ad baptizandū, dixit mihi, Super quē uideris Spiritū in specie columbæ descendente, hic est. Nam Pater mittens Ioannem ad baptizandū, hoc signū ei dedit, ut ubi uideret, agnosceret cum qui ex supernis demissus est in mundū, Saluatōrē uidelicet ac benefactorē animarū nostrarum. Subuertunt itaque tales à ueritate ac certitudine taliū scripturarū, maxime ex concordantia ac consonantia quatuor Euangelistarū. Neque enim quis ex sana mente prædicit reiecerit ea quæ à sancto Spiritu in sanctis Euangelistis exacte penitus sunt tractata. Accusant porro idem rursus sanctum Euangelistam, imò magis ipsum Euang.

Euangelium, quod Ioannes, inquit, dixit de duobus pascha, quæ Saluator fecit. Alij Pascha dicitur uero Euangelistæ de uno pascha. Et nō sciunt idiotæ illi, quod non solū duo pascha apud Ioannē, confiteretur Euangelium, sed duo quidē prima dicit, sed & ipsum in quo passus est Saluator, tria pascha eorū quæ in prædicatione tractata sunt. Statim enim à Iordane, uelut Lucas dicit, erat IESVS incipiens esse annorū ferme triginta, filius existēs, uelut putabatur, Ioseph, qui fuit filius Eli, & sic ulterius. Nascitur enim Saluator quadagesimo secundo anno Augusti regis Romanorū, qui sanè erat cōiunctionis Romanorū ad Iudæos annus uigessimus nonus. Regnauit enim Augustus annis tredecim, priusquā Iudæi perfectē cū Romanis cōiungerent. Erat autē & ex quo Augustus regnauit, post annos quatuor regni ipsius, plus aut minus, amicitia quidē Romanorū ad Iudæos, et auxiliū societatis bellicæ mittebat, & Prefectus constituēbat, & partes tributorū in quinque annis plus aut minus, donec perfectē tradita est Iudæa, & plenissime sub tributū redacta, quā defecisset principes ex Iuda, et Herodes ex gentibus cōstitutus esset, pfehytus tamē & accessorius esset. Deinde Christo nato in Bethleē Iudææ, & ad prædicationē progressio, ubi defecissent uncti præfides qui durauerāt usque ad Alexandrū præfidē, & Saalinā, quæ et Alexandria: hæc omnia perfecta sunt, initio accepto à natiuitate in Bethleem, quadagesimo secundo anno totius regni Augusti. Erat enim nonus annus à præfectura Antipatri patris Herodis, quando amicitia erat Romanorū erga Iudæos, & partes donorū, & quartus annus Herodis ab Augusto cōstituti. Post quartū uero annū Herodis, præfecturamque quinque annorū plus aut minus Antipatri patris ipsius, de cætero tradita est Iudæa perfectē, usque ad trigessimū tertium annū Herodis, & quadagesimū secundu annu Augusti, subiugataque tota Iudæa, uelut dixi, postquā ipsa uiginti nouē annis Romanis tributū pendisset, & postquā constitutus est præfectus siue procurator Antipater Herodis pater, & post ipsum Herodes rex in Iudæa cōstitutus est ab Augusto. Hæc autē facta sunt in consulatu Octauij Augusti decimo tertio, & Silano cōsule, cui consulatui successerunt successi Cōsulatus cōsequenter ad hūc modū:

II.	Lentuli & Pisonis iterum.		
III.	Lucij Cæsaris & Pauli.		
III.	Vinducij & Varij.		
V.	Lamiæ & Scruilij Nummij.		
VI.	Magni Pompeij & Valerij.		
VII.	Lepidi & Aruncij.		
VIII.	Cæsaris & Capitonis.		
IX.	Cretici & Neruæ.		
X.	Camilli & Quintiliani.		
XI.	Cameri & Sabini		
XII.	Dolobellæ & Syluani.	XIII.	Lepidi & Tauri.
XIII.	Flacci & Syluani.	XV.	Duorum Sextorum.
XVI.	Pōpei Magni & Apulei.	XVII.	Bruti & Flacci.
XVIII.	Tauri & Libonis.	XIX.	Crassi & Rufi.
XX.	Tyberij Cæsaris iterum, & Drusi Germanici iterum.		
XXI.	Syluani & Balbi.	XXII.	Messalæ & Grati.
XXIII.	Tiberij Cæsaris tertium, & Drusi Germanici tertium.		
XXIII.	Agrippæ & Balbi.	XXV.	Pollionis & Veteris.
XXVI.	Cethegæ & Vari.		
XXVII.	Agrippæ iterum, & Lentuli Galbæ.		
XXVIII.	Getulici & Sabini.		
XXIX.	Crassi & Pisonis.		
XXX.	Syluani & Neruæ.		

Et uides quod triginta annorum est tempus. Quapropter studium nobis fuit Consulatus exacte consequenter exponendi, ut legentes uideant, quod non est aliquid in diuino ueritatis dogmate adulteratum, sed omnia cum certitudine Ecclesie predicata sunt. Quis enim enumeratis iuxta seriem consulatibus qui fallere non possunt, non condemnabit eos qui putant discordiam esse in numero annorum apud Euangelistas celebrato: propter hoc enim etiam corruerunt priores haereses, quae fabulosae descripterunt triginta secula, & ea quae a triginta annis Saluatoris ab ipsis figurate sunt tractata. quod nimirum possint seculorum ac principatum suorum describere fabulam etum. Comperitur enim trigesimo tertio anno aduentus incarnationis suae unigenitus passus esse, quum passionis exors sit Deus uerbum ex supernis, uerum suscepta carne pro nobis pati suscepit, ut mortis contra nos chirographum destrueret. Nam post illud consulatum qui trigesimo ipsius anno fuisse indicatus est, alius consulatus fuit duorum Geminorum appellatus. Deinde alius Rufi et Rubellionis. et sic in medio consulatu eo qui post Rubellionis consulatum successit, Vinnicij & Longini Cassij appellatus, patitur Saluator in die ante decimum tertium Calen. April. Et redarguitur horum omnium error, dum doctrina secundum ueritatem clare inuenitur. Quare non solum duorum temporum pascha circuitus in Euangelij habetur, sed etiam trium. Nato enim ipso circa Ianuarii mensem, hoc est ante octauum Iduum Ianuarij, quae est quinta Ianuarij mensis secundum Romanos: secundum Aegyptios, Tybi undecima. Iuxta Syros siue Graecos, Audyni sexta. Iuxta Cyprios siue Salaminios, quinti quinta. Iuxta Paphios, Iulij decima quarta. Iuxta Arabas, Aleo uigesima prima. Iuxta Cappadoces, Arata decimatertia. Iuxta Hebraeos, Tibeth decimatertia. Iuxta Athenienses, Memacterionis sexta. Pertransijt praedictos consulatus uigintinouem plenos. in trigesimo uero consulatu circa decimum mensem uenit ad Ioannem, & baptizatus est in Iordane fluuio, trigesimo anno natiuitatis in carne, hoc est secundum Aegyptios Athyr mensis duodecima, ante sextum Iduum Nouembrii. Iuxta Graecos, Dn mensis octaua. Iuxta Salaminios, qui et Constantij, tertij Choec sexta. Iuxta Paphios, Apogonici decimasexta. Iuxta Arabas, Angathalbaith uigesima secunda. Iuxta Macedonas, Apelli decimasexta. Iuxta Cappadoces, Arata decima quinta. Iuxta Athenienses, Metagitionis septima. Iuxta Hebraeos, Marefoua septima. Quemadmodum testimonium praebet mihi Euangelium secundum Lucam, dicens: Erat Iesus incipiens esse annorum ferme triginta, filius exiit, uelut putabat esse, Ioseph. Et hinc ab Athyr mensis duodecima, praedicante ipso annu Domini acceptum, iuxta ea quae in Esaia propheta praedicta sunt. nempe, Spiritus Domini super me, cuius gratia unxit me, ad euangelizandum pauperibus. misit me, ut praedicem captiuis remissionem, & cecis uisum, ut praedicem annu Domini acceptum, et die retributionis. Reuera enim praedicauit annu acceptum, hoc est, cui non contradicebat. Primum enim annu post trigessimu annu aduentus sui carnalis praedicauit, et omnes ipsum suscipiebant, & neque Iudaei contradicebant, neque gentes, neque Samaritae. Sed omnes libenter ipsum audiebant. In quo anno ascendit ad Hierosolyma, postquam baptizatus fuit, & quadraginta dies tetationis peregit, & discipulos suos elegit, ita ut reflexerit a tetatione ad Iordanem, & penetrarit ad mare Tiberiadis, & hinc transierit in Nazaret, unde uidelicet ascendit Hierosolyma, & in medio festiuitatis clamabat dicens: Si quis sitit, ueniat ad me, et bibat. Et sic abiit ad Nazaret, & in Iudaeam, & in Samariam, & in partes Tyri. Et completo primo anno, rursus ascendit Hierosolyma, & deinceps quaesierunt ipsum praehendere in festiuitate, & timuerunt. In qua festiuitate dixit, Non ascendo ad festiuitatem hanc: non enim mentiebatur, absit, in media enim festiuitate uenit, inquit, & intrauit Hierosolyma, & dicebant, Nonne hic est quem quaerebant praehendere, & ecce palam libere loquitur: nu quid didicerunt sacerdotes quod hic est Christus? At nouimus hic unde est. mystice enim et spualiter loquere ipso ad fratres

Christus 33.
anno passus.
aduentus sui.
passus est 13.
Calen. April.

Christus 7.
Ianuarij 14.
tus.

Christus 11.
Idus Nouemb.
baptizatus.

Annus acceptus.

non nouerant quid diceret. Dicebat enim ipsis, non ascensurum se esse in tempus in illa festiuitate, neque in cruce, ut perficeret dispensationem passionis suae, & mysterium salutis, & ex mortuis resurgeret, & in caelum ascenderet, quae implebat omnia in propria sua potestate. Et post haec completo biennij tempore, deinceps trigesimo tertio anno suae dispensationis in carne, postquam transgressus esset duos consulatus, quos diximus, duorum Geminorum, et Rufi ac Rubellionis, deinceps in tertio consulatu, in tertio ipsius mense post Ianuarii & Februarii, in mense Martio perficit mysterium passionis, exors passio nis Verbum, passus in carne propter nos. Manet autem passionis expers, uelut Petrus dicit, Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. Patitur autem die ante decimum tertium Calend. Aprilis, transgressis ipsis unam uesperam, hoc est, decima quarta lunae nocturna media, praueiebant enim & comedebant pascha, uelut Euangelium dicit, & nos saepe diximus. Comedebant igitur pascha duobus diebus antequam comedi solet, hoc est tertia uespera, quod oportebat quinta uespera. Decima quarta enim sic erat quinta. Cōpre henditur autem per tertiam eandem serotinam, quae erat undecima lunae nocturna. Ante decimum sextum Calend. Aprilis quarta, duodecima nocturna. Ante decimum quintum Calend. April. quinta, decimatertia diurna, nocturna uero decima quarta. Ante decimum quartum Calend. April. sabbatum, decima quarta nocturna. Ante decimum tertium Calend. April. sabbatum, decima quinta diurna. Ante duodecimum Calend. April. illucescens dominica, decima quinta nocturna. quod ipsum erat illuminatio orbi ac terrae, & caeli & noctis atque diei, propter decima quinta lunae & solis cursum. & quonia resurrexio & aequinoctium ante undecimum Calend. April. propter quam seducti, unam diem transgressionis fecerunt, uelut dixi. Habet autem supputatio horas quoddam subtilis rationis, quae incidit per annos tres apud ipsos, & est dissonans illa una dies. Apponunt enim cursui lunari post trecentos quinquaginta quatuor dies, etiam alias per annu quatuor horas, ut sit in tres annos una dies. Quapropter apud ipsos quinque menses efficiunt intercalares, in annos decem quatuor, eo quod aufertur a solari cursu trecentorum sexaginta quinque dierum & horarum trium, hora una. Appositis enim horis deinceps sunt cccx. dies, praeter horam unam. Unde ipsi sexies multiplicantes quatuordecim annos octoagesimi quarti anni, in octoagesimo quinto ponunt intercalarem mensem unum: ut sint triginta unus menses, in octoagesimo ac quinque annos: qui debebat esse iuxta exactam supputationem, menses triginta unus, & uiginti quatuor dies, & horae tres. Huius itaque gratia tunc decepti, non solum anticipabant tumultuantes duos dies edentes pascha, sed etiam transgressionis unam diem apponentes, omnibus modis ipsi errantes. At uero dispensatio ueritatis exactissime omnia nobis salutariter operata est. Unde et ipse Saluator ubi praefecisset pascha, exiuit in montem postquam comedit, quum dixisset, Desiderio desiderauit: et illic pascha Iudaicum cum discipulis comedisset: non aliter facies, sed etiam ipse cum facientibus, & qualiter faciens, ut ne dissolueret legem, sed impleret. Et hic postquam transgressus est trigessimu annum quando baptizatus est, et post trigessimu annum ubi praedicauit plenissimu annum acceptum, & cui non contradicebatur: itemque alium, cui contradicebat, & qui in persecutione ac molestia erat: & postea alio anno transgressus a natali suo die, hoc est aduentus, quae est quinta Ianuarij mensis, iuxta Aegyptios uero Tybi mensis undecima, ad totos septuaginta quatuor dies, uelut diximus, usque ad diem ante decimum tertium Calend. April. et secundum Aegyptios Phamenoth mensis uigesima quartam, compleuit plenissime annos triginta duos, & septuaginta quatuor dies, ab aduentu et apparitionis suae natali die. & resurrexit secundum Aegyptios Phamenoth mensis uigesima sexta die, quae erat aequinoctium, et ante undecimum Calend. April. Quo comperiant omnes metiri, qui non sunt filij ueritatis, uelut statim primus Valentinus, qui triginta nobis secula consumxit, ab eo quod triginta annos educationis uitae, ac uirilis ipsius etatis esse putauit: ignarus quod non solum triginta annos compleuit, sed in trigesimo

Pascha eius
quando factus
est

Anni iuxta
cursum lunae
nae ratio.

gestimo baptizatus est, ubi impleuisset annos uiginti nouem, & menses decem, uelut dixi, duodecima mensis Athyr, ante sextum Iduum Nouembris, & postea praedica-
 uit annum Domini acceptum, & postea alium annum cui contradicebatur, & septua-
 ginta quatuor dies quibus contradicebatur, à die quo baptizatus est: ut sint omnes
 anni praesentiae eius in carne, à natiuitate usque ad passionem, anni triginta duo, & dies
 septuaginta quatuor. A consulatu uero Syluani & Neruae, anni duo & dies centum
 triginta quatuor. Et confutatus est hic praedictus Valentinus, & multi secundum ipsum
 delirantes. confutati sunt etiam qui Euangelium secundum Ioannem, quos merito alo-
 gos, id est uerbo carentes appellauerim, quando quidem Verbum Dei reijciunt, Deum
 uerbum paternum à Ioanne praedicatum, qui de caelo descendit, & salutem nobis ope-
 ratus est totius sui in carne aduentus ac praesentiae. Nam & ex consulatibus, et ex annis,
 & ex confirmatione Esaiæ prophetæ, & ex Euangelio Lucæ Ioannisque & Matthæi ac
 Marci, & simpliciter undique redarguuntur erronei illi. Quoniam non solum unum
 pascha post principium praedicationis secundum temporis anni circuitum perfecit, sed secun-
 dum circuitum trium consulatum pascha impleuit, post Ioannis baptismum. Et corruit illo-
 rum nulla intelligentia praedictorum oratio, penitus erronea, delira, ac dementia & ig-
 norantia referta, quæ non solum non cognoscit suam ipsius uitam, sed etiam falso con-
 tra ueritatem frustra militat. Reperimus enim alicubi in his sermonibus scriptum ac ex-
 pressum, quod Verbum Dei Deus CHRISTVS natus est circa quadragesimum annum
 Augusti, id quod fefellit scriptor, quia calculo ipsius Beta relicto, & My solū restan-
 te, quadraginta solum annos fecerunt. quadragesimo enim secundo anno Augusti na-
 tus est. Dicunt autem quod ante duodecimum Calend. Iul. aut Iunij, non habeo enim quod
 dicam, Sulpitio Cammarino, & Cneo Pompeiano consulibus. Hoc autem confide-
 rauit, quod etiam hi qui dixerunt diem conceptionis, & quando Gabriel uirgini nuncium
 attulit, opinionem dixerunt quorundam dicentium ex traditione, quod per septem menses
 natus est. Inuenimus enim ab hoc consulatu ante Pisonem, usque ad undecimum mensis Ty-
 bi, et ad diem ante octauum Iduum Ianuarij, quando reuera apparitio Dei contigit, et natus
 est septimestri tempore, secundum lunarem cursum, praeter dies quatuor. Quare si alicubi
 in suspectis locis scripta hæc inuenieris, ne offendaris circa cognitionem. Reuera enim
 natiuitas CHRISTI certa contigit undecima mensis Tybi. Quidam uero dicunt quod
 decem mensibus in utero gestatus est praeter dies quatuordecim, & horas octo: ut sint
 menses nouem, & dies quindecim, & horæ quatuor, inuenerunt id quod apud Solomonem
 dictum est, Decimestri tempore concretus in sanguine. Attamen undique undecima Ty-
 bi mensis praedicta Domini in carne natiuitas facta est. Et circa ipsam undecimam post
 annos triginta factum est primum signum in Cana Galilæe, quando aqua facta est uinum.
 Quapropter etiam in multis locis usque in hunc diem hoc fit, quod tunc factum est, diuinum
 signum in testimonium incredulis: uelut testantur in multis lucis fontes ac fluuij in uinum
 conuersi. Cibyræ quidem urbis Cariæ fons, qua hora hauserunt ministri, & ipse dixit,
 Date Architrachino. Testat & in Gerasa Arabie fons similiter. Nos bibimus de Cibyræ
 fonte, fratres uero nostri de eo qui est in Gerasa, in martyrum templo. Sed et multi in
 Ægypto de Nilo hoc testantur. Quare in undecima Tybi apud Ægyptios, omnes
 hauriunt aquam & reponunt, tum in ipsa Ægypto, tum in multis regionibus. Sic equidem
 comperit, quod post duodecimum mensis Athyr, id est Nouembris abierit, & tetatus sit
 diebus quadraginta: & redierit atque elegerit quosdam suos discipulos, et incepit post qua-
 draginta tetationis dies praedicare, & descendit ad Iordanem, & incidit in Natanae-
 lem & eos qui cum ipso erant, et assumpserit ipsos, quando manserunt apud ipsum duos
 dies: & digressis ipsis, et ipso Domino in Galilæam profecto, statim propter priores duos
 dies, dixit Euangelium, Tertia die nuptiae factae sunt in Cana Galilæe: id quod sig-
 num & figura Ecclesiae erat. Nam in tertia die negocij sui in corde terræ, quod in terra
 fecit

Christi aetas
 anni xxxij.
 dies lxxiiij.

Pascha tria
 Domino per
 facta sunt.

Christi nati-
 uitatis dies
 qui fuerint.

Aqua quibus
 locis in uinum
 mutata sit.

fecit post passionem, ubi surrexit nuptias coniunxit cum Cana. Cana enim significat
 adeptam. Quæ uero est adepta illa, quam haeres: de qua Psalmista in quinto Psalmo
 dixit, de ea quæ hereditatem consequitur, & cætera. Nuptiae enim hæc reuera benedi-
 ctæ sunt, quæ à figura illa occasionem acceperunt. Illic enim erant nuptiae sensibiles in
 Cana Galilæe, & aqua uerè uinum facta est, & appellata iuxta duos modos, tum ut
 a quo sitatem debacchantium in mundo, in temperantiam et in castitatem nuptiarum ad-
 stringeret: tum ut tristitiam corrigeret in hilaritatem uini molestias discutientis, et gra-
 tia quo omnibus modis obturaret ora eorum qui aduersus Dominum insurgunt: &
 quo ostenderet, quod ipse est Deus cum Patre & sancto suo Spiritu, qui aquam uiti prebet,
 colorans ipsam in illa in uinum & hilaritatem hominum. Verum in alio loco lon-
 gius de his narrauimus. Hic uero uelut in digressionem percurramus. Cæterum duo
 pascha post principium praedicationis Saluatoris fecit, & tertio passus est. Quare imple-
 ta sunt iam à me exacte relata, de diebus et mensibus ac Consulatibus. Et undique que
 corruit erronea de his traditio, quum Euangelia inter se consona sint, et nullum Euan-
 gelium alteri oppositum sit. Deueniam porrò rursus ad propositum. Dicit Lucas, te-
 stimonium mihi præbens in his quæ multipliciter à me relata sunt: Factum est in sab-
 bato secundo primo, ut ostendat sabbatum primum esse, quod ab initio decretum est
 ac dictum à Domino in mundi creatione, quod per circuitum ab eo tempore usque huc
 iuxta septem dies reuoluitur, hoc scilicet primum esse. Secundum uero sabbatum, quod
 decretum est à lege. Dicit enim lex, Accipies tibi ouiculam anniculam immaculatam
 masculam, quæ sanè erat imago Saluatoris: à decima die mensis, & erit seruata usque ad
 decimam quartam, & mactabis ipsam uesperis decima quarta die, & erit tibi sabbatum
 dies sancta, & edetis azyma septem dies, & septima die facies sanctum sabbatum diem
 sanctam. Et uidetis quod secundum appellatur sabbatum post sabbatum, eiusmodi san-
 cta pro sabbati dies, in sabbatum sanctificata, siue dominica fuerit, siue secunda, siue tertia
 occurrerit. In septem uero dies rursus reuolutum secundum primum uocatur. ut ostendat
 hinc, quod non solum Ioannes de circuitu dierum anni, duorum & trium festorum pa-
 scha indicauit, sed etiam Lucas & alij. Sic enim dicit lex: Numerabis tibi septem heb-
 domadas, ab initio manipuli, quando falcem in messem miseris, & facies septimam heb-
 domada diem sanctam Domino: indicans de Pentecoste, hoc est quinquagesima. Nam
 postquam mactatum esset pascha, intra tres dies, hoc est post tres dies agni, præcepit mani-
 pulum inferri, ut significaret benedictum manipulum qui resurrexit ex mortuis, post ter-
 tium diem terra ipsum proferente, & ipso ipsum rursus ab illa ferente in resurrectione
 ex monumento, & manente cum discipulis per quadraginta dies, & in fine quinquage-
 simæ inferente ipsum ad coelestia ipsi patri primogenitum primogenitorum, quæ sunt
 primitiae sanctæ, manipulus quem decerpit ex Maria, ulna quæ amplexa est in Deo,
 fructus uentris, primitiae areae. Non enim amplius post quinquagesimum diem falx pri-
 mitias Deo offert. Non enim amplius CHRISTVS moritur, mors illi non amplius do-
 minatur, uelut scriptum est. Et uidetis quod Dei mysteria præfigurauit lex, & impleuit Euan-
 gelium: Unde uero non poterimus horum claritate ostendere: Quare non est opus ser-
 monem longius extendere, ideoque rursus ad consequentiam orationem dirigamus. Appa-
 ret autem & ex spicis, et ex messe, atque discipulis, quod post quadraginta dierum tentationem
 hæc omnia exponit Ioannes & Lucas, et omnes. Cæterum non uerentur tales se con-
 tra ea quæ à sancto Ioanne dicta sunt armare, putantes se aliquatenus ueritatem subuertere
 posse, nescientes quod magis contra seipsum armantur, quam contra sanctam doctrinam. Di-
 cunt autem, contra Apocalypsim hæc nugantes: Quid mihi, inquit, prodest Apo-
 calypsis Ioannis, quæ dicit mihi de angelis & septem tubis: Et non sciunt qui talia di-
 cunt, quod necessaria & utilia huiusmodi sunt in praedicationis rectitudine. Quæ e-
 nim erant in lege ac prophetis obscura, & in enigmate dicta, ea Dominus dispen-
 sauit,

Cana, adepta
 significat.

Sabbatum se-
 cundum primum.

Apocalypsis
 Ioannis cur
 reprobata.

fauit, ut per Spiritum sanctū ad nostram salutem, seruo ipsius Ioanni reuelarentur: quæ illic obscura erant, hic in spiritualia ac manifesta prædicans. Spiritualiter autē nobis eadē dispensauit. Et ex pellibus quidē tunc tabernaculū cōstruxit, pellibus rubiæ ac hyacinthi colore infectis, &c. ut ostēderet tabernaculū illū quidē tabernaculū esse, uerū perfectissimū tabernaculum CHRISTI representare. pellis enim à corpore fit, quæ mortua est uelut umbra corporis uiuentis: ut ostēderet corpora esse tabernaculū Dei. Quādoquidē enī in sanctis corporib. habitat Deus, ut impleat dictū illud, Habitat in ipsis, et obambulabo: error quidā futurus fuisset in credētib. nisi liber nobis spiritualiter reuelatus fuisset. ut disceremus non tubis esse opus, sed sciremus quod spirituale est totū Dei negotiū, ut ne iuxta Iudaicas, accipiamus creas tubas aut argenteas, sed spiritualiter intelligamus, uelut à cælo sit Ecclesiæ prædicatio, quemadmodū etiā Apocalypsis Ioannis utitur. In illa die buccinabūt tuba magna. Tubæ enim erant prophetæ. Tuba uero magna, sancta uox Domini in Euangelio. Quapropter etiā angelis datū est reuelare nobis. Buccinabit enim, inquit, & mortui resurgent. Si uero irridētur apud uos ob boni, angelorū tubæ, eo quod in Apocalypsi scriptæ sunt: irridebit etiam tuba apud sanctum Apostolū relata. Descēdet, inquit, de cælo in extrema tuba, & mortui resurgent in extrema die in uoce Archangeli. Quū itaq; Apostolus cōcordet cum sancto Apostolo Ioanne in Apocalypsi, quæ nam reliqua fiet cōtradictio: quomodo uero non statim unusquisq; error redarguetur: quū Deus in unoquoq; sancto dederit testimoniū. deinde aliqui ex ipsis rursus reprehendunt dictū in eadem Apocalypsi, & dicunt cōtradictentes quod dixit rursus, Scribe angelo Ecclesiæ in Thyatiris: et non est illic Ecclesia Christianorū in Thyatira. Quomodo igit scribit ei quæ non est: Et reperiri tales se ipsos cogētes cōfiteri, ex his quæ prædicat contra ueritatē. Si enī dixerint, nō est nūc Ecclesia in Thyatiris, ostendunt uaticinatū esse Ioannē. Quū enim in habitarent hi isthic, itemq; Phryges, & instar luporū rapuerint mentes simpliciorū fideiū, transtulerunt totam ciuitatē in suam hæresim: & qui negat Apocalypsim uerbi huius, in subuersionē contra illud tempus arma mouerūt. Nunc autē propter Christū in hoc tempore, post tempus centum & duodecim annorū, est Ecclesia, & auersit, & aliæ quædā isthic sunt, tunc uero uniuersa Ecclesia euacuata erat in hæresim secundū Phrygas appellatā. Quapropter etiā Spiritus sanctus studuit reuelare nobis, quomodo erratura esset Ecclesia post tempus Apostolorū, tum Ioannis, tum deinceps sequentiū, quod erat tēpus post Saluatoris assumptionē, per nonagintatres annos errorē ac confusionem passura isthic Ecclesia in Phrygastarū hæresi. Sic enim statim redarguit Dominus: Scribe angelo Ecclesiæ Thyatirēsis. Hęc dicit qui habet oculos, uelut flammā ignis, & pedes eius similes chalcobano: Noui tuā fidem, & charitatē, & ministeriū, et quod nouissima tua plura primis. Habeo autē contra te, quod permittis uxorē lezabel decipere seruos meos, quæ se dicit prophetissā, & docet comedere ea quæ simulachris immolata sunt, & scortari. Et dedi ipsi tempus agēdi pœnitentiā, & non uult respicere exhortatione sua. Non uidetis ob boni, quod de mulierib. dicit in prophetiæ opinione deceptis, et multos decipientib. de Priscilla in quā, et Maximilla, et Quintilla, quarū fraus non latuit Spiritum sanctū, sed pœuaticinatus est prophetice per os sancti Ioannis: quod factū est post sancti Ioannis dormitionē, quum ipse uaticinatus sit in temporibus Claudij Cæsaris, quando in Pathmo insula erat. Confitentē enim & hi in Thyatiris hæc impleta esse. Itaq; secundū prophetiā scripsit his qui illic in CHRISTO illo tēpore conuersati sunt, quod mulier se ipsam prophetissam appellatura esset. Et corruit ipsorū doctrina undiquaq; excogitata, et contra ueritatē excitata: quū ostēditur sum sit, quod sermo in Apocalypsi ppheticus sit ex spiritu sancto secundū ueritatē. Effertur autē quod se rursus mēte, dictiones uenātes sine fine, ut sancti Apostoli libros merito respicere uideant, Ioannis inq; Euangeliū & Apocalypsim, fortassis autē et epistolas.

Concordat enim etiam hæc Euangelio & Apocalypsi: Et dicit, Vidi, & dixit angelo, Solue quatuor angelos qui sunt in Euphrate, Et audiui numerū exercitus, uicies milia decem millia. & erant induti thoraces igneos & sulphureos & hyacinthinos. Putauerunt enim hi, nunquid ridicula est ueritas: Si enim dicit quatuor angelos qui in Euphrate desident, ut ostendat quatuor differentias gentium sedentiū isthic ad Euphratē, Assyriorum uidelicet, Babyloniorū, Medorum ac Persarum. Hæc enim quatuor regna per successionē in Daniele habentur, quod primū Assyrii regnauerunt, et Babylonij temporibus ipsius: Medi uero successerunt, & post ipsos Persæ. Quorum primus fuit Cyrus rex. Nam regna & gentes sub angelis posita sunt, uelut attestatur mihi Moses sanctus Dei seruus, iuxta consequentiā interpretans, ac dicens: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. Quando diuisit altissimi gentes, uelut disperdit filios Adam, constituit terminos gentiū, iuxta numerū angelorum Dei. Et facta est portio Domini populus ipsius Iacob, funiculus hæreditatis ipsius Israel. Si igitur gentes sub angelis posite sunt, merito dixit, Solue quatuor angelos qui in Euphrate desident, ac detinentur, ut permittant gentibus bellū, usque ad tempus longanimitatis Domini, donec imperabit per ipsos ultionem fieri sanctorum suorum. Detinebantur enim impositi illi angeli à spiritu, non habentes occasionē inuisus, eo quod nondum solutum esset ipsis ius, ut reliquas gentes soluerent, propter contumelias in sanctos. Soluuntur autē tales, & inuadunt terram, uelut Ioannes uaticinatur, & reliqui prophetæ. Nam commoti angeli cōmouent gentes ad impetū ulciscendi. Quod autem igneos & sulphureos ac hyacinthinos thoraces significat, nemo ambigit. Illæ enim gentes ex tali colore habent indumenta. Sulphureæ enim uertes coloris sunt melini appellati, ex lana sic infecta. Ignea autē, coccinea dicit indumenta. Et per hyacinthina callainā ostendit lanam. At hi non suscipientes spiritū sanctū, per cunctantur quidē spiritualiter, non intelligētes ea quæ sunt spiritus: & secundū doctrinam dicere uolunt, non scientes dona in sancta Ecclesia, quæ uerè & constant in intelligentia & sana mente spiritus sanctus recessit, sanctiq; prophetæ & Apostoli, inter quos etiam sanctus Ioannes per Euangeliū & Epistolas ac Apocalypsim ex eodem sancti spiritus dono inperituit. Venit autē super ipsos id quod dictū est, Blasphemanti in spiritu sanctū non remittetur neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Nam cōtra uerba à spiritu dicta hi pugnarūt. Ceterū quum tot ac talia dicta sint cōtra huiusmodi hæresim, ea sufficere arbitror. Et quum uelut scolopendriā, aut uermem iulū appellatum (qui reptile multipes est, exiguum quidem uiribus & dolore ueneni, multipes uero, & longā speciē præ se ferens) ipsam per uirtutē Dei ac ueritatē conculcauerimus, deinceps rursus, o charissimi, procedentes, ad sequentes per uirtutē Dei pergamus.

Contra Adamianos, hæresim LII.

Talpam appellant animal quoddam infra in terra latitans, quadrupes. perfoedit id terram, & in intimis ipsius habitationē habet, uelut parui catuli canis staturæ circumferentiā habens, cui in totum nullus est uisus. Desolatoriū autem est animal, inferne eradicans omnem hominū agriculturā, cucumerarias maximè & acres plantas, cepas item ac allia, bulbosq; ac huiusmodi, lilia quoq; et alia. Si uero in perfoediendo contigerit, ut per incōsiderantiā extra terrā ad aërem perueniat, aut capiatur ac præhendat ab hominibus, ridiculum quiddam inducit omnibus qui hoc animal ceperunt. sic facta ne etiam ipse nunc aggredior dicere de proposita secta, quæ, quantum ad cor attinet, cæcutit, & fatua est. Verum solitudinē sibi ipsi efficit, & constitutionem suam inferne excindit, & multas radices uirorū in ipsam collapsorum deuat ac corrumpit. Et si contigerit ut à prudentibus conspiciatur, risum non uulgarem excitat, uelut etiam prædictum animal, cui illudunt homines ob ipsius cecitatem ac incontinentiam, & quod non reperit ubi rursus ingressum faciat, uelut etiam hæc secta. Imposuerunt enim sibi ipsi

sibi ipsi nomē ipsius Adam. hoc autem ex auditu referimus, ut qui ex multis uiris id accepimus: non enim in literas relatū inuenimus, neque in aliquos tales incidimus. Quum igitur multi de hac re retulerint, iustum duximus etiam ipsius mentionem facere. Quapropter etiam meritō hanc prædicto cæco animalculo assimilauimus, eo quod hominibus fermē non apparet, & occultē in terra est, & corruptionem ex infernis inducit. Ridicula est autem, & decreueram ipsam in totū non in numerum referre. Verūm quia omnino sonus eius in mundo est, nihil molesti fuerit prudenti auditori de omnibus nosse, quæ in mundo instar zizaniorū à diabolo seminata sūt. Siue enim est talis, siue non est, quū multos de ipsa dicētes audiuerimus, securitatis gratia etiam de ipsa dicere consentaneum mihi uisum est, & non relinquere, etiam si exoluta est, et non amplius extat. Non enim certō scio, an adhuc sit, aut non sit. Quid uerō longiori proœmio utens tempus extendo? Incipiam narrare ridiculum, imō potius lugubre. Lugubre quidem, quod diabolus in hominū mente inhabitauit, ut subsannet opificiū ex Deo formatum. Ridiculū uerō, de his qui neque uident, neque sapiens quid meditantur. Primū quidem dicunt, tales, Ecclesias suas, siue latibula & speluncas (sic enim meritō appellauerim hereticorū cōuenticula) in hypocaustris, id est locis qui subtus incendunt, extruere. Subincēdere uerō infernē, ut sit tepor ad calfactionem intus in domuncula congregatorū. Dum autem ingrediuntur, sunt quidā uestium custodes ad fores, instar Campsariorū ab ipsis constituti. Et quilibet ingrediens, siue uir siue mulier, exiit foris, et ingreditur nudus uelut ex matre, uniuerso corpore. Et qui ipsorum principes uidentur ac doctores, omnes uelut ex matre sedent, alij supernē, alij infernē, mixtim ac sparsim. Sunt autē apud ipsos qui uidelicet Cōtinentes dicunt, & uirgines se esse iactant, ueluti seipos decipiunt & lectiones & alia omnia nudifaciūt. Si uerō uisus fuerit quis (nam & hoc dicunt) in delicto esse, eum non amplius in congregationē admittunt. Dicunt enim ipsū esse Adā, qui comedit de ligno, & iudicant ut expellat ē paradiso, hoc est, ex ipsorū Ecclesia. Putant enim suam Ecclesiā esse paradysum, & seipos esse Adam & Euam. Qua igitur ratione subincendunt domū, ut ne frigus ipsos cōtingat? Adam enim et Eua nō in hypocaustra domo uitā degerunt, neque in incendio quopiā cōprimebantur, neque frigus ipsos grauabat. Erat autē ipsis aer purissimus, & omni temperamento ordinatē ex Deo refertus, neque frigoris aduersitate intētus, neque molesto æstus feruore incitatus: & diæta immortalis, & locus ex Deo factus ipsos dispositus erat, iucūditate & uitæ opulētia redundās, & neque frigori, neque æstui, uelut dixi, expositus. Quū autē hi talibus indigeant, ualde ludibrio expositi sunt. Deinde uerō etiā altud consideremus, quo modo uniuersus ipsorū error redarguit. Neque enim una hora aliqua illi nudierant, sed perpetuō, & non uerecundia confundeant. His uerō non ob id quod non pudeant nuditas adest, etiā si sic ipsi putarint, sed inexplēbilis uoluptatis gratia, quæ oculorū pupillis delectationē inducit. Ablata est em̄ ab ipsis uerecundia, quæ in omnibus sanctis Scripturis laudat: & uerē impletū est id quod apud Prophetā dictum est, Aspectus meretricis tibi est, impudēs factus es erga omnes. Ceterū post horā illā foris uestibus induuntur, et non amplius sunt Adam. Neque enim ille statim uestiū copiā habuit, sed primū folia fici, postea tunicas pelliceas: & post multum tempus uitæ ipsorū, uaria Dei sapiētia cognitionē ipsi immisit uestimentorū. Et omnibus modis sublannabunt ipsi, dicentes seipos esse Adam & Euam, mentientes contra seipos, et simul uerū dicētes. Nam quod hi Adā non sunt, manifestū est ex multis indicijs, uelut etiā ostendimus. Quod autē ab intelligibili serpente ludificant, id manifestū ex ascititia ipsorū forma, et nuditate, et turpitudine, et ludibrio. Indigna porrō res est nos magnificare horū subuersionē. Neq̄ em̄ simile ipsis animal, hostilib. instrumentis aut magnis armis opus habet ut tollat. Per exigua enim

Hypocaustra
Adamianorū.
Campsarij.

Paradisus uita.

enim uirgā hoc tollitur. Sæpe uerō ubi sursum prolatū est ex latibulo, relinquitur folium, & per seipsum perit, derideturq̄, ac ludibrio expositū est. Sic etiā hi, etiam si non reperiant, per ridiculum ludum, & inuerecundā uitam, ac nugis plenam doctrinā, intereunt. At cōsequentes sectas cōsideraturi, rursus precemur Deum, ut nobis auxilio sit, ad ipsarum inuentionem ac subuersionem, & ad nostram ac legentium salutem.

Contra Sampsæos. LIII hæresim.

Sampsæi quidā in Peræa, de quibus iam in alijs sectis mentionem fecimus, qui etiā Heicefæi appellant, hæresis quædā est in Peræa appellata regione, ultra salsum aut mortuum appellatum mare, in Moabitide regione, circa torrentem Arnorum & ultra, in Iturea & Nabatide, uelut iam sæpe à me de hoc dictum est. Hi enim iactant Elxæum suum esse doctorem. Et adhuc hodie de genere ipsius existentes duas mulieres adorant, uelut deas uidelicet, eo quod sint ipsæ ex femine benedictio. * Utunt autē hoc libro etiā Ossæi, & Ebionæi, & Nazoræi, uelut iam sæpe dixi. Natura uerō hi Sampsæi ex ipso procedunt, neq̄ Christiani existentes, neq̄ Iudæi, neq̄ Græci, sed medij simpliciter existentes nihil sunt. Dicunt & alium librum se habere fratris ipsius Elxai. Deum autē unum dicunt, & ipsum colunt baptismis quibusdā utentes. Addicti sunt Iudæis in omnibus. Quidam ex ipsis etiā ab animatis abstinent, & pro his qui ex genere Elxai sunt moriunt. Et in hoc quidē tempore a diuini mortuam esse unam sceminā Marthus uocatā. Superest autem etiā nunc Marthana, nisi etiā ipsa mortua est. Si uerō aliquando exibant in publicū tales, aliquō abeuntes, turbę ipsas sequentes puluerem pedū colligebant, medelæ uidelicet gratia, & saluam sputorum similiter, maxime opere delusi, utebanturq̄ ipsis in præseruatiuis ac amuletis. Omnis enim error habuit primū cæcitatē, deinde uanitatē. Et neq̄ prophetas admittunt tales, neq̄ apostolos. Omnia uerō apud ipsos fraudis plena sunt. Colunt & aquā, & hanc uelut deū putant, fermē dicentes esse uitā ex hac. CHRISTVM autem nomine cōstitentur, creaturam ipsam putantes, & semper apparentem. Et primū quidem formatū esse ipsum in corpore Adam, & rursus induere quando uult. Vocari autē ipsum CHRISTVM, & esse spiritū sanctum fororē ipsius scemineo habitu præditā: & unumquemq̄ ipsorū, CHRISTVM & spiritū sanctum, habere latitudinē sex miliariorū, & latitudinem uiginti quatuor. Et multa alia nugis plena. Iam uerō de hoc sæpe in alijs sectis facta mentione subuersiones feci. Quapropter nō necessarium duxi longius de ipsis subuerten dis inquirere, quum iam à nobis hoc præstitū sit, in ipsum Elxæum siue Elxai & com plices eius, in alijs iam declaratis sectis. Omnibus enim deprehensu facilis est talis, & ipsius hæresis, quod errauit. Proinde uelut qui lacertā solarem uirga spei CHRISTI & crucis eius percussimus, ad sequentes eamus. Iustus enim est, ut quo nomine seipos hi appellauerunt, eodem ænigmate nos utamur ad exprimendū adulteratum ipsorū nomen. Sampsæi enim solares sunt, si interpretaris uocem: quapropter etiā animalis mentionem fecimus. Hanc enim lacertā sic homines appellant, Solarē uidelicet. Peior est autē hæresis hæc q̄ lacerta, ne minimā quidē utilitatē in se habens. Illa enim ubi per tempus hebetē uisum habuit, per cōuersionem ad solem oculos rursus leuat, dum in latibulo ad orientē cōuerso seipsam apprimat, & ieiuna se ad orientē cōuertit. Hęc autē secta in omnibus insipientiā animantis eius habet, nō tamen uel modicū laudis. Proinde & hæc hæresis, lacerta solaris à nobis dicta, & à ueritate cōculcata hic maneat, nihil ualens contra ueritatem Dei. Nos uerō ad alias pro consueto more pergamus.

Contra Theodotianos, hæresim LIIII.

Urexit rursus Theodotus quidā, qui est auulsio ex prædicta Alogorū secta, quæ Theodotus. Sioannis Euangelium, & Deum uerbum quod erat in principio, & in illo Euangelio habetur, negat, itemq̄ eius Apocalypsim. Sed & cum alijs prædictis sectis cōuersa

Elxæus pseu-
dopropheta.

Aqua pro
deo.

CHRISTVS
& spiritus
sancti men-
sura.

Lacerta sola-
ris natura.

tus est & uixit, & secundum tempus ipsis successit. Ex quo sanè Theodotiani sunt ap-
pellati. Et quamuis hæresis hæc adhuc sit ignota, tamè quæ ad nos ex scriptis peruene-
runt, referemus. Hic Theodotus à Byzantio originè duxit, quæ nunc Constantino-
polis appellatur, corarius quidem arte, uerùm multæ eruditionis ac doctrinæ. Hic
Byzantium
Constanti-
nopolis.
cum quibusdã pluribus tempore persecutionis instante (haud scio quali persequutio-
ne) à ciuitatis principe cõpræhensus, & cū alijs pro CHRISTO examinatus, quum
alijs omnes serui Dei uictoriam abstulissent, et martyrium pro CHRISTO subeuntes
præmia cœlestia abstulissent, hic CHRISTO abnegato, à ueritatis scopo dilapsus,
transgressionem fecit. Et quum id ipsi à multis exprobraretur, præ pudore à patria
sua aufugit, & Romã profectus illic uitã transegit. Cognitus autem à quodã Romæ,
rursus in idem opprobrium incidit, eo quod prouocaretur à noscentibus ipsum pro-
pter eruditionem: quomodo uidelicet uir magnæ doctrinæ excidisset à ueritate, & sa-
nè malam sui ipsius defensionem excogitauit, nouo hoc dogmate prolato. Nempe,
Deum ego nõ negauit, sed hominem negauit. Deinde interrogatus, qualem hominẽ
respondit, CHRISTVM negauit hominẽ. Hinc ad eum ille sibi ipsi dogma cõstituit, &
qui ab ipso descenderunt Theodotiani, nudum hominẽ dicentes esse CHRISTVM,
& ex semine uiri genitũ esse. Deinde ad malã sui ipsius defensionem quæcunq; uia
reperit, nõ purè sic sentiens, sed occasione præuicationis suæ ea sibi cõgregans col-
legit. Nam Dominus (inquit) dicit, Nunc autem quæritis me occidere hominẽ, qui
ueritatem uobis dixi. Vides, inquit, quod homo est. At non nouit miser ille, quod
CHRISTVS hic dicit, Veritatẽ quam à patre meo audiui. Patrem autem suum dicit
Deum, nõ hominẽ. Si enim ab homine audiuisset, nõ gloriatus esset testimonio ue-
ritatis, dicens ab hominibus se ueritatẽ audiuisse. Sed hoc fecit, ut Deum se esse signifi-
caret ex patre è supernis genitũ, hominẽ uerò propter nos factũ, & carne occisum,
deitate uerò semper uiuentẽ. Deinde neq; peccatũ se fecisse dicit, quod CHRISTVM
abnegauit, quum ipse CHRISTVS dixerit: Omnis blasphemia remittetur hominib.
& qui dicit uerbũ in filium hominis, remittetur ipsi: qui uerò maledixerit in Spiritũ
sanctum, nõ remittetur ipsi. Ignorat miser ille homo, quod Dominus uolens muniri
salutem eorũ qui aliquando in ipsum maledicta iecissent, & ad pœnitentiã reflecte-
rent, ut ne decerneret ipsis cõdemnationem: hunc sermonem præuaticinat, propter
excellẽtẽ mansuetudinem ac benignitatẽ erga homines, & eo quod nossẽt futurũ ut
aliqui insurgerent ac blasphemarent Spiritum sanctum, & serui locum ipsi decerne-
rent, & creatũ ac alienũ ab essentia Dei affirmarent. Quapropter muniens, dicit: Qui
uerò blasphemat in spiritũ sanctum, nõ remittetur ipsi, neq; hic, neq; in futuro seculo.
Non laudans blasphemantes ipsum, sed suam præuicationẽ ac benignitatẽ ostendens,
quæ certos facit de salute, eos qui à blasphemia eius pœnitentiã agunt. Ipse enim tur-
sus dicit: Qui negauit me coram hominibus, abnegabit coram patre meo. Et rursus:
Abnegabo ipsum. Et rursus: Qui confitetur me, confitebor ipsum coram patre meo.
Sed & rursus idem Theodotus dicit: Et lex de ipso dixit, Prophetam ex fratribus ue-
stris excitabit Dominus uelut me, ipsum audite. Moses autẽ erat homo: qui uerò ex
Deo excitatus est, inquit, CHRISTVS, hic nõ erat Deus, sed homo, quandoquidem
ex ipsis erat, uelut etiã Moses homo erat. Et non uidit in seipso Theodotus ille in deli-
cto cõstitutus, quomodo rursus unaquq; dictio habet suam munitiõnẽ. Nam quod
ex fratribus ipsum excitabit Dominus, dicit, eo quod ex Maria ipse genitus est, dicit.
Sic enim ait propheta: Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filiũ, & uirgo manens in
utero habebit, nõ ex semine uiri: & pariet filium, manifestus est foetus in carne à uirgi-
ne genitus: & uocabunt nomẽ eius Emanuel, quod significat deus nobiscũ. Est enim
Deus homo, à patre quidẽ genitus sine principio & sine tẽpore: homo uero ex Ma-
ria, propter aduentũ in carne. Deinde etiã ipsum Euangelium dixit ad Mariã, Spiritus

tus Domini superueniet in te: & non dixit, Spiritus Domini nascetur in te. Quapro-
pter undiquaq; contentiosus ille & stolidus homo à ueritate excidit. Scriptura enim
undiq; uitam nostram muniens cõperitur, quo ostendat trinitatem semper, & in om-
ni specie sibi ipsi adesse ac cooperari, ut ne aliqui dicant alienum esse Spiritum sanctũ à
CHRISTO & patre, id quod multi sibi ipsi mala prætexentes faciunt. Itaq; ea gratia
angelus dicit ad Mariã, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obum-
brabit tibi. Quapropter & quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Et non
dixit solũ, quod nascetur: sed, Quapropter & quod nascetur: ut ostendat ex supernis
Deum uerbum, & in utero genitum, secundũ suam incarnationẽ, & secundum suam
bonam uoluntatẽ, propter quam dispensauit suam incarnationẽ ad nostram salutẽ.
Ideoq; apponit, Quapropter & quod nascetur ex te sanctũ uocabitur filius Dei. Sic
enim dixisset, Spiritus sanctus ingredietur in te, non amplius putandũ fuisse filiũ Dei
in carne aduenisse, sed spiritũ sanctum in carne accessisse. Quod autem ex supernis ue-
nerit Verbum, Ioannes declarans euangelicam angeli uocem dicit, In principio (in-
quit) erat uerbũ, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbũ. Omnia per ipsum
facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Deinde post hæc, Et uerbum caro factũ est, &
nõ dixit, Spiritus caro factus est. Neq; dixit, CHRISTVS homo genitus est. Undiq;
enim muniens diuina scriptura, Deum & hominẽ ipsum nouit, Deum ex Deo ex su-
pernis delatum, hominẽ ex Maria sine uiri semine genitum. Quum autẽ hæc duo ue-
ra sint, qui ea excedit nõ est ex ueritate. Prætexit insuper miser ille Theodotus, dicens
quod Hieremias de ipso dixit, Homo est, & quis cognoscat ipsum: & nõ nouit quod
se ipsum à ueritate abalienat. Nam sicut dixi, unaquq; dictio habet suæ ipsius uirtu-
tis interpretationem. Qui enim homo est, omnino à multis cognoscitur qui eum no-
scunt: à patre, inquam, ac matre, fratribusq; ac cognatis, contubernalibusq; ac uicinis,
ciuib; item ac famulis. Hic uerò scriptura miraculũ totius negotij ipsius exponens,
hominẽ quidem ipsum dixit, ob aduentũ in carne. Verũ quod dixit, Quis cogno-
scet ipsum: significauit de incomprehensibili ipsius deitate. Quandoquidem enim ne-
mo nouit filium nisi pater, & patrem nemo nouit nisi filius, & cui reuelauerit: nemo
igitur cognoscat ipsum, nisi ipsi reuelauerit. Reuelat autem per sanctum spiritũ seruis
suis, suam & patris sui gloriam ac deitatem, & uitam suam æternam futurã, & myste-
ria sua atq; doctrinam, & suum propter nos uerum in carne aduentũ, quod est Deus
ex supernis, & homo ex Maria. Deinde idem Theodotus rursus dicit, quod etiam E-
saïas de ipso dixit quod homo sit, sic inquit: Homo gnarus ferre languorem, & ui-
dimus ipsum in plaga & in afflictione, & ignominia affectus est, & nõ reputatus est.
At nõ nouit belua illa, quomodo rursus redarguitur. In ipsis enim uerbis Esaïas sic di-
xit: Sicut ouis ad mactationem ductus est, & sicut agnus coram tondente ipsum ob-
mutescit, ita nõ aperit os suum. In humilitate ipsius, iudicium ipsius sublatum est. De-
inde dicit, Generationẽ ipsius quis enarrabit: quia tollitur à terra hominũ uita ipsius.
Et nõ dixit, tollitur uita ipsius, sed ab hominibus. Semper enim Verbum uiuens exi-
stit, & in seipso uitam habet, & uitam diligentibus ipsum dat: & ex hominibus quidẽ
uita ipsius sublata est, à seipso uero uita existit. Viuit enim Verbum, & omnibus uitã
exhibet qui sperant in ipsum in ueritate. Et addit, Generationẽ ipsius quis enarrabit?
Si esset homo nudus ex Maria genitus, facile enarrari poterat generatio ipsius. Quan-
do uerò est ante Dauid, ante Abraam: Abraam enim pater uester, inquit, desiderauit
uidere diem meũ, & uidit, & gauisus est. deinde ipsis mirantibus ac dicentibus, Quin-
quaginta annos nondum habes, & Abraam uidisti: redarguens Theodotum & infi-
deles, & abnegantes Deum Iudæos, dixit: Amen amen dico uobis, quod ante Abraã
ego sum. Erat enim ante Abraam uerè, & ante Noẽ, & ante Adam, & ante mundum,
& ante cœlũ, & ante tempus mundi, & ante uniuersa, & ante creaturas. Quapropter

Viri appella-
tio de Chri-
sto.

quum sit sine tempore & inenarrabilis, annunciat per spiritum sanctum ab Esau, Ge-
nerationem ipsius quis enarrabit: quia tollitur ex terra uita ipsius. At, inquit, dixerunt
Apostoli, Virum approbatum erga uos signis & miraculis: & non dixerunt, Deum ap-
probatum. Redargueris autem rursus Theodote: nam rursus Apostoli in ipsis actis dixe-
runt, uelut beatus Stephanus dicit, Ecce uideo caelum apertum, & filium hominis stan-
tem in dextra Dei. Quin & rursus praetextit dicens, quod de ipso dixit Apostolus, Me-
diator Dei & hominum CHRISTVS IESVS. Et non nouit rursus quod hoc contra seip-
sum citat. Qui enim dixit, Mediator Dei & hominum CHRISTVS IESVS, ipse decla-
rauit, dicens: Qui declaratus est filius Dei in potentia, secundum spiritum sanctificationis,
ex eo quod resurrexit a mortuis CHRISTVS IESVS Dominus noster. Et rur-
sus: Factum, inquit, obnoxium legi. Verum horum uerborum faciens certitudinem
dicit, Siquidem sunt qui dicuntur dei multi, & domini multi. Nobis autem unus Deus,
ex quo omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Si autem per
quem omnia, & nos in ipsum: non ergo nudus homo fuerit unigenitus a Maria et huc
usque, neque a semine uiri: alio qui quomodo per ipsum omnia esse potuissent ante ipsum
facta, uelut tu dicis, si nudus homo esset: Aut quomodo per ipsum omnia, quae ante
ipsum cognita fuerunt & facta: Et undiquaque corrui huius delira nugacitas. Cate-
rum quum quae ad noticiam eius pertinent, & uniuscuiusque dictionis ipsius subuersio-
nem dixerimus, pro ordinis ratione, uelut partem quandam reptilis adhuc se uoluntatis
transgrediemur, per ueritatis spem ac fidem conculcatam ac sublatam. & deinceps
sequentes considerabimus, & bestialissimas haereses contemplari studebimus.

Contra Melchisedecianos, haeresim LV.

Melchisedecianos rursus alij seipsum uocant, auulsi fortassis a Theodorianis ap-
pellatis. Hi Melchisedec in scripturis relatu glorificant, magna quamdam uirtu-
tem putantes. Esse autem ipsum supernum in innotatis locis. Et esse hunc non solum
uirtutem quamdam, sed etiam maiorem christo asserunt. CHRISTVM uero
simpliciter uenisse putant, & illius ordine dignum factum esse: nimirum ex dicto illo,
Tues sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedec: ut sit ipse adhuc inferior
Melchisedec. Nisi enim fuisset in secunda quadam institutione positus, non utique illius
ordine opus habuisset. Ceterum de ipso Melchisedec dicunt, quod sit sine patre, sine
matre, sine profapia, ex epistola Pauli ad Hebraeos id ipsum comprobare uolentes. Fin-
gunt autem & libros sibi ipsis commentitios, seipsum decipientes. Verum ex ipsorum di-
ctis subuersio ipsorum contingit. Quum enim dicit de Domino, David ipse prophetans,
secundum ordinem Melchisedec sacerdotem ipsum esse, in hoc fore CHRISTVM sa-
cerdotem diuina Scriptura narrat. Reperitur autem statim dicere, Assimilatus filio Dei
manet sacerdos in perpetuum. Si autem assimilatur filio Dei, non aequalis est filio Dei.
Quomodo enim potest seruus esse aequalis domino: Melchisedec enim homo erat.
Quod autem sine patre, sine matre dicit, non eo quod non habeat patrem aut matrem, dicitur
est: sed eo quod non sunt manifestissimi in scriptura nominati. Diuina enim scriptu-
rae profunditas, & claritudo mentem humanae naturae excedens, decepit quos plurimos.
Etenim qui in Arabia Petrea, Robom & Edom appellata habitant, Mosen propter
diuina signa Deum putant, adorantque ipsius imaginem, quam effingentes seducti sunt,
non iusto ipsis causa existente, sed errore ipsis per iustum in ignorantia imaginationem in-
ducente. In Sebastia autem quondam Samaria appellata, filiam Iephthae deificauerunt, & in
eius honorem quotannis festiuitate celebrant. Sic & hi audientes sapientia & gloriosa
Scripturae uerba, ad stultitiam euersti sunt, & in tumida mentem elati, uiam ueritatis reli-
querunt, & fabulas sibi ipsis ementiti, per omnia redarguentur. Nam apud quosdam
Melchisedec pater ac mater habetur, non autem in expressis ac genuinis scripturis. Di-
xerunt autem quidam Eraclan uocari ipsius patrem, matrem uero Astaroth, quae &
Asteria

Melchisedec
quis sit.

Moses ubi
pro Deo
habeatur.

Asteria dicitur. Erat autem hic filius indigenarum, illo tempore in campestri regione Sa-
bae habitantium. Salem autem ciuitas uocabatur, de qua alij aliter prodiderunt. Quidam Salem, quae
enim dicunt ipsam, quae nunc Hierusalem appellatur, aliquando uero lebus dicta est. ciuitas.
Alij dixerunt aliam quandam Salem esse in campo Sicimorum, ex aduerso eius quae nunc
Neapolis uocatur. Siue autem hinc, siue illinc, non longe distant loci: tamen ipsum ar-
gumentum docet opus. Obtulit enim, inquit, ipsi Abraam panes & uinum, & erat sa-
cerdos altissimi in illo tempore, qui benedixit Abraam, & decimam ab ipso accepit. Opor-
tebat enim sacerdotem altissimi a seruo Dei honorari, & primum quidem Abraam offer-
re sacerdoti in praepotio sacra celebranti, quando quidem ex ipso ex circumcisione futu-
rum erat sacerdotium, ut omnis altitudo quae se effert contra cognitionem Dei, per co-
gnitionem Dei destrueretur, ad hoc ut ne se iactans circumcisio de sacerdotio, contradi-
cere possit sacerdotio sanctae Ecclesiae. Abraam enim obtulit ipsi Melchisedec deci-
mam. Qui uero ab Abraamo descenderunt, ipsi Leui offerunt & Aaron. Post tempus
autem quum rursus esset sacerdotium ex circumcisione per Aaron & filios ipsius, conse-
quenter scriptura dicit per Dauidem, post generationes duodecim a generatione Leui,
septima uero a successione Aaron, natura uisum est ut in ueteri sacerdotio sacerdoti-
lis dignitas ne constitueretur, uerum ad id quod ante Leui & ante Aaron fuit secundum
ordinem Melchisedec sacerdotium transferatur: quod sane nunc in Ecclesia uiget a
CHRISTO & hucusque, dum non amplius semen secundum successionem eligitur, sed
forma iuxta uirtutem quaeritur. Primum enim sacerdotium in praepotio per Abel perfu-
citur. Sed & deinceps per Noe. Tertium uero per Melchisedec. Et quod quidem Melchi-
sedec homo erat, ipse sanctus Apostolus in epistola dicit sic: At is cuius genus non re-
censetur ex ipsis, decimas accepit a Patriarcha. Manifestum igitur est quod ipsius genea-
logia ex illis non recensetur. Quot uero sunt alij quorum genus non manifeste recensetur?
Daniel, Sedrach, Misac, Abdenago, Helias Thesbites, & in omnibus receptis libris
nisi quae habentur horum patres ac matres. Quo uero non iuxta hoc error aliquis contin-
gat, nihil molesti fuerit etiam ea quae in Traditionibus deprehendimus dicere, Inue-
nimus enim patrem Danielis, Sabaan quendam appellari. Heliae uero patriarcharum
ex natura eodem modo inuenimus, quem iuxta seriem exponam hoc modo. Helias
Thesbites frater fuit Iodac sacerdotis, ex sacerdotibus nimirum etiam ipse existens, filius
autem Achimaam. Achimaam autem filius Saduc. Saduc, Achitob, qui fuit filius Amoria.
Amoria filius Moriae. Moriae Zaza, qui fuit Azia, Azias, Phinees. Phinees, filius
Eleazar. Eleazar filius Aaron, sacerdotis uidelicet. Aaron, filius Amram. Amram,
Caath. Caath, Leui. Leui tertius filius Iacob. Iacob autem frater quidem Esau, filius ue-
ro Isaac. Isaac filius Abraam. Verum in receptis libris horum genealogiae non ualde cla-
re habentur, sed solum in Paralipomenis tractationis de Helia partes. Naturam autem
trium puerorum, Sedrac, Misac, Abdenago, neque in Apocryphis, neque in Traditio-
nibus inuenimus. Quid igitur dicemus: Numquid & illi, de Sedrac & alijs dico, sedu-
cent nos, ut cogitemus quae non oportet, & tumide admiremur ultra modum unius-
cuiusque tractationem: In non absit. Termini enim nobis positi sunt & fundamenta, & aedi-
ficatio fidei, & apostolorum traditiones, & scripturae sanctae, & successiones doctrinae,
& undiquaque ueritas Dei munita est. Et nemo decipiatur nouis fabulis. Redibo autem
ad propositum, uelut hi imaginantur de Melchisedec. Etenim iustus fuit, & sacerdos
Dei, & rex Salem: non autem in caelo est, neque de caelo descendit. Nemo enim ascen-
dit in caelum, nisi qui ex caelo descendit filius hominis, sanctus & uerus Dei sermo in-
quit. Ordinem uero Melchisedec corroborans Scriptura, & Spiritus sanctus expresse
docens, translationem sacerdotij ostendit, a ueteri synagoga & consuetudine, ad consue-
tudinem optimam ac summam, & carnalem successionem non habentem, atque unitam.
Melchisedec enim sanctus hic non amplius post se successionem habuit, sed neque sacerdo-

Sacerdotio
rum ratio.

Traditionum
auctoritas.

Heliae genus.

CHRISTI
sacerdotium.Hieracis
hæresis.Melchisedec
Sem esse cre-
ditus est.

tij ablationē. Mansit enim ipse sacerdos per omne tempus uitæ suæ. & adhuc in Scri-
ptura celebrat sacerdos, ita ut nemo ipsi successerit, aut ministeriū sacerdotij in tēpo-
re ipsius subuerterit. Sic & Dñs noster, nō homo existens, sed ex Deo sanctus Deus,
Verbū, filius Dei, genitus sine principio & sine tempore, semper cū patre existens, na-
tus propter nos ex Maria homo, & nō ex semine uiri. Sacerdotiū autem patri offert,
ex humana natura massa accepta, ut pro nobis sacerdos cōstitueretur secundū or-
dinem Melchisedec, qui nō habet successionem. Manet enim pro nobis in perpetuū
dona offerens. Et primū quidem seipsum obtulit, ut solueret sacrificium ueteris Te-
stamenti, quum perfectius & uiuens pro toto mūdo obtulerit, ipse uictima, ipse sacri-
ficium, ipse sacerdos, ipse altare, ipse Deus, ipse homo, ipse rex, ipse pōtifex, ipse ouis,
ipse agnus, omnia in omnibus pro nobis factus, ut nobis uita omnibus modis fieret,
& sacerdotij sui immutabile firmamentū in secula efficeret: non amplius secundū se-
men successiones diuidens, sed secundū iusticiam seruari in Spiritu sancto largiens.
Imaginantur porrō alij, de hoc Melchisedec dicentes: carnaliter enim tales persecutati
sunt, spiritualiter non intelligentes ea quæ à sancto Apostolo in epistola ad Hebræos
dicta sunt. & Hierax quidem hunc Melchisedec putat esse spiritum sanctū, eo quod
assimilatus est, inquit, filio Dei. Manet enim sacerdos in perpetuum, ex ipsa dictione
quam sanctus Apostolus retulit. Spiritus autem intercedit suspirijs ineffabilibus: qui
uero nouit sapientiā spiritus, nouit qd pro electis intercedit & interpellat apud Deū.
excidit autē et hic penitus à proposito. Non enim carnem induit unq̄ spiritus. Quum
autē carnē nō induerit, nō potuit esse rex Salē, et sacerdos loci alicuius. Verū quando
de hoc Hieracc & ipsius hæresi subuersionē facturum sum, tū latius de his agam. Nūc
uero in cōsequentiā permanebo. Quot uero & quanta de hoc Melchisedec alij imagi-
nantur? Samaritæ equidē hunc putant esse filiū Noë ipsum Sem. Ridiculi autē etiam
ipsi inuocant. Nam diuina scriptura omnia cū bono ordine munens, ueritatem per
omnia firmavit, non frustra temporibus & annis locatis ac expressis. Quando enim
Abraā fuit annorū octoaginta octo aut nonaginta plus minus, tunc Melchisedec ipsi
obuiam uenit, & proposuit ipsi panes & uinū, mysteriorū ænigmata præfigurans &
exemplaria: quum Dominus noster dicat, Ego sum panis uiuens: & exemplar sangui-
nis ipsius, qui ex latere ipsius cōpuncto fluxit, ad purgationem inquinatōrū, & reser-
tionem ac salutem animarum nostrarū. Abraam autem pater Tharra, septuagesimū
agens annum, Abraamum genuit, & facti sunt anni centum sexaginta plus minus.
Nachor autem genuit Tharra, quum annorum septuaginta nouem esset, et facti sunt
anni ducenti triginta nouem. Seruch autem genuit Nachor, quum esset annorū cen-
tum triginta, & facti sunt anni trecenti sexaginta nouem. Ragan uero genuit Seruch,
annos habens centum triginta duos, & facti sunt anni quingenti & unus. Phalec au-
tem genuit Ragan annorum existens centum triginta, & facti sunt anni sexcenti tri-
ginta unus. Heber autem genuit Phalec anno centesimo trigesimo quarto uitæ suæ,
& facti sunt anni septingenti sexaginta quinque. Sala uero genuit Heber centesimum
trigesimum agens annum, & facti sunt anni octingenti nonaginta quinque. Arpha-
xad autem annos natus centum triginta quinque genuit Sala, & facti sunt mille triginta
anni. Sem autem prædictus, quem Samaritæ Melchisedec esse imaginantur, centesi-
mo anno genuit Arphaxad, & facti sunt anni mille centum triginta. Usq̄ ad tempus
Abraam, quo obuiam uenit ipsi Melchisedec, reuersus à cæde Chodollogomor &
Barsa, & Symobor, & Hamarphal regum. Non uixit autē Sem tot annos, iuxta nuga-
cem horum imaginationē, sed centesimo anno genuit Arphaxad, secundo anno post
diluuium. & uixit postea quingentis annis, uelut ait diuina scriptura. & genuit filios
& filias, & mortuus est. Quum itaq̄ annos sexcentos uixerit, ac mortuus sit, quomo-
do potuit uenire ad annos mille centum triginta: ut Sem filius Noë ante decem gene-
rationes

Genesio cū
culi uariant
in exemplarib.

rationes uocatus, Melchisedec apud hos postea post decē generationes, & mille cen-
tum triginta annos putetur. Et d̄ ingentem hominū errorem. Ceterum iuxta calculū
aliorum exemplarium, ab ætate Sem, ex quo natus est ipse Sem, usq̄ ad præiudicatū
tempus, occursum Abraā & Melchisedec, qui octoagesimo aut nonagesimo anno ui-
tæ ipsius cōtigit, fiunt anni sexcenti uiginti octo plus minus. Quare omnino non po-
tuit Sem ad præiudicatū Abraæ tempus peruenire, ut Melchisedec putetur. & cor-
ruit undiquaq̄ Samaritarū uaniloquium. Iudæi rursus dicunt ipsum quidem esse iu-
stum & bonū, & sacerdotem altissimi, uelut diuina habet scriptura. Verum eo quod
filius sit scorti, dicunt matrem ipsius nō scriptam esse, neq̄ patrem ipsius nosci. Conci-
dit autē & horū delirus sermo. Nam & Raam meretrix est, & scripta est. & Zanibre
qui scortatus est, scriptus est: & Chasbite cū ipso, etiam si aliena sit, & nō de genere Is-
raël exorta. Et omnis qui nō per ostium ingredit, uelut sanctū dicit Euangeliū, latro
est, & nō uerus pastor existit. Porrō in Ecclesia quidā diuersimode de hoc Melchise-
dec pronunciant. Aliqui enim ipsum putant natura filiū Dei, in humana specie tunc
Abraam apparuisse. Excidunt autē & ipsi à proposito. Non enim quis sibi ipsi unq̄
similis esse poterit, uelut habet scriptura diuina. Assimilatus filio Dei manet sacerdos
in perpetuū. Reuera enim cuius genus nō recensetur ex ipsis, is Abraamū decimauit.
Quandoquidem enim nō ex ipsis Israelitis genus eius recenset, recensetur autē ex alijs
hominibus: horum sanē gratia, omnium aliorū propter hanc hæresim mentionem se-
cimus, & uelut in digressionē de his narrauimus. At uero in nomen huius Melchise-
dec prædicta hæresis etiam oblationes offert, & ipsum esse introductorem ad Deum
dicit, & per ipsum (inquit) oportet Deo offerre, quia princeps est iustitiæ, ob hoc ip-
sum constitutus à Deo in cælo, spiritualis quispiam existens, & filius Dei ordinatus.
Et oportet, inquit, nos ipsi offerre, ut per ipsum offeratur pro nobis, & inueniamus
per ipsum uitam. Et CHRISTVS quidem, inquit, electus est, ut nos uocaret ex
multis uijs ad unam hanc cognitionem, à Deo uictus, & electus factus. Nam auertit
nos à simulachris, & ostendit nobis uiam. Ex quo sanē Apostolus missus, reuclauit
nobis quod magnus est Melchisedec, & sacerdos manet in æternum. Et uidete quan-
tus est hic, & quod minus ex maiore benedicitur. Ob hoc, inquit, etiam Abraamū
patriarchā benedixit, uelut maior existens: cuius nos sumus mystæ, ut ab ipso bene-
dictionem assequamur. Et uide mihi quā uana est uniuersorum hæreticorum sen-
tentia. Ecce enim & ipsi abnegarunt Dominum suum, qui ipsos redemit proprio san-
guine suo. Qui nō à Maria initiū habuit, uelut ipsi putant, sed semper est apud Deū,
Deus uerbū, genitus ex patre sine principio & sine tempore, uelut tota scriptura nar-
rat. Dicit enim, Faciamus hominem secundum imaginem nostrā, & ad similitudinē:
& nō secundum Melchisedec. Hic equidem sacerdos Dei altissimi est in propria ge-
neratione, & nō habuit successorem post se. At nō est qui ex supernis de cælo descen-
dit. Non enim dixit Scriptura quod detulit Abraam panem et uinū, sed obtulit ipsi
& posteris eius, uelut à regibus uenientem patriarcham excipiens, & benedixit ipsum
propter iusticiam quæ erat in ipso, et fidelitatē ac pietatem uiri. Quia in omnibus exa-
minatus, in nullo excidit à iustitia patriarcha. Sed et in hoc cooperatōrē habuit Deū,
cōtra eos qui uere inuaserunt Sodomitarū regionē, & abstulerunt nepotē ipsius san-
ctū Loth, quem & reduxit cū omni præda ac spolijs. Et unde nō demonstraerimus?
Quia erat semper filius cum patre. In principio enim erat uerbum, & uerbum erat
apud Deum, & Deus erat uerbum. Et nō dixit, Melchisedec erat in principio. Et rur-
sus: Venit igitur Dominus ad Abraam, & pluit Dominus à Domino ignem & sul-
phur super Sodomā & Gomorrhā. Et sanctus Apostolus dicit, Unus Deus ex quo
omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Et ne quis di-
cat, Vbi est igitur Spiritus? Quandoquidem enim de uno & uno narrat, non oportet
t 4 tebat

Vnus Deus, et unus Dominus, quomodo accipiendum. tebat ipsum spiritum sui ipsius per se constitutorem esse. Semper enim obseruat diuina scriptura, ut exemplar nobis fiat. Loquutus est igitur in spiritu sancto Apostolus, & dixit, Vnus Deus ex quo omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Erat autem cum sancto spiritu dicens hoc, non enim ut deficeret trinitas. Verum ipse Dominus clare dicit, Euntes baptizate omnes gentes, in nomen patris & filii & spiritus sancti. Et rursus apostolus dicit, Vnus est autem spiritus, qui diuidit unicuique ut uult ad utilitatem. Ecce itaque pater, ecce filius, ecce spiritus sanctus. Et nusquam Melchisedec, neque inter dona dixit quod donet, neque inter altitudines. Et frustra ab his decantantur falsa & excogitata offendicula, non a ueritate, sed ex ipso sibilo draconis, prout unumquemque potuit decipere ac seducere. Et de his iam abunde loquuti, relinquamus hanc haeresim, uelut murem araneum lapidei scilicet, per firmum fidei fundamentum, a ueneno uirus eiuculantis bestiae elapsi. Etenim murem araneum dicunt ad tempus nihil iniuriae inferre comorsio, tempore autem quodam corpus disperdere, & contactum ad mutilationem totarum partium ducere. Sic etiam haec sententia, his qui statim de his audiuerunt, apparet uelut nihil sit. Verum affricata uerborum attractio quaestionem inducit, & uelut dissipationem his qui non auxilium huius antidoti assequuntur. Non autem ferme apparet animal hoc. In nocte enim ambulat, & sic damnum inducit, maxime in Aegyptiorum regione. Quare sciendum est his qui animalium cognitionem habent, quod non in cassum, neque per calumniā, de animali hoc mentionem fecimus. Haec enim eius proprietates sunt. Consequenter autem pergam ad alias, quo promissum in Deo explere digni facti, Deo gratias agamus.

Contra Barde'sianistas, haeresim LV I.

Barde'sianus. Post hos deinceps sequitur Barde'sianus quidam, sic uocatus. Barde'sianus autem hic, ex quo haeresis Barde'sianitarum orta est, ex Mesopotamia secundum genus erat, ex inhabitantibus ciuitatem Edessenorum, qui primum quidem optimus uir fuit, & liberos non paucos consecrasset, quando sanam mentem habebat. Nam ex sancta Dei Ecclesia procedebat, doctus existens in duabus linguis, Graeca & Syrorum. Augaro autem Edessenorum principi uiro sanctissimo familiaris erat primum, & simul eius adiutor, et ipse eruditionis particeps. Durauit post illius obitum usque ad tempora Antonini Caesaris, non Prius appellati, sed Veri. Et multa in Abidan astronomum contra fatum disserens, collegit. Sed & alia eius scripta secundum piam fidem circulerunt. Apollonio uero Antonini amico contra dicebat, admonenti, ut negaret se ipsum Christianum dicere. Hic autem ferme in confessionis loco constitutus erat, sermonesque prudentes respondit, pro pietate uiriliter defensionem suscipiens, mortem se non formidare dicens, quam necesse sit affore, etiam si regi non contradiceret. Et sic uir hic per omnia magnopere ornatus erat, donec in errorem sectae suae incidit, factus in star pulcherrimae nauis, cui incomparabile onus immittitur, & quae iuxta ripas portus tracta est, & totum merci montem perdidit, & alii quinque ascendunt mortem in duxit. Corruptur enim hic per Valentinianos: & ex ipsorum improbitate, uenenum & zizania horum haurit. Multa autem & ipse alia principia emissionesque ac productiones narrauit: & abnegata mortuorum resurrectione, hanc haeresim docuit. Utitur autem lege & prophetis, ueterisque ac nouo Testamento, & quibusdam apocryphis similiter. Subuertitur autem etiam ipse cum omnibus qui praecesserunt & post ipsum fuerunt, ut qui se ipsum a ueritate abalienauit, et uelut a face lucida ignis, in fuliginem transmutatus est. Equidem de mortuorum resurrectione iam nobis in multis scriptis dictum est. Non fuerit autem molestum etiam rursus in hoc subuertendo paucis uerbis uti. Siquidem enim uetus Testamentum admittit de bone, & similiter nouum, unde non redargueris ueritatis uiam coram ipso, & te ipsum a uia Domini in ueritate abalienans: Ipse enim Dominus primus (ut fieret nobis resurrectionis arrabo, & primogenitus ex mortuis) & mortuus est pro nobis, & resurrexit.

rexit, & non simpliciter in apparentia passus est. Sepultus est enim, & corpus eius gestauerunt. Et testatur Ioseph ab Arimathaea. Testantur & mulieres quae tulerunt ungenta ad monumentum, & centum librarum aloes pondus, quod non erat apparentia, neque phantasia. Testantur etiam angeli, qui mulieribus apparuerunt, dicentes, Resurrexit, non est hic, quid quaeritis uiuentem cum mortuis? & non dixerunt, Non est mortuus, sed, Resurrexit qui passus est in carne, uiuit autem semper in spiritu, & laesionis expertus est in propria deitate. Qui ex supernis ex patre genitus semper est, cui in extremis diebus complacuit, ut ex Maria uirgine homo fieret. Velut testatur sanctissimus Paulus, dicens: Genitus ex muliere, factus obnoxius legi. Ergo nondum audiuisti dictum, quod ait: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Aut non persuasit te Esaias propheta, dicens: Et resurgens mortui, & excitabuntur hi qui sunt in monumentis. Aut ipse Dominus, dicens: Resurgent hi in uitam aeternam, & illi in supplicium. Aut non meministi conuersationis ipsius Abel post mortem cum Deo: quomodo non animam dicit interpellare ac clamare ad Deum, sed sanguinem. Sanguis autem non est anima, sed in sanguine est anima. Corpus enim est sanguis uisibile. Anima uero inuisibilis existens, in sanguine locum habet. Et undi quaeque confutata est tua de Barde'siane, peruersa fides, ex ipsa ueritate subuersa. Ceterum de multis principijs quandoquidem saepe contra eos qui sic dicunt, multa diximus, hic non multam disputationem facturus sum, sed uelut in comonestatione, quum sanctus Apostolus dicat: Nobis unus Deus pater, ex quo omnia, & nos in ipsum: & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia, & nos per ipsum. Quomodo igitur multitudo deorum erit, & multa principia: si unus est Dominus IESVS CHRISTVS, propter quem omnia, & per quem omnia, & nos per ipsum. Igitur unus est creator, & neque multi Dei, neque multa secula. Dixit enim, Siquidem sunt multa quae dicuntur secula: uocem autem Quae dicuntur, uelut de his quae non sunt, pronunciauit. Verum propter eos qui Graecorum dicuntur, & quos ipsi Graeci deos fecerunt, solem & lunam, sideraque & his similia pronuncians, omnium erroneorum sententiam exclusit. Quum autem sana fides undiquaque seruetur, quae fundamentum est & salus fidelium, facile omnium sectarum excogitata uanitas euertitur. Velut etiam hic subuersus est, & miserabilem seipsum constituit, & seipsum a uita abalienauit. Dicit enim propheta ad sanctam Dei Ecclesiam: Ponam carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua saphiram, et muros tuos lapides electos, & propugnacula tua iaspin. Deinde postea dicit, Omnis uox quae insurget contra te, omnes ipsos uinces, contra te uero non prosperabuntur. Nihil enim ualebit aduersus fidem ueritatis. nam super petram aedificata est, & portae inferni non prauelebunt contra ipsam: uelut sanctus Deus uerbum ipsi promissit, qui rex eius est & sponsus, & dominus eius atque haeres. cui gloria, honor, imperium, patri in filio, cum sancto spiritu, in secula seculorum, Amen. Quando uero & haec ipsa haeresis conculcata est, & uelut concisi serpentis caput adhuc se uolutans, per lignum uitae oppressa, ipsi Deo gratias agentes de charissimis, rursus ad alias speculatores transeamus.

Contra Noëtianos, haeresim LV II.

Alius rursus post hunc Noëtus nomine surrexit, non ante multos annos, sed ante hoc nostrum tempus centum triginta plus minus annis, Asianus urbis Ephesi existens, qui alieno spiritu ductus uoluit a seipso, quae neque prophetae, neque apostoli, neque Ecclesia ab initio obtinuit, neque cogitauit, dicere ac docere. Hic a seipso infaniam elationis elatus, ausus est dicere patrem passum esse. Insuperque ad maiorem fastum ac demeritiam delatus, seipsum dixit esse Moysen, & fratrem suum Aaron. Verum interim dum haec fama de ipso ferebatur, beati Ecclesiae presbyteri, accitum ipsum de his omnibus examinabant, & an hanc blasphemiam de patre protulisset interrogabant. Ipse uero primum quidem negabat coram presbyteris constitutus, eo quod nemo ante ipsum horrendam

ac perniciosam hanc amarulentiam euouisset. postea uero ex rabe quam habebat, in alios quosdam immittens, ut ita dicam, & secum decem uiros trahens, in maiorem arrogantiam ac temeritatem elatus, ac audax factus, palam deinceps hæresim docuit. Rursum itaque ijdem presbyteri accitum ipsum & homines illos ab ipso corruptos, de ijdem rursus interrogabant. Ipse uero cū seductis ab ipso perfricta fronte deinceps palam contradicebat, dicens: Quid enim mali feci: unum Deum glorifico, unū noui, & nō alium præter ipsum, genitū, passum, mortuum. Vbi igitur in his permansisset, expulerunt ipsum ex Ecclesia unā cū discipulis suis. Moritur autem idem paulo post unā cum proprio fratre, nō uelut Moses in gloria, neque ipsius frater Aaron ille sepultus est in honore. abiecti enim sunt uelut transgressores, & nemo ex pijs ipsos cooperuit. postea uero sequaces eius mente corrupti, corroborarūt hoc dogma, per ea subducti, quibus etiam præceptor ipsorum ab initio. Quando enim interrogatus à presbyteris dixit, Vnum Deum glorifico: audiuit ex ipsis ex amore ueritatis, Vnum Deū glorificamus etiam ipsi, sed uelut nouimus iustē glorificare: & unum CHRISTVM habemus, sed uelut nouimus unum CHRISTVM filium Dei, passum sicut passus est, mortuum sicut mortuus est, qui resurrexit, qui ascendit in cælum, qui est in dextera patris, uenturus ad iudicandū uiuos & mortuos. Hæc dicimus docti ex diuinis scripturis, quæ & nouimus. Ex hoc Noëtiani, qui sunt auulsio ipsius, & qui ex ipso processerunt, hoc dogma glorificant, ex dictis his furiosam suā doctrinam cōfirmare conantes. Nempe ex eo quod dixit Deus ad Moysen, Ego sum Deus patrum uestrorū, ego primus, & ego post hæc, nō erunt tibi dii alij, &c. Dicebant igitur, Nos itaque ipsum nouimus solum. Si itaque CHRISTVS uenit & natus est, ipse est pater, ipse filius, profectō ipse est Deus qui semper est & nunc uenit: uelut dicit scriptura, Hic Deus tuus, nō reputabitur alius ad ipsum. Excogitauit omnem uiam scientiæ, & dedit ipsum Iacob seruo suo, & Israël dilecto suo. Post hæc uisus est in terra, & cū hominibus cōuersatus est. Vides, inquit, rursus quomodo diuina scriptura nos aduocatur, ut ne alium atque aliū Deum putemus, dicens quod ipse Deus est solus qui uenit, & ipse rursus postea conspectus: Rursus uero alio dicto utuntur hoc, ubi dicit: Laborauit Ægyptus & emporia Æthiopū, & Sabaim uiri alti ad te transibunt, & tibi serui erūt, & ibunt retro te ligati manicis, & in te adorabunt, & in te preces fundent, quia in te Deus, & non est Deus præter te. Tu enim es Deus, & non noueramus, Deus Israël Saluator. Vides, inquit, quomodo diuinæ scripturæ unum Deū indicant, et prædicant ipsum manifeste: & in confesso unus est idem semper existens. Et ea de causa non multos deos dicimus, sed unum Deum, eundem passionis exortem, eundem patrem filij, eundem filium & passum, ut nos per propriam passionem saluaret, & non possumus alium dicere: Nimirum à præceptore suo docti hanc confessionem, & prauam hanc opinionem, & perniciosam insaniam. Postea uero alia, ad confirmandam hæresim suam, dicta producunt. uelut etiam præceptor ipsorum dixit, quod etiam Apostolus his uerbis testimonium præbet: Quorū sunt patres, ex quibus est CHRISTVS secundum carnem, qui est in omnibus Deus benedictus in sæcula, Amen. Volunt autem in hunc modum in uno membro narrare, uelut etiam Theodorus. Et ille quidem ex natura extremè nudum hominem narrauit: hic uero aliam extremitatem uniformiter, eundem Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, in carne passum & genitum putauit. Neque igitur illi qui à Theodoto descenderunt, aliquid in ueritate dixerunt: neque hic Noëtus & eius socij, potius anoëtus, id est stolidus appellandus: quemadmodum diuinæ scripturæ utrosque & omnes erroneos redarguunt. Ceterum omnibus qui mentem in Deum habent, & in sancta scriptura ac Spiritu sancto illuminati sunt, facile refutabilis & omni dementia refertus ipsorum sermo apparet. Audaciæ enim ac temeritatis est hoc opus, & mentis occæcatæ opinio, quæ asserit eundem

eundem patrem, & eundem filium, & eundem passum. Quare etiam à recta ratione in cinatione iudicabuntur qui talia dicunt. Quomodo enim fuerit Pater, idem qui & Filius est: Si enim Filius est, omnino alicuius filius fuerit à quo genitus est. Si uero pater est, seipsum generare impossibile est. Rursus quod uocatur filius, seipsum nō genuit, sed ex patre genitū est. Et ò ingentem hominum uesaniam, & deprauatam cogitationē. Est enim rationi cōsentaneum, nō uelut hi putant, sed sicut ueritas per diuinā scripturam nobis ostendit. Statim enim ait Dominus dicens, Ecce intelliget filius meus dilectus quem elegi, quem dilexit anima mea, ponam spiritum meum in ipso. & uides quomodo uox patris ostendens natura filium dicit, in quo etiā spiritum suum ponit. Deinde uero etiā ipse unigenitus dicit, Glorifica me pater in gloria, quā habui apud te antequam mundus fieret. Qui autem dicit, Pater glorifica me: nō seipsum patrem uocat, uerum patrem suum cognoscit. Rursus in alio loco uenit uox de cælo, Hic est filius meus, ipsum audite. Et non dixit, Ego sum filius meus, me audite. Neque rursus, factus sum filius: sed Hic est filius meus, ipsum audite. Et quū dicit, Ego & pater meus unum sumus: non dixit, Ego & pater meus unus sum, sed ego & pater meus unum sumus. At ego & pater, quum sit in græca loquutione articulus additus, ὁ πατήρ, & coniunctio Et in medio, significat patrem natura patrem, & filium natura filium. Et rursus de Spiritu sancto: Si abiero, ille ueniet spiritus ueritatis. Longè uero clarissimum est hoc, Ego abeo, & ille uenit. Non dixit, Ego abeo, & ego ueniam: sed à uoce ego, & ille, significauit in substantia esse filium, substantiam habere Spiritum sanctum. Et rursus, Spiritus ueritatis qui ex patre procedit, de meo accipiet: ut ostendat in substantia esse Patrem, in substantia Filium, in substantia Spiritum sanctum. Rursus in Iordane, ex supernis Pater loquebatur, Filius uero in Iordanem descendit, Spiritus intermedius in specie columbæ apparebat, & uenit super ipsum, & quidem quum Spiritus carnem non gestarit, neque corpus induerit. Quo uero ne putetur coniunctio esse Spiritus sancti ad Filium, figuratur in specie columbæ, ut uideretur natura in substantia esse Spiritus. Vnde uero aliunde non possumus ostendere contra hos, qui insaniam in seipsis pepererunt: Si quidem enim uerum dicit ipsorum sententia, & sermo uanus, neque consistentiam, neque uim habens, neque intelligentiæ rationem, aut significationem: ergo rei sciendæ sunt scripturæ, quæ ubique Patrem, Patrem cognoscunt, & Filium, Filium, & Spiritum sanctum, Spiritum sanctum. At quid dicis ò bone: Num deorum multitudinem putauerunt, qui uerè cultum & reuerentiam trinitati offerunt, qui sanè sunt filij ueritatis & solius catholice Ecclesiæ: profectō non sic. Quis enim non gaudet unum ueritatis Deum esse: Patrem omnipotentem, ex quo unigenitus Filius in ueritate Deus uerbum, in substantia uerbum uerum genitus ex ipso, sine principio, sine tempore: Quapropter unum Deum certò prædicat Ecclesia, Patrem & Filium: quoniam ego in Patre, & Pater in me: & duo unum sumus, hoc est una Deitas, & una uoluntas, & una dominatio. Ex ipso uero Patre etiam spiritus procedit, in substantia existens, & in ueritate perfectus spiritus ueritatis, qui illuminat omnia, qui ex Filio accipit, Spiritus ueritatis, Spiritus Patris, Spiritus CHRISTI. Quapropter unam Deitatem nouit Ecclesia. Vnus est Deus ueritatis Pater, Pater perfectus in substantia, Filius perfectus in substantia, & sanctus Spiritus perfectus in substantia, una Deitas, unus principatus, unum Dominium. Quapropter ubique clarè prædicant diuinæ scripturæ unum Deum, hoc est, trinitatem coessentialē, semper existentem eiusdem identitatis, eiusdem dominatio- nis, & corrui undiquaque, ò stolide, stoliditatis tuæ sermo. Quum itaque sic dicta sint, & appositè ad prædicti Noëti uoces, considerare ab initio oportet, & sic eadem capita subuertere. Primum igitur, quando quidem introduxit hoc caput, quod unus Deus ex quo omnia, & nos in ipsum, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per

S. Trinitatis
personarum
distinctio.

per quem omnia, & nos per ipsum: Non uides, quod unus Deus ex quo omnia, & nos in ipsum, quomodo unum principium significat: ut ne ad multa principia mentē cōuertat, & rursus ad multitudinem deorū, seductam hominū mentem, per inanem multitudinis deorū uocem, agat: Vides enim quod uno nomine utitur, & una appellatione, nō negans unigenitū Deum. Nouit enim ipsum Dominum, & nouit ipsum Deum. Quapropter muniens hoc dicit, Et unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Et de Domino quidem hoc dicens, nō eundem indicauit Patrem esse, & eundem Filium: sed ostendit Patrem quidē Patrem esse, Filium uero uerē Filium. Nam quod dixit unus Deus, de Patre, nō uelut negans de Filio, quod Deus sit, dixit. Si enim nō est Deus, neq; Dominus: quando uero Dominus, utiq; etiā Deus. Verū in unam nomenclaturā reducere coactus à Spiritu sancto Apostolus, declarauit nobis fidem, euidenter unum Dominū indicans, utiq; & Deum. Ceterū nemo putet, quando quidem dicit unum & unum, nunquid reliquit numerū trinitatis, quum nō nominarit Spiritū sanctum: Quando enim nominauit Patrem & Filium, Deum & Dominum, in Spiritu sancto nominauit. Non enim quia dixit unus Deus, de Patre ex quo omnia, ideo negauit ipsum esse Dominū. Neq; rursus quia dixit, Et unus Dominus IESVS CHRISTVS, negauit ipsum esse Deum. Sed quemadmodū de Patre cōtentus fuit una appellatione, dicens unus Deus: cum eo enim quod est Deus, uel dicitur est & Dominus: ita & in Filio contentus fuit dicere unus Dominus. Cum eo enim quod est unus Dominus, simul est & Deus. De Patre igitur & Filio dicens, nō uacuus erat à Spiritu sancto, sed in Spiritu sancto, uelut dixi, loquebatur. Solet autē semper sanctus Spiritus nō sui ipsius cōstitutionem facere, ut ne nobis exemplar exi beat, ut & nos de nobis ipsis cōstitutionem faciamus, ac afferamus. Igitur unus est Deus Pater ex quo omnia: & unus Dominus IESVS CHRISTVS per quem omnia, aut propter quem omnia: & unus Spiritus sanctus, nō alienus à Deo, uerum in substantia existens, quia Spiritus Dei, et Spiritus ueritatis, & Spiritus Patris, & Spiritus CHRISTI. Si uero de hoc, Laborauit Ægyptus, & emporia Æthiopū, Sabaim uiri alti ad te transibūt. Et hoc, Tu es Deus & nō noueramus. Et tibi serui erunt, & ibunt retrō te ligati manicis, & in te adorabunt, quia in te Deus est, & nō est Deus preter te. Tu enim es Deus, & nō noueramus, Deus Israël Saluator. Non uides inquit, quod unus Deus est: Ex talibus enim dictis, uelut ostendimus, nō intelligens dicta, sed improbē mutilans scripturas, obliquē quidem exponens, per transgressionē uerō inducens sermones, nō consequenter & iuxta pedem loquitur, neq; secundū seriem narrat Noëtus, aut Noëtiani ex ipso intelligunt. Quemadmodū enim malo cani nomen est Leo, & eos qui nō reuera uident, probē uidentes uocant, & fel dulce dicunt, & aectū aliqui mel appellauerunt, & erinnyas hoc est furias, quidā Eumenidas, hoc est beniuolas appellarunt: sic etiā hic, Noëti nomen habens, anoëtus, id est stolidus est, quiq; ab ipso descenderunt stolidē faciunt, omnino nō consequentiam eorū quæ dicunt & quæ proponunt intelligentes. ut etiā impleatur in ipsis quod dictum est à sancto Apostolo: Neq; quæ dicunt intelligentes, neq; de quibus affirmant. Videte sanē mihi, o uiri fratres, quomodo scriptura superius dixit, imō potius ipse Dominus, uelut initium capitis habet, unde tota res ac ueritas ostendetur. Interrogastis me de filiis meis & filiabus, & de operibus manuum mearum præcepistis mihi. Ego feci, inquit, terrā & hominem in ipsa: Ego manu mea firmavi cælum: Ego omnibus astris præcepisti: Ego excitauit cum iusticia regem, & omnes uix ipsius rectæ. Hic ædificabit ciuitatem meam, & captiuitatem meam cōuertet, nō cum precijs redemptionis, nō cum donis, dixit Dominus Sabaoth. Postea deinceps, laborauit Ægyptus & emporia Æthiopum, & cetera: quia in te Deus est. In quo autem dixerimus quā in paterno uerbo: Nam uerē Deus Verbum est Filius, & in ipso pater cognoscitur, sicut dicit: Qui

Vnus Deus, et unus Dominus, quomodo accipiendū.

Iuxta pedem loqui.

Qui uidit me, uidit Patrem, & ego glorificaui nomen tuum in terra. Deinde rursus: Ego excitauit regem. Non uides quod uox est patris propria, quæ excitat ex ipsa uerū Verbū regem super omnes: cum qui ex ipso uerē genitus est sine principio, sine tempore. Qui & excitauit rursus ipsum regem, uelut sanctus Apostolus ait dicens: Si uerō Spiritus eius qui excitauit CHRISTVM ex mortuis, habitat in nobis, qui excitauit CHRISTVM ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora uestra, per inhabitantem spiritum suum in uobis. Vides quomodo concordant prophetica Apostolica, & Apostolica Euangelicis, & Euangelica Apostolicis, & Apostolica propheticis: Deinde, Excitauit regē. Et hic qui excitat CHRISTVM ex mortuis, hic in te Deus est. Quā mysticē, quā mirabiliter omnia enarrat diuina scriptura. Nam uelut in tēplo in carne præuidebatur, & hominū spei prædenunciabatur Deitas ipsa, per cōuersionem ad Patrem. Filius enim Dei Deus Verbum, uelut in sancta ciuitate & in templo sancto, hoc est in sancta incarnatione, & aduētū in carne, Deus existens, habitans in templo sancto dicit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ac erigam ipsum. Quapropter mysticē omnia dispensat Deus uerbum, missus à Spiritu in carne, et uinculū dilectionis ostendens attrahitur, et paruifaciens seipsum, quum magnus sit Deus ipse Verbum, ex uirgine per Spiritū sanctum genitus Filius Dei. Unus existens, qui seipsum carne & spiritu unum fecit, uelut dicit: Qui descendit, ipse est & qui ascendit, Filius hominis qui est in cælo. Quid igitur dicit Noëtus in sua stoliditate: Num in cælo caro erat: nimirum nō erat. Quomodo igitur qui descendit ex cælo, ipse est qui ascendit: Imō hoc dicit, ut uerbum quod descendit, indicet non ex infernis esse, sed ex supernis descendisse. Quando quidem uero homo factus est in carne, non à semine uiri, uerum ex spiritu & carne, suam dispensationem perfecit. Ob id unam unitatem indicans cōiunctionis uerbi & incarnationis, dicit eum qui ex supernis uenit sursum ascendisse, in perfectione Deitatis. Etenim nunc qui non erat unquam, caro est ex spiritu & uirgine, qui productus est à Patre perfectum Verbum, qui antehac in cælo non erat caro. Quid igitur erat, qui in cælo erat, quā Verbum à cælo demissum, habens unitionem in unam Deitatem, secundum uirtutem Patris cōiunctam: ut ostendat, quod in terra & cælo idem Deus Verbum fuit, immutabilis & inalterabilis existens. Verbum enim erat, Deus erat semper: Spiritus erat, Virtus erat, Qui commune nomen & apud homines compræhensibile in seipsum suscepit, sic uocatus Filius hominis, quum filius sit Dei. Et in prophetis antequam esset, nominabatur, *Filius hominis appellatio.* quod nondum in carne erat, ob id quod in ipso futurum erat. Quemadmodum etiam Daniel dixit: Vidi uelut Filium hominis uenientem in nubibus. Quapropter iuste in cælo nomine, hoc uerbum uidit, in Spiritu sancto propheta, Filium altissimi uocans. Ideoq; priora posteriora indicans unigenitus dicit: Nemo ascendit in cælum, nisi qui ex cælo descendit, Filius hominis. Non quod supernè erat caro, sed ex supernis descendit. At quid est, in quies tu, quod hic ait Deus noster, & non reputabitur aliis: Valde bene dixit, quemadmodum etiam Apostolus confirmat dicens: Quorum sunt Patres, ex quibus est CHRISTVS secundum carnem, qui est in omnibus Deus. Mirabiliter narrat. Hic enim qui est, est in omnibus Deus. Quandoquidem enim ipse docet nos dicens, Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: ob id in omnibus est Deus. Sic etiam Ioannes testatur dicens: Quod erat ab initio, quod auditimus, & oculis uidimus, & manus nostræ palpauerunt. Et rursus in Apocalypsi dicit: Qui erat ab initio, & qui uenit omnipotens, bene per omnia dixit: bene enim dixit, omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & exactè proposuit. Super omnia igitur est Deus, & proprium suum habet Patrem, in eo quod dicit, Abeo ad Patrem. Si autem esset ipse Pater, ad qualem Patrem, o stolide, abiret: Rursus enim dicit, Ut sint unum, uelut ego & tu unum sumus. Semper enim scriptura muniens casus hominum iuxta

Ego & Pater
unum sumus.
& ego & tu
unum sumus.
quomodo ac-
cipiendum.

summuti, undiquaque mentem contrahit, ad mediam ueritatis uiam. Et ad eos qui-
dem, qui putant alienū esse filiū à patre, uelut Arrius & alia secta putant, dicit: Ego
& Pater unum sumus. Ad eos uero, qui putant ipsum esse Patrem, & eundem esse Fi-
lium, eo quod dixit, Ego & Pater unum sumus: dicit, Fac ipsos ut unum sint, quem-
admodum ego & tu unum sumus. quo pudefaciat Noëtum & ipsius scholam, addu-
cens in medium discipulorum unionem. Quomodo enim potuit Petrus & Ioannes,
& alij deinceps unum esse, uelut per coniunctionem: uerum quod essent in una uni-
tate Deitatis, & in una sententia ac uirtute, ad repellendum omnem opinionem, con-
tra alterutram ueritatis partem insurgentem. Philippus porro sanctus ille Apostolus
dicit, Ostende nobis Patrem tuum. Ipse uero dixit, Qui uidit me, uidit Patrem: & nō
dixit, Ego sum Pater, sed me, significatione seipsum dicens, uerum uidit Patrem, non
seipsum dicens. Aliud enim est, præsertim in Græca oratione, τὸν articulus ad uocem
Patrem adiectus, quasi dicas ipsum Patrem: & aliud, me: & aliud ego, & aliud me.
Si enim esset idem ipse Pater, dixisset ego sum. Quandoquidem uero non est ipse Pa-
ter, sed Filius, uerè dicit, Qui uidit me, uidit Patrem: quo Arrij blasphemiam repellat,
quæ Filium à Patre alienum facit. Quare quum tota scriptura clarè nobis uiam ueri-
tatis proponat, & nos hunc Noëtum & ipsius hæresim, Noëtianos inquam, cum
alijs sectis repulerimus, uelut Draconem ostraciten appellatum, qui in eo quod ho-
minem persequitur, se flectere non potest, neque ad dexteram, neque ad sinistram: de-
clinata ipsius ac scholæ eius improbitate, ad sequentes, per uirtutem Dei, mentem ad-
hibebimus, ad enarrationem ac confutationem nouarum dictionum, in ipsis contra
ueritatem excogitarum.

Contra *Valesios, Hæresim LVIII.*

Valesij.

DE Valesijs audiuimus sæpenumero, nō tamen cognouimus ubi sit, aut quis sit,
aut unde originē duxerit, aut quid dicat, siue admoneat, siue loquat̃ hic Valens:
& nomen quidem Arabicū existens, quandam suspicionem nobis præbet, ut cogite-
mus hunc et sectā ipsius in hunc usque diem durare, ita ut sint quidā in Bacathis regio-
ne Philadelphina ultra Iordanē. Et indigenæ quidē Gnosticos hos appellare uolunt.
Non sunt autē ex Gnosticis, aliter enim hi sentiunt. Quæ uero ad nos peruenērūt, hoc
modo se habent. In Ecclesia equidē plures congregati erant, usque ad tempus aliquod,
donec in amplitudinē dilatata est ipsorum dementia, et ab Ecclesia reiecti sunt. Sunt autē
omnes executi. Sed & ipsi de principijs, siue principatibus ac potestatibus, atque alijs e-
odem modo opinantur, & ubi acceperint hominem in disciplinam, quanto quidem
tempore membris nondum executus est, animatis non uescitur. Vbi uero persuaserint
ipsum, aut per uim execuerint, tunc omnibus uescitur, uelut iam à certamine quietus,
& non amplius in periculo constitutus, ut impellatur per edulia ad concupiscentiæ
uoluptatem. Non autem solum proprios hoc modo perficiunt, sed sæpe etiam pere-
grinos accedentes, & adhuc apud ipsos hospitio exceptos, ad talem uitam dedu-
cunt, uelut multa de hac re fama fertur. Abripiunt enim tales intus, & uinculis alliga-
tos per uim castrant. Et hæc sunt quæ de his ad nos uenerunt: de quibus quum co-
gnouerimus, in quo loco mansionem habeant, & quod nomen hoc frequens sit in il-
lis partibus: ubi hæresis nomen aliud non depræhendimus, putauimus hanc esse. In-
gens est autem horum uesania. Si quidem enim hoc quod est in Euangelio implere
uolunt, Si offendiculo fuerit tibi unum membrorum tuorum, recide à te. Melius est
enim tibi, ut in regnum cælorum ingrediaris claudus aut cæcus aut mutilus, & cæce-
ra. At quomodo possunt in regno cælorum aliqua esse detruncata: Si enim regnum
cælorum omnia perficit, nihil imperfecti in se habet. & quando corporis erit resurre-
ctio, omnia membra resurgent, & nullum ex ipsis relinquetur. Et si omnino mem-
brum non resurget, neque totum corpus resurget. Et si unum membrum, quod of-
fendiculo

fendiculo fuit, solum relinquitur, nullum omnino membrum restans relinquetur, om-
nia enim nobis offendiculo fuerunt. Quis uero rescindet cor suum, quod omnibus
offendiculo est: Ex internis enim, inquit, procedunt scortationes, adulteria, petulantia,
& his similia. Quis igitur rumpet cor suum? Si uero non resurgit corpus, iuxta
quorundam dementiam & impietatem, quomodo ergo differet sermo de his decre-
tus: Quum enim omnia membra, non ingrediantur in regnum cælorum, quid ampli-
us opus circa unum fieri membrum, quum alia hoc non expleant? Si uero resurgit
corpus (resurgit enim) quomodo possibile est adhuc in regno cælorum fieri muti-
lationem? Aut quomodo non erit indecorum regnum cælorum, multa habens cor-
pora ad gloriam? Si uero etiam omnino resectum fuerit membrum, quod scandalo
est, ergo resectum est, & non peccauit: resectum autem, & peccato non inquinatum,
ipsum sanè primum omnium resurgere oportet, quum non peccarit. Qui uero ob
procliuuitatem ad opus uenerum temerè se castrarunt, hi ab omnibus se reprobarunt
ac abalienarunt. Neque enim uiri sunt, propter castrationem, neque mulieres esse pos-
sunt, eo quod præter naturam habent. Sed & coronæ certaminis ac præmij huius
cognomen anteuerterunt. Neque ulli aliqui ex tribus Eunuchorum ordinibus, à Do-
mino relatis, hi esse possunt. Sunt enim, inquit, Eunuchi, qui ex utero matris ipsorum
sic geniti sunt. Illi enim infontes sunt à castratione sua, neque uero peccatum habent,
eo quod sic nati sunt: neque rursus peccatum facere possunt, rei ueneræ inquam, quia
non habent instrumenta gignendi liberos, ex Deo creata. Sed neque mercedem ha-
bent castrationis cælorum, eo quod ad certamen non sunt initiati. Si uero etiam
concupiscentijs initiati sunt tales, non potentes facere, quod non oportet facere, &
non facientes, mercedem non habent. Non enim eo quod uoluerunt, opus ab ipsis
non factum est, sed eo quod non potuerunt. Et hic quidem est ductus primæ castra-
tionis, à Domino relatæ, quæ à matribus genita est, ex quorum numero hi esse non
possunt. Et sunt Eunuchi, qui ab hominibus eunuchi facti sunt, inquit Saluator. Et
neque ex his sunt prædicti. Et illi quidem gignuntur: hi uero ab hominibus castran-
tur, usus alicuius gratia, regij, aut dominorum. Quidam enim Barbari reges, aut etiā
tyranni, æmulationis aut suspicionis gratia, erga proprias uxores, adhuc ualde par-
uos pueros accipiunt, ipsosque castrant, ad hoc ut adulti facti, proprias suas uxores ip-
sis credant: & sic mundo facta est huius castrationis causa. Vnde sanè arbitror etiam
Eunuchum uocari ab eo, quod εὐνοῦχος, hoc est beneuolus esse, ac fidem seruare possit,
ablatis membris, & non affricari per mistionem corporum, uelut organis priuatus.
Alter itaque ordo Eunuchorum hic est, eorum qui pueri accipiuntur ac castrantur ab
hominibus, non propter regnum cælorum. Et sunt, inquit, Eunuchi qui seipso ca-
strarunt, propter regnū. Qui nam igitur hi fuerint, quā generosi Apostoli, ac mo-
nasticam uitam degentes, & deinceps uirgines. Ioannes quidem & Iacobus filij Ze-
bedæi, qui manserunt in uirginitate, neque tamen proprijs manibus membra rese-
cuerunt, neque nuptias contraxerunt, sed proprio corde decertarunt, & mirabiliter
gloriam coronæ huius certaminis abstulerunt. Post ipsos uero quot millia in muni-
do solitariam uitam degentes, & à monasterijs, & à uirginis conuentibus, huius cer-
taminis gloriam abstulerunt: qui corporibus mulierum non mixti sunt, sed in perfe-
ctissimo certamine decertauerunt. Velut etiam Helias in ueteri Testamento reperit̃
ur & ego. Si uero se non continent, contrahant matrimonium. Quomodo igitur ip-
se mansit: Si quidem enim resectus erat, & secundum ipsum manserunt alsimilati ipsi,
ut implerent hoc, sicut & ego. Quomodo executus aliquis potest matrimonium con-
trahere, si se non continet: Sed & matrimonium contrahant, & ne urantur: uides
quod de continentia dicit, & non de membrorum ablatione? Si uero dicunt hi, pro-

Eunuchi tri-
plices.

Eunuchorum
appellatio
unde.

pter regnum caelorum seiplos castrasse: quomodo seiplos alienos facient à dicto uerbo, quod sunt quidam qui eunuchi facti sunt ab hominibus. Si enim ipse proprijs manibus seipsum castrat, homo est, & manus ipsius nefarium hoc opus perpetrarunt. Si uero ipse sibi ipse nihil facere potest, uerum ab alijs castratus est, non amplius est propter regnum caelorum: quoniam ab hominibus castratus est, aut per seipsum, aut per eos qui hoc fecerunt. Excidet autem & à corona, & à brauiis: non amplius gratiam habens, propter abstinentiam huius usus, uerum quod non potest uti, ablati huius causae partibus. Et ob unum hoc ipsum iudicabitur, uelut qui proprium membrum corrumpit, & qui alienam uineam excindit. Non enim secundum Deum uixit, sed per insidias talis opifici Domino Deo restitit. Et talis ad ampliorem concupiscentiam deueniet, nam Eunuchus celebratur apud sapientem, non abstinens à cupiditate, sed non potens concupiscentiam perficere, uelut dicit: Concupiscentia eunuchi, est de uirginare iuuenulam. Et ò ingentem uanitatem, undiquaque in mundo multiformiter excogitatam. Atque hæc sunt quæ de his cognouimus. Quapropter quando compendio de ipsis diximus, & uelut dixi hos prædictos, illos esse suspicatos sumus, relictis ipsis ac irratis, uelut scorpium geminum aculeum habente, qui quidem extremitatibus ac chelis ab origine patrum uitis aduersati sunt, per aculeum uero formæ sanctæ Dei Ecclesiæ resistunt, ubi firmo calciamento, hoc est per Euangelij dicta, ipsos conculcauimus ac derisimus, pro consuetudine nostra ad reliquas transeuntes, hic ab ipsorum improbitate desistemus.

Scorpius geminum aculeum habens.

Contra Catharos, hæresim LIX.

Nauatus.

Pœnitentia una saltem.

Consequenter ab his quidam Cathari appellati exorti sunt, à Nauato quodam uelut frequens fama refert. Hic Nauatus Romæ fuit, tempore persecutionis, quæ ante Maximinum prima fuit. Fortassis Decij tunc erat, ut puto, aut Aureliani. Carterum ab occasione eorum qui in persecutione lapsi sunt, arrogantia elatus cum socijs sibi allectis, noluit societate habere cum pœnitentiam agentibus à persecutione, & ad hanc hæresim conuersus est: dicens non esse salutem, sed unam pœnitentiam. Post lauacrum autem, non amplius posse misericordiam assequi lapsum. Sed et ipsi dicimus unam esse pœnitentiam, & per lauacrum regenerationis huius fieri salutem: Verum non tollimus Dei benignitatem, gnari prædicationis ueritatis, & misericordiae Domini, & naturæ uenia dignæ: & scientes animæ instabilitatem, carnis debilitatem, sensuum humanorum profunditatem. Quoniam nemo sine peccato est & purus à seorsum, etiam si una sit dies uitæ eius in terra. Et perfecta quidem pœnitentia in lauacro est. Si uero quis lapsus est, hunc non perdit sancta Dei Ecclesia. Dat enim & reuersionem, & post pœnitentiam, pœnitentiam. Nam ad Cain Dominus dixit: Peccasti, quiesce. Et ad paralyticum, Ecce sanus factus es, ne amplius pecces. Et Petrum reuocat Dominus post abnegationem, & pro tribus abnegationibus ter ipsum prouocat ad confessionem, Diligis me Petre: & ait, Pasce oues meas. Seducit autem ipsos dictum ab Apostolo relatum: Fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintque bonum uerbum Dei, uirtutesque futuri sæculi, si lapsi fuerint, denuò renouentur, rursus crucifigentes Filium Dei, & ludibrio exponentes. Terra enim, quæ combibit imbrem sæpe in ipsam uenientem, & parit herbam accommodam his per quos colitur, benedictionem recipit. Quæ uero producit spinas & tribolos, reproba est, & maledictioni uicina. Cuius finis ad exultionem tendit. Etenim reuera semel renouatos & collapsos, renouare impossibile est. Neque enim amplius gignetur CHRISTVS, ut crucifigatur pro nobis: neque rursus crucifigere quis potest Filium Dei, qui non amplius crucifigitur, neque potest quis secundum lauacrum accipere. Vnum enim est baptisma, & una inuolutio. Verum statim infert sanctus Apostolus horum sanationem, Ecclesiæ medens, & membrorum ipsius curam gerens, & dicit: Carterum credi-

mus

mus de uobis dilecti meliora, & cum salute coniuncta, etiam si sic loquamur. Non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur boni operis uestri. Et uides, quomodo inuolutionem non posse iterum fieri perfecte pronunciauit. Verum à salute non amouit, adhuc pœnitentiam agentes: sed & cum salute coniunctas esse dicit, & Deum susceptorem bonorum operum ipsorum esse, qui etiam à delictis perfectissimè pœnitentiam agunt, reuertunt, ac resipiscunt. Suscepit igitur sancta Doctrina, & sancta Dei Ecclesia semper pœnitentiam, non diluta siens, neque segnes cursum facientes efficiens, sed Dei gratiam & benignitatem quidem reflectens, modum uero uniuscuiusque scopi sciens. Sicut enim qui uirginitatem amisit, corporaliter ipsam recuperare non potest, quum id naturæ impossibile sit: Sic etiam qui à lauacro in magna delicta collapsus est. Et quemadmodum qui à uirginitate lapsus est, secundum honorem continentiam habet: ita & à lauacro in maiori delicto constitutus, secundam medelam habet, non eam uirtuosam, uelut primam, uerum non reiectam à uita habet, secundam, quam acquisiuit. Non reprobatur itaque diuina scriptura mercedem eorum qui in pœnitentia laborant. Postea uero ipsi rursus ab hoc profilientes, etiam alia quædam excogitarunt. Nam & ipsi eandem quam nos habemus, fidem se habere dicunt. Non uolunt autem communem doctrinam habere. Si enim quis post baptisma coniunctus fuerit uxori secundæ, apud hos non suscipitur amplius. Et tota res stultitiæ plena est. Sicut enim si quis uideat aliquem natantem in aqua, & ignorans natandi experientiam, seipsum det aquis & submergatur, quum non expertus sit, neque certo sciat scientiam eorum qui per manus & pedes sibi ipsius salutem suppeditant, sed simpliciter putet aquam gestare hominem, citra manuum adnuculum. Aut sicut, si quis audiret ducem supplicio affectis eos qui aliquid mali fecerunt usque ad minimum: & putaret ultionem æqualem exequi oportere in omnes, uelut ob cædem, ita etiam in calumniantem, aut pugnantem contra proximum. Aut sicut, si quis sit penitus idiota, & uideat principem, qui potestatem accepit contra scelestos gladium eduxisse, aut contra præstigiatores & blasphemos ac impios, putet omnes potestatem habere, ut de talibus criminibus ulciscantur, & ubi uidit homines pœnas dedisse, etiam ipse similia imitatus, uelit quosdam occidere, uelut qui iniustos iudicat. At talis depræhensus ipse pœnam dabit, ut qui à regem talium faciendorum potestatem non accepit, & æqualem calculum à legum iustitia, contra omnes exire putauit, & seipsum in iniustitia per propriam inexperientiam ac inscitiam, in interitum dedit. Sic etiam ipsi omnium facta simul miscentes, ab omnibus exciderunt: & non intelligentes doctrinæ Dei sinceritatem, ad aliam uiam decepti, conuersi sunt: nescientes quod hæc est diuinæ scripturæ traditio ac consequentia. Quæ enim ad sacerdotium tradita sunt, propter eminentiam celebrationis sacrorum, ea ad omnes æqualiter ferri putauerunt, quum audierint, quod oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, continentem. Similiter & diaconum & presbyterum. Reuera enim non suscipit sancta Dei prædicatione post CHRISTI aduentum, eos qui à nuptijs, mortua ipsorum uxore, secundis nuptijs coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certo sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat. Sed & adhuc uiuentem & liberos gignentem unius uxoris uirum non suscipit, sed eum qui se ab una continuit, aut in uirginitate uixit, diaconum & presbyterum & Episcopum & Hypodiamonem: maximè ubi sinceri sunt canones Ecclesiastici. At dices mihi, omnino in quibusdam locis, adhuc liberos gignere presbyteros & diaconos, & hypodiamonos. At hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est, id semper Ecclesia per spiritum sanctum bene disposita uidens, statuit apparare.

Simile.

Similia.

Digamatio.

Contingit ratio.

ut cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spirituales necessitates cū omni be-
 niuola cōscientia peragerentur. Dico autem quod decorū est, propter repentinā mi-
 nisteria ac necessitates, ut presbyter & diaconus & Episcopus Deo deditus sit. Si e-
 nim etiā populo præcipit sanctus Apostolus dicens, ut ad tempus uacent orationi:
 quanto magis sacerdoti idem præcipit: ut indistractus sit inquam, ad uacandum se-
 cundum Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac uisibus perficit.
 Licitum est autem populo, ut propter imbecillitatem seratur, & ut qui non possunt
 in prima uxore contenti esse, secundæ post primæ mortem coniungant. Et qui qui-
 dem unam habuit, in maiore laude ac honore apud omnem concionem habetur.
 Qui uerò nō potuit una mortua contentus esse, ob aliquam causam, scortationem,
 aut adulteriū, aut separatione ob aliquā malam causam facta, cum diuina scriptura
 non accusat, si aut uir secundæ cōiungatur uxori, aut uxor secundo uiro, neq; ab Ec-
 clesia & uia abdicat, sed suffert propter debilitatem: nō ut duas uxores simul habeat,
 altera adhuc superstite: sed ut ab una separatus, secundæ, si ita contingat, lege copu-
 letur, diuina scriptura & sancta Dei Ecclesia eius miseretur: maximè si aliās talis plus
 sit, & secundum legem Dei uiuat. Erenim non utiq; dixisset Apostolus uiduis, Nu-
 bant, liberos pariant, familiam gubernent: neq; rursus dixisset uiro, patris uxorem
 habenti, & satanæ tradito in interitum carnis, ut seruetur spiritus in die Domini, nō
 dixisset inquam, Cōfirmate erga ipsum charitatem, ut ne ob ampliorem merorem
 consumatur talis. Dixit enim rursus: Cui quid condonatis, & ego condono. Nam
 si quid condonauit, propter uos condonauit, in conspectu CHRISTI, ut ne circum-
 ueniamur à satana. Non enim ipsius cogitationes ignoramus. Et uides quomodo
 dat pœnitentiam, etiam post delicta: Rursus autem Dominus dicit: Remittite alteri
 alteri delicta, ut & Pater uester, qui in cœlo est, remittat uobis. Sed & in alio loco sic
 dicit: Lugeo multos inter uos, qui lapsi sunt, & pœnitentiam non egerunt. uelut o-
 stendens, quod etiam si lapsi essent, & pœnitentiam egissent, acceptabiles hi fiant, &
 non reiciantur, quum Dominus sciat, quid cum singulis facturus sit. Et quod qui-
 dem canon ueritatis talem characterem ac formam habet, omnibus manifestū est.
 Post primam enim pœnitentiam per lauacrum regenerationis, in qua pœnitentia
 renouatus est omnis homo, secunda quædam talis non est. Non enim duo sunt ba-
 ptismata, sed unum: neque bis crucifixus est CHRISTVS, sed semel: neque bis
 mortuus est pro nobis, & resurrexit. Et huius gratia muniri nos oportet, ut ne lapsi
 coronam renouationis perdamus. Sed si quis lapsus fuerit, & in quodam delicto
 præoccupatus, uelut Apostolus dicit, Vos spirituales perficite talem in spiritu man-
 suetudinis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Si quis igitur præoccupatus fue-
 rit, in quocunq; sanè delicto, pœnitentiam agat. Suscipit enim Deus pœnitentiam,
 etiam post baptisma, si quis lapsus fuerit. Quomodo uerò postea facit, ipse solus no-
 uit. Imperscrutabilia enim sunt iudicia ipsius, & imperuestigabiles uia ipsius. Et an-
 te aduentum non oportet iudicare, donec uenerit Dominus, qui & occulta cordis
 reuelabit, & tunc laus uniuscuiusque manifesta erit. Dies enim manifestabit, quia in
 igne reuelatur. Neq; igitur promittimus libertatem omnino his qui post baptismū
 lapsi sunt, neq; desperamus de uita ipsorū: Deus enim miserator est, & misericors,
 & dedit pœnitentibus reuersionem. Et primum quidem est manifestum. Secundum
 uerò nouimus, quod misericors est Deus, si ex tota anima pœnitentiam egerimus à
 delictis. Habet enim in manu uitam, & salutis benignitatem. Et quid quidem ipse fa-
 cit, ipsi soli notum est. Veruntamen damnum non est à pœnitentia, neque despera-
 tus est qui pœnitentiam agit ab omnibus delictis. Quanto sanè magis qui secundū
 legem secundæ uxori coniunctus est: Et prima quidem uxor ex Deo ordinata est,
 secunda uerò ex hominum debilitate: & adhuc amplior, si coniuncta fuerit, debili-

Secundarum
nuptiarum
ratio.

Pœnitentiæ
bonum.

tas semper suffertur. Dicit enim: Mulier ligata est matrimonio, quanto tempore ui-
 xerit uir eius. Si autem mortuus fuerit uir, libera est, ut cui uelit, nubat: post obitum
 uiri libertatem à peccato, absq; omni contradictione pronuncians, atq; hoc tamen
 cum appositione indicans, nempe, In Domino: uelut nō sit ipsa aliena à Domino,
 quæ post obitum uiri, alij uiro coniungitur: aut is qui post mortem uxoris, secundæ
 uxori coniungitur: solum in Domino, uelut Apostolus dicit, & ait: Beatior autem
 est, si manserit sic. At uerò in Domino, nō in scortatione, nō in adulterio, nō in clan-
 destinis nuptijs: sed in libertate, in reuerendis nuptijs, permanere in fide, in mādatis,
 in beneficentijs, in pietate, in ieiunijs, in cōcordia, in elemosynis, in probitate, in bo-
 nis operibus. Hæc enim ubi simul sunt, et permanent, cum ociosos neq; infrugiferos
 faciunt, in Domini aduentū. Et sacerdotio quidem primus locus assignatus est, &
 exacta de omnibus ratio: populo uero, quod moderatum est, et uenia dignum, quò
 omnes doceantur, ac misericordiā reperiant. Misericors est enim Dominus, & po-
 tens omnes saluare propria sua æquitate, & uera fide prædicationis puritatis. Ipse
 enim solus est purus. Hi uerò qui se ipsos Catharos, hoc est puros appellant, ab ipso
 doctrinæ suæ argumento impuros se ipsos efficiunt. Omnis enim qui se ipsum pu-
 rum pronunciat, impurum se ipsum perfectè cōdemnauit. Magna autem est demen-
 tia talium, putantium esse quoddam, etiam si uerum esset præconium, quod de omni
 populo sic dicat. Oportebat autem nosse, quod nō solum de hoc argumento ac sco-
 po animæ crimen incumbit, aut quod propter hoc solum uirtuosa fiat, sed etiam ut
 ne cōuicietur, ne iuret iusiurandum, neq; in ueritate, neq; in mendacio, sed etiam ut
 am, & non non dicat: neq; dolose agat, neq; calumnietur, neq; furetur, neq; merimo-
 nia tractet. Ex his enim omnibus contrahuntur nobis sordes peccatorū. Sicut enim
 palus, inquit, in medio duorum lapidum conteritur, ita peccatum in medio cœmentis
 & uendentis. Et quod ex multitudine omnino & ebrii sunt, & scortatores, et auari,
 & sceneratores, & omnino quod talia habent, & his similia: & qd mendacia unum-
 quenq; ipsorum sequuntur. Quomodo igitur poterint se ipsos catharos, hoc est pu-
 ros appellare, per unam promissionem, uniuerso secundum Deum negotio, de om-
 nibus erroribus ac delictis, munito: Non nouerunt autem hi sinceritatem prædica-
 tionis, neq; cui decreuit hanc digamiae ac secundarum nuptiarum certitudinem. Sed
 & qui à persecutione exciderūt, etiam ipsi, si perfectam ostenderint pœnitentiam
 in sacco & cinere desidentes, ac plorantes coram Domino, potens est Deus benefi-
 cus, etiam ipsorum misereri. Non enim quid mali sit à pœnitentia. Suscipit igitur
 pœnitentes Dominus, & ipsius Ecclesia. Quemadmodum conuertit se Manassés
 filius Ezechiae, & susceptus est à Domino: & qui negauit ad tempus, sanctus ille Pe-
 trus, ac summus Apostolorū, qui uerè nobis factus est firma petra fundans fidem
 Domini, super quam ædificata est Ecclesia per omnes modos, primum quidē, quia
 confessus est CHRISTVM Filium Dei uiuentis, & audiuit, Super hanc petram firmam
 fidei ædificabo Ecclesiam. quando quidem manifestè cōfessus est ipsum Filium Dei
 uerum. Nam quod dixit Filium Dei uiuentis, ostendit filium genuinum esse, cum
 appositione uiuentis, uelut in omni fermè hæresi de hoc à me dictum est. Sed & de
 sancto Spiritu idem nos munit, dicens ad Ananiam & uxorem eius: Cur tentauit
 uos satanas, ut mentiremini Spiritui sancto: Non homini mentiti estis, sed Deo.
 Quia ex Deo est spiritus, & nō alienus à Deo. Sed & hic firma petra ædificationis,
 & fundamentum domus Dei factus est, in eo quod abnegauit ipsum, & rursus con-
 uersus est, & à Domino inuentus, ac dignus factus ut audiret, Pasce oues meas, &
 pasce agnos meos, & pasce oues meas. CHRISTVS enim hoc dicens, ad conuersio-
 nem pœnitentiæ nos duxit: ut in ipso rursus ædificaretur illa bene fundata fides, quæ
 nō desperat de uita hominum, qui in mundo spiritū trahunt, & in ueritate pœniten-

Catharorum
appellatio.

tiam agunt, & delicta sua in hoc saeculo corrigunt. Et in Cantico Canticorum dixit ipsa sponsa ad sponsum sic: Responde frater meus, & dicit mihi: Surge, ueni, propinqua mea, pulchra mea, columba mea, quia hyems praeterijt: (tristitia uidelicet ac obscura nubila & horrenda, ut ita dicam) praeterijt pluuia, abiit, transiuit. Flores apparuerunt in terra nostra: Tempus sectionis uenit: uox turturis audita est in terra nostra: ficus protulit grossos suos: uineae nostrae florent, dederunt odorem suum. ut ostendat omnia praeterita praeterisse: uerum autem recens florere, & mare tranquillum esse, & timorem pluuiae abiisse, & ueteres uites sectas esse, & herbam non solum herbascere, sed etiam flores emittere, & praedicationis uocem in deserto clamare, hoc est in terra nostra, & ficum quondam maledictam, grossos proferre fructus poenitentiae, iam in ramis & arboribus apparentes. Vineas autem iam florentes, odoratam praedicationem fidei Euangelij emittere. Quando quidem uero confestim uocauit ipsam, & dixit: Surge, ueni: Surge a mortificatione peccatorum, & ueni in iustitia: Surge a delicto, & ueni in fiducia: Surge a peccatis, & ueni ad poenitentiam: Surge a membrorum resolutione, & ueni in perfectione: Surge a mutilatione, & ueni in sanitate: Surge ab incredulitate, & ueni in fide: Surge a perditione, & ueni in inuentione.

Quando quidem uero nouerat totum oraculum quod post primam poenitentiam, & post primam uocationem, ac sanationem, ut ita dicam, multa delicta humanae naturae accidunt, rursus dicit: Surge, ueni tu columba mea. Iterum hanc uocat, & non semel. Secunda autem uocatio non est aequalis primae. In priori enim uocatione sic dicit: Surge, ueni, propinqua mea, pulchra mea, columba mea. Primum quidem surge ueni, & non dixit, & ueni tu. Deinde apponit uocem tu, ut ostendat uocationem secundam immutatam, post priorem a delictis resurrectionem rursus porrigentem manum benignam & caelestem. Et ueni, inquit, tu columba mea in tegmine petrae, contiguae muro. In tegmine petrae, in benignitate CHRISTI, & in misericordia Domini. Hoc est tegmen petrae, tegmen spei et fidei ac ueritatis. Contiguae muro: hoc est priusquam claudatur porta, priusquam rex intra moenia constitutus, non amplius admittat post discessum hinc, & mortem: quando non amplius continguae muro, sed conclusae sunt portae, & non amplius licet corrigere. In futuro enim saeculo, post hominis mortem, non ieiunij suppeditatio, non poenitentiae uocatio, non elemosynae ostentatio, imo neque criminalia opera, non bellum, non adulterium, non petulantia, imo neque iustitia & poenitentia. Sicut enim post messem spicae, non datur ut trassescat granum, non ut a uento corrumpatur, non ut alia aliqua laesio accidat. At ne dixeris mihi horrei corruptelas, hoc est uermes & tineas. Haec enim per ea quae in hoc saeculo sunt, fiunt. Verum similitudo haec est, intra portas receptorum, & horreo munitorum, & est fidei exemplar atque imago, ubi neque latrones perfodunt, neque tineae disperdunt, uelut diuinus sermo ait: Sic neque peccatis neque poenitentiae suppeditatio, uelut dixi, post mortem est. Non enim Lazarus uenit illic ad diuitem, neque diues ad Lazarum. Neque Abraam demittit spolia, ut ditescat pauper postea. Neque diues accipit quae petit, etiamsi magnis precibus misericordem Abraam roget. Obsignata enim sunt promptuaria, & impletum est tempus, & certamen perfectum est, & euacuatum est stadium, & coronae datae sunt: et qui decertarunt, quiescunt: & qui non praeuenerunt, discesserunt: & qui non decertarunt, non amplius adsunt: & qui in stadio uicti sunt, eiectione sunt, & omnia palam consummata sunt, post factum hinc discessum. Quum autem adhuc sunt omnes in certamine, etiam post casum est resurrectio, adhuc spes, adhuc medela, adhuc confessio, etiamsi non perfectissime, attamen aliorum salus non est desperata. Omnis autem haeresis quae a ueritate desciuit, in tenebris caecutit, & manibus preteritans incedit, alia pro alijs intelligens. Similes enim sunt hi quibusdam inartificiois, & non cognoscentibus

Opera in futuro saeculo nulla.

Simile.

cognoscentibus singulas qualitates, & usus, & uniuscuiusque membri ornatus, & sane deliram quandam similitudinem, atque imaginem stultitiae ipsorum proponam. Calceamenta equidem capiti circumdant, coronam autem pedibus, & cingulum aureum circum uentrem. reliquit uero uestitum, odonia uidelicet, aut bracas apud quosdam appellatas, manibus induunt, annulos autem pedibus. Ita erronea et inordinata est dispositio eorum qui ignorantiam possident. Nam quae in sacerdotio cauta sunt, de secundis uitijs atque alijs, ea hi ad omnem populum transtulerunt: & quae ob excellentem rigiditatem a Deo praedicata sunt, ut ne per socordiam aliqui in uitia inhumana incidant, populo attribuerunt. Et sicut si quis uestem manu tenens, a iunctura manus usque ad cubitum se teget, & manicam illam semper ob oculos praese ferat, & alios irrideat, qui ipsi uestigio uertunt, quod totum ipsis corpus nudum est: sic etiam hi gloriantes, quod non suscipiunt digamos, omnia mandata similia huius, & adhuc cum excessu pulchriora & morti destinata reliquerunt, & ignorantes se toto corpore nudos esse, ab omnibus mandatis cessarunt, & unum hoc non pure seruant. Et o ingentem hominum uanitatem. Omnis occasio quantumuis modica, singulas haereses a ueritate distrahit, & ad multa mala deduxit. Quae admodum enim si quis transitum reperiat in sepi circa publicam uiam, & per hunc sibi eundem esse putet, & relicta publica uia per hunc eat, putans se propinquissimum habere, unde reflexu facto rursus uiam apprehendat: ignoret autem quod murus consistit altissimus, & longo intervallo extructus: percurrat autem & non reperiat per quam uiam exitum faciat, & per unum signum siue miliare progressus, adhuc amplius uiam non reperiat, & sic ad plures se conuertat: quum autem sic laboret, & facultatem non habeat per quam uiam ad rectum iter perueniat, fortassis neque inuenire poterit, nisi reflexerit per eam, per quam etiam ingressus est. Sic omnis haeresis uelut copendium quoddam inuenire potens, a longa uia discessit. Inuentus est autem ipsi murus infractus, ipsa ignorantiae implicatio. Et non utique inuenit talis, quomodo ad ueram uiam perueniat, nisi reflexerit ad primariam uiam, hoc est regiam. Sicut etiam lex ipsa palam clamat, sancto Mose ad regem Edom dicente: Haec dicit frater tuus Israel, Circa conuicia tua transibo ad terram, quam iurauit Dominus patribus nostris daturum esse, terram fluentem melle ac lacte, terram Amorrhaeorum, ac Phereaeorum, & lebuseorum, & Eueorum, & Chanaanitarum, & Chettaeorum, terram fluentem lacte & melle: non declinabimus ad dextram autem sinistram. Aquam in argento bibemus, & edulia argenti edemus. Non declinabimus hinc autem illinc, uiam regiam ibimus. Est enim uia regia, sancta Dei Ecclesia & iter ueritatis. Vnaquaeque uero harum, regia relicta, & ad dexteram aut sinistram inclinatione facta, ubi deinceps nimum se in errorem dederit, distrahetur, & non amplius mensuram habet apud uanamquamque sectam, erroris impudentia. Age itaque serui Dei, uos filij sanctae Dei Ecclesiae, qui certam regulam nouistis, & uia ueritatis inceditis, ne retrahamini uocibus, & uniuscuiusque confictae professionis uerbis. Erroneae enim sunt horum uiae, & accliuis callis adulteratae ipsorum intelligentiae. Magna iactant, & parua ignorant, libertatem promittunt, quum ipsi sint serui peccati. De magnis gloriantur, & paruorum omnino non participes facti sunt. Ceterum de his Catharis, hoc est puris appellatis, impuris uero si ueritatem dicere oportet, haecenus dixisse sufficiens esse puto. Hac uero haeresi relicta, uelut Basilisci persona & aspectu, qui nominis praetextu eminentissimam quandam appellationem habet, ipsa quoque per ligni uirtutem percussa, ad alias rursus procedemus, ipsam Dei supplicationem inducentes, ad hoc ut nobis comes sit, nobiscum maneat, adsit, cooperetur, conseruet nos & erudiat, ac dignos faciat, ut ueritatem dicamus, quo neque ipsi mendacium dicentes, in eadem incidamus, in qualia collapsae sunt haereses, quae uera mundum non docuerunt. Adhuc porro & qui in Africa & Bizicania a Donato quodam, Donatiani

Haereticorum imago.

Simile.

Simile.

Via regia quae sit.

alium gubernatorem & scientem, alium in prora, alium in puppi habentem speculationis experientiam, alium qui partem aliquam nauis aut impostarum mercium habet, alium ut transeat solū & nō submergatur in mari. Et nō omnino ei qui tanta possidet, salutem nō exhibet, sed nouit omnes saluare, unumquenq; uero iuxta propriam negotiationem & salutem. Et unde hi ex domo Cæsaris sunt, salutantur apud Apostolum: Vnde uerò est Apostolo id quod dictum est, Si putarit quis indecorū uirginitatē suā si prætereat nubendi tempus, & sic debet facere, nubat, nō peccat. Cæterū extra lauacrum nō potest implere ut ne peccet. Si enim omnes peccauerūt, & egent gloria Dei, iustificatur nimirū gratis per gratiam, per lauacrū uidelicet regenerationis. Lauacrum enim ornauit animam & corpus, abiuto omni peccato per poenitentiam. Itaq; & in eam quæ uirgo est, beneficium baptismatis expassum est: & in eam quæ nō est uirgo, concludi festinat, eo quod graue non est. At ne putent rursus quidam diluti fientes, si dicamus de uirgine quod præcepit Apostolus ut nubat, nunquid apostolus eam quæ semel uirginitatem Deo seruare decreuit, à proprio cursu detrahere uolens, hæc præcepit: Non enim de his sermo est, sed de uirginibus quæ nubendi tempus excesserunt, quæ nō ob uirginitatem in uigore permanserunt, sed quod uiros nō habuerunt qui eos ad nuptias petiuisent. Quum enim ex Iudæis processissent Apostoli, & secundum legem conuersati essent, initium prædicationis fecerunt, statutis in lege adhuc detenti: non secundū carnis iustificationem, sed secundū consonam legis rationem & exactam certitudinē. Mirabiliter enim prædicabat lex, ut ne darent filias Israël alienigenis, ut ne seducerent ipsas ad simulachra. Vnicuiq; igitur credenti tunc imperabatur, ut nō amplius filiam suam Iudæis elocaret, sed Christianis idem sententibus, ac eiusdem mentis. Quum autem noua esset hæc prædicatione, nondum multitudine Christianorum & Christianæ doctrinæ in locis erat. Qui igitur tunc habebant filias uirgines, quum non daretur copia ipsas Christianis elocandi, seruabant uirgines suas ad multum tempus. Illæ uerò nubiles annos transgressæ, incidebant in scortationem propter naturalem necessitatem. Apostolus itaq; uidens damnū propter exactam rationem accidens, permisit dicens: Si uero quis uult suam uirginem, & nō dixit, propriam uirginem. Non enim de proprio corpore dixit, sed de Patre uirginem asseruante. Si uerò suam uirginem, propriū corpus dicit, nihil impedit. Dicit igitur, Qui constitit firmiter in propria mente, & hoc debet facere, nubat, inquit, nō peccat, nubat etiam si nō fuerit copia, nō peccat. Et propterea dixit, Alligatus es uxori: ne quæras diuortium. Solutus es ab uxore: ne quæras uxorem. Qui dicit, Volo omnes esse sicut me ipsum: dixit, Si nō continent, nubant. Rursus autem in hortans ad nuptias dixit: Dico autem inconiugatis & uiduis, bonum est eis si manserint ut & ego. Quomodo igitur rursus dixit: Alligatus es uxori, ne quæras solutionem: Aut quomodo nō proprio Domino contradicere reperietur, qui dicit: Qui nō reliquerit patrem & matrem & fratres, & uxorem & filios & filias, nō est meus discipulus. Quomodo uerò qui dicit, quod oportet relinquere uxorem probam, & patrē: idem ipse dicit, Qui honorat patrem & matrem: Hoc enim est primum mandatū, quod promissionem adiunctā habet. Et, Quod Deus cōiunxit, homo ne separet: Imò omnia diuina uerba nō allegoria opus habent, sed prout se habent, accipienda sunt. Speculatione autem indigent et sensu, ad cognoscendam uniuersiuūq; propositi argumenti uim ac facultatem. Oportet autem & traditione uti. Non enim omnia à diuina scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt, quemadmodum dicit sanctus Apostolus: Sicut tradidi uobis. & alibi, Sic doceo, & sic tradidi in Ecclesijs. Et, Si cōtinetis, nisi frustra credidistis. Tradiderunt itaq; sancti Dei Apostoli, peccatum esse post decretam uirginitatem, ad nuptias conuerti. Et scripsit Apostolus, Si nupserit uirgo, nō peccauit. Quomodo igitur hoc cum illo cōcordat?

Virgines quæ nubere iussæ sunt à Paulo.

Allegoria quæ tenus ualeat.

Traditionum usus.

In: o

Imò etiam illam uirginem dicit quæ nō est dicata Deo, sed propter penuriam raritatis in illo tempore eorum qui in CHRISTVM credebant, necessariò sic fiebat. Et quod hæc sic se habeant, docet nos idem Apostolus dicens: Iuniores uiduas reijce, postquam enim iasciuerunt cōtra CHRISTVM, nubere uolunt: habentes iudicium quod primam fidem reiecerunt. Si itaq; & ea quæ post mundi experientiam uidua fuit, atque Deo dicata, & postea nupsit, iudicium & cōdemnationem habebit, quod primam fidem reiecit: Quanto magis quæ cōtra mundi experientiam Deo dicata uirgo fuit, & nupsit, cōtra CHRISTVM iasciuit, & maiorem fidem reiecit, & iudicium habebit, uelut quæ proprium erga Deum propositū relaxauit: Nubant itaq; liberos gignant, domum gubernent. Compendiarius & medius sermo cōtra eos qui mala cogitant de tota ecclesiastica prædicationis tractatione. Qui quidem sermo reijcit eos qui se Apostolicos ac Encratitas uocant. Reijcit autem & eos qui diluti in Ecclesia sunt, & persuadent mulierem à perfecto relaxatam cursu reijcere talem cursus perfectionem. Et habet peccatū & iudicium qui Dei uirginitatē reiecit, & certamen cōfudit. Nam Athleta qui certamen corrumpit, flagris cæsus ex certamine eijcitur: & qui uirginitatē corrumpit, ex tali cursu reijcitur, & corona ac brauiō priuat. Sed melius est iudicium quàm cōdemnatio. Qui enim ut ne cōfundantur apud homines, occulte scortantur, & sub solitudinis aut cōtinentiæ specie libidinē exercent, nō apud homines habent cōfessionem, sed apud Deum, qui nouit occulta, & redarguit omnem carnem in suo aduentu, prout quisq; peccauit. Melius est itaq; unum peccatū habere, & nō plura, Melius est lapsum à cursu, palam sibi uxore sumere secundū legem, & à uirginitate multo tempore poenitentia agere, & sic rursus ad Ecclesiam induci, uelut qui mala operatus est, uelut lapsum & fractū & obligatione opus habentem: & nō quotidie occultis iaculis sauciari, ab improbitate quæ à diabolo ipsi inferitur. Sic nouit Ecclesia prædicare, Hæc sunt sanationis medicamenta, Hæc species ungentariæ cōfessionis, Hæc præparatio sancti olei in lege, Hæc aromata spirans bona fides, adstringens quidē certatorem ad certamen, prædicans aut ipsi ut cursum extendat, quo coronari possit. Hæc est dei tractatio, omnes cōgregans ad regiam ordinationem, & purpurā è mari, & lanā ab ouicula, & linū ex terra, & byssum ac sericum, & pelles rubia infectas, & lapidē preciosum Smaragdū, & Margaritā & Acharē, coloribus quidē distantes lapides, precio uerò æquales, Sed & aurum & argentū, & ligna nō marcescentia, & æs & ferrū, sed & pilos caprinos nō reijciens. Et hoc quidē tunc erat tabernaculū, nunc autem tabernaculi domus firmata in Deo, fundamentum uerò in uirtute. Et quiescat omnis hæresis quæ cōtra ueritatē excitatur, imò potius seipsam à ueritate singat. Et hæc hæcenus. Cæterū quando superbam hanc uiperam, instar Acontia appellati serpentis, aut Typhlopis, aut Myagri, per lignum Acontias, Typhlops, Myagri, serpentes etiam incurfione & elatione atq; iaculatione, ad huiusmodi probe asimilatis, relictiis atq; contemptis, deinceps o clarissimi ad consequentes pergamus.

Contra Sabellianos, hæresim XLII.

Sabellius quidā surrexit in temporibus nō adeo priscis. Recens enim est hic, à quo Sabellius sunt Sabelliani appellati. Et hic similiter ut Noëtiani, paucis quibusdā exceptis docuit. Multi aut in Mesopotamia & in Romæ partibus eiusdē dogmatis sunt, de mentia quadam inducti. Docet enim hic & qui ab ipso Sabelliani appellantur, eundem esse Patrem, & eundem Filium, & eundem Spiritū sanctum, ut sint in una substantia tres nomen claturæ. Aut uelut in homine, Corpus est & anima & spiritus. Et esse quidem corpus, ut ita dicam, Patrem, animam uerò Filium, Spiritum autem uelut hominis, ita & sanctum spiritum in deitate. Aut uelut est in Sole, qui est quidem unus in substantia, tres autem habet actiones, illuminatiuam inquam & calfactiuā, & ipsam

Similia de Trinitate.

& ipsam circumferentiam formam. Et esse quidem calfactiuam, siue calidam et feruorem, ipsum Spiritum. Illuminatuam uero, Filium. Patrem autem ipsum esse speciem totius substantiae. Missum autem esse Filium aliquando in tempore uelut radium, & operatum esse omnia in mundo, quae ad dispensationem Euangelicam & hominum salutem pertinent. Assumptum uero rursus in caelum, uelut radium a sole emissum, & rursus ad solem reuersum. Spiritum autem sanctum mitti in mundum, & consequenter & singulatim in unumquemque qui dignus sit. Reuiuificare uero hunc, & excitare, siue uereque ac calfacere, ut ita dicam, per uim Spiritus & per concordiam. Atque haec sunt quae docent. Utuntur autem omnibus scripturis ueteris ac noui Testamenti. Verum sententias quibusdam ac dictionibus, quas ipsi eligunt iuxta suam propriam & adulteratam uesaniam ac dementiam. Primum quidem dicto, quod dixit Deus ad Moysen, » Audi Israel, Dominus Deus tuus Dominus unus est, non facies tibi ipsi deos alios, » non erunt tibi deirecentes, quia ego Deus primus, & qui postea, & praeter me non est Deus alius. & quaecumque alia iuxta propriam suam sententiam detorquent. Ad haec » autem confirmanda proferunt rursus ex Euangelio: Ego in Patre, & Pater in me. Et » duo unum sumus. Caterum omnem suum errorem, & erroris sui facultatem ex Apocryphis quibusdam habent, maxime ab Aegypto appellato Euangelio, cui quidam hoc nomen imposuerunt. In ipso enim multa eiusmodi, uelut in abscondito, mystice ex persona Saluatoris referuntur, uelut ipse indicet discipulis, eundem esse Patrem, eundem esse Filium, eundem esse Spiritum sanctum. Deinde quum inciderint in aliquos simplices, qui diuinarum scripturarum certitudinem non tenent, hanc quaestionem ipsi proponunt. Quid nam dixerimus de boni: unum Deum habemus, aut tres deos: Quum uero audierit pius homo, & qui non perfectam certitudinem nouit, statim mente turbatus, illorum errori consentit, ac Deum negare reperitur, & esse Filium, ac Spiritum sanctum. Omnibus uero his inspirauit hominum aduersarius ab aeterno, ut alium sic, alium sic, plures uero simul homines decipiat ac seducat a uia ueritatis. Et quod quidem uere unus est Deus, & non est alius, palam in sancta Dei Ecclesia confessum est & consensus. Quia non multitudinem deorum introducemus, sed monarchiam praedicamus: monarchiam autem praedicantes non fallimur, sed confitemur Trinitatem, unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate, unam deitatem Patris & Filij & Spiritus sancti. Non enim Filius seipsum genuit, neque pater transmutatus est ab eo quod Pater est. Neque Spiritus sanctus CHRISTVM seipsum unquam nominauit, sed Spiritum CHRISTI, & qui per CHRISTVM datur, & a Patre procedit, & a Filio accipit. In substantia est Pater, in substantia Filius, in substantia Spiritus sanctus. At non coniunctio est Trinitas, uelut Sabellius putauit: neque alterata a propria perpetuitate ac gloria, uelut Arius inania loquens docuit. Sed semper Trinitas est Trinitas, & nunquam Trinitas appositionem accipit, una existens deitas, una dominatio, una gloria, sed Trinitas numerat, Pater & Filius & Spiritus sanctus. Non uelut unum quiddam tribus nominibus appellatum, sed uere perfecta nomina, perfectae substantiae nihil immutatum. Pater autem semper pater: & non erat tempus, quando non erat pater, pater. Perfectus existens semper pater in substantia, & Filius semper perfectus existens, semper in substantia, ex patre in ueritate genitus, sine principio, sine tempore & inenarrabiliter: non confrater existens Patri, non aspiciatus ipsum esse, neque qui intermiserit unquam, uerum semper Filius genuinus cum Patre existens, ex Patre siue tempore genitus, aequalis existens, Deus ex Deo, lumen de lumine, Deus uerus ex Deo uero, genitus, non creatus, sed non ipse Pater: neque Pater ipse Filius: sed semper Deus Pater & Filius & Spiritus sanctus. Semper enim Spiritus cum Patre & Filio, non confrater Patri, non genitus, non creatus, non frater Filij, non soboles Patris, uerum ex Patre procedens, & de Filio accipiens, non alienus a Patre & Filio, sed ex eadem essen-

*S. Trinitatis
myst. r.ij. ex
plicatio.*

tia, ex eadem deitate, ex Patre & Filio, cum Patre & Filio, semper in substantia spiritus sanctus, spiritus diuinus, spiritus gloriae, spiritus Christi, spiritus Patris. Nam spiritus Patris qui loquitur in uobis, & spiritus meus constitit in medio uestrum: tertius nomenclatura, aequalis deitate, non alteratus praeter Patrem & Filium, uinculum Trinitatis, signaculum confessionis. Filius enim dicit, Ego & Pater unum sumus: & non dixit, unus sum. sed ego, & pater, significant in substantia patrem, & in substantia filium. & duo dixit, et non dixit unus. & rursus, Unum sumus: & non dixit, unus sum. Similiter autem, Euntes baptizate in nomine patris & filij & spiritus sancti: ita ut in medio positi sint articuli syllabarum *pa, tris, & tis*, ad nomen patris, & filij, & spiritus sancti, pro Graecae linguae ratione. Et redarguit Matthaeus Sabellium coniunctionem introducentem, ubi & significat uere patrem, & uere filium, uere spiritum sanctum. Quando uero eiusdem ordinis est Trinitas, & in uno nomine Trinitas appellatur, redarguit Arium subdescensum quandam excogitantem in Trinitate, aut alterationem, aut euationem. Etiam si enim pater maior a filio docetur ac praedicatur, decentissime tamen filio gloriam uendicat. Quem enim decuerit glorificare proprium patrem, quam genuinum filium: Quando uero rursus aequalitatem dicere uult, ut ne excidant quidam, minus uelut de filio cogitantes, sic dicit: Qui non honorat filium, sicut honorat patrem, non habet uitam in seipso. Et, Omnia quae patris mei sunt, mea sunt. Quid est autem, quae patris mei sunt, quam Deus est pater, Deus sum. uita est pater, uita sum. Omnia quae patris mei sunt, mea sunt. Vide Sabelli, & considera, aperi oculos cordis tui, & ne sis caecus. Conueniat mens tua & deceptorum a te, sanctum Ioannem in Iordane. Aperi aures tuas, & audi uocem Prophetae dicentis: Ego uox clamantis in deserto. Audi praecursores Domini, qui angelus nominari dignus factus est, qui ab utero matris spiritum sanctum accepit, & in ingressu Mariae exiit, qui adhuc in utero cognouit introitum proprii domini, & exiit. Cui data est in dicatio praedicationis, & preparatio uiae Domini. Crede ipsi, & non excides a scopo ueritatis. Ecce enim ipse testatur dicens, primum quidem ubi Dominum suum cognouisset: Ego te opus habeo, & tu uenis ad me. Et quum Saluator dixisset, Omitte nunc, quo omnis iustitia compleatur: & ipse baptizatus esset ab ipso, uelut diuinum Euangelium recenseret, testimonium praebuit Ioannes dicens, Aperti sunt caeli, & uidi spiritum sanctum in specie columbae descendente, & uenientem super ipsum. & uox ex caelo facta est, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Supernum erat pater, & tu contentiose, ex supernis uenit uox. Si itaque ex supernis uox, percussit aduulteratam mentem tuam, cui pater dixit, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Et quis erat hic: Cur uero in columbae specie spiritus descendit, & quidem quum corpus non gestet spiritus sanctus. Solus enim unigenitus hoc induit, & perfecte incarnatus est ex Maria semper uirgine per spiritum sanctum, non ex semine uiri, sed ita ut ipsum Verbum principalis ille artifex, sibi ipsi corpus efformarit, & animam humanam, & mentem, et quicquid homo est, omnia perfecte susceperit & conuenerit suae deitati. Non uelut qui in homine habitaret, absit. Ipsum autem sanctum Verbum, Deus Verbum incarnatum est. Spiritus uero qua ratione in specie columbae apparet: Nimirum quo persuaderet te tibi ipsi sapientiam arrogantem ac nihil scientem, ut ne malediceres, ut ne putares spiritum coniunctionem esse patri ac filio. Ob id etiam si ipse spiritus sanctus corpus non gestaret, in specie columbae figurat, quo ostendat ac redarguat errorem tuum, quoniam in substantia est spiritus per se, & in substantia pater, & in substantia unigenitus: sed non diuisa deitate, neque imminuta gloria ac maiestate. Et uides quomodo Trinitas numerat, patre ex supernis clamante, filio in Iordane baptismum suscipiente, spiritu sancto in specie colubae accedente: Dic mihi quis est qui dixit: Ecce intelliget filius meus dilectus in quo mihi bene complacitum est, quem elegi, & quem dilexit anima mea, ponam spiritum meum super ipsum, & iudicium gentibus. annuntiabit, non contendet, neque uociferabit, neque audietur in plateis uox ipsius,

» ipsius: Harundinem cōtritā nō confrīngēt, & linum fumigans nō extīnguet, donec
 » enīciet in uictoriā iudicium, & cætera. Nunquid hæc possunt habere indicationē Tri-
 » nitatis, ò cōtentiose: Nunquid de ipso tanta pater in Propheta recensuit: Quis autem
 » est de quo scriptum est, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: Et non di-
 » xit, ingredi ad me. Et rursus sicut Euāgelium dicit, Et ascendit in cælum, & sedet in
 » dextra patris, & ueniet ad iudicandū uiuos & mortuos. Et quomodo rursus nō per-
 » suaerunt te duo uiri in uestibus albis cōspecti, qui ad discipulos dixerunt, Viri Cali-
 » læi, quid statis intuentes in cœlū: hic IESVS, qui à uobis in cælum assumptus est, sic
 » ueniet uelut ipsum uidistis assumi. Quem uerò uidit beatus Stephanus quādo dixit,
 » Ecce ego uideo cælum apertū, & filium hominis stantē à dextris Dei: Tu uerò ò per
 » omnia idiota, non intelligis uocem sanctarum scripturarum, & te ipsum atq; eos qui
 » tibi obediuerunt, magis læsisti, elapsus à sancta ueritatis Dei fide. Dicit enim reuera,
 » Ego sum primus, & ego sum postea, & præter me nō est alius. Reuera enim non sunt
 » multi Dei, sed unus Deus primus & qui postea, pater & filius & spiritus sanctus, nō
 » ut cōiunctio sit Trinitas, neq; diuisa in sua identitate: Sed pater uerè qui genuit filiū,
 » & filius uerè genitus ex patre in substantia sine principio, & sine tempore. & spiritus
 » sanctus uerè ex patre & filio eiusdē deitatis, ex patre procedens, & de filio accipiens,
 » semper unus Deus primus, & qui postea. Ceterum alterius rursus dispensationis gra-
 » tia, & à persona ipsius CHRISTI cantatur sic. Quandoquidē sæpe Dominus noster
 » IESVS CHRISTVS apparuit Prophetis, & annunciauit suum futurum esse aduen-
 » tum, quidam uerò ipsum non susceperunt, expectantes alterum pro ipso, ad supersti-
 » tiosos quidem simulachrorum cultores, & qui multitudinem deorum mundo inue-
 » xerunt, ut ne admiratione stupefacti filij Israel, & ad simulachra cōuersi Amorrhæo-
 » rum & Chettæorum, & Chanaanæorum, & Pherezæorum & Euæorum, & Gerge-
 » feorum ac lebusæorum & Aruceorum, & Assamæorum, ea adorarent, quemadmo-
 » dum etiam ipsis prædixit: Adorauerunt enim Beelphegor, & Chamos, & Astarten,
 » & Mazuroth, & Nealtho, & Beelzeboth, et reliqua gentium simulachra, ob id dixit
 » ipse Dominus: Ego sum qui sum, ego sum primus, et qui postea: quo ipsos auerteret
 » à fabuloso gentiū errore, quæ multos deos adorant. Et quandoquidē reiecturi erant
 » aduentū filij Dñi nostri IESVS CHRISTI, dixit ad ludæos, Ego sum primus, & qui
 » postea. Qui primus in carne aduenit, & qui postea uenturus est ad iudicandū uiuos
 » ac mortuos, qui in cruce passus est, & sepultus est, & resurrexit, in gloria quidē in ipso
 » corpore assumptus, uerum ad gloriā deitatis ipsius unito, & illustrato, & nō amplius
 » sub tactum cadente, nunc nō amplius mortis particeps. Resurrexit em̄, uelut dicit scri-
 » ptura, CHRISTVS: Mors ipsi nō amplius dominaī, inquit Apostolus. Et uide quo-
 » modo certitudo dominaī, & deducit hominē, ut ne excidat ab alterutra ueritatis par-
 » te: & ubi uoluerit mēs multos deos exquirere, audiat, Dominus Deus tuus unus est,
 » ubi uerò CHRISTVM aliū præter eum qui uenit, filij Israel expectarint, audiant, Ego
 » primus, & qui postea. Et, Ego sum alpha & ω. alpha, quod deorsum uidet, ω quod
 » sursum spectat, ut impleatur quod dictum est: Qui descendit, ipse est qui ascendit su-
 » per omnem principatum & potestatem ac dominationem, & omne nomen quod no-
 » minatur. Et ut ne quis eo quod dixit, Ego sum primus, & qui postea, & Ego sum al-
 » pha & ω, & Dominus Deus tuus unus est, & Ego sum qui sum: ut ne quis inquā,
 » neget filium & spiritum sanctum, ob id inquit, Pater meus maior me est, &, Vt te co-
 » gnoscant, te solum uerum Deum, & quem misisti IESVM CHRISTVM. Nō quod
 » nō est filius uerus Deus, sed ut ad unam unitatem reduceret Trinitatis nominationē,
 » & excluderet mentē hominum à multitudine deorum ad unam deitatem. Si uerò pu-
 » tauerit erroneus quis mente, unum solū dici uerum Deum, hoc est patrē, filium uerò
 » esse quidem, nō autem uerum: rursus aliter hunc redarguit dicens: Ego sum lux uera,
 » quæ

» quæ illuminat omnem hominem uenientem in mundum. De patre uerò, quod lux
 » Deus, & non dixit, Lux uera: ut ex eo quod dicit, Deum uerum, & lucem ueram, æ-
 » qualem deitatem patris ad filium, & filij ad Patrem intelligamus: & ex eo quod dicit
 » patrem lucem esse, & Filium Deum esse, ita ut uox, uerum, non sit hic adiecta. Non e-
 » nim opus erat dicere, nulla ambiguitate existente. Nam à uoce Deus & Lux, una per-
 » fectio eiusdē sinceritatis patris ad filium, & filij ad patrem, clarè pronunciata est. Et
 » dissoluta est uniuersa erroris tui uesania. Est enim pater, pater: Est filius, filius: Est spi-
 » ritus sanctus, spiritus sanctus. Quæ Trinitas est, una deitas, una glorificatio, una do-
 » minatio. Cui gloria, honor, imperium, patri in filio, filio in patre, cum sancto spiritu
 » in sæcula sæculorum, Amen. Quum autem rursus hanc hæresim uelut Lyben, aut Lybes, Molu-
 » Molutum, aut Elopem, aut unum aliquod horridissimorum reptilium, nō tamen
 » per morsus ledere potentium, repulerimus: & per uirtutem sanctæ Trinitatis con-
 » culcauerimus, ad consequentes procedentes Deum inuocemus nostræ paupertatis
 » ac tenuitatis auxiliatorem, quo nobis auxilium contingat, ut pro dignitate quæ ab
 » unaquaq; hæresi dicta sunt ac facta referamus, eaq; iusta contradictione reuellamus.

» Contra Origenianos primos, qui etiā turpes appellantur, hæresim LXIII.

» Origenij uocantur quidam. Non omnino autem hoc genus existit. Consequen-
 » ter autem à prædictis & hæc hæresis fuit. Vocantur autem Origenij, haud equi-
 » dem clarè scio, qua de causa, num ab Origene Adamantio cōpositore appellato, aut
 » alio quodam, ignoro. Attamen hoc nomen deprehendimus. Hæresis autem apud ip-
 » sos recepta est, Epiphanius hæresi consimilis, de quo supra in sectis secundum Gnosti-
 » cos iudicauit. Scripturas uerò hi legunt diuersas ueteris ac noui Testamēti. Reijciunt
 » nuptias, & nō cessat apud ipsos libido. Inquinant autem suum corpus & mentem &
 » animam in petulantia. Aliqui enim sunt in habitu solitarie uientium monachorū.
 » Aliquæ uerò cum ipsis sunt in habitu solitarie uientium sceminarum. corrupti autē
 » sunt corporibus, cōcupiscentiam quidem suam perficientes. Verum opere utentes,
 » ut castius loquar, filij ludæ Annan appellati. Sicut enim ille corpore quidē Thamar
 » contungebatur, & cōcupiscentiam perficiebat, uerum ad seminis deiectionem iuxta
 » datam à Deo liberorum generationem non efficiebat. sed seipsum iniuria afficiebat,
 » eo modo quo malum operabatur. Sic etiam hi uisunt quidem cōsueta Venere hanc
 » nefandam operationem perficientes, Non enim student ipsi castitati, sed simulatæ ca-
 » stitati & nomen saltem habenti. Studium autem eò uergit, ut mulier non concipiat
 » ab eo qui ipsam corrupisse sibi uidetur: Aut ut ne producant liberorum generationē
 » in mundo, aut ut ne deprehendantur ab hominibus, uolentes in honore esse propter
 » putatam apud ipsos castitatis exercitationem. Et tamen hoc est ipsorum opus. Alij ue-
 » rò hoc ipsum detestabile opus perficere student, non per sceminas, sed alijs modis,
 » proprijs manibus se polluentes. Et similiter imitantur prædictum filium ludæ, terrā
 » nefandis suis operationibus & abominabilibus guttis polluentes, & pedibus suis flu-
 » xiones suas cōterentes in terra: ut ne rapiantur ipsorū semina ab immūdis spiritibus
 » ad susceptionē imprægnationis. Vsi sunt autem, uelut dixi, diuersis scripturis ueteris
 » ac noui Testamēti, & quibusdā Apocryphis, maximè actibus Andrea & aliorum.
 » Iam uerò etiam illi ipsi gloriati sunt sæpe, quod audacter ac liberè hoc faciant. & accu-
 » sant nimirū eos qui in Ecclesia dilectas appellatas, aliunde introductas ac cohabitan-
 » tes sceminas habent, uelut etiā ipsi hoc faciant occultè, propter hominū reuerentiam,
 » quo cum improbitate quidem conspeliuntur, prætextu autem hominum gratia, no-
 » men tacent. Retulerunt etiam quidam nobis de quibusdam uita defunctis, quod ui-
 » delicet aliqui hoc fecerint, uelut à coactis ab ipsis mulieribus audiuerant. Inter quos
 » & episcopi nomē in medium prodixerunt, qui in parua quadam ciuitate Palæstinæ
 » episcopi sortem ad multos annos administrauit, habuit autem eiusmodi mulieres in-
 » seruiantes.

» Origenij
 » Turpes.

» Episcoporum di-
 » lectæ, amicæ,
 » ac cōcubinae.

seruientes ipsi, aliunde introductas inquam. Sed & ex cōfessoribus talem quendam fuisse nouimus. Attamē his qui hoc dixerunt, & à mulieribus audiuisse affirmarunt, nō credidimus. Necessitas enim malignitatis eorum qui id dixerunt, suggessit nobis aliquando quidem ut crederemus, aliquando uerò ut nō crederemus, de mala fama prædicti illius senis episcopi, post obitum eius. Causa enim quæ in ipsum uenit, eiusmodi quedam fuit. Deprehensus est quidam talis in peccato mulieris, & quum redar gueretur à nobis, excusationem ac defensionem talem protulit, quod corrupta cum ipso mulier, quamuis iam anus esset, & in senectæ ætate constituta, dixisset ipsi eius malefacti operationem, quod uti quidem Venere ipsum do cuisset, uerum abominabiles suas effluxiones in terrā dispergere. Et hæc quidem est horum detestanda operatio, mentem ipsorum decipiens, & ex diabolo occæcata. Quorum testimonia per quæ labuntur in hunc errorem, in medium asserre non puto necessarium esse, ut ne uideamur per quæ uolumus exactam rationem tradere, ad auersionem nefandæ uniuersu- iusq; hæresis petulantia, per ea magis impellere laxorum & non satis firmorum men- tem, qui malum sibi ipsi uenari præ bonitate cupiunt. Cæterum ad confutationem potius horrendæ huius ac reptiliformis hæresis, pauca de multis apponam. Vnde ac cepistis, o uos, nefariæ huius operationis inuentionem: Primum equidem omnibus manifestum est, quod dæmonum est uestra doctrina, seductæ uerò ac corruptæ men- tis hæc excogitata malignitas. Si enim omnino malum est concipere, non propter li- berorum generationem, sed propter corporum cōiunctionem: quomodo igitur su- perati à uoluptate corpore coniungamini: Et si non malum est coniungi corpore, ne- que malum est perficere quod genitum est ac cōceptum. Aut enim renunciare oportet hominem ut terram ne colat, uelut Abel erat pastor ouium, Cain uerò colebat ter- ram. Si uerò colit quis terram, uelut Noë, qui uir agricola erat, & plantauit uineam: non plantauit ut botrum non proferret, sed plantauit & bibit ex fructu eius, & ine- briatus est, uelut scriptum est. Venia autem danda est seni. Quum enim Deo ualde placeret, non propter luxum sustinuit ebrietatem, sed tristitia fortassis inductus gra- uiore somno opprimebatur, & non ferens ex utrisq; propter debilitatem scilicet & se- nectam, in debilitatē incidit: nō ut sublannaretur à filio. Qui uerò derisit, ipse sibi ipsi maledictionem accepit, quo castigentur hi qui patribus contumeliam inferunt, & di- sputationes inter uos excitatæ contra cognitionem Dei, & contra bene constitutani ordinationem. Tametsi enim non ita laudatæ sunt nuptiæ uelut uirginitas, sed super ipsas est uirginitas. Virginitas tamen uera gloriosa & uirtuosa appellata est, nō inq; uir- ginata: quæ & nuptias uenerandas & liberorum procreationem nō interdicit, in igno- miniam eorū quæ bene ex Deo creata sunt. Imò neq; aliàs usurpat uitam societatis nu- ptiarum ex Deo ordinatā. Virginitas enim est uerè, uelut illa à sancto Apostolo lau- data, nempe, Virgo & innupta curat quæ sunt Dñi, quomodo Dño placeat, ut san- cta sit corpore et anima: ut ostendat impossibile esse, ut ullius peccati culpā uita solita admittat. Sed & Abraā nouimus liberos genuisse, & Dñi amicū fuisse. Isaac itē, & Iacob, & cōsequentes. Et neq; seiplos inquinauerunt nefarijs operationibus detestanda attingentes, neq; se opposuerunt aduersus liberorū procreationē probe ex Deo per nuptias ordinatā. Sed neq; qui inter ipsos castitatē ac uirginitatē exercuerūt, certamē hoc corruperunt, neq; per nequitia uirtuosum certaminis modū aliter tractarunt. Et Helissus quidē ferè penitus in urbes nō ingrediebāt, neq; cū mulieribus cōuersabat. ue- rum in solitudinibus degebat. Et Helissus & Ioannes, & omnes qui per magnā hanc formā imitationis angelorū, recte secundū Euangelicā Domini ordinationē, seiplos propter regnū Dei calstrarunt. Quum igitur multa habeamus quæ dicere possimus, & ex multis diuinæ scripturæ argumentis, quæ ipsorū mentem redarguunt à diabo- lo illusatam, his paucis cōtenti sumus, quoniā omnino manifestū est quod nō prudentia est

Virginitatis
uirtutis.

tia est hoc ipsum illorū opus. neq; ex Deo hæc scientia, sed ludibrium actionis dæmo- num, qui hoc in ipsis operantur. Quando uerò & hanc uelut horrendā uiperam Scy- talam appellatā, corpore quidem breuem, uerū ueneni eiaculatione graue uirus inspi- rantem, & perniciem in accedentes efflantē repulimus, ac cōtriuimus, ad sequentes ea- mus, Deo auxiliario inuocato, ad totius operis nostri promissionem absoluendam.

Contra Origenem Adamantium, hæresim LXIII.

Origenes, qui & Adamantius appellat, deinceps post hos sequitur. Hic filius fuit Leonidis, beati ac sancti martyris. Sed ut ipse in iuuenili sua ætate plurimas per- sequutiones sustinuit, quū uir esset in Græcorū doctrina eruditus, & in Ecclesia edu- catus: in temporibus uerò Decij regis notus fiebat in Alexandria. Erat enim genere Ægyptius, et in Alexandria domiciliū & educationē habuit. Verum Athenis ad tem- pus aliqd philosophorū scholas frequentauit. Multa porrò passus esse dicit pro san- cta fidei doctrina, & Christi nomine: in ciuitate sæpe tractus, conuicijs impetitus, tor- mentis ingentibus subiectus. Etenim tempore quodā deraserunt ipsum Græci, & ad ascensum simulachri Serapij appellati locatū, iusserūt frondes palmarū porrigere his qui ad nefariū opus & adorationē simulachri ascendebāt. Talē enim habitū serunt sa- cerdotes eius simulachri. Ipse uerò acceptis frondibus, magna uoce ac cōfidenti men- te, nihil timens neq; hæsitās, clamabat dicens: Venite accipite nō frondes simulachri, sed frondes Christi. Et multa sunt fortia facta, quæ per traditionē referunt ueteres de hoc uiro. sed nō permanferūt ipsi quæ ad premium cōsequendum pertinent, in finē. propter eminentissimā enim sanctitatē eius ac doctrinā, ad multā inuidiam deuenit, et per hæc magis irritabat eos qui illo tempore principalem potestatem administrabant. Per diabolicā uerò malignitatē excogitauerunt maliciei operatores, quomodo turpi tudinem uiro excogitarent, & plagā talem decernerent, ita ut in abusum corporis ip- sius Æthiopem ipsi subornarent, aut sacrificare iuberent. Ipse uerò nō ferens diaboli- cæ operationis uersutiam, proclamauit utrisq; rebus ipsi propositis, sacrificare se po- tius uelle. nō tamen spontanea mente hoc potius perfecit, uelut magna de hoc fama re- fert. Sed quandoquidē omnino cōfessus est se facturum hoc esse, iniecto in manū eius thure ipsum ad aræ rogum adduxerūt. Atq; sic à cōfessoribus ac martyribus tunc re- cogita reiectus est, & ab Ecclesia expulsus. Verum in Alexandria hoc passus, & non potens ferre exprobrantium sannas, discessit: & Palæstinā, hoc est Iudææ terrā in ha- bitare elegit. Quum itaq; peruenisset ad Hierosolyma, uelut talis enarrator et eruditus uir, cōpellebatur à sacerdotibus, (aiunt enim & presbyterio ipsum dignum factū su- isse priusquā sacrificaret) cōpellebatur inquam, in Ecclesia docere. Et quum multum cogissent ipsum hi qui tunc in Hierosolymis sacerdotiū sanctæ Ecclesiæ administra- bant, surrexit, & dictū hoc solum Psalmi quadagesimoni proloquutus, totam di- stinctionem præterijt. Sic autē dicit Psalmus: Peccatori dixit Deus, Cur tu exponis iu- stificationes meas, & assumis testamentū meum per os tuum: & cōplicatum librū de- posuisti, & cum fletu ac lachrymis cōsedit, omnibus simul cū ipso plorantibus. Et post tempus quum multa ipsum hinc pellicerent & cogere, in Ambrosium quendam in- cidit, illustrem illū in aula regia. Quidā uerò hunc Ambrosium dixerūt, partim Mar- cionistam, partim Sabellianū. Instruxit itaq; ipsum, ut ab hæresi declinaret, eamq; de- testaretur, ac fidem deligeret sanctæ Dei Ecclesiæ. Cæterum prædictus Ambrosius, quandoquidem multas hæreses nosset, & uir doctus atque eruditus circa diuinarum scripturarum lectionem esset, propter sententiarum in sacris libris profunditatem, pe- rtiuit ab Origene ut ipsos ei declararet ac interpretaretur. Hic uerò quo officium suum erga illum, pro ipsius exhortatione declararet, operam dabat ut totius scripturæ in- terpres fieret, eamq; exponeret. & in Tyro Phœnicis, uelut fama refert, ea gratia an- nis uigintiocto uixit, uitam & meditationis otio ac labore excellentem: ita ut Ambro- sius

Scydale
serpens.

Origenes
Adamantius.

Decius rex
Romanus.

Serapij simula-
chri Athenis

Origenes disci-
pulum
sacrificat.

Origenis la-
bores in scri-
pturis sacris.

sus quidem ipsi, & ipsi qui uelociter scribendi munere fungebant, itemque ministranti-
bus ipsi, charta ac reliquos sumptus suppeditaret. Origenes uero in uigilijs ac maxi-
mo ocio meditationis, labore interpretandi scripturam perficeret. Vnde primū ipse di-
ligenter conatus est colligere sex interpretationes, Aquilæ, Symmachi, Septuaginta-
duorū, & Theodotionis, quintæque ac sextæ editionis, cum additione uniuscuiusque di-
ctionis Hebraicæ, & simul ipsorum elementorū. Similiter uero euestigiō secundo inter-
stitio usus iuxta columnarem cōpositionem, Hebraicā quidem dictione, Græcā uero
Hexapla. scriptura, aliā rursus cōpositionem fecit, ut sint quidem hæc, ac uocentur Hexapla, ad
Octapla. Græcas interpretationes, duæ simul additiones Hebraicæ uocis, per Hebraica ac Græ-
ca elementa, ut sit uniuersum uetus Testamentum per Hexapla appellata, & per duas
Hebraicarū uerborū columnas. Hoc simul uniuersum opus uir ille cū labore tracta-
uit, sed gloriā suam nō in finem extinctā perfecit. Contigit enim ipsi magna illa expe-
rientia in magnā ruinam. Ex ipso enim scopo, quum nihil diuinarum scripturarum
absque interpretatione sinere uellet, in peccatum seipsum cōiecit, & lethalia uerba expo-
suit. Ex quo sunt qui Origenianistæ appellantur, non primi illi qui turpem actionem
faciunt. Non enim habeo quod de illis dicam, uelut etiam iam antea dixi, an ex Ori-
gene qui & Adamantius dicitur, nomen & initium habuerunt, aut alium quendam du-
cem habuerint Origenem, appellatum. Tradunt autem & hunc Origenem excogi-
tasse, ut sibi ipsi in corpore neruum, uelut quidā dicunt, excinderet, ut ne à uoluptate
uexaretur, neque in motibus corporeis combureretur ac inflammaretur. Alij uero hoc
negant factum, sed excogitasse ipsum pharmacum quoddā, quod partibus illis impo-
neret, ut eas resiccaret. Alij autem etiā alia in ipsum referre audent, quod uidelicet her-
bam quandam inuenerit medicam memoriæ gratia. Et immensa quidem illa de ipso
relata, non ualde credimus, attamen quæ dicuntur, referre non pigebit. At uero hæ-
reses ex ipso exorta, primum quidem in Ægyptiorum regione fuit, nunc uero apud
eminentissimos, & qui sibi solitariam uitam susceperunt uidentur, & apud eos qui in
solitudines secedunt, & paupertatem delegerunt, existit, horrenda etiam ipsa & om-
nibus ueteribus flagitiosior, quæ etiam similia cum illis sentit. Etsi enim turpitudine
pericere discipulos suos nō docet, tamen per turpitudinem, horrendam opinionem
in ipsam deitatem impingit. Ex hoc enim & Arius occasiones accepit, & inæqualita-
tem docentes, deinceps sequuti Anomoëi que appellati, & alij quidā. Afferit enim hic,
ausus nimirum in principio dicere, primum quidem quod Filius unigenitus Patrem
uidere non potest, imò quod neque spiritus filium uidere potest, neque angeli spiritum,
neque homines angelos. Et hic primus error ipse est. Ex essentia enim patris hunc in-
ducit, simul uero creatum. Vult autem dicere uelut per gratiā filium ipsum appellari.
Sunt & alij ipsius errores maiores. Animā enim humanā preexistere dicit, esse autem
has angelos & uirtutes supernas in peccatis constitutas, & ea gratia in supplicium, in
hoc corpus cōclusas. Missas autē esse à Deo in supplicium, quo hic primum iudicium
sustineant. Quapropter inquit, etiam uinculū uocatum est corpus, eo quod anima in
corpore ligata est, ueterem Græcorū fabulosam opinionē imaginans. In hæc autē & fa-
bulas proponit. Animā enim dicit ob hoc psychen Græcæ appellamus, eo quod ex su-
pernis uiuificata est. Testimonia uero cōtra propriam sententiam cōstringit ex diuinis
Anima quæ
psychē di-
catur. scripturis, quæ nō sic se habent, neque ita edita sunt. Nam quod dicit Propheta, Prius-
quā humiliatus sum ego deliqui, de ipsa inquit, anima sermo est quod supernē in cœ-
lo deliquit, priusquā in corpore humiliaret. Et quod dicit inquit, Conuertere anima
mea in requiem tuam: uelut eius qui se uiriliter hic gessit in bonis operationibus, con-
uertere in supernā requiem, propter operationis ipsius iustam actionem. Et multa ta-
lia dicere licet. At uero quod secundum imaginem est Adam perdidisse dicit. Et hinc
inquit, scripturam etiam pelliceas tunicas indicasse, quia fecit ipsis inquit, tunicas pelli-
ceas,

ceas, & induit ipsos, hoc corpus est ait. Et multa est apud ipsum decantata nugacitas:
Et mortuorum resurrectionē defectuosam facit, & alicubi uerbis affirmans hæc, alicubi
perfectissimē negans, aliquando & partem ex ipsa resurgere asserens. De cetero uero
quecumque potest allegoricē interpretat, & paradysum, & huius aquas, et quæ sunt supra
caelos, & eā quæ est subter terrā. Atque hæc & his similia nugari nō cessat. Sed & iam
in alijs quibusdā locis talia de ipso mentione facta recensuimus. Nihil autē molesti fue-
rit etiā nunc in hæresi ipsius, de eius effrenitate studioque ac proposito narrare: & ex ip-
so eorum quos sententiæ sue subiecit, subuersionē facere. Multa est enim huius in po-
sterum facta absurditas, & adulteratæ intelligentiæ studiū extra ueritatē progressum.
Visus enim est cōtra omnes priores hæreses dicere, easque subuerrere. Verū postea etiā
ipse heresim nō uulgarem hanc in mundū euomuit. Et primum quidē quæ ab ipso di-
cta sunt, ad adulteratæ ac cōfictæ ipsius intelligentiæ confutationem apponā. Deinde
etiam cōtra ipsum dicenda, ex nostra mediocritate ostendā. Et sunt hæc quæ in primo
Psalmo introduxit. Nā quum in tota scriptura semper labat, in necessarijs ad uerbū
excidit. Quando quidē uero moles ingens est, dicit enim magnū opus fecisse. In singu-
las enim scripturas, uelut dixi, nō recusauit dicere quæ ipsi uisa sunt: Et quæ quidē in
colloquijs & præfationibus, in mores & in naturas animalium & aliarum rerū dicta
sunt, per mediū ductus sæpe gratiose narrauit. Quæ uero in dogmata decreuit, & de
fide ac maiori speculatione: ea omnium absurdissima cōperiuntur, præ omnibus &
quæ ante & post ipsum edita sunt, exceptis turpibus operationib. à nobis in singulis
lectis relatis. uisum est enim ipsi ut etiā exercitatoriā pietatis uitā delegerit, uelut etiā
suprà à me ostensum est. Quapropter etiā thoracem ipsius quidā concidisse tradunt,
propter insignem uitā, inediāque, ac abstinentiā ab animatis. Age sanē ipsas ipsius di-
ctiones apponemus ex primo Psalmo, & speculationibus in ipso, & his quæ expres-
sis uerbis decreuit ac docuit: ut ne aliqui dicant ea quæ cōtra ipsum à nobis dicuntur,
per calumniam excogitata esse. Nec est quod quis putet ipsum in primo solū Psalmo
excidisse à ueritate, uelut sæpe dixi, sed etiam in singulis expositionibus. Verum ob in-
gentem operis ipsius molem, ex prædicto Psalmo collectione facta, hic ex una aut dua-
bus aut tribus dictionibus, totā ipsius circa fidem improbitatem reuelabimus, & ut
idem uelut ipse retulit dicamus, curabimus. Et est statim uniuscuiusque dictionis pau-
mentū tale, ut cognoscas o studiole auditor, quod apertissimē filiū Dei creaturā docuit:
et ab audacia de filio cognoscas, quod etiā spiritum sanctum creatum introduxit. Ab
initio igitur recenseamus Psalmum usque ad ipsam dictionē, uelut ipse Origenes dixit.

Origenis uerba in primum Psalmum.

Conclusas et obsignatas esse diuinas scripturas, ait diuina doctrina, clauē Dauid, Clauis
Dauid.
Cac forē etiā sigillo, de quo dictū est: Effigies sigilli sanctificatio Dño. hoc est, per
uirtutē Dei qui ipsas dedit, quæ uirtus per sigillum indicat. Itaque de eo quod cōclusas
sunt & obsignatæ, Ioānes docet in Apocalypsi dicens, & angelo Ecclesiæ in Philadel-
phia, scribens: Hæc dicit sanctus uerus ille qui habet clauē Dauid, qui aperit & nemo
claudit, & claudit & nemo aperiet. Noui opera tua. Ecce dedi ostiū corā te apertū, &
nemo potest claudere ipsum. Et paulo post: Et uidi in dextra sedentis super thronū, li-
brum scriptū intus & à tergo, obsignatū sigillis septē. Et uidi angelū fortē prædican-
tem uoce magna, Quis dignus ut aperiat librū, & soluat sigilla ipsius: et nemo potuit
neque in cœlo, neque in terra, neque sub terra aperire librū, neque uidere ipsum. Et flebā quod
nullus dignus inuentus esset aperire librū, aut uidere ipsum. Et unus de senioribus di-
cit mihi, Ne piores. Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, ut aperiat librū, & se-
ptem sigilla ipsius. De eo uero quod obsignatæ sunt, solum Esaias dicit sic: Et erunt
uobis uerba hæc omnia, uelut sermones libri huius obsignati, quem ubi dederunt
homini noscenti literas, dicentes, Lege hæc, & dicet, Non possum legere, obsignatus enim

enim est. Et dabit liber hic in manus hominis nō noscentis literas, et dicet, Non noui literas. Hęc enim nō solum de Apocalypsi Iōānis & Esaia dici putandū est, sed etiā de omni diuina scriptura: id quod in cōfesso est, & apud eos qui mediocriter diuinos sermones intelligere possūt, ut qui referri sint ænigmatis & parabolis, obscurisq; sermonibus, et alijs uarijs speciebus obscuritatis, quas humana mens ægrē capere potest. Id quod docere uolens etiā Saluator dicit, uelut clauē apud scribas & pharisæos existente, qui nō conantur uiam inuenire ut aperiant: nempe, Væ uobis legisperitis, quia tulistis clauem cognitionis, ipsi nō ingredimini, & ingredientēs nō permittitis intrare. Hęc uerō à nobis in præfatione dicta sunt, qui cogimur per magnum tuum discendi studium, et per bonitatē ac modestiam tuā, o sacer Ambrosi, incitatur, ut huc descendamus ad maximū certamen, & quod palām super nos & super uires nostras est. Et quod quidē diu recusantē me, eo quod nossem periculum, non solum dicendi de sanctis, sed multo magis scribendi, & posteris relinquendi: ad hoc me perduxeris, omnifariam amicē & iuxta deitatis promotionem occinens, testis eris mihi apud Deum cū tota uita, & de imperatis, pronuntiatisq; à me, & examinatis, quali proposito hoc factum est. Et alicubi quidē assequimur, alicubi uerō aut enitimus uiolentius, aut uidemur aliquid dicere. Inuestigauimus autem quod scriptum est, non contemnentes id quod bene à Deo dictum est: Quādo dicis, de Deo iudica. quāq; etiā uera de Deo dicere, periculum non modicum est. Rogamus itaq; quandoquidem nihil sine Deo bonum esse potest, & maximē intelligentia diuinitus inspiratarum scripturarū, ut patrem uniuersorum Deum per Saluatorem nostrum ac pontificem genitum Deum adeas, ac petas dari nobis primum ut recte quæramus. Extat enim quærentibus promissio, quod inuenire debent, fortassis neque omnino quærentes, quum Deus consideret etiam eos qui non uia ad hoc procedunt.

Hactenus Origenes.

γεννητός & γεννητός dif. ferunt.

Principiū est mihi ut dicā cōtra fastuosum, & in apparentia sapientē, & imperferu tabilium perscrutatorē, & cœlestium examinatore, hunc qui nugis mundū impleuit, quemadmodū etiam præstantior me cōtra ipsum dixit: primū quidē de genito Deo. Et quod quidem æquales dictiones & æqui uoca multa in uita sunt, penitus id manifestum est. Et si quidē ab alio hæc dictio usurpata esset, poterat dici quod iuxta rectā intelligentiā & hoc dictū esset. Quādo uerō in multis locis inuenimus ipsum ab alienan tem unigenitū Deum à deitate & essentia patris, simulq; etiā spiritum sanctū, ea gratia genitū Deum hic dixisse, manifestū est qd creatum decernit. Nā quod quidā nos decipere uolunt, ac dicere, æquale esse γεννητός ac γεννητός, nō admittendum est, ut de Deo dicatur, sed de creaturis solum. Aliud enim est γεννητός, & aliud γεννητός. Quando igitur primum interrogamus, Quibus modis creatus est Deus, qui per hanc uocē apud te honoratur Deus: Quomodo uerō adhuc adorandus erit, si factitius est: Aufer enim indignationem quæ est apud sanctū Apostolum, propter eos qui creaturā uelut Deum tractant, & tribue mihi Deum qui adorat, creatum secundū piām fidem, quæ nō amplius creaturā adorat, sed creatorem, & erit apud te rationi cōsentanea consequentia erronei tui sermonis à patrum pietate. At nō poteris hoc præstare. Si uerō etiam ausus fuisti deprædari aliquando ac uiolare, neq; in hoc consentaneam ratiocinationem priorum ad tantam improbitatem euertere, o phanatrice, potuisti. Repugnat enim & intellectus & ratio. Omne enim quod creatum est, non est adorandum, uelut dixi. Si uerō omnino adorandum est, quum multa alia sint creata, nihil utique retulerit etiam nos cum uno creato uniuersa adorare quæ conserua sunt, & eidem instituto appellationis subiecta. Videamus autē per quatuor Euangelia, per quæ omnem nostram uitam gubernauit Deus, Verbum in mundum allatus, an alicubi dixerit CHRIS T V S, Deus me creauit, aut pater meus creauit me. Videamus autem an & pater pronun-

ciarit

ciarit in uno Euangelio, Creauit filiū, & demisi uobis. Verūm de hoc haec tenus. Ceterū de testimonijs sæpe multa exposuimus, de his qui creaturā introducunt. Nihil aut molesti erit etiā in præsens ostendere, quomodo sermo facile intelligat, & dicere ad huc ultro sibi sapientiam arrogante: Quomodo poterit, o bone, creatus esse qui dicit, Ego in patre, & pater in me: et, Duo unū sumus: Quomodo uerō potest alius esse qui æquale honorē à patre habet? Nemo enim nouit filiū nisi pater, neq; patrē nisi filius. & Qui uidit me, uidit patrē. Rursus porrō similiter quæ ambigua sunt apud ipsum de resurrectione, ordinē sequentes dicemus ex ipsius uerbis. Ab una autem dictione omnē sententiā ipsius ostendemus, & incredulitatē opinionis dogmatis ipsius reuelabimus. Etsi enim per longū ab ipso sepe de hoc dictū est, & in multis libris has nugas inculcauit, tamen cōsutationem apponā ex his quæ in primo Psalmo exposuit cōtra credentes firmæ spei nostræ resurrectionē. Et est uelut dicit: Ob id nō resurgent impij in iudicio. Deinde prout cōsuetudo eius est, ab editionib; persuadere, similiter inquit Theodotiō, Aquila, Symmachus. Postea infert cōtra filios ueritatis cauillando: Hinc, inquit, simpliciores ex credentibus occasione accepta, putant impios resurrectionē non assequuturos esse, & diuino iudicio nō dignos fore: qualem intelligant resurrectionē, & quale imaginent iudiciū, nō ualde declarantes. Etiam si enim uideantur de his pronunciare, approbatio ipsos redarguit, quum conscientiam ex ordine cōseruare nō possint, quando modum de resurrectione ac iudicio nō obtinuerunt. Si igit in interrogauerimus, cuius resurrectio sit: respondent, inquit, Corporum, quibus nunc circumdati sumus. Deinde ubi amplius interrogauimus nos, Vtrū totius essentia ipsorū, aut nō: priusquā examinent, dicunt Totius. Si uerō amplius dubitauerimus cum simplicitate ipsorū circumlati, & nihil de eo qd fluxa sit essentia expendentes: An simul resurget sanguis qui in uenarū sectionibus effluxit, & carnes in morbis cōsumptæ, & pili omnes qui unq; nostri fuerunt, aut soli hi qui ad exitū manserunt: Aliquando quidē offendunt hac examinatione, putantes oportere permittere Deo, ut qd uult de his faciat. aliquando uerō cōdescendere uident, et pilos quos in sine uitæ huius habemus, nobiscū resurrecturos esse dicunt. Qui uerō ex ipsis sunt generosiores, ut ne cogant sanguinē sermone colligere, multoties ex corporibus nostris secretum, & mutatas in morbis carnes, & sudores, aut qualemcūq; tandem materiā: dicunt, Corpora nostra qualia in sine sunt resurgere. Hęc sunt prædicti illius sapientiā sibi arrogantis ambigua circa ueritatē uerba, quæ necessariō apposui declarationis gratia, his qui omnē sententiā ipsorū scire uolunt incredulitatis de resurrectione. Nam & alia post alia multa habet, in hac Psalmi consequentia. Dicit enim, Ob hoc nō resurgent impij in iudicio. Hinc autē & ulterius reprehendit eos qui certam resurrectionē decernunt, & firmam spem resurrectionis mortuorum credunt, uelut qui simplices sunt, multa improba addens, & sophisticam quandā opinionem exponens, non fidele quid, sed syllogisticū quicquid tandem illud est, in subuersionem eorum qui ipsi credunt, ex his quæ secundū naturā nobis accidunt, euertere conatus est eiusdē resurrectionis nostræ ueræ spei cōfessionem. Ego uerō his qui iam se probē fatigarunt, & omnem ipsius excogitatam rhetoricam improbitatem subuerterunt, nō in audacia præstantior esse uolens, ut qui tenuitatem meam nō ignorem: contentus esse duxi his quæ recte à beato Methodio in sermone de Resurrectione contra ipsum Origenē dicta sunt, quæ sanē hic ad uerbum apponam. Et habent Methodij uerba sic, uelut ipse hic expressi, ac locaui.

Ex Methodio Epitome Origenis uerborum de resurrectione.

Hinc simpliciores ex credentibus occasione accepta, putant impios resurrectionem nō assequuturos esse, & diuino iudicio nō dignos fore: qualem intelligant resurrectionē, & quale imaginentur iudiciū, nō ualde declarantes. Etiam si enim uideantur

Resurrectio quomodo ab Origene tractetur.

deantur de his pronuciare, experientia ipsos redarguit, quum cōsequentiam ex ordine seruare nō possint, quando modū de resurrectione & iudicio nō obtinuerunt. Si igit̄ interrogauerimus, cuius resurrectio sit: respōdent, Corporum quibus nunc circumdati sumus. Deinde ubi amplius interrogauerimus nos, Vtrū totius essentiae ipsorū, aut nō: priusquam examinent, dicunt, Totius. Si uerō amplius dubitauerimus, cum simplicitate ipsorū circumlati, & nihil de eo quod fluxa sit essentia expēdentes: An resurget simul sanguis qui in uenarum sectionibus effluxit, & carnes in morbis cōsumptae, & pili omnes qui unquā nobis fuerunt, aut soli hi qui ad exitum manserunt: decurrunt ad hoc, ut permittamus Deo facere quod uult. Qui uerō generosiores sunt ex ipsis, ut ne sanguinē sermone colligere cogant, quem saepe ex corporibus nostris secerni cōrigit: dicunt, corpus nostrū quale in fine est, resurrecturū esse. Amplius uerō & ob id quod mutabilis est corporis natura, dubitauimus & de huiusmodi, Nunquid uelut alimenta in nostrum corpus digerunt, & similitudines transmutant: sic etiā nostra corpora transmutant, & in carniuoris uolucris ac feris fiunt partes illorū corporum: Et rursus illa ab hominibus aut alijs animalibus comesta transmutant, & fiunt hominū aut aliorum animalium corpora: & hoc diu fiēte, necesse est idem corpus plurium hominū saepe partē fieri. Cuius igit̄ erit corpus in resurrectione: Atq; sic in profundū nugacitatis nos imprudentes illabi cōtinget. Et post has dubitationes, ad hoc quod omnia Deo possibilis sunt, cōfugiunt: et sententias scripturarū quae id quod ipsi uolunt iuxta promptam expositionē subijcere possunt, proferunt. Velut in Ezechiele, Et facta est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu, & posuit me in medio campi. Et hic erat plenus ossibus humanis, & circumduxit me ob ipsa circumcirca, & ecce multa ualde in cōspectu campi, & ecce ipsa sicca ualde: & dixit ad me, Fili hominis, num uiuent ossa haec: Et dixi, Domine Deus, tu nosti haec. Et dixit ad me, Fili hominis, uaticinare. Et dixi ad ipsa, Vrs ossa sicca haec, audite sermonē Domini. Haec dicit Dominus ossibus istis, Ecce ego induco in uos spiritū uitae, & dabo super uos neruus, & inducā super uos carnes, & extendā super uos pellem, & dabo spiritū meum super uos, & uiuetis, et ponam uos in terram uestram, & cognoscetis quod ego sum Dominus. Hoc quidem igit̄ probabiliore dicto utuntur. Sed & alia Euangelica dicunt, uelut hoc, Illic erit fletus & stridor dentium. Et hoc, Time te eum, qui potest animam & corpus perdere in geenna. Et hoc in Paulo, Viuificabit mortalia corpora nostra, eo quod inhabitat spiritus eius in nobis. Oportet autem omnem ueritatis studiosum, horum sententiam nosse, & de resurrectione contendere, ut seruet ueterum traditionem, uitetq; ne cadat in nugas pauperis intellectus, simulq; impossibilis ac Deo indigni. Sic igitur de hoc loco distinguendum est. Omne corpus quod à natura continetur, quā iorinfecus aliqua disponit ac succenturiat instar alimenti in ipsum, & pro ingestis alia fecernit (uelut sunt plantarū & animalium corpora) nunquā idem habet materiale subiectū. Quapropter nō male fluuius appellatū est corpus, eo quod iuxta exactam considerationem, neq; per bīduū primum subiectū idem est in corpore nostro: quamquam Paulus aut Petrus semper idem sit, nō solum secundum animam, cuius essentia neq; defluit in nobis, neq; superinductitium quid unquam habet, etiā si fluxa sit corporis natura, eo quod species quae effigiat corpus, eadem sit: ita ut etiā formae eadem maneat, qualitatem Petri & Pauli exhibentes. Iuxta quam qualitatem etiā cicatrices ex pueris in corporibus manent, & aliae quaedam proprietates, uelut lentiginēs, & si quid his simile est in speciem, secundum quam specificat̄ Petrus & Paulus secundum corpus, quod in resurrectione circumdatur rursus animae in melius transmutatum, non omnino aut̄ adhuc instum est ipsi primum subiectum. Quemadmodum autem species est à puero usque ad finem, etiā si characteres ac formae multam

Corpus est fluuius.

multam uideantur habere euariationem: Sic intelligendū est etiam in praesenti eandē speciem quam in futuro, quātumuis plurima futura in melius mutatione. Necessariū est enim animam, dum in locis corporalibus est, uti corporibus locis cōuenientibus. Et quemadmodū si aquatici facti fuisset, & si in mari uiuere nos oportuisset, omnino sanē oportuisset nos etiā aliam corporis cōstitutionem cōsimilem piscibus habere: Sic quum hēredes futuri simus regni caelorum, & in locis excellentibus futuri, necessarium fuerit uti corporibus spiritualibus, nō priore specie dissipata, etiam si ad maiorem gloriā eius mutatio fiat: quemadmodū erat IESVS species, & Moyses, ac Heliae, nō alia in transformatione ab ea quae erat. Ne offendaris itaq; si primum subiectum quis dixerit nō fore idem tunc, quando ratio ipsa instare potentibus ostendit, qd neq; nunc per bīduum potest esse primum subiectū. Opere precium porro est nosse, etiam aliud seminari, aliud resurgere. Seminatur enim corpus animale, resurgit corpus spirituale. Et ad omnia insert Apostolus, fermē terrenam qualitatem nos deposituros esse docens, ita ut species seruetur in resurrectione. Hoc autem dico fratres, quod caro & sanguis regnum Dei possidere nō possunt, neq; corruptio incorruptibilitatem. Fortassis equidem conseruabitur ab eo qui aliquando propriam carnem fecit, caro uerō nō amplius erit. Sed quod aliquando imprimebatur in carne, hoc imprimetur in spirituali corpore. Caeterum ad uerba scripturarum quae proponunt fratres nostri, haec dicere licet. Et primum in Ezechiele, in quantum ex his uolunt simplices, iuxta ipsa uerba, Neq; carniū resurrectio erit, sed ossium solum & pellium ac neruorum. Simul autem ostendendum est ipsis, quod abripiuntur uelut nō intelligentes quod scriptum est. Non enim si ossa nominant, omnia ossa haec intelligenda sunt: quemadmodū neq; in hoc, Dissipata sunt omnia ossa mea: &, Sana me, quoniam cōturbata sunt omnia ossa mea. quum manifestū sit, non dici ossa secundum cōmunem significationem. Sequitur itaq; ad sermonem sicut ipsi dicunt, Sicca facta sunt ossa nostra. Ergo dicunt, Sicca facta sunt ossa nostra, uolentes resurgere cōgregata. sed hoc impossibile est. Dixerint autem utiq; sicca facta sunt ossa nostra, qui in captiuitatibus cōstituti sumus, et omnē uitalem humiditatem amisimus. Inferunt itaq; hoc, Perijt spes nostra, dissensimus. Igit̄ promissio resurrectionis populi est, à ruina & uelut mortificatione qua mortificati sunt, propter peccata inimicis traditi. Sed & peccatores à Salvatore dicuntur esse sepulchra plena ossibus, & omni immundicia. Decet autē Deum aperire monumenta uniuscuiusq; & educere nos ex monumentis uiuificatos, uelut Saluator Lazarum foras traxit. At uerō illud, Illic erit fletus & stridor dentium: sic apud ipsos ostendendū est, quod uelut in hac uita omne membrū ad usum quendam opifex confluxit, sic etiā dentes ad findendum solidum alimentū. Quis igitur ulus dentium his qui puniuntur: Non enim in geenna existentes, per ipsos comedunt. Et ostendendū est, quod nō omnia accipere oportet uelut iacent. Dentes igit̄, inquit, peccatorū contriuit, & molares dentes leonum cōfregit Dominus. Quis autem adeo stolidus sit, ut putet, quod Deus peccatorum corpora conseruans, dentes ipsorum solum conterit. Quemadmodū igitur si quis talia uolens sic habere, in angustiam redactus trahetur ad allegoriam: sic inquirendū est de stridore dentium in his qui puniuntur, anima facultatem manducandi habente, quae in tempore redargutionis de peccatis, iuxta collisionem dentium, prout sensit dentibus fremet. At hoc, Time te eum qui potest animam & corpus perdere in geenna: fortassis docet, quod incorporea est anima: fortassis itē declarat, quod absq; corpore non punietur. De quo naturae rationem scrutantes, de specie ac primo subiecto diximus. Sed & hoc apud Apostolū, Viuificabit mortalia corpora nostra: quum mortale sit corpus, & ueræ uitae nō particeps, potest significari ubi corporea est species, de qua diximus, natura mortalis existens. Quum CHRISTVS manifestatus fuerit uita nostra, & ipsam transmutat, ab hoc ut sit corpus mortale,

Ossium sicca ratio apud Ezechielem.

Dentium stridor, quomodo accipiendus.

Resurrectio. nis imago.
 tale, uiuificatum per spiritum uiuificantem ex hoc quod spirituale factum est. Quin & hoc ipsum interrogare, quomodo resurgunt mortui, quali uero corpore uenientem de declarat, quod primum subiectum non resurget. Si enim bene accepimus exemplum, proferendum est: Seminaria ratio in grano frumenti, decerpens adiacentem materiam, & per totam ipsam procedens, eandemque ipsius speciem abripiens, facultates quas habet aliquando terrae, & aquae, & aeri, & igni addit, & deuictis illorum qualitatibus, ad hanc transmutat, cuius ipsa opifex existit. Et sic completur spica, excellenter differens a grano quod est ab initio, & magnitudine, & figura, & uarietate.

Haecenus Methodius Origenis uerba retulit. sequuntur nunc Procli uerba, quae item Methodius recenset.

Quæ quidem igitur Origenes tractans negotium de resurrectione explicauit, maxime uariam ostendens speculationem, tot sunt uelut in compendio dici potuerunt. Memor autem sis, ut etiam ea quae ad illa consequuntur consideres. Consequens est enim assumere adhuc ad praedicta, ex scripturis testimonia, quo uelut statua omnes partes suas moderata oratio capiat, & in totum plena sit constructa, & nihil habeat defectuosum ex his quae ad figuram ac pulchritudinem conducentia colligunt. Quid igitur concinant scripturae ad haec, ad uitam melioris complementum hominem corroborantes, dicendum est. Has enim si quis potens fuerit exacte intelligere, ita ut nihil a decoro rescindat, cognoscat resurrectionem de hoc corpore non oportere accipi, ut quod non possit in aeternum immutabile permanere: sed de spiritali, in quo idem ipse character qui nunc in hoc habetur, conseruabitur, quo unusquisque nostrum etiam secundum formam idem sit, quemadmodum & ab Origene dictum est. Sic enim ille resurrectionem futuram esse sentit. Quum enim fluxile sit corpus materiale, & nunquam maneat in seipso, ne minimo quidem tempore, sed accedat & discedat circa speciem, quae hominem delineat, a qua etiam figura ipsa continetur: necessario efficacius quiddam relatis tolerabunt. Verum hanc ipsorum contentionem, & ex his & ex alijs pluribus quis redarguere poterit. Demonstrabimus enim in sequentibus ac sermonis progressu, per naturam ueritatem, & non per coniecturas, neque Hieremiam uinctos terrae nos dixisse, propter societatem ad corpus, neque Dauidem hac de causa ligatos. Operis precium enim est haec proferre, in quibus maxime labi uidentur. Proinde quum de pelliceis tunicis, & quod ante structuram ipsarum primi parentes uixerunt cum corpore immortalitate fruente, insuperque quod non potest corpus uinculum & carcer putari, ea quae conueniunt dixerimus, o uiri iudices: iudices enim uos dictorum o optime Theophile uoco: deinceps ad consequentia me conuertam, uelut promisi, ut dilucidius uideamus quid uolumus. Vniuersorum opifex Deus quum uniuersa bono ordine composuisset, uelut magnam ciuitatem, & uerbi precepto exornasset, & singula elementa consonè adaptasset, & animantium differentijs omnia expleuisset, ut mundus perfecte ad pulchritudinem aufereret, ubi omnigenas naturae formas produxisset, sidera in caelo, uolatilia in aere, quadrupeda in terra, natatilia in aqua, postremum hominem, praeparata ipsi uelut domo pulcherrima, in mundum induxit, totum imitamentum propriae imaginis simile, & uelut statuam in illustri templo bonam suis manibus constructam. Nouerat enim omnino quod quicquid sua manu fabricaturus esset, id necessario immortale futurum esset, utpote immortalitatis opus. Immortalitatis enim immortalia sunt opera, uelut malicie mala, & iniustitiae iniusta. Non enim iustitiae opus est iniusta facere, sed iniustitiae. Neque uicissim iusta facere opus est iniustitiae, sed iustitiae. Quemadmodum neque incorruptibilitatis corrumpi facere, sed corruptionis. Immortalem facere non corruptionis est, sed incorruptibilitatis. Et in summa, quale fuerit id quod facit, iuxta eandem rationem id quod sit efficere solet. Deus autem & immortalitas est, & uita, & incorruptibilitas. Opus autem Dei, homo. Quicquid

uero ab immortalitate factum est, immortale est. Immortalis igitur homo est. Quapropter sane hominem quidem ipse Deus fecit, reliqua uero animantium genera aeri et terrae ac aquae producere praecipit. Homo autem uerisimile dicitur secundum naturam, neque anima sine corpore, neque corpus sine anima, sed quod ex compage animae & corporis in unam boni formam compositum est. Unde hinc immortalē hominem factum esse apparet, extra omnem corruptionem & morbos constitutum. Didicerit autem hoc quis etiam abunde ex scriptura. De alijs enim omnibus quae temporum spacijs pubescencia ac fenescencia transmutant, educant, dicitur, aquae reptilia animarum uiuentium, & uolatilia uolantia in terra iuxta firmamentum caeli. Et producat terra animam uiuentem secundum genus, quadrupeda & reptilia, & bestias terrae secundum genus. De homine uero non amplius similiter ut de illis dicit, Producat terra, aut educant aquae, aut fiant luminaria: sed, Faciamus hominem secundum imaginem & secundum similitudinem nostram, & imperent piscibus & uolatilibus caeli, & omnibus pecoribus. Et accepit Deus lumen de terra, & formauit hominem. Et quo sane magis etiam uos differentiam percipiat, quod omnino & penitus ab alijs differens reperit homo, & in secundo honore ab angelis connumeratus, & immortalis existens: age iuxta ueram & rectam opinionis rationationem etiam hoc tractabo. Alijs equidem ab inspiratione spiritus in aere datum est, ut animata sint & uiuant: huic uero ex ipsa immortalis et excellenti essentia. Insufflauit enim Deus in faciem ipsius spirationem uitae, & factus est homo in animam uiuentem. Et illis quidem ut seruiant, & imperio subdita sint, preceptum est: huic uero, ut imperet & dominet. Et illis diuersae figurae ac formae naturarum dantur, quas solida & uisibilis natura iubente Deo generauit: huic uero forma & imago Dei, & omnia ad illam exactam primariam patris ac filij unigeniti imaginem. Fecit enim Deus hominem, secundum imaginem Dei fecit ipsum. Quapropter etiam curam gessit perpetuitatis statuam suam, ut ne ex facili corruptioni obnoxia fiat, quemadmodum etiam statuarum opifices. Non enim solum pulchritudinis statuarum & decoris ipsarum curam habent, ut sint pulchrae & praeclarae: sed etiam quantum eius fieri potest, sibi ipsi immortalitatem ex operibus procurant, ut ad longum tempus conseruentur, & non dissoluantur. Quemadmodum etiam Phidias fecit. Hic enim ubi Piseum simulachrum fabricasset, ex ebore autem id ipsum erat, oleum effundi iussit circum pedes coram ipsa statua, ut pro uiribus ipsam immortalē conseruaret. Si itaque manuarum opifices sic faciunt, Deus optimus ille artifex, qui omnia potest ex nihilo facere, non magis statuam rationalem sui ipsius hominem ipsum, incorruptibilem & immortalē omnino esse, ex omni necessitate machinatus est: sed sicut ita ignominiose dissolui, interitumque ac corruptioni tradi, quam praecipue proprijs suis manibus facere dignatus est, ita ut secundum imaginem formaret ipsam, & secundum similitudinem sui ipsius, mundum mundi, propter quem mundus factus est: Non licet hoc dicere. Esset enim ad extremam desipientiam delati hoc sentire. At fortassis opponetis uos ipsos aduersus relata, o Aglaophon, & dicetis, Et quomodo si immortale erat ex natiuitate, apud nos mortale factum est animal: quando sane immortale impermutabiliter hoc quod est esse oportet, non delabens, neque decedens ad turpiorem & mortalem naturam: impossibile enim hoc est, alioqui non esset immortale. Dicam. quum liberi arbitrii esset homo ad boni electionem, & hanc legem accepisset: Inuidia boni odio habens, inuitit & inuidit. Deus enim creauit hominem ob immortalitatem, & imaginem propriae aeternitatis fecit ipsum. Deus enim mortem non fecit, neque delectatur in interitu uiuentium. Verum per inuidiam diaboli mors ingressa est in mundum, quemadmodum etiam sapientia per Solomonem testatur. Et unde est mors, rursus dici necesse est, si non mortem fecit Deus: Si ab inuidia est, & quomodo inuidia uoluntate Dei magis potuit: At hoc agere explicabile dicemus. Unde est inuidia: dicit aduersarius. Si enim a diabolo est, & cur diabolus factus est: Si factus est, etiam qui fecit ipsum, autor est ut sit malum. At

omnino non est Deus malorum causa. Non est igitur factus diabolus: & si factus non est, etiam læsionis ac interitus exors est, & indefectuosus. nam non factus hæc ex omnino necessitate adesse oportet. diabolus autem aboletur & punitur. Quod uero punitur, alteratur ac patitur. Læsionis uero exors est quod factum non est. Non ergo est non factus diabolus, sed factus. Si autem est factus, & omne quod factum est, à quodam principio factum est, & est ipsius opifex, etiam diaboli. Et utrum etiam ille non factus est, aut factus? At non factum esse solum Deum intelligi oportet. Neque enim est omnino in summa, in uniuersum alius opifex, præter ipsum. Ego, inquit, primus, & ego postea, et præter me alius non est Deus. neque transmutari aliquid oportet, aut creari potest præter ipsius uoluntatem. Etenim quod filius nihil à seipso facere potest, confitetur, nisi uideat patrem facientem. Quæ enim, inquit, facit pater, ea & filius facit. Nec uero hostile quid, aut diuersum ab ipso sentiens, aut Deo oppositum est. Alioqui si quid fecisset contra Deum, esse utique cessasset, soluta eius constitutione per uirtutem & robur Dei. Soli enim creatori soluere etiam immortalia possibile est. Ipse igitur diabolus dicitur spiritus circa materiam se habens, uelut dictum est, & ad hanc nagora, factus à Deo: quemadmodum etiam reliqui facti sunt ab ipso angeli, & ob materiam & materice species credita sibi habent administrationem. Hoc enim erat angelorum constitutio, quod facti sunt à Deo ob prouidentiam eorum quæ ab ipso constructa sunt: quo uniuersalem quidem ac perfectam prouidentiam uniuersorum Deus haberet, & autoritas ac imperium omnium ex ipso penderet, & uniuersum uelut nauigium sapientie gubernaculo citra inclinationem dirigeret: particularem uero angelis ad hoc ordinati haberent. Cæterum reliqui in his, ob quæ fecit ac constituit ipsos Deus, manserunt. Hic uero uiolauit, & prauus factus est circa creditorum ipsi administrationem, & inuidiam contra nos concepit. Quemadmodum & qui postea carnes amauerunt, & cum filiabus hominum ob concubitus amorem conuersati sunt. Spontaneam enim etiam ipsis habere ad utraq; uoluntatem Deus constituit, uelut etiam in hominibus: ut aut obedienter uerbo essent cum ipso, & acciperent beatitudinem, eaque fruerentur: aut non obediens iudicarentur. Erat autem & diabolus stella Lucifer. Quomodo excidit, & inquit, è cælo Lucifer, qui mane oriebaris: Erat lucis sidus matutinum, sed excidit, & in terram contritus est, ubi procurasset homini contraria. Deus enim indignatur superbis, & contumacem sententiam impedit. Inuadit autem, ut uersibus dicam,

Cuncto, uelut qui principium finisque sit,
Mortalium serpens malorum statui,
Theaurum habens adeo grauem secum mali.
Errore cæcus, ignorantiaque dux,
Vitæ lachrymis gaudens, simul suspirijs.
Ad improbas persuadet hic iniurias,
Con sanguineas armemus ut contra manus
Fratres. Catin perduxit, ut resperferit
Cruore primus terram læuus rubido.
Et primus ut noster parens cœlestibus
De sedibus miser ruinam fecerit.

Mors cur inuenta. Et diabolus quidem sic. Mors autem ad conuersionem inuenta est, quemadmodum pueris qui literas discunt plagæ ad correctionem. Nihil enim aliud est mors, quam discretio ac separatio animæ à corpore. Quid igitur, causa mortis deus dicit? idem enim nobis rursus sermo ad aures uenit. Absit. Nam neque præceptores principaliter causa sunt, ut pueri plagis tristificentur. Bonum igitur est mors, si quemadmodum plagæ pueris, ad conuersionem inuenta est: non mors peccati, sed discretionis ac separationis carnis. Quam enim liberum arbitrium habeat & per se potens sit homo, & uoluntatem per se dominantem ac deliberantem ad electionem boni, uelut dixi, acceperit, audieritque, De

omni ligno in paradiso edite, de ligno uero cognitionis boni & mali ne edatis. Quæ enim die ederitis de ipso, morte moriemini: consentiens à seipso ad esum, & diabolo uarie ad inobedientiam persuadenti inescatus, reprobaui mandatum Dei. & factum est hoc ipsum in scandalum, laqueumque ac offendiculum. Non enim fecit Deus malum, neque est omnino in totum autor mali. Sed quicquid liberi arbitrij sic ab ipso factum est, aut ad custodiendam ac seruandam legem quam ipse iuste tulit, id non seruans ipsam malum dicitur. Grauisimum autem est damnum Dei præscriptum negligere, & iustitiam secundum liberum arbitrium transgredi. Vnde quandoquidem pollutus & inquinatus est homo, à sententia Dei discessione facta, et multas malicie maculas sibi affricuit, quas princeps ille & pater erroris peperit, qui laborem (uelut scriptura ait) concepit, quo hominem ad iniustitiam semper seducere ac concitare possit: Deus omnipotens immortale malum ex insidijs ipsam factum intuitus, uelut etiam diabolus seductor erat, pelliceas tunicas ob id fecit, uelut mortalitate ipsos amiciens, quo per corporis solutionem, omne in ipso factum malum moreretur. Iam uero antea dubitatum est ac demonstratum, pelliceas tunicas non esse corpora, tam etiam rursus (neque enim semel hæc dicere satis est) dicemus: pellicearum tuarum ratio, ipse primus formatus Adam ante præparationem ipsarum confitetur, se & ossa habere & carnes, quando sanè uxorem sibi adductam conspicatus, dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Hæc uocabitur uxor, quoniam ex uiro suo sumpta est. Huius gratia relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Non enim tolerabo quosdam nugantes, ac uiolantes impudenter scripturam, quo ipsis carnis resurrectio non esse concedatur, ossa intelligibilia & carnes intelligibiles supponentes, & alias aliter sursum ac deorsum allegorias transmutantes. Quum hæc ita uelut scripta sunt accipi debere, Christus ipse confirmet, ubi interrogantibus pharisæis de separatione uxoris, respondet: Qui ab initio creauit, mascululum & feminam fecit, & dixit, Huius gratia relinquet homo patrem ac matrem, &c. Quomodo enim de animis solum accipiendum esset hoc, Crescite & replete terram. Aut hoc, Accepit Deus limum de terra, & formauit hominem: quod proprie de corpore dictum esse apparet. Non enim de limo & grauioribus, essentiam adeptam est anima. Quare uerissimè certum est undique, ante pelliceas tunicas incorporatum fuisse hominem. Hæc enim omnia ante lapsum ipsius dicta sunt, de tunicis uero, post lapsum. Vnde procedamus rursus inspecturi, quæ in manibus habemus, quum sufficienter ostenderit pelliceas tunicas non esse corpora: sed mortalitatem à ratione animalium constructam. Hoc enim consequens est. Denique extra terminos paradisi ob hanc causam eicitur. Non enim quod non uellet Deus ipsum decerpere de ligno uitæ ac edere, tale fieret malum, uelut indicauimus. Alioqui cur CHRISTVM è cœlis demississet in terram, si omnino uoluisset hominem mori, ut penitus uitam non gustaret? Si uero ex poenitentia Deum hoc fecisse dixerit aduersarius contradicens, debilis est ipsorum ratio, poenitentem Deum inducens. At neque ignorans futuri Deus, neque mala faciens, sed & summè bonus, & præsciens futura. Quare non eo quod non seruetur in æternum ipse qui de ligno uitæ edit, eum eiecit. Sed ut mortificaretur primum morte peccati, quo sic post mortem consumpto peccato, excitatus homo purus ederet uitam. Nemo uero improbius periculum faciat argumentando, uelut hæc aliter dicta sunt. Qui enim omnino decernit carnem hanc non esse immortalitatis susceptoriam, reuera dementiae per morbum maledicus est. Cur enim post tunicarum pellicearum constructionem Adame eicitur, prohibitus edere de ligno uitæ ac uiuere, si omnino impossibile erat hominem in æternum uiuere cum corpore? Impedimentum enim contingit, uelut possit ipse non mori, si de ligno gustet. Ait enim, Et fecit Dominus Deus Adam & uxorem eius tunicas pelliceas, & induit ipsos. Et dixit Deus, Ecce factus est Adam sicut unus

ex nobis, ut cognoscat bonū & malum: & nunc ne fortē extendat manū, & accipiat de ligno uitæ, & comedat ac uiuat in æternū. Et expulit ipsum Dominus Deus ex paradiso uoluptatis, ut coleret terrā ex qua acceptus est, & eiecit Adam. Igitur potuisset uiuere corpus in æternū, & immortale esse, nisi prohibitus fuisset gustare uitam. prohibitus est autem, ut peccatū coocisum cum corpore moreret, corpus uerò peccato perditō refurgeret. Quo itaq; nō esset homo malum immortale, uelut dixi, & perpetuum haberet in seipso peccatum prædominans, utpote quod in immortalī corpore germinasset, & immortale alimentū haberet: Deus ob hoc ipsum prohibuit, mortalitate amictum. Hoc enim pellicæ tunicæ uolebant, quo sanè per solutionē ac diuisionem corporis, peccatū infernè stirpitus ac radicitus in totū corrumpere tur, ut ne uel tantillum radices sineretur, à quo noua peccatorū germina emergerent. Quemadmodum enim, ubi in ædificijs templorū pulchrorum ficus enata est, & in longitudinem ac magnitudinē probe coalta, & in omnes cōpositiones lapidum per multū sarmen-
Simile. tosas radices diffusa, nō prius à nascendo quiescit, donec tota euellatur, dissolutis lapidibus in locis in quibus enata est: possunt enim rursus in suos locos adaptari lapides, ficu sublata, quo templum quidem seruetur, nihil amplius malorum ipsum dissipantium sibi ipsi producēs, ficus uerò tota radicitus euulsa emoriatur. Eodem modo etiā Deus optimus artifex templum suum hominem, qui instar syluestris ficus peccatum produxit, breuibus mortis ictibus dissoluit, occidens (uelut scriptum est) & uiuificans: quo rursus earundē partium caro, post exsiccātū ac mortuum peccatum, instar renouati templi, immortalis & illæsa excitetur, peccato perfectē ac funditus perditō. Viuente enim adhuc corpore antequam moriatur, necesse est simul uiuere peccatū, intus in nobis radices suas abscondens, etiam si forinsecus per castigationū ac admonitionum sectiones fuerit refrenatum. Alioqui post illuminationem non contingeret nos iniusta facere, utpote peccato penitus sinceriter à nobis ablato. Nunc uerò etiam postquam credimus, & ad aquam purificationis deuenimus, sæpe in peccatis reperimur. Nemo enim sic seipsum à peccato alienum esse iactet, ut neq; omnino in animo de iniquitate cogitet. Quare cōstat, contrahi quidem ac sopiri per fidem nunc peccatum, ut ne fructus noxios producat, non tamen radicitus tolli. Et nunc quidem prauas cupiditates ac cogitationes uelut germina ipsius cōtrahimus, ne qua amara radix sursum enascens infestet, non sinentes hiare & aperiri cōclusa oscula ad faciendos exortus, doctrinæ ratione instar ascicæ radices ipsius infernè nascentes secante. Tunc uerò etiam ipsa cogitatio de malicia dissipabitur. Neq; uerò scripturarū testimonio hic sermo caret, si quis sinceriter uerū dicere uelit. Nam nouit etiā Apostolus, nondū radicem peccati integre ex hominibus sublatam esse, nūc quidem dicens, Noui enim quod non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Velle enim adest mihi, operari uerò bonum, non. Non enim quod uolo facio bonum, sed quod non uolo malum, hoc facio. Si uerò quod non uolo, hoc facio: non amplius ego facio ipsum, sed quod habitat in me peccatum. nunc uerò, Delector lege Dei secundum internum hominē. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & omnino cōpitiuum facientem me legi peccati, quæ est in membris meis. Adeo nondum contigit peccatum funditus ac radicitus excindi. Non enim penitus moritur, sed uiuit. Quomodo enim id fieri posset anteq; homo morti obijciatur: quo unā cū ipso tabefactū ac corruptum, ipsum quidem prorsus pereat ac pessundet, uelut planta soluro eo in quo occultans radices suas conseruabatur: homo uerò rursus non amplius habens radicem producentem amaritudinē exuscitetur. Proinde in auxiliariis medicamentum modum, ab auxiliatore nostro & uere medico Deo, ad eradicationem peccati ac deletionem, assumpta mors est, ut ne perpetuò durans in nobis immortale sit peccatū, ut quod in immortalibus exortū est. Ipsi uerò mutilati & agrotantium modo exurgentes, in

tes, in uirtutis domo diu cōuersemur, ut qui in subsistētibus semper, immortalibusq; corporibus magnū peccati morbum nutrimus. Quapropter sanè hanc ad ambo salutem, ad animā & corpus, instar medicamentariæ purgationis, mortem Deus bene inuenit, quo sic omnino inculpabiles ac innoxij efficiamur. Age uerò, quando quidem multis circa talia exēplis opus est, hinc ipsa maximè cōsideremus, non prius destituri, anteq; in clariorem interpretationē ac demonstrationem oratio ipsa desierit. Videtur *Simile.* igitur uelut si quis summus opifex statuam pulchrā ex auro aut alia materia à se constructam, & per omnia membra congruenter ad pulchritudinem exornatam, rursus conflet, mutilatam repente conspicatus à pessimo quodam homine, qui præ inuidiā nō tulit decoram esse statuam, eamq; lesit, inanem uoluptatis fructū capiens. Attende o sapientissime Aglaophon. Quod si uoluerit opifex ille nō esse mutilam & uituperabilem, eam quæ cū tanto studio ac cura ab ipso elaborata est, rursus impelletur ut conflet ipsam, ac ealem faciat qualis prius erat. Si uerò nō confarit, neq; cōgerit, uerum manere siuerit, curans ipsam ac corrigens, necesse est ignitam ac cura cōtreclatam statuam nō amplius posse cōseruari eandem, sed immutatā fieri ac distractam. Quapropter si uoluerit opus ipsum pulchrum esse ac irreprehensibile, cōstringi, ac rursus cōstrari oportet, quo turpitudines & alterationes omnes, & quæ ex insidijs ac inuidia in ipso sunt, per reparationem ac cōflationem pereant. Ipsa uerò statua in speciem suam integra et in adulterata similima sibi ipsi fabricet. Statuæ enim perire nō contingit per artificem ipsius, etiam si rursus in materiam resoluat. restitui enim potest. Turpitudines autē & mutilationes perire cōtingit. colliquescunt enim. Restitui autem non possunt, eo quod in omni arte optimus opifex non ad turpia aut offensas, sed ad symmetriam rectitudinemq; ac cōgruentiam operis respiciat. Idem sanè uidetur mihi etiā in nobis Deus disposuisse. Hominē enim decentissimū suum opificium, insidijs & inuidia male afflictum cōspicatus, nō sustinuit relinquere tale, quum benignus erga homines sit, ut ne in æternum esset uituperatū, immortale in se habens uituperium. Sed dissoluit rursus in materiā, quo per reformationē colliquescant ac dissipentur omnia in ipso uituperabilia. Nam illic cōstrari statuam, est hic mori ac dissolui corpus. Illic uerò reformari materiā ac suo nitore restitui, est hic post mortē resurgere. Quemadmodum & Propheta Hieremias dicit, nā & ipse de his sic admonet: Et descendit, inquit, in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus inter lapides, & excidit uas quod faciebat in manibus suis, et rursus fecit ipsum uas alterū, uelut placuerat ipsi facere. Et factū est uerbu Domini ad me dicens: Num quemadmodū figulus hic, nō potero hoc uobis facere domus Israël? Ecce sicut lutum figuli uos estis in manibus meis. Attende enim quomodo, uelut dixi, postq; transgressus esset homo, magna illa manus nō probauit in cōtentionem relinquere suum opus uelut adulterinū, quum diabolus illud iniuste ex inuidia læsisset: sed liquefactū emolliuit ipsum rursus in lutum uelut figulus, reformans ipsum, quo per reformationē omnes in ipso turpitudines ac cōtusiones deletantur, & ipsum totum cōplacens denuo irreprehensibiliter fiat. Aut nō habet potestatem lutifigulus facere ex eadē massa uas aliud ad honorē, aliud ad ignominiam? hoc est (sic enim Apostolus mihi declarare uidet) Nunquid potestatem nō habet Deus, qui ex materia unaquaq; eandem effinxit ac efformauit unamquaq; speciem, aut in honorem ac gloriā nos exsuscitare, aut in ignominiam ac condemnationem? in ignominiam quidem, eos qui in peccatis prauē uixerunt: in honorem uerò, eos qui in iustitia. Quemadmodum ostensum est hoc etiam à Daniele, qui dicit: Multi ex dor: probrium ac confusionem æternam. & prudentes splendebunt uelut splendor firmamenti. In nobis enim est, non extirpare perfectē prauitatis radicem, uerū non in extensionem sinere excrefcere ac fructificare. Nam uniuersalis & perfecta radi-

cum ipsius sublatio ac interitus à Deo fit, per corporis (uelut dictum est) dissolutio-
nem: particularis uerò, ad hoc ut ne germen ferat, à nobis. Et propterea eum qui enu-
triuuit ipsam magis in augmentū ac magnitudinem, & nō eruit ac adstrinxit quantū
in se fuit, necesse est pœnam dare: quoniā quum potuit, & facultatē ad hoc habuit, ma-
luit nociuum utili potius præferre. Quare nemo qui ipse in causa est, petulanti lingua
repræhendat diuinā naturā, uelut nō iustē distribuētem unicuique uitiorū ac uirtutis
tationes. Quis enim es ò homo, qui cōtrā respondes Deo: Num dicit figmentū ad fi-
ctorem, Cur me fecisti sic: Quomodo enim id faceret, quando ex propriæ uoluntatis
cōsilio maliciam elegit: Quapropter etiam nō dicit Deo, inuariabilibus iustitiæ decre-
tis iudicanti, Cur me sic fecisti: Quemadmodū potens ille iaculator Apostolus, distor-
tis uerbis in medium cōiectis, obscurā quidem & occultatā facit lectionū altitudinis
elaborationem, uerissimā autem & rectā opinionis, & quæ nihil habet neglectū, aut
ægrè ad eò explicabile. Nam his qui non adhibito studio & in genere se à uerbis exci-
dunt, aliquando incoherētia & dissona dicere uidetur. Qui uerò studiosè & sobria
ratiocinatione relegunt, magno ordine ac ueritate plena. Proinde exactē de his nunc
tractare, ipsum per se solū ingens opus fuerit. Etenim ridiculū sit si reliqueremus tuā
considerationem, cuius gratia hæc scripsimus, & ad alia transiremus. Hæc enim à no-
bis dicta sunt propter eos qui ultro per se mali existunt, instar fatuorū. Quū itaq; cla-
rissimè ostensum sit, mortem homini nō in malum aliquod excogitatā esse, sed in bo-
num: deinceps oportet nō male his intendētē, de corporis resurrectione cōsiderare.
Quomodo enim non utilis sit mors, quæ corrumpit ea quæ naturam nostrā depræ-
dantur: etiamsi iuxta tempus grauis sit quo afferrī uideat, uelut austerissimū ægroto
pharmacū. Et ut ne sæpe eadem de iisdem repetamus, age & ex cantico Deuterono-
mij sermonis cōfirmatione facta, procedamus sequentia distincturi. Nam quod dicit
» à Deo, Ego occidā & uiuere faciam, percutiam, & ego sanabo, & nō est qui eximat ex
» manibus meis: quid aliud docere uult, q̄ quod ob hoc corpus primum occiditur ac
» moritur, ut rursus resurgat ac uiuat: percutitur primū ac fauciā, ut rursus saluū ac sa-
» num formetur: Et nihil omnino in uiuēsum eximere ex magna ac forti ipsius manu
» ad perditionem & interitū potest, nō ignis, nō mors, nō tenebræ, nō chaos, nō corru-
» ptio. Quis enim, inquit, separabit nos à charitate Christi: quem interpreteris manū
» patris, & Verbū: tribulatio, aut angustia, aut persequutio, aut fames, aut nuditas, aut
» periculū, aut gladius: uelut scriptū est: Propter te mortificamur tota die, reputati su-
» mus uelut oues ad maclationē destinatæ. uerū in his omnibus superamus, per eum
» qui dilexit nos uerissimè, ut impleatur, uelut dixi, Ego occidā & uiuere faciam, percu-
» tiam & ego sanabo: & non est qui eximat nos à charitate Dei, quæ est in Christo lesu
» ad perditionē. Quapropter etiā reputati sumus uelut oues maclationi destinatæ, ut
» mortui peccato, uiuamus Deo. Et hæc quidē hæctenus tractata sint. Cæterū quæ
» cū his cohærent, sic in manus sumenda sunt. Si omne quod generatū est ægrotat (sic
» enim aduersarius proponit) & secundū natiuitatē, ac secundū alimentū, ab acce-
» dentibus, inquit, augetur, & ex decedentibus minuitur. Quæ uerò nō generata sunt,
» sana sunt, neq; ægrotant, neq; indigent, neq; cōcupiscunt. Cōcupiscunt autē generata,
» & coitū, et alimentū. Concupiscere autē, est ægrotare. Verū nō cōcupiscere, neq; in-
» digere, est sanū esse. Ægrotant autē generata, quoniam cōcupiscunt. Non generata ue-
» rō, nō ægrotant. Patiuntur autem ægrotantia, aut secundū plenitudinē ac copiam,
» aut inopiam eorū quæ accedunt & decedunt. Quod uerò patitur, & deficit & perit,
» quapropter etiam generatur. Generatur autem homo. Non potest ergo exors legio-
» nis esse homo, & immortalis. At uerò cōcidit ipsis ratio etiam in his. Si enim omne
» quod factum aut generatum est, perit: nihil enim refert utrum dicas, nam & primi pa-
» rentes non generati sunt, sed facti, facti item sunt angeli & animæ. Qui facit, inquit,
» angelos

Paulinæ di-
stionis ratio.

angelos suos spiritus: pereunt ergo angeli & animæ, ex ipsorū ratione. At neq; angeli
neq; animæ pereunt. Immortalia enim sunt hæc, & indomita, quemadmodū qui fecit
esse uoluit. Immortalis igitur est homo. Non placet autē ut illud dicatur, quod omnia
funditus pereant, & terra & aer & cœlum nō futura sint. Exardescet equidem ad pur-
gationem ac renouationē descensione facta totus mundus, igne dilutus. Non tamen
ad perfectū interitum ac corruptionē deueniet. Si enim melius est nō esse quā esse
mundū, cur Deus qui mundū fecit, quod peius est elegit: frustra laborauit. Igitur ad
hoc ut sit & maneat, creaturā Deus cōstruxit. Quemadmodū etiam Sapientia cōfir-
mat, Creauit enim Deus omnia ad hoc ut sint, dicens: Et salutare sunt mūdi genera-
tiones, & nō est inter ipsas lethale medicamentū. Sed & Paulus palam testat, dicens:
Etenim sollicita creaturæ expectatio reuelationē filiorū Dei expectat. Vanitati enim
creatura subiecta est, nō uolens, sed propter eum qui subiecit ipsam ob spem. Nam &
ipsa creatura liberabit à seruitute corruptionis, in libertatē gloriæ filiorū Dei. Vaniti-
tati enim creatura subiecta est, inquit, liberabitur autē à tali seruitute. Accipe qd creatu-
ram mundū hunc nunc dicere uult. Non enim ea quæ nō uidentur, corruptioni ser-
uiunt, sed hæc quæ uident. Manet igitur creatura in melius ac decentius renouata, ex-
ultans & gaudens resurrectione ob filios Dei, propter quos ingemiscit, & uelut ex
partu nunc dolet, redemptionē nostri corporis à corruptione etiā ipsa expectans, quo
nobis exfufcitatis, & excussa mortalitate carnis, iuxta id quod scriptū est, Excute pul-
uerem, & resurge ac cōside Hierusalem: libertatisq; à peccato, liberetur etiā ipsa à cor-
ruptione, nō amplius uanitati seruiens, sed iustitiæ. Nouimus enim qd omnis creatu-
ra coingemiscit, & uelut ex partu dolet usq; ad hoc tempus. Non solum autē illa, sed &
qui ipsas primitias spiritus habent: & nos ipsi in nobis ipsis ingemiscimus, adoptionē
expectantes redemptionē corporis nostri. Quin & Esaias cōfirmat. Quo enim modo
cœlū nouum, & terra noua, quæ ego, inquit, facio manent in cōspectu, dicit Domi-
nus: sic erit semen uestrū, & nomen uestrū. Et rursus: Sic dicit Dominus qui fecit cœ-
lum, hic qui cōdidit terrā, & fecit ipsam, ipse discreuit eam nō in uanum, sed ut inha-
bitetur. Reuera enim nō in uanum, neq; frustra ad interitū creauit uniuersa Deus, ue-
lut sentiunt hi qui uana sentiūt, sed ad hoc ut sint, & habitentur ac permaneant. Qua-
propter necesse est etiā rursus terrā ac cœlum fore post uniuersorū exarssionem ac con-
sumptionem. Cur uerò hoc necessariū sit, ampliorem adhuc prædictis rationē afferre
oportuerit. Neq; enim in ociosam materiā, & talem statū qualem ante cōstructionem
habebant, resoluentur uniuersa: neq; rursus in perfectū interitū ac corruptionem. At
si nō percunt uniuersa, dixerint aduersarij, quomodo igitur Dominus cœlū ac terrā
præteritura esse dixit: & Propheta dixit, Peribit cœlum uelut fumus, & terra uelut ue-
stimentū in ueterascet: Quando quidē hic mos est scripturis, respondebimus, ut hanc
mundi transmutationem in meliorem ac magis gloriosam restitutionem, interitū ac
perditionem dicat, tanquam uidelicet prior figura pereat per uniuersorum ad illu-
striorem statum immutationem. Nam nulla cōtrarietas aut absurditas est in diuinis
scripturis. Præterit enim figura mundi huius, & nō mundus, dictum est. Sic sanè mo-
rem habent scripturæ: ut perditionē uocent, mutationem in meliorem, aut pulchrior-
rem prioris formæ. Velut si quis perditionē dicat figuræ puerilis, mutationem in ui-
rum perfectū, dum puerilis ætas in magnitudinē ac pulchritudinē mutatur. Quam-
do enim eram puer, loquebar ut puer, sentiebam ut puer, cogitabam ut puer. Quando
uerò factus sum uir, ea quæ pueri sunt aboleui. Etenim expectandū est ut creatura tur-
beret uelut moritura circa exarssionem quo renouetur, nō tamen pereat, ut renouati-
onem in renouato mundo tristitiæ exortes habitemus: aut uelut dictum est, Emitres spiritū
tuum & creabuntur (in centesimo tertio Psalmo) & renouabis faciem terræ: tempe-
ramentū ambientes deinceps procurante Deo. Quū enim futura sit post hoc factū
terra,

Mundū ex-
arsio.

Creaturā
perpetuas.

Perditionis
significatio.

terra, necesse est etiā fore habitatores, qui nō amplius moriant, nuptias cōtrahant, ac generent, sed uelut angeli irreuersim in incorruptibili optima facientes. Quapropter delictū est dicere, in quali uitae statu tunc erunt corpora, quū neq̄ aer, neq̄ terra, neq̄ alia futura sint. Opera precium aut̄ est etiā illud ad praedicta cōsiderare, quod magna ruina res habet, si de his rebus libere loqui d̄ Aglaophon oportet. Nam ubi pronuntiasse Dñm dixisti, quod qui resurrectionē assequerent, erunt tunc uelut angeli, ubi te neant uidelicet ipsum Sadducaei: mox intulisti, Angeli uerò carnem nō habentes in summa beatitudine, & p̄p̄erea gloria sunt. Ergo etiā nos, qui aequales angelis futuri sumus, necesse est similiter uelut illos nudos fore: ignarus d̄ optime, qd̄ is qui uniuersa ex nihilo fecit ac cōstruxit, immortalium naturam nō in angelos & ministros solū distributam cōstruxit, sed etiā in principatus & thronos, & potestates. Aliud enim genus est principatū, & aliud potestatis, quia non unus ordo, & unus status, & tribus ac familia immortalium, sed genera, & tribus, ac differentia. Et neq̄ Cherubim propria natura decedunt, & in angelorum formam mutant, neq̄ rursus angeli in aliorū. Oportet enim ipsos esse & quod sunt, & quod facti sunt. Nam & homo mundū habitare, & omnia in ipso gubernare cōstitutus, ex structura ab initio immortalis existens, nunq̄ transmutabit ab eo quod homo sit, neq̄ in angelorū, neq̄ in aliorū formā. Quia neq̄ angeli in aliorū formā ex ea quā ab initio habent, transmutant. Christus enim uenit, nō in aliam transformari ac transmutari humanā naturā praedicans, sed in id quod erat ab initio, anteq̄ excideret quum mortalis esset. Oportet enim in propria sui habitus figura unumquodq̄ creatū manere, ut omnia omnibus sint impleta, caeli angelis, throni potestatibus, lumina ministris, diuiniore loci & pura lumina ipsi Seraphim, qui assistunt magno Senatui uniuersa cōtinenti, mundus hominibus. Si uerò dederimus mutari homines in angelos, occasio data fuerit dicendi, mutari etiam angelos in potestates, & has in aliud atq̄ aliud, donec sermo progressus in periculū incidat. At neq̄ ut malū fabricauit Deus hominē, aut circa efformationē eius aberrauit, et postea angelū ipsum facere cogitauit, poenitentia ductus uelut pessimis opifices. Neq̄ ab initio angelū facere uoluit, & quum id nō posset, hominē formauit, imbecille enim hoc esset. Cur igitur hominē fecit, & nō angelum, si hominem angelū & nō hominē fieri uoluit: Quod non potuit, dicere, blasphemia est. At distulit, de meliore peius faciens. Et hoc absurdū est. Neq̄ enim aberrat circa faciendū bonum, neq̄ differt, neq̄ impotens est. Sed & ut uult, & quando uult potestatem habet, quum ipsa sit potestas. Igitur ut esset homo homo, uolens ab initio ipsum creauit. Si autem uolens, uult autem bonum, bonum autem homo, homo uerò quod ex anima & corpore cōpositum est dicitur: ergo nō erit absq̄ corpore homo, sed cum corpore: ut ne alius homo praeter hominem fiat. Oportet enim Deum immortalia genera omnia seruare. Creauit enim, inquit Sapiētia, Deus hominem ob incorruptibilitatem, & imaginem propriae sempiternitatis fecit ipsum. Non ergo perit corpus. Homo enim ex anima, est ac corpore. Quapropter scias quod Dominus eadē hęc docere uult, nō credentibus Sadducaei in resurrectionem carnis. Hoc enim est dogma Sadducaeorū. Vnde cōcinnata parabola de muliere & septem fratribus, ut sermonē de resurrectione carnis in dubiū uocarent, Accesserūt ad ipsum, inquit, Sadducaei dicentes resurrectionem nō esse. Christus igitur, si nō esset resurrectio carnis, sed anima solum seruaretur, suffragatus esset ipsis uelut bene ac recte sentientibus. Nunc uerò respōdit, dicens: In resurrectione neque matrimonia contrahuntur, neq̄ nuptum elocantur, sed sunt sicut angeli in caelo. non quod carnem non habent, sed quod non matrimonium contrahunt, sed sunt de caetero in incorruptibilitate. & per hoc angelis assimilatos dicit, ut quemadmodum angeli in caelo, sic & nos in paradiso: neque nuptijs, aut conuiuijs amplius uacantes, sed ut uideamus Deum, & colamus, uitam gubernante nobis CHRISTO. Non enim

Sicut angeli erunt homines in resurrectione.

enim dixit, Erunt angeli: sed sicut angeli, nempe, gloria quidem & honore, uelut scriptum est, coronati, uerum paululum ab angelis euariantes, & propemodū ut angeli simus. Quemadmodū si quis dixisset, ubi bona aeris cōstitutio est, et tranquillitas noctis, & omnia aetherea luce ornata, Luna lucet uelut sol: nō omnino sole carentē lunā esse, ipsum testari diceremus, sed sicut solem. Quemadmodū & quod nō est aurum, propē autem est ut sit aurū, sicut aurum dicitur, & nō aurum. Si uerò esset aurū, nō diceretur uelut aurum, sed aurū. Quando uerò non est aurum, sed propemodum est aurum, & imaginetur quis aurum, uelut aurum dicitur: ita etiam quum uelut angelos fore dicit in resurrectione, nō hoc ipsum proferre audimus ipsum, angelos uidelicet fore sanctos in resurrectione, sed propē ut sint angeli. Quare absurdissimū est dicere, Quoniam Christus pronunciauit sanctos cōspiciendos esse uelut angelos in resurrectione, ob id corpora hęc nō resurgere, & quidem quum ipsa dictio clarē actionem rei cōtingentis declarat. Resurrectio enim nō de nō lapsa, sed de lapsa dicitur & resurrexerunt. Quemadmodū ubi dicit Propheta: Et resurgere faciam ac erigam tabernaculum Dauid collapsum. Cecidit autem labefactū desiderabile animae tabernaculum, in terrae cumulum. Non enim quod non moritur, sed qd̄ moritur inclināt. Moritur autem caro. Anima enim immortalis est. Proinde si anima est immortalis, corpus autē ipse mortuus, qui resurrectionē quidem esse dicunt, uerūm carnis non esse, hi resurrectionem negant. Quoniam non quod stat, sed quod lapsum est ac inclinatum resurgit, uelut scriptum est: Nunquid qui cecidit, nō resurgit: aut qui avertitur, nō reuertitur: Quod uerò immortalis sit anima, clarē docuit Saluator, & per seipsum, & per Solomonem loquutus. Per seipsum quidem, in historia diuitis & pauperis Lazari, hunc quidem in sinu Abraam quiescere dicens, post corporis depositionem: illum uerò in doloribus, per ea quae Abraam loquentem introduxit. Per Solomonē uerò in libro sapientiae titulum preferente, ubi scriptum est: Iustorum animae in manu Dei sunt, & nō tanger ipsos tormentum. Putati enim sunt in oculis stultorum mortui esse, & reputatus est afflictio exitus ipsorum, & profectio a nobis cōtuitio. Ipsi uerò sunt in pace, & spes ipsorum plena est immortalitate. Quare corporis est resurrectio, & non animae. Non enim stantem quis erigit, sed iacentem. Quemadmodū neq̄ sano medentur, sed aegroto. Si uerò quis resurrectionem de anima, & nō de carne futuram esse, dicere nititur: multa est huius stultitia ac temeritas. Dico enim corruptionem primum ac solutionem animae talem ostendere, quo ostendat etiā resurrectionem, nō sanē nugantem, sed palam dicentem aliquid apparere. Attamen dandū est hoc ab ipso, ut mortale animam decernat. Alterum enim ex duobus cōcedendum est, aut uera dominū pronuntiasse, quū animam immortalē docuit: & falsum esse, dicere ipsam corrumpi: aut corruptionem de diuite & paupere, tum in Moysi ac Heliae uisione. At nihil aliās Dominus loquutus est, aut euentus. Non enim spectrū aut uisum ostendit discipulis in monte Heliam & Moysen, quo ipsi deciperet: sed id quod erant, citra falsitatem. Quare indoctis etiā, ut ita dicam, discere potest, immortalē & interitus exortem animam ipsum affirmasse. Igitur carnis resurrectio sit, nō animae, quo collapsum in corruptionē tabernaculum Dauid erigatur, & ubi erectum est ac reaedificatum, uelut dies saeculi, deinceps illa sum ac ruinae expers maneat. Vult enim Deus non lapideam domum tabernaculum animae, quod ipse suis manibus fabricauit. Porro sic te d̄ sapientissime Aglaophon cōsiderare oportet. Omnino autem facillimē disces hoc, si ad dormiendi imaginem respexeris, itemq̄ resurgendi. Si enim dormire a uigilijs contingit, & resurgere a somno: & hoc resurrectionis ac mortis exercitiū est. Somno enim ac mortis uigiliae ad mortem ex-
turgere a somno: & hoc resurrectionis ac mortis exercitiū est. Somno enim ac mortis uigiliae ad mortem ex-

Resurrectio nis non.

Anima resur- rectionem se- re, absurdum est dicere.

Somni & uigiliarū imago ad mortem ex-

caro

Seminum ac plantarum imago ad resurrectionem.

caro ex eo quod mortua est: sicut excitari a somno. Quemadmodum enim ex dormiendo excitari ac uigilari contingit, & qui dormit non omnino in eodem habitu permanet ut semper dormiat, sed rursus resurgit: sic etiam uiuere ex morte continget, & non omnino qui mortuus est, postquam mortuus fuerit, in eodem manet. Si enim ex dormiendo uigilare, & ex cadendo erigi, & ex destructione reedificari contingit, quae fraus est in inclinato non sperare erectionem, & in mortuo resurrectionem: Etenim nos non decepti confitemur, ex mortuis corporibus reuiuiscere contingere. Et non solum hoc, si ita uis, ex dormiendo ac resurgendo expendito, sed etiam a seminibus & plantis, quomodo in omnibus ipsis resurrectio denunciat. Considera enim semina, quomodo nuda & sine carne mittuntur in terram, & perfecta effecta rursus reddunt. Alioqui si morerentur quidem ac putrescerent semina, ex seminibus uero non amplius contingeret reuiuiscere ac nasci, quae sit expectatio ut non omnia consumantur in mortem: Ceterum de his plura dicere in praesens, optime Theophile, uosque reliqui sermonis iudices, omittamus. Arripiamus autem & ea quae deinceps ad haec consequuntur, quomodo longe ab eo quod oportet discessit: quando in prophetia sexagesimi quinti Psalmi, qua coactae & improprie exponit, resurrectionem in sola specie seruari sperare oportet, dicit. Et, ut ne dicas quod non semper obscure tractat, ille enim hoc distinxit, Ego tibi clarius sic sententiam exponam. Equidem omnino uidisti pellem animalis, aut aliud quid tale aqua impletum, quomodo si paulatim euacuetur, & paulatim impleatur, semper eandem speciem ostendit. Quale enim fuerit quod continet, necesse est ad ipsum etiam quod intus est formari. Age enim si subeffluat aqua, si quis adijciat quantum effunditur, non sinens utrem ac euacuatim aqua euacuari, necessarium est id quod adijciatur tale uideri, quale est & totum: quod etiam id quod continet, idem sit. Et sane si quis corpus his assimilare uelit, nullo pudore confundatur. Eodem enim modo etiam ea quae ab alimento introducuntur pro expulsiis carnibus, in figuram speciei ipsius continentis transmutantur. Et quantum quidem ad oculos diffusum fuerit, oculis simile est: quantum ad faciem, faciei: quantum ad alias partes, ipsidem: ut idem unusquisque appareat, non quod sint carnes in eodem primae subiectae, sed species, iuxta quam specificantur ea quae accedunt. Proinde si non sumus ipsidem uel ad paucos dies corpore, sed specie in corpore: haec enim sola consistit a nativitate: multo igitur magis nec tunc ipsidem secundum eandem carnem erimus, sed secundum speciem, quae ita nunc semper conseruatur in nobis & manet. Quod enim illic est pellis, hoc species est hic, quod uero illic in similitudine est aqua, hoc hic est quod accedit et decedit. Quemadmodum igitur nunc quum corpus non sit idem, tamen character secundum eandem formam idem seruatur: Sic non eodem existente corpore, species in maiorem gloriam aucta, non amplius in corruptibili, sed in laesionis exorte ac spiritali corpore ostendet. Quale ipsius IESU in transformatione erat, quando in monte ascendit cum Petro, Mose ac Helia conspectis ab ipsis. Et haec quidem hucusque considerata sint. Haec enim est uelut in summa Origenis dogmatum sententia. Si uero quis ex ambigentibus proponens corpus CHRISTI, eo quod primogenitus & primitiae mortuorum ac dormientium ipse dictus est, dicat, quod quemadmodum ille resurrexit, etiam omnia similiter illi resurrectura esse sperare oportere, ut sicut CHRISTVS excitatus est, ita

» & Deus eos qui dormierunt per IESVM ducet cum ipso. Surrexerunt corpus IESU,

» & carnes habuit, ac ossa, quemadmodum credidit etiam Thomas: respondebimus. At Christi corpus non erat ex uoluntate uiri, nec ex uoluptate interueniente, in iniquitatibus conceptum, ac in peccatis in utero gestatum: sed ex Spiritu sancto, & uirtute altissimi, & uirgine. Tu uero corpus somnus est, & uoluptas, & sordes. Et propterea sapiens ille Sirach in eo quod moritur homo, dicit: Possidebit reptilia & bestias ac uermes.

» Et in Psalmo octogesimo septimo: Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici sciscitabunt & confitebuntur tibi: Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & ueritatem

Corpus Christi quale resurrexit.

» ueritatem tuam in perditione: Nunquid cognoscent in tenebris mirabilia tua, et utilitas tua in terra oblita: Sed & alia huiusmodi uerba ex Scripturis plurima colligere licet, si quis uelit, ut ne omnium nos mentionem facientes longius orationem extendamus.

Sequuntur deinceps ipsius Methodij uerba.

Quum igitur uix desisset Proclus, & silentium praesentium diu fuisset, ad fidem non habendam multum prostratorum, & ego reuera quietum esse sentire, placide elato capite, & respiratione facta, uelut solent nauigantes undarum tempestate desinentem, tremens adhuc & uertiginosus (ictus enim eram, ut id coram uobis fatear, uehementia orationis perfusus) conuerto me ad Auxentium, & uocans ipsum, o Auxenti arbitror, dixi, non frustra dictum esse poeticum illud, Si duo coniuncti pariter eant. Nam aduersarij duo sunt, quare utriusque amborum robur sustinemus. coadiutorem enim te, & ceteraminis socium appello contra ipsos: ne nobis Aglaophon cum Proclo et Origene, orationibus persuasius contra nos armatus, resurrectionem excutiat. Age igitur contra sophismata ipsorum aciem instruemus, nihil timentes contradictiones quibus timidi impetunt. Nihil enim in ipsis sanum est ac firmum, sed imaginatio solum decora uerborum, ad stupefaciendos auditores, & persuasione instructa, non ueritatis, neque utilitatis gratia, sed ut coram praesentibus orationem sapientem ostentent. Hinc itaque orationes aliquando uerisimiles ad pulchritudinem ac uoluptatem uarietate, praestantiores putantur his quae ad sinceram ueritatem expensae sunt, dum illarum doctores neque ad bonitatem ac pietatem contendunt, sed ad hoc ut placeant, et successum habeant: quemadmodum Sophistae qui mercedem ex orationibus exigunt, sapientiae laudibus uili precio coempti. Antiquitus igitur ualde pauci expositores erant, quum hi qui tunc erant, conarentur non delectare, sed iuuare praesentes. Ex quo autem deinceps ad leuitatem res deuenit, ut omnibus liceat interpretari Scripturas, & omnes ad faciendum quidem bonum hebentati sunt opinione infertit, circa ratiocinandum uero profectum fecerunt, iactantes se uelut qui omnia cognoscere possint, doceri quidem sibi opus esse, confiteri erubescerent, contendere uero potius ac prosilire uelut doctores affluenti. Audaces itaque hinc facti, a pietate & mansuetudine, ac fide, quod Deus quem profitentur omnia facere possit, lapsi sunt: & ad questiones uanas ac blasphemias deueniunt, non intelligentes, quod non opera uerborum gratia facta sunt, sed uerba operum. Quemadmodum in medicina per quam aegri seruari debent, opera uerbis dominari debent, & uerba operibus confirmari. Proinde in communi nostra concordia per omnia consona nobis mens sit, quae optimis sermonibus mores linguae consonos exhibeat instar lyrae: sed eos non in concinnos, & a Musis alienos. Nam propter assequendam ueritatem contendere oportet, ut iustitiam exerceamus, & non propter comparandam opinionem sapientiam ostentare, & magis ad gloriam quam ad ueritatem certare, & praetextus omnemque simulationis apparatus subinduere. Sunt enim hi qui uerborum praetextibus tragico more ornati sunt, uelut mulieres, quae forinsecus se de industria ad fraudem ornant: nisi quis caute & sobrie fidem respiciat in his quae adhuc sunt iuniores. Quare cauendum est ut talem sermonem in cor admittamus, antequam exacte consideremus. Praeoccupant enim saepe, impostores ipsos ueros doctores. Quemadmodum etiam Sirenes uocis iucunditate odium erga homines procul occultant, & fugientes ipsas alliciunt. Aut quomodo, dixi ego, o Auxenti, tu de his sentis: et is respondit: Sic plane quemadmodum tu. Igitur omnino Sophistae aliam opinionem habentes, simulachrorum ueritatis imitatores esse dicimus, ueritatem non cognoscentes, uelut pictores. Nam & hi nauium structores & nauigia ac gubernatores imitari conantur, fabricare naues & gubernare nescientes. Visne igitur deradentes colores, persuadeamus pueros eiusmodi picturas admirantes, quod neque nauis nauis est, neque gubernator gubernator, sed paries forinsecus ad delectationem coloribus ac picturis exornatus: & quod imitatores simulachri nauis ac gubernatoris sunt tales, qui a coloribus & non nauis haec expresserunt.

Duob. simul entibus.

Sophistae Theologi.

Verba operum gratia facta.

Sirenes.

Sophistae uelut pictores.

Longum profectò audire cupido procemiū, sed utile dixi ego ò optime. nam uerba diuinitus inspiratarum scripturarū, quibus hi gloriam suam ad fraudē colorantes depingunt, iustitiā ac ueritatem contumaciter nominantes, & iustitiā omnino non scientes, si quis auferat: quantū ipsos talibus nominibus denudatos subsannandos esse putas: Valde multū, inquit ille. Vtrum igitur ò Auxenti, inquam ego, tu huius uiræ dux esse uis, aut ego precedam: lustū est, inquit ille, te præire. Tu enim & sermonem auspicaris. Itaq; dicebat (age enim pro parte ab initio cōsequenter Aglaophontis sententiā expēdamus) Anima corpus hoc nobis circumsitū ppter transgressionē suscepisse, quū superioribus temporibus absque ipso feliciter degisset. Pelliceas enim tunicas corpora esse, in quæ concludi animas contigit, quo mortale gestantes, pro his, quæ secerunt pœnā darent. Aut non erant hæc quæ primū in principio ante dicta sunt Medice: Imò admone, si non uideor tibi recte meminisse. Non opus habes, inquit ille, ad monitione. Hæc ipsa enim erāt, quæ in primis à nobis dicta sunt. Quid uerò, non ne & hoc in sequentibus multifariā à te dicebatur: Quod impedimento esset nobis corporis ad cōprehensionē ac cognitionem eorū quæ reuera sunt, propter occupationes circa illud ornandū ac curandum, & propter alios uentris circa concupiscentiā impetus: & quod esset insuper blasphemiarū & omnis generis peccatorū causa, eo quod non possit omnino per se ipsa citra corpus anima peccare. Et propterea post profectiōnē ex hac uita, liberam ipsam ac nudatā corpore manere oportere, quo à peccatis & inobedientia aliena sit in caelis, ubi etiam conuersationes cum angelis habebit. Nam corpus, ut polluat ac peccet, causa & auxiliarius illi existit. Sine corpore enim impossibile est animā peccare. Vnde quo sine peccato per infinita sæcula seruet, non amplius ipsam corpus assumpturā esse, quod ipsam deorsum ad corruptionē & iustitiā degrauat. Dictum & hoc est, inquit ille. Quid uerò, etiam bene ac rectē hoc, inquam, à te dictum esse putas: Et quid hoc, inquit, tua interest: At non redargues sermonē. Neque tu animam, inquam ego. At ferre potes, ut propter ea quæ dixisti, sermo ipse expendatur: Bene et recte, inquit ille. Bene uerò ac recte tibi sentire uideat, qui sibi ipsi contraria ac dissona dicit: Nequaquam. Quid igitur, inconcinnē tibi uideatur hic ueritatē simulari: Maxime omnium, inquit. Non ergo admittis eum qui harmonias intendit, ad falsam sermonis cantilenam: Nequaquam. Quid igitur: Ergo neque te ipsum dicentem inconcinnē quodcunq; tandē admittes. Quū enim dederis, incorporeas peccasse animas, mandatū prætergressas: & dixeris, propter iniquitatē dedisse ipsis postea Deum tunicas pelliceas, ut mortalia gerentes pœnam darent, tunicas corpora interpretatus: in progressu sermonis oblitus eorum quæ antea asseruisti, animam per se ipsam non posse peccare dicis, neque omnino ad hoc aptam esse, sed causam ipsi omnium malorum corpus esse. Vnde ut ne ipsa rursus ad iniustitiam concitetur à corpore, quemadmodum contigit prius, sic ipsam in æternum citra illud futurā esse. & quidem quum dixeris, in paradiso ante corpus, animam, quando ad huc beata & indolens erat, peccasse. Vbi enim transgressa est mandatū, obtinente iam peccato propter serpentis persuasionē, uinculum ipsi datum esse in pœnā corpus asseruisti. Quare aut prius illud, aut posterius, non rectē habet. Aut enim ante corpus peccauit, & nihil minus etiam si non acceperit corpus, peccabit: & uana est tua de eo quod corpus non resurgit inaniloquentia. Aut cum corpore, & non possunt pelliceæ tunicæ corpus esse putari. Reperitur enim homo ante ipsarum structuram diuinum mandatū reprobasse. Qua de causa etiam tunicæ parantur, nuditatem quæ à peccato ipsorum accessit occultaturæ. At nunquid persuadeo te, & uides quod incohærentia asseruisti: & tibi hoc manifestum factum est: aut nondū intelligis, ò Aglaophon, inquam, quod dico: Intelligo, inquit ille, & non amplius opus habeo ut rursus audia. Verum non animaduerti, me non rectē dixisse. Necessè est enim mihi, qui dedi pelliceas tunicas corpora esse, ut cōfitear etiam, prius quàm in corpus uenerit, animā peccasse: eò quod

Corporis impedimentum.

Pellicearū tunicarū ratio.

eo quod ante structurā ipsarū transgressio facta est. Nam ppter transgressionē tunicæ ipsis sunt, et ppter ipsam harū pparatio, et nō transgressio propter tunicas cōtingit: et ut ex hac cōfessione assentiar, qd nō hoc corpus causa malicie est, sed ipsa anima in se ipsa. Quappter etiā nō accipiat corpus, peccabit, quoniā etiā prius absq; corpore peccauit. Et stolidū est dicere, corpus nō posse reuiuiscere, ob id ut ne causa peccandi animæ fiat. Peccabit enim, uelut etiā ante corpus peccauit, ita quoq; post corporis depositionē, etiam si nō rursus corpus acceperit. Vnde necesse est ob hæc, neq; me, neq; alium dicentē admittere, quod pelliceæ tunicæ sint corpora. Si uerò admisero, confiteri oportet me etiā quæ relata sunt. Quid uerò, nonne et illud inquam, ò Aglaophon, uideat tibi non recte habere: Quale illud, inquit ille: Dicere, inquam ego, uinculū & pedicas corpus constructū esse cōtra animā: et quod Propheta uinctos terræ nos dixit. Ideo quæ etiā Dauid, ligatos. Et ille, Non habeo, inquit, in promptu qd tibi respondeat. At cur cum alio nō disputas: Et ego (sentiebam enim erubescere ipsum, uitantē ne sermo redargueretur) Putas ne, inquam, per inuidiam aggredi me, ut redarguā te, et non cōtendere ut meo studio propositum clarum faciam: At, ò bone, ne delasseris dū interrogaris. Vides enim nō de paruis nobis esse sermones, sed quo modo credere oportet. Etenim nullum tantū malum homini accidere posse arbitror, quantū à rebus necessarijs, quū falsa de ipsis opinione tenetur. Age igitur, promptē ea de quibus interrogauit declara, & si quid tibi dicere ueri non uideor, magis ueritatis quàm mei curā habes, redargue. Maius enim bonū esse puto redargui, q̄ redarguere: quāto maius est, ut quis ipse à malo liberet, q̄ ut aliū liberet. Age igit, cōparantes inter se sermones, cōsideremus an quid inter se differat. Etenim de quibus ambigimus, nō ualde parua sunt, sed de quibus scire præstat, non scire turpe est. Igitur tu quidē non putas reuiuiscere corpus, ego autē puto. Et ualde quidē, inquit ille, propter ea quæ dixi. Et tu quidem, inquam ego, uinculū, & carcerem, & sepulchrū, & onus, & pedicas, ipsum esse dixisti. Ego autē non ita sentio. Vera, inquit ille, mihi dicis. At uerò per proteruitatē, & errorem, & tristitiam ac indignationē, & in summa, omnia alia mala, quorū causam ipsum esse dixisti, impedire nobis impetū animæ ad id quod melius est asseris, nō sinens nos ad eorum quæ reuera sunt, comprehensionē ac cognitionem peruenire. Etsi enim aggrediamur aliquid eorū quæ sunt uenari, caligo semper intercidens, ratiōni obscuritatē inducit, non permittens nos ueritatē clarē considerare. Fraude enim repleta est, uelut dixisti, consideratio nostra per aures. fraude item plena est consideratio per oculos, fraude etiā ea quæ cōtingit per alios sensus. Vides, inquit ille, ò Eubuli, qd ego paratus sum te laudare, ubi rectē declaraueris sermones: Ergo quo sanē me amplius laudes, si uinculum corpus uobis uideatur, non potest putari malicie causa anime esse, ampliusq; iniquitatis, sed uice uersa modestiæ & castigationis. Sic autem rem considera: ita enim rem magis assequi poteris. Quò ducimus eos qui corporibus ægrotant, nōne ad medicos: Manifestum est hoc, inquit. Quò uero peccantes: nōne ad iudices: Necessarium hoc. Igitur pœnam duros, inquam, iustē propter ea quæ fecerunt: Etiam, lustum autē omne bonum est: Confitetur. Qui uerò iustē iudicat, bene facit: iustē enim iudicat: Confesit. Quod uerò bonū est, utile apparet. utilitatem ergo capiunt, qui iudicantur. tollitur enim improbitas ipsorū, tormentis prohibita: quemadmodum etiam utilitatem capiunt morbi à sectionibus ac medicamentis medicorum. Nam iniustum pœnā dare, est animam corrigere, magnū illum mortuum iniquitatem abijciendo. Confitetur. Quid uerò, non iuxta proportionē, peccatorum supplicia iustē adhiberi dicis his qui puniuntur: quemadmodū & his qui curantur, iuxta uulnerū proportionem chirurgias: Annuit. Igitur qui morte digna fecit, ad mortis supplicium cōdemnatur: qui plagis, ad plagas: qui uinculis, ad uincula. Confitetur. Punitur autē is qui debet uinculis, aut plagis, aut alio quodā huiusmodi supplicio,

Corpus uinculū dicit.

supplicio, quo poenitentiam agens, iniuste agere cesset, dum per tormenta uelut lignū inortū dirigit. Verissimē, inquit, dicis. Non enim preteriti delicti gratia iudex ipsum supplicio afficit, sed futuri, ut ne rursus faciat. Hoc manifestū est, inqt. Vinculū enim clarum est ipsi, quod impetum ad iniuste agendū tollit, nō permittens facere quē uult. Verum est hoc. Ergo prohibet à peccando, uinculis nō sinentibus, ipsum libere agere, ac uoluptatibus, uti, sed contrahentibus, & iustitiā colere docentibus, donec didicerit per admonitiones temperatus esse. Apparet, inquit. Neq̄ igitur causa est uinculū peccandi, uelut apparet. Castigat enim, & iustiores facit, auxiliare medicamentum animę existens, austerū quidem & mordax, sed curatiuū. Palām est, inquit. Agē, expendamus rursus superiora. concessisti corpus non esse uinculum animę propter transgressionem. Et concedo, inquit. Peccare autē animā cum corpore, siquidē adulteriū committere, occidere, ac impium esse, peccatū tibi uidetur, quē anima cum corpore facit. Annuuit. At uinctū confessi sumus, non posse iniuste facere. Confessi sumus, inquit. Prohiberi autē, tristificatū à uinculis. Etia. Vinculū autem animę est caro. Annuuit. At peccamus dum in carne sumus, consentiēte nobis in hoc carne. Peccamus, inquit. Qui uero ligatus est, non potest peccare. Et hoc annuit. Coarctat enim. Etiam. Nec permittitur à uinculo. Manifestū est. At corpus quidem ad peccandū est auxiliariū. Etiam. Prohibet autem uinculum. Assensus est. Non ergo corpus est uinculum, inquam, neq̄ secundū te, neq̄ secundū alium, d̄ Aglaophō, sed ad utrunq̄ animę auxiliariū, siue ad bonum siue ad malū. Concessit. Igitur his sic habentibus. respōde d̄ Aglaophō, ad ea quę primū asseruisti. In superioribus, enim uinculū & carcerē & pedicās animę corpus dixisti. Et uides quod nō concordat cum his quę dixisti. Quomodo enim cōcordarint, siquidē necesse est, d̄ optime, uinculū quidē carnē putari, animā uero uinculo auxiliario ac adiutore utri ad iniustitiā. quod est impossibile. Si enim propter peccatū tormentū datum est, ad hoc ut tristificata anima erudiat ad colendū Deum: quomodo cooperatur ac cōcertat corpus ipsi ad iniuste agendū. Vincula enim & carceres ac pedicę, et in summa omnes eiusmodi machinę adiutrices ad correctionē, eos qui puniunt cōhibēt ab iniuste agendo ac peccando. Non enim ut is qui iniuste egit, amplius iniuste agat, uinculū ipsi auxiliariū ad iniuste agendū datur, sed ut ab iniuste faciendo cesset, dum per uincula torqueat. Nam & iudices ob hanc causam malos pedicis ligat. Prohibent enim etiāsi nō uelint, à uinculis, ut ne mala faciant. Liberē autē degentiū malefacere est, & eorū qui incustoditē uiuunt: & non ligatorū. Homo uero primū quidem occidit secundū Cain, auctus est ad incredulitatem, simulachris addictus fuit, defecit à Deo, & quomodo ipsi corpus uinculū datum est. Aut quomodo Deus postq̄ homo ante corpus peccauit, auxiliariū ipsi maiorem ad iniquitatē ipsum corpus dedit. Quomodo uero etiam post uinculi constructionē dicit hoc. Ecce ante faciem tuam posui uitam & mortē, ut eligas uitā: bonum et malū, ut eligas bonum. & Si uolueritis et audieritis me. Hęc enim ipsi uelut potestatem habenti, & non uelut sub uincula ac necessitate adacta dicta sunt. Quare undiquaq̄ confirmat, neq̄ uincula aut carcerē aut pedicās corpus putare: neq̄ uinctas aut captiuas terrę esse animas, condemnate ipsas Deo, ut terreis pedicis sint ligatę. Quomodo em̄ hoc ita s̄ haberet, quādo id demonstrari nō potest. Absurdū uero est etiā illud cōspicue, putare uidelicet in uita seculorum futura æterna corpus animę nō affore, eo quod uinculū sit ipsum ac pedicę, ut ne perpetui cōdemnati uincti siamus, uelut corruptores in regno lucis futuri. Solutū em̄ sufficienter ac cōsutato sermone, in quo carnē animę uinculū esse decreuerūt, solutū est etiā quod nō uincti erimus propter ipsam in regno lucis quod accipiemus. Sed & aliud ostendere oportet, si quis animam in carnem, uelut in laqueum, pœnam peccatorum subituram immitit, stultitię hoc magis est, q̄ rectę opinionis. Si enim ante transgressionem, uelut iam in superioribus exposuimus, animę corpora habuerunt,

Corpus uinculū non esse

habuerunt, quomodo postea facta transgressionem, in laqueum in corpus inducuntur: quomodo non sit tempus, in quo antequam acciperent corpus peccarint. Non enim prudentis est, aliquando dicere, animas uelut propter corpus peccasse: aliquando uero, quandoquidē peccauerunt, ob id & uinculum et laqueū ad condemnationem ipsum factū esse. Si enim propter corpus peccauerūt, aderat ergo ab initio ipsis & ante peccatum corpus. quomodo enim propter hoc peccassent, quod nondum erat: Si uero laqueus ac pedicę ac uinculū, ipsum corpus putat, non amplius ambo simul causa sunt, sed anima sola peccauit. Cur enim post peccatū, ei quod peccauit, uincula et laquei ac cōpedes parantur. Atqui confessi sanē sumus, non posse uinculum animę esse ipsum corpus. Nam corpus quidem ad utraq̄ & ad iustitiā & ad iniustitiā cooperatur. Vinculū autem ab iniuste agendo prohibet. Quare alterū ex duobus necesse est. Aut enim ab initio peccauimus cū corpore, & non apparet tempus in quo extra corpus fuimus, & simul causa est corpus animę & malorū & bonorū. Aut sine corpore degentes peccauimus, & inculpabile est à malicia ex toto. At absq̄ corpore à bruta uoluptate anima non superatur. Superati autē sunt primi parentes, bruta uoluptate infecti. Erat ergo anima cum corpore etiam ante peccatum. Nam quod non locus sit, ipsum putari propter transgressionem, in pœnam uinculū factum esse, quo purum et assiduū tormentū habeat anima secundū ipsos mortale gestans, id ipsum arbitror me plenē cum omni demonstratione declarasse. Quare inconstans et impossibile est, corpus quidem laqueum & uincula ducere, Deum uerū inducere animas in laqueū pœnam subituras, ita ut ex supernis ex tertio cœlo eiciat, quoniam in supernis mandato inobedientes fuerunt. Ad quid enim respectu habito crediderit quis, his quę ita proteruē ab ipsis dicta sunt: & quidem non habente sic Psalmo, etiam si uiolenter ipsi exponant. Verū proferam ea quę in ipso habent, quo fabulositas expositio nis ipsorum appareat, qui non uolunt scripturas rectē intelligere. Sunt enim hoc modo dicta. Probasti nos Deus, igne examinasti nos, uelut igne probat argentū. Induxisti nos in laqueū, posuisti tribulationes in dorsum nostrū. Induxisti homines in captiuitatem nostrā. Transuimus per ignē & aquā, & eduxisti nos ad refrigerationē. Et statim inferunt: Hęc de animis dicta sunt, quę in laqueū in ipsum corpus, uelut in certamē delatae sunt ex tertio cœlo, ubi est paradysus. Nam transuimus per ignē & aquam, inquit, aut per uterū in mundū animę accessum indicat, quandoquidē in tanta flamma ac humiditate cōringit: aut delapsus à cœlis in uitā, penetrantem fontes ignis & aquas super dorsum firmamenti. Aduersus quos opere precii duco instare. Age enim pro ipsis, d̄ Aglaophon, responsum dato, quid dicent. Primum enim paradysus, unde in primo parente eieci sumus, ex hac terra palām locus eximius est, ad iucundam quietē, et uitam meliorem sanctis destinatus. Ab ipso Tigris & Euphrates, et reliqui fluij qui illinc profundunt, hic apparent fluxionū excursus in nostrum continentē inundantes. Non enim ex supernis de cœlis effundunt, ac elidunt. Nam neq̄ sustinere potuisset terra, ut tantam aquę molē acruatim ex alto delabentē susciperet. Sed neque Apostolus asserit paradysum esse in tertio cœlo, si quis subtiles sermones audire nouit. Noui enim raptū usq̄ ad tertium cœlum, dicens: & noui talem hominem, siue in corpore, siue sine corpore, Deus nouit, quod raptus est in paradysum. Duas reuelationes magnas se uidisse indicat, quā bis assumptus sit euidenter: semel quidē usq̄ ad tertium cœlum, semel uero in paradysum. Nam quod dicit, Noui raptū talem usq̄ ad tertium cœlum: priuatim reuelationē ipsi apparuisse in tertium cœlum assumpto, cōfirmat. Quod uero rursus inferunt, Et noui talem hominem, siue in corpore, siue extra corpus, illatū in paradysum: aliam rursus ipsi manifestatā esse reuelationem in paradiso ostendit. Fabula igitur est, et tragica cantilena, dicere animas ex cœlis deiectas esse, & transire fontes ignis & aquas super dorsum firmamenti, dum in mundum hunc no-

Paradysus ubi sit.

strum feruntur. Nam neque Adam ex caelis eiectus est, sicut de paradiso plāto in Edem iuxta orientes. Non enim ante incorporationē delictū admissum est, quemadmodū sufficienter ostendimus: neque rursus corpus, hoc est laqueus: sed post insitionē animae in corpus sit peccatum. Nam hoc utrunque simul est homo. Et delapsus ex paradiso hic est. At uero Aglaophon omnino negligentius sermoni attendebat, sed de rebus nullam intelligentiā habentibus disceptabat, Psalmum iuxta improborū opinionēs exponere nitens, de quibus dicere plura omitemus. Volo enim, quandoquidem semel ad corrigendam improbitatem ipsorum deuenimus, etiam huius prophetiē rationem ipsis denudare. Probasti nos Deus, igne examinasti nos, uelut igne probatur argentū. Probati assidue martyres per impetus tormentorū in tentationibus (ple-
*Psalmi propheta expo-
sita.*
 runque enim prophetiā in nostram fidem implementur) & pie ac fortissimē decertantes, gratias Deo agunt: Probasti nos, ad Deum dicentes, qui ut maiorem apud ipsum gloriam assequerentur, per multos labores ipsos redarguit, uerē olympiacum certamen uincendum proponens. Et considerate, quomodo consona his uerbis palam de martyribus Solomon pronunciat, neque enim scripturarum aliarum testimonio hic sermo caret. Deus tentauit ipsos, & inuenit ipsos dignos seipso. Velut aurum in fornace probauit ipsos, & uelut integram fructificationē boni odoris suscepit ipsos, & in tempore uisitationis ipsorum, quum antea dixisset, Etsi enim in conspectu hominum pu-
 niantur, spes ipsorū immortalitate plena est, & parum castigati, magnis beneficijs afficiuntur. Sed & quod in Psalmo centesimo uicesimo tertio dictum est, Nisi Dominus erat in nobis, quū insurgerent homines in nos, profectō uiuos deuorassent nos. Torrentem pertransiuit anima nostra, profectō pertransiuit anima nostra aquam intolerabilem. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in praedam dentibus ipsorū. Anima nostra uelut passer liberata est ex laqueo uenantium. Laqueus contritus est, et nos liberati sumus. Martyres sunt qui psallunt. Duo autem sunt chori martyrum, qui pulchras uictorias tulerunt: Vnus Testamenti noui, alter ueteris, qui resonantem hymnū concinnē ad propugnatorem Deum & uniuersorum regem transmittunt: Probasti nos Deus, igne examinasti nos, uelut igne probatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorsum nostrum: hoc est, forum iudicium gentium, aut tentationes, per quas tribulati & igne examinati fortiter probati sunt. Proba enim me, inquit, Domine, & tenta me, igne torre renes meos et cor meū. Dicat sanē etiam Abrahā, igne examinatus in uisceribus ob unigenitum filium, ubi mandatū Dei pretulit, postquam audiuit, Abrahā parce filio tuo, abiecto gladio: Probasti nos Deus, igne examinasti nos, uelut igne probatur argentū. Dicat & Iob post prurulentiae defluxum, & ubi ab amicis impropria pertulit, & corpore male affectus doluit, & per procellā loquentem ad ipsum Deum audiuit: Putas me aliter tibi responsum dedisse, quam ut iustus appareas: Posuisti tribulationes coram nobis Domine, quo nos uelut aurum in fornace probes. Dicant tres illi in camino pueri, rore madentes, ut ne comburerentur igne: Probasti nos Deus, igne examinasti nos, uelut igne probatur argentū. Transiimus per ignem & aquā, & eduxisti nos ad refrigerationē. Quare & mihi Methodio dicere licebit, ubi in die tua, o Deus omnipotens, aeternus pater CHRISTI, citra dolorem transgressus fuero ignem, et aquarum naturam in uistoriam mutatam habuerō, ipsorumque impetus effugero, Transiui per ignem & aquā, et eduxisti me ad refrigerationem. Tua enim est haec diligentibus te promissio: Si transieris per aquam, tecum comburet te. Sed enim de expositione Psalmi haec sufficiunt. Insuper porrō etiam illud
uiuebam sine lege quondā,
 considerandū est, in quo instar dormientium multiformiter somnijs illusi pronunciant

nostram in primo parente ante mandatū, ante corpus, dixit: uelut quae sequuntur con-
 firmant. Ego autem carnalis sum, uenditus sub peccatum. Quia non aliter homo im-
 perio ac dominio mali subijci potuisset, uenditus ipsi propter transgressionē, nisi car-
 nalis factus fuisset. Anima enim per seipsam, inquit, a peccato corripi non potest.
 Quapropter asperē intulit, Ego carnalis sum, uenditus sub peccatum: quum prius dixisset, Ego uiuebam sine lege quondam. Et ipsis quidem haec dicentibus, tunc plerisque
 admiratio ac stupor inuadebat. Nunc uero in conspectu prominēte iam ueritate, non
 solum longē seducti apparent, sed etiam ad summā blasphemiam deuenisse. Quum enim
 dederint, animas sine corpore ante mandatū uixisse, & per seipsos omnino peccato
 corripere non posse: ratiocinatione rursus facta subuerterunt eum sermonē, imō potius
 seipsos. Corpora enim fabricant ipsis postea in supplicium, eo quod ante corpus
 ipsae peccauerunt. Et sanē etiam conuicia iactarunt eidem, dum corpus uinculis ac pedicis
 assimilant, aliaque stolidia dicunt. Nunc uerō, uelut dictū est, totū contrario modo
 se habet. Oportet enim ante peccatū animam fuisse cum corpore, alioqui anima quae
 per seipsam peccato corripere nō potest, nō peccasset omnino ante corpus. Si uero peccatū
 ut corripere & apprehenderetur. Quapropter etiam rursus, quāuis non acceperit
 hoc corpus, peccabit: quemadmodū sanē etiā antequam ipsum acciperet, peccauit. Cur
 uero omnino corpus accepit postea, postquam peccauit: aut quid adeo opus fuit ipsi corpore:
 Siquidē igitur ut torqueret & doleret, quomodo magis delicijs fruatur, & proter-
 uē agit cū corpore: Quomodo uero etiam liberū arbitriū habere in hoc mundo appa-
 ret: In nobis enim situm est, ut credamus & nō credamus. Vbi autē in nobis situm est
 credere & non credere, in nobis rectē facere & peccare, in nobis benefacere & malefa-
 cere. Imō etiā iudiciū quomodo uelut futurū amplius expectari potest, in quo Deus
 unicuique iuxta opera, & secundū studia retribuet: & nō uelut iam praesens putabitur,
 siquidē generari quidē & in corpus uenire animā, iudicari est iam, & retributionē acci-
 pere. Mori uerō & separari a corpore, liberari est, & ad refrigerationē deuenire: eo
 quod ante corpus ipsa peccauit. Quare ex uestra sententiā in iudiciū induci est, ac condē-
 nationem, in corpus induci. Ceterū ex superabundanti ostendit sermo noster, impossi-
 bile esse corpus tormentū ac pedicas animae putari. Sufficiebant quidē igitur haec, et tem-
 pestiuū erat sermonem de his hic finire, quū ex ipsa Scriptura ostenderim, ante trans-
 gressionem protoplastū illum ac primum parentē ex anima & corpore constitisse. Et
 ego nunc quidē haec in summa recenseo, occasiones saltem aggressionū ipsorum cor-
 rigere annitens, ut ne modum oratione excedā. In promptu enim iam nobis est iudi-
 ces considerare, quod illud, Ego uiuebam sine lege quondā, quod in epistola ad Roma-
 nos habetur, nō potest cadere in uitā animae ante corpus, uelut ipsi uolunt, quemadmo-
 dum ea quae post haec inferunt indicant: etiam si generosus hic medicus, sequētia uer-
 ba abripiens, sententiā Apostoli ad id quod sibi uidetur trāsformare annisus est, in cu-
 rabile quiddā admittēs, ac ualde puerile. Nam pro eo quod ad pprias cōcretionēs et
 cōmissuras mēbra corporū seruare debebat, quo tota figura corporis aequalis ac inte-
 gra secundū naturā esset: extremitates detrūcauit, scripturę seriē pretergressus. uelut
 si Scythia esset, qui hostis alicuius mēbra crudeliter ad illius internectionē cōscinderet.
 Quomodo igitur Apostolus (dicent) haec pronūciauit, si tu non sic ipsa habere ostendi-
 sti: Quoniam Apostolus (dixerim utique) legem ponens esse mandatū: detur em̄ hoc pri-
 mum iuxta uestrū propositū, ut mandatū ipse legē dixerit: nō per hoc asseruit, etiā pri-
 mos nostros parentes ante mandatū sine corpore uixisse. Exiguū enim fuit tempus a
 creatione, usque ad mandatū, in quo nixerunt sine peccato.
 Si uerō rursus contra intulerint dicentes, Quomodo igitur sapientia carnis dicta
 est inimicitia esse contra Deum: legi enim Dei non subijcitur, neque em̄ potest dici-
 dum,

Sapientia carnis quid.

dum, quod sanè etiam hic aberrant. Non enim carnem ipsam, sed sapientiã carnis legi Dei non posse subijci asseruit, quæ aliud à carne est. uelut si dixisset, Sordes nõ probe purgati argenti non subijciunt ad hoc, ut uas idoneũ ex ipsa fiat ab opifice: neq; enim potest. Eijci enim ipsam prius, ac eliquari oportet: & non per hoc pronũciauit, argenti non posse in uas fictile elaborari, sed id quod æreum est in argento, & reliquam duriciam. Sic etiam quum sapientiã carnis dixit, non carnem dixit nõ posse legi Dei subijci, sed sapientiã quæ est in carne, uelut impetũ ipsius dicens ad intemperantias, quem alibi aliquando quidem uetus fermentum maliciæ ac prauitatis appellauit, exhortans ut ipsam penitus à nobis expurgemus: aliquando uero legem rebellantẽ legi mentis, ac captiuam ducentẽ. Alio qui si ipsam carnem dixisset non posse subijci legi Dei, primum neq; accusationẽ petulanter agentes, aut prædantes, aut quæcunq; alia per corpus facientes habere potuissemus apud iustũ iudicem, quum impotens sit caro ut legi dei subijciatur. Quomodo enim accusationẽ mereretur, si iuxta eam quæ adest ipsi naturam corpus uiueret: Imò neq; aliàs ad castitatẽ aut uirtutem induci corpus posset, quum natum sit ad hoc ut bono non subijciatur. Si enim talis est natura carnis, ut legi Dei subijci non possit: lex autem Dei est iustitia ac temperantia, oportebat neq; uirginitatem seruare, neq; continenter agere penitus in totũ posse. Si uero uirginitatẽ seruauerunt, & continenter agunt, nimirũ corpus subijciunt, aliàs enim continere à peccato impossibile est. Non ergo non potest corpus subijci legi Dei. Alio qui quomodo Ioannes subiecisset suum corpus ad castitatẽ? Aut quomodo Petrus ad sanctimoniam? aut consequenter alij ad iustitiam? Quomodo uero etiam Paulus dixisset: Ne igitur redere peccatũ in mortali corpore uestro, in hoc ut obediatis concupiscentijs ipsius, neque exhibete membra uestra arma iniustitiæ peccato: sed exhibete uos Deo, uelut ex mortuis uiuentes, & membra uestra membra iustitiæ Deo. Et rursus: Quemadmodũ exhibuistis membra uestra serua immundiciæ & iniquitati ad iniquitatẽ, sic nunc exhibete membra uestra serua iustitiæ ad sanctificationẽ. Proinde nouit, dirigi posse habitaculum hoc, & nutare ad bonũ, ut mortificent in ipso peccata. Nam quomodo aliter in seruitutẽ iustitiæ redigi potest homo, si nõ prius subiectis membris suis carnis ut non obediãt peccato, sed iustitiæ, uitã degat Christo dignã: Quandoquidẽ peccare & nõ peccare per corpus fit, ita ut anima aut ad uirtutẽ, aut ad uitium instrumento ipso utat. Si enim neq; scortatores, neq; simulachrorũ cultores, neq; adulteri, neq; masculorũ concubitores, neq; molles, neq; fures, neq; auari, neq; ebrij, neq; conuiciatores, neque raptores regnũ Dei possidere possunt: explentur autẽ hæc et corroborant per corpus: iustificatur autẽ nemo, nisi prius dominatus fuerit: dominatur autẽ his qui ad temperantiã ac fidẽ nutat: subijci ergo legi Dei. Lex enim Dei est temperantia. Quare Apostolus nõ carnẽ bono subijci dixit, sed sapientiã carnis, hoc est impetũ ipsius, ipsum ad iniustitiã ardorem. Expurgate igitur, inquit: etiã gulosam uentris intemperantiã eruere nitens, & tales appetitus ac uoluptates disperdere docēs, & eos qui sic deliciarĩ, uiuere esse putat, confundens. Qui Deum, inquit, ducunt uentrẽ. Edamus, aiunt, & bibamus, cras enim morimur: uelut uoracia corpora infernẽ circa pabulũ solũ ac mensas occupata. Et ubi dixit, Cibi uentri, & ueter cibis: induxit, Deus autẽ & hunc & hos abolebit. Corpus autẽ nõ scortationi, sed Domino, & Dominũ suscitauit, & nos suscitabit per potentiã suam. Aut nescitis quod membra uestra membra Christi sunt: Num ergo membra Christi faciã membra scorti? absit. Aut nescitis, quod qui adheret scorto, unum corpus est: Erunt enim, inquit, duo in carnem unã. Qui uero adheret Domino, unus Spiritus est. Fugite scortationẽ. Omne peccatũ quod peccat rit homo, extra corpus est: Qui uero scortatur, in propriũ corpus peccat. Aut nescitis quod corpus uestrũ templũ est habitantis in uobis Spiritus sancti, quẽ habetis à Deo: Et non estis ipsi uestri iuris: empti enim estis precio. Glorificate igitur Deum in corpore

pore uestro. Attende quod quandoquidẽ corpus hoc potest legẽ Dei & immortalitatem suscipere, si à fomitibus intemperantiæ purget, ita ut non illicitis stimulorũ affricibus polluat: iccirco Apostolus hæc loquutus est. Quid enim aliud est, quod adhæret ac propinquat scorto, et quod caro cũ ipso iuxta membrorũ copulationẽ et unã societatem fit, quod hoc ipsum externũ corpus? per quod omnia hæc ad mixtionẽ & exarationem peccata implent. Vnde & omne peccatũ quod fecerit homo, extra corpus est. Qui uero scortat, in propriũ corpus peccat. factus enim et incredulitas et iracundiã et simulatio, animæ peccata sunt. Scortatio uero & stimulus & delicia, corporis. Cũ quibus neq; anima ad ueritatẽ subuolabit, neq; temperantię dogmatis subijciẽt. sed ambo dilabent à regno Christi. Itaq; si corpora nostra in sanctificatione detenta, templũ sunt habitantis in nobis Spiritus, & Dominus est in corpore, et membra corporis membra Christi sunt: subijci ergo corpus legi diuinæ, & regnũ Dei possidere potest. Qui enim suscitauit Christũ ex mortuis, uiuificabit (inquit) mortalia corpora uestra per Spiritũ suũ in habitatem in uobis, ut mortale hoc induat immortalitatẽ, & corruptibile in incorruptibilitatẽ, & mors in uictoriam deuoret. Non enim de alio corpore Apostolus hic tractauit, sed de hoc quod & moriẽt et mortificat: per quod & scortari et peccatũ agere possibile est. Si uero differentiã esse corporis ad carnẽ conieclarint (ut & hæc ipsis expendere permittamus) et corpus quidẽ aliud putarint, uel ipsius animæ quod nõ uidetur: carnẽ uero, extrinsecũ hoc quod uidet: dicen dũ, quod nõ solum Paulus & propheta corpus sciunt carnẽ hanc nominari, sed etiã alij philosophi, apud quos sanẽ maximẽ nominũ certitudo obseruata est. Caro enim omnino, si de his peritẽ cõsiderare uelint, tota hæc habitaculi nostri moles propriẽ nõ dicit. sed pars quẽdã torus, quemadmodũ etiã ossa, aut nerui, aut uenæ: corpus uero totũ. Vnde etiã medici qui de corporũ natura exacte tractauerũt, corpus nouerũt hoc quod uidet. Sed & Plato hoc ipsum corpus etiam ipse nouit. Itaq; in Phædone Socrates: Ergo nõ aliud quid mortẽ esse putamus, inquit, quod animæ à corpore discessum. & esse hoc mortuũ, esse ipsum per se ipsum corpus ab anima liberatũ seorsim esse, et seorsim itẽ esse animã à corpore. Atqui Moses ille beatus, (ueniamus enim iam ad diuinas scripturas) nõne corpus hoc nominari nouit quod dicimus: Et lauabit uestes, inquit, in purificationib. qui cõtingit immundũ, & lauabit corpore suo aqua, et immundus erit usq; ad uesperã. Quid uero Job: nõne nouit & ipse corpus hoc quod mortificat appellare: Versat autẽ corpus meũ in purulentia uermiũ, dicens, Sed & Salomõ: In malignã animã non intrabit sapientia, neq; habitabit in corpore obnoxio peccato. Et in Daniele de martyribus, Non dominatus est ignis corpori ipsorũ, dicitur, & capillus capitis ipsorũ nõ est exustus. Et Dominus in Euangelio: Ideo dico uobis, Ne sitis solliciti quid edatis, aut quid induatis. Nonne anima plus est quod alimentũ, & corpus quod indumentũ: Et Apostolus: Ne igitur regnet peccatũ in mortali corpore uestro, dicens, confirmat se noscere hoc, quo circũdati sumus, corpus. Et rursus: Si autẽ Spiritus eius qui suscitauit Iesum, habitat in uobis, qui suscitauit Christũ ex mortuis, uiuificabit etiam mortalia corpora uestra. Et rursus: Si dixerit pes, nõ sum manus, nõ sum ex corpore, nõ ob id nõ ex corpore: Et rursus: Omnes enim nos manifestari oportet corã tribunali Christi, ut reponet unusquisq; ea quæ sunt per corpus, prout fecit. Et rursus: Epistolæ quidẽ graues & fortes, p̄sentia uero corporis debilis. Et rursus: Noui hominẽ in Christo ante annos quatuordecim, siue in corpore, nõ noui, siue extra corpus, nõ noui. Et rursus: Sic debent uiri diligere uxores suas, uelut corpora sua. Et rursus: Ipse autẽ Deus pacis sanctificet uos perfecte, et sp̄s uester integer, et anima & corpus citra reprehensionẽ, in aduẽtu Dñi nostri Iesu Christi seruet. Cæterũ illi incertẽ in fluctu ac turbatione Apostolũ ferri opinati sunt, nihil horũ intelligẽtes, uelut uerborũ ipsius sententię stabilitatẽ ac firmã sedem nõ habeãt, sed sursum ac deorsum natẽt, ac retractabilia dicãt, nõc quidẽ

quidem carnem resurgere, nunc uero non resurgere. Vnde quo nihil relinquatur ex propositis, et ut perfecte hydrum excindamus, ad propositum rursus reuertar. Consequenter enim ubi, uelut promisi, etiam alia capita, & quæ ad ipsa dici oportet, ostendero, consona ac consecrata etiam ipsa esse declarabo, & ad fidem de resurrectione carnis dicta. Pergamus itaque ad id quod primum in Apostolum dicere aggressi sumus.

20 Nam quod dictum est ab ipso, Ego aliquando sine lege uixi, uitam nostram superiorem in paradiso, ante mandatū, non extra corpus, sed cum corpore, in primis parentibus declarat, quemadmodū ab initio asseruimus. Quoniam antequam daretur mandatum, Deus accepto limo de terra formauit hominē, degebamusque extra concupiscentiam nescientes omnino nos brutę concupiscentię impetibus, & attractorijs uoluptatum illecebris, ad intemperantiā cogi. Nam quod non habet præscriptionē, iuxta quā uitam degere oportet, neque liberam ratiocinandi potestatem, ut uita quam eligit utatur, quo priuatiū aut honoretur, aut uituperetur, id ipsum ab omni culpa ac crimine innoxium esse ostendendum est. quoniam non potest ea concupiscere quæ prohibita non sunt. Sed etsi concupiuerit, non culpabit. Concupiscere enim non in præsentia & potestati subiecta cadit. Verū in præsentia quidem, uerū non in potestate sita. Quo modo enim quis id concupiscat & amet, à quo non prohibitus est, & quo non habet opus? Quapropter concupiscentiā non nouissem, nisi lex dixisset, Non concupisces.

Peccati cognitio ex lege. Vbi uero audiui, De ligno cognitionis boni ac mali ne edatis, Quacūque enim die ederitis de ipso, morte moriemini: tunc concupiscentiam in me cōcepi. Non enim ea que habet, et que in potestate eius sunt, et quibus utitur, cōcupiscens desiderat ac cupit, sed ea à quibus prohibitus est, & quæ ablata sunt, & que non habet. Quare bene profectō dictū est, Concupiscentiā non nouissem, nisi lex dixisset, Non cōcupisces: hoc est, ne edatis de ipso. Hinc enim locū & occasionē nactum est peccatū, ad illudendū mihi, ac me peruertendū. Dato enim mandato, an sām habuit diabolus per mandatū, ut concupiscentiā in me operaret, stimulan̄s me ac illectans per artes suas, ut in prohibitorū appetentiā caderē. Nā absque lege mortuū est peccatū. Non dato enim, et nondū existēte mandato, inefficax erat peccatū. Ego uero uiuebā irreprehensibiliter antemandatū, non habens præscriptionē ac constitutionē, iuxta quam uiuere oportebat, et à qualapulus peccarē. Vbi uero uenit mandatū, peccatū reuixit, ego autē mortuus sum. & inuentum est hoc ad uitam mandatū, ad mortē. Quia postquam legem dedit Deus, & præscripsit quod faciendū & non faciendū, diabolus operatus est in me concupiscentiā. Admonitio enim Dei, & præceptū hoc datum est mihi ad uitā et incorruptibilitatē, ut obediens ipsi, & secundū ipsum uiuens, integrā & beatissimā in æternū, & semper florentē ad immortalitatē uitam habeā ac gaudiū. Vbi uero ipsum reprobauī, ad mortē euasit ac condemnationē. Nam diabolus quem nunc peccatū hic appellauit, eō quod opifex et inuentor peccati sit, per mandatū occasione arrepta, ad inobedientiā decepit me, et deceptū occidit, id operatus ut reus fierē condemnationis illius: Quacūque die ederitis de ipso, morte moriemini. Quare lex quidē sancta est, et mandatū Dei iustum ac sanctū & bonū: quoniā non ut lædat, sed ut seruet, datū est. Ne enim putemus omnino inutile quid aut nociuū, Deū facere. Quid igitur bonū mihi facta est mors, que maximi similiter causa futura boni legislatio data est? Absit. Quia nō mandatū Dei factū est ad hoc, ut ego in seruitutē corruptionis redigerer, & ut perniciosas mortis causas imprimeret. Sed diabolus, ut manifestaret qui per bonū mihi malū cōstruxit, quo fieret, & declararet inuētor ille ac architectus peccati, peccator per excellentiā, & separaret à bono, qui cōtraria mādato Dei procurauit. Nouimus enim quod lex est spūalis: quapropter etiā in nulla re ulli causa est detrimētī, pcul enim à cōcupiscentiā bruta ac peccato habitāt spūalia. Ego uero carnalis sum, uēditus sub peccatū: hoc est ego carnalis existēs, & in medio mali ac boni constitutus, uelut libero arbitrio p̄ditus, ut in me esset eligere quod

re quod uolo (posui enim, inquit, ante faciem tuam uitam et mortem) ubi nutaui ad hoc, ut inobediens fierē spiritali legi, hoc est mādato, & obediens fierē consilio illius materialis, hoc est serpentis: uenditus sum propter hanc hēresim, lapsus sub peccatū, diabolo. Vnde hinc obsidens me malū insidet ac uiget, ut in carne mea inhabitet, uelut fucus in fauo apīs, circūuolans sepe circū ipsum, ac bombū edens: quū hoc supplicium impositū sit mihi mandato transgresso, et uēditus sim malo. Quapropter etiam nō cognosco quod operor, cogitans quod nō uolo. Nam quod dictū est, quod operor nō cognosco, et facio quod odio habeo: nō de eo quod operati sumus ac perfecimus malū, accipiendū est: sed de eo quod solū cogitauimus, cogitationib. in synceris sæpe nobis aduolantibus, & seducētib. nos ad quæ nō uolumus, ita ut anima per cogitationes circa multa circumducat. Non enim in nobis omnino est sitū, ut aut cogitemus, aut nō cogitemus absurda: sed ut cogitationibus utamur, aut nō utamur. Impedire equidem ut ne incidā in nos cogitationes, que forinsecus ad probationē nostrī inspirant, nō possumus. Non obedire uero, aut nō uti ipsis possumus. Alioqui quomodo Apostolus malū quidem quod displicebat, maxime fecisset: bonū uero quod placebat, minime: si nō de extraneis cogitationib. dixisset, quas cogitamus aliquādo etiā non uolentes, nō scientes ex qua causa? Has itaque cogitationes subuertere ac reprimere oportet, ut ne dilatatae extremitates animę obtineāt. Impossibile est enim his opportunē in nobis uigentib. exoriri bonū. rectē ergo dixit, Quod enim facio, nō scio. Nō enim quod uolo facio, sed quod odio habeo, id facio. Volumus enim ea quæ nō conueniūt, et quæ nequas est cogitare. Nam hoc bonū est perfectū, non solum à faciēdo abstinere, sed etiā à cogitando. Et quod uolumus, hoc bonū non sit, sed quod nō uolumus malū. Obrepunt enim circa cor nostrū, inscendūtque etiam nō uolentibus nobis sæpe, innumere cogitationes de infinita curiositate ac negotijs sordidis incidentes. Quapropter uelle quidē ut neque cogitemus ipsa, in nobis sitū est: uerū efficere ac opari quo dissipent, ut ne rursus in mentē nobis redeant, hoc in nobis non est situm, sed ut utamur ipsis solū quodammodo, aut nō utamur. ut sit sententia dicti talis: Non enim quod uolo facio bonū. Volo enim nō cogitare quæ me lædunt, nam hoc est bonū & immaculatū, & quod dici solet, extra reprehensionē manibus ac mente factū quadrangulum. Et hoc quidē quod uolo bonū non facio, quod uero nō uolo facio malū. Non uolo cogitare, et cogito que nō uolo. Et cōsiderate, an nō ob has ipsas cogitationes etiam Dauid interpellauit Deum, ægreferens quod & ipse cogitaret quæ nō uellet: Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. Si non dominata fuerint mihi, tūc immacularus ero, & purgabor à peccato magno. Et ipse Apostolus in alio loco: Cogitationes destruentes, & omnem elationē quæ effert se contra cognitionē Dei, & captiuam ducentes omnē intelligentiā ad obedientiā Christi. Si uero quis uerbis impetere ausus responderit, quod Apostolus docet, quod nō solum in cogitando est malū, quod odio habemus, & quod nō uolumus, sed etiā in faciēdo ac operādo ipsum: propterea quod dictū est, Non enim quod uolo facio bonū, sed quod non uolo malū hoc facio: expetimus sanē, si uera dicit qui hæc dicit, ut declaret quod erat malū, quod odio habebat Apostolus, & nō uolebat quidē facere, faciebat autē: & quod erat bonū, quod uolebat quidē facere, non autē faciebat. Sed uice uersa, quoties quidem uolebat facere bonum, toties non bonū quod uolebat, sed malum quod non uolebat, faciebat. Nunquid nō uolens, simulachra colere, sed Deum colere, quod quidē uolebat, Deū colere nō potuit: quod uero non uolebat, simulachra colere potuit: Aut temperanter quidē agere, quod uolebat, non potuit: intemperanter autem agere, quo grauabatur, potuit: Et in summa, crapulari, prodigaliter uiuere, indignari, iniustus esse, & reliqua improbitatis opera, que nō uolebat, facere quidē poterat: que uero uolebat, iniustitiam et sceleratē, non faciebat? Atqui ipse in Ecclesijs omnes ad nō delinquendū exhortās, nō solū facientes & operantes absurda, perniciē & iræ seruari admonet, sed etiā cōsentientes

Cogitationū
& actionum
ratio in nobis
quæ sit.

Proverbium

tientes ipsi in illa, ita ut iustitiam in nobis sine peccati ammixtione exerceri cōtendat. Omne enim peccatum ac studium, consummationē per carnem acquirit. Sæpe igitur in epistolis palam hæc ipsa nos fugere ac odio habere docens, dicit: Ne erretis, neque scortatores, neque simulachrorū cultores, neque adulteri, neque molles, neque qui cum malignis concubunt, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque raptores, regnum Dei possidebunt. Et quod summū est, exhortans nos ad hoc ut penitus peccatum effugiamus ac excutiamus: Imitatores, inquit, mei estote, quemadmodum et ego CHRISTI. Sic, non ob id quod faceret ac operaretur quæ non uolebat, prædicta retulit, sed quod solū cogitaret. Alioqui quomodo exactus CHRISTI imitator esset? Nunc uero quando quidē sæpe bestiales incidunt cogitationes, concupiscentia ac curiositate aliās aliter nos implentes, Muscarū ueluti densa est populosaque turba, dicit: *Proverbialis uersus.* Quod enim non uolo, hoc facio, usque ad animam. Confidenter itaque ipsas depellere oportet, ita ut nihil omnino ad faciendū ea quæ ab ipsis insufurrant, nutemus. Quo enim admittamur in regnū cœlorū, per omnes uoluptates ac tristitias probati, si non immutati fuerimus, sed ubique uelut aurū incorruptū per ignem examinati, à propria uirtute non discesserimus: contingit hoc ut à multis mens nostra infestetur. Vnde sancti strenuē uelut optimos milites nos resistere oportet, qui ubi se ab hostibus obfesos uident, sagittarum & aliorū iaculorum ipsorum nullam curam habentes, ob seruandā eiuertatem alacriter contra ipsos procedunt, nullum studiū omittentes, donec aciem ipsorum in fugam cōuersam extra terminos expulerint. Vides enim, quod cogitationes propter habitans in nobis peccatum, forinsecus nobis instant, uelut canes rabiosi, aut feri, aut audentes latrones, contra nos semper instigati, à tyranno ac principe iniquitatis, probantes nos an resistere ipsis possumus, et aciem contra instruere. Age igitur o anima, fortiter resiste, ne forte remittens rapiaris, & non habeamus precium redemptionis quod pro te demus. Quod enim hostimentum dabit homo pro anima sua? inquit. Bonum igitur & maximo gaudio dignū esset, si non haberemus contra nos agentes ac pugnantes. Quando uero hoc impossibile est, & quod uolumus non possumus. (uolumus enim non habere eos qui extrahunt nos ad affectus, licebat enim sic citra sudorē saluari) et quod uolumus, hoc non fit, sed quod non uolumus, oportet enim nos probari, uelut dixi: Ne igitur concedamus o anima, ne concedamus malo illi, sed assumpta armatura Dei protegente ac defendente nos, induamus thoracem iustitiæ, & subinduamus pedes in præoptitudine Euangelij pacis, in omnibus assumpto scuto fidei, in quo possumus omnia tela maligni illius ignita extinguere, et suscepta glæa salutis, & gladio Spiritus, qui est uerbū Dei, ad hoc, ut possumus stare aduersus insidias diaboli, cogitationesque destruere, & omnē elationē quæ se effert cōtra cognitionem Dei. Quia nō est nobis lucta aduersus sanguinē & carnē. Hac uero de causa hæc dico, quod hic modus est Apostoli scriptorū. Multa equidē sunt quæ de singulis in hac epistola relatis ostēdi possunt, quod iuxta rectā sententiā & accuratē se habeant. Verū loquutum fuerit ipsorū sic recensere. Figurā enim ipsius solū ac uoluntatē ostendere nunc proposui. Non enim quod uolo, hoc facio, sed quod odio habeo, hoc ago. Assentior legi Dei, quod bona est. Nunc autē nō amplius ego operor ipsum, sed quod habitat in me peccatū. Noui enim quod non habitat in me, hoc est in carne mea, bonū, recte dicēs. Meministis enim quomodo in superioribus. decernebamus, etiā ego omnia breui recensere uolens, magis tardo, longiore mihi orationis periodo facta quæ speraui, quā sanē ut absoluaui præoptos nos esse cōuenit. aliās enim nunquam ad finē præpositi deueniemus. Dicebamus igitur, si meministis, ex quo hominē seductū contigit mandatū spernere, hinc ex inobediētia cōtrigit ut peccatū accepta occasione in ipso inhabitaret. Sic enim primum seditio incidit, distractionibusque ac cogitationibus alienis impleti sumus, euacuatū quidē ab insufflatione Dei, impleti autē concupiscentia materiali, quā multiplex serpens in nos inspirauit, quā breui transgressi essemus nos mandatū Dei circum. *Quapropter*

propter etiam mortē Deus ad sublationē peccati propter nos reperit, ut ne in nobis immortalibus exorta, uelut dixi, immortalis esset. Vnde Apostolus dicens, Noui enim quod non inhabitat in me, hoc est in carne mea bonū: peccatum à transgressione per concupiscentiā in nos inductū significare uult, cuius quasi germina nouella ac ramuli, uoluptuarię in nobis cogitationes semper cōsistunt. Duo enim sunt in nobis cogitationū genera. Alterū à concupiscentia in corpore nostro blandiente cōsistens, quod ex materialis spiritus uersutia, uelut dixi, generatū est. Alterum à lege mandati, quā accepimus, ut insitā haberemus & naturalē legem, quæ cogitationem nostrā excitat ac dirigit ad bonū. Vnde lege Dei in mente delectamur, hæc enim est internus homo: lege uero diaboli in carne, iuxta inhabitans in ipsa peccatū. Lex enim quæ est in cupiditate mentis, renitens ac reluctans legi Dei, hæc est quæ affectuosas & materiales distractiones ad iniquitatē semper producit, penitus ad uoluptates nos trahens. Tres enim leges Paulus palam hic mihi asserere uidet. Vnā iuxta insitum in nobis bonū, quam etiam clarē legē mentis appellauit. Alterā ex insultu diaboli instantē, & ad affectuosas imaginationes sæpe animā distrahentē, quā reluctari legi mentis dixit. Tertiam uero, quæ per peccatū ex concupiscentia in carne exultat, quam legē peccati habitantē in membris uocauit, hanc sepe inuadit improbus ille, in ipsaque uehit, eamque contra nos exhortat, ad iniustitiā et malas actiones nos cōpellens. Quæ enim forinsecus à diabolo lex inspirat, & per sensus uelut bituminosus fluxus intrō in ipsā animā effundit, ea à lege quæ cōsistit in carne iuxta concupiscentiā corroborat. Apparet enim quod in nobis ipsi aliud melius, aliud deterius est. Et ubi quidē id quod melius est natura, potētius fuerit deteriore, tota mens ad bonū fertur. Vbi uero id quod deterius est redundarit, & bono in nobis restiterit, rursus uice uersa homo ad omnigenas imaginationes ac cogitationes deteriores rapit. Qua de causa etiam Apostolus optat liberari, mortē & interitum ipsum hoc esse ducens. Quemadmodū etiam Propheta: Ab oculis meis, dicens, munda me. Ipsa enim uerba hoc declarāt, dū dicit: Delector enim legē Dei secundū internum hominē, uideo autem aliam legē reluctantem legi mentis meæ, & captiuantē me lege peccati quæ est in membris meis. Miser ego homo, quis me liberabit ex corpore hoc mortis? Non corpus mortē pronuncians, sed legē peccati in membris per transgressiōnē in nobis delitescentē, & ad mortem iniquitatis animæ semper seducentē. Infert igitur statim, edisserens à quali morte cupiat liberari, & quis sit qui ipsum liberet: Gratia Deo per Iesum Christum. Animaduertendū enim, quod si corpus hoc mortē, o Aglaophon, uelut putastis, dixisset, non utique Christū uelut liberantē ipsum postea ex hoc malo assumpsisset. Nam quid magis admirandū aut amplius à Christi aduentu habuimus? Quid uero etiā Apostolus omnino uelut per aduentū Christi potens ex morte à Deo liberari hoc locutus esset? quādo omnibus etiam antequā Christus ueniret in mundū, contigit mori. Liberabant enim omnes dū se parabant à corporibus in uite huius exitu. Sed & in eodē modo omnes animæ tū creditū, tum non creditū, tum iniustorū, tum iustorū, in die obitus separabant. Quid igitur Apostolus plus quæ alij qui in incredulitate degerūt, accipere studisset? Aut eum liberari à corpore optasset: quod etiā si non uoluisset, omnino ipsi cōtigisset, quæ admodū sanē omnibus statutū est mori, & separari animas ipsorū à corporibus, si quidē corpus mortem animæ asseruisset: Quare non corpus hoc mortē, sed peccatū inhabitans per concupiscentiam in corpore, o Aglaophon, dicit: à quo Deus ipsum per aduentū suum liberauit. Lex enim spiritus uitæ in Christo Iesu liberauit nos à lege peccati et morte, quo is qui suscitauit Iesum ex mortuis, propter spūm suū inhabitantem in nobis, uiuificet mortalia corpora nostra, peccato, quod est in corpore nostro, ad interitū cōdemnato, ut iustificatio naturalis legis secundū mandatū ad bonū nos trahentis manifestet rursus, quæ debilitata fuit carne à peccato superata, ante Christi & aduentū

Cogitationū genera duo.

Lex triplex.

I, 7.

Corpus mortis quod dicitur Paulus.

aduentū materialibus curis obruta. Impotentia enim naturalis in nobis boni, ob quā languebat à cōcupiscentia in corpore sita superatū, Deus recurauit misso filio suo, qui similē carnī carnē assumpsit. Veritas enim, et non apparētia erat, quod apparuit: quo peccato ad interitū condemnato, ut non amplius fructificet in carne, iustificatio naturalis legis impleret, redundans obedientia in his qui non secundū concupiscentiā carnis ambulāt, sed secundū concupiscentiam spiritus, eiusdemq; ductum. Nam lex spiritus uitæ, quod sanē est Euangeliū, alia existens à prædictis legibus, per prædicationē ad obedientiam posita ac remissionē peccatorū, liberauit nos à lege peccati ac mortis, ut quæ penitus peccatū regnans in carne uicit. Quæ quidē igitur proponit etiam ex Apostoli uerbis, non recte ipsa exponentes, ea δ Theophile declarata recensui. Cōuertam autem me etiam ad alia, si auxiliatorē nostrum ad transitū orationis reperimus. Grauiā enim sunt, & non ualde facile destrui possunt quæ sequunt. Quapropter etiā segnius ipsa attingo, quā longam & difficilē ipsorum demonstrationē fore uideā: nisi aura aliqua intelligentiæ derepente nos ex cælo afflet, & uelut in medio pelago natantes, in tranquillū portum ac securiorem declarationem restituat.

Hactenus fragmentum ex Methodio.

HAec igit sunt quæ ex parte & ex ordine, à beato Methodio, qui & Eubulius dicitur, de prædicto Origene, & mala ipsius fide, per sophisticū errorem in sermone de resurrectione relata sunt. Quæ hic apponentes, sufficere arbitrati sumus aduersus illius nugas, & ad ipsum destruendū, qui humanam uitā per confictam ex græca doctrina superstitionem ac malignitatem subuertit. Multa equidē etiam alia in huius argumenti cōsequentiā, à Methodio prædicto, uiro sanē docto et circa ueritatē ualde exercitato relata sunt, profectō uersus alij totidē numero. Verū quandoquidem promittimus in unaquaq; secta, modica quædam ad ipsius subuersionē nos dicturos esse, non enim pauca sunt illæ: hactenus his ex opere ipsius appositis cōtenti fuimus. Cæterum ubi etiā ipsi pauca de nostra tenuitate, in casdē uiri illius nugas apposuerimus, à certamine contra ipsum instituto cessabimus, Deo brauiū reddentes, qui uictoriam dat, & Ecclesiam suam propria sua benignitate semper immarcescibilibus coronis ornatur, ueritatis uidelicet predicationibus. Dicemus itaq; etiam ipsi aduersus illū pro uirum nostrarū facultate. Dicis δ bone, uelut etiam supra à me indicatū est, cauillans, Nunquid coriarius erat Deus, ut tunicas pelliceas ipsi Adā & Euæ faceret, quū nondū animalia essent maclata: Si uero etiā maclata erant animalia, non erant, inquit, tunicæ pelliceæ, sed terreū quo oblitū sumus corpus. Et undiquaq; cōuincitur, quod diaboli uersutiā & serpentis fraudē sequit, qui in credulitatis corruptionē humanæ naturæ induxit, & Euam decepit, et semper simpliciu animarum mentes per uersutiā in cogitationibus ipsarū corrupit. Videamus itaque, an quæ à te dicta sunt, stabilitatē habere possint, ut qui tantū laborem pertulisti, & frustra certamē tot librorū à te cōscriptorū subiisti. Si enim uerū est quod de te celebris fama refert, qd sena milia librorum, δ inanis operarie, conscripsisti, & omni labore in uituperia ac dolos uanitatē in sumpto, & opera inaniter collocata, per necessaria quæ adulterasti, sudorē meretricio nij tui desperatū effecisti. Si enim resurgit corpus, neq; anima aliquam hereditatē assequet. Vna em̄ est & eadē societas corporis & animæ, & una operatio. Resurrectionē autē dolose etiā ipse cōfitens, imaginariā apparentiam & non uerā habens, nomē solum cōfiteris. Qualis igit resurrectio animæ dici potest, quæ non cadit, neq; sepelitur. At manifestū est ex nomine, qd lapsi et sepulti corporis est resurrectio, quæ ubique & in tota Scriptura à filiis ueritatis prædicat. Si uero non resurgit, nō est resurrectio, quæ per omnes Scripturas predicata est. Si autē resurrectio nō est, uana est resurrectionis mortuorū expectatio. Non enim animarū resurrectio est quæ non ceciderunt, sed corporū sepulcorū. Si uero et pars resurrectionis suscitatur, pars uero deponitur: hæc ergo

Pellicea tunica expensæ.

Sena milia librorum Origenes scripsit.

pars quomodo erit: Non em̄ possunt in corpore esse partes quæ resurgūt, & partes quæ deponuntur ac relinquunt. Quod autē est corpus animale, & corpus spirituale, non aliud corpus est spirituale, & aliud animale, sed idē animale, idē spirituale. Quando enim sumus in mundo, et corruptibilia carnis opera facimus, corpora sunt animalia. Seruimus em̄ animæ in mundo in absurditatibus, uelut etiā tu ex parte dixisti. Quando uero resurgimus, non amplius est animæ seruitus, sed spiritus cōsequentiā. hinc iam habens arrabonē per hoc quod dictū est, Si uiuimus spiritu, spiritu etiā ambulemus. Si uero etiā spiritu ambulamus, actiones corporis mortificantes uiuemus. Non enim amplius nuptiæ, non amplius cōcupiscentiæ, non amplius certamina his qui continentia profitent, non amplius delicta castitati aduersantia, nō amplius actiones quæ hic agunt: sed sicut dicit Dominus, Qui illa resurrectione digni facti fuerint, neque matrimoniu cōtrahunt, neq; nuptū elocant, sed sunt sicut angeli. Quemadmodū translatus est etiā Enoch, ut nō uiderit mortē, & nō reperiebatur. Non autē translatus est & reliquit corpus, aut corporis partē. Si enim reliquit corpus, uidit ergo mortē. Ipse uero cum corpore translatus non uidit mortē. In corpore enim uiuente est spiritualiter ablatus, & non animaliter propter translationē, & quidem in corpore existens spiritualiter. Sed & de Helia similiter, quod assumptus est in curru igneo, et est ad huc in hoc mundo fuit, & ut de torrēte Chorat bibat, & pellē ouillam induat, sed ut nutriat alio quodam spirituali alimento, cuius suppetitor est qui occulta cognoscit, & inuisibilia creauit Deus, ambrosiū quendam ac incorruptibile cibum habēs. Et uides quod idē est corpus animale, idē spirituale. Quemadmodū etiam Dominus noster resurrexit ex mortuis, non aliud corpus suscitans, sed ipsum quod erat, & nō aliud ab eo dīerat, sed ipsum quod erat in spūalem subtilitatē transmutans, et spirituale totū cōueniens, ingressus per fores conclusas, id quod fieri nequit hic in nostris corporibus, propter crassitudinē, et qd nondum in spirituale subtilitatē sint cōnita. Quod igitur id quod cōclusis foribus ingressum est aliud ab eo qd crucifixum est, aut ipsum crucifixū? Omnino equidē non poteris non confiteri, ipsum qd crucifixū est. Redarguit em̄ te per exactā perscrutationem ac certitudinē ipsius Thomæ, ubi dixit ad ipsum, Ne sis incredulus, sed credulus. Ostēdit enim typū clauorū, et locū hactæ, et ipsas cicatrices dimisit in corpore, quamuis cōuinceret corpus in unā spirituale unitatē. Potuisset igit etiam cicatrices delere, sed non deleuit, ut redargueret te δ phanaticæ. Erat ergo corpus, quod in monumento sepulcū fuit per tridū, & quod cū ipso resurrexit in resurrectione. Ostēdit em̄ & ossa & cutē & carnes, ubi dixit, Videte quod spiritus carnē et ossa non habet, uelut me uidetis habere. Quomodo igit ingressus est foribus cōclusis: ut ostenderet, quod corpus quidē esset quod uidebat, et non spiritus, uerū corpus spirituale, & quidē quod cū anima & deitate & tota incarnatio ne idē esset, sed spirituale subtiliū partium, quod aliquando crassarū partium fuerat, idē quod crucifixū fuerat, & idē quod superatum erat in superabile, cōnitu ac contentatū deitate, et qd non amplius solueret, sed perpetuō maneret, non amplius moriens. Surrexit enim Christus ex mortuis, primitiæ eorū qui obdormierūt, & non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominaat. Quo uero cognoscas & hoc, ob quā causam primitiæ eorū qui obdormierūt Christus dicit, & quidē quū ipse non incepit resurgere, nā ante ipsum resurrexerūt per ipsū Lazarus, et filius uiduæ, et alij tū per Heliam tum per Helisæū. At quādoquidē illi omnes ubi resurrexerūt, rursus mortui sunt, sic Christus primitiæ eorū qui obdormierūt est. Quū enim resurrexerit, non amplius morit, sicut quæ futura est resurrectio per ipsius uitā ac benignitatē. Si uero est primitiæ eorū qui obdormierūt, etiā resurrexit omnino corpus ipsius cū deitate: et in carnatio ipsius resurrexit, ita ut nihil ex ipsa relictum sit, neq; corpus, neq; aliud quid.

& 2 Non

Corporis animalis ac spiritualis ratio.

Enoch translatus.

Helias rapus.

Non enim relinques animam meam in inferno, neque concedes ut sanctus tuus videat corruptionem. Et quod quidem dictum est de anima in inferno, significat non relictum esse. Sanctum uero, ut sanctum ostendat corpus quod corruptionem non uidit, sed incorruptum resurrexit triduanum, & incorruptibilitati cointum in aeternum. Tu uero dicis o bone, haec corpora esse pelliceas tunicas, quam consequentia hoc nusquam habeat, sed propter semina fabulosa Graecorum doctrinae in te ab initio coniecta, & propter malignam cogitationem de resurrectionis incredulitate illic tibi exacerbata, Graecorum inquam, qui te ad hoc perduxerunt. Animalis enim homo, inquit, non capit quae Spiritus sunt. Stultitia enim est ipsi id quod spiritualiter recenset. Si quidem enim ante inobedientiam tunicae Adam & Euae factae fuissent, uerisimile esset tuum nugamentum, et quod seducere posset. Quando uero apparet post Euae factas esse, unde nam formabantur quae a corpore manifestum hoc est. Immisit enim, inquit, soporem in Adam, et dormiuit, et accepit unam de costis ipsius. Costa autem nihil aliud est quam os. construxit autem carnem pro ipsa. Quam autem caro nominetur, quomodo adhuc expectat huius structurae? Et superius dicit: Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem. Et accepit, inquit, limum de terra, & formauit hominem. Limus autem & caro, nihil aliud est quam corpus. Deinde postea, Et ubi surrexisset Adam de somno, dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro ex carne mea. Nondum autem tunicae pelliceae, nondum nugamentum a te allegorice constructum fuit. Os itaque ex ossibus meis, & caro ex carne mea, palam est quod corpora erant, & non incorporeus erat Adam, neque Eua. Et accepit de ligno ac comedit, uelut deceptus fuit a serpente, & constitutus est in inobedientia, & audiuit uocem Dei ambulantis in paradiso ad meridiem, & occultati sunt Adam et Eua in ligno. & Deus dicit ad Adam, Vbi es? Ipse uero deprehensus respondet: Vocem tuam audiui, et occultauit me, quoniam nudus sum. Nudum itaque quid dixit, animam aut corpus? Folia uero ficum quem tegebant, animam aut corpus? Et quis tibi dixit, inquit, quod nudus es, nisi quod de ligno comedisti, de quo solo praecipit tibi ut ne comederes. & ait, Vxor quam dedisti mihi, dedit mihi, & comedi. Unde autem data fuit uxor quam a latere, hoc est a corpore, antequam tunicae ipsis datae essent? Et dixit ad mulierem, Cur hoc fecisti? Illa uero: Serpens, inquit, decepit me, & comedi, ac dedi uiro meo. Deus autem inducit maledictionem, tum mulieri dolorem, tum uiro ut in sudore comedat panem. Et postea dicit: Ecce Adam factus est sicut uisus ex nobis, & nunc ne forte extendat manum, & contingat lignum, et comedat ac uiuat in aeternum. Et post alia: Et fecit Deus tunicas pelliceas, & induit ipsos, et eiecit ipsos ex paradiso. Et uides quod uana est uocum inanitas a te innouata? Quanto enim tempore antea erant corpora ipsi Adam & Euae? Si uero quis hoc interroget, & non poteris animaliter ratiocinationem faciens Spiritus gratiam suscipere, o incredule, et omnes incredulos excedens, dic mihi singula a Deo facta quantam habent miraculorum operationem ac admirationem? Unde ex nihilo extantum est caelum in sublimi dilatatum? Unde resplenduit Sol, & creata est Luna, & astra? Ex qua primitiua materia accepta est terra ex nihilo facta? Et quibus naturis facti sunt montes? Unde conflatum est totum mundus, qui ex nihilo a Deo productus est? Unde nubium constitutio, quae in monumento caelum tegit? Unde culices & uermiculos Moses seruus Dei per praecipitum Dei accepit? Quomodo uirgam ligneam in serpentem mutauit animatum ac reptantem? Unde contigit manui Moysi, ut in niuem mutaretur? Sic etiam tunc uoluit Deus o incredule, pelliceas natura tunicas, absque animalibus, absque arte aliqua humana & multiformi cultu, & simul ut uoluit fecit Adam & Euae, quemadmodum ab initio simul uoluit, & mundus et omnia facta sunt. Et de his saepe diximus etiam in alijs locis, & superius. Et his quidem qui uolunt uiuere, compendiosa est salus, & praua fides facile ab ipsis confutari potest. Qui uero salutis doctrinam suscipere nolunt, his ne totum aeuum ad probationem suffecerit, surdo semper existente auditu, instar aspidis aures obruantis,

Pelliceae tunicae ante mundum factae sunt. Et datae animantibus.

rantis, ut non admittat uocem incantantium, dum uelut diuinus sermo ait, a sapiente incantatur. Filij autem ueritatis non parum, ut arbitror, utilis fuerit hic sermo, etiam si per longum hic mihi sit expositus. Deueniam porro ad sermonem de resurrectione. Vbi enim eos qui opinionem tuam non intelligunt, seduxisti, subijcis tu o uane operarie, & dicis, Quidam simpliciores putant impios resurrectionem non assequutos esse. Non enim hoc solum est in corpore, sed etiam animalcula ex nobis nascuntur, ut ita dicam, pediculi & lendes, quae neque extra corpus sunt, neque a corpore reputantur. Et nemmo unquam requisit lendem ex corpore excretam ad habendum, sed potius ad perdendum, neque corruptionem ex ipsa generatam. Neque quispiam damnum duxerit, huius autem alicuius a nobis haec quaeruntur, neque Deus haec ad nostri constitutionem induxerit, sed instar sordis ex ipsa quidem ueste existentis, uerum ab ipsa ornatus gratia reiecte, reliquerit. Illud autem clarum est, quod perfecta uestem, neque defectuosam, neque superflua, ob bonitatem artis suae opifex induxerit. omnia enim ipse potest. Si uero non sic esset, o tu quae ex multiplici uerfuita metem legem habes, potuisset utique Saluator noster et Dominus, filius Dei, qui propter omnem securitatem uitae nostrae uenit, ut spem nostram firmaret, & plurimum in seipso expressit ad ueritatis suae erga nos confirmationem, potuisset inquam, partem eius deponere, partem resuscitare, iuxta fabulosam tuam assertionem, & uanarum ratiocinationum tuarum, o contentiose, collectionem. Ipse enim statim redarguens mores tuos, dicit: Nisi granum frumenti in terra lapsum mortuum fuerit, solum manet. Si uero lapsum mortuum fuerit, multa grana producit. Et quod nam dixerit granum, cuius manifestum est, et totus mundus confitetur, quod de ipso dixerit, hoc est de corpore carnis sanctae, quam de Maria accepit, & de tota sua incarnatione. Labi menti quod sit aut, siue cadere, & mori, (sicut quum dicit, Vbi cadauer illic congregabuntur aquilae) appellatum. de tridua corporis sui dormitione dixit. uelut etiam ipse confiteberis. Deitas enim ipse somni experis, casus exors, insuperabilis ac immutabilis existit. Mortuum igitur est granum frumenti, & resurrexit. Totum itaque granum resurrexit, aut pars ipsius resurrexit? Aliud granum ab eo quod erat, aut ipsum quod erat ad esse resurrexit? Quod corpus per Ioseph funebri ritu curatum in sindone, & in monumento nouo positum resurrexit, omnino non negabis. Quem itaque resurrexisse nunciabant angeli mulieribus, ubi aiunt, Quem quaeritis, IESUS Nazarenus, non est hic, surrexit, sicut dixit. Vnde et nite, uidete locum, & intelligere facite Origenem, quod non sunt hic reliquiae sitae, sed totus resurrexit. Et ut scias, quod totus resurrexit: Resurrexit, inquit, non est hic, quod tuas nugae repelleret, quod reliquiae ipsius non essent relictae, sed ipsum totum corpus quod clauis transfixum fuit, quod hasta compunctum, quod a Phariseis detentum, quod consputum fuit. Et quid opus est mihi multa dicere, ad nugarum in misero ac fastuoso illo generatarum confutationem? Ergo sicut resurrexit, & tuum corpus suscitauit, sic etiam suscitabit nos. Ex hoc enim demonstrauit sanctus ille Apostolus spem nostram, ubi dicit: Quomodo dicunt quidam inter uos, quod resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est, nec Christus quidem resurrexit. Si uero CHRISTVS non resurrexit, inanis profectum est predicatio nostra, inanis item fides uestra. Reperimur autem & falsi testes Dei, quia testificati sumus quod suscitauerit CHRISTVM, & caetera. Et postea infert dicens: Oportet corruptibile hoc induere in corruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Et non dicit, mortale solum, neque corruptibile solum, neque immortalem animam: sed corruptibile hoc, cum additione uocis hoc, & mortale hoc, cum appositione uocis hoc. Ipsum igitur totum granum ipsum resurrexit, et non pars resurrexit, sed totum resurrexit: et non aliud granum praeter id quod erat resurrexit, sed ipsum quod cecidit in monumentum, totum resurrexit. Et ubi potest aliquid tua inaniloquentia: Duo enim grana nouit diuina seriptura

ptura relata. unum in Euangelio, alterū apud Apostolū. Et alterū quidem ad omnē certitudinē declarat ea quę perfectē in ipso facta sunt, hoc est exemplar resurrectionis. hoc enim & docens & faciens Saluator, omnia ad confirmationē nostrę operatus est. Dixit enim de grano, & quomodo suscitatur granū, ut fidem spei resurrectionis nostrę in ueritate nobis confirmaret. Post hunc successit Apostolus, qui Spiritu sancto ductus, futurā sanctorū gloriam post resurrectionē nobis exponit, & post fruitionem bonorū rursus per granū frumenti ostendit, contra incredulos præconē agens. At uero dices mihi, quomodo resurgent mortui, & quali corpore uenient: Et dicit ad eum qui talia dicit: Stulte: qui enim omnino ambigit de resurrectione, stultus est & desipiens. Deinde dicit: Stulte, tu quod seminas, nō uiuificat, nisi mortuū fuerit. Et quod seminas, non quod nascetur corpus seminas, sed nudū granū, tritici uidelicet, aut aliorum seminū, et non uiuificatur, nisi mortuū fuerit. Deus autem dat ipsi corpus prout uoluit, & unicuique semini propriū corpus. Et uides, quod nō mutat corpus, nemo enim qui seminauit ordeum, quærat frumentum, siue triticum. Neque qui seminauit melanthium, inuenit ordeum. Sed quod seminat, id ipsum est quod suscitatur. Si uero etiā relictū fuerit ex ipso infernē in terra, & resurrexerit ex ipso germen, hic quidē in hoc corruptibili frumento, & ad excretionē non ueniente, id quod relictū est, inutile est. quod uero ex ipso suscitatur, præstabile est. Voluit autem ostendere speciositatē, propter incredulitatē eorum qui spem Dei nō expectant. Reuera etenim granū frumenti tenuissimū est. Vbi uero in tali grano minutissimo, et radices et fundamēta, et stipula, & genicula, & tot fistule, & capitella, & ualuula, & culmi, & grana multiplicia: Quo uero clarius etiā dicamus similia his recensentes, unde Mosi filio lochabeth et Amiram contigit, ut pungeret petram per uirgam, & produceret aquā ex materia desperata, & siccū in liquidū mutaret: ut percuteret mare, & diuideret ipsum in duo decim itinera in mari, suo iussu: ut mutaret fluuium in sanguinem: ut tot ranas in momento congregaret: ut uermiculos cnapas Aegyptijs immitteret: ut grandinē cum igne miseret: ut noctē nigram et caligine obscuratā Aegyptijs induceret: ut primogenita occideret per mortē: ut populū quem ipse regebat, per columnā ignis deduceret: ut panem angelorum detraheret precibus & oratione: ut coturnices immitteret, & tot milia uirorum per præceptū Dei saturaret: ut uocem Dei audiret: ut dignus fieret inter tot milia uocē Dei audire, & cum Deo cōuersari: ut per quadraginta dies, totidemque noctes, non requireret necessaria iuxta formationis nostrę naturā: ut transmutaret carne in claritudinē solis, ac radiū lucidum, perstringentē populū: ut filij Israël in faciem ipsius oculos intendere nō possent: ut manus carnea in niuē mutaret: ut iuberet terrā hiare, quę susciperet Core & Dathā, et Abirō et Annā: ut postremū audiret, Ascē de in montē, & illic morere, ut nesciat homo ipsius sepulchrū: significatē diuina Scriptura, corpus Mosi ab hominibus funeris ritu curatum non esse, sed uelut cogitatio suggerit, ab angelis: Atque hæc omnia, dum adhuc esset ipse in hoc mūdo, adhuc in animali hoc ac, simul spirituali pfectē factō. Hinc itaque accipiamus arrabonē in exemplū perfectę tunc germinationis, quando implet quod dictū est: Seminat in ignominia, resurgit in gloria: Seminat in debilitate, resurgit in potentia. Quomodo enim nō fuerit debile quod seminat, & nescit ubi seminat: Quomodo non ignominiosum fuerit, quod in sepulchrū mittit, & cui puluis inijcitur, & quod lancinat abijciturque, & non sentit: Quomodo autē nō gloriosum, quod resurgit & in eternū permanet, & quod in spe benignitatis Dei regnū cœlorum adipiscitur: ubi fulgebunt iusti uelut sol, ubi erunt æquales angelis, ubi cum sponso tripudiant: ubi Apostoli sedent super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israël: ubi accipient iusti quæ oculus nō uidit, & auris nō audiuit, & in cor hominis nō ascenderunt, ea quę præparauit Deus diligentibus ipsum: Nostra itaque resurrectio in Deo, & omnis hominis iusti ac iniusti, increduli

Mosis miracula.

increduli ac credentes, ita ut alteri resurgant ad uitam eternā, alteri ad iudiciū eternū. Et tace tu Babylon, uetus illa confusio quæ nobis renouaris. compesces os tu Sodomæ, & clamor ille multæ uehementiæ ad Deum ascendens. Veniet enim ex Sion liberator, ut auertat impietatem à Iacob, & buccinabit, & mortui resurgent, & nos rapiemur in occursum ipsi in aërem. Quemadmodū & præstantior beatus Methodius dixit, ad eadem uero ipsa etiā nos ipsi edificantes apposuimus. Ex conuictis enim uniuersisque dictionis lucrū uidere datur. Sanctus equidem Apostolus duorum modorum Resurrectio- nis modi duo, sum ipsius: ut ostendat reuera hoc corpus, et non aliud ab hoc. Qui enim rapit, nondum mortuus est. Ostendens autē quod nō præuenimus mortuorū resurrectionē, ut quod apud homines ambigū est, Deo facile ac possibile esse demonstret: Nos enim qui uiuimus, non præuenimus eos qui dormiūt, & ipsorum resurrectionē. ostendit uiuentes & qui rapiuntur, ut ex unius ostendat quod illorum corpora tota resurgent, & ex eo quod illi uiuos residuos præcedent, potentiā Dei demonstret. Et uidete uos qui uitæ uestræ curā habetis, quod omnes qui contra ueritatē inuecti sunt, sibi ipsi in iustitiam attraxerunt. Quemadmodū etiā sanctus propheta David dicit: Concepit laborē, & peperit iniquitatem. Omnis enim qui congregat sibi ipsi laborē alienarum doctrinarū, sibi et credentibus, ipsi parit iniustitiam. Lacū aperuit et effodit ipsum, & incidet in foueā quam fecit. Ceterū si quis ad hæc omnia habet quod cōtradicat, ueniat coram Deo repugnās labori. Deus enim fortis nō fatigabitur, neque sitiet. Neque datur excogitare prudentiā ipsius, per quam soluta corpora suscitatur, per quam perdidit seruat, per quam mortuū uiuificat, per quam corruptibile incorruptibilitatē induit, per quam granū lapsum in resurrectionē profert, per quā seminata ac mortua ad ampliorē claritudinē ducit, renouās nos, uelut in multis Scripturis habetur, in quibus resurrectio nostra insinuat. David equidem in Psalmo de inuolutione domus, uelut Propheta expectans, et in Spiritu sancto uidens futurum, consentaneē de resurrectione dixit: Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me, renouans meam domum: hoc est, corpus collapsum, & nō exhilarasti inimicos meos super me. Et Solomon in Pro- uerbijis similiter ad præparationem illuc omnem spem parans, exhortatus est dicens: Para operatua ad exitum tuum, exitum appellans, hinc discessum. Et para te, inquit, ad agrum: simul ad omnes admonitionē extendens, et qui in agris, et qui in urbibus, tum eruditus, tum mechanicas artes tractant, in quibus nulla operatio in agro requiritur. Vnde enim lini ficis & argenti fusoribus, poetis item ac scriptoribus præparatio ad agrum: Comprehensim enim simul indiscriminatim uox hæc omnes alloquuta uocauit: Para te ad agrū. Imò innuit, quod omni homini ciuili ac rurali, depositio corporis est ager, propter sepulturam et mortem. Deinde postea eandē resurrectionis spem significans dicit: Et reedificabis domū tuam. Semel enim ædificata est in formatione in uentre, quando matres unumquę nostrū in formatione gestauerunt. Verum à terra est resurrectio, aut ab agro, quę reedificatur propter illatam ipsi destructionē in sepulture ruina. uelut etiam Saluator dixit, Soluite templū hoc, et in tribus diebus suscitabo ipsum, aut reedificabo ipsum: ut qui sapientia est, & prudentiā ipsius homines excogitare nō possunt, per quā ex dubijs locis corpora nostra profert: partim in cinerem dissoluta, partim in mari, et alijs à carniuoris auibus, alijs à feris bestijs, alijs à uermibus corruptis. Si enim ea ex nihilo fecit ut essent, quāto magis id quod est, in propriū statū facile restituerit: ut iustū decernat iudiciū, ut non aliud pro alio iudicet, ut ne id quod laborauit, priuet. Si enim animę est fructio, et regni cœlorū hæreditas, tractet corpus quod uult, in delicijs uerset Gedeō, ne frustra labore loānes, ex camelis indumentū habens: ne castigemus carnem in secessu uitæ, ne domemus corpora nostra in castitate. Si uero corpus particeps est, in conuersationibus, in castitate, in ieiunio, et alijs uirtutibus

Resurrectio- nis modi duo.

Resurrectio- nis testimonium.

tutibus, non iniustus est Deus si priuet laborē fatigati, & nō rependat mercedem corpori unā cum anima fatigato: Statim enim reperiet irritum iudiciū. Si enim anima sola iudicium subire reperiet, contradixerit utiq; non ex me est, inquit, causa peccati, sed ex illo corruptibili ac terreo corpore, scortari, adulteriū committere, petulāter agere. Ex quo enim illud à me discessit, nihil horū à me perpetrātū est: atq; sic facillē se defendet, ac iudiciū Dei dissoluet. Si uero corpus per seipsum ante se statuerit Deus, potest enim hoc, uelut etiam suprā à me per Ezechielē declarātū est, etiam si propter parabolam res ea facta sit: at species ipsa ad allegoriā ueritatis tunc impetite pfecta est. Quod congregatū est os ad os, & harmonia ad harmoniā, & quū ossa sicca essent, & nondū anima neq; spiritus mouens in ipsis esset, statim coacta sunt corpora, & iuxta prophetæ uerba solidata. Et si uult Deus, potest hoc facere ut adsint corpora, & absq; anima, ma moueant. Quemadmodū etiā sanguis ipsius Abel, quū corpus esset, & nō anima post mortē loquebat. Non enim anima est ipse sanguis, sed corpus est quod apparet. **Sanguis loquutus.** At non poterit corpus absq; anima iudicari. Contradixerit enim etiam ipsum dicens: Ego non peccaui, sed anima. Ex quo enim à me emota est illa, non adulteriū commisi, non scortationē peregi, non simulachra colui. Atque sic cōtradictet corpus iusto Dei iudicio, & meritō cōtradictet. Hac itaq; de causa, et propter multa alia necessaria, Deus per sapientiā suam mortua corpora nostra & animas ad regenerationē profert, in benignitatis suę erga homines promissione, quo is qui fatigatus est in sanctimonia, totā bonam retributionē recipiat: & hi qui uana operati sunt, similiter iudicentur, corpus unā cum anima, & anima unā cum corpore. Cæterū sufficient hęc mihi aduersus ultro sibi sapientiā arrogantē Origenē, qui uanē sibi ipsi Adamantij nomen imposuit: itemq; aduersus ipsius absurditatē, & perniciosam doctrinā, contra ueritatem in multis fidei partibus male ab ipso excogitatam. Præterita autem huius hæresi, deinceps alias o dilectissimi considerabo, Deum consueto more inuocans, ut nostrę tenuitati auxilium ferat, ut possimus resistere aduersus omnē contra ueritatem excitatā uanam uocem, ipsamq; superare, iuxta ea quæ ab Esaia dicta sunt: Omnis uox quæ insurget contra te, omnes ipsos superabis. Ipsi uero rei erunt ob ipsam: quo sic in uirtute Dei compromissum absoluentes, his qui hęc attendente mente uersare uolunt, & ad ueritatis exercitiū ac sanationis pharmacū (instar antidoti, uniuscuiusq; serpētis ac uenenū eiaculantis reptilis omnium sectarum, & huius Origenistarū hæresi, instar ranę rubetæ ex multo humore formatæ, quæ & turbationē facit, & magno strepitu uociferat) resurrectionem Domini uelut potionē accipientes, lentum ac uiscosum uenenū eructemus, ranæ uidelicet illius rubetæ & pessimi reptilis iniquitatē. Contigit enim ipsi & hęc affectio cum omnib; alijs affectionibus. Quare ob ipsum doleo & ingemisco, heu mihi quomodo læsus es, & quot alios læsisti. Velut ab horrenda uipera commorsus à mūdāna doctrina, etiā alijs uenenū factus es. Tradūt equidē naturæ rerū experti myoxum latitare, & fœtus suos simul in eodē loco multos parere, quinq; & amplius. Viperas autē hos uenari. Et si inuenerit totū latibulū ipsa uipera, quū non possit omnes deuorare, pro una uice ad satietatem edit unū aut duos, reliquorū uero oculos expungit & cibos affert, excæcatosq; enutrit, donec uoluerit unumquēq; ipsorum deuorare. Si uero contigerit ut aliqui inexperti in hos incidant, ipsosq; in cibum sumant, uenenum sibi ipsi sumunt, eos qui à uiperæ ueneno sunt enutriti. Sic etiam, o tu Origenes à prædicta Græca doctrina mente excæcatus, uenenum his qui tibi crediderunt, euomisti, & factus es ipsis in edulium uenenatum, ita ut per quæ ipse iniuria affectus es, per ea plus iniuria affeceris.

PRIMI TOMI SECUNDI LIBRI

Epiphani Finis.

SECUNDI TOMI SECUNDI LIBRI EPIPHANII, AVT QVINTI IUXTA TOMORVM CONSEQUENTIAM, HÆRESES QUINQUE SUNT, HOC ORDINE.

- 1 **Pauli Samosatensis.** Hic, parum abest, ut affirmet Christū in substantia non esse, uerbum prolaticum esse confingens: ita ut quæ de ipso indiuisis Scripturis dicta sunt, prædictorio more se habeant: ipse uero non existat, nisi à Maria & bucusque ab aduentu suo in carne.
- 2 **Manichæi qui & Acuanitæ, Maius Persæ discipuli,** Christum figuram dicunt, Solem & Lunam colunt, astris item ac uirtutibus & demonibus supplicat. Duo principia introducunt, malum & bonum, quæ semper existant. Christum autem in apparentia apparuisse dicunt, & in apparentia passum esse. Vetus Testamentum & Deum, qui in ipso loquutus est, maledictis impetunt. Mundum autem non totum, sed partem ex Deo factam esse decernunt.
- 3 **Hieracitæ, ab Hierate Leontopolita Aegyptio, expositore ac magistro quodam,** Carnis resurrectionem reprobant. Vtuntur ueteri ac nouo Testamento, & nuptijs in totum interdicit. Solitariam uitam degentes, & uirgines, & continentes, et uiduas suscipiunt. Pueros uero qui nondum ad ætatis uigorem peruenerunt, regni participes fieri negant, eo quod nondum decertarunt.
- 4 **Meletiani in Aegypto secta sunt,** & non hæresi: ut qui non communes preces faciunt cum his, qui in persecutione lapsi sunt. Nunc autem Ariani coniuncti sunt.
- 5 **Ariani qui & Ariomanitæ,** Filium Dei creaturam dicunt, & Spiritum sanctum creaturam creaturæ. Carnem solum à Maria Saluatorem accepisse affirmant, & nō animam. Erat autem hic Arius presbyter Alexandrinæ Ecclesiæ sub Alexandro Episcopo.

A CONTRA

CONTRA PAVLVM SAMO-
satensem, hæresim LXV.

Origenis ta-
xatio,

Aurelianus et
Probus impe-
ratores Rom.

AVLVVS Samosatensis appellatus his succedit, qui fuit post Nauatum & Origenem, qui de cætero in hæresi numeratur, propter elationem, quam sibi ipsi attrahere uoluit, & per fastuosas nugas suas contra ueritatem se efferre, idque intelligentia ex diabolo immissa. Itaque lugere ob ipsum oportet, uelut qui reuera ex diaboli inuidia impegit, & ex alto cecidit. In ipso enim impletur id, quod dictum est: Inuidia improbitatis destruit bona, & cogitatio concupiscentiæ eruit mentem innocentem. Hic porro, qui nobis propositus nunc est Paulus Samosatenus, cuius nominis in principio mentionem fecimus, & hæresis ipsius expositionem instituimus: ex Samosatis erat, quæ ciuitas sita est in partibus Mesopotamiæ & Euphratis. Hic hoc tempore in diebus Aureliani & Probi regum, in Antiochea constituitur episcopus sanctæ catholicæ Ecclesiæ. Elatus autem mente excidit à ueritate, & renouauit hæresim Artemonis, qui quondam erat in principio ante multos annos, & extinctus est. Asserit autem hic Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum unum Deum esse. In Deo autem semper esse ipsius uerbum, & Spiritum ipsius quemadmodum in hominis corde est proprium uerbum, non esse autem Filium Dei in substantia, sed in ipso Deo. Quemadmodum etiam Sabellius, & Nauatus, et Noëtus, & alij. Non autem æqualis illis hic est, sed alius ab illis. Venisse autem uerbum, & inhabitasse in IESV homine. Et sic, inquit, unus est Deus, & non Pater, Pater: & filius, filius: & Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Sed unus Deus Pater, & Filius ipsius in ipso, uelut uerbum in homine. Nimirum ex his testimonijs hæresim suam proponens, ab eo quod dixit Moses, Dominus Deus tuus, Dominus unus est. Non autem asserit hic uelut Noëtus, patrem passum esse, sed dicit, Verbum uenit & solum operatum est, & rediit ad patrem. Et multa est apud hunc absurditas. Videamus autem an huius impostoris uerba consistant. Dicit enim quod dixerit, Ego in patre, & pater in me. Et nos dicimus ex Patre Deum Verbum & cum ipso semper esse ex ipso genitum. Sed non patrem dicimus absque uerbo in substantia existente. Sed uerbum patris unigenitum, filius Deus Verbum, uelut dicit: Omnis qui confitetur me coram hominibus, confitebor et ego ipsum coram patre meo. At uox Me, et Coram patre meo: ostendit patrem natura in substantia esse. Hi uero Iudaismum corrumpentes nihil amplius Iudæis habentes, secundi Iudæi uocabuntur, & Samosatitæ, nihil aliud existentes, quam nomine solum ex sua opinione præuolentes. Nam Deum ex Deo, unigenitum filium & uerbum negantes illi, sunt quales & hi qui ipsum in presentia abnegauerunt, occisores Dei ac dominicidæ & abnegatores Dei facti. Reuera autem neque circumcisionem habent, neque sabbatum seruant, & alia omnia quemadmodum Iudæi. Etenim reuera etiam ipsi non duos dicimus esse Deos neque deitates, sed unam deitatem. Nam neque duos dicimus Patres, neque duos Filios, neque duos Spiritus sanctos, sed & Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unam deitatem, unam glorificationem. Hic uero non dicit solum Deum, eo quod solum sit Pater, sed solum Deum, tollens quantum in ipso est filij deitatem & substantiam, itemque Spiritus sancti: habens autem ipsum Patrem unum Deum, qui non genuit filium, ut sint duo imperfecta, Pater & Filius, pater quidem qui filium non genuit, Verbum uero infructuosum Dei uiuentis & ueræ sapientiæ. Verbum enim uelut id quod in corde est, esse uolunt, & sapientiam qualem in anima hominis unusquisque habet sapientiam ex Deo adeptus. Quapropter unam personam Deum unam cum uerbo dicunt, uelut una persona est homo, & ipsius uerbum sicut sermo,

mo, nihilo plus, quam Iudæi, uelut dixi, glorificantes, carcutientes à ueritate, & surdificati à diuina doctrina, ac prædicatione uitæ æternæ. Neque enim reuerentur uerbum Euangelij sermonem dicentem, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. Si enim in principio erat Verbum, & uerbum erat apud Deum: id quod erat non solum iuxta prolationem est, sed secundum substantiam. Et si uerbum erat apud Deum: non uerbum est hoc, quod apud ipsum erat, neque enim uerbum est is apud quem erat. Si enim in corde habet Deus Verbum, & non genitum, quomodo impletur, Erat: Et Deus erat Verbum? Non enim hominis uerbum homo est apud hominem. Neque enim uiuit, neque subsistit. Verum corde uiuente ac subsistente, motus est solum, & non substantia. Dicitur enim & simul uestigio non amplius est, sed prolatum manet. At Verbum Dei, uelut dicit Spiritus sanctus ex ore prophetae, Verbum tuum in æternum permanet. Huic autem consonè Euangelista dicit, Deum confitens manifestatum & aduenisse, non simul assumens cum uerbi incarnatione patrem. Verbum enim, inquit, caro factum est, & habitauit in nobis. Et non dixit, Verbum & Pater caro facti sunt. Et dixit, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et non dixit, In Deo erat Verbum. Et ut ne aliqui malignè opinentur, lucida & uiuifica uerba in suam ipsorum maliciam ac detrimentum transmutantes (aliter enim atque aliter incumbit cor hominis diligenter ad mala à iuuentute) & incipiant dicere, Non dixit, In Deo erat Verbum, uelut etiam tu dicis, sed apud Deum erat uerbum. Ergo non est substantia patris uerbum, sed extra Deum Verbum: rursus commune facit corrigens filios suos ueritas, redarguens mentes contra ipsam scortantes, & dicit ipse unigenitus, Ego ex Patre exiui & uenio. Et rursus, Ego in patre & pater in me. Ille uero in prophetis de Filio, non corporalem habens molem, sed spirituales habens sermonem, ad humanæ naturæ debilitatem descendens, quo per ea quæ inter nos fiunt, ad sensum declaret, quod ex ipso uerè genitus est Deus ex Deo, Deus uerus ex Deo uero, non extrinsecus existens, sed ex essentia ipsius, dicit in Dauide loquens: Ex uentre ante Luciferum genui te, uelut Septuaginta interpretati sunt. Verum ut alij interpretes, Aquila quidem, Ex utero excitatae infantia tua tibi ros. Symmachus uero, Velut diluculo roris iuuentus tua. Theodotion autem, Ex utero à matutino iuuentutis tuæ. Quinta uero editio, Ex utero à matutino tibi ros in iuuentute tua. Sexta editio, Ex uentre quærent teros iuuentutis tuæ. In Hæbraico uero, Merem Messaar lactal ieledeth. hoc est, clare & citra ambiguitatem, Ex uentre ante Luciferum genui te. Merem enim, uentris est, Messaar autem, matutinus omnibus, hoc est ante Luciferum, Lactal, & anterorem puerum. Ieledeth, hoc est genui te. Quo ex sermone cognoscas, quod Deus uerbum in substantia, ex patre natura genitus est, sine principio & sine tempore, antequam quicquam esset. Non enim Luciferum solum dixit stellam, & quidem quum multa sint sydera, & Sol & Luna in quarta die facta, mare uero & ligna ac fructus antea facta, firmamentumque terræ ac cæli & cum his simul Angeli facti fuerint. Nisi enim unam cum cælo & terra Angelorum quoque creati essent, non utique dixisset ad Iob, Quando genita fuerunt sydera, laudauerunt me omnes Angeli mei uoce. Itaque ante Luciferum, quasi diceret, antequam esset quid, & creatum esset. Erat enim semper uerbum cum patre, per ipsum enim omnia facta, & sine ipso factum est nihil. Porro dixerit quis, Ostendisti angelos fuisse ante sydera, & unam cum cælo & terra hos factos esse dixisti, unde facis demonstrationem, dic nobis: Nunquid ergo ante cælum & terram omnino creati sunt? Nusquam enim clarè indicat Scriptura tempus creationis Angelorum. Et be-

ne quidem ostendisti ipsos fuisse ante sydera, nisi enim fuissent, quomodo laudasset Deum hymnis, ob syderum creationem? Nos equidem uniuscuiusque quaestio- nis inuentionem, non ex proprijs rationationibus dicere possumus, sed ex Scriptu- rarum consequentia. Clare enim indicat diuina Scriptura, quod neque post sydera facti sunt Angeli, neque ante caelum & terram, quum palam intransmutabile sit di- ctum hoc, quod ante caelum & terram nihil erat ex creatis. Nam in principio fe- cit Deus caelum & terram: ut principium sit, & nihil ex creatis ante hoc ipsum sit. Non potest igitur, uelut antea dixi, uerbum in homine homo uocari, sed uerbum ho- minis. Si uero uerbum Dei Deus est, non est sine substantia uerbum, sed in substan- tia Deus uerbum ex Deo genitum sine tempore, sine principio. Verbum enim caro fa- ctum est, & habitauit inter nos. Et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenam gratia et ueritate. Ioannes testatur de ipso et clamat dicens, Hic est, quem dixi uobis, qui post me uenit, ante me fuit, quia prior me erat. Hic uenit in mundum, ut mundus per ipsum saluus fieret. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognouit. Vides unigenitum uerbum, uides in mundo com- pletum inter homines & plenam habentem gloriam unigeniti à patre? Non quod Pater sit Verbum, non quod Pater unam cum uerbo coniunctim apparuerit, quemad- modum homo unam cum uerbo suo apparet, & uerbum ipsum apparere non potest, nisi aditis, qui uerbum loquitur. Cui itaque credam? cui assentiar? A quibus acci- piam uitam in disciplinis? A sanctis Euangelistis et Spiritu sancto plenis, qui uerbum à patre missum dicunt, aut à Pauli Samosatensis sectatoribus, qui Deum cum uerbo, & uerbum cum Deo esse dicunt: qui unam personam Patris ad Verbum, & Verbi ad Patrem decernunt. Si autem est una persona, quomodo alter mittit, alter uero mitti- tur? Emittit enim, inquit Propheta, Verbum suum, & liquefaciet ipsa. Flabit Spiritus eius, & fluent aquae. Et rursus, Ego exiui ex Patre, & uenio. Et, uiuo ego, & uiuit in me, qui misit me Pater. Quomodo igitur mittitur, qui missus est & per carnem appa- ret? Deum enim nemo unquam uidit. Unigenitus Deus, qui est in sinu Patris, ille nar- rauit. Et ait, Unigenitus Deus: Verbum enim est ex Patre genitum. Pater autem non est genitus, & propterea unigenitus est Filius. Anticipauit enim diuina doctrina suam ueritatem, propter suam praenotionem, ad animarum nostrarum securitatem. Quan- do quidem enim sciebat Samosatensis illius dementiam, & peruersam Arianorum opi- nionem, & eorum qui in aequalitatem docent malignitatem, & Manichaeorum ruinam, & caeterarum haereson fraudulentiam, iccirco de unaquaque dictione securos nos red- dit diuina Scriptura. Patrem etenim non dicit unigenitum. Quomodo enim sit uni- genitus, qui non est genitus? Filium autem unigenitum appellat, ut ne Filius pure- tur Pater, & ut ne uelut uerbum in corde hominis assimiletur Deus Verbum. Si enim uerbum dicitur, propter talem usum dicitur, ut ne putet quis alienum esse ab essentia Dei Patris. Et non amplius est uerbum sine substantia, sed in substantia, propterea quod est unigenitus plenus gratia & ueritate. Et uides, quod sint ad securitatem no- strae uitae. Hoc itaque dictum, Deum nemo unquam uidit, ut inuisibilitatem Patris indicaret ipsiusque Deitatis, & ut suam deitatem per carnem apparentem confirmaret. Quod uero alia ultra haec quis colligere possit, quae pro nobis faciunt aduersus Samo- satensis dementiam? Si enim erat in Patre uelut Verbum in corde hominis, quomo- do accessit ex propria sententia loquutus? Ipse enim ad discipulos suos loquitur, ac di- cit: Qui uidit me, uidit Patrem. Et non dixit, Ego sum Pater. Sed uox Me, in Patre si- gnificat. Et non dixit, Ego sum ille, sed Ego ueni in nomine Patris mei, & ille est qui testatur de me. Et rursus de Spiritu sancto, Alium Paraclitum uobis mittam. Vide uoces, Mittam, et Alium, & Ego, ut ostendat patrem in substantia esse, & Spiritum san- ctum

ctum in substantia. Ille enim me glorificabit, de Spiritu sancto loquens, quia de meo accipiet, & qualem dicit eum, qui ex Patre procedit, & qui de meo accipiet. Sed & alibi inquit, Duo testimonia hominum stabilia erunt, & Ego testor de me ipso, & te- statur de me, qui misit me Pater. Quot uero sunt alia totidem & ultra haec? Ecce enim, inquit, gratias ago tibi Pater Domine caeli & terrae, quod abscondisti haec à sa- pientibus ac prudentibus, & reuelasti ipsa paruulis. Etiam Pater, quia sic fuit bona uoluntas tua coram te. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, & nemo nouit Filium nisi Pater. Et Patrem nemo nouit nisi Filius, & cui Filius reuelarit. Reuelasti enim paruulis, & omnia mihi tradita sunt à Patre meo: ut horum excogitatum innouationem excinderet. At uide rebellantem semper humanae naturae diabolium, quid in ipsam inleuit, ex diabolica uidelicet operatione, ut respondeant ad haec Iudaeorum haereticos ministri, uerentes diuinorum Euangeliorum manifestam doctrinam, ut ne penitus ueræ Euangelij doctrinae resistere uideantur. Dicunt enim, homo erat IESVS, & in ipsum inspirauit ex supernis uerbum, & haec de se ipso dicit homo. Pa- ter enim cum Filio unus est Deus. Homo uero inferne propriam personam ostendit, & sic duae personae expleantur. Quomodo igitur homo Deus esse potest, & omnium hominum pessime, & à coelesti intelligentia animo auerse. Quomodo potest homo esse nudus iuxta tuam opinionem, qui dicit, Qui uidit me, uidit Patrem? Si enim homo sicut Pater est, nihil differt Pater ab homine. Si uero Deus uerbum, qui per se homo factus est perfectus existens, est Deus ex supernis à Patre genitus, iuste & clare loquitur de se ipso dicens, Qui uidit me, uidit Patrem. Quemadmodum etiam Iudaei de ipso dicunt. Non solum enim, inquit, quarebant occidere ipsum, quod haec fecisset, sed etiam quod Filium Dei se ipsum dixisset, aequalem Deo se ipsum dicens. Nam rursus dicendo, Qui uidit me, uidit patrem: patrem Deum aequalem sibi ipsi dicit. Non est autem homo aequalis Deo, neque sicut Deus. Sed in ueritate genitus, ex Deo patre Deus Filius unigenitus. Dicit enim de ipso Paulus: Qui in forma Dei existens, non rapinam arbitratus est esse, aequalem esse Deo, sed se ipsum inaniuit, forma serui assumpta: de Deo quidem, erat in forma, de serui uero forma, assumpto- rem ipsum pronunciauit, & non dixit, formam quae ipsius aliquando erat. Saepè uero etiam humano more uerba fecit Saluator ac Dominus noster IESVS CHRIS- TUS Deus Verbum. Et saepè iuxta humanos affectus loquitur, sed non quum dicit, Ex patre meo exiui & uenio, hoc enim non potest ab humana natura dici. Verum quando iuste testimonium praebet dicens: Si ego testimonium praebere de me ipso, testimonium meum non est uerum, ut ostendat suam incarnationem. Et rursus de deitate loquens, Etiam si ego testimonium praebere de me ipso, testimonium meum uerum est: ut ostendat ueram deitatem, & ueram incarnationem. Non itaque duo sunt Dei, quia neque duo patres. Neque sublata est substantia uerbi, quia non una est coniunctio deitatis Filij ad patrem. Non enim est alterius essentiae Filius à patre, sed coessentialium cum patre. Non potest autem diuersae essentiae esse à genitore, neque eiusdem essentiae, sed coessentialis. Neque rursus dicimus ipsum non esse eundem essentia cum patre. Est enim idem deitate & essentia filius ad patrem, & non alienus à patre, neque ab alia substantia. Sed reuera filius patris, & essentia & substantia, & ue- ritate. Sed non pater est filius, neque filius est pater, sed filius uere ex patre genitus. Quia propter neque duo Dei sunt, neque duo filij, neque duo sancti Spiritus. Sed una dei- tas ipsa Trinitas, Pater, Filius & Spiritus sanctus, coessentialis existens. Quum enim Trinitas dicis coessentialem, non coniunctionem significat. Coessentialis enim non unius sig- nificationem habet, neque filij genuini ad patrem essentiam disparat, & substantiam alienat propter coessentialitatem. Non enim duo principia praedicat diuina Scriptura,

sed unum principium. Conuenient enim, inquit, domus Iuda & domus Israël, & po-
nent sibi ipsi principatum unum. Qui itaque duo principia prædicat, duos Deos
prædicat. Et qui Verbum tollit, & ipsius substantiam, Iudaismum detegit. Marcion
enim duo principia ostendit, imo potius tria sibi ipsis contraria. Noui autem Iudæi,
Samosatitæ hi, Verbi substantiam tollunt, ut etiam ipsi Dominicidæ pronuncietur,
& abnegatores Dei ac Domini nostri salutis. Vnum itaque est principium, & ex
ipso filius, imago exacta, natura exprimens proprium patrem, & similis iuxta om-
nem modum. Quia Deus ex Deo, & Filius ex Patre, Deus uerus ex Deo uero, &
lumen de lumine, una existens Deitas, & una dignitas. Quapropter, inquit, Facia-
mus hominem secundum imaginem nostram, & iuxta similitudinem. Neque secun-
dum imaginem tuam (ut ne distinguas) neque iuxta imaginem meam: ut ne disti-
militudinem & inæqualitatem pronuncies, uerum secundum imaginem nostram.
Et faciamus, ut ne alienus sit Pater à factis ab ipso, neque unigenitus alienus ab opi-
ficio. Sed pater cum filio opifex est, & filius per quem omnia facta sunt, coopifex est
patri, & eo quod ex ipso genitus est filius, unus Deus perfectus ex perfecto patre,
& pater perfectus perfecti filij paternæ perfectionis imaginem habentis. Imago Dei
inuisibilis, non exemplum imaginis, non imago imaginis, non inæqualis, sed ima-
go patris, ut identitatem nihil euariantem generationis, ex principio ac tempore caren-
te, in ueritate ostendat. Imago itaque est Filius Patris. Nam & reges non eo quod
habent imaginem, duo reges sunt, sed unus rex cum imagine. Vnus rex, non unum
quid ex duabus partibus imperfectum existens. Sed perfectus pater, perfectus filius,
perfectus Spiritus sanctus. Ego enim in patre, non sicut Verbum in corde hominis.
Sed patrem nouimus, qui intelligitur cum filio, & filium ex patre genitum. Et non
sic, quod in homine uelut in domicilium uenerit diuinum Verbum, & quod post-
quam natus fuit, Verbum in ipso conspectum sit, & rursus in Deo sit superne, uelut
in corde hominis uerbum. Hæc enim diabolicæ insanix sunt, & omnis abnegationis
Dei characteres habent. Porro pauca hæc aduersus huius recte se habere putauimus,
non enim ardua est horum potentia, & quæ non possit non ab omnibus intelligen-
tia præditis subuerti. Quapropter quum & radices spinarum huius per prædicatio-
nem ac sententiam ueritatis exciderimus, & uenenum, ut ita dicam, extinxerimus, &
uirus huius ostenderimus, auxiliatorem inuocantes patrem cum filio reuera existen-
tem, & filium reuera in substantia genitum, & sanctum ipsius Spiritum, Spiritum
in substantia existentem, & salutarē dispensationis mysterij incarnationis: postquam
per trophæum contra mortem, crucem, inquam, caput huius nouorum Iudæorum
quæstionis confregimus, ad sequentes ô dilecti transeamus. Dryinas equidem ser-
pens quidam est ita appellatus, qui sanè similis est huic hæresiarchæ. Sicut enim dryi-
nas dicitur quidem esse serpens, uerum iuxta herbas & quercus frequentissime latitu-
la sua habet, quapropter etiam dryinas uocatur, & quod quercum arborem amat, &
foliorum delapsorum uiriditati ac palliditati ipse in medio ipsorum situs seipsum assi-
mulat. Non autem usque ad eò ingentem dolorem hoc animal infert, uerum si is per-
seueret, mortem inducit. Ita etiam hic & hæresis ipsius se omnibus numeris assimilat,
ut qui nomen quidem CHRISTI induit, Iudæorum uero opinionem elegit. Verbum
CHRISTVM confitens, non esse autem hoc statuens, & inter uulgus triumphū du-
cere non erubescit. Cuius apparentem doctrinam, uerum errorem existentem, quum
per calcamentum CHRISTI conculcauerimus, & per scalpellum medicum Euāge-
lij commorsos lancinauerimus, & uenenum ab ipsis exuxerimus, ad reliquarum enar-
rationem, uelut dixi, ueniemus.

Contra

Manichæi, etiam Acuanitæ appellantur, propter quendam ueteranum, à Meso Acuanitæ,
Mopotamia progressum Acuan appellatū, qui huius ueneni tractationem in Eleu-
theropolim intulit. Hi iuxta illud uitæ suæ tempus magnum mundo malum prædi-
cauerunt, post Sabellij insolentiam. In temporibus enim Aureliani regis hi fuerunt, Aurelianus
circa quartum annum regni eius. Est autem hæc hæresis multū diuulgata, & in mul-
tis terræ partibus decantata, quæ ex Mane, uelut dixi, initium dilatationis suæ per ter-
ram accepit. Hic uero Manes ex Persarum terra originem duxit, Cubricus primum
appellatus, sed qui sibi ipsi Manis nomen imposuit, ex diuina fortassis puto dispen-
satione furiosum sibi ipsi nomen attrahens. Et uelut ipse putabat iuxta Babylonio-
rum linguam Vasis nomen sibi indidit. Manes enim Babylonica lingua uas signifi-
cat. Verum uelut ueritas declarat, Insanix cognomen sibi adoptauit, quam Maniam
Græci appellant, propter quam miser ille furij concitus malam doctrinam in mun-
dum disseminauit. Erat autem hic Cubricus uiduæ cuiusdam seruus, quæ sine libe-
ris defunctæ pecuniarum incomparabilem uim ipsi reliquit, aurique ac argenti, & aro-
marum & aliarum rerum. Sed & ipsa hæreditatis successionem habuit ex Terbin-
tho quodam, qui & ipse seruus fuit, & Budda transnominatus fuit Assyriorum lin-
gua, fuit autem hic seruus Scythiani cuiusdam ex Saracenia oriundi, uerum in fini-
bus Palæstinæ, hoc est in Arabia nutriti. Hic Scythianus in prædictis locis Græco-
rum lingua eruditus, in ipsarum literarum doctrina magnus euasit circa uanam mun-
di sapientiam. Quum autem semper proficisceretur in Indorum regionem, mer cimo
niorum gratia, magnum mercium quæstum fecit. Vnde multa bona in mundo ac-
quisiuit, & per Thebaidem pertransiuit. Portus enim rubri maris diuersi sunt, ad
oscula Romanix discreti. Vnus quidem ad Ailam, qui est in sacra Scriptura Ailon,
ubi aliquando nauis Solomonis per tres annos penetrans, attulit aurum & dentes
elephantinos, aromataque ac pauones, et alia. Alter uero portus ad Castrum inundatio-
nis. Tertius autem superne ad Bernicem appellatam, per quam Bernicem ad Thebai-
dem feruntur. Et species ab India uenientes illic in Thebaidem diffunduntur, aut ad
Alexandrinorum ciuitatem, per Chrysofoen fluium, Nilum, inquam, qui & Geon
in Scripturis appellatur, & amplius ad omnem Ægyptiorum terram, et ad Pelusium
feruntur, & sic in alias regiones per mare penetrantes hi, qui ab India ueniunt, ad Ro-
maniam perueniunt. Hæc mihi historia gratia ad uerbum tradere curæ fuit, ut & ra-
dicum uniuersiuusque argumenti non exortes sint, qui hæc adipisci ac legere uolunt.
Oportet enim eum qui narrationem aliquam aggreditur pro uiribus ipsam tractare,
& ex radice introductionem facere, unde etiam ueritas coperitur, etiam si is qui dicit,
careat orationis ornatu, & dicendi suauiloquentia: quo ex uera historia id quod quæri-
tur, intelligentibus demonstratur. In principio itaque hic Scythianus multis diuitijs ela-
tus, & ungentorum ac condimentorum possessionibus, alijsque quæ ex India efferuntur,
ubi uenisset in Thebaidem, ciuitatē altam ita appellatā, & inuenisset mulierculam per-
niciosissimā ac corporis pulchritudine conspicuā, & quæ ipsius stultitiā admiraretur,
abduxissetque ipsam de lupanari, in cōmuni enim turpitudine talis prostabat, addictus
est mulierculæ, & liberatā ipsam in nuptias sibi coniunxit. Post multū uero temporis
progressum propter excellentē uoluptatē qua fruebatur, nō tulit sceleratus ille, sed ue-
lut ociosus & malis adsuetus, ex superflua deliciarū abundantia, deinceps aliquid noui
in uitam proferre cogitauit, & ex suo ipsius instinctu talia uerba effinxit, non ex diui-
na Scriptura & sancti Spiritus uoce excogitata, sed ex misera humanæ naturæ ra-
tione dicens, Qua ratione inæqualia in tota definita creationis amplitudine
A 4 habentur

Scythiani libri
quatuor.

habentur, nigrum & album, fuluum & pallidum, humidum & siccum, cœlum & terra, nox & dies, anima & corpus, bonum & malum, iustum & iniustum, quàm quod omnino hæc ex duobus quibusdam consistunt: At diabolus in mente ipsius sedem firmavit, ipsumq; contra humanam naturam militans, horrendam hanc opinionem amplius concipere fecit, ut cogitaret, quod non est, & quod est non agnosceret, quo bellum quoddam in mentibus seductorum cōstitueret his, qui putant esse quid post eum qui est, & ut ita dicam, ex duabus radicibus, aut duobus principijs omnia effici, id quod improbissimum omnium ac impientissimum existit. Verū de hoc rursus dicam. In his prædictus Scythianus mente excæcatus, occasionibus ex Pythagoræ acceptis, sic sensit, & libros quatuor sibi ipsi formavit, quorum primo Mysteriorum nomen imposuit, secundo Summarum, tertio Euangeliorum, quarto Thefaurorum. In quibus æquales & æquivalentes duorum principiorum coniungens personas in unoquoque argumento, sic suspicabatur miser ille, & sic circa hanc partem imaginabatur, uelut qui magnum quid uitæ excogitasset. Et reuera magnum malum uitæ suæ ac ab ipso seductorum excogitauit. Quum autem uir in his esset, audiissetq; quomodo propheta & lex de mundi constitutione dixissent, & de uno ac monarcha semper existente & non desinente esse pater, ac de ipsius Filio, ac sancto Spiritu, uoluit ampliore quadam inductus uoluptate, & in priuata mente sua irridens, & graues cachinnos in seipso habens, proficisci Hierosolyma, circa tempora Apostolorum, nimirum uelut illic facturus sermonem apud eos, qui de Monarchia prædicarent, & de creationibus Dei docerent. At miser ille quum ascendisset, opponere se incepit aduersus presbyteros, illic secundum legem Dei Mosi datam, & in prophetica singulorum prophetarum doctrina uiuentes. Nempe, Quomodo dicitur unum Deum, qui fecit noctem & diem, carnem & animam, siccum & humidum, cœlum & terram, tenebras & lucem: Illi uero clarè ostendebant, non enim occultatur ueritas. Hic uero contradicere non erubuit, & quum nihil efficere posset, tamen impudentia segniciei ferebatur. Vbi autem nihil perficere potuit, sed uictus abiret, re aggressus est per magicos quos habebat libros: Nam & præstigiator erat ex Indorū ac Ægyptiorum & uana ac fabulosa gentium sapientia, & horrenda ac perniciofa incantamenta conatus, imaginationem quandam super domum conscendens exercuit, & tamen nihil efficere potuit, sed è domo delapsus, finem uitæ sortitus est. Multos porro annos istic contriuit, discipulū autem unum solum secum habuit prædictum Terbinthum, cui etiam sua credidit uelut fidelissimo, & qui ex beneuolentia ipsi inseruiret. Qui sanè, mortuo Scythiano, funus ipsius curauit benignissimè. Et quum ipsum sepelisset, considerat secū num ad mulierculam reflecteret, quæ iam à scortatione aut captiuitate Scythiano coniuncta erat. Verū aufugit acceptis omnibus quæ habebat, auro & argento & alijs, in Persarū regionē, nomine suo immutato, ut ne deprehenderetur, pro Terbintho Budda seipsum appellans. Hic autem rursus malā habuit hæreditatis successione, quatuor libros Scythiani, & Magicæ ac incantationis studia, erat enim & ipse in literis diligentissime eruditus. Vbi uero & ipse in Persarū regione degeret, & ad anum quandam uiduam delatus esset cum qua uiuebat, apud ædituos Mithræ numinis & apud sacerdotes simulachri, prophetā quandam Parcum & Labdæ cum, quæstione de duobus principijs proposita, quū non posset ne apud simulachrorum quidem cultus præsidēs sententiā suam asserere, sed confutationē ac cōfusionem ab ipsis auferret, similiter uelut prædictus Scythianus eadem sentiens, super domunculam quandam ascendit, incantamentum uidelicet quoddam exercere uolens, & ab Angelo deturbatus concidit, atque sic mortuus est, propter eam quam aggredi uoluit magicam operationem. Anus uero illa corporis ipsius funere curato, pecuniarū ipsius

ipsius possessionem adepta est. Et quum non haberet filium, neque aliquem cognatione coniunctum, multo tempore sic mansit. Postea uero emptum Cubricum, qui & Manes dicitur, sibi in ministrum assumpsit, & moriens malam hæreditatem ipsi reliquit, uelut uenenum ab aspide relictum in multorū corruptionem ac interitum. Rursus itaque Cubricus seipsum Manem appellans, inter ipsos degebat, & inter ipsos difputabat. Et quum nemo ipsi fidem haberet, sed audientes Manichæi, doctrinā ægré ferrent, & omnes ob inuouationem & horredum fabulamentum ac uanam fraudem ab alienarentur, ipse uidens propriam uersutiam confictorū sermonum subuerti, mente elatus excogitabat sibi ipsi occasionem quandam, per quam proprium figmentum horrendæ suæ doctrinæ confirmaret. Et quum fama percrebuisset, quod filius regis Persarum in morbum quendam incidisset, & decumbebat ille in regia Persidis ciuitate: non enim illic Manes degebat, sed alibi procul à regia urbe præ propria malicia cæcuriens: & putaret se ex libris Domini sui Terbinthi, siue Buddæ, successoris Scythiani, curationes aliquas efficere posse in filium regis, proficiscitur ex proprio loco, eoque delatus audenter de seipso indicat, auxilium se laturum esse promittens. Verum non successit præstigiatori spei imaginatio. Excidit enim à spe, quum species quasdam medicamentarias ægroto regis filio exhibuisset. Tandem itaque in manibus ipsius adolescens moritur, ut omnes ipsius promissiones uanæ ac mēdaces redarguerentur. Hoc autem ubi sic euenisset, præcepto regio in carcerem conicitur. Non enim statim Persarū reges pœnas sumunt de his, qui maiora delicta ac culpas in se admiserunt, sed ampliora quædam mortis suffragia colligunt, & tormentis captiuos afficiunt. Et hæc quidem sic transacta sunt, permansitq; Manes, qui et Cubricus, in carcere degens, & à proprijs discipulis uisitabatur. Iam enim circulator ille exercitū, ut ita dicam, sibi congregarat, quos sanè discipulos uocabat, numero circiter duos & uiginti. Ex quibus tres delegit, Thomam quendam appellatum, & Hermeam, & Addam, quum de facris libris in Iudæa & toto mundo, de Christianicis, inquam, Leges ac prophetis, Euangelijq; ac Apostolis audisset. Dato itaque prædictis auro, in partes Hierosolymorum ipsos misit. Hoc autem fecit priusquam in carcere concluderetur, quando aduersus multos disputans, proprium dogma confirmare non ualuit. Quum autem audiisset de nomine CHRISTI & seruatorum eius, Christianorum, inquam, statuit sub nomine CHRISTI argumento seductos decipere. Illi uero digressi, libros emerunt, non enim cunctabantur. Quum autem non deprehenderent ipsum in libero aere, sed in carcere, eò ingressi libros ipsi ostenderunt. Ipse uero acceptos perscrutatus maliciose peruertit, suo mendacio ad ueritatem adiuncto: ubi inuenit personam uerbi, aut appellationem sententiæ suæ similitudinem efficere potentem, atque hinc deinceps figmentum suum corroborauit. Sed & interea argentum precibus collectum multum in carcere dedit, & fugitiuus discessit, relictaq; Persarum regione, Romaniam adiit. Quum autem iam in medio Persidis ac Mesopotamiæ esset, circa solitudines adhuc consistens, audiit de magno quodam uiro summa pietate præcellenti, nomine Marcello, in Caschara Mesopotamiæ ciuitate habitante, qui erat uir per omnia Christianus, & in iustitiæ operibus admirandus, uiduis ac pauperibus pupillisq; ac egenis suppeditans, cogitat itaq; sibi adiungere uirum, quo si hunc subditum adeptus esset, per ipsum non solum Mesopotamiæ, sed etiam totius regionis ad Syriam ac Romaniam imperium obtinere posset. Scribit autem ipsi epistolam per Tyrbonem quendam discipulum suum, ex finibus Strangæ fluuij, ex castello Arabionis appellato. Ea epistola hæc continuit, & hac accepta lege, studium improbitatis huius impostoris.

Epistola

Manichæus Apostolus IESU CHRISTI, & qui mecum sunt omnes sancti ac uirgines, Marcello filio dilecto gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Domino nostro IESU CHRISTO, & dextera lucis conferuet te ab instante sæculo malo, & accidentibus ipsius, & laqueis diaboli. Amen. Quum dilectionem tuam maximam esse perceperim, ualde gauisus sum, fidem autem non esse iuxta rectam rationem, indigne tuli. Unde ad humani generis correctionem missus, parcensque his qui fraudi & errori seipso exposuerunt, has ad te literas mittere necessarium duxi, primum quidem ad salutem animæ tuæ, deinde etiam eorum qui tecum sunt, ad hoc ut ne indiscretam habeas cogitationem, uelut simpliciorum duces docent, dicentes, bonum & malum ab eodem ferri, & unum principium introducentes: non discernentes neque dirimentes à luce tenebras, & bonum à malo ac prauo, & externum hominem ab interno, uelut antea diximus, sed alterum cum altero confundere ac permiscere non cessant. Tu uero o fili non similiter ut multi homines, citra rationem ac simpliciter utraq; prout contigerit uarias, neque bonitatis Deo attribuas. Principium enim & finem, & horum malorum patrem ad Deum referunt, quorum finis maledictioni propinquus est. Neque enim dictis à Domino ac Salvatore nostro IESU CHRISTO Euangelij credunt, Quod non potest arbor bona malos fructus ferre, neque arbor mala bonos fructus facere. Et subito animam meam admiratio, quomodo Deum, satanæ & malorum ipsius operum creatorem & opificem dicere audent. Atque utinam hucusque saltem inanis labor ipsorum processisset, & non unigenitum, qui ex sinibus patris descendit, CHRISTVM, Mariæ mulieris cuiusdam filium esse dixissent, & ex sanguine ac carne & reliqua sceminarum graueolentia natum esse. Et ut ne multa per hanc epistolam scribens, mansuetudinem tuam in longum tempus suspendam, quum naturalem eloquentiam non habeam, his contentus ero. Totum uero cognosces præsentem me apud te, si quidem salutis tuæ adhuc curam geris. Neque enim laqueum cuiquam iniicio, uelut plerique imprudentiores faciunt. Considera que dico fili uenerandissime. Hanc epistolam ubi legisset memorabilis ille Marcellus, piensissimus ac illustris uir, admirabatur & obstupebat. Contigit enim ut Archelaus urbis episcopus illa die domi cum ipso esset, qua Manichæi epistolam feruus ille Dei in manus accipiebat. Archelaus autem cognita causa, & lecta epistola, frendebat dentibus uelut leo rugiens: & zelo Dei assumpto, conabatur potius proficisci usque ad ipsum, & comprehendere talem uelut extraneum ex Barbaris, unde etiam originem ducebat, & ad filios hominum perdendos insurrexerat. Prudens uero Marcellus Episcopum quidem mitigauit, Tyrbonem autem admonuit ut iter repeteret ad Manem in castello Arabionis, ubi Tyrbonem expectabat. Est autem hoc propugnaculum in medio Perfarum ac Mesopotamiæ. Verum is recusauit abitionem ad Manichæum. Itaque Tyrbone non coacto, mittit quendam ex suis curforem, hanc epistolam ad ipsum scribens.

Epistola Marcelli ad Manichæum.

Marcellus uir illustris, Manichæo per epistolam indicat gaudium. Epistolam quidem à te scriptam accepi, Tyrbonem autem pro benignitate mea excepi. Verum literarum sententiam nequaquam cognoui, nisi tu accesseris & singula interpretatus fueris nobis ad uerbum, quemadmodum per epistolam promissisti. Valere. Hæc ubi legisset Manes, perpendebat secum non bonam esse Tyrbonis isthuc detentionem. Sepe uero decipiebant ipsum alia quæ præter præsentem statum cogitabat, mentis suæ certificatione gratia. Attamen accepta per epistolam occasione, uelociter ad Marcellum uenit. At episcopus Archelaus cognito accessu ipsius, habens in seipso cum doctrina etiam fidei feruorem ac æmulationem, uolebat si id possibile fuisset, statim uirum uelut pardalim aut lupum, aut aliam quandam feram bestiam captam morti tradere, ut ne talis seræ incursum peccata cor-

ra corrumpentur. Marcellus uero magis cupiebat ut per longanimitatem ac patientiam malorum disputatio aduersus ipsum ab ipso fieret. Hic autem quum iam didicisset sententiam Manis totum argumentum. Exposuerat enim ipsis Tyrbonem, tum ipsi, tum Marcello, totam hæreseos uanitatem. Quod Manes introducat duo principia principio carentia, semper existentia, & nunquam deficientia, eo quod sint inter se opposita, & alteri quidem imponat nomen, lux & bonum: alteri uero tenebras & maliciam: ut sit Deus & diabolus. Aliquando autem Deos etiam ambos uocat, Deum bonum, & Deum malum. Esse autem & constare ex duobus his principijs uniuersa. Et alterum principium bona omnia facere, alterum similiter mala. Habere autem in mundo hæc duo principia substantias. Et alterum quidem principium fecisse corpus, animam uero esse alterius. Eandem deinde esse animam in hominibus, & in omni animali, & in uolatilibus & reptilibus ac reliquis bestiis, & non in his solum, sed etiam in plantis: uitæ humorem motum animæ esse dicens, quem etiam in hominibus esse dicit. Sed & aliam quandam fabulam fingens ac docens asserit. Edentem carnes animam edere dicit, & esse ipsum reum ut & ipse tale quid fiat, uelut si porcum comedit, ut porcus rursus fiat, aut taurus, aut auicula, aut aliquid ex eduli creatura, quapropter ab animatis abstinent isti. Et si quis, inquit, planta ueritificum, aut oleam, aut uitam, aut morum, aut perseam, etiam ipso mortuo anima eius ligatur in ramis arborum quas plantauit, & transcendere non potest. Et si quis, inquit, uxorem duxerit, etiam ipse post discessum ex hac uita in aliud corpus transit, & sit mulier, quo etiam ipse nubat. Et si quis, inquit, occidit hominem, aut asinum, aut aliud animal, post discessum à corpore statim conuertitur anima ipsius in occisi corpus, aut in murem, aut in serpentem. Aut tale quid omnino futurus est qualia occidit. Asserebat autem rursus, quod sapientia superna boni Dei consultans secum animam in omnibus diffusam (esse enim dicit ipse & qui ab ipso sunt Manichæi, animam partem Dei & ab ipso auulsam) in captiuitatem principum oppositi principij ac radicis, in corpora coniectam esse iuxta hunc modum inquit, eo quod ipsa uisus est hominum qui ipsam rapuerunt, & robur exhibet ipsidem, qui in corpora diuiserunt, huius gratia, inquit, prædicta sapientia luminaria hæc locauit in caelo, Solem & Lunam & alstra, artem hanc operata per duodecim elementa quæ Græci asserunt. Atque hæc elementa confirmat sursum trahere animas morientium hominum & aliorum animalium, lucidas existentes, ferri autem ipsas ad scapham: nauigia enim uult dicere Solem & Lunam: & paruam quidem scapham, siue nauim onerari usque ad quindecim dies circa plenitudinem Lunæ, & sic transmitti ac deponi à quinta decima die, in magnam nauim, hoc est Solem. Solem uero magnam illam nauem trajicere in uitæ sæculum, et regionem beatorum, & sic animas per Solem et Lunam transmissas, uerum de his qui uanitatis ipsius cognitionem habent, dicit purgatas, dignas fieri hoc traiectione ab ipso confecto. Rursus uero tradit animam non seruari, si non quis cognitionis eiusdem particeps sit. Et magna est huius fabulamenti tragicæ dia. Quum autem hæc ita se haberent, & Archelaus opinionum illius refutationem comprehendisset, paratissimus que esset tum ob multiplicem scientiam de Deo, tum ob eam quam acquisierat à Tyrbone, à quo omnes uiri illius præstigias exacte didicerat, ecce Manes adest cum uiris, quos secum ducebat. Statim igitur ueniunt ad publicam disputationem in ipsa urbe Caschara, prius iudicibus delectis ad quaestionis ipsorum discussionem, Marippo externæ doctrinæ Philosopho, Claudio medico & Sophista, Agialeo natura Grammatico, et Cleobulo Sophista. Et quum multa uerba dicta essent ex utraque parte, ipso Mane fabulosam doctrinam prætentente, Archelao uero uelut forti armigero, propria sua uirtute aduersariorum tela excutiente, tandem uictus est Manes, & iudicium iudicio ueritas brauium tulit. Id quod mirum non erat, cum per se consistat

Principia rerum duo.

Anima in omnibus eadem.

consistat ueritas, & subuerti nō possit, etiam si iniquitas per impudentiam inducta ueritatis firmitati se opponat, quum mendaciū non habeat substantiam neq; fundamentum, quemadmodum & umbra tenebrarū, & lubricus gressus serpentis, & inualidū pedum fulcimentum. Hinc itaq; Manes aufugit, populo uolente ipsum lapidibus obruere, et nisi Marcellus internenisset, & reuerenda persona sua populū placasset, iam dudum miser ille mortuus esset. Digressus autem, hinc uenit in pagum quendam Cascharorum Diodoridem appellatum, in quo Tryphon quidam mansuetissimus illo tempore eius presbyter erat, quem ubi accessisset Manes, rursus turbas ciebat, placens sibi ob deprehensum uirum, bonum quidem in ceteris ac pietate admirandum, uerū eloquentia pauperē, sed et in his non ualuit illudere CHRISTI seruo, ut uel sperauerat. Deus enim semper sperantibus in ipsū dona ex Spiritu sancto suppeditat ac parat. uel etiā promissit mentiri nescius, Ne sitis solliciti quid loquamini. Nō enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris mei qui loquitur in uobis. Hinc igitur rursus uolente illo disputare aduersus Tryphonem presbyterum, & ipso in multis cōtradiciente, et ad Archelaum de hac re scribente, quod uir quidam uenisset eō, uelut lupus rapax, & qui ouile perdere conaretur, proinde, rogo, scribe mihi quid aduersus hūc facere oporteat, aut quibus rationibus improbæ doctrinæ contradicam. Et si quidem ipse dignatus fueris accedere, à sollicitudine liberabis ouile CHRISTI & pecora ipsius. Archelaus autem misit ad ipsum duos libros per quos ex facili Mani resisteret, significauitq; ipsi ut aduentū ipsius expectaret. Manes uero in mediū pagum diluculo progressus, prouocat Tryphonem ad disputationem. Tryphone autem comparente, ac respondente ipsi ad uerbum apte ad ea quæ petebat, iuxta datam ipsi à Deo intelligentiam, perstringenteq; impostorem placide quodammodo in quibus sibi ipsi nō integrè consistabat: profilit Archelaus uelut fortis paterfamilias suorum curam gerens, & cum fiducia prædam abducere conantem aggrediens fremebat. Statim autem ubi uidit Manes Archelaum, blande ex simulatione dixit: Sine me aduersus Tryphonem disputare, excedit enim me tua dignitas propter episcopatum. Hic autem cōfutato ipsius sermone, ipsoq; simulatore declarato, ipsum compescuit. Quum autem prolatos ab ipso sermones soluisset, rursus ipsum in confusionē adduxit, ut ne os quidem aperire posset. At populi rursus zelo commoti, scelestum illum interficere conabantur. Verum fuga elapsus Manes, in prædictum castellum Arabionis rursus se recipit. Hinc uero ubi cognouisset Rex Persarum Manis refugium, missis eō suis captum ipsum in prædicto castello ignominiose in Persidem pertraxit, & cutem ipsius harundine excoriatum riuissit, & sic de ipso pœnas sumpsit. Vnde & excoriatum harundine utrem ipsius paleis expletum, etiam hodie in Perside habent. Atque sic uitam finiuit. Quapropter ipsi Manichæi strata sua super harundines faciunt. Sic autem ipso mortuo, & relicti discipulis quos diximus, Adda, Thoma & Hermea: hi sanè anteaquam ipse pœnam penderet iuxta relatum modum, emissi erant ab ipso, Hermeas in Aegyptum, cum quo etiam multi conuersati sunt. Non enim est antiqua hæresis, & qui cum prædicto Hermea conuersati sunt, nobis de ipso narrauerunt. Addas uero in superiores orientis partes, Thomas autem in Iudæam, ex quibus corroboratum est dogma hucusque. Dicebat porrò Manes seipsum esse Spiritum paracletum, & aliquando Apostolum CHRISTI seipsum dicit, aliquando Spiritum paracletum. & ingens est cæcitatatis huius maligna morum abalienatio. Cæterum deinceps o charissimi, necessarium est ut in ipsam hæresim eius que uanitatem dicamus: Nam relata omnia iuxta historiarum seriem exposui: ubi sanè incipit docere ac scribere ac dicere perniciosissimus Manes, in suo De fide libro. Libros enim diuersos hic edidit. Vnum eiusdem numeri cum uiginti duabus literis Syrorum per alphabetum compositum. Utuntur enim plurimi Persarum post Persica literarū elementa, etiam Syrorū literis. Quemad-

Manes excoriatum.

Syrorum literarum apud Persas.

Quemadmodum apud nos multæ gentes Græcis literis utuntur, & quidem quum sint propriae ferme in singulis gentibus literæ. Alij autem profundissimam Syrorum linguam magni faciunt, & linguam circa Palmyram, tum ipsam, tum ipsius elementa. Sunt autem hæc duo & uiginti, quapropter & ipse liber in uiginti duas partes librorum sectus est. Huic autem libro indunt nomen, Manichæi mysteria, alium autem Thesaurum appellant. Sed & alios libros confuit, Thesaurum uidelicet paruū appellatum, & alium de Astrologia. Non enim ab huiusmodi uana curiositate absunt, imò potius ad ostentationem in promptu propositam habent Astrologiam, & amuleta, quæ appenduntur uidelicet, & alias quasdam incantationes ac magicas artes. Incipit igitur in libro suo dicere idem Manes, Erat Deus & Materia: Lux & tenebræ, Bonum & Malum: in omnibus extremè contraria, ut nihil inter se commune haberent alterum cum altero. Et hic quidem est prologus circulatoris illius. Hinc malignas suas artes auspicatur. Et liber quidem late sparsus est, talia quædam alia mala continens, quorum difficultatem, & uerborum cōtrarietatem etiam ex ipso initio scopi deprehendere datur. Etiam si enim magna est reliqua nugacitas & fabulosa tractatio, tamen ex introductione tota ipsius improbitas ostendetur. Nam quod dicit, Erat Deus & Materia, nihil diuersum à uana Græcorum opinione dixit. Facilis autem de præhensu ac destructu est noua hæc Sycophantiæ sapientia. Duo enim simul esse cōtemporanea ac sempiterna, ex consentaneis ratiocinationibus, ac prudenti intelligentia impossibile est, apud eum qui prudenter iudicare nouit, & notum, hoc est omnibus intelligenti præditis. Si enim duo sunt contemporanea, non nomine quidem inter se uariant. Quicquid enim contemporaneum est, est etiam coæternum. Coæternum autem, etiam semper existens, hoc autem Deus, qui maximè ab aliqua causa principium nō accepit. Nihil enim sempiternū, quàm solus Deus. Diuersis enim nominibus hæc principia edidisti o tu barbare mente, & humanæ naturæ hostis. Et alterum quidem appellasti Lucem, alterum Tenebras, & rursus alterum bonum, alterum malum. Dicit deinde, quod in omnibus extremè hæc sunt contraria, ita ut nihil commune habeant alterum cum altero. Ergo separas hæc inter se: palam enim est, quod sunt cōtraria, uelut dixisti. Si autem quæ simul sunt, natura amica ac concordia esse solent, etiam inter se conuersantia inuenientur, simulq; de gentia ac societatem communem habentia, & omnino non inuicem discedentia, propter excellentiam amoris. Si uero inter se separata sunt, omnino unumquodq; horum terminatum est. Omne autem terminatū, nō est perfectum, finitur enim eo quod terminatum est. Et aliàs requiretur terminus ad utrorumq; terminationem, ut ne iuxta fines se mutuo cōtingentia utraq; priuatim per fines inter se coniungantur, & alterum cum altero communionem habeat, & contrarietatis terminum disperdat. Et si dederis, quid prohibens in medio amborum, nō amplius id quod prohibet simile his erit, sed neutrum ab utrisq; erit. Si enim ab una parte assimilabitur id, quod prohibet uni ex duobus prius dictis æternis, non amplius alienum erit id, quod prohibet ab eo, cui assimilatur, sed ei, cui assimilatur coniunctum, & per adæquatam partem coniunctio continget, & nō amplius terminabitur in duarum naturarum inter se distantia. Si uero neq; simile est duobus, neq; ex parte particeps alterius, non amplius duo sunt sempiterna ac semper existentia, sed de cætero sunt tria. Et non amplius duo principia, & duo prima inter se contraria, sed aliud tertium, & contrarium ambobus, & dissimile utrisque, id quod prohibet in medio duorum, & cum neutro quicquam commune habet, ob peregrinitatem, & neque amborum similitudinem accipit. Et de cætero erunt non amplius duo, sed tria hæc. Quin & aliàs requiretur alius mediator, & quartus quidam, qui terminum hunc fugat. Non enim poterint duo terminum ponere aut murū, nisi alius fuerit qui terminum præscribat, & id quod prohibet in medium amborum immittat, & hic scientia præditus ac prudens,

Syrorum literarum apud Persas.

Libri Manichæi.

Principia II. refutata.

Principia III.

B dens,

Principia III.

dens, & moribus mansuetus, ac celebris, ut utrosque ad ineundam pacem persuadere possit. Erigitur unus, qui terminum præscribit, & unum, quod prohibet, & duo quæ terminantur, & non amplius duo tantum principia, sed & tria, & quatuor. Et secundum hunc modum, ad multa principia mentem conuertere licet, & sinere ea quæ sunt, & imaginari ea quæ non sunt. Vnum uero hoc quærit improbus ille, ut ne maliciam Deo ammisceat, nam & absurdum est hanc Deo adtribuere. Et diuinæ ac Ecclesiasticæ Scripturæ character hoc confitetur, Deum penitus alienum & impermixtum à malo esse. Deus enim nihil mali fecit, sed omnia ualde bona, ut qui bonus sit natura, incomprehensibilis essentia, omnia continens, & ipse à nemine cõtentus. Neque igitur malum semper erat, neque ex Deo factum est malum. Quum itaque neque sit malum, neque semper sit, neque ex Deo factum sit, reliquum est ut quæramus, quali modo id, quod non est semper, principium autem habuit ut esset, desinit autem & perit, & in finem non permanet, unde principium habuit. Et quum hoc quæsiuerimus, primum considerandum est, quale est malum, & in quale sit malum: et an est aliquid circumscriptum, aut corpus, ut ita dicam, aut substantiam habet, aut radicem acquirere potest. Et quum hæc consideraerimus intra nos ipsos, substantia carens reperietur malum, & nullam radicem habens, sed usque ad opera tantum actiua humanæ operationis effectiuum est. Nam in hoc quod facimus nos, malum est: in eo uero quod non facimus, non est: cogitatione nostra excogitante, quid nam est malum operari non placens Deo, & neque potens contradicere Deo, neque diuinitati repugnare. Quicquid enim ab hominibus excindi ac tolli potest, id multo minus Deo resistere potest. Sed & simul de diabolo sic distinguendum est, quod non à creatione naturaliter malus creatus sit, sed sibi ipsi post tempus malum facere excogitauit, & de quo ignotum non est, qualis futurus fuerit. Verum creatus est unà cum omnibus bene, quum Deus propter excellentem iustitiam, & ob eximiam bonitatem, omnes & omnia utilissima esse uoluerit, & sua bona omnibus proposuerit. Iuxta permissionem uero liberi arbitrii, omnibus propria uoluntate uti concedat, ut quisque quod uoluerit faciat, quo ipse quidem malorum causa non sit, discretio autem sit eorum, qui ad uirtutem procedunt, & uicissim benignitatis ac bonitatis ipsius præmia accipiunt. At insanus ille Manes, Deum à malicia eximere uolens, maliciam magis ipsi ex æquo attribuit. Simul autem omnem creaturam uituperare non erubescit, ex erroribus in nobis sientibus occasiones adeptus, & in omne opificium æqualiter contempsit, propugnator magis, ac defensor factus est malicie, quæ se abnegare dicit, & pro odio aduersus ipsam, amicitiam quandam ac societatem cum ipsa amplectens, quando substantiam ipsi tribuit, & perpetuam ipsam prædicat, ac cum Deo semper esse, & nunquam esse cessare. Nominibus etiam quibusdam ipsam appellans, per omnem tractationem à ueritate excidere comperitur: quum omnis creatura bene sit à Deo creata, ex his quæ ipse adducit testimonijs. Et primum quidem Materiam hanc uocauit, iuxta eandem autem sententiam existimat hanc esse corruptionem. Et primum si est corruptio, cuius ergo fuerit corruptio? Et si quidem aliorum corruptio existit, ipsa uero perpetua est. Ergo iam dudum res corrupta, & ipsa sola consistit, dum tanto tempore potentia suæ actionem operatur, et non excinditur. Si uero sui ipsius est corruptio, corrumpens & domans consumens, que accipiens: perdit ergo, & non consistet, ut quæ se ipsam cõsumit ac corrumpit. Quomodo igitur consistit tanto tempore existens iuxta circulatoris rationem, simul autem nullam omnino societatem habebit cum uita, neque simul cum uita, neque cum bonitate reperietur: Quando uero in unaquaque creatura ab ipso uituperata etiam bonitas inest, concidit undiquaque sermo ipsius de malicia, eò quod communitatem alterum cum altero habeat, ex his, quæ ab ipso dicta sunt, ut uerbi causa de serpentibus & alijs reptilibus uenenum iaculantibus dicamus. Nam quæ ad utilitatem sunt creata, apud ipsum

Mali consideratio.

Maliciominia.

ipsum uero nomine uituperata, inter ipsa etiam oppositum malicie reperitur, sic in serpente & alijs. Ex quibus enim uenenum est ad mortem, in iisdem etiam antidotus aduersus mortem & afflictionem eorum, qui ab illis percussi sunt. Et dies quidem hominibus ad opera, & ut illuminentur ac uideant. Sed & nox quæ ab illo nomine uituperatur, requies quædam comperitur, ex Deo hominibus facta. Atque sic unum bonum esse comperitur, & quod non à peccatis in nobis nomē habere potest, aut quod æqualiter mali æquiuocationem inueniat. Omnia enim bona & iucunda, & nihil à quoquam reiiciendum. Et ecce, inquit, omnia bona ualde, & nusquam est malicie ratio. Huius enim gratia etiam Deus ab initio creans totum mundum per suam bonitatem, in singulis creaturis bonum intulit, dicens: Et uidit Deus quod esset bonum, quo bono ipsi testimonium præberet, & insidiatorum humanæ naturæ calliditatem tolleret, qui per malignas fabulas ueritatem ex hominibus dissipare ac delere cogitabat. Fecit enim cælum, & terram, & lucem, & quæ in terra sunt prima die, Et uidit, et ecce bonum, inquit Scriptura. Ergo non nouerat, quod bonum facturus esset, quia postquam factum est dicit, Ecce bonum: Et sic deinceps, de aquis, de mari, de germinibus, de lignis, de iuminaribus in cælo, de pecoribus, de uolatilibus, & reptilibus ac piscibus. De singulis enim dixit, Et uidit Deus, & ecce bonum. Non prius ignorans, neque postquam factum est, uelut per experientiam adeptus, ut sciret quod esset bonum, sed ab eo quod sint omnia bona, & quod nusquam sit malum, præuaticinatus est, propter malignorum opinionem, quum omnia bona sint, & bonitatis testimonium habeant, iuxta uerissimum boni testimonium, bonum dixit, quod est omnis mali ac omnis malicie priuatio, & ut ab eo, quod uniuersa bona sint, tollatur opinio de malicia inter homines excogitata, quo omnem improbam opinionem eorum, qui hanc doctrinam inuehant, penitus excinderet. Dein de progressu ad hominem, non dixit quod bonum, non quod malum sit homo, eminentissima illa super omnia in terra creatura, qui ad principatum creatus est à Deo, inenarrabili sapientia. Cui traditurus erat Deus omnium dominum ab ipso creatorum, sicut dicit, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, et secundum similitudinem, & imperet piscibus maris & uolatilibus cæli, ac reptilibus terræ, & pecoribus ac bestijs, atque omnibus quæ sunt in terra. Sed quoniam secundum imaginem Dei creatus est, contenta fuit diuina Scriptura tanta dignitate, non opus habens ampliore additamento. Si enim ipsius bonitatis imaginem haberet, Domini Dei uidelicet omnis creaturæ opificis & boni, ex quo est omnis fons bonitatis, ex quo bonum in omnibus est: quomodo amplius testimonio opus haberet, ut audiat, Ecce bonum, quando sanè imaginem ipsius boni adeptus habebat. Postea uero ad finem uniuersorum, postquam omne opificium perfecit, diuina Scriptura omnia eodem testimonio obsignans apposuit, dicens, Et uidit Deus omnia, quæ fecit, & ecce bona ualde, cum additamento uocis, ualde. Hæc autem erat sexta dies, & septima requiei, quo radice mali sublata, non amplius reperiat quis occasionem hoc audendi, ut maliciam sempiternam esse cogitet, sublata est enim ea de ipsa opinio. Nusquam enim erat malum, quum omnia bona essent ualde, & à bono Deo facta, & ipsius testimonio approbata. Materiam porro duplex est appellatio. Alterum enim nomen, uelut dixi, iuxta scelesti huius opinionem, est actionis ac corruptionis consumentis. Materiam autem solemus dicere etiam apparatus u-niuscuiusque rei apud eos, qui artes exercent, sic dicimus materia lignorum, materia cementaria, materia auri, materia argenti. Dicitur & materia quædam operationis in corporibus, quæ ex corruptionum uitiatione colligitur. Dicitur itaque nouus hic uates, & quæ ante sæcula sunt promittens. Ausus est enim hic etiam Spiritum sanctum seipsum appellare, aliquando uero Apostolum IESU CHRISTI seipsum, uelut dixi, cognominat: quum neque columbæ speciem unquam induerit, neque Spiritum para-

Materia significatio.

clatum à cœlo Apostolis missum, quem promissit unigenitus se missurum, non post multos dies illos termino cōstituto, sed statim ubi ascendisset, uelut dixit, Si ego abiero, ille ueniet. Et statim in cœnaculo repleti sunt Spiritu sancto, quum reuersi essent à mōte Oliuarum, sicut scriptum est. Et uisæ sunt ipsis linguæ ignis disiectæ, & domus impleta est uelut flatu uiolento, & sedit Spiritus super singulos eorum, & loquebantur linguis miracula Dei, & unusquisque audiebat propria lingua. Erant autem ex omni genere sub cœlo, & unusquisque per Spiritum consolationem accipiebat, tum Apostoli per ipsum donum, tum omnes gentes per auditionē admirandæ doctrinæ Dei. Si enim Spiritus paracletus, quem Dominus discipulis promissit, hic circulator fuisse uerè furiosus, & cognomini suo satis faciens: abissent Apostoli priuati promissione, quum audierint à mentiri nescio Domino, se accepturos donum sancti Spiritus, non post multos hos dies. Et comperietur impostor ille contra CHRISTVM mendacia constringere, ut qui non impleuit, quæ ab ipso sunt dicta. Præterijt enim generatio Apostolorum, à Petro, inquam, usque ad Paulum & Ioannem, qui etiam diu fuit in mundo, usque ad tempora Traiani. Præterijt etiam Iacobus primus Episcopus in Hierosolymis, frater Domini cognominatus, filius autem Ioseph ex propria ipsius uxore genitus, cum reliquis suis fratribus. Cum quibus conuersatus Dominus IESVS CHRISTVS, ex Maria semper uirgine secundum carnem natus, in ordine fratrum consequutus est hoc, ut frater ipsorum uocetur. Præterierunt etiam ex eadem ipsius sede sancti omnes, & eum ipsis Symeon, filij patris eius, filius Clopæ fratris Ioseph. Quorum tempora consequenter & iuxta seriem à Iacobo Episcopo, per successionem in Hierosolymis Episcopos, & singulos cum ipsis reges subiunxi, usque ad tempus supra indicati Aureliani & Probi, in quo hic Manes cognitus factus est, homo existens Persa, qui hanc doctrinam alienam in mundum genuit. Et habet sic. 1. Iacobus, qui ligno percussus in Hierosolymis martyrium subiit, usque ad Neronem. 2. Symeon, sub Traiano crucifixus est. 3. Iudas. 4. Zacharias. 5. Tobias. 6. Beniamin. 7. Ioannes, usque ad decimum nonum annum Traiani. 8. Machabias. 9. Philippus. 10. Seneca. 11. Iustus, usque ad Adrianum. 12. Lewis. 13. Vaphris. 14. Iosis. 15. Iudas, usque ad undecimum annum Antonini. Hi ex circumcissione Episcopi fuerunt in Hierusalem. Ex gentibus uero hi. 16. Marcus. 17. Cassianus. 18. Publius. 19. Maximus. 20. Iulianus. Hi omnes usque ad decimum annum Antonini Pij. 21. Graianus. 22. Symmachus. 23. Gaius, usque ad tempora Veri, octauum ipsius annum. 24. Iulianus. 25. Capito. 26. Maximus, usque ad decimum sextum annum Veri. 27. Antoninus. 28. Valens. 29. Dolichianus, usque ad Commodum. 30. Narcissus. 31. Dius, usque ad Seuerum. 32. Germanion. 33. Gordius, usque ad Antoninum. 34. Narcissus, usque ad Alexandrum Filium Maximæ, non Macedonem illum, sed alium. 35. Alexander, usque ad eundem Alexandrum. 36. Mazabanus, usque ad Gallum & Volusianum. 37. Hymenæus, usque ad Aurelianum. In summa uero ab assumptione CHRISTI usque ad Manem, & Aurelianum ac Probum reges, anni sunt CCLXXVI, secundum aliquos Chronographos, iuxta alios, CCLXVI. Et ab eo tempore hucusque alij fuerunt Episcopi, Bazas, Hermon, Macaris, Maximus, Cyrillus, Erennis, Cyrillus alius, Hilarionus, qui nunc detinet Ecclesiam, cui obijcitur quod sit Arianorum sectæ. Reges autem deinceps sequuti, quorum tempora coniuncta fuerunt, hi sunt. Aureliano sublato, Tacitus menses sex, Carus & Carinus & Numerianus menses duos, Diocletianus annos uiginti. Maximianus, Licinius, Constantius, Constantius, Iulianus, Iouianus, Valentinianus, Valens, Gratianus, ut sine à prædicto Mane usque in præsens tempus, Valentis quidem annum XIII, Gratiani uero annum nonum, Valentiniani Iunioris annum primum, anni nonaginta tres.

Episcoporum
Hierosolym.
ordo.

Quando

Quando quarto anno Aureliani, & temporibus Hymenæi Episcopi Hierosolymorum, emissus est in mundum hic error, diaboli habitantis in ipso operatio ac imaginatio, ut à ueritate seduceret eos, qui ipsi obedirent. Confutata igitur est undiquaque ipsius nequitia. Quare mens prudentium omnia exacte cognoscens, adulteratam ipsius uersutiam cognoscet, ac condemnabit. Si uero etiam alia omnia ipsius sophismata, nugis referta, obliquaque ac inconsistentia, quæ ab omnibus intelligentia præditis deridentur, ex ordine ad uerbum proponere uelim, & quæ his omnibus opponi possunt confutatio, uereor, ne in nimis magnam molem tractationem contra ipsum extendam. Iam uero à magnis uiris admirabiles cōtradictiones ad ipsum confutandū factæ sunt, ab Archelao quidem Episcopo, sicut antea dixi, ab Origene uero, uelut audiui, et ab Eusebio Cæsareæ, & Eusebio Emeses, Serapione Thunis, Athanasio Alexandriæ, Georgio Laodiceæ, Apollinario Laodiceæ Episcopo, Ticoque & multis qui contra ipsum dixerunt. Nihil tamen molesti erit, etiam à nostra inopia pauca quædam in miserimi homuncionis confusionem dici, ad subuertendum erroneam ipsius omnibus mentem ac sententiam, uelut etiam antea diximus. Uelim autem non austeris uerbis confutationem ipsius facere, sed quantum eius fieri possit mansuetè, nisi omnium Dominum effraeni lingua impetere non erubisset, ut qui statim ipsum creatorem negarit, qui totam hanc cœli ac terræ molem omniumque, quæ in eis sunt, & uniuersa in mundo fecit, alterum uero quendam imagnetur Deum, qui non est, relicto eo qui est. Excidit enim à ueritate, & accidit ipsi ridiculi prouerbij factum. Sicut coruus cibum habens in ore, & umbra cibi in aqua conspecta, uolens alterum cibum assequi, præsentem amisit, & eam qui nullus erat non est assequutus. Quis uero ferre poterit blasphemum illum? Si enim patres habemus secundum carnem, & non ferimus ut quis ipsos uituperet, quanto magis si audiamus Dominum Deum omnium à malignissimo Mane blasphemij impetere? Quum igitur per misericordiam Dei pluuia demittantur iuxta ipsius bonitatem, ipse maledicus dicere non erubescit, pluias non ex Deo esse, sed ex principum defluxu. At reliqua dicere cui non ridiculum uideatur, ut fermè Philistionis scripta magis sint necessaria, quam huius fabulosa imitamenta. Humeriferum enim constringens, docet eum gestare uniuersam terram, & per triginta, inquit, annos lassato humero, in alterum humerum transferre, ac terræ motus fieri. Si autem esset hoc, secundum naturam res esset, & non esset diuina. Redarguunt autem impostorem Saluatoris ipsius uerba, ubi dixit, Estote boni sicut pater uester cœlestis, quoniam oritur in sinu solei suum super iustos & iniustos, & mittit pluiam suam super malos & bonos. Et hoc, Erunt terræ motus in locis, & fames & pestes. Si uero ex natura, aut iuxta consuetudinem terræ motus fiunt, sæpe sanè quum terræ motus per regiones fiunt, contingitque per totum annum per singulas noctes sæpe terram concuti. Nūquid ergo fauciat Humeriferi humeris, laborem non ferens ille ducitur assiduam commotionem faciens? Et quis talem stulticiam feret? Quid uero aliud probabile non ausus est dicere? Asserit enim hic animas, quæ erroris ipsius cognitionem habent, assumi in Lunam, quum lucida animæ essentia existat. Quapropter, inquit, augetur Luna, & decrescit ac deficit, dum impletur ab animis eorum, qui in cognitione incredulitatis ipsius moriuntur. Deinde eandem à Luna minore uidelicet scapha depleri dicit, & in Solem assumi, atque in beatorum sæculū deponi. At semper cæca malicia suam ipsius confusionem ignorat, quod à suis uerbis redarguitur, nugarum perfectionem absolueri non potens. Primum equidem unus homo formatus est, ipse Adam, ex quo geniti sunt filij & filia. In principio autem creationis mundi, circa centesimum plus minus Adæ annum, occiditur Abel annorum plus minus triginta. Post hunc primum occisum, moritur in terra Adam protoplastus annorum nongentorum triginta, Sole et Luna & astris à quarta die in cœlo fixis ac creatis. Quid igitur dixerimus obone, con-

Prouerbiū
de coruo.

Philistion
fabulator.
Humeriferi
fabula.

Animas in Lu
nam assumi.

stebimur dementiæ tuæ argumentum: Quomodo enim potuerunt nongenti triginta anni fieri, citra Lunæ augmentum ac decrementum: Qualibus itaq; uita defunctorum animis augetur Luna, & implebatur, dic mihi. Verum ignorabat Manichæus quod sunt aliqui intelligentia præditi, qui non mendacibus uerbis, sed uerissimis demonstrationibus fidem habent. Deinde demus sic esse, quod non est, absit, & ab animis Manichæorum impleri Lunam, dum plena sit, quomodo amplius consistet tale argumentum: Si enim nullus Manichæorum post decimam quintam Lunæ diem moreretur, sed præfinitum tempus esset sanctum, ut usque ad decimam quintam Lunæ diem Manichæi morerentur, post decimam quintam uero non amplius morerentur, usquequò Lunæ onus depositum esset, ut rursus à nouilunio impleri inciperet, probabile sane esset mendacium ipsorum, nunc uero minime uerisimile existit. Quotidie enim moriuntur, & elementa à Deo constituta cursum suum sciunt, & rursus non consistit onus illud animarum in Luna siens. Rursus porrò iuxta improbitatis uersutiam dicit, matrem uniuersorum quæ uirtutem suam concessit, ex cælo descendere ut eam fureretur à principibus, et auferat ab ipsis uirtutem, quam ex supernis acceperunt. Vult enim dicere, quod principatus & potestates, bello illato Deo uiuo, magnam & incōprehensibilem ab ipso uirtutem rapuerunt, quam animam nominat. Et ò ingentem huius absurditatem. Quisquis enim ui cogitur, & cui aliquid rapitur, inferior est. Si itaque principatus, bono Deo superato, uirtutem ab ipso de armatura ipsius auulerunt, fortiores ipsi illo erunt. Ille uero quum his primum cesserit, rursus ab ipsis auferre non potest direptam ab ipso uirtutem, quum ab initio aduersarijs resistere non potuerit. Et aliàs, etiamsi aliquando rursus uictor euadens contra aduersarios, abreptam uirtutem illis abstulerit, quum radix & principium mali adhuc sine principe maneat, & penitus tolli non possit, rursus denuo bello commoto ampliorem uirtutem si bñpsi acquirat, & suam olim acceptam à Deo bono uirtutem, per potentiam quandam præualens, rursus abripiet. Et erit semper renitens malum, resistensq; & nunquam detineri potens, perpetuoq; rapiet, & rapinam patietur. Si uero etiam dixerint uasani illi, omnibus modis decepti, si bonus Deus armaturam partis ab ipso abreptæ temporis progressu liberabit, tunc principatus & potestates aduersæ uirtutis dissipabit, ac disperdet. Et si adhuc erit hoc, & si omnino dissipabit ac disperdet bonus Deus, concidit præstigiatoris sermo, qui dicit non esse iustum illum bonum, neque in iudicio condemnare peccantem, neq; tormentis tradere, neque occidere. Si enim omnino diabolus siue oppositam actionem dissipare ac disperdere conatur, aut per se non amplius erit bonus, uelut ipse sermo habet, aut eo quod quum bonus sit, malum consumit. Et erit hic qui cælum & terram fecit Dominus, uelut etiam reuera est, qui unicuiq; retribuit iuxta opera ipsius, qui propter excellentem bonitatem, bono & in bonitate fatigato bonum exhibet, & ei qui mala fecit, iusticiam retribuit. Et undiquaque confutata est ipsius opinio corda hominum in contraria corrumpens. Ceterum ad uerbum deinceps opinionem ipsius commode subiungam, ex his quæ Archelaus aduersus ipsum tractauit in cōtradictione aduersus ipsum, uelut ipse Tyrbon unus ex discipulis ipsius reuclauit, cuius supra mentionem feci. Quum itaque interrogasset, Archelaus Episcopus & Marcellus Tyrbonē de Manis doctrina, Tyrbon respondit dicens ea, quæ ex libro apposui, & sunt hæc.

Manichæi dogmatum Catalogus.

SI Manis fidem discere uultis, à me bi euit ipsam audite. Hic duos colit Deos ingenuos, per se naturales, sempiternos: alterum alteri oppositum, & alterum quidem bonum, alterum uero malum introducit, alteri lucis nomen tribuens, alteri tenebrarum, et lucis quidem esse partem, animam in hominibus, tenebrarum uero, corpus &

& materiæ opificium. Commixtionem autem, siue temperamentum horum factum esse dicit hoc modo, assimilans hos duos huic exemplo, quemadmodum si duo Reges inter se pugnarēt, qui essent ab initio hostes, ita ut uterq; sua seorsim haberet. Et tenebræ quidem collectis copijs ex confinibus suis inuaserunt, ac bello lacefferunt lucem. Quum autem cognouisset bonus pater tenebras in terram ipsius irruptionē fecisse, emisit ex se uirtutem appellatam Matrem uitæ. Ipsa uero produxit primum hominem, & primus homo quinque elementa, sunt autē, *Elementa V.* Ventus, lux, aqua, ignis & materia. Et quum hæc induisset homo uelut ad apparatus belli, descendisse ipsum ait infra & pugnasse cum tenebris. At principes tenebrarum bellū contra ipsum parantes, comedebant ex armatura ipsius, id quod est ipsa anima. Et tunc grauius pressus est illic infra primus homo à tenebris, et nisi pater preces ipsius exaudisset, & alterā uirtutem ab ipso productam, uiuum spiritū appellatam demississet, & nisi hic descendisset, & dedisset ipsi dexteram, & ex tenebris eduxisset, iam dudum primus homo detētus periculum incurrisset. Ex eo itaq; tempore reliquit infernè animam. Et propterea Manichæi ubi obuam alter alteri factus fuerit, dextras dant sibi ipsi signi causa, uelut à tenebris seruari. In tenebris enim omnes hæreses esse dicit. Tunc uiuens spiritus mundum creauit, & ipse gestans alias tres uirtutes descendit, & principes sursum tulit, & in firmamento cruci affixit, quod est ipsorum corpus ipsa sphaera. Tunc rursus uiuens spiritus creauit luminaria, quæ sunt animæ reliquæ. Et sic fecit, ut firmamentum circumdaret. Et rursus creauit terram in octo species. At humerifer infra gestat, & ubi lassatus fuerit gestando, tremit, & terræ motus causa fit, iuxta statutum tempus. Huius gratia filium suum demisit bonus pater ex sinibus in cor terræ, et in infimas huius partes, quo ipsi conueniens autoramentum, ac iustum atq; integrum statum præscriberet ac daret, & quotiescunq; terræ motus fit, aut lassatus tremit, aut in alterum humerum transfert. Tunc itaq; etiam Materia à seipsa creauit plantas. Et quum raperentur ipsæ à quibusdam principibus, conuocauit bonus pater omnes principum primarios, & accepit ab ipsis singulis unam uirtutem, et construxit hominem iuxta ideam ac formam primi illius hominis, & ligauit in ipso animam. Hæc est de commixtione ac temperamento tractatio. Quando uero uidebat pater uiuens animam in corpore premi, ut qui miserator est & misericors, misit filium suum dilectum in animæ salutem, nam ob hanc, & humeriferi causam ipsum demisit. Et filius delatus transformauit seipsum in hominis speciem, & apparuit hominibus uelut homo, quum non esset homo, & homines putabant ipsum natum esse. Quum igitur uenisset, opificium ad animarum salutem fecit, & machinam composuit habentē duodecim cados, quæ dum à sphaera uertitur, morientium animas haurit, & has magnum luminare radijs acceptas purgat, & Lunæ tradit, & sic impletur Lunæ discus à nobis appellatus. Naues enim, siue *Luminaria est se naues.* sphaeras traiectorias esse dicit, duo luminaria. Deinde ubi repleta fuerit Luna, transmittit in Subsolanū, & sic oneris depulsionem facit, ac alleuiatur. Atq; sic rursus implet sphaeram, & rursus deplet, dū hauriuntur animæ à cadis, usquequò propria suam anime partem seruet. Omnem enim animam & omne animal quod mouetur, boni patris essentia particeps esse dicit. Quum igitur Luna onus animarum sæculis patris tradit, permanent in gloriæ columna, quæ uocatur aër perfectus, hic autē aër columna est lucis, resectus est enim animis purgatis. Hæc est causa, per quā animæ saluantur. *Causa Mortis causa* uero cur homines moriantur, rursus hæc est. Virgo quædam pulchra, ornata, ad radicula, persuadendum ualde apta, deprædari conatur principes, qui in firmamentum à uiuente spiritu sublati sunt ac crucifixi. Videtur autem masculis quidem, scemina esse formosa, scemina uero adolescens speciosus & amari dignus. Et principes quidem ubi uident ipsam ornata, amoris cæstro stimulantur, & non potentes ipsam compræ

hendere, amoris desiderio mente correpti uehementer ardent. Quum igitur currentibus ipsis uirgo disparet, tunc princeps magnus nubes ex seipso emittit, quo per iram suam mundo tenebras inducat. Et sic si pressus fuerit ualde, uelut homo sudans affligitur, sudor autem ipsius est pluuia. Simul autem & alter princeps, Messor appellatus, si à uirgine spoliatus fuerit, diffundit pestem per totam terram, quo homines enecet. Nam corpus hoc, mundus appellatur ratione magni mundi. Et homines omnes radices habent infernè superius illigatas. Quum igitur spoliatus fuerit à uirgine, tunc incipit incidere radices hominum, & ubi incisæ fuerint radices ipsorum, tunc incipit pestis fieri, & sic moriuntur. Si uero supernæ radicis partes intensione concussæ fuerint, sit & consequitur terræ motus, ita ut humerifer simul commoueatur. Atque hæc est mortis causa. Dicam porrò uobis etiam hoc, quomodo anima in omnia corpora transit. Primum purgatur modicum quid ab ipsa, deinde transit in canis, aut camelis, aut alterius animalis corpus. Si uero homicida fuit anima, aut etiam alia animalia interemit, in occisorum corpora transfertur, si uero reperta fuerit quæ messuit, in mutas illas plantas. Animæ uero nomina hæc sunt, Mens, notio, intelligentia, cogitatio, ratio cinatio. At uero Messores qui metunt, similes sunt principibus, qui ab initio in tenebris sunt, quando comedebant ex primi hominis armatura. Quapropter necesse est ipsos transferri in fornum, aut phaselos, aut in ordeum, aut in spicam, aut in olera, ut metantur & incidantur. Et si quis comedit panem, necesse est etiam ipsum comedi in panem mutatum. Si quis occiderit auiculam, auicula erit. Si quis occiderit murrem, etiam ipse mus erit. Si quis est diues in hoc mundo, & exiuerit ex habitaculo suo, necesse est ipsum in pauperis corpus transire, ut & ipse obambulans petat, & postea ad æternum supplicium deueniat. Quum autem corpus hoc tale sit, tum principum, tum materiæ, necesse est eum, qui plantat per seam multa corpora transire, donec per seam illa deiciatur. Si uero quis ædificat sibi ipsi domum, distrahetur in uersa corpora. Si quis lauat in aqua, suam ipsius animam congelat. Et si quis non exhibet electis suis pietatem, punietur in sæcula, & transit in corpora eorum, qui sacris initiati sunt, donec dederit pietates multas. Et propterea si quid optimum est in edulis, id ipsum electis præbent. Et quum panem edere uolunt, orant prius, sic dicentes ad panem, Neq̄ ego te messui, neque molui, neque expressi, neque in cibum misi, sed alius fecit hæc, & attulit mihi, ego sine culpa comedo. Et quum apud se ipsum dixerit hæc, dicit ad eum, qui in sacris instituitur, orauit pro te, & sic discedit ille. Nam si cut paulò antè dixi uobis, si quis metit, metetur. Ita si quis frumentum in machinam coniecerit, conijcietur etiã ipse, aut subegerit, subigetur, aut assauerit, assabitur, & propterea interdictum est ipsis, ut ne opus faciant. Et rursus sunt alij quidam mundi, ex quibus oriuntur luminaria hæc, ubi ex hoc mundo occiderunt. Et si quis humi obambulat, lædit terram. Et qui mouet manum, lædit aërem. Nam aër est anima hominum, & animalium, & uolatilium, & piscium, & reptilium. Et si quis in mundo est, dixi uobis, quod corpus hoc non est Dei, sed est materiæ, & est tenebræ, & ipsum obtenebrari oportet. Paradisus porrò uocatur mundus. Sunt autè plantæ, quæ in ipso sunt, concupiscentiæ & aliæ deceptiones, quæ hominum cogitationes corrumpunt. At uero arbor in Paradiso, ex qua cognoscunt bonum, est ipse IESVS. Cognitio ipsius in mundo est, qui uero accipit, discernit bonum & malum. Mundus uero neque ipse Dei est, sed ex parte materiæ formatus est, & propterea omnino dilapidatur. Quod uero deprædati sunt principes à primo homine, hoc ipsum est, quod implet Lunam, quod purgatur quotidie à mundo. Et si egressa fuerit anima non cognoscens ueritatem, traditur dæmonibus, quo edoment ipsum in magnis ignis, & post castigationem transit in corpora, ut dometur, & sic mittitur in magnum ignem, usq̄ ad cōsummationem. Cæterum de Prophetis apud uos sic dicit, Spiritum

Animaru transi-
tus de corpo-
ribus ad cor-
pora.

Oratio ante
panis esum.

Paradisus Ma-
nis.

tum esse impietatis, siue iniquitatis tenebrarum, quæ ab initio emerferunt. Et propterea seducti, loquuti sunt. Excæcauit enim princeps ipsorum mentem. Et si quis sequitur sermones ipsorum, moritur in æternum illigatus in glebam, quoniam non didicit cognitionem paracleti. Præcepit autem electis suis solis, qui nō plures sunt, quàm septem numero, Si deseritis edere, orate & mittite oleum multis nominibus adiuratum in caput, ad fidei huius fulcimentum. Nomina uero non sunt mihi manifestata, soli enim septem his utuntur. Et rursus uenerandum illud ac magnum apud uos nomen Sabaorh, ipsum esse ait, naturam hominis, & patrem concupiscentiæ: & propterea extensis manibus adorant concupiscentiam, Deum ipsam putantes. De Adam uero quomodo creatus est, sic dicit. Qui dixit, Venite, & faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem, aut secundum formam quam nouimus: Adam & Eue princeps est, qui ad alios principes dixit, uenite date mihi de luce quam accepimus, & faciamus hominem secundum nostram principum formam, quam nouimus, quod est primus homo. Et sic creauerunt hominem. Eum uero similiter creauerunt, dantes ipsi ex concupiscentia ipsorum, ad decipiendum Adam. Et per hos facta est formatio mundi, ex principis opificio. Deum autem non habere partem cum ipso mundo, neque gaudere ob ipsum, eo quod ab initio spoliatus est à principibus, & in angustia redactus. Atque hæc de causa mittit, & deprædatur ab ipsis animam suam quotidie per luminaria hæc, Solem & Lunam, à quibus totus mundus & omnis creatura rapitur. At uero eum, qui loquutus est cum Mole & Iudæis ac sacerdotibus, principem tenebrarum esse dicit. Quare unum & idem sunt, Christiani & Iudæi & gentes, eundem Deum colentes. Nam in concupiscentijs suis decipit ipsos, quum non sit ueritatis Deus. Propterea igitur quicumque in illum, qui cum Mose ac Prophetis loquutus est, sperant Deum, cum ipso ligabuntur, quia non sperauerunt in Deum ueritatis, ille enim secundum concupiscentias ipsorum loquutus est cum ipsis. Post hæc autem omnia in fine dicit, quemadmodum ipse idem scripsit, Quum conspicuam fecerit Senex imaginem suam, tunc humerifer dimittit terram foras, & sic resoluitur magnus ignis, & totum mundum consumit. Deinde rursus dimittit glebam cum nouo sæculo, quo omnes animæ peccatorum ligentur in sæculum. Tunc autem hæc fient, quum statua uenerit. Emissiones autem omnes, IESVS in paruo nauigio, & Mater uitæ, & duodecim gubernatores, & uirgo lucis, & senex tertius in magno nauigio, & Spiritus uiuens, & murus magni ignis, & murus uenti, & aëris & aquæ, & interni ignis uiuentis, circa paruum luminare habitabunt, donec ignis consumpserit totum mundum. In quot annis uero hoc futurum sit, numerum non didici. Et postea restitutio erit duarum naturarum. Et principes habitabunt in inferioribus suis partibus, pater uero in superioribus, proprijs receptis. Hanc autem uniuersam doctrinam dedit tribus suis discipulis, in illo unoquoque in regionem abire. Et Addas quidem Orientis partes sortitus est, Thomas uero Syrorum terram adeptus est. Hermeas autem in Ægyptum profectus est. Et usq̄ in hunc diem isthic degunt, dogmatis propositum erigere uolentes. Hæc sunt, quæ ex prædicto libro Archelai apposui. Et sic zizaniosa in mundo seminationis doctrina excitata est, & sic zizania doctrinæ suæ euomuit. Quot uero ad ridiculi huius imitatoris tantam calumniam quis regerere possit: Itaq̄ omnibus clarum est, etiam si non efferuescat oratio nostra ad subuersionem, sufficiet tamen ad confusionem, & ad hoc solum cognoscendum, quod omnia, quæ apud ipsos recepta sunt, non consistunt, & nullam uim habent. Priora enim in posterioribus destruit, posteriora uero alia à prioribus loquitur. Aliquando enim mundum ex Deo factum esse uult, quandoque ex principibus, & Deum non habere aliquam causam in mundum, sed perire mundum. Aliquando uero firmamentum pelles principum esse asserit. Aliquando uero crucifixos ipsos esse dicit supernè in polo, &

Adam & Eue
& formatio.

Mundi consum-
ptio per ignem.

Contrarietas
dogmatu Ma-
nichæi.

discur-

discurrere, & nubes congregare, & condtari, ac amoris cestro stimulari ad uirginis conspectum, & ad pulchritudinem adolescentis. Et ò ingentem turpitudinem. Quid enim improbius, molestius & turpius dici possit, quàm Spiritum ueritatis foeminam seipsum exprimere, aliquando uero mascula specie principibus uideri. Turpe equidē est uirum foeminam fieri, & in foeminæ forma esse. Turpissimum autem rursus mulieres uiros fieri, & uiri habitum gestare. Et quomodo non is, qui uirtutis ac diuini Spiritus est, ab hoc fabulatore Mane magis contumelia affici comperietur. Quomodo autē excoriati amoris cestro stimulantur, dic mihi bone uir. Quomodo uero postquam crucifixi sunt, excoriati sunt. Si uero crucifixi sunt, quomodo discurrunt nō ap parente potestate. Quis uero tolerarit blasphemum, ex sudoribus principum nos nūtriri decernentem, & ab excrementi turpitudine pluuiam nobis demitti. Vnde uero etiam ipse potum bibit, ex pluuijs hauriens cum proprijs suis discipulis. Quomodo autem non ridiculus fuerit, qui corporali necessitate superatur, sudores bibens. Peccatorum diuersitas. tum equidem diuersum est. Non autem tanta erit pœna eius, qui inuitus peccat, quàm illius, qui ultro ex mentis proposito peccatum committit. Etenim alij homines, etiam si sic esset, quod absit, imaginatur enim sic insanus ille, tamen ignorantes, quod sudores, ac turpes excretiones aquantur ac bibunt, uenia magis ac miseratione digni sunt, quàm qui cum conscientia stimulatus, frustra propter uictam suam debilitatem, nōdem potibus utitur, & alijs ex carne defluxionibus. Et multa sunt, per quæ hic mendaci ore obedientes ipsi decipit. Quid enim apud ipsum non est ridiculum, quod putat semina herbarum ac fructuum & leguminum animas esse. Quare etiam ridiculè iuxta ipsius fabulamentum, ad ipsum confutandum dicere aggrediemur. Si animæ sunt grana lentis & phaselij, & ciceris, & aliorum, anima uero tauri eadem est, magis laudandi sunt, qui carnes edunt, iuxta ipsum adeò rationem, quàm qui in uita ac conuersatione temperata se exercent. Timet enim iuxta suum fabulamentum, ne fortè animatorum animalium & aliorum particeps factus, etiam ipse similis fiat, quum contrarium magis contingat: ubi enim conuenerunt utri quinquaginta aut etiam centum, omnes ex uno tauro nutriuntur, etiam secundum uanam ipsius scophantiam, & tamen ad ipsius confutationem dicendum, quod quinquaginta aut centum rei fiunt unius animæ. Qui uero grana seminum edit, in uno ingestionis bolo ac morsu, magis quàm triginta aut quadraginta animarū reus erit. Et omnia ipsius uana sunt ac ridicula. Omni enim, qui mente in Domino præditus est, ueritatis signa ex ipsa uera doctrina manifesta sunt. Etenim Salvatore nihil uerius est ad uitæ hominum reuelationem. Asserit enim hic Barbarus ad nos progressus, Persa, ac mente seruus, nihil enim molesti esset corpore ipsum seruum esse, asserit, inquam, quod omnes animæ æquales sunt, & quod una in omnibus existit, in hominibus, in pecoribus, in feris, in uolatilibus, in reptilibus, & in marinis ac aquaticis animalibus, & in germinibus, in lignis que ac alijs omnibus uisibilibus. At non sic ostendit Dominus noster. Profectò enim ubi uenit ad homines saluandos, etiam pecorum sanandum curam ac medelam habuisset, & resurrectionem lapsum animalium procurasset. At non sic narrat, neque sic docet, absit. Verum hominum animas ipse saluare nouit, quam animam compræhensim compræhendēs per ænigma dixit: Non ueni nisi propter ouem perditam, ut diceret totam naturam humanam. Et quid dicit Scriptura. Curabat omnes, quos afferebant ad ipsum, lunaticos & occupatos uarijs morbis. Adducebant ad ipsum cæcos, surdos, claudos, paralyticos, mutilatos, & super omnes beneficentiam ac medelam suam expandebat. Nusquam autem scriptum est, quod adduxerunt ad ipsum animalia. Deinde rursus, quum uenisset in partes Gergesothorum, uelut Marcus habet, aut in consinia Gergesenorum, sicut Lucas dicit, aut Gadarenorū uelut Matthæus, aut Gergesenorū, quomodo exemplaria quædam

quædam habent (Nam locus is inter tres illas partes medius erat). Et ecce duo demoniaci supra modum saui, è monumentis egressi uociferabantur dicētes, Sine, quid rei nobis tecum est, IESU fili Dei, quod ante tempus uenisti ad cruciandū nos. Nouimus te quis es sanctus Dei, Erat autem grex porcorum illic pascens. Et rogabant ipsum demones dicentes, Si eijs nos ex hominibus, mitte nos in porcos. Et ferebantur in mare, & peribant in aquis. Pastores autem fugiebant, & nunciauerunt in ciuitatem. Et in Matthæo quidem de duobus demoniacis dicitur, porcos autem simpliciter indicat, & numerum non declarat. Marcus autem etiam numeri porcorum certitudinē explicauit dicens: Venit in partes Gergesenorum, & occurrit ipsi dæmoniacus, qui ligabatur catenis ferreis, & dirumpebat uincula, & in monumentis degebat ac uociferabatur: Sine, quid rei nobis tecum est, IESU Fili Dei, uenisti ante tempus ad torquendum nos. Et interrogauit ipsum IESVS, Quod est tibi nomen. Et dixit, Legio: quia multa dæmonia ingressa erant in ipsum, & rogabant ipsum, ut ne mitterentur extra regionem, sed ingrederentur in porcos. Erat enim illic grex porcorum pascens, & permisit ipsis intrare in porcos. Et ferebatur grex porcorum præceps in mare, erant enim ferme duo milia, & suffocati sunt in mari. Et qui pascebant ipsos, fugerunt, & denunciauerunt in ciuitatem. Nunquid igitur propter ignorantiam interrogabat Deus Verbum, qui propter nos homo factus est, & non norat nomen dæmonij, antequam interrogaret. Imò solet Deus ex ore interrogatorum uniuscuiusque argumenti propositum clarum facere. Sic etiam hic, ut horrendam dæmonum multitudinem ostendat, quæstionem facit, quo ex illius ore admirandum opus ostenderetur. Et rogabant ipsum dæmones dicentes, Ne mittas nos in abyssum, sed permittite nobis ut ingrediamur in porcos, & permisit ipsis. Et egressi sunt dæmones, & ingressi in porcos, & ferebatur grex porcorum præceps in mare, et peribat in aquis. O ingentē Dei benignitatem, quomodo mendacium redarguit, seruis autem suis ueritatem ostēdit, per opera & per sermones, & per omnem suam curam. Opere enim ostendit non eandem animam esse in hominibus, & in pecoribus, & in alijs animalibus. Si enim eadē anima esset, quæ ratione unum mundare uolens, aut unam animam saluare hominis dæmoniaci, duo milia animarum simul perdere non pepercit. Et si eadem esset, quomodo unum mundat, aut unam animam, in alia uero corpora siue animas permittit dæmonas ingredi. Non sunt clara lucis opera. Non in luce sunt hi sermones facti. Non est illustris facies ueritatis: Nonne omnia plana intelligentibus, & rectam inuenientibus cognitionem. Quis his auditis & comparatis, non redarguerit Manem confluentem ea, quæ non oportet, mentem hominum à ueritate peruertere. At uero rursus scelesti illi, audiui enim quendam sic loquentem, qui ubi ex nobis audiisset hanc tractationem, conuersus bestialis ille, cogitauit nunquid posset, cōtra ueritatem Dei, uerba ludibrii plena sibi ipsi prætexere, & cogitauit uera mendacio impetere. Et dixit, At intulit porcis mortem, discesserunt enim animæ ipsorum de corporibus, & saluatae sunt. Et multa est dementia non uidentium & mente cæcutientium, & qui nequæ ad auditus sensum suscipiunt ea, quæ ab ipsis dicuntur. Si enim omnino animas à corpore discedere, salus putatur, oportebat potius Salvatore demittere hominem dæmoniacum, ut saluaretur anima à corpore hominis liberata. Ergo dilexit magis animas in porcis, quàm animā hominis. Qua enim ratione non etiam hominem unum cum porcis permisit ferri in mare ac mori, ut omnes animas hominum & porcorum mundaret ac saluaret. Sed non sic nouimus. Verum Lazarum quidem à monumento quadriduanum uocat & excitat, & in mundum reducit, non malum quid ipsi largiens, neque malum ipsi faciens. Diligebat enim Lazarum, inquit Scriptura. Quem itaque diligebat, quomodo in carnem reuertere faciebat, si quidem mala est caro. Quomodo uero non fuit potius semel mortuū, et à corpore saluatū. Et ne quis putet Lazarum

Traditionum
usus.

Lazarum statim rursus mortuum esse. Ostēdit enim clare sanctum Euangeliū, quod discubuit IESVS, & Lazarus discumbēbat cum ipso. Sed & in Traditionibus inuenimus, quod triginta annorum tunc erat Lazarus, quādo est suscitatus. Postquam uero suscitatus est, alios triginta annos uixit. Et sic ad Dominum profectus est, ubi obdormiuit, & cum reuerendo nomine uocatus est, quemadmodum omnes usq; ad horam resurrectionis, quando unigenitus restituet, uelut promisit, corpus anime, et animam corpori, & dabit unicuiq; prout fecit, siue bonum, siue malum. Si enim nō corporum resurrectio esset, unde esset stridor dentium? Atne rursus quidam ex uelania sua dicunt, dentes ad manducandum nobis constructi sunt, qualem itaq; cibum edemus post mortuorum resurrectionem? Si enim post resurrectionem rursus comedit IESVS de piscis assi parte, & fauo mellis, & conuersatus est cū discipulis per dies quadraginta, nunquid ergo erit esus? Et de esu quidem manifestum est, Queniā beatus est, qui edit panem in regno caelorum. Et extat Domini ipsius promissio, Sedebitis in mensa Patris mei edentes & bibentes. Et edere quidem ac bibere ipsi soli cognitum est. Nam oculus non uidit, & auris non audiuit, neq; in cor hominis ascenderunt ea, quae praeprauiuit Deus diligentibus ipsum. Cæterum quādo quidem hoc loco animarum differentias exposuimus, et ea quae ex ipsa ueritate, & exēplo perfecti sunt, quod alia est anima hominis, alia pecoris, et quod nō uenit ad saluandum animum pecoris, sed hominis eo, quod pecora non iudicantur. Homines enim possident regnum caelorum, & homines iudicantur. Abibūt enim hi in iudicium aeternum, & hi in uitam aeternam, inquit unigenitus. Quid autem qui quaestiones speculātur, ubi accesserint, & non depræhenderint dicti claritatem, ægre ferunt opposita sibi ipsis excogitantes magis, quā utilia sibi ipsis uenantes. Quandoquidem enim Matthæus dicit, Duo dæmoniāci, Lucas uero de uno narrat. Et unus ex Euāgelistis dicit, quod latrones simul crucifixi maledictis impetiuerunt ipsum. Alius uero non solum, quod non male dixerint utriq; sed etiam defensionem alterius indicat. Etenim increpabat alterum & dicebat, Non times tu Deum quod in eadem condemnatione sumus: hic autem sanctus nihil fecit. Et ad hæc acclamabat dicens, Memento mei IESV, quum ueneris in regnum tuum. Et Saluator ad ipsum dixit, Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiso: uidentur sanè hæc uelut dissonantiam habeant in Scriptura, uerū omnia plana existūt. Et si enim duo sunt apud Matthæum dæmoniāci, apud Lucam iisdem sunt. Sed quoniam solet Scriptura rationes factorū dare, ea gratia nō meminit Lucas duorum, sed unius. Duo equidem erant à dæmonijs curati, unus autem permāuit in fide, alter excidit. Itaq; propter permansionem in fide, sequebatur IESVM, uelut Euangeliū habet, in quemcunq; locum abibat. Ea gratia alterum reliquit, & alterius qui permansit in regno caelorum, mentionem fecit, & nihil aduersatur ad ueritatis inuentionem. Iam uero etiam aliam similem huic argumento rationem Euangelium narrat uelut de uno. Dominus decem leprosos mundauit, nouem autem digressi non dederunt gloriam Deo: unus uero reuersus permāuit, qui etiam à Domino prædicatur, dum dixit, Decem leprosi mundati sunt, cur ne unus quidem ex ipsis reuersus est ut daret gloriam Deo, nisi solus hic alienigena? Et uidet quod propterea, quod intellexerit beneficiū, & propter gratitudinis opus, unius pro decem mentionem facit. Eodem modo unus Euangelista de latronibus meminit. Solemus enim singularia pluralia dicere, & pluralia singularia. Dicimus enim, narrauimus uobis, & uidimus uos, & uenimus ad uos, & non duo sunt qui dicunt, sed unus qui præfens est. Unus autem iuxta usus consuetudinem, ex persona multorum pluraliter narrat. Sic pluraliter compræhēdit Euangelij tractatio. Alter uero narrat, quod unus quidem fuerit maledicus, alter uero cōfitebatur, & adeptus est salutē. Et uidet, quod omnia ueritatis dicta clara sunt, & nihil contrarium in Scriptura. Cæterum quū omnia hæc ex Scriptura recensuerimus, sermonis

Singularia pro
pluralibus, &
uicisum.

sermonis narrationem, ut arbitror, in longum extendimus. Et contingat quidem, opto, ut nos longa oratione lassēmur, eos uero, qui ueritati aduersantur redarguamus, si lios autem ueritatis per salutaria ipsius medicamenta exhitaremus. Deinde rursus reliqua impostoris dogmata uideamus. Dicit enim duo testamenta esse inter se contraria, & Deum qui loquutus est in lege, alium esse à Deo Euangelij. Et illi quidem principis nomen imponit, hunc uero Filium & Patrem ipsius, bonum Deum dicit. Atq; utinam uera diceret, & non errans contra seipsum blasphemaret. Eidem sermone etiā nos ipsi assentimur, quod boni Patris bonus Filius, Lumē de Lumine, Deus ex Deo, Deus uerus ex Deo uero, uenit ad nos ut nos saluaret. In propria uenit, & non in aliena, sui ipsum non receperunt. Quicunq; uero receperunt eum, dedit ipsis potestatem Filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neq; ex carne, sed ex Deo nati sunt. Quāquam nemo in mundo sine carne & sanguine natus est. Sed omnes participes carnis & sanguinis nati sunt. Quid enim essent, antequā in carne nascantur? aut quid possumus esse absq; carne? Quandoquidem uero mundus ex Deo factus est, & nos creati, ex carne quidem patrum ac matrum geniti sumus, uenit Dominus, ut generaret nos ex spiritu & igne. Geniti enim sumus, & est uerum, & non potest quis primam natiuitatē negare, neq; quod ex carne sit. Secunda uero natiuitate non ex carne geniti sumus, neq; ex sanguine, hoc est, non carnis & sanguinis abusu uis sumus, sed carne & anima in spiritu nati, hoc est, dedit ipsis potestatem Filios Dei fieri, his qui transmutant mētem, & per carnem, & sanguinem, & animam Deo complacuerunt. Quia igitur in propria uenit, non alienus est, sed Dominus omnium. Et propterea dicit, qui loquitur in Prophetis, Ecce adsum. Et Iudæis dixit, Si Mosi crederetis, crederetis etiam mihi. ille enim de me scripsit. Et, Abraam Pater uester exultauit ut uideret diem meū, & uidit & gauisus est. Sic patres uestri fecerunt Prophetis. & Beati estis quū probra iecerint in uos, & dixerint contra uos omne malum mentientes. Gaudete & exultate, quoniam merces uestra multa est in caelis, sic enim persequuti sunt Prophetas ante uos. Et alibi, Hierusalē quae occidis Prophetas, & lapidas eos qui missi sunt, quoties uolui congregare filios tuos. Vox autem Quoties, ostendit quod per Prophetas ipsos congregare curam habuerit. Si enim quae occidis Prophetas, dicit redarguendo, profecto Prophetarum curam habet. Qui uero prophetarum curam habet, non alienorum curam gerit, sed suam. Et requiritur, inquit, sanguis qui effusus est à sanguine Abel, usq; ad Zachariam iustum, qui occisus est inter templum & altare. Et quum omnia sustulisset, & mensarum mercimoniorum subuertisset dixit, Nūquid facitis domum patris mei domum mercimoniorum? Et ad Mariam ac Ioseph dixit, Cur quærebatis me, non sciebatis quod in his, quae patris mei sunt oportet me esse? Et statim infert Euangelium, dicens quod ubi dixerit, Nunquid facitis domum patris mei domum mercimoniorū, mox recordati sunt discipuli quod scriptum esset, Zelus domus tuae exedit me. Et quot producere licet ex Euangelij & Apostolis ad insanam Manis maniam confutandam, qui uult diuidere & abalienare uetus Testamentum à nouo, quum uetus testetur de Saluatore, & Saluator confiteatur uetus Testamentum, & non solum ipse, sed etiam Apostoli, uelut dicit Dauid, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Si igitur Dominum ipsum uocat, quomodo filius ipsius est? Et rursus in alio loco dicit, quum pueri clamarent O Sanna filio Dauid, & non increparet ipsos, dicūt Pharisei, Non audis quid hi dicunt? prohibe ipsos. Ipse uero ad illos dixit, Si hi tacuerint, lapides clamabunt. Filius etenim Dauidis est secundum carnem, Dominus uero Dauidis secundum spiritum. Et utraq; loquutio potens est & uera dicit. Nihil enim adscititū habet ueritas. Verum ut ne longius extendam hoc argumentum, contentus ero his testimonijs. Deueniam autem ad alia, circulatorēq; confutabo. Si corpus alterius Dei est o

Natiuitatis ge
minae ratio.

Anime et cor-
poris societa-
tis ratio.

bone uir, & anima alterius Dei, quæ est societas amborum. Et ueror, ne in profun-
dam aliquam cogitationum molē exigua tenuitatis nostræ mens irruat. Quapropter
refrenabo me ipsum, ut ne multum lectionis laborem faciam his, qui ex uno testimo-
nio præstigiatores redarguere possunt. Equidem simul societatem habere nō est eo-
rum, qui inter se discrepāt, sed unius opus, aut duorum amicorum operatio. Quum
itaq; corpus & anima simul sint, unius Dei opus est. Non enim est diuisio, eo quod
ambo decenter cooperantur, ac consentiunt. Si uero iuxta huius sententiā, principes
qui comederunt animam, fecerunt ipsi uinculum hoc corpus, quomodo comestā rur-
sus includunt in corpus. Omne enim quod comeditur, consumitur: quod uero con-
sumitur, cedit in hoc ut nō amplius sit. Quod uero cedit in hoc ut non amplius sit, id
neq; in aliquo loco conclusum est, neq; est, neq; fiet ei, quod non est carceris locus. Sæ-
pe autē suæ sententiæ oblitus, de quibus dicat, obliuiscitur, & quæ modo adstruit, ea
dē rursus destruere se ignorat. Aliquando enim animā comestam, in corporibus que
sunt cōclusam asserit, aliquando uero abreptā esse à principibus superne ex armatura
boni Dei eandē tradit, ut non amplius comesta sit, sed captiua detenta. Aliquando ue-
ro eandem captiuam detineri, non amplius cōcorditer dicit, sed alio modo doctrinā
contra ipsam narrat, asserens ipsam uelut inescationem uoluntaria mēte à superna uir-
tute eieciā esse, instar hœdi in foueam missi ad hoc ut feram uenetur, iritatumq; ferā
ad capiendum hœdum descendisse, atq; ipsam captam esse. Et si quidē de propria uir-
tute hœdum demisit superna uirtus, hoc est bonus Deus, aut lux, uelut ipse nominat,
siue uenatus fuerit feram, siue omnino uenari potuerit, interim tamen dum primus de-
uorabitur hœdus, etiam magis seipsam lædet superna uirtus, partem sui in cibū feræ
submittens, quo ipsa partem detrimentum passa feram cepisse uideatur. Et nō amplius
uelut ualida & suprema ac potens ratione aut uoluntate feram capiet, sed multifariam
machinatur ac uersute agit, quo feram superare possit. Et si omnino capta fuerit fera,
iam tamen de propria parte hœdum comestum amisit. Si enim animā demisit hic su-
perna uirtus, quo per animā principatus ac potestates uenans illaquearet, nō successit
propositū ei, quæ hoc consilium iniuit. Siue enim demisit animā ut caperet, capta est:
siue ut illaquearet, illaqueata est, quū descenderit à pura natura, & inciderit primum
quidem in uinculum corporis ipsius materiæ, deinde in multas peccatorum absurdita-
tes. Et undiquaque corrui impostoris illius sermo ac scelestā doctrina. Age uero ui-
deamus etiam de matre uitæ, quam à uirtute emissam esse dicit, sed & ipsam matrem
uitæ, primum hominem, hunc uero quinq; elemēta produxisse. Elementa uero sunt,
uelut ipse dicit, Ventus, lux, aqua, ignis, materia. Hæc autem induisse hominē ipsum
uelut ad belli apparatus, & descendisse infra, ac cum tenebris pugnasse. Principes e-
nim tenebrarum comedebant ex armatura ipsius, id quod est ipsa anima. O insanum
præstigiatoris imitamentum, ò incomparabilem imposturam, & ridiculi argumenti
aggressionem, undiquaque impotentiam attribuit Deo, undiquaque ignorantiam assi-
gnat omnia scienti Deo. Qui enim Matrem uitæ, iuxta ipsius sententiā produxit, ò
obprobrium fert, aut quod ignorauit ea, quæ à matre uitæ fiebant, aut quod facta ali-
ter euenisse comperta sunt, præter cogitationis expectationem. Ignorantię enim dam-
natur, qui alia quidem euentura esse cogitauit, alia uero postea facta inuenit, non iux-
ta ipsius uoluntatem. Mater enim uitæ, quæ ab ipso uirtus appellatur, ex ipso emissa
est, quam etiam turpe est matrem uitæ appellare. Non enim receptum est apud eos,
qui prudentia præditi sunt, ut scemina aliqua in deitate cogitentur. Sed & hæc, inquit,
scemina produxit primum hominem. Et ut in summa dicam, primum hominem, na-
turam & matrem uitæ ex his, quæ inter nos sunt, imaginatur. Homo enim uocatus
est in terra. Et mater quæ ex terra nos genuit, & ex Deo ipsi Adam creata est. Imagina-
tur autem ex proprijs rationationibus bestialis ille, in cælo talia esse, qualia etiam in

terra

terra existunt, id quod penitus esse nequit, uelut diuinus sermo ubiq; docet. Dicit e-
nim corpora cælestia, & corpora terrestria, sed alia est cælestium gloria, alia terrestri-
um. Et nondum in totum ea, quæ sunt supra cælos, enarrauit, sed de apparentibus
his, quæ corpus existunt, Sole, inquam, aut Luna, aut his quæ in terra sunt, & de cor-
poribus sanctorum, uelut sanè nos cogitamus, qui tennes sumus. An uero etiam eo-
rum, quæ supra cælum sunt ratio habebitur, non omnino decernimus, propter pro-
fundissimum scientiæ in ipso Apostolo alueum. Attamē multa terrestria relata sunt,
quāto magis, quæ sunt supra cælos, unde terrestribus assimilari possunt, ò bone. Pri-
mum uero hominem dicit rursus, armaturæ gratia, sibi ipsi parasse uentum, lucem, ig-
nem, aquam, materiam. Si quidem igitur ex supernis est primus homo, & huc uenit
ut sibi ipsi armaturam pararet, & produceret sibi hanc ad munitionem sui & ad potē-
tiam acquirendam, profectō ea quæ in mundo sunt, potētiora sunt, quā is qui ex su-
pernis de cælestibus uenit. Aqua enim est quæ uidetur, & lux que apparet, et materia
quæ ex tua sententiā corrumpitur, & uentus qui ad aures nostras defertur, & ignis
hic quo omnes citra impedimentum utimur in necessitatibus. Et si per talia principes
bello petit, quæ est efficacia belli, dic mihi. Quis nobis tubas inflabit dux bellifensē di-
rimamus phalangas, cōtrahamus alas belli. Quis miserit primum iaculū contra eum,
qui grauitē in sanitē contra principatum ac potestatem substantiam? Vetus pugnar,
ò bone, imò materia quæ ex tua sententiā corrumpitur, imò ignis in nostrū usum pa-
ratus à Domino, imò lux quæ tenebris ex parte cedit, interuallis temporum ex Deo
ordinatis, imò aqua? Quali modo enarras ea, quæ à te sunt nouata? Etenim uidemus
per hæc magis & bona & mala fieri. In igne enim sacrificia fiunt simulachris, & nō re-
cusat ignis, neq; prohibet peccatum. Aqua maris libant, qui daemonia adorant, & nō
prohibitus est unquam in aqua is, qui conatur ignorantiam perficere. Quot autem pi-
ratæ caedes in aqua maris perpetrarunt? Et potius non est contraria aqua principibus
prauitatis, uelut tu dicit, sed magis coadiutrix est aqua, quum non sit aqua cauisa, sed
unusquisq; homo causa sui peccati. Et ò ingentes tuas nugas. Quid uero profuit appa-
ratus armorum & munitio elementorum primo iuxta te homini, qui ut pugnaret de-
scendit, & à tenebris superatus est? Dicit enim, quod pressus est illic infra homo, quum
autem ipse precatus esset, audiuit ipsum pater, et dimisit alteram uirtutem ab ipso pro-
ductam, uirtutem Spiritum appellatum. Tolle personam tuam ò comediarum poëta Menandrum
Menander. Quum enim ille sis, te ipsum obtegis, adulterorum & ebrietatis opera nar-
rans. Nihil enim in te consistit. Græcorum enim poëmata pro ueritate introducens,
seducis eos quia te decepti sunt. Fortassis enim super te Hesiodus sapuit, ubi poëmata
de Deorum genealogia recensuit, fortassis Euripides. Illi enim e-
riam si ridicula narrauerunt, tamen manifestum est, quod quum sint poëta, ea quæ
non sunt, finxerunt. Tu uero, uelut quæ sint narras, ut errorem ampliorē facias. Hūc
Spiritū uirtutum descendisse dicit infra, & porrexisse dexterā, ac eduxisse ex tenebris pri-
mum appellatū apud te hominē, infernē in inferioribus periclitantem, qui descende-
rat ut saluaret comestam animam, & ipsam seruare non potuit, sed ipse periculū incur-
rit. Siqui ad salutem missus est, periclitatus est, & alio rursus missio opus habuit ad suā
salutem, quanto magis anima periculum incurret, propter quam missus primus ho-
mo periclitatus est, imò etiam secundus missus est ad saluandum, quem tu Spiritum
uirtutum esse dicit? Per penitentiam igitur pater demisit adhuc fortioerem, ut primi ho-
minis Saluator fieret? Aut ignorabat illum primum impotentem esse, & illum salua-
turum esse sperabat, quum autem ipse periclitaretur, postea re per experientiam co-
gnita, emittit, ac demittit? Et ingens quædam est absurditas ò Manichæe, & non co-
hærens neque consistens totius doctrinæ tuæ fabulamentum. Dicit autem rursus
quod Spiritus, ubi descendit porrexit dexteram, & primum hominem periclitantem

Primus homo

Menandrum
imitatus est
Manichæus.

leuauit, ac eduxit. Quapropter mysterium discipulis suis tradit ad porrigendam dexteram, ubi alter alteri obuiam uenerunt, signi gratia, quod à tenebris sunt seruari. Omnia enim in tenebris esse dicit, præter se solum. Et enim cæci, ludibrij gratia, multum uidentes appellatur à uidentibus, dum declinant, ut ne male audiant. Deinde rursus dicit, alias quasdam substructiones ac architecturas nobis construens, uelut præsens illic, & ea, quæ non sunt imaginans. Tunc, inquit, hic uiuens Spiritus creauit mundum, & ipse tres alias uirtutes gestans ac descendens principes sursum tulit, & in firmamento crucifixit, quod est ipsorum sphaera. Et uocem quidem sursum tulit, non intelligit brutus ille quomodo sibi ipsi repugnat, et quæ apud ipsum laudata sunt uituperat, & que uituperata laudibus effert, instar ebrii ac delirantis, & alia pro alijs deblaterantis. Dicit enim principes inferne in tenebris esse, & prauæ substantiæ ac corruptionis esse locum. Et si ex hac corruptione & ex parte tenebrarum, Spiritus principes coegit ac sursum tulit, ob maius supplicium, & malorum locorum mutatione facta, in supplicium sursum traxit, non amplius erunt superna bona et substantiæ uitalis, sed potius mortis, & inferna non amplius supplicium, sed bonæ cuiusdam essentia, ex quo loco quum uoluerit spiritus in supplicium transferre principes, à iucundis ac necessarijs ad supplicij locum transtulit, ut sic ipsos cruciaret. Et alijs, si Spiritus mundum fecit, quomodo rursus dicit mundum non à bono Deo factum esse: Et si principum corpus est firmamentum, in qua ergo cruce principes affixit? Aliquando enim dicit ipsos in firmamento affixos esse, aliquando uero ipsum firmamentum corpus ipsorum adstruis. Et multa est uerborum tuorum incoherentia, quæ nullam consequentiam ad ueritatem habet. Ita in omnibus hostis ad nos accessisti, magis autem tibi ipsi hostis, & qui sententiam tuam recipiunt. Deinde rursus idem dicit, quod postquam crucifixit principes in sphaera, creauit luminaria, quæ sunt animæ reliquiæ, & non dicit animam, sed animæ reliquiæ. O inconstans dogma, & sermones mendaces ac incoherentes. Omnes enim reliquiæ, pars sunt plenitudinis, plenitudo uero maior est reliquijs. Si itaque reliquiæ sunt luminaria, ostendat nobis maiorem luminaribus ut animam uideamus. Si uero plenitudo comesta ac consumpta est, reliquiæ autem sunt luminaria, ergo etiam ipsa, quum infra crucifixos principes sint comedentur, principibus summum locum adeptis. Si uero eo quod crucifixi sunt, non amplius possunt animam & luminaria detinere, corrumpitur mendax sermo tuus à Manichæ. Deinde rursus idem docens quomodo humifero iustus status præscriptus sit, creauit & materia, inquit, sibi ipsi omnes plantas. Et quum raperentur ipsæ à quibusdam principibus, conuocauit magnus princeps omnes principes ac primarios, & accepit ab ipsis singulis unam uirtutem, & construxit hominem secundum formam primi illius hominis, & ligauit animam in ipso. Hæc est comixtionis tractatio. Quando uero uidebat, inquit, pater uiuens animam in corpore premi, ut qui miserator est & misericors, misit filium suum dilectum in animæ salutem. Nam ob hanc, & humiferi causam, ipsum demissum esse dicit. Et filius delatus transformauit seipsum in hominis speciem, & apparuit hominibus uelut homo, & homines putabant ipsum natum esse. Quum igitur uenisset, opificium ad animarum salutem fecit, & machinam composuit habentem duodecim cados, quæ dum à sphaera uertitur, morientium animas haurit, & has magnum luminare radijs acceptas purgat, & Lunæ tradit, & sic impletur Lunæ discus apud nos appellatus. Et uirtutes, quanta sit huius præstigiatoris delira nugacitas, & ebrietatis obliuio. Nam quæ ab ipso dicta sunt, obliuioni tradit, & quæ dicere uidetur, transmutat ac destruit propria dogmata dissoluens, alijs aliter atque aliter narrans, & posteriora destruit priora, & quæ in prioribus destruxit, rursus postea ædificat ac extruit, ita ut ostendat quod à seipso non consistit, sed dum à spiritu immundo impellitur, alia pro alijs narrat, quemadmodum qui ex phrenitide mente capti sunt. Aut enim aduentum Domini nostri

Simile.
Principum
crucifixio.

Luminarium
creatio.

ni nostri IESU CHRISTI dicit, post multos autem annos à factis luminaribus præsentia ipsius uenit, & post machinam duodecim cadorum ab ipso appellatam. Semper enim, ex quo facta sunt sidera, in caelo existunt. Aut elementa ipsa dicere uult, aut spacia & mensuras caeli. Attamen à quarta die creationis mundi omnia bene ordinata sunt, non in detrimentum eorum, qui Domini imperio subiacent, CHRISTI uero aduentus decimoquinto Tiberij Cæsaris anno prædicationem incepit, post trigessimam natiuitatis ipsius annum, quod tempus incurrit in quinquies millesimum quingentesimum nonum creationis mundi annum, & trigessimam ætatis ipsius, trigessimam uero tertium usque ad crucem. Quomodo igitur à quarta die in caelo fuerunt luminaria & astra? Si uero dicit, Antehoc uenit, & fecit hæc, inconsistens est ipsius nugacitas. Nam priusquam homo esset in terra, fuerunt ab ipso appellata elementa, & duodecim frustra uocati cadi, & machina, quam gratiosis nominibus seductos ab ipso imaginari uult. Omnibus enim intelligentiam habentibus clarum est ex ipsa Scriptura ac consequentia, quod priusquam formatus esset Adam, primus homo, facti sunt omnes stellæ ac luminaria in quarta die. Hic terno dicit, quod uenit, ut faceret duodecim cados, in forma hominis, & apparuit hominibus homo. Siue ignorans, siue iuxta factam ab initio dispensationem se aliquid dicere putans, uelut cæcus seipsum deducens, his qui ab ipso excaecati sunt procedentia in mendacia exponit. Præsentem uero ueritate, & oculos per intelligentes aperiente, deliria sua in risum profert. Quibus enim hominibus apparuit non existentibus? Quomodo uero in hominis forma apparuit, qui non accepit corpus? Et si quidem id aduentu in carne impleuit hoc apparens, & non existens, apparentia res ipsa erat. Ergo neque apparuit, neque uenit. Si enim ubi uenit, non erat, ne ab initio quidem uenit. Si uero putabatur quidem homo, non erat autem homo, quid urgebat Dei Verbum ut homo appareret, quum non esset? Nisi forte à creditoribus trahebatur, & uoluit sibi ipsi formam effingere, quo posset latere ipsum quærentes. Si uero & apparuit, & non erat, qualis erat hæc Veritas? In Veritate enim non est mendacium, sicut dicit de seipso unigenitus, Ego sum Veritas & Vita. Vita autem mortem non habet. Et Veritas alterationem non sustinuerit, ut ne ueritate turbata, non amplius ueritas sit, & concidit ex omni ratione idem tragicum argumentum. Neque enim post aduentum astra creata sunt, neque anteaquam fierent astra, homines erant. Et hinc atque illinc confutatus est seductor Manichæus, uelut iam supra à me declaratum est. Cæterum de Lunæ tractatio ne dicit, quod ex animis discus eius impletur. Priusquam autem mortuus esset homo in terra, unde implebatur discus? Nam post nongentesimum & tricesimum annum uitæ ipsius Adam, qui primus mortuus est in terra, quomodo una anima discum implebat? Aut quomodo nongenti triginta anni uocati sunt, si non Luna implebatur & deficiebat, & constitutum suum cursum perficiebat, non ab animis accipiens repletionem, sed à Deo habens præceptum sapientiæ ipsius. Omnia porro animalia, inquit, eadem anima plena sunt, quo exæquet animam hominis, & muris, & uermis, & aliorum degenerum formatione corporum. Reliqua uero nugacitas habet, quomodo uirgo apparet principibus, aliquando in uiri habitu, aliquando in foemina. Fortassis Hermaphroditum sui dæmonis exprimens, affectus suos concupiscentiæ introducit. Deinde dicit, Quum princeps magnus spoliatus fuerit à dicta uirgine, emittit suas nubes, & facit peltem, & incepit incidere radices, & sic Mors fit. Et non nouit quod à corporibus animæ discedant. Si uero omnino esse in corpore animam, principes carcerem putarent, nunquam hoc faceret princeps, ut liberaret e carcere animam ab ipso occupatam, iuxta tuam aded sententiam. Et quanta est absurditas in flagitiosa hac doctrina? Alia deinceps ludibrij plena sunt, uelut electi ipsius appellati.

Mundi ætas trigesima Christi
sui anno, fuit
annorum 5509

Lunam animis
impleri.

Mortis causa.

Et reuera quidem electi sunt à diabolo ad condemnationem, quo impleatur, quod dictum est, Et edulia ipsius electa. Illi enim desidentes uespere, et nihil operantes, sed curiose agentes, & non scientes, quibus sanctus Apostolus prædicat, uelut secundum prophetiam cognoscens, quod non ex doctrina Dei ambulat, sed ex diabolo, attoniti ac stupidi quidam ociosi & pertinaces in malis, dicens, Qui non laborat, neque edat, quod ociosorum illorum propositum obliteret ac damnet. Iubent igitur eos, qui ab ipsis instituuntur, ut ipsos large nutriant. Illi uero quicquid necessarium est, exhibent electis suis, quo uidelicet pius uideatur, qui alit animas electas. Hi uero ubi acceperunt, quod etiam ridiculum est dicere, per prætextum orandi pro his qui obtulerunt, maledictionem ferre magis ipsis imponunt, maliciæ potius quam bonitatis testimonium ipsis præbentes. Dicunt enim sic, Ego non seminavi te, non messui te, non molui, in cibum non mihi, alius obtulit & comedi, innoxius sum, & potius maleficos nutritores suos ostendunt. Etenim reuera oportebat negantem Deum, qui omnia fecit, neque ex creaturis Dei nutrirî, per ironiam ac cauillam loquor. Ipsi uero non recidunt botrum, sed edunt botrum, quo penitus redarguantur, quod magis ebrietatem habent, quam ueritatis adeptionem, utrum enim grauius est: Etenim uindemiens semel recidit botrum, qui uero comedit, per dentes sectores ac manducatores, & per hoc quod singula grana edomat, magis multipliciter torquet ac secat, & non amplius similis erit ei, qui semel secuit, is qui manducauit & consumpsit. Verum ut uideantur solū glorificare, aliquid ueritatis signum præterdunt. Deinde rursus effræni ore loquitur de Paradiso, quem mundum uocat. Sunt, inquit, plantæ quæ in ipso sunt, concupiscentiæ & aliæ imposturæ deceptionesque ac fraudes, ut reuera à serpente deceptus indicetur. Sicut enim ille innocentis Euæ aures corrupit, ita horredus serpens ipsius aures corrumpit. Quæ enim in Paradiso sunt plantæ, inquit, concupiscentiæ sunt & aliæ deceptiones, quæ hominum cogitationes corrumpunt. At arbor in Paradiso, ex qua cognoscunt bonum, est ipse IESVS, cognitio ipsius in mundo est. Qui uero accepit, discernit bonum & malum. Et uides quomodo omnia recta peruertit, quum Apostolus palam clamet ac doceat, Metuo ne forte sicut serpens Euam decepit per uersutiam suam, ita corrumpantur cogitationes uestræ à puritate & simplicitate erga CHRISTVM. Et uide quomodo uocet ipsum seductorem, & uersutum, & qui Euam decepit. Et rursus in alio loco idem Apostolus, Vir non debet comam nutrire, quum sit imago & gloria Dei. Et uides, quod gloriam Dei dixit comam, quæ in corpore fertur, & non in anima. Et post hæc dicit, Adam non est deceptus, sed mulier in transgressione obnoxia facta peccauit. Saluabitur autem per filiorum generationem, si manserint in fide. Et uide, quomodo natura quæ uera sunt prædicata, sunt in diuina Scriptura, & frustra hic inaniter se effert, imò potius ludibrio se exponit apud eos, qui perfectam intelligentiam habent. Deinde rursus narrat, non esse mundum Dei, sed ex parte materiæ formatum esse. At quia sibi ipsi non consentit, sed contra sua dogmata modo destructiones, modo adstructiones cõfingit, omnibus manifestum est, talem opinionem delirantis esse. Transitus deinceps animarum narrat à corporibus in corpora, quos fortassis aut à Platone, aut à Zenone Stoico, aut ab aliquo phanatico collegit, & hoc mendacium reperit. Quomodo enim possibile est animam à corpore in corpus incerni? Siquidem enim corpora formata ac parata essent, & sic animas susciperent, probabilis esset hæc tragica fabula. Si uero quod seminat, ex modica gutta est, quomodo anima in tam exiguo corpore talem reperit multitudinem: Sic enim formantur ea, quæ formantur, & non amplius consistit ipse seminator. Neque enim à corpore in corpus transeunt animæ. Nam citra mixtionem seminat ad mare, & maris ad feminam, in singulis animalibus nihil formatur. Nunquid igitur sic consistit anima, ut per duorum corporum coniunctionem, tragicum hoc præstigatoris figmentum perficiat: Et multa est absurditas in his, qui talia uel cogitant saltim uero

Paradisum esse mundum.

Animarum transitus à corporibus ad corpora.

uero ut ne integritatis grauitatem mutemus, contenti sumus eminens solū huius argumenti speciem proposuisse. Præteribo itaque corruptam hanc opinionem. Omnes enim eiusmodi cogitationes absurdæ sunt. Si enim ex corpore in corpus animarum transitus contigit, & quando postea homo fit canis? Cur non ab homine canis fit, aut à boue? Cur auicula non gignitur? At si forte contigerit tempore aliquo in immenso sæculo, ut monstrum nascatur, hoc signi causa fit. Et natura quidem suos terminos nouit, & non euariat ut hominis naturam aliter præter naturam formet, aut etiam uniuscuiusque pecoris. Sed in unaquaque qualitate eadem qualitas fit. Et si omnino corpus aliud pro alicui corpore non fit, quanto magis anima hominis in aliud corpus non transibit? Et, cur, inquit, transit: quo si forte in homine ueritatis cognitionem non intellexit, in carne aut equo constituta & edomita intelligat, & in hominis corpus reflectat, & sic adeptam cognitionem, in Lunæ discum assumetur. Et mirum uideri debet, quod quum in homine esset, apud quæ sunt scholæ, Grammatici, Sophistæ, & artium immensa copia, & sermo, & auditus & doctrina, in ignorantia fuerit anima. In porco uero constituta, maiorem cognitionem assequuta est, quo ostendat suæ cognitionis iactantiam magis porcorum esse, propter ipsius errorem ac impietatem. Cæterum de formatione ipsius Adam idem narrans, alia pro alijs per errorem contexit. Qui dixit, inquit, faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem, & addit, Venite, faciamus, quod scriptum non est, sed faciamus hominem secundum imaginem nostram et ad similitudinem, princeps est, qui ad alios principes hoc dixit. Verum hoc redarguit sanctus Apostolus, & ipse Dominus in Euangelio, quando Pharisei ad ipsum dixerunt, Non est bonum hominem esse solum. Et Moses dixit dandum esse libellum repudij, & eiciendam esse uxorem. At Dominus ad Phariseos cõsutationem inferens dixit, Moses iuxta duriciam cordis uestri scripsit, ab initio uero non sic fuit. Sed qui fecit, masculum & feminam fecit. Et dixit, Propterea relinquet homo patrem & matrem, et adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una. Et statim infert dicens, Quod ergo Deus coniunxit, homo ne separet. Confitetur itaque Dominus, Deum, hoc est proprium suum patrem fecisse Adam & Euam, & nuptias uenerandas ex ipso institutas esse. Ex eadem cõsequencia etiam sanctus Apostolus præco ueritatis dicit, Mysterium hoc magnum est, ego autem dico in CHRISTVM & Ecclesiam, à similitudine creati à Deo Adam & Euæ, quos Deus creauit, & dixit Adam, Hoc os ex ossibus meis, & caro ex carnibus meis. Et huius rei gratia relinquet homo patrem & matrem. Et quoniam cõstruxit ipsi cõstam in uxorem, non amplius aliud quid dicit, sed mysterium magnum, in homine et femina formationem. Iuxta tropum autem figuram, per allegoriam fertur. Quomodo igitur hic abominanda narrat, & à ueritate Dei aliena, ea quæ à Deo creata sunt, à principio creata esse, blasphemio ore asserens, & mentem à ueritate distrahens? Deinde dicit, Quandoquidem anima ab initio ex supernis auulsa, angustiam supernæ uirtutis inducit, propterea omnino demittit, ac prædatur à principibus reliquias suas, quæ sunt ipsa anima, per hæc luminaria. Magnæ profectio nostræ spes sunt, et magna nostra expectatio, quod non potest Deus bonus, & uiuens & potens saluare, non dico suam uirtutem ab ipso auulsam, sed quæ ab ipso facta sunt & formata, si non per alium quendam modum & occultam deprædationem, auulsam ab ipso uirtutem spolians, nos saluaret. Et quid adhuc tempus tero in absurditatibus ipsius recensendis, quum etiam blasphemio lingua dicere miser ille non erubescat, eum qui loquutus est in Lege & Prophetis, principem esse tenebrarum? Beatæ spes nostræ, quoniam principi tenebrarum CHRISTVS uelut præcepit Moses. Munus autem erat in lepra, uolucris in sacrificium, & similitudo in holocaustum. Si autem princeps tenebrarum esset, non utique Verbum, Filius Dei qui ex supernis descendit, & ad conuertendum hominem ab errore principum

Ad formationem

Veteris Testamenti Deus alius ab eo, qui est in nouo.

pum iuxta Manichæi doctrinam uenit, non inquam subornasset, ut leprosus ab ipso curatus illi subiectus esset, sed potius instruxisset ut fugeret illum, & hoc non facere docuisset. At quoniam non uenit ad destruendam legem, (ipse enim dedit legem) neque Prophetas, sed ad implendum, hoc fecit, ut legis & prophetarum impletionem ipse indistinctam ab Euangelio ostenderet. Nam eundem Deum Prophetæ adorauerunt, & lex ab ipso data est. Nunc autem non per eadem dona eidem Deo adoratio perficitur, sed per preces & gratiarum actiones et alias operationes. Illis enim uelut seruis grauiamperauit, sic enim persuaderi potuerunt, in Euangelio uero leuiores uelut liberis, propter excellentem ipsius benignitatem. Quum autem unus & idem sit Deus & Legis & Euangelij, neutrius temporis ministerio dissoluto, idem Deus est qui regnat per omne seculum, & qui colitur à seruis, uerum in singulis generationibus, prout conuenit ipsius benignitati. Et confutatus est undique huius error, quum Saluator præcipiat legis mandata perficere, & postquam præcepit ea perficere, soluat ipsa, non aboleat, sed impleat, & oblationes alias pro his, quæ in lege sunt, Deo offerre iubeat, hoc est pietatem ac bonitatem, castitatemque ac sanctam uitæ conuersationem. Porro dicit rursus, quod ueniet Senex, & ostendet imaginem suam in extremis diebus, & tunc humerifer conspicietur catus ipsius faciem, dimittit terram, & sic ignis æternus consumit terram. Et oblitus est brutus ille, quod materialem ipsam indicet, quam paulo ante à spiritu uiuente creatam esse dixit. Simul autem omnem mundum rursus ab igne consumi asserit. Et tunc, inquit, post hæc restitutio duarum naturarum in idem simul ad archetypum deueniet. O magnum laborem, & post laborem nihil ad correctionem tendens. Si enim postquam creatus & factus est, consumetur ac dissipabitur, ut archetypa maneant, rursus in identitate duarum naturarum boni & mali, erit conatus mali ad excitandum ac instituendum rursus bellum, & ad rapiendum rursus aliam uirtutem, quo rursus alius mundus fiat. Si uero non amplius hoc fiet, ergo respiciet & moderate se geret malicia, ut ne amplius committatur cum bonitate, & malus Deus aduersus bonum non amplius bellum geret. Si uero etiam unquam respiciet, non erit malum, quando ab antiqua sua natura immutatum discessit. Si uero etiam mutabilis est mali natura, omnino à mala in bonum transmutatur, & non amplius erit mala natura, quæ mutationem bonitatis habet. Potest enim & hodie mutari, & adhuc superstitia mala, in bonum mutabitur malum. Et qua ratione, qui mutandus est, iam non muratur. Et si qui dem per Dei machinationem malus mutatur, ut non amplius malum operari possit, non amplius malus sui ipsius culpa existit, sed bonus qui potest ipsius maliciam reprimere, & non uult ante tempus ea, quæ temporis sunt facere. Si uero immutabile penitus est malum, nunquam cessabit bello impetere ac uicissim infestari, & omnino nunquam erit restitutio duarum naturarum, quum immutabile maneat malum, & conetur bono maliciam ostendere, & bellum contra bonitatem excitare. Et si omnino malum per concupiscentiam boni semper conteretur, profecto non amplius erit malum. Nam dum desiderat bonum, attrahere uult sibi ipsi bonum, quo ubi per naturam boni & armaturam ipsius sibi ipsi uim attraxit, in hac uideatur seipsum honorare ac illustrare, confidentemque ac potentem efficere. Omni enim qui uult bonum, omnino ex bona opinione hæc cogitatio insidet, & penitus non amplius malum erit malum, quando bonum concupiscere reperitur. Omne enim malum inimicitiam habet aduersus bonum. Sicut etiam bonum non uult malum. Si uero permixta existit amborum facultas, & bonus propria deprædari solet, bellareque ac excoriare principes & potestates, aliquando uero tollere ac disperdere materiam à malo factam, aliquando autem ex ipsa formare, improbitas & inconsistens narratio garrulitatis nobis introductæ sceleris illius existit. Sed age dicamus de mali natura rursus, repetita oratione. Dic nobis o bone uir, qui à temporibus Aureliani regis & hucusque uenisti,

Mundi cõsum
prio per igne.
Mali ac boni
naturarum cõ
sideratio.

& quæ ante omnia secula fuerunt, enarras, quum hæc neque Prophetæ uaticinati sunt, neque ipse Saluator docuerit, neque Apostoli, nisi conficta aliqua ex sanctorum nomine nugatus fueris, ita ut libros tibi ipsi adoptes, ac producas. Unde igitur uenis maliciam principalem ab initio principatum nobis afferens? Quum autem interrogatur à nobis an mutabilem hanc maliciam asserat, aut immutabilem, iam nobis dictum est, quod immutabilem ipsam introducit. Et aliquando quidem mutabilem, aliquando uero immutabilem, ad malum quidem immutabilem, ad bonum uero mutabilem, quo ex duobus terminis turpis confusionis ab hominibus damnetur. Si enim in multis et in finitis seculis immutabilis erat malicia, ipsum hoc solum nomen habens, & nullum aliud quam mali, qui mutatur post multa secula immutabilem naturam, ut malicia ad non conuenientiam mutaretur. Si enim nondum rapuerat uirtutem & bello impetuerat, neque acceperat armaturam in suam uirtutem & in cibum, manseratque per multa secula sine cibo, neque alimento indigens, quis conuertit eam, quæ aliquando alimento non habuit opus, ut ueniret ad cibum, requisieritque eum quem aliquando non requirebat, & indiguerit eo, quo olim non indigebat. At si mutata est natura, quomodo immutabilitas mali à te confirmabitur? Si uero rursus ad proprium statum uenerit, non amplius habens quod edat, quomodo malus aut paruus, qui consuetus fuit edere ac cibo uti, sufferre potest, ut in futurum tempus sine cibo degat? Si enim quum cibus adfectus non esset, sustinere non potuit, sed ad cibum deuenit, & animam depredatum cibum sibi ipsi uendicauit, iam quum in consuetudine ciborum fuerit, multo minus natura compesci potuerit, & nihil ipsum persuaserit, qui gulosus fuit, & in ciborum experientia constitutus, ut absque his uitam degat, quemadmodum sermo tuus inconstans hoc ipsum asserit. Verum præteribo hunc locum, & ad alias ipsius nugas orationem deducam. Rursus enim dicit, quod principes in proprijs partibus tunc erunt, & pater proprias recipiet partes. Quis igitur ille adeo æquus, ut terminum utriusque partis dimetiatur? Quomodo uero credet is, qui ab initio ueritati & bono non credidit? Si uero cum necessitate persuaserit bonus iniquo, ut suis contentus sit, & boni portionem non mundat, cur non ab initio hoc facere potuit, priusquam omnino partes ab ipso spoliaretur? Quomodo uero duo simul erunt in eodem, quum unusquisque suam partem possideat? Si enim omnino partes habet, & alia partes non ipsius sunt, non amplius omnipotens uocabitur, sed uterque ipsorum proprium habet dominium. Cuius uero tandem malus erit Dominus, non amplius existente mundo, neque animalibus & hominibus impio ipsius subiectis? Si uero omnino malus, est & materia & corruptio, quomodo non potius corruptus est? Si enim ex eo tempore malicia corruptio fuit, & corrumpit quidem alia, ipsa uero seipsam non corrumpit, non amplius corruptibilis est, quæ alia quidem corrumpit, ipsa autem perpetua manet, & non disperditur. Quum autem ipsa maneat in solida substantia, corrumpat que alia, & non seipsam, nihil relinquere potest, sed penitus corruptio aliorum, alia corrumpit, ipsius uero substantia permanet. Et non amplius aliquid rerum sinet, sed ipsa sola manebit, quæ uero per ipsam corrumpuntur, abolentur. Si uero etiam sibi ipsi mala est, & sibi ipsi corruptio, non amplius substantia ipsius consistet, non solum in futuro dixerim, sed etiam ex eo tempore abolita fuit, ut quæ iam seipsam in seipsa corrumpit ac dissipauit. Verum hæc omnia narrationes sunt stultæ uano loquentiæ, quas ubi cognoueritis uos prudentes Filij sanctæ Dei Ecclesiæ fideique Domini, diiudicate circulatorum, & nugas ipsius deridete. Redit porro ad prætextus male à seipso excogitatos, et ad similitudines ex diuinis Scripturis, quæ non sic se habent, sed sic ab ipso male intelliguntur. Age igitur proponamus ea ad uerbum, quæ ex diuinis scripturis suffuratus, uelut dixi, iuxta suam mentem exponit, etiam si iam sæpe eadem tractantes exactissime refutauimus. Primum quidem igitur ubi reperit in diuinis Scripturis nomen

Paracletum se nomen paracleti, et sancti paracleti uirtutem ignoraret, seipsum introduxit, opinatus
ipsum putauit se huc esse. Et asserit quæ à sancto Paulo dicta sunt ad se pertinere, uelut ubi sanctus
Manichæus. Apostolus dixit, Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. At ubi uenerit
quod perfectum est, abolebitur quod ex parte est. Hoc uero de paraceto omnino non
dicit Apostolus, qui ipso sancto Spiritu, cum similibus ipsius Apostolis dignus fa-
ctus est, sed de duobus mundis narrauit, de presenti & futuro, quemadmodum dixit
etiam his, qui de temporibus cognoscere uolunt, Nemo uos corrumpat neque per ser-
monem, neque per epistolam, quasi dies Domini instet. Nisi enim reuelatus fuerit filius
iniquitatis, homo iniusticiæ, & cætera. Et rursus quum conuenissent discipuli ad Sal-
uatorem, interrogabant ipsum de consummatione, & dicebat ipsis, Non est uestrum
nosse tempora & momenta temporum, quæ pater posuit in propria potestate, sed ac-
cipietis uirtutem superuenientis in uos Spiritus sancti. Et rursus dicebat, A Hierosoly-
mis ne discedite expectantes promissionem Spiritus, quam audiistis, hoc est spiritum pa-
racletum, de quo dixit, Si ego abiero, ille ueniet, et annuntiabit uobis omnia. At annu-
ciabit uobis omnia, propter donum quod accepturi essent, inhabitabit in ipsis Spiritus
sanctus, quo omnia ipsis clare exponat, quæ in hoc sæculo capere poterunt. Et hic
quidē in hoc sæculo acceperunt spiritum sanctum paracletum & prophetarunt, uelut A-
gabus uaticinatus est de futura fame, quando Prophetæ à Hierosolymis descenderunt
ad Antiochiam. Et quatuor erant filia Philippo prophetissa. Quum autem prophe-
tant, ex parte prophetant, & ex parte cognoscunt. Quod uero perfectum est in futu-
ris sæculis sperantes expectant, quum corruptibile in incorruptibilitatem transmuta-
tum fuerit, & mortale in immortalitatem. Tunc facies ad faciem, iam enim per ænigma
res cõtinentur. Illic autem parantur, quæ oculus hic non uidit. Illic reuelatur perfectio,
quam auris hic non audiuit. Illic magnū beneficium sanctis, quod in cor hominis hic
non ascendit. Et uides, quod non Mani reseruabatur nosse eximia. Quomodo enim
nosset Manes, qui à proprio scopo elapsus est, conatus est enim Marcellum capere, ue-
nit ad Archelaum ut ipsum superaret, & non potuit. Quomodo igitur, qui ignerat quod
recens est, nosse poterit de maioribus? Quomodo uero non effugit manus regis Persa-
rum, quando captus pœnas dedit, ut manifestus fieret intelligentia præditis, quod om-
nia mentiretur. Rursus autem proferre uult testimoniū, quo dualitatem se dictam confir-
met, & inter duo principia uane distinctionem faciat, ex hoc quod Saluator dixit, Non
potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor putrida fructus bonos facere. Ex
fructu enim arbor cognoscitur. Et uide mihi leuem mentem, & nihil in profunditate di-
uinae Scripturæ intelligentem. Si quidē enim arbores sunt, ergo etiam agricolam ha-
bent, & si plantæ sunt, omnino etiam ab aliquo plantatæ sunt. Quicquid autem plan-
tatum est, non est sine principio, sed principium habet. Principium autem habens, cui-
am finem subibit. Itaque putrida arbor non semper erat, sed plantata est. Et bona hæc ar-
bor non de tota superna bonitate narrat. Illic enim minime mendax bonitas mutatio-
nem non habens, & in honore inenarrabili ueri sancti Dei cogitatio. At in plantarum
negocio uideamus an sic seres habeat, & dicere ordiamur. Siquidem enim de diabo-
lo sermo est, iam sæpe ostendimus, quod non malus creatus est. Nihil enim malum De-
us fecit, & hoc intelligētibz manifestum est. Si enim ex istis procedimus, nihil mo-
lesti fuerit demon strare etiam in præsentis ueritatis rationem. In principio itaque malus
non erat, uerum euasit malus. Ecce non consistet in hac parte sermo de planta. Vide-
mus enim & Saulum persecutorem fuisse, postea uero propter nomen eius quem o-
lim persecutus erat, persecutionem passum esse. Videmus Iudam cum duodecim
Apostolis electum fuisse, & postea defecisse, & in sorte locatum fuisse. Videmus Ra-
ab scortum alienum à genere Israël, postea pœnitentiam egisse, & misericordiam
Dei accepisse. Videmus latronem ob maleficia captum & in ligno suspensum, confes-
sionem

tionem fecisse, & cum Domino in Paradisum ingressum esse. Videmus Nicolaum bo-
num fuisse & electum, postea uero malum euasisse, & inter hæresiarchas connumera-
tum. Et quid opus est me multa exempla recensere? Quid igitur est arbor hæc mala, ex
qua bonum non fit, quam ipsæ hominum actiones? Non potest enim ex malicia boni-
tas esse. Non potest ex inuidia iusticia, non potest ex adulterio laus fieri. Ipsa enim pecca-
ti arbor non potest per bonitatem fieri. hoc est, non facit arbor mala fructus bonos. Ne-
que boni arboris est malos fructus producere. Verbi gratia, bona arbor quæ non fa-
cit fructus malos, est quæ producit hospitalitatem, si quæ ab hospitalitate conueniunt,
non malicie gratia fiunt, misericordiam & eleemosynam, castitatem propter Deum,
continentiam propter Dominum, iusticiam propter legem. Hæc duæ arbores de iusticia &
de peccato, hoc modo se habent. At Barbarus hic Manes cogitat & uult de Deo dice-
re & de diabolo. Et quod de Deo nemo potest audere & dicere, quod unquam malum
fecerit, absit, & neque de diabolo quod bonum operetur, hoc clarum est. Sed per Deum om-
nia bona fiunt, & malum ex ipso nihil creatum est, neque fit. Si uero ex diabolo sunt ma-
la quædam, ecce inuenimus & per ipsum coronam sanctis neci, & premium uictori-
bus dari, & corrui ipsius sermo. Putrida enim arbor, & bona arbor, de bonis & ma-
lis operibus dictæ sunt, & non de ueteri ac nouo Testamento, uelut Manis doctrina
uoluit. Insuper autem idem Manes uolens confirmare prætextus de duobus principijs,
uenantis modo subit sententias quæ sibi uidentur, & sic habent. Dicebat, inquit, Iudæ-
is, Vos filij diaboli estis, ille homicida erat, quia pater ipsius mendax erat. Uult autem
maledico ore effutire ac dicere, creatorem cœli & terræ patrem diaboli esse, quum nullo
modo dictum illud ad hoc referre possit. Si enim omnino diaboli filij sunt, corrui ip-
sius sermo, & sibi ipsi ignorans Manes repugnat. Separatæ enim sunt de cætero ipso-
rum animæ ex diabolo factæ, & non amplius sunt supernæ uirtutis, iuxta ipsius fabula-
mentum. Aut non amplius pars lucis, aut armaturæ eiusdem, aut columnæ lucis, aut ma-
tris uitæ. Si uero omnino ipsi diaboli sunt, ergo etiam Abraam horum pater, cuius se-
men sunt ipsi Iudæi, diaboli est, iuxta Manis rationem. Quomodo igitur Saluator ex-
presse dicit ad ipsos, Vos non estis filij Abraam, sed patris uestri diaboli. Si enim esse-
tis filij Abraam, opera ipsius faceretis. Vos enim queritis me occidere, hominem qui
ueritatem loquutus sum uobis. Hoc Abraam non fecit. Et uides quod abusiua est ser-
mo. Quum enim essent ipsi filij Abraam, Dominus abalienat ipsos ab eo, propter o-
pera, non propter formationem aut creationem. Iam uero etiam in superioribus de
hoc tractauimus. Quomodo igitur pars seminis ipsius erit modo aliena et diaboli, mo-
do pars Dei? At hoc per conuictum dicit. Cui enim quis seipsum subijcit, huius seruus
est, iuxta operationem & doctrinam, uelut etiam Paulus dicit: Etsi enim multos præ-
ceptores habetis, at non multos patres. In CHRISTO enim IESU, per Euangelium
ego uos genui. Et uides quod de doctrina dicit. Et si quidem Manes suscepisset ipsum
Abraam, dixissemus sanè, Abraam quidē Dei lucis, eos uero qui ex ipso geniti sunt,
alterius. Cæterum argumenti scopus & propositum hoc modo se habet. Imitaban-
tur homicidam, imitabantur traditionem Iudæ, susceperant calumniam proditoris,
filij facti sunt ipsius, propter abnegationem Dei. Ipse mendax erat, loculos detinens
& furans, & dicens ad ipsum, Aue Rabbi, & redarguebatur, & audiebat, Amice pro-
pter quid ades. Hic Iudas imitatus est ipsum Cain, quoniam homicida erat, mentiens
coram Domino, ac dicens, Nunquid custos sum fratris mei? Non scio ubi est. Et ipse
iuxta imitationem filius fuit, itemque iuxta intelligentiam eius, quæ in serpente loquu-
ta est mendacis uocis, & dixit, Entis sicut dii cognoscentes bonum & malum. Atque
hoc est, quod in Euangelio à Salvatore dictum est, Vos filij estis diaboli. Dicit enim, Iudas dia-
bolus. Non ne duodecim uos elegi, & unus ex uobis est diabolus? Quoniam ab initio men-
dax est, & homicida, quia pater ipsius mendax erat. Et soluta est huius quæstio. Non
enim

enim diaboli filij erant, Iudæi, absit. Dicit enim Samaritana ad Saluatorem, Hic in monte hoc adorauerunt patres nostri, & uos dicitis, quod in Hierosolymis est locus ubi oportet adorare. Deinde post multa ipse Saluator dixit, Quæ nouimus, loquimur, quia salus ex Iudæis est. Et rursus Apostolus, Manifestum est quod ex Iuda exortus est Dominus. Et multa sunt quæ de hoc dici possunt, & errorem huius redarguere. Rursus autem inhæret huic dicto, Et lux in tenebris lucet, & tenebræ ipsam non apprehenderunt. Persequebantur, inquit, tenebræ lucem: nempe malis principibus persequentibus, & bello impetentibus Deitatem. Si uero lux bello impetita à tenebris persequutionem patitur, ergo potentiores sunt tenebræ ipsa luce, quoniam fugit à facie tenebrarum, & non potest stare lucens, eo quod tenebræ sunt fortiores. At non sic se res habet. Neque enim lux fugit à facie tenebrarum, sed lux in tenebris lucet, & tenebræ ipsam non apprehenderunt. Si uero tenebræ non apprehenderunt lucem, multum abest hoc à sententia Manis, qui dicit, quod non solum apprehenderunt, sed etiam armaturam ab ipso abriperunt. Quomodo igitur quæ prædicatæ sunt ab ipso, quod rapuerint armaturam, omnino non apprehenderunt lucem? Quomodo uero lux quæ persequutionem patitur, ipsa sua sponte in tenebris lucet? At quoniam obtenebratæ erant mentes hominū per caliginem peccati, demisit Deus primū legem, illuminans uelut per lucernam lucentem, quemadmodum dicit Petrus in Epistola, Attendentes prophetico sermone, uelut lucernæ lucenti in squallido loco, donec lucifer exoriatur, & dies illucescat in cordibus uestris. Illic enim lux in tenebris lucet, lex data in manu mediatoris, per fidelem seruum Dei Moysen. Quapropter quandoquidem ab origine prima erat lux lucēs uelut scintilla in lege secundum naturā, quam ubi conspexit Enoch, complacuit Domino: per quam deductus Abel, complacuit Domino: per quam inuenit Noe gratiam corā Deo, cognita uia, per quam Abraam credidit Deo, & reputatū est ipsi ad iusticiam. Deinde ubi præterisset lux à scintillari modo, accessit aliquid ad splendorem lucernæ, quæ in squallido loco luxit, hoc est, lux in tenebris lucet, ipsum mandatum Dei, et cogitatio mentis secundū bonitatem, lucens in corde fidelium, in medio caliginosæ cogitationis malorum ac improborum factorum inter homines, cultusque simulachrorū ac abnegationis Dei, cædis item & adulteriū, atque aliorum. Quando autem uenit magnū luminare, lux uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in mundum: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognouit. In sua uenit, & sui ipsum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Et uides in quibus tenebris hæc lux lucet, & quæ tenebræ ipsam non apprehenderunt. Nā bonum quod semper à Deo in mentem hominum mittitur, et illuminat in mundo, à peccato non superatur. Similitudinem deinde rursus apprehendit Manes, ab eo quod Saluator dixit: Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui seminauit in agrum suum bonum semen, & dormientibus hominibus inimicus homo uenit, & seminauit zizania. Deinde dicunt ipsi serui ipsius, Non ne bonum semē seminasti in agro? Ipse uero dixit, Etiam. Vnde igitur zizania? Ille uero dixit, Inimicus homo hoc fecit. Serui autē ad ipsum dixerūt, Vis igitur, ut abeamus & eradicemus zizania? At ille dixit, Non, ne forte eradicantes zizania, eradicetis simul triticum. Verum sinite usque ad tempus messis, & dicam messoribus, Colligite zizania, & ligate in fasciculos, triticum autem deponite in horreum. Et parate zizania ut comburantur igne inextinguibili. Quum autem discipuli ipsius in domo dicerent, Explica nobis parabolam zizaniorum, ipse soluit ac respondit, ut non concederet impostori ut ansam haberet contra ueritatem. Respondet igitur clarè Dominus, & dicit: Qui bonum semen seminauit, est Deus: ager est mundus. zizania sunt mali homines, triticum sunt boni homines. inimicus homo, est diabolus: messores, sunt angeli: messis est consummatio seculi, quæ do præ-

Tenebræ & caligo peccati

Zizaniorum parabola.

do præcipiet Dominus Angelis suis, et colligent peccatores à regno suo, & tradent ipsos ad exurendum. Et uidetis uos filij ueritatis, quod ea quæ uult dicere contra seipsum producit hic renouatus nobis pro Ianne & Iambre. Ipse enim negat mundū Dei esse. Hic autem Saluator dicit mundum esse agrum, patrem familias autem ac Dominum agri, hoc est patrem suum, & seipsum seminasse bonum suum semen. Et negat diuisit animas à corporibus, aut corpora ab animis. Sed inimicum hominem dicit seminasse zizania, quæ sunt mali homines. Homines autem non dicit corpora per se, sed si mul dixit malos homines. Rursus similiter bonum semen patrifamilias seminauit in agro suo, bonos dicit homines, & non dixit horum animas, sed bonos cum corpore & anima. Proinde ergo per doctrinam seminat Deus bonum in hominibus, & per malignam fraudem subseminat mala opera diabolus in hominibus. Hinc atque hinc non reperiemus malicie radicem, sed opera quæ per nos fiunt. Et omnino non est diabolus causa & autor seminatum zizaniorum. Statim enim declarat dicens, Dū dormirent homines, & non dixit, dum dormiret patrifamilias. Quum enim nos obdormierimus à bonis operibus, quum neglexerimus iusticiam, quum mentem non uigilantem habuerimus ad mandatum Dei, tunc seminamus peccata. Vides quod meliores parant fasciculos ad ignem æternum? Dic mihi o Manes, animas illic ligant, aut corpora cum anima exurunt, aut ipsas animas? Non enim amplius consistet sermo tuus de animarum purgatione, quando ad supplicium & iudicium tradentur. Verum suffecerint hæc de his hæc. Intelligentibus enim apparent & clara sunt dicta ueritatis. Apprehendit rursus aliud dictum in medium producens, & non intelligens ea, quæ in ipso sita sunt, aliter interpretatur salutaris doctrinæ uirtutem, eo quod dixerit Saluator, Venit princeps mundi huius, & in me nihil quod suum est inuenit. Et rursus Apostolus, Deus seculi huius excæcauit mentes infidelium, ut ne illuminet ipsos. Illuminatio gloriæ Euangelij. Videamus itaque de principe mundi huius, de quo dicit Dominus, quod deicietur infra: Ego autem si exaltatus fuero, omnes traham ad meipsum, quem dicat principem mundi huius. Et si quidem diabolus dicit, quomodo Ioannes in Euangelio de Saluatore dicit, Quod in sua uenit, & sui ipsum non receperunt. Videmus enim duas has sententias inter se oppositas. Apostolus enim dicit, Totus mundus in malo situs est, & in mudo erat Saluator, quomodo ergo utriusque capientur? Si totus mudo in malo situs est, ubi locus Saluatori in mundo est, ut ipse sit in mudo? Et si propria sunt filij Dei ea, quæ sunt in mundo, qualis princeps dominatur proprijs Dei? Si uero non sunt propria filij Dei, quæ sunt in mundo, qualis princeps mundi concessit propria esse Saluatoris ea, quæ sunt in mundo? Et si filij Dei est mundus, quomodo concessit principi ut suum mundum occupet? Sunt autē omnes sermones Scripturæ ueritatis in sapientia dicti, quemadmodum ipse Dominus dicit, Venit Ioannes in uia iustitiæ, non edens neque bibens, et dicunt, Dæmonium habet. Venit filius hominis edens & bibens, & dicunt, Ecce homo uorax & uini potor, amicus publicanorū & peccatorum, & iustificata est sapientia à filijs suis. Quomodo autem iustificata est sapientia à filijs suis aliter, quam ab intelligentibus sapientiæ uerbarum? Sicut dicit & in Propheta, Quis prudens & intelliget hæc, quia rectæ uia Domini. Et cui ratio sapientiæ, & cognosceret hæc? Impij autem debiles erunt in ipsis. Debilis enim factus est, & reuera impius cum impijs in diuinis ac cælestibus sermonibus. Saluator enim paulò antè dixit, Videbam satanā sicut fulgur de cælo lapsum. Et hic rursus, Princeps mundi huius deicietur infra. Et si de satana sermo erat iam lapso, quid erat opus rursus deici infra? At omnino dices, In abyssum. Vbi igitur exaltari uolebat Dominus? Si quidem enim ab abyssu exaltari uolebat, simile ad simile ad motum atque extentum, æquiuales locutiones efficit, quando in terra exaltatus est. Dixit enim de exaltatione crucis, et de ascensu in cælū, quo omnes sursum trahat ad seipsum.

D Et

Et qua ratione, quum supernè esset, nō attraxit, sed in terram uenit: Oportebat enim ipsum uenire, & speciem hominum in seipsum suscipere, quo Deus Verbum, qui ex paternis sinibus descendit, ubi primum ipsum sanctum uas, quod à Maria accepit, efformasset sibi ipsi, ipsum sanctum uidelicet corpus, in proprio corpore exaltaretur, & exaltatus similes traheret ad seipsum. Quis uerò est princeps mundi huius? Quis quàm, uelut dicit, Totus mundus in malo situs est, non cœlum dicens, non terram, non solem, non lunam, non plantas, non mare, non montes, non aërem, non nubes, non uentum, non astra, non uolatilia, neque quicquam ex creatis. absit. Sed mundus est, mentis humanæ superbia, audacia ac fiducia arrogantia, temeritas elationis hominum. Hic princeps mundi superbia ipsa decidit infra. Vos enim, inquit, gloriam alter ab altero accipitis, ego autem non quæro meam gloriam. Quomodo enim non cecidit superbia, quomodo non fractus est princeps mundi, quum Herodes quidem seruet & iudicet iudicem ac Dominum uiuorum & mortuorum, Pilatus uerò præsideat, minister maxillam alapis cædat, Iudas tradat, Caiphas iudicet, Iudæi conspuant, milites colaphis caput eius, qui nutu cœlum & terram uertere potest. Hæc est superbia, & audacia, & gloria hominum mundi. Hic erat princeps mundi, qui cecidit infra. Omnes enim, qui in eminentia dignitatum in mundo sunt, per elationem, per audaciam, per gloriam, per superbiam, principatum possident, quorum nihil in Saluatore inuentum est. Linum enim fumigans non extinguet, & arundinem fissam non confringet. Et multa de hoc dicere possem. Rursus autem idem Manes producit, quod Apostolus dixit, Deus, inquit, seculi huius excæcauit mentes infidelium, ut ne illuminet ipsos illuminatio Euangelij. Si est Deus mundi huius, quid ergo Saluator, ubi uenit, faciebat in alienis? Et si quidem aliena desiderabat, non est hoc boni, neque iusti. Si uerò saluandi gratia uenit non propria, sed aliena: hoc adulatoris cuiusdam est, uolentis eos qui uicini sunt elatos facere. Et si omnino ut ea quæ Dei huius seculi sunt saluaret uenit, ergo ipsi Deo mundi gratiam deponit, propria ipsius uasa saluare tentans. Et si omnino assentitur Deus seculi huius, propter suos qui à Saluatore seruantur, ergo bonus est, etiam si saluare non possit, gaudens ob suorum salutem. Et erit de cætero una societas bonitatis, quoniam alter quum possit saluat, alter uerò quum non possit sua saluare, ob seruatos gaudet, lucrum hoc ducens, quod sua ab eo qui bene saluat, salua habet. Et si omnino nō aduersatur uolenti sua saluare, etiam gratiam confitebitur. Si autem gratiam confitetur, primum ipsum saluat cuius sunt qui saluantur, quo erga eum qui saluatur, bonitatem suam ostendat. Et non paruos potius saluare uult, & sinere necessarium, ex quo facti sunt qui saluantur. Aut aliter rursus. Si quidem uult ipsum non seruare, eos uerò qui sub ipso sunt saluat, ergo non perfectum operatur, neque potest bonum operari in perfectione. Si uerò eo quod est naturæ, quæ non saluatur, ipsum quidem saluare non potest: eos uerò qui ab ipso facti sunt, seruat: multo profectò putidiores sunt, qui ab ipso facti sunt, & impossibile est ipsos saluari. Sed & aliàs, si quidem propria quædam saluare non potens, ad aliena uenit ostentationis gratia, ut suum auxilium demonstraret, magna est inopia, quæ non potest sua saluare, & ad aliena proficiscitur, quo ostendat opus quod in suis demonstrare non potuit. Et iam corruit sermo Manis, de Saluatore & principe huius seculi dictus. Et est reuera Deus huius seculi, non Deus alius & diuersus ab eo, qui est, neque Deus alius in substantia existens: absit. Deus enim omnium Dominus, qui mundum fecit, unus est Deus, pater Domini nostri IESU CHRISTI, & nunquam desinit. Verum de quo Apostolus dicit, quem increduli in Deum sibi ipsi elegerunt, eum non solum unum Deum huius seculi esse dico, absit, sed etiam multos, quibus increduli se ipsos subiecerunt, & mente excæcati sunt. Vt etiam in alio loco dicit: Quorum Deus uenter, & gloria in turpitudine ipsorum. Et Dominus

nus in Euangelio, Non potestis duobus dominis seruire, dicit. Deinde post multa, ut ostenderet, qui sunt duo Domini, dicit, Nō potestis Deo seruire & mammonæ. Proinde Deus est Deus, & mammonas est deus mundi. Per hos enim duos, mammonam & uentrem, maxima pars naturæ hominum inescata cæcutit, non à Deo causa accepta, sed per propriam malignitatem, prout unusquisque appetens, in incredulitate se ipsum subditum omnibus tradit. Vnde & Apostolus dicit: Radix omnium malorum est auaritia. Et propterea execratur malam præsumptionem ac prænotionem faciendi Deum, dicens: Edulia uentri, & uenter edulij, Deus autem & illa abolebit, detestans uentris concupiscentias. Deus itaque huius seculi excæcauit mentes incredulorum. Quemadmodum etiam in Euangelio scriba primus & secundus dicerentur, Quid faciam ut uitam æternam possideam? Ipse uerò dixit: Honora patrem et matrem, sicut scriptum est. Non enim erant ab ipso aliena, quæ in lege habentur, uelut ipse docet uitæ hæreditatem esse legis obseruationem. Deinde dicit, Hæc omnia feci à iuuentute mea, & quum hoc audiisset, gauisus est, ut ostenderet mandata legis à sua Deitate non esse aliena. Per hoc enim quod dixit, Gauisus est, cōsensum ueteris Testamenti ad nouum fecit. At ille, Quare amplius, inquit, opus habeo? Et dicit ad ipsum: Si uis perfectus fieri, uende bona tua, & distribue pauperibus, & accipe crucem tuam, ac sequere me, & habebis thesaurum in cœlis. Ille uerò abiit inestus, erat enim diues ualde. Deinde dixit Dominus, Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum cœlorum ingredi. Non possunt enim ingredi, quoniam excæcati sunt à Deo seculi, ducentes Mammonam suam deum, & se ipsos subditos facientes Deo huius seculi, hoc est auaritiæ. Quemadmodum dicit, Attendite sermone pharisæorum, quod est simulatio. Et in alio loco: Quod est auaritia. Et ut ostenderet huius effectum & opus, dicit: Duces sunt cæci, cæcus autem ubi cæcū ducit, ambo in foueam cadūt. Quando quidem enim excæcauit ipsos auaritia, Deus huius seculi, etiam non illuxit illuminatio Euangelij in cordibus ipsorum, eo quod excæcati sunt circa auaritiā. Hæc enim & Iudam excæcauit, hæc etiam Ananiā occidit. Hæc multos perdidit. Hic est Deus huius seculi, quem homines sibi Deum elegerunt, & honorem erga ipsum apprehenderunt, & Dominum contempserunt, sicut dicit: Vnum quidem amplectetur, alterum uero contemnet. Non potestis Deo seruire & mammonæ. Et uides expresse ac clarè quomodo rem interpretetur. Nullus enim est alius Deus, non in cœlo, non in terra, non in omnibus locis, quàm unus Pater ex quo omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia, & unus Spiritus sanctus in quo omnia, semper existens trinitas, una Deitas, & nunquam additionem accipiens, neque ablationem admittens. Transeamus autem rursus ad alia, & reuera dicta ac exposita sunt, ad ueritatis locutionem seramus, his qui ueritatē discere uolunt, & mentem ab omni mala hæresis doctrina auertere. Reprehendit enim rursus legem & prophetas, inimicus ueritatis & sancti Spiritus existens, qui in lege & prophetis loquutus est, & laxata lingua uelut semper cōtra Deum, qui omnia fecit, loquutus est in lege ac prophetis, & est pater Domini nostri IESU CHRISTI, ex quo omnis familia in cœlo & in terra nominatur, dicit: Ex ipso concupiscentia, & ex ipso cædes, & alia omnia. Iussit enim & uestes rapere Ægyptiorum, sacrificia autem sibi ipsi offerre, & alia omnia quæ lex tradit. Occidit & homicidam, ut non contentus sit prima cæde, sed etiam alteram efficit, nimirum dum primam cædem uisciscitur. Immittitque concupiscentias in mentes hominum, mulierum & aliarum rerum. Prudenter autem, inquit, pauca de CHRISTO uaticinatus est, ut per pauca similitudinis fidem faceret. Atque hæc erant uerba temerarij Manis, quæ contra suum Dominum effræni lingua loquitur. Vbi uerò considerabit quis, uidebit nihil aliud in hoc apparere, quàm phrenitidie correptionis opera.

Auaritia est
Deus huius
seculi.

Legis ac Pro-
phetarum re-
prehensio.

332
 ti opera. Sicut enim qui ex phrenitide laborat, gladio contra seipsum armatur, & propter morbū suas carnes conscindit, & putat se de inimicis ulcisci, & nō nouit, sic etiā hic contra seipsum arma sumit, non intelligens sententias, quas contra seipsum attrahit. Si enim ex ipso concupiscentia est, & concupiscentiā operatur, quomodo sursum ac deorsum contra concupiscentiam scribit, qui concupiscentiam immittit: Qui dicit, Non concupisces, quæ proximi sunt, neque bouem ipsius, neque iumentum ipsius, neque ancillam ipsius, neque agrum ipsius, neque uxorem eius, neque quæcunq; proximi tui sunt, si tollit concupiscentiam, non ipse est concupiscentiæ suppeditator. Quomodo igitur dicit, Præcepit, ut spoliarent Ægyptios, dum exhibant ex terra Ægypti: Reuera enim iustus est iudex, uelut etiam iam sæpe de hoc dixi. Et ut ostēderet, quod non ipse opus habeat sacrificijs, dicit in Propheta, Non sacrificia obtulistis mihi domus Israel quadraginta annis, dicit Dominus. Cuius igitur erant, quæ offerebantur ipsi si quidem iuxta mentem offerentium: Ipse uerò non eo quod ipsis opus haberet, admittit, sed ut adsuaderet à multitudine deorum, unum Deum cognoscere: quum uideret sacrificia fieri drjs Ægyptiorum, ut ne per multitudinem deorum mētes ipsorum mutata, unum solum Deum relinquerent. Postquam autem abduxit mentem ipsorum à multitudine deorum, per multum tempus desuescere faciens ipsos ab huiusmodi proposito, incipit recidere quæ non uoluerat: & dixit, Cur mihi thus ex Saba offeritis, & cinamomum ex terra longinqua? Num comedo carnes taurorum, aut sanguinem taurorum bibo: Hæc enim nō requisui ex manibus uestris, sed ut faceretis iustitiam erga proximum, & unusquisq; ueritatem erga fratrem suum. Et uides quod progressu temporum substantia uirtutis diuinorum reuelatur. Quemadmodū ipse uerus dicit ad Samuelem: Vnge Saul in regem. Postea uerò ipsos redarguit, dicens: Vnxistis regem, non per me: & principes, & ego non præcepi uobis. At quia expetebant hoc mentes ipsorum, consolans Deus Samuelem prophetam, dixit: Non te reiecerunt, sed me, dicit Dominus. Verum unge ipsis Saul filium Cis, uelut pueris paruis oblatum numen, ut gestet infirmitatem debilem, & morem gerat infanti ob debilitatem ipsius. Deinde dicit id, quod perfectissimum est: Sacrificium Deo spiritus contritus. cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Et, Sacrificate Deo sacrificium laudis, Et quæcunque de hoc dici possunt. Postea uerò dicit idem Manes: Voluit de CHRISTO sermonem edere. Qui enim loquutus est in lege magnus reuera, qui edit & de futuris cognoscit. Si autem nouit futura, non exors est prænotionis. Sed Deus est, qui futura nouit. Scripsit autem ipsa ut fierent. Si uerò contraria ipsi fuissent, scripsisset quidem de ipsis, uerum soluisset ipsa, ut ne ipsis credidissimus. Quando uerò futura in CHRISTVM perfici confirmat, profecto ipse spiritus est, qui loquutus est in lege, & in prophetis, & in Euangelio. Vna est enim consonantia, quemadmodum per Moſen dicit, Prophetam uobis ex fratribus uestris excitabit Dominus. Et rursus Dominus dicit: Moſes de me scripsit. Moſes autem dicit, Omnis anima quæ non audiet prophetam illum, exterminabitur. Et rursus Dominus: Si Moſis scriptis nō creditis, quomodo meos sermones audieritis? Et undiquaq; apparet ueritas, lucida exitens, & non habens rugam. Mortis porrò rursus esse asserit Testamentum legis, eo quod Apostolus dixit: Si uerò Testamentum mortis per literas in cisum lapidibus fuit in gloria. Et non solum hoc dixit diuina Scriptura: sed quod lex iusto non est posita, sed patricidis, & matricidis, & periuris, & si quid oppositū est sanæ doctrinæ. Quando quidem igitur lex iusto non est posita, iniquus ergo est iustus: absit. Sed quoniam anticipauit iustus perficere ea, quæ sunt legis, non est lex cōtra iustum qui fecit legem, uerum posita est contra eos qui deliquerunt, iudicans iniquos. Sic igitur & Testamentum. Iussit enim homicidam occidi, & adulterum occidi, & iniquum legis transgressorem lapidibus obrui. Fuit autem in gloria, magna enim fuit huius gloria. Ex-

celluit enim gloriam hominū, eo quod à mutua iniuria prohibebat, in luce columnæ ignis expressum, in tubis horrendis ualde resonans, et in tabernaculo testimonij, et in magna gloria tunc constitutum. Oportebat enim præire Testamentū mortis, ut primum mortui peccato uiueremus iustitiæ. Sicut CHRISTVS infirmitates nostras portauit, & morbos suscepit, dum sustulit omnia in corpore in cruce, ut primum ea quæ sunt mortis, deinde quæ uitæ sunt, in ipso propter nos implerentur. Et propterea primum moritur, ut mortis Testamentum confirmet. Deinde ex mortuis resurgit, ut à gloria ad gloriam transeat. In cruce enim triumphauit de principatibus ac potestatibus, in morte cōdemnauit peccatum. In eo quod sepultus est, sepeliuit iniquitatem. In eo quod gustauit mortem, aculeum mortis confregit. In eo quod descendit ad infernum, spoliauit infernum, soluit ligatos in fortitudine, erexit trophæum crucis contra diabolum. Et uide quomodo gloria hæc à Moſe usq; ad Dominum. Quanto magis Testamentum uitæ erit in gloria, lapide deuoluto, petris ruptis, monumentis apertis, Angelis coruscantibus, mulieribus annuntiantibus, pace data, Spiritu Apostolis ab ipso dato, regno cœlorum promisso, Euangelio illuminante orbem terrarum. Qui deicēdit, ipse est, qui ascendit supra omnes cœlos, & sedet in dextra patris. Non erat mortificans Testamentū, sed contra mortem Testamentum. In gloria autē erat mortis Testamentum, quo excellens gloria contra mortem fieret. Deinde rursus idem Manes dicit. Nō potest unius doctoris esse uetus & nouum Testamentū. Illud enim ueterascit de die in diem, hoc uerò renouatur ex die in diem. Quicquid enim in ueterascit ac senescit, propinquum fit interitui. Verum illud alterius Dei, & alterius doctoris est, & hoc alterius Dei, & alterius doctoris. Et si quidem duo uetera Testamēta ostēdere potuissent, uerisimile esse queat, quod ab ipso dicitur, uelut duo essent, qui tunc Testamēta fecissent. Similiter autem si duo noua Testamēta ostēdere potuissent, poterat quis in mentem sumere, quod ab ipso dictum est. Si uerò uetus est unius, & nouum alterius, boni autem Dei est nouum Testamentum, mali uerò uetus: ergo nisi uidisset bonus Deus malum Testamentū fecisse, nō nouisset quod oportet Testamentū legare. Erit hoc modo magis, ut qui ab illo doctrinæ occasionem acceperit, & in rebus infirmitus sit. Si enim non uidisset, non utique imitatus fuisset. Et oportebat magis uetus Testamentum esse boni Dei, quo potius malus imitator appellaretur, quàm qui est uetus Deus. Dicit enim Dominus in Euangelio, Quicquid uidet filius patrem facere, sic & ipse similiter facit. Et ut ne admitteret consiliarium, ut ne gloriari posset diabolus ac dicere, Per cōsiliū eius Saluatorē aliquid fecisse, quum dixit ad ipsum, Dic ut lapides isti panes fiant, ipse hoc non sustinet facere, ut ne discere uideatur & consiliū à diabolo accipere. Et uides quod duo Testamēta unius Dei dicit. Dicit enim Apostolus, Primum Testamentū in monte Sina datum est, generans in seruitutem. Mōs enim Sina est in Arabia. Esti enim duæ sunt mulieres, at unus est uir. Sic etiam duo sunt Testamēta, at unus est Deus, qui ambo legauit. Et propterea non duo uocantur noua, neque duo uetera, sed unum uetus, & unum nouum. Et dicit, Testamentum autem ob mortuos firmum est. Quapropter etiam primum sine sanguine non consistit. Accepit enim Moſes sanguinem hircorum, & asperxit ipsum librum & populum. Et ideo etiā secundum Testamentum ob mortem Saluatoris datum est, quādo maximè ambo inter se consona sunt, illud quidem dicens, Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux ex femoribus ipsius, donec uenerit cui repositum est. Secundum uerò Deus erat in CHRISTO, mundum concilians sibi ipsi, non imputans ipsis delicta. Et multa de hoc dicere possum, uerum compendij gratia præscribo. Porrò arboribus resiccatis ac inueteratis rursus comparat Legem & Prophetas, nimirum ex dicto quod dixit, Lex & Prophetæ usque ad Ioannē. Et nihil est hoc stultius. Cui enim non clarum est, quod impleto eo quod nunciatum erat per Prophetas, finiti

erant Prophetæ: Si enim adhuc uenirent Prophetæ nunciantes CHRISTVM uenturum ex Maria, nondum CHRISTVS aduenisset. Similis enim uidetur hæc res tali cuiquam facto. Rex profecturus in regionem præmittit ante se in equis præparatos, prænuncios. Et quanto magis aduentus regis appropinquat, tanto plures sunt præcones aduentum anticipantes, & in urbibus aduentum denunciantes. Vbi uero uenerit iam rex in urbem, quæ amplius est utilitas præconum: Quid opus est equibus, aut alijs denunciãtib; regis aduentum, quando ipse rex intus est? Sic etiam lex & prophetæ usque ad Ioannem, ubi uero Ioannes prædicauit uocem in deserto, & ostendit, Hic est agnus Dei, qui tollit peccatum mundi, non amplius prophetis opus est, quo ueniant & prædicent nobis CHRISTI ex uirgine aduentum. Opus autem fuit his, qui præannunciauerunt ipsius aduentum, ad aduentum ipsius confirmationem, quoniam præannunciatus fuit. Quemadmodum enim si quis pædagogum haberet, uelut etiam Apostolus dicit, quod pædagogus noster est lex ad Domini aduentum: ubi peruenerit ad ætatem, & acceperit præceptorem, non omnino rejicit pædagogum uelut inimicum. Sic & nos deducti sumus in lege & in prophetis, usque ad aduentum præceptoris. Reperto autem præceptore, non reprobamus pædagogum, sed etiam gratiam ipsi confitemur, quod pueritiam nostram deduxit, & ad perfectiores disciplinas nos demisit. Aut quemadmodum si quis in mari nauigare uellet, & magnam nauem haberet, uerum in parua scapha commotionem circa ripam maris transiret, & scapha hominem ad magnam nauem perferret: homo ipse non omnino submergit scapham, ubi magnam nauem reperit, sed cum hoc quod gratiam scaphæ habet, occupat maiorem salutis suæ nauim. Aut ut etiam aliter dicamus, quemadmodum si quis expositus sit à matre sua genitrice, assumptus autem sit ab aliquo quocumque eodem, & postea ubi in uirum eualit, cognouit suum naturalem patrem, sit autem talis prudentia præditus, nunquid ubi cognouit suum patrem, & propriam hereditatem assequitur, ob id reprobat nutritorem, qui ipsum educauit, & non potius gratiam habet nutritio, quod non fuit ipsum in mortem tradidit: Sic & nos gratiam habemus Deo qui dedit legem & prophetas, et gratiam habemus ipsi, qui dignatus est nos nouo filij sui Testamento. Dicit deinde idem Manes, formas esse nos principum, & nos à principibus factos, ipsis uero in edulium obiectos. Verum multa est impietas in talibus uerbis, uidemus enim non sic res contingere. Omne enim quod est in terra, etiam si ex improbiore ac sæuiores feris sit, non propriam formam inuadit, sed alias. uelut ubi gratia, Leones leones non comedunt, ob propriam figuram, & eundem ordinem, sed fame magna premente, feras in montibus, & ubi per longum tempus nihil reperunt, aut propter niuem, aut ob aliam inopiam, diuersantur in speluncis ac latebris suis leones unã cum catulis ac lænis. Et non inuadit fera feram, non lupus lupum, nisi forte ad insaniam deueniat animal, & rabie percitum ignoret quod facit. Si itaque lupus lupum non edit propter eiusdem ordinis formam, quomodo possunt principes nos edere, si eiusdem formæ sumus, & non magis adblandiantur nobis, quo uideantur proprias suas formas amplecti: Et undique redarguuntur impostoris sermones. Deinde rursum ex Euangelio apprehendit, quod non omnes capiunt ipsius doctrinam, sed quibus datum est. Et non erat in hoc loco sermo Saluatori de doctrina, sed de eunuchis. Si uero de doctrina ipsius hoc impletur, Non omnes capiunt dictum hoc: ergo si non capient, iuxta propriam mentem non capiunt. Laudabiles igitur aut uituperabiles hi iuxta liberum arbitrium uocabuntur. Et non amplius secundum naturam erit capacitas, alioqui quid profuisset suam doctrinam denuncians: Corruit autem undique ipsius sermo. Neque enim doctrinam Saluator dictum appellauit, sed sermonem de eunuchismo. Et si etiã de doctrina dixisset, non amplius consistet Manis sermo. Dicit amplius idem Manes, nostros iam sermones usurpans, Et enim

Similia egrigia.

Homines edulium principum.

Nō omnes capiunt hoc, dictum sit.

Et enim oues meæ cognoscunt me, & cognosco meas oues. In omnibus autem mentitur. Quum enim uellet per blandicias rapere animas eorum, qui tunc erant in disputatione, hunc sermonem proloquutus est, escam, ut ita dicam, spargens, quo per adulationem ipsi coniungerentur, ut ubi coniuncti ipsi essent, inciperet iactare ac dicere, nouisse se ipsos priusquam ad ipsum accessissent. Accidit autem ei uelut Apollini uati, sicut in Græcorum fabulis fertur, qui alijs uaticinabatur, sibi ipsi uero uaticinari non potuit. Verum excidit à uaticinio amans Daphnem, & excidit propter ipsius castitatem. Sic etiam hic Manes uaticinabatur quidem se nosse suos, uerum natura propter Marcellum uenit, subditum ipsum accepturus. Sed corruit ipsius uaticinium. Neque enim Marcellus ipse fidem habuit, neque quisquam alius illius temporis hominum. Deinde dicit, quod antiquis annis nemo saluatus est, sed à decimo quinto anno Tiberij Cæsaris, usque ad sua tempora. Probus autem erat illo tempore rex, & Aurelianus ante ipsum, quando hic Manes præsens erat. Et in hoc rursus confutatur, quum undique Euangelium & apostolica uerba dicant de his, qui iam prius sunt saluati. Similiter dicit Dominus, Requiritur à generatione hac omnis sanguis iusti effusus in terra, à sanguine Abel iusti, usque ad sanguinem Zacharia, qui effusus est in medio templi & altaris. Vnde igitur iustus est Abel, unde Zacharias, nisi quod erat iam salus, & quod saluauit iam per Legem & Prophetas: Apostolus autem dicit: Regnauit mors ab Adam usque ad Moysen, quo cognoscas quod in Moysen impedita est mors, non penitus abolita. Expectabat enim perfectorem omnium IESVM, quo ubi ipsum tradidisset pro humana natura, immortalis mortuus, & insuperabilis superatus, & uita in carne sustinens ut pateretur, frangeret per mortem eum, qui imperium mortis habet, aculeum peccati, & mortem, quando de cætero implebatur, Vbi aculeus tuus o mors, ubi uictoria tua o inferne: Illic etenim in Moysen impedita mors euerfa est, ubi regnasset usque ad Moysen. Et primum quidem iusti erant Abel & Enoch, qui translatus est ut non uideret mortem, & non est inuentus. At nondum erat lex scripta, sed lex naturalis ex intelligentia & traditione, per successionem ex patribus ad filios. Quando uero clarè edita est lex, factus est gladius, ut ita dicam, diuidens uim peccati. Quando autem Saluator aduenit, contritus est aculeus mortis, & rursus deuorata mors tunc in uictoria. Et uide quomodo saluauit Deus per multos modos. Perfecta autem salus in CHRISTO IESU Domino nostro facta est, & fiet uelut etiam Euangelium dicit, Ex plenitudine ipsius nos omnes accepimus. Et qualè dicit plenitudinem, præter quã legem per Moysen datam: Gratia & ueritas per IESVM facta est. Illic quidem data est, hic facta est. Si ex plenitudine lex, gratia & ueritas IESU, uetus & nouum Testamentum in Lege, & gratia, & ueritate sunt. Alia porro sententia idem Manes usus est, dicens: CHRISTVS redemit nos à maledictione legis, factus pro nobis maledictio. Dicat itaque quo argento facta est emptio, quale fuit precium, quod dedit ut nos emeret: Non enim dixit, emit, sed redemit. At emptioem quidem nouit, precium autem non nouit. Veritas uero utraque confitetur. Redemit enim nos, & emit uere à maledictione legis, factus pro nobis maledictio. Et quomodo emit nos, statim infert ille Ecclesiæ doctor, dicens: Precio empti estis, preciose sanguine agni immaculati & immaculati CHRISTI. Si itaque sanguine empti estis, non es de emptorum numero o Manes, quia sanguinem negas. Vnde uero nos emit, dic. Alienos nos emit: Ergo indigus fuit prior noster Dominus, & opus habens nostri precio, accepit id, & tradidit nos CHRISTO. Et si traditi sumus CHRISTO, non amplius sumus prioris. Si itaque prior non amplius nos possidet, ergo extra suam possessionem constitutus est, & in proprijs locis non habet potestatem. Quomodo igitur operatur in filijs inobedientiae, uelut scriptum est: Sed neque quomodo emit, neque quomodo empti sumus, neque quomodo

Apollinis uatis uanitas.

Saluatum nemo ante 15. Tiberij annu.

Saluationis modi multi.

Plenitudo quid sit.

Emptio et precium nostri.

maledictio pro nobis factus est, nouit ille, per omnia insaniens, qui aperuit os suum, & non potest ea, quæ dicit confirmare. Ecce enim ipsos uidemus dicere in regeneratione aduentus ipsius ac uociferari, In nomine tuo comedimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & dicit ad ipsos, Abite à me maledicti, non noui uos. Quomodo igitur ipsum confitentur, et ipse illos execratur? Quid uerò erat maledictio legis? Maledictio legis erat crux propter peccata. Si quis enim deprehensus fuerit in delicto, dicit lex, suspendetis ipsum in ligno. non occidat sol super ipsum, super morticinium ipsius, sed detrahetis ipsum, & sepelietis ipsum ante solis occasum. Quia maledictus omnis, qui pendet in ligno. Quandoquidem igitur propter crucifixionem maledictio constituta erat, ipse ubi uenit, peccata nostra in ligno sustulit, seipsum dans pro nobis. Sanguis ipsius nos à maledictione soluit, hoc est soluit peccata per penitentiam crucis, & suum aduentum. Neque igitur lex maledictio est: absit. Neque Euangelium maledictionem accepit, neque ipse Dominus, sed per occasionem mortis suæ exoluta est mors contra peccatum. Deinde dicit, quod lex administratio erat mortis. Iam uerò de hoc multa diximus, quod non ipsa erat ministra mortis. Neque enim iussit occidere, sed dixit, Ne occidas. Quandoquidem uerò occidit homicidam, ut per unum occisum cædis actio tolleretur, & propter unum terrefacti multi abstinerent ab iniustitia, ut non amplius occiderent, administratio mortis erat, non ut mortem administraret, sed ut mortem homicidæ faceret, ut ne amplius multi homicidæ fierent. Vbi autem uenit Saluator, quandoquidem castigatam iam pædagogus, plurimo tempore perfectiora documenta ostendens, unà cum consonantia legis, nempe, Ne occidas, ne furtum facias, ne dicas falsum testimonium, dixit, Si quis te cædit in dextram maxillam, obuerte ipsi etiam alteram, quo uitæ administratio fiat, cæde penitus sublata. Qui enim percutitur in maxillam, iritationem ad cædem non facit, sed manum homicidæ per humilitatem exoluit, maliciam in ipso blanditijs demulcens. Atque sic omnia consona sunt in ueteri ac nouo Testamento. Deinde rursus aliud dictum apprehendit, quo duarum personarum propositum obiter inferat, ad dictæ ab ipso dualitatis confirmationem, duarumque naturarum, principiorum que principium non habentium, & radicum, de quibus iam antea diximus, similia dicere uolens, uerum ob rerum diuisionem sic diuidere audens, dicere non ueretur, quod uetus Testamentum dixit, Meum est aurum, & meum argentum. Nouum uerò Testamentum dicit, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. At non nouit quod uetus rursus dicit, Diues & pauper alter alteri obuiam uel, Dominus autem utrosque fecit. Et nouum Testamentum eidem consentit, beatos quidem prædicans pauperes, natura pauperes, aliquando uerò pauperes spiritu, uel utrosque exæquet, quo & gloriâ Petrus ueram paupertatē ostendat, dum ait: Argentum & aurum non est mihi, quod uerò habeo, hoc tibi do, in nomine IESU CHRISTI, surge & ambula, & ut beatitudinem natura pauperum non oppositam esse indicet beatitudini pauperum secundum spiritum, qui sanè sunt qui possident aliqua cum iustitia, pauperes autem sunt animi humilitate, de quibus dixit: Esuriui, & dedistis mihi edere: sitiui, & potastis me, &c. Deinde dedarat dicens, Hifecerunt ex bonis suis. Et uidet unum & eundem spiritum in ueteri Testamento, pauperem ostendere ac diuitem: similiter etiam in nouo Testamento eundem, nam & Saluator laudat ambobo. Intentus enim gazophylacio, uidit mittentes in carbonam, & non interdixit opulenta dona. Laudauit autem & uiduam, quæ duo minuta immisit, propter prædictam paupertatem, ut impleretur quod scriptum est: Diues & pauper alter alteri obuiam uenit, Dominus autem utrosque fecit. Et quod quidem hæc sic se habent, & quod idem est spiritus ueteris ac noui Testamenti, uide Apostolum dicentem de priscis prophetis. Deficiet me tempus, si narrare uolero de Gedeone, Sampson,

Sampson, Iephthæ, Dauide, & reliquis prophetis, qui obambularunt in pellibus ouilis ac caprinis, male uexati, angustijs pressi ac coarctati, quibus mundus non erat dignus. Repertimus enim & Esaiam sacco indutum, & Heliam similiter. Et uides quomodo beati prædicantur in ueteri ac nouo Testamento pauperes propter pietatē, & beati prædicantur diuites propter iustitiam. Deinde rursus dicit idem Manes, Vetus Testamentum, inquit, iubet sabbatum agere, & si quis sabbatum nõ seruasset, lapidibus obruebatur. Sic et qui fascem lignorum collegisset, tradebatur. Nouum autem Testamentum, hoc est Dominus in Euangelio dixit, Ego operor, & pater meus operatur. Et in sabbato euellabant discipuli spicas, & in sabbato curauit, & non hoc solum, uerum etiam, Tolle grabbatum tuum, & uade in domum tuam, dixit. Et ò ingentem ignorantiam. Nihil enim peius est imperitia. Multos enim excæcauit ignorantia. Quando enim non ob bonam causam sabbatum solutum est: Quando uerò non ligatū est à malicia, non modò sabbatum, sed omnis dies: Iesus enim Naue successor Moysis, qui inter prophetas numeratur, qui electus est à Deo, qui per orationem detinuit Solē & Lunam, ubi dixit, Stet sol iuxta Gabaon, & luna iuxta conuallem Ialo: statim reperit sabbatum soluere propter bonam actionem. Nam per septem dies circumdat muros Hierichuntis ipse Iesus, & non licebat ire in sabbatis ultra mēsuram sex stadiorum definitorum. At mensura ambitus Hierichuntis stadia uiginti excedit. Quum autem per septem dies circumdederint ipsi ciuitatem, omnino incidit sabbatum in unam ex his diebus. Erat autem hoc præceptum Dei, ut ostenderet uoluntatem suam miraculorum editionis. Neque enim fraudes, neque machinæ erant, non arietes, non instrumenta bellica ad urbes euastandas, sed una uox tubæ corneæ, & oratio iusti, prostrauerunt collapsos muros aduersariorum. Oportebat enim ipsos plecti, quoniam impletaerant peccata Amorrhæorum. Iudex enim erat lex contra iniustitiam, & unicuique reddebat secundum sua opera: & quoniam in peccatis erant Amorrhæi, in transgressionem constituti, & qui abnegassent iusiurandum quod iurauerunt, quemadmodum etiam iam alibi à me dictum est. Nihil autem molesti erit & hic eadem apponere. Hæc enim sunt, quæ in promptu Manis illa uehementia habet, Quod malus sit Deus legis, qui deprædatus est Aegyptios, & eiecit Amorrhæos & Gergesæos, atque alias gentes, & dedit terram ipsorum Filijs Israël. Qui dicit, Non concupiscas, quomodo dedit ipsis aliena, & non nouit idiota ille, quod propriam suam terram receperunt abreptam ab ipsis, & punita sunt ea, quæ facta sunt inter ipsos, mutuo constituto termino ueritatis & iureiurando. Noë enim seruatus à diluuiio, eius que coniunx cum tribus filijs, totidemque filiabus, solus diuidens totum mundum, tribus filijs suis, Sem & Cham & Iapheth diuisit, iacta sorte in Rhinocoruris, uelut etiam consequentia habet, & nihil est uanum, neque adulteratum. Rhinocorura enim interpretari queas Neel, & sic natura indigenæ ipsam uocant. Ex Hebraica uerò lingua significat sortes, quandoquidem Noë illic misit sortes tribus filijs suis, & cecidit fors à Rhinocoruris usque ad Gadiram, quæ fors habet Aegyptum & Mareandinen, & Ammona Libyamque ac Maritima, Pœnitapolin, Macaten, Macronen, Leptemanen, Syriam, Mauritaniam, usque ad columnas Hereulis, & interiorē Gadiram. Hæc ad nothū siue austrū. A Rhinocoruris uerò ad Orientem fors hæc habet, Idumæam & Madianitin, Alabastritin, Omeritin, Axonitin, Bugean, & Liban usque ad Bactrorum regionem. Atque hæc fors distinguit inter Sem ea, quæ sunt ad Orientem. Ipsi uerò Sem cecidit fors in amplitudinem, Palaestina, Phœnice, & Caua Syria, Comagene, Cilicia, Cappadocia, Galatia, Paphlagonia, Thrace, Europe, Laria, Iberia, Caspia, Cardyca, usque ad Mediam, ad Boream ac Septentrionem. Istic hæc fors separat Iapheth ad Boream. Ad occidentem uerò, ab Europa usque ad Hispaniam & Britanniam, illic adiacentes populi, Euites, Daunes, Iapyges, Labri, Latini, Optici, Magarles, usque ad possessionem Hispaniæ

Hispaniæ ac Galliæ, Scotorumq; ac Francorum superiorem regionem. Quando igitur sic diuisæ sunt sortes, Noe conuocatis tribus filiis decreuit iureiurando, ut nemo sortem fratris sui inuaderet, & fratrem suum circumueniret. At Chanaan Filius Cham, quum auarus esset, inuasit Palæstinā terram, & occupauit ipsam: & appellata est terra Chanaan, eo quod in ipsa habitauit propria sua sorte relicta, eo quod nimio calore referta esse uidebatur, & sedens in terra ipsius Sem, quæ nunc Iudæa appellatur, genuit hos filios, Amorrhæum, Gergesæum, Merezæum, Iebusæum, Euæum, Arucæum, Chettæum, Asenæum, Samaræum, Sidonium, & Philistiæum. Ob id etiam Dominus in Lege dicit, ostendens quod peccata ipsorum in iureiurando implebantur, dum dicit, Non dum impleta sunt peccata Amorrhæorum. Quapropter permanserunt in monte tempus terentes in deserto, donec ipsi seipos condemnarent, & ad bellum se pararent aduersus filios Sem iniuria affectos. Sem enim genuit Arphaxad, Arphaxad Cinna, Cinna Sala, Sala Heber, Heber Phalec, Phalec Rhagab, Rhagab Seruch, Seruch Nachor, Nachor Tharra, Tharra Abraam, Abraam Isaac, Isaac Iacob, Iacob Iuda, Iuda Phares, Phares Esrom, Esrom Aram, Aram Aminadab, Aminadab Naasson. In temporibus Naasson tribuni Iuda, et in temporibus Iesu Naue, acceperunt Filij Sem propriam terram, nulla iniuria in medio existente, sed iusto iudicio. Corruerunt igitur muri Hierichuntis sua sponte. Iustitia enim ulciscitur iniustitiam. Per septem dies circundabant muros, & soluebatur sabbatum, ut impleteretur iustitia. Et non hoc solum, uerum septem lucernas habebat candelabrum sanctificationis in tabernaculo testimonij, & singulis diebus accendebantur lucernæ septem æqualiter, & nulla omnino ipsarum per unam diem cessabat, sed unaquaque die eadem lux erat. Nō enim factum est sabbatum ad exclusionem, sed ad bonum opus. Quum autem nemo omnino operaretur in duodecim tribubus, solum altare non cessabat, quemadmodum Dominus in Euangelio dicit, Sacerdotes uestri profanant sabbatum in templo, & sunt sine culpa, profanant autem sabbatum, hoc est soluunt. Soluunt autem quomodo, quā sacrificium offerentes Deo, ut ne ociosum sit altare. Et non hoc solum, sed & sol oritur atque occidit, & luna angescit ac deficit, & uenti spirant, & fructus germinant, & matres pariunt, & omnia fiunt in sabbato. Quapropter etiam Dominus ubi uenisset, non artem fabrilem lignariam exercuit in sabbato, non ferrariam, non aliud quid, sed quum Deus esset, Dei opus operatus est, et dixit, Tolle grabbatum tuum, & ambula: quo ex gestante appareret opus quod factum erat, ut omnes cognoscerent eum, qui de caelo uenit in auxilium filiis hominum. Etenim reuera uenit, ut solueret sabbatum. Nō potuisset autem ipsum soluere, si alienus ab ipso fuisset. Nemo enim alienum soluit opus, nisi exceptor alienorum talis fiat, & alienus inspector pœnas sibi ipsi redimat. Quandoquidē autem propriū ipsius est sabbatum, ob id dicit, Dominus est filius hominis, etiam sabbati, & dicit, Nō homo propter sabbatum factus est, sed sabbatum propter hominem. Si itaque fecit Deus sabbatum propter hominem, etiam prætulit hominem sabbato, quo homo requiem cognosceret, et futurorum quietem. Exemplariā enim sunt hæc cœlestium, hic enim ex parte, illa uero tota perfectio. Sabbatum igitur in lege usq; ad suam præsentiam, Soluit nostra sabbatum, & dedit nobis sabbatū magnum, quod est ipse Dominus, requies nostra & sabbatismus. Nemo igitur disparabit uetus à nouo Testamento, neque nouum à ueteri. Vna enim est, eademq; consonantia. At uerò rudis & imperitus si uiderit duas urnas haustorias ex uno fonte haurientes, putabit propter urnarum diuersitatem, diuersas etiam esse aquas. Verum audiet ab his, qui norunt ueritatem, Gusta de duabus urnis, & uide quod duæ quidem sunt urnæ, unus autē est fons. Sic unus Dominus, unus Deus, unus Spiritus, qui loquutus est in Lege ac Prophetis, & in Euangelio. Ob id enim non duo sunt uetera Testamenta, & neq; duo noua Testamenta, quoniam non

non sunt duo, qui Testamentum fecerunt, sed unus qui uetus antiquat, & nouum renouat, non uetus abolens in interitum, sed uetus sedans, & secundo hæreditatē opulentia apponens. Aliam porrò rursus idem Manes sententiam producit, dicens: Scio spiritum saluari absque corpore, hoc enim, inquit, docet Apostolus, dicens: *Spiritum saluari absque corpore* Omnis qui uxorē patris habeat. Et uos inflati estis, & non potius luxistis, ut tolleretur, ut de medio uestrum, qui hoc facinus perpetravit. Ego quidem absens corpore, præfens autem spiritu, iam iudicauit eum, qui hoc facinus perpetravit, ut congregatis uobis & Domino cum meo spiritu, tradatur talis satanæ in interitum carnis, ut spiritus saluetur in die Domini. Interitus autem in carne est, perfecta abolitio. Quomodo igitur abolita carne in manu diaboli, & seruato spiritu, amplius erit resurrectio corporum aut carnis? Et non nouit imperitus ille in omnibus, quod opera carnis sunt, scortatio, adulterium, petulantia, & his similia. Et non de ipsa carne dicit, sed de operibus carnis. Etenim quando operabitur scortationem, caro ipsa operatur. Si uerò habuerit continentiam, non amplius caro est, sed caro in spiritum transmutata est. Quemadmodum etiam Apostolus dicit: Qui ab initio coniunxit ambos, dixit, Quapropter relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Quare qui adhæret scorto, unum corpus est, & qui adhæret Domino, unus spiritus est. Igitur qui scortationem operatur, caro factus est, nō solum ipsa caro, sed omnia, & anima & alia, caro fiunt. Adhærens enim scorto, caro factus est: & quū sit carnalis, caro omnino uocatur. Qui uerò adhæret Domino, unus spiritus est, hoc est corpus & anima, & omnia quæ sunt in homine, unus spiritus sunt in Domino. Et de hoc legē ferens idem Apostolus dicit, Deus posuit in corpore omnia membra, unum quodq; sicut uoluit. Et uide quomodo confitetur Deum creatorem corporis, & positorem partium in nobis, sicut uoluit propria sapientia ac bonitate. Dein de pro exemplo nostri corporis proponit corpus CHRISTI, quod & nos corpus CHRISTI sumus, & membra ex parte, & Ecclesia Dei, quæ est corpus CHRISTI. Si itaque corpus CHRISTI ipsa Ecclesia, agglutinata & adhærens spiritui, hoc est Domino, unus spiritus est, qui sanè ab ipsa delinquit, à spiritu elapsus, caro factus est omnino corpore & anima, & si quid est in ipso. Alioqui quomodo possit tradatur talis. Qui uerò dicit, talis, integrum hominem cum anima & omnibus, quæ sunt in homine tradidit. Si uerò totum tradidit, totam carnem pronunciauit, spiritum uerò indicauit saluari in diem Domini. Quo uerò non in culpa esset Ecclesia ipsius delicti hominis, qui deliquit ac errauit, & inquinaretur tota Ecclesia unius delicto, dicit: *Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt, & in hoc se aliquid dicere possunt* Ut tradatur is qui deliquit, ut spiritus, hoc est tota Ecclesia saluetur. At, inquit, scriptum est, Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt, & in hoc se aliquid dicere possunt. Etenim reuera non potest scortatio regnum cœlorum possidere, neq; adulterium atq; petulantia, neque simulachrorum cultus, hoc est caro & sanguis. Si uerò de carne & sanguine dictum hoc putas esse ipsam carnem, quomodo amplius impletur id quod dictum est, Quicumque receperunt ipsum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex carne geniti sunt, sed ex Deo. Quis in mundo genitus est sine carne? Sed quoniam transmutatae sunt mentes, non naturæ eorum qui ex matrum ac patrū carne ac sanguine geniti sunt, & geniti sunt secunda natiuitate, quæ contingit ex generatione Domini per spiritum & ignem, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quemadmodum igitur hic ex carne geniti sunt, & ex sanguine, & non amplius reputatur natiuitas ex carne & sanguine, propter mutationem iustitiæ, & quidem in carne & sanguine, sicut dicit, In carne enim obambulant, non secundum carnem militamus. Igitur est caro, quæ non secundum carnem militat. Et propterea dicit, *Carnem*

Carnem & sanguinem non possidere regnum caelorum, non de carne hac, quae laboribus fatigata est, quae sanctificata est, & Deo concuplacuit, sed de ea quae in peccatis uersata est. Alioqui quomodo impletur, quod dictum est: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Clarius autem de hoc idem Apostolus indicans, ut ne aliqui seducantur, & pro malis operibus de corporis formatione ex resurrectione desperent, dicit: Mortificate membra uestra terrestria, quae sunt, scortatio, adulterium, petulantia, &c. *

Sed & eos qui uisi sunt Gallilaeis, & dixerunt, Hic IESVS quem uidistis a uobis assumi, sic ueniet quo modo uidistis ipsum assumi. Caeterum ex relatis omnibus possunt hi, qui intelligentia praediti sunt, sententiam cognoscere in omnibus ueritatis sermonibus, & in praedicti appellati Manichaei mendacis, quum etiam si non alicuius testimoni mentionem fecissemus, ex duobus aut tribus testimonijs quae produximus, omnia ipsius falsa deprehendantur. Nos autem magnam uiam asperam & periculosos locos huius Amphibocnae ac perniciosae ferax emensis (quae nimirum Cenchrus est, a multis similitudinibus ad decipiendos uidentes uariata, et occultum aculeatum ac uenenum ei aculantem fontem habens, qui ex omnibus procedit. Quando quidem enim cum Graecis Graecus est, solem adorans & lunam, & astra, & daemones, Graecus hic uir o charissimi existit, & haeresis ipsius Graecorum dogmata recenser. Magorum quoque dogmata nouit, & in ipsis uoluntatur. Astronomos laudat, eorum dogmata curiose inuestigans. Solum CHRISTI nomen uerbis iactat. Quemadmodum etiam ipse Cenchrus serpens, occultat quidem uenenum, uerum decipit per uarietatem, dum in medio multorum nostrorum uersatur, & his quae adsunt assimilatur) postquam in uirtute Dei, per lignum ueritatis & sanguinem CHRISTI, & per corpus, quod ex Maria uere genitum est, & per mortuorum resurrectionem, & per confessionem unius unitatis, caput draconis in aqua cotriuimus, hac multorum capitum haeresi retro fugata, & capite ipsius contuso, Deo quidem grati esse perseueremus, ad sequentes uero haereses progredi festinemus, Deum inuocantes infirmitatis nostrae adiutorem, quo ubi promissa perfecimus, perfecte Deo gratias agamus.

Contra Hieracitas, haeresim LXVII.

Hierac. Post flagitiosam hanc, & uenenum supra omnem haeresim ei aculantem, Barbari cam Manis illius reptiliformis doctrinae emissionem, surrexit quidam Hierax nomine, a quo appellati sunt Hieracitas. Hic in Leonto Aegypti uixit, non exiguae eruditionis, & Graecae totius doctrinae studijs exercitatus, & in medicina sophistica, alijsque omnibus Aegyptiorum ac Graecorum disciplinis exacte uersatus. Denique & Astronomiam & Magiam attigerat. Experientissimus enim fuit multarum doctrinarum, & in exponendo ac narrando, uelut indicant ipsius orationes. Egregie uero nouit Aegyptiorum linguam, erat enim uir Aegyptius. Sed & in Graeca non modice clarus erat, omnibusque modis acutus. Et fuit sane Christianus, uerum non permansit in politia CHRISTI, impedit enim, & lapsus excidit. Nam hic, ut clare dicam, a ueteri ac nouo Testamento discedens, et in ipsa expositiones faciens, docuit a seipso, a propria uanitate quod ipsi uisum est, & quod ipsi in mentem uenit. Vult enim etiam ipse carnem non resurgere penitus, sed animam solam. Spiritalem autem resurrectionem asserit, & quaecumque sunt ex diuinis Scripturis in mentem suam collecta, ita in seipso coaceruauit absurda figmenta, omnia mala machinatus ad haeresis suae confirmationem. Eratautem uir admirandus ob suam exercitationem in pietate, & qui animas persuadere posset. Multi enim pietatis exercitatores statim ab ipso seducti sunt. Arbitror autem, quod de resurrectione mortuorum, quod carnis resurrectionem negauit, hic ab Origene occasionem accepit, aut ex sua ipsius mente hoc euomuit. Non admittit hic

hic nuptias, & asserit has esse ueteris Testamenti. Abraam enim & Isaac ac Iacob, et Moses & Aaron, & omnes Sanctos, Esaiam item ac Hieremiam similiter suscipit, & prophetis habet. Et concessum esse ait in ueteri Testamento, nuptias contrahere, uelut *Nuptiae repro- bae.* rum a CHRISTI aduentu non amplius nuptias admitti, neque posse ipsas possidere regnum caelorum. Quid enim noui, inquit, ut faceret, uenit Verbum? Aut quid noui ut praedicaret uenit unigenitus, & ut perpetraret? Si enim de timore Dei, hoc habebat lex. Si uero de nuptijs, praedicauerunt has Scripturae. Si autem de inuidia & auaricia ac iniusticia, haec omnia continet uetus Testamentum. At, ut unum hoc solum perpetraret uenit, nempe ut praedicaret continentiam in mundo, & sibi ipsi eligeret castitatem & continentiam, sine hoc uero non posse uiuere. Occasionem autem & praetextum undiquaque colligit, nempe quum dicit, Et sanctificationem uestram, sine qua nemo Deus uidebit. Si uero quis dixerit ad ipsum, Quomodo Apostolus dixit, Venerandae sunt nuptiae, & lectus impollutus, scortatores autem & mcechos iudicabit Deus? tunc statim infert, dicens: At paululum progressus dicit, In nuptia curat ea, quae Domini sunt, quomodo placeat Domino. Quae uero nuptia est, curat ea quae mundi sunt, quomodo placeat uiro. Diuisa est uxor & uirgo. Si igitur est diuisio, quomodo potest ubi diuisio est, simul communicare? Et si Deo non placet, sed uiro, quomodo potest a Deo *Virginitatis laus.* acquirere haereditatem? Propter scortationem, inquit, unusquisque suam uxorem habet, non laudans nuptias post aduentum, sed compatiens, ut ne in ampliore perniciem incidant. Sunt enim eunuchi, qui seipso castrarunt propter regnum caelorum. Et uolo, inquit, omnes esse sicut me ipsum. Et simile est regnum caelorum decem uirginibus, quinque fatuis & quinque prudentibus. Prudentes uirgines, fatuae uirgines, attamen uirgines, regno caelorum assimilantur, & non dixit nuptiae. Multa uero huiusmodi sibi ipsi coaceruat, quo uidelicet nuptias rejiciat. Porro pueros morientes ante cognitionem non suscipit, sed rejicit ipsos a destinata spe. Asserit enim hos non fieri haeredes regni caelorum, quando quidem, inquit, non decertarunt. Si enim certauerit quis, non coronatur nisi legitime certauerit. Si itaque & qui certat non coronatur, nisi legitime certauerit, quanto magis hi, qui nondum ad certamen uocati sunt? Non credit idem paradysum esse sensibilem, quemadmodum sanes & Origenes, neque mortuorum, uelut dixi, resurrectionem per carnem. Sed resurrectionem quidem mortuorum dicit, uerum animarum resurrectionem & spirituale quoddam fabulamentum asserit. Nemo autem cum ipsis conuersationem habet, nisi fuerit uirgo, aut solitariam uitam degens, aut continens, aut uidua. At uero de Patre & Filio ac sancto Spiritu non asserit secundum Origenis sententiam. Sed credit reuera filium ex patre genitum, & de Spiritu sancto, quod sit ex Patre. Adseruit autem hic, uelut supra a me in Melchisedecianorum haeresi ostensum est, de Spiritu sancto, quod ipse est Melchisedec, eo quod (inquit) dictum *Melchisedec Spiritus sanctus habuit.* est, Intercedit ineffabilibus suspirijs pro nobis. Et quis est hic, quam is qui manet sacerdos in aeternum? At sacerdos in aeternum est, eo quod intercedit. Hunc autem spiritum ob uiam uenisse ipsi Abraam illo tempore. Quando quidem enim similis est filio, ob id, inquit, Apostolus, sine patre, sine matre, absque genealogia. Sine matre, inquit, quia non habet matrem in caelo. Sine patre, inquit, quia in terra non habuit patrem. Verum assimilatus filio Dei, manet sacerdos in aeternum. Et multa nugans de sancto Spiritu, magnum opus in tractatione de hoc impleuit. Vult autem perfectam ipsius confirmationem facere ex Ascensorio Esaiam, nimirum uelut in Ascensorio appellato ille dixit, nempe, Ostendit mihi Angelus obambulans coram me, & ostendit mihi, ac *Esaiam Ascensorius liber.* dixit: Quis est ille ad dexteram Dei? & dixi, Tu nosti Domine. & ait: Hic est unigenitus ille dilectus. Et quis est ille alter similis ipsi ex sinistris? et dixit, Tu cognoscis, hic est sanctus Spiritus, qui loquitur in te, & in prophetis. & erat, inquit, similis unigenito. Ex hoc uult confirmare, id quod dictum est, Assimilatus filio Dei manet sacerdos in aeternum

æternum. Quanta igitur possit mens nostra etiã de hoc tractare, ad confictã ipsius sententiã reuelliendam: At uerò hic senex mortuus est, scripsit autẽ Gracẽ & Ægyptiacẽ Expositiones opificij sex dierum, fabulis quibusdam confictis & fastuosis allegorijs. Id quod & in alijs fecit, quã à Scriptura composuit. Psalmos etiam multos recentes confinxit. Cæterum multi ex ipsis ueris eius dogmatis sectatoribus, animatis non uel cõtuntur. Ipse uerò Hierax, siue Hieracas, reuera multam exercitationem habuit, uerum discipuli eius post ipsum, per simulationem. Ille equidem ab omnibus edulij abstinebat, & à uino, scq; exercebat in studijs pietatis. quidam de ipso tradũt, quod supra nonaginta annos uixerit, & usq; ad diẽ qua mortuus est pulchrẽ scripserit. Erat enim Calligraphus, hoc est scriptor pulchros literarum characteres ducens in scribendis libris. Mansit enim oculus ipsius constans, & illæsus. Age uerò consideremus etiam huius zizania, quali diuini uerbi sententiã connectamus ac dissipemus uenenatum hoc reptile, instar scorpionis antẽ & retrò feriens, ex duobus Testamẽtis sibi ipsi accumulans ea, quã spectant ad læsionem, non quemadmodum habent diuini sermones, sed sicut ad ulterina ipsius intelligentia, lucida tenebrico se intelligebat. Neq; enim reprehendi meretur mel, neq; amarum est, neq; cibi ex Deo creati, meliores illi, uerum febrienti cuidam dati, amari in ore ipsius apparent, nõ ut sint dulcia amara facta, sed quod gustus febrientis faciat amara ea, quã ipsi exhibentur. Ita etiam omnis, qui à ueritate excidit, non à ueritate deceptus est, sed ueritatem falsis ratiocinationibus gustauit, ipsamq; in amaritudinem transmuit. Videamus autem de pueris quid dicamus, de his qui stant in Bethleem iudææ occisi sunt propter CHRISTVM. Num regni cœlorum exortes sunt tales, aut participes, participes igitur sunt hi, quum sint irreprehensibiles. Si enim nõ sunt participes, ergo causa ipsis Dominus fuit, propter ipsum enim occisi sunt. Si uerò occisi sunt propter ipsum, ita ut non peruenerint ad certandum, neq; acceperint brauium, ergo ipsius aduentus magis in perniciem mundi contigit, quã do quidam causa fuit ut immaturi infantes è uita discederent, supplicio affecti, & in regias minas collapsi, ut ne peruenerint ad certamen, quo præmia ferrent. Videamus autem & alias speculationes. Accerse mihi Solomonem beatum illum ac sapientissimũ, ad Hieracem hunc confutandum. Ad sis prophetarum beatissime, qui accepisti à Domino effusionem cordis ac sapientiã, uelut arenam iuxta littus maris, quid nam de pueris sentis. & inquit, Senectus enim uenerabilis est, non diuturna, neq; annorum numero supputata. Verum canicies est prudentia hominibus, & ætas senectutis uita immaculata. Quum fuerit irreprehensibilis, à Deo dilectus est, & quum uixerit inter peccatores, translatus est. Raptus est, ne malicia mutaret intellectum eius, aut dolus deciperet animam ipsius. Inuidia enim maliciã obscurat bona, & cogitatio concupiscentiã trã mutat mentem innocentem. Perfectus in breui expleuit tẽpora multa, ut dicat, Mortuus est iuuenis, impleuit tempora longa. Complacens enim erat Domino anima ipsius, propterea festinauit ex medio iniquitatis. Et ad Hieremiam dicit Dominus, Antequam ego formarem te in utero noui te, & antequam exires tu ex utero sanctificauit te. Videamus autem & ipsum Saluatorem, ueridicum os illud, quod omnia cognoscit. Ad sis Domine, auxilium fer menti nostrã, & redargue Hieracem, eiusq; petulantiam. Accesserunt ad ipsum, inquit, pueri, ut imponeret ipsis manus, & benediceret, uerum discipuli repellebant ipsos, & impediabant. Hic uerò ad illos dicebat, Sinite pueros, & ne prohibete ipsos uenire ad me, talium enim est regnum cœlorum. Et, ut ne solum puerorum esse intelligeretur regnum cœlorum, & non omnis ætatis, ab ipsis quidem initium facit, his uerò qui similes ipsorum sunt, largitus est ut cum ipsis habeant hæreditatem. Si enim hi, qui secundum ipsos sunt habent regnum, quanto magis illi, qui exemplaria sunt eorum, qui secundum ipsos sunt, & corrui fabulosus ipsius sermo. Omnium enim miseretur Dominus. Custodit enim pueros Dominus, &

Et Pueri laudant Dominum. Et Pueri prædicauerunt, Osanna in excelsis. Benedictus qui uenit in nomine Domini. Et, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Et quot sunt huiusmodi: At de carnis resurrectione, quomodo non erit carnis resurrectio, nõ uanẽ sapiens Hierax. Ipsum enim nomen loquutionis uim ostendit. Non enim eius, quod nõ cecidit resurrectionẽ uocat. Quale autem est quod cecidit, quale quod sepultum est, quale quod dissolutum est: certè corpus, & non anima. Anima itaq; non cadit, neq; sepelitur, & quot possint de hoc dici: Anime enim resurrectio nõ uocatur, sed corpus est quod resurgit. Cæterum de electione, per quam uenit Saluator, ut eligeret uirginitatem, & continentiam ac castitatem, cui non est manifestum, quod est electio etiam sanctæ catholicæ ac apostolicæ Ecclesiæ gloriatio: Sed & eos qui uenerandas nuptias cõtraxerunt, elegit, unũquenq; enim in proprio ordine saluare solet. Quomodo enim non erunt uenerabiles nuptiæ, & in Deo habentes regnũ cœlorum, quũ uocatus sit Saluator ipse ad nuptias, ut nuptias benediceret: Siquidẽ enim recusasset ad nuptias ingredi, profectò nuptiarum exolutor fuisset, & quinon suscipit unũquenque iuxta debilitatis ipsius uentiam. Venerandæ igitur sunt nuptiæ, quoniam ipse illas decreuit. Quare accedit ad nuptias, ut obturet ora eorũ, qui loquuntur contra ueritatem. Isthic enim primũ signum edidit IESVS in Cana Galilææ, aqua in uinum cõmutata. Sicut enim exortus est à uirgine, ut ostenderet lumen à uirgine orbi terrarum exortum, ita etiam primũ signum in nuptijs fecit in Cana Galilææ, quo uirginitatem quidem honoraret per partum, & luminis factum per ipsam exortum, nuptias uerò honoraret per diuina signa, quã in nuptijs primũ fecit, aqua in merum transmuita. Similiter autem si alienæ essent nuptiæ, quomodo gentiũ doctor præcipit, dum dicit, Iuniores uiduas reijce, postquam enim lasciuerunt cõtra CHRISTVM, nubere uolunt, habentes condemnationem, quod primam fidem reiecerunt. Quid igitur dicit, quã nubant, liberos gignant, domum gubernent: Si igitur hæc admittit, quomodo apud te nõ Hierax nuptiæ reijciuntur post aduentũ CHRISTI in carne: At uerò de Melchisedec quod asseris, quod ipse est spiritus. Itaq; uenit spiritus, & assumpsit carnem. Non igitur amplius unigenitus solus genitus est secundum carnem, sed etiam spiritus. Si uerò genitus est spiritus secundum carnem, ecce Maria est, quã genuit Saluatorem, dicat Hierax, ubi est ea, quã genuit spiritum: & in eo quod dixit, Assimilatus filio Dei, manet sacerdos in æternũ, non amplius de spiritu sancto est sermo. Nõ enim dixit, similis filio Dei, sed assimilatus. At assimilatus posteriõrẽ ductum habet. Si uerò post tempus Abraæ spiritus assimilatur CHRISTO, ergo non erat aliquãdo, & propterea assimilatur filio Dei. Et quomodo sine patre esse potest: Si enim per se existens est spiritus, & non est propria essentia deitatis, meritò sanè sine patre ostendi poterit. Nam reuera quidem unigenitus filius est, et fratrem non habet, filius uerò Dei est. At etiam si non dicimus spiritum genitum, quoniam unigenitus est filius, tamẽ spiritum ex patre procedentem, & de meo accipientem, dicit CHRISTVS. Qui itaq; ex patre procedit, & de meo accipit, sine patre esse non potest. Si uerò dixerit, sine matre in cœlo, & sine patre in terra, potest hoc etiam de Salvatore dici. Quo modo ad finem apostolus loquitur, dum ait, At is qui genealogiam ex ipsis non habet, decimas accepit ab Abraam patriarcha. Nam uox, Ex ipsis certitudinis indicium est. Qui enim ex Filijs Israel genus non ducebat, ex alijs omnino gentibus genus habebat, uerum eo quod non scripti sunt ipsius pater ac mater, inde aded alia pro alijs imaginantur ueritatis calumniatores. Nos autẽ & matrem ipsius in traditionibus reperimus, itemq; Melchisedec pater et mater ac genus. Erat enim hic ex generibus Sidonis & Chananæorum. Corruit itaq; fabulosus ipsius sermo, & uana est etiam ipsius uita ac conuersatio. Non enim in inanimatis exerceri cum parua fide, hoc uita & spei salutis est doctrina. Omnia enim, inquit, ad gloriam Dei fiant. Sed de his etiam ipsum contentum esse arbitror. Cõtriuimus enim

scorpij alas, & uires ipsius detraximus. Serpens enim alatus hic est, & scorpius alas habens secundum multos modos, & uolans, & imitans quidem Ecclesiae uirginitatem, non habens autem puram conscientiam. De hoc enim & similibus etus impletur illud, *33* Caetero notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, *34* iubentium abstinere a cibis, quos Deus fecit ad sumendum. Et sanctificantur quidem per uerbum & praesentiam Dei uiuentis, quia omnia bona & iucunda, & nihil reijci meretur apud Deum. Substantantur autem perfectissime propter eas, quas habet singuli coinductas mulieres, de quibus gloriari solent se habere ipsas ad ministerium. Sed quum & huius, uelut dixi, alas detraxerimus, & caput ligno uitae contriuerimus, hoc est cruce Domini nostri IESU CHRISTI, ad sequentes procedamus, inuocantes ipsum Deum auxiliarium, ad reliquarum haereseon confutationem ac euerfionem, quae ab ipsis frustra in mundum sunt introductae.

Meletij Aegyptij secta LXVIII.

Meletianorum contubernium quoddam in Aegyptiorum regione est, à Meletio quodam Episcopo in Thebaide, catholicae Ecclesiae, ac recte fidei, non enim immutata est fides ipsius in aliquo tempore à sancta catholica Ecclesia. Hic Meletius temporaneus praedicti Hieracis fuit, & deinceps successit, fuit item sancti Petri Alexandriae episcopi contemporaneus. Et hi omnes tempore persecutionis fuerunt, quae facta est tempore Diocetiani & Maximiani. At uero Meletij causa hoc modo se habet. Sectam fecit, non tamen à fide discessit. Hic in tempore persecutionis unà cum Petro sancto Episcopo ac martyre, & alijs martyribus captus est, ab his qui ad hoc à rege destinati erant, nempe à ducibus Alexandriae & Aegypti eius temporis. Erat autem Cultius praeses Thebaidis, Alexandriae uero Hierocles. Et Meletius quidem in carcere detentus erat unà cum praedictis martyribus, ac Petro Alexandriae archiepiscopo. Videbatur autem & Meletius praeminere inter Episcopos Aegypti, ut qui secundum locum habebat post Petrum in archiepiscopatu, uelut adiuuandi eius gratia, sub ipso existens, & sub ipso ecclesiastica curans. Hic enim mos obtinet, ut Alexandriae Episcopus totius Aegypti ac Thebaidis, Maræotæq; ac Libyæ, Ammoniacæq; & Maræotidis ac Petaopolis, ecclesiasticam habeat administrationem. Postquam igitur capiti omnes martyrij gratia in carcere degebant, & multo tempore conclusi mansissent, alij uero ante ipsos traditi martyrij testimonium subiissent, & honorem praemij accepissent ac obdormiissent, hi uero uelut principes ac maiores in posterum seruari, quum aliqui quidem martyrium subiissent, alij uero à martyrio excidissent, & nefarium idolorum cultum fecissent, & coacti etiam sacrificassent, qui sanè lapsi sunt, sacrificarunt que ac transcenderunt, accesserunt ad confessores ac martyres, quo misericordiam assequerentur per poenitentiam, partim milites, partim clerici diuersae sortis, partim presbyteri & diaconi atque alij, commotio facta est inter martyres, & tumultus non paruis, quum alij dicerent, semel lapsos, & qui abnegassent, & in fortitudine non poenitentia mansissent, neque decertassent, non oportere dignos fieri poenitentia, ut ne etiam hi qui adhuc restarent, minus curaret increpationem ac poenam, propter talem ueniam citius ipsis datam, atque sic praeruaricarentur, & ad abnegationem Dei ac nefariam Graecismi operationem deuenirent. Et erat saneratiōi consentaneum hoc, quod ab ipsis confessoribus dicebatur. Erant autem hi, qui hoc dicebant Meletius & Peleus, et qui dam alij plures martyres ac confessores unà cum ipsis. Zelum itaque pro Deo ostendentes uidelicet hæc dicebant. Pronunciabant autem, finita persecutione post multum tempus dandam esse praedictis poenitentiae locum, in tempore factae pacis, si reuera poenitentiam agant, & poenitentiae suae fructum ostendant, non tamen ut unusquisque exciperetur in propriam sortem, sed post temporis spacium colligeretur in Ecclesiam, & in communitatem, & in contubernium, at non in sortes. Et erat hoc ex ueritatis

Poenitentia ratio.

ritatis amore profectum, & ali plenū. At uero sanctissimus Petrus, misericordia praeditus, & uelut pater omnium existens, rogabat, ac supplicabat dicens: Suscipiamus pro uos poenitentes, & ordinemus ipsis poenitentiam, ut assideant Ecclesiae, & ne auersemur ipsos, neque fortem, uelut fama ad nos perlata habet, ne forte qui semel ad confusionem praerimbecillitate ac infirmitate à diabolo concussi ac conuassati sunt, etiam propter temporis moram perfecte subuertantur, & non sanentur, uelut scriptum est, Non debere claudum subuerti, sed potius curari. Et erat quidem Petri oratio, pro misericordia ac humanitate, uerum Meletij, & eorum qui ipsi adhaerebant, pro ueritate & zelo. Hinc propter faciem argumenti, quod ab utriusque piū uidebatur, facta est secta, his quidem hoc asserentibus, illis uero illud alterum. Quando enim uideret Petrus archiepiscopus, quod Meletius cum suis zelo diuino nimium ducti, resisterent consilio humanitatis ipsius, ipse Petrus uelut erexit, in medio carcere pallio expanso, hoc est lodice, & praerconium fecit. Qui mecum sentiunt, inquit, accedant ad me, & qui Meletij sententiae adhaerent, ad Meletium transeant. Et distributa est multitudo ad Meletium, episcoporum ac monachorum & presbyterorum atque aliorum ordinum. Pauci uero omnino ad Petrum diuerterunt archiepiscopum, episcopi, & alij pauci. Et de caetero hi priuatim preces faciebant, & illi priuatim item. Sed & alia sacrificia similiter singuli seorsim perficiebant. Contigit autem Petrum martyriū subire, & decessit beatus ille, successore relicto Alexandro in Alexandria, hic enim successit in throno post praedictum Petrum. Meletius autem & alij multi in exilium relegati sunt, exterminati in Phoenicia metalla, & tunc de caetero, qui sequebantur, confessores cum Meletio erant. Et ipse Meletius in carcere in profectioe per singulas regiones ac singulos locos transiens, constituere clericos, episcoposq; ac presbyteros & diaconos, & aedificabat proprias Ecclesias, & neque hi cum illis communicabant, neque illi cum his. Inscribebant autem singuli in propria Ecclesia, qui quidem Petro successerunt, ueteres habentes Ecclesias, Ecclesia Catholica, qui uero Meletio adhaerebant, Ecclesia Martyrum. Unde & in Eleutheropoli, & in Gaza, atque Aelia, quum accessisset idem Meletius, multos sic elegit. Et contigit ut ipse multum tempus teneret in praedictis metallis. At interim liberantur à metallis confessores, tum qui Petri partium erant, multi enim adhuc supererat tum Meletij sectatores, neque enim in metallis inter se communionem habebant, aut simul preces fundebant. Contigit autem Meletium adhuc ad terram in mundo uitam agere, ut etiam floruerit cum Alexandro Petri successore, & in amicitia eius esset, curaretq; res Ecclesiae ac fidei. Dixit enim saepe, Nihil habui diuersum, aut alteratum. Hic Meletius in Alexandria existens, & ad tempus illic degens, propriam habens communionem cum suis, Arium deprehendit, et ad Alexandrum detulit, quod deprehendisset Arium in ipsius narrationibus extra propositum fidei transgressum. Erat enim hic in Baucalide Ecclesia sic appellata in Alexandria presbyter. In singulos enim dies presbyter est destinatus. Nam multae Ecclesiae erant, nunc autem sunt plures, & ipsi Ecclesia tradita erat, etiam si alius cum ipso esset. Qua uero de causa hoc fiebat, suo loco dicemus exacte, quando hoc opus fuerit. Postquam igitur deprehendit Arium Alexander, conuocatis illico episcopis ac synodo, quaerebat de fide, & exigebat ab Ario de concepta in ipso falsae opinionis pernicietate responsum. Arius uero non negauit, sed cum perfrecta fronte, uelut res habebat, ita respondit. Et expellit ipsum Alexander ex Ecclesia, expelliturq; cum ipso magna multitudo, qui ab ipso pollutierant, tum in uirginitate degentium, tum aliorum clericorum. Arius autem fugitiuus ad Palaestini iter arripit. Quum autem ad Nicomediam peruenisset, illinc que epistolas ad Alexandrum scripssisset, non discessit ab insana falsae opinionis suae sententia. Verum pauco interposito tempore, idem Alexander sanctus Alexandriae episcopus rei Christianae curam gerens, & beatum Constantinum

Secundum quomodo facta sit.

Ecclesia catholica, Ecclesia Martyrum.

Arij impudens.

tinum commouit, & synodum in urbe Nicæa cōuocauit, & reprobata est Arii hæresis, post ipsius mortem. Primū enim negabat coram facie beati Regis Constantini, et periuramenta simulabat ex ironia orthodoxæ fidei uerba. Quum autem dixisset rex ad ipsum, Siquidem iuste iuras, fidem reperiat tuum iusiurandum, & insons eas, si uerò dolose ac fraudulenter, is contra quem iurasti, de te ultionem sumat. Id quod non longè postea ipsi contigit, uelut postea dicemus. Itaq; hic Arius conspirans cum Eusebio Nicomediæ episcopo eadem sentiente, delatus est ad eundem regem, uelut qui negasset, & hæresim suā reprobasset. Vnde iubet, et committit Eusebio, ut eūdem simul adducat ad Constantinopolim, tempore Alexandri episcopi Constantinopolis, & idem nomen habentis cum Alexandriæ episcopo. Iam uerò beatus Alexander in Alexandria post obitum Meletij prædicti confessoris, zelo contra sectam ac diffidiū Ecclesiæ assumpto, undiq; priuatim inter communitatē habentes, & à Meletio relictos, turbare uidebatur, continereq; ac cogere, ut ne ab una Ecclesia dissentirent. Illi uerò nō uolentes turbas mouebant, ac tumultus excitabant. Et quum sic premerentur ac continerentur à beato Alexandro, aggrediuntur quidam ex ipsis principes ac primas ferētes, tum in pietate, tum in uita, & proficiscuntur in comitatum colloquij gratia, quo assequantur, ut & offerant, & communionem habeant priuatim, & non impediantur.

Paphnutius Anachoreta. Erat autem Paphnutius quidam, magnus uir Anachoreta, & ipse filius sceminæ, que confessionem secerat, imò etiam ipse aliquo modo confessionem attigerat, & Ioannes episcopus ipsorum, uir & ipse uenerandissimus, & Callinicus in Pelusio episcopus, & alij quidam, qui hoc fecerunt, qui sanè profecti ac delati ad regem repellentur ac reijciebantur. Qui enim in palatio erant, audito Meletianorum nomine, & ignorantes quid nam esset tale, non permittebant ipsis colloqui regi. Et in hoc contigit, ut Paphnutius, & Ioannes, ac reliqui multum tempus tenerent in partibus Constantinopolis ac Nicomediæ. Tunc uerò in amicitiam ueniunt cum Eusebio Nicomediæ episcopo, & causam suam ad ipsum deferunt. Nouerant enim ipsum dicendi libertatem apud regem Constantinum habere, rogantq; ipsum ut regi per ipsum noti fiant. Hic uerò postquam promississet se ad regem delaturum esse ipsos, & negotium quod petierant curaturum, petit uicissim ab ipsis hanc petitionem, ut suscipiant Arium secum in societatem, nimirum qui simulatè & per ironiam pœnitentiam egerat. Hi uerò pollicentur se suscepturos esse ipsum. Atque hinc defert ipsos ad regem Eusebius, & causam ipsorum regi exponit, & conceditur Meletianis, ut ex eo tempore per se communitatem habeant, & à nullis impediantur. Atque utinam ijdem Meletiani, qui summā iustitiam ueritatis demonstrabant, cum lapsis post actam pœnitentiam communionem habuissent potius, quàm cū Ario & sectatoribus ipsis. Contigit enim ipsis hoc

Prouerbium. iuxta prouerbium, Fugientes fumum in ignem inciderunt. Neq; enim Arius potuisset habere statum & dicendi libertatem, nisi per huiusmodi occasionem, quæ mala cōiunctio contigit ipsis usque in hunc diem. Permisti enim sunt hi, qui quondam pure degebant, & summè iusti erant, ac fide Meletiani, cum Arii discipulis, & plerique iam inquinati sunt mala Arii fide, à fide emoti in his temporibus. Quidam uerò etiam si manserint in uera fide, non tamen alieni sunt à cœnosis sordibus, propter societatem cum Ario & Arianis. Cæterum à prædicta occasione habuit coniunctio Meletij & Arianorum originem. Verum modico tempore interiecto, uelut promisi me relaturum esse, hic rein ipsam recensebo. Quum cogeretur Alexander Constantinopolis episcopus in communitatem suscipere Arium, & ipse oraret ac suspiraret & hæteret genua, circa horam nonam in sabbato in altari, Eusebius autem diceret, Nisi uolueris hunc ipsum ultrò in societatem communem suscipere, te inuito crastina die mecum ingredietur, Dominica autem iam in sequebatur. Sicut autem dixi, quum orasset Alexander, ac rogasset Dominum, ut aut ipsum auferret, ne unā cum Ario, qui con-

tra Dominum maledicta effudisset, coinquinaretur, aut miraculum faceret, uelut in generatione ac generatione facere solet, non ita longè postea uotū sancti implebatur. Nam noctu Arius ad sellam progressus necessarij oneris deponendi gratia, crepuit, quemadmodum & Iudas quondam. Atq; sic finem adeptus est in loco immundo ac grae uolenti. Post hoc autem tempus consuebantur ab ipsis discipulis, quæ ad Ecclesiæ destructionem pertinent. Mortuus est autem Alexander Alexandriæ episcopus post synodum in Nicæa. Non aderat autem Athanasius post Alexandri mortem, e-

Athanasius. rat enim diaconus illo tempore sub Alexandro, & demissus fuit ab ipso in comitatu. Quum autem Alexander præcepisset nullum præficiendum esse nisi Athanasium, uelut ipse, & qui de regula erant, ac tota Ecclesia confitebantur, qui Meletium Ægypti episcopum sequebantur, arrepta occasione, episcopo Alexandriæ non presente, nunquam enim Alexandria duos episcopos habuit, uelut aliæ urbes, constituunt pro Alexandro Theonam quenquam nomine, qui mensibus tribus peractis mortuus est. Et non longè postea accessit Athanasius post Theonæ obitum, & undiquaq; congregatus est Orthodoxorum conuentus, & sic ipsius constitutio facta est, & traditus est ipsi thronus digno, & cui præparatus erat iuxta Dei uoluntatem, & iuxta beati Alexandri testimonium ac præceptum. Hinc incipit Athanasius discrucari ac tristari, propter Ecclesiæ diuisionem. Persuadebat, adhortabatur, & non admittebant, cogebat & cogebatur. At sæpe uisitans accedebat propinquas Ecclesias, maximè circa Mareotē, & quandoq; Meletianis communitatem habentibus contigit, ut ex multitudine diaconus quidam post Athanasium, cum quibusdam ex populo ingrederetur, ac frangeret candelabrum, & pugna oriretur, uelut fama refert. Hinc sanè conspiratio contra Athanasium exorta est, Meletianis accusantibus ac calumniantibus ipsum, aliq; pro alijs proferentibus, Arianis uerò simul se instruuntibus, & seipsofferentibus, propter inuidiam aduersus sanctam Dei Ecclesiam ac rectam fidem, & deferunt rem ad regem Constantinum. Eusebius autem prædictus Nicomediæ episcopus erat totius ipsorum collectionis administrator, ac concinnator detrimenti in Ecclesia, & aduersus papam Athanasium. Accusatores igitur accesserunt regem, & uas quoddam mysteriorum proferebant, quod quidam candelabrum, uelut dixi, appellat, aliq; quædam accusabant, afferentes presbyterum quenquam Mareotæ Arsenium percussum esse, huius autem manum gladio ab Athanasij populis, aut ipso Athanasio præcisam esse, proferebant enim etiam ipsam manum in comitatu, & ostendebant, quam in oculo asseruabant. Hæc quum Rex audisset, indignatione quidem concitabatur. Habebat enim zelum diuinum beatus ille, non tamen nouit quod sycophantæ essent, propter æmulationem, uelut dixi, Arianorum contra orthodoxam fidem. Iubet autem conuocari synodum in Phœnicie in urbe Tyro. Et iussit iudicare causam hanc Eusebium Cæsareæ episcopum, & alios quosdam, erant autem hi quodammodo magis inclinati ad Arianorum uanitatem. Et uocati sunt Episcopi Ægypti catholice, & sub Athanasio principes quidam uiri ac maiores, & in Deo illustrem uitam habentes. Inter quos erat beatus Potamon, magnus ille Heracleæ episcopus ac confessor, sed & ex Meletianorum partibus, hi qui Athanasium accusabant. Quum autem zelotes esset pro ueritate ac recta fide prædictus beatus Potamon, liberum habens os, & qui nunquam personam alicuius suscepit, oculo enim in persecutione propter ueritatem orbarus erat, quum uidisset Eusebium sedentem ac iudicantem, & Athanasium stātem, superatus tristitia, & lachrymans ob ea, quæ apud ueritatis professores fiunt, inuectus est uoce magna contra Eusebium, ac dixit, Tu sedes Eusebi, & Athanasius innotens existens à te iudicatur, quis tulerit talia? Dic uerò mihi tu, Non ne mecum fuisti in carcere, tempore persecutionis? Et ego quidem oculum amisi pro ueritate, tu uerò nihil mutatum in corpore habere uideris, neque testimonium per confessionem

præbuiti, sed stetit uiuens, nulla parte detruncata. Quomodo discessisti e carcere, nisi quod promissisti, qui necessitatem persequutionis nobis intulerunt, id quod nepharium est te facturum esse, aut sanè fecisti. Hæc ubi audisset Eusebius, indignatione quidem commouebatur, & surrexit ac dissoluit iudicium, dicens: Si huc uenistis, & contra nos talia dicitis, profecto uera dicunt accusatores uestri. Si enim hic tyrannidem exercetis, multo magis in patria uestra hoc facitis. Deinde uerò Eusebius, & qui cum ipso erant, periculum faciunt, ac mittunt duos quosdam Pannoniæ episcopos Arianorum dogmatis studiosos, Vrsacium & Valentem, tum in Alexandriam, tum in Marioretum, ubi prædicta facta esse dicebant, nempe uasis fracturam & alia pugnae negotia. Hi uerò eò profecti, non illa retulerunt, quæ uera erant, sed alia pro alijs subiicientes mentiti sunt, & beato papæ Athanasio calumnias struxerunt, atq; illa ut uera consingentes, ac in literas referentes, ad synodum detulerunt, in qua Eusebius et alij erant, uelut postea ipsi indicauerunt penitentiam agentes Vrsacius ac Valens, unà cum libellis profecti ad beatum Iulium Romanum episcopum, pro ratione reddenda de suo errore ac delicto, quod calumnias struxissent papæ Athanasio. At suscipe, inquit, nos in communitatem, ac ad penitentiam. Sed & ad ipsum Athanasium ipsidem conscriptis confirmationibus usi sunt propter penitentiam. Quum autem uideret papa Athanasius, qui erat in Tyro, grauem tunc undiquaque imminentem machinationem, priusquam ueniret ad iudicium, aut in conspectum prodiret calumniatorum sibi aduersantium, noctu digressus uenit ad Constantinum in comitatum, ac refert illi ac exponit causam suam. Ille uerò adhuc tristitia repletus, & animo uersans num uera diceret, qui accusauerat, & mentiretur qui se excusaret, adhuc indignabatur. Ipso autem indignante, papa Athanasius grauem sermonem aduersus Regem protulit, nempe, Iudicabit Dominus inter me et te, quoniam etiam tu consentis calumniatoribus modestiæ nostræ. Hinc contigit ipsum in exilium mitti, & simul ex scriptis ad regem ex synodo, absente enim ipso Athanasio, depositionem ipsius faciunt, & ob id quod rex exacerbatu aduersus ipsum tristabatur. Et manet in partibus Italiæ annos plures, quam duodecim aut quatuordecim. Multa uerò postea percæbuit fama, quod Arsenius qui quondam inter mortuos à calumniatoribus relatus erat, & cui manu præcisam fuisse dictum erat, inuentus esset in partibus Arabiæ, & quod annūciasset Arsenius omnino se ipsum papæ Athanasio in exilio degenti. Et quum Athanasius papa latenter ipsum accersuisset, uelut fama ad nos perlata refert, & ipse Arsenius ad beatum Athanasium uenisset, simulq; ad Constantem ac Constantium Constantini filios peruenissent, Athanasius quidam Arsenium ostendit uiuentem, ac duas manus habentem. Et de cætero accusatores non solum calumniæ autores reperi sunt, sed etiam sepulchrorum uiolatores, propter malum aliquando ab ipsis circūlatam. Hinc totum negotium ridiculum erat, et admiratio talis actantæ fabulæ ac desperationis. Quid enim quis dixerit de accusatoribus & accusato, & de alijs omnibus, quibus singulis recensendis multum tempus insumpserunt. Mortuo autem Constantino, quum papa Athanasius in multa dicendi libertate, dignatione q; ac gratia Romæ & per totam Italiam esset, & apud ipsum regem, eiusq; filios Constantem ac Constantium, demittitur à duobus regibus post Magni Constantini obitum, dum Constantius esset in Antiochia, atque hoc approbaret. Et nouimus sanè proprias literas à tribus regibus scriptas Alexandrinis, & ipsi papæ Athanasio. Et sedet rursus in thronum post successorem suum Gregorium ab Arianis missum, quum in exilio Athanasius esset. Rursus autem insidiæ ipsi constructæ sunt apud Constantium à Stephano, & expulsus est. Et postea rursus insidiæ ipsi constructæ sunt à Leontio Apocopo & sodalibus ipsius. Vnde contigit ipsum eijci, & rursus insulianus ferri. Georgius enim à Constantio mittitur, et cedit Athanasius occultatus per tempus postea, quoddam, donec Georgius sublatus est, quo tempore regnauit Iulianus, & ad Græcismum

num conuersus est post obitum Constantij. Quum enim Alexandrini ita perciti essent aduersus Georgium, ipsum occiderunt ac exusserunt, cineresq; eius in uentos disperse runt. Mortuo uerò Iuliano in Perside, & succedente in regno Iouiniano illo beato, hic sanè cum multo honore & literis fide dignis, ad Episcopum Athanasium scripsit, ipsumq; accersuit, & amplexus est ipsum, ac demisit ad proprium thronum, ita ut rursus receperit sancta Ecclesia Episcopum, & ad modicum tempus consolationem inuenit. Mortuo Iouiniano beatus Athanasius rursus in ipsa persecutionibus, famaque acturbis fuit, non tamen ab Ecclesia & throno motus est. Quum autem Alexandrini pro ipso legationem mitterent, & tota urbs cuperet ipsum post Lucium, qui etiam nunc Arianus est, consueti in eternitate, fortassis autem in Antiochia, & sæpe hinc gasseret regem Valentem, ut mitteretur ad Alexandriæ thronum: Rex uerò ipsum expellere non uellet, propter populorum turbam, tandem quum mortuus esset papa Athanasius, missus est Lucius, qui multa mala intulit Ecclesiæ, ciuitati, populis, episcopis, clericis, qui sub Athanasio fuerat, ac ipsi in singulis Ecclesijs successerat, & Petro, qui post Athanasium constitutus erat successor ipsius in Alexandria. Hæc usq; in hunc diem acta sunt, alijs episcopis presbyterisq; ac diaconis in exilium pulsis, alijs uerò capitale supplicium passis in Alexandria, alijs cum bestijs in pugnam commissis, his uerò qui uirginitatem exercet occisis, & multis alijs interemptis. In his huc usq; agitur Ecclesia Dei, ex prædicta causa Meletianorum & Arianorum, qui per tales mores seditionem habuerant, & quod ipsorum falsæ opinionis congregatio preualeret, Arianorum inquam. Cæterum in consutatione Arii exacte de omnibus tractabimus. Transgrediar porro & hoc argumentum, & ad ipsam Arianorum hæresim accedam, Deum auxiliarium inuocans, dum cum horrendo hoc ac multiplici reptili pugnam committere tento.

Contra Ariomanitas hæresim LXIX.

Hæc Meletij & sancti Petri Alexandriæ episcopi tempora, deinceps insequitur Arius, & qui ab ipso appellati sunt Ariani, qui temporibus sancti Alexandri Episcopi & successoris Petri floruit, qui Alexander ipsum Arium per multam commotionem ac magnos synodos subuertit. Emouit enim ipsum, & eiecit ex Ecclesia & ciuitate, uelut magnum malum in uitam productum. Tradunt autem ipsum Libyn genere, uelut in Alexandria presbyterum fuisse, qui præfectus erat Ecclesiæ Baucalidis appellatæ. Quotquot enim Ecclesiæ in Alexandria catholice Ecclesiæ sunt, sub uno Archiepiscopo sunt, priuatimque ad has destinati sunt presbyteri, propter ecclesiasticas necessitates, ita ut habitatores uicini sint uniuscuiusque Ecclesiæ, uicijq; ac biuia, quæ Labra uernacula lingua eorum, qui Alexandriam urbem habitant, appellantur. Fuit autem hic Arius temporibus Constantini Magni ac beati regis, filij Constantij senis, qui fuit filius Valeriani regis, qui etiam ipsi cum Diocletiano & Maximiano ac alijs regnauerunt. Omnes autem nouerunt Constantinum patrem Constantij & Constantis admirandum fuisse in Christianismo, & fide patrum apostolica ac prophetica in Ecclesijs, usq; ad ipsum Arium non adulterata. Contingit autem ut hic multitudinem discinderet. Hunc enim Arium presbyterum prædicti Alexandri ingressus est spiritus satan, & commouit ipsum (uelut scriptum est) ut contra Ecclesiam puluerem excitaret, & ex seipso ignem accenderet non uulgarem, qui occupauit omnem ferè Romaniam, maxime Orientis partes, ut usque in hunc diem ipsius hæresis ueram fidem ac Ecclesiam impugnare non cessauerit. At uerò illo tempore uidebatur Arius presbyter esse, & fuerunt multi eius in presbyterio consortes in singulis Ecclesijs. Sunt itaq; plures numero in Alexandria, cum ea quæ nunc extructa est Cæsaria appellata, quæ prius Adrianum fuit, & postea Licinianum gymnasiū siue regia. Postea uerò temporibus Constantij uisum est ipsam ædificare Ecclesiam, Gregorio Meletiano & Ari-

no auspicante, absolvente autem Athanasio beato, & rectæ fidei patre. Imò etiam rur-
Ecclesie in A- sus ab eodem beato Athanasio restituta est eadem Ecclesia, quum combusta esset tē-
alexandria. pore Iuliani. Sunt autem aliæ plures, uelut dixi: Ecclesia Dionysij appellata, & Theo-
 næ, & Pierij, & Serapionis, & Dizyæ, & Mendidij, & Anniani, & Baucalidis, &
 Abiæ. At in una harum Colluthus quidem erat, in altera Carpones, in alia Sarmat-
 tas. Et Arius prædictus unam ex relatis Ecclesijs tenebat. Clarum est autem quod u-
 nusquisq; horum secundum consuetam communionem populum ipsi concreditum
 in narrationibus docens, litem quandam populo immittebant, & alij inclinati erant
 ad Arium, alij ad Colluthum, alij ad Carponem, alij ad Sarmatam. Sicut igitur quisque
 exponebat in propria Ecclesia, alius aliud quid, & alius aliud, appellationis ac laudis
 ex illis gratia, alij Colluthianos seipso nominauerunt, alij Arianos. Nam & Collu-
 thus quædam peruersa docebat, sed nõ durauit huius hæresis, sed statim dispersa est.
 Quo modo utinam & furiosa Arii fides, imò potius incredulitas, aut adhuc magis
Arii habitus. mala fides perijisset. Elatione enim elatus senex à proposito excidit. Erat autem statu-
 ra ualde longus, subtristi specie, figuratus uelut dolosus serpens, qui decipere posset o-
 mne innocens cor, per uersutum suum prætextum. Dimidium enim pallium hic sem-
 per indutus & stolam, dulcis erat in colloquio, persuadens semper animas ac blandies.
 Quapropter ualde citò septingentas uirginitatem professas in unum contraxit, & sa-
 ma est ipsum etiam presbyteros septem & diaconos duodecim abstraxisse. Et uene-
 num ipsius statim usque ad Episcopos peruenit. Secundum enim, Pentapolis Episco-
 pum, & alios persuasit, ut simul cum ipso abducerentur. Fiebant autem hæc in Ecclesia,
 ignorante beato Alexandro Episcopo, donec Meletius Ægypti etiam ipse Archiepi-
 scopus ex Thebaide, de quo iam à me dictum est, reuclaret. Nondum enim res Mele-
 tij ad inimicitiam deuenerat. Zelo itaq; perductus Meletius, nihil enim alteratus erat
 in fide, quam solo prætextu ultroneæ iustitiæ, id quod etiam ipse horredum in uitam
 perduxit, uelut iam de ipso diximus, detulit itaq; ad aures archiepiscopi Alexandri, ar-
 chiepiscopus Meletius in Ægypto, uerum subditus Alexandro. Contemporaneus
 autem hic Meletius fuit Petri beati Episcopi ac martyris, sicut dixi. Vbi igitur signifi-
 casset de Ario omnia, quomodo discessisset à ueritate, & quod multos polluisset ac
 perdidisset, corruptis his à recta fide, qui ipsi credidissent, tunc Episcopus accersitum
 Arium interrogabat de perlatis ad se, an hæc ita haberent. Ille uerò neq; hæsitauit, neq;
 timuit, sed ab exordio perfricta fronte omnem suam malam opinionem euomit, ue-
 lut Epistolæ ipsius indicant, & examinatio contra ipsum tunc facta. Conuocat itaque
 Alexander presbyteros, & alios quosdam Episcopos præsentis, & examinationem
 huius facit ac interrogationem. Vbi uerò non persuasus est à ueritate, expellit ipsum
 ex Ecclesia, & ipsum per urbem diffamat. Cum ipso autem distractæ sunt prædictæ uir-
 gines, & clerici prædicti, & alia multa turba. Quum autem uersaretur Arius multo se-
 pore in urbe, statim moritur confessor Meletius, itemq; testis ac martyr. Itaq; Arius se-
 ditiones faciens, & singulos decipiens, multos perdidit. Postea uerò ubi depræhen-
 sus est, & ad confutationem uenit in urbe, ac diffamatus est, ab Alexandria aufugit, et
 ad Palæstinam iter arripit, quò quum peruenisset, singulos Episcopos adiit cum blâ-
 dicijs ac adulatione, ut sibi multos faceret cooperatores, & suscipiunt quidem ipsum
Epistolæ Ency- aliqui, alij uerò repulerunt. Postea uerò ad aures episcopi Alexandri deuenit, & scri-
clice Alexan- bit Epistolæ Encyclicas, hoc est orbiculares, siue per circuitum, quæ sanè apud stu-
andri. diolos adhuc seruantur, numero septuaginta, ad singulos Episcopos, ad Eusebium
 statim in Cæsarea, supererat enim, & ad Macarium Hierosolymorum, Æsculapium
 in Gaza, Longinum in Afcalone, Macrinum in Iamnia, & ad alios, & in Phœnice ad
 Zenonem quendam antiquum, & in Tyro, simulq; in caua Syria. Quum igitur missæ
 essent epistolæ, repræhendentibus eos, qui ipsum suscepissent, unusquisq; rescripsit bea-
 to Alex-

to Alexandro, seq; purgauit. Et alij quidem per ironiam scripserunt, alij in ueritate,
 partim dicentes se illum non excepisse, partim per ignorantiam suscepisse. Alij uerò
 responderunt, se per susceptionem studuisse, ut ipsum lucrifacerent. Et uaria fuerunt
 de his argumenta. Postea uerò ubi cognouit Arius, quod epistolæ ailatæ essent Epi-
 scopis undiquaque, & de cætero undiq; expelleretur, & nõ amplius quispiam ipsum
 suscipiebat, quam ipsius cooperatores. Eusebius enim antiquus senex Nicomedensis
 totus ipsius erat, qui cum Luciano in Nicomedia conuixerat, sed & Leontius Apo-
 copus in Antiochia nondum episcopatum sibi commissum habens, & alij quidam.
 Quandoquidem igitur ex eadem ueneni fraternitate hi omnes erant, suscipit ipsum
 Eusebius multo tempore. Vnde sanè epistolæ nugis refertas, complectentes omnem
 ipsius malæ opinionis fidem, idem Arius scripsit ad Eusebium in Nicomedia, quum
 nondum uenisset ad ipsum in Nicomedia, nihil amplius quam eadem, quæ sentiebat,
 in ipsis tractans. Ex quibus unam ad manus nostras perlatam, necessariū duxi hic ap-
 ponere, quo uideant legentes, quod nihil contra quenquam per calumniam diximus,
 aut referimus, & est hæc. Epistola Arii. Domino dilectissimo, homini Dei, fidei, or-
 thodoxo Eusebio, Arius fugatus ab Alexandro Papa iniuste, propter ueritatē omnia
Arii Epistole. uincens, cuius & tu protector es, in Domino gaudium. Patre meo Ammonio in Ni-
 comediam proficiscente, operæ precium duxi & quod debetur tibi, ut te per ipsum al-
 loquerer, simulq; commonefacerem insitam tibi dilectionem ac affectionem, quam ad
 fratres habes propter Deum ac CHRISTVM eius. Nam maxime nos infestat ac per-
 sequitur, & omne malum cōtra nos mouet episcopus, ut fugarit nos ex urbe uelut ho-
 mines impios, quoniam non consentimus ipsi publice dicenti, semper Deus, semper
 filius, simul pater, simul filius, coexistit filius ingenito cum Deo, semper genitus, inge-
 nito genitus, neque cogitatione, neque momento quodam præminet Deus filio, sem-
 per Deus, semper filius, ex ipso Deo filius. Et quandoquidem Eusebius frater tuus in
 Cæsarea, & Theodosius ac Paulinus, & Athanasius, & Gregorius & Aëtius, & om-
 nes in Oriente dicunt, quod præexistit Deus filio sine principio, anathema facti sunt
 & excommunicati, excepto Philogonio & Hellanico & Macario, hominibus hæreti-
 cis in fidei doctrina non instructis, qui filium dicunt, partim ructum, partim emissio-
 nem ingentam. Et hos impios neq; audire possumus, etiam si infinitas mortes nobis
 hæretici minentur. Nos autem quid dicimus ac sentimus, & docuimus ac docemus?
 Quod filius non est ingenitus, neque pars ingeniti, iuxta ullum aliquem modum, imò
 neq; ex subiecto quodam, sed quod uoluntate & consilio substitit ante tempora & an-
 te sæcula, plenus Deus unigenitus, inalterabilis, et priusquam genitus est aut creatus,
 aut decretus, aut fundatus, non erat, ingenitus enim nõn erat. Persecutionem autem
 patimur, quod diximus, principiū habet filius, Deus uero sine principio est, propter
 hoc fugamur, & quod dicimus, ex nihilo est. Sic autem dicimus, eo quod neque pars
 Dei est, neque ex subiecto quodam, propter hoc fugamur. Reliqua tu nostri. Opto te
 ualere in Domino, memorem tribulationum nostrarum cum Lucianista, reuera Eu-
 sebi. Sed et aliam à Nicomedia ad sanctissimum Papam Alexandrum purgationis uir-
 delicet gratia scriptam, & rursus ueneni ipsius ciaculatione deteriorem, et blasphemis
 uerbis intolerabiliter refertam, & ab ipso ad Alexandriam missam subiunximus, et est
 hæc. Beato Papæ, & Episcopo nostro Alexandro presbyteri ac diaconi in Domino
 gaudium. Fides nostra ex maioribus ac progenitoribus nostris, quam etiam à te didi-
 cimus, beate Papa, hæc est. Nouimus unū Deum solum ingentum, solum sempiter-
 num, solum sine principio, solum bonum, solum immortalitatem habentem, solū sa-
 pientem, solum bonum, solum Dominum, solum iudicem omnium, gubernatorem,
 œconomum, immutabilem & inalterabilem, iustum et bonum, legis et prophetarum
 ac noui Testamenti. Hunc Deum genuisse filium unigenitum ante tempora æterna,
 per

per quem & secula & reliqua fecit, genuisse autem non in apparentia, sed ueritate, sub
stituisse uero propria uoluntate immutabilem & inalterabilem, creaturam Dei perfe-
ctam, sed non uelut unam ex creaturis, facturam, sed non uelut unam ex foeturis siue ge-
nituris, neque uelut Valentinus emissionem, foeturam siue genituram patris asseruit, ne-
que sicut Manichæus partem coessentialis patris, foeturam introduxit, neque sicut Sa-
bellius, qui unitatem diuidens Filium patrem dixit, neque uelut Hierax lucernam à luce-
na, aut faciem in duas, neque prius existentem postea genitum aut creatum esse in filium,
quemadmodum etiam tu ipse beate papa in media Ecclesia ac confesso sepe eos, qui talia
introduxerunt, refutasti, sed sicut dicimus, uoluntate Dei ante tempora & ante secula
la creatum esse, & uiuere ac esse à patre accepisse, ita ut pater simul substituerit ipsi glo-
rias. Non enim pater, data ipsi omnium hereditate, priuauit seipsum, ut ne ingenito
modo habeat in seipso, sicut enim est omnium. Quare tres sunt substantiæ, Pater, Fili-
us, & Spiritus sanctus. Et Deus quidem causa omnium existens, est sine principio, so-
lus. Filius autem sine tempore genitus à patre, & ante secula creatus ac fundatus, non
erat antequam gigneretur, sed sine tempore ante omnia genitus, solus à solo patre sub-
stitit. Neque enim est sempiternus, aut cōsempiternus, aut coingentus patri, neque simul
cum patre ipsum esse habet, uelut quidam de his, quæ ad aliquid appellantur, dicunt,
duo ingenita principia introducentes, sed sicut unitas et principium omnium, ita Deus
præ omnibus est, quapropter & ante CHRISTVM est, uelut à te didicimus in media
Ecclesia prædicante. In quantum igitur à Deo ipsum esse habet ac uiuere, qui & glori-
as & omnia ipsi exhibuit, iuxta hoc, principium ipsius est Deus. Principium enim ip-
sius est, uelut Deus ipsius, & qui ante ipsum est, eo quod ex ipso est. Et si illud, Ex ute-
ro, & hoc, Ex patre exiui, & uenio, uelut pars coessentialis, & uelut emissio, à quibus-
dam intelligitur, compositus erit pater, & diuisibilis, & mutabilis, & corpus secundum
ipsum, & quæ ad corpus consequuntur, patiens incorporeus Deus, quantum sanè in
ipsis est. Opto te ualere in Domino beate Papa, Arius, Erhales, Achilles, Carpones,
Sarmatas, presbyteri, Euzoius, Lucius, Iulius, Menas, Helladius, Gaius, diaconi, epi-
scopi, Secundus Pentapolis, Theonas Libs fidelis, quem constituerunt in Alexandria
Ariani. Quum igitur sic res mouerentur, Alexander Constantino regiscribit. At bea-
tus rex accessitum Arium & Episcopos quosdam percunctatur. Ille uero symmystas
habens, primum quidem in facie regis negabat, intra se uero insidias contra Ecclesiam
struebat. Vbi igitur conuocasset ipsos beatus Cōstantinus, qui & ex patre Spiritu san-
cto afflatus erat, sermonem loquutus est ad ipsum, dicens: Confido Deo, si dolose quid
occultatum habes, & negas, omnium Dominus ille cito te redarguere potest, contra
quem maxime iurasti. Vnde etiam deprehensus est eadem sentire, et coram facie regis
redargutus est. Verum rursus similiter negabat, & multi ipsius defensores pro eo in-
tercedebant per Eusebium Nicomediæ episcopum. Attamen rex zelo ductus, episto-
lam magnam ad totam Romaniam contra Arium scripsit, eiusque fidem, omni sapien-
tia ac uerbis refertam, sicut & hæc hodie apud studiosos seruat, hoc principi-
um habens, Constantinus Augustus Maximus, Arius & Ariani, malus interpres, &
ut ita dicam, imago ac statua est diaboli. Deinde inter alia, & post multam contra ip-
sum ex diuinis Scripturis productam contradictionem, etiam ex Homeri uerbis
quendam contra ipsum inuolens, miseriam gratia apposuit, quem ipsum etiam hic ap-
ponere necessarium duxi, & est hic, Age sanè urge Ari, scutis opus est, netu hæc facias,
rogamus, cohibeat autem se saltem Veneris conuersatio. Quum itaque uellet Arius in
Constantinopoli in communitatem recipi, Eusebio cogente, & maxime apud regem
petente, & Constantinopolitanum episcopum eius temporis molestis afficiente, &
hic non uellet cum ipso in communitate esse, neque in societatem ipsius uenire, urgere
turque per uim ac suspiraret, et Eusebius diceret, Si nō uis ex propria uoluntate, crastina
die

Constantini E-
pistola contra
Arium
Homeri uersus
in Area, id est
Martem, à Con-
stantino in A-
rium detortus.

die Dominica illucescete, mecum ingredietur, & quid poteris facere? At pientissimus
Episcopus, et Deū timens, Alexander optimæ ciuitatis episcopus, idem enim nomen
habebat etiam hic cum Alexandria episcopo: per totam diem ac noctem, ex quo id au-
diuit ingemiscens ac tristatus, in precibus perseverauit, et Deum rogauit, ut aut ipsius
animam auferret, ne Arii communitate coinquinaretur, aut miraculum quoddam e-
deret, id quod & contigit huic. Quū enim noctu urgeretur Arius uentrisque exoneran-
di gratia prodiret, peruenit usque ad locum secessus, & intus desidens inuentus est cre-
puisse ac expirasse. Quare sic deprehensus est in graueolenti loco sinem fortitus, quem-
admodum & immundam malam fidem euomuit. Postquam igitur hæc peracta sunt,
Rex de Ecclesia sollicitus, & quod iam multi sæpe inter se dissensissent, & sectæ multe
essent, conuocauit uniuersalem Synodum trecentorum decem & octo episcoporum, Nicæna syno-
dum, quorum etiam nomina usque in hunc diem seruantur, et reprobant ac execrantur Arii
fidem in Nicæa urbe, & cōfitentur patrum fidem orthodoxam & inuariabilem, et ab
Apostolis ac Prophetis traditam. Subscribentibus autem episcopis in hanc, & Ario-
manidem hæresim reprobantibus sic factum est. Simul autem & in eadem synodo ca-
nones quosdam posuerunt ecclesiasticos, simulque de paschate decreuerunt unam uni-
tatem ac consensum, ut sancta Dei dies penitus uirtuosa fieret, quandoquidem diuer-
sime apud quosdam seruabatur, alij enim præoccupabant, alij medium tenebant,
alij uero postea perficiebant. Et in summa multa illo tempore assertio erat. Horum ue-
ro correctionem Deus per beatum Constantinum procurauit pacis gratia. Vbi itaque
reprobatus est Arius, & hæc sic peracta sunt in eodem anno, decessit e uita Alexander
& succedit ipsi Achilles. Erat autem & Theonas cōstitutus à Meletianis. Tunc succe-
dit Achilles episcopo post menses tres beatus Athanasius, qui tunc diaconus Alexan-
dri ab ipso in comitatum missus erat, cui Alexander iam moriturus episcopatum de-
ferri præcepit. Est autem mos in Alexandria, ut non cunctentur constituti post obitum
episcopi, sed simul fiant pacis gratia, ut ne contentiones fiant in populis, his hunc uo-
lentibus, alijs illum. Constituerunt autem necessariò, non præsentem Athanasio, Achil-
lam. Verum thronus & sacerdotium præparata erant ei, qui ex Deo uocatus erat, & à
beato Alexandro decretus. Quū igitur uenisset Athanasius, & confirmatus esset, qui
circa fidem magnus zelotes erat, & pro Ecclesia afficiebatur, quum iam congregatio-
nes & auulsiones undique fierent à Meletianis appellatis, ob causam quam in tractatio-
ne de Meletio supra declarauimus, & uellet cōuentionem Ecclesiæ facere, cōquerebatur &
minabatur, admonebatque, ac nihil efficiebat, nemoque aduertebat. Vnde omnia contra
ipsum commota ex superexcellente in ipso diuinitus zelo facta sunt ac constructa, ut
etiam exilium ipse subierit, et Arianorum ex iniustissima potestate excommunicationem.
At de beato Athanasio hæc tenentur, relatæ sunt enim res ipsius exactissime supra in Me-
letii tractatione. Hic itaque Arius à diabolica operatione afflatus est, & effreni ore impu-
denter ductus extulit linguam suam contra proprium Dominum, ab initio nimirum di-
ctum me principium uiarum suarum in opera sua, ante seculum fundauit me. In princi-
pio, antequam terram faceret, & antequam abyssos faceret, priusquam procederent fon-
tes aquarum, priusquam firmarentur montes, ante omnes autem colles genuit me.
Hinc erroris introductio ipsi cōtigit, & nō ueritus est ipse ac discipuli eius, creaturam
uocare eum, qui omnia creauit, Verbum ex patre sine tempore et sine principio genitum.
Deinceps uero ex uno hoc sermone, in multas ac malas semitas malignam mentem su-
am impellens, itemque ipsius successores, sexcentas & ultra blasphemias in filium Dei et
in Spiritum sanctum iaculari conati sunt. Dissoluerunt autem aciem, ut ita dicam, &
concordiam sanctæ orthodoxæ fidei & Ecclesiæ, non per suam potentiam, aut sapien-
tiam, pauci enim in ueritate decepti sunt. Multi uero simulatione subrepentes, multi au-
tem

Nicæna syno-
di episcopi
ccccxviij.

Arii erroris
ocasio.

tem & secundum uitam non sic se habentes, socij iisdem existunt. Nemo autem est horum causa, quam primum quidem probatio fidelium, Regum uero defensio. Principium quidem Constantius rex, in alijs quidem omnibus mitis & bonus, uelut filius Magni & perfecti Constantini Pij, qui rectam fidem integre seruauit. Sed & ipse Constantius pius fuit & bonus iuxta multos modos, uerum in hoc solum, quod non secundum fidem parentis processit, deuiavit, atque deliquit, non ex sui causa, sed ab his, qui ratione redditori sunt in die iudicij, qui in apparentia episcopi dicuntur, ueram autem Dei fide corrumpunt, quibus danda est ratio, & pro fide, & pro Ecclesiae persecutionibus, & tot malis ac caedibus in Ecclesijs, ipsorum causa perpetratis, & pro tot milibus populorum, usque in hunc diem tribulationem sub dio sustinentium, & pro ipso beato Constantio ab ipsis decepto & ignorate orthodoxam fidem, & cedente ipsis uelut sacerdotibus per ignorantiam, ut qui non nouerit in ipsis errorem caecitatis ac malae fidei ex diaboli structura inductae. Secundo uero praeualuit reptiliformis horum officina per Eusebium, qui rursus subiit, ac corrupit aures Valerij pij & religiosi ac Deum amantis regis. Quando quidem enim ab ipso lauacrum accepit, per hanc occasionem huius stare potuerunt. Nam olim & a mulierculis ac pueris, non dico de perfectioribus, qui omnem pietatis certitudinem rectamque fidem nouerunt, sed & ab his qui ex parte, uel uulgari modo ueritatem sciebant, redarguebanturque ac fugabantur, uelut blasphemi Domini, & secundi Domini occisores, & reprobatores diuinae perfectionis Domini nostri IESU, per regis praefecturam, quae est ipsorum defensio, ad aggrediendum omnia mala quae facta sunt, & adhuc per ipsos fiunt in Alexandria & Nicomedia, in Mesopotamia, in Palaestina, per praesentis ipsorum Regis praesidentiam ac gubernationem. Ex hac igitur dictione in Paroemia ista scripta, Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua, deinceps omnia ab ipsis excogitantur, quaeque consona huic sermone esse possunt, & quae aequiualent, et conuenire possunt, quum neque hic ipse sermo, neque alia uerba, de deitate filij Dei tale quid asserat. At quae sunt deinde his similia, id quod in Apostolo scriptum est, Suscipite pontificem confessionis uestrae, qui fidelis est ei, qui fecit ipsum, & quod in Euangelio secundum Ioannem scriptum est, Hic est de quo dixi uobis, quod post me uenturus est, qui ante me factus est, & quod in Actis scriptum est, Notum uobis sit tota domus Israel, quod hunc IESUM quem crucifixistis, & Dominum & CHRISTUM ipsum fecit Deus, & alia his similia, quae obseruant ad inimicorum ultionem. Inimici enim sunt reuera ac insidiatores, fortassis enim de ipsis scriptum est, & de similibus ipsorum, Exurgat Deus, & dispergantur inimici eius. Videntur autem et domestici esse. Nihil autem peius est domesticis inimicis. Inimici enim hominibus, omnes uiri domus eius. Ex hoc fortassis etiam de his impletur: Exiliunt enim uelut rabiosi canes ad inimicorum ultionem, & dicunt, quomodo dicis de filio Dei: Haec enim sunt ipsorum fraudes ad inducendum uenenum suum in simplices. Et quid est postea, ubi dixerunt filium Dei: O sapientes in seipsis, & ad cognoscendum appositorum seipsis, et qui scientes sibi esse uidentur. Quid apposuerit quis amplius nomini IESU, si non filium genuinum dixerit ex patre existentem, & non alteratum? Deinde statim per ludibrium exiliunt dicentes, Quomodo potest esse ex Deo? Si uero interrogantur, Non est filius: filium esse nomine quidem confitentur, uerum potentia & mente negant, spurium ipsum penitus dicere uolentes, & non uerum. Si enim, inquit, ex Deo est, & genuit ex seipso Deus, ut ita dicam, ex propria substantia naturali, aut ex propria essentia. Igitur in molem extensus est, aut sectionem admisit, aut in generando dilatatus est, aut contractus, aut aliquam affectionem corporalem sustinuit. Et in summa subsannatores sunt suas res ad Deum referentes, et a seipsis assimilare Deum uolentes, in Deo enim nihil tale est. Spiritus enim est Deus, & a seipso genuit unigenitum ineffabiliter, & incomprehensibiliter ac citra pollutionem. Quomodo igitur, inquit, si

ex essentia ipsius est, non nouit diem, uelut dicit, & horam? De die autem illa aut hora nemo nouit, neque Angeli, neque filius, nisi pater solus. Quomodo uero in carnem uenit, si est ex patre? Quomodo autem potuit inseparabilis illa natura carnem induere, si erat ex patre secundum naturam? Et non sciunt, quod in suam ipsorum confusionem has rationationes coaceruant. Si enim propter hoc quod ipse alteratus est praeter patris essentiam, induit carnem, & in ipsa passus est, & crucifixus, ostendat nobis, quae ex alijs spiritualibus creaturis & quidem existentibus, carnem induit. Non enim possunt non confiteri Filium super omnes, etiamsi creaturam ipsum dixerint, confitentur ipsum super uniuersas creaturas ipsius. Sed & uelut gratificantes ipsi, uolunt ipsi uerbis bladiari, tanquam una manu uerberantes, altera uero oblinentes. Hoc enim uolunt uelut ex propria ipsi uoluntate attribuere, & dicunt, Creaturam quidem dicimus, sed non uelut unam ex creaturis, & facturam, sed non uelut unam ex facturis, & facturam, non autem uelut unam ex facturis, siue genituris, quo in eo, quod dicunt, Non uelut unam ex facturis, priuent ipsum generatione secundum naturam, & in eo quod dicunt, non uelut unam ex creaturis, ueram creaturam ipsum pronuncient. Sicut enim si creatura fuerit, creatura est, & quamuis sexcenties excellentius nomen habuerit, idem est omnibus creaturis adaequatum. Non enim quia Sol illustrior est, creatura esse non potest, quemadmodum etiam lapis. Neque quia Luna excellit sidera, ob id non est creatura. Ecce enim omnia serua tua, quaecumque enim sunt, ex ipso sunt creata, et serua. At unigenitus ueritas est, & uerbum ipsius ueritas existit, uelut dixit: Si uos manseritis in uerbo meo, uere discipuli mei estis, & cognoscitis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Si uere uerbum ipsius uerum est, & liberat eos, qui liberantur, quanto magis ipse liber est, quum ueritas sit, & liberet ipsi obedientes qui sunt serui, eo quod omnia sunt serua ipsius, & Patris eius, & Spiritus sancti eius. Deinde rursus dicunt, Quomodo uenit in carnem, si ex patris essentia erat? Dicant igitur nobis, quomodo Angeli non carnem assumpserunt, qui sunt serui ipsius, quomodo Archangeli, quomodo exercitus, quomodo alia omnia spiritualia? Sed & inferiorem dicunt tales esse spiritum, & creaturam creaturam, nempe ipsius Verbi: quomodo igitur spiritus non assumpsit carnem, qui possit habere personam mutabilem super Filium, iuxta ipsorum sermonem. Sed quoniam sapientia Patris erat, uoluit per suam perfectionem suscipere nostram debilitatem, quo per ipsum omnis salus mundo contingeret. At illi bona in mala transmutantes, in grati sunt ac perfidi, & in proprium dominum contumeliatos ac maledici. Caeterum alia quae deinceps dicunt, imminutefentiunt. Quomodo uero esuriunt, inquit, si patris essentiae erat? De Deo enim scriptum est, Non esuriet, neque sitiet, neque excogitari potest prudentia ipsius. Hic uero & esurit, & sitit. Quomodo uero fatigatus est ex itinere & sedit, quum scriptum sit, Deus non fatigabitur. Quomodo autem dixit, Qui misit me pater meus maior me est: Alius enim est qui mittit, & alius qui mittitur, & manifestum est quod pater non est filius, & filius non est pater (Non enim, uelut Sabellius nos docuimus, qui filium patrem esse dicit) alioqui non dixisset, alius est qui misit me. Et uado ad Deum meum & Deum uestrum, ad Patrem meum & Patrem uestrum dixit. Et non ex essentia Dei, discipuli secundum naturam geniti sunt, et dixit ipsis, patrem uestrum. Multa uero insania est eorum, qui talia dicunt. Si enim nomine solum uocatur, & non est secundum naturam, nihil differt ab alijs omnibus creaturis, etiamsi in dignitatis praeminentia existat. Non enim quia Rex praegeminet praesidibus ac pretoribus, ob id non est similiter affectus cum alijs, & conseruus eiusdem creaturae, utpote mortalis quispiam, uelut etiam qui eius imperio subditi sunt. Et non quia Sol reliqua sidera excellit, & in parte etiam Luna, ob id non sunt subiecta elementa, & unius imperio opificis ac creatoris patris & filij ac Spiritus sancti obedientia. Et non quia Angeli uisibilia excedunt, & in ordine alij omnibus maiores sunt, utpote inuisibiles creati, & pri-

mum munus culturae Dei habentes in assiduis hymnis, & immortales secundum gra-
 tiam ab ipso creati, & non secundum naturam, & immortales fieri digni facti ex ipso im-
 mortali, & qui est uita in seipso & immortalitas, ob id non sunt in timore & tremore,
 et sub responsione & examinatione iussioneque, ac mandato sancte Deitatis seruitio pre-
 si. Vbi enim est quaesitum exacta ratio ueritatis, filium quidem dicere oportet, uerum
 Filij appellatio nis ratio. dicere & habere non solum nomine, sed filium, secundum naturam filium. Nam et in-
 ter nos multi uocantur filij, qui non sunt filij secundum naturam. Veri autem filij genui-
 ni uocantur, qui secundum naturam a nobis geniti sunt. Et si quidem filius solum uo-
 caretur, sicut etiam omnes uocati sunt filij Dei, ergo neque differt ab alijs, & quomodo
 sicut Deus adoratur? Oportebat igitur etiam alios omnes, de quibus nomen adoprio-
 nis dicitur, uelut ipsum adorari, quoniam filij Dei appellantur. At ueritas non sic ha-
 bet, sed nouit semper unum unigenitum filium Dei, cui omnia cultum diuinum praes-
 tant, ipsumque adorant. Et omne genu flectetur caelestium, terrestrium ac inferorum,
 & omnis lingua confitebitur, quod Dominus est IESVS CHRISTVS in gloriam
 Dei patris. Sed neque sanctus Spiritus alijs spiritibus adaequatur, quoniam unus est spi-
 ritus Dei, spiritus ex patre procedens, & de filio accipiens. Hi uero uolunt hunc creatu-
 ram creaturae esse. Dicunt enim quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum
 est nihil. Igitur & spiritus, inquit, ex facturis est, quandoquidem omnia per ipsum
 facta sunt. Et ignorant illi qui frustra animam suam perdunt, quod aliae sunt creaturae,
 & alij creatores: Pater & Filius & Spiritus sanctus, unus Deus, Trinitas in ueritate, et
 monas in unitate. Propterea enim unus Deus, quia non duo patres, neque duo filij, ne-
 que duo Spiritus sancti. Et quandoquidem non alienus est filius a patre, sed ex ipso ge-
 nitus, etiam non alienus est Spiritus sanctus. Verum filius quidem unigenitus, genitus
 sine principio, sine tempore. Sanctus autem Spiritus, uelut nouit ipse pater et unigeni-
 tus, neque genitus est, neque creatus, neque alienus a patre & filio, sed ex patre procedens, et
 de filio accipiens. Spiritus enim meus, inquit, consistit in medio uestro. &, Vnxit CHRIS-
 TVM in spiritu sancto. Si ipse unigenitus ungitur in spiritu, quis criminabitur san-
 ctam Trinitatem? Deinde rursus dicit furiosus Arius, quomodo dixit Dominus, Quid
 me dicis bonum, unus est bonus Deus, uelut negare ipso bonitatem? Et quis alius ita
 bonus est uelut unigenitus, qui seipsum dedit precium redemptionis animarum no-
 strarum? Et non nouerunt Dei uirtutem ac bonitatem, neque sapientiam Dei dispensatio-
 nem, quum animales et carnales sint, remoti a spiritu sancto, uacui ab ipso, non habentes
 sancti Spiritus donum, quod docet sapientiam omnem hominem. Rursus autem ro-
 gant ipsum filij Zebedaei per matrem suam, ut in regno ipsius alter sedeat a dextris, al-
 ter a sinistris. Et dixit ipsis, Nescitis quid petitis, potestis bibere poculum quod ego bibi-
 turus sum, illis autem dicentibus, Etiam: ait ad ipsos, Poculum quidem meum bibe-
 tis, uerum sedere a dextris meis ac sinistris, non est meum dare, sed quibus preparatum
 est a patre. Deinde dicit apostolus, Deus suscitauit ipsum ex mortuis, uelut ipse opus
 habeat suscitante ipsum. Et in Euangelio Lucae habetur, inquit, quod Angelus Do-
 mini apparuit confortans ipsum, dum in anxietate fuit, & sudauit, & sudor ipsius fuit
 uelut guttae sanguinis, quando digressus orabat, iam iam tradendus. Et rursus in cru-
 ce, inquit, dixit, Eli Eli lemas abachthani, hoc est, Deus meus Deus meus, ut quid
 dereliquisti me. Et uides, inquit, quod indiget auxilio. At de eo quod dicit, Ego in
 patre, & pater in me, & Quod duo unum sumus, ut & ipsi unum sint: asserunt omni-
 no, quod unum esse, non secundum naturam dicit, sed secundum concordiam. Et non
 solum hoc faciunt, sed & animam humanam ipsum accepisse negant, hoc ipsum praes-
 truentes. Carnem enim confitentur ueram ipsum a Maria habuisse, & omnia quae sunt
 in homine citra animam, quod ubi audieris de fame aut siti, aut languore, aut profectio-
 ne, aut sudore, aut somno, aut concitatione, & dixeris quod propter humanam natu-
 ram

ram his opus habebat, dicant tibi postea, quod caro per seipsam haec non operatur, si
 non habeat animam, reuera enim sic est. Igitur aliud quid est, inquit, si Deitas ipsius
 indigebat: quo quum dixerint Deitatem ipsius indigentem, externum pronuncient
 ipsum & alienum ab essentia patris & uera natura. Arbitror autem quod ab eo, qui in-
 telligentia praeditus est, ex uno aut duobus testimonijs, aut quinque, ab ipsis male exco-
 gitatis, redargutisque ac subuersis, dum uniuersa ueritas praedicatur, & clare in fide or-
 thodoxa confirmatur, redarguentur, a praedictis inquam, mente ac intelligentia diui-
 na praedictis, etiam si post has solutiones, infinitas alias dictiones excogitatas intulerint.
 A paucis enim plurimae soluentur aequalem uim habentes. Et incipiam primum dice-
 re inde, unde amaritudinis suae radicem male plantare inceperunt, a sermone per So-
 lomonem dicto, nempe: Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua. Loci ab Ario
 Et non omnino alicubi confirmauit Scriptura, neque quispiam Apostolorum memi- citai consuū
 nit huius dictionis, ut ipsam in nomen CHRISTI produceret. Quare omnino non tur.
 de filio Dei dicit, etiam si dicat, Ego sapientia habitatione excepi consilium & scientiam, “
 & ego intelligentiam accersui. Quot enim sunt abusiue appellatae Dei sapientiae? V- Sapientia mul-
 na est autem, unigenitus, non abusiue dictus, sed in ueritate. Omnia enim Dei sapien- tiplex est.
 tia sunt, & quaecumque sunt a Deo, sapientia sunt. Alia uero est propria & super omnia
 existens, hoc est unigenitus qui non est abusiue sapientia, sed ueritate, qui cum patre sem-
 per est, potentia eius existens et sapientia, iuxta id quod scriptum est. Nobis autem CHRI-
 STVS potentia Dei, & Dei sapientia. Est autem sapientia pauperis annihilata. Et quo-
 niam in sapientia Dei non cognouit mundus Deum, complacuit ei per stultitiam Eua-
 ngelii saluare credentes. Et infatuauit Deus sapientiam mundi huius. Et dedit Deus
 cor Solomoni uelut latitudinem maris. Et sapientiam fudit super filios Enac. Et dedit
 Deus Beseleel sapientiam. Et impleuit Deus sapientia ipsum Uri. Et multa de sapien-
 tia dici possunt, & qualis est locus prudentiae, & sapientia unde inuenta est. Etiam si
 igitur haec celebris sapientia dicat, Ego sapientia habitatione excepi consilium & scien-
 tiam, & ego intelligentiam accersui, per me Reges regnant, et per me magnates magni
 fiunt, & potentatus scribunt iustitiam, & tyranni imperant terram. Ego diligentes me
 diligo, & qui me quaerunt, inuenient me. Diuitiae & gloria mihi sunt, & possessio mul-
 torum & iustitia. In uia iustitiae ambulo: & in medio uiarum iustificationis diuersor,
 ut diuidam diligentibus me substantiam, & thesauros ipsorum repleam bonis. Si an-
 nuncia uero uobis ea, quae quotidie fiunt, recordabor ut quae ab aeterno sunt, enume-
 re. Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua. Ante saeculum funda-
 uit me in principio, antequam terram faceret, & priusquam abyssos faceret, priusquam
 procederent fontes aquarum, & antequam montes firmarentur. Ante omnes autem
 colles genuit me, & caetera: manifestum est quod uolentibus quibusdam dictioni con-
 tradicere, aduersarij solutione utuntur, propter nomen sapientiae & consequentiam
 sermonis qui dicit: Dominus creauit me, & ob id quod dixit, Ego sapientia habitatio-
 ne excepi consilium: Ecce, inquit, sapientia quae seipsam a principio nominauit, &
 deinceps progressa est, seipsam significat dicens, Dominus creauit me. Ecce enim di-
 cit supra, Ego sapientia, & infra dicit, Si annuncia uero uobis ea, quae quotidie fiunt,
 recordabor ut quae ab aeterno sunt, enumerem. Et quid, inquit, Dominus creauit me
 principium uiarum suarum. Diximus autem quod multae sunt abusiue per temporis
 occasionem ex Deo datae sapientiae, quia Deus omnia in sapientia perficit. Vna autem
 est uera sapientia Patris, & Deus Verbum in substantia. Ipsa enim dicitio non omni-
 no cogit me de filio Dei dicere, non enim indicauit Scriptura, neque quisquam Apo-
 stolorum meminit, neque Euangelium. Si uero etiam de filio Dei haec dicitio accipere-
 tur, non est eadem dicitio, neque ad rectum iudicium posita. Totus enim liber prouer-
 bialium sunt, quicquid autem prouerbialiter dicitur, non idem est potestate, sed alia qui- Proverbialis
 dem dictionis ratio

dem ratione recensetur, alia uero potestate allegorice accipitur. Si igitur hoc dicit, Et au-
 dent quidam ad filium Dei hoc referre, absit, de Deitate ipsius hæc dictio non fer-
 tur, si tamen potest in præsentia ipsius in carne impleri. Quando quidem enim ipsa sa-
 pientia ædificauit sibi ipsi domum, forassis à persona humanæ ipsius naturæ pie dici
 poterit, ut præsentia ipsius in carne, de ipsius Deitate dicat, Dominus creauit me, hoc
 est ædificauit me in utero Mariæ, principium uiarum suarum in opera sua. Principi-
 um enim uiarum descensus CHRISTI in mundum, est corpus ex Maria, quod
 est assumptum in opere iustitiæ & salutis ipsius. Verum omnino prosiluerit is, qui
 cor læsum habet, & graui hac plaga percussus est, de filio Dei inimicitiam in mente
 habens, Dixit, inquit, Si annunciauero uobis ea, quæ quotidie fiunt, recordabor ut
 quæ ab æterno sunt, enumerem: & uides quod ab æterno dicit? At præsentia Dei in
 carne post sexaginta duas generationes, secundum Matthæum, contigit. Quomodo
 igitur possunt ea, quæ ab initio sæculi sunt, ab hoc dici? Et non sciunt hi, qui tota uita ue-
 ritatis errant, quod diuina Scriptura semper omnia quæ uult docere, incipit recensere
 non statim ad summam primariam, aut ad caput, ut ita dicam, procedens. Sed à proxi-
 mis orditur, ut hoc quod prius est, postremum significet, propter hoc enim dixit, Si
 annunciauero uobis ea, quæ quotidie fiunt, recordabor ab his, & mentionem faciam
 eorum, quæ ab æterno sunt. Quemadmodum etiam Mosi indicauit Deus, primum
 ignem ardentem, & in igne rubi contigit uisio paulo post. Angelus autem ipsi loqui-
 tus est statim, postea uero Dominus ex rubo. Ille uero ab ipso statim non quæ uide-
 bantur quærit, sed de his quæ ab initio erant, interrogat. Ades huc, inquit, demittā te
 ad filios Israël, & dices ad ipsos, Deus patrum uestrorum misit me, Deus Abraam, et
 Deus Isaac, et Deus Iacob, ita ut ante quinque uel sex generationes Mosi nominarit A-
 braam. Et quando quidem dixit Deum patrum, priscum quid pronunciauit. At Mo-
 ses ex Dei gratia prudentia affectus, non hæc interrogabat, sed quod erat adhuc anti-
 quius, nempe, Si abiero ad ipsos, & dixerint ad me, quod est ipsi nomen, quid dicam
 ad ipsos. Hic uero de cætero reuelat, Ego sum qui sum. Et primum quidem à propin-
 quissimis incepit, postremum uero quod summum erat, indicabat. Sed & Lucas inci-
 pit ab imis & uicinissimis, nimirum, Ipse IESVS incipiebat annorum ferme triginta,
 filius existens ut putabatur Ioseph, qui Heli filius fuit, qui Mathan, & cætera, usque ad
 Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Et uides quomodo præsentiam CHRISTI in car-
 ne primum ostendit, deinde quod postremum est. Quapropter etiam Matthæus iux-
 ta genealogiam in carne deducere uolens aduentum CHRISTI in hominum men-
 tem, non statim dixit, Generatio IESV CHRISTI filij Abraam, sed primū filij Da-
 uid, deinde filij Abraam, quo id quod recens est conspectum, & quod propinquissi-
 mū est proclamatum, et quod adhuc superius est indicans, significet id quod omnem
 creaturam excedit, auferri non posse. Quare & beatus Ioannes ubi uenisset ac reperis-
 set homines occupatos circa infernum CHRISTI aduentum, & Ebionæi quidem se-
 ducti essent propter genealogiam CHRISTI in carne ab Abraam deductam, & à Lu-
 ca reductam usque ad Adam, Cerinthianos uero & Merinthianos reperisset, dicentes
 ipsum ex affricu nudū hominem esse, item Nazoræos, & alias multas hæreses, ut qui
 postremus uenit, quartus enim hic Euāgelium prodit, incipit reuocare, ut ita dicam,
 errore seductos, & circa infernum CHRISTI aduentum occupatos. Et dicit ipsis, uelut
 à tergo ipsorum uadens, & uidens quosdā in alperas uias inclinatos, & qui rectam ac
 ueram uiam reliquissent, Quod ferimini, quod uaditis, qui alperam & offensoriam & in-
 hiatū ducentem uiam uaditis, reflectite, nō est ita, non est à Maria solū Deus Verbum,
 qui ex superno patre genitus est. Non est à temporibus Ioseph curatoris illius. Non
 est à temporibus Salathiel & Zorobabel, & Dauid, & Abraam, & Iacob, & Noë, & A-
 dam. Verū in principio erat Verbum, & uerbum erat apud Deū, & Deus erat Ver-
 bum.

bum. At erat, & erat, & erat, non suscipit quod unquam non fuerit. Et uides quomo-
 do statim uicinissima primum significat: Quomodo Matthæus uiam ostendit per ge-
 nealogiā, & neque ipse exacte tractauit, quādo ex supernis genealogiā ducebat? Et quo-
 modo Marcus de peractis in mūdo, et uoce clamante in deserto tractauit, uoce in qua,
 clamāte de Domino per prophetas & legē prædicto. Et quomodo Lucas ab infernis
 ad superna reduxit? Postea progressus Ioannes quartus, coronidē & sinceritatē super-
 ni ordinis & deitatis semper existentis declarauit, quemadmodū etiam Solomon pro-
 uerbialiter dicens principium uiarum, si quidem pie uoluerint quidam dicere de dispen-
 satione in carne, uelut ipsa dicat de CHRISTI Deitate, quod ipsa Deitas creauit domū,
 quod ipsa deitas carnem et incarnationem operata est, principium uiarum in opera sua,
 salutis hominum ac bonitatis. Deinde statim adhuc procedentibus rebus dicit, Fun-
 dauit me in principio, itaque filius Dei secundum deitatem creatus, postea fundatus est?
 Dicant nobis mechanici illi supernorum inspectores, quali arte creata est sapiētia, qua
 li instrumento fundata est? At si omnino cogitare oportet, fugerimus utique à tanta bla-
 sphemia profunditate, & non attigerimus unigeniti deitatem, quæ semper cum patre
 existit, & ex ipso genita est. Semper enim erat uerbum eum patre, semper sapiētia, sem-
 per Deus ex Deo Dominus, semper lux uera & nō spuria, semper esse ex ipso habēs,
 & ueritas existēs ac uira. Et quid opus est mihi multa de hoc dicere? Deinde dicit, Fun-
 dauit me in principio, proinde piū est uidere, quod animam humanā hic significat.
 Nam Dominus creauit me, humana natura in carne dicit, si sanē sic intelligatur, Fun-
 dauit uero, uelut in anima fundatus est, uerū Ante omnes colles genuit me, quo osten-
 dat natiuitatē ex supernis. Atque hæc dicimus, non omnino sic decernentes, sed pie po-
 tius ad aduentū in carne referentes. Et si etiam oportet sic dicere, tamen nemo nos coē-
 gerit penitus de CHRISTO dicere hanc dictionem. Si uero de CHRISTO dicitur, ha-
 bet etiam suam uim, non iuxta uaticinium dictam, sed iuxta ratiocinationis pietatem,
 ut ne quid imminutionis ad Deum referamus, ita ut putemus inferiorem ipsum habe-
 re deitatem præter patris essentiam. Etenim quidam ex patribus nostris & orthodo-
 xis, retulerunt hanc dictionem ad aduentum in carne. Et si oportet sic dicere de hoc,
 Dominus creauit me, & fundauit me, & hæc est pia ratiocinatio, magni patres sic ex-
 posuerunt. Et si quis noluerit orthodoxos suscipere, non cogetur. Verum ad exter-
 nos & à fide alienos nullum est detrimentum. Neque enim hoc cadet nobis in aliquam
 deitatis imminutionem, quæ libera est, & semper est cum patre. Et quod quidem pas-
 sus est CHRISTVS, passus est, sed non mutatus est natura. Verum permanit ip-
 sus deitas in sua alienitate à passione. Quapropter quum uoluisset pati, ex propria bo-
 na uoluntate pro genere humano, postquam non poterat deitas pati, per seipsam pas-
 sionis exors existens, accepit nostrum passibile corpus, quum sapientia esset, ut in ipso
 ad patiendum consentiret, & nostras passiones susciperet, Deitate in carne coexisten-
 te. Etenim Deitas non patitur. Quomodo enim qui dicit, Ego sum uita, mori pote-
 rit? Sed passionis exors permanet Deus. Compatitur autem carni, ut passio ad Dei-
 tatem referatur, quum Deitas non patiatur, ut sit nobis in Deo salus, in carne uero
 passio, ut ne passibilem Deum habeamus, sed passionis exortem, referentem in seip-
 sum passionem, iuxta uoluntatem, & non iuxta necessitatem. Attamen & hi quum
 Hebraicas dictiones neque attigerint, neque nouerint, neque quomodo se habeat ha-
 rum uis sciant, proterue & petulanter emicuerunt graues inimici, quærentes occasio-
 nem unde fidem mutilent, imò magis seipsos, neque enim ueritatem. Et quia inueni-
 runt, Dominus creauit me, periculose uelut imaginantes somniant, ea quæ ad nihil
 cōmoda sunt uitæ inferentes, & orbem terrarum turbantes. At Hebraica lingua non
 sic habet. Vnde & Aquila dicit, Dominus possedit me. Semper autem hi qui filios
 generant, dicunt, Possedi uel adeptus sum filium. Sed neque Aquila uim interpretatus
 est.

Quatuor Epi-
 angelistarum
 tractationis
 ratio.

Passiois Chri-
 sti ratio.

As.

Solomonis lo-
 cus in Prover-
 bjs explicatus

est. Nam possedi filium, uelut recens est, in Deo uero nihil est recens, etiam si confiteatur quis quod genitus est filius ex patre, et non creatus est. Genitus est autē sine tempore et sine principio. Neque enim est tempus inter patrem et filium, ut ne tempus quoddam super filium existat. Si enim per ipsum omnia, ergo etiam tempora. Tempore uero existente eo quod patre omnibus est, quomodo erit hoc, nisi sanē queretur alius filius, per quem ante filium factum est tempus. Et multa sunt quae ad infinitam haesitationem ducunt mentes hominum curiosorum & nihil bonum operantium. Ceterum in Hebraico dicit, Adonai, quod est Dominus; Canani, quod potest dici, tum instar pulli excludit me, tum possedit me. Verum exactissime dicitur, instar pulli excludit me. Quis autem pullus non ex natura genitoris gignitur? Et hic quidem in corporalibus creaturis per coitum masculi & foeminae pulli fiunt, ab homine usque ad pecus, & uolatilia atque alia. Quapropter unigenitus per omnia existens sapientia patris, & uolens ad correctionem omnia facere, ut ne quis ad ipsum referat quae non sunt, & excidat a ueritate, profectus ad humanum genus, & natura a muliere genitus, & in utero uirginis reclinatus per gestationis tempus, non a femine uiri conceptus est, sed ex matre uniformiter accepit carnem, & in seipsum expleuit perfectam sui ipsius incarnationem, non defectuosam, sed ueram. Et non quia ex semine uiri non erat, ideo habebat quid defectuosum, omnia enim perfecte habebat, carnem, & neruos & uenas, & alia omnia quae sunt. Animam uero uerē, & non in apparentia. Mentem autem & omnia, quae sunt in humana natura, excepto peccato, uelut scripturam, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato: quo in eo quod uniformiter hic a matre secundum carnem genitus est perfecte, & non defectuose, ostendat uolentibus uidere ueritatem, & non propria mente cecurire, quod etiam superne ex patre genitus est perfecte, sine tempore & sine principio: & inferne ex matre sola genitus est impollute & citra inquinamenta. Quo uero etiam interpretemur dictionem, Adonai Canani, hoc est Dominus instar pulli excludit me, omne quod generat, simile quid generat. Homo hominem gignit, & Deus Deum. Et homo quidem gignit secundum carnem, Deus uero secundum spiritum. Et qualis est homo, qui generat, talis est & qui ab ipso generatus est. In passionibus constitutus est homo, qui genuit proprium filium. Et passionis exors Deus, filium ab ipso genitum citra passionem genuit, uere & non in apparentia, a seipso, & non extra seipsum, spiritus existens passionis expers, & spiritum citra passionem generans: Deus existens a passione alienus, & Deum uerum generans citra passionem. Si enim ipse creauit omnia, & confiteris o Ari, quod creauit Deus omnia, ipse etiam filium genuit. Si uero dicis, si genuit, passus est dum genuit: Et nos ad te dicemus, si gignens passus est, fatigatus est creans. At simul omnia quae uult, omnia habet in seipso in perfectione, & neque in creando passio in filium cadet, neque Deum affectioni obnoxium esse, propter impollutam filij generationem, intelligetur. Immutabilis enim Pater, immutabilis Filius, immutabilis Spiritus sanctus, una essentia, una Deitas. At omnino dices mihi, uolens genuit, aut non uolens? Et non sum sicut tu, o contentiose, ut unum quiddam tale de Deo cogitem. Si enim non uolens genuit, inuitus genuit. Et si uolens genuit, ergo uoluntas erat ante filium, & erit uel temporis momentum inter filium per uoluntatem. In Deo autem non est tempus ad consilium, non uoluntas ad deliberationem. Neque igitur uolens genitus, neque inuitus, sed in natura supra consilium. Natura enim ipsi est Deitas, neque consilio opus habens, neque sine consilio quid faciens, sed simul ex seipso omnia habens, & nihil rerum linquens. Porro idem Arius rursus uenatur dictionem, semper omnia collustrans, & flagitia sibi ipsi curiose inuestigans, non uelut habet diuina Scriptura, sed uelut ipse aegrotat circa quaestiones & pugnas uerborum, ad nullam utilitatem, sed ad sui ipsius & eorum, qui ab ipso seducti sunt subuersionem, arripit dictum in quo Dominus benedicens discipulis dixit: Pater da ipsis uitam habere

*Natiuitatis
Christi ratio.*

bere in seipsis. Haec est autem uita aeterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti, IESUM CHRISTUM. Verum iam a me de his omnibus tractatum est in magno De fide sermone siue libro, in quo rursus iuxta nostram mediocritatem ac debilitatem, coacti a fratrum exhortatione, scripsimus de fide, cui libro imposuimus Ancorati nomen. Etenim quemadmodum exigua mens nostra ualuit per Dei auxilium, ex uniuersa Scriptura doctrinae Dei ueritatem congregantes, uelut ancoram his qui uolunt, sanctam patrum fidem apostolicamque ac propheticam, & ab initio usque huc in sancta Dei Ecclesia praedicatam, clare proposuimus, quo contineatur, ac muniatur cogitatione, diaboli uasfricis exciteretur, neque a tempestate ab haeresi multiplici in mundo commota laedatur. Sic enim & Dominus docuit discipulos suos dicens: Si quod ab initio audiueritis, manserit in uobis, uos in me manebitis, & ego in uobis, & ego in patre, & uos in me. Quare ueritas fidei ab initio a Domino audita, manet in sancta Dei Ecclesia, & propterea manet sancta Dei Ecclesia & orthodoxa fides in Domino, & Dominus unigenitus in patre, & pater in filio, & nos in ipso per sanctum Spiritum, si facti fuerimus templa sancti ipsius Spiritus capacia, quemadmodum dixit sanctus Dei Apostolus, Vos templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in uobis. Igitur Deus ex Deo est Spiritus sanctus, per quem Spiritum templa uocamur, si habitare fecerimus spiritum ipsius in uobis. Spiritus enim CHRISTI, Spiritus est ex patre procedens, & de filio accipiens, uelut ipse unigenitus confiteretur. Haec igitur omnia in praedicto De fide libro exposuimus, qui scriptus est, uelut diximus, ad patres Paphylas ac Pisidiarum. Hic uero quoniam ad consequentes dictiones perreximus, necessario rursus eadem in memoriam reuocare studuimus, ob propositum haeresiarum Arium, & sectatores ipsius Arianos, ut malicias ipsorum exoluamus, dulce in amarum transmutantes, et bonum in malum, & lucem in tenebras. Talibus enim perfecte a Domino per Esaiam uerba decernitur, qui bona in mala transmutant. Et talium nequaquam autor est Deus, sed quisque horum, aut per uanam gloriam, aut praesumptionem, aut uanam sapientiam, aut diabolicam opinionem, excidit a ueritate, & sui flagitij tribulationem mundo induxit. Age igitur hanc dictionem tractemus, ut cognoscamus, quae a Domino dicta sunt, uelut sanctus Apostolus dicit, Et nos Spiritum Dei habemus, ut cognoscamus ea, quae a Deo nobis donata sunt, quae & loquimur, & cetera. Dicit igitur Dominus, Da ipsis uitam habere in seipsis. Haec est autem uita aeterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti IESUM CHRISTUM. Exiit autem turbator hic Arius eiusque sectatores, & dicunt, Orare omnino ac precari Deum, & dicere, Pater da ipsis uitam habere in seipsis, non est eius qui aequalis est ei, qui exhibet uitam. Si enim esset ex essentia patris, ipse utique largitus esset uitam, & non petiuisset patrem dare accipientibus ea, quae ab ipso dantur per petitiones. Et non sciunt hi, qui contra seipsos sententiam peruertunt, quod uenit unigenitus, ut fieret nobis exemplar & salus, in medio mundo constitutus uelut in theatro, instar Athletae destruens omnia contra ueritatem insurgentia, ex incredulitate ac calumnia & errore diaboli, alicubi per idololatriam, alicubi per Iudaicam opinionem, alicubi per incredulitatem, alicubi per elationem humanae opinionis, ut doceret homines humilitatem, ne quis seipsum aliquid putaret, qui homo sit, sed ad patrem uniuersorum totum referret. Et propterea etiam si uita erat, uelut dicit, Ego sum uita, & posset dare uitam, non uult tamen turbare iustitiam, sed uenit ut ad unum principium, ad unam deitatem, ad unam ueritatem, ad unam concordiam, ad glorificationem unam congregaret, hominum salutem ac mentem, & coram discipulis patrem rogat. Quis enim filius a patre non petit? Quis uero pater filio non dat? Quis autem filius alienus existit a patris natura? Et propterea filius unigenitus a patre, plenus gratia & ueritate, non indigebat complemento perfectionis, quum non deficiat in ueritate, sed plenus sit gratia & ueritate.

interior p. 553.
*Ancoratus li-
ber Epiphaniij.*

*Christus cur
patrem rogat,
ut det uitam di-
scipulis.*

ueritate. Verum quum plenus sit, & dat, & dare potest, uult autem omnia referre ad Patrem. Glorificat enim filius patrem, glorificat pater unigenitum. Ego enim glorificauit te in terra, inquit filius ad patrem. Et pater ad filium dixit, Glorificauit te, & rursus glorificabo. Nō est dissensio, non est inuidia deitatis. Da igitur ipsis habere uitam in seipsis. Qui uita est, uitam à patre accipere uult, & dare discipulis qui se uita est, ut ne distrahat unitatem, ut ne spina fieret iudæis, ut audirent iudæi à patre petentem & dantem discipulis suis. Quomodo igitur petit à patre filius, uelut non habens & petens, minime: sed unitatem Trinitatis significans, perfecte exhibentem ei qui dignè dona accipit. Quo uero significaret quod uana est deitas, rursus in alio loco nō amplius petens dat, sed propria autoritate, uelut fons existens à fonte, & Deus ex Deo, in sufflauit in faciem ipsorum, & dixit: Accipite Spiritum sanctum, & alibi sustulit manus & dixit, Accipite Spiritum sanctum. Et habet uitam in seipso, ut cui uult dare, dat. Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiā filius uitam habet in seipso. Et uides quod honoris erga patrem gratia, & propter unam unitatem, & unam glorificationem, & ut ne putent discipuli à Deo legis & prophetarum ipsum mentes credentium declinare, unigenitus uenit: huius gratia Deus existens, & hominum malignitatem prænoscens, sermonem ad patrem mittit, et gloriam auferri nequeuntē patri tribuit: quo Manichæus confundatur, qui patrem negat, quo discipuli discant quod eadem est deitas in ueteri ac nouo Testamento, quo iudæi pudeant, quoniam non uenit unigenitus ut doceret alium Deum, sed ut suam & patris sui celestis deitatem reuelaret. Da igitur ipsis habere uitam in seipsis. Equidem quum ipse prædicauerit hanc uitam, quomodo patrem rogabat, ut daret ipsis quod ipse docebat ac dabat: Vitā enim postea pronunciauit dicens, Hæc, inquit, est uita ut cognoscant te solum uerum Deum. Deinde Arius & eius complures exiliunt propter hanc dictionem, uelut qui aliquid contra ueritatem repererint, quod dixit solum patrem uerum Deum. Vides igitur, quod solus est pater uerus: Interrogemus autem & nos ipsi uos. Quid igitur dicitis? Solus est pater uerus, filius autem quid tādē erit? Non est uerus filius, uana est spes nostra, uana inter nos prædicatio, inueniēmini assimilantes filium Dei, per blasphemiam contra uos ipsos, in nominatis & nepharijs simulachris, ad quæ dixerunt Prophete ex seductōri persona, prout quisque prophetarum huius dictionis mentionem fecit: et hoc, Falsos secerunt sibi ipsis Deos patres uestri, & falsi facti sunt colles. Itaque etiā unigenitus apud uos sic iudicatur, & ita turpiter de eo qui uos redemit, si modo redemit uos. Si enim amplius eiusdem stabuli estis, negantes uestrum Saluatorem, et qui redemit uos. Si enim non est uerus Deus, neque adorandus est. Et si est creatus, non est Deus. Et si non est adorandus, quomodo igitur Deus predicatur? Desinite uos qui rursus naturā Babyloniam facitis, qui imaginem & figuram ipsius Nabuchodonosor erexitis, qui famosam hanc tubam unitatem belligerantium buccinatis, qui in musicis instrumentis ac cymbalis & in psalterio per erronea uerba uestra populos ad casum fertis, imagini magis seruire efficientes, quā Deo & ueritati. Et quis uerus alter, sicut filius Dei? Quis enim adæquabitur Domino inter filios Dei, inquit Scriptura, & alius ad ipsum non comparabitur: Et quid ait: Quo uideas quod de filio dicit, consequenter narrans ait: Excogitauit omnem uiam sciētiae, & dedit ipsam. Et post hæc, In terra uisus est, & inter homines conuersatus. Quomodo igitur nō uere ad ipsum hæc dicta sunt qui dicit, Ego sum ueritas. At dices mihi, quomodo dixit unigenitus uerus Deus, ut cognoscant te solum uerum Deum, quo nō multitudo Deorum putaretur, ut ne diuisio fieret uitalis cognitionis. Si enim solus Deus uerus pater, uerus est filius ex patre uere genitus. Nam colens patrem, & solum ipsum uerum Deum reuelans, seipsum ostendit ex patre uere genitum. Quapropter uerus pater Deus, uerus Deus filius unigenitus. Et unde hoc demonstrandū est: At uide mihi dictiones hic, quomodo solum uerum Deum

Pater solus uerus Deus quo modo accipitur.

Deum dicit hic patrem. Verum in Euangelio secundum Ioannem dicit, Erat lux uera. Et quæ lux uera quā unigenitus: Et rursus Scripturæ de filio dicit, quod lux Deus & non dicunt, Lux uera Deus, uerum de filio Dei, quod lux uera unigenitus. At de patre, Deus uerus, & non dicunt, Lux uera Deus. De filio uero, quod Deus, & non appositā est uox uerus, ad dictionem Deus filius, & ubi lux Deus, non appositā est uox, uera. Quid igitur dicimus de patre, quod sanè lux uera est Deus, & non defectuosum faciemus Deum. Et quoniam nō est scriptum, Lux uera, ideo non dicimus peccantes, quod non est lux uera, & quoniam scriptum est, Filius est Deus, & erat Deus apud uerum patrem. Etenim erat Deus uerbum, & non dixit, Deus factum est uerbum, sed Deus erat. Ex his duobus æquiualentia demonstrantur, ex dictione quidem Deus uerus pater, & ex dictione, lux uera filius, æqualitas dignitatis apparebit. Ex dictione uero Deus filius, & lux Deus, æqualitas glorificationis inuenietur. Et nihil differet, neque contradicere quis poterit ueritati. Sed uerus Deus est pater, & uerus filius unigenitus. Porro & de Spiritu sancto cogar quid hic dicere amplius, ut ne quibusdam relictis, occasionem præbeam inimicis, ut suos prætextus habeant. Sic enim etiā Spiritus sanctus, uelut ipse Dominus testatur, Spiritus est ueritatis, Spiritus patris, & ut Apostolus dicit, Spiritus CHRISTI. Proinde Spiritus sanctus, est Spiritus ueritatis, Spiritus Dei, sicut Deus uerus, sicut lux uera, sicut Spiritus patris, sicut Spiritus filij. Una enim est trinitas, una glorificatio, una deitas, una dominatio, Pater, pater, Filius, filius, Spiritus sanctus, Spiritus sanctus, non est cōiunctio ipsa trinitas, neque disunctio à propria sua unitate, non est defectuosa in perfectione, non aliena à propria proprietate, sed per omnia perfectio, tria perfecta, una Deitas, & cecidit aduersariorum machæra. Etenim sic scriptum est, Telum infantium facti sunt. Etenim infantes etiam si accipere uelint tela, inualidi sunt, non potentes manibus suis quicquam perpetrare. Si uero etiam conturbentur infantes, magis seipso iugulant, ac seipso iniuria afficiunt, quum nō possint per teli conatum alios impetere. Quemadmodum etiam hi contra seipso excitant bellum erroris, minime uero irruunt in filios ueritatis. Transibo autem & ad alias dictiones rursus ab ipsis excogitatas. Et primum quidem admiratione digna res est, quod ironia utuntur ad integros ac simplices natura decipiendos. Quemadmodum enim serpens decepit Euam simplicem, eodem modo hi ubi uoluerint aliquos asciscere, primum quidem adulationibus multis, & liberalitate ac attentione, promissioneque simul & terriculamentis aggrediuntur. Eos uero qui non uolunt secundum ipsorum fidem ferri, regijs mandatis adoriuntur, & regis Valentis indignationi resistitis: inquit. Et quid est, inquit, quod dicimus, *Valens rex eadem est fides, nisi quod uanam gloriam sectamini? Videamus igitur an eadem sit fides.* Dicunt itaque, Confitemur genitum filium ex patre, & non negamus, sed oportet nos etiam creaturam & facturam confiteri. Nihil autem est stolidius. Omne enim creatum, non simile est genito, neque genitum simile creato, maxime ad illam puram & perfectam essentiam. Omnia enim à Deo creata sunt, solus uero filius Dei genitus est, & solus Spiritus sanctus ex patre processit, & ex filio accepit. Reliqua uero omnia sunt creata, & neque progressa ex patre processerunt, neque ex filio acceperunt, sed ex plenitudine filij, uelut scriptum est: Verbo enim Dei omnia firmata sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus ipsorum. At, inquit, oportet etiam confiteri creaturam, quoniam dixit Scriptura figuratius dici creaturam, & figuratè dici genituram. Nā etiam si dixerimus genituram, non uelut unam ex genituris dicimus. Itaque in eo quod genituram dicunt, & non ueram genituram, simplices decipiunt. Sed & creaturam confitemur, inquit. Quando quidem enim & ianua siue ostium uocatus est CHRISTVS, & *Christi appellationes uariæ* uia, & columna, & nubes, & petra, & agnus, & manna, & caper, & uitulus, & leo, & fons, & sapientia, & uerbum, & filius, & angelus, & CHRISTVS, & saluator, & do-

Tela infantium.

Valens rex Arianus.

& dominus, & homo, & filius hominis, & lapis angularis, & sol, & propheta, & panis, & rex, & aedificator, & agricola, & pastor, & uitis, & quaecumque talia, sic inquit, etiam creaturam dicimus, abusiue enim nos confiteri oportet. Fuge malam hanc opinionem ac calliditatem, ne det Dominus ut aliquis ex filijs ueritatis tali ironia subducatur, quo per eiusmodi argumenta, etiam creaturae nomen in filium Dei suscipere persuadeatur, atque sic confiteri. Dent enim nobis huius usus rationem. Nam omnia illa abusiue dicta sunt, minime in deitatem filij irruentia, neque defectuosum facientia ab essentia ipsius erga patrem. Et ostium dici poterit, quoniam per ipsum ingredimur, & uiam, quoniam per ipsum uadimus, & columna, quia ipse est fundamentum ueritatis, & nubes, quia intexit filios Israel, aut etiam columna, propter luciditatem ignis quem illuminauit in deserto, & manna, quia negauerant ipsum panem caelestem, & panis, quia per ipsum fortificamur, & angelus, quoniam magni consilij angelus est, & qui uocum enim est angeli nomen. Suscepit enim Rhaab angelos, & non erant angeli, qui misserant alij, quam qui annunciauerunt de loco. Sic etiam unigenitus, quoniam annunciauit uoluntatem patris hominibus, magni consilij angelus est, dum in mundo magni consilium annunciat. Et lapis non insensibilis lapis dicitur, sed abusiue, eo quod ostendiculum fuit Iudaeis, nobis autem fundamentum salutis, & lapis angularis, eo quod construxit uetus & nouum Testamentum, circumcisionemque ac preputium in unam unitatem. Agnus autem, propter innocentiam, & quod per ipsum, peccatum ab hominibus sublatum est, in eo quod ipse patri oblatum est ouicula ad mactationem. Nam uenit ut pro nobis pateretur, passionis exors, quo nos saluamur. Etsi quid aliud est eiusdem usus, quod confert ad salutem filiorum hominum, abusiue à diuina Scriptura ad ipsum refertur. Quid igitur creatura profuerit, aut qualem utilitatem facit ad nostram salutem, & ad Dei Verbi in carne glorificationem, & perfectam deitatem? Quid prodest nobis dicere ipsum creaturam? Quid facit creatura creaturis? Quid prodest creatura creaturis? Quomodo uero creauit Deus Deum, in adorationem proponens,

Creaturam non adorari. quando dicit: Ne feceris tibi ipsi ullam aliquam similitudinem, neque in terra, neque in caelo, & non adorabis ipsam. Quomodo igitur creauit sibi ipsi filium, & adorari praecipit, maxime quum Apostolus dicat, Et coluerunt creaturam praeter creatorem, & stulti facti sunt. Stultum est enim creaturam deificare. Reprobat autem primum praecipit, quod dicit: Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli cultum praestabis. Quapropter sancta Dei Ecclesia non creaturam adorat, sed filium genitum, patrem in filio, filium in patre, cum sancto Spiritu. At reuera, inquit, nisi dixerimus, quod creatura est, inminutionem patris facimus. Creatum enim, non inminuit creatorem, quod autem genitum est ex natura, id aut contractionem efficit, aut dilationem, ad inminutionem, aut sectionem, aut aliquam talem affectionem genitori annectit. Ingens autem est stultitia eorum, qui talia ratiocinantur, ut à seipsis Deum assimilēt, & suas affectiones Deo annectant, quum Deus penitus exors sit passionis, & in generando, & in creando. Sicut enim nos patimur generantes, quoniam creati sumus, sic etiam laboramus creantes. Et si patitur pater generans, ergo etiam creans laborat. Quomodo uero de Deo passionem dicere licet, et laborare, si quidem laborat? At non laborat, absit. Non laborabit enim, inquit Scriptura. Spiritus igitur Deus, & spiritus sine principio, & sine tempore filium genuit, Deum ex Deo, lumē de lumine, Deum uerum de Deo uero, genitum, non factum. Praeteribo autem & hoc dictum, & rursus ad alia nos conferamus, quae ab ipsis in malis opinionibus dicuntur ac decantantur, & supra à me proposita sunt. Etenim rursus uanē producant hoc dictum falso interpretantes, suscipite pontificem uestrum fidelem existentem ei, qui fecit ipsum. Et primum quidem hanc epistolam, ad Hebraeos, inquam, reijciunt, negantes ipsam natura ab Apostolo esse, & asserentes ipsam Pauli non esse. Verum dictum hoc, ob proprium morbum in seip-

Epistola ad Hebraeos Pauli non est.

fos, uelut dixi, male suscipiunt, nimirum ex eo quod dictum est, fidelem existentem ei, qui fecit ipsum, creaturam falso inferentes. Percunctetur autem quis intelligentia praedictus ipsos, & haesitabunt, non habentes quod respondeant. Quando assumpsit Dominus noster ut pontificis nomine appellaretur? Nequaquam enim ante aduentum suum in carne haec nomina habuit, ut lapis uocaretur, & ouis quae ducitur ad mactationem, & homo, & hominis filius, & aquila, & agnus, & alia omnia quae ad ipsum post aduentum in carne referuntur. Quare et pontifex ipse appellatur, propter argumentum de ipso à lege praedictum: nempe, Prophetam ex fratribus uestris excitabit Dominus Deus uester. Proinde prophetam & pontificem, & uocem Ex ipsis, post hunc locum Scriptura clare interpretatur, uelut etiam firmiter uidere est, quomodo rursus insuperabilis Dei uirtus & praenotio, ad obturandum omne os, quod contra ueritatem excitarur, omnia cum mirabili illuminatione praedixit ac munuit. Dicit enim sic in eadem consequentia, Nam omnis pontifex qui ex hominibus assumitur, pro hominibus constituitur, ad offerendum dona & uictimas, pro peccatis, ita ut moderate ferre possit, ne cessitatem enim etiam ipse habet in proprijs peccatis. Qui uero non habet peccatum, obtulit seipsum patri, partim ex hominibus, propter aduentum suum: partim non ex hominibus, quum non habeat necessitatem propter Deitatem. Et de ipsius Deitate dicit, Etiam si esset filius, de aduentu uero in carne, Didicit ex his quae passus est, inquit. Et uides quod omnia ad CHRISTVM pertinētia plana sunt, & nihil est in ipsis tortuosum. Nam hoc, Pontificem fidelem ei qui fecit ipsum, neque eandem formationem corporis hic declarat, neque ipsius incarnationis: non de creatione omnino dicit, sed de dono dignitatis post aduentum suum, iuxta id quod dictum est, Dedit ei nomen, quod est super omne nomen. Et non antea implebatur hoc in Deitate, sed in praesenti aduentu. Nam ipsius incarnatio ex Maria, accipit nomen quod est super omne nomen, ut cum Deo Verbo, uocaretur filius Dei. Et propterea etiam per ipsum Apostolum hic rursus dixit, Eum uero qui paululum imminutus est infra Angelos, uidemus IESVM propter passionem mortis, gloria & honore coronatum, quo Dominus & factor Angelorum, infra angelos imminutus appareret, et horrendus ac terribilis angelis, & qui ex nihilo ipsos cum patre & sancto Spiritu creauit, imminutus diceretur, & appareret manifeste, quod non de Deitate hic loquitur, sed de ipsius carne. Passio enim mortis non ante carnem ad Verbum refertur, sed post aduentum in carne, eodem passionis exorte existente & passibili, passionis quidem exorte, in Deitate, patiete uero, in humana natura. Quare etiam ambo in uno implentur, filius hominis, in hoc: & filius Dei, in illo. Simul enim CHRISTVS in ambobus filius uocatur. Quid igitur fecerit ipsum, discant contentiosus ex praedictis omnibus, quia nihil in hoc dicto ad Deitatem refertur, sed ad aduentum in carne. Et neque sicut de factura aut creatura, sed uelut de dignitate post aduentum dixit, fecit ipsum. Etenim si quis interroget regem aliquem de proprio illius filio, quid est tibi hic, & audiat ab ipso, Filius meus est. Genuinus igitur tibi est, aut spurius: ille uero respondeat, Genuinus est ex me. Quid igitur ipsum fecisti? Regem ipsum feci: manifestum est nihil immutatum esse ipsum à patris sui dignitate. Et non omnino eo quod dixit, Feci ipsum regem, ideo creauit ipsum, dicit Rex. Non enim generationem negauit, quum non genuisse confessus sit, in eo quod dixit, Feci: sed illam quidem palam pronunciauit. Verum uox Feci, de dignitate declarauit. Sic etiam filius, si lius patris citra ambiguitatem ab his, qui uitam uolunt, creditur & adoratur. At pontifex factus est, quoniam in corpore suo seipsum patri obtulit pro hominibus, ipse sacerdos, ipse uictima, seipsum quidem obtulit, pro omni uero creatura pontificatum gessit. Ascendit autem spiritualiter & gloriose in ipso corpore, sedet in dextra patris, factus pontifex in aeternum, & pergressus caelos semel, uelut testatur de ipso in sequentibus idem Apostolus. Et corruit rursus horum diuinae Scripturae praetextus, quae uitalis

Simile regis de filio suo inter rogauit.

est, & nihil offendiculi habet fidelibus, aut ad imminutionem blasphemiam contra Verbum. Deinde rursus meminit alterius dicti, quod Ioannes stans in deserto, & conspiciens ipsum ueniētem, dixit, Hic est de quo dixi uobis, quod post me uenit uir, qui ante me factus est, quia prior me erat. Et primū quidem ipsas dictiones, uelut capite grauari, alterant in sententia, & dicunt, Quomodo hoc impletur in aduentu in carne, quum non fuerit ante Ioannem in utero Mariæ conceptus: Sed uelut Euangelista dicit, In sexto mense missus est Angelus Gabriel in ciuitatem Galilææ ad uirginem desponsatam uiro, cui nomen Ioseph, & ingressus ad ipsam dixit, Gaude gratiosa, Dominus tecum, & cætera. Quum igitur turbaretur uirgo ob salutationem, dixit ad ipsam, Ecce concipies in utero, & paries filium, & uocabis nomen eius IESVM. Et ecce cognata tua Elisabeth concepit filium in senectute sua, & hic mensis sextus illi est, quæ uocatur stentis. Et uides, inquit, quod sex mensibus antequam bonum nūcium afferretur Mariæ, iam præexistit Ioannes: Quomodo igitur hoc, Ante me factus est, in aduentu CHRISTI in carne implebitur: Quis uero ex simplicibus, & non in sententia probè firmatis, hoc dicto audito non turbabitur: Dicit enim, Quæ necessaria sunt & simplicia & uitalia, in diuina Scriptura, ea his qui sibi praua attrahunt, magis nocua apparent, quum dicta penitus sint in Spiritu sancto illuminata. Quid enim relictum est à dicto ad securam certitudinem: Ecce enim dicit, hic est, uisibilem significans accostendens uidentibus, De quo dixi uobis, quod post me uenit. Et quis uenit nisi uir? Nemo autem prudentia præditus, uirum nudum putauerit Dominum nostrum, quam hæreses supra à me relatæ, Cerinthiani & Merinthiani, ac Ebionitæ, sed cum hoc quod uir est, omnino certò etiam Dominum ipsum sciūt ueri fideles, uelut etiam Ioannes testatur, Quod audiuius ab initio, quasi dicat, Eum qui ab initio est inuisibilis Deus Verbum, quem audiuius in diuinis Scripturis, in Prophetis annunciarī, in cælo hymnis celebrari. Et propterea quod ab initio audiuius & uidimus oculis, quo primum audiuisse Deum ab initio confiteatur: uidisse uero, hominem significat, quem etiam Baptista Ioannes dixit, Quod post me uenit uir, & hoc, Manus nostræ contrectauerunt: ut Deum ex supernis significet, & hominem uisibilem à Mariæ genitum ostendat, qui & ex mortuis perfectus resurrexit, non abiiciens sanctum uas, quod suscepit, & perfectam suam incarnationem. At per hoc quod contrectauit latus, & typum clauorum, tria confitetur inconcusse. Sic etiam hic mihi intellige hoc, Hic est de quo dixi uobis, quod post me uenit uir, ut aduentum in carne significet. Quia prior me erat, ut Deitatem ostenderet, quoniam ante me factus est: In mundo enim erat, inquit Euangelium, et mundus per ipsum factus est, et mundus ipsum non cognouit. Si autem in mundo erat, antequam Ioannes gigneretur ac conciperetur, ante ipsum fuit in mundo, non de creatione, non de factura significat, sed iuxta usum consuetū, quo æqui uocē homines dicere solent, Fui in Hierosolymis, fui in Babylone, fui in Æthiopia, fui in Alexandria, non creationem hic significat, sed accessum & aduentum. Fui enim in Babylone, aut altero loco, quando ueni. Ante me igitur fuit, aut factus est (utrunque enim Græca uoce significatur) inquit, ut ostendat Verbi in terra semper accessum. Et hoc, Prior me erat: ut ostendat Deitatem semper existentem. Illud uero, Post me uenit, ut indicet conceptionem post Ioannem. Et propterea, Ego uox clamantis in deserto, Vox est præparatiua auditus hominum. Primum enim in articulatam uocem sonantem reddere solent clamantes, è longinquo uocantes eos, qui ab ipsis aliquid audire debent. Et ubi illi uocem solam audierint, & mentem ad audiendum conuerterint, aures præparauerint, tunc is qui sonantem uocem emisit, de cætero distinguit sermonem quem dicere uoluit. Sic etiam Ioannes uox fuit, aures hominum præparans. Non enim erat ipse Verbum, sed post ipsum uenit Verbum, propter quod præparatiua uox fuit, siue facta est. Et propterea dicit, Vox clamantis in deserto

Ante me factus est, uel fuit, & prior me erat, quomodo accipienda sint

Ioannes uox fuit, cur sit.

deserto, præparate uias Domini. Vox enim præparat, Dominus autem ingreditur uias præparatas. Et uox loquitur, ut præbeant audientiam. Vbi uero auditus oculum egerit, tunc sermo in aurem suscipientium mittitur. Nusquam igitur reprehendet Arius & eius complices Dei ueritatem, semper illuminantem corda fidelium, ut ne uertantur à salute in Verbo filio Dei in ueritate increato & semper genito. Progredientibus autem rursus nobis, & ad sequentia procedentibus, nihil relinquemus ex his, quæ supra ad soluendum sunt proposita, sed rursus ordinis consequentiam arripimus. Prætexunt enim rursus alium pretextum, qui à sancto Petro in Actis dictus est, nempe, Notum uobis sit tota domus Israel, quod hunc IESVM, quem crucifixistis, & Dominum & CHRISTVM ipsum Deus fecit. Et rursus dicunt, quod hic fecit scriptum est: & non uident quod dictū est (ipse enim per seipsum dictū declarat) Hunc enim IESVM, ut significet Domini incarnationem. Ex hoc enim quod dicit, Hunc IESVM, quem crucifixistis: manifestum est, quod de carne dicit, quam crucifixerunt, carnem enim crucifixerunt. Et propterea Dominus in Euangelio dicit: Nunc autem queritis me occidere hominem, qui ueritatem dixi uobis, quam ex patre meo audiui, at non ab humanitate separans Deitatem. Neque enim extra humanitatem fuit Deitas, quando passurus erat: neque in patiendo relictus est à Verbo aduentus in carne, sed neque passionis exors Verbum passum est prius in carne patiente existens. Verum est enim in utrisque unum nomen, & in Deitate, & in humanitate. CHRISTVS enim est incarnatio ipsius Verbi. Et CHRISTVS est in ipso in carne aduentu. Sed passio ipsa est in carne, quemadmodum dixit Petrus, CHRISTO passus pro nobis in carne: ut ostendat Deitatis à passione alienitatem. Et rursus, Mortuus in carne, uiuificatus autem spiritu. Hunc igitur IESVM, quem crucifixistis: ut ne relinqueretur sancta in carne dispensatio à passionis exorte & increato Verbo, sed cōiuniretur supernè increato Verbo. Quapropter & Dominum & CHRISTVM Deus fecit, id quod ex Maria conceptum est & Deitati cōiunctum. Non enim Maria Deus secundum naturam. Quapropter consequenter infert, Fecit: quemadmodum etiam Angelus Gabriel dicit, quum interrogasset ipsa, Quomodo erit hoc, quoniam uirum nō cognosco: Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur sanctum, uocabitur filius Dei. Quum autem dixerit, Et quod nascetur, ostendit non requisitus de Deo Verbo, quod filius est citra amguitatem, non creatus, non factus. Verum de disputatione carnali à Maria, cum additione dixit, Et quod nascetur, CHRISTVM & Dominum fecit, uelut in alijs loquutionibus. Omnia clarè impleta sunt, & nullum laborem exhibent. Sic etiam hic in aduentu carne impleta sunt, & nulla est præuaricatio his qui uitæ suæ studiosi sunt. Uiuens enim Verbum à uiuente patre, filius patris, & non creatus. Omnia uero in aduentu in carne impleta sunt, ut neq̄ spectrū putaretur, neq̄ coessentialis caro supernæ Deitatis, sed incarnatio ipsius cōiuncta in unam à passione alienitatem, maximè post resurrectionem à mortuis. Non amplius enim moritur, inquit: Mors ipsi non amplius dominatur. Est enim unus Dominus, unus CHRISTVS, unus Rex, in dextra Patris sedens, corporale & spirituale, una unitio, una Deitas spiritualis, ambo lucida, & in maiestatis gloria. Porrò transmittam hoc dictum, quod abundè me declarasse puto, & de alijs ab ipsis ad subuertendos audientes excogitatis dicere aggrediar. Rursus enim dicunt, Si est ex essentia patris, quomodo non nouit horam & diem: Sed Pater solus nouit de die illa, die & hora nemo nouit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi pater solus. Si itaq̄, inquit, Pater nouit, & ipse non nouit, quomodo potest eadem Deitas patris ac filij esse, quando quæ nouit Pater, Filius ignorat: Quæcunque uero mysticè & in diuina sua sapientia, ad certitudinem cognitionis uerissimæ unigenitus docens exposuit,

Petri locus explicatus.

Pater solus nouit de die illa.

hi ignorant, & humanos affectus omnes in suum ipsorum detrimentum, uelut horrida reptilia, & ad suam perniciem ea, quæ ab astuto uenatore inescata sunt, abripiunt, nescientes quod mendacium nusquam consistet. Veritas autem undiquaque proprios filios suos corrigit, & mendacium redarguit. Dicam enim uobis, qui malam opinionem de CHRISTO ab initio habetis, Vtrum maius est secundum naturam, & ad scientiam, Deus ne omnium Dominus, & Pater Domini nostri IESU CHRISTI, aut dies à Patre & Filio ac Spiritu sancto inducta et facta, et illa hora: Omnino autem interrogati cogentur ab ipsa ueritate, Patrem maiorem dicere, sicut etiam est. Si itaque dicit filius, Nemo nouit Patrem, nisi Filius: & nemo nouit Filium, nisi Pater: Qui quod maius est, cognoscit, hoc est, Patrem, quomodo quod minus est ignorat: At diuina sunt uerba à Spiritu sancto dicta, ignota autem his qui non acceperunt Spiritus sancti donum & gratiam. Tales enim quum sint prædicti, instabilem habent intelligentiam, stolidam que mentem, ad noxias & ad minores præuaticationes lapsantem. Opponet enim se illis id quod ab ipso Domino dictum est, Estote parati, Sint lumbi uestri præcincti, & faces uestre in manibus uestris, & eritis uelut serui boni expectantes Dominum suum. Sicut enim latro in nocte, ita accedit dies. Et sanctus Apostolus ait: Non estis filij tenebrarum, sed diei, ut ne dies uos uelut fur deprehendat. Si itaque filij diei non occultantur à tenebris, sed parati sunt, quoniam quia non sciunt die, & qua non expectant hora, Dominus ipsorum adest: igitur non differt à seruis suis & filijs diei, propter lucidam suam substantiam ac Deitatem, quum ipse causa horum illis sit. Aut uelut ignorantes diem, & non parati, deprehendetur ignorans, & sub minoribus existens. Quis autem insania percitus hæc de CHRISTO cogitauerit, quod ipse erit, uelut homines eius dominio subditi, & discipuli, aut uelut deteriores, propter suam ignorantiam imparati: Et tota res est stolidam. Si itaque hæc impleri non possunt, uerum sermo extensus usui oppositus reperietur: quærendum est igitur quam rationem reperiamus, quo citra oppositionem utriusque seruatis, à ueritate non recedamus. Impossibile est enim Dominum mentiri, & impossibile est ipsum frustra narrationes ad nostram uitam facere. Cognoscit itaque Pater, cognoscit Filius, cognoscit Spiritus sanctus. Nihil enim est in patre diuersum à filio, neque in filio diuersum à Spiritu, uelut in unaquaque prædicta hæresi pro re nata demonstrauimus ex ueris confirmationibus, Trinitatem esse unam Deitatem, & nihil habere in seipsa euarians.

Tria perfecta

Sed totum perfectio, tria perfecta, una gloria, & unum dominium. At dices mihi, Quia igitur ratione hoc dixit: Et iam quidem alibi de hoc sermone à me dictum est. Nihil autem prohibuerit ad eadem apponere, & eadem uera uerba referre, & ego quidem ad hoc impiger sum, legentibus autem hoc tutum erit, aduersarijs uero in redargutionem. Habet autem res hoc modo. Tres ordines hoc loco in medium produxit, patrem, & seipsum, & omnes Angelos in celo. Et Patri quidem attribuit nosse, non solum scientiam ostendens & cognitionem, sed etiam ea quæ semper apud patrem & apud filium citra ambiguitatem detenta sunt, & facta & perpetrata. Et pater quidem nouit diem, nouit ipsam, & produxit ac fecit, & iudicauit. Sicut dixit in Euangelio secundum Ioannem, Pater neminem iudicabit, sed omne iudicium dedit filio. In eo enim quod dedit, iudicauit, quum itaque iudicauit, nouit: quum uero nouit, scit quando uenit. Qui enim non credit in filium, iam iudicatus est: non quod præterierit iudicium, sed quod ea quæ tunc futura sunt, iam indicentur. Quare & ob hoc, tale impletur. Nouit enim Scriptura scientiam, & scientiam, quemadmodum etiam sæpe pro oblata arguendi occasione, à similitudinibus & exemplis, uniuscuiusque propositæ rei ac causæ claritatem & declarationem explicare non reliquimus. Apprehendamus itaque rursus ab initio, & de his dicamus. Quid dicitis o uos? Nouerat Adam Euam uxorem suam, & ante inobedientiam ac excessum, aut non nouerat?

Adam quando nouerat uxorem suam Euam.

erat: Et non potestis contradicere ueritati. Si enim non uoueritis recta uia ingredi ad talem sententiam, redarguemini. Erant enim, inquit, nudi, et non erubescabant. Quum igitur ipsi nudi essent, & non cæcutirent, neque enim hoc negare potestis, ut non uidisset ipsos confiteamini, Nouit enim, inquit, Eua lignum quod bonum esset ad esum, & aspectu pulchrum. Proinde nouerat, & nouerat. Quum autem nossent & uiderent se mutuo, cognouerunt: uelut post multum tempus, ait Scriptura, Et cognouit Adam Euam uxorem suam. At priorem quidem notionem ac uisionem siue scientiam, de notatione per uisum consistente, ac per intellectum dicit. In secunda uero notatione, de cognitione & usu loquitur. Quemadmodum etiam alicubi David, ubi consensisset, uelut dicit diuina Scriptura, Et consensuit David, & non calefiebat, & dicebat famuli ipsius ad ipsum: Quærat regi uirgo, & inuenta est Abisac Sumanitis: Et calefaciebat, inquit, ipsum, & cum ipso dormiebat, & non cognouit ipsam David. Quomodo non cognouit coniunctam corpore, & quæ latus applicuerat: At cognitionem hic non eam dicit, quæ fit per intellectum, sed eam quæ contingit per usum. Nam & de Iacob dicit, Quod septem annis fuit pastor cum Rachel & Lia, & nouit ipsas. Quando uero de copulatione reuerendarum ipsius nuptiarum narrat, dicit, Cognouit Liam uxorem suam. Nam prior cognitio per intellectum erat, & per uisum. Posterior autem cognitio siue notio, in usu erat & actione. Sic etiam in eadem diuina Scriptura, Nouit Dominus eos, qui sunt ipsius: non quod ignoret eos, qui non sunt ipsius, sed euidentiam de fensionis ac protectionis Domini significat. Et, Discedite à me operatores iniquitatis, non noui uos: Igitur non nouerat ipsos secundum cognitionem: Imò quia non erant ipso digni, actionem ab ipsis tollit. Et in alio loco, Vos cognoui ex omnibus gentibus: Ergo omnes gentes, & numerus totius humani generis cognitionem eius fugiunt, & non potius capilli uniuscuiusque capitis humani, tum eorum qui ipsi seruiunt, tum eorum qui ipsi non obediunt, cognoscuntur: Et, Vias à dextris nouit Deus: ergo ignorat à sinistris: Et quot eiuscemodi dici possunt de notatione, & notatione siue scientia: Sic etiam unigenitus filius Dei. Quando quidem enim pater iudicium dedit filio, notationis & usus cognitionem reddidit iam Patri: nempe, Nemo nouit diem, nisi Pater: iuxta duos modos, quod nouit quando uenit, nam in ipsius potestate dies & hora uenit. Et nouit ipsam, iam enim peractum erat ad ipso iudicium, traditum unigenito. Ita est & in unigenito filio Dei, qui Deus est, & nihil à patre euariat, eadem notio. Ipse enim nouit ipsam, & ipse ducit ipsam, & fert & perficit, & iudicat, & sine ipso non uenit. Nondum uero nouit ipsam secundum actionem, hoc est, nondum iudicauit. Adhuc enim impij impiè agunt, & iniusti abundant, & scortatores ac adulteri & idololatæ iniqui sunt, & diabolus operatur, & hæreses insurgunt, & error committitur, donec intulerit ipsam diem unigenitus Dei filius, & quod iustum est unicuique retribuerit: & cognoscet ipsam, hoc est, peraget ipsam potentia. Et in patre quidem, iuxta duos modos impletum est: in filio uero secundum notionem est, & non ignoratur. Verum secundum actionem nondum perfectum est, quia nondum iudicauit. Cæterum à sanctis Angelis iuxta duos modos hoc remotum est, & quod non nouerunt: notatione per intellectum contingente, & quod nondum secundum actionem ipsi cognouerunt, hoc est, perfecerunt. Nondum enim præceptum est ipsis, egredi, ac colligere impios, uelut zizania in fasciculos ac fasciculos, & præparare ut comburantur igni. Et uidetis o dilecti serui Dei, quod singuli qui sibi ipsis iuxta quandam præsumptionem horrenda attraxerunt, frustra militauerunt, singuli diuersimode contra seipsos, in filium Dei inferiora & imminuta maledica lingua effutire aggredientes. At quum & huius dictionis declarationem abundè fecerimus, rursus ad alias mentem applicemus Dei potentia auxiliante. Etenim generosi illi & in omnia satis audaculi, etiam si confiteantur non secundum Manichæos, neque secundum alias multas hæreses, & quamuis

*Notio ex se
entia duplex
in Scriptura.*

*Nouit pater
quomodo, &
quomodo filius.*

*Angelorum
ignorantia.*

obteneant ueritatem secundum carnem, tamen hoc ipsum faciunt de se uolente, & non plene. Confitentur enim Saluatore habuisse carnem uere, audientes autem ex ipso per angelio quod fatigatus fuit ex itinere, & esuriit, & sitiit, & dormiuit, & surrexit, hæc omnia collecta ad Deitatem ipsius referunt, conantes Deitatem ipsius ex talibus argumentis abalienare ab essentia Patris. Nam si est, inquit, ex patre, patre non sentiente, lassitudinem, neque sitientem, neque esurientem, uelut diuina Scriptura dicit: Non fatigabitur, neque esuriet, neque sitiit, neque dormiet, neque excogitari potest prudentia ipsius, hæc autem sic in filium perfecta sunt: alienus ergo, inquit, est à patris essentia ac natura. Et quod quidem hæc in unigenitum non implebantur ante aduentum in carne, etiam ipsi confitebuntur. Quum autem confessi fuerint coacti, peruenerint autem ad ea, quæ in aduentu ipsius in carne facta sunt, & audierint eo quod accepit corpus, ideo hæc recte perficit, concedens uelut auriga currui honestas necessitates, quoniam secundum ueritatem carnem induit, & non iuxta apparentiam, tunc asserunt non ex carne sola hæc esse, nam reuera per se ipsam neque sitiit, neque fatigabitur. Verum non sciunt illi, qui uia relicta ad contrarias semitas digressi sunt, quod non solum carnem assumpsit filius Dei, ubi uenit, sed & animam & mentem, & omnia quicquid est homo, præter peccatum: non à semine uiri, sed à Maria semper uirgine per Spiritum sanctum. Non uolunt autem illi admittere animam ipsum accepisse, propter talem aduersus ipsos redargutionem, id quod promptissimum omnium est, ut ipsorum uaniloquentiæ opponatur.

» Ipse enim confitetur uerus Deus de se ipso, dicens, Ego sum ueritas: Anima mea conturbata est: & Tristis est anima mea: & Potestatem habeo ponendi animam meam, & accipiendi ipsam, ut ostenderet se ipsum Deum quidem esse habentem potestatem: hominis enim non est hic sermo, Nemo enim habet potestatem ponendi animam suam, & recipiendi ipsam. Quum autem de anima loquitur, ostendit se ipsum uere hominem factum esse, & non in apparentia. Et rursus, Ego sum pastor bonus, qui ponit animam suam pro ouibus. Et ut ostenderet uera hæc esse, in cruce ad patrem dixit, In manus tuas depono spiritum meum. Et quum uenissent milites, inquit, inuenerunt ipsum iam exspirasse. Et rursus, Et clamans uoce magna, dixit: Eli Eli lemas abachthani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me, quemadmodum iam etiam hæc sermonis uim declarauimus. Et expirauit, inquit Euangelium. At Expirauit: & In manus tuas: & illud, Anima mea conturbata est: & alia omnia quum ueritas dicat, quis adeo stolidus sit, ut huic officinæ credat hominum cæcutientium ac somniantium, & relinquat ipsas Dei Verbi rationi consentaneas ueritatis dictiones: Cæterum deinceps dictiones uenantes, ea quæ probe & recte dicta sunt à singulis Scripturis, uelut piratae sanauirorum corpora detruncant, & testimonio quodam utuntur, quo sepe Scriptura figuratius usa narrat. Et quod quidem figurate dictum est, ueritatem ferre solet. At uerum & indefinitè prædicatum, ad aliam personam allegoricè referunt. Statim enim exiliunt, & sancto Blasphemia proferentes dictionem, quod ex persona patris dictum est, Ecce intelliget filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est, quem dilexit anima mea: ut patris sit hæc dictio, nam hoc uerum est. Quomodo igitur & pater, inquit, animam accepit: Si autem dicamus, quod absit: Quid igitur, inquit, est quàm quod hoc figurate dictum est: Ergo, inquit, etiam id quod à filio dictum est, figurate dictum est. Et putant in hoc contra ueritatem seu enari ac reperire prætextus occasionem, id quod ipsis non concedetur. Minimè enim fucata est ueritas, & per se ipsam consistit, ut quæ neque uiuicatur, neque fucato ornamento opus habet. Videamus enim amborum uim ac uirtutem. Siquidem enim pater uenit in corpus, & carnem induit, & hunc sermonem dixit, uere animam habuit. Si uero carnem pater non induit, dixit autem hoc, Quem dilexit anima mea: figurate hoc circa Deum dicitur, ut ratificaretur ueritas, & esse dicitur, ut ostendat erga filium ingenuitatem. Sed non etiam de filio eadem in hoc dicere licet.

Anima et mens
in Christo.

Anima in Deo
patre figurate
esse dicitur.

et. Etenim pater non suscepit carnem, filius autem induit carnem: pater homo factus non est, filius autem homo factus est. Simile enim de patre dicendum est. Sicut enim hic dicit, Dilexit ipsum anima mea: sic dicit, Inueni Dauid filium Iesse uirum secundum cor meum. Et, Cor meum longè abest ab ipsis. Si itaque eo quod figurate dictum est, quem dilexit anima mea, accipimus hoc de anima: ergo etiam de corde figurate dictum est, & nimirum omnibus intelligentia præditis clarum hoc fuerit. Si itaque tropicè dicit de anima pater, & de corde quod non accepit: non enim gestauit carnem: figuratius sanè ad patrem talia referuntur. Non autem idem etiam circa filium putandum est. Filius enim accepit carnem, & omnem humanam naturam, ac partium situm. Nam crit hoc contrarium ei, qui de filio figurate dicit de incarnationis persona, etiam si in quadam parte sermonis argumentum contingat, propter hoc quod uere incarnatus est. Si enim allegoricè accipitur de anima filij, & figurate de ipsa accipiendum est: ergo etiam de corde talia dicantur. Et concedemus de cætero omnia apparentiam esse, & non ueritatè. Figurate dictum est & de carne, iuxta contentiosi Arii rationem. Et non amplius cor habuit ubi uenit Verbum, neque hepar, neque carnem, neque intestina, neque ossa, neque quicquam raliū, sed omnia de cætero allegoricè accipiuntur, & tropicè dicuntur. Aut omnino uanum & imaginarium assumpsit corpus, quod nulla interna uiscera habebat. Quomodo igitur edebat & bibebat: Sed apage. Si uero pater dicit cor & animam, potest autem in ipsum allegoricè exponi & tropicè dici, et in filium figurate, eo quod negauit ipsum animam accepisse, certè si de corde urgeantur, non possunt negare, eo quod confessi sunt ipsi, omnem situm partium corporis Dominum suscepisse: ex eo quod cor & cor dictum est, alterum quod in confesso est, alterum allegoricè acceptum. Sic etiam de anima sermo uerus est, & non accipitur figurate, neque dicitur tropicè. Quum autem sit CHRISTI incarnatio in omnibus perfecta, corpore & anima, & mente & corde, & in omnibus quæ est homo, citra peccatum: contigit autem ipsum res humanas rationabiliter facere, & in Deitate perfectè ad salutem perficere, non adhuc ipsius Deitas gloria carebit præter patris perfectionem, sed propter humanitatem in carne implebitur, ut & sitiit, & esuriat, & bibat, & comedat, & dormiat, ac tristis sit, ita ut à passione ac affectione aliena sit ipsius Deitas. Et rursus corrumpit ipsorum de hac parte sermo. Quando quidem autem uenit in carnem Deus, quum dicant ipsi, quod si erat ex patre, quomodo uenit in carnem, dicere poterit quis ad ipsos, De Angelis quid dicitis: Omnibus autem manifestum est, quod confitentur Angelos à filio factos esse. Nam & de Spiritu sancto blasphemiam dicunt, & à filio creatum esse dicere audent, qui est increatus ex patre procedens, & de filio accipiens. Si igitur in Spiritum sanctum hoc dicere audent, quanto magis de Angelis non poterint negare, quod ex unigenito ipsum esse habuerunt creati & facti: Sit itaque Angeli ab ipso facti, & spirituales facti, & tamen creaturæ ipsius existentes, & infinite essentia eius inferiores, utpote qui opus ipsius sunt, carnem non acceperunt, quid dicemus: Ergo maiores sunt filio hi, qui ab ipso creati sunt: Aut etiam Spiritus sanctus cur non in carnem uenit, & carnem gestauit, & homo factus est, aut Spiritus sanctus Dei, aut aliquis Angelorum: Non omnino ob id quod imminutus est filius præter patrem, ideo carnem induit: alioqui omnino etiam Angeli debuissent carnem induere, aut etiam Spiritus. Sed quoniam sapientia patris est, & uirtus, & ueritatis, ipse omnia creauit cum patre & Spiritu sancto: quo ostendat quod causa transgressionis Adam, non à formatione, neque ab eo quod factus est, peccatum aut inobedientiae delictum habuit, sed à propria uoluntate, quo iustum iudicium in finem deduceret, uelut dixit Esaias, Arundinem contritam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec deduxerit iudicium in uictoriam. Et in nomine ipsius gentes sperabunt. Quemadmodum & Dauid de ipso dixit, Et uincens, dum tu iudicaris.

Cor in Deo figurate.

Deus in carne
carnem.

Iudicatus enim est, ut iudicans iuste obturet ora contradicentium. Non enim poterit quis contradicere iusto ipsius iudicio. Gestavit enim corpus, impollutum ipsum conseruans. Non enim quod fuit in homine ab initio, hoc est in Adam, id ipsum omnino ex opifice in fonte ab Adæ peccato, peccandi causa fuit, & propter hoc peccauit. Sed liberum arbitrium ipsi dedit, & unusquisque sibi ipsi causa peccati existit. Propterea sanè in fons opifex Deus Verbum, qui cum patre creauit hominē, & cum sancto Spiritu, in mortalis & impollutus, propria uoluntate, in enarrabili quodam sapientiae mysterio, homo factus est, ita ut perfecte omnia susceperit pro propria factura, propter benignitatis erga homines excellentiam, non ex necessitate, sed ultronea mente: quo in carne cōdemnaret peccatum, & in cruce dissolueret maledictionem, & in monumento sepulchri detraheret corruptionem, & in infernum descendens cū anima in Deitate, stimulum mortis confringeret, & pactum erga infernum destrueret. At illi omnino ingrati, bona in mala transmutantes, pro quibus gratias agere benigno & perfecto, & bono ex bono patre existenti debebant, tantum abest ut gratias agant, ut etiā ingrati reperiantur, qui passiones & affectiones magis ipsius Deitatis attribuunt, quas confirmare non possunt, quum omnibus manifesta sit ueritas. Et quum hæc ita sint declarata, rursus ad alias dictiones deinceps deueniam. Producent enim dictum Euangelij

Pater maior me est, quomodo accipiendū

male interpretantes, Qui misit me pater, maior me est. Et primum quidem dicit, Qui misit me pater: & non, qui creauit me. Omnes enim diuinæ Scripturæ ingenitatem ipsius ad patrem significat. Gen uisti me, inquit, pater. Et, Ego à patre exiui, & uenio. Et, Ego in patre, & pater in me. Et, Qui misit me pater: & nequaquam qui creauit, nequaquam qui fecit, dixit. Et quomodo hi ea quæ non sunt, sibi ipsi coaceruant. At, Qui misit me pater, maior me est, quid hoc dicto magis proprium, & quid hoc magis necessarium, & quid hoc magis genuinum, & quid hoc decentius? Quem enim decet glorificare patrem, quàm filium uerum ex ipso genitum? Pater enim glorificat filium, & filius glorificat patrem. Et ea gratia in exemplum nobis, gloriæ ab ipso ad patrem relata, in unam unitatem, & in unam gloriam, glorificat filius patrem, quo nos docet at suum honorem patris esse, uelut dixit: Qui non honorat filium, sicut honorat patrem, ira Dei super ipsum manet. Maior autem secundum quem modum hic reputant, iuxta molem, imò iuxta tempus, imò secundum altitudinem, imò iuxta ætatem, imò iuxta dignitatem: Quid horum est in Deo, ut hæc cogitent. Neque enim tempore subiacet Deus, ut inferior intelligatur, qui sine tempore ex patre genitus est. Neque profectui in hæret Deus, ut filius profectu facto nõ assequatur patris maiestatem. Si enim iuxta profectum filius Dei, filius Dei uocatur, profectio multi fuerunt æquales ipsi. Et huius gratia ipse profecit, maior quidem dignitate uocatus, minor uero his qui ante ipsum in dignitate sunt. At dicit Scriptura, Quis assimilabitur Domino inter filios Dei, tanquam omnes ab usu dicantur, hic uero solus sit filius secundum naturam, & non secundum gratiam: quando quidem excogitauit omnem uiam scientiæ, et nemo ipsi adæquabitur. At quid dicunt: In altitudine præminet pater filio. In qua itaque parte locatur Deus, aut localiter circumscribitur, ut circūscriptio quod maius est significet. Spiritus enim est Deus. Et undique corruit nouitas peregrina ab ipsis excogitata. Sed & hoc præterito, ad sequentes ipsorum dictiones o charissimi transeamus.

Mittens nõ est similis misso.

Dicunt enim quod mittens non est similis misso. Sed alius est mittens potentia, & alius est qui mittitur: quoniam ille mittit, hic mittitur. Et si ex ipsis penderet ueritatis sententia, non amplius ad unam unitatem ueritatis & potentiae & Deitatis referretur tota cognitionis ratio. Duobus enim concurrentibus, aut duobus mittentibus, non amplius filius esset filius, sed frater: confratre coexistente, non amplius filius, quàm secundum coniunctionem, aut secundum adoptionem. Aut ipse erat qui seipsum mittebat, aut duo simul mittentes, aut accedentes, duas deitates significarent, & non unam unitatem.

unitatem. Flic igitur est qui misit, & qui mittitur: ut ostendat omnium honorum unum esse fontem, hoc est patrem. Deinceps autem à fonte, non alio nomine, sed secundum filij nomen, itemque uerbi, unus existens fons ex fonte filius progressus, semper existens, apud patrem genitus. Quoniam apud te est fons uitæ. Et ut ostendat etiam de sancto Spiritu, In lumine tuo uidebimus lumen. Quo ostendat lumen patrem, & lumen Patris esse Filium, & lumen Spiritum sanctum, et fontem ex fonte, ex patre & unigenito, Spiritu sanctu. Flumina enim ex aluo ipsius fluent aquæ salientis in uitam æternam: dixit autem hoc de Spiritu sancto, inquit Euangelium, & rursus dicit ostendens discipulis suis de sua ad patrem coessentialitate: Si quis aperuerit mihi, ingressus ego & pater meus, mansionem apud ipsum faciemus. Et nõ amplius dixit, mittar à patre meo, sed ego & pater apud ipsum, uelut pulsante filio, & patre cum ipso ingrediente: ita ut semper sit, & nunquam deficiat pater à filio, & filius à proprio patre. Quapropter & in alio loco dicit: Ego sum uia, & per me ingredientur ad patrem. Et ut ne aliqui minorem patre putent, & quod per ipsum ad patrem ingrediantur, dixit: Nemo ueniet ad me, nisi pater meus celestis traxerit ipsum. Pater igitur fert ad filium, & filius fert ad patrem, insert autem in Spiritu sancto. Semper enim undique trinitas in una Deitatis unitate, tria perfecta, una Deitas. Et corruit ipsorum sermo. Rursus porrò dicunt, Quia igitur ratione dixit CHRISTVS ad discipulos suos, Vado ad patrem meum, & patrem uestrum, & Deum meum, & Deum uestrum. Si itaque Deum suum confitetur, quomodo amplius erit æqualis ipsi, aut ab ipso legitime genitus? Quo ostendunt, se in omnibus ignorantiam Dei habere. Et sanè nulla Euangelij illuminatione sunt illuminati. Si quis enim contrectarit & perscrutatus fuerit ab æterno, & secundum generationes, cognosceret ueritatem perfectæ cognitionis salutis nostræ, & æqualitatis ad patrem uirtutem. Verum stimulantur hi iudaica sapientia circumdati, & filio Dei indignantur, quemadmodum illi dicebant: Ob nulum malum te lapidamus, sed quod quum homo sis, filium Dei te ipsum nominas, æqualem Deo faciens te ipsum. Sic & hi in eundem affectum pharisæorum ac iudæorum collapsi indignantur, non uolentes dicere filium æqualem genitori. Vide enim inibi Scripturarum certitudinem, quoniam nusquam dixit diuina Scriptura sermone hunc, ante aduentum in carne. Sed pater ad filium dicit, Faciamus hominem: copificem uocans filium, & genuinū ostendens secundum æqualitatem. Et nusquam dixit filius, Deum meum & Deum uestrum. Et audiuit Adam uocem Dei obambulantis in paradiso. Et fac tibi ipsi arcam ex lignis non putrescentibus. Et pluit Dominus à Domino. Et dixit Dominus ad Moysen: Ego sum Deus Abraæ, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Et Dauid dicit: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Et nusquam dixit Dominus, Deum meum, & Deum uestrum. Quando uero accepit nostrum corpus, & in terra conspectus est, & inter homines conuersatus est, & inter nos reputatus: tunc ad discipulos suos, quibus per omnia assimilari debebat, excepto peccato, dixit: Deum meum & Deum uestrum, & patrem meum, & patrem uestrum, Patrem quidem meum, secundum naturam in Deitate: & patrem uestrum, per gratiam per me in adoptione, Deum autem meum, quoniam carnem uestram assumpsi: & Deum uestrum, secundum naturam & ueritatem. Atque sic omnia sunt clara & lucida, & nihil contrarium, neque mortis complexus speciem habens in diuina Scriptura: uelut hi prætexunt, mala sibi ipsi excogitantes. Arbitror autem & aduersus hoc abundè à me dictum esse. Deinceps igitur ad alia transibo. Etenim Spiritum sanctum creaturam creaturæ rursus esse dicunt, eo quod per filium omnia facta sunt, uelut dixit Scriptura: imprudentes quosdam abripientes, non uelut dictum est, ipsum dictum habentes, sed malè opinantes, & à dicto id quod probè dictum est iuxta peruersam suam opinionem falso interpretantes. Non enim diuinum Euangelium de spiritu

Deum meum, & Deum uestrum, cur Christus dixit.

Patrem meum & patrem uestrum, cur Christus dixerit.

*Spiritus sanctus
Etum non esse
creaturam crea-
tura.*

Spiritu dixit, sed de omnibus creatis. Quia si quid creatum est, per Verbum creatum est & a Verbo. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Deinde rursus, in ipso uita erat, oportebat enim & in hoc impleri sancti Ioannis ordinis consequentiam, ut in eo qui erat, ea quae sunt plenè semper confiteretur. In principio enim erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Nam erat, & erat, & erat. Et, in ipso uita erat. Et, Erat lux uera. Et, in mundo erat. Et quaecumque de hoc erat, ex Spiritu sancto beatus Ioannes declarat: nempe, Omnia per ipsum facta sunt, quae facta sunt. Superior autem & prior est his quae facta sunt, is qui omnia fecit. Dicit autem Scriptura, per ipsum omnia facta esse, non autem nominauit qualia sunt quae facta sunt. Suspicio enim prauitatis nusquam erat, ut ne aliqui suspicerentur ea quae non sunt, & maledictis imperant immutabilem & inalterabilem sanctum Dei Spiritum. Propter hos enim dicit Dominus, Si quis dixerit sermonem in filium hominis, remittetur ipsi. Si uero quid dixerit in Spiritum sanctum, non remittetur ipsi, neque hic, neque in futuro seculo. Stolidus enim est totus ipsius sermo. Verum secundum blasphemiam ipsorum opinionem contradicere poterit quis ipsis, ac dicere, O uos generosi Sophistae, & uerborum detortores, qui sanctum spiritum Dei cum creatis numerare uultis, propter hoc dictum, Omnia per ipsum facta sunt, ex eo quod dicit Omnia: quum nequaquam numeretur cum omnibus sanctus Spiritus. Igitur & ratiocinari debebatis, aut alius quispiam uobis peior, etiam patrem per filium sanctum esse, iuxta blasphemiam uestram opinionem. Simul enim compræhensiuus est sermo, omnia per ipsum facta esse dicens. Si uero blasphemia est, de patre tale ratiocinari, imò stultitia, simile est etiam his, quae cogitant de Spiritu sancto, qui cum patre numeratur & filio. Si enim ex creaturis esset, non sanè increato patri & increato filio connumeraretur. Sed quia increatus est, connumeratur. Dixit enim, Euntes baptisate in nomen patris, & filij, & spiritus sancti. Quomodo uero creatus fuerit spiritus, de quo testimonium perhibetur, quod ex patre procedit, & a filio accipit: per quem & perfecta hominum salus, & dispensatio in carne, ad omnem iustificationem impleta est. Vixit enim ipsum Spiritu sancto, dicit Scriptura de Domino. Neque uero dispensationem in carne cum Deo Verbo unitam in unam Deitatem unxerit pater per creaturam. Sed quandoquidem una est trinitas, tria perfecta, una deitas: oportebat in filio per dispensationem hoc fieri, ut omnino glorificetur, & in omnibus intelligatur trinitas, quemadmodum contra omnes haereses de Spiritu narrantes, non unum, non duo testimonia produximus, quod Dei Spiritus est, qui cum patre & filio glorificatur, increatus & immutabilis, & perfectus existens. Corruit autem & hic contentiosorum contra seipsum de hoc sermo. Rursus uero ad alias ipsorum dictiones nos trademus. Dicunt enim rursus, dictum non recte accipientes, quod ipse Saluator dixit, Quid me dicis bonum? Unus est bonus Deus. Et separauit seipsum hic a patris essentia ac substantia. *Bonus est unus Deus.* At totum hoc ridiculum est, si enim qui tot bona nobis fecit, non bonus apud ipsos iudicatur, & quis adhuc flagitiosior hoc fuerit: Qui animam suam pro omnibus dedit, qui ultronea mente ad patiendum uenit, passionis exors Deus existens, qui peccata nobis condonauit, qui sanationes in omni Israel perfecit, qui ex bonitate sua tantum hominum genus in bonitate ad patrem congregauit, qui bonitatis praefectus est, & patris Dominus, qui superne ex patre bonum Verbum ex bono patre genitus est, qui dat alimentum omni carni, qui operatur in hominibus & omnibus ab ipso factis omnem bonitatem, non bonus apud ipsos iudicatur? Et non sciunt, qui obliuionem sibi ipsis inducunt, quod ad eum qui interrogauerat, subintulit uicissim sermonem, quo superbiae in ipso elationem destrueret. Erat enim gloriosus quidam a Pharisaeis profectus, uelut qui iustificationes legis exacte seruasset, & iusticiam ac bonitatem de se ipso iactans dicebat, Magister bone, quid faciam ut uitam aeternam possideam. Et quonia

sentebat de seipso uelut de tanta iusticia: Dominus uolens ad Deum referre omnem bonitatem, Nemo, inquit, bonus est praeter ipsum, ut nemo carnem gestans factum aliquem sibi attrahat. Atque ea gratia dicebat, Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi unus Deus: quo talis & tantus talem sermonem loquutus, subuerteret in eo, qui dixerat inflationem, & opinionem quam de iusticia sua induerat: & ut redargueret ipsius cor, qui bonum quidem magistrum labijs ipsum dicebat, uerum in bona ipsius doctrina non permanebat. Et quod quidem bonus est, ipse docet dicens, Multa bona feci in uos, cuius igitur ipsorum operum gratia lapidatis me? Cui enim hoc non est clarum ac manifestissimum, maxime quum multa bona sint & appellentur inter ipsius creaturas, uelut diuina Scriptura dicit: Ecce enim de multis bonis sacrae litterae narrant. Erat bonus Saul, inquit, filius Cis ex tribu Benjamin, altior omni populo super humerum & sursum uersus. Et, Erat bonus Samuel cum Deo & hominibus. Et, Bonus est extremus sermo praecipio. Et, Aperi tuum thesaurum bonum caelestem. Quum autem haec sint creaturae, & bonae inducentur per ipsum & ab ipso factae: quo modo non potest quis confiteri bonum esse horum creatorem? Sed ut ne longiorem faciam de hoc sermone, omnino enim diffuse de hoc diximus, rursus ad sequentes transibo, unius cuiusque dictionis interpretationem facturum. Inserunt autem rursus dicta quaedam temerarij illi, diminutionem opinionem seminantes in eum, qui ipsos redemit, si modo sunt redempti. Quum enim accederet ad ipsum mater filiorum Zebedaei, & rogaret, ut unus sederet ex dextris, & alter e sinistris, ubi ueniret in regnum suum, dixit ad ipsos, Nescitis quid petitis, potestis bibere poculum quod ego potaturus sum? Illi uero dixerunt, Etiam postumus. Dixit autem ad ipsos, poculum quidem meum bibetis, at sedere ex dextris meis aut e sinistris, non est meum dare, sed quibus preparatum est a patre meo. Vides, inquit, quomodo non habet potestatem, praeter patrem qui habet potestatem, ut exhibeat quod uelit? Et quis ex recte sapientibus sic intellexerit? Si enim filius non habet potestatem, & quis habet potestatem? Pater enim uiuificat mortuos, inquit, & sic dedit etiam filio, ut quem uelit uiuificet. Et, Quae patris sunt, mea sunt. Et, Omnia mihi tradita sunt a patre meo. Quis igitur adhuc ambigat? Hoc autem uult ostendere diuinus ipsius ac sapiens sermo, quod non iuxta personarum acceptionem res ipsa fit, sed pro dignitate. Domini equidem est exhibere, exhibet autem unicuique pro dignitate. Vnusquisque uero qui operatus est iusticiam, accepit iuxta proprium laborem. Et non amplius ipsius solum est dare, sed eius qui seipsum dignum fecit. Audeo enim dicere, quod neque ipsius est, etiam si possit dare, non tamen uult, neque sancti Spiritus, etiam si possit sanctus Spiritus dare, iuxta id quod dictum est, Alij datur sapientia per spiritum, alij generalium linguarum in eodem spiritu, alij interpretatio linguarum, alij potentia, alij doctrina. Unus autem est spiritus, qui distribuit unicuique ut uult. Et non dixit, uelut ei praecipitur: sed sicut uult. Et filius quem uult uiuificat. Et pater uocat, quem uult ad filium. Et rursus, Neque Pater, neque Filius, neque Spiritus sanctus, iuxta personarum acceptionem uocat, aut dat, aut exhibet, aut dignitatem praebet, sed si laboraueritis, erit uobis preparatum a patre meo. At perfectum est, quoniam ego sum uita. Sed & amplius ad alia pergam. Dicunt autem, quomodo dicitis ipsum ex perfecta Dei Deitate? Ecce enim dicit de ipso Apostolus, quod Deus excitauit ipsum ex mortuis. Si uero opus habet auxilio Dei, ut excitetur ipsum ex mortuis, ergo alius est qui excitat potentia, alius autem inferior qui excitatur per potentis potentiam. Et quousque tandem tempus tero circa uanos intellectus eorum, qui frontem suam perfricauerunt. Quis igitur excitauit Lazarum? Quis excitauit uiduam filium in Nain? Quis dixit filiae Archisynagogi, Cumi talitha, hoc est surge filia? Cuius nomen inuocabant Apostoli, & mortui suscitabantur? Arbitrari autem quandoquidem Iudaei cum Apostolis disputabant, propterea quod purabant Apostolos

Bona appellatur etiam creatura.

Non est meum dare.

Deus excitauit ipsum ex mortuis.

postolos prædicare defectionem à Deo legis: & propter prænotionē sancti Spiritus cognoscentis, quod futuræ essent hæreses, quæ CHRISTVM à paterna uoluntate dis-
 sidere asserturæ essent: ea gratia ad unam Deitatem omnia idem Apostoli referrebant,
 quoniam ex complacentia à patre fierent omnia uoluntate filij, cum bona uoluntate
 Spiritus sancti. Non ergo iuxta diminutionem, aut iuxta debilitatem, aut ab alienatio-
 nem Dei Verbi ab essentia patris hoc dictum est, minime gentium. Vide enim exem-
 plaria, quomodo narrat Angelus dicens ad Mariam & eas quæ cum ipsa erant, Quid
 queritis uiuentem cum mortuis? Vides uiuēs in propria Deitate & carne resurrexit,
 non autem erat cum mortuis. Et quid dicit ad ipsas? Resurrexit non est hic. Et non di-
 xit, Excitauit ipsum Deus, & non est hic. At ut ostendam tibi potentiam, quod uiuēs
 resurrexit, etiam ipse rursus dixit antequam pateretur ad discipulos suos: Ecce ascendi
 mus in Hierosolyma, & tradetur filius hominis ad crucifigendum, & tertia die resur-
 get: Et non dixit, excitabit ipsum. Verum de hoc clare potestatem potentia suæ præ-
 monstrauit dicens, Potestatem habeo animam meam ponendi & recipiendi ipsam.
 Qui uero potestatem habet, quomodo se ipsum suscitare non potuit? Apostolus uero
 scribens, ut ostenderet nihil sine uoluntate patris in salutis dispensatione factum esse,
 dixit: Deus excitauit ipsum ex mortuis. Nam & in alio loco idem Apostolus dicit, Et-
 tiam si mortuus est ex debilitate, uiuit autem ex potentia. Velim autem audire in telle-
 ctum eorum, qui Scripturarum sinceritatem nouerunt, qualem debilitatem sustinuit
 unigenitus, per quem cælum expassum est, aut à quo cælum creatum est, per quem
 sol illustratus est, per quem splendorem acceperunt sydera, per quem ex nihilo omnia
 facta sunt. Qualem ergo debilitatem dicit, profectò quam suscepit in nostra carne, ubi
 uenit Verbum & ipsam induit, ut nostram debilitatem portaret. Quemadmodum e-
 tiam cavit de ipso Propheta dicens, Debilitatem nostram suscepit, & morbos porta-
 uit. Mortuus est igitur propter nostram debilitatem, uita existens & passionis exorsus
 Deus, in debiliore ex nobis carne, uiuit autem ex potentia. Viuens enim est Verbum
 & efficax, & acutius super omnem ancipitem gladium. Mortuus est igitur ex debilita-
 te, uiuit autem ex potentia suæ Deitatis, uiuit in nostra carne in qua passionem pertu-
 lit. Et propter talem dispensationem, Apostolus significans bonam uoluntatem patris
 dixit, Deus suscitauit ipsum ex mortuis. Cæterum afferunt etiam aliud dictum ex Eu-
 angelio secundum Lucam, quod magnum est & egregium, & ad omnia utilissimū.
 Quale uero est dictum, quàm quod, quando uolebat Dominus propria uoluntate ad
 passionem uenire, assumptis discipulis in monte iuxta illam horam, discessit ab ipsis,
 ferme ad lapidis iactum, & digressus orabat, ac dicebat, Pater si fieri potest, trāseat po-
 culum hoc à me, ut ne ipsum bibam, uerum non quod ego uolo, sed quod tu. Et pri-
 mum quidem prætextum faciunt idem dicentes, Vides quomodo stimulatè dicit, &
 uoluntatem euariatam ostendit dicens, Nō quod ego uolo, sed quod tu. Quomodo
 igitur eadem essentia existit: Et dicunt quod in ipso alia est uoluntas, & in patre alia, &
 omnem uim ac potentiam ignorant. Propterea enim & Apostolis dixit, O altitudo
 diuitiarum & sapientia & scientia Dei. Quomodo enim propriam uoluntatem di-
 xit præter patris uoluntatem, quando ipse significat discipulis dicens, Conturbata est
 anima mea: Et quid dicam, pater serua me ex hora hac: uelut præparatorio modo di-
 ctum narrans, & ambigüe dictione utens, Quid dicā, pater serua me ex hac hora, hoc,
 inquit, dicam: At propterea ueni in horam hanc? Venit autem non inuitus, sed uolēs.
 In superioribus enim dicit, Poculum habeo quod bibam, & quid festino donec bibe-
 ro ipsum. Et baptisma habeo ut baptiser, & quid uolo si iam baptisatus sum. Si itaque
 uult, & festinat, & dicit se ad hoc uenisse, quomodo aliam uoluntatem suam ostendit,
 & aliam patris, uerum quoniam propter Israël tradendus erat, benignus existens, &
 femini Abraam parcens, pro populo sermonem faciebat. Voluntas autem erat patris,
 ut dispen-

Debitas
Christi quæ.

Pater transeat
poculum hoc à
me.

ut dispensatio sic impleretur, quum filij Israel sibi ipsi causa essent, proditiōis filij, &
 non à Deo coacti essent. Et non alia uoluntas erat filijs præter patrem. Sed oportebat
 ipsum etiam in hoc ostendere hæc, ut totam unitatem ad patrem referret, ut ne quid di-
 uideretur ab una unitate ac dispensatione, quia & deinceps inferunt ac dicunt, Dū o-
 raret constitutus in anxietate, uelut in Euangelio Lucae habetur, Sudauit, inquit, &
 erat sudor ipsius uelut guttæ sanguinis decurrētis in terram, & apparuit Angelus Do-
 mini confortans ipsum. Prosiiliunt itaq; dictionum uenatores statim uelut prætextu
 contra aduersarium reperto, et inferunt dicentes, Vides quod indigebat etiam fortitu-
 dine Angelorum: Confortauit enim ipsum Angelus, erat enim in angore. Et nesciūt
 quod nisi haberet hæc omnia, & hoc, Non mea uoluntas, sed tua fiat: Et nisi in angore
 constitutus fuisset, & nisi sudor ipsi obortus fuisset et ex corpore profusus: profectò
 apparentia erat præsentia CHRISTI in carne, & rationi consentanea opinio de spectro
 à Manichæis ac Marcionistis decantaretur, quod aduentus ipsius in carne apparentia
 fuit, & non uerissimus. Hæc autem omnia, muniens uitam nostram, in totum suscepit
 dispensatorio modo, humanæ affectionis narrationes habens, non simulatè, sed in ue-
 ritate. Et dixit, Non mea uoluntas: ut ostenderet carnis substantiam uerā, & ut redar-
 gueret eos qui dicunt, mentem non habuisse ipsum humanam, & redargueret dicen-
 tes ipsum carnem non habuisse. Totus enim diuinus sermo in medio filiorū tenebra-
 rum consistens, redarguit tenebras, & illuminat filios ueritatis. Vide enim mihi, quot
 utilitates sunt in hoc sermone. Ab incorporeis non procedit sudor, in eo uero quod
 hoc factum est, ostendit ueram carnem, & non apparentiam à carne in Deitate conui-
 ta. Nam sine anima & mente non fit anxietas. Quum autem in anxietate constitutus
 fuerit, ostendit se animam & corpus & mentem simul gestasse, unde anxietas apparet.
 Et rursus in eo quod dixit, Non mea uoluntas, sed tua fiat: ostendit uere mentē huma-
 nā, sed peccati exortem. Deitas enim ipsius semper est in Patre, & Pater in Filio, & Fi-
 lius in sancto Spiritu omnia perfecte habet. Et nihil differt uoluntas Filij à Patre, neq;
 patris à filio, neq; sancti Spiritus à patre & filio. Si enim uult filius, quæ nō uult pater,
 profectò etiam ex nostra sententia nudus homo ipse erit, uoluntate patris iuxta dimi-
 nutionem. Sed non ita est, absit. Verum in eo quod humanas affectiones narrat, uerū
 suum in carne aduentum, & perfectam suam incarnationem ostendit, quo omnia ad
 nostram salutem fiat, ad hoc, ut ne alia pro alijs intelligamus, & à ueritate excidamus.
 Porro de eo, quod uisus est ab Angelis confortari, & quid hoc magis proprium est, Apparuit An-
 gelus confortans ipsum.
 quid uero magis necessarium? Ecce enim inuenimus impleri dictum magni cantici à
 Mose conscripti, ubi dicit: Expectetur uelut pluuia sententia tua. Et paulo post rursus
 dicit: Adorent ipsum omnes Filij Dei, & confortent ipsum omnes Angeli Dei: nō ut
 dent ipsi robur Angeli, non enim indigebat Angelorū confortatione. Sed confortent
 ipsum, hoc est, confitendo proprium ipsius robur ipsi attribuant. Nā & nos sæpe ubi
 debiles fuimus, Deum benediximus, sæpe Deum confortauimus, non quod Deus in-
 digeat nostra benedictione, sed confitentes ipsius benedictionis robur, claro sermone
 dicimus, Tua est potentia, tuum robur, tuus est honor, tua est gloria, tua est benedi-
 ctio, tua est fortitudo. Nō nos fortitudinem exhibemus Deo, si dixerimus, tua est for-
 titudo. Neq; nos potētiam ipsi damus, neq; Deū benedicimus, si dicimus, Tua est po-
 tentia, tua est benedictio. Sed confortantes & potentem facientes, potentiam ipsius cō-
 fitemur, & Deo fortitudinem attribuimus. Sic etiam Angelus circa illam horam, ad-
 miratione ductus super excellentia benignitatis erga homines proprijs Domini, quod
 quum Deus esset, & cum patre in cælo adoraretur, & à proprijs Angelis suis colere-
 tur, usq; ad eū sustinuit propria uoluntate ultro uenire & induere carnem, & non ha-
 ctenus solum, sed etiam usq; ad passionem peruenire pro propria creatura humanæ
 naturæ, & usq; ad crucem tradi, gustareq; mortem, mortem autem crucis, quo perip-
 sum

Non mea uolū-
tas, sed tua fiat

Apparuit An-
gelus confortans
ipsum.

sum humana natura trophæum contra mortem erigeret, & eum, qui mortis dominium habet, aboleret, hoc est diabolus, & in triumphum duceret omnem principatum ac potestatem. Quapropter admiratione ductus Angelus dicebat ad ipsum, glorificans ac benedicens proprium Dominum in tali stadio ac miraculosa actione consistentem, Tua est adoratio, tuum est dominium, tua est potentia, tua est fortitudo: ut implet id quod à Mose scriptum est, Confortent ipsum omnes Angeli Dei. Et uidetis uos CHRISTI cultores & sanctæ Dei Ecclesiæ ac orthodoxæ fidei filij, quod nihil est in diuina Scriptura obliquum, neque tortuosum. Sed omnia mirabiliter ad nostram salutem scripta sunt ac perfecta. At prædicti inimicitiam habentes aduersus unigenitum Filium Dei, & aduersus Spiritum sanctum, omnia uelut inimici cogitant ac committuntur. Absit autem à nobis ut humanis commentis attendamus. Sed mentem nostram sanam habeamus, quo Dominum nostrum glorificemus, & nihil deminutum in ipso cogitemus. Si enim qui uenit ut omnia saluet, aliquid deminutum in se habet, quomodo creatura à proprijs immutationibus ac delictis saluabitur? Rursus porro aggrediuntur nos uelut aduersarij, sunt enim Iudaicæ opinioni addicti, & nihil ab illis differunt præterquam nomine solum, qui nos rursus adoriuntur noui Iudæi, quærentes contra Saluatorem dictiones quasdam, quo corripiant ipsum in sermone, quæ admodum Euangelij dixit, & dicunt: Dixit in cruce, Eli Eli Lemas Abachthani, hoc est Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me? Et uidetis, inquit, miserabiliter ipsum in uocantem ac lugentem & dicentem, Cur dereliquisti me? Et non sciunt qui à ueneno hoc Ariana in sania caput grauatum habent, & intelligentia scientiæ Dei destituti sunt, quod oportet omnes humanos affectus in Domino, in uera ipsius in carne præsentia confiteri. Et primum quidem ignorant se in his, quæ de ipso sentiunt, ab alijs ad alia transilire, non unum statum habentes, quomodo enim possunt, qui mentem prudentem non habent? Quandoque enim Saluatorem dicere ipsum uolunt, & Dominum & CHRISTVM, & ante omnia sæcula, & Dominum Angelorum & Archangelorum, per quem omnia facta sunt, principatus & potestates, Angeli & archangeli, cæli & omnia, terraque ac omnes homines, & omnia quæ in terra sunt, mare item & omnia quæ in ipso sunt. Et ò ingentem stoliditatem eorum, qui talia de ipso glorificant, & hic non intelligunt, quod non potest is, qui ante sæcula est iuxta suam Deitatem, per quem cælum & terra facta sunt, Angelique ac archangeli, & in summa uniuersa, uisibilia ac inuisibilia, hanc uocem ex persona Deitatis sue dicere, Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me? Quando enim relictus est filius à patre? Quando uero non filius in patre, & pater in filio? Nam in terram filius & Deus Verbum descendit, cælum uero attingebat, & omnes inimici implebatur gloria ipsius. Et in Maria erat, & homo factus est, at potentia sua implebat uniuersa. Quomodo igitur talis & tantus, secundum Deitatem suam miserabiliter dicebat, Eli Eli lemas abachthani, hoc est, Deus meus Deus meus, cur dereliquisti me? Et quidem quum ipse dicat, Rursus, ab eo & non dimitto uos orphanos, sed uenio ad uos. Et rursus in alio loco: Amen dico uobis, omnes uos offendiculum patiemini in nocte hac in me, & relinquetis me omnes solum. Sed non sum solus, sed est mecum qui genuit me pater. Et rursus, Ab eo & demittam uobis Spiritum sanctum, qui ex patre procedit, & de meo accipit. Et rursus in alio loco, Ego pulso, & si quis aperuerit mihi, ingrediemur ad ipsum ego & pater meus, & mansionem faciemus apud ipsum. Tanquam ipse ex patre non relinquitur, sicut et pater semper cum filio est, quemadmodum sanctus Spiritus cum Patre et Filio. Quid igitur dicunt: Hic sermo est quem dixit, Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me? Cui uero non fuerit clarum, quod à persona suæ humanitatis ex humana affectione uerbum hoc profert: Nam humanitas ipsius non per se existens aliqua est, non enim separata Deitate, & seorsim existente humana natura, dicebat

Eli Eli lemas
abachthani.

cebat uelut alius & alius, sed cõnita humanitate cum Deitate, una existente sanctificatione, et iam in ipsa, quæ perfectissima sunt, sciente, nimirum in Deo unita, & in unã Deitatem coaptata, uidens iam Deitatem cum anima commoueri, ut relinquat sanctum corpus à persona ipsius Dominici hominis, hoc est ipsius humanitatis siue humanæ naturæ. Volebat enim Deitas omnia perficere, quæ ad passionis mysterium pertinent, & cum anima descendere ad inferna, ad operandum salutem eorum, qui illic prædormierunt, sanctorum inquam patriarcharum. Quum igitur motus sic fieret, à persona humanæ naturæ uox ad propriam suã Deitatem dicebat, Deus meus Deus meus ut quid dereliquisti me? At oportebat hoc fieri, ut impleretur per ipsum diuinæ Scripturæ per proprios ipsius Prophetas de ipso prædicatæ, & ut impleret ea, quæ contra infernum fieri oportebat, in forma hominis aduersus infernum, ut princeps infernus, & Mors, capere hominem uolens, per ignorantiam in anima sancta ignorans Deitatem, magis ipse infernus caperetur, & ipsa mors destrueretur, & quod dictum est impleretur, Non sines animam meam in inferno, neque dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Neque enim reliquit sanctus Deus Verbum animam, neque relata est anima ipsius in inferno. Omnia enim huiusmodi magni mysterij dispensat Trinitas inde sinenter, Pater & Filius & Spiritus sanctus, quum Filius quidem sit in carne, Pater uero incorporeus, & Spiritus sanctus incorporeus, Filius autem corporeus factus sit, sed immutabilis, per bonam & propriam suam uoluntatem. In summa, à trinitate salus hominibus dispensabatur. Quapropter in alio loco dicit, quando quidem dixit, Ut quid dereliquisti me: hic ait, Non te sinam, neque te relinquam. Oportebat enim corpus per triduum esse in monumento, ut impleretur quod dictum est, Eterã inter mortuos liber. Et abiecerunt me dilectum, uelut mortuum abominabilem. Et ut impleretur hoc, Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem, ut ostendat per sanctum, ipsum corpus, & ut ostendat neque animam relictam in inferno. In ipsa enim per detentionem in inferno erat Deus uerbum, ut impleret quod dictum est ab Apostolis, Impossibile enim erat teneri ipsum ab inferno. Et qua de causa impossibile dicit, quã quod festinabat tamen mors & infernus detinere animam. Impossibile autem erat animam ipsius detineri propter Deitatem. Si uero impossibile erat detineri propter Deitatem, quomodo ergo ex persona Deitatis suæ potuit dicere, Deus meus Deus meus, cur dereliquisti me? Verum hic sermo, ex persona humanitatis suæ iuxta humanos affectus dicebatur, ut discamus uere esse aduentum in carne, & non in apparentia aut spectro ab ipso dispensatum. Surrexit autem de terra quale, quã quod obdormierat: Surrexit enim, inquit, non est hic. Quid uero resurrexit quã corpus, corpus autem, quod positum erat in monumento. Sed & anima unã cum Deo Verbo redijt, & rursus simul implebat perfectam resurrectionem in eadem Deitate, in eadem anima, in eodem sancto corpore, continens de cætero omnem dispensationem in unam spirituales unionem, in unam unionem Deitatis, in unã dispensationem, in unã perfectionem, uelut dicit in nonagesimo secundo Psalmo, Dominus regnauit, decorẽ induit: quo ostendat ingressum Dei Verbi à cœlestibus in mundum induisse decorẽ, hoc est carnem ex uirgine natam. Quando quidem uidebatur uilis uidentibus incredulis, Decorẽ in ipsi uero decor reputabatur, ut ostenderet suam fortitudinem per apparentem carnis debilitatem, abolerẽ eam quæ dominium habet peccati, hoc est mortem: qua subuersa omnem dispensationem salutis nostræ decorẽ fecit, & corruptionem dissipauit, & maledictionem deleuit, & chirographum contra nos, & pactum cum inferno dissoluit, & omnia ad salutem hominibus dispensauit. Statim enim ubi dixit, Dominus regnauit, decorẽ induit: apponit rursus & iterat dicens, Induit Dominus fortitudinem & præiinxit, ut ostendat primum indumentum à Maria, iteratum uero indumentum, à resurrectione ex mortuis. Nam primogenitus est ex mortuis, ue-

luc dicit diuina Scriptura. Quapropter ad secundum indumentum, ampliore qua-
dam certitudinem apponit dicens, Induit Dominus fortitudinem, & praecinxit. Quae
admodum enim is, qui super lumbos praecinctus est, adstringit indumentum ad lum-
bos, superfluum speciem firmans, et proprio corpori adiungens, sic primum decorem,
propter aduentum hic in carne, deinde fortitudinem, inquit, induit: ubi resurrexit ex
mortuis non amplius ad passionem humanitas ipsius uenit, non amplius ad flagella,
non amplius crucifigitur, uelut de ipso Apostolus ait, Resurrexit, non amplius mori-
tur, mors ipsi non amplius dominatur. Et propterea dicit, praecinxit: ubi coniuuit car-
nem suam in unam Deitatem, in unam unitatem, in spiritum, & diuinum & corporeum,
in unum spirituale effectum, & non habes dissolutionem, sicut ingressus est deinceps
foribus conclusis: crassum, tenue factum: passibile, passionis exors, in carne passus, ma-
nens autem in alienitate a passione, & quidem postquam ingressus esset, ostendens
ossa & carnem, typum lanceae, & typum clauorum, contrectatus a Thoma, conspe-
ctus a discipulis, ingrediens autem foribus conclusis, ut ostenderet quod in unam spi-
ritualem unionem, omne suum erga nos homines salutis negocium dispensauit. Et
quid opus est me circa hunc sermonem tempus terere? Nos enim impigri sumus ad
hoc ut eadem saepe dicamus, & securitatis legentium gratia saepe eadem narrauimus,
quo Artij opinionum & uerborum ac sententiarum uenenosam eiuculationem pertran-
eamus. Quum autem sufficienter de hac dictione tractauerimus, ad sequentes perga-
mus, quo undiquaque plurimis, quae in mentem nobis ueniunt, ex illorum deliramen-
tis declaratis, ostendamus ex paucis, aut etiam pluribus quod is qui adeptus est Spiri-
tum sanctum, & mentem uigilantem a Domino accepit, nihil omnino obliquum po-
test cogitare, aut affectus speciem in Patrem, aut in Filium, aut in Spiritum sanctum, sed
omnia perfectissima. Verum dispensatorio modo ad singulos usus, et in singulis locis
ad propositum in ueritate, in diuinis Scripturis dicta sunt ab ipso Domino, & ab ipso
us Apostolis, & sanctis prophetis ab ipso missis. Nam de hoc prophetauit qui dixit
iuxta Hebraicam linguam, Eli Eli lemas abachthani, quod per consequentiam imple-
bat Dominus, in cruce dicens ea quae de ipso praedicta erant, Eli, Eli, Hebraica lingua
uelut praescriptum erat. Et non amplius Hebraica, sed Syriaca lingua coniunctum
uerbum exprimens dicebat, Lemas abachthani, quo principio quidem uteretur,
uelut erat de ipso scriptum, quod uero de eathuic dicto, in aliam linguam transmura-
bat, & hoc ipsum faciebat propter bonam dispensationem, ut confiteretur id dictum
de se dictum esse a propheta, per hoc quod Eli Eli dixit. Quod uero restabat non am-
plius Hebraica lingua, sed Syriaca proferebat, quo subuerteret eos qui Hebraicam ia-
ctant, & honoraret etiam alias linguas, ad impletionem eorum, quae de ipso dicta sunt.
Expallurus enim erat iam sui cognitionem in omnes gentes, & non in Hebraeos so-
lum, uelut habet tota consequentia in uigesimo primo Psalmo, ubi ex persona adue-
tus eius in carne, omnia ipsius ex humano affectu prolata indicantur, ipse uero ubi ue-
nit, impleuit, uelut series habet in toto Psalmo, de huius aduentus CHRISTI in car-
ne narratione, perfectissimam tractationem. Dicit enim, Diuiserunt uestimenta mea,
& foderunt manus meas, & pedes meos, ipsi uero considerauerunt et inspexerunt me.
Et quaecumque talia sunt, quae non est possibile impleri in Deitate, sed dispensante Dei-
tate in carne omnia in ueritate & alienitate a passione. Exiliunt porro rursus uelut ra-
biosi canes rabie quadam perciti, suum ipsorum Dominum propter rabiem ignoran-
tes, & ipsum primum impetentes, & dicunt rursus, ubi audierint a nobis, quod ue-
rum est, quod Dominus dixit in Euangelio de discipulis suis: Quos dedisti mihi pa-
ter, seruaui ipsos in mundo. Et rursus, Fac ipsos ut sint in me, uelut & ego & tu unum
sumus. Et dicunt, uides, quod ab ipso dicitur, quod ego in Patre & Pater in me, &
duo unum sumus, quod non de aequalitate dicit, sed de concordia? Quomodo
enim

Syriaca lingua
Christus in
cruce usus est.

Ego & tu unum
sumus.

enim poterunt discipuli in ipso esse secundum aequalitatem: at secundum concordiam
poterant. Et statim penitus redarguit ipsos Dei ueritas, quod neque discipuli potuissent
hoc implere, neque de ipsis hoc dici, nisi Verbum ubi uenisset, ipsorum carne participaf-
set, & coniunxisset ipsos in seipso in adoptionem. Propterea enim & ubique in Cantico
canticorum sanctam suam Ecclesiam propinquam & amicam uocat, alloquens ipsam
per sanctam suam uocem exsuscitantem & inhortantem, dicens, Surge, ueni propin-
qua mea, formosa mea, columba mea. Et uides, quod columbam ipsam uocat: Non po-
tuit autem Ecclesia propinqua CHRISTI uocari, si non ex supernis uenisset, & ap-
propinquasset ipsi per carnem similiter passioni obnoxiam, quam accepit: quo propin-
quam sibi humanam naturam, congregatis his, qui in obedientia propinqui ipsi facti
sunt, uocaret sanctam & immaculatam sponsam. Et propterea hic patrem rogat Ver-
bum, Dominus noster unigenitus, pro discipulis, ut sint in seipso: quo cognationem
ad ipsum per carnem factam, discipulis per bonam uoluntatem patris sanctificatis,
in unitatem bonae uoluntatis & adoptionis conueneret, ut habeant in primogenito
patris, descriptionem primogenitorum in caelo, & ut ne putent aliqui filium ab aliena
tum esse a gloria patris, per hoc quod gestauit carnem, muniens fidem & ueritatis sue
cognitionem, ne aliquis seruatorum ipsius in suspicionem ueniret, & talis a spe excide-
ret, & inquit, ut sint sicut ego & tu unum sumus, ita & hi unum sint. Ego enim & tu
unum sumus, propter quod Deus ex Deo, & propter coessentialitatem in Deitate. Et
hoc, Unum sumus, non singulare significat. Non enim dixit, Ego unus sum, sed Ego
& tu: & Unum sumus, ut redargueret Sabellium & ipsius scholam, qui putat Filium Sabellij error.
& Patrem coniunctionem esse, & Patrem & sanctum Spiritum similiter. Propterea
dicit, Unum sumus: & non dixit, unus sum. Duo enim perfecta, Pater & Filius: unum
autem, propter aequalitatem, propter Deitatem, & unam potentiam, & unam si-
militudinem. In Deitate igitur, Pater & Filius unum: in humanitate, Filius & discipu-
li unum, ita ut adducantur, discipuli propter uocationis dignitatem, ad inenarrabi-
lem ipsius benignitatem, in unam unitatem adoptionis, per Patris & Filij & Spiritus
sancti bonam uoluntatem. Et rursus confutatus est error uanorum illorum, de pro-
prio suo Domino male sentientium. Praeterita autem & hac dictione, sequentes con-
siderabo. Prosilium autem rursus Sophistae uanae sapientiae homines, circa syllogis-
mos ac ratio cinationes occupati, sibi ipsis dictiones quasdam excogitantes, & Deum
syllogismis concludere tentantes: uelut etiam Propheta ipsos redarguit dicens, Num
supplantabit quis Deum, quoniam uos supplantatis me? Quid enim rursus generosi
illi dicunt? Dictionem sane supra declaratam locauimus, quae ab ipsis proponitur
nobis per interrogationem, nempe, Volens genuit Filium, aut non uolens? Ostendi-
mus ad quod in Deo nulla est futuri meditatio, sed simul omnia in ipso sunt perfecta: uolens aut non
& non primum uult priusquam faciat, neque facit absque consilio, & non deliberat ut
quid pareat, neque preparatio ipsius consilio indiget. Quare apud ipsum genitura sem-
per genita est, & non in tempore incepit, sed semper cum patre genita existit, & nun-
quam deficit. Unde & hic rursus repetitam dictionem pono, Quod neque uolens ge-
nuit, neque non uolens, sed in natura consilium transcendente. Natura enim est De-
us, consilium excedentis omnemque intelligentiam ac opinionem. Similem autem huius
dictioni aliam nobis noui illi Aristotelici excogitant, ab hoc enim ueneni iaculatio. Aristotelici
nem sibi ipsis affricuerunt, & Spiritus sancti innocentiam ac mansuetudinem relique-
runt, uelut Dominus dicit, Discite a me, quia mitis sum & humilis corde, et inuenietis
requiem animis uestris. Hi uero relicta mansuetudine, ad dicendi uehementiam por-
us se conuerterunt, indueruntque Aristotelem & alios mundi dialecticos. Quorum
etiam fructus ambiunt, nullum iusticiae fructum scientes, neque spiritus donum in se
habere digni facti illi contentiosi. Dicunt igitur ad nos, ubi ad ipsos dixerimus, quod
H 3 filius

Filius existens apud existentem Patrem erat. Nam ad Moſem dixit Pater, dices ad ipſos, Qui eſt miſit me: & rurfus Euangelium de filio dicit, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Si itaque dixerimus, quod filius qui eſt, erat apud existentem: dicunt ad nos, Itaque quod eſt genitum eſt, aut quod non eſt genitum eſt. Si enim erat, quomodo genitum eſt? Si uero genitum eſt, quomodo erat? Et ſunt hæc eiſdem uanæ ſapientiæ circa quæſtiones occupatæ, & ſublimitia petentis, & ſuperna curioſe ſcrutantis, & nihil boni operantis. Dicimus autem ad ipſos, unde uobis hæc ſuſpicio, ut hæc cogitetis? Si uero dixerint, Ita ratio expendere poſtulat, Dicimus & ipſi, Dicite igitur nobis d̄ boni, ueſtra expenditis aut quæ ſunt Dei? Deinde aiunt à ſeipſis uelut logici, quæ Dei ſunt expendimus. Nihil igitur diſfert Deus à ueſtro habitu naturaꝝ ac eſſentia: etiam inquirunt. Si itaque diſfert natura Dei à ueſtra natura, primum quidem non poteſt ueſtra natura de Deo compræhendere ea, quæ ſunt incompræhenſibilia. Deinde uero impium eſt, Deum à uobis aſſimilari ſecundum ueſtram eſſentiam. Inter nos enim quod non eſt gignitur. Nam ipſi aliquando non eramus, geniti autem ſumus à noſtris patribus, qui & ipſi aliquando non erant, et ab initio uſque ad Adam res deduci poteſt. Adam uero à terra factus eſt, aliquando non exiſtens. Terra autem facta eſt ex nihilo, quia non erat ſemper. Deus uero pater ſemper erat, & qualis erat natura, talem genuit filium. Genuit autē ipſum ſemper exiſtentem, non confratrem, ſed ex ipſo genitum ſimilem ipſi ſecundum naturam, Dominum ex Domino, Deum ex Deo, Deum uerum ex Deo uero. Et qualia quis reputat de patre, ita & de filio reputandum eſt: qualia credit de filio, ſic de patre putandum eſt. Ita enim dicit, qui non credit in filium, ſicut credit in patrem, & honorat filium ſicut honorat patrem, ira Dei manet ſuper ipſum, quemadmodum diuini Euangelium habet. Et rurfus corruiſit ipſorum ſyllogiſtica ratiocinatio. Deus enim incompræhenſibilis exiſtens, Deum incompræhenſibilem genuit, ante omnia ſæcula & tempora, & non eſt interuallum inter filium & patrem, ſed ſimul intelligis patrem, ſimul intelligis filium: ſimul nominas filium, ſimul oſtendis patrem. A patre enim filius intelligitur, & à filio pater cognoscitur. Vnde enim filius, ſi non patrem habet, & unde pater, ſi non genuit unigenitum? Quando enim poteſt non uocari pater, pater: aut filius, filius? ut putent aliqui patrem ſine filio, & poſtea ad proſectum ueniſſe, & filium genuiſſe, ut poſt genituram uocetur pater filij, ipſe pater, proſectum faciens in Deitate qui perfectus eſt & nunquam perfectione indiget. Rurfus porro prætexunt curatium hoc pharmacum, & ſalutare antidotum, firmitatem fidei ſanctæ Dei Ecclēſiæ abijcere uolentes, ac dicentes, Vnde uobis eſſentiæ nomen aſſertur?

Effentia. & coeſſentialitas uocabulū. Cur filius coeſſentialis patri dicit? Quæ Scriptura dixit de coeſſentialitate? Quis ex Apoſtolis eſſentiam Dei dixit? Non ſciunt autem, quod & ſubſtantia & eſſentia idem eſt ratione. Conſiſtit enim Dominus in ſubſtantia ſua. Et hoc, Splēdor gloriæ & character ſubſtantiaꝝ ipſius. Eſſentia igitur eſt, non exceſſus, ſed ipſum hoc quod eſt, ſicut dicit Moſes, Qui eſt miſit me, ad filios Iſraël loquens. Qui eſt igitur eſt, quod eſt: Quod uero eſt, eſſentia exiſtens eſt. At particula con, non unum rurfus ſignificat, ſed de coeſſentiali duo perfecta ſignificat, ſed non inter ſe diuerſa, neq; ab ipſorum unitate aliena. Si uero etiam uteremur pietatis gratia, dictione aliqua propter connexionem ueritatis. Nam ſine hoc ut conſiteamur coeſſentialem, omnes hæretici conſutari non poſſunt. Quemadmodum enim ſerpens odit odorem bituminis, & ſpirationem cerui, & ſuffitum gagatæ lapidis & fumum ſtyracis, ſic etiam Arius & Sabellius odio habent uerbum conſeſſionis coeſſentialis in ueritate. Sed tamen ad ipſos dicimus, etiam ſi non eſſet uox hæc in diuinis Scripturis, eſt autem & clare habetur in Lege, & apud Apoſtolos ac Prophetas, ex duobus enim aut tribus testimonijs ſtabilietur omne uerbum, attamen licebat nobis propter pietatem uti dictione utili ad muniendam ſanctam

ſtam fidem. Vos autē quid dicitis? Dicite enim nobis d̄ boni, quid dicitis de patre, increatus eſt pater, omnino reuera. Quis enim adeo ſtolidus fuerit ut de hoc ambigat, aut adeo furioſus ut putet non eſſe increatum Deum & patrem Domini noſtri IESU CHRISTI: Omnino enim & uos ipſi conſitemini, quod ingenuus eſt & increatus, non enim habet ante ſe patrem, neq; deſinitos annos, neq; principium dierum, uelut ſcriptum eſt. Si itaq; neq; principium temporis, neq; ſinem de ipſo conſitemur, quoniā increatus eſt, & hoc minime ambiguum eſt, nuſquam uero de ipſo hoc ſcriptum eſt. Verum pietatis cauſa cogimur hæc pie de ipſo ſentire ac dicere, etiam ſi non ſit ſcriptum. Sic etiam de coeſſentiali dicere cogimur, etiam ſi non eſſet ſcripta uox iuxta propriam linguam expreſſis uerbis: etiam ſi uideri poſſit hoc eſſe ſuper nos, & ſuper noſtram naturam, ut de Deo diſferamus: attamen ipſe Dominus ex miſericordia ueniā dabit nobis, qui non uolumus pro Deitate rationem reddere, quæ non indiget noſtra confirmatione. Verum oportet pie dicere, & pie ſentire, ut ne pereamus. Proinde reſpondete nobis Arii diſcipuli, Ingenitum dicimus omnes ſimul patrem et increatum, & admirabilis eſt dictio ſcilicet, ubi itaque ſcripta eſt hæc, oſtendite locum. Neque enim lex dixit, neque Prophetæ, neque Euangelium, neque Apoſtoli. Si itaque pie dicimus dictionem non ſcriptam, eſtq; recepta dum pro gloria Dei dicitur: quis nos reprehenderit, etiam ſi non eſſet uox coeſſentialis ſcripta, ſi inueniſſemus nos uerbum per quod poſſemus certitudinem noſtræ ſalutis conſiteri? Verum ſunt testimonia ueniā cum pia ratiocinatione, tum quæ ſupra propoſita ſunt, tum alia plura. Præteribo uero & hanc dictionem, & alias ipſius inſcamentū contra ſimpliciores prolatas locutiones ac uerſutias, Deo adiuuante, exagitabo. Dicunt enim rurfus ijdem, cum omnibus quæ ex Apoſtolo & Euangelijs, iuxta mentem ſuam corrumpunt, male intelligētes ipſas dictiones, etiam hanc in medium afferentes ex Apoſtolo, uelut dictum eſt in Epistoſa ad Corinthios, in capite de mortuorum reſurrectione, ſicut deinceps dicit, Deinde finis, quum tradiderit regnum Deo & patri, quum aboleuerit omnem principatum & omnem poteſtatem ac uirtutem. Oportet enim ipſum regnare, donec poſuerit omnes inimicos ſuos ſub pedes ſuos: ultimus hoſtis aboletur mors, nam omnia ſubiecit ſub pedes ipſius. Quum uero dicat, quod omnia ipſi ſubiecta ſunt, manifeſtum eſt, quod excipiendus eſt is, qui ſubiecit ipſi omnia. Quum autem ſubiecta fuerint ipſi omnia, tunc & ipſe filius ſubijcietur ei, qui omnia ipſi ſubiecit, ut ſit Deus omnia in omnibus. Reprehendunt itaque hoc dictum, & pro more inimicitiaꝝ ſuæ aduerſus unigenitum, deſtruunt inenarrabilem ac glorioſam ipſius Deitatem, uelut ſæpe dixi, dementia inducti, & dicunt, Vides quod dicit, Deinde finis, quum tradiderit regnum Deo & patri, quum aboleuerit omnem principatum & omnem poteſtatem ac uirtutem. Oportet enim ipſum regnare, donec poſuerit omnes inimicos ſuos ſub pedes ſuos. At Oportet, & donec, & quum tradiderit regnum, temporis eſt præſcriptio: & blaſphemantes dicunt, quietem & diſſolutionem ipſius regnantis hæc indicant, donec tradiderit regnum Deo & Patri. Et ab initio mentem ueritatis ignorant. Quod ideo quod particeps fuit unigenitus carnis & ſanguinis, humani affectus gloriæ aſſumendæ apti, de ipſo & de aduentu ipſius in carne decantantur ac dicuntur, ſed non ſine perfecta ſemper & glorioſa ipſius Deitate, quæ nihil opus habet ut gloriā aſſumat, ſed habet per ſe glorificationem, & per ſe perfectionem. Simul autem de duabus partibus rationem reddit dicens, de recenti quidem, Glorifica me pater in gloria quam habui apud te, antequam mundus fieret. Pater uero duorum habituum gloriā ſignificans, de priore quidem ſecundum Spiritum, glorificauit: ut indefinitum oſtendat. De recenti uero propter aduentum in carne, & rurfus glorificabo: ut & hic claritas oſtenderetur. De quibus etiam Apoſtoloſ dixit, dupliciter de ipſo ueritatem proponens, oportet enim ipſum regnare.

Ingeniti uox, non eſt ſcripta.

Pauli locus de mortuorum reſurrectione.

Glorificauit, rurfus glorificabo.

re donec: Et hoc, Quum tradiderit regnum Deo & Patri, propter principatum à tempore factum in aduentu in carne. Nam Deitas unigeniti erat semper cum Patre, hoc est unigenitus Deus Verbum ex patre progressus sine principio & sine tempore. Alioqui quomodo implebitur, quod dictum est ab Angelo: Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi: quandoquidem dixerat ad ipsam, Paries filium, & uocabis nomen ipsius I E S U S, ut ostenderet ex supernis Deum Verbum descendisse, & in utero eiusdem uirginis incarnatam esse, & perfecte hominem factum esse: ut ne dirimeret perfectionem in carne à diuina perfectione, cum hac appositione, & dixit ad ipsam, Quapropter & quod nascetur sanctum, uocabitur Filius Dei: Deinde, Dabit ipsi Deus thronum Dauid Patris sui, & regnabit super domum Iacob in sæcula, & regni eius non erit finis. Quum itaque hæc inter se alterum ad alterum opponantur, nimirum hoc, oportet ipsum regnare donec: & regnabit super domum Iacob in sæcula, & non dixit, In sæculum solum, sed in sæcula. Et rursus hoc, Quum tradiderit regnum Deo & Patri: opponatur illi, Et regni eius non erit finis: & ambo qui talia de Domino & CHRISTO dixerunt omnium fide dignissimi sunt, quum Angelus Gabriel sanctus sit, & sanctus Apostolus Spiritu sancto repletus, quid nam dixerint illi, qui uitalis negocij sunt ignari: Num quod contraria sibi ipsi sit Scriptura quæ omnia semper uere dicit: absit. Sed uelut ab initio diximus, propter assumptionem humanitatis, omnia rationi consentaneam consequentiam habent. Si enim tradit regnum tempori, ergo nunc neque regnat. Si uero nondum regnat, quomodo reperitur semper adorari ab Angelis & Archangelis ante aduentum in carne, & in aduentu in carne, uelut Scriptura de ipso dicit, nimirum dum ait, Quum induxerit primogenitum in orbem terrarum. Et, Adorent ipsum omnes Angeli Dei. Et rursus, Sedet in dextera Patris. Et, Flectet se ipsi omne genu, cælestium & terrestrium & infernorum. Igitur regnat semper, qui omnibus adoratur. Quid igitur dicimus filio semper regnante, ab initio & nunc & deinceps, quandoquidem nondum tradidit regnum patri, nunquid abest à regnando Pater: absit. Regnat enim simul cum Patre, & Pater cum filio ac Spiritu sancto. At quid dicunt, quum tradiderit regnum Deo & patri, desinit ipse regnare: absit. Nam quomodo impletur hoc, & regni eius non erit finis: Sed ut ostendat quod nihil in filio impletum est, neque impletur, quod distinet ac priuatim repugnet ab unione Patris, & una uoluntate Patris & Filij & Spiritus sancti. Videmus enim & hic uelut de ipso filio dictum, quum tradiderit regnum Deo & patri, quum aboleuerit omnem principatum & potestatem ac uirtutem: uelut ipse filius tradat regnum, & aboleat omnem principatum, & cætera. Et hoc, Oportet ipsum regnare, donec posuerit omnes inimicos suos sub pedes suos, uelut filius omnia faciat, & sua autoritate dominetur & potestatem habeat, & patri subditos unam cum regno tradat. Deinde rursus transit ad aliam personam, patre omnia filio subiiciente, & dicit, Omnia subiecit sub pedes eius, ultimus hostis aboletur mors. Quum autem dicat, quod omnia ipsi subiecta sunt, libet interrogare ipsos, E cuius persona dicit uocem, dicat: Nam profunditas mysteriorum Dei spiritualiter iudicat carnales. Carnalis enim non suscepit ea, quæ Spiritus sunt, stulticia enim ipsi sunt. Hic enim, quum dicat quod omnia ipsi subiecta sunt, si quidem Pater dicit ad Filium, defectuosa est tractatio. Subiecit enim filius omnia patri. Si uero ex persona filij dicitur, quum dicat quod omnia ipsi subiecta sunt, defectuosa est sententia, quoniam dilationes quædam in Deo, aut in patre aut in filio reputantur. Quis uero est qui dicit, quod omnia ipsi subiecta sunt: Non enim dixit, quum dixerint. Si enim esset hoc Filij dictum, quum dixerint: poterat ad Angelos referri aut ad subiectos. Quandoquidem uero supra significauit filium subiicientem & tradentem Patri, & patrem subiicientem filio omnia, deerat autem dictionum uenatoribus persona Spiritus

Oppositorum
Scripturæ locorum
declarat.
ratio.

ritus sancti, ea gratia indefinite, post personam Filij & personam Patris, personam Spiritus sancti subtexit, qui annunciat semper ea, quæ patris sunt ac filij, & docet, ut ne defectuosa fiat perfecta cognitio de trinitate, & de aduentu in carne gloriæ assumendæ apto. Deinde dicit, Ultimus hostis aboletur, mors. Abolitus autem ligatus est, non amplius operans quod operatur, neque amplius existens, nam abolitus est. Quid igitur de hoc dicere possunt, qui Scripturarum intelligentiam non habent: Nunquid oportet nos opinari de filio quod cessabit à regnando, si sanè dictio sic haberet: At impij erimus, & ipsum cum subditis numerabimus, quum post actionem cesset ab eo quod agebat, sed absit. Nemo enim ex credentibus in CHRISTVM & sperantibus in ueritate, cogitabit, ut aut dicat aut audiat quid, quod non deceat ipsius gloriam, uelut hi sanè sentiunt. Omnia autem docet Diuina Scriptura, quum dicat, Omnia ipsi subiecta sunt, nimirum excepto illo, qui ipsi omnia subiecit. Quum autem subiecta fuerint ipsi omnia, tunc & ipse filius subiicitur ei, qui omnia ipsi subiecit, quo id quod ab Angelo ab initio indicatum est, etiam hic per similitudinem sermonis coniunctum, omnem declarationem potentia Verbi ex ordine & clare ostendat. Quemadmodum etiam Angelus simile dixit, ex supernis quidem filium indicans, deinde cum additamento de aduentu in carne cōiunctionem declarans, nempe, Quapropter & quod nascetur ex te, cum additione uocis, sanctum, uocabitur Filius Dei. Proinde propter hoc & talia, nimirum, Quoniam quod nascetur, uocabitur Filius Dei, ea de causa etiam ipse filius subiicitur ei, qui omnia ipsi subiecit, ut non amplius carnale carnale sit potentia, sed cōiunctum cum Deitate, carnale in unam unionem cōiunctum, cum Patre regnans & Spiritu sancto, cuius regni non erit finis. Et ex quo quidem resurrexit, principium accepit hoc, ut sit Deus omnia in omnibus. Cōiunctum est enim simul carnale spiritualiter in unam Deitatem. Quandoquidem uero dicit, Hoc facite in mei recordationem, usque ad aduentum filij hominis: & sic uidebitis ipsum quo modo uidistis ipsum assumi, tunc de cætero omnibus perfectis, & nullo ad perfectionem pertinente relicto, ad ipsius Deitatem referre oportet hoc, ut sit Deus omnia in omnibus, hoc est, ut ne sit diuisio, neque enim est, ut ne putetur multitudo deorum. Una enim est glorificatio. Neque enim tunc uelut tyrannidem gerens filius non subiectus est patri, neque subiectus est uelut seruus, & potestatem non habens, ex patre genitus eiusdem naturæ & eiusdem Deitatis. Neque tunc iuxta defectum, neque iuxta diminutionem, neque iuxta necessitatem, neque iuxta cessationem ut ipse desinat, subiicitur patri. Sed uelut filius genuinus unigenitus, cum patre regnans semper in unam unitatem, & ad unum præmium honoris adducens omnem creaturam, & docens suam Ecclesiam, ut sit Deus omnia in omnibus. Nam una est Deitas, una dominatio, una glorificatio Patris, Filij & Spiritus sancti, ita ut decenter honoretur Pater à Filio, & Filius ut genuinus Filius, & Spiritus sanctus, uelut qui non alienus sit à patre & filio. Et excludantur sermones & excogitatae opiniones inimicitia aduersus Filium ac Spiritum sanctum, eorum qui contra Filium Dei & Spiritum sanctum blasphemia lingua insurgunt. Cæterum adhuc amplius, quæ male ab ipsis excogitata sunt, deprahendentes subuertemus. Rursus enim dictiones aliquas ex Euangelio producent, & dicunt, Cur non potest facere quicquam filius à seipso, nisi uiderit patrem facientem, & ab initio non intelligunt, quæ dicuntur. Nam Pater non prius fecit, & postea Filius struxit. Quod enim cælum fecit per seipsum Pater, ut de forma primi cæli accepta similitudine Filius ita operaretur: At nemo ex his, qui maliciam excogitant ostendere hoc potest. In principio enim fecit Deus cælum & terram. Et simul in principio in mundi creatione dicit, Faciam hominem secundum imaginem nostram, & ad similitudinem: Et non dixit, ades huc, faciam & ostendam, quomodo opereris. Deinde uero ait, Et fecit Deus hominem, &

Deus omnia
in omnibus.

Filius non potest
facere
quicquam à se
ipso.

non

non dixit, fecit, & ostendit Filio quomodo oportet facere hominem. Neque enim in ignorantia erat filius, ut postquam didicit artem, tunc ea quæ eius sunt operaretur. At postquam rursus uenit Dominus noster & carnem induit, & homo factus est, & inter nos conuersatus est, habuit autem ad Iudæos sermonem, qui putabant ipsum quæ Patris sunt dissoluere, uolens reducere mentem ut ne humanitati ipsius solum attenderet, dixit, Nihil facit filius, nisi uiderit patrem facientem: ut ostendat opus filij esse opus patris, & patrem complacentiam habere in ipsius totius operationis dispensatione. Sic etiam consequenter iuxta alias dictiones, uelut bestia: offendentes, & a persona fulguris uerbi ueritatis confutati fugabuntur. Fulgura coruscationem, & di-
 » sperges ipsos. emitte tela tua, & conturbabis ipsos. Additum est enim ad hanc dictionem quod deinceps ex ordine sequitur, & dicunt ex Euangelio, Pater enim diligit
 » filium, & omnia ostendit ipsi, quæ ipse facit: & maiora his ostendet ipsi opera, ut uos admiremini. Et rursus, Pater suscitatur mortuos & uiuificat. Similiter & filius quos uult uiuificat. Et rursus, Neminem enim pater iudicat, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorent filium, sicut honorant patrem. Vide uero mihi o Arii finem deinceps instituta aduersus te disputationis, ubi finiuit sermo: Non dixit, quidam
 » ita, & quidam non: sed ut omnes honorent filium, sicut honorant patrem. Ne itaque ignominia affice filium, ut ne ignominia afficias patrem. Si enim quid diminutum aut inferius in filium cogitare audeas, ergo etiam ad patrem cogitatio tua ascendit. Eiusdem enim temeritatis est, in filium quid cogitare, & non honorare ipsum quem admodum honoras patrem. Ut enim etiam det ipsi pater, dic mihi o generose quid dicit, ut quem uult filius uiuificet: non dixit, quem iubet. Oportebat autem hæc omnia suscipere a patre, sed non minorem esse præter patrem, atque hoc iuxta duos maxime modos. Primum quidem ut adducat mentem nostram ad unam Deitatis unionem, Patris & Filij & Spiritus sancti, & ne ad partitiones & multitudinē deorum, hominū cogitationem deducat, sed sursum ferat ad unā unitatem, deinde uero etiā ut adducat ad mutationem gloriæ aduentus in carne, & conuersionē Deitatis suæ. Quando enim uenit ut discipulos suos exhilararet, per promissionem qua dixit, quod essent alij qui isthic stantes, qui non gustaturi essent mortē, donec uideant filium hominis uenientem in gloria sua. Et Octaua die, uelut Euangelium dicit, aut sicut alterum Euangelium ait, Post sex dies: nō quod Euangelista alia pro alijs dicant, sed quod una sit certitudo semper munita, ut ne occasio fiat, quo homines in necessarijs offendant: nā dedita est cogitatio hominis diligenter ad praua a iuuentute sua, ob id alter Euangelista Octaua die dixit. Erat enim pars quædam diei reliqua quando sermonē dixit, & connumerauit ab illa die & hora, si erat dies inclinata circa nonam aut decimā horam. Et rursus quū in octaua die, circa tertiam aut quartam horam res facta esset, octaua hæc uocabatur. At uero alter Euangelista rem munit ac dicit, Post sex dies. Nō enim numerauit diem in qua sermonem ad discipulos dixit, neque eam in qua opus perfecit, sed intermedios sex plenos dies. Quum autem sic sermonem faceret, declarationem eius ostendit. Assumpto enim Petro & Ioanne ac Iacobo, eduxit ipsos ad montē, et transformatus est, & fulgebat facies eius instar Solis, facies in carne simul existens in Deitate, & uestimenta eius erant alba uelut nix, caro uidelicet quæ ex Maria & ex nostro genere erat, & transformabatur in gloriam, honorem ac perfectionem deitatis acquirens, & gloriam celestem, quam non habebat caro ab initio, uerum hic in conuersione Dei Verbi accepit. Sic etiam prædicta intellige, quod omne iudicium dedit filio, quod dedit ipsi potestatem, ut que uult uiuificet, quo primum principium ostendat unionem unius Deitatis & unam uoluntatem, & ad patrem referre se uniuersam bonitatem, & ad unum principium ac Deitatem, quū tres sint perfectæ substantiæ, una uero Deitas, Patris et Filij & Spiritus sancti, & aduentus ac præsentiam in carne rursus assumat cum Deitate

Octaua dies ab altero Euangelista sex-
 » ta dicta est.

Transformatio Christi.

» donum dignitatis potestatemque ac perfectionem, a patre & filio ipsi donata, ad unā spirituales Deitatis conuersionem. Et profecto uix tandem euasimus tempestuosum hunc locum, & quum omnem hanc ueneni ei aculationem, sæuamque undarum imperia ac impetuosas eleuationes, spumas item ac agitationes horrendas, tela que aduersariorum ac scuta, per rectam ratiocinationem in mente combusserimus, & arcus inimicorum confregerimus, & aduersus multiceps hoc reptile, in formem hydræ constitutionem nos insufficientes uirtutem & gratiam ex Deo acceperimus, uelut qui in Deo potentes fuimus, uictoriale carmen canamus. Cantemus Domino, gloriose enim glorificatus est. Equum & insensorem proiecit in mare. Et quum caput draconis supra aquas contriuerimus, supra aquas inquam placide fluentes, quarum uoluerunt esse participes iuuenes cum Iudæis hæreditatem adepti, aduersus quos inuehens Prophe-
 » ta dixit: Eo quod uos non uultis aquam Siloam placide incedentem, sed uultis habere
 » re Raaffon regem, & Tabeel filium Rhomeliæ: Ecce inducit Dominus super uos aquam fluminis fortem, regem Assyriorum, & cætera. Nos autem accepto auxilio in Domino, & assumpto spuro a uera carne in terram proiecto, & simul cum spuro mascula luti oculis nostris impressa, quo qui aliquando in ignorantia fuimus, nunc ueritatem cognoscimus: abeuntesque ac lauantes in Siloam, quod demissum interpretari potest, hoc est in aduentu in carne, & in Deitatis perfectione: & de cætero uisu recepto, non amplius negamus Dominum, etiam si a synagogis reiciant nos, qui ex Arii fraternitate sunt & Iudæorum successores. Nam & hi quemadmodum illi statuerunt, ut omnem confitentem Dominum a synagogis suis excludant: quo ostendant eum, qui uisum habet, confutationem factam eorum qui non uident. Nisi enim esset ipsorum Synagoga tota cæca, non sanè eum cuius aperti sunt oculi, a conuentu suo excluderent. Gratias itaque agamus Domino, quod & uisum recepimus, & Dominum confitemur, & læsa curauimus, si etiam opus mandatorum eius fecerimus: & conculcauimus serpentem, & contriuius caput draconis per potentiam ac uirtutem Dei. Cui gloria, honor, imperium, patri in filio, filio in patre, cum sancto Spiritu in sæcula sæculorum. Amen. Porro relicta mortificata hac hydra multicipiti ac multifida, ad consequentes pro instituto o dilecti progrediamur, Deum semper auxiliarium in uocantes, ut eandem nostri, & eorum qui hunc nostrum laborem uersare uolunt, curam habeat, quo commorsiam sanentur, & qui nondum in malis examinati sunt, corrigantur.

Aqua Siloam.

FINIS SECUNDI TOMI SECUNDI
 libri Epiphaniij.

• EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI OPERIS

CONTRA OCTOAGINTA HAERESIS, Panarij appellati, Liber tertius.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

In Primo Tomo tertij libri, aut sexto, iuxta praedictum numeri ordinem, haereses VII sunt cum sectis, hoc modo.

- 1 Audianorum rebellatio & secta, non tamen haeresis. Hi uitam & conuersationem bene ordinatam habent. Habent item fidem per omnia uelut catholica Ecclesia plerique uero in monasterijs habitant. Vtuntur & multis apocryphis affatim. Non faciunt nobiscum communes preces, uituperantque nostros episcopos, diuites, & alios. Sed & pascha suo more priuatim celebrant, quando Iudaei idem faciunt. Habent autem & peculiare quoddam ac contentiosum, durissime id quod secundum imaginem est interpretantes.
- 2 Photiniani. Hic Photinus a Sirmio originem trahens, hucusque circuit, & eadem qua Paulus Samosatensis sentit, uerum in aliqua parte ab illo dissentit. Sed & ipsi Photiniani a Maria & hucusque Christum affirmant.
- 3 Marcelliani, a Marcello ex Ancyra Galatiae originem trahente appellati sunt. Hic in principio, similiter ut Sabellius sentiens, diffamatus est. Verum ad excusationem sui saepe progressus, & per scripta se tutatus, a multis accusatus est, quod in istis perseveraret. Fortassis autem poenitentia ductus, seipsum correxit, aut discipulus ipsius. Nam pro ipso aut discipulis ipsius, orthodoxi quidam defensiones ediderunt.
- 4 Semiarij Christum quidem creaturam confitentur, per similitudinem autem creaturam ipsum dicunt, sed non uelut unam ex creaturis: uerum, aiunt, filium dicimus, ac ut ne passionem patri attribuamus per hoc quod genuit, creatum ipsum dicimus. Eodem modo & de Spiritu sancto sentientes, creaturam penitus ipsum decernunt. Reiciunt filij coessentialitatem, similem autem essentia dicere uolunt. Alij uero ex ipsis essentiam simili essentiae uocem reiecerunt.
- 5 Pneumatomachi. Hi de Christo quidem bene sentiunt, Spiritum autem sanctum blasphemant, creatum ipsum decernentes, & non esse ex Deitate. Imo potius abusiue propter operationem creatum esse, sanctificatiuam uirtutem ipsum solum esse asserentes.
- 6 Aeriiani. Hic Aerius a Ponto originem ducebat. Adhuc hodie uero superest tentatio uitae. Presbyter hic erat Episcopi Eustathij, qui inter Arianos taxatus est, & ab episcopatu reiectus. Quandoquidem uero ipse Aerius non constitutus est Episcopus, multa contra Ecclesiam docuit, fide quidem Arianus existens perfectissimus, uerum amplius docet, non oportere offerre pro his, qui obdormierunt. Ieiunare quarta, & pro sabbato, & quadragesima, ac paschate prohibet. Renuntiationem praedicat. Carnis esu omnis generis utitur, & uoluptatum delicias licentissime. Si uero quis ex discipulis eius ieiunare uelit, ne in diebus ordinatis hoc facito, inquit, sed quando uolueris, non enim es sub lege. Asserit idem episcopum presbytero non esse excellentiorem.

7 Actian

Actiani, ab Actio Cilice, qui fuit diaconus sub Georgio Arianorum episcopo Alexandriae. Hi etiam Anomaei, hoc est inaequales appellantur. A quibusdam uero Eunomiani, propter Eunomium quendam Aetij discipulum, qui adhuc superest. Cuius autem erat & Eudoxius Arianiensis, uerum propter timorem regis Constantij, separauit seipsum, & solus Aetius exterminatus est, permansit autem Eudoxius Arianiensis, non tamen secundum Aetium. Hi Anomaei, qui & Actiani, Christum & Spiritum sanctum omnino a Deo abalienant, creatum ipsum affirmantes, & neq; similitudinem aliquam habere dicunt. Ex syllogismis enim Aristotelis ac geometricis Deum astruere uolunt, & Christum sane non posse esse ex Deo per tales syllogismos. At Eunomiani ab ipso appellati, rebaptizant omnes ad ipsos accedentes, atq; ipsos etiam Arianos, & hoc in caput, sursum uertentes pedes eorum qui baptizantur, uelut magna fama refert. Caterum aberrare aliquem in aliqua scortatione, aut alio peccato, nihil esse aiunt. Nihil enim quaerit Deus, quam ut sit quis solum in ipsorum fide.

Contra sectam Audianorum, LXX.

VDIANI, siue Odiani, ordo sunt. Hi in monasterijs habitacionem habent, & secedentes contubernium faciunt, tum in solitudinibus, tum prope urbes, in suburbijisq; & ubi suas mansiones siue ouilia habent. Hic Audius horum princeps, temporibus Arij fuit, quando congregata fuit synodus contra Arium, eorum qui ipsum subuerterunt. Erat autem uir a Mesopotamia oriundus, clarus in patria sua, propter sinceritatem uitae & zeli erga Deum ac fidei, qui saepe conspicatus ea, quae in Ecclesijs fiunt, in faciem episcoporum ac presbyterorum se talibus opponebat, ac ipsos redarguebat dicens: Non oportet haec sic fieri, non debent haec sic peragi, uelut uir ueritatis studiosus, & qualia a liberi oris uiris ob ueritatis amorem fieri solent, qui uitam maxime exactam uiuunt. Quapropter talia uidens, uelut dixi, in Ecclesijs, loqui cogebatur ac confutare, & non tacebat. Si enim aliquem uidebat pecuniae studiosum ex clero, aut episcopum, aut presbyterum, aut alium quendam ex regula, omnino loquebatur. Et si uidebat aliquem in uoluptatibus ac delicijs uiuentem, aut aliquem adulterantem ecclesiasticam praedicationem & Ecclesiae statuta, non ferebat hic uir, sed uerbis, uelut dixi, reprehendebat. Et erat hoc graue admodum his, qui uitam approbatam non habebant. Atq; hac de causa contumelijs afficiebatur, contradictionem sustinebat, odio habebatur, agitariq; ac protrudi & ignominia affici tolerabat, ad multum tempus in Ecclesijs simul degens, donec quidam potenter in ipsum irruentes uirum expellunt propter talem causam. Ipse uero non sustinebat se expelli, sed magis enitebatur ut ueritatem diceret, & a uinculo unius sanctae catholicae Ecclesiae unionis non discederet. Quum autem uerberaretur saepe tum ipse, tum sodales eius, & grauia pateretur, ualde ingemiscens consiliarium sibi ipsi sumit iniuriarum necessitatem. Nam seipsum ab Ecclesia separat, multiq; simul cum ipso discedunt. Et sic diuisionem fecit, quum nihil haberet in fide diuersum, sed rectissime crederet & ipse & sodales ipsius, etiam si id dicere maxime oportet, in paruo quodam ipsum contentiose ferri, itemq; eius asseclas. Nam cum hoc quod confitebatur de Patre & Filio ac Spiritu sancto mirabiliter, uelut catholica Ecclesia habet: etiam iuxta rectam fidem alia omnia in uita ad admirationem usque seruabat, proprijs enim manibus laborans ipse, & episcopi ac presbyteri & reliqui qui cum ipso erant, omnes nutriebantur. Postea uero ubi expulsus est ab Ecclesia, ab alio episcopo eadem inquirente, & ab Ecclesia digresso, eligitur hic episcopus.

Audius haereticus siue schismaticus.

Secundum imaginem, quo modo intelligendum sit.

pus. Cæterum de quo dicere incepti, quando quidem in digressionem sum, rursus narrationem persequar. Dico autem de dictione ex sacra Scriptura apud ipsum durissime & peculiariter ac contentiose exposita. Nam quod est secundum imaginem, quod Deus largitus est ipsi Adam, rigide uult decernere hic & socij eius, esse hoc impletum secundum corpus, ex hoc nimirum dicto, Faciamus hominem secundum imaginem nostram & secundum similitudinem: & deinde infert diuina Scriptura dicens, Et fecit Deus hominem, luto accepto de terra: quando quidem, inquit, dixit hominem de terra, uide quod uerissime totum quod terreum est, hominem dixit. Ergo ipsum terreum prædixit fore secundum imaginem Dei. Et est hoc durum, uelut dixi, & peculiaris pertinacia, decernere hominem, in qua parte hominis locatum est id, quod est secundum imaginem, si decet omnino partem dicere, propter multa resistentia hominum intelligentia circa uerbum hoc, & quaestionum multitudinem in uentia. Aut enim faciemus Deum uisibilem & corporalem, si quidem in corpore quod secundum imaginem est, impletur corporaliter & formaliter, aut hominem Deo adæquatum, si hoc dixerimus. Quia propter non conuenit omnino decernere aut affirmare, in qua parte id, quod secundum imaginem est, impletur, sed confiteri id, quod secundum imaginem est esse in homine, ut ne gratiam Dei reprobemus, & Deo diffidamus. Quæcumque enim dicit Deus, ea uera sunt: etiam si fugerint nostram intelligentiam in paucis sanè dictis. Negare itaque hoc quod est secundum imaginem non est credentis, neque sanctæ Ecclesiæ Dei. Est enim omnis homo manifeste secundum imaginem, & nemo ex his, qui spiritum in Deum habent, negabit: nisi quidam sibi ipsi fabulas fingunt, eieci ex Ecclesia, et traditione patrum ex Prophetis & Lege, & Apostolis ac Euangelistis. Sicut sanè etiam illi contentiosius se in hoc gerentes, traditionem secundum ecclesiasticam doctrinam excidunt, quæ credit secundum imaginem esse totum hominem, non decernit autem in qua parte situm est id, quod est secundum imaginem, quum neque possint hi, qui de his fabulose disceptant, siue negant, demonstrare. Aliqui etenim dicunt in anima impleri quod est secundum imaginem, putantes id quod secundum carnem est, solum rationari posse, & non sciunt tales, quod id quod secundum animam est, ratiocinatur: si conuenit syllogismis & ratiocinationibus attendere, & non simpliciter simpliciter Deum accedere & credere. Quoniam quæ à Deo dicta sunt, ueritas sunt: & ipsi soli cognita, qui omnem ueritatem nouit. Alij uero dicunt, neque in anima, neque in corpore esse, sed uirtutem esse quod est secundum imaginem. Alij autem dicunt, non esse uirtutem, sed baptismum, & gratiam in baptismo, nimirum ex eo quod dictum est, Quemadmodum gestauimus imaginem terre, gestemus etiam imaginem cælestis. Alij rursus hoc nolunt, sed uolunt dicere, tunc quidem fuisse id quod secundum imaginem est in Adam donec in obedientia fuit, & de ligno comedit, ac expulsus est, ex quo uero expulsus est, perdidit id quod est secundum imaginem, & magnum quoddam est hominum fabulamentum, quibus ne ad horam quidem credere oportet, neque his, neque illis, ita uel ita dicentibus, sed credere quod sit quidem in homine, quod secundum imaginem est, uerum in toto maxime, & non simpliciter. Vbi uero est, aut ubi impletum est id, quod est secundum imaginem, ipsi soli cognitum est Deo, qui per gratiam largitus est homini id quod est secundum imaginem. Neque enim perdidit homo, quod est secundum imaginem, nisi fortassis uile fecit, quod est secundum imaginem, dum inquinauit seipsum diuersis negocijs & immedicabilibus peccatis. Ecce enim postquam Adam ad Noe dicit, Ecce dedi uobis omnia uelut olera agri, maesta & comede. Ne comedas carnem in sanguine animæ, quia ego requiram animas uestras. Omnis qui effundit sanguinem hominis in terra, pro sanguine illius effundetur sanguis ipsius, quoniam in imagine Dei feci hominem. Et ego requiram sanguinem uestrum ex omni effundente ipsum super faciem terræ. Et uides quod in homine dicitur esse, quod est secundum

dum imaginem, post decimam generationem, ex quo Adam formatus est: Simul autem & Dauid post multum tempus dicit in Spiritu sancto, Vniuersa uanitas, omnis homo uiuens. Sed & deinceps post hunc Apostolus ipse dicit, Vir non debet comam nutrire, quum imago & gloria Dei sit. Sed & post hunc Iacobus de lingua loquens dicit, quod est incoercibile malum, plena ueneni mortiferi. Per ipsam benedicimus Deum & patrem, & per ipsam execramur homines secundum imaginem Dei factos, non conuenit fratres mei hæc ita fieri. Et uide quod corrui sermo eorum, qui dicunt Adam id quod secundum imaginem est, perdidisse. At uero eorum qui rursus dicunt animam esse id, quod est secundum imaginem, talis sermo est & prætextus. Quoniam, inquit, est inuisibilis, uelut Deus inuisibilis est, operatiua est, motiua est, intellectu prædita est, ratiocinatrix est: atque ea gratia, ipsa est quod secundum imaginem est, quoniam Deum in terra imitatur, mouens & operans, aliaque faciens quæ homo iuxta rationem facit. Reperiuntur autem & hi ratiocinationem facientes, nam si propter hæc uocatur anima secundum imaginem, non potest amplius esse secundum imaginem. Deus enim infinitis modis, & adhuc amplius ultra animam incomprehensibilis est & incognoscibilis, omnia sciens præterita & præsentia ac futura uisibilia & inuisibilia, siue terræ, & ima abyssi, summa cælorum, & omnia quæ sunt, ipse continens omnia, à nullo uero contentus. At anima continetur in corpore, ignorat ima abyssi, non nouit amplitudinem terræ, fines orbis terrarum nescit, summa cælorum non comprehendit, ignorat quæ futura sunt, aut quando fient, & quæ ante ipsam facta sunt. Et multa possunt de ipsa & talibus dici, simul autem & partes habet, Deus autem inuisibilis est. Dicit enim Apostolus, Uiuens enim Verbum Dei est, & efficax & acutius omnino accipiti gladio & penetrans usque ad partes animæ ac medullas, & discernens cogitationes ac meditationes, & non est creatura inconspicua coram ipso, & cætera. Et uides quod etiam horum ratio corrui: Et rursus eorum, qui dicunt corpus esse id, quod secundum imaginem est, ratio concidit. Quomodo enim possibile est uisibile simile esse inuisibili, quomodo corporale incorporali, quomodo quod tactui subiectum est incomprehensibili: Videmus enim nos ab anteriori parte oculis quos habemus, que uero à tergo sunt, ignoramus. In Deo autem non est passio aut affectio, non deminutio, absit. Sed undiqueque est lux, undique oculus, undique gloria, quum Spiritus sit Deus, & Spiritus super omnem Spiritum, & lux super omnem lucem. Omnia enim quæ ab ipso facta sunt, infra ipsius gloriam sunt. Sola autem Trinitas incomprehensibilis est, & in gloria incomparabili ac incomprehensibili. Quum porro alij rursus dicant uirtutem esse, quod est secundum imaginem, uirtus sine obseruatione mandatorum esse non potest. Multi uero in uirtute alijs præstantiores sunt. Virtutis enim multæ sunt species. Nam & nos quosdam confessores nouimus, qui corpus suum & animam tradiderunt pro Domino suo in confessione, & in castitate uixerunt, fidemque uerissimam habuerunt, pietate excelluerunt, benignitateque ac reuerentia erga homines, & in ieiunijs uixerunt ac omni bonitate, & in signis uirtutis. Contigit autem ipsos habere uitium, ut aut conuiuatores essent, aut per nomen Dei iurarent, aut fabiatores essent, aut queruli, aut supellectilem possiderent auri & argenti atque aliarum rerum, quæ defectuosas faciunt uirtutis mensuras. Quid igitur dicimus, id quod secundum imaginem est, propter uirtutem adepti sunt? Verum propter pauca humana uicia, contigit imaginem esse prætextum, & non amplius perfectam imaginem, quæ in ipsis est: Et rursus corrui horum ipsorum ratio. At eorum, qui rursus dicunt baptismum esse id, quod est secundum imaginem, ratio multum dilabitur. Neque enim Abraam habuit baptismum, neque Isaac, neque Iacob, neque Helias, neque Moses, neque superiores, Noe & Enoch, neque Prophetæ, Elaias & qui postea fuerunt. Quid igitur, ergo illi non habent id, quod est secundum imaginem. Et multa sunt quæ con-

Imago Dei non est perdua ab Adam.

Imago Dei non est anima.

Imago Dei non est corpus.

Imago Dei non est uirtus.

Imago Dei non est baptisma.

tra hos dici possunt, quemadmodum et contra Audium, contentiose decernentem in corpore esse id, quod est secundum imaginem. Proferunt & alia quædam testimonia

» ijdem Audiani ex diuina Scriptura, nimirum, Oculi Domini super pauperem respiciunt, & aures ipsius ad preces illius. Et, Manus Domini fecit hæc omnia. Et, Nonne manus mea fecit hæc omnia uos duræ ceruicis? Et, Cælum mihi thronus, & terra scabellum pedum meorum. Et quæcunque talia de eo scripta sunt. Et, Videbam Dominum Sabaoth sedentem in throno alto & elato, & erat caput ipsius uelut lana alba, & amiculum ipsius sicut nix. Et uidet, inquit, quod est corpus id, quod est secundum imaginem Dei: Sed & in hoc resistunt ac grassantur super humanam potentiam, quod uisus est Dominus Prophetis. Et uisus est quidem sicut uoluit, quum potens sit in omnibus, & non negamus, quod uiderunt Prophetæ Deum, & non solum Prophetæ, sed etiam Apostoli: dicit enim sanctus Stephanus primus martyr, Ecce uideo cælum apertum, & filium hominis ex dextris stantem Dei & Patris: uerum propriam potentiam Deus totus sanctus benigne amplectitur figmentum suum, ut ne aliqui increduli putent, de Deo loqui, esse simpliciter uerbo, & non ueritate, & uerbotenens expendere ea, quæ ad Deum pertinent, & non implere id, quod ab Apostolo dictum est, nempe, quod oportet accedentem ad Deum credere quod est, & quod diligentibus ipsum mercedis retributor existit. Quo igitur confidentem faciat hominem ab ipso formatum, sanctis suis & dignis seipsum reuelat Deus, quo sciant natura Deum, & mente fundentur ac sperent in ueritate, & prædicent ipsum uere, & fidelem hominem credentem faciant. Nam profecto etiam Græci de Deo sentiunt uerbotenens, et usque ad imaginationem. Nos autem uere Deum uerum scimus, & esse uere in substantia regem incomprehensibilem, creatorem uniuersorum unum Deum: & ex ipso unigenitum Deum, in nulla re differentem à Patre: & sanctum ipsius Spiritum, nihil à Patre & Filio euariantem. Quemadmodum etiam in omni hæresi de fide in Deum per longum uerba fecimus. Et quod quidem uisus est Deus hominibus, sæpe diximus, & non negamus. Si enim negauerimus diuinas Scripturas, ueri non sumus, & à ueritate excidere comperimur. Aut si uetus Testamentum rejicimus, non amplius sumus catholici Ecclesiæ. At Euangelium dicit, Deum nemo unquam uidit, unigenitus filius ipse exposuit. Et rursus eadem diuina Scriptura dicit, Visus est Deus ipsi Abraam quum esset in Mesopotamia, & ipse Dominus in Euangelio ait, Angeli ipsorum uident faciem patris mei, qui est in cælo. At omnino dixerit aliquis diuinam Scripturam dixisse, Prophetas uidisse Deum in mente, ex hoc dicto: Angeli ipsorum uident faciem Patris mei, qui est in cælo: & rursus ex hoc, Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Qui uero hoc dixerit, & in cogitatione sua dictiones ipsas copulauerit, is utique dicere poterit, quod unusquisque in mente Deum uidet, & non oculis. Verum huic resistit diuina Scriptura dicens per Esaiam prophetam, Miser ego quoniam compunctus sum, quoniam homo immunda labia habens, in populo immunda labia habente habito, & Dominum Sabaoth uidi oculis meis, & non dixi mente, neque in cogitatione, sed oculis, ueritatem ac firmitatem fidei corroborans. Quid igitur dicimus, quum Euangelium dicat, Deum neminem unquam uidisse: Prophetæ uero & Apostoli, ac que ipse ad eum Dominus id asserant: Nunquid oppositum est, quid in diuina Scriptura sibi ipsi absit. Sed uidebant Prophetæ & Apostoli, & uerum est, uidebant autem pro ut poterant ipsi, & sicut licebat, & uisus est ipsi sicut uoluit. Omnia enim ipsi possibilis sunt. Et quod quidem inuisibilis est Deus & incomprehensibilis, hoc manifestum est & confessum. At rursus potens est facere quod uult. Neque enim quisquam opponit se ipsius uoluntati. Inuisibilis igitur est natura, & incomprehensibilis gloria. Si uero uult conspici ab homine ab ipso facto, nihil aduersatur ipsius uoluntati. Non enim passionis affectu tenetur Deus, ut quod uult, non faciat, aut faciat quod non uult.

Deus uisus ab hominibus.

Deum nemo unquam uidit.

uult, potens enim est facere, quod uult, sed facit, quæ decet ipsius Deitatem. Nichil est omnino, quod uoluntati ipsius resistat, ut non possit facere quod uult, uelut decet ipsius Deitatem. Et impossibile est uidere Deum humanam naturam. Et non datur ut uisibile uideat inuisibile. At inuisibilis Deus in benignitate sua ac potentia, potens fecit quod impotens erat, & dignatus est sua potentia, ut inuisibile uideret. Et quod uidit inuisibile & infinitum, non uelut habet infinitum uidit, sed uelut natura comprehendere potuit potens effecta, ut quod impotens esset, ad potens se extendere. Et nihil discors est in diuina Scriptura, neque opposita dictio aduersus dictionem reperitur. Est autem ita, uelut sæpe rei huius exemplum narraui, nimirum sicut si quis per tenuissimum foramen cælum conspiceretur, & diceret: Video cælum, & sanè non mentitur talis, uidet enim cælum reuera. Dicit autem ad ipsum aliquis, Non uidisti cælum: & sanè neque hic mentitur. Qui enim dicit se uidisse, non mentitur: & qui dixit ad ipsum quod non uiderit, idem uere dicit. Neque enim uidit extensionem, neque latitudinem. Et qui quidem uidit, uerum dixit. Qui uero contradixit, non uidisse, non mentitus est, sed & ipse uerum dixit. Sæpe enim & in summitate montis stantes uidemus ipsum mare, & si dicamus uidisse nos mare, non mentimur. Si uero quis contradicat, ac dicat, non uidisti, & ipse non mentitur. Vbi enim penetrat latitudinem, ubi longitudinem, ubi profunditatem, ubi sint secessus profunditatis & termini ac effectus, homo scire non potest. Si itaque creaturarum res sic se habet apud nos, quanto magis id contingit in gratia quam largitus est Deus Prophetis & Apostolis: Viderunt igitur quod est reuera, & non uiderunt. Sed uiderunt sicut natura potuit ferre, & hoc tecundum gratiam potentia: qua potens ille ipsum potentem fecit in omnibus, propter amicitiam eiusdem hominis seruentis illi in ueritate. Si igitur tales putarint Deum ita manibus habere, aut oculos, aut alia, propterea quod sic uisus est Prophetis & Apostolis: contentiose feruntur ac credarguuntur à ueritate. Sed quæcunque dicit in diuina Scriptura, ea credere oportet quod sunt. Quomodo uero sunt, ipsi soli cognitum est. Et quod uisus est, reuera uerum est, uerum uisus est sicut uoluit. Omnia enim potest Deus, & nihil ipsi impossibile est. Est autem incomprehensibilis, quum Spiritus sit incognoscibilis, omnia continens, & à nemine contentus. Et qualis Pater, talis & Filius, ita & Spiritus sanctus in deitate. Solus autem unigenitus uenit, & carnem induit, in qua etiam resurrexit, quam etiam conuiuuit Deitati in Spiritum conuitam, sedet in dextera patris in gloria, uelut scriptum est. Sicut igitur incomprehensibilis est, incognoscibilis, ita omnia quæ de ipso dicuntur, uera sunt. Sicut autem Deus incomprehensibilis est, ita omnia quæ de ipso dicuntur, incomprehensibilia quidem sunt, sed incomprehensibilia uelut quæ sunt Dei, & sicut est in gloria incomprehensibili. Atque hæc quidem pro capacitate nostra, in glorificationem Dei humano ore diximus. Non enim habemus alterius uocis usum, præter eam quæ à Deo iuxta mensuram nobis data est, etiam si in mente amplius de Deo sentimus. At non quæcunque mens habet, tot ac tanta os eloqui potest in mensura conclusum & corporis organis contentum. Quapropter & ueniam dat Deus, à nobis suscipiens de ipso cognitionem, & glorificationem supra nostras uires se extendentem. Non quod Deo largiamur aliquid, sed ut glorificemus Deum pro uiribus, quo pie sentiamus, & ab ipsius gratia ac ueritate non excidamus. Hæc autem de ipso Audio ac Audianis tractantes, proposuimus ea quæ ab ipsis dicuntur, per quæ iuxta peculiarem pertinaciam ac contentionem resistunt, indecore affirmantes. Habent autem & alia quædam, propter quæ uel maxime consistunt, diuisionem ab Ecclesia amplius facientes, per quæ etiam alios sæpe conturbantes ab Ecclesia retrahunt, attrahentes uiros ac mulieres. Nam cum Iudæis pascha perficere uolunt, hoc est, quo tempore Iudæi sua Azyma faciunt, tunc ipsi pascha agere contendunt, & sanè asserunt, quod sic erat in Ecclesia receptum. Nam & sermonem calumniatorium ecclesiasticis in hac

Contraria non esse in Diuina Scriptura.

Viderunt Deum Prophetæ quomodo.

Paschalis celebritas.

parte obtendunt de Constantino: propter personarum acceptionem, inquit, restituitis patrum circa festiuitatem paschatis ordinem, & diem transmutastis in officium regis. Quidam uero rursus priuato contentionis studio decernunt ac dicunt, quando inuitat natalis dies Constantini, tunc transmutastis pascha. Et siquidem eadem die pascha quotannis celebraretur, & decretum esset hoc facere, in Synodo tempore Constantini congregata, probabile erat, quod ab ipsis dicitur. Quando uero singulis annis non potest hicordo in eadem supputatione hærere, corrui ipsorum sermo. Non enim ob natalem rex hoc curauit, sed propter Ecclesiæ unionem. Nam reuera duo maxima contribuit nobis Deus per prædictum Constantinum Dei amatissimum ac semper beatissimum. Quod congregauit uniuersalem Synodum, ediditque fidem in Nicæa editam, quam confessi sunt isthic, cum subscriptione episcoporum qui ibidem conuenerunt, quo Arius subuenteretur, & fidei puritas omnibus prædicaretur, & quod curauit ut ab ipsis corrigeretur paschatis festiuitas ad unionem nostram. Ab antiquo enim & ex superioribus temporibus dissensio erat in Ecclesia, dum diuersimode peragebatur, ludibriū patiens singulis annis, quum alij ante hebdomada facerent, & cum alijs contenderent, alij uero post hebdomada, & alij anticiparent, alij medium tenerent, alij perficerent. Et erat omnino multa turba ac ærumna, uelut multis studio sis non ignotum est, in quibus temporibus tumultus mouebatur in ecclesiastica prædestinatione, de huius festiuitatis quæstione, tum in temporibus Polycarpi & Victoris, quum oriens ab occidente dissentiret, & pacificationem inter se non admitterent, tum in alijs temporibus, & Alexandri episcopi Alexandria & Crescentij, quemadmodum comperiuntur ut unusquisque ipsorum aduersus alterum scripserit ac pugnauerit, usque ad nostra tempora, ex quo primum turbatio cœpit post tempus episcoporum circumcisorum. Quapropter congressi tunc undique & re diligenter æstimata, decreuerunt concorditer ut fieret iuxta decoram supputationis ac consequentia. Cæterum ad hoc afferunt falsò ijdem Audiani Apostolorum constitutionem, quæ apud multos in ambiguo est, sed non reprobata. Omnis enim regularis ordo in ipsa habetur, & nihil à fide adulteratum, neque à confessione, neque ab ecclesiastica gubernatione ac regula. At uero dictum à quo accipiunt de paschate prædicti male interpretantur, & per ignorantiam aliter intelligunt. Decernunt enim in eadem constitutione

» Apostoli, nempe, Vos ne supputetis, sed facite quum fratres uestri qui ex circumcissione sunt, faciunt, cum ipsis simul facite, & non dixerunt, quum fraus uestri qui in circumcissione sunt, sed qui ex circumcissione sunt, quo ostendant eos qui à circumcissione in Ecclesiam transgressi sunt, principes esse post illud tempus: & ut alijs persuaderent, ut ne alius aliter faceret, & rursus alius alio tempore. Hanc enim omnem curam eò direxerunt, ob unam unionem, ut ne essent sectæ, neque diuisiones. Hi uero non intellecta mente Apostolorum, & sermone qui in constitutione habetur, putauerunt oportere cum ludæis pascha peragere. Simul autem quindecim episcopi fuerunt ex circumcissione, & oportebat tunc episcopis ex circumcissione existentibus, in Hierusalem constitutis, omnem mundum assentiri, & cum ipsis perficere, ut una quædam fieret concordia, & una confessio, una festiuitas per reuolutionem. Quapropter quum illorum cura, mentem hominum ad Ecclesiæ unionem congregans, tanto tempore perfici non potuerit: per bonam Dei uoluntatem tempore Constantini eadem cura adhibita est, concordia gratia. Verum apud Apostolos dicitur hoc propter concordiam habetur, uelut testantur dicentes: Et si errauerint, nihil uobis curæ sit. Ex ipsis autem illic relatis dictis oppositio & contrarietas conspicitur. Dicunt enim uigilias ferendas esse in medio Azymorum, non potest autem hoc semper fieri in computatione ecclesiastica. Ex tribus enim constat paschatis cõiunctio, ex solari cursu, propter dominicam diem, & mensem: & ex lunari cursu, propter legem quo in decima quarta

Constantini
maxima faci-
nora duo.

Polycarpus et
Victor.
Crescentius.

Apostolorum
constitutio.

Paschatis ha-
benduratio.

Lunæ

Lunæ immolaretur pascha, uelut lex dixit. Nō igitur potest peragi, nisi præterierit equinoctium, quod apud ludæos non seruatur, neque exacte uolūt tale perficere negotium, corruerunt enim apud ipsos, & confusa sunt omnia. Verū tamen etiā si tanta quæstionis sit talis certitudo exacta, non tamen propter quæstionē hanc & exactam certitudinem ab Apostolis dictum est, sed propter concordiam. Si enim & cum hostibus CHRISTI perficere id Apostoli præceperunt, uelut hi affirmant, quāto magis propter concordiam cum Ecclesia peragere conuenit, ut ne Ecclesiæ concordiam uiolemus. Quomodo igitur potest perfici hoc? Dicunt enim ijdem Apostoli, Quando illi conuiuantur, uos ieiunantes pro ipsis lugete, quoniam in die festiuitatis CHRISTVM crucifixum. Et quando ipsi luxerint, azyma edentes cum intybis, uos cõuiuamini. Contigit autem ipsos in dominica die azyma accipere, illucescente enim dominica uespera, possunt immolare pascha. Nam post uesperam præterito sabbato, non possunt opus perficere. Igitur ubi ipsi immolarunt, si surgunt conuiuaturi, quomodo nos in dominica iugebimus & ieiunabimus, quum ipsos rursus Apostolos in constitutione dicere audiamus: Qui affligit animam suam in dominica, maledictus est Deo. Et uides quanta est certitudo & oppositio, quum non possit res iuxta dictum peragi. In intellectu uero tota prædicationis ueritas consistit, & ab ipsa Apostolorum constitutione, quoniam propter concordiam procurata est rationis coniunctio, si perfecerimus aut perfecerint post equinoctium, quemadmodum illi peragunt, & nos sæpe peragimus. Si uero rursus antequam prætereat æquinoctium, uelut illi agunt, quando soli agunt, etiam nos perfecerimus, continget nobis in uno anno duo paschata perficere, post æquinoctium & ante æquinoctium. Verum in alio sequenti anno omnino non perficemus pascha. Et reperietur totum opus erroris esse, & non ueritas. Nam ante æquinoctium non implebitur annus, neque impletur, circulo cursus ex Deo hominibus constituto, ut etiam ob id quasi in seipsum rediēs Græcis appelletur idem annus, nisi præterierit æquinoctium. Et poterat de hoc multa dici, quomodo recte fecerunt patres, inō potius per ipsos Deus correxerit Ecclesiam, ut tota ueritatis certitudo huius colēdissimæ festiuitatis post æquinoctium fieret, quando decima quarta Lunæ diei computatione incidit. Nō quod in ipsa decima quarta peragamus. Vna enim dies apud illos quæritur, apud nos uero non una, sed sex, hebdomas plenissima. Quapropter & ipsa lex dicit per ampliacionem: Accipietis uobis ipsis ouiculam anniculam immaculatam, & perfectam à decima mensis die, & erit uobis asseruata usque ad decimam quartam, & mactabitis ipsam ad uesperam decima quarta die mensis, hoc est Luna. Obseruat autem Ecclesia ut festiuitatem paschatis peragat, hoc est hebdomada decretam etiam ab ipsis Apostolis in constitutione, à secunda sabbatorum, hoc est empta ouicula. Et si quidem fuerit decima quarta Lunæ in secunda sabbatorum: in medium agitur sacrificium ouiculæ, siue in tertia sabbatorum, siue in quarta, siue in quinta, siue in pro sabbato, siue in sabbato, sed diebus ad huius tractationis dispensacionem destinatis. Neque enim à decima sexta Luna possumus, neque à nona Luna possumus incipere hebdomada esus siccorum & paschatis appellati sancti, sed à decima usque ad illucentem quintam decimam, interueniētibus duobus cursibus noctis & diei, & coassumpto eodem numero quatuordecim dierum Lunæ: etiam si pertingat in illuminationem decimæ quintæ, propter necessariam certitudinem, tum solaris cursus post æquinoctium, tum lunaris cursus propter decimam quartam, itemque plenæ hebdomadis propter dominicam, & numerum à decima die Lunæ, quæ dies ad comparandum agnum destinata est, & nominis IESV initiali litera notatur. Nam nomini ipsius correspondens exemplar ouicula accipiebatur, ita ex ipsa decima die decreta. Non autem possumus illucente decima sexta, neque à nona Luna principium aut finem habere. Anni enim contraria transgressione tardātes, propter diuersos inter se Solis ac Lunæ cursus, hæc

Aniratio ac
appellatio.

Solis & Lunæ
cursus ratio.

inæqualitatem efficiunt, non quod offendiculum à Deo sit decretum, sed exacta certitudine hac à Deo ordinata, iuxta sapientem penitus ipsius gubernationem, quam largitus est proprio sæculo, dum definita ordinauit luminaria & tempora, annos item ac menses & solstitia, & dum prouidit hominibus harum rerum studium ac curam contribuit, ex sua erga homines benignitate. Quum enim annus iuxta solarem cursum cõpleatur in trecentis sexagintaquinque diebus, et horis tribus: contingit propterea, quod Luna facit annum in trecentis quinquagintaquatuor diebus, ut deficient cursui secundum Lunam, dies undecim, & horæ tres. Et primo quidem anno fiunt epactæ appellatæ, hoc est dies adaclitij, undecim, & horæ tres. Secundo anno dies uigintiduo, horæ sex, tertio anno dies trigintatres, horæ nouem. Et secatur unus mensis intercalaris appellatus. Intercalantur enim triginta dies. Relinquuntur autem dies tres, horæ nouem. Quæ appositæ undecim diebus & tribus horis de quarto anno, fiunt dies quatuordecim, & horæ duodecim. Quinto autem anno alijs appositis undecim diebus, ac tribus horis, fiunt epactæ uigintiquinque, & horæ quindecim. Et sexto anno appositis alijs undecim diebus, & horis tribus, fiunt dies trigintasex, & horæ octodecim, quæ faciunt intercalarem mensē unum. Et intercalati sunt per annos sex menses duo, primis tribus annis, mensis unus, & alijs tribus annis, mensis alter. Et restant de epactis dies sex, horæ octodecim. Appositis autem his ad septimum annum, ad undecim de eodem anno dies, & horas tres, fiunt epactæ decem & septem, horæ una & uiginti. Octauo uero anno rursus appositis alijs undecim diebus ac horis tribus, fiunt dies uigintiocto epactæ, & horæ uiginti quatuor, quæ faciunt dies duas. Et his horis appositis ad uigintiocto dies, fiunt simul dies triginta. Et contigit in octauo anno intercalari triginta dies, unum mensē in duos annos. Atque sic per octennij circuitum intercalantur dies nonaginta, qui sunt plenissimi menses intercalares tres, & fit in primis tribus annis, mensis unus, & sequentibus tribus, mensis alter, et in duobus posterioribus annis, mensis unus. In his trium intercalarium mensium constitutionibus, discordantia est circa pascha, apud Iudæos & Christianos atque alios. In his fit euariatio apud prædictos Audianos, & seducunt uiros ac mulieres. In hac parte iactant se iuxta traditionem ab initio factam, & secundum constitutionem Apostolorum, nullam certitudinem animaduertentes, neque scientes claritudinem studij ac curæ quam Apostoli in constitutione fecerunt, non quod omnino Iudæi exacte hoc agant, sed ut contentionem excindant eorum, qui uolunt quosuis iuxta ipsorum sententiam peragere, & non in una concordia. Vnum enim pascha uult CHRISTVS, & hoc reputat, & assumit eum, qui hoc citra contentionem celebrat, cum his sanè qui hoc exacte faciunt cum tota sancta Ecclesia, quæ iuxta multos modos festiuitatem agit. Et si quidem à Constantino fissum esset pascha, probabilis esset istorum calumnia. Quando uero ante Constantinum dissidia fuerunt, & ludibrium fuit, Græcis proferentibus ac irridentibus discordiam in Ecclesia: tempore uero Constantini per diligentiam episcoporum seditio unita est magis ad unam concordiam: quid magis utile fuit, ac gratiam meruit, quam in una die, à finibus terræ conciliare populum Deo, concordareque ac uigilare, & eisdem dies æqualiter ferre, in uigilijs & preceationibus, confessioneque ac cultu diuino, ieiunioque ac siccorum esu, & castitate, atque alijs bonis operibus Deo complacentibus per colendissimam hanc diem: Verum arbitror hæc sufficere de dissidantia in hac parte ordinis Audianorum. Sustinuit autem exilium ipse senex Audianus, ad Scythiæ partes à rege relegatus, eo quod rebelles faceret populos, & ab episcopis ad regem delatus est. Illic uero annorum tempore, haud scio dicere quanto commoratus est ulterius progressus, & ad intima Gotthiæ, multos Gotthorum in fide instruxit. Ab ipso sanè etiam monasteria in eadem Gotthia facta sunt, & uitæ conuersatio instituta, uirginitasque ac exercitatio pietatis non uulgaris. Est enim uera hic

Audius relegatus ad Scythias.

Gotthia fide recepit.

ra hic ordo in ualde admiranda conuersatione, & omnia in ipsorum monasterijs recte se habent, exceptis his contentionibus, tum euariati Paschatis, tum peculiaris pertinacitæ in exponendo id, quod est secundum imaginem. Ceterum quod grauissimum ac horrendissimum omnium est, non faciunt preces cum aliquo, etiamsi probatus uideatur, & nihil habeat quod accusari mereatur, neque scortationis reprehensionem, aut adulterij, aut auaritiæ, sed quod talis in Ecclesia cõuersatur. Atque hoc est horrendum illud, quod immutant nomen Christianorum à sancta Ecclesia, quæ non habet impositiui nomen, sed solum CHRISTI: & quod Christiani Audiani uocantur, assentiunturque in constitutionem humanæ naturæ, cuius ratio ab ipsis exigitur: etiamsi uitæ sinceritate et omni iustitia is ordo sit ornatus. Multi porro & post illius obitum fuerunt cum ipsis & post ipsum ordinis ipsius episcopi, Vritanus quidam Mesopotamiæ. Sed & à Gotthia habuit aliquos, ipsosque constituit episcopos, fuit & Syluanus & alij quidam, quorum aliqui è uita decesserunt, præsertim Vritanus, qui ex medio illorum gloriosus erat. Verum post horum ipsorum episcoporum, Vritanij & Syluani, qui ex Gotthia originem trahebat, obitum plerique dissipati sunt, & ualde imminuta est horum congregatio, & in partibus Chalcidis ad Antiochiam sitæ, & in partibus Euphratis. Nam à Gotthia plerique fugati sunt, non solum ex illis, sed etiam nostri illic Christiani, persecutione magna instante sub rege Græco, qui ualde malus fuit, & Romanis infestus, eo quod Romani reges essent Christiani: ita ut tota gens Christianorum ab illis partibus fugata sit, neque restat radix sapientiæ, neque planta fidei. At tamen uideantur omnes esse fugati, omnino sunt illic homines. Non enim possibile est fidei fontem deficere. Multi igitur ipsorum Audianorum ubi discesserunt à Gotthia & nostris partibus, huc delati cohabitant à tempore hoc annorum quatuor. Sed & à Tauro monte rursus discesserunt eorundem Audianorum monasteria, & à Palæstina ac Arabia. Erant enim iam dilatati, uerum de cætero pauci, & pauca monasteria. Fortassis autem in duobus uicis in prædictis partibus iuxta exteriorem Chalcidis partem, & ultra Damascum ac Mesopotamiæ partes, usque huc est ordo in paucis, uelut dixi, superstes. Et hæcenus ab un de etiam de his dictū puto, quibus relictis rursus consequentia cõsiderabo, ut ne quid relinquam ex his, qui ad diuisiones ac sectas, dissensionesque ac dissidia in mundo dilapsi sunt. Nam etsi fide ac moribus non adeo euarient, attamen quicquid diuisum est, & in uita nominatur, id quantum eius fieri potest, à nobis non relinquatur.

Contra Photinianos, hæresim LXXI.

Photinus, ex quo sunt Photiniani, in hoc tempore floruit, et episcopus sanctæ catholice Ecclesiæ fuit, qui infania non minima elatus, et supra omnes ante se furiosus factus, similia his quæ Paulus Samosatensis docuit, de filio Dei sensit, & uerba maledictiæ neuitquam consistere ualentia euomuit. Hic originem à Sirmio duxit. Et quando zizanium in mundum inuexit, quod temporibus Constantini factum est, usque huc in uita superfuit, à Synodo occidentali in Sardica congregata subuersus, ob eam quam euomuit blasphemiam. Afferit autem hic ab initio CHRISTVM non esse, uerum à Maria & hucusque ipsum existere, ex quo Spiritus sanctus, inquit, superuenit in ipsam, & genitus est ex Spiritu sancto. Spiritum autem sanctum dicit, uelut temerarius Archirectus, & uelut inenarrabilem rerum cœli dimensorem, se putare CHRISTI esse. Fuit hic Photinus loquax & acuta lingua, & qui multos posset sermonis pronunciatione & dicendi promptitudine decipere. Saepe enim à multis confutatus, & post illam demonstrationem ipsius tunc in Sardica factam, quando ab episcopis uocatus fuit ad reddendam rationem de maligna à se proposita fide, impetrauit à Constantino rege, uelut qui frustra depositus esset, ut rursus acciperet auditores, coram quibus demonstraret se frugationis, Thalassium & Datianum, & Ceryalium, & Taurum, & Marcellinum, &

Euan.

Basilii Ancyranus, & Olympii, & Leontium, Basilio Ancyrano ipsum interrogante et con-
 tradicente his, quae ipse defensurus aut admissurus esset. Non modicam autem dispu-
 rationem aduersus Basilium habuit, sed instar perfrictae frontis leuis mulierculae, co-
 lorem suum per uerba in disputatione mutabat, falsoque adducebat dicta inconsisten-
 tia ad intelligentiam ueritatis, sed quae essent ex ipsius mente fictae excogitatae. Verum per
 fraudulentam suam uocem ac dicendi promptitudinem, ad seipsum & auditores con-
 firmandos per linguam instructus, de doctrina proposita centum testimonia genero-
 sus ille cum iactantia se producturum esse promittebat, etiam si ipsi saepe aduersus illum
 instarent. Quemadmodum etiam in disputatione aduersus Basilium, reperimus in his,
 quae iussi sunt scribere uelociter scribendi periti, Anysius diaconus Basilij, & Calli-
 crates exceptor Rufini praesidis prouinciae: & Olympius ac Nicetes memoriste siue a me-
 moria ipsius Basilij, et Eutyches ac Theodulus notarij Basilij. Et demissa est pars una
 ob signata ad regem Constantinum, altera permansit in Synodo apud Basilium, & ad-
 huc alia pars apud Comites similiter ob signata: prout ipse ex sententia sua pronuncia-
 rat. Si quando enim Basilium interrogasset ac proposuisset, quomodo diuinae Scriptu-
 rae docent de Domino Deo Verbo, ante saecula esse unigenitum & cum patre: Pho-
 nus quidem sermonem excipiebat, diuisionem annectens, alia quidem ad CHRISTVM,
 alia uero ad Verbum in supernis referri. Nam hoc, Faciamus hominem secundum ima-
 ginem nostram et secundum similitudinem: uerbo sui ipsius pater dixit, inquit: Quid
 igitur: Verbum in patre, inquit, erat, sed non erat filius. Et pluit Dominus a Domino:
 in patre existens uerbum. Et uidi descendentem supra nubes uelut filium hominis, hoc
 inquit, praedenuciatiue dixit, non uelut filio existente, sed quod filius uocandus esset,
 post Mariam, & a carne uenturus esset, genitus CHRISTVS ex Spiritu sancto &
 a Maria, praedictorio modo, inquit, omnia ad ipsum referuntur ab initio, nondum au-
 tem erat. Verbum uero erat uelut in me uerbum. Iam autem dixi, quod ex patre simili-
 ter cum Paulo Samo latensi sentit, alia uero adhuc praeter illum mente transgressus. Sed
 & hic ipse subuertitur ad extremam Dei abnegationem progressus, & ad opinionem
 a uita aeterna in omnibus alienam. Si enim recens est filius Dei secundum Deitatem, er-
 go Adam primas habet, imo potius praefertur ei, qui ipsum fecit: sic enim etiam ipse ra-
 tio cinabatur, imo praetergreditur potius diuinam Scripturam, secundum erroneam in-
 telligentiam proferens id, quod & Apostolus dixit, Primus homo ex terra terrenus, &
 secundus a caelo. Statim autem reluctatur ipsi doctrina ueritatis, & obtenebrata ipsi
 us mentem redarguit. Hominem enim & hominem sanctus Apostolus, & primum qui
 de hominem Adam ex terra esse terrenum, secundum uero a caelo. Et quidem quum
 hominem dicat, non ex caelo caro descendit, sed etiam ex hoc confessum est, quod sit
 a Maria. A caelo autem ab usue non dicit carnem, sed secundum hominem, quando-
 quidem ex supernis uenit uerbum, & habitauit inter nos, uelut scriptum est. Si igitur
 praerexit Dominus, etiam adest, qui excogitauit omnem intelligentiae uiam: esse au-
 tem ipsum non ambigit diuina Scriptura. Nam posteriora indicant priora, & quod o-
 mnem intelligentiae uiam excogitauit, deinde in terra uisus est, futurum ipsius in carne
 aduentum. Et quod a caelo dicunt hominem intulisse, id non dicit Apostolus, sed pro-
 pter cointentionem aduentus in carne, hominem quidem ipsum dicit, ob tempus inter-
 positum ab Adam usque ad aduentum in carne. A caelo uero ipsum dicit, eo quod ex su-
 pernis uenit Deus Verbum in carnem, uelut dicit Scriptura. Verbum caro factum est,
 non uelut ipse opinatur, Verbum ex patre progressum, & in carnem transmutatum, sic e-
 nim iuxta erroneam suam intelligentiam narrauit de Verbo. Si uero est Adam ante-
 quam est uerbum, per quem ergo creatus est Adam, & omnes ante ipsum creaturae Dei:
 Aut ad quem dixit pater, Faciamus hominem: Non enim quis unquam ad internum
 suum uerbum aut ad prolatitium dirigit consultationem: sed ad innatum & sanctum
 suum

Homo secun-
 dus a caelo.

sum uerbum futuri hominis opificij enarrationem cum omni sapientia facit, ut disca-
 mus ex initio esse filium apud suum patrem, ut ne nostrum creatorem recentem pute-
 mus, sed cum patre semper existentem ante saecula, quemadmodum etiam Ioannes te-
 statur dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum. Verum, inquit
 idem circulator, etiam ipse dico esse Verbum a principio, sed non filium Dei genitum.
 Et si non est filius Dei, uanus est ipsius labor, uana ipsius uoluntas, & spes ac cogitatio.
 nihil enim amplius dicit ludaeis, qui hunc ipsum abnegarunt. Non enim dicit de ipso
 Euangelium, In principio erat Verbum, & Verbum erat in Deo, sed Verbum erat a-
 pud Deum. Et non solum dicit, quod apud Deum erat, sed & Deus erat Verbum.
 At in homine Verbum intus dispositum semper & prolatitium existens, non potest
 dici homo, sed hominis Verbum. Si non erat adhuc genitura, uelut ipse dicit, & si non-
 dum erat filius Dei Deus Verbum: per quem omnia facta sunt: Nam dicit Euangeli-
 um, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. At inquit, Quemadmo-
 dum homo per Verbum facit quod uult: sic per proprium uerbum pater, per uerbum
 quod in ipso est, omnia fecit. Quomodo igitur Dominus per Euangelium dicit, Pa-
 ter meus usque ad hoc tempus operatur, & ego operor: Caeterum pater operatur, &
 ego operor, dictum est: non quod pater non operetur in filij operatione, neque quod
 filius alienus sit, & non operetur in patris opificio. Omnia enim opera quae cum sunt,
 simul ex Patre & Filio ac Spiritu sancto facta sunt, per ipsum enim omnia facta sunt a
 patre, et ipse omnia operatus est, cum Patre ac sancto Spiritu. Verbo enim Domini con-
 firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis uirtus ipsorum. Quapropter & certitudinis
 inueniendae gratia Dominus in Euangelio dixit, cognoscens suspiciones erraneorum,
 ut qui praecognitor sit uelut Deus, & quod unusquisque se a ueritate abalienaturus es-
 set, ad ludaeos dixit: Nihil a seipso facit filius, nisi uiderit patrem facientem, & non
 quod primum uideat, & postea faciat. Sed omnia in seipso habet, & facit quae uult.
 Quomodo igitur haerent o Photine: Aut quis est qui in te hoc zizanium nobis rur-
 tas, ut in animum induxeris blasphemam opinionem contra Dominum tuum: Non
 persuasit te Abraham loquens ad ipsum ac dicens, Qui iudicas omnem terram, non fa-
 cies iudicium: Redarguere enim uelut apud ipsum filius peregrinus fuerit, et non pro-
 latio quaedam existens, sed in substantia Deus uerbum. Et quo cognoscas tu, qui ul-
 tro tibi arrogas sapientiam, solutionem eorum quae in hoc argumento tractata sunt,
 diuina Scriptura id quod perfectum est nobis, ob signauit ac pronunciauit dicens: Pluit
 Dominus a caelo ignem & sulphur super Sodomam & Gomorram a Domino: & non
 dixit, Verbum Domini, sed Dominus a Domino. Quemadmodum & David dicit,
 Dixit Dominus Domino meo. Et quia non solum post aduentum & praesentiam in
 carne filius reperitur, narrat etiam de praesentia ab initio, nempe: Ex uentre ante Luci-
 ferum genui te. Et de Spiritu sancto, o uaniloque, & in ociosis ac curiosis posite, nemo
 suscipiet tuum sermonem. Neque enim maior est Spiritus, neque minor. Quis enim
 haec requisit, inquit, ex manibus uestris: Redarguit autem te eadem sancta Scriptu-
 ra, ubi loquitur Dominus de Spiritu sancto, conhitens ipsum esse genuinum suae Dei-
 tatis, & dicit, Qui ex patre procedit: & De meo accipiet. Et quot sunt alia testimonia
 ueritatis, deprehenditur autem non solum a prudentibus, sed etiam ab his, qui mo-
 dicum quiddam de diuinae Scripturae consequentia cognoscunt: ea sane de causa non
 opus habeo multis testibus, aut multo ad euertendum te labore, facilis enim deprehen-
 su est tua narratio ac maligna fides. Quapropter sufficiunt haec aduersus te dicta, quem
 uelut animalculum insectum ac impotens, pede Scripturae & Dei uerbi ueritate con-
 culcatum, aut uelut lumbricum, siue terrae intestinum relinquam. Nam & iam huius
 impo-

impostoris hæresis, quæ ad exiguum tempus durauit, dissipata est. Cæterum ad consequentes deinceps, Deum consueto more inuocans, progrediar.

Contra Marcellianos, hæresim LXXII.

Eodem porrò rursus tempore, simul enim omnes hi fuerunt, Marcellus fuit in Anacyra, qui sanè hucusque peruenit, & duobus plus minus annis ante hunc annum è uita decessit. Fecit autem & ipse quandam diuisionem in Ecclesia, ab eiusdem temporis initio, exiguam uero quandam hic ostendit intelligentiam, assimilatus Sabellio & Nauato, ab Arianorum aduersus ipsum exacerbatione, nimirum per ratiocinationem oppositionis aduersus Arianos. Unde & à quibusdam incessitur ex parte, uelut dixi, tanquam qui Sabellianorum nugashaberit. Quidam uero pro ipso rationem reddiderunt, non sic rem habere, sed recte ipsum uixisse, & recte ipsum quoque sensisse affirmarunt, quare multa de hoc quæstio fuit. Et occulta quidem mentis Deo nota sunt. Verum qui ab ipso facti sunt & instructi, qui illius mentem ignorant, & non ueritatem illius recensent: neque tres substantias confiteri uoluerunt, quemadmodum habet ueritas, quod una est Deitas, una glorificatio, coessentialis trinitas, & nihil à propria gloria euarians, Trinitas perfecta, & una Deitas, una potestas, una essentia, ita ut neque coniunctio quædam sit, neque diminutio. Hic uero quum uoluerit quædam diffusus apud quosdam dicere, declarauit se cum Sabellio sentire, quapropter etiam ipse inter hæreticos numeratus ac confutatus est. Apponam autem & editionem sermonis quem fecit ad Iulium beatum Romanorum episcopum idem Marcellus, nimirum sui ipsius defensionem faciens. Cæterum ex Apologia & libello ipso apparebit, quod alia præter fidem ueritatis senserit. Nisi enim alia sensisset, quorum gratia ad sui purgationem deuenisset: Nisi fortassis sermones ex ipso propositi sunt non recti, & quosdam perturbantes, atque hi ipsum ad hanc apologiam deduxerunt. Proinde exemplar hoc est.

Exemplar Epistolæ Marcelli, quem deposuit Synodus diuersæ opinionis gratia.

Beatissimo comministro Iulio Marcellus in Domino gaudium. Quandoquidem aliqui ex condemnatis prius ob hoc quod non recte credunt, quos ego in Nicæna synodo redargui, contra me scribere ad pietatem tuam ausi sunt, tanquam ego non recte neque ecclesiastice sentiam, suam culpam in me transferre studentes: ea gratia necessarium duxi me conferre Romam, & commonefacere te, ut eos qui contra me scripserunt accersas, quo præsentibus ipsi in utrisque à me redarguerentur, et quod quæ contra me scripserunt, falsa sunt, & quod adhuc nunc permanent in suo ipsorum errore priore, & horrenda contra Dei Ecclesiam, tum contra nos præfides ipsorum ausi fuerunt. Quandoquidem igitur apparere non uoluerunt, quum demiseris tu presbyteros ad ipsos, & hoc quum ego annum & tres integros in Roma uixerim, necessarium putavi hinc discessurus, meam fidem mea manu à me conscriptam cum omni ueritate tibi tradere, quam didici, & ex diuinis Scripturis sum edoctus: & simul de his quæ male ab ipsis dicuntur te commonefacere, quo cognoscas quibus sermonibus ad decipiendos auditores utentes, ueritatem occultare uolunt. Dicunt enim non proprium & uerum uerbum esse, omnipotentis Dei filium, & Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, sed aliud esse ipsum Verbum, & aliam sapientiam & potentiam, & hoc factum ab ipso nominatum esse Verbum, & sapientiam, & potentiam. Et eo quod ipsi sentiunt aliam substantiam, disparatam à patre esse aiunt. Insuper uero & præexistere patre filio, per ea quæ scribunt, pronunciant, & non esse ipsum uere filium ex Deo, sed etiam si dicat ex Deo, sic dicunt uelut per omnia. Quin & quod erat aliquando, quando non erat, dicere audent, & creaturam ac facturam ipsum esse à patre decernunt. Qui igitur hæc dicunt, alienos à catholica Ecclesia esse credo. Credo autem sequens diuinas Scripturas, quod

quod unus est Deus, & huius unigenitus filius Verbum, qui semper coexistit cum patre, & nunquam principium, ut esset habuit, uere ex Deo existens, non creatus, non factus, sed semper existens, semper conregnans Deo & patri, cuius regni, iuxta Apostolice testimonium, non erit finis. Hic filius, hic potentia, hic sapientia, hoc proprium & uerum Dei uerbum Dominus noster IESVS CHRISTVS, indiuisibilis potentia Dei, per quem omnia facta sunt, uelut Euangelium testatur dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Hoc est Verbum, de quo etiam Lucas Euangelista testatur dicens, Quemadmodum tradiderunt nobis hi, qui ab initio ipsi uiderunt, & ministri ipsius Verbi fuerunt. De hoc & Dauid dixit, Eructauit cor meum Verbum bonum. Sic etiam Dominus noster IESVS CHRISTVS nos docet per Euangelium dicens: Ego ex patre extui & uenio. Hic in extremis diebus descendit propter nostram salutem, & ex Maria uirgine genitus hominem suscepit. Credo igitur in Deum omnipotentem, & in IESVM CHRISTVM filium eius unigenitum Dominum nostrum, genitum ex Spiritu sancto & Maria uirgine, crucifixum sub Pontio Pilato, & sepultum, & qui resurrexit tertia die ex mortuis, & ascendit in caelos, & sedet in dextera patris, unde ueniet ad iudicandum uiuos ac mortuos, & in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & uitam æternam. Indiuisibile esse Deitatem patris & filij, ex diuinis didicimus Scripturis. Si enim quis separat filium, hoc est Verbum, ab omnipotente Deo, necesse est ipsum aut duos Deos esse putare, quod alienum esse à diuina doctrina receptum est: aut Verbum non esse Deum confiteri, quod & ipsum à recta fide alienum esse apparet, quum Euangelista dicat, Et Deus erat Verbum. Ego autem exacte didici, quod indiuisibilis & inseparabilis est potentia patris ipse filius. Ipse enim Saluator Dominus noster IESVS CHRISTVS dicit, In me pater, & ego in patre. Et, Ego & pater unum sumus. Et, Qui me uidit, uidit patrem. Et quum hæc ex diuinis Scripturis fidem acceperim, et à maioribus secundum Deum edoctus sim, eam & in Ecclesia Dei prædico, & ad te nunc scripsi, exemplari huius scripti apud me seruato. Et rogo te ut exemplar ad epistolam, quam ad episcopos missurus es, inscribas, ut ne aliqui ex his, qui non exacte nouerunt nos et illos, scriptis illorum animum aduertentes decipiatur. Valete. An itaque hic libellus recte habeat, qui possunt, legant, & quæ in ipso dicta sunt, diligenter cognoscant, & si quidem male habet, ipsi iudicent. Non enim uolumus ultra ea quæ nouimus, & ad nos peruenierunt dicere. Etiam si enim recte habet libellus ex proposito argumento, rursus cogitabunt legentes & audientes, quod non frustra, neque in uanum, neque contra illum, ipsi necesse fuit apologia & purgatione, nisi sanè euouisset sermones quosdam turbantes, & cogentes ipsum ad defensionem deuenire eorum, quæ ab ipso dicta sunt. Contingit enim & post admissum errorem, ut per libellum seipsum purget ac corrigat. Aut fortassis per libellum ornauit suos sermones, quo occultet ea quæ ab ipso dicta sunt, ut ne excidat per depositionem à communi episcoporum collegio ac regula. Atque hæc sunt quæ de Marcello ad nos perlata sunt. Interrogauit autem aliquando ipse beatum Papam Athanasium de hoc Marcello, quomodo de ipso sentiret. Ille uero neque ipsum defendit, neque rursus grauiter aduersus ipsum inuectus est: uerum solum risu leui edito ostendit, flagitium non magnum ipsum esse, sed habebat ipsum uelut, qui se purgasset. Apponam porrò & ea, quæ aliqui in ipsius Marcelli scriptis inueniunt, quæ ipsis reprehensione digna esse uidebantur, ut etiam ipsi contra illum inuehentes scripta ediderint. Verum ab alijs rursus demonstratum est, quod redarguendi gratia produxerunt ea, quæ ab ipsis contra illum composita sunt, eo quod ipsi qui contra illum scripserunt, postea in aliud mutati fuerunt. Atque hi ipsi in suis ipsorum scriptis contra factas diuisiones, etiam hoc expresserunt, producto in medium Acacio. Sed & Basilium Galatam,

Lucæ locus expositus aliter quam uulgo solent.

Symbolum paruum.

Athanasius Papa Alexandrinus.

Basiliius Galatam, & Georgium Laodicæ episcopum constituerunt ad eundem Acacium redarguendum. Hic enim erat qui ex Marcelli scriptis contra Marcellum dixerat, quo nos in omnibus nihil ueritatis relinquentes ostendamus, quod neque reprobamus ea, quæ pertinent ad correctionem, neque collaudare uolumus eos, qui aliquid præter ueritatem aggrediuntur. Et ex Acacii contradictione aduersus Marcellum hæc sunt transscripta.

Acacii uerba contra Marcellum.

Hæc quidem igitur, & talia, post falsam expositionem dictorum in prouerbis, scripsit Marcellus, loquens contra Deum iniustitiam, & eleuans in altum cornu suum, ultra medium libri progressus, & rursus ponens Asterij uerba dicentia, Alius equidem est Pater, qui genuit ex seipso unigenitum Verbum, & primogenitum omnis creaturæ, solus solum, perfectus perfectum, Rex Regem, Dominus Dominum, Deus Deus, essentia & consilij & potentia ac gloria imaginem nihil euariantem. Hæc igitur ponens & grauius ferens imaginem nihil euariantem, hoc est expressam & clarā effigiem essentia Dei & eorum quæ sequuntur, malam uocans hanc opinionem, suam displicentia adiungit, sic scribens, Hæc uerba malam ipsius de Deitate opinionem palam coarguunt. Quomodo enim Dominus & Deus genitus, uelut ipse antea dixit, potest adhuc imago Dei esse? Aliud enim à Deo est imago, & aliud Deus. Quare si quidem est imago, non est Dominus, neque Deus, sed imago Domini & Dei. Si uero est Dominus reuera, & Deus reuera, non amplius Dominus & Deus imago Domini & Dei esse potest. Et deinceps, Nihil igitur ipsum de his quæ antea dixit, esse uult, omnium enim horum imaginem ipsum esse dicit. Igitur si essentia est imago, non potest ipsa essentia esse. Et si consilij est imago, non amplius ipsum consilium esse potest. Et si potentia est imago non sui ipsius, sed alterius cuiusdam est. Hæc uero uerba quæ tu dicitur Marcellus, antea in principio libri collaudaris, nunc autem negaueris Deum ex Deo uerbum esse filium, & solum ex solo, & perfectum ex perfecto, manifeste malam tuam de Deitate opinionem declarasti. Nam quum magni regis imaginem acceperis uitæ exortem Deitatis immunem, consilij expertem, impotentemque ac ingloriam & essentia iniqua lem: impia illa lingua tibi excindenda fuisset, ut qui dixeris in Dominum, & in aduocatum impiè sentientem animam sermonem finiueris. Quum enim imaginem Dei uitæ exortem descriperis, neque Dominum, neque Deum, non essentiam, non consilium, non potentiam, non gloriam hanc esse, sed horum immobilem imaginem ipsam esse uis, uelut inanimatam & uitæ exortem extra expositam ipsam faciens, & similiter inanimatam & sola humana arte constantem, uerum uiuentis uiuentem non uis esse imaginem Dei, neque essentia essentiam imaginem, neque consilij & potentia ac gloria, consilium & potentiam ac gloriam citra euariationem esse imaginem. At dicere citra euariationem, non est tale quale citra generationem siue ingenito modo, sed expresse ac exacte assimilata ad paternam bonitatem & Deitatem ac omnem operationem. Et post alia, Oportebat autem tibi muta facta esse labia loquentia contra Deum iniustitiam in superbia & contemptu. Nam solus solum genuit pater unigenitum, (etiam si tu non uelis, nunc aliquid quid uolens: quum non ex causa sæculorum Valentini accessum acceperit filius, sed ex solo patre generationem habeat) & perfectus perfectum: nihil enim imperfectum est in patre, quare neque in filio, sed perfectionis illius & plus, quam perfectionis genuinum genimen est filij perfectio, & Rex Regem: primum est enim Deum regnare, ante sæcula genito filio, & regno subdito rege, per quem etiam reliqua reguntur ita ut gratus confiteatur subiectionem. Non enim priuatum, sed regem genuit pater, regno ipsius neque principium dierum, neque uitæ finem habente. Non enim ab externis est dignitas, uerum in essentiam ipsi confert similem patri genitori. Quapropter etiam scriptum est, Et regni eius non erit finis. Sic uero etiam Dominum Dominum, & Deum Deum gignere, nos confitemur. Et in summa, essentia & consilij & potentia

Sæcula Valentini excogitata.

tiæ ac gloria imaginem dicimus, non inanimatam ac mortuam, sed essentialem & consilium, & potentem ac gloriosam. Potentia enim non generat impotentiam, sed ipsam potentiam: & gloria non ingloriam gignit, sed ipsam gloriam, & consilium non gignit temeritatem, sed ipsum consilium, & essentia non generat essentia inæqualitatem, sed ipsam essentiam. Imago igitur, est Verbum, Deus, uia sapientia, in substantia existens, Verbum efficax. Hæc est, quæ essentiam habet, hæc enim est in qua delectabatur quotidie Deus, quando orbe terrarum absoluto exhilarabatur. Tu uero Marcellus hæc negans coram hominibus, negaberis quidem ab illa ipsa coram patre, qui in cælis est, negaberis autem & coram Ecclesia, quæ sub cælo est, & scribit de te ubique terrarum. Audi sermonem Domini, Scribe uirum hunc excommunicatum hominem, quia non augetur ex semine ipsius princeps amplius in Iuda, sedens super thronum David. Et post alia, ubi mentionem fecit Marcellus uerborum Asterij, infert Acacius dicens: Ponens igitur hæc, & procedens in abnegatione imaginis & essentia Saluatoris nostri, & filiationis unigeniti ex patre, & prærogatiuæ primogeniti totius creaturæ, & solitatis unigeniti, & perfectionis ex perfecto, & regni ex rege, et dominationis ex Domino, et deitatis ex Deo, & in summa, essentia & consilij & potentia ac gloria Dei imaginis nihil euariantis, & non paucis uerbis negans coram hominibus, & ob id negandus coram patre ipsius: palam hæc scribis. Hæc uerba manifeste malam ipsius de deitate Patris ac filij opinionem declarant. At huius abnegatio, tuam prauam ac peruersam opinionem de Deitate ac essentia CHRISTI manifeste coarguit. Friuola igitur quæ sequuntur, infert scribens, Nihil igitur ipsum ex his quæ antea dixit, esse uult, omnium enim horum imaginem ipsum esse dicit. Igitur si essentia est imago, non potest ipsa essentia esse, & si consilij est imago, non amplius ipsum consilium esse potest, & si potentia, non amplius gloria. Nam imago non sui ipsius, sed alterius cuiusdam imago est, friuola autem dicitur Marcellus, & falsa sunt hæc omnia. Omnia enim quæ antea dixit, Asterius ipsum esse uult, dum ait: Rex Regem, Dominus Dominum, Deus Deum, et destruit tuam inanimatam imaginem, ex tua sententia sola humana arte constantem. Omnium enim horum uiuam imaginem dicit, & uiuæ imaginis genitoris effigiem existentem. Et essentia ipsam essentiam imaginem dicit, & consilij ipsum consilium, & potentia ipsam potentiam, & gloria ipsam gloriam, & non sui ipsius, sed alterius imaginem. Tu uero Deum ex Deo filium non confitens, neque lumen de lumine, neque potentiam ex potentia, neque Deum, neque lumen, non potentiam, non essentiam, non consilium, non gloriam, filium esse uis. Verum corpus hæc abolet impie in consummatione cum his. Et negas quidem hoc, Deus erat Verbum, filium uero Dei uocas, aut nomine solo, aut hominum, quo diuersi generis genitor sit Deus, & filius adoptione genitus, iuxta hoc, Filios genui & exaltaui: & iuxta hoc, Accepistis Spiritum adoptionis: & hoc, Offerite Domino filij Dei. Essentia igitur & potentia & consilij et gloria nihil euariantem imaginem patris expressa esse, aut data esse filio, quæ non sunt alia præter ipsum. Omnia igitur quæ antea dixit, ipsum esse uult. Non enim imaginem in coloribus intelligit, neque tertium pictorem inducit, quo discordantes ad patrem colorum qualitates alicubi pingat, & hoc filium uocet. Sic enim tu intelligens & non intelligens dicis, igitur si essentia est imago, non potest ipsa essentia esse, & si consilij, non amplius ipsum consilium. Verum ex nostra sententia, si essentia est imago uiua, ipsa essentia potest esse & est. Et sic essentia essentia imaginem dicimus, propter imitationem simillimam uitæ & operationis, ita etiam consilij consilium imaginem ipsum magni consilij angelum, & potentia ac gloria potentiam ac gloriam. Et hæc confirmat hoc, Quemadmodum enim pater habet uitam in seipso, sic etiam filium dedit uitam habere in seipso. Et, Quemadmodum pater suscitatur mortuos, sic

Asterij uerba ab Acacio approbata.

et uiuificat. Nam uox, Quemadmodū, et Sic, imaginariæ imitationis ac similitudinis exactam & absolutam effigiem significat. Et post alia pauca, Non enim uerbū Deus, sed IESVS exhibens uitam & pulchritudinem ac formam, ipse uitæ exors & non pulcher ac deformis est, in mortificatione, aut non esse cōsideratus, sed paternis characteribus formatus est, nō uelut alius ipse existens, & alios characteres formæ habens, sed in ipso esse eius, characteres sunt, & in characteribus, ipsum eius esse. At imago alterius & non sui ipsius imago existens, quemadmodum etiam tu uis, exemplaris characteres in se ipsa ferens, diuersitatem declarat. Diuersitatem uero uelut similitudinem, non enim sui ipsius, sed alterius cuiusdam imago est. Hic igitur est imago Dei inuisibilis. Imago igitur patris filius, uia uiuentis, in motu & operatione potestateq; ac consilio & gloria: non inanimata, neq; immobilis, quæ in alio quidem ipsum esse habet ac pingitur, ipsa uero in se ipsa et per se ipsam in motu non est. Et est imago nihil euarians, nō quod nihil euarians idēitas patrem faciat, sed filium absolutum. Hactenus Acacius. Cæterum nunc dicunt orthodoxi & fratres nostri ac cōfessores, à quibusdam discipulis à Marcello relictis, editionem confessionis fidei purgatæ se accepisse, cuius subtilitatem quum ipse non percipiam, ipsam hic apposui. Et est exemplar hoc.

Marcelli fides conscripta.

Reuereudissimis & sanctissimis episcopis, in Diocæsarea exulātibus propter orthodoxam in Saluatorem nostrum IESVM CHRISTVM fidem, Eulogio, Adelpio, Alexandro, Ammonio, Harpocrati, Isaac, Isidoro, Annubioni, Pitimo, Euphratio, Aaroni: presbyteri ab Ancyra Galatiæ, Photinus, Eustathius, alius Photinus, Sigerius, & diaconus Hyginus: & hypodiaton Heracles: & lector Elpidius: et præles Cyriacus, in Domino gaudium. Quū nos profecti fuerimus ad uestram pietatem à prædicta nostra patria, debitam uisitacionem facientes: & quum nos interrogati simus à uestra sanctitate de fide nostra, quomodo hac parte habeamus: & suscepimus uestram eiusmodi sollicitam interrogacionē, quam maximè fecistis propter eos, qui uanè de nobis falsa in uulgare uolunt: necessarium duximus uos de hoc certiores facere, non solum ex ostensis uestræ sanctitati à nobis literis, quas ad nos beatissimus Papa Athanasius socialiter ac familiariter scripsit, sed etiā ex hac nostra conscripta confessione, quod neq; sentimus, neq; sensimus unquam aliquid extra decretā in Nicæa u-niuerusalem & cœlestalicam fidem, quam sanè confitemur nos potentia sentire, detestantes eos qui audent creaturam dicere Spiritum sanctum, & hæresim Arianam, Sabellianamq; ac Photini, & Pauli Samosatensis, & eos qui non dicunt sanctam Trinitatem, tres personas incircūscriptas, & in substantia existentes, & coessentialis, & consubstantiales, & perfectas: detestantes item eos qui dilationem, aut contractionem, aut operationem patris filium dicunt: & eos qui Deum Verbum filium Dei ante secula, & cōtempiternum patri, & in substantia, & perfectum filium ac Deū non confitentur. Si quis eundem Patrem & Filium & Spiritum sanctū dicit, anathema sit. Si quis principium aut finem filio Dei & Verbo, aut regno ipsius tribuit, anathema sit. Si quis patrem patris dicit filium, aut Spiritum sanctum, & nō confitetur filium Dei ex essentia patris ante omne consilium genitum esse, anathema sit. Cæterū de incarnatione Dei Verbi unigeniti filij Dei, confitemur quod filius Dei etiam homo factus est citra peccatum, iuxta assumptionem totius humanæ naturæ, hoc est animæ rationalis & intellectualis, et carnis humanæ. Credimus in unum Deum patrem omnipotentem, omnium uisibilem ac inuisibilem creatorem: & in unū Dominum IESVM CHRISTVM filium Dei, genitū ex patre unigenitum, hoc est ex essentia patris, Deū ex Deo, lumē de lumine, Deū uerum ex Deo uero, genitū non factum, coessentialis patri, per quē omnia facta sunt quæ in cœlo sunt & in terra. Qui propter nos homines & propter nostrā salutem descendit de cœlis, & incarnatus est, & homo factus est, ac passus, & resurrexit tertia die, & ascen-

Gradus clericorum quinq.

Fidei cōfessionis exemplū.

& ascendit in cœlos, & uenturus est ad iudicandum uiuos ac mortuos: & in Spiritum sanctum. Eos uero qui dicunt, Erat aliquando quando non erat, & antequam gigneretur non erat, & quod ex nihilo factus est, aut ex alia substantia aut essentia ipsum esse dicunt, aut mutabilem aut alterabilem filium Dei: hos detestatur catholica & apostolica Ecclesia. Ego Photinus presbyter catholice in Ancyra Ecclesiæ, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Ego Sigerius eiusdem Ecclesiæ presbyter, sic credo et sentio, uelut præscriptum est. Ego Hyginus eiusdem diaconus, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Ego Heraclides eiusdem Ecclesiæ hypodiaton, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Ego Elpidius lector eiusdem Ecclesiæ, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Ego Cyriacus præles eiusdem Ecclesiæ, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Hæc sunt quæ ab ipsis ad confessores ac patres scripta sunt. Si itaq; potest ab intelligentia præditis intelligi, inter meliores esse, sanè sic loquetur. Si uero etiam illic rursus per tractationem in ipsa apologia, erronea quædam sunt & non recta, rursus similiter à studiosis loquetur. Quum igitur prædictorum omnium narrationem exequuti fuerimus de eodem Marcello, præteribo etiam hunc, & consequentes considerabo.

Contra Semiarios, hæresim LXXIII.

Quum per potentia Dei impietatem Arii confregerimus, et eorum qui post ipsum uiderunt, Photini inquam & Marcelli, qui sanè in paucis à ueritate emotus fuisse uideretur, quæ ab initio euomuit, uelut uir ebrietate occupatus: contingat autem ut sodales ipsius corrigantur, si modo corrigi poterint: sed & quum ex ipso Ario enata zizania, per diuinum uerbum quod super omnem ancipitem macheram penetrantius est, exciderimus: considerabimus quomodo quidam ex insania ab ipso Ario producta seminatissant, illius quidem nomen negantes, ipsum uero & prauam ipsius opinionē induci, prætextu quodam asciticio faciem suam alteratā obuclantes. Quemadmodū enim in scena fabularum actio conficto uelamine obducta est, ita ut personis alijs suas facies occultent, & intra personā turpes & ebrietate plenas comœdiæ tractationes narrent, aut aliās ad hoc inducti, aut ueterum fabulas exprimentes, quum poetæ apud ipsos hoc fecerint. Sic etiam hi decipere uolentes simplices, ipsi quidem sunt & facie & moribus & praua opinione, qualis Arius & Ariomanita. Et fraudulentæ nimirū assentationis gratia confessam apud illos peruersam doctrinam ornare uolentes, creaturam quidem filium Dei dicunt: quo uero decipiant, & filio Dei quid largiantur, cum assentatione ad eos, qui per sermonem hunc corrupti sunt, præstigatorum modo dicunt, non dicimus creaturam uelut unam ex creaturis, neq; genituram uelut unam ex genituris siue germinibus. At uero coessentialis uocem penitus reijciunt, nimirum uelut alienam à diuina Scriptura. Verum de his in tractatu cōtra Arium exactissime disseruimus. Quo uero simile huic uerbum proponant, Basilius inquam & Georgius, Basilius et Georgius semianiani, *orgius semianiani.* sed essentia similem, fuerunt autem hi quia Synodo diuisi ac separati sunt, ipsius Ariomanitidis hæresis idem Basilius Ancyranus princeps, & Georgius Laodicæ, & *Laodicæ, Daphne, Antiochia.* Daphnes ad Antiochiā sita, siue caua Syriæ episcopus. Idem uero & de Spiritu sancto similiter ut pneumatomachi sentiunt. Nō enim amplius uelut cum pudore, aut cum dubio sermone, uelut de filio perfectam creaturam ipsum dicere ueretur, etiam si sic de ipso sentiant, & propter hominum metum similem essentia inferant, & creaturam nō ut unam ex creaturis dicant: uerum de Spiritu sancto, uelut dixi, nō dubitater progrediuntur, sed uelut rabiosi canes impudenter, *creaturam ipsum panis decernunt,* atq; sic affirmant & à Patre & à Filio alienum esse. Et ut ne quis dicat nos calumnias contra aliquos proferre, hic apponam uelut unusquisq; ipsorum epistolam scripsit, Basilius quidem unam, Georgius autem Laodicæ cum Basilio & his, qui cum ipsis fuerunt, *Synodi circa paschatis festi ueritatem egerunt.* aliam: & sunt hæc. Sancta Synodus in Ancyra, accedente paschate ex diuersis pro-

K 3 uinēis

uincijs congregata dominis ueneradissimis, & unanimis comministris in Phœnice, & reliquis eadem nobiscum sentientibus in Domino gaudium. Optamus quidem post tationis ecclesiasticæ fidei tormentum, quod uelut in igne factum est, his qui pro fide in medio fuerunt: & postea quæ in Constantinopoli facta sunt propter Marcellum, et post editionem fidei in Synodo congregata ob festum dedicationis Ecclesiæ in Antiochia: & postea quæ acta sunt in Sardica Synodo, & fidem quæ illic effloruit, & amplius post ea quæ in Sirmio propter Photinum facta sunt, in his ratiocinationibus, quas ob singula de fide capita interrogati, de his qui in Sardica aduersus orientem dissenferunt, exposuimus, de cetero conquiescere, & unita in pio regno Domini nostri Constantini Ecclesia, ab oriente usque ad occidentes scandalis eiectionis, pacem agere, & cultui Dei attendere. Quandoquidem uero, uelut apparet, non cessat diabolus per propria uasa conari res suas, quo sanè omnino ea quæ de Domino prædicta sunt, & per sanctum Apostolum consona uelut ob custodiam fidelium prædicata, ad defectionem deducat, excogitans nouationes contra ecclesiasticam fidem, & nunc quosdam in specie pietatis sibi familiares facere, & per ipsos prophanas nouitates contra piam ingenuitatem unigeniti filij Dei excogitare, prius quidem audientes per Antiochiam discurrere quosdam, imò & per Alexandriam, insuperque Lydiam atque Asiam, & immittere scintillas impietatis simpliciorum animis, speramus propter temeritatem impietatis, ac tantam impudentiam ipsorum, debellantibus ipsos etiam dominis comministris in loco, marcidam fore excogitatum hæresim, & extinctum iri maliciam. Quando uero deinceps & qui ex prædictis locis accesserunt, & qui ex Illyrico uenerunt, annunciant operam adhibuisse huius mali repertores, & plures lædere audere, & ad maliciam fermentare, non amplius differre sustinentes, imò etiam literas adepti unanimis comministri nostri Georgij Laodicæ Ecclesiæ episcopi, quarum exemplar subiecimus, & testimonia eorum qui apud nos testati sunt, coram Deo reueriti, prout concedebat tempus sanctæ diei paschatis incubentis, congregati quotquot sanè congregari potuimus, eo quod et hyems multis impedimento fuit, uelut nobis per literas significauerunt: in hanc speciem fidei idiomata edere studuimus, quantum sanè restat ad fidem in Antiochia, uelut diximus, editam in festo dedicationis, imò & in Sardica, quam suscepit Synodus in Sirmio: & ratiocinationibus illinc repetitis, explicare exacte fidem Ecclesiæ catholicæ in sancta Trinitate, ad hoc autem, uelut antea diximus, in nouationis speciem solum, prout cõcedebat spiritus, indicantes. Et rogamus uos Domini ueneradissimi comministri, ut eam adepti ampleximini traditam ex patribus fidem, & quod consona uobiscum sentimus ac credimus significare, quo certiores facti hi, qui eandem impietatem inducere audent, quod uelut hæreditatem quandam seruamus fidem, quam ex apostolicis temporibus per patres, qui in medio usque ad nos fuerunt, suscepimus, ut aut pudefacti corrigantur, aut perscuerantes ab Ecclesia exterminentur, ut qui defectionis locum filio iniquitatis per seipsas præparant, qui iam minatur se audere in templum Dei sedere. Fides nostra in Patrem & Filium & Spiritum sanctum est. Sic enim dixit ac docuit discipulos suos Dominus noster IESVS CHRISTVS: Eunt docete omnes gentes, baptizantes ipsas in nomen Patris & Filij & Spiritus sancti. Igitur qui regenerati sumus in hanc fidem, sententiam ex nominibus pie intelligere debemus. Non enim dixit, baptizantes ipsos in nomen ex carnis, & incarnati, aut immortalis, & qui mortis periculum fecit, aut ingeni, & geniti, sed in nomen Patris & Filij ac Spiritus sancti, quo nominibus adedamur ex naturalibus, in quibus patrem causam & autorem similis sui ipsius essentia intelligimus. Et filij nomen audientes, similem intelligamus filium patris, cuius est filius. Credimus itaque in Patrem ac Filium & sanctum Spiritum, non in creatorem & creaturam, aliud enim est creator & creatura, aliud pater & filius, eo quod utrumque horum separatum est intelligentia. Quum enim creaturam dico, primum creatorem dico, &

Fides Basilij et
Georgij semi
arianorum.

33

& uox filius, uelut à corporalibus assumpta, & propter affectus ac defluxus corporalis patrum & filiorum intelligentiam exhibet pure, quod ex incorporali patre incorporalis filius originem habet, & ob id etiam creaturæ intelligentiam à corporali impliuit. Et quoniam creatura, quæ facit filium solum, à creatore alienitatem à passione accepit, ita ut ex creatis alienitate à passione ipsa creatura subsistat, utpote quam creans firmam prout uoluit, fecit: perfectam sanè ex corporali patre ac filio, & ex corporali creatore ac creatura, intelligentiam de patre & filio nos docuit. Ablato enim à creatura eo, quod forinsecus substitit & adempto materiali, & alijs quæ de corporali creatura nominem continet, sola à creatura manet intelligentia, illa inquam, à passione aliena & perfecta ipsius creati, iuxta quam creans creare uoluit quod creatum est. Si igitur à creatore & creatura rursus alia efficiunt, solam intelligentiam accipimus ex alienitate à passione ipsius creatis, & ex perfectione ac firmitate, & eo qualem esse uoluit creaturam, consequens est à patris & filij nominibus (quandoquidem maxime in patrem & filium credere edocti sumus) unam quandam intelligentiam nos pie accipere oportere. Quare & ob id, eiectione eo quod est secundum affectum aut defluxum, patrem patrem filij intelligi, & filium non seminario modo deiectionem corporalibus nature modis perfici, qui semper ad incrementum ac corruptionem mouetur, ut characteras habeat uelut corporalia, & sola relinquatur ipsius similis intelligentia. Quemadmodum enim à creatura (rursus dicimus) omnibus eiectionis, relicta est perfecta & à passione aliena ipsius creatis, & qualem uoluit ac firma creaturæ intelligentia, sic etiam de patre & filio omnibus corporalibus eiectionis, relinquatur sola similis & secundum essentiam animalis creatio. Nam omnis pater iuxta similem sui essentiam pater intelligitur. Si uero cum reliquis omnibus eiectionis intelligentijs ex patris & filij nominibus, simul ericiatur etiam similis secundum essentiam animalis, quæ exhibet nobis ut de patre intelligamus, non amplius creditur pater & filius, sed creator & creatura, & superflua nomina nihil à seipsis inferentia. Et erit sic creator quidem uelut Deus, in nulla omnino re pater. Nam quod non actionis pater dicitur pater, sed similis sui ipsius essentia, quæ iuxta talem actionem subsistit, ex naturalibus rationibus manifestum est. Quum enim multas actiones habeat Deus, ex alia quidem actione creator intelligitur, prout cœli & terræ ac omnium que in eis sunt imò etiam inuisibilium creator est. Verum pater unigeniti existens, non uelut creator, sed ut pater qui genuit, intelligitur. Si uero quis propter suspicionem circa corporales patres ac filios, timeat, ne incorporalis quid patiatur, dum gignit, nisi imperfectum fuerit id quod gignitur, & quæcunque contingunt circa corporalem patrem ac filium reueratur, ac detrahat genuinam de patre & filio intelligentiam, qualem dixerit is aliud, facturam, & nunquam dicit filium filium. Siue enim magnitudine excedentem dixerit, uelut cœlum montem aut collem excedit, ex facturarum genere ipsum, etiam si magnitudine excedens intelligatur, declarabit: siue utilitate præminentem, uelut qui primus sit factus, siue qui ad aliorum opificium ministerium exhibuit, neque sic extra facturarum creaturarum intelligentiam ipsum constituet. Quemadmodum enim nihil differt, forcipe prunam de altari, & non ipsa manu tollere, & artis fabrilis est ferri manu fabricatum ex genere facturarum. Ita nihil differet à creaturis, is per quem omnia facta sunt, si non est filius, uelut naturalis intelligentia suggerit, uerum factus primus erit creaturarum, & instrumentum fiet creatori, per quem omnia conditor ipse operatur. Et non poterit quis comminisci ac proferre proprie appellati patris & proprie filij intelligentiam, ex filijs qui communi modo sic appellantur, alioqui sic multi erunt filij Dei, quum dicat, Filios genui & exaltaui, ipsi uero me reprobauerunt. Et hoc, Non ne pater unus omnium nostrum? Et, Quicumque receperint ipsum, de dicit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex uoluntate carnis, inquit, neque ex uoluntate

Filij Dei multi

tate uiri, sed ex Deo nati sunt. Et præterea de inanimatis, Qui genuit glebas roris.
 Nam per hæc amplius confirmabitur ipsum non esse filium communi modo, sicut
 neque hæc, uerum creaturam esse uelut hæc, & appellationis filij solum participem esse.
 At uero Ecclesia credit, quod Deus non solum est Creator creaturarū, hoc enim & lu
 dæi & Greci sciunt, sed quod etiam pater est unigeniti, non solū habens creandi actio
 nem, ex qua creator intelligitur, sed etiam priuatim & unice generādi, iuxta quam pa
 ter unigeniti nobis intelligit. Hoc enim docēs nos beatus Paulus scribit, Huius enim
 gratia flecto genua mea ad patrem, ex quo omnis patrū familia in cælo & in terra no
 minatur: sicut enim hi qui secundum propriarum essentiarum similitudinem filios ha
 bent, sic & pater in cælis nominatur, (à quo patres in terra secundum essentiam nomi
 nati sunt) secundū similitudinem suæ ipsius essentiaē penitus ex ipso genitum filiū ha
 bens. Et non potest intelligentia de his, qui abusiue & æquiuoce filij dicuntur, unigeni
 to cōuenire. Quemadmodum enim pyxis proprie dicitur uasculum, quod ex buxo fa
 ctū est, communis uero & abusiue ab illo appellatur pyxis, etiā quod ex plumbo, aut
 are, aut aliqua alia materia paratum est. Neque igitur sicut qui genuit glebas roris, hoc
 ipsum est essentialiter: abusiue enim hic de creatura, genitoris uox assumpta est. Neque
 sicut hoc, filios genui & exaltaui: nam & hic abusiue à beneuolentia ac honore cogno
 minati sunt. Neque sicut hoc, Dedit eis potestatem filios Dei fieri: nam & hoc secundum
 uirtutem ac imitationem creaturæ acceptū est, ita unigenitus intelligitur. Sed proprie
 sicut solus ex solo similis secundū essentiam ex patre, cuius & nominatus et intellectus
 est, genitus filius. Si uero propter ratiocinandi impotentiam nō habeat quis ratiocina
 tionem, & statuatur sic intelligendum uelut passionem aut diuisionem aut defluxum su
 stinuerit pater, & fidem repellat, aut ab his qui piam de patre ac filio intelligentiam pro
 ponunt, rationem exigat, ab hoc expectanda est ratio, quomodo Deus crucifigitur: &
 quomodo stulticia euangelicæ prædicationis, eo quod citra ratiocinationes, apud eos
 qui sibi & in mundo sapientes uidentur fientes, contingit: sapientior hominibus est,
 quorum nullam rationem habet beatus Paulus, nam per potētiam à syllogismorum
 arte alienam, stultā fecit sapientiam eorum, qui syllogismis concludere possunt. Dixit
 enim, Veni annūcians uobis mysteriū Dei, non in sapientia sermonis, ut ne inanis red
 datur crux CHRISTI. Qui igitur in sapientia sermonis exigit mysterium cum in fatua
 ta sapientia partem habens, ei ne habeatur fides uelut suspecto circa mysterium, quan
 do etiam ille non confidit in sapientia sermonis, Paulus inquam, ut ne inanis reddatur
 crux CHRISTI. Si uero in his respondet, non in sapientia dicendi, sed stulticiam om
 nem ratiocinandi sapientiam redarguens, per potentiam ratiocinationis exortem, so
 lam fidem accipit ad salutem eorū, qui prædicationem suscipiunt, neque respondet quo
 modo pater citra passionem generat filium, ut ne inane reddatur mysteriū filiationis
 unigeniti ex patre, sed in fatuatam sapientiam prudentium, uelut scriptum est: Ubi sa
 piens, ubi scriba, ubi inquisitor huius sæculi, redarguit non in sapientia sermonis, ut
 ne propter suspectas ratiocinationes inanis reddatur pia intelligentia de Patre & Filio,
 sed citra passionem patrem & filium. patrem quidem ex seipso genuisse absque deflu
 xu & passione filium, filium uero similem & secundum essentiam ex patre, perfectum
 ex perfecto, unigenitum substituisse, credentibus aut suspectis citra ratiocinationē præ
 dicabit. Absurdum enim est, cum qui audit ex sapiente Deo productam sapientiam,
 qui Deus sapienter nouit genitæ ex seipso sapientiaē pater esse, cogitare passionem cir
 ca sapientiam subsistere, si debet ex ipso secundum essentiam similis sapienti sapientia
 subsistere ac produci. Si enim neque sapiens Deus participabit sapientia, compositē sa
 piens nobis intelligitur. At in compositē ipse est sapiens, est essentia: neque sapientia am
 pliū filius deinceps intelligitur. At sapientia essentia est à sapientis essentia, hoc est sapi
 entia essentia filius subsistens, similis erit & secundum essentiam sapientis Patris, à quo
 substituit

substituit productus sapientia ipse filius. Quapropter etiā solet beatus Paulus probe in
 Hebraica lingua eruditus, ab eodem spiritu qui in ueteri ac nouo Testamento loquu
 tus est eandem intelligentiam trahere, uelut à duobus Psalmis, ab eo qui dicit, Iudicia tua
 abyssus multa: & ab hoc, Semitæ tuæ in aquis multis, & uestigia tua non cognoscen
 tur: de iudicijs Dei sermonem transmūtavit, pro abyssus multa, dicēs, O altitudo di
 uitiarum: pro semitæ tuæ in aquis multis, & uestigia tua non cognoscentur, imperue
 stigabiles ponens: pro iudicia tua abyssus multa, imperscrutabilia iudicia tua dicens.
 Sic etiam ab ipsa sapientia habitum de seipsa, & patre, & erga hæc creata edocuit, in su
 is scriptis proponit nobis intelligentiam de patre & filio, et his quæ ex patre per filium
 facta sunt. Quum enim sapientia dixerit, Ego sapientia habitatione excepi consiliū, &
 cætera: & transferit ad sermonē per quem, Dixit enim per me reges: & hoc, Si annun
 cia uero uobis ea, quæ per me facta sunt, recordabor ut ea quæ ab æterno sunt, enume
 rem: & dixit, Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua, ante sæcu
 lum fundauit me: ante omnia genuit me: pro uoce principium, accepit Apostolus uo
 cem primus: pro genuit me, partus: pro toto simul, Creauit me principium uiarū sua
 rum, & genuit me primogenitus omnis creaturæ. Verum pro fundauit, in ipso crea
 ta sunt omnia: propter me facta sunt, quæ ab æterno sunt, siue throni, siue dominatio
 nes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipsum creata sunt. Omni
 bus igitur apostolicis ad uerbum correspondentibus ad ea, quæ à Sapientia dicuntur,
 hoc est uoce principium, ad primus: & genuit, ad primogenitus: & creauit me princi
 pium uiarū suarum in opera sua, ad primogenitus omnis creaturæ: pro fundauit me,
 in ipso creata sunt omnia: pro per me, per ipsum. Manifestum est autem quod etiam i
 mago non deest, sed pro Ego sapientia, accepta est. Et sicut Sapientia sapientis filius, es
 sentia essentia est, sic imago essentia similis est. Quapropter etiam intelligitur imago
 Dei inuisibilis, qui est filius. Et habemus correspondentes omnes dictiones, pro sapi
 ente, Deus: pro sapientē, Deus: pro sapientia imago: pro principio, primus: pro genu
 it, partus: pro toto simul dicimus autem, pro creauit me principium uiarum suarum
 in opera sua, & genuit me Primogenitus omnis creature, pro fundauit me, in ipso crea
 ta sunt, pro per me, omnia per ipsum & in ipsum. Et manifestum est, quod imaginem
 audientis filium Dei inuisibilis, & sic impudenter cauillari similitudinem secundū es
 sentiam filij ad patrem conātes, uelut in omnibus aberrantes redarguit non solū Pau
 lus, sed etiam ante hunc Ioannes reuera tonitruū filius per propriam suā grandiloquen
 tiam, uelut ex quibusdam nubibus, ex sapientia ænigmatibus, piam nobis de filio in
 telligentiam, iuxta similem modum persuasit. Vide enim mihi, quod etiam ipse quæ e
 docuit est à sapientia, ea in Euangelio ab ipso nobis prædicato tradidit. Quum enim
 sapientia dixerit, Creauit me principium uiarum suarum: principium exposuit, dū di
 xit, In principio erat Verbum. At pro creauit me, dixit, & Deus erat Verbum: ut ne in
 prolatione, sed in substantia solida passionis exortem ex patre Deum Verbum intelli
 gamus, pro eram apud ipsum, apud Deum: pro me facta sunt, quæ ab æterno sunt, om
 nia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factū est: pro fundauit, in
 ipso uita erat: cui par est, in ipso creata sunt omnia, pro Verbum caro factum, sapientia
 ædificauit sibi domum: pro eram apud ipsum gubernans, non potest filius facere à
 seipso quicquam, nisi uideat patrem facientem. Quæ enim ille facit, ea etiam filius si
 militer facit. Quare habemus illud dictum, In ore duorum aut trium testium: ad de
 monstrationem similitudinis filij ad patrem secundum essentiam, primus enim sapi
 entis sapientiam filium: alter Dei uerbum unigenitum Deum: tertius Dei filium ima
 ginem dicit, ut Deus Verbum, & Sapientia, & imago, similis ex omnibus, uelut antea
 dictum est, & secundum essentiam filius Dei & patris ab omnibus prædicetur. Insuper
 uero adhuc amplius uelut Thomam, per actionis contrectationem, ad similitudinem
 secun

Pyxidis signi
 ficatio.

Paulus locos
 quosdam scri
 pturæ mutat

Proverbiorū
 locus à Paulo
 mutatus.

Ioannes filius
 tonitruū.

Proverbiorū
 locus à Ioanne
 mutatus & ex
 pressus.

secundum essentiam Deus Verbum nos adducit, dicens: Sicut pater habet uitam in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso. Si enim hoc, Sicut pater habet, non uelut in alio intelligitur. Non enim aliud est pater, & aliud uita in ipso, ut aliud continens, aliud contentum intelligatur, sed ipse in composito est uita pater. Et sicut habet ipse, ita dedit etiam filio, nimirum in composito sicut pater. Et manifestum est quod sic habet, quoniam non ingenito modo habet, neque composito habet, similiter omnia secundum essentiam, & in composito sicut pater: quum clarum hoc sit, quod simile nunquam idem esse potest cum eo cuius est simile. Quare res uel hinc demonstratur, quod in similitudine hominum factus est filius Dei, & factus quidem est homo, non autem per omnia idem quod homo. Et in similitudine carnis peccati fuit, ac fuit quidem in affectibus, qui causa sunt peccati in carne, famis inquam, & sitis, ac reliquis, non fuit autem in identitate carnis peccati. Quare etiam ex Apostolicis testimonijs, similitudo secundum essentiam filij ad patrem predicatur. Sicut enim in similitudine hominum factus, et homo erat, & non per omnia homo: homo quidem, eo quod carnem humanam assumpsit. Nam Verbum caro factum est. Non erat autem homo, quoniam non similiter sicut homines genitus est, non enim ex semine & coitu. Ita etiam ante secula filius, Deus quidem est, eo quod filius Dei est, sicut homo, eo quod filius hominis: non autem idem cum Deo & patre genitore, sicut non idem cum homine, eo quod sine defluxu & passione, & sine semine ac uoluptate. Et in similitudine carnis peccati, eo quod famem & sitim ac somnum in carne sustinuit, ex quibus affectibus mouentur corpora ad peccandum. Quum autem sustineret predictos carnis affectus, non ex illis ad peccandum commouebatur. Sic etiam filius existens Dei, & in forma Dei existens, & æqualis Deo existens, proprietates quidem habuit deitatis, secundum essentiam incorporeus existens, & similis patri secundum Deitatem, & incorporalitate atque actionem, quemadmodum similis carni, eo quod caro esset, & affectus carnis sustineret, non tamen idem esset: prout Deus erat, neque forma est Dei, sed Deus: neque æqualis est Deo, sed Deus, neque principaliter uelut pater, quemadmodum non ad peccandum homo, sed similiter actione uelut homo. Quæcunque enim fecerit Pater, ea & filius similiter facit. Quemadmodum sanè hic non ad peccandum, sed similiter his, qui in carne sunt commouebatur. Nam absurdum est, ab eo quidem quod secundum naturam est, ipsum uenire ad hoc, quod præter naturam est: hoc est, à Deo factum filium hominis, similem fieri his qui sunt secundum naturam, id est natura hominibus, in suo ipsius quod habet præter naturam. In suo uero quod habet secundum naturam, non esse similem ipsum patri secundum naturam, qui ex Deo Deus genitus est. Et manifestum est quod creaturam solum: neque Patrem Patrem, sed creatorem: quum ipsius uocis similis intelligentia ac significatio, non ad identitatem patris ducat, sed ad similitudinem secundum essentiam, & ad inenarrabilem ex ipso citra passionem generationem ac natiuitatem. Quemadmodum enim (repeto sermonem) in similitudine hominum, & in similitudine carnis peccati, non ad identitatem hominis ducebat, sed ad carnis essentiam similitudinem, propter prædicta: sic neque filius similis secundum essentiam existens genitori patri, ad identitatem patris suam ipsius essentiam ducet, sed ad similitudinem. Et si quis sapientiam mundi addidit, quam Deus infatuauit, non attenderit in sapientia sermonis prædicationi, & cum fide confessus fuerit similitudinem secundum essentiam filij ad Patrem, uelut falso dicens Patrem & Filium, & neque Patrem dicens uere, neque Filium, sed creatorem & creaturam, & communem faciens patris & filij intelligentiam in reliquis creaturis, & cauillari uolens, siue ob utilitatem, siue magnitudinis excellentiam, primum esse creaturarum, & nulla re confitens ecclesiasticam fidem in patrem ac filium: is, uelut qui aliud quam quod Apostoli nos docuerunt Euangelium

Similitudinis ratio.

Homo non homo, Christus.

lium prædicare uult, anathema sit. Et sicut iuxta beatum Paulum ante diximus, etiam nunc rursus dico repetoque, ac necessario pronuncio. Si quis sapientem solum audiens patrem, etiam sapientiam unigenitum huius filium ipsum esse dixerit, sapientiam soli sapienti, tollens esse filium, anathema sit. Et si quis sapientem audiens patrem, & sapientiam filium ipsius, dissimilem dixerit secundum essentiam sapientiam sapientis Dei, uelut non dicens sapientem sapientiam uere patrem, anathema sit. Et si quis Deum intelligens patrem, ipsum uero in principio Verbum & Deum hunc, dixerit apud Deum Verbum ac Deum, ipsi Deo apud quem Verbum & Deus, uelut non dicens uere filium, anathema sit. Et si quis unigenitum Dei Verbum filium audiens Dei, apud quem Verbum & Deus, dissimilem dixerit secundum essentiam Deum Verbum patris, & Deum Dei ac patris, apud quem unigenitus in principio erat Deus Verbum, uelut non dicens uere filium, anathema sit. Et si quis imaginem audiens filium Dei inuisibilis, idem dixerit imaginem cum Deo inuisibili, uelut non confitens uere filium, anathema sit. Et si quis imaginem audiens unigenitum filium inuisibilis Dei, dissimilem dixerit secundum essentiam filium qui est imago Dei inuisibilis, cuius imago etiam secundum essentiam intelligitur, uelut non uere dicens filium, anathema sit. Et si quis audiens filium dicentem, Quemadmodum enim pater habet uitam in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso: idem dixerit eum, qui accepit à patre uitam, & confiteatur hoc, Et ego uiuo propter patrem, cum eo qui dedit, anathema sit. Et si quis audiens hoc, Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso, dissimilem dixerit secundum essentiam filium patri, contestans quod sic habet, uelut dixit, anathema sit. Manifestum enim est quod uita, quæ in patre intelligitur, essentiam significante, & uita unigeniti, quæ ex patre genita est, essentia intellecta: uox sic, similitudinem essentiam ad essentiam significat. Et si quis hoc, Creauit me: & hoc, Genuit me: de ipso audiens, genuit me non de ipso secundum essentiam intelligit, sed idem dixerit, Genuit me, cum creauit me: uelut non dicens filium citra passionem perfectum, ex duobus nominibus, nempe creauit me, & genuit me, creaturam solum confitens, & non amplius filium, uelut sapientia ex duobus pie intelligentiam tradidit, anathema sit. Et si quis dum filius secundum essentiam similitudinem ad suum patrem nobis reuelat, dum ait: Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso, & secundum actionem similitudinem, dum dicit, Quæcunque enim pater fecerit, ea & filius similiter facit, solam secundum actionem similitudinem concesserit, & eam quæ secundum essentiam est, quæ præcipua fidei nostræ pars est, à filio abstulerit, uelut seipsum priuans uita æterna, quæ in cognitione patris & filij est, anathema sit. Et si quis in patrem & filium credere profitens, patrem non essentiam similis ipsius patrem dixerit, sed actionis, uelut prophanas inuentiones contra essentiam filij Dei loqui audens, & uere filium esse tollens, anathema sit. Et si quis filium similem secundum essentiam intelligens, illius cuius etiam intelligitur filius, aut idem dixerit cum patre filium, aut partem patris, aut secundum defluxum ac passionem, uelut corporales filios, incorporalem filium ex incorporali patre productum substituisse, anathema sit. Et si quis eo quod pater nunquam filius intelligitur, & filius nunquam pater intelligitur, aliud dixerit filium à patre, eo quod pater aliud est, & aliud filius, uelut dictum est, Alius est qui testimonium præbet de me: &, Testatur, inquit, qui me misit pater, propter hanc, quæ pie in Ecclesia intelligitur, proprietatem personarum patris & filij, timens ne forte idem intelligatur filius cum patre, dissimilem dixerit secundum essentiam filium patri, anathema sit. Et si quis in tempore patrem, patrem unigeniti filij intelligit, & non super tempora, & omnes humanas cogitationes credit unigenitum filium ex patre citra passionem substituisse, uelut transgrediens apostolicam prædicationem, quæ tempora quidem de patre ac filio reprobat, fideliter autem

tem nos hoc docet, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, anathema sit. Et si quis patrem tempore seniore dixerit filio ex ipso unigenito, iuniorum uero tempore filium patre, anathema sit. Et si quis temporis exortem unigeniti filij ex patre substantiam, ad ingentiam Dei essentiam referat, uelut filio patrem dicens, anathema sit. Et si quis potestate sola patrem dixerit unigeniti filij, & non potestate simul & essentia patrem unigeniti filij, uelut solam potestatem accipiens, & ipsum ad reliquas creaturas communem faciens, & non dicens uerè ex patre genuinum filium, anathema sit. Et si quis potestate & essentia dicens patrem, patrem filij, coessentialem autem aut eiusdem essentiae cum patre filium dixerit, anathema sit. Et sunt qui subscripserunt, Basilius, Eustathius, Hyperechius, Letoius, Heorticus, Gymnastus, Memnonius, Eutyces, Seuerinus, Eutychijs, Alcimedes, Alexander. Sic credo, & uelut praescriptum est, etiam per subscriptionem confiteor.

Haecenus Basilijs & Georgij communefactio.

Essentia uocabulum.

Essentiae nomen nudo modo in ueteri ac nouo Testamento non habetur, sensus autem & significatio eius ubique habetur. Et primum in his quae Deus Moysen mittens, dixit. Sic dices ad filios Israel, Qui est, &c. uelut de eo qui primario pater intelligitur ex quo omnis patrum familia in caelo & in terra nominatur, qui neque ex aliquo est, & his quae sunt, ut sint causa est. Quando quidem uerò & filius est qui est, accepit hoc ex Euangelio secundum Ioannem dicentem, In principio erat Verbum: & occasionem reperit Paulus Samosatensis, & Marcellus, non amplius dicentes filium Dei filium uere, sed praetextu ex uoce Verbum arrepto, Verbum & sermonem ex ore uoluerunt dicere filium Dei, ideoque coacti sunt patres qui Paulum Samosatensem condemnarunt ob talem opinionem, quo ostenderent quod filius substantiam habet, & existens est, & est qui est, non autem Verbum ex ore est, essentiam dicere etiam filium, differentiam eius quod per se ipsum existit, & eius quod non existit, essentiae nomine ostendentes. Nam Verbum per se ipsum nullam substantiam habet, & non potest esse filius Dei, alioqui multi sic erunt filij Dei. Multa enim confiteretur pater loquens ad filium: quum dicat, Fiat firmamentum, fiant luminaria, producat terra, & faciamus hominem. Quare pater ad filium loquitur, & uerba quidem Dei, quae loquitur ad filium, non sunt filij. Verum filius ad quem loquitur pater, cum alijs pie appellatur pater, & uita, & resurrectio. Insuper & Verbum nominatur, quoniam interpres est uoluntatum Dei. Itaque ut ne haeretici decipientes simpliciores, dicerent filium idem cum uerbis, quae loquitur Deus, patres differentiam filij Dei ad uerba Dei ostendentes, filium essentiam uocauerunt, ita differentiam declarantes, quod Deus est qui est, & uerba quae loquitur sunt, sed non essentiae Dei, uerum uocales actiones. At filius Verbum existens, non est uocalis actio Dei, sed filius existens, essentia est. Si enim pater est qui est, & filius est qui est, est autem sic filius, uelut qui ex Deo ingenuè ipsum esse habet: Verbum intelligitur filius, non uelut uerba quae Deus loquitur. Illa enim ipsum esse in loquente habent, hic uerò eo quod ex patre genitus est, & patrem audit, & patri ministrat, ipsum esse habet. Hanc igitur substantiam patres uocauerunt essentiam. Similem igitur intelligimus filium patri per omnia, pugnantem & aduersus hanc, quae nunc exorta est in Ecclesia haeresim. Nam praesens haeresis iuxta uoluntatem & actionem pronunciat esse similem filium patri, iuxta essentiam uerò dissimilem esse filium patri. Quare confirmatur à praesentibus nouis haeticis, quod uoluntas quidem filij, & actio filij, similis est uoluntati patris, & actioni patris. Ipse autem filius dissimilis est patri. Et propterea uoluntatem quidem filij, & operationem similem esse uoluntati ac operationi patris, filium autem non uolunt similem esse patri. Quoniam affirmant non esse ex Deo genitum filium, sed solum creaturam esse ipsum: & hunc differre à ceteris creaturis, quod praeminet magnitudine, & quod primus omnium productus sub

stitit, & quod ministro ipso usus est Deus ad reliquorum opificium. Nam, inquit, haeretici, alia quidem per filium Deus fecit, ipsum autem non per aliquem, sed ipse ipsum per se fecit, & praeminet magnitudine & potentia omnibus fecit. Et propterea ipsum uocauit unigenitum filium. Nos uerò qui de catholica Ecclesia sumus, et ex diuinis Scripturis confessionem fidei accepimus, sic habemus: Quod pater similis sui ipsius filij est pater, & filius similis est patris, ex quo pater filius intelligitur, ita ut nos amplius decernamus, atque sic mentem purgemus, uelut aduersus Sabellios ac reliquos, quod neque filius potest pater, neque pater potest esse filius: sed filius, filius: et pater, pater, & non filius. In his enim est exacta sinceritas cognitionis personarum, quod pater, pater semper existens, carnis exors est & immortalis: filius autem filius existens semper, & nunquam pater existens (Semper autem dicimus propter temporis exclusionem & substantiae incomprehensibilitatem) carnem assumpsit iuxta uoluntatem patris, & mortem pro nobis sustinuit. His ita probè discretis, admirandi illi haeresis propugnatores, duo procurare student. Vnum quidem, ut non amplius dicat patrem & filium, sed ingentum & genitum. Et per hoc, haeresis commentum ac sophisma Ecclesiae superinducere se putant. Intelligunt enim sapientes rerum diuinarum, ingentum minus esse quam nomen patris. Nam uox Ingentum, quod quidem non genitus est significat, nondum uerò an & pater est significat. At uox pater, plus est quam nomen ingentum. In ingento enim non apparet patris potentia. Verum in nomine pater, simul apparet quod non est filius ipse pater, simulque proprie intelligitur pater, & quod causa est filij sui ipsius filij. Atque unum quidem hoc est. Alterum uerò, quod quum antea scripserint dissimilem secundum essentiam filium patri, & putarent se condemnare Ecclesiam per literas quas à uenerando episcopo Osi uenati essent, in quibus dissimilis secundum essentiam habetur, postquam redissent illi ex oriente ad Sirmium, collegere runt & hoc huius haeretismi maleficium, ut ne poenas darent ob facinora in orientalem fidem perpetrata: et conati sunt essentiae nomen, quod in usu patribus est, propter praedictas causas tollere ex ecclesiastica doctrina, quo etiam hac parte haeresim suam corroborare uiderentur. Opinati enim sunt, quod si essentiae nomen eiecitur esset, iuxta uoluntatem solum, & iuxta actionem similem patri filium dicentes: potestatem se habituros, dum essentia non nominaretur, de cetero dissimilem dicere secundum essentiam, & iuxta ipsum esse, filium patri. Attamen uindex ueritatis Deus, qui deprehendit sapientes in uafria ipsorum, cognitionem unigeniti sui, & filium per omnia similem esse patri, coram pio rege audacter loquutus est. Sic enim & ipse sentiebat pius existens pro propugnatore suo unigenito filio Dei. Et sic sentiens pio ore decreuit, per omnia, uelut nos catholici credimus, similem esse filium patri, & ut per ipsum non procederent insidiae contra ecclesiasticam fidem constructionem, quae tollere uolebant essentiae nomen: quo dum ore non diceretur essentia, de cetero in cordibus latitans haeresis pasceretur. Verum ipsos antea deprehendimus scripsisse, similem secundum uoluntatem, dissimilem uerò secundum essentiam. Quare si integrè & purè per omnia similem consistentur, uanus redarguitur ipsorum conatus, qui moliti sunt essentiae nomen tollere. Nihil enim lucrifecerunt, coacti confiteri filium patri per omnia similem. Si enim per omnia, uelut confessi sunt, similis est, sicut sanè est filius patri similis: non secundum uoluntatem & operationem solum similis est, uelut ipsi decernunt, sed secundum essentiam, & iuxta substantiam, & iuxta essentiam uelut filius, & in summa, per omnia, omnia complectitur, & nullam differentiam admittit: ita ut confiteamur neque ipsum sibi ipsi similem esse patrem, neque filium ipsum sibi ipsi similem esse: sed filium esse similem patri, & in eo quod per omnia similis est patri, filium esse, et non patrem: ex quo patre perfectus ex perfecto, ante omnem intelligentiam & omnes ratiocinationes tempora quae a secula, ex patris similitudine genitus, sicut nouit solus pater, qui ex se ipso ipsum

Creatura quomodo aliquid filius Dei ab haeticis.

Ingentum ac genitum uoces, cuius ex cogitatione.

Constantiniana pietas.

Substantiarum
nominis ratio.

citra passionem genuit, & filius qui ex ipso ipsum esse habet, & cui ipse reuelabit, in sui speculatione exhibens nobis, ut patrem ipsius digne intelligamus. Et ne perturbet alios quos substantiarum nomen, propter hoc enim substantias orientales dicunt, ut proprietates personarum subsistentes & existentes notas faciāt. Si enim spiritus est pater, spiritus etiam spiritus sanctus: non intelligitur pater filius, subsistit autem & spiritus, qui non intelligitur filius, & qui non est spiritus. Subsistit autem & spiritus sanctus, & non est spiritus sanctus, neque pater, neque filius: sed spiritus sanctus ex patre, qui per filium datur merito subsistentem & existentem, proinde proprietates personarum subsistentium substantias nominant orientales, non tres substantias, tria principia, aut tres deos dicentes. Detestantur enim si quis tres deos dicit. Imò neque patrem & filium duos deos dicunt. Confitentur enim unam esse Deitatem, continentem per filium in spiritu sancto omnia. Confitentur unam Deitatem, & unum regnum, & unum principium. Autamen personas in proprietatibus substantiarum pie notas reddunt, patrem in paterna autoritate subsistentem, intelligentes etiam filium, non partem esse patris, sed pure ex patre perfectum ex perfecto genitum, & subsistentem confidentes. Et spiritum sanctum, quem diuina Scriptura Paracletum nominat, ex patre per filium subsistentem notificantes. Veluti enim Paracletus spiritus ueritatis docet nos ueritatem, quæ est filius: Nemo enim dicit, Dominus IESVS, nisi in spiritu sancto, sic etiam filius qui est ueritas, uerum Deum suum patrem nos pie nosse docebit, quæ admodum dicit, Qui uidit me, uidit patrem. Igitur in spiritu sancto, filium digne intelligimus. In filio uero unigenito, patrem pie ac digne glorificamus. Et hoc est sigillum fidei, in quo sigillo baptizari præcepit Saluator & Dominus noster IESVS CHRISTVS, dicens, Euntis docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomen patris & filij, ac spiritus sancti. Equidem de filij similitudine ad patrem per omnia, diffusus alibi dictum est. Sed neque nunc breuibus indicare cunctabimur, quod Apostolus imaginem inuisibilis Dei filium dixit, & in hoc docuit quod filius similis est patri, alibi uero quomodo filium intelligere oportet, tradidit. Nam in epistola ad Philipenses dixit, Qui in forma Dei existens, non rapinam arbitratus est, quod esset æqualis Deo, sed inaniuit seipsum, forma serui accepta, in similitudine hominum constitutus. Et in epistola ad Romanos, Impotentiam enim legis, in eo quod imbecillis erat per carnem, Deus proprio filio in similitudine carnis peccati expleuit, & de peccato condemnauit peccatum in carne. Quare ex duobus testimonijs, ex duabus epistolis, à corporali pie etiam de similitudine intelligentiam in incorporali, de patre ac filio nos edocemur. Nam hoc, Forma serui accepta: & hoc, in similitudine hominum constitutus: ostendit quod ex uirgine carnem suscepit. Igitur caro quam suscepit filius Dei, eadem quidem est cum carne hominum, uerum in similitudine hominum est, quoniam non ex seminio uelut homines, neque ex cubili uiri genitus est. Sicut iuxta similem modum etiam filius spiritus existens, & ex patre spiritus genitus, iuxta hoc quidem quod spiritus ex spiritu est, idem est: uelut caro ex carne Mariæ est. Verum iuxta hoc quod citra defluxum & passionem ac partitionem ex patre genitus est, similis est patri. Et non ipse secundum carnem filius, in similitudine hominum est, & non ipse per omnia homo. Igitur per epistolam ad Ephesios docuit nos, quomodo substantia filij similis est substantiæ patris. Spiritus enim ex patre, & iuxta spiritus quidem intelligentiam, idem: sicut iuxta carnis intelligentiam, idem. Non idem autem, sed simile, eo quod spiritus qui est filius, non est pater. Et carum uerbum suscepit, non est ex semine & uoluptate, sed sic uelut Euangelium nos docuit. Et per hæc sanè nos docuit uelut antea dictum est, quomodo filius iuxta essentiam suam, & substantiam essentiæ suæ, similis est per omnia patri. Quomodo autem similis est iuxta uoluntatem & actionem ac opera, per epistolam ad Romanos, ubi dixit: In similitudine carnis peccati, condemnauit peccatum in carne. Quæ enim eadem

caro

caro erat quam suscepit filius Dei, cum carne peccati, & similiter conuicabatur ad famem & sitim ac somnum, uelut omnis caro, ea ex his ad peccandum non commouebatur. Quapropter dictum est, In similitudine carnis peccati. Id quod simile est huic, Quæ enim pater, hæc & filius similiter facit. Pater enim spiritus existens, autenticè facit: filius uero spiritus existens, non autenticè facit sicut pater, sed similiter. Igitur prout quidem caro & caro, idem est: sicut in quantum spiritus & spiritus, idem est: in quantum uero sine seminio, non idem, sed simile. Sicut in quantum sine defluxu & passione filius, non idem, sed simile est. Et prout quidem caro & caro, idem: sicut prout spiritus & spiritus idem. In quantum uero in similitudine carnis peccati, similis est carnis motibus, & non idem. Quemadmodum sanè in similitudine motus filius, ministri modo, et non idem sicut pater autenticè. Quæ enim pater facit, ea filius non sic ipse facit, sed similiter. Et manifestum est ex his, quod per omnia filius similis est patri, uelut filius patri ex ipso genuino modo genitus. Nam absurdum est filium Dei ante secula existentem, & secundum naturam existentem Deum, quando præter naturam suam ex Maria factus est homo, similem fieri ipsum hominibus secundum naturam, in suo ipsius quod habet præter naturam: præter naturam enim erat ipsi qui Deus erat, ut homo fieret: in suo uero quod habet secundum naturam, non esse ipsum similem patri genitori. Si enim in suo quod habet præter naturam, similis est his qui sunt secundum naturam: multo magis similis est in suo quod habet secundum naturam, patri qui ipsum ingenuè genuit. Quare similem esse per omnia filium patri, propositum est in Scripturis. Similis est autem, uelut docuit nos similis intelligentiam Apostolus, per ea quæ relata sunt. Similis enim est & in quantum uita ex uita, & lumen ex lumine, & uerus ex uero, & sapientia ex sapiente. Et in summa est similis secundum Scripturas, non iuxta actionem ac uoluntatem solum, sed secundum ipsam essentiam & substantiam ac existentiam, si similis est per omnia patri genitori, uelut filius patri. Si uero noui illi ac uani heretici disputantes contra nos ingenitum dicunt & genitum, dicemus ad ipsos: Quandoquidem uos malefici essentiae nomen, quod patres in usu habent, uelut non scriptum non admittitis: neque nos Ingeniti uocem in Scriptura non extantem recipiemus. In corruptibilem enim, & inuisibilem, & immortalem, dicit Apostolus, nunquam autem Ingenitum ipsum nominauit Scriptura. Deinde uelut dictum est, Ingenitus nondum significat patris intelligentiam: & genitus nondum significat proprie filium: sed ad omnia genita communem facit intelligentiam. Qui enim dixit genitum, quod quidem genitus est si significauit, nequaquam uero filium, qui sempiternè intelligitur, declarauit. Quapropter sempiternè intelligentes filium Dei, hoc non recipiemus. Ad hæc, patris et filij nomē, cognationem ad aliquid & relationem significat. Quare etiam si patrem solum nominemus, habemus in nomine subintellectam notionem filij. Pater enim filij pater dicitur. Et si filium solum nominauerimus, habemus notionem patris, quia filius patris si dicitur. Hæret enim alterum ex altero, & non dirimitur cognationis habitus, sed & alterutrum solum dictum, concludit alterius intelligentiam, et non nomen solum, sed cum nomine etiam naturæ consortium, patrem enim intelligentes Deum, Dei patrem intelligimus: & filium intelligentes Dei, Deum intelligimus relatum filium Dei, & similem illi secundum naturam, cuius intelligitur filius. Ingenitum uero non dicitur geniti ingenitum, neque genitum ingenti genitum. Quandoquidem igitur neque mutuam inter se relationem habent ingenti & geniti uoces, neque simul naturam ostendunt: uerum communem faciunt filij proprietatem ad reliquas creaturas: non suscipiemus eas uoces propter insidias ad impietatem tendentes, sed semper patris & filij nomine pie utemur. Primum quidem quod qui ex gentibus uocati sumus, non baptizati sumus in ingenitum & genitum, sed in patrem & filium. Deinde quod nusquam reperitur, quod filius suum patrem dixerit Ingenitum, sed semper patrem dixit Deum, & semper

idēitatis ac si
militudinis ratio expressa.

Patris & filij
nomen ad ali-
quid est.

Ingeniti et ge-
niti appellatio
nes reprobatae

per seipsum filium Dei. Atque hoc ipsum paucis indicabimus, audientes ipsum dicentem: Si diligeretis me, gauderetis utique, quia uado ad patrem meum. Et, Quem pater sanctificauit & misit in mundum. Et, Mihi irascimini, quia dixi, Filius Dei sum. Et, Ego ex patre exiui, & uenio: exiui ex patre, & ueni in mundum, rursus relinquo mundum, & eo ad patrem. Sed & Petri confessio est, Tu es CHRISTVS filius Dei. Et pater ex supernis dixit, Hic est filius meus dilectus. Et propterea quandoquidem sic Pater Filij meminit, & Filius Patris, & in his nominibus (repeto sermonem) obli-gnati sumus, his etiam semper utemur, repulsis prophanis uocum uanitatibus contra apostolicam fidem. Nam quod à patre dictum est, In splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te: necessario dictum est, & abducat à communitate ad creaturas filium, patre ex ipso genuinum et propriè genitum filium, per uteri nomen docente. Sicut similiter etiam filius, Dominus creauit me, dixit. Et ut nouatam ipsius ad reliquas creaturas naturam putarem, necessario intulit, Ante omnes uerò colles genui me: piam & passionis exortem filiationis suæ ex Deo patre intelligētiam declarans. At semel quidem pater, & semel filius, propter prædictam piam ingenuitatem Dei, genitum uocem nobis proposuerunt. Verum totum nouum Testamentum plenum est patris & filij nominibus. Quo uerò ex proprijs cognoscatur hi, qui hæresim hanc nouarunt, ex multis ab ipsis in hoc argumentum conscriptis, pauca per longum annotauimus, ex quibus catholici totam hæresis sententiam edocui, necessario arbitrator iudicabunt, eos qui hæc scripserunt, detestari ipsa, & ipsos sua ipsorum reijcere ab apostolica fide, detestari item ac anathemate ferire eos, qui eadem cum ipsis sententiæ ac docent. Scribunt enim ipsis uerbis sic: Nam ut impertirem uobis optima in Deo

Exemplar alterius epistolæ Semiariorum

uerba, atque hæc breuibus, maxime proposui. Quicumque enim similitudinem secundum essentiam filium cum patre conseruare opinantur, extra ueritatem progrediuntur, per ingeniti appellationem accusantes similem secundum essentiam. Et rursus dicunt, Filius uerò minor natiuitate & est, & esse confessum est: non ergo similitudinem secundum essentiam conseruat ad ingenitum, uerum conseruat in propria substantia ferens Dei uoluntatem. Igitur similitudinem conseruat non secundum essentiam, sed iuxta uoluntatis rationem. Qualem enim uoluit, produxit. Et rursus, Quomodo non etiam ipse mecum confiteris, quod secundum essentiam non est filius similis patri? Et rursus, Quando sanè in confesso est, filius sine carens, non ex propria natura uitam habens, sed ex ingeniti potestate. Verum ingenita natura infinite superior est omni potestate. Quomodo manifestos faciunt seipsum impij, pro similitudine essentiae diuersitatem essentiae immutantes ac prædicantes. Et rursus, Quapropter nomen patris essentiae significationem non habet, sed potestatis quæ produxit filium ante secula Deum Verbum, quam habet infinite ipsi donatam, & quam essentiam ac potestatem habens perseuerat. Et rursus, Essentiae significatiuam uolunt esse uocem pater, sed non potestatis. Itaque patris nomine appellent etiam unigeniti substantiam. Dicimus nunc ad præsentem hæreticos, Quia uos scripsistis similem secundum uoluntatem, dissimilem secundum essentiam: ideo nos contra scripsimus, quod similis non secundum imitationem solum est, sed etiam secundum essentiam. Quandoquidem igitur primi uos essentiae mentionem fecistis, dissimilem secundum essentiam dicentes: & propterea conamini ut tollatur nomen essentiae, quo iuxta uoluntatem solum similem esse Filium dicatis: si uerè assentimini per omnia similem esse filium patri, detestamini eos qui differentiam similitudinis proferunt, & scribite sic: Si quis non per omnia similem dixerit filium patri, sicut filium patri: sed iuxta solam uoluntatem similem dixerit, iuxta essentiam uerò dissimilem, is anathema sit. Et postea si uolunt essentiae nominis mentionem facere, & reprobant suas ipsorum subscriptiones: essentiae mentionem ubique facientes, confiteantur etiam quæ tradita sunt à patribus, non solum secundum uoluntatem, sed etiam iuxta essen-

essentiam & substantiam ac existentiam per omnia semel similem esse filium patri, uelut filium patri, quemadmodum diuinæ dicunt Scripturæ. Etenim in editam fidem, de eo quod similis est filius patri per omnia, sic subscriperunt: Ego Marcus episcopus Arethusiæ sic credo, ac sentio uelut præscriptum est, & qui praesentes fuerunt similiter. Valens uerò sic: Quomodo quidem subscripsimus nocte illucescentis Pentecostes, præscriptam subscriptionem nouerunt qui praesentes fuerunt, & ipse pius rex, apud quem & scripto & citra scriptum testatus sum. Postea uerò quum suo more Valens subscripsisset, & in subscriptione apposuisset, similem filium patri: non autem apposuisset per omnia, & ostendisset quomodo assensus esset præscriptis, aut quomodo coessentialis uocem intelligeret: adnotauit hunc pius rex, & coegit ipsum addere, per omnia: quod etiam addidit Basilius. Suspiciens itaque Valens Basiliū ipsum hoc, per omnia, ex propria sententia apposuisse, festinauit etiam ipse hoc arripere, secumque ad Synodum in Arimino deferre. Subscripsit autem sic: Ego Basilius episcopus Ancyrae, *Synodus Ariminenis.* credo ac consentio præscriptis, similem confitens filium patri per omnia: per omnia uerò, non secundum uoluntatem solum, sed & secundum substantiam & secundum existentiam, & secundum essentiam, uelut filium, secundum diuinas Scripturas, spiritum ex spiritu, uitam ex uita, lumen de lumine, Deum ex Deo, uerum ex uero, sapientiam filium ex sapiente Deo & patre. Et in summa, per omnia similem filium patri, uelut filium patri. Et si quis secundum aliquid similem dixerit, uelut præscriptum est, eum alienum esse à catholica Ecclesia, uelut qui non dicit secundum diuinas Scripturas similem filium patri. Lecta est subscriptio, & data est Valenti, praesente Marco, Georgio, Ursacio, Germano, Hypariano, episcopis & presbyteris ac diaconis pluribus. Hæc epistolæ postpositæ sunt, ut unusquisque studiosus & ueram fidem requirēs sciat, quod non ex inani ferimur ad dicendum contra quosdam, sed ex ueris confirmationibus procedere conamur. Itaque ad contentiōnem deueniunt iidem rursus cum sodalibus suis, propter odia quaedam & æmulationem humanam rixantes inter se, & de principatu litigantes. Et fortificata est tunc pars horum Semiariorum, Basilius inquam, & Georgius, ac Syluani, & reliquorum, quum haberent secum carnis dextram, Constantium regem. Vicit tamen Eudoxius, & Georgius Alexandrinus, & Euzoius Antiochenus. Et Basilius quidem ac Georgius Laodicææ depressi sunt, quamuis multum ualere. Ex quibus multi separati sunt ab eadem hæresi ac synodo. Et diuisa est Arianorum congregatio in tres ordines. Acacius enim Palæstinus Cæsareæ episcopus cum Meletio *Arianorum se* & Vranio Tyrio, & Eutychio Eleutheropolita, propter æmulationem & odium aduersus Cyrillum Hierosolymitanum, restitit Basilio, & Georgio Laodicensi, & Syluano Tarsensi, Eleusioque Cyzici, ac Macedonio Constantinopolita, & Eustathio Sebastææ, & Aniano Antiocheno. Tunc his confirmatis contra ipsum, idem Acacius se ipsum armauit, & multam turbam concitauit. Et inter se quidem eiusdem opinionis sententiam habuerunt, quum autem unusquisque diuersimode confiteretur, inter se ad contentiōnem progressi ac fissi, in prædictos tres ordines diuisi sunt. Nam Acacius cum suis, neque coessentialem confitebatur, neque creaturam unam ex creaturis. Et quamuis iidem essent, occulte uerò propter temporis occasionem creaturæ uocem conticecerent, ipsi quidem toti fuerunt quales etiam Ariani, occultauerunt autem in illo tempore, nihil aliud sentientes quam hoc, propter eos qui ipsis amixti erant, natura quidem orthodoxi, uerum hypocritæ, ut qui simularent regiam dextram, & formidarent, haberet que inter se inimicitias, sua confirmare uolentes. Eutychius enim Eleutheropolita, nimirum ut quia beato Maximona Hierosolymita, confessore ac episcopo fidem haberet manifeste orthodoxam: propter inimicitiam aduersus Cyrillum, non amixtus fuit Acacio, orthodoxam quidem habens fidem usque ad tempus, simulans autem ob proprium thronum: & alij plures Palæstinæ (propter quos Acacius cum suis instructus

erat) eandem rabiem habentes, & insanam malam fidem, tandem ad tempus nihil co-
Seleucia aspe citabant de his, neque confitebantur, neque negabant. Sed congressi in Seleucia aspera ap-
rae synodus. pellata in Isauria, ex praecepto Constantij regis, aliam fidem edunt, non secundum eam,
 quae à patribus proposita est in urbe Nicæa, quae recte & bene ordinata est, sed simu-
Fidei in Seleu- late uelut per simplicitatem dicentes, Credo in unum Deum patrem omnipotentem,
cia editæ ex- &c. Et in filium Dei: simpliciter, nihil fortius loquuti. Postea uero ut fabulam suam
emplum. agerent, dixerunt, Reijcimus uocem coessentialem, uelut alienam à diuina Scriptura.
 Dissimilitudinem uero filij ad patrem anathemate ferimus. Et erat hæc fraudulentor-
 rum uenatorum esca. Nam quum inter se conuersabantur, dicebant ac docebant, quod
 creatura quidem est filius Dei, sed similis est patri, uelut iuxta sententiam hanc, quæ in
 ter homines recepta est. Exprimunt enim & plastæ statuas, & assimilant imagines ex
 auro & argento, & alia materia, aut per colores in ligno, & similitudinem habent, ni-
 hil autem iuxta æqualitatem expressorum. Sic apud ipsos fraus erat, confiteri quidem
 similem patri, nihil autem habere de patris Deitate in totum. Verum quidam ex his
 qui cum ipsis erant, propter instantem ita temporis calamitatem, simul suscipiebant,
 & simul erant confesij plerique ipsorum. Quidam uero etiam ignorantes, uelut po-
 stea ostensum est. Erat enim cum his Patrophilus Scythopolita, & post hunc Philip-
 pus, qui illic constitutus erat successor prædicti, & alij plures, qui natura hanc hære-
 sim tenebant. Nunc uero post illorum obitum, quum dilatata est ipsorum mala opi-
 nio, etiam cum loquendi fiducia ex hac hæresi sunt, propter carnis dexteram, & dum
 non amplius impediuntur, palam prædicant ipsorum aggressionem, non amplius
 neque pudore prohibiti, neque aliquo præcepto coerciti. Quo uero non uideamur
 ex inani ferri, etiam editam illic ab Acacio fidem cum subscriptione in ipsa synodo faciã
 hic apponam. Et est hæc: Nos qui conuenimus Episcopi ex diuersis prouincijs in Se-
 leucia Isauriæ, ad mandatum pietatis piensissimi regis nostri Constantij, hæc collo-
 quuti sumus iuxta regiam uoluntatem. Hæsterna die quæ erat ante quintum Calen-
 das Octobres, omnem diligentiam adhibuimus, ut pacem Ecclesiæ cum omni bono
 ordine conseruaremus, & fidem firmiter distingueremus, uelut præcepit piensissimus
 rex noster Constantius, iuxta propheticas uoces, & nihil præter diuinas Scripturas
 ecclesiasticæ fidei adderemus. Quandoquidem uero in synodo quidam nostros par-
 tim contumelia affecerunt, partim os obturarunt non permittentes ipsis loqui, par-
 tim excluderunt inuitos: sed & depositos habebant secum ex diuersis prouincijs, &
 præter regulam constitutos secum ducebant, ut confessus undique tumultu plenus
 fieret: quemadmodum illustrissimus comes Leonas, & splendidissimus dux prouin-
 ciæ Lauricius suis oculis perceperunt: ea de causa profiteamur quod non fugimus, ne-
 que auersamur authenticam fidem in dedicationis festiuitate in Antiochia editam pro-
 ferre, ubi etiam maxime patres nostri illo tempore ad subiectam quæstionem concur-
 rerunt. Nam multos turbauit uox coessentialis, & similis essentialis appellatio, in præ-
 teritis temporibus usque in præsens. Sed & usque huc dicitur nouari ab aliquibus dissi-
 militudo filij ad patrem. Quapropter coessentialis uocem reijcimus, uelut à Scriptu-
 ris alienam, dissimilitudinem uero detestamur. Et omnes, qui tales sunt, alienos ab
 Ecclesia putamus. Similitudinem autem filij ad patrem clare confitemur, iuxta Apo-
 stolum dicentem de filio, Qui est imago Dei inuisibilis. Confitemur autem & credi-
Fides Synodi mus in unum Deum, patrem omnipotentem, creatorem cœli et terræ, uisibiliumque
Seleucia. ac inuisibilium. Credimus autem & in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM
 filium Dei, ex ipso genitum citra passionem ante omnia secula, Deum Verbum, Deum
 ex Deo unigenitum, lumen, uitam, ueritatem, sapientiam, potentiam, per quem om-
 nia facta sunt in cœlo & in terra, siue uisibilia, siue inuisibilia. Hunc credimus in con-
 summatione seculorum ad reprobationem peccati, carnem assumpsisse ex sancta uir-
 gine,

gine, & hominem factum esse, passumque esse pro peccatis nostris, ac resurrexisse, & as-
 sumptum esse in cœlos, & sedere in dextera patris, rursus uenturum in gloria, ad iudi-
 candum uiuos & mortuos. Credimus & in Spiritum sanctum, quem etiam Paracletum
 nominauit Saluator ac Dominus noster IESVS CHRISTVS, ubi promisit post a-
 bitionem suam missurum se esse hunc discipulis, quem etiam misit, per quem & sancti-
 ficat eos, qui in Ecclesia credunt, & baptizati sunt in nomine patris & filij ac Spiritus
 sancti. Eos uero qui præter hanc fidem aliud quid prædicant, alienos nouit catholica
 Ecclesia. Quod autem huic fidei æquiualens est & ea quæ in Sirmio prima edita est fi-
 des, coram pietate regis nostri, cognoscunt qui ipsam legunt. Subscriperunt præsen-
 tes, Basilius, Marcus, Georgius Alexandriae episcopus, Pancratius, Hypatianus, &
 plurimi episcopi occidentis. Ego Georgius episcopus Alexandriae edidi fidem sic, &
 confiteor me sentire uelut præpositum est. Ego Acacius episcopus Cæsareæ edidi fi-
 dem sic, & confiteor me sentire uelut præpositum est. Vranus episcopus Tyri. Euty-
 chius episcopus Eleutheropolis. Zoilus episcopus Larissæ Syriae. Seras episcopus ex
 Paratonio Libya. Paulus episcopus Emises. Eustathius episcopus Epiphaniæ. Ire-
 næus episcopus Tripolis Phœnicis. Eusebius episcopus Seleucia Syriae. Eutychia-
 nus episcopus Patarorum Lyciæ. Eustathius episcopus Pinarorum & Sidymorum.
 Basilius episcopus Cauniorum Lydiæ. Petrus episcopus Hippis Palestinæ. Stephanus
 episcopus Ptolemaidis Libya. Eudoxius episcopus Apollonijs Oxyrin-
 chi. Theoctistus episcopus Ostracines. Leontius episcopus Lydiæ. Theodosius epi-
 scopus Philadelphiæ Lydiæ. Phœbus episcopus Polychalandæ Lydiæ. Magnus epi-
 scopus Themisorum Phrygiæ. Euagrius episcopus Mitylenes insularum. Cyrion e-
 piscopus Doliches. Augustus episcopus Euphratesiæ. Pollux episcopus Prouinciæ
 secundæ Libya. Pancratius episcopus Pelusij. Philicadus episcopus Augusta darum
 Phrygiæ prouinciæ. Serapion episcopus Antipyrgi Libya. Eusebius episcopus Se-
 bastæ Palestinæ. Heliodorus episcopus Sozusi Pentapolis. Ptolemæus episcopus
 Thmues Augustonices. Augarus episcopus Cyri Euphrasiæ. Exeresius episcopus
 Gerarorum. Arabion episcopus Adraorum. Charisius episcopus Azoti. Elissæus e-
 piscopus Diocletianopolis. Germanus episcopus Petrorum. Barochius episcopus
 Arabia, simul episcopi XLIII.

Hæcenus prædictorum Semiariorum & Arianorum fidei editio.

Vos qui intelligentia præditi estis, ubi hanc et alias perlegistis, cognoscitis quomo-
 do astuta est aggressio alterius ipsorum cõgregationis, & nihil rectum, neque breue ha-
 bens confessionis de Deo. Dicit enim Dominus, Quod in aurem audiuitis, hoc præ-
 dicare in tectis. Et Apostolus dicit, Veritatẽ loquatur unusquisque cum proximo suo.
 At Propheta horum malignitatem redarguens detegit, ac dicit: Cum proximo suo lo-
 quitur pacifica, in corde uero suo habet inimicitiam siue maliciam. Sic etiã hi, Acacius,
 inquam, cum suis cõplicitibus, ab his qui regi adhærebant diuisi, cupientes soluere uincu-
 lum ueræ confessionis, spuriam quandam & deprehensu facilem, undiquaque dissolu-
 bilem ediderunt editionem, quo possent ex his relatis, si quidem uellent, aliquos deci-
 pere, & iustum confiteri. Si uero uoluerint suæ malæ opinionis uenenũ detegere, erit
 ipsis cõmoda hæc editio, ambigua existens ad duos modos, & potens facere uniuscu-
 iusque figmenti ipsorum confessionem. At quandoquidem in hac Acacij synodo ab alijs
 duabus synodis diuisa: diximus enim quomodo in tres ordines Arianorum secta di-
 uisa est, nam Eudoxius & Germanus, & Georgius Alexandrinus, ac Euzoius Antio-
 chiæ, in unum ordinẽ fissi sunt. Basilius uero & Eleusius, Eustathiusque ac Georgius
 Laodicæ, & Sylluanus Tarsi, & Macedonius Cõstantinopolita, & alij plures in alte-
 rum ordinẽ diuisi sunt. Acacius autẽ rursus, & Meletius, & Euty chius, atque alij plures
 alium ordinẽ & ipsi constituerunt, et erat totum opus nequitia plenum. Quæ enim quisque
 sentiebat,

sentiebat, ea etiā alter habebat. Verūm ad scissuras inter se dissecti sunt, aut ob inuidiā, aut propter odium quoddam mutuum, eo quōd Cyrillus Hierosolymitanus aduersus Eutyrium iram haberet, & hic rursus aduersus illum, & quod Cyrillus esset cū Basilio Galata, ac Aniano cōstituto in Antiochia, & Georgio Laodicæ. Quid autē tempus tero in diuidendis ac recensendis ipsorū sectis: Deueniā ad horum oppositio- nes, & subuersionem fraudis singulorum. Oportet autē me prius de his, quæ postea facta sunt dicere. Cōtingit enim hoc quibusdā in bonitatem, quibusdam ad prauitatem. Nam Meletius in Antiochia constitutus ab Acacio: hinc enim facta est Acacii reluctatio, eo quōd uel modicum quiddam ac maligna ipsorum opinione auersaretur, & ostēderet se ipsum inter orthodoxos esse, ex hoc quod confirmaret prædictum Meletium in constitutione. Constitutus itaq; Meletius hic ab Acacio & complicibus eius, putabatur ab ipsis esse ipsorum opinionis, sed non inuentus est sic, uelut multi de ipso tradunt. Etenim qui nūc ab ipso & ordine ipsius inuitati sunt, hi eo quōd ille fugatus est, & à proprio throno eiectus, temporis moræ ac persecutionis dilationi accedentes, ac consentientes propter Deum, rectam fidem habent. Fuerunt enim populi plures huius ordinis ipsius synodi, qui sibi ipsi episcopos constituerunt, & mirabiliter de fide cōfiterentur, & coessentialis uocem non reijciunt. Sed & paratos se esse aiunt, si fiat synodus perfecta, confiteri, & non negare. Contigit enim ipsum prædictum uenerandissimum Meletium ab Arianis Acacio adhærentibus constitutum, in primo alloquio uelut primitias in Antiochena Ecclesia exponere, & ut quidem plures asserunt iuxta rectæ fidei sententiam. Cæterum ipse expositionem hic apponam. Et est hoc exemplar Concionis Meletij.

- Lex corporalis & spiritalis.
- Sapiientissimus Ecclesiastes dicit, Melior est finis sermonis quā principium eius,
  - quanto melius est ac securius cessare à dicendi certamine quā incipere: maxime
  - quando idem ecclesiastes ait, Ipsa sapientia pauperis uilipenditur, & sermones ipsius non audiuntur. Quandoquidem corpus nō est unum membrum, sed multa: omnia autem membra mutuam inter se curam habent, ut ne sit dissensio in corpore. Et non potest dicere caput pedibus, nō est mihi opus uobis, uerūm Deus contemperauit corpus, & inferiori membro contribuit ampliorem honorem. Quod quidem igitur fieri non potest, quin dum totum corpus mouetur, simul commoueatur & quodq; membrum, hinc manifestum est. Quale uerō fecerit quis principium sermonis ad uos: Aut manifestum est, quod omnis incipiendi & sermonis & operis, conuenit benignum ac pacificum principium facere, ac finem, & qui ab eo incipiunt, etiā in ipsum definiūt. Hoc enim dicit Apostolus euenturum esse ad salutem per nostras preces & supplicationem Spiritus, quem dat IESVS credentibus in ipsum. Et siue ædificationem loquatur quis, siue exhortationem, siue consolationem dilectionis, siue communionem spiritus, per pacem quæ est secundum Deum, accedit: non tamen ad omnes indiscriminatim, sed ad diligentes legem, uelut Propheta dicit: Legem non corporalem, quæ imaginem & umbram habet futurorum, sed spiritualem, quæ sapienter reuelat prædictorum euentum. Pax enim, inquit, multa diligentibus te, & nō est ipsis offendiculum. Quare clarum est quod qui pacem oderūt, eos offendiculum manet, & oportet eos, qui ab his liberari desiderāt, uelut scutum quoddam prætereuntem dilectionem erga Deum. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ambo unum, & interpositam sepem destruxit, inimicitiam in carne, lege mandatorum in dogmatibus abolita. Et neq; mandatum Domini seruare datur, dilectione Dei non præeunte. Si enim diligitis me, inquit, mandata mea seruabitis. Neque oculi illuminari possunt, neque cor, mandato neque sermonem ueritatis emittere datur, nisi quis habet CHRISTVM in seipso loquentem, iuxta eum qui dicit: Num experimentum requiritis eius, qui in me loquitur,

quitur, CHRISTI: Imò potius non loquitur solum, sed etiam miseretur. Veniat enim, inquit, misericordia tua & salutare tuum super me, & responsurus sum exprobrantibus mihi sermonem: id quod non contingeret utique, nisi quis iustificationes requireret. Eorum enim qui non sic dispositum habitum habent, confusio contingit in opprobrijs, ut non possint loqui. Aufer à me opprobriū, inquit, & uilipensionem. Aufertur autem ex ore, ueritatis sermo, ut nihil amplius sit precanti, Ne auferas sermonem ueritatis ex ore meo. Quando autem hoc contingit, quum non seruauerit legem per omnia, quum non ambulauerit quis in dilatactione. Dilatari enim oportet cor, in quo quis CHRISTVM inambulantiem capere uult: cuius gloriam non homines, sed cœli explicant. Cœli enim enarrant gloriam Dei, imò magis ipse pater, dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est: quem non potest quis confiteri, si in altum loquatur aduersus proximum suum, si in antichristorum ordinem accognoationem seipsum confiteatur, defectione facta ab ordine ac cognomine Christianorum. De quibus dictum est, Ne attigeritis unctos meos. Quis enim, inquit, est qui mentitur, nisi qui negat quod IESVS non est CHRISTVS? hic, inquit, est antichristus. Qui enim negat filium, neq; patrem habet. Qui uerò confitetur filium, etiā patrem confitetur. Quod igitur, inquit, ab initio audiuitis, hoc maneat in uobis. Et si, inquit, manserit in uobis quod ab initio audiuitis, etiam uos in filio manebitis, & patre. Manebimus autem, quum coram Deo & cœlestis Angelis confitebimur, imò etiam coram regibus, & non fuerimus pudefacti. Loquebar enim, inquit, testimonia tua coram regibus, & non sum pudefactus: quoniam filius Dei, Deus ex Deo est, unus ex uno, ex ingenito unigenitus, electum ac præminēs genimen genitoris, & dignus filius, principio creatis & inenarrabilis interpres inenarrabilis: Verbum & sapientia ac potentia, eius qui superat sapientiā & potentiam, & quicquid lingua loqui potest, & cogitatio mouere, genimen perfectum et manens, ex perfecto ac manente in identitate: quod neque defluxit ex patre, neque dissectum est ac diuisum, sed citra passionē ac integrè prodijt, ex eo qui nihil eorum abiecit, quæ habuit. Et Verbum est ac dicitur filius, non quidem uox patris, neque loquela intelligitur. Subsistit enim per seipsum, & operatur per seipsum omnia, & in seipso omnia. Quemadmodum & sapientia idem existens, non cogitatio patris intelligitur, neque motus & actio ipsius principalis, sed genimen simile patris, & quod characterem patris exactè exprimit. Hunc enim pater obsignauit Deus: & non in alio quidem est, nō subsistit autem per seipsum, sed genimen actiuum, & quod fecit hoc totū, & semper conseruat. Hæc sufficiunt ut & à Græcorum errore, & a Iudaica superstitione, & hæretica praua opinione nos liberent. Quandoquidem uerò quidam dictionum in Scripturis positarum sententiam peruertunt, & aliter quā conuenit interpretantur, & neque uerborum uim, neque rerum naturam considerant, & Deitatem filij reprobare audent, offendentes ad dictionem creaturæ, quæ in Prouerbijs habetur: Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua: eos sanè oportebat Spiritum uiuificantem sequi, & non literam occidentem. Spiritus enim uiuificat. Age sanè audebimus & nos pauca de his tractare: nō quod nō perfectè dictum sit ab his qui ante nos dixerunt: profectò enim si quis hoc dixerit, insanierit: neq; quod docente opus habeatis, ipsi enim uos à Deo edocti estis: sed ut in conscientijs nostris manifestemur, quod concupiscimus spirituale beneficium uobis conferre. Credas igitur quod neque alibi in Scriptura, neque in præsentis loco, contraria uerba Scripturæ inter se sunt, etiam si pugnare uideantur apud eos, qui sanam fidem non habent, aut intelligentia debili præditi sunt: & quod nullum exemplum in mundo inueniri potest, quod sufficiat per se clarè declarare unigeniti naturā. Et propterea Scriptura multis speculationibus ac cognominibus utitur, si quo modo possimus per ea, quæ circa nos sunt, com-

Contrarietas non est in Scriptura.

Imaginis ratio

prehendere id quod supra nos est: & per ea quæ cognoscuntur, imaginari ignota, sensim ac paulatim à manifestis ad occulta perducti. Quandoquidē igitur oportebat credentes in CHRISTVM, credere quod similis est filius patri, utpote qui imago est eius, qui in omnibus est, & per quem omnia facta sunt, quæ in cœlis sunt & in terra. Imago autem non uelut inanimatum animati, neque uelut actio artis, neque uelut effectus operationis, sed genimen genitoris. Et quia nō phas est per corporalem humanam generationem, unigeniti ante secula generationem exprimere, & uelut per exemplum sapientiae, quæ humanas cogitationes patris cōplectitur, non tamen ut non in substantia sit, & non existat: ea de causa utriusque uocibus usa est Scriptura, & creaturæ, & generatio-

Creatur et genit uocibus utriusque cur receptus.

nis, itemque uoce creauit, & uoce genuit. Non quod contraria uideatur & in eodem & de iisdem dicere: sed ut per uocem creauit, substantiam & stabilitatem, per genuit uerò, præminētiam unigeniti ac proprietatem declaret. Ego, inquit, ex patre exiui & ueniam. Sufficiens est autem & sapientiae nomen, ut omnem passionis intelligentiam excludat. Sed quò ferimur, immemores eius, qui dixit: O altitudo diuitiarum & sapientiae ac scientiae Dei, quam imperscrutabilia sunt iudicia ipsius, & imperuestigabiles uiae ipsius. Habemus enim doctorem Spiritum ueritatis, quæ dedit nobis Dominus post assumptionem in cœlos, ut uideamus ea quæ à Deo nobis donata sunt, in quo etiam loquimur, non in doctis humanæ sapientiae sermonibus, sed in doctrinis Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. In quo colimus & adoramus, quapropter ignominia afficimur. In quo prophetae prophetarunt, in quo iusti deducti sunt. Per quem ad filium adducimur. Verum quid sumus curiosi de natura? Nunquid enim uelut carnalibus, & non sicut spiritualibus colloquimur: De alijs enim dictum est illud, Nō possumus ad uos loqui ut spirituales, sed uelut carnales. Timendum enim est, ne forte ex contentione de incomprehensibilibus, & ex inquisitione eorū, quæ assequi non possumus, in profundum impietatis incidamus. Et dixi, Cōmentis utar, & ipsa elongata est à me ultra quàm erat, & in altam profunditatem, quis inueniet ipsam: Simus memores eius qui dixit, Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Quum autem uenerit perfectum, tunc quod ex parte est abolebitur. Si quis sibi uideatur cognoscere, nondū nouit uelut nosse oportet. Et propterea timendum est, ne forte dum conamur dicere, de quibus non possumus dicere, prohibeamur ut neque dicamus de his, quæ possumus dicere. Ex fide enim oportet loqui, non ex his quæ dicuntur credere. Credidi enim, inquit, quapropter locutus sum. Quum igitur de propria natiuitate pronūciare neque uentes, curiose inuestigemus, ac cōtendere nitamur de Dei generatione, quomodo nō timor est, ne forte qui dedit non solum linguam disciplinæ, sed etiam ut sciamus quando oportet loqui, ob dicendi petulantiam silentio nos damnet: Id quod in beato Zacharia factum est. Qui quum non credidisset ei, qui nūciarat natiuitatem filij, humanis ratiocinationibus Dei gratiam ac potentiam metiens, & disceptans apud seipsum, an hoc natura posset, ut uir senex, ex prouectæ ætatis muliere filios susciperet, quid inquit quomodo cognoscam hoc quod ita futurum est? Ego enim sum senex, & uxor mea prouectæ ætatis in diebus suis. Proinde quum audiuisset, Ecce eris silens, & non poteris loqui: egressus est, & non est loquutus. Quapropter omissa de ambiguis contentione, & de his quæ supra nos sunt, teneamus ea quæ accepimus. Quis enim est qui audeat ob cognitionem & scientiam inflari, quando ipse qui reuelationibus dignus factus est, qui in tertium cœlum assumptus est, qui audiuit uerba arcana, ad modestiam adactus est per stimulum in carne, ut ne se efferret. Et ipse Propheta, qui dixit, Credidi, propter quod loquutus sum: humiliatus sum, inquit, non simpliciter, sed uehementer. Quanto enim quis propius ad cognitionem peruenisse uideatur, tanto magis debet cogitare apud seipsum, quod homo est. De hoc audi quid dicat: Ego uerò dixi in excessu meo, Omnis homo mendax. Habentes igitur doctorem ueritatis, non amplius

Fides uerba præcedat.

amplius humanis doctoribus utamur, sed intelligentes, neque modos perscrutemur, neque aliud quicquam. Quemadmodum enim generationem filij dicere non est, ita modum quo generauit pater, proferre non possumus. Sed putandum est sufficere ad doctrinam hoc, quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Det uerò Dominus, ut nos iuxta Abraamum sentiamus, qui dicit: Nunc incēpiloquar ad Dominum meum, ego uerò terra sum ac cinis: & non iuxta cedros Libani nos effera- mus. Quia non in doctis humanæ sapientiae sermonibus, sed in doctrina fidei, & equalis & pacifica sapientia acquiritur: neque dubitemus, sed quicquid facimus, sic faciamus, ut Deo patri cum ipso in sancto Spiritu complaceamus. Cui gloria & imperium, & honor, & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Hactenus confessio Meletij.

Visum est porro plerisque Arianorum, ut ipsum à Pontica regione transferrent, non in gratiam, neque in quietem, sed in molestiam grauiorem. Hinc concitant regem, ac deferunt uirum, uelut qui non confessus sit creaturam perfectam, & depellunt ipsum ex sua cathedra. Et noctu fugatur uir usque ad hæc tempora, qui etiam in hunc diem est in patria sua, uir in precio ac existimatione, præsertim per ea quæ nunc audiui- mus ipsum præstitisse, & ex his quæ nunc Antiocheni de ipso confitentur, non amplius omnino, & ne in transcurso quidem uocis creaturæ mentionem facientes, sed coessentialiam confitentes patrem & filium, & Spiritum sanctum, tres substantias, unam essentialiam, unam Deitatem, quemadmodum est uera fides ab origine prophetica & euangelica ac apostolica, quam confessi sunt patres nostri & episcopi in Nicæa synodo congregati, coram Constantino Magno ac beatissimo Rege. Opto autem, ut contin- gat etiam ipsum uenerandissimum Meletium sic confiteri, quemadmodum hi qui sub ipso sunt in Antiochia, & alijs quibusdam locis confitentur. Sunt enim & aliqui qui uidentur cum ipso societatem habere, & cum ipsius synodo, qui blasphemant Spiritum sanctum. Et de filio quidem recte dicunt, uerum Spiritum sanctum creatum putant, & omnino à Deo alienum. De quibus postea in hæresis ipsorum subuersione, omnia exacte pro uiribus dicemus. Venerandus igitur est nobis, uelut dixi, hic uir propter talem de ipso famam. Nam & alijs uita eius uenerabilis est, mores boni, & ipse per omnia populis gratus, propter uitam suam apud omnes prædicatam. Quidam uerò etiam de hoc, non habeo quod dicam, an odio aut inuidia inducti, aut sua ipsorum magnificare uolentes, aliqua narrarunt, quod non propter rectam fidem contra ipsum motus factus est, sed propter regularia, inquit, negotia, & ob rixas inter ipsum & sacerdotum ipsius, & quod suscepit quos olim reiecit, ac anathemate percussit. Sed hæc non ualde approbamus, eo quod maxime postea in sua synodo quotidie multa correxit, ac confessus est in fide, uelut supra à me iudicatum est. Oportet enim partim hoc pro uiribus, ac iuxta debilitatem nostram in omnibus uere dicere. Fieri potest enim, ut non animaduernerit uir in impetu expositionis uerborum, nō habeo quod dicam: fieri potest ut per simplicitatem ab ipso prolatus sit sermo, Deus nouit: uerum in una parte reprehensibiles sunt duo aut tres sermones in eadem expositione, in eo quod omnino de creatura, de filio Dei accipit in ipsius Deitate, etiam si usque ad nomen tantum: & in eo quod dicit, Super sapientiam, & si quid aliud. Cæterum quum pauca ad uersus ea, quæ ab ipsis proposita sunt recensuerimus, etiam hanc narrationem præteribimus. Dicite nobis o uos, quid molesti fuit dicere similem essentialē, manifeste nobis confiteamini, quo & uos cognoscamus proprios esse, & non alienos. Potest enim & simile essentia esse æs ad aurum, stannum ad argentum, plumbum ad ferrum. At non decipiet nos uestra excogitata & tornata fabulositas. Siquidem enim uultis quosdam decipere, & mendaces prætextus dicere, quod non oportet dicere coessentialiam, ut ne coniunctionem faciamus filium ad patrem, aut Spiritum ad filium & patrem

Meletij integritas.

Similis essentia significatio.

Coeffentialis
significatio.

& patrem: etiam in hoc corrui uestra illa excogitata ratio. Non enim dicimus, simul essentialem, sed coessentialem: quo nihil patris immutatum confiteamur, sed Deum reuera ex Deo genitum, & non aliunde: neque ex nihilo, sed ex patre progressum sine tempore, & sine principio, & inenarrabiliter genitum, semper existentem apud patrem, et nunquam esse desinentem, sed genitum, non confratrem, non propatrem. Nam uox con, duarum substantiarum significatiua est, non alienarum natura. Quapropter uinculum ueritatis in hoc ex Spiritu sancto dispositum est in ore eorum, qui hanc uocem ediderunt. Et uides quod non erit praetextus, neque potes contra rectam fidem dicere, et conseruare eos, qui a te conficti sermonis tui fabulam audiuerunt. Nimirum quod si quis dixerit coessentialem, coniunctionem confessus est, non enim amplius hoc erit. Nam per uocem coessentialē duo significantur, et a uoce coessentialis indicatur quod genimen non est alienum a patre. Tu uero quum conseruaueris uocem similis essentia, per nomen quidem essentiae redargueris, per immutatam uero confessionem eodem naberis, non quae dicis sentiens, sed quae sentis adulterare docens. Si enim omnino non est ex ipso, uerum similis ipsi est, multum abest a ueritate. Ex quacunque enim materia uoluerit quis construere aliquid, non sane aequale construxerit id quod exprimit, ei quod exprimitur. Etenim structurae hoc opus est. At uero quod generatur ex aliquo id ipsum ad genus simile, & ad ingenuitatis aequalitatem conseruat speciem. Si itaque non ex ipso patre genitus est filius, uerum extra ipsum fuerit, similis autem essentia apud te per gratiam quam illi contuleris dicitur: nihil ipsi dedisti, sed ex gratia ab ipso excidisti. Qui enim non honorat filium, uelut honorat patrem, ira Dei manet super ipsum, sanctus Apostolus dicit. Et rursus, Ego ex patre exiui, et uenio: dicit ille qui dixit, Ego in patre, & pater in me: et qui dixit, Philippe qui uidit me, uidit patrem. Quum autem saepe de his tractauerimus, haec nunc hic sufficere putamus, quando eadem consultationes quae supra relatae sunt aduersus radicem, quae horum prauam opinionem produxit, etiam hic praedictos hos seminarios subuertere possint, itemque eos qui se ab ipsis diuiserunt, Acacium uidelicet & alios, qui ediderunt in Seleucia Isauriae aliam fidem praeter eam, quae est ueritatis: quam etiam ipsam ex ipsis editam in propatulum proferre cupientes, similiter post Basilij Anzyrani & Georgij Laodicensis fidem, ex persona omnium scriptam, totam perfecte proposuimus. Quo uero & hanc latenter quidem horrenda operantem, uerum quae uelut per ficenium obturamentum accipit, propter simulationis tempus, non posthabeam, & ut ne uidear hoc per obliuionem fecisse, dicam etiam pauca aduersus ipsam, & eos qui ipsam ediderunt, aduersus praedictos inquam, Acacium, Euzoium, Eutychem, et alios. Et manifestum quidem est, quod editio praeposita immutet confessionem ueritatis. Quo uero non dicant aliqui per calumniam nos aduersus hos dixisse, ostendemus quae in progressu temporum uisa sunt, ac deprehensa in praedicta ipsorum synodo. Ex ipsis enim Euzoius fuit, qui in Caesarea discipulus illorum exiit, etiam si Acatio successit, post constitutionem Philumeni a Cyrillo Hierosolymitano constituti, & post constitutionem Cyrilli senis ab Eutycho constituti, & post constitutionem Gelasij rursus a Cyrillo Hierosolymitano constituti, ex sorore enim ipsius erat. Constitutis enim his tribus, & cessantibus propter mutuatam litem, rursus constitutus est praedictus Euzoius. Ex ipsis itaque & Gemellinus fuit, ex ipsis Philippus Scythopolita, ex ipsis Athanasius Scythopolita, qui non latenter, sed cum loquendi fiducia, uelut temerario suo iudicio & inexperti, non solum quae Arii sunt, docent, sed pro se ipsorum pugnant, & ueritatem docentes persequuntur, non amplius sermonibus subuertere cupientes, sed etiam inimicitijs & bellis ac gladijs tradentes eos, qui recte credunt, perniciem enim non in una ciuitate ac regione operati sunt, sed in multis. Ex ipsis est & Lucius hic, qui in Alexandria tanta perpetravit in eos, qui confitentur filium Dei in ueritate. Ipsorum autem sodalitas singulis diebus, cum intelligi

gentiam Dei habenti non est nota, ita publice praedicant creatum filium Dei, creatum item Spiritum sanctum, & alienum omnino ab essentia Dei. Nam Eudoxius, postquam sinem sortitus est turpiter Georgius in Alexandria, primum locum suscepit, & amicitiam cum praeminente potestate contraxit. Eudoxius igitur in suspicionem uenit, quod Hypatio & Eunomio adhereret, eo quod per blanditias quasdam redargutus, non cessaret sentire cum his, qui dissimilitudinem docent, etiam si id occultaret. Quos enim in exilium fugauerant aliquando propter eiusmodi barathri expositionem, eos ipse ad profectum euexit, Demophilum, Hypatium, Eunomium, Aetij discipulos. Qui Aetius aliquando fugatus fuit in exilium ad Tauri partes, & a Georgio Alexandrino constitutus est diaconus: ex quo sane radix eorum, qui dissimilitudinem ac inaequalitatem docent, exorta est: ita ut una quidem spinosa materia sit, et eadem radix, uerum fissurae diuersimodae, sicut in unaquaque spina. Sic & horum malignitas, aliis aliter, & aliter aliis, falsas prauae suae haeresis interpretationes in peius proficientes effudit, & perniciem in mundum euomit, quemadmodum etiam postea de hac inaequalitatem docente haeresi rursus dicemus. Caeterum nunc haec haec hactenus bene se habere rati, quum uelut horrendum reptile subuerterimus, propulsumque conculcauerimus, mortuum relinquamus ac declinemus, & ad sequentes procedamus, Deum inuocantes, ut nobis similiter auxilium ferat, quo promissioni nostrae satisfacere possimus.

Contra Pneumatomachos, haeresim LXXIII.

A B his Semiarijs & ab orthodoxis quidam geniti sunt homines (monstra, ut ita dicam) duplicis naturae & semiperfecti, quemadmodum Cerauros, aut Panas aut Sirenas, fabularum fictores nobis proposuerunt. Et aliqui quidem ab Ario orti, filium sane non perfectam creaturam decernunt, sed filium sine tempore genitum. Tempus autem in suspicionem dicunt, quod fuit a caelo usque huc. Non tamen alieni sunt a dictioe, quam in primis Arius euomit: nempe, Esse aliquando, quando non erat. Verum ante tempora omnia ipsum esse per quem omnia facta sunt, dicentes, blasphemant Spiritum sanctum. Alij uero natura etiam de filio orthodoxe sentientes, quod erat semper cum patre, et nunquam esse desijt: sed ex patre quidem ipsum genitum sine principio, & sine tempore dicentes, in Spiritum sanctum omnes hi blasphemant, non connumerantes ipsum patri & filio in Deitate. Saepe uero de hoc multa disseruimus, & in unaquaque haeresi ueram de ipso affirmationem non modice exposuimus, quod cum patre & filio Dominus appellatur. Spiritus enim Domini repleuit orbem terrarum, spiritus ueritatis, spiritus Dei. Spiritus enim Domini dicitur, & ex patre procedens, & de filio accipiens, largiensque dona diuersimode prout uult, perferens etiam profunditates Dei, & cum filio existens, baptizans, ob signans, perficiens ob signatum. Quo uero non hic laborem suscipiam, ea quae a me dicta sunt in magno sermone de fide conscripto in partes Pamphyliorum, apponam, ad oppositionem quidem eorum, qui blasphemant Spiritum sanctum, ad doctrinam uero legentium, & ad exhilarandos eos, qui digni facti sunt Spiritu sancto. Et sunt haec.

Ex sermone Ancorato.

Apparuit gratia Domini ac Saluatoris nostri IESU CHRISTI, docens nos ut abnegata impietate ac mundana concupiscentia, temperate accipere & iuste uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriae magni Dei & Saluatoris nostri IESU CHRISTI, qui dedit se ipsum pro nobis, ut liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibi ipsi populum acceptum, aemulatorem bonorum operum: deleto per dogmata contra nos chirographo, qui nobis contrarius erat, sublatoque ex medio, & in crucem affixo: ex utrisque principibus ac potestatibus, quas palam uituperauit, ipsaque in seipso in triumphum duxit: portis aereis constrictis, & uectibus ferreis contri-

tis, lucem uitæ rursus ostendit: manum porrigens, deducens, uiam faciens, scalam cœ-
 lorum ostendens, paradysum rursus habitare faciens. Habitauit itaq; in nobis, & iusti-
 ficationē legis dās nobis ipse spiritus, ut cognosceremus ipsum, & quæ de ipso sunt,
 hoc est principium & finem uitæ: lex iustitiæ factus est nobis, lex fidei, lex spiritus, li-
 ber ex lege carnis peccati. Quapropter delector lege Dei secundum internum homi-
 nem. Intra nos autem est CHRISTVS, siquidem habitat in nobis. Ipse enim mortu-
 us, uia uitæ pro nobis factus est, ut uiuentes non amplius sibi ipsis uiuāt, sed ei qui pro
 nobis mortuus est & resurrexit, & uitæ causa est. Nam iuramenti ante multa secula re-
 cordatus (secundum quod ait Dauid) Deus erat in CHRISTO, & mundum sibi ip-
 si reconciliauit, non reputans ipsis delicta ipsorum. Quia in ipso omne complemen-
 tum habitare uoluit, & per ipsum reconciliare omnia sibi ipsi, pace facta per sanguinē
 crucis. Accessit itaq; ad dispensationem complementi temporum, uelut promissum est
 Abraam & reliquis sanctis, ut restauraret omnia in ipso quæ in cœlis sunt & in terra.
 Seditio autem erat & inimicitia in tolerantia Dei. Reconciliauit autem in corpore car-
 nis ipse, per ipsum faciens ambo unum. Venit enim pax nostra, & interseptum pa-
 rietem destruxit, & inimicitiam in carne sua, legem mādatorum in dogmatis aboleuit,
 quo duo crearet in seipso in unum nouum hominem. Iussit autem & gentes cōcorpo-
 ratas & simul participes ac coheredes promissionis esse, dum dixit: Venite ad me om-
 nes qui fatigati estis & onerati, et ego reficiam uos. Proinde quia ego debilis eram per
 carnem, demissus est mihi Saluator, in similitudine carnis peccati talem dispensationē
 perficiens, quo me à seruitute redimeret, à corruptione, à morte. Et factus est mihi iu-
 stitia, & sanctificatio ac redemptio. Iustitia quidem, quoniam per fidem ipse peccata
 dissoluit. Sanctificatio uero, quia per aquam & spiritum & uerbum suum me libera-
 uit. Redemptio uero est sanguis ipse, dum pretium redemptionis agni ueri pro me
 seipsum tradidit, propitiationem purgationis mundi, reconciliationis omnium in cœ-
 lo & terra, mysterium ante secula & generationes occultum, implens temporibus de-
 cretis. Idem transformabit corpus humilitatis nostræ, ut fiat conforme gloriæ ipse,
 iuxta efficaciam potentie suæ, qua omnia sibi subiecit: quoniam in ipso habitat om-
 nis plenitudo Deitatis corporaliter. Receptaculum itaq; sapientiæ ac Deitatis CHRIS-
 TVS mediator, reconciliat omnia Deo in seipso, non reputans peccatū, occulta my-
 steria implens, per fidem Testamenti sui prædenunciati à lege et prophetis: filius Dei
 prædicatus, filius Dauid dictus. Ambo enim, Deus & homo, mediator Dei & homi-
 num, uera domus Dei, sacerdotium sanctum, dator sancti Spiritus regenerantis ac re-
 uocantis omnia rursus Deo. Nam uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, &
 uidimus gloriam eius, uelut gloriam unigeniti à patre. Pluuia cum arboribus & plan-
 tis in eandem naturam transiens, corpus efficit, & singulos fructus iuxta similitudinē.
 Et in olea quidem, oleum pingue fit, assumpta ab ipsa essentia. In uite uero, uinum dul-
 ce incorporatur. In fico autem, ficus dulcescit. Et in singulis seminibus ad speciem ipso
 rum naturam auget. Sic arbitror, Dei Verbum in Maria caro factum est, & in femine
 uirgine Maria

Similitudines
 conceptionis
 Verbi Dei in
 uirgine Maria

Abraam homo inuentus est iuxta promissionem. Inuenimus enim Messiam, de quo
 scripsit Moses: & dixit sanè Moses, Descendat sicut pluuia eloquium meū. Et Dauid,
 Descendat sicut pluuia in uellus, & sicut gutta stillans in terram. Lana itaq; suscipiens
 rorem, uelleris fecunditatē auget. Terra uero suscipiens spei agricolam pluuia, auget
 fructum ex præcepto Domini contribuens naturam promptiorem, & ut accipiat ab
 ipso amplius studium habet. Sic sanè etiam uirgo Maria, Vnde cognosca hoc, inquit,
 quod erit mihi istud, & audiuit, Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi
 obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur ex te, sanctum erit, & filius altissimi
 uocabitur, CHRISTVS in Angelo loquitur: efformat autem seipsum in sua ipsius
 formatione, forma serui assumpta. Et Maria quidem haurit sermonem ad conceptio-
 nem,

nem, uelut pluuia terræ: seipsum uero fructum ostendit uerbum Dei, assumēs mor-
 talis naturam. Sic igitur ex ipsa hauriente, uelut terra & uellus, ueræ spei fructus, & san-
 ctorum expectatio: uelut Elizabeth dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus
 fructus uentris tui, unum hoc assumpsit ex humana natura, quod passioni obnoxius
 fuit, quum passionis exors sit Dei Verbum. Hic est panis uiuens qui de cœlo descen-
 dit, & uitam dat. Hic ueræ oleæ fructus, oleum unctionis et compositionis, quod præ
 figurauit Moses. Hic uera uitis, quam colit solus pater, botrum gaudij generans no-
 bis. Hic aqua uiuens, quam ubi sitiens homo acceperit, non sitiet amplius, sed est in
 uentre ipsius saliens in uitam æternam. Ex hac acceperunt noui agricolæ, & tradide-
 runt in mundum, ueteres autem agricolæ resiccarunt, & corruerunt propter incre-
 dulitatem. Et sanguine quidem ipsius sanctificantur gentes, spiritu uero proprio eue-
 hit uocatos in cœlum. Quicumq; igitur spiritu ipsius ducuntur, hi uiuunt Deo. Qui
 uero non, hi adhuc morti addicti sunt, & animales aut carnales uocantur. Oportet igitur
 tur reprobare opera carnis, quæ est munimentum peccati: & mortificare mēbra mor-
 tis per gratiam ipsius, accipereq; Spiritum sanctum, quem non habuimus gubernato-
 rem, qui uiuificat me olim mortuū. Quem si non accepero, moriar. Sine spiritu enim
 ipse qui uis mortuus est. Si itaque spiritus ipse in nobis est, qui suscitauit ipsum ex
 mortuis, uiuificabit mortalia corpora nostra, per inhabitantem in nobis spiritum ipsi-
 us. At arbitror quod ambo habitant in homine iusto, CHRISTVS & spiritus ip-
 sius. Si uero CHRISTVS ex patre creditur, Deus ex Deo, & spiritus ex CHRIS-
 T O, aut ab utrisque, sicut CHRISTVS dicit: Qui ex patre procedit: &, Hic de
 meo accipiet, CHRISTVS autem ex spiritu sancto, iuxta Angeli uocem: intelli-
 go mysterium quod liberauit me, adero apud eum qui uenit ad me, fide, auditu, man-
 sione, amicitia. Seipsum enim Deus cognitum facit, seipsum CHRISTVS prædi-
 cat, seipsum spiritus sanctus manifestat dignis. In scripturis autem sanctis trinitas no-
 bis annuntiatur, ac creditur citra curiositatem, citra contentionem, per assensum audi-
 tus, ex hac fide salus gratiæ, ex fide iustitiæ citra opera legis. Scriptum est, Ex auditu fi-
 dei spiritum CHRISTI dari his qui saluantur. Fides autem uniuersalis præconū
 Ecclesiæ uocibus hæc, ut puto, significatur, prout ego quidem in fide instructus sum
 ex scripturis, Tria sancta, tria consancta, tria existentia, tria coexistentia, tria in forma, Sanctæ Trini-
 tatis mysteriū
 tria conformia, tria operantia, tria cooperantia, tria in substantia extantia, tria coextan-
 tia in substantia inter se conuersantia. Trinitas hæc sancta uocatur, tria existentia, una
 concordia, una Deitas, eiusdem essentia, eiusdem substantia, eiusdem potentia, simi-
 lia ex simili, æqualitate gratiæ patris, & filij, ac spiritus sancti, quomodo uero, ipsis
 docendum relinquatur. Nemo enim nouit patrem nisi filius, neq; filium nisi pater, &
 cui filius reuelarit. Reuelat autem per spiritum sanctum. Hec igitur tria existentia, aut
 ex ipso, aut ab ipso, aut ad ipsum, unicuiq; dignè intelliguntur, prout singulis seipsa re-
 uelant: lucem, ignem, spiritum, & alijs ut puto uisionū similitudinibus, prout dignus
 est homo cui inleruitur. Ipse itaq; est Deus, qui in principio dixit, Fiat lux, & facta est
 lux. Ipse qui illuminauit nos ad uidendum lucem ueram, quæ illuminat omnem ho-
 minem uenientem in mundum. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam, inquit Da-
 uid. Ipse est Dominus qui dixit, In extremis diebus effundam de spiritu meo super o-
 mnem carnem, & prophetabunt filij ipsorum & filia ipsorum, & adolentes ipso-
 rum uisiones uidebunt: tres personas sancti ministerij ostendens nobis ex substantia
 triplici existente. Dico igitur CHRISTVM, ministrum & executorem factum es-
 se circumcisionis pro ueritate Dei, ad implendum promissiones: comministrare autē
 spiritum sanctum, traditum accepimus ex diuinis scripturis, sic. Demittitur CHRIS-
 TVS à patre, demittitur spiritus sanctus: loquitur in sanctis CHRISTVS, loqui-
 tur spiritus sanctus: sanat CHRISTVS, sanat spiritus sanctus: sanctificat CHRIS-
 TVS,

STVS, sanctificat Spiritus sanctus: baptizat CHRISTVS in nomine suo, baptizat Spiritus sanctus. Sic dicunt Scripturæ, Emittere spiritum tuum, & renouabis faciem terræ: simile est illi dicto, Emittere Verbum tuum, & liquefacies ea. Ministrantibus ipsis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod uocaui ipsos: simile est illi, Dominus autem dixit, Ingredere in ciuitatem, & illic dicetur tibi quid oporteat te facere. Hi igitur emissi à Spiritu sancto deuenerunt ad Seleuciam: simile uelut quum Dominus dicit, Ecce mitto uos sicut oves in medio luporum. Visum est Spiritui sancto nullum aliud imponere onus, præter necessaria: uelut si dicat, Dico autem non ego, sed Dominus, ut uxor à uiro ne separetur. Penetrarunt autem Phrygiam & Galaticam regionem, prohibiti à Spiritu sancto loqui uerbum in Asia. Vbi uerò uenissent in Mysiam, conabantur in Bithyniam abire, & non permisit ipsis spiritus: uelut quum dicit Dominus, Euntes baptizate omnes gentes. Et, Ne getletis peram, non uirgam, neque calciamenta. Qui, inquit, dicebant Paulo per spiritum, ut ne ascenderet Hierosolyma. Et Agabus dicit, Hæc dicit Spiritus sanctus, Virum cuius est hoc cingulum: simile, sicut quum Paulus dicit, An experimentum queritis eius qui in me loquitur CHRISTI? & Memores este uerborum Domini, quoniam ipse dixit, Præstat dare quam accipere. Et nunc ecce ego uinctus spiritu uado: uelut quum ait Paulus, Uinctus IESU CHRISTI. Verum spiritus mihi testimonium præbet per ciuitatem, dicens: simile sicut quum ait, Dominus testimonium præbet animæ meæ, quod non mentior. In uirtute secundum spiritum sanctificationis: simile ei quod dicit, Sanctus in sanctis requiescens. Et, Circumcisio cordis in spiritu: simile est uelut quum dicit, Et circumcisi estis circumcissione per manum non fieri te, dum exuistis corpus peccatorum in circumcissione CHRISTI. Siquidem Spiritus Dei habitat in uobis: simile est ei quod dicit, Quemadmodum accepistis CHRISTVM, in ipso ambulate. Et, Spiritus Domini loquutus est in me. Et, Sermo ipsius in ore meo. Et, Primitias spiritus habentes: simile sicut quum dicit, Primitie CHRISTVS. Sed ipse spiritus intercedit pro nobis, simile uelut dum ait, Qui est in dextera Dei, qui et intercedit pro nobis. Ut fiat oblatio gentium acceptabilis sanctificata in Spiritu sancto: simile uelut quum ait, Dominus autem sanctificet uos, ut sitis sinceri et inoffensi in diem Domini. Nobis autem reuelauit CHRISTVS per spiritum suum: simile est illi dicto, Quando complacuit Deo qui segregauit me ex utero matris meæ per gratiam suam, ad reuelandum filium suum per me. Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed spiritum ex Deo: simile est illi, Vos ipsos probate an CHRISTVS sit in uobis. Testis enim Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis: simile est illi, Inhabitabo in ipsis, & inambulabo, & ero ipsorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Sed & gratiam & iustitiam ex utroque dicit, Iustificati autem in nomine IESU CHRISTI Domini nostri, & in spiritu Dei nostri: simile est illi dicto, Iustificati autem ex fide pacem habemus apud Deum per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM. Nemo potest dicere Dominum IESVM, nisi in Spiritu sancto: & Nemo potest Spiritum sanctum accipere, nisi à Domino. Diuisiones autem donorum sunt, idem uero spiritus: & diuisiones ministeriorum sunt, idem autem Dominus: & diuisiones operationum sunt, idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus. Sed & à gloria in gloriam, quemadmodum in Domino, ita à spiritu. Et ne offendatis Spiritum sanctum, per quem signati estis in die redemptionis: simile est illi, Num prouocamus Dominum, num fortiores ipso sumus. Spiritus autem tem expresse loquitur: simile est illi, Hæc dicit Dominus omnipotens, Et spiritus meus stat in medio uestrum: &, Si quis mihi aperuerit, ingrediar ego & pater, & mansionem apud ipsum faciemus. Esaias autem, Et super ipsum spiritus Dei: CHRISTVS uerò, Spiritus Domini super me, eo quod unxit me. Et, IESVM à Nazaret quem unxit Deus Spiritu sancto. Et, Dominus demisit me, & spiritus ipsius. Manifesta autem est & uox Seraphim

Seraphim clamans, Sanctus, sanctus, sanctus, Deus Sabaoth. Si uerò audieris, quod per dexteram Dei exaltatus est, & promissionem à patre accipit: aut iubet, ut expectet promissionem patris, quā audiuitis, inquit, ex me. Aut, Quod spiritus ipsum expellit in desertum. Aut quod ipse dixit, Ne sitis solliciti quid dicatis, quoniam spiritus patris mei est qui loquitur in uobis. Aut, Si uerò in spiritu Dei cecidero daemona. Aut, Qui uerò maledixit in Spiritum sanctum, non dimittetur ipsi, &c. Aut, Pater, in manus tuas deponam spiritum meum. Aut, Puer crescebat & confortabatur spiritu. Aut, IESVS autem plenus Spiritu sancto reuersus est à Iordane. Aut, Reuersus est IESVS in uirtute spiritus. Aut, Quod natum est ex spiritu, spiritus est: simile est sicut quum dicit, Quod factum est in ipso, uita erat. Aut, Et ego rogabo patrem meum, & alium paraclitum dabit uobis spiritum ueritatis. Aut, Cur impleuit satanas cor tuum, ut mentireris Spiritui sancto, dixit Petrus ad Ananiam: & postea, Non hominibus mentitus es, sed Deo. Ergo Deus est ex Deo Spiritus sanctus, cui mentiri erant illi detracto precio agri. Aut, Manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu, maius hoc non possum dicere. Deus autem est etiam filius: Ex quibus, inquit, est CHRISTVS quantum ad carnem attinet, qui est Deus in omnibus. Crede, inquit, in Dominum IESVM, & saluaberis. Et loquutus est, inquit, ipsis uerbum Domini: quumque perduxisset illos in domum, apposuit eis manus, & exultauit cum tota, quod credidisset Deo. Aut, In principio erat uerbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Aut, Ut doctrinam Saluatoris nostri Dei ornent. Aut, Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos. Aut, Expectantes beatam spem & aduentum gloriæ Domini & Saluatoris nostri IESU CHRISTI. Nam idem est ministerium Spiritus & Verbi. Attendite, inquit, uobis ipsis, & toti ouili, in quo posuit uos Spiritus sanctus episcopos, ut pascatis Ecclesiam Dei: simile est uelut quum dicit, Gratiam habeo, qui me potentem fecit, CHRISTO IESU Domino nostro, quod fidelem me iudicauit, dum posuit in ministerium. Cooperatur itaque uelut demonstratum est, patri filius, et Spiritus sanctus. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Adorandus autem Spiritus sanctus. Qui enim adorant Deum, eos in spiritu adorare oportet, & ueritate eius adorandus. Si uerò cooperantur hæc, creatura creaturam non efficit, neque creata Deitas fit, neque in mensura aut ambitu Deus cognoscitur. Est enim circumscriptus, incomprehensibilis, inconsiderabilis, omnes creaturas complectens Deus. Neque adoratione colenda est creatura. Celauerunt enim creaturam præter creatorem, & stulti facti sunt. Quomodo enim non est stultum creaturam Deum putare, & primum præceptum reprobare, quod dicit, Audi Israhel, Dominus Deus tuus, Dominus unus est, non erit in te Deus recens. Cæterum in diuinis Scripturis uaria sunt nomina patris, & filij, ac Spiritus sancti. Et pater quidem appellatur, pater omnipotens, pater omnium, pater CHRISTI: filius uerò Verbum, CHRISTVS, Lux uera: Spiritus autem sanctus, paraclitus, spiritus ueritatis, spiritus CHRISTI, spiritus Dei. Deus itaque intelligitur pater, & lux prælustris, & uirtus, & sapientia. Si autem lux est Deus & pater, lux ergo ex luce est filius, et propterea lucem habitans inaccessibilem. Virtus autem est totus Deus, & propterea Dominus uirtutum. Sapientia est totus Deus, igitur sapientia filius, ex sapientia, in quo omnes thesauri sapientiæ absconditi sunt. Vita item est totus Deus, igitur uita ex uita est filius, Ego enim sum, inquit, ueritas & uita. Spiritus autem sanctus ab utroque, spiritus ex spiritu. Spiritus enim Deus & Deitas, donorum dator est, uerissimus, illuminator, consolator & paraclitus, consiliorum patris annūciator. Sicut enim filius magni consilij Angelus est, sic etiam Spiritus sanctus. Sed accepimus, inquit, spiritum Dei, ut uideamus quæ donata sunt nobis à Deo, quæ & loquimur, non in persuasuius sapientiæ sermonibus, sed in demonstratione spiritus Dei, spiritualibus spiritualia comparantes. At dicet quis, Igitur duos esse filios diximus, & quomodo est unigenitus? Qui

inò tu quis es, qui cōtra Deum ratiocinaris: Si enim filium uocas eum, qui est ex ipso, spiritum uerò sanctum qui ab utrisq: quæ solum fide intelliguntur à sanctis, lucida, lucem dantia, lucidam operationem habent, & per fidem lucis consona ad ipsum patrem fiunt. Audi ò bone, quod pater ueri filij est pater, totus lux: & filius ueri patris, lux de luce: non sicut facta aut creata, appellatione solum: & Spiritus sanctus, spiritus ueritatis est, lux tertia à patre & filio. Alia uerò omnia ad optionem, aut appositionem, aut appellationem: non similia his actione, aut potentia, aut luce, aut intelligentia: aut sanè uelut dixerit quis, Filios genui & exaltaui: aut sicut dixerit quis, Ego dixi, dii estis, & filij altissimi omnes: aut uelut dicat quispiam, Qui peperit glebas roris: aut uelut dixerit aliquis, Ex quo omnis patrum familia in cœlo & in terra: aut sicut dicat quis, Ego qui firmo tonitruum, & creo spiritum. Non enim uelut reliqui patres aut patriarchæ uerus ille pater incepit esse pater, aut unquam desijt tempore esse pater. Si enim incipit esse pater: filius ergo erat aliquando alterius patris, antequam esset ipse unigeniti pater. Iuxta similitudinem autem dum patres patrum & filij considerantur, in infinita antiquitate uerè patrem inuenire est. Neque uelut reliqui filij adoptione, uerus filius adolescens est, ut sit filius. Si enim adolescens est ut sit filius: erat aliquando tempus, quando non erat pater, pater unigeniti. Neque uelut reliqui spiritus, spiritus ueritatis creatus aut factus est. Neque uelut reliqui Angeli, magni cōsiliij Angelus uocatur. Illi enim principium habent & finem, hi uerò imperuestigabile principium ac imperium habent. Et hi creant omnia in infinita secula, cooperantes patri, illi uerò creantur ab his prout uoluerint. Et illi quidem colunt hos, hi uerò coluntur ab uniuersis creaturis. Et hi quidem sanant creaturas, illi uerò medelam ab his accipiunt. Et illi iudicantur pro merito, hi uerò iudicium iustum habent. Et illi quidem tempore sunt, hi uerò non sunt in tempore. Et hi illuminant omnia, illi uerò illuminantur ab his. Et hi uocant paruulos in altum, illi uocantur à perfecto. Et hi largiuntur omnibus, illi dona accipiunt. Et, ut summa uim dicam, illi hymnis celebrant sanctitatem in cœlis cœlorum, ac reliquis in uisibilibus locis: hi uerò celebrantur, & dona pro merito dignis exhibent. Plurimos autem spiritus dicit Scriptura, Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam, & Omnes spiritus laudat Dominum. Ceterum dignis dantur dona discretionis spirituum. Aliqui enim cœlestes sunt, gaudentes ueritate: aliqui terrestres, ad fraudem & errorem appositii: aliqui subterranei, abyssi & tenebrarum filij. Ipsum enim Euangeliū dicit eos rogasse, ut ne mitteret ipsos in abyssum. Similiter autem & spiritibus imperauit, & spiritus expulit uerbo, et non permisit ipsis loqui. Dicitur autem spiritus iudicij, & spiritus combustionis: & dicitur spiritus mundi. Nos uerò, inquit, spiritum mundi non accepimus. Sed & spiritus hominis. Quis enim nouit ea, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis: Et spiritus uadens, ac non reuertens. Nam spiritus pertransijt in ipso, & non existet. & Destruet spiritum ipsorum, & deficiet. Et spiritus prophetarum prophetis subduntur. Ecce spiritus falsus stetit coram Domino, & dixit ipsi, Per quid decipies Achaab: Et ero, inquit, spiritus falsus in ore pseudoprophetarum. Dicitur porro & spiritus compunctionis esse, & spiritus timiditatis, & spiritus Pythonis, & spiritus scortationis, & spiritus procellæ, & spiritus uerbosus, & spiritus debilitatis, & spiritus immundus, & spiritus surdus, & spiritus mutus, & spiritus uix loquens, & spiritus ualde horrendus, qui uocatur Legio, et spiritalia nequitia. Infinita autem sunt eloquia sapientibus de spiritibus. Sicut enim multi filij adoptione aut appellatione, non autè ueritate, eo quòd principium habent & finem, & hoc per peccatū: sic etiam spiritus multi adoptione aut appellatione, etiā si peccato nō careant. Verum spiritus sanctus solus appellatur à patre & filio, spiritus ueritatis, & spiritus Dei, & spiritus CHRISTI, & spiritus gratiæ. Largitur enim unicuique bonum diuersimode, alteri spiritum sapientiæ, alij spiritum cognitionis, alij spiritum fortitudinis, alij spiritum sanationum, alij spiritum prophetiæ, alij spiritum discretio-

Spiritus multi in Scriptura.

nis, alij linguarum, alij interpretationū, & reliqua dona, uelut ait: Unus autem & idē spiritus est, qui diuidit unicuique ut uult. Quoniā spiritus tuus bonus deducet me, inquit Dauid. Et spiritus ubi uult spirat: substantiam sancti spiritus per talia nobis ostēdens: Et uocem eius audis, sed non scis unde uenit, & quò uadit. Et nisi nati fueritis ex aqua & spiritu: simile est illi quod Paulus dixit, In CHRISTO enim IESU ego uos genui, & de hoc dicit Dominus, Quum uenerit paracletus, quem ego mittam uobis spiritum ueritatis, qui à patre procedit, ille testimoniū præbebit de me, &, Adhuc multa habeo quæ dicā, sed non potestis portare nunc: ubi uerò uenerit ille spiritus ueritatis, deducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à seipso, sed quæcunq; audiet loquetur, et uentura annuntiabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis omnia. Si itaq; à patre procedit, et ex meo (inquit Dominus) accipiet, quemadmodum nemo nouit patrem, nisi filius, neq; filium nisi pater: sic ausim dicere, quod neq; spiritum, nisi pater & filius, ex quo procedit, & à quo accipit: & neq; filium & patrem, nisi spiritus sanctus, qui uerè glorificat, qui docet omnia, qui testificatur de filio, qui ex patre & ex filio solus dux est ueritatis, legum expositor sanctarum legis spiritalis enarrator, prophetarum doctor, apostolorum magister, euangelicorum dogmatum luminare, sanctorum elector. Lux uera ex uera luce, est filius naturalis, filius uerus, filius genuinus, solus ex solo: cum ipso etiam spiritus, sed spiritus qui nominat, hic Deus est qui glorificatur, semper in Ecclesia pater, semper filius, semper spiritus sanctus, altus altus & altissimus, intellectualis, gloriam habens immensam, quò inferiora sunt creata & facta. In summa, omnia quæ intelliguntur, & singula quæ mente comprehenduntur. Deitas autem una in Mose maxime denunciatur. Dualitas in prophetis uehementer prædicatur. Trinitas autem in Euangelis manifestatur, amplius iuxta temporum occasiones ac generationes conueniens iusto in cognitionem ac fidem. Cognitio autem hæc immortalitas ex fide dicitur, hæc adoptio in filios fit. Verū iustificatio triplex. Primum iustificationes carnis enarrat, uelut ambitum templi externū excitans in Mose. Secundas uerò iustificationes animæ exponit, uelut sancta ornans in reliquis prophetis. Tertias autem iustificationes spiritus, uelut propiciatorium & sancta sanctorum concinnans in Euangelis ad suam habitationem. Tabernaculum uerò sanctum, templum sanctum, ipsum iustū habet solum qui in his uersatur. Habitat autè in ipso, una Deitas incorruptibilis, una Deitas imperuestigabilis, incomprehensibilis, inenarrabilis, inuisibilis, seipsam cognoscens sola, seipsam ostendens quibus uult, testes sibi ipsi excitans, uocans, præfinitens, glorificans, ex inferno exaltans, sanctificans, uniens rursus ad suam ipsius gloriam ac fidem tria hæc, cœlestia, terrestria, ac inferna: spiritū, animam, carnem, fidem, spem, charitatem: præterita, præsentia, futura: seculum seculi, secula seculorum, sabbata sabbatorum: circumcisionē carnis, circumcisionem cordis, circumcisionem CHRISTI in exuendo corpus peccatorum. In summa, purificat si bñpsi omnia, inuisibilia & uisibilia, thronos, dominationes, principatus, potestates, uirtutes. In omnibus autem eadem uox sancta, à gloria in gloria, sanctus, sanctus, sanctus clamans, patrem in filio, filium in patre, cum sancto spiritu, Cui gloria, & imperium in secula seculorum, Amen. Et dicat, qui sic credit, Fiat, Fiat.

Hactenus ex sermone Ancorato.

Et hæc quidem sunt, quæ iam de fide patris ac filij & spiritus sancti scribentes, breuissime pro nostra mediocritate exposuimus, & ex antea dictis appoluimus. Adhuc autè perseverabimus ad uitæ nostræ confirmationem in producendis piè testimonijs, & in pia tractatione ex recta ratiocinatione de Deitate. Etenim in superioribus ostensum est per multa testimonia, quod unigenitus communiter cum patre facit, & aequaliter in omnibus perficit ac largitur, uelut ex patre existens: & non alienus à patris potentia

tentia & deitate, sed coessentialis patri. Non solū autem filius, sed etī Sāpiritus sanctus cooperatur filio & patri, & æqualiter facit, donans ac largitus prout uult, uelut qui & ipse reuera ex Deo est, & nō alienus à patre & filio, sed coessentialis patri ac filio. Atque hoc omnibus manifestē per omnia ex tot testimonijs demonstratū est, ac demonstrabitur. Nūc uerò propter aduersarios & inimicos sancti spiritus, de solo sancto spiritu ca quæ pia sunt, ex recta ratiocinatione, & ex eiusdē diuinæ Scripturæ testimonijs recensuimus, & prioribus amplius addemus uelut cōsequēter uera pietas de sancto spiritu habet. Est enim spiritus sanctus unicus, qui ab omnibus adoratur, & ab omnibus creaturis ac facturis desideratur, & nulli adæquatur, nō Angelo, nō alij spiritui, sed unicus est. Quū enim multi spiritus sint, hic omnium spirituum supremus est, uelut existens semper ex patre, & nō de alijs ex nihilo factis existens. Multi enim sunt spiritus. Vnus autem est spiritus sanctus, uelut unus Deus, & unus unigenitus filius Dei, sic & spiritus sanctus Dei, à Deo autē & in Deo. Verū unigenitus filius incōprehensibilis est, & spiritus incomprehensibilis, ex Deo autē & non alienus à patre & filio. Non autē est coniunctio cum Patre et Filio, sed trinitas semper existens eiusdem essentiæ, nō alterius essentiæ à deitate, nō est enim deitas alia ab essentiā, sed ipsa per se deitas, & ex eadem deitate filius & sanctus Spiritus. Et spiritus quidem, Spiritus sanctus est, filius uerò filius. At spiritus ex patre procedens, & de filio accipiens, perscrutās profunditates Dei, annuncians quæ filij sunt in mundo, sanctificans, sanctos faciens per trinitatē, ter

tius nomenclatura: nam trinitas est pater, & filius, & spiritus sanctus. Eunt enim, inquit, baptizate in nomen Patris, & Filij, ac Spiritus sancti: sigillum gratiæ, non coniunctio trinitatis, non alienus à sanctificatione, non disparatus nomenclatura, non alienus à largitione, sed unus Deus, una fides, unus Dominus, una gratia, una Ecclesia, unū baptisma. Semper enim trinitas est, uelut sæpe dixi, & nunquam trinitas additionem accipit, id quod dulce est confiteri, & nulla satietas dicere. Dulcia enim, inquit Propheta, gutturi meo eloquia tua. Et si dulcia sunt eloquia, quanto magis nomen sanctum trinitas, fons omnis dulcedinis: Trinitas igitur quæ sic numeratur, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Non autem coniunctio est trinitas, neque disparata est à sua unitate, uerum in substantia perfectionis perfectus Pater, perfectus Filius, perfectus Spiritus sanctus: Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Et rursus spiritus locatur in donorum largitionibus. Diuisiones enim donorum sunt, idem autem spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt, idem autem Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus. His uerò sic se habentibus, cauti sumus ne à ueritate excidamus, sed ueritatem confiteamur, non patrocinantes Deo, sed piē intelligentes, ut ne pereamus. Intolerabile enim est, creatum quid in trinitate dicere, aut cogitare, aut etiam postea genitum. Sed semper erat Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Neque confrater est filius patri, neque coniunctio. Et Spiritus neque coniunctio, neque confrater est patri & filio. Verum filius genitus ex patre, & Spiritus procedens ex patre, ita ut trinitas inenarrabilis sit in identitatis glorificatione, & filius incomprehensibiliter sit cum patre & Spiritu sancto, similiter ut nunquam deficiat trinitas à sua sempiternitate. Pater igitur semper ingenitus & increatus, & incomprehensibilis. Filius autem genitus, sed increatus ac incomprehensibilis. Spiritus sanctus semper, non genitus, non creatus, non confrater, non propater, non nepos: sed ex eadem essentiā patris et filij. Spiritus enim est Deus. At huiusmodi munitæ uitæ nostræ testimonia in tota Scriptura habentur. Verum de pluribus pauca apponam pro uiribus, ne narrationem de spiritu in præsens sine testimonijs relinquā. Statim etenim pater de filij præsentia dicit, Ponam spiritum meum super ipsum, & iudicium gentibus annuntiabit, quod genuinum prædicet Deū sanctum suum spiritū omnibus credentibus ad salutem. Vnigenitus uerò ad idem testimoniū apponens dicit, Spiritus Do-

Sanctæ trinitatis mysteriū explicatum.

mini super me, eo quod unxit me, quo aduentus ipsius in carne Spiritu sancto munitus, & credentibus prædicatus, ex CHRISTI testimonio claram confessionem haberet, quod spiritus non est alienus à Deo. Rursus autem dicit Dominus de Spiritu, spiritus patris mei est, qui loquitur in uobis. Et rursus, uelut nō alienus sit Spiritus à Deitate Dei, insufflauit in faciem discipulorum, & dixit: Accipite Spiritum sanctū. Et rursus, ut ostenderet suam æqualitatem ac coessentialitatem ad Spiritum suum & patris sui sanctum, dicit: Si diligitis me, mandata mea seruabitis. Et ego rogabo patrem, & alium paraclatum dabit uobis, tanquam ipse Dominus sit paracletus, & Spiritus sanctus similiter sit symparacletus. At apostoli ostendentes quod non est seruus spiritus, sed eiusdem deitatis, autoritatem ipsius demonstrantes, dicunt: Et dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabam & Saulū, ad opus ad quod uocauit ipsos, & cætera. Apostolus autem clarē de ipso dicit: Dominus autē est Spiritus. Vbi uerò Spiritus Domini, illic libertas, & uos populus Dei estis, & Spiritus Domini habitat in uobis. Si itaq; templum Dei uocamur propter habitationem sancti Spiritus, qui audeat reprobare Spiritum, & abalienare ipsum ab essentiā Dei, quū palam Apostolus dicat, Vos templum Dei estis: propter inhabitantem in ipsius dignis Spiritū sanctum. Quomodo uerò alienus à Deo erit Spiritus, qui profunditates Dei scrutatur: Et ne dixeris mihi, scrutatur, & nondum cognoscit: uelut quidam maledicere audent, & seipos perdere, alioquidem sanē dixerint & de patre, quoniam etiam de ipso scriptum est, Quod scrutatur promptuaria uentris. Et si impiē intelliges, eo quod non addita est uox Cognoscit, ad uocē scrutatur, de Spiritu sancto: impius utiq; fueris, dum cogeres etiam de patre eandem opinionem proferre. Neque enim de patre scrutante promptuaria uentris, addita est uox Cognoscit. Neque enim erat opus dicere, quum prænotio Dei clarē indicetur, & ex uoce scrutatur, perfectē enuncietur. Sic etiam de Spiritu & filio, quum unam cognitionem ac prænotationem palam habeat sancta Trinitas, perfectionemque ac identitatem. Et infinita possunt de his dici, & ingens testimoniorum moles ex diuina Scriptura produci, & res ipsa diffuse ampliari, ut etiam legentibus molestia inducatur. Verum sufficienter in unaquaq; hæresi multa loquuti, omnes illas nos imbecilli per potentiam Dei subuertimus, & alienas à ueritate esse demonstrauius, & singulas blasphemare ac negare ueritatem, aliam plus, aliam minus: quemadmodum & hi faciunt frustra in Dominum blasphemantes, & in Spiritum sanctum, et non habentes neque hic, neque in futuro seculo peccatorum remissionem iuxta ipsa adeo Domini uerba, propter blasphemiam in Spiritum sanctum, et ab ipsa ueritate conculcati, in star horrendi cæstæ unicornis: quum mentis blasphemiam totum corpus corumpere possit, uelut ex Domini sermone, & uera unigeniti confessione persuasi sumus, quoniam blasphemanti in Spiritum sanctum, neque in hoc seculo, neque in futuro remitteretur, uelut dixi. Conculcati itaque sunt ac contriti, & non ualentes contra ueritatem. Portæ enim inferni uerè sunt omnes hæreses, sed contra petram non præualebunt, hoc est contra ueritatem. Etiam si enim aliqui ex ipsis uoluerint dicere, Fidem equidem editam in Nicæa etiam ipsi confitemur, ostende uerò mihi ex ipsa, quod Spiritus sanctus in Deitate, connumeratur: comperientur, quod etiam ex ipsa redarguantur. Non fuit autem tunc de Spiritu quæstio. Nam ad hoc quod pro tempore ac tempore accidit, synodi cautionem faciunt. Quandoquidem igitur Arius in filium maledicentiam produxerat, ea gratia cum ampliore disputatione exacta sermonum certitudo facta est. Vide uerò ab ipsa confessione, quod neque in hoc comperientur aliquid dicere pneumatomachi spiritū blasphemantes, et à dono ac sanctificatione eius alieni. Statim enim ipsa æditio confiteretur, & negat. Credimus in unum Deum patrem omnipotentē. At credimus, nō simpliciter dictum est, sed fides in Deum. Et in unum Dominum IESVM CHRISTVM, non simpliciter dictum est, sed fides in Deum.

Paracletus ipse Dominus est.

Cæstæ unicornis.

Nicæa synodus quæstio de sancto Spiritu ignorauit.

Et

Et in Spiritum sanctum, & non simpliciter dictum est, sed in unam glorificationem, et in unam unitatem Deitatis, & in unam coessentialitatem, in tria perfecta, unam uero Deitatem, unam essentiam, unam glorificationem, unam dominationem, à uoce credimus, & credimus, & credimus. Atque hic corrumpit calium disputatio. Et quousque extendo sermonem, quum hæc sufficere putem his, qui ueritatem diligunt. Quapropter præteribo & hanc, inuocans Deum, ut nobis consueto more opem ferat ad horum omnium subuersionem, quo per uirtutem ipsius absoluta promissione nostra, per omnia ipsi gratias agamus.

Contra Aërium, hæresim LXXV.

Aërius quidam rursus similiter exortus est, magnum mundo malum, furiosus mente, elatus opinione. Omnem enim hæresim, temeritate eorum quæ facta sunt ab initio usque ad finem, aut uanæ gloriolæ, aut elationis fastuosæ gratia effecit. Aut fecit sanè hæc concupiscentia, aut æmulatio erga proximos, aut exacerbatio, aut perulantia. In summa, cæcitas ex diabolo est: non quod diabolus possit decipere non uolentem, sed quod unusquisque sibi ipsi autor sit operationis peccati, quo ut inquit, probi ac integri manifesti fiant. Hic Aërius in hunc usque diem uiuit in carne, & superest in uita, Arius quidem in totum, aliter enim non sentit, quam uelut Arius, & adhuc ultra amplius quæ Arius sunt persecutatur, acutus lingua, & armatus labijs in hac parte, qui pertrahat ad seipsum deceptum exercitum, & multitudinem eorum quibus semper pruriunt aures, & laxa mens est. Nam & ipse magnam quandam fabulosam ac uanam opinionem mundo excogitauit, quæ risum quidem excitat prudentibus, & tamen per hanc multos decepta callexit. Hic condiscipulus fuit Eustathij Sebastei, Sebasteæ Ponti appellatæ regionis, siue paruæ Armeniæ. Simul enim exercebantur prædictus Eustathius & Aërius. Quum autem uenisset Eustathius ad episcopatum, ille magis concupiscebatur, sed non peruenit ad ipsum. Hinc oritur æmulatio. Videbatur autem Eustathius blandiri Aërio, statim enim postea constituit ipsum presbyterum, & xenodochium siue peregrinorum hospitium ipsi committit, quod ab alendis pauperibus Prochotropheum in Ponto appellatur. Talia enim quædam extruunt ob æmulationem hospitalitatis, & mutilatos ac imbecilles illic diuertere facientes, uictum suppedant ac necessaria pro uiribus Ecclesiarum præsidet. Quandoquidem igitur ira ab ipso non deficiebat, quotidie augete sermone, & æmulatio ipsorum in medium progrediebatur, sermonesque non boni & calumniæ ab Aërio contra Eustathium proficiscebantur. At Episcopus Eustathius accersito Aërio, blandiebatur, hortabatur, minabatur, infremebat, consolabatur, & nihil perficiebat. Nam quod ab initio deictum erat, in magnum malum ipsum opus impellebat, tandem itaque relicto prochotropheo, Aërius discessit. Hinc prætextum uelut contra inimicum uolens inuenire, aut contra aduersarium telum mittere, perferutabatur: & de cætero apud omnes calumniæ Eustathium dicebat, Non amplius talis est, sed declinauit ad pecuniarum collectionem, & ad omnis generis possessionem. Et hæc sanè per calumniam excogitauerat ille, reuera autem quum Eustathius ecclesiasticas necessitates haberet in manibus, aliter facere non poterat, & probabilia uidebantur, quæ ab Aërio dicebantur. Reputauerit autem fortassis quis secum, quandoquidem contra Aërium dicentes, Eustathium obiter induximus, nunquid etiam Eustathium laudibus uehimus? Equidem uitam ipsius ac politiam non pauci uiri admirantur, utinam autem & fide recte sensisset. Arius enim dogma etiam ipse ab initio usque ad finem obtinuit, & neque persecutionum tribulationes ipsum correxerunt. Persecutionem enim passus est cum Basilio & Bleusio ac reliquis. Visus est autem & ad Liberium beatum Romæ episcopum unam cum multis episcopis legatum agere, et editioni synodi in Nicæa factæ, ac rectæ fidei confessioni subscribere. Verum postea uelut recordatus et ex som-

*Eustathius
Arius.*

*Liberius Roma
nus Episcopus*

ex somnijs expergefactus, rursus priora prauæ Arianorum opinionis considerare non desistit. Attamen de Aërio nobis sermo est, quapropter rursus ad ipsum oratio dirigenda est. Hic Aërius propter huiusmodi rationes in principio quidem renuntiationem iactat, relicto autem prochotropheo, magnam multitudinem uirorum ac mulierum allexit. Fugabatur autem ipse cum suis ab Ecclesijs & agris ac uicjs, & alijs ciuitatibus. Sæpe uero cum multa sua turba uigilantes ac sobrii in agris degebant, sub dioque & sub petra pernoctabant, & ad syluas confugiebant. Erat autem ipse sermo furiosus magis, quam humanæ conditionis, & dicebat, Quid est episcopus ad presbyterum? Nihil differt hic ab illo, unus enim est ordo, & unus (inquit) honor, & una dignitas. Imponit manus episcopus, ita etiam presbyter. Lauacrum dat Episcopus, similiter & presbyter: dispensationem cultus diuini facit episcopus, & presbyter similiter. Sedet episcopus in throno, sedet etiam presbyter. In hoc multos deceptus, & duces hunc habuerunt. Deinde ait, Quid est pascha, quod apud uos perficitur? Iudaicis fabulis rursus addicti estis: Non enim oportet (inquit) pascha peragere, pascha enim nostrum immolatum est CHRISTVS. Deinde qua ratione post mortem nominatis (inquit) nomina mortuorum? Orat enim (inquit) uiuens, aut dispensationem facit, quid profuerit mortuo? Si uero omnino preces eorum, qui hic sunt, pro mortuis uiuorum preces non sunt illis qui isthic sunt, igitur nemo sit pius, neque boni quicquam faciat, sed acquirat amicos quosdam per quem uult modum, aut per pecunias persuadens, aut amicis prodesset. Id in obitu demandans, & orent pro ipso, ut ne quid illic patiat, neque immedicabilia peccata ab ipso perpetrata requirantur. Sed neque ieiunium, inquit, erit ordinatum. Hæc enim iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. Iusto enim lex non est posita, sed patricidis ac matricidis, & reliquis. Si uero omnino uolo ieiunare, quale me unquam eligam diem à me ipso, & ieiunabo propter libertatem. Vnde apud ipsos studium est, ut potius in die Dominica ieiunent, quarta uero & profabbato edant. Sæpe uero etiam quarta ieiunant, non ex statuto, sed ex propria, ut inquit, uoluntate. In diebus autem paschatis quando apud nos fiunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, sic eorum esus, preces, uigiliae, ac ieiunia, & omnes animarum salutes per sanctas afflictiones: ipsi à summo mane obsonantur, carneque ac uino uenas suas explentes cachinnantur, ridentes ac subsannantes eos, qui sanctum hunc cultum hebdomadis paschatis perficiunt. Tametsi enim renunciatorium habeant hi uite modum, non tamen exercetur apud ipsos, sed multo plus carnis esus & uini potus: Nisi fortasse rari aliqui in medio ipsorum ex propria uoluntate hoc uelint, uerum plerique ipsorum magis utuntur largis eduljijs, carnis esu & uini potu, uelut sæpe dixi. Hæc sunt quæ Aërius in mundum euomuit. Ostendit itaque intelligentiam & incredulitatem suam, per ea quæ rursus ad prauam artem, in mundum furiose inuexit. Verum ad oppositiones aduersus ipsum deueniamus, pauca recensentes atque sic prætereuntes, & quod quidem tota res, est stultitiæ plena apud prudentes, manifestum est. Dicere enim ipsum episcopum & presbyterum æqualem esse, quomodo erit possibile? Episcoporum enim ordo, Patrum generator est, Patres enim generat Ecclesiæ. Presbyterorum uero non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Ecclesiæ: non tamen patres aut doctores. Et quomodo possibile erat, presbyterum constituere non habentem manuum impositionem ad eligendum, aut dicere ipsum æqualem esse episcopo? Decepit autem prædictum Aërium nugacitas ipsius & æmulatio. Profert autem ad errorem suum & eorum, qui ipsum audiunt, quod Apostolus scribit presbyteris & diaconis, & non scribit episcopis. Et ad episcopum dicit, Ne neglexeris donum, quod in te est, quod accepisti per manus presbyterij. Et rursus in alio loco, episcopis & diaconis scribit. Quare est, inquit, idem episcopus & presbyter? Et non nouit ille, qui consequentie ueritatis ignarus est, & historias profundissimas

*Episcopus non
differt à pres-
bytero.*

*Pascha non est
peragendum.*

*Mortuis uiuorum
preces non
prodesse.*

*Ieiunium ordi-
natum non est
seruandum.*

*Episcopus differt
à presbytero.
Non ex Insuper
ne diuina, sed
a, v. d. Hieron
90. ubi conuenit
Episcopus.*

mas non legit, quod quum recens esset prædicatio, sanctus Apostolus pro renata, uelut habebat scripsit. Vbi enim episcopi erant iam constituti, scripsit episcopis & diaconis. Non enim omnia statim potuerunt Apostoli constituere, presbyteris enim opus erat & diaconis, per hos enim duos ecclesiastica compleri possunt. Vbi uero non inuentus est quis dignus episcopatu, permansit locus sine episcopo. Vbi autem opus fuit, & erant digni episcopatu, constituti sunt episcopi. Quum autem multitudo non esset, non inuenti sunt inter ipsos, qui presbyteri constituerentur, & contenti fuerunt solo episcopo in loco constituto. Verum sine diacono impossibile est esse episcopum. Et curam adhibuit sanctus Apostolus ut diaconi essent episcopo, propter ministerium. Sic ecclesia accepit complementa dispensationis, sic illo tempore erant loci. Nam singule res non ab initio omnia habuerunt, sed progressu temporis ea, quæ ad necessarium perfectionem requiruntur, parabatur. Equidem Moses mittitur in Ægyptum, uelut uetus Testamentum habet, cum uirga sola. A Deo autem missus, quum proficisceretur in Ægyptum, additur ipsi in auxilium Aaron, frater ipsius. Deinde postquam fratricommissionem dedisset, congregatus est apud ipsum senatus, & principes populi illius temporis. Et post hæc corroborato opere, & collecta consequentia, pertransiit mare. Et nondum erant secundum legem, donec Dominus uocat ipsum in montem. Dat autem ipsi plicas siue tabulas mandatorum, & ostendit ipsi ut construat tabernaculum, & præficiat principes, decuriones, quinquagintarios, ceteruriones, & tribunos militum. Et uidet quomodo res ampliantur. Facies, inquit, omnia iuxta formam ostensam tibi in monte Sina. Et uidet quomodo additum est candelabrum septem faculas habens, uestes ad pedes demissæ, indumenta sacerdotalia, tintinabula, chlamydes, amicula, pilei, mitra, lapidum preciosorum compositiones, cyathi, mortariola, thuribula, pelues, altaria, catini, masmaroth, quæ sunt cola, midicoth qui appellantur cyathus, mechonoth qui sunt gradus: & quæcunq; lex recenset, cherubim, & alia, arca testamenti, uestes, anuli, tentorium, collaria & pelles rubefactæ, poculaq; & alia, ianitores & tubæ ductiles ac curuæ, aureæ ac argenteæ, æreæq; ac corneæ, & alia quæ lex dixit, sacrificia diuersa, doctrinæ. Nam quum ab initio hæc non essent, nunquid ergo postquam factus est ordo, non exhibuerunt negotia? Sic etiam quæ apud Apostolum scripta sunt, donec ampliata est Ecclesia, donec ad propriam mensuram deuenit, donec ornata intelligentiæ iustissime ex Patre & Filio ac sancto Spiritu gubernata est. Et corripit Aërii sermo. Et quod non potest idem esse, docet diuinus Apostoli sermo, quis sit episcopus, & quis presbyter, quum dicit ad Timotheum qui erat episcopus, Presbyterum ne obiurges, sed adhortare uelut patrem. Quid negotij esset episcopo, ut presbyterum non obiurgaret, si non super presbyterum potestatem haberet? Quemadmodum etiam rursus dicit, Aduersus presbyterum ne cito admiseris accusationem, nisi eorum duobus aut tribus testibus. Et non dixit ad aliquem presbyterum, Ne admiseris accusationem contra episcopum: neq; scripsit ad aliquem presbyterum, ut ne episcopum obiurgaret. Et uidet quod omnis ruina eius, qui ex diabolo concussus est, non est exigua. Videamus autem ac consideremus etiam alia ipsius, & primum de paschate dicamus, quod dicit, Pascha nostrum immolatus est CHRISTVS: uideamus ipsum qui dixit hoc, an non perfecit, & dicit, Festinabat quo perageret diem pentecosten in Hierusalem. Qualem autem pentecosten perficiebat Paulus, si non pascha perficiebat?

Pascha est peragendum. A quo uero non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quod quarta et profabbato, ieiunium est in Ecclesia decretum? Si uero etiam oportet constitutionem Apostolorum proferre, quomodo illic decreuerunt quarta & profabbato ieiunium per omnia, excepta pentecoste, & de sex diebus paschatis, quomodo præcipiunt nihil omnino accipere, quam panem & salem & aquam, qualemq; diem agere, & quomodo dimittere in illucescentem dominicam, manifestum est. Quis autem magis de his nouit,

nouit, hic ne seductus homo, qui etiam nunc superest, & hucusq; in mundo uersatur, aut qui ante nos testes fuerunt, habentes ante nos traditionem in Ecclesia, quiq; etiam à patribus suis traditum acceperunt, quemadmodum etiam hi à suis patribus didicerunt, qui ante ipsos fuerunt, quomodo Ecclesia acceptam à patribus suis ueram fidem usq; huc cõtinet, itemq; traditiones. Et corruat rursus huius sententia de paschate. Deinde uero si non de eodem argumento quartarum & profabbatorum, idem Apostolus in constitutione dixissent, etiam aliter undiq; demonstrare possemus. Attamen de hoc exacte scribunt. Assumpsit autem Ecclesia, & in toto mundo assensus factus est, antequam esset Aërius, & qui ab ipso appellantur Aëriani. Fortassis enim & ob hoc iustissimum nomen accepit, aërium enim spiritum habebat ex immundicia, quod ab aërijs spiritibus prauitatis, in ipso cõtra Ecclesiam habitauit. Postea uero de eo, quod proferantur nomina uita defunctorum, quid hoc magis fuerit utile, quid hoc commo- dius & magis admiratione dignum, quod credunt præfentes, quod hi qui decesserunt, uiuunt, & non sunt nulli, sed sunt & uiuunt apud Dominum: & ut pientissimam prædicationem recenseam, quod spes est orantibus pro fratribus uelut qui in peregrinatione sint. Profunt autem & preces pro ipsis fientes, etiam si totam culpam non abscindat. Verum enim uero eo quod nos sæpe dum in mundo sumus, fallimur & erramus tum inuiti, tum uoluntarie, quo id quod perfectius est significetur, & pro iustis, & pro peccatoribus memoriam facimus, pro peccatoribus quidem, misericordiam Dei implorantes: pro iustis uero & Patribus, & Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Euangelistis, Martyribus ac Confessoribus, Episcopisq; & Anachoretis, & pro uniuerso ordine, ut Dominum IESVM CHRISTVM ab hominum ordine separemus, per honorem quem ipsi exhibemus, & ut adorationem ipsi præstemus, illud mente uolentes, quod Dominus non est alicui homini adæquatus, etiam si milies, & ultra, in iusticia degat unusquisq; homo, quomodo enim possibile fuerit: Ille enim est Deus, hic homo, & ille in cœlo, hic in terra, per reliquias in terra: exceptis his qui resurrexerunt, & cum ipso ingressi sunt in ciuitatem sanctam, uelut sanctum Euangelium dicit, Multa autem corpora sanctorum surrexerunt, & cum ipso ingressi sunt in sanctam ciuitatem. Sanctam autem ciuitatem quam dicit: In ambabus enim sermo hic impletur, in ea quæ hic est, & in superna. Quod enim in hanc Hierusalem cum ipso ingressi sunt primum, id manifestum est. Antequam uero ascenderet Saluator in cœlum, nemo ascendit donec cum ipso ascenderunt. Nemo enim ascendit in cœlum, nisi qui ex cœlo descendit filius hominis. Verum de his quum locus ita ferret, duas sententias ostendimus. Si uero quis dicit, Nunquid sanè in Hierusalem ingressi sunt, is discat, quod in illa die foribus clausis affuit IESVS, ubi erant discipuli eius congregati, & dixit ad ipsos, Pax uobis. Deinde uero rursus ad propositi argumenti consequentiam deueniam, quod Ecclesia necessario hoc perficit, traditione à patribus accepta. Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris: uelut Salomon dicit, Audi filij sermones patris tui, & ne repudies statuta matris tuæ: ostendens per hoc quod & in scriptis & sine scripto docuit pater, hoc est Deus, & unigenitus, & Spiritus sanctus. Mater autem nostra Ecclesia habet statuta in se posita, indissolubilia, quæ dissolui non possunt. Quum itaq; ordinata sint in Ecclesia statuta, & bene se habeant, & omnia mirabiliter fiant, cõfutus est rursus etiam hic seductor. Sed & hoc relicto, uelut scarabæo, aut cãtharide, aut bu- prestianimalculo, per ecclesiasticum fundamentum & Dei potentiam conculcato, ad reliquias consequenter procedamus Deum auxiliarium inuocantes.

Contra Anomæos, hæresim LXXVI.

Uent rursus quidam qui appellantur Anomæci, hoc est inæquales siue dissimiles. Hi autem recentes sunt. Habuerunt autem ducem Aëtium quendam diaconum, euectum propter nugas suas à Georgio Alexandrino, qui Arianorum simul ac Me-

N lectianõs

Georgij Alex
andriani inter
tus.

Georgij Alex
andriani avari
cia.

Aetius inerru-
ditus.

Similitudinis
ratio.

lectianorum episcopus fuit, & temporibus Iuliani, uelut supra à me declaratum est, in pom-
pam per urbem ductus est super camelo, & primum quidem à Græcis conclusus &
multa passus, ac per urbem ductus, uelut dixi, & lignis caesus, deinde per totam ferme
ciuitatem tractus, ac sic mortuus, & post mortem exustus, & cum multis pecorum ac
bestiarum ossibus in cinerem redactus, & postea à uentis dissipatus, sic tandem sinem
adeptus est. Dixerit autem fortassis aliquis de eo qui sic mortuus est, Igitur Martyr fa-
ctus est, qui à Græcis hæc passus est. Et si quidem pro ueritate fuisset ipsi hoc certamè,
& hæc accidissent ei à Græcis propter inuidiam, & ob confessionem in CHRISTVM:
reuera inter martyres eosque non paruos locatus esset. Non erat autem causa propter con-
fessionem in CHRISTVM, sed propter multam uolentiam, quam in suo appellato e-
piscopatu, in ciuitatem & populū exercuerat, alicubi hereditates, hominibus à paren-
tibus relictas diripiens. Et ut ne calumniemur uirum, multa enim sunt quæ ab illo A-
lexandrinis facta sunt, quomodo nitrum omne excepit, quomodo paludes papyri &
calami, & stagna salis gubernare & ad seipsum auferre excogitauit. Nam omnis turpi-
tudo uitæ quæstus gratia per multas artes, usque ad uilissimas res, ab ipso non negligeba-
tur. Etenim & lecticas excogitauit corporibus eorum, qui effertur, ad numerum cer-
tum facere, et sine his quæ ab ipso ordinatæ erant, non efferebatur corpus mortuorum,
maxime peregrinorum, non propter hospitalitatem, sed uelut dixi, quæstus gratia.
Si quis enim sepelisset per seipsum corpus, periculum subibat: sic autem à singulis qui
efferebantur lucri aliquid ipsi accedebat. Et omitto de his dicere quæ ille uir in delicijs,
& crudelitate & alijs accipiebat. Propter hæc igitur omnia Alexandrini in ipsum ira
perciti, & maxime Græci, hæc morte ipsum mulctarunt. Mihi uero obigit occasio de
hoc dicendi, eo quod Alexandrini audito obitu Constantij, statim hoc modo ipsum
perdiderunt, & nulla alia de causa hic de ipso à me facta est mentio, quam propter Aë-
tium ab ipso constitutum diaconum. Hic Aëtius etiam secundum mundanam doctri-
nam ineruditus erat, usque ad perfectam suam ætatem, uelut fama refert. Ceterum digres-
sus in Alexandriam, operam dedit Aristotelico cuidam philosopho ac sophistæ, & quæ-
sanè dialecticas argutias ex illo didicisset, nihil aliud cogitauit, quam quomodo effin-
geret de Deo Verbo expositionem, & hanc rem attētius aggrediebatur, à summo ma-
ne & perpetuo usque ad uesperam in hoc desidens, dico autem in hoc, ut per geometriam
quandam & per figuras de Deo diceret ac decerneret, docens ac degens uelut summus
Arianus. Et quum Arrij furiosam doctrinam haberet, amplior pernicies euasit per illo-
rum conuersationem, & contra Filium Dei, & contra Spiritum sanctum linguam suam
quotidie exacuit. Hic autem accusatur ab aliquibus, & eidem Constantio indicatur, &
in exilium mittitur ad Tauri partes. In quo loco omnem suam doctrinam dilatauit,
& in medium proferre cum dicendi fiducia depræhensus est, perfricta fronte per im-
pudentiam ampliorem, & euomitiones malæ doctrinæ suæ in desinenter ostēdit. Au-
sus est enim dicere inæqualem & dissimilem Filium Patri esse, & non idem Deitate ef-
se ad patrem, non quod nos similitudini innitatur. Nam super similitudinem, noui-
mus filium ad patrem uelut eundem Deitate, & æqualem, & omnino non alteratum.
Multa enim sunt assimilata Deo, sed non idem & æqualia sunt Deitati, quemadmo-
dum etiam homo secundum imaginem & similitudinem est, sed non idem cum Deo
ad æqualitatem. Et simile est regnum coelorum grano sinapis, sed non idem cum regno,
quod nequaquam particeps est eiusdem ac similis fermenti. Et simile est decem uirgi-
nibus, et uiro patrifamilias uelut ad similitudinem, sed non secundum identitatem. Quum
autem filius similis sit patri, & plusquam similis, eo quod idem sit ad patrem, & æqua-
lis patri: non similitudinem solum confirmare nobis studium est, sed etiam identitatem
ac æqualitatem, uelut qui est Deus ex Deo, & Filius ex Patre, et non alienus ab essentia,
sed ex ipso genitus. Sic etiā de Spiritu sancto. At uero huic generoso Aëtio neque simili-
tudinem

tudinem Filij ad Patrem approbare uisum fuit. Verum nos non solum similitudini
innitentes, confirmationē fidei, & honorem Trinitatis uere proponentes cōfitemur.
Nam & argentum stanno assimilatur, & aurum æri, & plumbum ferro. Et lapides
preciosi assimilantur uitro: & similitudo non indicat naturam, sed assimilationem.
Hic uero nos confitente Scriptura Filium imaginem Dei inuisibilis esse, uim diuinæ
Scripturæ ex Dei munere diligenter cognoscentes, (nimirum quæ ad Phariseos di-
xit, Non nouistis Scripturas, neque uirtutem Dei) nouimus duplicem esse hunc habi-
tum. Verum ab usum uelut ab homine accipientes, ad dictionis siue loquutionis con-
firmationem declaramus, nam & hominis imago dicitur, & non similis. Hæc enim est
per colores assimilata, illa uero per generatiuam coessentialitatem, tanquam genito Fi-
lio ad Patrem exprimente genus, & tanquam de cætero assimilatio reperitur identi-
tatis, & coessentialitatis, & expressæ imaginis. Et est nobis unigenitus Filius Dei, idē
cum patris Deitate & dignitate, & æqualis per ueram imaginem, ac similitudinē non
euariantem, sed nihil immutatam, uelut Filius ex Patre uere & coessentialiter genitus.
Sic etiam de sancto Spiritu, eo quod ex Patre procedit, etiam si non est genitus, propte-
rea quod Filius est unigenitus. At hic Aëtius amplius uolens resistere ueritatis confessi-
oni, ne similitudinem quidem Filij ad Patrem cōfiteri conatur. Nam alij Ariani à Lu-
ciano & Origene accepta occasione, & alij qui conuersati sunt cum Asterio sophista,
qui excidit in persecutione tempore Maximiani facta, partim quidem uelut in superi-
rioribus à me declaratum est, creaturam Filium Dei unusquisque prædictorum decre-
uit, & Spiritum sanctum creaturam creaturæ docuerunt, partim uero dixerunt, simi-
lem esse Filium Patri, etiam si creaturam ipsum esse decreuissent. Hic uero totam qui-
dem illorum simulationem, suam uero impietatem clare detexit, dogma illaudatum
ac impudens aduersus Dominum reuelans. Et ut quidem habet ueritas iustissime ad-
uersus eos, qui creaturam introducunt, huius Aëtij etiam Anomcei appellati, exacta cō-
fessio inuehitur. Omne enim creatum dissimile est creatori, etiam si ad gratiam assimi-
letur. Et creator creato dissimilis est, etiam si colorum uarietatibus ipsum ornare cona-
tus fuerit: nisi sanè secundum imitationem solum speculationis fuerit expressum ad as-
similationem ac similitudinem. Et quantum ad Arianos, qui creatum putant Filium
Dei, & Spiritum sanctum, ualidus fuerit huius sermo, uelut etiam postea ab ipsis Ari-
anis, Eudoxio inquam, & Menophilo, atque alijs citatus, & coram rege constitutus, ip-
sos palam redarguit, quum diceret, qualiter ipsi habent, ego habeo, uelut etiam ipsi o-
mnes. Sed quod in me uerum est, ipsi occultant: & quod ego clare ostendo ac confite-
or, hi omnes eadem dicunt. Occultabant autem hoc, quum rex non aduersaretur A-
rianæ fabulæ, sed pium sanè se esse putaret. Nam creaturam confiteri Filium Dei re-
cusabat, indignabaturque, ac in exilium misit Aetium, uelut supra ostensum est. Atque
hinc initium hæresis cœpit, & ab uno argumento ad multam malorum calamitatem
uir hic mente elatus, grauius sauciauit animam suam, & eorum qui ipsi fidem habue-
runt. Nam ad eam imaginationem seductus ille postea deuenit, itemque discipuli eius,
ut diceret, Sic scio Deum clarissimè, & adeo ipsum scio ac noui, ut neme quidem ma-
gis noscam quam Deum. Sed & alia multa de hoc audiuius, quomodo diabolus
horribiliter machinatus sit, ut per ipsum animas hominum inescatorum perderet. E-
tenim non solliciti sunt de uitæ sanctimoniam, non de ieiunijs, non de mandatis Dei,
non de aliquo alio ad uitam hominibus à Deo precepto: sed solum promptus est ipsis
sermo, per unum uerbum omnia. Velut si quis iactura è nauis facta, & omni uectigali
eiecto, detineat unum quiddam ex his, quæ in nauem imposita sunt, tegulam, in-
quam, aut aliud quid, ut per unum instrumentum omnem pontum pernatate possit,
& salutem sibi ipsi parare: & talis fallatur, & non uelut putauit de instrumento in ma-
nus sumpto, sinem reperiat, postea submersus à toto negotio ac salute excidat. Sic eti-
am hic

Aetius contra
Arianos recte
inuehitur.

simile nauis
gicum.

am hic Aëtius, & qui ex ipso sunt anomcei, in medium afferentes dictum quod à Domino in Euangelio dictum est, dictionem quidem exponunt, uerum uim ipsius non recte tenentes, fallitur & falluntur. Quum enim in ipsos inciderit quis, & de mandatis mentionem fecerit: hoc dicunt uelut dictum habet, quod nihil aliud est quod querit Deus à uobis, quàm ut cognoscamus ipsum solum: quemadmodum etiam CHRISTVS dixit, dum ait, Da ipsis pater ut habeant in seipsis uitam, hæc autem est uita, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti IESVM CHRISTVM. Audiui- mus enim quosdam dicentes, quod ab ipso palam audiuerunt, quum quidam accusarentur ob absurdum factum, quod cum muliere dormiuissent, & ab ipsis condemnarentur: ille omnino non indignabatur, sed etiam frustra illudebat, dicens nihil esse tale. Corporalis enim, inquit, est necessitas & ministerium, uelut aurem scalpimus. Et ipse quidem uereor dicere, quæ impurus ille narrauit. Accepta, inquit, penna aut farneto, aurem scalpimus, & sic cessat pruritus circa aurem, ita & hoc, inquit, contingit secundum naturam, & si quis peccerit, non peccat. Et multa talia hic uir exponens, dilute omnia & male docuit: ut ex ipsis operibus uideatur, quis sit. At Domini uerba clare nobis declarant ipsum, ubi dicit, Attendite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in indumentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, ex fructibus ipsorum cognoscetis ipsos. Nunquid colligunt à spinis uuas, aut à tribolis ficus? Sic etiam huius per omnia dementia temeritas, hinc & illinc redarguitur, qui sanè contra Dominum suum aperuit os, & effreni lingua in Dominum suum blasphemias iacere non est ueritus: quo ex fructibus proteruitatis ac aquositate ipsius prudentes periculo facto non decerpant. Non enim potest uua ex spinis uindemiari, quum etiam ex peruersa doctrina uitæ sanctimonia conspiciatur. Verum hæc quidem circa uirum facta esse accidisse audiuius. At per doctrinam ipsius commissa multa sunt, quum clatio animieius contra Dominum ausa usq; ad insaniam processerit. Pauca uero de multis apponam, & quæ Dominus dedit ad ipsa subuertenda, etiam ipsi dicemus. Et est huius Anomcei de fide nugacitas, & uerborum assimilationes, ex Scriptura quidem acceptæ, non autem sic sententiã habentes, sed aliam uim tenentes, ab ipso uero sic accepta. Afferit autem statim in principio, quod non potest ingenitum simile esse genito, nam & nomine differt, alterum enim est ingenitum, alterum genitum. At uero totum est solidum, & quod ad insaniam adegit uirum. Si enim quæremus ingenito genitorem, ut ne opinionem ueram de CHRISTO perdamus: inuenietur non amplius unus pater, neq; pater patris, sed infiniti patres patrũ, dum inquiruntur. Et non amplius unus Deus est, qui semper est, & ante se nihil habuit, & semp perseverat ac manet, ex quo unigenitus uerus Filius genitus est, & est, & sanctus eius Spiritus ex ipso: sed erunt dum queruntur dii multi. Et de cætero, omnia fraus erunt, et non ueritas. Oportet autem uelut est, unum scire Deum patrem Domini nostri IESV CHRISTI, ex quo etiã Spiritus sanctus ex patre procedens, & de filio accipiens. Et hæc est una deitas, unus Deus, unus Dominus, Pater & Filius & Spiritus sanctus: non quod coniunctio sit Filius ad Patrem, aut etiã Spiritus sanctus, sed Pater, Pater: & Filius, Filius: & Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Triã perfecta, una Deitas, unus Deus, unus Dominus, quemadmodum iam sæpe in his hereticorum tractationibus hoc modo glorificatione de Deo expressimus. Igitur quando quidẽ unus est Deus, & non datur suspicari alium præter eum qui est: admirabiliter & ingenitus est pater & increatus, & unigenitus filius Dei ex ipso genitus, nõ dissimilis est ipsi per omnem modum, sed idem cum patre, & æqualis secundum omnem dignitatem, etiã hic genitus est, ille uero ingenitus est. Si quidem enim omnino genuit ex se filium, impossibile est nõ esse æqualem ac similem patri. Omne enim quod gignit, simile sibi ipsi gignit, et non solũ simile, sed æquale identitate. Homo etiã hominẽ gignit, & Deus Deum. Et homo quidẽ ex corporum complicatione, Deus autem in-

enarra;

enarrabiliter, solus unigenitus genuit, & non secundum aliquam defluxionem, neq; contractionem, neq; dilatationem. Sed spiritus existens Pater, ex seipso sine principio & sine tempore filium genuit, similem ipsi per omnia et æqualem, uelut dicit sanctum Euangelium: quod quærebant ipsum occidere Iudæi, nõ solum quod dissoluisset sabbatum, sed etiã quod Filium Dei seipsum dixisset, æqualem seipsum faciens Deo. Quo modo enim non similis sit patri & æqualis per omnia, qui in seipso habet uitam, & dicit, Quemadmodum pater suscitatur mortuos, sic etiam filius suscitatur mortuos. Et qui dicit, Qui uidit me, uidit patrem: non potest diuersus esse, qui per seipsum patrem significat. Et qui dicit, Qui cognoscit me, cognoscit patrem. et, Qui uidit me, uidit patrem: uelut ipse non alius sit præter patrem, quemadmodum etiam pater & filius significat, Faciamus hominem ad imaginem nostram, & ad similitudinem. Si enim non esset filius similis patri, quomodo igitur homo ad imaginem & ad similitudinem factus est? Nõ enim dixit pater, faciamus hominem ad imaginem meam, aut iuxta imaginem tuã, sed ad imaginem nostram. Ab eo uero quod dicit nostram, æqualitatem patris in filio ostendit & similitudinem, & non hoc solum, sed etiam identitatẽ in omnibus, & in nullo diuersitatem. Quomodo uero potest non esse æqualis, & non similis, uelut etiã iam dixi, qui dicit: Ego in Patre, & Pater in me. Non enim ipse solum in Euangelio hoc dicit, sed etiam in Spiritu sancto prophetans Esaias nouit filium in patre, et non alienum à patre, neq; diuersum: quemadmodum habet dictum, quod hanc consequentiam habet, ab Hebraico quidem sic, Phthou, saarim uiaboton, sadic somer emmunim, iesro smooch Thefar, Salom salom, chibac batou, betub baldonai, addoth chibaia, adonai Sodolemim. Ex Græca uero interpretatione Aquilæ sic, Aperite portas, ingrediatur gens iusta, seruans fidem, firmum, custodia pacis, quia in ipso confidunt, confidite in Dominum usq; in sæculum, quia in Domino Dominus qui firmavit sæcula. At apud Septuaginta sic, Aperite portas, ingrediatur populus custodiens iusticiam, & conseruans ueritatem, defendens ueritatem, & custodiens pacem, quia in te spe rauerunt Domine usq; in sæculum, Deus magnus æternus. Obseruet autem lector, quod pro Dominus, Deus, & magnus, pro in Domino, apud Septuaginta habetur. Et quanta ac quot possent de hoc dici: Vereor autem ne forte in molem ingentem accumulem de his uerbis tractationem. Omnia enim clara sunt in diuina Scriptura his, qui pia ratiocinatione diuinum sermonem adire uolunt, & non diabolicam operationem in seipsis conceperunt, ac seipso in barathrum mortis conijcere conantur. Velut miserabilis hic, & qui ab ipso sunt persuasi, contra ueritatem arma mouerunt, super omnes qui ante ipsos fuerunt blasphemii in Deum ac ipsius fidem. Et quod quidem nõ potest dissimilis esse Filius Patri, imò neq; huc enitentes hæc diximus, est enim non solum similis, sed etiam æqualis & idem Deitate, idem sempiternitate & potentia. Et nõ dicimus id essentialẽ, ut ne dicitio apud quosdam usurpata Sabellio assimiletur. Idẽ uero dicimus Deitate, & essentia, & potentia, per omnia æqualem Patri & sancto ipsi us Spiritui. Coessentialẽ autẽ dicimus, uelut habet sancta fides, quo ex uoce Co, manifeste significantur perfecta. Quoniam Filius ex Patre perfectus ex perfecto, perfectus etiam Spiritus sanctus. Cæterum ab uno & altero aut tertio testimonio hi deprahenduntur. Si enim omnino confitetur ab ipso genitum, necessariò cõfitebitur similem esse genitori. Manifestum est autẽ, quod in uerbis quidem dicit genimen siue geniturã, creaturam autem manifeste habet & credit. Per gratiam uero filium ipsum uocari, uelut expertus est ille cœlestium cognitor, & indiuisibilem diuisor, & nostrã in CHRISTVM salutis geometra. Corruit autem omnium harũ sermo, qui creaturam ipsum esse falso protulerunt, sicut etiam huius corruet. Dicam enim ad ipsum iustissime, dic mihi õ bone, quid dicis de Filio Dei, creaturam ipsum dicis, aut genimen siue geniturã: Si enim creaturam ipsum esse dicis, ne amplius probabiliter occultes perniciem,

N 3 dum

Peccatorum
nulla ratio a-
pud Actium.Similitudinis,
æqualitatis, ac
identitatis ratioEgo in Patre,
et pater in meEsaiæ locus
expensus.

dum nomine genituram Patris ipsum uocas. Omne enim creatum, non est genitum, & si est genitum, non est creatum. Omnitte igitur ut neq; sermone genitum dicas. Non enim conuenit tibi omnino ut uel in uno sermone ueritatis uerba in labijs feras. Sed dic omnes tuas insidias, ut discamus quis es, & sic insidias tuas euitemus, quæ animas corripunt: & strue insidias his qui tui desiderio tenentur. Adoras itaq; Filium Dei, aut non adoras: Etiam, inquit, adoro ipsum. Deum adoras aut nō? Etiam, inquit, Deum adoro. Qualis igitur erit Deus, qui apud te creatus dicitur, et adoratur: Siquidem enim unum creauit adorandus Deus, & hunc adorari uoluit, reliqua uero omnia ipse creator non uult adorari. Imò etiam accusat adorantes creaturam, per legem docens, Nō facies tibi ipsi ullam similitudinem, ac adorabis ipsam, neq; in celo, neq; in terra, neq; in aquis. Et Apostolus dicit, Coluerunt creaturam præter creatorē, & stulti facti sunt: Quomodo igitur de omnibus præcipit ut ne adorentur? Nunquid personarum acceptio est apud Deū absit. In hoc enim quod unus adoratur, ostendit penitus alium esse eum, qui adoratur præter creaturam: & aliam creaturam quæ non adoratur, præter adorandum Dominum, Filium Dei ex patre genitum. Ideo enim quod ex ipso genitus est similis ipsi, & secundum ipsum filius, ea propter etiam adorandus est ab omnibus. Per ipsum enim fecit omnia, & sine ipso factum est nihil. Per ipsum enim & sanctum suum Spiritum, qui ex ipso processit, & de Filio accepit, fecit, & firmavit omnia. Verbo enim Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Quam enim dixit unigenitus, uelut supra à me relatum est, ut cognoscat te solum uerum Deū, & quem misisti IESVM CHRISTVM, segregauit seipsum à creatura, quem admodum etiam Apostolus dicit, Unus Deus ex quo omnia, & nos per ipsum, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia, & nos per ipsum. Et uides, quomodo ostendit unum Deum Patrem, & unum Dominum ex ipso genitum: Et non dixit, Unus Deus & unus Dominus cū omnibus ex ipso factis: sed unus Dominus, per quem omnia. Si uero unus Dominus per quem omnia sunt, non est unus ex omnibus, sed factor omnium creatorum, omnium creator existēs. Quum autem filius ex patre genitus sit, & ex patre sit, per quem omnia facta sunt: dissimilis omnibus est, nepe creator uniuersorum existens. Nā unus & unus Deus pater ex quo omnia, & Dominus IESVS per quem omnia: cōnita superiore dictione per unus & unus & per ex quo & per quem: partim clare ex patre filium manifestauit, partim non item filium ex reliquis esse mirabiliter pronunciauit, per quem omnia dicens: quo ostenderet patrem esse, & filium esse à patre existente unigenitum Dominum. Dixit autem hæc Apostolus Spiritu sancto ductus. Quapropter non habuit opus de Spiritu aliquid declarare, non quod non glorificetur Spiritus cum Patre & Filio: neq; ut ipsum ex omnibus significaret, quæ per filium creata sunt. Sufficiebat enim patri ac filio connumerari per firmam filij confessionem dum dicit, Euntes baptizate in nomen Patris & Filij et Spiritus sancti. Loquens itaq; Apostolus, imò potius Spiritus sanctus in ipso, de se ipso non indicauit. Manifesta enim erat cognitio de ipso, ut de qua neq; ludæi ambigerent: reseruabatur autem, ut ne Spiritus sanctus seipsum cōstitueret. Apostolus enim Spiritu sancto ferebatur, & de Patre ac Filio dicebat, ut ostendatur trinitas semper existens, & nunquam esse desinēs. Ne admireris, si audieris, Unus Deus ex quo omnia, & unus Dominus per quem omnia. Nam in eo quod dixit Filium Dominum, non omnino negauit Apostolus esse Dominum etiam Deum: & in eo quod dixit, Unus Deus per quem omnia, nō negauit esse Deum etiam Dominum. Simul enim & Dominus & Deus, & Deus & Dominus: & nihil differet de his, quæ ad nos in ueritate salutariter ex Deo per Apostolos prædicata sunt. At uero idem Anomæus & qui ex ipso orti sunt, relicta uia ueritatis, male progressi sunt, & uerba Dei excogitantes, & de cætero ad dissertationes ac disputationes uerborum, sententiam evertentes, resiliuerunt à ueritate,

Filius Dei non est creatura.

Pauli locus explicatus.

ritate, & à cœlestibus exciderunt. Omnis enim dictio redarguet ipsos, si mentem suam ad Euangelij illuminationem conuertere uoluerint. Nusquam enim unigenitus dicit, & quidem in carne præfens, Qui creauit me pater, demisit me. Neq; pater alicubi in Euangelio dixit, neq; in ueteri Testamento, Creauit uobis filium: sed, Pater me misit. Et, Ex patre exiit & uenio. Et, Qui est in sinu patris. Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et multa licet nobis de salute nostra cognoscere, & non à nequitiosa huius diaboli doctrina corripere. Diabolus enim uolens perdere humanum genus, inuidia ductus aduersus hominis gloriam, diuersas artes excogitauit. primum quidem per ignorantiam, deinde per idololatriam, aliquando per improbitatē, nunc uero per errorem & hæreson fraudem: quo undiquaq; hominem à cœlestibus subuertat. Quot igitur & quanta poterit mediocritatis nostræ mens aduersus te dicere d' Anomæus: Recte enim Anomæus, hoc est inæqualis & dissimilis es, qui ab hominibus & mores & intelligentiam peruertisti, his inquam, qui intelligentiam Dei adepti sunt, & fidem ueritatis habent. Non enim ad bonum procedens inæqualis factus es hominibus, sed declinatione à uia ueritatis facta, dissimilis factus es filijs Ecclesiæ Dei: & prætextu arrepto, Filium Dei qui secundum ipsius patrem est, dissimilem patri dices, tu dissimilis factus es, & hoc nomen sortitus, quum nō amplius similis sis eorum, qui in Deo seruantur. Quo uero non circa ipsius questiones immorans tempus perdam, age ex ipsis dictionibus quas ipse exposuit dialectice ad quosdam scribens, ipsum confutabimus. Videtur enim dialecticam quandam fraudē consuere in suo libro, qui nullum sermonē habet fidei simplicissimæ ac sincerissimæ & in Spiritu sancto ac mansueto ornata. Totū uero per totum ipsius opus, quod ad nos peruenit, in primis posui, ut ab ipso faciamus reliquam disputationis aduersus ipsum subuersionem. Et est hic Actij Anomæi libellus.

Actij Anomæi libellus.

Quandoquidem in tempore illatæ nobis persecutionis ab antiquarijs & his, qui multas, etiam opusculum priuatim à nobis elaboratum de ingenito Deo & genito, id que interpositionibus ac detractationibus corruptum ediderunt, ordinis consequentia interpellata: uenit autem postea id ipsum ad nos, studioso quodam nobis ipsum afferente: coactus sum uelut pater rursus purgatum id scriptum uobis emittere, d' uos omnes pij decertatores ac decertatrices, quo scire possitis iuxta sanctarum Scripturarum intelligentiam, in prædicto opusculo nostram sententiam prolatam esse, per quam omnem hominem uobis contradicere conantem de ingenito Deo & genito, compescere ac breuibus illationibus pudescere poteritis, maxime uero omnium prædictos: in uersuum specie pronunciatam pronunciationem, & solutionis solutionem, quo facilius retineantur, & aggressiones ac epicheremata clara sint, facturus, initio de Deo ingenito sumpto. I. Si possibile est ingenito Deo, genitum ingenitum facere. II. Si omni causa superior est ingenitus Deus, propter hoc etiam superior generatione fuerit. Si uero superior est omni causa, nimirum etiam generatione. Neq; enim ab alia natura ipsum esse accepit, neq; ipse sibi ipsi esse exhibuit. III. Si ipse sibi ipsi esse non exhibuit, non propter naturæ debilitatem, sed eo quod transgreditur omnem causam, unde nam quis productam naturam ad eam quæ produxit, inuariabilitatem in essentiam habere concedet, quum talis substantia generationem nō admittat. IIII. Si indefinenter Deus permanet in ingenita natura, & genimen indefinenter genimē est, coessentialis & similis essentiae peruersa opinio corrumpetur. Stat autē in cōparabilitate in essentia, utraq; natura indefinenter permanente in propria naturæ dignitate. V. Si ingenitus est Deus secundū essentiam, non essentiae disparatione genitum genitum est, sed potentiae quæ ipsum produxit. Eandem enim essentiam & genitam esse

Actij libellus.

Actij positio- nes sue Epicheremata.

esse & ingentam, nulla pia ratio permittit. VI. Si ingentum genitū est, quid ueraciter genitum ingentum factum esse? Omnis enim natura magis ad suum familiare festinat, quam ad alienum. VII. Si non totus Deus ingentus est, nihil prohibet genuisse essentialiter. Si uero totus est ingentus, non essentialiter ad generationem disparatus est, uerum potentia genimen produxit. VIII. Si totus est generatiuus ingentus Deus, non essentialiter genitum genitum est, quum tota essentia ipsius habeat ut generet, non autem ut generetur. IX. Si uero transformata essentia Dei genimen dicitur, non immutabilis est essentia ipsius, quum mutatio operata sit filij constitutionem. X. Si uero immutabilis fuerit & generatione superior essentia Dei, id quod secundum filium est, usque ad nudā appellationem confirmabitur. XI. Si seminaliter erat genimen in ingento Deo, post generationem extrinsecus incremento sumpto, in uirum, ut ita dicā, euasit. Perfectus igitur est filius, non ex eo quod genitus est, sed ex his quæ assumptis. Quæ enim naturaliter assument, uelut ex illis constantia, perfecti nomen diuersimode admittere solent. XII. Si perfectum erat genimen in ingento, genimen est etiam non ex eo quod ingentus ipsum genuit. Genitam enim naturam in ingenta essentia esse impossibile est. Est enim idem & esse, & non esse. Genimen enim ingentum non est, & ingentum existens, genimen non erat: quū dissimilis pars in Deo, blasphemiae figuram & contumeliam obtineat. XIII. Si ingentæ naturæ existens Deus omnipotens, genitæ naturæ non nouit seipsum: Filius autem genitæ naturæ existens, hoc cognoscit seipsum quod est: quomodo non fuerit coessentialitas mendacium, quum ille cognoscat seipsum ingentum, hic uero genitum? XIII. Si non uox ingenti substantiam Dei declarat, sed humanæ inuentionis est incomparabile nomen: gratiam debet Deus inuentoribus propter ingenti inuentum, quum præminentiam nominis non ferat in essentia. XV. Si extrinsecus de Deo consideratur uox ingenti, qui considerant, potiores sunt considerato, quum præstantius natura nomen ipsi exquisierint. XVI. Si non cedit ingenta natura generationi, est hoc quod dicitur, si uero cedit, generationis passionem meliores fuerint substantia Dei. XVII. Si genimen immutabile secundum naturam est, propter genitorem: ingentum essentia est immutabilis, non propter uoluntatem, sed propter dignitatem quæ est in essentia. XVIII. Si ingentum essentia significatiuum est, merito à geniture essentia oppositè distinguitur. Si uero nihil significat ingentum, multo magis nihil significat genimen. Nihil autem ad nihil quomodo opponi potest? XIX. Si uero ingenta prolatio ad genitam prolationem opponitur, silentio prolationi succedente: fieri cōtingit & perire Christianorum spem in prolatione sitam, at non in naturis sic habitibus, uelut nominum uult significatio. XX. Si nihil plus distribuit ad præminentiam essentia ingentum genito: prolatione solum præminens filius, meliores seipso cognosceret eos, qui ipsum sic appellarunt, non appellatum Deum ipsius & patrem. XXI. Si ingenta essentia melior est generatione, intra se habens ipsam præstantiā per se essentia est ingentus. Non enim uolens, quoniam uult, potior est generatione, sed quoniam natura est. Per se igitur existens essentia ingentus Deus, nulla ratione permittit contra seipsam excogitare generationē, impellens ferri contra genita omnem examinationem ac omnem ratiocinationem. XXII. Si priuationis significatiuum est de Deo ingentū, nihil autem fuerit ingentum, quæ ratio abstulerit aliquid ab eo quod nihil est: Si uero significat id, quod est, quis secedere fecerit ab eo, quod est, id quod est ipsum sui ipsius? XXIII. Si priuationes, habituum sunt ablationes, ingentum in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At si quidem priuatio est habitus, quomodo id quod non adest, uelut quod adest, Deo connumerabitur? XXIII. Si uero habitus est ingentum, necesse est præsupponere genitam essentiam, ut sic assumpto habitu ingentum nomine tur. XXV. Si uero genita ingentæ essentia particeps fuit, & habitus abiectionem

passa,

genita natura priuata est: fuerit utique essentia quidem genita, ingentum uero habitus. XXVI. Si uero genimen transitus significatiuum est, manifestum est quod habitus significatiuum habet, siue transformatum est ex essentia quadam, siue hoc est quod dicitur genimen. XXVII. Si ingentum habitus est, & genitum habitus, essentia quidem habitibus priores sunt, habitus autem etiam si essentia posteriores sunt, attrahunt potiores. XXVIII. Si ingentum geniti causa est, ipsum esse significans, & genimen confert cum sua ipsius essentia ipsum autorem: uox genimen essentia significatiua est, et non habitus: quum ingenta natura nihil secum coinducat, quomodo non essentia fuerit, sed habitus ingenta natura? XXIX. Si omnis essentia est ingenta, qualis Dei omnipotentis, quomodo alteram quidem passibilem, alteram uero passionis exortem quis dixerit: Si uero per sortem ac partem ingentæ naturæ, altera permanet quantitate & qualitate, & (ut summam dicam) omni mutatione superior, altera uero passionibus obnoxia est, ita ut concessum sit ipsi, inuariabilitatem in essentiam habere, eo quod sponte sua permittit amicus ea, quæ sunt prædicta: fuerit hoc utique consequens, facientem quidem ingentam dicere, genitam autem eam, quæ transmutatur. XXX. Si factæ naturæ ingenta natura est causa, ingentum uero nihil est absolutum: quomodo id quod nihil est, fuerit causa eius, quod factum est? XXXI. Si ingentū est priuatio, priuatio autem habitus abiectio est, abiectio uero penitus perit, aut in aliud transit: quomodo possibile est ut habitu transeunte aut pereunte, ipsa ingenti scilicet appellatione, cognominetur essentia Dei? XXXII. Si ingentum significat priuationem, quæ non adest Deo: quomodo ingentum esse dicimus, genitum uero non esse? XXXIII. Si nudum nomen est de Deo uox Ingentum, nuda autem prolatio substantiam Dei attollit contra omnia genita: præstantior ergo est hominum prolatio, quam omnipotentis substantia, ut quæ incomparabili præminentia Deum omnipotentem exornauit. XXXIII. Si omni genito confors & coniuncta est causa, causæ autem exors est ingenta natura: non causam significat uox ingentum, sed substantiam indicat. XXXV. Si omne quod factum est, ab alio factum est, ingenta autem substantia, neque à seipsa neque ab alia facta est, necesse est ingentum essentiam significare. XXXVI. Si ex genimini essentia comparet, quod causa est ingenta substantia, contra omnem causam inuariabilitatem habens: per se sanè essentia est incomparabilis & inaccessibilis, quoniam etiam ingenta. XXXVII. Si excedit omnem naturam ipse omnipotens, propter ingentum excedit, quod causa est durabilitatis ipsis creatis. Si uero non essentia significatiuum est ingentum, unde nam habebit creatorum natura, ut conseruetur? XXXVIII. Si nihil ex inuisibilibus ipsum ante seipsum seminaliter existit, uerum permanet in natura quam sorte adeptum est: quomodo ingentus Deus liber & exors existens, nunc quidem suam essentiam, posteriorem in genimine uidet: nunc uero priorem in ingento, secundum primi & secundi ordinem? XXXIX. Si permanet in natura ingenta Deus, auferatur ab eo, quod in generatione & in ingenta natura seipsum noscat. Si autem conceditur in ingento ac genito suam ipsius essentiam extendere, ipse sui ipsius essentiam ignorat, dum à generatione & ingenta natura circumducitur. XL. Si uero etiam genitum particeps est participationis ingenti, uerum in geniti natura indefinenter permanet: in imperfecta sanè natura seipsum cognoscit, ignorans uidelicet ingentam participationem. Non enim possibile est, ipsum de seipso, & ingentæ essentia & genitæ cognitionem habere. XLI. Si uero despicabile est ingentum propter mutationis aptitudinem: dignitas naturæ est essentia immutabilis, quum ingentam naturam omni causa superiorem conseruemur. XLII. Si ingentum ab omni causa exemptum est, fuerint autem multa ingenta,

genita, inuariabilem habebunt naturam. Nō enim per fortitionem, naturæ cuiusdam communis & propriæ particeps facta, altera quidem faciebat, altera uero fiebat.

XLIII. Si omnis essentia est ingenita, nulla differet ab alia iuxta dominij libertatē: quomodo igitur dixerit quis aliam mutari, non permittens Deo producere ex non subiecta essentia? XLIII. Si omnis essentia est ingenita, omnis est inuariabilis, quum autem essentia inuariabilitatem habeat, facere & pati casui spontaneo deferendum est.

XLV. Quum autem multa sint ingenita & inuariabilia, innumerabiliter different inter se. Non enim numerabilia esse poterint, quæ distant aut in totum, aut iuxta aliquid: quum omnis distantia fortem ac partitionem quandam ostendat causæ disinctæ in genitæ naturæ. XLVI. Si uox ingenitus & Deus, ex comparatione & æqualitate idem significant, ingenitus ingenitum genuit. Si uero aliud quid significat ingenitū, & aliud Deus, non absurdum est Deo, Deum genuisse, ita ut uterq; originem sumptur ex ingenita essentia. XLVII. Si uero quod ante Deum est, nihil est, quemadmodum non est: Deus et ingenitum idem significat, non admittente genimine ingenitū, quapropter neq; simul proferri cum Deo & patre suo sustinet. Sanos & sanas uos, is qui est per se genitus Deus, qui etiā solus uerus Deus propterea appellatus est à misso IESU CHRISTO, qui subsistit uere ante sæcula, & genitæ substantiæ uerè existit: conseruet ab impietate, per CHRISTVM IESVM Saluatorem nostrum, per quem omnis gloria Deo & patri, & nunc in sæcula sæculorum, Amen. Aetij libelli finis. Atq; hoc sanè est principium corruptarum ipsius sententiarum, uelut dixi, quæ ex parte ad nos peruenierunt. Tracentia enim capitula simul his conformia ipsum fecisse dicunt, omni blasphemia referta: hic uero uelut perditio corpore reptilis & putrefactio, studio quodam ductore, qui reptilis reliquias & ossa collegit, in perniciem quorundam, insidias quas iactat, construxisse, ad quosdam nimirum scribens: uelut ipsum opusculum honesti studium præ se ferens continet. Cuius principium hoc est, Qua de causa etiam nos, operationis Dei curati uos diuinæ Scripturæ sermones, ab initio usque ad finem colligentes, subuersoriam antidotum construemus his, qui à ueneni ipsius ciaculatione sanari uolūt, è regione cuiusq; dictionis ipsius subuersiones apposituri eorundem syllogisticorum capitum, hoc modo. Aetij Anomœi uerba. Quandoquidem in tempore illatæ nobis persecutionis ab antiquarijs & his qui iam diu opinionem suam adhæserunt, quidam ex prædictis abstulerunt cum alijs multis, etiam opusculum priuatim à nobis elaboratum, de ingenito Deo et genito, idq; interpositionibus ac detractionibus corruptum ediderunt, ordinis cōsequentia interpellata: uenit autem postea id ipsum ad nos, studio quodam nobis ipsum afferente: coactus sum rursus uelut pater purgatum id scriptum uobis emittere, ò uos omnes pij decertatores ac decertatrices, quo scire possitis iuxta sanctarum Scripturarū intelligentiam in prædicto opusculo nostram sententiam prolata esse, per quam omnem hominem uobis contradicere conantem de ingenito Deo & genito, compescere ac breuibus illationibus pudefacere poteritis, maxime uero omnium prædictos: in uersuum specie pronunciatipronunciationem, & solutionis solutionē, quo facilius retineantur, & aggressiones ac epicheremata clara sint, facturus, initio de Deo ingenito sumpto. Confutatio. Dialectici fastus tui & syllogisticæ uanitatē, ad uerbum confutationem faciam, non transgrediens, neq; posthabens dictionū, quæ tibi longiores aut etiam breues uidentur, immensitatem. Et primum quidem, quando quidem scribens ad multitudinis tuæ decertatores ac decertatrices, dixisti quosdam antiquarios, & qui iam diu opinionem suam adhæserunt, abstulisse quod in manibus habueris opusculum, quum producta sit apud te dicitio, utiq; coarguerit, te magis hoc nomen possidere, et eos qui à te didicerunt, ut ne dicam, seducti sunt. Etenim sancta Dei fides ab initio existens, & semper antiqua et non in uetrascens, semper est & firmatum est huius fundamentum, & existit habens suum

Dominum

Dominū sine tempore. Ideo neq; ipsa temporalis existit, sed cum angelis conuersatur, & sanctos per generationem ac generationē ornat. Tu uero potius temporalis es, passus ac deceptus ab errore, & clatus mente, etiam gregem tuum fusim in pabulum spinosum implicuisti. Nemo enim ex ueteribus tecū senlit ò Aeti, qui contra antiquarios scribens, ipse temporalis es, & minime antiquarius. Statim autem ex prima aggressione, ubi dixisti opusculum te scripsisse de ingenito Deo & genito, conturbasti mundū per tantam tuam illustrem sermonis aggressione: quo sic ridiculum faciam disputationis tuæ sermonem, ex tanta nouatione ac nominum effictione constantem. Quis enim ex Christianis, salutarem Dei prædicationem adeptis, hanc reliquerit, à te per fabulosum tuum errorem persuasus, ita ut relinquens Deum semper existentem, & sanctum ipsius spiritum semper existentem, ueniat & audiat à te de genito Deo, quo etiam ipse inter stultos recensetur, ut qui didicerit adorare creaturam præter creatorem, qui est benedictus in sæcula. Amen. Non habemus enim nos creatum Deum, non factū: sed increatum & nō factum, ex patre genitū sine principio & sine tempore. Siue enim uoce genitum ueritate ueris, genitum æquiuoce etiam factum uocare uolens, non admittam tuam dictionem: siue nō sic intelligis, imminute sentis, præter hoc quod ex parte genitus est. Ex spinis enim non colligunt uuas, neq; ex tribolis ficus: neq; ex uiro eroneo rectus expectari poterit sermo. Cōpescuit enim & Dominus demones CHRISTVM ipsum confitentes. At iuxta sanctarum Scripturarum intelligentiam, dicis sententiam tuam in prædicto opusculo prolata esse: dic mihi qualis Scriptura diuina docuit adorare Deum factum: Et quod quidē ingenitus est Deus, omnibus manifestū est. Sed neq; hoc nominatim habetur in diuina Scriptura, uerum à recta ac pia ratione, & ex ipsa intelligentia, de Deo pie hoc cogitare ac dicere, congruum est. Dicis autem, quo scire possint decertatores ac decertatrices à te appellati, potius autem se ducti uocandi, quomodo unicuiq; respondeant per compendiarium & retentum facilem sermonem, in uersuum specie ac modo capita à te cōposita esse. Quapropter ipsa tua quæ uidentur sortia uerba ac sophistica, quæ aduersus maiores in cōtradictionem à te elaborata sunt, imò potius ut aduersus ueritatem os attolleres: nos uiles & idiotæ & non maiores, sed multis in sancta Dei Ecclesia tenuiores cōfutabimus, & uelut prædixi, instabilis huius ualdeq; uilis nugacitatis consistere nō potens subuersionem faciemus. Et hæcenus quidem contra præfationem tuam opposuit se nostra tenuitas. Iam uero rursus capitibus tuis ex ordine locatis, è regione uniuscuiusq; dictionis ac capituli uicissim apponā cōtradictiones ex diuinis Scripturis ac recta rationatione acceptas, & rationalium quæstionum tuarum cōfutationes: quo serui Dei & ueri athletæ ac decertatores, lecta ac cōsiderata omni tua absurditate, derideant te ac dicāt: Superbia cordis tui fecit tibi hæc. tu enim dixisti hæc in mente tua, Ascendā in cœlum, & supra stellas cœli ponam thronum meum. Sedebo in monte alto, super mōtes altos ad Aquilonem. Ascendam supra nubes, & ero similis altissimo. Nunc uero in infernum descendes, in fundamenta terræ, & cætera. Aetij Cap. I. Si possibile est ingenito Deo, genitum ingenitum facere. Confutatio. Primum quidem Deo attribuire impossibilitatem, impium est. Nam & quod indecorum est ipsius Deitati, etiam id ipsum facere nō est ei impossibile, sed indecora est ipsi malicia. Deo igitur nihil impossibile est, nisi quod impossibile est in diuina ipsius ac potētē bonitate, & ipso qui bonus est, malum esse. Et aliter, Si genitum apud Deum bonum putaretur ut fieret, impotens autem sit ad bonum bene perficiendum, hoc sanè imminutio fuerit circa potentem, qui uult id, quod præstantius est, operari, & non potest. Si uero ingenitum bonum est, genitum uero in proprio ordine bene factū est, quum bonus sit ordo geniti ex bono Deo, & ab ipso approbatus, non utiq; fecerit id, quod bene genitum est ingenitum, quoniam bene approbatum est ipsi, sic bonum esse. Quandoquidem igitur boni ordo, non

Genitū æquiuocum, pro genito & factio.

propter

propter impossibilitatem, non transmutatur, sed quia bene sic est: bonus sane est ingenuus Deus, bona etiam quae ipso facta sunt in proprio ordine, non assumptia ingenti nomen. Non enim Deos creatos fecit, quo alterum iuxta alterum extentum delectat per cognomen, obscuritatem maioris nomine carētis ad id quod minus est. Siquidem enim alius est Deus ingenuus, alius uero genitus, naturis nihil commune habentibus, impossibile est communicare secundum naturam per nominis dignitatem: nisi fortassis per abusuam quandam gratiam, & hoc iuxta participationem, diuite largiente minori. At minor nunquam poterit maioris nomine seipsum appellare, quum omnino cognoscat alienum se esse à dignitate secundum naturam, & nomine. Dixerit autem quis tibi ò Aëti hoc, Deus erat Verbum. Quomodo habebit nobilitatis secundum naturam nomē, aut quomodo aequabitur, siquidem factus est per Dei dignitatem: Aut quomodo excindetur hoc, Deus erat, quum tempus non admittat diuisionem facere uocis, erat, ne in uulgarī quidem re: Cognosces autem quod principio carens Deus, et ingenuus Deus, genuit ex seipso Deum similem sibi ipsi, & non hoc solum, sed etiam aequalem per omnia, & non creauit: ut ne dissimilis factus ipse creatus, deleteret nomen Deus, per diuersitatis distantiam. Impossibile est enim gignentem, dissimilem & inaequalem sibi ipsi gignere, & genitum genitori dissimilem esse. Quapropter hic amplectemur identitatem secundum naturam ex Euangelico testimonio, nempe: Omnia patris mea sunt, hoc est Deus pater, Deus ego: uita pater, uita ego, & caetera omnia quae decent Patrem & Filium & Spiritum sanctum in una Deitate, Trinitate nihil diuersum habente: quum in perfecta cognitione cautum sit, sine principio et sine tempore in substantia esse Verbum Patris, & in substantia esse Spiritum sanctum ex Patre & Filio.

Aëtij Cap. 11. Si omni causa superior est ingenuus Deus, propter hoc etiam generatione superior fuerit. Si uero superior est omni causa, nimirum etiam generatione. Neque enim ab alia causa esse accepit, neque ipse sibi ipsi esse exhibuit. Confutatio. Si omni causa superior est ingenuus Deus, genitus uero ex ipso, indigne ipsi genitus est, & non iuxta aequalitatem etiam in praefendo patris nomine consistit: ignominiam genitori ipsum genimen affert, alterius nominis praeter factas creaturas, dignitatem habens, & non uelut creaturae honorem factori uendicans. Quae enim extra ipsum sunt, gloriam creatori uendicant, quum non sint aequalia factori, neque nominis creatoris appellentur: sed serua facta sint in gloriam creatoris, quo à gloriosis & illustribus, id quod praeminet, & super ipsa est, proportionabiliter consideretur. Hoc uero non amplius horum appellatione uocatum, uerum ex praeminentis coessentialitate, ex eo quod cointerlocutus est, dignitatem habens, si differet à praeminente iuxta diuersitatem, etiam praeminenti minorem dignitatem uendicabit, quum uariata sit geniminis societas, ad id quod praeminet. Quapropter simile ex simili, & aequale ex aequali genimen, non ex corporali intelligentia nobis per fidem apprehensum est: sed Deus ex Deo, lumen de lumine, & uerbum patris in substantia existens, ita ut seruetur immutabilis praeminentis gloria, in eo quod praeminens non ipsum sibi ipsius causa est, sed à seipso aequale gignit impolluta & incomprehensibili essentia, coessentialia ipsum essentiale & in substantia existens diuinum genimen. Cuius imago non est inanimata, sed patris exprimens genus, uelut dicit diuina Scriptura quae in aequalitate genitoris genimen locat, imago in quiens inuisibilis Dei: & ut ne quis puret differentiam esse imaginis & identitatis, ipse pater correctione uitae nostrae prospiciens, ante hunc sermonem dixit hoc, Faciamus hominem secundum imaginem nostram & ad similitudinem: non disparans seipsum à Filio, sed dualem & aequiuocam dictionem proloquutus, Faciamus hominem, quo duos significaret seipsum & filium, aut etiam Spiritum sanctum. Sed & aequalitatem imaginis, non per duos sermones interponens unam imaginem dixit, sed per uocem nostram, dualitatem pronunciauit: factum autem hominem non ad unius imaginem,

genem, sed ex duorum similitudine & aequalitate imaginem factum esse asseruit: quo genitus manifestum sit, praeminentiam in Patre & Filio ac sancto Spiritu manere in identitate, & non alterari. Neque enim ab alia natura accepit Pater, aut Filius aut Spiritus sanctus, aut alteri naturae participationem suae ipsius naturae dedit: neque iuxta aliquam sectionem aut defluxum, ut esset ex ipso unigenitus & Spiritus sanctus, naturae altera tionem operatus est. Sed quemadmodum ab initio praeminens natura ingenua & in creata semper erat, ita semper ex ipso praeminens genimen, & Spiritum sanctum nobis manifeste praedicauit, & non immutate. Aëtij Cap. 111. Si ipse sibi ipsi esse non exhibuit, non propter naturae debilitatem, sed eo quod transgreditur omnem causam, unde nam quis productam naturam ad eam quae produxit, inuariabilitatem in essentia habere concesserit, quum talis substantia generationem non admittat. Confutatio. Oportet te, ò Aëti, sursum attendentem & tuam ipsius miseriam considerantem, cohibere temerariae mentis tuae superfluam impietatem: quo & nos cum tanta tua temeritate coninsanientes, superati relinquamur, sed tibi & nobis ipsis ea, quae ad pietatem pertinent consulentes. Quum enim putes inter necessaria & Deo conuenientia, dissimilem & inaequalem esse Deum ei, qui ex ipso genitus est, ex multo errore iuxta primum quoddam signum recensens Deum magis inter indecentissima, similem ipsum praedicas, quae non decent ipsius Deitatem. Et primum quidem cogitare de Deo tantam mentis profunditatem, impietatis fructus est, & potius insaniam mentis. Nam dicendo sibi ipsius autorem, aut hoc, ipse sibi ipsi esse exhibuit: in duabus malis suspicionibus te ipsum transfixisti, refricans ac quarens de Deo, quomodo erat, num semper, aut à se ipso, aut casu, ipsum esse adeptus. Et timeo & inhorresco, dum prauam tuam cogitationem tracto. Cessa itaque, & cessabimus nos, quum sufficere & sancte habeamus semper intelligere Deum & credere, quod erat semper Deus. Nam et in hoc stolidè loquens, ac ratiocinationem faciens, uelut qui magnifice honoraris Deum, dixisti, quod neque ipse sibi ipsi esse exhibuit: neque ergo, si ex tua sententia à dictionibus & syllogismis dependet fidei salus, in inferioribus & miserabilibus corporibus sermonis tui similitudinem habemus. Nulla enim creatura sibi ipsi causa est, aut ipsa sibi ipsi esse exhibuit, ab animantibus usque ad hominem, & ab hominibus usque ad Angelos. Nulla item factura sibi ipsi esse exhibuit, sed ex solo existente, una quaeque ab initio ipsum esse accepit. Desine itaque hic, uelut putas ratiocinari, & concludens ne enitaris praeter naturam te extendere iuxta maiorem, subuerteris enim per omnia: quum unigenitus aequalis sit & similis patri, siue quod natus est, siue quod genitus est à patre, dignitatem habeat, nihil enim differt in hoc ab aequalitate ad patrem, sicut neque à similitudine: & quum non possint creata sibi ipsi esse exhibere, uelut etiam praeminens ille & in omnibus perfectus, non ab aliquo ex supernis principium habuit, neque enim incepit esse. Erat enim semper, & semper est, etiam si in identitate maneat, & sibi ipsi esse non exhibeat, quum non aequiuoce dictiones quaerantur, sed speculatio sincera ad pietatem. Quandoquidem uero dixisti, Si ipse sibi ipsi esse non exhibuit, non propter naturae debilitatem, sed eo quod transgrediatur omnem causam: disce etiam tu, quod non propter debilitatem, filij nomen est, sed propter decorum commune cum genitore, praeminentiam coessentialitatis habet. Nam sicut Patri decentissimum est quod transgreditur omnem causam, sic etiam soli ex solo Patre cum solo Spiritu eadem una Deitas decet, quae neque causam suscipere potest: non propter debilitatem, sed eo quod transgreditur omnem numerum eorum, quae ex nihilo sunt: quum una sit Deitas quae in uno Trinitatis nomine numeratur, & in uno sigillo, per nomina Patris & Filij & Spiritus sancti, illuminatis praedicatur, & nihil diuersum à seipsa habet, uera doctrina aequalitatem nomenclaturae exprimente, Patris & Filij & Spiritus sancti. Dixisti porro rursus, Unde nam quis productam naturam eam, quae produxit, inuariabilitatem in essentiam habere concesserit,

rit, quum talis substantia generationem non admittat: Et neq; intelligis, neq; intellexisti, quod te ipsum ab alienasti à cognitione ueritatis Dei, non ex Spiritu sancto ueritate doctus, sed ex sapientia mundi infatuata, in supernis ambulare conans. Consequenter enim etiam ipse audies, quod frustra laboras. Nouit enim Deus ratiocinationes sapientum quod sunt uanæ. Qui enim genuit Verbum in substantia existens, æquale sibi ipsi genuit, & non diuersum à sua Deitate: nõ propter geniminis euariationem ac diuersitatem, sed quod indecorum omnino erat nos cogitare, indignum seipso & inæquale & genitore inferiorem genituram, ipsum genitorẽ genuisse. Quapropter per filium et in substantia existens Verbum omnia facta esse dixit, quo ipsum non de creaturis factis numeraret, sed in patre similem & æqualem esse ostenderet, & propter id quod decerpatis nomenclaturam, semper esse eundem essentia, non peregrinum esse, sed genuitum, uelut filium coessentialis ex ipso genitum. Aetij Cap. III. Si indefinenter Deus permanet in ingenua natura, & genimen indefinenter genimen est, coessentialis & similis essentia peruersa opinio corrumpetur. Stat autem incompatabilitas in essentia, utraq; natura indefinenter permanente in propria naturæ dignitate. Confutatio. Si indefinenter & incessanter Deus permanet, uelut dixisti, in ingenua natura, natura autem Dei est sempiterna, indefinenter habens dignitatem, nõ propter quid aliud, sed eo quod est per se Deus, & per se sempiternus: ergo sanè etiam genimẽ coessentialis erit, si apud te indefinenter nomen accepit, uelut fraudulenter filio gratificans probabiliter de natura differuisti. Dabis enim etiam coactus confiteri immensum & incomprehensibile nomen indefinenter in omnibus. Quomodo igitur nõ erit coessentialis? Nam quum putaris te cauillari, per nomen prauæ opinionis ueritatem contumelia afficere conatus, ex ipsis que protulisti uerbis, redargueris. Aut enim dabis finem eorum, qui à te blasphemia impetiti sunt, uelut diuersam essentiam habeant: aut ubi indefinenter ipsum decreueris, in omnibus immutabilitatem & inuariabilitatem indefinenter dignitatis inducere cogaris, ueritate non admittente, finem habere filium: quoniam regni eius, inquit Scriptura, non erit finis: eo quod cum patre regnat semper & cum suo spiritu. Nã omne quod principium habet, etiam finem habebit, si uoluerit is qui esse exhibuit ei quod principium accepit: quod sanè in omnibus possibile est, in filio uero impossibile est. Est enim semper ex eo qui est, & apud eum qui semper est, nunquam esse desinens. Quapropter & coessentialis erat, & est, & erit, solus ex solo, & in nulla re ab essentia diuersus: sed iuxta nominum dignitatem manente deitate in identitate, ita ut neq; coniunctionem habeat, neq; principium ipsius esse sibi ipsi exhibeat, neq; quod dissimile sibi ipsi est, assumat, quæ semper est, & nunquam esse desinit, uerum semper decorum secum habet in dignitate Patris ad Filium, & Filij ad Patrem, & Spiritus sancti cum Patre & Filio, existens & nunquam desinens. Est enim sibi ipsi incomparabilis Trinitas, nullam in dignitate diuisionem admittens. Aetij Cap. v. Si ingenuus est Deus secundum essentiam, non essentia disparatione genitum genitum est, sed potentia quæ ipsum produxit. Eandem enim essentia & genitam esse & ingenuam, nulla pia ratio permittit. Confutatio. Sape nobis progressus es õ bone, proferens ingenuum & genitum uoces, à Dei nomine abhorrens, qui in omni iniquitate mentem tuam sepeliuisti. Illud autem qui uis indiguitas non detur. Itaque etiam tu quandoquidem impius es, uel nomine tantum huius Dei nomen dicere magnificas, nam ex natura timorem eius & fidem & spem & dilectionem erga ipsum, nunquam adeptus es. Alio qui sufficisset tibi semel hoc dicere, & non transgredi terminum ordinis præscripti. Clara est enim contra te à Salvatore nostro prolata sententia, nempe, A fructibus ipsorum cognoscetis eos, quod eos quidem amictus pelle ouilla, intus uero es raptor & lupus. Si enim esses ex Spiritu sancto genitus, & à Prophetis ac Apostolis edoctus, oportebat te ab initio creationis mundi usq; ad tem-

ad tempora Hester, euoluere uiginti & septem ueteris Testamenti libros, qui uigintiduo ab Hebræis numerantur, & quatuor Euangelia, & quatuordecim Epistolas sancti Apostoli Pauli, & unã cum Actis Apostolorum, ante hæc & in istis temporibus factis, etiam catholicas Epistolas Iacobi & Petri & Ioannis & Iudæ, & Ioannis Apocalypsim, & Sapientias Solomonis in quã, & filij Sirach, & omnes in summa diuinas Scripturas: & te ipsum condemnare, eo quod nobis protulisti, quod nusquam habetur: non quidem indecorum Deo, sed pium in Deum est ingenui nomen, sed nusquam in diuina Scriptura dictum continetur. Nemo enim ad eum insanus unquam fuit, ut genitum Deum cogitarit. At neq; opus habeo dicere ingenuum Deum solum patrem, propter eum qui ex ipso genitus est, ut ne quis de patre solo hoc certum esse putet, sed etiam de Filio & Spiritu sancto: quum recta intelligentia & Spiritus sanctus doceat omnes filios ueritatis, ut ne à seipsis hoc admireretur, sed iuxta id quod extigitur, & quod in ipsis est, ratiocinationem de Deo ad pietatem sciant. Oportet itaq; eo quod ingenuus ipse est, & nos à nobis hoc confitemur, & appellationis huius uocis confirmationem à Scriptura non habemus: à nobis ipsis per ratiocinationes hanc pietatem nosse, quod sic se habet. Ad quid enim essentia disparatio erit ipsum genitum, si iuxta ueritatem eo quod genitum est, nomen habet, naturali quadam & inenarrabili Deo conueniente, & ei qui ex ipso genitus est sine tempore & sine principio, ueritate, & non abusiua quadam opinione: Hinc nõ creatam dicimus essentiam, neq; alienam uelut factam, sed genitam essentialiter, et non alienam à genitore. Quapropter etiam increata permanet et non facta, sed genita ex eadem essentia Dei, non tempori succumbens. Non enim qui genuit, in ueritate tempori succubuit, ut propterea temporalem produxerit essentiam. Quale enim est genimen, talis genitor, & qualis genitor, talis etiam qui genitus est. Aetij Cap. vi. Si ingenuum genitum est, quid uetat genitum ingenuum factum esse? Omnis enim natura magis ad suum familiare festinat, quam ad alienum. Confutatio. Si ingenuum fecit, & non genuit, in una identitate posita appellatione, & altero iuxta alterum non extento per nominis permutationem secundum ueritatem, ipsa uis habitus in altero dissonantia consistit, nihil ad alterum communicans, nisi solum secundum potestatem causæ præminentis naturæ, erga omne quod ab ipsa creatum est. Quandoquidem autem in medio factoris & facti, & creatoris ac creati, alia quædam est appellatione, propinqua quidem ingenuo nomini, longe uero distans à creatoris nomine, impossibile est omnia confundere õ Aetij, & dissipare à teipso perfectæ, iuxta uerum habitum filij ad patrem, semper existentis & increatæ appellationis societatem: impossibile est ingenuum & increatam Naturam creatam aliquando fuisse, & ab eo quod creata fuit, rursum transmutatam recurrisse ad suam ingenuam naturam, etiam si sexcentas connectas Aristotelicas propositiones, relicta superna simplici & pura Spiritus sancti doctrina. Aetij Cap. vii. Si nõ totus Deus ingenuus est, nihil prohibet genuisse essentialiter. Si uero totus est ingenuus, nõ essentialiter ad generationem disparatus est, uerum potentia genimen produxit. Confutatio. Et totus Deus ingenuus est, & qui ex ipso genitus est, inereatus est, & sanctus ipsius Spiritus, qui à te paruipenditur, õ carnalis & animalis Aetij, spiritualiter expesum uniformiter habet ex ipso preminentia, nõ assimilatus multis ex ipso, & per ipsum, & ab ipso creatis. Quapropter neq; societatem habebit cum multis, neq; quis dignitatis ipsius particeps fuerit. Omnia enim præteruolant & cedunt, & omnem causam syllogisticam relinquunt doctrinali illi ex diuina Scriptura sententia, nempe: Nemo nouit filium nisi pater, neq; patrem nisi filius, & cui is reuelauerit. Reuelat autem per sanctum Spiritum, nõ his qui de ipso per syllogismos ratiocinant, sed qui in ipsum legitime ac perfecte credunt. Nã neq; iudicia ipsius perscrutari poteris, neq; uias ipsius inuestigabiles, uelut scriptum est, etiam si tu miserabilis homuncio infinita nobis nugas progrediaris. Aetij Cap. viii. ix. x. Si totus est generatiuus ingenuus Deus, nõ es-

Ingeni nomen
non est in Scrip-
tura.

sentia genitum genitum est, quum tota essentia ipsius habeat, ut generet, non autem ut generetur. Si uero transformata essentia Dei genimen dicitur, non immutabilis fuerit, & generatione superior essentia Dei, id quod secundum filium est, usque ad nudam appellationem confirmabitur. Confutatio. Oportebat igitur non solum te o Aeti, sed etiam omnem haeticum post unam admonitionem deuitare, uelut sancta et sapientis doctrina docet, per te enim condemnatus es, tibi ipsi perniciem attrahens, & non ab alio coactus. Quis igitur miserebitur eius qui sibi ipsi malus, & nemini bonus est. At ut ne ob mala, quae in mundum produxisti, sentias de te uelut qui magna & opposita in te ipso habeas, perseuerabimus etiam ipsi cum longanimitate per ancipitem gladium CHRISTI doctrinam, spinosas tuas radices excindere, in sana erga Deum perfectaque uera confessione. Sit enim gloria misericordiae Deo, qui deprehendit te, qualis es, iudae uidelicet locum obtinens, qui cum discipulis quidem numeratus est, separatus est autem non CHRISTI habens mentem, sed ex satana suscepit contra Dominum suum Dei abnegationem. Nuda enim dictione confessus es filium Dei habere in mente. Et quid opus est aduersus te disputatione, quum omnino alienus sis a Christianis, Prophetis & Apostolis ac Euangelistis, Martyribusque ac omnibus sanctis, qui te in diem iudicii prompte redarguere possunt, quoniam usque ad mortem tormenta sustinuerunt, flagellati, caesi, belis ac igni obiecti, & neci gladii, ut filium Dei existentem & ex ipso uere genitum non negarent. Generatiuus enim est pater solius unigeniti, & non alterius cuiusdam adhuc post unum: & ex ipso processit Spiritus sanctus, & non alius spiritus; creator autem & factor est eorum quae ab ipso facta sunt, & semper fiunt. Quapropter non amplius multi filii gignuntur, neque multi spiritus ex ipso procedunt, eadem Deitate semper in Trinitate manente, ac glorificationem habente, & nunquam accessionem accipiente, neque desinente, neque relicta, uelut quae non sit. Quapropter etiam non usque ad nudam nomenclaturam in genimine consistit dignitas, alioqui multos fratres post ipsum habuisset similes ipsi, uelut in hoc dicto, Filios genui & exaltaui. Et in hoc, Qui peperit glebas roris. Et in hoc, A quo omnis patrum familia in caelo & in terra nominatur. Et in hoc, Non ne unus pater omnium uestrum: Et in hoc, Filius meus Isaac. Et in hoc, Primogenitus Israel. Hi enim omnes nuda dictione allegorice, a non esse ad esse progressi, non secundum essentiam uera appellatione consistunt, sed nude et secundum gratiam. Quapropter per unum qui neque secundum gratiam, neque nuda appellatione nominatur, sed secundum ueritatem, creati sunt ab uno per unum, cum eo qui ex ipso procedit, & de ipso accipit. Aeti Cap. XI. Si seminaliter erat genimen in ingenito Deo, post generationem extrinsecus incremento sumpto, in utrum, ut ita dicam, euasit. Perfectus itaque est filius non ex eo, quod genitus est, sed ex his quae assumptae sunt. Quae enim naturaliter assumunt, uelut ex illis constantia, perfecti nomen diuersimode admittere solent. Confutatio. Si non confessio sit, quod incorporeus est genitor, omnia apud te in fabulam conuertantur. Vbi uero fabulam composueris, non alium quendam corrumpis ac conturbas, sed mentem tuam turbas a uera confessione. Ex se ipso enim Deus perfectus existens, perfectum filium genuit, non alium praeter naturam. Non enim indecens est ad genitorem, neque externae assumptionis indigus. Non enim quid maius est post essentiam Dei, quo indigo aliquid impertiri possit incremento assumendi ad perfectionem. Qui enim est semper incorporeus, cum qui incorporeus est apud ipsum reuera semper genito modo, perfectum perfectus semper reuera genuit, & spiritus existens Deus, etiam spiritum Verbum in substantia existens genuit. Omnino enim stolidum fuerit apud te Aetium, qui in supernis ambulans, & opiniones contra Deum ex syllogismis & mentis tuae ratiocinatione perscrutaris, quod ei qui fecit omnia de nihilo, et potest omnia perfecta sub unum efficere, nihilque opus habet accessio

Actus iudas est.

rio incremento, uerum certis legibus haec adstrinxit, crescentem essentiam assumptione deitate indigentem attribuis, & neque creatis ab ipso adaequas. Ab initio enim perfecta ipsa fecit, & ea quae ipsis adhuc germinant assumptionis indigentia, sapientiae lege de creuit: quae sane sunt haec, inter quae sunt etiam, quae deinceps facta sunt ac fiunt, uelut uerbi gratia, caelum, terra, aqua, aer, Sol, Luna, astra, & quae ex aquis genita sunt usque ad hominem. Non caelum imperfectum fecit, non terram imperfectissimam, sed perfectam quidem terram, perfectum item caelum: uerum inuisibilem & inornatam tunc, propter eam quam facturus erat, exornationem. Aquam autem et simul lucem primo creatam, per ueram lucem, incretam ac uiuificam omnia fecit, deinde etiam ea quae ex terra producta sunt, & antea firmamentum. Non semiperfectum quid factum est, sed omnia in perfectione. Producat enim, inquit, terra herbam sceni, seminans semen secundum genus & secundum similitudinem, & lignum fructiferum, cuius semen ipsius in ipso, iuxta similitudinem in terra. Et uides quod nulla emendatione ad assumendum incrementum creata ipsa indigebant, sed uirilia, ut ita dicam, & perfecta per praecipuum statim inueniebantur, homini uero tradita quae sub ipso sunt, et in ipso seminaliter, in dominiū, non perfecta tradita sunt: quo sciret homo semper benefactorem, & omnibus ipsum esse exhibentem, & in omnibus existentem, & incrementa uniuscuiusque creaturae ad constitutionem eorum, quae ipsi comoda sunt, exhibentem. Tradidit ipsi seminaliter terra uelut sulcro, ut ita dicam, prostrata, & uelut utero ipsi tradita: quo eruptione eorum quae perfecte a Deo facta sunt, ea quae seminaliter per ipsum cum prudentia in terram mittuntur, ita ut lignorum & aliorum germinum, ipse quidem tenuiter uelut particulam a perfectis mutuatus, hanc in terram inlerat: ex perfecti Dei incremento ad augmentum peruentura speret, ut extrinsecus auferant ea, quae ab ipso insita sunt, ut ne ignorans incrementi suppeditatorem, seipsum putet opificem, & excidat a ueritate. Etiam si enim planta uit Noe uitem, non tamen scriptum est, quod erat uitis opifex, sed erat uir agricola. Alius enim est, qui futuris authenticam potestatem exhibet, alius est qui esse ab ipso accepit homo, cui illius agricultura concedita est: quo hic quidem colat ea, quae incremento ad perfectionem opus habent, ille uero perfectionem exhibeat per suum incrementum eorum, quae ab ipso creata sunt, et ad perfectionem auferunt. Sic etiam in animalibus & uolatilibus, sic et in pecoribus et reptilibus ac marinis. Omnia ab initio perfecta facta sunt per praecipientem, uerum per uoluntatem sapientiae nunc incremento indigent, propter utilitatem hominis in terra per intelligentiam dominantis, quo cognoscat suum & Dominum. Quapropter quae sunt in caelo, & non per hominis manus seruntur, et neque generantur, neque generantur, ea sicut Deus in perfectione. Non enim inciderunt in mentem hominis, ad insidias & uanę gloriae elationem: uelut ut uerbi gratia de Sole & Luna atque astris dicam. Neque enim eo quod generat Luna, aut deficit, aut auferuntur, a proposito suo alterat: sed eo quod temporum est constitutio & suppeditatio, quae tempora Deus luminaribus adordinauit. Quomodo igitur corporalia & deficientia & quae corrumpuntur, Deus uoluntate sua statim perfecta effecit: cum uero quem ex se ipso genuit, unum ex uno, qui est semper genito modo apud eum qui est, incrementum indiguum genuit? Cessa igitur o Aeti, uanas nobis et Aristotelicas dictiones proferre: quum sufficienter habeamus nos, & non fallamur, Domini nostri ueram doctrinam, quae hoc dicit, Ego ex patre exiui & uenio: & quum non ab usque dicitio uim habeat, sed perfectionis ac dignitatis Dei essentiam significet. Aeti Cap. XII. Si perfectum erat genimen in ingenito, genimen est etiam non ex eo quod ingenitus ipsum genuit. Genitum enim naturam in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idem & esse, & non esse. Genimen enim ingenitum non est: & ingenitum existens, genimen non erat: quum dissimilis pars in Deo, blasphemie figuram & contumeliam obtineat. Confutatio. Opposite introducit perperam Aetiis

Creatura Dei perfecta.

Homo seminaliter dominum habet producendum germinum.

ex syllogisticis nomenclaturis, humana intelligentia Deum comprehendere uolēs, & uelut ex dictionibus mutillare conatur euidentis fidei firmam spem, dissimilem dissimiliter collidens, & in dictionem dictioni subuersorio modo interponēs, ut ex hoc conetur dissimilitudinē filij ad patrem significare, id quod impossibile est. Ex ipsis enim syllogismis quos mundum docuit, etiam ipse concludetur. Dicit enim, Si perfectum erat genimen in ingenito, genimen est etiam non ex eo quod ingenitus ipsum genuit. Genitam enim naturam in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idem esse, & nō esse. Genimen enim ingenitum non est: & ingenitum existens, genimen non erat: quū dissimilis pars in Deo, blasphemie figuram & contumeliā obtineat, quare undiquaque sermonis eius conficti partes redarguuntur: quoniam non est possibile, dissimile esse filium patri, neque in aequalem perfectae ipsius deitati. Si enim omnino asserit uolenter, contra seipsum uero dicta conuertit quae recenset, genitum & ingenitū semper dicens, ab hoc discat creatum & increatū. Quoniam non est possibile hoc communionē dignitatis ad illud habere, quod est totū adorandum. Si enim omnino adorandum est dissimile dissimili adaequatum, non amplius distinguet sermo unum ab uniuersis: quū dissimilitudo non possit in ordine eiusdem dignitatis locari, cū in gloria excedatur, unū ab omnibus dissimilibus existentibus ad unū, eo quod nihil commune habeat cū uno, omnium ad unū dissimilitudo. Erunt de caetero & Sol, & Luna, & astra, & terra, & amplius his inferiora adoranda: & non amplius unus cū uno spiritu, hoc est una Trinitas, & una deitas, et una adoratio. Igitur si hoc propter hoc concludendū est, erit quidem idem in ueritate: quoniam non simile est unū Verbum omnibus uerbis, neque unus filius omnibus allegoricē appellatis aequalis, non enim est cū omnibus, sed per quem omnes. Quod igitur impossibiliter apud ipsum Aetium ab initio positū est, & ad contumeliā blasphemiae figuram obtinēs, propter partē quam dixit in Deo esse: nō differentiae pars existit, sed aequalitatis, & quae ne diuiditur quidem deitatis, sed semper est perfecta, tria existentia perfecta, una deitas. Imō potius ad confirmationē ueritatis fidei, dissimilitudinē nobis communiuit ad hoc, ut ne putemus, neque credamus praeter dignitatem Graecae nationi, ob temeritatis praesumptionem damnatae, ac sententi omnem creaturam adorandam esse, quae dissimilis est ad Patrem, qui adoratur in filio, & filium qui adoratur in patre, cum sancto spiritu, cui gloria in saecula. Aetij Cap. XIII. Si ingenitae naturae existēs Deus omnipotens, genitae naturae nō nouit seipsum: filius autē genitae naturae existens, hoc cognoscit seipsum quod est: quomodo non fuerit mendacium ipsa coessentialitas, quum ille cognoscat seipsum ingenitū, hic uero genitū. Confutatio. Dixit Aetius, et pronūciauit distinctor ac definitor naturae Dei, homo existēs natura, & quae supra naturā sunt, scire uolens, atque hoc non ex consequentia Scripturae, sed ex mortalis cogitationis syllogismis: quod ingenitae naturae existens Deus omnipotens, genitae naturae nō nouit seipsum. Undique autem & semper & ab initio sermonis, non amplius iuxta ueteres Arianos, uel occulte filium uult appellare unigenitum. Verum in omnibus uidetis uos filij ueritatis, quod omnino uult ipsum alienum esse a patre, & omnino nō participem esse diuinā essentiae, id quod clarum est ex his, quae ubique temere pronūciat. Nam dicere, quod seipsum ingenitum cognoscit, & genitae naturae seipsum non nouit: frustra ab ipso profertur, & si etiam uel per nudam dictionem filius, filius uocetur, subuertetur autem ipsius sermo. Etenim ingenitus est pater, & genuit sempiternē unigenitū, naturae existens sibi ipsi decentis, eo quod solum unū unigenitum genuit, & spiritū protulit solus genitor ob solum unigenitū, qui cum filio sine principio genito coexistit, spiritus existens, qui spiritum genuit, & non corpus existens, quod corporaliter in suas dimensiones deducitur, neque deficiens, neque crescens, neque sectionem sustinens. Quare apud alia omnia, quae generant & generantur, multo rariū adhuc necessitas requirit. Hic uero nihil simile habet omnibus rebus, illa unius ad unum

unum dignitas. Quapropter & ipse qui genitus est praeminenter, ex eo qui genuit mirabiliter, uelut ab ingenito genitus est cōcedens genitorem. Et ipse non gignit amplius, secundum essentiam inquam: quo ex eo quod nō gignit amplius secundum essentiam, & ex eo quod pater non est genitus, ex utriusque partibus omnis gloria dignitatis cōseruetur in una unitate dignitatis Dei, Patris perfecti, & Filij perfecti, & perfecti Spiritus sancti. Et propterea coessentialitatem non mendacium esse nouit diuina Scriptura, neque pia ratiocinatio, quae de Patre & Filio ac sancto Spiritu pie didicit glorificare ac adorare, ex Deo gratia accepta. Aetij Cap. XIII. Si non uox ingeniti substantiā Dei declarat, sed humanae inuentionis est incomparabile nomen: gratiam debet Deus inuentoribus propter ingeniti inuentum, quum praeminentiam nominis non ferat in essentia. Confutatio. Et ingenitum diximus contra Aetium inuehentes, & non negamus, etiam si in diuina Scriptura non habeatur, uerū pie uox haec excogitata est. Ingenitum autem dicentes patrem, etiam ingenitum cōfitemur. Genitum autem filium non negamus, sed non creatū. Neque enim si filium genitū decreuerimus, ex Deo patre essentiam habere negare possumus, genito modo enim genuit, & nō creauit. Sicut enim is, qui oblique omnia de genito et ingenito cogitat, seipsum subuertere uult, et nō aliud quiddā, sic etiam ipse ex humanis syllogismis, syllogisticaeque oppositione, ac humanae uanitatis sapientia, audit hoc, Incumbit mens hominis ad praua diligenter a iuuenture. Dicemus autem & nos, quod multo magis indecorū est Deo increato creare creatura, & non factū facere: non enim possibile est increatū creare, & non factū facere futura: si non decet ingenito gignere, iuxta Aetij sententiā. Quū autem creaturae uideantur, & maxima pars essentiae substantiae appareat, Deo autē increato non deceat ut ab ipsa creata sint, quo ne incomparabile in mutationem factorum deductū, pro decoro apud Aetium magis indecorū putetur: quare tur de caetero alius Deus, qui est increatus, & alius creatus, & creare iuxta suspensius proportionem potens. Quum autē creatus & creare potens, non sit per se existēs, sed creatus: quare tur etiam alius, qui huius causā fuit, & ab hoc alius animo cōcipietur, & multa erat profunditatis erroris cogitationum uanitas, mente non amplius stabilitatem habente, sed implente id quod dictū est. Stulti facti sunt serui Dei, & stultus factus est omnis homo a scientia & cognitione. Non enim quis sibi ipsi uiuit, neque sibi ipsi moritur. Neque quis cognoscat aliquid praeter Deum, qui reuelauit nobis ueram fidē suam, & dicit, Hic est filius meus dilectus, ipsum audite: sed & qui ex seipso genitus est, reuelauit nobis patrem suum, & dicit, Ego ex patre exiui & uenio. Et neque ab hominibus habuit Deus incomparabile nomen, neque propter incomparabile nomen, ipsa dignitas ueri in substantia existentis Dei uerbi, & ex patre sine principio coessentialiter geniti euerteret: neque alterutri nominis inuenti gratia hominibus debetur. Nihil enim assumit Deus dignitatis aut additamenti. Verum ipse Deus omnibus exhibet ex sua plenitudine semper in identitate manente, & non deficiente: sed semper in propria essentia ferente nominis & potentiae & essentiae dignitatem. Aetij Cap. XV. Si extrinsecus de Deo consideratur uox ingeniti, qui cōsiderant, potiores sunt considerato, quum praestantius natura nomen ipsi exquisuerint. Confutatio. Nemo melior est Deo, uelut ueritas habet, ad Aetium loquor, qui sic ratiocinatus est. Quomodo enim quis melior aut potior Deo fuerit, quum omnia ex Deo esse acceperint, & quum autor sit Deus eorum, quae ab ipso creata sunt rationalium et irrationaliū, uisibiliūque ac inuisibiliū. Melior est ipse supra omnia, siue ratiocinationes mentis fiant rectae ad pietatem, ut honorent id quod melius est, neque ex parte, neque ex toto, omnibus simul congregatis, & innumeris insuper ad hymnum Dei excogitatis, assequi potentibus et in seipsis complecti gloriae ipsius perfectionem, excedente semper meliore inferiorum intelligentiā: siue pro uiribus & supra uires laudem deferant meliori. Est enim non sermonis praedicatione melior, sed potentia, & non

mine, & sermonis elogio. At non differre faciet incomparabile ab incomparabili, ipsa melioris ab inferioribus glorificatio. Nouit enim in patre id quod melius est, per ingentum, & id quod melius est, ex ipso genitum. Quapropter coessentialem cōfiterur re-
 cta intelligentia hominibus ex Deo donata, ut ne dissimilitudine essentiae filij ad patrem excogitata, diuisionē faciat melioris & sinceræ perfectiouis eius, qui genitus est in ueritate à genitore, incomparabiliter omnem intelligentiam excedente propter præstantiam. Aetij Cap. XVI. Si non cedit ingenta natura generationi, est hoc quod dicitur. Si uero cedit, generationis passiones meliores fuerint substantia Dei. Confutatio. Passiones omnino in Deo recensere, impijssimum est. Nam intra passiones penitus non continetur Deus. Quum autem superior sit his, quæ in nobis ad diuisionem intelligentiam succumbunt, omnibus modis Aetij sermo subuertetur. Omnia enim in nobis passiuè contingunt, in Deo citra passionem consistunt. In nobis enim iuxta aliquam partem uelle ipsum, est passio siue affectus: non dico uelle pium esse, sed uelle quid facere, quod est super naturam: eo quod non possumus perficere officium uoluntatis. Velut ut de homine dicamus, uolare, in aërem ferri, uenas profundum cognoscere, nosse fundum terræ, & similia. Quantum autem est quod in me passiuè continetur, tantum est quod in Deo citra passionem existit. Quapropter omnia quæ uult, facere potest, natura non reluctante ipsi ad uoluntatem: nostra autem natura in nobis aduersus uoluntates repugnante, quæ ad impossibilitatē se in nobis extendunt. Et non propterea, quod dicimus Deū facere quod uult, ideo omnino dixerit quis, quod facit quæ non decent, minime genitum. Illa enim uult quæ & facit iuxta proportionem suæ dignitatis, neque uoluntate resistente aduersus potentiam, neque potentia opponente se aduersus uoluntatem: non quod non possit, sed quod non uelit. Et aliàs post talem à passione ab alienitatem in Deo existentem, in nobis autem & alijs creaturis passiuam existentem, si contingat sic cogitare, passio alia rursus secundum ueritatem est confitenda, post secundam autem, etiam tertia cogitanda uenit. Passione gignimus & gignimur, nostra natura & aliorum quæ gignuntur ac gignunt sectionem sustinente, dilatationemque ac contractionem, molem item ac imminutionem, & alia omnia quæ passione continentur propter talem causam. In Deo uero nihil horum inerat in eo, quod filium genuit. Si enim fuisset unum quoddam ex his in Deo, iuxta opinionis prætextum ad geniminis subuersionem, ab alia secundum nos parte, oppositè aduersus ipsos dicendum est: quod in nobis qui in passione gignimus & gignimur, passio altera est in creādo: & patimur in eo, quod gignimus & gignimur. Deus autem apud uos creator, & non genitor intelligitur. Quare propter generationem quidem, & subuersionem faciendam falso passionem profertis, quo filij ingenuitatem negetis: uerum passionem in creādo, obliuioni traditis, quæ sanè neque ipsa passio est in Deo, absit. Neque enim nos passionem ipsi attribuimus contentes ipsum creatorem esse uniuersorum: neque rursus passionem circa ipsum esse cogitamus, genuisse ipsum uerum filium uere sine principio & sine tempore contentes. Quapropter naturam ipsius nouimus incomprehensibilem esse, & passio ne non affici. Et ideo confitemur ipsum & genitorē & creatorem passionis exortem. Genuit enim unigenitum passionis exors & non patiens. Et emisit ex se sanctum suum Spiritum, sectionem non passus. Et creauit creata & quæ creantur, citra afflictionem, neque affectui obnoxius. Et facit quod uult conuenienter suæ deitati, non prius consultans, quo cogitando discat, an oporteat quod efficitur: neque uolens facere & non potēs suppeditare uoluntati quod efficitur, propter passionē. Simul enim habet uelle, facere, genuisse unigenitum, creasse omnia: quum diuina natura & dignitas superior sit syllogistica Aetij ratiocinatione & tota humana natura, Deo potiore existente omni in ueritate, & neque passioni cedente, sed superexcedente omnes passiones & omnes opiniones. Aetij Cap. XVII. Si genimen immutabile est secundum naturam, propter genitorē:

rem: ingentum essentia immutabilis est, non propter uoluntatem, sed propter dignitatem quæ est in essentia. Confutatio. Quam diu prodit uobis hic idem dicens, & nihil eorum quæ antea habentur, transgrediens: Quæ enim dixit ab initio & usque ad finem, eadem de ipsidem & nihil aliud recensuit. Non enim mysteria nobis ostendit, non Deum quem iactat, docuit, non fidem per quam operantes Apostoli, firmam ueritatis confessionem nominantes, mortuos excitarunt, leprosos mundauerunt, & alia omnia bonæ consonantiæ effecerunt, ex quibus exempla ueræ operationis ostenderunt, protulit: sed uanos & insolentes syllogismos, non transgrediens tautologiæ prolationem, sed illa ipsa & nihil aliud narrans. Quapropter rogamus ut nemo ex lectoribus nobis uitio uertat, si etiam nos in ipsidem uersamur, dum aduersus ipsius tautologiam dicere cogimur. Genimen enim immutabile est, quantum decet deitatem. Et Genitor immutabilis est, uelut decet iuxta proportionem, immutabilem ipsius naturam. Manet autem Genitor semper habens genitum ex seipso (nullam suspicionem concedens creatis ab ipso, ut sciant patrem sine filio, & unquam nouerint genitum sine patre) & perfectum ipsius spiritum qui ex patre procedit, & de filio accipit. Et hoc decorum est dignitati essentiae Dei, ut citra assumptionem non indigeat aliqua dignitate, sed habeat ipsam sempiternè in propria identitate. Aetij Cap. XVIII. Si ingentum essentiae significatiuum est, merito ad genituræ essentiam opponitur. Si uero nihil significat ingentum, multo magis nihil significat genimen. Nihil enim ad nihil quomodo opponi potest? Cap. XIX. Si uero ingenta prolatio ad genitam prolationem opponitur, silentio prolationi succedente: fieri contingit & perire Christianorum spem in prolatione sitam, at non in naturis sic habentibus, uelut nominum uult significatio. Confutatio. Quomodo præoccupare contra seipsum testimonia solent, qui inexpertorum mentes stupefacere didicerunt. Qui enim in prolatione spem adeptus est solus Aetius, et non in ueritate, hanc de nobis prædicare audacter prodijt ipse, & filium Dei, ac Deum patrem, nudis uerbis confiteri non reueritus: quum nos maxime confiteamur naturalem esse Patrem, et naturalem esse Filium, & naturalem esse Spiritum sanctum. Trinitati enim nihil aliud comparabitur. Et propterea uere coessentialis est confessionis nostræ fulcrum, & non per prolationem, quæ per ipsum sublata est, ut quæ fiat ac creat, uelut Aetij de Patre & Filio ac sancto Spiritu opinio habet. Est enim uera Pater uerus, & Filius reuera uerus, & Spiritus sanctus uerus, etiam si sexcentos uanos syllogismos subseminet. Nam de his diuina Scriptura, Prudentiam prudentium reprobabo. Et, Nouit Dominus cogitationes hominum quod uanæ sunt, & cætera. Aetij Cap. XX. Si nihil plus distribuit ad præminentiam essentiae, ingentum ad genitum: prolatione solū præminens filius, meliores seipso cognoscet eos, qui ipsum sic appellarunt, non appellatum Deum ipsius & patrem. Confutatio. Nulla pia ratio concesserit, etiam si innumera nobis constringat Aetius, meliores esse eos qui ipsum esse ab eo qui est, acceperunt. Per ipsum enim etiam ipse confitetur eosdem genitos esse. Neque enim secundum prolationem uerbi sciunt genimen uocare, sed uerum ex uero genitum, Christiani qui ex ipso beneficio affecti digni facti sunt, ut sciant ipsum in ueritate, & docti sunt per patrem, non à carne & sanguine, & propterea merito beati prædicantur, uelut ille qui cum additamento uocis uiuentis, filium Dei ipsum cognouit. Siue enim spiritualiter percipitur Spiritus existens unigenitus, animale Aetium quæ Spiritus sunt, non suscipientem: siue dicat, Vado ad Patrem meum & Patrem uestrum, & Deum meum & Deum uestrum: ambæ hæ appellationes ad alterius generis nomina adæquari non possunt, ueritate semper manente, & unoquoque utili ordine in filio Dei in ueritate claritatem docente. Neque enim patrem meum & patrem uestrum, secundum carnem ad ipsos referendum est. Quomodo enim pater carnis Deus, qui carnem non induit; Neque Deum meum & Deum uestrum, secundum filij Deitatem, & secundum discipulo.

Patrem meum
& patrem ue-
strum & De-
um meum & De-
um uestrum,
quomodo sit
accipiendum.

discipulorum adoptionem accipiendum est. Sed Deum meum & Deum uestrum, propter nostram incarnationem, mysterialiter discipulos muniuit is, qui uera in omnibus loquitur. Patrem autem meum & patrem uestrum, propter meam ad ipsum naturam & meam ad uos societatem, quam ego hominum amore ductus apud uos praesens dedi uobis ut fieretis, uelut dictum est: Dedit ipsis potestatem ut filij Dei fierent. Quapropter etiam ipse apud ipsos diuersans formam serui accepit, recenter cum recente societate contrahens, primarijs & antiquis illis manentibus in identitate, & non ad confusionem transcutibus: ita ut filij quidem hominum, per participationem ad incorruptibilitatem transmutati sint, sed non cointi ad coessentialitatem: et hic serui formam acceperit, ut per uocem Acceperit, reces factum declaratur: per hoc uero quod in forma Dei existit, quod ad mutationem non abierit, indicetur. His autem sic se habentibus, et quum haec in perfecta cognitione sic, qui a Deo docti sunt, clare confiteantur: neque Deus meus & Deus uester, neque pater meus & pater uester: ex consentanea societate, per aequiuocationem a sincera essentia differre faciet, & a praeminentia propriae proprietatis, patris ad filium, & filij ad patrem, & sancti Spiritus similiter.

Aetij Cap. XXI. Si ingenua essentia melior est generatione, intra se habens ipsam praestantiam, per se essentia est ingenitus. Non enim uolens quoniam uult potior est generatione, sed quoniam natura est. Per se igitur existens essentia ingenitus Deus, nulla ratione permittit contra seipsam excogitare creationem ac generationem, impellens ferri contra creatam ac genitam omnem examinationem ac omnem ratiocinationem.

Confutatio. Iisdem uexationibus circumdat nos Aetius, idem dicens, uelut dixi, & saepe suam de huiusmodi tautologiam ab initio usque ad finem subornans. Nunquam enim fides, quae omnem fidelem seruat, ex syllogistica hominum opinione consistit. Fallaces enim sunt hominum cogitationes, & ad immensitatem essentiae Dei se extendere non possunt. Nam tota salus nostra, uiuax CHRISTI mysterium, Iudaeis quidem offendiculum est, Graecis autem stultitia. Nobis autem uocatis Iudaeis ac Graecis CHRISTVS Dei potentia est, & Dei sapientia. Quoniam quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Et quod debile est Dei, fortius hominibus est. Quomodo igitur non quis inter Iudaeos constituerit Aetium, propter offendiculum syllogismorum ipsius, inter Graecos autem, eo quod ex propria quam sibi persuasit sapientia, stultitiam putat ueritatem Dei? Etenim unus & melior omni creatura ac opificio creator & opifex uniuersorum, non ideo quod melior est his, quae ab ipso facta sunt, non facit & creat ea, quae ab ipso facta sunt. Neque enim inuidet propriae bonitati, intra se enim habet ipsam per se bonitatem, quae omnibus melior est. Neque enim intra affectus continetur, aut inuidiae aut liuoris, & ea quae sunt ex nihilo effecit. Non enim quae ab ipso facta sunt, uerum incomparabili ipsius Deitati inferiora sunt, et non quae ab ipso creata sunt, contra seipsum excogitauit: sed in gloriam suam, ut ostendat luculentam suam Deitatem, ipsa per se bonitas existens, & ipsa per se essentia, communicans his, quae ex ipso de nihilo creata sunt ipsum esse, uolens etiam ipsa participare suo dono, uanamquamque creaturam iuxta proportionem uniuersuiusque propositi. Et luminariibus quidem lumen contulit, caelo uero pulchritudinis ornatus. Terrae item ac alijs iuxta uoluntatem suam partes uirtutis largitus est, angelisque ac reliquis sanctis potestibus ac uirtutibus, eo quod dedit ipsis incorruptibilitatem. Homini item donauit imaginis dignitatem, uitaeque ac cognitionis & rationalis beneficii donum. Et non a uoluntate solum affuit ipsi hoc, uelut quis dicere possit cunctanter, aut secundum futurum, aut consultoriam ratiocinationem, sed secundum ipsam per se bonitatem. Est enim ipsa per se bonitas, condecenter ipsi omnia habens, & faciens ac operans. Quemadmodum igitur bonitati ipsi non indecorum affuit hoc ipsum, sed gloriam & cognitionem laudis luculentae munificetiae, ut qui per hoc ad notitiam & sensum eorum, quae ab ipso

ab ipso facta sunt, deuenit. Sic etiam gloria est, non assumens aliquid ipsius Deitatis. Nunquam enim indiget Deus gloriae additamento: sed ipsa per se gloria, & ipsa per se uirtus, & ipsum per se miraculum, & ipsa per se laudum celebritas, quod pater genuit, etiam si ipse non est genitus: quo ex fonte semper existente, sempiternus fons co-existeret, ex ipso existens fons ex fonte, & Deus ex Deo, & lumen de lumine, qui non esse coepit, non sub tempore cecidit, sed simul patrem habet uere, ita ut simul pater filium habeat uere, non indecorum patri, non dissipantem incomparabilitatem. Non enim est corporalis quaedam distinctio, sed Verbum in substantia Deus ex patre existens, & Deus ex Deo, excludens omnem syllogisticam suspicionem, in uitam existens fidelibus, & omnibus qui a patre, per ipsum & ab ipso facti sunt, credentibus ac cognoscentibus, & non stultitiam putantibus potentiam Dei, & Dei sapientiam, quae excedit omnem examinationem, & omnem ratiocinationem corruptibilem, praesertim hominum, quemadmodum etiam ipse Aetius inuitus confessus est. Aetij Cap. XXII. Si priuationis significatiuum est de Deo ingenitum, nihil autem fuerit ingenitum, quae ratio abstulerit aliquid ab eo, quod nihil est: Si uero significat id quod est, quis segregauerit ab eo quod est, id quod est ipsum sui ipsius? Confutatio. Quae secundum priuationem dicuntur apud externos Dialecticos, ea profert nobis Aetius uelut de Dei notitia, & utilitate distinguens ac tractans, prius ignarus de quibus apud externos priuatiuum accipitur. Non enim de omnibus possibile esse secundum priuationem dici, asserunt dialectici: sed de his quae secundum naturam quid possident. His enim quum ea quae secundum naturam sunt in contraria mutari possint, de ipsis sane secundum priuationem dicuntur. In his uero quae impossibilia sunt, non ita uerbi causa, uocem Caecus de lapide nemo dixerit. Nam qui a natura dispositus est ad uidentium, deinde uisum amisit, caecus dicitur. Volucris enim aut homo, aut pecus quod ex natura uidere solet, quando priuatum est, caecum priuatiue dicitur. Sic etiam intractabilem, aut innocentem, aut indefessum non dicimus lapidem, non enim ex natura est. At de homine aut pecore ex natura irasci solito, quando non irascitur, dixerit aliquis secundum priuationem, de impossibilibus autem non item. Sic etiam de Deo accipiendum, sermone uelut aduersus Aetium inuehente, & per interrogationem expendente. Dic nobis o Aeti, nostri incomparabilem ad omnes qui non sunt ex eadem essentia, aut etiam ipsum cum omnibus numerare audebis? Et si quidem cum omnibus hunc numeraueris, qui non ex essentia ipsius sunt, sed de nihilo ab ipso, per eum qui est ex ipso secundum essentiam, facta sunt, excepto solo hoc ipso & Spiritu sancto, qui ex incomparabili essentia patris & unigeniti filij ipsius est: absurdissima fuerit tua confessio. Quomodo enim adhuc unus ex omnibus fuerit is ex quo omnia de nihilo facta sunt? Impossibile enim est hoc, & neque ipse hoc dixeris. Quum autem impossibile sit ipsum esse similem aut aequalem his, qui ex ipso de nihilo facta sunt, impossibile est ipsum similia pati his, qui ipsi dissimiles sunt, quibus est ex ipso ut sint ipsa de nihilo, & omnia quae sunt in ipsis, quibus contingit iuxta priuationem, ut sit contrarium. Haec enim uident non a seipsis. Neque enim esse a seipsis habent, sed per gratiam datam, eius qui largitus est ea in quibus contingit passio secundum priuationem eorum, quae in ipsis fuerunt per donationem. At qui largitus est, a passione alienus est, & non ex aliquo ipsum esse habet, neque potest priuari his quae ex nihilo sunt. Si igitur non aequalis est ille filius, aut pater, aut Spiritus sanctus his, uerum alius est filius ab his, non aequali nomenclatura uocatus, sed praeminens & incomparabile nomen habens, ipsum per se bonum ab eo, qui ipsum per se bonum est: quae nam fuerit ea complicatio, quae ad priuationem oppositae se habet? Corruit enim Aetij sermo qui nobis priuationem introduxit, quum ingenitus Deus, & genitus filius, non secundum priuationem, quae est creaturarum, habeat dignitatem existentem, sed iuxta id quod sponte et proprie per se decessit ipsius.

ipsius essentiam ac Deitatem. Sicut enim irascibilis est, non quod non irascatur, sed quod ipsa per se, ut ita dicam, irascibilitas est: ita etiam ingenitus, eo quod ipsa per se ingenita natura est: etiam si filius genitus sit ab ingenito, dictione priuatiua frustra posita de incomparabili ad alios, ex sententia eius qui ipsam supposuit, & expressit. Neque enim alia ipsi genito adaequantur. Neque ingenitus creaturis imperit coessentialitatem: non quod impotens potentem accuset, sed quod impotentia ad potentem non extendantur, propter praeminentiam unius Dei, & unigeniti ex ipso filij, cum sancto Spiritu. Aetij Cap. XXIII. Si priuationes, habituum sunt ablationes, ingenitum in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At si quidem priuatio est habitus, quomodo id quod non adest, uelut quod adest, Deo connumerabitur? Cap. XXIII. Si uero habitus est ingenitum, necesse est praesupponere genitam essentiam, ut sic assumpto habitu Ingenitum nominetur. Cap. XXV. Si uero genita ingenitae essentiae particeps fuit, & habitus abiectionem passa, ingenita natura priuata est: fuerit utique essentia quidem genita, ingenitum uero habitus. Cap. XXVI. Si uero genimen transitu significatiuum est, manifestum est quod habitus significationem habet, siue transformatum est ex essentia quadam, siue hoc est quod dicitur genimen. Confutatio. Iam equidem quum Aetius de priuationis argumento, multum auxilium tulerit his, qui a fide alieni sunt, etiam ipse aequaliter cum illis contra fidem se armauit, nihil de fide dicens, neque recordatus dicit aduersus eos, qui a seipsis uanos sermones proferunt, & principium fidei non tenent, uelut aduersus ipsos reprehensorie Scriptura dicit, Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax, addito & hoc, Humiliatus sum ualde. Nunc uero rursus in iisdem tempus conterens, & priuationis ac habitus nomenclaturas, & syllogismorum fallacis humanae opinionis onerosam molem obiciens, & spiritualiter percunctans seipsum, ed enititur ut proprium suum propositum relidat, ex humana uersutia, a qua de Deo dicit quae uult. Imo etiam nos etiam si multa de priuationum ratione differuerimus, rursus cogit iisdem immorari, & in confutationibus aduersus ipsum tempus terere. Et erat quidem sufficiens sermonis ipsius aequiuocationem, contra ambo ferri potest. Verum quando quidem neque equum ferrei oris effrenem sinere oportet, siue per praecipitia feratur, siue ab imperu iam sit reuocatus & relisus: neque uiro contra fidem eadem dicenti permittere, & non contra ipsum dicere: rursus dicimus, Si quidem priuationes, habituum sunt ablationes, ingenitum in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At si quidem est priuatio habitus, quomodo id quod non adest, uelut quod adest, Deo connumerabitur? Et siue taliter aut taliter de Deo cogitas & Aetij, & habitus circa Deum coniectas, erit mens tua priuata. Quaecumque enim contenderit cor tuum apud Deum deponere, praeterquam solum credere et admirari ac ex tota mente glorificare, redargueris: quum Deum quidem non possis syllogismis concludere, neque Filium ipsius, neque sanctum eius Spiritum, quo te Deus redarguat et mendax fias, uelut scriptum est, In nobis enim & habitus & uoluntas & cogitationes fallaces sunt, quoniam naturae & essentiae talis sumus. Dicitur autem & natura & essentia Dei: & non eo quod nos naturam & naturam audimus, & essentiam ac essentiam, ideo incomparabilem Deum nostrae naturae comparare oportet. Sic etiam de omnibus quae de Deo dixeris & Aetij, ipsum totum nullam complicationem admittit, incomparabile existens & perfectum in seipso, nulla re indigens. Est enim ipse per se sensus, & ipsa per se uoluntas. Quapropter incomparabilem unigenitum filium incomparabiliter genuit, & neque sua ipsius essentia priuatus est, neque ipsius, qui genitus est solus ex solo, & sanctus ipsius Spiritus, non habentes ad alia aequalitatem, aut dignitatis, aut naturae, aut alterius cuiusdam argumenti. Non priuauit, inquam, seipsum, neque secundum habitum, neque secundum essentiam incomparabilis suae deitatis. Neque genimen ex ipso priuatum

Habituum & uoluntatum ratio.

priuatum est, uelut dixi, dignitate Patris & aequalitate incomparabile existens, & sanctus ipsius Spiritus, ad omne quodcumque tandem id est: hoc est, tria sunt perfecta, perfectus pater, perfectus filius, perfectus Spiritus sanctus: non quod coniunctio aliqua sit, neque ad seipsam permixta, neque quid imminutum in seipsa habens: ut ne id quod disparatur, debeat incomparabile, & id quod alteratum est, priuationem ipsius esse efficiat, ita ut habitu solum dicatur, & non ueritate, aut quod uelut nudo sermone nominetur in transitu, & non sit, quemadmodum tua omnino mens cogitat, a fidei doctrina abalienare tentans. Nam credere oportet accedentem ad Deum quod est, & requirentibus ipsum mercedis retributor sit: id quod in patre solo perfici non potest. Qui enim non habet filium, neque patrem habet: & qui filium dicit, non potest extra Spiritum sanctum. Est enim reuera pater uerus Deus, uelut testatur filius, qui uidit patrem: & uera lux filius, qui cognoscitur a patre, & testimonium ab ipso fert, & spiritus ueritatis ipse spiritus, qui non alienus est, sed a patre procedit, & de filio accipit. Haec porro tollunt totum syllogisticum uerborum tuorum & Aetij fabulamentum, & fieri non potest, ut nos impellat ut discipuli fiamus praecceptoris tui Aristotelis, & sinamus doctrinam eorum, qui illuminati sunt ex spiritu Dei, & sunt quidem piscatores & alieni a literis, & in eloquentia idiotae, uerum praecones ueritatis in potentia Dei qua digni facti sunt. Non enim in sermone syllogistico est regnum caelorum, & in sermone iactabundo, sed in potentia & ueritate. Etenim sufficienter coniectauimus ab initio sermonis tui, de priuatione habituum & situum, & genitam essentiam, & in genitam essentiam, assumptam et non assumptam, & participationis habitus abiectionem sustinentem, & de essentia complicata genita, habitu uero ingenito: & genimen dictum in transitu, significatum autem in habitu solo, et significatiuum habitus, siue transformatum est ex essentia quadam, siue genimen dicitur, uelut dixisti. Eadem enim de iisdem cogitatio tua loquitur, nihil absoluens, dum contra eadem fertur ac dicit. Aetij Cap. XXVII. Si ingenitum habitus est, & genitum habitus: essentiae quidem habitibus priores sunt, habitus autem etiam si essentia posterioribus sunt, attamen potiores. Cap. XXVIII. Si uero ingenitum geniti causa est, ipsum esse significans, & genimen coinfert cum sua ipsius essentia ipsum autorem, uox genimen essentiae significatiua est, at non habitus: quum ingenita natura nihil secum inducat, quomodo non essentia fuerit, sed habitus ingenita natura. Confutatio. Habituum distinctiuum sermonem in Deo et post Deum construere rursus nobis Aetius conatur, uelut uidetis uos ueritatis amici. Et alia priora facit, alia posteriora. De Deo autem priora aut posteriora accipere, nefas est dicere. Simul enim in Deo omnia ad sunt, & additamento non habet opus. Quapropter etiam genimen non a tempore intelligi potest ratio concedit. Semper enim est Deus pater, & filius & Spiritus sanctus, hoc Trinitas existens. Quapropter qui est, uocatur Deus pater, qui est etiam filius, qui est apud existentem, genitus existens sine principio, et sine tempore: uelut in hoc dicto, Apud te est fons uitae. Et hoc, In lumine tuo uidebimus lumem. Et hoc, Qui est in sinu patris. Et hoc, In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et de sancto Spiritu similiter, Spiritus meus consistit in medio uestrum. Et uides quod nihil recens est in Trinitate. Quare neque essentia ante habitum, neque habitus ante essentiam. Habitum autem non iuxta incertos appellatos habitus, qui mutationem sustinent in unoquoque qui ipsos habent, accipere oportet, etiam si coegeris nos & Aetij, habitum de Deo dicere. Et neque quid in Deo potius est, neque posterius, sed quaecumque decent dignitatem ad glorificationem, uni Deitati una glorificatio, unus honor, ut colant filium sicut colunt patrem, & ut ne blasphement spiritum, propter minarum sermonem, qui peccatum ipsis non remittit, neque hic, neque in futuro seculo, uelut sane decorum est. Nihil diuersum circa Trinitatem intelligere est, aut colere, aut glorificare. Verum in Patre pater, in filio filius, in Spiritu sancto Spiritus

tus sanctus. Sic dicere, & sic in ueritate glorificare, decenter unī Trinitati adorationis cultum tribuere, & dignitatem confiteri, uera fides est. Et neq̄ ingentum genito indiget, ut coinferatur cum ipsius essentia, quo autor essentia ipsi fiat significatum genitum nomen: neq̄ habitus ingenitae naturae, essentia geniti est, aut dicitur. Nulla enim re indiget Trinitas, neq̄ additamentum alicuius accipit. Neq̄ enim quia ipsa Trinitas erat semper, & nihil erat creaturarum, ideo sortis capiendae, aut assumendi nominis alicuius, aut additamenti gratia, dignitatem sibi ipsi excogitauit pater: qui per filium quidem creauit caelum & terram, & omnia uisibilia ac inuisibilia, & Spiritu suo firmauit omnem uirtutem eorum, quae ab ipso creata sunt: quo ex eo quod creatae sunt creaturae, & facturae factae, coinductio contingat, ut creator appelletur, & opifex pater, & idem assumptiuē de filio intelligatur, per quem, & à quo creata facta sunt, aut de sancto Spiritu, in quo firmamenta firmata sunt. Etenim non mutatus ab habitu in habitum Deus, & natura & essentia alteratus, uelut secundum cogitationem & mutationem fecitea, quae facta sunt. Habuit enim in seipso semper opificij uim ac perfectionē, & nullam assumptionis gloriae indigentiam. Et quemadmodum in creaturis non oportet aliquem cogitare de Deo, quod dignitas essentiae et gloriae Dei, assumptionis habitus et dignitatis est, sic reuelletur Aetius, qui uult Deum syllogismis concludere iuxta ingentum & genitum, iuxtaq̄ habitus & essentia ipsius inductum nobis sermonem: qui confiteantur omnia creata, quod sint uere, & non sint excogitata assumenda gloriae gratia à minime indigo Deo: quemadmodum etiam de unigenito, & de sancto ipso Spiritu, non equale diceret creatis, impossibile enim est hoc dicere. At sanē syllogismos profert nobis Aetius sublimia loquens, & contra superna audacter inuehēs. Verum ab infernis uicissim concluditur creaturis, etiam ipse nihil reperiēs in syllogistico suo sermone. Nam sapientia hominum praeterit, & syllogistica hominum dictio sepe litur. Egredietur enim Spiritus ipsius, & conuertet ipsa in puluerem. Omnes enim ratiocinationes hominum praetereunt, & homines unā cum syllogistica Aetij arte, & artificialiosa contra fidem uersuta. Manet autem fides, spes, & charitas, uelut scriptum est.

Aetij Cap. XXIX. Si omnis essentia est ingenita, qualis Dei omnipotentis: quomodo alteram quidem passibilem, alterā uero passionis exortem quis dixerit? Si uero perfortem & partem ingenitae naturae, altera permanet quantitate et qualitate, & (ut summatim dicam) omni mutatione superior: altera uero passionibus obnoxia est, ita ut cōcellum sit ipsi, in uariabilitate in essentiam habere, eo quod sponte sua amicus permitteat, quae sunt praedicta: fuerit utiq̄ hoc consequens, ut facientem quidem ingentum dicamus, genitam autem eam quae transmutatur. Confutatio. Non omnem essentiam ingenitam esse dicimus, neq̄ omnem ex Deo genitam. Nam qui genuit genitum ex ipso, & emisit ex se Spiritum suum sanctum, Spiritum filij participem: non omnes genuit, sed unum, quare etiam est unigenitus, et unum ex se emisit Spiritum sanctum. Creauit autem per unum, & firmauit in uno omnes, partim quidem generantes, et post creationem genitos, partim uero creatos, neq̄ generantes, neq̄ genitos. Multum autem distat in creata Trinitatis essentia ab his, quae à Trinitate sunt creata, et non à Trinitate genita. Quapropter habet Trinitas à passione alienitatem & inuariabilitatem. Omnia uero post Trinitatem passioni subiaccunt, nisi quid donauerit ille passionis exors de alienitate à passione, per incorruptibilitatem, his quibus uult gratificari luculenter per largitionem. Non habet autem incorruptibilitatem ex incorporea natura, sed ex luculentia boni & passionis exortis Dei. Nam neque quod passus est unigenitus in carne, passionem Deitati ipsius ascendit, quamuis ex uera confessione credimus ex uera fide, quod passus est passionis exors existens Deus Verbum. Manet autem idem in

Passionis Christi alienitate à passione, non mutatus natura, neq̄ alteratus. Quapropter sapientia ex se sit ratio, itens, & Deus passionis exors existens, & gnarus quod per passionem seruaturus esset eos

set eos, qui passiones mortis habent, non legatum misit, non Angelum, neq̄ amplius uelut ante ipsum Prophetas: sed ipse Dominus uenit, & passibilitate in seipso suscepta uere passus est, Deitate ipsius à passione aliena manēte. Non enim aduentus in carne potestatem Deitatis ipsius hebetauit. Reperitur enim in sua Deitate ea, quae Dei sunt operans, & non à carne impeditus: uentum quidem increpans & fluctus ac mare, Lazarum uero propria autoritate euocans, & infinita alia supra haec faciens. Et concedebat quidem prout consentaneū carni, ut & à diabolo tentaretur, & ab hominibus uapularer, & à comprahēdentibus caperetur, quo in passibili passionis exors pateretur, passionis exors manens in propria Deitate, & nō alienus à passionis exorte Deo. Verum uoluntarie faciens omnia secundum admirabile ipsius mysterium, sicut etiā pater Deus cum ipso unigenito & sancto suo Spiritu, Trinitas existens semper perfecta, & à passione aliena, una Deitas continens omnia, unus Deus, una dominatio, eodem Deo continente uniuersa. Et non eo quod continet omnia, passioni subiacer, quum ea quae contineantur passioni succumbant. Intra omnia enim est, & extra uniuersa, omnium Deus, immixtus ad omnia. Vnde nō eo quod est ubiq̄, neq̄ eo quod extra omnia est, neq̄ ideo quod cōtinet omnia, neq̄ eo quod in ipso omnia mouentur, passionē inducet passionis exorti Deo. Sicut neq̄ propterea quod genuit unigenitū, neq̄ quod unigenitus genitus est, neq̄ propterea quod Spiritus ipsius factus ex ipso emissus est passionem inducet sanctae Trinitati. Neq̄ enim passibilis est Spiritus sanctus, qui in columbae specie descendit in Iordanem: neq̄ unigenitus qui à Ioanne baptizabatur ac contrectabatur: neq̄ Pater qui ex supernis clamabat uoce, quae ab hominibus percipiebatur. Hic est filius meus, hunc audite. Inuariabilis itaq̄ est filius. Et pater quidem ingentus, filius uero genitus, passionis exors, & Spiritus qui citra passionem processit. Et quum alia creata sint, Trinitas perfecta permanet in quantitate & increata nomenclatura, ita ut neq̄ melior transmutetur, neq̄ quod genitum est passione contineatur. Neq̄ enim qui genuit, passione detentus fuit. Non enim corporale est genimen, sed Spiritus ex Spiritu, & filius ex patre. Similiter & sanctus Spiritus ex ipso, Spiritus patris, Spiritus CHRISTI, non creatus, non genitus, non confrater, non propater, non nepos: incomparabili essentia patris & filij & Spiritus sancti, excedēte omnem intelligentiam & omnem mentem non solum dixerim hominum, sed etiā Angelorum. Nō enim transmutationem suscepit unigenitus, neq̄ ipsius pater, neq̄ sanctus ipsius Spiritus, eo quod unigenitus passionis exors existens in carne passus est, & sanctus Spiritus in columbae specie descendit, & pater ex supernis uocem in aures hominum citra passionem immisit: quemadmodum non mutationem & passionem induxerūt creati Angeli, & caeli, & terra, & omnia ei, qui ipsa fecit: sed totum est admirabile mysterium, uelut dictum est, O altitudo diuitiarum, & sapientiae & scientiae Dei. Aetij Cap. XXX. Si factae naturae ingenita natura est causa, ingentū uero nihil est: quomodo id quod nihil est, fuerit causa eius quod factum est? Confutatio. Est quidem igitur secundum aliam sententiam, & non secundum aequalem ad omnia, ingenita natura ad unigenitum genimen, & sanctum ex ipsa Spiritum: non autem causa, uelut id quod est ad id, quod non est. Est enim non de nihilo qui genitus est, neq̄ nō existens est qui genuit, neq̄ Spiritus ex ipso sanctus. At aliorum causa est id quod est. Quare semper cum propria gloria est sancta Trinitas, semper existens proportionabiliter unicuiq̄ nomini dignitatis ipsius. Per ipsam enim & non extrā, facta facta sunt, quum non essent. Quapropter neq̄ per seipsum pater eorum, quae facta sunt causa est: sed pater & filius & Spiritus sanctus fecit omnia. Si uero esset alienus filius, uelut à causa nō existens, progressus utiq̄ cum omnibus etiam ipse aequalis esset. Et causa esset Deus non amplius genito modo producti, sed instar creaturae. Et non amplius unus dici posset genimen, alia uero creaturae: sed aut omnia cum ipso genimina dici oportebat,

aut ipsum cum omnibus similiter creaturam uocari. Et nihil esset præminēs, adæqua-
to uno omnibus, iuxta partem, quæ de nihilo est, non solum dixerim Angelis, sed eti-
am hominibus & pecoribus, & quæcunq; infinita distantia absunt ab illius natura &
dignitate, ad unigenitum ipsorum factorem ac creatorem. Est igitur qui est cum eo,
qui est, ex ipso sine tempore reuera genitus, non de nihilo, sed ex ipso. Et est sanctus ip-
sius Spiritus, non alienus ab ipsius essentia, neq; uelut ad auxilium, iuxta Aeti senten-
tiam, Deo exquisitus. Aeti Cap. XXXI. Si ingenitum est priuatio, priuatio autem
habitus abiectio siue amissio est, abiectio uero penitus perit, aut in aliud transit: quo-
modo possibile est ut habitu transeunte aut pereunte, ipsa uidelicet ingeniti appella-
tione, cognominetur essentia Dei? Confutatio. Si à te & hucusq; gloria Dei à tuis
Aeti syllogismis, ad gloriam Deo comparata ac exquisita est, iuxta superius à te prola-
tos sermones: etiam ipse aduersus te, concedente Deo inuehens, paria tibi & ipse pro-
feram, quod quum nullus ueterum in ueteri Testamento, itemq; nouo, siue sancto-
rum Apostolorum siue Prophetarum hoc senserit, meliorem te ipsum facis etiam ipso
Deo, & planè certum. A te enim & hucusq; assumpsit Deus, uelut secundum tuum
sermonem, in fidem suam syllogisticam hanc tuam artem, ut de ingeniti priuatione di-
camus, & omnino de amissione habitus & transmutatione, & de cognomēto Dei in
essentiæ Dei appellatione. Neq; enim propterea quod est Deus omnium creator, quæ
post unigenitum ipsius et sanctum ipsius Spiritum extant, per creatorum constitutionem
inuēta est priuatio eorum, quæ non adsunt Deo, aut confessio eorum, quæ ipsi adsunt,
assumpta est: quo id quod postea creatum est, offerre Deo id quod melius est & sine
rum, per illam priuationem & immutabilitatem excogitarit. Sed quod est semper exi-
stens ipsum ingenitum, totum gloria, & totum in comprehensione ab omnibus crea-
tis ab ipso, iuxta partem eorum, qui ad glorificationem se extendunt: ut quod glorifi-
cetur quidem ab Angelis, secundum Angelorum linguam, quæ apud Apostolum hu-
manæ præferenda prædicatur: glorificetur item secundum hominum linguam men-
sura inferiorem, & secundum eorum quæ adhuc inferiora sunt facultatem. Et non om-
nino quod in unaquaq; creatura proportionaliter inferior sit aut transmutata sit glori-
ficatio. Sed est quidem in seipsa immutabilis, quum priuetur omnis creatura eo ut se in
glorificatione ad infinitum extendat, suprema essentia semper omnem mentem ac in-
telligentiā excedente, & non per ea quæ ab omnibus dicuntur ipsi licere, aut alteratio-
nem, aut mutationem, aut profectum siue præminentiam acquirentem. Eadem enim
Deitas melior est, & incomparabilis ac glorificata. Aeti Cap. XXXII. Si ingenitum
significat priuationem quæ non adest Deo, quomodo ingenitum esse dicimus, geni-
tum uero non esse? Confutatio. Ingenitum est equidem, nusquam uero dictum est,
non à Propheta, non ab Apostolo, non ab Euangelista: nihil enim miri erat hoc de
Deo dicere, aderat enim piæ ratiocinationi ab ipsa naturæ lege. Tu uero Aeti hoc no-
bis nouè dicere tradens, uelut miraculum te ipsum proferre putas. Commisisti autē
piæ naturæ legi, & fidei statuto in additamentum, ut meliores fiamus ex Deo donato
ut ex ingenito genitum intelligamus adæquatum dignitate: quo qui apud te adora-
tur dissimilis, æqualis inueniatur ei, qui secundum te dissimiliter prædicatur. Siquidē
igitur adorauisti patrem nuda nomenclatura, per ironiam & simulationem honorem
obtulisti. Et si filium adorasti, dissimilem patri agnoscens, confusionem operatus es in
adoratione, dissimilem dissimili æqualiter ueneratus. Si uero propter incredulitatis
tuæ præsumptionem negabis te adorare filium, redargueris ab omnibus, non agnos-
cens eum, qui debite ab omnibus adoratur, & æqualis est. Adorabunt enim ipsum o-
mnes Angeli Dei. Et adorauit ipsum Maria, ubi gloriose resurrexisset in carne, & om-
& adorant existentem ex eo, qui est, & sanctum ex ipso Spiritum. Sciunt enim alienū
ipsum

ipsum essentia à creatis. Non enim est factus aut creatus, sed genitus ex patre. Quare
per omnia fatigatus, & multo tempore insumpto, et peregrinis sermonibus inductis,
adorabis ipsum. Oportet enim omnes stare coram tribunali ipsius. Et omnis lingua
confitebitur, quod Dominus est IESVS CHRISTVS, qui non alienus à Deo est,
sed in gloriam Dei patris, uelut scriptum est, ac creditur. Aeti Cap. XXXIII. Si nu-
dum nomen est de Deo uox ingenitum, nuda autem prolatio substantiam Dei attol-
lit contra omnia genita: præstantior ergo est hominum prolatio quàm omnipoten-
tis substantia, ut quæ incomparabili præminentia Deum omnipotentem exornauit.
Confutatio. Neq; nudum nomen est de Deo uox ingenitum, neq; cum creatis se-
cundum essentiam communicans. Quare neq; creaturæ nudi nominis sunt significati-
uæ. Quum autem in medio ingeniti & creati aliud nomen requiratur, quod est filius,
& non creatus, cuiam præminentia attribuēda est: Et si quidem creatis communi-
care debemus, quum neutrum ex dictis nuda nomenclatura nominetur, sicut de inge-
nito & creatore ac creatis factis non nudū nomen assumitur, ita de genito & filio non
nuda nomenclatura suscipitur, id quod frustra in calumniam raptum est ac cōclusum
apud Aetium, confusionem indicabit, eo quod non adæquetur nomini filij, creata in
ueritate essentia, & non nudum nomen. Nam neq; ipse filius filij nomenclaturam nu-
dam suscipit. Quum autem non sit non existens, neq; secundum nudam nomenclatu-
ram dicatur filius unigenitus, & Spiritus sanctus: patris sanè gloriæ connexus est, &
non creaturarū nomenclatura confusus. Neq; enim elatione opus habet deitas, uelut
quæ nō sit, neq; altitudinis indiga est, etiāsi ab aliquibus in ignorantia existentibus nō
exalteretur: neq; per aliquorū prolationem essentia deitatis cōstituitur, neq; enim gloria
bitur hominum aut aliorū prolatio, uelut quæ Deo indigo gloriæ asciuit, aut omni-
potentem Deum ornauit. Deum adorandum Deum nouit, & creatorē ac opificem suū.
Neq; enim seipsum gloria præminere putat, & ornatricē esse proprii sui opificis: alio-
qui seipsam adorandam duxisset, & eum qui adoratur, non adorasset. Et frustra per o-
mnia tuus, o Aeti, sermo turbam concitat. Aeti Cap. XXXIII. Si omnigenito con-
fors & coniuncta est causa, causæ autem exors est ingenita natura: non causam signifi-
cat uox ingenitum, sed substantiam indicat. Confutatio. Et omnigenito confors &
coniuncta est causa, & non confitemur hoc uelut à te docti. Præuidet enim fides ueri-
tatis hoc, & præconferretur ac docet, quod Deus est causæ exors, atq; extra omnem cau-
sam, & immixtus ac purus ab omni æqualitate. Propterea enim etiam ipsi non adora-
mus omne, quod infra ipsius Dei essentiam est, eo quod soli puero decet adorationē
tribuere, patri ingenito, & filio qui est ex ipso, & Spiritui sancto qui est ab ipso, & per
unigenitum. Nam nihil est in Trinitate creatum, & sub causam cadens. Non enim de
nihilo est quicquam in Trinitate, uelut alia sub causam lapsa sunt, & causam adepti.
Quapropter Trinitas talis causæ exors existens, solam se ipsam adorari citra errorem
docuit, quoniam sola hæc à causa aliena est. Omnia uero sub causam ceciderunt. Hec
enim sunt facta & creata, pater uero increatus, filium habens ex ipso genitum, at non
creatum: & Spiritum sanctum ex ipso procedentem, & non factum. His autem sic se
habentibus, neq; passionem causæ sortitus est filius, qui adoratur & Spiritus sanctus,
etiāsi patre habeat genitorem: neq; reliquæ creature absq; passione fuerint sortis cau-
sæ, à patre & filio ac Spiritu sancto creatæ. Clarè autem absq; passione sortis causæ fue-
rit filius unigenitus, & sanctus ipsius Spiritus, uelut etiam pater. Quoniam filius est
genimen, & non creatura: & non ex eo quod genitus est, causam passionis sortietur fi-
lius: neq; Spiritus sanctus, eo quod ex patre procedit: neq; enim pater, eo quod genuit,
& ex seipso eduxit, alia uero omnia post filium & Spiritum creauit, sub passione causæ
reperitur, & quidem quum alia omnia in creando aut creando passioni obnoxia sint.
Proinde causæ exors est pater & filius & Spiritus sanctus. Causa autē est Trinitas uni-
uersorum,

uerforum, concreans & cooperans, & nihil in seipsa creatum aut factum noscens. Actij Cap. XXV. Si omne quod factum est, ab alio factum est: ingenita autem substantia, neq; a seipsa, neq; ab alia facta est, necesse est ingenitum essentiam significare. Confutatio. Et hoc rursus profert nobis Aëtius, uelut nouum quid ac reces narrans, quo dialecticæ ex superfluo ratiocinantis inuentor esse uideatur: hoc ipsum declarans de quo neq; ambigitur, & quod in catholica Ecclesia in cōfesso existit. Omne enim quod factum est, ab alio factum est. Ingenita autem substantia neq; a seipsa, neq; ab alia facta est. Et necesse est ingenitum essentiam significare. Et quid est hoc magis necessarium? Quod enim semper apud ipsos Anomæos & Arianos dolose accipitur ipsum essentie nomen, Aëtius clarè coactus à ueritate cōfessus est. Quū itaq; ingenita natura essentia sit, & ex seipsa, et non de nihilo impollute & citra passionē unigenitū genuerit sine tēpore & sine principio, & ex seipsa eduxerit Spiritū sanctum, & nō de nihilo: palam in sancta catholica Ecclesia orthodoxē Trinitas coessentialis prædicatur, quum nulla creatura hoc nomine uocari possit, eo quod neq; secundum naturam est quicquam simile unigenito & sancto Spiritui, neq; secundum adorationem. Hæ enim sunt de nihilo creatæ, & non adorandæ. Trinitas autem semper est, pater, pater perfectus: filius, filius perfectus, ex patre genitus: & Spiritus sanctus, spiritus perfectus ex patre procedens, & de filio accipiens. Et omnia nobis lucida sunt in diuina Scriptura & sancta fide, & nihil obliquum aut contrarium aut tortuosum. Actij Cap. XXXVI. Si ex geniminis essentia compareret, quod causa est ingenita substantia, contra omnem causam inuariabilitatem habens: per se sanè essentia incomparabilis, non extrinsecus coessentialis inaccessibilitatem, uerum per se existens incomparabilis & inaccessibleis, quoniam etiam ingenita. Confutatio. Sæpe Aëtius contra eadem fertur, uelut iam sæpe dixi, in laborem solum nos inducens, & nihil amplius. Quapropter etiam in præsentibus cogimur labori additionem facere, & eadem de hisdem repetere, quandoquidem & ipsi sic uisum est. Nam etsi ex geniminis essentia compareret ingenita, quæ genuit, nihil tamē distinguet à se genitor ipsum genitum per dignitatem gignendi. Ex seipso enim genuit essentialiter spiritum ex spiritu, & non corpus ex corpore. Quapropter incomparabiliter compareret genitor condecens genitum, & genitus genitorem. Neq; enim additamento indiget Deus, ut aliquando pater uocetur, aliquando non: neq; filius reperietur ex superna coniunctione, aliquando non existens, iam uerò existens. Quare per se essentia est Deus pater, & filius, & Spiritus sanctus, & non diuersa essentia. Neque enim est confrater, neque est postea genitus, sed inenarrabiliter condecens patris nomini, coessentialis est filius, & condecens patri & filio ex ipso sanctus ipse Spiritus. Quapropter inaccessibleitas est in patre & filio ac sancto Spiritu, ad omnia quæ sunt inferiora, & ex ipsa Trinitate creata. At uerò Trinitas ad seipsam non est inaccessibleis, est enim increata, & ingenita & incomparabilis. Quare non potest quicquam adæquari patri. Nō coadoratur ipsi quicquam ex his, quæ de nihilo facta sunt, & non genita. Nulli enim ex his, quæ facta sunt, dixit unquam, Sede à dextris meis. Neque uerò unigenitus de aliquo dixit, Qui uidet me, uidet patrem. Et, Ego in patre, & pater in me. Et, Nemo nouit patrem nisi filius, & filium nisi pater, & cui sanè reuelabit, Reuelat autem per Spiritum sanctum cognoscentem, & docentem ac annunciantem in mundo ea, quæ filij sunt, perscrutantemq; profunditates Dei. Propterea enim dicit, Qui non honorat filium, uelut honorat patrem, ira Dei manet super ipsum. Et non dixit, Qui non honorat Angelos, uelut honorat patrem. Neq; rursus dixit, Qui non honorat etiā filium: sed filium uelut patrem, similiter autē & Spiritum sanctum. Quoniam non remittetur ei, qui in Spiritum blasphemus est, neq; hic, neque in futuro seculo: quo Trinitatis inaccessibleitatem significet, & incomparabilitatem in patre & filio & Spi

& Spiritu sancto. Actij Cap. XXXVII. Si excedit omnem naturā ipse omnipotens, propter ingenitum excedit, quod causa est durabilitatis ipsis creatis. Si uerò non essentia significatiuum est ingenitum, unde nam habebit creatorum natura ut cōseruetur? Confutatio. Decet dicere ac confiteri, & sic tenere, quod omnem naturam excedit omnipotens. Ex quo nobis unigenitus inenarrabiliter progressus est Deus Verbum & sanctus ipse Spiritus. Et propterea securè non creaturam Deū facimus, ut ne stultifiamus, uerum excedentem omnem naturam Trinitatē glorificamus, filium cum patre, & sanctum ipse Spiritum, eo quod ingenitus est & increatus. Nam neq; alterius naturæ est unigenitus & Spiritus sanctus. Sed Deus ex Deo, lumen de lumine: & cum omnipotente patre etiam ipse filius unigenitus omnipotens appellatur, uelut etiam clarè habet diuina Scriptura. Non enim aliud à dignitate patris est unigenitus, sed condecens dignitatem patris, uelut palam testimonium præbet mihi sanctus Apostolus, qui in Spiritu sancto de filiis Israel dixit, Quorum, inquit, est cultus diuinus & Testamenta, & quorum sunt patres, ex quibus est CHRISTVS quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus Deus benedictus in secula. Amen. Propterea enim & adorandus est unigenitus, & Deus unigenitus, & diuinus spiritus ipse Spiritus sanctus. Et post sanctam Trinitatem non est alius Deus. Pater uerò omnipotens et unigenitus ipse filius IESVS CHRISTVS cōdecens patris dignitatē, & appellatus pater futuri seculi, condecens item sanctum ipse Spiritum increatum: semper Trinitas manifesta & cognita, ex qua Trinitate omnibus factis causa est, siquidem sinceræ & incomparabilis essentia significatiua est, pater in filio, filius in patre, cum sancto Spiritu, ita ut durabilitas semper in seipsa habeat sempiternitatē. Ex qua Trinitate adest creatis ut cōseruetur. Actij Cap. XXXVIII. Si nihil ex indiuisibilibus ipsum ante seipsum seminaliter existit, uerum permanet in natura quam forte adeptum est: quomodo ingenitus Deus liber & exors existens, nunc quidem suam essentiam posteriorem in genimine uidet, nunc uerò priorem in ingenito, secundum primi & secundi ordinem? Confutatio. Oportebat Aetiū præsignificare nobis & quæstiones suas claras proponere, maximè hanc dictionē reprehensibilem, et omnino nullam similitudinum cognationem habentem, quum neutrum ex his, quæ ab ipso nominata sunt alteri coadæquari possit. Affert enim nobis multorum inuisibiliū nomenclaturam. Sunt enim & inuisibilia animalia spiritalia, Seraphim, inquam, ac Cherubim. Sed & Angeli, & alij quidam spiritus, in quibus uerè impletur, quod neq; in ipsis seminaliter quid existit. Neq; enim corpora dixerit quis ea, quæ sunt inuisibilia. Etenim neq; generat, neq; generantur. Creata autē sunt secundum uoluntatē deitatis semper existentis clarè, & sortitum est unumquodq; creatum, id quod ipsi is, qui est, contribuit uirtutis, in excellentia luculentæ suæ benignitatis. Et adeptum est unumquodq; id quod sortitum est, & in hoc manet. Et liber est Deus ab omni causa, in seipso totum habens: non in futurum, neq; per penitentiam filium post tempora habens, aut sanctum suum Spiritum: sed cōdecens ei ut habeat semper filium genitum, habens filium & hunc unigenitum, habentem semper patrem in seipso. Habet autē & sanctum Spiritum ex patre existentē, & de filio accipientem, semper ipsum habens. Nam neq; propter in gloriam, neq; ob gloriæ additamentum, siue uberiorē copiam (quum deitas semper sit, nullum autem creatū semper extet) Trinitas unquam seipsam in minore opulentia uidit. Et nunc quidem hoc uidit, nunc uerò in additamento essentia seipsam uidens, uelut indiga postquam creata sunt ea, quæ causa sunt, in uberiorē additamento gloriæ siue opulentia existēs. Et undiq; nihil efficiet impetus eorum, qui contra ueritatem syllogisticas humanas opiniones obtrudere, & in mediū afferre uolunt: quum dignitas Dei patris & filij ac Spiritus sancti omnem intelligentiā angelorum & ultra excedat, quanto magis humanæ naturæ. Nam ratio

Questiones
hominū uariæ

cinaciones hominum miseræ sunt, & corruptibiles ipsorum cogitationes, in syllogismos & quæstiones seipsas inuoluentes ac transfigentes. Alij enim ex suis rationationibus per sophisticam quandam opinionem percunctantur de malo, unde inceptit. Alij, unde est diabolus, aut cur factus est. Alij cur Deus peccatorum hominem sic ipsum creauit. Alij quam talem, inquit, ipsum fecit, cur postea ipsi culpam adscribit: quo ubi omnes percelluerint suas cogitationes, discant seipsos corruptibiles, & attribuant Deo patri & filio ac Spiritui sancto, hoc est uni trinitati, adorationem & scientiam, peccantem ac assequantur ab ipso ueræ fidei cognitionem, ut ne suam mensuram excedere conentur, sed discant ab occæata intelligentia quiescere, et non sophisticam fraudem exercere per linguam incensam, & rationationes imprudentes, sed potius modesti esse per prudens illud dictum sanctæ & diuinæ Scripturæ, quæ iubet, ut ne ultra sapiamus quàm oportet sapere, sed ut sapiamus in hoc, ut modesti simus. Aetij Cap. XXXIX. Si permanet in natura ingenita Deus, auferatur ab eo, quod in generatione & in ingenita natura seipsum noscat. Si uerò conceditur in ingenito ac genito suam ipsius essentiam extendere, ipse sui ipsius essentiam ignorat, dum à generatione & ingenita natura circumducitur. Cap. XL. Si uerò etiam genitum particeps est participationis ingeniti, uerum in geniti natura indefinenter permanet: in imperfecta sanè natura seipsum cognoscit, ignorans uidelicet ingenitam participationem. Non enim possibile est ipsum de seipso, & ingenitæ essentiæ & genitæ cognitionem habere. Cap. XLI. Si uerò despiciabile est ingenitum propter mutationis aptitudinem, dignitas naturæ est essentia immutabilis, quum ingenitam naturam omni causa superiorem confiteamur. Confutatio. In ingenita natura haud dubiè permanet Deus, qui omnia de nihilo creauit, ac fecit pater, genuitque ex seipso coessentialem sibi ipsi filium, et condecentè ipsius sempiternitatem, & spiritum qui ex ipso processit, ac decet ipsius coessentialitatem. Et neque ideo quod Trinitas creauit de nihilo ea quæ sunt, uisibilia ac inuisibilia: ob id tollitur id quod correspondet iuxta proportionem dignitati Dei, ipsa uidelicet sempiternitas eius qui est, per recens creaturarum nomen. Aufertur autem à creatis superna excedens essentia, quæ non est is coessentialis, sed hæc de nihilo adesse uocauit. Quare genitus filius, non ex nihilo, sed ex eo qui est, condecenter simul consideratur. Neque enim distenta est essentia, neque contracta: sed spiritus existens pater, spiritum uerè filium genuit, & ex seipso protulit spiritum sanctum: & non seipsum ignorat, neque essentiam suam contrahi aut dilari nouit, aut sectionem sustinere. Hæc enim omnia circa Deum nosse absurdissimum est, sicut etiam ignorare ipsum Deum, hoc est spiritum sanctum. Et neque ingenitus non particeps est cum genimine coessentialitatis: neque genitus non simul habet cum patre sempiternitatem. Nouit enim pater filium, & filius nouit patrem, trinitate semper indefinenter increata manente, & indefinenter existente: unigenito genito ex eo, qui semper est, & reuera existente, & in propria perfecta natura. Quapropter cognoscit seipsum, & non ignorat neque filius ingenitam patris essentiam, neque ingenitus filij ex ipso essentiam, quum fide dignus sit unigenitus Dei Verbum, qui dixit: Nemo nouit patrem nisi filius, & filium nisi pater. Quare tollatur generosi huius Aetij pronunciata sententia, qua dixit, Non enim est possibile ipsum de seipso, & ingenitæ essentiæ, & genitæ cognitionem habere. Anteuertit enim unigenitus, & hanc iudiciariam ipsius uocem obliterauit, dum dixit seipsum nosse patrem, & nomen alium, compræhenditque simul spiritus sui sancti subsistentiam, uelut etiam in alio loco dicit: Spiritus patris docebit uos. Si autem patris est spiritus, non ignorat etiam ipse patrem. Dixit autem, Nemo patrem nouit nisi filius: quo seipsum & patrem & spiritum sanctum, alia transgressum esse significet, quæ non sempiternè existunt, sed facta sunt. Si uerò anteuertit hoc dicendo, quod semper nouit patrem: frustra nobis obrepat Aëtius palam uaniloquus, & omnibus manifestus, quod uelut homo ratiocinat, carna-

carnaliter percunctans, et animalis existens, propter eum qui seipsum et patrem & sanctum ipsius spiritum cognoscit. Exemptus igitur est Deus ab omni causa, non solum pater, sed etiam filius & spiritus sanctus: quum in cōfesso sit, Deitatem Patris & Filij & spiritus sancti omni causa superiorem esse. Aetij Cap. XLII. Si ingenitum ab omni causa exemptum est, fuerint autem multa ingenita, inuariabilem habebunt naturam. Non enim per sortitionem, naturæ cuiusdam communis & propriæ particeps facta, altera quidem faciebat, altera uerò fiebat. Confutatio. Ab omni causa palam exemptum est ingenitum, eo quod unum est ingenitum & adorandum, diuiso adorando ab his qui adorant. Adoranda est autem Trinitas, quæ unitas est, & in uno nomine Trinitas numeratur, Pater & Filius & spiritus sanctus: non alienum à seipsa in se possidens, sed condecenter genuit Pater Filium, & non creauit. Et hic quidem est ex ipso semper genitore, quare genimen est ex eo, qui est: & ille processit ex ipso sanctus spiritus, ita ut sit Trinitas in una unitate increata, omnia uerò ex ipsa Trinitate de nihilo creata. Unde una Trinitas unus est Deus, pater & filius & spiritus sanctus, non alienum à seipsa in se possidens, increata, ingenita, non facta, sed faciens: non creaturæ nomen habens in seipsa, sed creans, una existens, & non multa. Omnia uerò ex ipsa, multa quidem sunt, sed non cum ipsa numerantur. Quapropter neque sortita est alteram naturam communem ab essentia incomparabili. Et ob hoc non creata est in Dei essentia natura, sed creatrix omnium, quæ non possunt cum incomparabili & una essentia patris & filij & spiritus sancti, in coessentialitate participare. Clarum est enim quod ipsa ei, qui ueritatis cognitionem habet, reuelat, quod ipsa sola adoratur, & non omnia: & quod ipsa sola in nomen sui ipsius baptizat, & non uniuersa. Aetij Cap. XLIII. Si omnis essentia est ingenita, nulla differet ab alia iuxta Domini libertatem. Quomodo igitur dixerit quis aliam mutari, aliam mutare, non permittens Deo producere ex non subiecta essentia. Confutatio. Omnis qui resistit ueritati in admirationem, & ad perterrefaciendum colligens sibi ipsi sententias, uidetur quibusdam per subuersionem impetere, & à uitali uia transferre ac deuastare, uelut hic Aëtius, nunc quidem in hoc dicto à natura nihil dicens, perterrefacere uidetur simplices, dum ex superfluo ea, quæ ab ipso dicuntur, repetit, uerbis tantum uelut ex abundantia proferre solet, etiam in præsentiarum usus. Non enim omnis essentia ingenita est iuxta intelligentium confessionem, alioqui omnis deificaretur. Quum autem non omnes essentiæ deificentur, sed una præter omnes, quæ est una Deitas in Trinitate: quomodo adhuc reliquum fuerit generoso huic, ut perterrefactio ipsius ad Filios ueritatis procedat: Distert autem & altera ab altera. Nam hæc quidem Trinitas creat, omnia uerò ab ipsa creata sunt. Et hæc à dominio libera est, quæ uerò ab ipsa facta sunt, dominio subiacent. Et hæc quidem transmutantur, illa uerò inuolabilem habet naturam, transmutans semper ea, quæ ab ipsa transmutantur, & de nihilo essentias & substantias producere potens. Hoc enim est decens Deo, ut ex non subiectis, & ex nihilo ab ipso factis ac productis secundum gubernationem transmutet prout uult. Aetij Caput XLIII. Si omnis essentia est ingenita, omnis est inuariabilis. Quum autem essentia inuariabilitatem habeat, facere & pati casui spontaneo deferendum est. Cap. XLV. Quum autem multa sint ingenita & inuariabilia, innumerabiliter different inter se. Non enim numerabilia esse poterint, quæ distant aut in totum, aut iuxta aliquid: quum omnis distantia sortem ac partitionem quandam ostendat causæ disunctæ ingenitæ naturæ. Confutatio. Non omnis essentia ingenita est. Stultum est enim etiam hoc cogitare, & Græcæ ignorantia est hæc ratiocinatio, & ista sententia, siue ex presse, siue per interrogationem ab Aëtio dicta est. Manifestum est autem, quod per interrogationem dixit. Interroget itaque de hoc Græcos, & illi assentiantur ipsi hanc quæstionem ex syllogismis sic habere, materiam quandam contemporaneam de Deo prædi-

prædicantes. Capiatur autem simul cum illis, si fuerit assensus: quum ueritas ipsa habeat unum esse quod facit, ita ut in una essentia perfecta Trinitas, & non per coniunctionem numeretur, alia uero omnia esse facta & creata, & non infecta: Deitate uero increata existente, et Patre quidem generante, Filio uero genito, Spiritu sancto autem ex ipso Patre emisso, & de filio accipiente, omnibus reliquis creatis existentibus. Quum autem sic inuariabilis in potentia maneat tota deitas cōdecenter in Trinitate, ita ut unitas ad patrem referatur, propter dignitatem & stabilitatem, & ad tollendam Deorum multitudinem: inuariabilitas quidem manet potentia, dignitas autem condecenter reputatur filij ad patrem, itemque Spiritus sancti. His itaque sic se habentibus, ex integro corruet insidiosa quæstionis uersutia. Nō enim multa sunt inuariabilia, sed una Trinitas in unitate, & una Deitas in Trinitate. Reliqua uero omnia distant, neque ex casu spontaneo habentia pati aut facere: neque sancta Trinitate in hoc quod facit aliquid, pati potest, quum tota sit passionis exors & adoranda, Pater, inquam, & Filius ac Spiritus sanctus. Fecit enim omnia Deus per Filium, sed non Filium, non enim est cum omnibus, sed cōministrat ac cooperatur patri, et coadoratur: neque etiam Spiritus sanctus, non enim numeratur de omnibus, uerum firmat potentiam uniuersorum, & coadoratur. Quum autem omnia sub unius prouidentiam posita sint, feruntur & faciunt & patiuntur, et quæcūque alia. Quapropter una Trinitas ad seipsam inuariabilis est, alia uero ex ipsa uariata ac mutata sunt, neque enim sunt contemporanea, neque consempiterna: sed illa sola sempiterna est & increata & ingenita ac non facta: filio quidem genito sine tempore & sine principio, semper autem existente, & nunquam esse desinente: unde caute caput & non principium, patrem filij docuit diuina Scriptura, propter coessentialitatem: & Spiritu sancto sempiternē existēte, & ex patre emisso, qui etiam semper cum patre existit, & non à tempore esse incepit. Aetij Cap. XLVI. Si uox ingenitus & Deus, ex comparatione & æqualitate idem significant, ingenitus ingenitum genuit. Si uero aliud quid significat ingenitum, & aliud Deus: nō absurdum est Deo, Deum genuisse, ita ut uterque originem sumpserit ex ingenita essentia. Cap. XLVII. Si uero quod ante Deum est, nihil est, quemadmodum non est: Deus & ingenitum idem significat, non admittent genimine ingenitum, quapropter neque simul proferri cum Deo & patre sustinet. Confutatio. Vnde uult nos Aëtius acquirere in nobis ipsis sententiam quæstionum ac ratiocinationum ipsius ab ipso propositarum: Et si quidem adstruit ex ratiocinationibus ac syllogismis, corruet etiā nostræ opinionis acquisitio simul cum ipso. Deum enim nemo unquam syllogismis concluderit: neque dicitur figmentum ad fictorem, Cur mesic fecisti, uelut scriptum est. Cæterum ex pia ratiocinatione ac iusta certitudine, ad sancti Spiritus per sanctas Scripturas doctrinā reflectendum est. Quum autem constans ac certa sententia doceat nos de his, qui creaturæ diuinum cultum præstiterunt, quod stulti facti sunt: quomodo non inuenietur Deum pro creatura accipere, & hunc adorare ac honorare, quum fides ex natura reijciat adorationem à creato, & creatum ab adorando. Etenim si omnino hoc nihil differet ab his, qui creaturæ adorationem exhibent: nihil præferendum erit in Christianismo. Erit autem talis fides idololatria potius, quam diuinus cultus. Adorant enim etiam illi Solem, & Lunam, & potestates, cælum & terram atque alias creaturas: & non diuersitas creaturarum facit miraculum, neque id quod præminet, distinguet à seipso honoris æqualitatem, propter æquiocationem, etiam si alterum alteri ualde præponderet. Vnus enim est qui ambo fecit, & assignauit unicuique non nominis uarietatem, sed essentiam. In omnibus enim creatis seruum est creaturæ nomen, sed nō liberum. Et si in una parte id quod seruum est, adoratur, nihil differet adoratio ab alia parte, etiam si inferior sit. Æqualis enim est, cognitionē habens cum suprema creatura, de nihilo ab eo qui est, ipsam adeptam. Hinc ingenitum cōdecens est Deo, & Deus ingenito. Quapropter genimen

nimen non opus dicimus, neque facturam, sed genimen essentialiter à patre impollute genitum, coessentialiter patri & quod simul adoratur: & Spiritum sanctum ex ipso, nō alienum, ideoque etiam simul adorandum. At uero cum creatis non simul profertur nomen Deus eo, quod transmutata sunt ab ingenita natura, quoniam de nihilo ipsum esse sortita sunt. Verum Trinitas habet hoc, quod semper est. Et non aliud quid est Deus, & aliud ingenitum. Confiteris autem dō Aëtii, Filium ex Patre genitum esse per simulationem, & non ex ueritate. Omne enim genitum non est creatum, & creatum non genitum. Si uero genitum est creatum, iuxta alium modum creatum est, uelut, ut uerbi gratia dicamus, homines gignunt homines, sed non creant, hi uero superne ex Deo sunt creati. Quapropter quæ ab ipsis quidem gignuntur, genita sunt, à Deo uero omnia creata sunt. Quum autem sit Deus increatus, genuerit autem sibi ipsi filium, & non creauerit, non aliud gignit à sua essentia. Quomodo igitur genime ex ipso erit creatum, quum pater increatus sit? Si uero creatum apud ipsum est genimen, non amplius genimen uocatur. Et multa sunt quæ aduersus eiusmodi absurdam opinionem dici possunt. Indecorū autem est etiam Deo, esse aliquando sine filio, postea uero uocari patrem post filium. Et indecorum est filio, esse ante ipsum tempus, erit enim tempus maius ipsius maiestate. Condecens est autem patri, ut semper habeat in identitate dignitatum nullum defectum ac sempiternitatem. Et quod ante Deum nihil erat, hoc manifestum est. Deus itaque, uelut dixit Aëtius, & ingenitum idem significat. Et quomodo seipsum complicando accusat potius quam confirmat? Si enim cum Deo est Deus, uelut etiam est, etiam ingenitum admittit genitum filium, habet enim comprehendit uocem Deus. Simul profertur autem cum patre à uoce Deus, & cum patre honoratur Deus Verbum, etiam si Aëtio hoc non in mentem uenit, quum omnes creature filium adorent, & omnis lingua confiteatur, quod IESVS est CHRISTVS in gloriam Dei patris. Cui gloria Patri in Filio, cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum. Amen. Aëtij conclusio ad finem. Sanos & sanas uos, is qui est per se genitus Deus, qui etiam solus uerus Deus propterea appellatus est à misso IESU CHRISTO, qui substitit uere ante sæcula, & genitæ substantiæ uere existit: conseruet ab impietate, per CHRISTVM IESVM Saluatorem nostrum, per quem omnis gloria Deo & patri, & nunc & in sæcula sæculorum. Amen. Confutatio. Et ad finem Aëtii suæ congregationi scribens, quos decertatores ac decertatrices dixit, nō destitit ab eiusmodi uerborum flagitijs: sed etiam in hoc quod sanos ait, ostendit doctrinæ suæ alienitatem. Dicit enim, Sanos & sanas uos, is qui est per se genitus Deus: nulla consideratione habita, quod in uno uerbo totam quæstionis suæ subseminationem destruxit: quum enim dixerit in superioribus capitibus de ingenito Deo, præuidit etiam quod neque se ipsum fecit, hic uero per se genitum nobis falso introducit. Tota autem mens ipsius in obliuione sui constituta est, ut deprehendatur. Deinde dicit, Qui etiam solus uerus Deus propterea appellatus est. At iuxta suum sermonem & sententiam, aut tollit filium esse Deum, & frustra profert nomen, ut Christianus nomine appelletur: aut Deum qui dem habet filium, sed non uerum. Et erit ipsi unus Deus uerus, & unus non uerus. Iuxta descensum uero unum sub uno inueniens, & amplius Spiritum sanctum in minore ac inferiore ordine locans, aut minorem rursus Deum habebit, aut hunc Trinitati non connumerans, erit penitus à Christianis alienus miserimus ille homuncio, et de cætero Græcus absolutissimus denunciabitur, et numero Sadducæus, alienus quidem à Spiritu sancto, uelut etiam est, Græcis uero in parte comparatus: unum quidem Deum asserens magnum, & unum paruum: unum uerum, & unum non uerum, uelut Græci consententur, unum magnum Deum, alios paruos nominantes: quum diuina Scriptura clare redarguat, & de patre quidem dicat, quod est Deus uerus, & de filio similiter, quod est Deus: & de patre, quod lux Deus, de filio uero, erat lux uera: & Spiritu sancto

tu sancto, quod est spiritus ueritatis. Vere itaque annuntiatur nobis Trinitas in sapientia, & altitudine diuitiarum. Deinde rursus dicit, à misso IESU CHRISTO, & non reueritus est dedignari unigenitum nomine Dei, sed solum nuda dictione usus est, uelut in superioribus capitibus confessus est, usque ad nudam appellationem tribuens Filio nominis honorem. Dicit autem ante saecula uere substituisse, & uere genitrix substantia esse. Cōseruet autem, inquit, ab impietate: solet autem omnis mala mulier suos mores praecipere ac praedicare. Quum enim non uideat in quanta sit impietate, seipsum pius putat. Quemadmodum qui ex leui sideratione insaniam laborant, seipsum quidem putant sapientes esse, alios uero mente captos. Hinc uero per CHRISTVM IESVM Saluatorem nostrum, neque Dominum nostrum exprimere ausus fuit, sed per simulationem Saluatorem nostrum dixit. Et ait, Per quem omnis gloria patri, et cetera: & hoc ipsum quod dicit omnis gloria, eod tendit ut detrahat filium ab honore & gloria, quod sane nemo pius unquam sustinere poterit, & qui donum uere fidei à Spiritu sancto accepit. Porro quum haec omnia ab hoc Aetio per dialecticam quandam artem ac syllogisticam humanarum praestigiarum uersutiam in capitibus quadraginta septem relata tractauerimus, hortamur uos o Christiani ac serui CHRISTI, & filij ueritatis, ut haec diligenter legatis, & statim cognoscetis omnem ipsius terrenam uanitatem, & doctrinam à Spiritu sancto alienam. Nam non fuit ausus uel in una dictione mentionem facere diuinae Scripturae, aut alicuius dicti ueteris aut noui Testamenti, non ex Lege, non ex Prophetis, non ex Euangelis, non ex Apostolis: non alicuius Patriarche testimonium afferre: non ipsius Saluatoris, non Patris, non sancti Spiritus dictum per Apostolos relatum, aut per Prophetas: quo penitus per se deprehenderetur ab amicis ueritatis, quod omnino alienus est à Deo & ipsius fide. Arbitror autem nos sufficienter pro uiribus ad propositiones ipsius respondisse, inerudito quidem sermone, uerum confirmatione à diuinis Scripturis & pia ratiocinatione sumpta. Et quando quidem abunde in cōfutationibus aduersus ipsum de fide palam differuimus, haec sufficere putamus, ut ne ampliore facto additamento, molestiam quandam ampliore legentibus exhibeamus. Ceterum rursus pauca ex quibus ipse mente elatus est, post alienam suam fidem, & in CHRISTVM a sanctum ipsius Spiritum inimicitiam, & quae ausum est os ipsius ac discipulorum eius audacter in altum eructare, & ingētes blasphemias proferre, compendio dicam. Hic etenim cum suis sectatoribus inani imaginatione deceptus est supra omnes homines, non in eo quod noscant Deum secundum fidem, sed natura secundum scientiam, uelut etiam supra alicubi memini. Dicunt enim ipsi non simpliciter se nosse Deum in cognitione fidei, sed uelut cognoscit quis omne uisibile & quod manibus suis contrectat, uelut si quis in manus accipiat lapidem aut lignum, aut alterius cuiusdam materiae instrumentum. Sic enim dixit hic generosus, nempe, ita noui Deum sicut meipsum, & non intantum noui meipsum sicut Deum. Ceterum stulta dicere & audire, multis quidem cōtingit ad fraudem, prudentibus uero in ludibrium. Quis enim uelanus ac furiosus non potest etiam alios furiosos facere, maxime sequentes & obediētes: Si enim quis interrogauit ipsum & discipulos ipsius ac dixit, Ne recense mihi quod Deum noscas incomparabilem & incōprehensibilem, qui secundum speciem quidem non comprehenditur, uerum per fidem à seruis cognoscitur, sed dicere ac recense mihi fundamenta terrae, promptuaria abyssi, uenas maris, inferni locum, aëris mensuram, caelorum formam & crassitudines, quod est summum supernorum, quod est extremum infernorum, quid in dextra, quid in sinistris, creationem ac formationem tuam ipsius mihi dissere, et eorum quae in terra sunt inenarrabilia, numerum ac mensuras. Vbi haec audiuerunt, uelut percepimus ab his, qui ab ipsis decepti sunt, ad sophisticos praetextus declinantes per cauillum dicunt, ab illo uidelicet edocti, Omnia haec corporalia, & sunt, et nosse non possumus. Deum autem qui ipsa fecit, nouimus clare, quis est, & qualis

et qualis est, & quomodo est. Quis autem, his auditis, non statim risum effuderit? Stolidum enim est hoc rotum, quod opificem incomparabilem ac inenarrabilem dicit se nosse & exacte scire (atque utinam dixisset se per fidem nosse & exacte cognouisse, & non secundum scientiam quandam ac noticiam cōtrectationis dicere ausus esset) quae uero ab ipso incomparabili facta sunt, dicit se ipsum & suos non scire, eo quod secundum speciem apud uidentes in admiratione esse possunt: maxime quum ubique diuinae Scripturae clare de Deo praedicent, inuisibilem ipsum esse & incomprehensibilem, & nullam uisibilem, solum autem per fidem in ueritate cognosci quod est, & diligenter ipsum mercedis retributor sit. Quum porro quis ex recte sentientibus de Dei gloria, fideque ac dilectione, & incomprehensibilitate dixerit ipsis, Nos nouimus Deum inuisibilem, inenarrabilem, nouimus autem ipsum reuera existentem inuisibilem ac incomprehensibilem: per cauillum ac ludibrium uelut fabulam quandam recensere ausus est hic, qui nouam dialecticam nobis producit, Cui igitur, inquit, similes estis, & uelut illa fides, uirgini corruptae, caecae existenti & surdae ac mutae: quae quidem quod corrupta est omnibus qui ipsam noscunt, ostendit, interrogata autem quis sit uiolaror, non audit ut intelligat: & neque uidit corruptorem, eo quod caeca est, neque eloqui potest, quoniam muta est. Verum haec ipsius fabula uice uersa in ipsum retorqueri potest, iuxta id quod scriptum est, Conueratur labor ipsius in caput ipsius. Et, Cadet in foueam quam fecit, & quae sunt his similia. Ipsa enim similis est caeco ex natiuitate sic genito, loquenti autem & multa loquenti ac audienti, & scienti quidem albi ac nigri nomen, caerulei quidem ac prasini ac fului, & aliorum diuersorum nominum, lucisque ac tenebrarum, quorum nomina quidem auribus percepit, non tamen cognoscit quid sit species, ac forma, neque omnino potest ipsam interpretari, eo quod ab initio caecus genitus est, et uarietatem uniuscuiusque qualitatis colorum ignorat, itemque formam. Vnūquodque enim horum nominum conuenientem discretionem per sensum uisus habet, non autem per sermonem, neque per cōtrectationem actum probari potest ab eo, qui ab initio formam non nouit. Quum igitur hi qui à natiuitate caeci sunt, de his differentes, & nigrum albo opponi scientes, & uiridi caeruleum ac purpureum & coccinum, atque alios colores, interrogauerint à nobis qualitatem formae, & uniuscuiusque qualitatis colorem, neque dicere possunt, neque à uobis doceri, sed solum per rationem mentes suas persuadent, decipiunt autem audientes, uelut perfectae discretionis gnari, etiam si uerbis dicant, ignorantiam tamen per incomprehensibilitatem possidentes. Sic etiam hic prodit nobis de Deo dicens, & de nobis quidem per cauillum praedicat mutae & surdae ac caecae uirginis corruptionem, quum ipse per suas blasphemias magis sit corruptus, & ignorantiam uelut à natiuitate caecitatem adeptus: loquens quidem de Deo, uerbis autem assimilans, & discipulos suos ad impudentiam instituens, nihil enim ipsi non audent. Blasphemant quidem igitur Prophetarum nomina & Apostolorum, quum ab aliquibus redarguantur ac castigantur decurrentes & resiliētes ac dicentes, hoc Apostolus uelut homo dixit. Aliquando uero, quid mihi profers ea, quae sunt in ueteri Testamento. Non est autem hoc mirum iuxta ea, quae ab ipso Salvatore dicta sunt, nempe, Si patrem familiam Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos ipsius: Si itaque ipsum Dominum & ueram ipsius gloriam negant, quanto magis Prophetas ipsius & Apostolos. Quin & in ampliore insaniam delati ipsius sunt discipuli, & horum successor Eutomius quidam falso appellatus, qui adhuc hodie superest in uita magnū & temerarium flagitium. Rebaptizat enim iam baptizatos, non solum eos, qui ab orthodoxis & sectis alijs ad ipsum ueniunt, sed etiam eos qui ab ipsis Arianis. Rebaptizat autem ipsos in nomen Dei increati, & in nomen filij creati, & in nomen spiritus sancti creati, & à creato filio creati. Quo uero tota nequitiae & orchestrae ac scenae ipsorum officina conspiciatur, quod non est fides, quae ab ipsis praedicatur, sed fere dixerim mi-

inorum officina, affirmarunt quidam, quod in caput baptizateos, qui ab ipso rebaptizantur, pedibus sursum uersis, & capite deorsum. Et sic per iurandum cogit ipsos iurare, ut ne resiliant à tali hæresi ab ipso instituta. Aiunt autem eundem Aetium post obitum Constantij, à Iuliano rege ab exilio reuocatum esse, quum adhuc esset diaconus suæ hæresis, & à suæ hæresis episcopo ad episcopatum euectum esse. Hæc sunt, quæ ad nos de Aetio & discipulis ipsius peruenerunt, quibus aliqui Anomæorum nomē imposuerunt, eo quod amplius & uehementius adhuc Arii hæresim amplexi sunt & sequuti. Quæ sanè cum pro uiribus exacte ex Dei auxilio recensuerimus, & uelut multipedem scolopendram, & reptile quod lulus uocatur, per ueritatis pedem conculcauerimus, & uera unigeniti confessione contriuerimus, consueto more Deo gratias agentes, & ipsius potentiam in auxilium nostræ imbecillitatis cupientes, ad reliquas detriceps pro uiribus ac captu nostro ô dilecti, transeamus, ipsum inuocantes, uelut discipulum, ut adsit nobis ad illas ostendendas, & confutationem ipsarum faciendam, quo per uirtutem potentie ipsius possimus implere promissionem tenuitatis ac paruitalis nostræ.

Finis Primi Tomi Tertij Libri Epiphaniij.

Secundi

SECUNDI TOMI TERTII LIBRI DE EPIPHANII, AUT SEPTIMI, ET VLTIMI TOMI, IUXTA numerum ab initio diuisionem, hæreses quatuor sunt, hoc modo.

- 1 *Dinærta, qui non perfectam Christi incarnationem confitentur. Quorum aliqui coessentialia corpus Deitati dicere ausi fuerunt, quidam uero animam ipsum accepisse negabant. Aliqui autem propter dictum hoc, Et uerbum caro factum est: huic dicto innitentes negabant à creata carne, hoc est Maria, ipsum carnem accepisse, & contentiose solum uerbum carnem factum esse dicebant. Postea uero haud scio, quo consilio, mentem ipsum non accepisse dicunt.*
- 2 *Antidicomarianita, qui sanctam Mariam semper uirginem, postquam genuit Saluatorem, ipsi Ioseph copulatam fuisse dicunt.*
- 3 *Collyridiani, qui in nomen eiusdem Mariæ in die quadam anni statuta, collyridem quãdam offerunt, quibus indidimus Collyridianorum nomen.*
- 4 *Masiliani, quos interpretari possis precatores. Coniunguntur his hæreses à Grecis introductæ, nempe Euphemita, & Martyriani ac Sataniani. Hæc est septimi tomis summa, & trium librorum finis. Simul autem omnes hæreses octoginta sunt. In ipso porrò fine huius tertij libri, ac septimi tomis, postremum fides catholice Ecclesie habetur, & Apologia pro ueritate, & prædicatio Euangelij Christi, & catholice ac apostolice Ecclesie character, quæ est ab æterno, uerum per temporum successionem manifestissime in Christi aduentu in carne reuelata est.*

Q 2 Contra

ONSEQUENTER ab his, quas retulimus, rursus grauis in molestaq; & à fide aliena nobis prodijt in uitæ præsumptio ne sententia atq; hæresis, ex qua causa non habeo, quod dicam, sed ut ne quiesceret, qui semper conturbat humanam naturam, & bello, ut ita dicam, infestat diabolus, amara sua uenena admirandis eduljis immittens, & uelut in melle amaritudinem ammiscens, per quosdam quorū uita in summa admiratione est, & qui ob orthodoxæ fidei laudē semper prædicatur. Nam hoc ipsius opus est, qui ab initio patri nostro Adam inuidit, & ab omnibus hominibus inimicus est. Et quemadmodum à quibusdam sapientibus dictum est, quod inuidia semper magnis successibus aduclatur: sic etiam per magnas personas quosdam prætextus ille immisit, ut nos & sanctam Dei Ecclesiā inuexatos non sineret, sed turbas semper ciceret, et bello impeteret. Visum est enim quibusdā, & his ex nobis progressis, & in magna exultatione degentibus, et qui apud nos & omnes orthodoxos semper in laude ac admiratione fuerūt, ut mentem à CHRISTI in carne aduentu abiecerint, ac dixerint, Quod carnem accepit CHRISTVS, ubi uenit Dominus noster, itemq; animam, mentem uero non accepit, hoc est perfectum hominem. Quid autem ex hoc uitæ contulerunt, non habeo quod dicere possim, aut à quibus prioribus didicerint, aut quod utile ex hoc lucrati sint: aut nobis & audientibus ac sanctæ Dei Ecclesiæ commodarint. Nihil profectò, præterquam turbam & diuisionē in nobis excitarunt, tristitiamq; ac damnum mutuae dulcedinis ac dilectionis induxerunt. Nam diuinarum Scripturarum consequentiam ac rectitudinem, & innocentiae cōfessionem, propheticamq; ac uangelicam & apostolicam fidē relinquentes, sophisticam & fabulosam sententiam nobis falso inuexerunt, cum qua etiam multorum grauium malorum consequentiam implentes in seipsis id quod dictum est, Quod discedent quidam à sana doctrina, intenti fabulis ac uanitatibus. *Ser-* nex reuerendus, & nobis semper dilectus & beato Papæ Athanasio, omnibusq; orthodoxis, *Apollinarius* à Laodicæa, hic erat qui in principio hoc uerbum excogitauit ac produxit. Et primum quidem ubi audiuissemus à quibusdam ipsius discipulis, fidem non habebamus, quod talis uir hanc sententiam in uitam inuexisset, amplius in expectatione spei lōganimes, donec rei certitudinē cognosceremus. Dicebamus enim eos, qui ad nos ab ipso uenerant, non intelligere profunditatem eorum, quæ à tam docto ac prudente doctore dicerentur, & à seipsis hæc dicere, quæ ab ipso nō didicissent. Multa enim erant in his, qui ad nos uenerant, quæ ambigua erant. Quidam enim ipso rum ausi fuerunt dicere, CHRISTVM ex supernis corpus detulisse, peregrinus autem sermo in cogitatione hominum permanens uehementem profectum faciebat. Alij uero ex ipsis, etiam animam accepisse CHRISTVM negauerunt. Quidam etiam coessentialiale corpus CHRISTI Deitati dicere ausi sunt, & orientales partes in multam turbam concitarunt, propter quos necesse fuit Synodum conuocari, & tales anathematice serire. Sed & commentarij facti sunt, quorum exemplaria ad beatum Papam Athanasium missa sunt. Propter quam exemplariorum causam etiam ipse beatus coactus est scribere epistolam, cōtra eos qui talia dicunt, minis adiectis, atq; eam epistolam ad reuerendissimum episcopum Epictetum misit. Dignatus est enim de hoc uel ipsis turbatoribus respondere. Clare uero de fide idem beatus Papa scripsit, & qui illa dicunt, ac turbas excitant, eos exterminauit. Cuius sanè epistolę exemplar hic apponere per totum necessarium duxi, & est hoc.

Athanasius

Athanasij
episcopi
Corinthiorum.

EGO quidem putabam omnem uaniloquentiam omnium, qui usquam sunt hæretici sedatam esse ex Synodo in Nicæa habito. Nam fides quam in ipsa confessi sunt patres secundum sanctas Scripturas, sufficiens ad confutandā omnem impietatem, & confirmandam piam in CHRISTO fidem. Propterea sanè etiam nunc diuersis habitis Synodis, in Gallia & Hispania ac magna Roma, omnes qui conuenerunt eos quidem, qui occultant, & Arii dogma spirant, Auxentium inquam in Mediolano, & Valerium & Valentem ac Caium à Pannonia, uniuersali suffragio, uelut ab uno spiritu commoti, detestati sunt. Scripserunt autem quoquo uersus, propterea quod tales sibi ipsis Synodorum nomina excogitabant, ut nulla in catholica Ecclesia Synodus nominetur, nisi sola ea, quæ habita est in Nicæa, quæ omnis hæresis trophæum est, & præsertim Ariang, propter quam maxime etiam tunc Synodus congregata fuit. Quomodo itaq; post tot facta aliqui adhuc ambigere, aut quæstionē mouere conantur? Si quidem igitur ex Arianis sunt, nihil miri est, si ea quæ contra ipsos scripta sunt, calumniantur: quemadmodum etiam Græci quum audiunt, Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, stultitiam putant sancti Spiritus doctrinam. Si uero ex his sunt, qui recte credere & ea, quæ à patribus manifestata sunt, amplecti sibi uidentur, per quæstionem destruere uolentes, nihil aliud faciunt, quàm uelut scriptum, proximo potum præbent turbidam cōfutationem, in nullā uero utilitatem uerbis cōtendunt, quàm ad subuertendos simplices. Hæc autem sic scribo, quum adeptus sim commentarios à pietate tua factos, qui ne scribi debebant, ut ne memoria quidem aliqua ipsorum ad posteritatem transmitteretur. Quis enim unquā talia audiuit? Quis autem docuit aut dicit, Ex Sion non exiit Verbum Domini, & lex Dei ex Hierusalem? hæc uero quando exiuerunt? Qualis infernus eructauit, ut coessentialiale dicatur corpus ex Maria Verbi Deitatis? Aut quod Verbum, in carnem & ossa ac pilos, & totum corpus transmutatum est, & à propria natura immutatum? Quis uero omnino audiuit à Christianis, quod adoptione & non natura corpus gestauit filius? Aut quis adeo impius fuit, ut dixerit simul ac senserit, quod Deitas ipsius quæ est coessentialis patri, ipsa circumcisa est, & imperfecta ex perfecta facta, & quod in ligno clauis affixum erat, nō erat corpus, sed ipsa opifex naturæ essentialis? Quis uero audiens, quod non ex Maria sed ex sua essentialitate transmutauit sibi ipsi Verbum desideratum corpus, dixerit Christianum esse eum, qui hæc dicit? Quis autem nefariam hæc excogitauit impietatem, ut uel in mentem uenerit ut diceret, Qui dicit ex Maria esse Dominicum corpus, non amplius Trinitatem, sed quaternitatem in deitate docet? Quare propter hoc hi, qui sic sentiunt, carnem quam induit Saluator ex Maria, essentialis ipsius Trinitatis dicit. Vnde uero rursus eructauerunt aliqui æqualem prædictis impietatem, ut dicant non esse recentius corpus Deitate ipsius Verbi, sed conlempiternum ipsum per omnia genitum esse, quando quidem ex sapientia cōstat. Quomodo uero etiam dubitare ausi sunt hi, qui appellantur Christiani? Si Dominus qui ex Maria prodijt, filius quidem essentialis & natura Dei est, uerum quātum ad carnem ex semine Dauid est, carnis autem sanctę Mariæ: qui igitur adeo audaces fuerunt, ut dixerint CHRISTVM carnem passum ac crucifixum, non esse Dominum ac Saluatorem & Deum & filium patris? Aut quomodo Christiani uolunt nominari hi, qui dicunt in sanctum hominem, uelut in unum ex Prophetis uenisse Verbum, & nō ipsum hominem factum esse, accepto ex Maria corpore: sed alium esse CHRISTVM, & alium Dei filium, qui ante Mariam & ante seculum filius est patris? Aut quomodo Christiani esse possunt, qui dicunt alium Deum esse, & aliud esse Dei Verbum? Hæc erant in commentarijs indifferenter quidem dicta, uerum uero & eandem sententiam habentia respicientem ad impietatem. Propter hæc

Q 3 discip-

disceptabant, ac litigabant inter se hi, qui gloriantur ob confessionem patrū in Nicæa factam. Ego uero admiratus sum pietatis tuæ patientiam, quod nō compescuit eos, qui talia dicunt, & piam fidem ipsis proposuit, quo aut ea audita quiescant, aut contradicentes, uelut hæretici nominentur. Nam prædicta, neq̄ dicta, neq̄ audita sunt apud Christianos, sed omni modo ab apostolica doctrina aliena sunt. Quapropter sane et ego illorum dicta nude in epistolam inscribi feci, quo etiam is, qui audit solum, uideat turpitudinem in ipsis ac impietatem. Et si autem oportebat eorum, qui hæc excogitauerunt turpitudinem pluribus accusare ac redarguere, attamen bonum esse duxi hæc tenus & nihil amplius per epistolam scribere. Nam quæ ita palam uitiosa ostenduntur, amplius exercere, & curiosus inuestigare non oportet, ut ne cōtentiosus uelut ambigua putentur. Hoc uero solum ad talia respondere ac dicere satis est, Quod nō sunt hæc catholice Ecclesie, neq̄ patres hæc docuerūt aut senserunt. Quo uero non ex perpetuo silentio nostro, occasionem impudentem sibi ipsis illi malorum repertoires arripiant, bonum fuerit paucorum ex diuinis Scripturis mentionem facere, fortassis enim uel sic reueriti cessarint à sordibus his inuentis. Vnde uobis in mentem uenit o boni, ut dicatis coessentialiale esse corpus ipsius uerbi Deitatis: præstat enim ab hoc ordiri, ut ubi hoc putidum ostensum est, etiam omnia alia talia esse ostendatur. Ex Scripturis enim non potest hoc inueniri, Deum enim in humano corpore fuisse dicunt. Sed & patres in Nicæa congregati, non corpus, sed ipsum filium dixerunt coessentialialem patri: & hunc quidem ex essentia patris, corpus uero ex Maria esse, rursum confessæ sunt Scripturæ. Aut igitur negate Synodum Nicænam, & uelut hæretici hæc falso inducite: aut si uultis filij patrum esse, ne sentiat præter illa, quæ ipsi scripserunt, nam ex hoc absurditatem speculari uobis licet. Si coessentialiale est Verbum corpori, ex terra naturam habenti, coessentialiale autem est uerbum patri iuxta patrum confessionem, coessentialiale erit etiā ipse pater corpori ex terra facto. Et quid succentis Arianis, qui ipsum filium creaturam dicunt: Dicunt enim & ipsi patrem coessentialialem creaturis. Et quum ad aliam pietatem transeuntes dicatis, in carnem, & ossa ac pilos & neruos atq̄ totū corpus, uerbum trāsmutatū esse, & à propria natura immutatū, tempestiuum fuerit uos dicere palam ex terra ipsum factū esse. Ex terra enim, ossium et totius corporis natura est. Quæ igitur est tanta demētia, ut etiam aduersus uos ipsos pugnetis, coessentialiale quidem dicentes uerbum corpori, aliud ad aliud significatis, in carnem uero ipsius uerbi mutationem trāsmutatā esse imaginari. Et quis deinceps uos ferre poterit uel loquētes tantū hæc: Supra omnes enim hereses ad impietatem declinauistis. Si enim coessentialiale est uerbum corpori, superflua est Mariæ mentio & usus, quum possit corpus etiam ante Mariam sempiternè esse, quemadmodum sanè est etiam ipsum uerbum, si quidem secundū uos essentialiale est corpori. Quæ uero est utilitas aduentus uerbi, quo aut suam ipsius coessentialitatem indueret: aut à propria natura immutatū, corpus fieret. Non enim ipsa seipsam apprehēdit Deitas, quo & coessentialitatem suam induat. Sed neq̄ peccauit uerbum, quod aliorū peccata redemit, quo mutatum in corpus, seipsum pro seipso oblationem offerat, & seipsum liberet, at non est ita, absit. Semen enim Abrahæ apprehendit, uelut Apostolus dixit: unde debuit per omnia fratribus assimilari, & assumere similis nobis corpus. Quapropter etiā uere subiacet Maria, ut ex ipsa hoc accipiat, et uelut propriū pro nobis ipsum offerat. Et hæc Esaias prophetas ostendebat dicens, Ecce uirgo in utero habebit, & pariet: Gabriel autem mittitur ad ipsam, non simpliciter ad uirginem, sed ad uirginem desponsam uiro, quo ex sponso ostendat Mariā uere hominem esse. Et partus meminit Scriptura, & dicit, Fascis inuoluit, & beata prædicabantur ubera quæ fuxit. Et oblatum est sacrificium, uelut aperuerit genitus uterū. Hæc uero omnia parientis uirginis signa ac notæ erant. Sed & Gabriel cautè ipsi nuncium attulit, dicens non simpliciter, quod nascitur in te, ut ne forinsecus introducitur ipsi

ipsi corpus putaretur, sed ex te: quo id quod nascitur ex ipsa, palam ex natura esse crederetur, & hoc ostendit etiam natura. Nam impossibile est, corpus uirginis lac ferre, quæ non peperit. Et impossibile est lacte nutriri corpus & fascis inuolui, quod non prius natura genitum est. Hoc est quod circumcisum est octauo die, hoc Simeon in uenas suscepit, hoc puer fuit & creuit, & decem annorum factum ad trigésimum annū peruenit. Non enim uelut quidam putauerunt, essentia ipsa Verbi mutata circumcisa est, quum sit inalterabilis & immutabilis, ipso quidem Salvatore dicente, Videte me, quoniam ego sum, & non alteratus sum: Paulo uero scribente, IESVS CHRISTVS heri & hodie idem & in sæcula: sed in circumciso corpore & gestato, & quod comedit ac fatigatum est, & in ligno affixum ac passum, erat passionis exors, & incorporeum Dei uerbum. Hoc erat in monumento positum, quando ipse iuit ad prædicandum etiam spiritibus in carcere, uelut Petrus dixit: id quod maxime ostendit demētiam eorum, qui dicunt in ossa & carnem mutatum esse uerbum. Si enim hoc esset, nō fuisset opus monumento, ipsum enim iuisset per seipsum corpus ad prædicandum spiritibus in inferno. Nunc uero ipsum quidem uerbum iuit ad prædicandum, corpus autem sine done inuolutum deposuit Ioseph à Golgotha. Et ostensum est omnibus, quod non corpus erat uerbum, sed corpus erat uerbi. Et hoc ubi ex mortuis resurrexisset, contrectauit Thomas, & uidit in ipso typos clauorum, quos sustinuit ipsum uerbum, uidens ipsos configi in proprio corpore, & quum posset prohibere, nō prohibuit. Sed & quæ propria sunt corporis, incorporeum uerbum uelut sua ipsius sibi propria faciebat. Nam quū corpus uerberaretur à ministro, uelut ipsum pateretur dixit, Quid me cædis: Et quū natura intangibilis esset, tamē dicebat, Dor sum meum de di in flagella, & nō a uertit faciem meam ab insputamentis. Quæ enim humanitas uerbi patiebatur, ea in ipsa degens uerbum ad seipsum referebat: quos nos uerbi Deitate participes fieri possemus. Et erat admirabile præter omnem opinionem, quod idem erat quod patiebatur, & quod nō patiebatur, patiebatur quidem, quoniam proprium ipsius corpus patiebatur, et in ipso quod patiebatur erat. Nō patiebatur autē, quoniam natura Deus existens, uerbum passionis exors est. Et ipsum quidem incorporeū erat in passibili corpore. Corpus uero habebat in seipso passionis exors uerbum, quod inbecillitates ipsius corporis debebat, faciebat autē hoc, & fiebat sic, ut ipsum quæ nostra sunt suscipiens, & oblationem offerens, ipsa obliteraret, de cætero suis ipsius nos amplexum faceret Apostolus dicere: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Non autē adoptione hæc fiebant, uelut rursus aliqui opinati sunt, absit: sed reuera in ueritate homine facto Salvatore, totius hominis salus facta est. Si enim adoptione erat in corpore Verbum, uelut illi uolunt: quod autem adoptione dicitur, imaginatio est & apparentia, reperitur quod in apparentia etiam salus & resurrectio hominum dicatur, iuxta impientissimi Manichæi sententiam. At qui non in apparentia salus nostra facta est, neq̄ corporis solum, sed totius hominis, anime & corporis uere in ipso salus facta est. Humanum igitur natura est & uerum corpus Saluatoris quod ex Maria assumpsit, iuxta diuinis Scripturas, uerum autem erat, quoniam idem erat cū nostro. Soror enim nostra est Maria, quia omnes ex Adam sumus. Et de hoc nemo dubitauerit, qui reuocarit in memoriā ea, quæ Lucas scripsit. Postquā enim resurrexit ex mortuis, putantibus quibusdā quod non uiderēt Dominū in corpore ex Maria accepto, sed pro hoc spiritum conspicerent, dicebat: Videte manus meas & pedes meos, & typos clauorū, quoniam ego ipse sum: cōtrectate & uidete, quia spiritus carnem & ossa nō habet, quemadmodū uidetis me habere. Et hoc locutus, ostendit ipsas manus & pedes. Ex quibus uerbis etiā rursus redargui possunt, qui ausi fuerunt dicere, in carnem et ossa mutatum esse Dominū. Non enim dixit, quemadmodū me uidetis carnē & ossa esse, sed habere, ut ne ipsum uerbum in hæc mutatum

tatum putaretur, sed idem & ante mortem, & post resurrectionē esse crederetur. Quā autem hæc sic habeant demonstrationem, superuacaneum est adhuc alia attingere, & de ipsis aliquid tractare: quum corpus in quo erat Verbum, non sit coessentialē Deitati, sed uere ex Maria natum, & ipsum Verbum non mutatum sit in ossa et carnem, sed in carne fuerit. Nam quod apud Ioannem dicitur, Verbum caro factum est: hanc sententiam habet, quemadmodum etiam ex simili hoc inueniri potest. Scriptum est enim in Paulo, CHRISTVS pro nobis factus est maledictio: & quemadmodum non ipse factus est maledictio, sed quia maledictionem pro nobis suscepit, dictū est maledictionem factum esse: sicut etiam caro factum est Verbum, non mutatum in carnem, sed quia carnem pro nobis suscepit, & factus est homo. Etenim dicere, Verbum caro factū est, æquale est, uelut si dicas, homo factum est, iuxta id quod dictum est in Ioēle, Effundā de spiritu meo super omnem carnem: non brutorū erat promissio, sed in homines uertit, quorum gratia etiam homo factus est Dominus. Hoc uero dicto hanc sententiam habente, meritō condemnabunt se ipsos omnes, qui putauerunt esse ante Mariam, carnem quæ est ex ipsa, & ante hanc habuisse uerbum animam humanam, & in ipsa ante aduentum semper fuisse. Quiescent etiam, qui dixerunt carnem non esse susceptiuam mortis, sed esse hanc immortalis naturæ. Si enim non mortuus esset, quomodo Paulus tradebat Corinthiis, quod etiam accepit, quod CHRISTVS mortuus est pro peccatis nostris, iuxta Scripturas: Quomodo uero etiam omnino resurrexit, si non prius mortuus est? Erubescant autem uehementer quibus omnino in mentem uenit, posse fieri pro Trinitate quaternitatem, si dicatur ex Maria esse corpus. Etenim si coessentialē dixerimus corpus Verbo, manet Trinitas Trinitas, quum nullum peregrinū Verbum ad ipsam accedat. Si uero hominem dixerimus corpus, quod est ex Maria, necessariō peregrino existente secundum essentiam corpore, & existente Verbo in ipso: quaternitas fit pro Trinitate, propter corporis appositionem. Hæc quum sic dicat, non intelligunt quod sibi ipsis contradicunt. Nam etiam si non ex Maria dicant corpus, sed ipsum coessentialē Verbo, nihilominus quod simularūt, ne sanè sic sentire putarentur, hoc ipsum iuxta ipsorum dementiam, quaternitatem dicere demonstrari potest. Sicut enim filius existens secundum ipsos coessentialis patri, non est ipse pater, sed filius ad patrem dicitur coessentialis, sic coessentialē corpus Verbo, non est ipsum Verbum, sed aliud coessentialē ad Verbum. Quum autem aliud sit, erit secundum ipsos ipsorum Trinitas, quaternitas. Non enim uera & reuera, perfecta ac in diuisibilis Trinitas suscipit additionem, sed ea quæ ab his est excogitata. Et quomodo amplius Christiani sunt, qui alium, præter eum qui est Deus excogitant: Rursus enim etiam in alio ipsorum sophismate desipientiam eorum uidere licet. Si uero propterea, quod est et dicitur in Scripturis, ex Maria esse et humanū Saluatoris corpus: putat pro Trinitate quaternitatem dici, ut corpus uelut additamentū dicatur: longe aberrat, creaturam creatori adæquantem, & putantes posse deitatem additamentū accipere: et ignorant quod non propter additamentū deitatis Verbum caro factum est, sed ut caro resurgeret: neque ut melius fieret Verbum progressum est ex Maria, sed ut humanum genus liberaret. Quomodo igitur possibile est corpus per Verbum liberatum & uiuificatum, facere additamentum ad Deitatem ipsi uiuifico uerbo? Nam humano potius corpori magna accessio & additamentum contigit, ex uerbi ad ipsum societate ac unione. Ex mortali enim factum est immortale: & quum animale esset, spirituale factum est, et ex terra factū, celestes portas pertransiit. Atqui Trinitas etiam ubi accepit Verbum ex Maria corpus, Trinitas est, non suscipiens additionem neque detractionem: sed semper perfecta est, & in Trinitate una Deitas cognoscitur, atque sic in Ecclesia prædicatur unus Deus, qui est uerbi pater. Ex hoc porro conticescent de cætero & hi, qui aliquando dixerunt eum qui ex Maria prodijt, non esse ipsum CHRISTVM, & Dominum & Deum. Si enim

Quaternitatem inducentes.

nam non Deus erat in corpore, quomodo statim progressus ex Maria, uocatus est Emanuel, quod est, si interpreteris, nobiscū Deus. Quomodo uero etiam Paulus, si non Verbum erat in carne, Romanis scripsit, Ex quibus CHRISTVS, quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus Deus benedictus in sæcula. Amen. Igitur confiteantur qui prius negabant crucifixum esse Deum, se errasse, credentes omnibus diuinis Scripturis, maxime uero Thomæ, qui postquā uidit in ipso clauorum typos exclamauit, Dominus meus & Deus. Deus enim & Dominus gloriæ existens filius, erat in ignominiose crucifixo & honore exuto corpore. Corpus uero patiebatur quidem dum pungebatur in ligno, & defluxit ab huius latere sanguis & aqua, quum uero templū Verbi esset, plenum erat Deitate. Quapropter Sol uidens opificem suum, in contumelijs affecto corpore patientem, radios contraxit, & tenebras terræ induxit. Ipsum uero corpus naturam habens mortalem, supra suam naturam resurrexit, propter Verbum in ipso, et à corruptione quidem secundum naturam cessauit, indumentū autem factum est Verbi. Vbi uero induit Verbum hominē excedens, factum est incorruptibile. Cæterum de eo quod imaginantur quidam & dicunt, quod quemadmodū super unumquēque Prophetam factum est Verbum, sic etiam super unum aliquem hominem ex Maria uenit Verbum: superfluum est tractare, quum demētia ipsorum palam cognoscatur. Si enim sic uenit, cur hic ex uirgine, & non etiam ipse ex uiro & muliere, sic enim et singuli sancti geniti sunt, aut cur, quum sic uenerit Verbum, non uniuscuiusque mors pro nobis facta dicitur, sed sola huius? Cur uero, quum in singulis Prophetis aduenit Verbum, de solo eo qui est ex Maria, dicitur, quod semel aduenit in consummatione sæculorum? Aut cur quū sic uenerit ipse, uelut uenit in prioribus sanctis, alij quidem omnes mortui nondum resurrexerunt, hic uero ex Maria solus tertia die resurrexit? Aut cur quum similiter uelut alij uenerit Verbum, solus hic qui ex Maria prodijt, dicitur Emanuel, uelut corpori pleno Deitate & genito ex ipsa, nam Emanuel significat nobiscū Deus. Aut cur si quidem sic uenit, comedente unoquoque sancto, & bibente ac fatigationem sentiente, et moriente: non dicitur quisque uelut ipse comedere ac bibere, fatigationēque percipere ac mori, sed de solo eo, qui est ex Maria? Quæ enim pertulit hoc corpus, ea uelut ipso patiente dicta sunt. Et quum alij omnes solum nati aut geniti esse dicantur, de eo qui ex Maria est, solo dictum est, et Verbum caro factum est. Ex quibus ostenditur, quod ad alios quidem omnes factum est Verbum, prophetandi gratia. Verum ex Maria ipsum Verbum carnem sibi ipsi accepit, et prodijt homo, natura quidem & essentia, Verbum existens Dei, secundum carnem uero ex semine Dauid, & carne Mariæ factus homo, uelut Paulus dixit. Hoc Verbum etiam pater ostendit in Iordane, & in monte dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Hunc Ariani quidem negauerunt, nos autem cognoscimus adorantes, non diuidentes filium & Verbum, sed ipsum Verbum scientes esse filium, per quem omnia facta sunt, & nos liberati sumus. Quapropter etiam admirati sumus, quomodo omnino inter uos de his ita facta est contentio. Sed gratia Deo, quantum tristitia affecti sumus ex commentariorum lectione, tantum gauisi sumus ob horum finem. Cum concordia enim discesserunt, ac pacem amplexi sunt in confessione piæ ac orthodoxe fidei. Hoc itaque quum ego longe prius considerassem, induxit me ut ista pauca scripserim, quum expenderim apud me, ne forte ex silentio tristitia oriatur pro gaudio, his qui concordiam exhibuerunt nobis gaudij occasionem. Rogo itaque imprimis tuam pietatem, & dein de etiam audientes, ut cum bona conscientia hæc suscipiatis: & si quidem deest quid à pietate, hoc ipsum corrigatis, ac mihi indicetis: si uero uelut à dicendi artis imperito, neque pro dignitate, neque perfecte à me scriptum est, ut omnes nostræ circa eloquentiam tenuitati ac debilitati ignoscatis. Valete. Hactenus Epistola Athanasij. Quandoquidem igitur & Epistola apposita est, & non solum ex his, quæ de ipsis audiui-

uimus, aut ab alijs, cōtra illos scribere aggressi sumus: sed omnibus etiam manifestum est, quod nulli calumniam struimus: consequenter tractationem contra ipsos arripimus, quo undiq̄ suspicionem effugiamus, uelut qui fratres nostros calumniemur. Et sanē opto etiam nunc ipsis, ut corrigant ea quæ uidentur nobis molesta esse, ut ne aut ipsi nostri damnum perpetiantur, aut nos ipsorum. Sæpe enim hoc per legationem missam egimus, & adhortati sumus, & adhuc adhortari non cessamus, ut tollant contentionem, & sequantur Apostolorum & Euangelistarum ac patrum diuinam constitutionem, & confessionem fidei minime curiosæ & firmæ ac incommobilis & iustissimæ in omnibus. Cæterum alij in aures nostras retulerunt, quod non hanc nostram, neque similem nostræ accepit Dominus, ubi uenit, sed aliam à nostra. Atque utinam per glorificationem ac in laudem dixissent. Nam & ipsi dicimus sanctum esse corpus & impollutum, peccatum enim non fecit, neq̄ inuentus est dolus in ore eius, et manifestum est omnibus pie de CHRISTO dicentibus ac sentientibus. Nos autem etiam ipsi ipsum corpus idem cum nostro suscepisse dicimus, tamen ipsius impollutum est corpus. In nobis uerò, qui peccauimus inferius & imminutum est corpus, & non propterea alienum ac diuersum ab illo, sed propter peccata nostra ac delicta. Non enim aliud corpus Dominus accepit, & aliud nos habemus, sed idem corpus in ipso custoditum & impollutum conseruatum. Alij uerò ex ipsis usque in hunc diem in cōtentione quadam seruntur, opinionibus alienis perducti, non secundum doctrinam patrum, neq̄ fidei caput continentes, ex quo rotum corpus per iuncturas ac ligamenta compactum ac confirmatum augetur augmēto Dei, uelut Apostolus dicit, sed fortassis uelut ab alienis quibusdam aures turbatas habentes, similiter ut Valentinus & Marcion ac Manichæus, etiam ipsi honorem Dei imaginantur magis, quàm uerè dicunt. Vbi enim audierint à nobis, quod habuit CHRISTVS corpus nostrum, statim ad fabulas conuertuntur contentionis proprias, dicentes unguis ipsum habuisse & carnem ac pilos, & si quid aliud est: non autem tales quales nos habemus, sed alios unguis habuisse, & alias carnes, & alia omnia nō qualia nos habemus, sed aliena à nostris, nimirum rursus uolentes sophisticè CHRISTO attribuere, secundum Valentinum & relatas hæreses, uanos sermones. Dicunt enim, quum CHRISTI omnia perfectè cōfessi fuerimus, & dixerimus quod curiose scriptum est de talibus ab huiusmodi perscrutantibus, & nihil efficientibus, cōsternantes enim mentem simpliciorū, statim dicunt: Igitur opus habuit his, quæ sunt secundum consuetudinem carnis, & his quæ exterminari solent, & ad secessum spectant. Et alia quæ ipsis uidentur sapientia, uerū horrida sunt & nugis plena, uelut dicit Propheta: Quis enim requisit hæc ex manibus uestris: De quo enim sancto, & quidem quum homines sint prophetae, & non dii: & de quo Euangelista ac reliquis, qui ex anima & carne constant, & secundum nos sunt citra ambiguitatem, scriptum est de talibus rebus: Vbi uerò nō potius honesta attribuit sanctis Scriptura, nedum Domino CHRISTO? Dicant autem nobis illi perterrefactores ouium, & consternatores columbarum, & fugatores agnorum ac pecorum CHRISTI, ubi uentrem exonerauit Moses per quadraginta dies: Vbi ea quæ ad necessitatem spectant, fecit Helias in Chorra torrente, quando panem quidem mane comedebat, carnes uerò uespere, à coruis allatas per præceptū Dei: Stolidum enim esset Scripturam de his dicere, sicut nunc stultum est hos exquirere. Quæ est enim horum utilitas, aut quæ commoditas, nisi solum ad incredulitatem præiudicatæ rei, prætextus uaniloquentiæ & inanis cōfutationis habere. Dicant autem rursus nobis, qua ratione quādo uoluit, fecit Deus, ut filijs Israël in quadraginta annis, neque pili nutrentur, neque calceamenta ueterascerent, neque uestimenta attererentur aut sordescerent? Num & hi à cælo uenerunt, num Dei tales erant, & quidem quum non inter laudatos censeantur, sed qui in multis Deum offendissent.

Nunquid

Nunquid non erant similibus affectionibus uelut nos obnoxij? Sed ut ostenderet Deus, quod omnia in seipso potest, & permittit ex sua uoluntate fieri & non fieri. Ut ne enim aliqui rursus illis deferrerent ea, quæ sunt super naturam, propter ea, quæ in admirationem facta sunt à Deo, hoc est, quod pili non augetebant, & uestimenta non uertustatem sentiebant, & alia, & quod panem angelorum comedit homo, in nostrā gratiam cauit diuina Scriptura, & dicit: Accipiat unusquisq̄ clauum siue palum ferreum in cingulo suo, quo ubi in locum desideret, fodiat ac peruium reddat proprium sterquilinum, quoniam populus sanctificatus estis, & Dominus præsens est in medio castrorum. Ad hoc porro etiam historiam afferunt Hebræi, quod durauerit ipsis figura ad tempus quoddam, usquequò uoluit Deus ostendere in ipsis hoc miraculum, & quidem quum ipsi uescerentur carnibus ac coturnicibus, contigit tamen ipsis ut hoc non esset eis opus. Et si apud Hebræos propter gloriam patrum, siue per gratiæ donum, siue secundum ueritatem, hoc decantatur, & quidem scientibus ipsis, quod & homines fuerunt quos celebrat, & corruptibiles ac non Dei, & ex carne ac sanguine & anima: quis tolerabit ex his audire adeo horrenda de CHRISTO, qui ex supernis uenit Deus Verbum, & de glorioso in omnibus ac uero ipsius in carne aduentu, in quo impleuit id quod dictum est, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato. Facultas enim erat ipsis in ueritate carnem nostram habenti, ut ne faceret quæ nobis uilia uidentur, & faceret quæ honesta erant, & proportionaliter Deitatem decebant, per quem etiam filij Israël pilos non nutriebant, & uestes ipsorum non sordescabant. Et hæc secundum traditionem ipsis contigerunt. Quod uerò etiam uestimenta habuit ab homine parata, minime ambiguum est. Diuiserunt enim uestimenta ipsius, & super uestitum ipsius miserunt sortem. Si uerò uestimentum erat ab hominibus paratum, nimirum ex lana erat & lino. Quæ uerò ex lino ac lana facta erant, inanima erant, & sensus expertia. Sed quando uoluit ostendere potentiam suam diuinam, transformatus ostendit faciem suam uelut solem, & uestimenta sua alba uelut niuem. Omnia enim possibilis sunt potenti, ut ostendat & ea, quæ sunt præter expectationem, & sensus expertia ac inanima ad gloriam ac claritatem transmutet, uelut uirgam Moysis, uelut calceamenta filiorum Israël. Omnibus enim confessum est, quod Apostoli sancti uiri fuerunt, corruptibiles corporibus quo ad nos, incorruptibiles autem propter habitantem in ipsis Dei gloriā. Et umbra quidem Petri omnes, qui afferebantur, habentes infirmitates sanabat. Et sudaria ac semicincta uestimentorum Pauli uirtutes operabantur. Et quomodo hi Deum curiose obseruant, turpes quasdam opiniones fabricantes, de quibus nullus unquam necesse esse putauit disserere, non Propheta, nō Euangelista, non Apostolus, non scriptor: Quæcunq̄ enim talia hi dicunt, etiam si innumera ultra hæc male opinati fuerint, non subuertent paternam nostram fidem, quæ CHRISTVM in ueritate annunciat. Genitus est enim CHRISTVS in carne secundum ueritatem à Maria semper uirgine per Spiritum sanctum. Et statim à partu Emanuel uocatur, quod est Deus nobiscum: non amplius secundario gignitur. Et aufugit in Ægyptum puer cum Ioseph & Maria. Nam quæ rebant animam pueri, uelut posset ipse in carne occidi. Et adoratus est à Magis uelut Deus uerus, in carne genitus, & nō in apparentia. Et reuersus ab Ægypto, secundum timorem Ioseph non ingressus est in Hierusalem propter Archelaum, uelut posset puer comprehendi, & ante tempus in carne partu quod passurus erat. Et prohibitus est à Ioāne, agnitus à seruo Dominus, quia Deus erat homo factus in ueritate. Non admisit autem proprii serui in tali proposito honorem, quo omnem iustitiam in carne impleret, in ueritate & perfectā incarnatione delinacionem salutis nobis relinquens. Sed & fatigatus est ex itinere in ueritate, & non simpliciter fatigatus est, sed etiam confedit, eo quod uerè homo factus erat, & clamabat, dicens: Venite omnes qui fatigati estis & onerati, & ego reficiam uos: quo ostenderet

deret Deitatem suam sufficientem esse, ut omnem mundi multitudinem ad ipsum accedentem reficiat. Quin & tentatus est à diabolo, & mansit quadraginta dies sine cibo ac potu, ut ostenderet Deitatem suam minimè indigentem. Non enim famem sustinuit, uelut philosophicè nostro more abstinens, & seipsum strangulans ac uiolans, sed contra omnem penuriam, propter ueram suam Deitatem. Et postea, inquit Scriptura, esuriit, quo ostenderet ueram incarnationem, concedente Deitate aduentui in carne, ut honestis necessitatibus ac ueris particeps fieret, ut ne uera cōsequentiā ueram incarnationem obliteraret. Nam & coram fico esuriit, & lutum uerum fecit. Sed sermonem dixit ad ficum Deus, & factus est. Et in naui increpauit uentum, & quieuit: & per sputum ac lutum, sermone Deitatis suæ, & sputo humanitatis suæ, & sputo rursus uelut ipsi Adam, ita etiam huic defectuosam partem formans largitus est, omnibus perfectè in ipso existentibus, in carne passis, in Deitate uerò passionis exortibus, donec resurrexit ex mortuis, omnino non patiens de cætero, omnino non amplius moriēs. Si uerò aliqui propterea, quod non à semine uiri corpus ipse assumpsit, alienum intelligent: non omnino ea propter non est secundum nostrum corpus. Ex quo enim ex Maria confesum est, nostrum erat. Nam & Maria non alia erat à nostris corporibus, & Adam nō à semine uiri erat, sed ex terra formatus: & nō omnino quia de terra erat, & non à semine uiri, ideo alienus erat à nostris corporibus. Nos enim ex ipso geniti sumus, & non sumus alieni ab illius corpore, quanquam ex semine uiri, & ab utero mulieris geniti. Cæterum quidam hæc sæpe cōminiscentes, & in mente habentes, à proposito exciderunt. Quidam uerò rursus ex ipsis quidam nos uenerunt, innumera alia & ultra superfluè de uiro dicētes, multa laude celebrem illū criminati sunt. Et reuera amplius quam oportet, aut secundum inscitiam, aut iuxta consequentiā, aut à seipsis, recensentes ac proferentes turbam commouerunt. Verum nunc de superuacaneis hæcenus sufficiat dixisse, quum intelligant legentes, quod neq; inuidia, neq; odio aduersus uirum flagramus. Optamus enim ipsum non separari ab Ecclesia CHRISTI, & dulcedine totius fraternitatis, sed deponere contentionis huius sermonis instantiam, ut se conuertat, iuxta id quod dictū est: Reuertere reuertere Sumanitis, reuertere ut intueamur in te. Attamen de proposito rursus consequentiā apprehendam. Non uult perfectum dicere CHRISTI in carne aduentum. Sed & salutem à quibusdam repellit, timorem inducens ac dicens, quod nō oportet dicere perfectum hominem ipsum assumpsisse: nimirum à dicto quod ait, Suscipiens mansuetos Dominus. Nihil uerò miri est, neq; differentiam aliquam in hoc quisquam ostendere potest, in eo quod dicit Dominum carnem assumpsisse, aut perfectam humanam naturam suscepisse: quemadmodum sæpe inter nos multæ æquiuocæ sunt dictiones. Suscipiens enim, inquit, mansuetos Dominus: & Suscepit me ex ouilibus ouium: & assumptus est, & dixerunt duo uiri, Quid statis uiri Galilæi, hic qui à uobis assumptus est: & non omnino uox assumere unam habet differentiā, in eo quod dicit assumpsit, aut accepit, aut efformauit in seipsum propriam incarnationem. Non ex dictione hac consternant nos, qui uolunt cōtra simplices excitari, & oportet ac conuenit sic dicere. Et ne quis putet calumniari nos, aut per ludibrium dicere de hoc argumento uerba. Sepe enim consideraui de hoc scribere, ut ne quis putet nos per inimicitiam contra ipsum insurgere. Nihil enim ullus nos læsit, quod ad hominem attinet loquor: neq; nostra in mundo diripuit, uerum considerans quomodo nō scriberem, coactus sum ab ipsa ueritate, ut ne relinquam eos, qui præter fidem quid senserunt: quemadmodum etiam pij lectores cognoscent, quod non mundanæ æmulationis gratia nobis instituta est hæc tractatio. Magis enim prodesset nobis, maximè hic in mundanis disciplinis & in charitate, si concorditer cum sancta Dei Ecclesia per omnia omnibus assensus esset, & non nouum aliquod uerbum falso introduxisset. Siue igitur apud ipsum, siue apud discipulos ipsius sermo aliter intelligitur, & per

& per hanc figuram ac prætextum in transitu celebratur, non habeo, quod dicam. Sæpe uerò cogitauimus ac stupore perculsi sumus, quod huius sermonis gratia, contentionis ac certaminis aduersitas exorta est, & usq; ad mortem durat. Et ex hoc cognouimus, quod fortassis ex ampliore quadam opinione apud ipsos sermo celebratur. Vbi enim interrogaueris aliquos ex ipsis, diuersimode omnes respondent. Quidam enim dicunt non perfectam accepisse Dominum incarnationem, neq; perfectum ipsum factum esse hominem. Quando uerò hoc multi fugerunt, postea simulatione ac ironia uisunt, uelut postea ex ore ipsorum exactè didicimus. Nam in Antiochia constituti cū ramis ac germinibus ipsorum cōgressi sumus, inter quos etiam Vitalius episcopus fuit. Vitalius, piensissimus uir, uita & statu, ac conuersatione. Dicebamus autem consulentes ac rogantes, ut concordessent fide cum sancta Ecclesia, & sinerent contentiosum dictum. At Vitalius dicebat, Quid uerò est quod in medio positum nos separat? Habebat enim hic dissensionem aduersus uenerandum quendam uirum ac insignem, Paulinum episcopum, & Paulinus rursus aduersus Vitalium à nobis accersitum. Quum itaq; cuperemus ambos ad pacem concordessent facere, uidebatur enim uterq; orthodoxam fidem prædicare, & uterq; dissidium habebat propter quendam causam prætextum. Vitalius enim Paulino obiebat dictum à Sabellio acceptum. Quapropter nobis isthic præsentibus abstinuit in totum à societate ad Paulinum, donec cum editione conscripta nos persuasit, cuius iam antea assensionem fecerat, se purgandi gratia apud beatum Athanasium. Obtulit enim & tradidit nobis illius exemplar cum subscriptione, clarè habens de Trinitate, simulq; de intelligentia incarnationis CHRISTI, manu ipsius beati patris nostri Athanasij scriptum. Eam editionem subiunxi, & est hæc.

Exemplar manus Paulini episcopi.

Ego Paulinus episcopus sic sentio, quemadmodum traditum accepi à patribus, esse Paulinus. se & subsistere patrem perfectum, & subsistere filium perfectum, & subsistere Spiritum sanctum perfectum. Quapropter etiam recipio præscriptam interpretationem de tribus substantijs, & una essentia, itemq; eos qui sic sentiunt. Pium est enim, sentire ac cōfiteri Trinitatem in una Deitate. Et de incarnatione Verbi Patris propter nec facta sic sentio uelut præscriptum est, quod secundum Ioannem uerbum caro factum est. Nō enim secundum impiensissimos, qui dicunt transmutationem ipsum passum esse: sed quod propter nos homo factum est, & ex sancta Virgine, ac sancto Spiritu genitus. Neq; enim inanimatum, neq; sensus expers, neq; mentis exors corpus habuit Saluator. Et in manu episcopi Athanasij habetur: Nō enim possibile erat, Domino pro nobis homine facto, mentis exors esse ipsius corpus. Vnde detestor eos, qui reprobant fidem quam confessi sunt patres in Nicæa, & qui non confitentur ex essentia aut coessentialitatem esse filium patri. Detestor item eos, qui dicunt Spiritum sanctum creaturam per filium factam. Insuper autem detestor Sabellij, & Phorini, atq; omnem hæresim, procedens secundum fidem in Nicæa editam, & secundum omnia præscripta. Dicebamus autem & fratri Vitalio, et his qui cum ipso erant, Quid uerò uos dicitis: si quid est in medio positum nos separans, id corrigite. At ipse ait, Dicant. Dixerunt itaq; quod non dicunt CHRISTVM perfectum fuisse hominem. At ipse statim respondit, Etiam, cōfitemur CHRISTVM perfectum hominem assumpsisse. Erat autem hoc admirabile audientibus, ac plenum gaudio. Quum autem nos sciremus sententiā prætextuum eorum, qui mente ac intelligentia proprios fratres priuant, institimus exactè interrogare: Nimirum, natura carnem confiteris CHRISTVM assumpsisse? At ipse assensus est, & dixit, Etiam: à Maria sancta uirgine sine uirili semine, & per Spiritum sanctum: At ipse & hoc cōfitebatur. Natura ex uirgine progressus carnem accepit Deus uerbum filius Dei: At ipse grauiter assensus est. Iam uerò in gaudio consistebamus. Nam ab aliquibus qui ad nos in Cyprum uenerant, audiuius quod prædicti omni

R non non

no non confiterentur carnem ex Maria. Quādo uerō ipse pientissimus uir, ex Maria carnem accepisse Dominum nostrum, IESVM CHRISTVM confessus est, rursus à nobis interrogabatur, an etiam animam accepisset: Ipse uerō & in hoc similiter cum grauitate assensus est. Nam non conuenit aliter dicere, sed per omnia uerum proferre. Oportet enim scribentem hominibus de ueritate, omnem sententiam exprimere, & timorem Dei prae oculis habere, atque nihil adulterini in scripti sui promissionem componere. Confitebatur igitur Vitalius etiam animam humanam assumpsisse. Hic enim erat qui dixit, Etiam, perfectus homo erat CHRISTVS. Deinde postquam interrogassimus de anima & carne, tunc interrogauimus, Mentem accepit, ubi uenit CHRISTVS? At ipse statim negauit, dicens, Non. Deinde nos ad ipsum, Quomodo igitur dicitis perfectum fuisse hominem: Ipse uerō ratiocinationem suae mentis reuelabat, nempe, perfectum hominem dicimus esse, si Deitatem pro mente faciemus, & carnem ac animam addemus, ut sit perfectus homo ex carne & anima, ac Deitate pro mente. Cognito igitur contentionis studio, & multa nobis de hoc differentibus, & ex Scriptura confirmantibus, quod oportet cōfiteri omnia perfecte suscepisse Deum Verbum, perfecteque administrasse in aduentu in carnem, & hanc in perfectione etiam post resurrectionem ex mortuis conuiuisse: & gloriose spiritualem ipsam totam, & non aliam, cum propria Deitate in seipso unitam habere, totamque perfectionem unam Deitatem effecisse, & sedere in caelo in dextra Patris, in throno gloriae, suae sempiternae dominationis ac regni, de caetero surreximus, neutra parte persuasa, propter propositam contentionem. Intellectum est autem à nobis, quod non mentis gratia hic sermo ab ipsis proferretur, sed quod aliud esset à mente, quod sentirent. Aliquando enim non cōfitebantur, etiam animam ipsum assumpsisse. Quum autem nos uicissim inferremus ac diceremus, Quid est mens, substantiam putatis hanc esse in homine, igitur multiplex est homo. Deinde putabatur à quibusdam esse spiritus, qui semper in diuina Scriptura in homine decantatur. Quando uerō ostendimus quod non Mens est spiritus, Apostolo clarè dicente, Psallam mente, psallam spiritu: hinc multi quidem fuerunt sermones, non potuimus autē ipsos contentiosos persuadere. Deinde quum quidam nostrum dicerent, Quid substantiam dicitis esse mentem, quidam uerō ex ipsis dicerent, non esse substantiam: ex eo quod nos persuaseramus ipsis, quod non oportet putare ipsam spiritum hominis esse, eo quod Apostolus dixit, Psallam mente, psallam & spiritu: quum ipsi non haberent, quod ad hoc dicerent, dicebamus, Igitur si non est Mens substantia, sed motus totius nostrae substantiae: Mentem autem dicitis CHRISTVM secundum hanc partem, ergo imaginamini CHRISTVM non in substantia esse, & uerbotenus ac in apparentia solum accessionem aduentus in carne ipsum fecisse. Et similiter non poterant respondere. Et multum tristis factus est nobis tunc uitae status, quod inter praedictos fratres ac laudabiles, exortae essent simpliciter contentiones, quo dissidia inter nos praedictus hominum hostis diabolus semper efficeret. Et ingens est talis culpa, o fratres, in intelligentia detrimentum. Siquidem enim ab initio de hoc non fuisset commotus sermo, simplicissimum hoc esset. Quid enim haec nouitas mundo profuit, aut Ecclesiae utilis fuit, aut nonne magis nocuit, odium & seditionem operata? Quandoquidem uerō sermo prolatus est, horrendus factus est, & ad nullam salutis nostrae utilitatem. Abnegatio enim est, non solum in hac parte, quae non confitetur, sed etiam in breuissima quadam. Non oportet enim ne in minimo quidem digredi à uia ueritatis. Dicamus itaque etiam contra hoc argumentum, non uolentes extra nostram ipsorum uitam prodire, neque regulam sanctae Dei Ecclesiae ac confessionis relinquere. A nullo enim unquam ex ueteribus hoc dictum est, neque Propheta, neque Apostolo, neque Euangelista, neque ab aliquo expositore, usque ad haec nostra tempora, ex quo tempore praedictus eruditissimus

Scriptoris uerificium.

Mentem in Christonegates.

Mens non est spiritus.

ditissimus uir tale sophisticum uerbum protulit. Eruditione enim non uulgari hic uir praeditus est, ab eloquentiae ac artis dicendi institutione atque Graeca doctrina exorsus, omnemque dialecticam ac sophisticam doctus. Sed & in reliqua uita integerrimus est, & inter orthodoxos semper in primo ordine locatus fuit usque ad hoc dictum. Quin & exilium passus est, eo quod non cum Arianis conuersabatur. Et quid opus est me dicere: Multa est nostra tristitia, & uita luctus, quoniam affligere solet nos semper diabolus, uelut iam saepe dixi. Incipiam itaque de hoc dicto dicere, ut nihil de ueritate, uelut dixi, relinquam. Quid prodest uobis, quod rejicitis mentem à CHRISTI in carne aduentu? Si enim omnino ut auxilium (ut ita dicam) feratis Domino nostro IESV CHRISTO, & Deo Verbo, ac filio Dei, uestra ratiocinatio prolata est, ut ne dicamus ipsum accepisse mentem, ut ne intelligamus imminutionem eius ipsius Deitatem: longè praefereudi sunt uobis Manichaei & Marcionistae, & aliae haereses, non carnem ipsi annectere uolentes, ut ne imminutionem Deitati ipsius asciscerent. At non secundum hominum uoluntatem ueritas ipsa uim habet, sed secundum ipsius gubernatricem sapientiam, ac dispensatoriam incomprehensibilitatem. Proinde nos sic confitemur, & non secundum Manichaeum habemus. Non enim ille gratiam dabit, dum uidetur sibi in laudem CHRISTI dicere, carnem ipsum non assumpsisse, sed potius à ueritate excidet, in apparentia consistens aduentum CHRISTI in carne. Sic etiam in praesenti uestris fratribus uaniloquium illud inanis gratiae erit. Confitentur enim ipsi & uos: Nisi uoluerint aliter sentire, quemadmodum aliqui saepe ex ipsis depraehensi sunt, quod propter hoc etiam negant carnem ueram CHRISTVM assumpsisse, uelut supra à me dictum est. Nam aliqui ausi fuerunt dicere, coessentialem esse carnem ipsius Deitati. Verum rejiciantur illi, uelut qui sententiam mutauerunt, & ob talem absurditatem refutati sunt, ab his qui inter ipsos de carne rectè sentiunt. Omnino enim idem pientissimus Apollinarius non negabit. Si itaque carnem suscepit ubi uenit Deus Verbum, & hanc à Maria in ueritate, non à semine uiri, sed per Spiritum sanctum, & conceptus est in ueritate, & efformauit sibi ipsi corpus, uelut qui Deus & plastes est protoplasti hominis & uniuersorum: igitur non imminutus Deus Verbum ubi uenit, sed mansit in propria immutabili natura. Non enim assumpta carne mutationem sustinuit, uelut coessentialis Deo patri, & non alienus à patre, & sancto ipsius Spiritu. Si itaque in confesso est clarè carnem ipsum assumpsisse ac creuisse, ergo non sine anima est. Omne enim quod crescit, exceptis immobilibus, ex anima & corpore constat, iuxta id quod dictum est, IESVS autem proficiebat in sapientia ac statura, ut staturam ostendat propter carnem. Statura autem ab anima & corpore, uelut dixi, perficitur, postquam autem dixit, Proficiebat statura, consequenter inquit, sapientia. At qui est sapientia patris, quomodo proficiebat in sapientia? Si alienum erat uas à mente humana, & si sine mente erat, quomodo sapientia in anima & corpore proficiebat? Et uides quam coacta sit uiolenter sententia eorum, qui mentem rejiciunt? At, inquit, nō dico quod mentem accepit humanam, alioqui faciemus ipsum concupiscere ac iritari, quandoquidem in nobis concupiscentia praedita mens est, & in summa, multa est hominum uanitas, uelut dixi. Fecit Deus simplicem prudentem hominem, ipsi uerò fecerunt sibi ipsis ratiocinationes multas. Si enim omnino dum cōfitemur ipsum humanam mentem accepisse, cogitabimus in ipso nostrae imminutionis partes, multo sanè magis dum confitemur ipsum carnem assumpsisse, cōcedemus iuxta hanc partem secundum eandem rationem, quod in carne imminutus est, quod absit. Neque igitur in carne imminutus est, & quidem ueram carnem habens Deus Verbum, neque in mente cogitauit ea, quae non decent ipsius Deitatem, sed ea quae erant honesta carni & animae ac humanae menti, ea faciebat Dominus ubi uenit, ut ne ueritas in carne aduentus ordinis consequentiam turbaret. Honestum enim erat famas & sitis,

Mentem humanam Christum assumpsisse.

Aktionis & fatigatio ac somnus, profectio & tristitia, ploratus & fremitus. Haec autem consequenter in ipso effecta, ostendit honesta esse, ac consentanea uero aduentui in carne. Non enim scriptum est, quod concupiuit concupiscentiam malam. Verum bonam concupiscentiam concupiuit, dum dixit, Desiderio desideravi hoc pascha manducare uobiscum. Concupiscentia uero ex Deitate non contingit, neque ex sola carne, neque ex anima mentis exorte, sed ex perfecta humanitate corporis & mentis, & quicquid in homine existit. Habebat enim haec Verbum, corpus & animam ac mentem, & omnia quicquid est homo, excepto peccato, excepta imminutione, iuxta id quod dictum est, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato. Si uero per omnia tentatus est, omnia habebat, ubi uenit Deus Verbum. Omnia uero habens, absque imminutione in ipso erant, impollutaque ipsa conseruauit, perfectus existens Deus ex carne genitus, & qui perfecte omnia impleuit, uelut impletor totius uasis, non diuisa carne indecenter ad aliquod exercitium, non distractus aliena mentis, quae in nobis est, meditatione. Non enim mens nostra ad peccandum nobis data est, sed ad considerandam perfectionem rerum, quas in nobis in utranque partem speculamur, & ad considerandam operationem iustitiae & contrariae partis. Mens enim uerba discernit, gula uero cibos gustat: & oculus considerat, & mens uidet: mens itaque in nobis est uisus, gustus, & discretio, ex Deo nobis donata. Nondum autem assentitur his, quae semper fiunt, si non uoluerit homo. At caro semper in tota Scriptura reprobatur, propter scientem in ipsa concupiscentiam. Non omnino autem carnem ipsam reprobatur, sed quae ex ipsa fiunt, reprobauit Deus Verbum: uelut Apostolus dixit, Noui enim quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonum: propter ea quae ex carne enascuntur. Quo uero repellat haereticorum cogitationes, ut ne putent carnem a mortuorum resurrectione desperatam esse, dicit, Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem: ut ne reiiciens opera carnis, quae carnem appellare solet Scriptura, putetur spiritus resurrectionis carnis reiicere. Nam opera quae in ipsa fiunt mala, palam reprobauit ipsam uero carnem sanctum templum ostendit, in eo qui carnem ipsius sanctificauit: iuxta id quod scriptum est, Religio pura apud Deum & patrem haec est, uisitare orphanos & uiduas in tribulatione ipsorum, immaculatum seruare seipsum a mundo. Et alibi, Beati qui puram carnem conseruauerunt. Saepem uero contra ipsam dicens Scriptura, docuit nos concupiscentias & uoluptates ex ipsa germinare. Verum contra mentem nihil narrat Scriptura, sed psallam mente, psallam spiritu. Et rursum, Si psallam spiritu, at mens mea fructu uacat. Et uides, quod in ipso fructus est in mente. Et si non fuerit fructus, non omnino mentem recensuit in peccatis, sed per ipsam magis fructum pronunciauit. Quid uero hoc in Domini nostri potentiam Deitatis irruet: Quid autem ipsius potentiam obscurauit, sanctae mulieris uenter, uterus Virginis, partus meatus, ulnae Symeonis, Annae susceptio, Mariae gestatio, meretricis contactus, capilli mulieris qui pedes ipsius contigerunt: Imò lachrymae, imò situs in monumento: Sindon enim qui inuoluit corpus ipsius, non superabat illius integritatem, & maximam ipsius potentiam. Nam quum adhuc in utero esset, Ioannes exultabat gaudens ob Domini sui ad ipsum ingressum, per sanctae Virginis impraegnationem. Natus autem, in praesepi positus, non latuit chorum angelorum, uerum castra demittebantur ad satellitium in regis seculi ingressu, hymni uictoriales fiebant, pax inter pastores praedicabatur. At quid potentiam ipsius obscurauit: Quum enim ipse adhuc infans esset & gestaretur, stellae signa fiunt ab Oriente, Magorum aduentus, adoratio & satellitium comitatus, scribarum interrogatio a rege, & de ipso responsio ac confessio. Reliqua uero omnia, quae habet consequentia, quid impegerunt in ipsius Deitatem: Quale uelamentum habuit, uelut in nobis carnis detentio ac impedimentum: Obiurgat undas &

Carnis appellatio de operibus carnis.

das & uentos ac mare, & non impeditur a carne potentia ipsius Deitatis, perficiens quod secundum naturam est Deitatis. Sed & quum moles & grauitas sit carnis, non impeditur grauitate. Deambulat enim super aquas, uelut immutabilis Deus, in carne quidem existens, non autem a carne alterationem sentiens. Et clamat uoce, Lazare ueni foras: non oppositam habens carnem, neque Deitate in carne ac perfecta humanitate in seruitutem a dacia. Et multa possum dicere. Sed & ex mortuis resurgit, & reserat infernum, & extractam eduxit captiuitatem. Et resurgens tertia die in ipsa sancta carne, & anima sancta, & mente, & toto uase, & Deitati unitus perfectus factus est homo, cuncta humanitate cum Deitate, ita ut mors ipsi non amplius dominetur. Et quod crassum erat, cunctum Deitati tenuis efficiebat, ingrediens foribus clausis, & post ingressum ostendens carnem & ossa, ut salutarem potentiam indicaret, ut nostram spem demonstraret, quod omnia perfecit, ubi uenit Verbum. Et iam ipso corpore assumptus gloriose, sedet in dextra patris, non a mole pressus, non extra corpus existens, sub corpus spirituale suscitans. Si nostrum seminatur in corruptione, suscitatur in incorruptibilitate, seminatur corpus animale, resurgit corpus spirituale, quanto magis unigeniti filij Dei: Quare impletum est, Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem, neque relinques animam meam in inferno. Ceterum haec omnia a me relata sunt de perfecta ipsius humanitate, ut ne aliqui putent, propterea quod ipse carnem assumpsit perfectam, ideo etiam inhonesta carnis opera fecerit. Nemo enim pie credentium in ipsum, hoc sentit, aut dicit. Si uero nemo sentit de ipso, quod carnis absurda opera fecerit, neque mentis inhonestas functiones ipsum fecisse senserit. Et quod quidem perfecte homo factus est, ubi uenit Deus Verbum, id ipsum manifestum est. Et si dixerimus perfecte, non duos Christos habemus, non duos reges filios Dei, sed eundem Deum, eundem hominem, non uelut qui in homine habitauit, sed qui ipse totus homo factus sit: non quod homo existens uenerit ad profectum Deitatis, sed quod Deus a caelis uenerit, & in seipsum efformarit propriam humanitatem, iuxta potentem suam Deitatem: quemadmodum dicit, Verbum caro factum est. Dicit autem, Verbum caro factum est, ut ne aliqui putent, quod primum homo fuerit, & uenerit CHRISTVS in hominem. Quapropter Verbum prius posuit diuinum Euangelium, deinde carnem confessum est: nempe, Verbum caro factum est. Non enim dixit, Caro Verbum facta est: ut ostendat primum, Verbum a caelis uenisse, in seipsum uero suscepisse carnem ab utero sanctae Virginis, & omnem humanam naturam perfecte in seipsum efformasse. Tametsi enim dicat, Verbum caro factum est: non quod mutatum est Verbum in carnem, & factum est Verbum caro, aut transmutata est Deitas in carnem dicit: sed cum Deitate assumpsit propriam suam humanitatem Deus Verbum postquam uenit. Et proficiebat, inquit, IESVS in statura & sapientia. Qui uero mentem non habebat humanam, quomodo proficiebat, uelut iam a me dictum est. Et testimonium praebet huic rationi sanctus Dei Propheta Esaias, qui dixit, Ecce intelliget filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et uides quod intelliget uox, ad perfectam humanam naturam refertur: Non potest enim quis intelligere, qui mentem non habet. Neque de Deitate hoc impletur. Non enim indiga est intelligentiae, quae ipsa per se intelligentia existit: neque opus habet sapientia, quae per se est sapientia, sed uox Intelliget, de mente humana accipitur. Vnde uero esuriebat, dicit mihi: Siquidem enim caro solum erat, quomodo poterat famis meminisse: Et si ex anima & corpore solum erat, anima non habente mentis rationalem partem & rationationem humanae naturae, non malam dico, sed etiam quae ad honestam utilitatem ac usum ordinata est condecenter Deitati, quomodo poterat esurire, aut de fame cogitare: Vnde uero tristitia affectus est, dicit mihi, anima non habente mentem ac rationationem: Nam anima rationis exorte, aut carne animae exorte existente, neque in macerem incidit.

Mentis functiones in hōmine.

diffet, neq; in tristitiam. Et multa sunt quæ conuenit nos cogitare ac nosse, quod sophi-
 sticæ ratiocinationes superflue sunt, & uerberant magis eos, qui uolunt ultra, quam
 decorum est cogitare, & non meriti seipsum mensura nobis per admonitionem prescri-
 pra à sanctissimo Apostolo, qui dixit: Vt ne quid ultra sapiamus præter id, quod sape-
 re oportet. Proferunt porrò nobis etiam dictiones quasdam, quod ait, Nos autem men-
 tem CHRISTI habemus. Et dicunt, Vides quod CHRISTI mens alia est à
 nostra? Et ò ingentem hominum simplicitatem, quod quisque, ad quod uult, incli-
 nat, & in quo putat se egregium quid commentum esse, in eo magis idiota reperitur.
 Quum enim nos simus idiotæ eloquentia, sed non scientia, uelut dictum est, simusq;
 ualde tenues, & admiremur talium hominum & ex eloquentia contendentium men-
 tem: hæsitatio anxia ualde animum nobis subit, quod dictum hoc ad confirmatio-
 nem talis ipsorum simpliciter uanæ contentionis accipiunt, re ipsa non habente indi-
 cationem, quod aliquid commune habeat cum tali habitu. Nos enim, inquit, CHRI-
 STI mentem habemus. Quid igitur sit CHRISTVS, apud ipsos interrogan-
 dum est, aut quid nam sit mens CHRISTI. Hic uerò ostendunt, quod sentiant,
 alium CHRISTVM esse, & aliam ipsius Deitatem. Si enim pro mente CHRI-
 STVM accipiunt, CHRISTVM autem aduentum solum CHRISTI in car-
 ne nominant: ergo rursus in aliam quæstionem nos perducere conantur. Et quod
 quidem ab aduentu in carne Deus Verbum & filius Dei declaratur, manifestum est.
 Tamen si autem præcesserint de ipso testimonia, quod CHRISTVS uocetur etiam
 ante aduentum in carne, tamen ea in aduentu completa sunt, quum neque Deitas
 extra CHRISTI nomen existat, neque aduentus in carne & humana ipsius na-
 tura, sine tali nomenclatura nominetur: iuxta id quod dictum est, Ne dixeris in cor-
 de tuo, quis ascendet in cælum, hoc est CHRISTVM deducere: aut quis descen-
 det in abyssum, hoc est CHRISTVM reducere ex mortuis. Et rursus idem dicit,
 Ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti IESVM CHRISTVM.
 At uox misisti, ex superiis habens speculationem, sed non aliena existens ab his, quæ
 à Petro dicta sunt, nempe IESVM Nazoræum uirum approbatum erga uos pro-
 digijs & signis: & quem unxit Deus Spiritu sancto, Et quæ his similia sunt. Deinde
 uerò rursus dulcissimi nostri fratres, uolentes per omnia contentiosas nobis inducere
 re sententias, etiam Deitatem ipsius passam intrepide prædicant ex dicto hoc: Si enim
 cognouissent, non utique Dominum gloriæ crucifixissent. Quidam uerò ex discipu-
 lis eius non intelligentes hoc, uelut puto, cum alijs proponentes fucum facere uolunt.
 Admiror enim si ipse sic dicit. Nihil enim miri est si dicat Scriptura diuina, Dominum
 gloriæ crucifixum esse. Nam & Dominum gloriæ confitemur etiam ipsum in carne
 aduentum. Non enim diuisus est à Deitate aduentus in carne, si unumquodque pro-
 positum rectè intelligatur, & simul omne negotium ad unam œconomiam ac dispen-
 sationem, & ad unam perfectionem à nobis cōiunatur. Passibilis enim nobis prædi-
 catur CHRISTVS, & creditur, non quod per seipsum passus sit, neque quod alius
 est, qui passus est, & alius Dominus: neque quod deitas passa est. Sed passus quidem
 est Dominus noster, IESVS CHRISTVS, Deitate immutabili manente &
 passionis exorte, passa uerò in carne & à passione aliena manente. Si enim mortuus
 est CHRISTVS pro nobis, & reuera mortuus est: non Deitas mortua est, sed
 mortuus est in carne, iuxta id quod dictum est, Mortificatus carne, uiuificatus au-
 tem Spiritu. Et rursus, CHRISTO passo pro nobis in carne: mirabiliter itaque nos
 confitemur passum in ueritate, & passionis exortem in ueritate, Deitate nō passa, pro-
 pter immutabilitatē & alienitatem à passione, et coessentialitatem cum patre: carne ue-
 rò passa, & nō diuisa Deitate à præsentia in carne, in ipsa passione. Simul erant enim &
 Deitas & humanitas, quando in cruce CHRISTVS patiebatur in carne, & passionis
 exors

Christi appel-
 latio.

Passiois Chri-
 sti ratio.

exors manebat in Deitate: ut iustificationē nō amplius in carne solum habeamus, sed
 & in Deitate: & ut in Deitate & in carne utriusq; nobis salus contingeret. Non enim
 nudus nobis homo est CHRISTVS, sed Verbum in substantia in carne, & Deus
 homo factus in ueritate: quum nos non habeamus spem in hominem, sed in Deitate:
 & non habeamus Deum patientem, sed passionis exortem, uerum qui extra passio-
 nem salutem nostram non perfecit, sed in eo quod pro nobis mortuus est, & seipsum
 obtulit patri, sacrificium pro nostris animis, in sanguine suo mūdatione nostra facta,
 & chirographo contra nos hesso, & in cruce affixo: uelut ubique Scriptura nos do-
 cet. Et possem de his, si opus esset multa dicere ad confirmationem. Nam in alio loco
 tractauimus hanc speculationem declarantes de firma nostra salute, quod sicut si ex
 sanguinis resperione tinctura est in uestimento, corpus quidem gestantis non tingit:
 uerum tinctura uestimenti non ad uestem refertur, sed ad hominem gestantem. Sic
 etiam passio, in Deitatem quidem non incidit, sed in humana natura facta est. Non re-
 lara est autem ad humanam naturam solam (ut ne impleatur in salutis dispensatione
 illud dictum, Maledictus omnis, qui spem habet in hominem) sed reputata est etiam
 ad Deitatem, quum Deitas non sit passa: quo in Deitate reputetur sancta Dei Eccle-
 siæ passionis salus. At uerò rursus ne quis uerborū uenator uelit seipsum magis ratio-
 cinando concludere, quàm circa similitudinū enigmatis obscuritatem. Non enim o-
 mnis similitudo in Scriptura tota accipitur. Velut, Catulus leonis Iuda: propter ro-
 bur animalis & regalitatem, sed non propter irrationalitatem ac rapacitatem. Sic et de
 ueste, non quæ induitur & exiuit, sed semel iuxta id quod dictum est, Decorem in-
 ductus est: deinde, Inductus est potentiam & præcinxit ferita ut impleatur in hac sanctif-
 simi Apostoli uox, Nō amplius moritur, mors ipsi non ultra dominatur. His itaq; sic
 se habentibus, uolunt fratres nostri ad confirmationem nobis proferre hoc, Nos au-
 tem mentem CHRISTI habemus: secundum sermonem uerò ipsorum quem in
 hac speculatione proferunt, in suspicionem nos inducunt, num fortassis intelligant,
 quod alia sit mens CHRISTI. Si uerò non reputant Deitatem extra humanam
 naturam esse, sed unam esse dispensationem, quid igitur erit eximium mens, quæ
 CHRISTI appellatur: Nunquid per seipsum Deus Verbum est, non habens men-
 tem humanam, uelut aiunt, in aduentu in carne? Mentem uerò aliam habet CHRI-
 STVS præter suam substantiam Deitatis? Aut abusuè solet omne Verbum ingens
 nobis dici, ad cōfirmationem eorum, quæ in nobis sunt? Etenim reuera omnis pius
 non secundum mentem humanam uitam agit, sed secundum mentem CHRISTI,
 quæ à CHRISTO impletur intelligentia, quæ secundum CHRISTVM reputatur
 in iustitia, quæ in CHRISTO conuersatur per confessionem, quæ per CHRI-
 STVM seruat in iustis operibus. Hæc enim est mens CHRISTI, quæ in no-
 bis esse potest, & in loco detentiuo CHRISTVM non continere. Ubique enim est
 pater & filius & Spiritus sanctus. Et in nobis est spiritualiter, si ipso digni fiamus: non
 loco aliquo concludente ipsum & patrem ipsius, et sanctum eius Spiritum, uerum po-
 tentia suæ Deitatis in omnibus est, & nullis ammixtus est, propter ipsius infociabilem
 & incomparabilem essentiam, & sinceram ac incompræhensibilem deitatem. Quum
 autem dicat Apostolus, Nos autem mentem CHRISTI habemus: quid nam co-
 gitabimus, habebat propriam humanam, aut CHRISTI mente impletus, pro-
 priam quidem reiecerat, mentem uerò CHRISTI pro propria habebat: Non pe-
 nitus. Confitebitur enim unusquisque audiens, quod propriam quidem habebat,
 CHRISTI uerò mente replebatur, quæ ornauit ipsum secundum pietatem ac co-
 gnitionem, & Dei conuersationem cœlestem. Si itaque propriam habens mentem
 CHRISTI, mente implebatur: igitur & CHRISTVS ipse Verbum mens erat,
 si quidem sic dicere oportet. Nam quibusdam uisum est, mentem uocare Deum. Ego
 R 4 uerò

Simile passio-
 nis Christi.

Similitudinū
 in Scriptura
 ratio.

Mens Christi
 quid sit.

Mens Deus,
 Mens non est
 substantia.

uerò mentem nostram non substantiam puto, neque quisquam Ecclesie Filius, sed actionem quandam ex Deo nobis datam, & in nobis existentem. CHRISTVM uerò substantiam dico, uelut etiam omnes credentes consentunt: & Deum confiteor, & esse Dominum ex patre genitum, perfectum ex perfecto, & lumen de lumine, & Deum ex Deo, attamen iuxta eandem rationem erat in ipso mens. Quemadmodum sanctus Apostolus docet de ipso, Nos autem mentem CHRISTI habemus: habebat ipse & hi de quibus testimonium præbet, propriam suam mentem, & rursus implebatur CHRISTI mente, sic potente gratia ipsius in illis perfici. Igitur nihil differet à præfenti similitudine etiam de CHRISTO hanc accipere, quod CHRISTVS existens in seipso Deus, etiam si particeps erat mentis humanæ, uelut etiam carne participabat ac sanguine, et animam habebat humanam, non ideo à mente captiuus ducebatur. Si enim Apostolus secundum naturam propriam mentem adeptus humanam, iuxta eam quæ ex participatione doni beneficij ac gratiæ contigerat, & non amplius secundum propriam mentem, uitam degebat: sed excellenti quodam naturæ ductu, CHRISTI mente ornabatur: quanto magis Deus Verbum habens in seipso omnem perfectionem, per se perfectus existens, per se Deus, per se potentia, per se mens, per se lux: & mentis & totius corporis impletor fuit, imò potius absolutor, & in omnibus per aduentum suum in carne nobis salutem operatus est. Tollendus itaque est hic sermo, non habens significationem talis propositi argumenti. Et tollendum est, non confiteri omnia perfecta in CHRISTO, excepto peccato. Omnia enim uerè fecit uerbum ubi uenit, quæ de ipso sunt præscripta, perficiens iuxta id, quod scriptum est. Ecce uirgo in utero habebit, & c. in ueritate conceptus, & non in apparentia, gestatus in utero in ueritate, præfens in carne in ueritate, carnem habens & animam in ueritate, & mentem in ueritate, & omnia quicquid est homo in ueritate, præter peccatum: & genitus ex uirgineo utero ac sancta Virgine in ueritate, non ex semine uiri. In ueritate autem carnem habens & animam ac mentem, uelut dixi, & per generales meatus in ueritate reperi- tus, & in præsepiti in ueritate factus in uoluto, à Maria portatus, & in Aegyptum profectus, & ab Aegypto reuersus, & in Nazaret diuersatus, & ad Iordanem progressus, et à Iohanne baptizatus, & à diabolo tentatus: & discipulos elegisse in ueritate, & regnum cælorum prædicasse, uelut omnia in ueritate comperitur: & à Iuda traditus, & à Iudeis captus, & ad Pontium Pilatum deductus, & ab ipso morti adiudicatus, & cruci traditus, Sitio dicens, date mihi bibere, in ueritate accipiens acetum cum felle, gustans, & non amplius potum accipiens: cruci affixus in ueritate clamans, Eli Eli lemas abachthani, in ueritate inclinans caput & expirans, in ueritate corpore detracto, & accepto in ueritate ac inuoluto à Ioseph, & in monumento posito in ueritate, & lapide munito: Descendens in Deitate cum anima ad infernum, & solues ligatos in fortitudine ac potentia: rediens Deus Verbum cum anima sancta, cum qua liberauit captiuitatem: Tertio die in ueritate cum corpore & anima & toto organo resurgens: In ueritate cum discipulis per quadraginta dies, benedicens ipsis in monte Oliuarum in ueritate: ascendens in cælum in ueritate, discipulis ipsum uidentibus assumi usque ad nebulas in ueritate: sedens in dextra patris in ueritate, in ipso corpore & deitate, in ipsa perfecta humanitate, cum qua coniuuit omnia in unum, & unam spiritualem perfectionem, Deus existens in gloria, sedens ad iudicandum uiuos ac mortuos: uenturus in ueritate. Et nihil est euariatum, sed omnia perfecta perfecte in ipso in perfectione effecta. Quum porro rectè à me fieri putauerim, si de his traderem, hactenus de ipsis dicere iustum duximus. Cæterum quæ rursus audiuius de uanis sermonibus eorum, qui talia dicunt, necessarium est & ea ipsa ostendere. Non autem ualde credimus quod sic apud ipsos celebrantur, attamen quæ audiuius, non silebimus. Quidam enim ausi fuerunt dicere, quod rursus aliqui ex ipsis dicunt de Maria, quod postquam genuit CHRISTVM, copulata

Antidicom-
tiantia.

copulata fuerit uiro Ioseph. Admiror autem, si & ipsi hoc dicunt. Sunt autem, qui hoc dicunt, quos ipsos etiam inter sectas numerauimus, ut qui rogati etiam epistolam scripsimus ad quosdam in Arabia, contra eos qui hoc dicunt. Multa uerò illic de hoc diximus in tractatione contra ipsos. Consequenter autem per gratiam Dei etiam ipsam hæresim priuatim subiungam. Porro alij dixerunt, senem dixisse quod in prima resur- rectione millenarium quendam annorum absoluemus, in iisdem uersantes in quibus etiam nunc, nimirum & legem & alia seruantes, & omnia quæ in usu sunt in mundo, nu- ptijsque ac circumcissione & alijs participantes: id quod non ualde de ipso credidimus. Verum sicut quidam affirmarunt, hoc dixisse ipsum asseruerunt. Et quod quidem scri- ptum est de Millenaria hac secta, in Apocalypsi Iohannis: & quod apud plerisque liber receptus est etiam apud pios, manifestum est. Plurimi uerò & prius, de spiritualibus edo- cti, & quæ spiritualiter in ipsa se habent cognoscentes, uera quidem esse, in profundi- tate autem declarata esse credunt. Non solum enim hoc illic profunde dictum est, sed etiam alia multa. Verum in præfens compendij gratia mentionem solum facio, quo sciunt prius, quod quisquis uoluerit transgredi terminos sanctæ Dei Ecclesie, & spem traditionis prophetiæ & apostolicæ fidei ac doctrinæ, ab uno argumento exigui ac breuis sermonis, uel exiguo temporis momento in sapientiæ transgressione constitu- tus, ei de cætero ad multa uaniloquia & periculosas opiniones, & ad inconuenientes ac peregrinas quæstiones, & nunquam finiendas genealogias, iuxta Apostoli dicta, ra- tiocinatio conuertetur. Nam esse hoc ualde stolidum, & quod neque opus habeat inter- pretatione, omnibus clarum est qui intelligentiam habent. Neque enim quæstione indi- get talis sapientiæ & sermonis argumentum. Si enim resurgimus rursus ut circumcida- mur, qua ratione non præuenimus ut circumcideremur? Igitur iuxta hoc, magis neces- sarij quam nos sunt, qui hic quod perfectum est agnouerunt, & præuenierunt ut perficerentur in futura tunc perfectione. Vbi igitur est id, quod ab Apostolo dictum est, Si circumcidimini, CHRISTVS uobis nihil proderit: & qui in lege iustificamini, à gratia excidistis. Et quomodo erit id, quod à Domino dictum est, In resurrectione neque ducunt uxores, neque nubunt, sed sunt æquales Angelis. At uerò hoc, Sedebitis in mensa patris mei edentes ac bibentes. Et, Donec ipsum bibam nouum uobiscum in regno cælorum: cum additamento uocis, nouum, & in mensa regni, aliam sententiam habet. Nam & ipsi dicimus edocti ex diuinis Scripturis, participationem quan- dam potus ac cibi diuini: de quibus dictum est, Quæ oculus non uidit, nec auris au- diuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ipsum. At dicit, quod primum quidem per mille annos naturalium uoluptatum participes erimus, citra laborem ac tristitiam. Post mille uerò annos participabimus his de quibus dictum est, Quæ oculus non uidit, nec auris audiuit. Contrarius autem est sermo to- tius Scripturæ speculationi. Si enim lex neminem perfecit, legem autem post resurre- ctionem seruare iubemur: & sciamus nos, quod sancta lex per Moysen à Domino da- ta, pædagogus ad CHRISTVM nobis fuit, ipsique concreditum est, ut uelut infe- rior ad maiorem & perfectissimum nos adduceret: & quod CHRISTVS uenerit perfectus & Dominus, & acceperit ex manu pædagogi eum, qui instituebat, hoc est sanctam uirginem ipsam fidelium Ecclesiam: & cognouimus nos per legem pædago- gum, maiorem & perfectiorem IESVM: quomodo non magis pauperis intelligentiæ aut potius stultitiæ iudicabitur sermo eorum, qui talia dicunt, quod post CHRISTI perfectionem, rursus pædagogo est opus, quo uidelicet reuertamur ad principium elementorum ac doctrinæ & manuum impositionis, uelut scriptum est, quum clarè nobis Apostolus dicat, Omne ueterascens ac senescens prope interitum est: de ueteri nimirum Testamento ac legislatione. Transposito enim, inquit, sacerdotio, necessariò etiam legis transpositio fit. Si uerò transpositum est uetus, & renouatum est nouum, quis

quis nobis rursus temere introduxerit uetus in usum, nouo ad inueterationē transposito ita, ut nos à gratia quidem excidere faciat, & ab utilitate CHRISTI nos emouere conetur. Cæterum quum hæc compendio sermonis tractauerimus, & sufficere hæc propter amplitudinem tractationis putemus, ad sequentia ò charissimi pergamus, Deum consueto more auxiliarium inuocantes, ad reliqua proponenda ac ostendenda, & ad ipsorum confutationem faciendam.

Contra Antidicomarianas, hæresim LXXXVIII.

Dimceritarum appellatio.

AB hac Dimceritarum à quibusdā appellata hæresi, hoc est, quæ duas tertias partes humanæ naturæ in CHRISTO confitetur, corpus uidelicet & animam, & tertiam partem, ipsam mentem in aduentu CHRISTI in carne negat: exorta sunt alia quædam negocia, maxime in Arabia, perlata sunt autem ad nostram tenuitatem à quibusdā prijs. Et primum quidem epistolam de hoc argumento conscripsimus, at tamen propter numeri consequentiā, etiam hic ipsam epistolam ex toto, unā cū his quæ rationabiliter ipsi addita sunt, aut ab ipsa ablata, contra hæresim referemus. Nam quidam Antidicomarianæ, hoc est aduersarij Mariæ, uelut inimicitia aduersus Virgine habentes, & gloriam illius extenuare uolentes, inuidia quadam aut errore elati, & hominū mentes polluere uolentes, ausi fuerunt dicere, sanctā Mariam postquam CHRISTVM genuit uiro copulatā esse, ipsi, inquam, Ioseph. Dicunt autem uelut supra à me relatum est, quod ab ipso sene Apollinario prodijt hic sermo, aut à quibusdā ipsius discipulis: & sanè ambigo. Verum de his, qui hæc dicunt, necesse est mihi dicere. Quo uero non in alterum laborem me inmittam, consequenter epistolam quam in Arabum regionem me scripsisse supra dixi, subiungam, & est hæc. Dominis meis ueneratissimis, & charissimis filijs ac fratribus genuinis, & eiusdem fidei orthodoxis, à sacerdotibus usque ad laicum, & his qui in sacris instructi sunt in Arabia, Epiphanius minimus episcoporum gaudium. Est quod admiremur in præsentis tempore, & quod non admiremur, oportet impleri. Quotidie enim per accessionem ampliorem conuenit nobis sophistica opinio, ex rationationibus ac cogitationibus humanis, et in peius proficiens, & apostolicam doctrinam relinquens, quemadmodum sanctissimus Apostolus prædixit: quod discedent aliqui à sana doctrina, attendentes fabulis & doctrinis dæmoniorum, &c. Si quid enim est perferuari & excogitare uias prauas, hæc magis studio habent homines, quam ut impleant mandatum, quod iubet bona & susceptu digna quærere, & sermo uester sale sit conditus, quo det gratiam audientibus. Et si hæc cogitauerimus, unde contingit ut singulis diebus renouetur nobis mala, erimus etiam ipsi uelut ineruditi, & non attendentes diuinis ac prædictis sermonibus, oportet enim hæc impleri. Nam in omnibus partibus fidei oportet perfici, quod dictum est, Nūquid ubi uenerit filius hominis, inueniet fidem in terra? Quò enim deuenit mens hominum incumbens ad malum à iuuentute, quales fidei partes non amisit, in quibus uero sermone malum consilium non turbauit utilitatem eorum, qui decentissimi sunt et in statu rationalis nature, cuius decorum erat pia potius cogitare, et eniti ut his additi essent, etiam si oportebat præter naturam, & non magis uera in impia peruertere, ententes ad deterius. De cætero enim, postquam omnia impleta sunt in nostro sæculo, blasphemias & quæ extra Spiritum sanctum sunt, rursus alia noua conuertuntur. Alij etenim patre blasphemant uniuersorum Deum ac opificem, qui uidelicet Gnostici appellantur, & rursus qui Marciones & Archontici uocantur, & qui hos sequuntur Manichæi, qui appellationem iustissime ex iusta quadam Dei dispensatione acceperunt, insaniam nomen habentes. Hi omnes cum pluribus hæresibus, nouis inquam, Sethianorum, Melchisedecianorum, Colorbasiarum, Cerdonianorum, & aliorum, blasphemant in uniuersorum patrem, in eo quod negant esse Deum, qui in Lege & in Prophetis loquitur est,

Antidicomarianarum appellatio.

Epistola Epiphani ad Arabas.

tus est, et qui iuste ab omnibus creaturis adoratur, uelut opifex & creator. Hi cum ad rationem conantur tollere etiam Dominum, cum quidem, qui reuera est, negantes, alium uero, qui non est, fabulosa sua opinione imaginantes, ut ab eo qui est, excidant, & quæ opinantur, non inueniant. Sic enim nugacitas, & diaboli seminum talem turbam ac commotionem inducere solet, per rationationes blasphemias excitans creatorum hominum mentem, ut contra Dominum suum concitentur per malas opiniones & abnegationem Dei. Sed & rursus ex hoc moti quidam, ad alia pergere ausi sunt, Dominum qui solus ipsos redemit, negantes, unigenitum filium IESVM CHRISTVM, filium Dei uiuentis, qui reuera est ex patre genitus, sine principio & sine tempore, qui semper est ex patre, & cum patre est, genitus autem incomprehensibiliter ac inpollute, coessentialis patri, & non alienus à patre. Et sanè hi rursus furiosi, in istar rabiorum canum proprium suum Dominum allatrant, quemadmodum ab initio Iudæi, hoc non agnito, merito à Propheta appellati sunt canes muti, huius nominis cognomen adepti, ex impudente impetu suo in Dominum et ipsius aduentum, uelut uere uidere est. Aiunt enim rabiosos canes mutos appellari, eo quod edentuli fiunt ex relinquente ipsos notione. Ea est enim canum natura, ubi in rabiem conuersi fuerint, qui aliquando Dominum nouerunt, & filios ipsius, domesticosque & alios omnes domini familiars genuinos, quum apprehenderit ipsos insaniam, alterantur persone coram ipsorum aspectu, et in ipsos domesticos exurgunt, quos aliquando honorantes cauda ipsis blanditi sunt, moribusque subditi fuerunt. Statim enim qui expectabant CHRISTI aduentum, qui parati erant suscipere sponsum, qui prophetas uidere rogabant, qui obedire diuinis sermonibus promiserant, qui cum Mose pactum fecerant, uenape, Fac tu ea, quæ ad Dominum spectant, & omnia quæcumque dixerit tibi Dominus, audiemus, & faciemus: quando uidebant ipsorum Dominum aduenisse, ignorantes formam, & figuras ueritatis, quas Prophetæ antequam in carnem ueniret, expresserant, delinearant, annunciarant, significarant: primum quidem ad ipsum dicebant, Quis est hic, qui loquitur blasphemiam? Aliquando uero ipsum dæmonium habere, nihil ueriti, dicere ausi sunt. Insuper & Samaritam ipsum appellare non erubescabant. Tandem igitur, uelut à me antea indicatum est, uelut rabiosi canes insurrexerunt, & manus intecerunt, uelut semper cum rabie canis immixtis antea manibus inuadit, et personas propriorum suorum domino rum confauciare non ueretur: sic tradiderunt illi suum Dominum ad crucifigendum, Prophetasque domesticos eiusdem Domini partim dissecuerunt, partim lapidibus obruerunt, aliquos uero cæde gladij occiderunt. Post hos uero similiter qui nunc sunt, noui Iudæi alternatim eodem ductu usi sunt. Et naturales quidem Iudæi, secundum carnem quidem negauerunt, noui uero negantes filij Dei perfectam ad patrem ingenuitatem, creaturam & facturam, & omnino à patre alienum ipsum furiosi ac rabiosi in desinenter affirmant. Ex his autem rursus alij, omissis prædictis blasphemis doctrinis, ipsam, uerita dicam, secundum naturam cœlestem speculationem speculati, & supernarum rimati ac curiose perscrutati, uelut ex supernis uenientes, contumaciter annunciant, & fortiter affirmant, reijcientes ex Deitate Spiritum sanctum. Et patrem quidem non negauerunt, neque filij ad ipsum ingenuitatem, uerum ad aliam rursus uiam desleciunt, ut undiquaque impleatur hoc, Defecit fides ex ore ipsorum. Quid enim aliud uolunt, quam in Spiritum sanctum, qui non est alienus à Patre & Filio, qui ex ipsa Deitate est, & non possibile est ut sit alienus à Deitate: uelut ipsi potestatem habeant, Deo iubere magis quam iussa capessere? Non enim uerentes quid, alienum dicunt spiritum, & seruum, & creaturam, & recentem, & factum, & si quid aliud turpe est, ad opinionem de ipso sibi ipsis magis asciscere cogitant. Quandoquidem igitur mundus nunc sic magis immediate ab in credulitatis plaga percussus est, & ignorantia: uana & mali consilij intelligentia, uelut fugitios à blasphemiam in sanctam Trinitatem, rursus ad alia traxit, ut ne quis peccans

Canes muti Iudæi.

Canum rabie ratio.

peccans lateat. Nouum enim quid audio de sancta Maria semper uirgine quendam statueret, & audere blasphemam quandam opinionem in ipsam immittit, quo sit un-
 diquaue nostrum tempus instar mali serpentis, ac bestiae uenenum ei aculatis, quae in
 tenebris latibulum habet, & moribus omnes tentat, alium circa faciem, alium circa cal-
 caneum, alium circa manum, ut in neminem lateat morsus incredulitatis, sed qui sibi ui-
 detur in hac parte effugisse, in alia uenenum se habere comperiat, & qui in alia sanam
 fidem habet, alio modo laesionem sibi ipsi propinet. Unde est haec malignitas, unde
 tanta audacia, ipsum nomen non testimonium praebet, non persuadet te o contentio-
 se. Quis unquam aut quo saeculo ausus est proferre nomen sanctae Mariae, & interro-
 gatus, non statim intulit uirginis uocem? Ex ipsis enim nominibus epithetis, etiam uir-
 tutis signa elucet. Dignitates etenim appellationum acceperunt iusti unicuique decen-
 ter, & prout congruum fuit. Et Abraamo quidem impositum est epitheton, amicus Dei,
 & non dissoluetur, Jacob uero ut Israel uocetur, & non alterabitur, & Apostolis Boa-
 nerges, hoc est filij tonitruum, & non relinquetur, & sanctae Mariae uox Virgo, & non
 mutabitur, impolluta enim permanet sancta. Ipsa natura non docet uos? Onouam
 infaniam, o noua negocia. Multa uero sunt alia, quae ueteribus temporibus non au-
 si sunt patres. Nunc uero alius blasphematur in aduentu CHRISTI in carne, alio lo-
 quens in ipsam Deitatem. Alius autem defectuosum facit in seipso totius aduentus in
 carne mysterium. Alius de resurrectione mortuorum ambigit. Et in summa, o turbu-
 lentum nostrum saeculum, cuius uita in periculo uersatur, ut quae undiquaque prauis
 superfeminationibus cogitationum ac ratiocinationum malae fidei, a diabolo obrui-
 tur. Quomodo audent impetere impollutam uirginem, & quae digna facta est habita-
 culum fieri filij Dei, & ad hoc electa est ex multis milibus Israel, quo uas & habitaculum
 dignum esset, in signum solum partus? Audiui enim a quodam, quod aliqui audent
 de hac dicere, quod postquam genuit Saluatorem, copulata est uiro, & non admiror.
 Nam ignorantia eorum, qui certitudinem diuinarum Scripturarum non nouerunt, ne-
 que in historijs uersati sunt, semper ab alijs ad alia transfert, ac distrahit eum, qui ex pro-
 pria mente uult aliquid de ueritate inuestigare. Primum enim quando uirgo tra deba-
 tur ipsi Ioseph, sortibus cogentibus ipsam ad hoc uenire, non tradita est ipsi ad coniu-
 ctionem, si uerum dicere oportet, quoniam uiduus erat, sed propter legem quidem
 uir ipsius uocatus est. Iuxta consequentiam uero ex Iudaeorum traditione ostenditur,
 quod non coniunctionis gratia ipsi tradebatur uirgo, sed quo conseruaretur in testimo-
 nium futurorum, quod non spuria dispensatio aduentus in carne accessit, sed quae te-
 stimonia haberet in ueritate, extra semen uiri, in Spiritu sancto dispensata in ueritate.
 Quomodo enim poterat tantus senex uirginem habere uxorem, quum esset uiduus a
 prima uxore per tot annos? Hic equidem Ioseph frater fuit Clopae, erat autem filius Ia-
 cob, qui Panther cognominabatur, hi ambo a Panthere appellato gignuntur. Habuit
 autem hic Ioseph primam suam uxorem ex tribu Iuda, & peperit haec ipsi liberos nu-
 mero sex, quatuor masculos, duas femellas, quemadmodum Euangelium secundum
 Marcum, & secundum Ioannem declarauerunt. Habebat igitur primogenitum Iaco-
 bum cognominatum Oblan, quod significat murum, et cognominatum item Iustum.
 Erat autem Nazoraeus, quod significat sanctum. Et primus hic accepit cathedram epi-
 scopatus, cui concredidit Dominus thronum suum in terra primo, qui etiam frater Do-
 mini uocabatur, quemadmodum etiam Apostolus his consentit, sic dicens: Alium
 uero Apostolum non uidi, nisi Iacobum fratrem Domini, & cetera. Frater autem Do-
 mini hic appellatur, propter coeducationem, non secundum naturam, sed per gratiam.
 Maria enim tradita ipsi Ioseph, uidebatur uxor esse uiri, non habens ad ipsum corpo-
 rum coniunctionem. Ex hoc uero argumento uicinitas propinquitatis filiorum Ioseph
 ad Saluatorem, in fratrum loco appellata est, imo potius reputata est. Quemadmodum
 etiam

Epithetorum no-
 minum ratio.

Ioseph cur uir-
 ginem sibi tra-
 ditam habuit.

Ioseph histo-
 riata.

etiam ipse Ioseph non habens societatem ad natiuitatem Saluatoris secundum carnem,
 in patris loco reputatur, secundum mysterij dispensationem, uelut dicit Lucas Euan-
 gelista de ipso Saluatore, Existens filius, uelut putabatur, Ioseph, & uelut etiam ipsa Ma-
 ria dixit ad ipsum in Euangelio secundum Lucam: Ecce ego & Pater tuus quaereba-
 mus te dolentes. Quis igitur dixerit Ioseph patrem Domini, qui nullam ad ipsum ha-
 buit causam, maxime quum aduentus in carne extra semen uiri sit. Verum per dispen-
 sationem res ipsae hanc sortem acceperunt. Et genuit quidem huc Iacobum circa qua-
 dragessimam plus minus aetatis suae annum. Post ipsum uero nascitur ipsi filius Iose-
 ph, deinde post ipsum Symeon, postea Iudas. Et duae filiae, Maria, & quae uo-
 catur Salome. Et mortua est ipsius uxor. Et post multos annos accipit Mariam ui-
 duam, agens annum uiduitatis suae fortassis octogagesimum & ultra. Et accipit Mariam,
 uelut etiam Euangelium habet. Desponsa enim, inquit, Maria, & non nupta. Et rursus
 alibi, Non cognouit ipsam. Admirari uero subit de omnibus, qui prauos praetextus ue-
 nantur, & ea quorum causas perscrutari non est opus: quod & quaerunt non quaeren-
 da, & a necessarijs ad stultas quaestiuunculas conuertuntur, quo omnino undiquaque
 pernicijs incredulitatis ac blasphemiae nobis imminet, propter ignominiam erga san-
 ctos. Et primum quidem redarguit undique ipsa consequentia, quod primum quidem
 senex octogagesimum annum supergressus, non accepit uirginem in usum, sed magis
 dispositus est ipsi ad custodiam. Deinde omnino sane etiam ipsi erant iusti, & non au-
 debat is, qui audierat, quod ex Spiritu sancto esset, quod erat in ipsa, amplius aggredi
 post talem mysterij dispensationem, ut uteretur uase digno facto complecti, quem cae-
 lum & terra non capiebat, propter excellentiam gloriae ipsius. Si enim etiam nunc in no-
 men ipsius uirgines degere contendunt, & castitatem seruare ac continere: quomodo
 non erat potius fidelior Ioseph, & ipsa Maria, quae omnia conseruabat in corde suo, ue-
 lut scriptum est. At uero post tantam & talem ac tam ingentem dispensationem, copu-
 latum fuisse senem uirgini castae & honoratae, & uasi, quod cepit incomprehensibile,
 & suscepit tale mysterium signi caelestis & uitae hominum, quae fuerit impietas hoc
 asseuerare? Unde enim non ostendemus, quod casta permanet uirgo? Ostendant au-
 tem nobis statim, quos nam genuit Maria post Saluatoris nostri partum, dicant no-
 mina illi fictores & concinnatores fraudis ac malignitatis, & non poterunt ostendere.
 Non enim coniuncta est amplius uirgo, absit. Si enim peperisset unquam, quae semper
 erat cum ipso Saluatore, dixissent sane etiam simul filios ipsius conuersatos esse. Sed u-
 cit autem ipsos id, quod dictum est, Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quaerentes
 te, & non sciunt quod ante hoc erat scriptum, quod fratres ipsius credebant in ipsum.
 Progredientes enim & nos tempore, & admirantes ea, quae in diuinis Scripturis uelut
 simpliciter scripta sunt, iam per omnia sensum adepti, gratias agimus Deo, qui praemu-
 niuit per exigua, uelut uidetur uerba in diuina Scriptura, ut totius Scripturae ueritas de-
 claretur. Semper enim audientes de Iacobo, quod hic frater Domini uocabatur, admi-
 rantes dicebamus, quae est utilitas? Nunc autem cognouimus, ob quam causam praedixit
 diuina Scriptura. Omnino enim ut quum audiamus, Ecce mater tua, & ecce fra-
 tres tui foris stant, quaerentes te, discamus quod de Iacobo dicit, & alijs filijs Ioseph,
 & non de filijs Mariae, qui non sunt. Manifestum enim erat, quod maior erat Iacobus
 aetate iuxta aduentum Domini in carne, fratres autem ipsos dicit declarans Scriptura,
 & nominatim proferens Iacobum & Ioseph, & Symeonem ac Iudam, & Salomonem ac
 Mariam. Quo itaque discant cuius filius sit, & ex qua matre Iacobus, intelligantque quis
 maior sit aetate, audiant. Iesus enim crucifigitur anno tricesimo tertio sui in carne adue-
 tus, Herodis autem erat illo tempore filij Archelai annus uigessimus. Nam in tricesimo
 tertio anno primi Herodis filij Antipatri, nascitur Saluator in Bethleem Iudaeae, quie-
 rat quadragesimus secundus Augusti regis, & perfectis duobus annis abducitur a Ioseph
 S Ioseph in

Filij Ioseph
 quatuor filiae
 duae.

Fratres Domi-
 ni qui sunt.

Iesu natiuitas
 & crucifixio.

Joseph in Aegyptum, propter ea, quæ Herodis à Magis dicta erant, Herode quærente puerum. Descendit autem in Aegyptum, & perficit illic alios duos annos, & moritur Herodes rex anno tricesimo septimo. Succedit autem huic Archelaus filius ipsius per annos nouem. Et sic negocium absoluitur, & traditur cruci, decimo octauo anno Tiberij Caesaris, Agrippæ uero appellati Magni, siue Herodis Iunioris, filij uero Archelai annus erat uigessimus. Nusquam autem audiuius, Ioseph filios fecisse. Sed neque post reditum ab Aegypto idem Ioseph multis annis uixit. Quartus enim annus erat Saluatori, Ioseph autem quartus supra octogesimum, quando ex Aegypti regione reuertebatur. Et permansit alijs octo annis Ioseph superstes. Et in duodecimo anno ascendit illis ad Hierosolyma, quæ situs est, quando non reperiebatur in itinere, uelut habet Euangelium secundum Lucam. Post hos annos moritur Ioseph, & educatus est non amplius à Ioseph, sed in domo Ioseph. Vnde non amplius dicit Euangelium, quod uenit pater ipsius & fratres, sed ecce mater tua & fratres tui foris stant. Sed neque quando dicebant ad ipsum in Idumæa, Nemo hæc faciens, in occulto esse uult, si hæc facis, manifesta te ipsum: non dixit quod dixerint ad ipsum pater eius & fratres eius, sed fratres eius solum: uelut Ioseph non amplius existente secundum corpus. Deinde in ipsa consummatione, quando Saluator in cruce pendebat, uelut habet Euangelium secundum Ioannem: Conuersus, inquit, uidit discipulum quem diligebat Dominus, & dixit ipsi de Maria, Ecce mater tua, & eide dicit, Ecce filius tuus. Si uero fuissent filij Mariæ, & si fuisset ipsi uir, qua ratione tradidisset ipsam Ioanni, & Ioannem Mariæ: Quæ uero ratione non potius Petro tradit, qua ratione non Andream, Matthæumque ac Bartholomæo: At manifestum est quod Ioanni, propter uirginitatem, Ecce enim mater: quam non esset mater ipsius Ioannis secundum carnem: sed ut ostenderet ipsam matrem esse principem uirginitatis: quoniam ex ipsa uita erat. Et Ioanni quæquam secundum carnem alieno existenti dicebat: ut doceret honorare propriam suam mentem, quoniam reuera secundum carnem ex ipsa Dominus ipse genitus est, ut ne quis putet rem ipsam esse apparentiam, & non ueritatem. Si enim non fuisset uere ipsius mater, quæ secundum carnem peperit ipsum, non sanè de ipsa curam habuisset, ut semper uirginem commendaret, quæ mater quidem facta est propter dispensationem, impolluta autem erat propter honorem erga ipsam, & uas admirabile. Dicit autem Euangelium, Et ab illa die accepit ipsam ad seipsum. Si uero habuisset uirum, si habuisset domum, si habuisset filios, in sua secessisset, & non ad alienum. At ne hoc conuertatur in detrimentum quibusdam, & uideantur in hoc accipere occasionem ac pretextum conuictas & amicas sibi exquirendi, propter malignam opinionem. Illic enim res fiebant secundum dispensationem, diuisis rebus ab omni alia secundum Deum seruari debente certitudine. Nam quando hoc factum erat, et assumpsit ipsam ad seipsum, non amplius permansit apud ipsum. Sed & si uidentur quidam errasse, quærant uestigia Scripturarum, & inuenerint utique, neque mortem Mariæ, neque an mortua sit, aut non mortua, neque an sepulta sit, aut non sepulta. Et quidem quum Ioannes in Asiam inuenerit profectionem, & nusquam dicit Scriptura, quod abduxerit secum sanctam uirginem, sed simpliciter siluit, propter miraculi excellentiam, ut ne ad stuporem perduceret hominum mentem. Ego enim non audeo dicere, sed cogitans silentium mihi impetro, fortassis enim alicubi etiam uestigia inuenerimus sanctæ illius ac beatæ, sicut neque inuenire datur mortem ipsius. Alicubi enim Symeon dicit de ipsa, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, quo reuelentur ex multorum cordibus cogitationes, alicubi uero Apocalypsis Ioannis dicit, quod Draco festinauit ad mulierem, quæ genuit masculum, & datae sunt ipsi alæ aquilæ, & assumpta est in desertum, ut ne ipsam arriperet draco, fortassis autem potest de ipsa accipi ac impleri. Non autem omnino definitio hoc, & non dico, quod immortalis mansit, sed neque affirmo an

Maria cur lo-
anni à Chri-
sto commen-
data est.

Amicarum ha-
bendarum oc-
casio unde sit.

Maria mortis
incertitudo.

mo, an mortua sit. Excessit enim Scriptura mentem humanam, et in suspenso reliquit, propter uas preciosum ac excellentissimum, ut ne quis ad suspicionem ueniat carnalium de ipsa rerum. Siue igitur mortua est, non nouimus, siue sepulta est, non copulata fuit carni, absit. Quis uero collecta sibi ipsi amentia, blasphemam quandam opinionem impingere uoluerit, & os tollere, linguamque laxare, labia distrahere excogitatione praua, imò pro hymnis & gloria, contumelias quasdam excogitare, & in sanctam uirginem debacchari, & uas honoratum non colere: Si uero etiam ab alia quadam speculatione ipsas res accipere conuenit, attingamus quoque rationum nature cognationes. Aiunt leonam non parere præterquam semel & unum, habere autem hanc causam. Animal est uoracissimum, specie fuluum, robore solidissimum, & ut ita dicam, regalissimum genus super alia animalia. Habet autem conceptionem ex uno coniuge. Perficit autem immixtum semen uigintifex mensibus in utero, ita ut catulus intus ad perfectionem gestetur propter tempus, ut etiam omnes dentes habeat iam prius, quam ex utero prodeat, & unguis in statura firma, clauiculares item appellatos, & dentes caninos, atque molares, & alia quæ ad sunt huic animanti. Itaque dum est ipse in utero in salutationibus motibusque ac alijs moribus, per unguis diuellere aiunt, incidereque matrices ac uteros prægnantes. Quum igitur mater ad pariendum uenerit, in illa die, ab omni molesta gestationis natura uentrem alienum fieri. Nam unà cum partu etiam uteros ac matrices simul excerni dicunt rerum naturæ periti, ut ne amplius coitum appetat scemina, nisi quis uim inferat: neque uero si contingat eam ad coitum cogi, amplius concipere possit, quum non habeat locos siue matrices. Nunquid igitur dedit nobis etiam hæc consequentia, ut exquiramus ad propositam rem, motionem quandam cognationis, ad utilitatem potius, quam ad detrimentum: Si enim catulum leonis iudam obscure dicit Iacob, CHRISTVM dicens: & in Apocalypsi habetur, Christus Leo dicitur. Ecce uicit leo, inquit, de tribu Iuda, & ex semine Dauid: si itaque Dominus leoni assimilatur, non secundum naturam, sed propter ænigma, & eo quod regium animal, inter omnia animantia uiolentissimum ac fortissimum, & aliàs per omnia gratiosissimum: profecto etiam genitricem ipsius Leonam dixerim. Vnde enim gignitur omnino Leo, si non Leonam mater uocabitur: Leonæ autem non contingit secundus partus. Ergo non amplius partum nouit Maria, non amplius coniunctionem corporum sancta uirgo. Sed & alias uideamus speculationes. Erat Maria affectatrix IESVS cum ipso semper existens. Vocatus est IESVS ad nuptias, & mater ipsius erat illic & fratres, & nusquam Ioseph. Et dixit ad eam, Quid mihi & tibi curæ est mulier, nondum uenit hora mea: & non dixit, Quid mihi & uobis homines. Astabat Maria Magdalena, & Maria Clopæ, & Maria mater Rufi, & Maria alia, & Salome, atque alia. Et non dixit, Erat Ioseph illic, aut Iacobus frater Domini, qui ubi annos uixit nonaginta sex, uirgo existens mortuus est, in cuius caput ferrum non ascendit, qui balneo non utebatur, qui animatis non participabat, qui imam tunicam non iterum induit, qui ueste attrita linea sola utebatur, quemadmodum & in Euangelio habetur, Fugiebat adolescens, & dimisit linteum quo erat amictus. Ioannes enim & Iacobus atque Iacobus, hi tres hanc uitæ conuersationem habuerunt, duo quidem filij Zebedæi, & filius Ioseph Iacobus, frater autem Domini, propter conuictum, propter coeducationem, propterea quod fratris loco ipsum habuit, propter eam, quam habebat solum Ioseph erga Mariam ingenuitatem, ex eo quod ipsa legitime illi attributa erat. Huic Iacobo soli licebat semel in anno ingredi ad Sancta sanctorum, eo quod Nazoræus ipse esset, & sacerdotio ammixtus. Huic enim iuxta duos modos Maria cognata erat ipsi Elizabeth, & Iacobus præcallebat sacerdotio. Nam hæc duæ tribus solæ coniungebantur inter se, regia sacerdotali, & sacerdotalis regiae. Sic etiam supra in Exodo Naasson è Iuda tribunus accipit Elizabeth, sentio-

Leonæ partus

Christus Leo dicitur.

Maria Leonæ.

Iacobi fratris Domini sententia.

Tribus sacerdotalis ac regiae cognatio.

rem filiam Aaron sibi ipsi in uxorem. Vnde multae haereses genealogiam Saluatoris secundum carnem ignorant, & ex eo quod ipsi dubitant, fidem non habent, & uidentur sibi contradicere ueritati, dicentes: Quomodo ea quae est ex tribu Iuda & Dauidis, cognata esse potest Elizabeth, quae est à Leui? Hic Iacobus etiam brachia in capite gestabat, & aliquando siccitate instante eleuauit manus ad caelum, & precatus est, et statim caelum dedit pluuiam. Laneum autem uestimentum nunquam induit. Genua uero ipsius obduruerant instar camelorum, ex eo quod semper fleteret ipsa coram Domino, propter excellentiam pietatis. Hunc igitur nomine non amplius appellabant, sed Iustus erat ipsi nomen. Hic nunquam in balneo se lauit, hic animatis non participabat, uelut supra à me indicatum est. Hic calceamentum non induit. Et multa de uero dicere possem, et de uirtuosa ipsius conversatione. Vides igitur quod domus omnino erat integerrima: Si enim filij Ioseph nouerunt uirginitatis rationem et Nazoraeorum opus, quanto magis senex & uenerandus uir nouit custodire uirginem castam, et honorare uas, in quod aduenit hominum salus: Neque ipsa natura nos docet, quod uir erat senex aetate multum prouecta, magnus inter uiros, fidelis moribus, pius specie: Dicit enim Euangelium, quod fuerit uir timens Deum, & uoluerit clanculum ipsam relinquere. Moritur autem hic Iacobus, frater Domini & filius Ioseph in Hierosolymis, ubi uiuit post Saluatoris assumptionem annis plus minus uiginti quatuor, anno suae aetatis nonagesimo sexto, à fullone ligno percussus in caput, deiectus à pinnaculo templi, et delatus ac nihil laesus. Inclinauit autem genua, & orauit pro ipsis, qui eum detecerant, ac dixit: Ignoce ipsis Domine, non enim sciunt, quid faciunt. Quemadmodum etiam Symeon procul stans, nepos ipsius ex sorore, filius uero Clope dicebat, Cessate, quid lapidibus obruitis iustum? Et ecce pro uobis optima precatur. Et sic factum est ipsius martyrium. Si itaque huius filius tot annorum fuit, quomodo ergo huius pater uidens horrendas res, Angelos natiuitatem filij stipantes, hymnosque à caelo canentes & dicentes, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas: & pastores certens uenientes in speluncam ubi natus fuit, & audiens ipsos haec annunciantes, quomodo, inquam, senex Ioseph, & prouectae aetatis tanta signa ac miracula audiens, audebat debacchari, & contumelia afficere corpus sanctum, in quo habitauerat Deus, ex quo corpore collecta est nobis aduentus in carne dispensatio, unde sancta & impolluta caro nobis aedificata est in Deitate Saluatoris, uelut Angelus Gabriel illic dicit: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod natus ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Quomodo igitur audebat copulari tantae ac tali sanctae Virgini Mariae: Quid uero prodest nobis de hoc quaerere, an etiam copulatus ipsi fuerit, quod absit. Vtrum uero magis eligendum est, num ut commendemus res Deo, aut ut enitamur ad deteriora: Quod quidem non scriptum est nobis: si non crediderimus, quod non copulata fuit ipsi Maria, non habemus uitam aeternam, sed in iudicium uenimus: manifestum est. Scriptum est autem, Quid? Bona. Imò quid? Iusta. Quid? Reuerenda & honesta, quo demus etiam beneficium audientibus. Verum homines reliquerunt necessaria, de fidei ueritate, de Dei glorificatione: et exquirunt unde tandem comperiant sibi ipsis detrimentum, heu quod periculosum est etiam cogitare, maxime quum Scriptura non dicat. Siquidem enim dixisset Scriptura, tradidistis semetipsos ueritatem, & nihil deliberastis. Num enim inhonestae sunt nuptiae: num impurum cubile: num non est lectus impollutus, num obliterantur nuptiae? At à Prophetis & pontificibus cohibentur propter maius ministerium. Nam postquam prophetauit Moses, non amplius uxori coniunctus est, non amplius liberos genuit, non amplius generat talis, habebat enim uitam Domino uacantem. Quomodo enim potuisset in monte Sina quadraginta noctes ac quadraginta dies degere, si nuptijs additus fuisset? Aut quomodo poruisset quadraginta annos in deserto ad dispensationem Dei

Dei paratus esse, & sacerdotio uacare, & quomodo mysteria explicare, & colloquia cum Deo perficere, si nuptijs coniunctus fuisset: Si enim de nobis dicit sanctus Apostolus expresse, & dicit ut ad tempus uacent orationi, quanto magis de Prophetis hic sermo uerus erit: Prophetissa itaque est etiam Maria. Ingressus enim est, inquit, ad prophetissam, & in utero concepit, & peperit filium, & dixit Dominus ad me, Voca nomen eius, cito spolia, confestim depredate, & caetera. Significat autem hic ingressum Gabrielis ad Mariam, quando exiit ut bonum nuncium ei afferret, quod genitura sit filium Dei Saluatorem mundo, non ex semine uiri, sed per Spiritum sanctum. Sed & Philippo Euangelistae quatuor fuerunt filiae prophetantes, prophetabant autem propter uirginitatem, quam habere dignae factae erant. Et Thecla incidit in Paulum sanctum, et à nuptijs exoluitur, quum curatorem siue sponsum haberet formosissimum, primum urbis, ualde diuitem, generosissimumque ac illustrissimum in uita. Et contemnit terrena sancta illa, ut caelestium potens fiat. Si itaque hi talia, quanto magis Maria, inquam mirabilis tota dispensatio mysterij facta est: Vnde igitur contraham mentis intelligentiam ad bonum, & euertam caliginem eorum, qui horrenda conceperunt, uelut scriptum est, Concepit laborem, & peperit iniquitatem. Hi enim uere concipiunt laborem cogitationum, pariunt autem iniquitatem blasphemiarum. Caeterum ne quis illa cogitet, & ipsa aliter subleuare sibi ipsi tentans dicat, Quomodo igitur dixit Euangelium, quod inuenta est in utero habens Maria à Spiritu sancto priusquam ipsi conuenissent: Igitur expectabatur congressus, & ea gratia dixit, Antequam conuenissent, siue congressi essent: Sed & rursus in alio loco, idem Euangelium rursus dicit: Et non cognouit ipsam, donec cognouit filium suum primogenitum: & non sciunt hi, qui speculationes Scripturarum se diuidere profitentur, & sublimia ac profundissima curiose inuestigare conantur, quod speculatio tali modo habet. Si uero primogenitum appellatio, est omnis creaturae ipse unigenitus, ne tumultum facias. Non enim dixit, quod genuit primogenitum suum: sed quod non cognouit ipsam, donec genuit filium suum: & non dixit, primogenitum suum, sed primogenitum. In eo enim quod dixit, filium suum, significauit ex ipsa secundum carnem genitum esse. In cognomine uero primogeniti, non amplius uocem, suum adposuit, sed primogenitum solum. Hic enim est, qui apud Apostolum dictus est primogenitus omnis creaturae, non coniunctus creaturae, sed ante creaturam genitus. Non enim dixit primocreatus, sed primogenitus: distincta lectione ad id, quod melius ac tutius est, ut primum dicat primogenitus, postea inferiorem creaturam nominet. Primogenitus enim de filio accipitur, creatura uero per filium. Genuit itaque filium suum primogenitum: non autem suum primogenitum, uelut ipsa alium paritura esset. Et non cognouit ipsam. Vnde enim cognouisset, quod tantam gratiam acceptura esset mulier, aut unde cognouisset, quod tali gloria glorificanda esset uirgo? Mulierem quidem nouerat ipsam formatione, & foeminam natura & ex matre Anna, & ex patre Ioachim, & cognatam Elizabeth, ex domo & familia Dauid: non nouerat autem, quod tali gloria honorandus esset aliquis in terra, maxime mulier. Non igitur cognouit ipsam, donec uidit miraculum. Non cognouit ipsius miraculum, donec uidit genitum ex ipsa. Quando uero peperit, cognouit Dei honorem, quod ipsa esset, quae audiisset, Aue gratiosa, Dominus tecum. Haec est, quae per Eua significatur, quae per enigma accepit, ut mater uiuentium uocetur. Illa etenim mater uiuentium uocata est etiam, postquam audiuit, Terra es, & in terram reuerteris, post transgressionem. Et mirum est quod post hanc transgressionem, magnum cognomen habuit. Et secundum sensum quidem, ab illa Eua omnis hominum generatio genita est in terra. Hic uero uere à Maria haec uita mundo genita est, ut uiuentem gigneret. Et facta est Maria mater uiuentium. Per aenigma igitur Maria mater uiuentium appellata est. Nam de duabus mulieribus dictum est, Quis dedit mulieri sapientiam, & scientiam

Maria propheta
tissa.

Prophetia do
num uirginitatis.

Primogeniti
appellatio.

Cognouit Ioseph
Mariam
quomodo.

Mater uiuentium.

Mulieres sapientes duae.

uariogandi: Nam prima sapiens est Eua, texens uestes sensibiles, propter Adam quem denudauit, ipsi enim datus est hic labor, quoniam per ipsam nuditas inuenta est. Ipsi datum est amicare corpus sensibile, propter nuditatem sensibilem. Mariæ uero datum est à Deo, ut pepererit nobis agnum & ouem, & ex gloria ipsius agni ac ouis, factum est nobis uelut à uellere, in sapientia per uirtutem ipsius, indumentum incorruptibilitatis. Sed & aliud de his cogitare admirabile est, de Eua, inquam, & Mariæ. Eua enim mortis causa facta est hominibus, per ipsam enim ingressa est mors in mundum. Mariæ uero causa uitæ, per quam genita est nobis uita, & per hanc filius Dei accessit in mundum. Et ubi redundauit peccatum, ibi superabundauit gratia. Et unde facta est mors, illinc processit uita, ut uita pro morte fieret: & qui per mulierem nobis uita factus est, mortem ex muliere inductam excluderet. Et quandoquidem illic quidem Eua dum adhuc Virgo esset, in transgressione inobedientiæ fuit, rursus per Virginem obedientia gratiæ facta est, annunciato aduentu in carne de cælo, & uita æterna. Illic enim dicit ad serpentem: Et inimicitiam ponam inter te & ipsam, & inter semen tuum & semē ipsius. Nusquam autem reperitur semen mulieris, uerum secundum ænigma de Eua, accipitur inimicitia aduersus ea, quæ ab ipsa gignuntur, ipsius serpentis, & diaboli qui in serpente fuit, & inuidiæ, proinde perfectissimè non potest totum in ipsa impleri. Implebitur autem reuera in semine sancto, eximio, solo, quod à Maria solum inuentum est, & non ex coniugio uiri. Hic enim uenit, ut tolleretur potestatem draconis, & obliqui serpentis fugientis, & totum terrarum orbem se cepisse dicentis. Propterea adueniebat ex muliere unigenitus ipse, ad tollendum serpentem, hoc est prauam doctrinam & corruptionem ac fraudem, erroremque ac iniquitatem. Hic est, qui uere aperuit uterum matris. Omnes enim quotquot geniti sunt primogeniti, quo etiam castius dicitur, non potuerunt hoc implere, uerum solus unigenitus, qui uirginem uterum aperuit, in hoc enim solo perfectum est, & in alio nullo. Sed & ex ipsa argumenti tractatione uidere est. De Maria enim accipitur dictio ipsa, & de Ecclesia hoc mihi dicendum erit. Propterea relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Sanctus autem Apostolus dicit: Mysterium hoc magnum est, ego autem dico in CHRISTVM & Ecclesiam. Et uide mihi Scripturarum exactam sinceritatem: quod de Adam quidem Formauit, dixit, de Eua uero non amplius Formata esse dixit, sed ædificatam. Accipit enim, inquit, unam de costis eius, & ædificauit ipsi in uxorem: quo ostendat Dominum quidem de Maria efformasse sibi ipsi corpus, ab ipsa uero costa ædificatam esse Ecclesiam, in eo quod punctum & apertum est ipsius latus, & mysteria sanguinis & aquæ, pretia redemptionis facta sunt. Attamen cognouit Mariam Ioseph, non secundum cognitionem quandam usus, non secundum cognitionem societatis: sed cognouit ipsam reuerendam & ex Deo honoratam. Non enim nouit ipsam eiusmodi gloriæ esse, donec uidit Dominum ex muliere genitum. Et hoc, Priusquam congressi essent ipsi, inuenta est in utero habens: ut ne unquam inualesceret sermo eorum, qui putant ex societate uiri esse mysterium Dei dispensatum. Dicit enim, Priusquam hoc factum esset, quod expectabatur, non est autem facta hæc res. Etsi enim expectabatur Virgo Ioseph ad copulationem, quod neque fieri poterat propter senectutem: tamen præoccupat Scriptura, & nobis suggerit, & cogitationem munit, quum ipsum argumentum diuini partus persuadere possit, ut non amplius accedat uir ad copulationem cum uirgine. Sic etiam Angelus Ioseph persuasit, non esse eam opinionem quam ipse habebat. Simile est enim prædicto, Priusquam congressi essent ipsi: uelut expectata re, non autem facta. Quum enim iustus esset, quærebat non infamare ipsam, sed clanculum dimittere ipsam, ut qui prauus quidem fieret, si infamaret ipsam, non autem factus est, uelut angelus docet, dicens: Ne metuas assumere Mariam uxorem tuam, quæ nondum facta est uxor,

*Semen Eua
quomodo acci-
piendum sit.*

*Eua ex costa
Adæ ædifica-
ta.*

est uxor, & si in suspitione peccati apud te est. At neque sic est uelut putas, & cætera. Statim enim consequenter dicit, Quod enim genitum est in ipsa: uelut iam genitum esset. Rursus autem, Pariet filium, uelut de futuro. Sic enim erat, uerum ad fidem faciendam contigit præexclamatio. Sic etiam, Priusquam congressi essent: contenti sumus quod omnino non factum est. Et, Donec peperit filium suum primogenitum: eodem modo interpretari debes, propter miraculum cognitionis Virginis apud Deum honoratæ. Nec uero putet quis ex eo quod dicit, Priusquam congressi essent ipsi: quod postea congressi sunt, neque enim potest quis demonstrare aut iudicare, sed ut ostendat impollutam conceptionem Saluatoris, Scriptura hoc confirmauit. Hoc igitur, Non cognouit ipsam: propter gloriam. Primogenitum uero, quoniam primogenitus est priusquam essent creature, & primogenitus inter multos fratres, iuxta Apostolum, non iuxta eum qui est à Maria, uelut alij filij sint ex ipsa, sed inter eos, qui digni facti sunt accipere per ipsum adoptionem in filios, quando filius ipsius fuit uere secundum carnem, ut ne aparentia: sine putetur. Sed & primogenitus & filius ipsius Virginis, non quod ipsa alios filios, uelut dixi, habeat, simile enim est hoc in primo ante aduentum. Qui enim uere primogenitus est Patris superni ante omnem creaturam, non ex eo quod alij post ipsum ex patre geniti sunt, primogenitus dicitur. Non enim est ipsi frater secundus, propterea quod est unigenitus. Sic etiam in aduentu in carne, filius & primogenitus est Mariæ. At unigenitus Mariæ est, non habens secundum fratrem ab ipsa. Et cessent, qui contra seipsum machinantur nociua magis quam utilia. Neme admoneas, Qui honorat Dominum, honorat etiam sanctum. Qui uero ignominia afficit sanctum, ignominia afficit etiam ipsius Dominum. Sit Maria apud se sancta Virgo, sanctum uas. Nam hæc, quæ ad detrimentum spectant, nobis non profunt. Oportet autem nos reuerentius cogitare, ut ne elatam ceruicem acquiramus, aut dissensionem, aut uaniloquium. De omni enim ocioso uerbo rationem dabimus, uelut scriptum est. De nobis ipsis curiosi simus, nostras ipsorum res consideremus, ne ea quæ nostra sunt, in sanctos reijciamus, ne consideremus à nobis ipsis ea, quæ sanctorum sunt. Omnino enim quidam grassatores & ad libidinem conuersi, et corruptam opinionem in seipsis habentes, etiam sanctos polluere uolunt, ad honestam excusationem prauæ ac infirmæ suæ opinionis. Ad quos dixit Apostolus, Vellem quidem omnes esse sicut meipsum. Meipsum uero quomodo dicit præterquam propter castitatem? Verum propter scortationes unusquisque suam uxorem habeat: subtractum est autem pronomen ipsum, habebat enim uim redarguendi ac retorquendi, poterat enim dicere, propter scortationes uestras. Detrahit itaque pronomen uestras, ut ne uideretur in contumeliam quorundam hoc dixisse. Dicitur est autem in condemnationem quorundam, qui non uolunt uacare Deo, post uitam secundum legem, & postquam honeste cognouerunt uas suum ad liberorum generationem. Sic etiam ueteres patres nostri hac forma usi sunt, uelut etiam inuenimus alicubi dicere Scripturam, Rebecca autem ex uno concubitu habens: quum autem ex uno dixit, castius quidem exposuit, ostendit autem conceptionem iustam esse. Postquam enim habuit liberos, ostendit non amplius mulieri ipsum copulatum esse. Cæterum quandoquidem facile & procliuè est, ad praua potius conuertit mentem, quam ad necessaria, quum lubrica sit nostra humana ratio cinatio, & non cito dirigit impetum suum ad rectam uiam Domini, sed declinet nunc ad dextra, nunc ad sinistra: & grauatè impleat id, quod apud Solomonem dictum est: Ne declines ad dextera, neque ad sinistra: & rursus aliter uertatur nostra malicia circa easdem cogitationes, & impellat nostram modestiam rursus ad alias uias pergere, cauti igitur simus, ne forte hoc ipsum quod abundantius Virginem laudamus, fiat alicui in aliud offendiculum imaginatio nis. Qui enim in filium blasphemus sunt, quemadmodum supra à me ostensum est, natura ipsum ab alienare à patris Deitate conati sunt, Alj uero rursus aliter sentientes, ni

*Primogeniti
appellatio.*

*Vellem omnes
esse sicut meip-
sum, quomodo
accipiendum.*

mirum uelut amplius honorare progressi, eundem esse Patrem dixerunt, & eundem filium & eundem Spiritum sanctum. Est autem utriusque partibus incurabilis plaga. Sic etiam de sancta hac & beata semper Virgine, aliqui quidem contumelia afficere ipsam aut si sunt, uelut copulatam carni, post maximam illam & sinceram Domini dispensationem aduentus ipsius in carne, & est hoc impietissimum ac flagitiosissimum. Quem admodum autem dicimus nos hoc audiuisse, quosdam ita ausos fuisse, ut facillime se ipsos proiecerint in peccatum, sic admirati sumus, quum aliud rursus audiuissimus, alios nimirum rursus ita desipere, ut in tractatione de ipsa sancta semper Virgine, pro Deo hanc introducere studuerint, & adhuc studeant, & furore quodam ac amentia ducantur. Narrant enim quod quaedam mulieres illic in Arabia a partibus Thraces, hanc uanitatem inuexerunt, ut in nomen semper uirginis collyridem quandam sacrificent, et simul congregentur: & in nomen sanctae uirginis ultra modum quid tentent aggredi, nephario ac blasphemio negotio: & in nomen ipsius sacra celebrent per mulieres, quod totum impium est ac nepharium, alienum a praedicatione sancti Spiritus: ut sit totum diabolicum opus, & spiritus immundi doctrina. Impletur enim & in his hoc, Deficient quidam a sana doctrina, attendentes fabulis et doctrinis daemoniorum. Erunt enim, inquit, mortuis cultum diuinum prestantes, quemadmodum etiam in Israel coluerunt. Et sanctorum iuxta tempus in Deum gloria, facta est alijs non uidentibus ueritatem, in errorem. Nam in Sicimis, hoc est in Neapoli nunc appellata, indigenae sacrificium faciunt in nomen puellae, nimirum ex occasione filiae Iephtae, quae aliquando oblata est Deo in sacrificium, & deceptis factum est hoc in detrimentum idololatriae & uani cultus. Sed & filiam Pharaonis, quae honorauit seruum Dei Mosem, sustulitque ac educauit, propter celebritatem tunc pueri, ultra decorum honorauerunt Aegyptij pro Deo, atque hoc in malam traditionem stolidis demandarunt ad superstitionem religionem. Et adorant Thermutim filiam Amenoph filij Pharaonis, quoniam educauit, uelut dixi, Mosem. Et multa talia ac similia facta sunt in mundo ad seductionem deceptorum: non quod sancti sint causa offendiculi quibusdam, uerum quod cogitatio hominum non quiescit, sed ad praua euertitur. Siue enim mortua est sancta Virgo & sepulta, in honore ipsius dormitio, & in castitate mors, & in uirginitate corona: siue sublata est, uelut scriptum est, animam ipsius pertransibit gladius: inter martyres est ipsius gloria, & in laudibus sanctum ipsius corpus, per quam lux exorta est mundo: siue mansit, nam non est impossibile Deo omnia facere quae uult, finis enim ipsius nemini notus est: non conuenit colere sanctos ultra decorum, sed honorare ipsorum Dominum. Cesset itaque error seductorum. Neque enim Deus est Maria, neque de caelo corpus habet, sed ex conceptione uiri & mulieris, secundum promissionem uero uelut Isaac disposita. Et nemo in nomen huius offerat, suam enim animam perdit: neque rursus debacchetur, contumelia afficiens sanctam uirginem, absit enim, non fuit copulata carni post partum, neque ante partum Saluatoris. Et haec quidem exigua nobiscum considerauius, ac scripsimus uolentibus discere Scripturae ueritate, et non frustra insultare sermonibus, & blasphemiam quandam sibi ipsis exarmare lingua. Si uero non uolunt quidam tolerare, neque utilia suscipere, sed potius contraria aetiam a nobis uilibus dicendum erit: Qui audit, audiat, & qui inobediens est, inobediens sit: neque Apostolis laborem exhibeat, neque nobis amplius. Quae enim nouimus magis pia et utilia Ecclesiae, ea de sancta Virgine diximus, patrocinautes per omnia gratiosae, uelut Gabriel dixit, Aue gratiosa, Dominus tecum. Si uero Dominus cum ipsa, quomodo erit in alio coniugio, quomodo carni miscbitur, quae a Domino custoditur: Sancti sunt in honore, quies ipsorum in gloria: profectio ipsorum hinc, in perfectione: fors ipsorum in beatitudine, in mansionibus sanctis, tripudium cum Angelis, diata in caelo, conuersatio in diuinis Scripturis, gloria in honore incomparabili ac perpetuo, brauia in CHRISTO IESU Domino nostro, per quem

Maria pro
Deo habitata.

Homines pro
Dij culti.

Thermutis
Dea.

quem & cum quo gloria Patri cum sancto Spiritu, in saecula saeculorum. Amen. Salutant uos omnes fratres. Salutate autem et ipsi omnes apud uos fratres fideles orthodoxos, qui odio habent superbiam, qui auersantur societatem Arianorum, & nugas Sabellianorum: colunt autem coessentialem Trinitatem, Patrem & Filium ac sanctum Spiritum, tres substantias, unam essentiam & unam Deitatem, & in summa unam glorificationem, & qui non errant circa Saluatoris nostri salutarem dispensationem & aduentum in carne, sed credunt perfecte CHRISTI incarnationem, perfectum Deum, eundem perfectum hominem, citra peccatum: non duos esse, sed unum Dominum, unum Deum, unum regem, unum pontificem, Deum & hominem, hominem & Deum: non duos, sed unum conitum, non in confusionem, neque in interitum ac obliuionem, sed ad magnam gratiae dispensationem. Valete. At uero epistolae exemplari contenti, quod probe se aduersus hos opponit, haecenus sufficere haec putamus. Et quum hanc haeresim in Deo transgressi simus, uelut reptile ex caerna prospectans, per sapientem Dei doctrinam ac potentiam, quae uelut styracis fragrantiam de se spirat in mundo: & per eum qui ex Maria lux exortus est mundo redarguerimus, & malum uenenum serpentinae ipsorum prauitatis ostenderimus: ad alias rursus pergamus, quo totum opus in Deo absoluamus.

Contra Collyridanos Mariae offerentes, haeresim
LXXIX.

Consequenter post hanc ad famam peruenit haeresis, de qua iam mentionem fecimus in praecedente per epistolam in Arabiam scriptam, de Maria tractantem. Sed & haec haeresis rursus in Arabia a Thrace & superioribus Scythiae partibus emicuit, & ad aures peruenit, quae sane & ipsa ridicula est, ac ludibrij plena apud prudentes reperitur. Incipiemus autem de ipsa tractare, & opiniones ipsius recensere, stoliditatis enim potius condemnationem incurrerit, quam ut aliquid sapientiae in ipsa esse iudicetur: quemadmodum etiam aliae similes huic fuerunt. Sicut enim supra per contumeliam in Mariam, hi qui haec opinari uidentur, nocuas opiniones in cogitationes hominum seminant, sic etiam hi ad alteram partem inclinantes, in summo detrimento deprehenduntur: quo illud quod apud externos quosdam philosophos celebre est, dum dicunt, Extremitates equalitates, etiam in ipsis impleatur. Aequale est enim in utriusque his sectis detrimentum, quum illi quidem uilipendant sanctam Virginem, hi uero rursus ultra decorum glorificent. Hi enim qui hoc docent, qui sunt praeterquam mulieres: Muliebrem enim genus lubricum est, erroneumque, ac intellectu humili praeditum, etenim & ipsi diabolo uisum est hoc a mulieribus euomere. Quemadmodum enim supra apud Quintillam & Maximillam ac Priscillam ridicula sunt dogmata, sic etiam hic. Quaedam enim mulieres currum quandam, siue sellam quadratam ornantes, ex passo super ipsum linteo, in die quadam illustri anni per aliquot dies panem proponunt, & offerunt in nomen Mariae. Omnes autem pane participant, uelut in epistola in Arabiam a me scripta ex parte differuimus. Nunc autem clare de ipsa dicemus, et confutationes contra ipsam pro uiribus Deum inuocantes, apposituri sumus: quo huius simulacris haeresis radicibus excisis, a quibusdam talem rabiem exoluere in Deo possimus. Age igitur, uirilem animam induamus, & harum mulierum insaniam dissipemus. Totum enim hoc, mulieris opinio est, et Euae rursus deceptae morbus, imò potius serpentis, bestiae illius tritatiuae, & quae loquuta est in ipsa, est haec erroris promissio, nihil in medium afferens, neque promissa perficiens: sed solum mortem efficiens, ea quae non sunt, uelut quae sint nominans, & per uisionem ligni inobedientiam faciens, & auersionem ab ipsa ueritate, & ut ad multa se conuerteret. Estimare autem licet qualia impostor ille seminavit, dum ait, Eritis sicut dii. Sic & harum opinio per praedictae bestiae elationem impulsata est, nam in hac natura rursus mortem operatur, uelut saepe dixi. Primum equidem statim

Extremitates
equalitates,
Prouerbum.

Mulieres non
sacrificant.

statim consideremus ab æterno usque in hunc diem, cui non manifestum est, quod dæmoniorum est doctrina & forma & abalienata aggressio: Deo enim ab æterno nulla tenus mulier sacrificauit: non ipsa Eua, & quidem in transgressione constituta. At non aucta fuit amplius talem impiam aggressionem perficere, non una ex ipsius filiabus, & quidem quum Abel statim sacrificauerit Deo: & Cain obtulerit sacrificiū coram Domino, sed non acceptum: & Enoch complacuerit Deo, ac translatus sit: & Noë obtulerit ex reliquijs, quæ supererāt ex arca, gratas oblationes Domino. Abraam autem iustus sacrificat Deo, & Melchisedec sacerdos Dei altissimi, & Isaac Deo complacens reperitur. Et Iacob pro uiribus obtulit in lapide de lenticula, affuso oleo. Filij uero huius, Lewis quidem ex ordine sacerdotiū suscepisse reperitur. Ex ipsius autē genere sunt, qui sacerdotalem ordinem susceperunt, Moses inquam, Propheta & Hierophantor, Aaron item & filij ipsius, Eleazarque & Phinees, & Ithamar huius nepos. Et quid opus est me recensere multitudinem eorum, qui Deo sacrificarūt in ueteri Testamento: Sic Achitob sacrificare reperitur, & Coritæ & Gersonitæ, & Merarite, quibus Leuiticus ordo demandatus fuit. Et domus Eli, & qui post ipsum de cognatione eius in domo Abimelech & Abiathar, Chelciasque ac Buzi, usque ad Iesum sacerdotem magnum, Esdrasque sacerdotem & alios, & nusquam mulier sacrificauit, aut sacerdotio functa est. Deueniam autem & ad nouum Testamentum. Si mulieribus præceptum esset sacrificare Deo, aut regulare quicquā operari in Ecclesia, oportebat magis ipsam Mariam sacrificium perficere in nouo Testamento, quæ digna facta est suscipere in proprijs sinibus uniuersorum regem Deum, cœlestem filium Dei: cuius uterus templum factum est ac domicilium ad Domini in carne dispensationem, per Dei benignitatem, et admirandum mysterium præparatus est. At non complacuit. Sed neque baptisma dare conceditum est, alioqui potuisset CHRISTVS ab ipsa baptizari potius, quam à Ioanne. At Ioannes quidem filius Zachariæ in deserto perfecit baptisma remissionis peccatorum sibi conceditum habens. Pater uero huius Deo sacrificabat, & in tempore suffusus uisionem uidit. Petrus item & Andreas, Iacobus & Ioannes, Philippus et Bartholomæus, Thomas, Matthæus, & Iacobus Alphæi, & Iudas Iacobi, & Simon Cananæus, & Mathias qui in complementum duodecim electus est: hi omnes electi sunt Apostoli, sacrificantes per terram Euāgelium unā cum Paulo & Barnaba ac reliquijs, & mysteriorū duces cum Iacobo fratre Domini et primo episcopo Hierosolymorū. A quo episcopo & prædictis Apostolis constitutæ sunt successiones episcoporum & presbyterorum in domo Dei: & nusquam mulier inter hos constituta est. Fuerunt autem, inquit, quatuor filia Philippo Euāgelistæ prophetantes, non tamen sacrificantes. Et erat Anna prophetissa filia Phanuelis, sed non sacrificium cōcreditum habuit. Oportebat enim impleri hoc, Prophetabunt filij uestri & filia uestra, & iuuenes uestri uisiones uidebunt, et seniores uestri somnia somniabunt. Et ministrarum quidem diaconissarum appellatarum ordo est in Ecclesia, sed non ad sacrificandum, neque ut quicquam aggredi permittantur, uerum reuerentiæ gratia muliebris generis, aut propter horam balnei, aut uisitationis affectionis, aut laboris. Et quando nudatum fuerit corpus mulieris, ut ne à uiris sacrificantibus conspiciatur, sed à ministrante muliere, cui precipitur à sacerdote ut curam gerat ad tempus indigentis mulieris, in tempore denudationis corporis ipsius, ita ut ordo bonæ disciplinæ & ecclesiasticæ bonæ constitutionis, ualde scientifice munitus sit, in mensura regulæ. Quapropter neque permittit diuina Scriptura mulieri, ut in Ecclesia loquatur, neque ut uiro dominetur. Et multa possunt de hoc dici. Obseruandum est autem, quod diaconissis solum indignit ecclesiastica officii ordo, uiduasque eas nominauit, & ex his adhuc seniores, aniculas: nusquam autem presbyteridas aut sacrificulas constituit. Nam neque diaconis in Ecclesia conceditum est, ut aliquod mysterium perficiant, sed solum ut administrant & exequantur commissam. Vnde

Mulieres ne
fungantur mi-
nisterijs in Ec-
clesia publicis

Discipuli
Domini.

Mulier in Ec-
clesia ministe-
ria que sint.

Diaconissæ.

sa. Vnde uero nobis rursus hæc noua fabula excitata est: Vnde mulierum fastus, et in sania muliebris: Vnde nutrita malicia, rursus per fœminam nobis fœmineam opinionem mentibus infundens, suam uoluptatem operans, à proposito decedere miseram hominum naturam cogere conatur: Cæterum suscipiamus animum ipsius Iob, firmitatem Athletæ illius, armemur iusta responsione in labia assumpta. Dicamus & ipsi, uelut una ex stolidis mulieribus loquuta es: unde enim non stolidum hoc apparebit, omni prudentiam habenti, eamque per Deum adeptam: Vnde non est simulacricum hoc studium, & diabolicus conatus: Pretextu enim iustitiæ semper subiens hominū mentem diabolus, mortalem naturam in hominum oculis desiccat, statuas humanas imagines præseferentes per artium uarietatem expressit. Et mortui quidem sunt, qui adorantur, ipsorum uero imagines, quæ nunquam uiuerunt: neque enim mortuæ esse possunt, quæ nunquam uixerunt: adorandas introducunt, adulterante mente ab uno & solo Deo: uelut commune scortum ad multam multiplicis coitus absurditatem irritatum, et quod temperantiam legitimi coniugij unius uiri detriuit. Reuera sanctum erat corpus Mariæ, non tamen Deus. Reuera uirgo erat ipsa uirgo & honorata, sed non ad adorationem nobis data, sed ipsa adorans eum, qui ex ipsa, carne genitus est, de cœlis uero ex sinibus paternis accessit. Et propterea Euāgelium munit nos, dicens quod ipse Dominus dixerit, Quid mihi et tibi curæ est mulier: nondū uenit hora mea. Quo non putaret aliqui magis eximiam esse sanctam uirginem, mulierem eam appellauit: uelut prophetans, quæ futura essent in terra, sectarum ac hæreseon gratia: ut ne aliqui nimium admirati sanctam, in hæc hæresim eiusque deliramenta dilabantur. Est enim ludibrium totares, & anicularū fabula, ut ita dicam, tota hæresis tractatio. Quæ uero Scriptura de hoc narrauit: Quis Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem: Eximium equidem est uas, sed mulier, & nihil à natura immutata: uerum & intellectu & sensu in honore honorata, uelut corpora sanctorū, & si quid amplius ad glorificationem dixerim, sicut Helias ex matre uirgo, & sic manens in perpetuum, et translatus, et mortem non conspicatus, sicut Ioannes qui super pectus Domini recubuit, quem diligebat IESVS, sicut Thecla sancta. Et Maria adhuc honoratior hæc est, propter dispensationem mysterij qua digna facta est. Sed neque Helias adorandus est, etiamsi in uiuis sit, neque Ioannes adorandus, quanquam per preces suas proprias dormitionem suam admirandam effecerit, imò potius ex Deo gratiam acceperit. Sed neque Thecla, neque quicquam sanctus adoratur. Non enim dominabitur nobis antiquus error, ut relinquamus uiuentem, & adoremus ea, quæ ab ipso facta sunt. Coluerunt enim & adorant creaturam præter creatorem, & stulti facti sunt. Si enim angelos adorari non uult, quanto magis eā, quæ genita est ab Anna, quæ ex Ioachim donata est Annæ, quæ per preces & omnem diligentiam, secundum promissionem patri ac matri data est, non tamen aliter genita est præter hominum naturam, sed sicut omnes ex semine uiri & utero mulieris. Tametsi enim historia Mariæ & traditiones habent, quod dictum est patri ipsius Ioachim in deserto, Vxor tua concepit, tamen non quod sine coniugio hoc factum, neque sine semine uiri, sed futurum Angelus missus præuaticinatus est, ut ne qua hesitatio fieret propter id, quod in ueritate factum est, & iam ex Deo ordinatum, & iusto promissum. Et undiquaque uidemus Scripturas sic narrantes. Esaias enim prædicit de futuris in filium Dei implendis: Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, & uocabunt nomen ipsius Emanuel. Et quoniam uirgo erat quæ genuit, & Deus nobiscum iuxta interpretationem in muliere conceptus: quoniam in suspitionis dubitatione esset ueritas apud Prophetam, uidet in uisione, & narrat ex Spiritu sancto coactus Prophetam, & dicit, Et ingressus est ad Prophetissam: narrans de Gabrielis euāgelico boni nuncij ingressu, qui missus est à Deo ut exponeret unigeniti filij Dei ingressum in mundum, et natiuitatem ex Maria, Et in utero concepit, inquit, et peperit filium. Et dixit Dominus

Imagines dem-
natae.

Sancti non a-
dorandi.

Historia
Mariæ.

minus ad me, Voca nomen eius, cito spolia, confestim deprædare, & cætera. Priusquam nouit puer uocare patrem & matrem, capiet uim Damasci, & spolia Samariae, & cætera. Et hæc omnia nondum erant perfecta, futura uero erant in filio Dei, & implenda post mille & sexcentos plus minus annos. Et futura post tot generationes, uelut iam facta uidebat Propheta. Ergo nugæ erant absit. Sed cautè quod à Deo dispensatum fuit, uelut iam perfectum prædicabatur, ut ne fides ueritati nõ haberetur, ut ne in dubitationem ueniret in suspitione Prophetæ, tam admirandū ac stupendum mysterium, quod futurum erat. Aut non uides ipsam prædicationem quæ subsequitur, quo dicit ipse sanctus Esaias: Sicut ouis ad cædem ductus est, & uelut agnus coram tondeute ipsum mutus, hic non aperiebat os suum. Generationem uero ipsius quis enarrabit, quia tollitur de terra uita ipsius. Et dabo malos pro sepultura ipsius, & cætera. Et uide quomodo prima uelut posteriora narrat, & posteriora uelut facta interpretatur, dum dixit, Sicut ouis ad cædem ductus est: præteritum esse dicit. Non enim dixit, ducitur, & nondum erat ductus, qui ab Esaiæ prædicabatur. Dicebatur autem à Propheta uelut iam facta res. Nam mysticus Dei ductus transfiliri non poterat. Ex ipso uero procedens, non amplius uelut facta dixit, ut ne rursus errorẽ efficeret: sed inquit, Tollitur de terra uita ipsius. Ex duabus autem sententijs ostendit ueritatem, nam ductus, iam perfectum erat: & tollitur, postea implebatur: quo ex eo quod factum esset, intelligeres ueritatem, & promissionis Dei firmitatem: ex futuro uero, tempus coniectares reuelandorum mysteriorum. Sic etiam de Maria Angelus prædicebat id, quod futurum erat. Ingressus est pater huius in domum suam, ut à Deo acciperet id, quod per preces patris ac matris petatum erat, nempe, Vxor tua concepit in utero: quo firmiter perficeret cogitationem fidelis in promissione, hoc uero factum est quibusdam in errorem. Impossibile est enim aliquem in terra generari præter hominum naturam. Solum enim ipsum decuit, soli ipsi natura cessit, hic uelut plastes & rei potestatem habens, se ipsum de Virgine uelut de terra efformauit, qui de caelis descendit, & carnem induit Deus Verbum ex sancta Virgine: non tamen ut adoretur uirgo, neque ut Deum hæc efficeret, non ut in nomen ipsius offeramus, nõ ut post tot sæcula mulieres sacerdotes ac sacrificulas ostenderet. Non cõplacuit hoc Deo in Salome fieri, non in Maria. Non permisit ipsi dare baptismum, non benedicere discipulos, nõ imperare in terra iussit, sed solum ipsam sanctificationem esse, & dignam factam esse regno ipsius. Non appellatæ matri Rufi, non his quæ sequuntur sunt ipsum à Galilæa, non Martha: sorori Lazari & Mariæ, non alicui ex sanctis mulieribus, quæ dignæ factæ sunt à presentia ipsius saluari, & subministrarunt ipsi ex proprijs suis bonis, non mulieri Chananitidi, non è sanguinis profluuiio laboranti ac satanæ, non ulli alicui mulieri in terra hanc dignitatem demandauit. Vnde igitur rursus nobis rotundus & in orbem se gyrans draco? Vnde renouantur obliqua illa consilia: Sit in honore Maria. Pater & Filius & Spiritus sanctus adoretur. Mariam nemo adoret, non dico mulierem, imò neque uirum, Deo debetur hoc mysterium. Neque Angeli capiunt talem glorificationem. Deleatur quæ male scripta sunt in corde deceptorum. Tollatur ex oculis cupiditas ligni. Conuertatur rursus figmentum ad Dominum. Reuereatur Eua cum Adam ut Deum colat solum, ne ducatur serpentis uoce, sed permaneat in Dei præcepto, Ne comedas de ligno. Et erat lignum non error, sed per ipsum lignum facta est inobedientia erroris. Ne comedat quis de errore, qui est propter sanctam Mariam. Nam et si pulchrum est lignum, sed tamen non ad cibum. Et si pulcherrima est Maria & sancta & honorata, at non ad adorationem. Hæc uero rursus renouant fortunæ mixturam, & præparant diabolo & nõ Deo mensam, uelut scriptum est: Et pascuntur cibo impietatis, uelut dicit diuina Scriptura, et sceminæ terunt pollinem, & filij colligunt ligna, ut faciant placentas oleo subactas exercitui cœli. Compescatur à Hieremia tales mulieres, & ne tur-

Futura uelut
præterita Pro-
pheta narrat.

Maria quomodo
ad honoranda

Fortunæ mix-
tura.

bent orbem terrarum. Ne dicat, honoramus reginam cœli, nouit enim Taphnas has punire. Nouerunt loci horum edificiorum corpora suscipere ad putrefactionem. Ne credas Israël mulieri. Resulta à male mulieris consilio. Mulier enim preciosas uirorum animas corripit. Huius enim pedes ducunt utentes post mortem in infernum. Ne attendas prauæ mulieri. Mel enim destillat à labijs mulieris meretricis, quod ad tempus lenit guttur tuum, postea tamen amarius felle reperies, & magis acutum quàm anceps gladius. Ne credas huic mulieri prauæ. Omnis enim heresis est praua mulier, amplius uero mulierum hæresis hæc, & ea quæ est eius, qui primam mulierem decepit. Honoretur mater nostra Eua uelut à Deo formata, ne audiatur autem, ut ne persuadeat filios, ut edant deligno, & transgrediantur mandatum, poenitentiam uero agat etiam ipsa à uaniloquio, conuertetur pudefacta & folijs ficus amicta. Consideret autem seipsum etiam Adam, & non amplius ipsi credat. Nam erroris persuasio, & mulieris ad contrarium consilium, mortem proprio coniugi effici, & non solum, sed etiam filijs. Subuertit figmentum Eua per transgressionem, irritata per uocem ac promissionem serpentis, seducta ex prædicatione, & ad aliam sententiam progressa. Quapropter omnium Dominus & Saluator uolens curare morbum, & ædificare subuersum, et corrigere immitutum, quando quidem à muliere mors in mundum uenit, ex muliere uirgine ipse genitus est: quo mortem concluderet, & defectum expleret, & imminutum perficeret. Reuertitur autem nobis rursus malicia, ut defectum in mundum producat. Sed neque iuuenes neque senes credunt mulieri, propter temperantiam ab initio. Non ludificat Aegyptia castum Ioseph, neque evertit, & quidem per multas artes astuto consilio erga adolescentem uisa. At nõ ludificatur homo, qui ex Spiritu sancto prudentiam accepit. non dissipat castitatem, ut ne nobilitatem uilipendat, relinquit amiculum, & corpus non perdit, fugit è loco, ut ne cadat in laqueum, ad tempus punitur, sed in æternum regnat. In carcerem cõijcitur, sed præstat in carcere manere, & in angulo sub dio, quam cum uxore pugnace & loquace. Et quam multa dicere possem: Siue enim uelut ipsam adorantes Mariam, ipsi offerunt collyridem siue placentam uanæ istæ mulieres: siue pro ipsa offerre conantur prædictam hanc putidam oblationem, tota res stolidi est & aliena, & ex dæmonum motu fraus & impostura. Quo uero non longius extendam sermonem, sufficient nobis relata. Maria in honore sit. Dominus adoretur. Iusti enim nemini exhibent errorem. Deus malis non tentatur. Et tentat etiam ipse neminem, neque serui ipsius ad deceptionem. Vnusquisque uero tentatur ex propria concupiscentia attractus & inelcatus. Deinde cupiditas parit peccatum, peccatum autem perfectum parit mortem. Cæterum quum de omnibus his hæc sufficere õ charissimi putemus, & hanc, ut ita dicam, cantharidem, forma quidem auricolorem, alatum uero ac uolantem, uenenumque ei aculantem, & uirus in seipsum habentem, per doctrinam ueritatis contriuerimus, ad unam illam, quæ adhuc restat, pergamus, Deum inuocantes, ut opituletur nobis, quo ueritatis partes inuestigemus, & contra aduersarios confutationem perfectam efficiamus.

Contra Massalianos, quibus continguntur Martyriani, ex Graecis existentes, & Euphemitæ, ac Sataniani, hæresim LXXX.

Saturari non potest impudentia, neque repleri insipientia, uerum ad omnia expādit suam cogitationem, & hians os habet, ut Adam & Noë somnia corrumpat, diuersimode deterens temperantiam, & scortationis studium multiformiter iniuria affectis subseminans. Nam post has hæreses, rursus fatua quædam & omni insipientia plena exorta est, ridicula quidem tota, instabilem habens opinionem, & uiris & mulierculis deceptis. Massaliani autem hi appellantur, quos precatores interpretaris, fuerunt autem ante aliquod tempus, à temporibus Constantij & hucusque. Alij uero sunt

Mulierum
malicia.

Massaliani.

T rursus

Euphemitæ. rursus Euphemitæ siue Massaliani appellati, & fortassis etiam hæc hæresis imitatoriam illius æmulationem habuit. Verum illi quidem ex Græcis originem trahebant, neque Iudaismo addicti, neque Christiani existentes, neque ex Samaritis, sed solum Græci uidelicet, & Deos quidem dicentes, nullum uero adorantes, sed uni soli adorationem tribuentes, & ipsum omnipotentem appellantes. Construxerunt autem hi sibi ipsi domos quasdam aut locos amplos instar fororum, & adoratoria ipsa uocauerunt. Et fuerunt quidem antiquitus orationum loci, tum inter Iudæos extra ciuitatem, tum inter Samaritas, uelut etiam in Actibus Apostolorum inuenimus, ubi purpurarum uenditrix Lydia Paulo occurrit, & sic quoque diuina Scriptura narrat: quod uidebatur locus orationis esse, & accesserunt ad docuerunt Apostoli mulieres, quæ illo tempore conuenerant. Sed & orationis locus est in Sicimis, quæ nunc appellatur Neapolis, extra urbem, in campestri regione duorum ferme signorum distantia, speciem theatri præ se ferens, in aere & sub diō, constructus à Samaritis, qui omnia Iudæorum imitantur. Isti uero priores Massaliani à Græcis orti, qui ante eos, qui nunc sunt ex nomine CHRISTI exorti, fuerunt: etiam ipsi in quibusdam regionibus talia quædam loca construxerunt, adoratoria & precatória appellantes. In alijs uero locis etiam natura Ecclesiarum ad similitudinem sibi ipsi fecerunt, et ad uesperam et mane, multis lucernis ac luminibus incensis congregantur, & diu ac per longum tempus lectiones quasdam per doctos suos, & laudes quasdam in Deum facientes, uelut per lectiones ac laudes Deum placantes, se ipsos decipiunt. Cæterum ignorantia cæca existens, omnia hæc per opinionis existimationem seductis illis efficit. Fulmine autem icta est ante tempus aliquod una quædam eiusmodi structura, haud scio in quo loco, fortassis autem in Phœnice hoc audiuius. Sed & principes quidam æmulatores pietatis, multos ex his occiderunt, eo quod adulterent ueritatem, & imitentur Ecclesiæ mores, quum non sint Christiani, neque ex Iudæis orti. Arbitror autem Luppicianum prætorem unum fuisse, qui eosdem Euphemitas Græcorum supplicio affecit. Ex qua occasione exortus est ipsis rursus alius error. Quidam enim accepta corpora tunc occisorum propter talem Græcicam iniquitatem, sepeliuerunt in quibusdam locis, & illic rursus eisdem laudes perficiunt, & Martyrianos se ipsos cognominauerunt, nimirum propter eos qui pro idolis martyrium subierunt. Alij porro rursus ex his adhuc profundius quiddam cogitantes, uelut pro stultitia sua, consiliario intelligentia sua uisi dixerunt, Satanas magnus est & fortior, & multa hominibus mala facit. Cur non potius ad hunc confugimus, & ipsum adoramus, ipsumque honoramus, & ipsi laudes dicimus, quo propter blandum cultum non faciat nobis mala, sed nobis, ut qui serui ipsius sumus facti, parcat, atque sic etiam hi Satanianos se ipsos cognominauerunt. Horum uero hæresim hic simul composuimus cum prædictis de quibus nunc dicturi sumus, nam æqualiter sub diō progressi, & à ueritate digressi, precibus ac hymnis uacauerunt. Verum omnia quidem hæc ridicula & innoxia erant, & mentem à ueritate abducere non poterant. Non enim in CHRISTI nomen esse dicebatur, sed in totum Græci. Nunc uero ab illis primis sunt hi, qui nunc uocantur Massaliani, quorum neque principium, neque finis, neque caput, neque radix: sed per omnia sunt sine sulcro, & sine principe, ac seducti, non habentes omnino fulcrum nominis, aut statuti, aut ritus, aut legislationis. Videntur itaque hi simul uiri & mulieres, ut mirum in CHRISTVM se credere dicentes, uelut qui renunciauerint mundo, & de proprijs bonis secesserint. Simul autem permixtim uiri cum mulieribus, & mulieres cum uiris in eodem loco dormiunt, in uicis & plateis æstatis tempore, eo quod non habent possessionem, ut, inquit, in terra. Non sunt autem impediti, & extendunt manus, ac petunt, uelut uictu carentes & nihil possidentes, uerba uero ipsorum similia sunt sermonibus insipientium. Quæcunque autem ex ipsis interrogaueris, is illum se ipsum

se ipsum esse dicit, quemcumque tandem uolueris. Siue enim Prophetam dixeris, dicit, sum Propheta: siue CHRISTVM nominaueris, dicit, sum CHRISTVS: siue patriarcham, eodem nomine se ipsum impudenter nominat: siue angelum, etiam se ipsum sic uocat. Et in summa, o hominum uanitatem, ieiunium omnino ignorant, sed uel orationibus uacantes, & ab hora secunda aut tertia, aut etiam nocte si famem perceperint, omnia intrepide operantur edentes ac bibentes. Cæterum de turpitudine aut libidine non ualde possum scire, uerumtamen neque ab hac absunt, præsertim quum simul in communi dormiant uiri ac mulieres. Hi uero etiam in Antiochia sunt à Mesopotamia digressi. Habuerunt autem noxiam hanc opinionem ex immodestia simplicitatis quorundam fratrum. Quidam enim ex nostris fratribus et orthodoxis, non cognoscentes mensuram conuersationis uitæ in CHRISTO, quæ præcipit renunciare mundo, possessionibusque proprijs, & à pecunijs alienum esse, uendereque sua & dare pauperibus: accipere uero crucem, & sequi in ueritate, non ociosum, neque sine operatione, neque intempestiue cibum capientem, neque hunc alieno labore partum, uelut uespa cum apibus solet, uerum operari proprijs manibus, quemadmodum etiam sanctus Apostolus Paulus mundum renunciauit, præco existens ueritatis. Cuius manus non solum sibi ipsi sufficiebant, sed etiam his qui cum ipso erant, non quod illi fuerint ociosi, sed simul affuerunt ipsi in operatione, uelut alicubi gloriatur, ac manifestissime docet dicens: Qui non laborat, neque edat: quidam, inquam, ex prædictis fratribus, uelut à Mane edocti fortassis, ut ita dicam, eo qui à Perside ascendit, docuerunt quædam quæ non oportebat sic esse, uerum potius considerare decebat tales, quæ præcepit diuinus sermo his, qui nihil operantur. Seduxit enim quorundam opinionem sermo à Salvatore dictus: Operemini non cibum qui perit, sed qui manet in uitam æternam. Arbitratur autem eum, qui perit esse honestam operationem, cuius laborem habemus ad iusticiam, quæ sanè implebatur in Abraam per uitulum: & in labore uideat per Heliam: & in operatione ipsius Iob, per filios ac seruos & iumenta ac possessiones: & in omnibus Dei seruis, qui ad iusticiam laborant proprijs manibus, ad imperiendum etiam indigentibus. Quemadmodum etiam in singulis monasterijs, tum in Ægyptiorum regione, tum in alijs omnibus sic laborant ad iusticiam, uelut apes, in manibus quidem habens ceram opificij, in ore uero guttas mellis, cum propria hymniferæ uoce, uniuersorum Dominum iuxta proprium sensum laudat, uelut Solomon testatur: quod Sapientiam honoras producta est. Sic etiam serui Dei, qui uere in firmam ueritatis petra fundati sunt, & domum suam secure ædificant, proprijs manibus tenues suas operationes operantur iuxta uniuscuiusque artem: in ore uero omnem firmam diuinam Scripturam annunciat, citraque sanguinem & impigre frequentes agunt uigilias, partim in orationibus, partim in psalmodijs. Perpetuo autem conuentus ex more statuto ordinatos faciunt, uersanturque interdum semper assiduis iuxta interuallum horis, preces ad Deum irreprehensibiliter cum multa humilitate, & doloroso ciulatu sursum emittentes. Et proprijs manibus, uelut dixi, operantur, unà cum spiritali operatione, ut ne egentes fiant, & in simulationes humanas incidunt, ita ut non amplius impio ueritatem dicere possint, neque extra sordes esse hominum iniustorum diuitum & circumuentium pauperes, neque extra cibos horum esse, quum non possint ex iustis laboribus quotidianum habere alimentum, sed cogantur propter ocij egestatem mensam diuitum participes fieri. Quapropter præcipit diuina Scriptura, Ne cupias cibos diuitum, hi enim hærent ex uitamendaci. & rursus in alio loco dicit, Quod oportet tales sibi ipsi parare, si uero insatiabilior es, ne concupiscas ipsorum cibos. Hæc enim parte gloriam repperunt pueri in Babylone, qui abnegauerunt mensam regis, et maluerunt seminibus contenti esse, quam mensam frui: & cibis ac pecunijs & gloria renunciauerunt. Sic Moses maluit coaffligi cum populo Dei, quam frui thesauris in

*Laboris in Eu-
angelio ratio.* Aegypto, operans autem proprijs manibus, adeptus est prophetiam. Ouiū enim hic pastor constitutus fuit, generosus ille & filius filiae regis, ut ne ociosum ederet panem. Siceriam docet pater noster Iacob, dicens ad Laban, Damihī quod agam, ut labore acquiram proprium panem: & ipsi rursus pastura pecoris demandata est à proprio socio, ut ne ociosum panem edant iusti. At uero Apostolis dictum est, ut contenti sint praedicatione uerbi, ut ne occupati sint iter facientes à ciuitate ad ciuitatem, & à loco ad locum, ad praedicandum. Dignus est enim operarius mercede sua. Et sufficit operanti alimentum suum. Sed & pastoribus similiter propter assiduam occupationē circa populos, & ecclesiasticam administrationem, & frequens ministerium, dicit diuina Scriptura: Quis pascit gregem ouium, & de lacte ipsius nō edit: Aut quis plantat uinam, & de fructu ipsius non participat: Et dicit: Laborantem agricolam, oportet primitiu fructuum participem fieri: quo presbyterum aut episcopum non quotidiano alimentato destitutum cōstitueret, in hortans populos, ut ex iustis laboribus tribuant sacerdotibus, quae ad alimentum pertinent, per primitias & oblationes, atq; alia. Quorum potestatem habentes hi, qui ex Deo constituti sunt ad deducendum populos, neq; his utuntur ad satietatem, qui Deo perfecte complacere uolunt. Nam & ex ipsis Dei sacerdotibus quidam, unā cum praedicatione uerbi imitantes sanctum ipsorum post Deū in CHRISTO patrem, Paulum inquam, sanctum Apostolum, etiam ipsi pro uiribus, etiam si non omnes, attamen plures proprijs manibus operantur, qualem tandem iuxta proportionem dignitati & ecclesiasticae curae assiduitati conuenientem reperiunt artem: quo cum uerbo & praedicatione, conscientia ipsa gaudeat, dum etiam per manus proprias fructum affert, & sibi ipsi suppeditat, fratribusq; ac indigentibus imperit ministerij fructum, ex primitiis inquam, & oblationibus, & ex manuū labore partit, propter excellentem affectionem erga Deum, proximis ultrò impertiens. Quamquam ipsi ad hoc non cogantur, neq; deputati sint, sed iusticiae labores & operationē ecclesiasticam habeant, & secundum iustitiam alantur, uerum propter excellentem uoluntatis promptitudinem ipsi hoc faciunt. Desiderat enim diuina ipsorum anima, & in timore Dei firmata, et ex Spiritu sancto cognitionē adeptā, caelestes diuitias, quae sunt secundum iustitiam cum laude & gloria & recte factorum merito, quae sunt per diuina dogmata & diuinū studium sanctae Scripturae, & eloquiorū Dei: & per psalmodias ac communiones, sancta q; ieiunia ac castitatem & uitae conuersationem: & per operationem per manus iusticiae gratia cum promptitudine laborandi. Sed & in alia forma praecipue sunt iisdem uenerandi nostri fratres, qui in monasterijs per Mesopotamiam degunt, quas & mandras, hoc est ouilia siue cohortes appellant, nam comas muliebres producunt, & sacco conspicuo incedunt. Oportebat autem filios sanctae Virginis matris nostrae Ecclesiae esse reuerendos in tonsura, & colere Deum occulte uidentem occulta, & retribuente in conspicuo, uelut scriptum est: atque hoc honesto habitu, propter externos: & non uelle accipere à uidentibus mercedem ac gratiam. Alienum enim est à catholica Ecclesia, saccus conspicuus, & coma extensa à praedicatione Apostolorum. Vir enim, inquit, non debet nutrire comam, quum sit imago & gloria Dei. Quid uero sit peius & contrarium: Hi barbā quidem formam uiri rescant, capillos autem capitis saepe nutriunt. Et de barbā quidem in constitutionibus Apostolorum dicit diuina Scriptura ac doctrina. Ne corrupas, hoc est, ne feces pilos barbā, neq; meretricio more ob comam efferaris, neq; superbiam in progressu iusticiae exemplum habeas. Decebat enim Nazorgos hoc solum propter figurā. Figura enim ducebantur ueteres eius, quod futurū esset, habentes comam in capite propter orationem, donec uenit oratio mundi, & perfecta est. Caput enim apparuit CHRISTVS unigenitus filius Dei, & cognitus est mundo qui semper est, & non cognoscitur ab omni humana natura, sed solum à quibusdam, qui in ipsum crediderunt.

runt: quo quum cognouerimus caput, non dedecore afficiamus caput. Non enim proprii capitis gratia dicit, sed à proprio in CHRISTVM irruit ludibriū opus. Quare dicit Apostolus, Ipsa natura non docet uos, quod uir quidem si comam nutrit, ignominia ipsi est: Haec autem ignominia non laudabilis est, uelut illa quae dicit, Turpitudines & ignominias contempsit. Non enim propter Deum est uirtus, etiam si propter Deum assumpta fuerit, sed propter contentionem sunt hi mores: quum praeterierit figura legis, & uenerit ueritas. Dicunt autem, Si quis uidetur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesiae Dei. Reiecit igitur eos, qui talia operantur ac faciunt, & in contentione sunt, à statutis Apostolorum & ab Ecclesia Dei. Ceterum haec coacti sumus dicere propter praetextum praedictorum Massalianorum. Nam & ipsi accepto hinc opinionis morbo, & cogitatione euersi, à ueritate exciderunt, & constituta est haeresis in uehementi atque alijs malis. Haec sunt, quae de his audiuimus, qui in ludibrium mundi prodierunt, & impuram opinionem ac sermones euomunt, instabiles autem sunt & desperati, & extra aedificationem Dei progressi. Unde de his pauca exequuti, rursus confutationes ipsorum faciemus. Et primum quidem, quod mulieres cum uiris simul esse, neque à ueteri consuetudine eorum, qui natura coniugia habuerunt, iusta ratio decernit, sed uirum & uxorem simul, unum ad unam, uelut Adam ad Euam, & Sarra ad Abraam se habuit, & Rebecca Isaac coniuncta fuit. Tametsi enim quidam patres duas & tres uxores habuerunt, non tamen in una domo uxores fuerunt. Porcorum enim esset haec forma, & pecorum talis coniunctio. Hi uero magis in admirationem nos ducunt, dum contententur ipsi se coniunctionem cum mulieribus non habere, quum uice uersa magis ludibrium efficiant, & perfectam suam ipsorum turpitudinem ostendant. Etiam si enim uxores haberent tales, sparsim, & non permixtim has habere debebant. Si uero etiam sunt in coniugio, non oportebat ipsos coniunctionem uiri ad uxorem, ex Deo cum honestate & reuerentia ac scientia ostensam, ex propria libertate in medium proferre ac exponere. Si uero etiam abstinent à mulieribus quidam, in castitate degentes ac continentia, contumelia afficiunt iustitiam, per stoliditatem: & uirtuosam uitae conuersationem, per immodicam operationem in insipientia, quum hoc non fecerint Apostoli, non ante Apostolos Prophetae hoc constituerint. Moyses itaque in deserto quum assumpsisset laudum celebrationem, canit Deo cantum, reuersus ex mari dicens: Canamus Domino, gloriose enim glorificatus est. Equum & in sceno proiecit in mare: simul autem acclamabant ipsi uiri, & nusquam mulieres: quo bene ordinatam disciplinam ostenderet, quo reuerentiam bonae disciplinae legis Dei praedicaret. Deinde postea dicit, Et quum accepisset Maria tympanum, incepit inter mulieres & dixit, Canamus Domino, gloriose enim glorificatus est: & mulieres simul acclamabant contribuli & eiusdem generis existenti, & in quadam parte praeminenti. Ex quo coarguitur imprudens & impura intelligentia eorum, qui permixtim operantur aliam doctrinam. At de resurrectione dicit Propheta, Et plangent forū per seipsas: Tribus Iuda per seipsam, & mulieres ipsorum per seipsas, & cetera. Sic etiam Apostoli praecipunt Ecclesiae. Sic & Dominus praecipit in Euangelio, ab una nobis exemplum praedicans, dum dixit Maria, Ne me attingas, nō dum enim ascendit ad patrem. Sic Giezi accedit ad Sunamitidem, repellens hanc ut ne ordinem uiolaret, ut ne statutum prophetarum contumelia afficeret. At Propheta Spiritu sancto ductus dolentem uidebat Sunamitidem, consolationis autem gratia transgressus est ordinem, & suscepit ad tempus consolationem propter mulierem, & quale ratus attingere mulierem pedes ipsius, afflictioni illius & moerori mentis. Et quid opus est mihi multa dicere de his, qui canes imitantur, & sues aemulantur: Ceterum de eo quod

Epilogus. quisque seipsum dicit CHRISTVM, cui prudenti non uideatur insaniam esse hoc dogma, aut etiam quod dicit, Propheta sum ego. Quae enim Prophetae species apud ipsos apparet? Aut quale factum CHRISTI admirandum sit? Si uero ipse est CHRISTVS, in qualem Dominum sperat aut credit? Quid sunt erronea uaniloquia: Quid stolidorum dogmata? Verum sufficient & de hac, quae contra ipsam dicta sunt, & hactenus satis sit, ut uniuersam nostram de his tractationem absoluaemus ac ob signemus, quum Deus nobis illuxerit, & auxilium tulerit, uelut confiteri par est, et ex tota anima ac mente ipsi Domino gratias agere, quod promissum quod polliciti sumus per ipsum Dominum absoluere digni facti sumus, dum contra haereses, inquam, narrationem ac confutationem fecimus, simulque reuelauimus quid ab unaquaque agitur, iuxta nostram humanam tenuitatis facultatem. Hucusque enim octoginta haereson, de quibus audiui mus & cognouimus in mundo, numerum & appellationes, & quarundam etiam distincta praetextusque ac habitus, proposita item ac causas, citra ullum defectum ostendimus, & admiratione ducti stupemus de eo, quod in diuina Scriptura dictum est: Sexaginta sunt reginae, & octoginta pallatae, & iuuenulae quarum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea. Quum igitur de Pallatis his octoginta dixerimus ab initio, Barbarismo & Graecismo & Scythismo & Iudaismo & Samaritismo, quae sunt appellationes uxorum non legitimarum, neque a rege dotatarum, neque enim filij ipsarum in Testamento heredes esse possunt, Natura etenim sunt septuaginta quinque, & harum matres quinque. Quemadmodum autem Graecismus est a quo Graeci, & Iudaismus a quo Iudaei, Samaritismus a quo Samaritae, sic Christianismus a quo defracti sunt uelut rami haereses segregatae, in nomen quidem CHRISTI appellatae, non autem existentes ipsius, sed partim longe ac multum ab ipso distantes, partim in minima distantia distatae, ex haereses & alienas ab ipso seipsas fecerunt. Et filij ipsarum non sunt legitimi, sed extra progressi, & nomine solum CHRISTI appellati, restat ac superest nobis demonstratio de ueritate ipsarum columba, quae sola a sponso laudatur. Et quum in ocio nos simus, & Deum ualde rogauerimus, breuem quidem dissertatione, certam autem & munitam traditione apologiam ac defensionem pro ueritate deinceps faciemus, non quod haec postrema sit, sed prima, & iam a nobis superius ante haereses in aduentu CHRISTI prolata. Nunc autem prima est, & CHRISTO coniuncta sancta sponsa ab aduentu ipsius in carne, quae sanè est cum ipso Adam formata, et inter patri archas ante Abraam praedicata, & post Abraam credita, & per Mosem reuelata, & in Esaiam praedicta, in CHRISTO uero ostensa, & cum CHRISTO existens, postea uero a nobis in postremis laudata. Oportet enim certantem primum certamini instare, laborique ac alijs certaminis luctis, quo postea corona ablata, cum corona in exultatione degat, non quod corona postrema sit, sed luctus quidem praeposita est, posterius autem datur in gaudium & exultationem fatigato. Haec porro de his loquuti ad praedictos sermones redeamus, ut ostendamus quod octoginta quidem sunt pallatae, sexaginta uero reginae. Vna autem Virgo & casta & sponsa simulque columba & agna, & uitas item Dei sancta, & fides & fundamentum ueritatis, & petra firma, contra quam portae inferni non praeualebunt. Quando uero in omnibus, in uocato Deo, consequuti sumus ut promissum expleuerimus, tractationem uidelicet contra omnes haereses, in qua usque ad Massalianorum haeresim peruenimus, et ipsam denique hanc conculcauerimus Euangelij calciamento, uelut chamaleontem multipedem, deformem, in formem, graueolentiam spirantem: in omnibus Deo gratias agamus, & glorificemus Patrem in Filio, Filium in Patre, cum sancto Spiritu, in saecula saeculorum. Amen.

Chamaeleon.

Compen-

Compendiaria uera doctrina de fide catholica & apostolica Ecclesiae.

Quum multiformia & multifaria ac multifida obliquorum aduersariorum consilia tractauerimus, et proterua dogmata secundum speciem ac genus distincta, uana & putida per uirtutem Dei redarguerimus, & incensos blasphemiarum turpiloquiorumque ac insuauissimorum ipsarum mysteriorum de unaquaque heresi proficiscentium fluctus transnatauerimus: uix tandem a quaestionibus undiquaque extricati, & ipsarum improbitatem transgressi, tranquillissimis ueritatis regionibus appropinquauimus. Omnem quidem maris difficultatem progressi, & omnem tempestatem spumasque ac undarum eleuationes perpassi, commotionem uero, ut ita dicam, uertigines, breuiamque non uulgaria, & locos feros ac immanes conspicati, in periculoque horum per sermones constituti, nunc pacis portum uidentes, rursus obsecramus Dominum ut ad ipsum applicare nobis contingat. Iam enim ab omni timore & turbatione ac nauis leuati, optimoque habitu a firma tranquillitate ac securitate inspirante, & sereno portu recepti, spiritu gauissimus: multa quidem, si uerum dicere oportet, in his mala & contumelias non uulgares perpassi, per terram ac mare pedibus ac manibus itinere confecto, terrae aspectus, & deserti difficultates, & praedictorum pelagorum pericula experti. Proinde ciuitatem uidentes ad ipsam festinemus sanctam Hierusalem, & Virginem CHRISTI ac sponsam, securumque fundamentum ac petram, & reuerendam matrem nostram, tempestiuissime et ipsi dicentes: Venite ascendamus in montem Domini, & in domum Dei iacob, & annuntiabit nobis uiam suam, & caetera. Age igitur, uos CHRISTI filij, filij sanctae Dei Ecclesiae, qui hoc opus octoginta haereson placide percurristis, & mecum immensam illam praedictarum prauarum doctrinarum amplitudinem transnatastis, & tantum desertum penetrastis horrendum illud ac siticulosum, inuocemus uniuersorum Dominum: & quum iam olim hoc concupiuerimus, & in singulis locis harum haereson, uelut in Merha loco, & siticuloso horrendoque ac imperuio deserto, semper obliquis ipsorum doctrinis occurrerimus, in clamemus etiam ipsi, Quomodo desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Et rursus, Quando ueniam, & ut deo faciem Dei: Quapropter citius & ipsi inuocemus, non uelut ille uocabat sponsam, qui sponsus ipsius est & Dominus ac herus, & rex & Deus & propugnator, sed uelut serui Dei nos inuocemus, et eadem quae ipse protulit, dicamus, Veni de Libano sponsa, quoniam tota pulchra es, & macula non est in te, paradusus magni opificis, ciuitas sancti regis, sponsa immaculati CHRISTI, uirgo casta, soli uni uiro in fide desponsa, illustris & promicis uelut matutinus aer ac aurora, pulchra ut Luna, electa ut Sol, pauor qualis est ab ordinato exercitu, quae beata praedicaris a reginis, & laudibus celebraris a pellicibus, quae a filiabus laudaris, ut in albata, & in dilectum tuum inniteris, quae ungenta spiras, quae a deserto ascendis, uelut uirgula sumi, qui prodit a suffitu myrrhae & thuris, & de omnibus pulueribus ungentarij, qui dedit sibi ipsi boni odoris fragrantiam, quem conspiciat dixit, ungentum euacuatum est nomen tuum. Pro-

Vngentum eius nascitur.

T 4 omni-

omnibus, existit his qui ex sancta hac Ecclesia geniti sunt. Hæc enim prima demonstratio est de ueritate, & fundamentū fidei solius huius Virginis & sanctæ columbæ ac innocentis. De qua Dominus in Spiritu Solomoni reuelauit in Cantico canticorum, & dixit: Sexaginta sunt reginæ, & octoginta pallacæ, & iuuentulæ quarum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, cum additione uocis Mea, & Mea. Ipsi enim est columba, & ipsi perfecta, uelut aliæ dicantur, & non sint, ipsa autem duplex nominetur. Nam de alijs non dixit, octoginta sunt pallacæ meæ: sed reginis quidem propter gloriosam appellationem, honoris coniunctionem attribuit. Verum de pallacis perfectam alienitatem pronunciauit: quarum numeros quum iuxta figuratam speculationem nominatim expressos accepimus, elaborare in hoc loco cogimur, ut ne quid transgrediamur uelut frigide rem tractantes, sed in ueritate sermones per ueras Scripturas ueris speculationibus expedientes. Numerus enim scriptus uniuscuiusque argumenti minime fallax est, & quod in numero positum est, uanum quid esse non potest, neque uelut ociosum in Scriptura æstimari. Reginæ autem sunt, quæ iam antea in genealogiam nomina dederunt animæ. Quemadmodum enim regem comitantur multitudines magnæ, rex autem est caput: sicut quum in corpore multa sint membra, à capite unus homo numerabitur, sic ab uno rege tota multitudo, quæ sub rege est ad unum reputabitur. Regina itaque appellata est generatio in CHRISTO, non quod omnis generatio siue progenies regnarit, sed quod una quæ agnouit Dominum, per appellationem uiri causa, regiam dignitatem ac ordinem habeat. Verbi gratia, Adam & tota ipsius generatio regina numerabitur, principatus item ipsius & patriarchatus, qui regnauerunt cum his, qui cum ipso fuerunt, propter cognitionem Dei, & primam formationem qua formari dignus factus est: & quod primus poenitentiam ostendit, uelut rerum consequentia habet. Deinde post hunc Seth, & uniuersa cum ipso humana natura, & Enos, & Caianan, & Maleleel, & Jared, & Enoch, & Mathusala, & Lamech, & Noë: his sanctis ex ordine in numero per generationes enumeratis, quorum numerus apud Matthæum indicatur. Sexaginta enim & duæ generationes ac patriarchatus apud ipsum habentur, per nomina præstantiorum uirorum, qui cognitionem Dei habuerunt, aut propter aliud recte factum reginæ gloriæ ac fortitudinis participes fuerunt. Catalogus numeri habetur usque ad CHRISTI aduentum. Ab Adam enim usque ad Noë præterierunt generationes decem. Et à Noë usque ad Abraam aliæ decem. Ab Abraam uero usque ad Dauidem generationes quatuordecim: ut sint ab Adam usque ad CHRISTVM sexaginta duæ generationes. Quæ sanè sexaginta per compendium numeratæ sunt. Nam quum & in deserto septuaginta duæ stirpes palmarum essent, septuaginta nominantur: & septuaginta in montem uocatis, reperiuntur septuaginta duo, cum Elad et Modad: et septuaginta duo fuerunt, qui interpretati sunt tempore Ptolemæi, uerum compendij gratia solemus dicere interpretationem Septuaginta. Sic etiam nunc sexaginta reginæ, ut putato dictæ sunt, exemplo superno & inferno numero, propter medium sexaginta numerum, ad figuras & allegorias perfectæ speculationis. Nam per sex decadas contingit, ut expleatur circuitus sex dierum, quo coniungantur ab unaquaque generatione sanctæ animæ, quæ in Deo regnauerunt secundum fidem. Hinc enim etiam sex hydræ reperiuntur in Cana Galilææ lapideæ, quæ ubi defecissent exhaustæ, rursus implebantur, capientes in se singulæ metretas siue amphoras duas aut tres, mensuræ ueteris ac noui Testamenti, & plenitudinis ipsius Trinitatis, quæ sanè ab aqua in uinum meracum transmutatæ sunt, ad exhilarandas nuptias & filios hominum impletæ. Hinc enim sexangulare uocatur apud externam philosophiā, quod per ternarium ac septenarium, ad numerum uiginti unius mensuratur. Cuius sexanguli significatio, est impletio unius

Ociosum nihil est in scriptura

Reginarum appellatio. Et numerus sexagenarius.

Generatio ab Adam ad Christum catalogus, anni 6200. Numerus interge, redundante relicto compendij gratia.

Sexanguli ratio

uersi spaciij ac amplitudinis quæ uidetur, eo quod quadrifariam habet quadrangulū, & fulcrum ac superni fastigij tectum, senarium numerum efficit. Ceterum ut ne latius extendam sermonem, rursus hæc dicta sufficere arbitror de sexaginta reginis usque ad CHRISTI aduentum, hoc est sexaginta generationibus numeratis. Post CHRISTVM uero usque huc generationes deinceps sunt, uelut ipsi Domino soli cognitū est. Non enim amplius secundum generationes prolati sunt ab aliquibus numeri, aut digesti ac distincti, eo quod ob signatus est huiusmodi argumenti numerus, & conclusus per harum reginarum numerum, usque ad ipsius in carne aduentum numeratum. Deinceps enim posteriores scriptores, aut librorum conditores, aut chronographi, aut historiographi, non amplius generationes numerant, sed regum successiones ac tempora, iuxta numerum annorum uniuscuiusque regis. Quare omnino ualde bene, qui prudens est, cognoscere potest, quod & ab hac quæstione ac argumento, uniuersum tempus sectum est in sexaginta duas generationes, usque ad CHRISTI numerum: eo quod non amplius post CHRISTVM, iuxta hoc propositum, mundi temporaper genealogias numerantur: qui mundus in una cōiunctione perficitur, quæ iuxta immutabile bonæ uoluntatis Dei firmamentū cognoscitur. Quare ab eadem & seculi consummatio abbreviatur, & transit ad futurum sæculum impletur. Quapropter dicit, Vna est columba mea, perfecta mea: tanquam usque ad ipsam omnia perficiantur, & tempora & temporū partes, anni ac generationum interualla, siue secundum reges, aut consules, aut olympiadas, aut principatus mundus seipsum numerauerit. Octoginta porro sunt pallacæ in medio reginarum, & ante regnum in carne, hoc est si dem, & ipsam hanc nympham sponsamque ac uirginem immaculatam, & columbam: quæ sola est matri ac genitrici. Ecclesia enim est ab una fide genita, generata autem per spiritum sanctum, una soli & uni genitrici. Et quotquot post hanc uenerunt & ante ipsam, pellices nominantur. Quæ sanè in totum non alienæ factæ sunt à testamēto & hæreditate, non tamen dotata à Verbo, neque susceptionem sancti Spiritus adeptæ, sed solum coniunctionem sub conscientiam ad uerbum nactæ. Bene enim interpretatus est Hebræus pellicem, dum dixit: Pheleg est ha. Pheleg enim significat uxorem, est ha dimidiā, quasi dicat dimidiū uxoris. Quantum equidem ad Dominū attinet, omnes uocauit ad libertatē Lux ipsa, dum ait, Donec habetis lucem uobiscum, in luce ambulate, Et sanctus Apostolus dicens, Vos autem diei estis Filij, & Filij lucis. Et rursus in diuina Scriptura, Qui facit mala, odit lucem, & nō uenit ad lucem. Sic etiam pellices non in conspicuo, neque in perfectione, neque cum dote ducuntur à uiris, etiam si enim coniunctionem habuerint eadem ad corpora uirorum, non tamen liberæ uxoris honorem & appellationem ac firmitatem, & dotem & sponsaliorum dotationem ac ingenuitatem habere possunt. Pellices itaque sunt hæreses cōsequenter numerare, uelut supra dixi, octoginta. Nec uero miretur quis, si etiam alijs nominibus unaquæque harum appellatur in singulis regionibus. Sed & illud obseruandū est, quod unaquæque hæresis sæpe rursus seipsam in multas partes fidit, & in uaria nomina scissa est. Nō enim est hoc mirum, sic enim res se habet. Octoginta uero unius numerū reperimus. Vnius quidem, propter unam ab omnibus distinctā, quæ soli sponso obtigit, & quæ ipse confitetur tali appellatione, nempe, Vna est columba mea, & perfecta mea: tanquam omnes pellices degeneres sint, et non in innocentia mensurentur, neque in castitate ac mansuetudine. Sunt quidē igitur ab initio coniunctæ Barbarismo & Scythismo, usque ad prædictos Massilianos septuaginta quinque numero: & Græcismus, ex quo Græcæ hæreses: & Iudaismus, ex quo Iudaicæ: & Samaritismus, ex quo Samariticæ, ita ut his tribus ad numerū septuaginta septem appositis, octogenarius numerus impletur, & una super sit, hoc est sancta catholica Ecclesia, & Christianismus reuera ab initio appellatus, & cū Adam, & ante Adam, & ante omnia sæcula cum CHRISTO, uolunt.

Annorū post Christi ratio

Pallacarum ratio.

uoluntate Patris & Filij & Spiritus sancti: & cum omnibus qui secundum generationes Deo placuerunt, creditus, & in ipsius aduentu in mundo clare reuelatus: & nunc post hæreses hos omnes, pellices uidelicet, rursus à nobis iuxta orationis consequentiam celebratus. Ipsum enim Verbum in Canticis sic ex ordine numerauit, Sexaginta reginæ dicens, & octoginta pellices, & iuencule quarum non est numerus. Vna autem est, inquit, columba mea, perfecta mea: una est matri ipsius, electa genitrici ipsius. Et postea ostendit quomodo apud omnes reperietur, uelut honoratior & præstantior omnibus existens, & omnibus imperas, & ipsi sola electa. Cuius liberi hæredes regis & liberi ueri, utpote filij promissionis, & non filij ancillæ, neq; pellicis, neq; aliarum sine numero positarum. Tamen si enim à Chettura pellice habuit Abraam filios, tamen non sunt cohæredes cum Isaac filij Chetturæ: dona uero acceperunt legati nomine, quo figura maneret in allegoriâ Verbi, ut ne quis desperet à uocatione CHRISTI. Nam dona quæ dedit Ismaeli & filijs Chetturæ, figura erant futurorum bonorum, ad conuersionem animarum ad fidem & ueritatem. Ipsi equidem Agar ancillæ et ab Abraam eiecitæ: ut quæ seruibat infra in Hierusalem cum filijs suis, de qua dictum est, Abieci matrem uestram, et rursus, Dedi libellum repudij in manus ipsius: huic ancillæ Agar inquam, magis significanter ob spem reditus, utrem a quæ dat: quo lauacri regenerationis uim ostendat datam esse incredulis ad donum uitæ, & ad conuersionem omnium gentium ad ueritatis agnitionem. At filijs Chetturæ dona erant, pecuniæ præsentis, aurum & argentum ac uestitus: & in mysterio conclusit Abraam in peris, thus & myrrham & aurum regum Sodomorum & Gomorrhæ: quando Chodollogomor et Barsa, ac reliqui, captiuitatem à Sodomis & Gomorrhis ac reliquis acceperunt, & equos deprædati sunt, & hominum multitudinem captiuam abduxerunt, & ab unoquoque opulentiam pecuniarum, & aliarum rerum multitudinem diripuerunt: quam reduxit Abraam tunc à cæde regum, & neq; auertere ea, quæ iam Deo destinata erant, ausus fuit, sed dedit ipsam cum alijs dono filijs suis ex Chettura, uelut in traditionibus Hebræorum reperimus. At uero in CHRISTI aduentu, quum iidem filij Abraam ex Chettura, eieci essent ab Abraam, & discessissent, & habitassent in partibus Arabicis Magodiæ regionis: Magi qui ex successione seminum illorum descenderunt, eadem dona in participationem eiusdem spei, CHRISTO in Bethlehem obtulerunt, quando stellam conspicati uenerunt. Quorum donorum manifestâ certitudinem Prophetâ declarat dicens, Priusquam nouerit puer uocare patrem aut matrem, & capiet uim Damasci, & spolia Samariæ contra Regem Assyriorum. Hæc enim à Damasco in temporibus Abraam, uelut antea dixi, à regibus qui uenerant, accepta sunt, & à Samaria. Quando igitur accepit ipsa, priusquam nosset uocare patrem aut matrem, quando uenerunt Magi, & aperuerunt peras suas, siue thesauros, uelut aliqua exemplaria habent, & obtulerunt myrrham & thus & aurum: Et uides, quomodo ueritatis ratio ac consequentia se se habet: Quod hæ hæreses pellices sunt, & filij ipsarum dona acceperunt: ut quæ nomen solum acceperint, & nomine solum CHRISTI appellatæ sint, & paucos ex diuina Scriptura sermones susceperint, ut per ipsos intelligant ueritatē si uelint. Si uero noluerint, & reflexerint ad Herodem: admonentur enim ut ne reflectat ad Herodem, sed per aliam uiam redeant in patriam suam: & non fecerint imperata, frustra fuerunt ipsi dona, uelut illis aduentus fuisset, si reflexissent ad Herodē: eo quod similiter adulterent eadem hæreses diuinarum Scripturarum doctrinas. Hæ igitur sunt octoginta pellices, quarum hic numerus habetur expressus. Et illæ reginæ sunt animæ secundum generationes numeratæ, hoc est uiri & patriarchæ. Iuenculæ uero, quarum non est numerus, sunt in reliquis per totum mundum philosophijs, & uniuersis que animæ conuersationibus, ita ut alia laudata sit, alia non. Quis enim numerauerit mundi huius differentiâ: Quot enim alia apud Græcos, post prædictas quatuor manifestissimas,

Abraam filiorum allegoria.

Magorum dona unde fuerint.

Iuencularum innumerarum appellatio.

manifestissimas, non sunt exortæ: Et adhuc post illas hæreses, & sequentes postea, in uniuersisq; mente in opinione iuuenili ac temeraria, sunt animæ ac hæreticæ opiniones & sententiæ. Sic Pyrrhonij uocantur quidam, & alij plures, quorum nomina & opiniones ex ordine subiungam, quum multi sint qui ad noticiam nostram peruenerunt, & multesima pars eorum, qui in mundo sunt, existant. Et sunt quidem ex Græcis hæreses hæc, inter quas primam posuerim ab initio Thaletis Milesij sententiam ac opinionem. Ipse enim Thales Milesius unus de septem Sapientibus, principium omnium rerum pronunciauit aquam. Ex aqua enim omnia esse dicit, & rursus in aquam resolui. Anaximader Praxiadæ, & ipse Milesius, infinitum dixit esse uniuersorum principium, ex hoc enim omnia fieri, & in ipsum omnia resolui. Anaximenes Eurystara, & ipse Milesius, aërem uniuersi principium esse dicit, & ex hoc omnia fieri, & in ipsum rursus resolui. Anaxagoras Hegefibuli Clazomenius, principia rerum Similaritates esse dicit. Archelaus Apollodori, aut secundum aliquos Miltonis, Atheniësis autem Physicus, Ex terra omnia facta esse dicit. Hæc enim principium uniuersorum est, uelut dicit, Socrates Elmagli, aut Sophronisci, et Phenaretos obstetricis, moralis philosophus: dicit, Oportet hominem solum ea, quæ circa ipsum sunt, inuestigare, plura uero non. Pherecydes & ipse terram dicit ante omnia factam esse. Pythagoras Samius Mnesarchi filius, Deum dixit esse unitatem, & sine hac nihil factum esse. Dixit item, non oportere sacrificare dijs animalia, neq; comedere quid de animatis, neq; fabas: & sapientes non bibere uinum. Dixit item, quæ infra Lunam sunt, omnia esse passibilia, quæ uero supra Lunam, passionis exortia. Dixit insuper, transire animam in multa corpora. Præcepit discipulis suis silentium ad quinquennium, et postremum Deum seipsum appellauit. Xenophanes Orthomenis Colophonius, ex terra & aqua dixit omnia fieri. Esse uero omnia, uelut dixit, nihil ueri. Sic rectum nobis obscurum est, opinio uero in omnibus uersatur, maxime obscuris. Parmenides Pyretis filius, Eleates genere, et ipse infinitum dixit esse principium omnium. Zeno Eleates contentiosus æqualiter cum altero Zenone, terram immobilem dicit, & nullum locum uacuum esse. Et dicit hoc modo, Quod mouetur, aut in loco mouetur in quo est, aut in quo non est. Et neque, in quo est loco mouetur, neq; in quo non est. Non ergo quicquam mouetur. Melissus Ithagenis, Samius genere, Vnum infinitum, esse uniuersum dixit, nihil autem firmum esse natura, sed omnia esse corruptibilia in potentia. Leucippus Milesius, iuxta quosdam uero Eleates, & hic contentiosus in infinito etiam ipse uniuersum esse dixit. Iuxta imaginationem autem & apparentiam omnia fieri, & nihil secundum ueritatem, sed sic apparere uelut rem in aqua. Democritus Damassippi Abderita, mundum infinitum dixit, & super uacuum positum esse. Dixit item unum finem esse omnium. Et læticiam optimum esse, tristitias uero terminos malicie. Et quod iustum esse uidetur, non esse iustum, iniustum autem contrarium naturæ. Inuentum enim malum leges dicebat. Et non oportet, inquit, Sapientem legibus obedire, sed libere uiuere. Metrodorus Chius dixit, neminem quicquam scire, sed hæc quæ exacte cognoscere nos putamus, non scimus. Neque sensibus attendere oportet, inquit, omnia enim in apparentia sunt. Protagoras Menandri Abderita dixit Deos non esse, neque omnino Deum existere. Diogenes Smyrnæus, aut ut alij, Cyrenæus eadem quæ Protagoras asseruit. Pyrrhon ab Elide, aliorum sapientum dogmata collegit omnia, & oppositiones contra ipsa scripsit, confutans ipsorum opiniones: & nullum dogma probabat. Empedocles Metonis Agrigentinus, ignem & terram & aquam & aërem, quatuor primogenita introduxit elementa, & dixit, Inimicitiam esse primum elementum. Separata enim erant prius, inquit, nunc autem cœnita sunt, uelut ait, contracta mutua amicitia. Duo igitur sunt secundum ipsum principia & uirtutes, inimicitia & amicitia, quarum altera unit, altera diducit. Heraclitus Blesonis Ephesius ex igne omnia esse dixit, & in ignem rursus resoluit.

Prodicus

Thaletis Milesij hæresis.

Philosophorum hæreses.

Prodicus quidam quatuor elementa Deos uocat, deinde Solem & Lunam, ex his enim omnibus uitalitatem esse dicebat. Plato Atheniensis tria principia posuit, Deum & materiam & formam, mundum autem factum & corruptibilem esse. Animam uero ingenitam & immortalem ac diuinam dicit, esse autem ipsius partes tres, rationalem, irascentem, & concupiscentem. Dixit autem, Nuptias & uxores oportet omnibus communes esse, & nullum priuatim unam uxorem habere, sed uolentes cum uolentibus commisceri. Aristippus Cyrenæus, hic gula & uoluptatibus deditus, uoluptatem finem animæ dixit. Et quisquis delectatur, hic felix est, qui uero non delectatur, miser & infelix, uelut ipse ait. Theodorus Atheos, hoc est Impius cognominatus dixit, nugas esse sermones de Deo. Putabat enim non esse Deum, et ea propter hortabatur omnes ad furta, periuriam, rapinas, & ut ne quis pro patria moreretur. Dicebat enim unam patriam esse mundum. Et bonum dicebat solum felicem, fugiendum autem infelicem, etiam si sapiens esset. Et præferendum esse stultum, diuitem existentem & inobedientem. Hegesias Cyrenæus dixit, neq; amicitiam neq; gratias esse, non enim existere ipsas dicebat. Sed si quis indiget, gratiam habet. Et cui est felix rerum successus, is beneficus est. Dicebat item malo uiro utile esse uiuere, sapienti uero mori. Quare quidam suam rem mortis ipsum uocarunt. Antisthenes ex matre serua Thracensi, ipse uero Atheniensis, primum Socraticus, deinde Cynicus dixit, Non conuenire amulari mala aliorum aut alienas turpitudines. Muros ciuitatum dixit non esse securos, propter internum proditorem, Animæ uero muros esse inconcussos & infractos. Diogenes Cynicus à Sinope urbe Ponti, per omnia cum Antisthene uersabatur, & dixit bonum omni sapienti tolerabile esse, alia uero omnia nihil quam nugas esse. Crates à Thebis Bœoticis, & ipse Cynicus, dixit libertatem esse inopiam. Arcefilaus dixit, Deum solum assequi posse ueritatem, hominem uero non. Carneades in eadem cum Archelao opinione fuit. Aristoteles Nicomachi, iuxta aliquos Macedo à Stagiris, iuxta alios Thrax genere, dicebat duo principia esse Deum & materiam, & quæ supra lunam sunt, diuinæ prouidentia esse, quæ uero infra Lunam, extra prouidentiam esse, & latatione quadam temeraria ferri prout contigit. Esse autem duos mundos, supernum & infernum, & supernum quidem incorruptibilem, infernum uero corruptibilem. Et animam, perfectionem corporis dicit. Theophrastus Ephesius Aristotelis opiniones sequutus est. Strato ex Lampſaco, Calidam essentiam uniuersorum causam esse dixit. Infinitas autem dicebat esse mundi partes, & omne animal negauit uim opinandi habere. Praxiphanes Rhodius eadem quæ Theophrastus sensit. Critolaus Phasilita, eadem quæ Aristoteles sensit. Zenon Citiensis Stoicus dixit, non oportere ædificare templa Deis, sed Deum in sola mente habere, imò potius mentem Deum putare, est enim immortalis. Morientes autem bestijs obijci oportere, aut in ignem mitti, et macula uenere citra impedimentum uti. Dicebat autem Deum omnia gubernare. Causas autem rerum partim in nobis esse, partim uero non in nobis. Asserebat item animæ separationem à corpore, & uocabat animam spiritum longæ uum, non tamen incorruptibilem per totum ipsam esse dicebat, cõsumitur enim à multo tempore in interitum, uelut ait. Cleanthes bonum & honestum dicebat esse uoluptates. Et hominem uocabat solum animam. Et Deos mysticas figuras esse dicebat, & sacras appellationes. Et Solem faciferum esse dixit, & mundum mystas, & numine afflatus esse Deorum mysteria ac festiuitates. Persæus eadem quæ Zeno opinatus est. Chrysippus Solensis leges nepharias scripsit. Dicebat enim oportere filios matribus misceri, & patribus filias, in reliquis consensit Zenoni Citiensi. Ad hæc uero dicebat et homines edendos esse, finem uero omnium uoluptatem esse statuebat. Diogenes Babylonius dicebat uniuersa constare ex uoluptate. Panætius Rhodius mundum dicebat immortalem & immutabilem. Vaticinationem contemnebat, & quæ de Dijs dicuntur, tollebat, dicebat

dicebat enim nugas esse sermonem de Deo. Posidonius Apameus dicebat maximum inter homines bonum esse, diuitias & sanitatem. Athenodorus Tarsensis eadem quæ Chrysippus sensit, & eadem cum Zenone approbauit. Epicurus Neoclis, Athenis educatus, uoluptuariam uitam degebat, & non erubescere publice cum petulantibus mulieribus coire, præterea dicebat non esse Deos, sed solum fortunam gubernare omnia. Et nullum esse in uita liberum arbitrium, neq; circa disciplinam, neque ignorantiam, neq; aliud quicquam, sed omnia in uoluntarie omnibus fieri. Et non oportet uituperare quendam, uelut dicit, neque laudare, non enim uolentes hæc faciunt. Dicebat item non oportere timere mortem. Asserebat autem ex atomis & corporibus impartilibus uniuersa constare, & mundum infinitum esse. Et hi quidem sunt qui ex Græcis ad nostram noticiam peruenerunt, quot uero sunt apud Barbaros & Græcos Romanosque ac alias orbis terrarum regiones: Septuagintaduæ inuicundæ philosophiæ species in Indorum sodalitia habentur, & gymnosophistarum, et Brachmannorum, solis his laudatis: & pseudobrachmannorum, & necyophagorum qui mortua edunt, & eorum qui turpia operantur, & eorum qui uelut stupidi non sentiunt: de quibus speciatim dicere, et de his quæ ab ipsis abominabilia fiunt, superuacaneum arbitror ac indignum, propter multam in hominibus malicie ac operationis corruptionem. In Media equidem sex diuersæ hæreses rursus esse dicuntur, quot uero sunt in Aethiopia, & apud Persas, & in Parthia, & Flamiide, & Caspia, & Germanorum regione, & Sarmatia: Et quot in Daunis, aut apud Zichos, & Amazonas, Lazosque & Iberas & Boosporenos, & Gelos, & Seras, & alias gentes, legum differentia philosophiæque ac hæreseon, & differentiarum innumera multitudo: Sic apud Seras quidem uiri crines implicant, & domi desident unguentis delibuti, & effœminati ac uxoribus parati. Mulieres uero uice uersa, capillum capitis tondent, uirili cingulo se cingunt, & in agro omnia opera perficiunt. Apud Gelos econtra, qui mala faciunt, à legibus ipsorum laudantur. Quot autem sunt apud Græcos mysteria & festiuitates, uelut Megaralia et Cerealia celebrantes mulieres inter se differunt. Quot alia sunt in Eleusine mysteria Cereris & Proserpinæ, & adytorum isthmic turpia facta, mulierum denudationes ut castius loquar, tympanaque ac placenta, rhombus item ac calathus & lana confecta, & cymbalum, & cyceon potus in phiala præparatus: Quot uero alia apud Pythios, Archemori mysteria, & in Isthmis alia Athamantis & Melicertæ de Ino nati: Et quot sunt, qui Phalium siue Priapum circumferunt, & quæ Priapeia turpitudinis sacra perficiunt, & uiri qui Rheam colunt, pucrosque masculos exsecant, & ipsi sine uirilibus membris uitam degunt, neque uiri amplius esse potentes, neque mulieres facti. Item Dionysij alij, qui Curetes & carniū distributionem in sacris habent, serpentibus coronati clamantes ac Euantes Væ uæ, illam adhuc Euam à serpente deceptam inuocantes, aut per aspiratam uocem ex Hebraica lingua, serpentem ad suum errorem uocantes. Eua enim citra aspi-

Gentium omnium uariae religiones ac hæreses.

Eua mulier. Heua serpens.

Aegyptiorum hæreses.

V que au-

que autem ciuis & ualde iam senex, unã cum adolescentibus contribulibus, & alijs ætatibus puberibus, sacerdotes eiusdem Ori uidelicet & Harpocratis existentes, capite rasi, unusquisque, inquam, fert impudenter seruire ac detestabile signum: & furiosi ac desipientes, & ob hos ludos derisi, ab his qui seiplos à dæmonis præstigijs prudentes exemerunt, sursum ac deorsum nullo detinente feruntur: & pulcibus farinæ ac similaginis, atq; alijs eiusmodi confectionibus primum facie oblitii, ita ut in ebullientem lebetem faciem immittant, & à facie, miraculi uidelicet gratia, multitudinem fraudulenter extimulent: impertiunt per manum de facie detergentes unguentis petenti, ut particeps fiat, atq; hoc sanitate ac medelæ morborum gratia. At uero Memphitidas, Helio politidas orgia celebrantes, tympanoq; ac tibia se oblectantes si recensuerim, Corritidasq; ac Trieritidas, & quæ in profunda regione & Menuthitide pudorem et statum femineum egressæ sunt: ad quantam linguæ molem, aut quam latam commentationem digressus, in prædictum inenarrabilem numerum meipsum immiserõ: Tamen si enim immensum laborem in meipsum suscepero, tamen imperfectam horum comprehensionem reliquero. Dictum est enim, Iuenculæ quarum non est numerus. Quot uero in Sai, & in Pelusio, in Bubasto, in Abyde: Quot Antinoi templa & illic mysteria, quod in Pharbeto, quot in honorem Hirci Medesi, quot in Buliride, quot in Sebennyto, quot in Diospoli: Sic alicubi a sino in nomen Seth, gigantis uidelicet Typhonis sacra faciunt. Alij Tithranbo, (Hecaten interpretantes) alijs Senephthy, alijs Thermutidi sacra faciunt, alijs Iliidi. Et quot eiusmodi dicere possem, quæ si singula speciatim recensenda essent, quantum temporis requirant: Quapropter undiquaque uerus sermo deprehenditur, quod sunt iuenculæ quarum non est numerus. Sunt porò rursus etiam alia multa mysteria, & hæresiarum ac sectariorum, quorum participes sunt apud Persas Magusai, apud Ægyptios Prophetæ appellati, adytorum ac sacrorum et Magorum duces. Apud Babylonios qui uocantur Gazareni, sapientesq; ac incantatores. Apud Indos qui uocantur Euilei & Barema. Apud Græcos Hierophantæ, & sacerdotum Cynicorum multitudo, & aliorum innumerorum philosophorum principes. Magusai itaq; apud Persas, uelut dixi, appellati, simulachra quidem abominantur, & tamen simulachra adorant, ignem & Lunam & Solem. Alij uero sunt rursus in Græcia Mysi, appellati Abij à uita neglecta, lacte equino utentes, & in totum agristem regionem inhabitantes. Et quot poterit mens humana colligere tales ac tantas, & magnas appellatas, & inter laudatas habitas: Quot sunt differentiarum iuencularum, quarum non est numerus, quæ partim laudantur, partim non: Quædam ex propria mente exercitamenta & statuta sibiipsis collegerunt ad uitam degendam, & promissa comam in conspicuo progrediuntur, aliquæ uero in sacco conspicuo. Aliqui uero sancti fratres in sacco & cinere domi desident. Et adhuc aliqui in uitæ conuersationibus ac excedentibus ieiunijs & labore erga Deum, in iuuenili fortitudine & perfecta erga sponsum conscientia perficiuntur. Aliqui uero, uelut dixi, non recte, sed iuxta quandam mentis præsumptionem, tyrannicè præter ueritatem iuueniliter agunt. Quemadmodum Zaccchæus hæreticus, qui nuper mortuus est in montana circa Hierosolyma regione, qui penitus cum nullo homine preces faciebat, sed & ob eandem causam, audenter sancta mysteria contrectabat, & sacrificia quum laicus esset, impudenter tractabat. Alius uero quidam, quisquis tãdem ille erat uir, qui uitam summe piæ uiuere putabatur, & in monasterio circa deserta Ægypti habitabat, itemq; alius ad Sinæum habitans: qui ex somnijs iuueniliter ac fortiter, sed temere egerunt, ut impositionem manuum ad episcopatum susceperint, sederintq; aca quæ episcoporum sunt, facere aggressi sunt ad se non pertinentia. Alij autem non pauci seiplos castrare ausi sunt, præter mandata, nimirum iuuenilis ac robustæ actionis gratia. Alij uero fortiter sibi agere uidentur, qui non consultis alijs, et præter aliorum morem, uelut ab orthodoxis progressi, collegium sibiipsis contrahere au-

te audent. Sed & citra uniuersalis Synodi approbationem, rebaptizare eos, qui ad ipsos accedunt, nimirum ab Arianis: quum nondum sit res ex censura Synodi, uelut dixi, decisa, eo quod populi sint, hodieq; inter se permixti, et multi quidem sint orthodoxi, uerum per simulationem sacerdotibus addicti, donec separatio facta fuerit talis blasphemæ hæresis, & tunc contra ipsam decretum fiet. Ex his autem qui sic rebaptizant ex proprio iussu, peruenit ad aures nostras, quod unus sit in Lyciorum regione presbyter. Sunt & alij quorum unusquisq; per seipsum precatur, & non cum aliquo in totum, aliqui uero in uinculis, præter Ecclesiæ statutum. Quapropter in fine totius operis, iuenculas dixi numerum non habere, quæ ex propria sententia sibiipsis iuueniliter præstituunt ad bonum quidem, ut sapientiæ species perficiant, prudentiaq; ac fortitudinis, et modestiæ ac iusticiæ, uerum iuueniliter agentes ad tyrannidem excedunt, & à ueritate seipfas euertunt, ut non sit harum numerus. At uero hæc unica columba ac sancta Virgo Deum confitetur Patrem & Filium & Spiritum sanctum: Patrem perfectum, Filium perfectum, Spiritum sanctum perfectum, coessentialem Trinitatè: nõ coniunctionem ipsam Trinitatem, imò Filium uere ex Patre genitum, & Spiritum sanctum à Patre et Filio non alienum: ita ut sit semper Trinitas, et nunquam additionem suscipiat, & non habeat quid in seipsa inferius, sed ad unam unitatem & unum principium Dei & Patris reducatur. Et ex hac Trinitate Patris & Filij ac Spiritus sancti, omnia creata esse, non ut unquam fuerint, neq; simul fuerint cum Deo, neq; præextiterint: sed facta sint ex nihilo ad hoc ut sint, à Patre & Filio & Spiritu sancto. Et huc Patrem et Filium & Spiritum sanctum dignatū esse apparere Sanctis suis in uisionibus, prout quisq; potuit capere, iuxta potentis Deitatis ipsius donum, quod largitus est unicuiq; digno facto, ut nunc quidem patrem uiderit, quemadmodum audire potuit uocem ipsius prout capiebat, sicut in ore Esaiæ dixit, Ecce intelligit filius meus dilectus, hæc est uox Patris. Et sicut Daniel uidit antiquum dierum: Hæc est uisio Patris. Verum sicut in Propheta rursus, Ego uisiones multiplicauit, & in manibus Prophetarum assumilatus sum: hæc est uox Filij. At sicut Ezechiel ait, Et accepit me Spiritus Dei, et eiecit me in campum: hoc dictum est de Spiritu sancto. Et multa talia dicere licet, quorum ex parte mentione facta in transcurso, ad Ecclesiæ characterem ostendendum duo uerba apposui, quum sexcenta & amplius sint similia his, quæ in diuinis Scripturis ueteris ac noui Testamenti habentur. Et quod ipse Dominus formauit corpus Adam, & inspirauit ipsi spirationem uitæ, creans ipsi animam uiuentem. Et quod ipse Deus dedit legem Moysi, Pater & Filius & Spiritus sanctus, una Deitas. Et quod Prophete ab eadem deitate missi sunt. Et quod idem nobis Deus, Iudæorum & Christianorum Deus existens, qui Iudæos uocauit ad iustificationem, eos qui non negat Domini nostri IESU CHRISTI aduentum, & qui saluat omnes, qui secundum ueram ipsius fidem uiuunt, & non negant ueritatem prædicationis ueræ & euangelicæ ipsius doctrinæ. Venit enim unigenitus. Et sic habet mater nostra Ecclesia, portus ille pacis serenus ac tranquillus, lacticia spirans cyprum uineæ, & botrum serens nobis benedictionis, et poculum dolorem nobis exoluens, quotidie largiens sanguinem CHRISTI, meracum ueritatis. Et quod uere natus est CHRISTVS ex Maria semper Virgine, per Spiritum sanctum, non ex semine uiri, sed ab ipsa sancta Virgine accipiens corpus in ueritate, et nõ in apparètia, carnem uere, corpus uere, cum ossibus ac neruis & omnibus nostris, nihil à nobis euarias, præterquam in sola gloria suæ sanctitatis ac Deitatis, & quod est uas sanctificationis ac iusticiæ, citra peccatum omnia perfecte habens. Et quod habuit animam humanam in ueritate, mentem humanam in ueritate: nõ quod nos affirmemus mentem esse substantiam, uelut alij dicunt, sed per omnia non pollutam in peccato: os non mentitum, labia non locuta dolum, cor quod non declinauit ad iritationem, mentem non emotam ad quæ non oportet, carnem quæ non operata est ea, quæ spectant ad carnis uoluptatem.

Perfectus ex supernis Deus, qui non uenit ut inhabitaret in homine, sed ipse totus ho-
 mo factus est, non mutatus natura, sed una cum deitate propria suam humanitatem com-
 plexus, in utero Virginis fuit in ueritate, gestatus est debito tempore, natus est per geni-
 tales meatus citra pudefactionem, impollute, absque inquinamento educatus est, et in ul-
 nas acceptus a Simeone & Anna, gestatus est a Maria, pedibus iter fecit, peregrinatus
 est, puer fuit, uir factus est per aetatem, omnia habens in seipso in perfectione, in nume-
 ro annorum reputatus est, in numero mensium in utero gestatus est, factus ex muliere,
 factus sub legem. Progressus est in Iordanem, baptizatus est a Iohanne, non opus habens
 lauacro, uerum propter consequentiam incarnationis in lege, non turbans iustitiam,
 quo impleretur, uelut ipse dixit, omnis iustitia: ut ostenderet quod ueram carnem in-
 duisset, & ueram humanitatem. Descendit in aquas, dans magis quam accipiens, exhi-
 bens magis quam indigens, illuminans ipsas, potentes efficiens ipsas, in figuram eorum,
 quae in ipsis perficienda erant: quo hi qui in ipsum credunt in ueritate, & fidem uerita-
 tis habent, discerent quod uere homo factus esset, uere baptizatus esset: atque sic per ip-
 sius assensum etiam ipsi uenientes acciperent condescensus ipsius uirtutem, & illumina-
 rentur ab ipsius illuminatione, ut hic impleatur Prophetae dictum, in transmutatione
 uirtutis, in exhibitionem salutis uirtutis panis a Hierusalem accepti, et fortitudinis aquae
 ita, ut hic fortis facta sit in CHRISTO uirtus panis, & fortitudo aquae: ut ne panis no-
 bis fiat uirtus, sed uirtus ipsius panis. Et cibus quidem est panis, uirtus autem in ipso
 ad uitificationem est, & non ut aqua nos mundaret solum, sed ut in fortitudine aquae,
 per fidem & efficaciam ac spem, & mysteriorum perfectionem, & sanctificationis no-
 menclaturam fieret nobis ad perfectionem salutis. Et quod reuersus est a Iordane, &
 audierit uocem Patris praesentibus discipulis, ad ostendendum quis esset, de quo testi-
 monium praebetur. Et quod Spiritus sanctus in specie columbae descenderit, uelut
 in multis scriptis, diximus, ut ne coniunctio putaretur ipsa Trinitas, quum Spiritus in
 propria substantia figuraretur. Inscendit autem Spiritus ac uenit super ipsum, ut uideret-
 tur de quo testimonium praebatur, quo caro sancta, chara existens & accepta Patri,
 ex Spiritu testimonium ferret: quo Pater approbator esset ac patre aduentus filij in
 carne, quo filius uerus conspiceretur, & impleret quod dictum est, Post haec uisus est
 in terra, & cum hominibus conuersatus est. Et quod reuersus a Iordane, manifeste ac
 uere a diabolo tentatus est in deserto, & esurijt postea propter consequentiam & ueri-
 tatem aduentus in carne. Et quod elegit discipulos, & praedicauit ueritatem, et curauit
 rit morbos, dormierit, esurierit, iter fecerit, Dei signa operatus sit, mortuos excitauit,
 caecis uisum restituerit, claudos & paralyticos fortes fecerit. Et quod praedicauit uerita-
 tem, ipsum Euangelium, regnum caelorum, suam erga homines benignitatem, itemque Pa-
 tris ac Spiritus sancti. Et quod pro nobis passionem subierit in ueritate, in carne, & in
 perfecta humanitate, passus in ueritate in cruce, praesente ipsius deitate, sed non ad pa-
 tiendum conuersa, sed a passione aliena & immutabili: ita ut duae haec consequentiae cla-
 re considerentur, CHRISTO patiente pro nobis in carne, uerum passionis exorte ma-
 nente in deitate, non homine per se existente, & per se item Deitate, sed simul praesente
 deitate: non patiente autem, propter essentiae sinceritatem ac incomparabilitatem, pa-
 tiente autem ipso in carne, & mortem sentiente in carne, uiuente uero semper in deita-
 te, & suscitante mortuos, corpore sepulto in ueritate. Et quod exanimis permanserit ad
 triduum, sine spiratione ac sine motu: inuolutusque sit in sindone, et depositus in monu-
 mento concluso per lapidem, & sigillis additis: non conclusa deitate, non sepulta Dei
 captiuitatem, frangente stimulum mortis, perumpente claustra & uectes adamantini-
 nos, exoluenta dolores mortis in propria potestate, ita ut redierit cum anima, non relicta
 anima in inferno, quando neque caro ipsa uiderit corruptionem, quum ipsam deitas sem-
 per ipsi

Panis cibus
 est, uirtus pa-
 nis uiuificat.

per ipsi praesens excitarit, ita ut resurrexerit ipse Dominus & Deus, & Verbum ac filius
 Dei, cum anima et corpore ac uniuerso organo, conuito ipsius organo in spiritum, ip-
 sum uidelicet corpus spirituale existens, quod aliquando tactui subiectum fuerat, & fla-
 gris traditum, uoluntaria deitatis uoluntate, & tetaria diabolo permittum, ac famem
 sentire, & somnum ac erumnas, tristitiamque ac mœrorum. Ipsum hoc corpus sanctum
 conuitum est de caetero deitati, deitate indefinenter conuita corpori sancto talia passo.
 Surrexit enim, & conuiuuit ipsum in seipsum, in unum spiritum, in unam unitatem, in
 unam glorificationem, in unam sui ipsius Deitatem. Apparuit enim in ueritate, & con-
 tractatus est a Thoma, & cum Apostolis cibum accepit, & cohabitauit cum ipsis qua-
 draginta diebus ac quadraginta noctibus. Imò ingressus est foribus conclusis, et ingres-
 sus ostendit neruos & ossa, typum clauorum & typum lanceae: quod ipsum esset ue-
 re corpus, & quod coniunctum esset in unam unitatem: non expectans amplius ut pa-
 tiatur, non amplius moriens, uelut sanctus Apostolus ait, Surrexit CHRISTVS, non
 amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur: passibile impassibile & passionis
 exors semper permanens, diuinum cum corpore & anima & tota humanitate. Et quod
 ipse Deus existens ascendit in caelos, & sedet in dextra patris in gloria, non deposito
 sancto corpore, sed conuito in spirituale, in unius deitatis perfectione. Quemadmodum
 etiam circa nostra corpora futurum est, quae nunc seminantur animalia, resurgent spi-
 ritualia, quae nunc seminantur in corruptione, resurgent in incorruptibilitate: quae
 nunc seminantur in morte, resurgent in immortalitate. Si itaque nostra corpora sic, qua-
 to magis illud sanctum et inenarrabile, & incomparabile ac sincerum & Deo conuitum,
 quod unum de caetero uniforme, uelut etiam in hoc testimonium praebet Apostolus
 dicens, Etiam si cognouimus secundum carnem CHRISTVM, at nunc non ampli-
 us cognoscimus: non quod diremit carnem a Deitate, sed quod ipsa maneat, & Deo
 conuita sit, non autem amplius secundum carnem, sed secundum spiritum, uelut in-
 quit, sanctificationis, ex resurrectione a mortuis Domini nostri IESU CHRISTI
 hunc simul Deum habens passionis exortem ac passum, & sepultum, & qui resur-
 rexit & ascendit in gloria, uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos, uelut dicit
 in ueritate, Cuius regni non erit finis. Etenim credit mater nostra haec sancta Eccle-
 sia, quemadmodum ipsi uere praedicatum est, & uere praefinitum est: Quod obdor-
 miemus omnes, ac resurgemus cum corpore hoc, cum anima hac, cum toto nostro
 uase atque organo, ut unusquisque recipiat prout fecit. Quod est resurrectio mortuorum,
 & iudicium aeternum, & regnum caelorum, & requies iustis, & haereditas fidelium, et
 tripudium cum Angelis eorum, qui fidem seruauerunt, & castitatem ac spem & Domi-
 ni mandata. Vere insuper & praedicatum est, et certo confirmatum est ac creditur, quod
 alij resurgent in uitam aeternam, & alij in iudicium aeternum, uelut scriptum est in Eu-
 angelijs. Quaecumque enim dicit Apostolus, & omnes sanctae Scripturae, uera sunt: etiam
 si apud incredulos & male intelligentes aliter accipiantur. At nostra est haec fides, &
 hoc praemium, & haec mater nostra Ecclesia, per fidem seruans, & per spem confirma-
 ta, & dilectione CHRISTI perfecta, in confessione, in mysterijs, in purgatoria laua-
 cri uirtute, nempe, Euntes baptizate in nomen Patris & Filij & Spiritus sancti: in no-
 men diuinae Trinitatis, in nomenclaturas nullam differentiam habentes, sed quod
 Deus unus nobis in Legge et in Prophetis, & in Euangelijs atque in Apostolis, in uete-
 ri ac nouo Testamento praedicatus est, & annunciatum ac creditum, Pater & Filius &
 Spiritus sanctus, non ut coniunctio sit Deitas, sed Trinitas uere perfecta. Perfectus Pa-
 ter, perfectus Filius, perfectus Spiritus sanctus. Una Deitas, unus Deus, cui gloria, et
 honor & imperium, & nunc & semper, & in saecula saeculorum. Amen. Haec est fides
 nostrae uitae opus, hoc fulcrum ueritatis, haec uirgo CHRISTI & columba innocens.
 haec est uita & spes & confirmatio incorruptibilitatis. Caeterum rogo uos omnes, qui
 V 3 haec

hæc lecturi estis, ut ueniam detis meæ humilitati ac debilitati, & mentis meę tenuitati, quæ à multo hæreseon ueneno obstupuit & hiat, instar nauſeantis & reuomētis, propter austeram uerba, per quæ contra quosdam commota inuecta est, dum aliquos sceleratos, aut impostores, aut erroneos, aut deceptores appellauit. Nam propter multam ueneni molestiam ac uexationem: quamuis hic non noster mos sit, ut aliquos libenter fugillemus: coacti fuimus talibus ipsos impetere uerbis, quo mentem quorundam auerteremus, ne forte putent nos, ex eo si displicentiã nostram nõ publicassemus, in reuelando ea, quæ ab ipsis dicuntur aut fiunt, partem habere mentis assentientis prauæ uniuscuiusque hæresis opinioni. Feci autem & præfationem breuem in principio operis, de his ipsis præmuniens, ac ueniam petens, ut ne quis iniusticiam quandam nobis impingat, uelut uictos nos esse putans, & hinc ad sugillandum ac subſannandũ progressos. Ostendimus autem in præfatione etiam, de qualibus hæresibus dicturi essemus, & in quot libris uniuersum opus distinximus, & de quibus ac quot in singulis libris diximus. Sicut etiam hic rursus mentione facta similiter ostendam, in utilitatem legentium undecunque hi nobis contigerint. Et sunt quidem libri tres, Tomi septem. Et in primo quidem libro hæreses XLVI sunt, iuxta numerum nominum expressæ, & iuxta seriem primæ & secundæ usque ad ultimũ locatæ librum. Nam primus liber habet hæreses XLVI, in tribus Tomis. Secundus liber hæreses XXIII, in duobus Tomis, Tertius liber hæreses XI, in duobus Tomis. Omnes itaque uos qui labori nostro collaboratis, & hoc opus studiose ac patienter perlegitis, rogati sitis, dignemini utilitatem lucrifacere, & molestias hæreseon iniucundas ab animo excludere. Non enim in detrimentum reuelauimus, sed ad utilitatem & cautionem, ut ne in prædictarum inductionem illecti incidatis. Vbi uero totum laborem percurreritis, aut etiam partes, pro nobis orate, & rogate ut Deus det nobis partẽ in sancta & sola catholica & apostolica Ecclesia, uera item ac uitali & salutari: & liberet nos ab omni hæresi. Et si quid uelut homines ulterius non potentes, ab incomprehensibili & inenarrabili Deitate extenti, & uelut in angustias redacti, per humanam audaciam coacti, in defensionem pro Deo narrauimus ac protulimus, ignoscete Deo, etiã uos ipsi ignoscite, et rursus pro nobis orate: quo Dominus portionem quam petiuimus, det nobis in sancta sua fide, quæ sola aliena est ab omni contrarietate: & peccatorum nostrorum quæ multa sunt, ueniam concedat, in CHRISTO IESU Domino nostro, per quem & cum quo gloria Patri cum sancto Spiritu in sæcula. Amen. Et quæ quidem de fide habet, hæc sola catholica Ecclesia & innocens columba, quæ una est uiro suo, uelut dicit: Vna est columba mea: & similiter de innumerabilibus iuuentulis, quarum nõ est numerus, breuiter diximus, itemq; de Patris & Filij ac Spiritus sancti coessentialitate, & de perfecto CHRISTI in carne aduentu, & de alijs fidei partibus. At uero de statutis ipsius ac traditionibus eiusdem, rursus necessarium est me breuibus apponere earundem traditionum formam ex parte. Quæcunq; ex natura seruantur, in ipsa & seruata sunt, partim ex præcepto, partim per susceptionem uoluntariæ promptitudinis seruantur, Deo gaudente ob uirtutem suæ doctrinæ. Et primum quidem uelut crepido, & ut ita dicam, fundamentum in ipsa est uirginitas, quæ exercetur & seruatur à multis, & glorificatur. Sequitur autem ad eandem uirginitatem solitudo, apud plerosq; utriusque sexus solitariam uitam degentes. Post hanc continentia super eundem cursum fundata. Postea Viduitas cum omni attentione & impolluta conuersatione. Post hos uero ordines consequuntur Nuptiæ uenerandæ in magno honore, præsertim in unis nuptijs permanentes & in obseruatione mandatorum. Si uero quis mortua ipsius uxore, aut mortuo uiro alicuius uxoris, cupit secundæ aut secundo copulari, post mortem prioris: uertex autem horum omnium, aut mater, ut ita dicam, genitrix est sanctum Sacerdotium, ex uirginibus quidem ut plurimum procedens, si uero non

Traditionum ratio.

Virginitas.

Solitudo, seu monachus.

Continentia.

Viduitas.

Nuptiæ.

Sacerdotium.

exiit.

ex uirginibus, at ex solitariam uitam degentibus. Si uero non suffecerint ad ministerium ad solitariam uitam degentibus, de his qui continentia proprijs uxoribus, aut ab unis nuptijs uiduitatem seruantibus. Nam eum, qui secundas nuptias contraxit, non licet in ipsa ad sacerdotium suscipere: etiam si is qui ab initio continens uiduus fuerit, possit habere locum Episcopi & Presbyteri et Diaconi & Subdiaconi. Post hoc sacerdotium deinceps est Lectorum ordo, ex omnibus ordinibus constans, hoc est uirginibus, & solitariam uitam degentibus, & continentibus, & uiduis, & his qui adhuc sunt in uenerando coniugio, si uero fuerit opus, etiam ex his qui post obitum primæ uxoris secundam duxerunt. Non enim est sacerdos ipse lector, sed uelut scriba sermonis. Sed & Diaconissæ constituuntur in ministerium mulierum solum, propter reuerentiam, si opus fuerit balnei gratia, aut uisitationis & inspectionis corporum. Et ipsæ sint etiam, quæ in unis nuptijs continenter se habuerunt, aut ab unis nuptijs uiduitatem seruant, aut semper uirgines sint. Deinde consequenter ab his sunt Episcopissæ siue Firuratores & interpretes linguæ in linguam, siue in lectionibus, siue in colloquijs. Deinde Laboratores, qui corpora eorum qui obdormierunt, obuoluunt ac cooperiunt, & lanitores, & tota boni ordinis disciplina. Communiones autem siue synaxes fieri ordinatæ sunt ab Apostolis, quarta & prosabbato & dominica. Quarta uero & prosabbato ieiunium statutum est usque ad horam nonam. Nam illucescente quarta, assumptus est Dominus, & prosabbato crucifixus est. Et tradiderunt Apostoli ut in his diebus ieiunia fierent: ita ut impleatur dictum hoc, Quum ablatus fuerit ab ipsis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Et non ut gratiam aut beneficium exhibeamus ei, qui pro nobis passus est, ieiunium nobis constitutum est: sed ut confiteamur ad nostram salutem Domini passionem, quam pro nobis ipse suscepit: & ut pro peccatis nostris, ieiunia nobis apud Deum suppulentur. Et per totum quidem annũ ieiunium hoc seruatur in eadem sancta catholica Ecclesia, quarta, inquam, & prosabbato, usq; ad horam nonam, excepta sola Pentecoste, per totos quinquaginta dies, in quibus neque genua flectuntur, neque ieiunium imperatum est. Cæterum pro communionibus, quæ quarta & prosabbato, ad horam nonam fiunt, in die Dominica, matutinis horis communionis fiunt. Insuper uero, in quinquaginta diebus Pentecostes, de quibus dixi, non est ieiunium, neque in die Epiphaniarum, hoc est apparitionis & aduentus, quando natus est in carne Dominus, ieiunare licet, etiã contingat ut sit quarta aut prosabbatum. Verum ex bono proposito, pietatis exercitatores in ipsa Ecclesia semper ieiunant, excepta dominica & pentecoste: semper item uigilias agunt. At uero dominicas omnes delicatas ducit sancta hæc catholica Ecclesia, & communionis mane perficit, et non ieiunat. In consentaneum enim est in dominica ieiunare. Porro quadragesimam ante septem dies sancti paschatis, similiter seruare solet eadem Ecclesia, in ieiunijs perseverans, dominicis uero omnino non, neque in ipsa quadragesima. Cæterum per sex dies ipsius paschatis, omnes populi in siccorum esu perseverant, pane, inquam, & sale & aqua tunc utentes ad uesperam. Sed & pietatis studiosi duplas & triplas ac quadruplas transmittunt, & aliqui totam hebdomadam, usque ad gallicinium dominicæ illucescentis, uigilias autem agunt per sex. Rursus uero communionis perficiunt per eandem sex dies, et totam quadragesimam à nono usq; ad uesperam. In quibusdam uero locis quintam solum illucescentem uigilant in prosabbatũ ac dominicam. In alijs autem locis, cultus diuinus dispensationis mysterij in quinta fit, hora nona, & sic cessat, permanentibus ipsis in eodem siccorum esu. In alijs rursus locis nõ fit cultus diuinus dispensationis mysterij, nisi solũ illucescente dominica, quãdo ipsos dimittit circa gallicinium in resurrectionis die ac festiuitate, magna illa Paschatis dies, uelut statutũ est. At uero alia mysteria, de lauacro & internis mysterijs, uelut habet traditio & Euangelij et Apostolorum, ita perficiuntur. In his autem quæ uita defuncti sunt, ex nomine memorias faciunt, ratio,

Lectorum ordo.

Diaconissæ.

Episcopissæ.

Laboratores, lanitores.

Communiones, ieiunia statuta.

Natalis Domini.

Quadragesima.

Siccorum esus.

Baptismus, mysteria.

Defunctorum ratio.

orationes ad Deum perficientes ac cultus diuinos, & mysteriorum dispensationes.

Hymni. Matutini etiam hymni in ipsa sancta Ecclesia perpetuo fiunt, & orationes matutinae, lucernalesque simul psalmi ac orationes. Quidam uero ex solitariam uitam degentibus in ipsa Ecclesia, habitant in ciuitatibus. Aliqui uero in monasterijs desident, & procul secedunt. Placuit autem quibusdam etiam capillos nutrire, honestae uidelicet uitae gratia, ex propriae mentis inuento, non ex Euangelij praeepto, neque ex Apostolorum traditione. Nam sanctus Apostolus Paulus hunc habitum amputauit. Sunt praeterea aliae praeminentes uitae conuersationes, quae in eadem sancta catholica Ecclesia feruantur, eorum, inquam, qui ab omnibus carnibus abstinent, quadrupedibusque & uolatilibus ac piscibus, ouo item ac caseo: & alia diuersa uitae instituta. Nam unusquisque secundum proprium laborem accipiet mercedem. Et quidam sane abstinent ab omnibus his, alii uero a quadrupedibus solum, uolatilibus uero & reliquis uescuntur. Alii uero a uolucris abstinent, utuntur autem ouis & piscibus. Alii neque ouis uescuntur, alii piscibus solis. Alii etiam a piscibus abstinent, caseo uero uescuntur. Alii autem neque caseum sumunt. Iam uero adhuc alii etiam a pane abstinent, alii etiam ab arborum fructibus duris ac nucibus, & a coctis. Multi uero etiam humi dormiunt. Alii neque calciamenta induunt. Alii saccum gestant occultum, qui uidelicet recte gestant propter uirtutem & poenitentiam. Indecorum enim est in conspicuo sacco prodire, quemadmodum alii faciunt. Indecorum est item, uelut dixi, in uinculis prodire, uelut quibusdam uisum est. Plerique autem a balneo abstinent. Et quidam uitae renunciarunt, artesque tenues & nullius negocij sibi ipsi excogitauerunt, ut ne ociosam uitam degant, neque panem grauatum comedant. Plerique uero in psalmodijs, & assiduis orationibus, lectionibusque sacrarum Scripturarum, & secessibus exercentur. Caeterum de hospitalitate & benignitate erga homines, elemosynaque in omnibus, huius sanctae catholicae & apostolicae Ecclesiae fructus omnibus praedicatus est. At uero laudatorem habet pro inueterata circumcissione in CHRISTO. Quiescit in magno sabbato. Abstinet a societate omnium haereseon. Reprobatur omnes scortationes & adulteria, & petulantiam atque idololatriam, & eadem & omnem iniquitatem, & Magiam, et ueneficium, astronomiam, uaticinationes, tremorum obseruationes, incantationes, amuleta quae appenduntur aut alligantur, & phylacteria quoque appellatur, prohibet theatrum & ludos equestres, & uenationem, musicos item, & omnem maledicentiam ac detractionem: & omnem pugnam & blasphemiam, iniusticiamque ac auariciam & usuram. Negociatores non recipit, sed inferiores omnibus dicit. Oblationes accipit a non iniustis, neque inique agentibus, sed a iuste uiuentibus. Preces autem assidue imperat cum omni sedulitate ac prolixitate et geniculatione in ordinatis diebus, noctu atque interdiu ad Deum effundere. In quibusdam autem locis etiam in sabbatis communionem faciunt, non ubique autem, sed apud Acremonas. Seruatur ac cauetur, ut ne quis omnino iuret, neque conuicietur, neque detestetur ex praeepto ipsius Saluatoris, & ut neque quis mentiatum quantum eius fieri potest. Plerique uero uendunt bona sua ac possessiones, & dant pauperibus. Hic est character & forma huius sanctae catholicae Ecclesiae, cum ea quam antea declarauimus, fide, et haec statuta ritusque ac traditiones in ipsa habent. Hic enim est character Ecclesiae, a lege et Prophetis, Apostolisque ac Euangelistis collectus, uelut ex multis odoriferis uirgultis ac medicamentis antidotus bona, ad salutem utentium praeparata, ex uoluntate Patris & Filij & Spiritus sancti. Hi sunt characteres reuerendae ac castae huius sponsae CHRISTI. Haec est dos & Testamentum hereditatis, & uoluntas sponsi ipsius, & caelestis IESU CHRISTI Domini nostri: per quem & cum quo, gloria Patri, honor & imperium, cum sancto Spiritu in saecula saeculorum. Amen.

Anatolius. Omnes fratres apud nos salutem uestram praestantiam, maxime Anatolius, qui per notas ac chartas, hoc contra octoginta haereseos opus, multo labore & magna diligentia ac prom-

ac promptitudine exarare ac emendare dignatus est: & simul Hypatius uenerandissimus syndiaconus ac comminister, qui transcriptionem de chartis in quatuor exemplaria fecit. Pro quibus orare dignemini uos uenerabiles ac charissimi reuera fratres. Pax Domini nostri IESU CHRISTI & gratia & ueritas, secundum ipsius mandatum, cum omnibus uobis optimarum rerum studiosissimi ac dilectissimi fratres. Amen.

Finis septimi & ultimi Tomi, uniuersoperis D. Epiphaniij, Paternarij appellati, & contra octoginta haereseos conscripti, Iano Cornario Medico Physico interprete.

DIVI EPIPHANII

EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, EPISTOLA
sive Liber, aut sermo Ancoratus appellatus, docens
de uera fide Christiana,

IANO CORNARIO MEDICO
Physico interprete.

LIBRI ANCORATI APPELLATI
argumentum.

Diuinus hic & magnus pater noster Epiphanius, ex Eleutheropoli in Palaestina Doriginem traxit, ubi etiam pater fuit monasterium solitariam uitam degentium. Primam autem exercitationem in studijs pietatis fecit profectus in Aegyptum, & commoratus est ibi usque ad reditum in uigesimo aetatis suae anno, quo rursus in uicinos Eleutheropolitarum urbis locos redijt, & in ipsis monasterium aedificauit. Ancoratus autem appellatus est ipsius liber, eo quod instar ancora ducit mentem de uita & salute perscrutantem, propterea quod compositio ipsius multas fidei partes complectitur, nimirum eam quae est de patris & filij & Spiritus sancti coessentialitate, & eam quae est de perfecto CHRISTI in carne aduentu: item de resurrectione mortuorum, & uita aeterna, simulque de iudicio carnis & animae, item contra simulachra et haereses ex parte Iudaeorum, tum aliorum. Continet autem & octoginta haereson nomina, & aliarum in diuina Scriptura quaestionum declarationem. Scriptus est ad eos, qui in Suedris Pamphyliae degebant, & per epistolas hoc ab ipso petiuerant, quae epistola ea de causa hic ante libri tractationem praeposita sunt. Facta autem sunt haec nonagesimo anno a Diocletiano, Valentis anno decimo, Gratiani sexto.

EPISTOLA SCRIPTA E PAMPHYLIA EX

VRBE SVEDRORVM A TARSINO ET MATIDIO
atque alijs presbyteris, ad sanctum Epiphanium, in qua petunt
de fide in patrem & filium & sanctum Spiritum edoceri,
& de alijs eiusdem fidei partibus.

DOMINO in Deo uenerando, episcopo Epiphanio Matidius & Tarsinus, nouelli presbyteri catholicae in Suedris Ecclesiae, in Domino gaudium. Variè solet turbas ciere inimicus hominum diabolus, & propria semina contra simpliciores superseminare, praesertim eos qui nondum in fide sanctae Trinitatis sunt confirmati. At solidum fundamentum, uelut scriptum est, stat habens hoc sigillum, Nouit enim Dominus eos, qui ipsius sunt. Caeterum ad omnia leues haeretici, ommissa contra IESVM blasphemia, alio modo in Deum impietatem declarant, contra sanctum Spiritum propriam linguam magnificantes, & iniustitiam in altum loquentes. Attamen quamuis innumeris commotis, ipsi per gratiam Domini in sana fide stamus, in nulla omnino re a recta & sana doctrina emoti. Et multi ex his, qui seducti esse putati sunt, rursus conualuerunt, ac firmitatem adepti sunt, tum per literas memorabilis ac beati episcopi Athanasij, tum per pientissimum comministrum tuum Proclianum. Quandoquidem uero reliquiae malae doctrinae apud quosdam adhuc restant,

Athanasius.
Proclianus.

restant, oportet & has per uos peritos agricolas in bonam oleam inferi, aut penitus excindi. Huius gratia ad pietatem tuam scribimus, ac rogamus, ut pietas tua literas ad nostram Ecclesiam exarare dignetur, & rectam ac sanam fidem per latiore[m] narrationem exponere: quo possint etiam simpliciores & adhuc circa fidem ambigentes, per sacras tuas literas confirmari, & inimicus Ecclesiae diabolus per sanctas preces tuas pudore affici atque confundi. Vale uenerandissime.

EPISTOLA SCRIPTA A PALLADIO EIVSDEM VRBIS SVEDRORVM MAGISTRATV, ET MISSA AD EVNDEM
sanctum Epiphanium, in qua etiam ipse de iisdem
petit edoceri.

DOMINO animae meae in Deo uenerando episcopo Epiphanio, Palladius in Domino gaudium. Qui magnum ac amplum transeunt mare, quando quidem tranquillus uentus nauem dirigit, parum de portibus ad ripas sitis curiosi sunt, putantes citra laborem transituram esse nauem. Vbi uero contrarius & uehemens inspirat uentus, qui fluctus in altum undique attollit, & nauem undis obtudit, tunc sane tranquillum desiderantes portum, & omnes circum sitam terram circum spectantes, nusquam uero applicare potentes, de caetero ad propinquam, si ita contigerit, insulam diuertunt, omni modo salutem sibi ipsi exquirentes. Et ubi ad hanc accesserunt, & sub protectionem obiectorum promontiorum delati sunt, uix tandem a circum circa alluentibus nialis liberari ac discedere possunt. Et nos ipsi nunc, o Domine, saluari Verbo Dei instructi, & a mundana tempestate nos ipsos liberare uolentes, & ad tranquillum CHRISTI portum nauem nostram appellere cupientes: quando quidem uanas quasdam & temerarias, uelut mihi uidetur, de sancto Spiritu quaestiones ab aliquibus commotas cognouimus, qui asserunt non oportere hunc cum Deitate ac dominatione glorificari, sed in ministri ac Apostoli gradu locatum esse, et prauiores ac humiliores de ipso opiniones tractant: ob id uelut in instabili tempestate & graui fluctuatione detenti, neminem apud nos potentem reperire ualentes, qui quaestiones illas dissolueret, & sanam fidem nobis exponere posset: ad tuam pietatem rem deferre coacti sumus, hanc uocem merito etiam ipsi emittentes, Praeceptor serua. Rogamus igitur tuam minime simulatam ac rectam fidem, quam praeuia bona fama, & testes fide digni testantur ac praedicant, dignare ad hoc a Salvatore ordinatus, ut preces nostras clementer suscipias, & per sacrum libellum latiore ac clariore narratione sanctae Trinitatis fidem exponas, & hunc ad nos mittas: quo & nos in hac confirmati, ea quorum studio tenemur, assequamur: et hi qui iam in ipsa praesentia sunt, exhilarentur, & qui errarunt, si id fieri potest, saluentur, & Dominus in omnibus glorificetur.

EPI-

EPISTOLA RESPONSIVA. MISSA A

SANCTO EPIPHANIO, AD SUPERIORES, QVAE
TOTAM DE DIVINA FIDE DOCTRINAM,
quam illi petierunt, in seipsa continet ac tractat.

DOMINIS & uenerandissimis fratribus ac presbyteris, Mat-
dio, Tarsino, et Numero, & reliquis omnibus qui sunt uobis
cum: et charissimis filiis nostris Palladio & Seuerino, qui bo-
num zelum æmulati sunt, et beatam ac desiderabilem uitam si-
bi ipsi elegerunt, & rectæ de fide doctrinæ, & perfecti assen-
sus, qui quod à Salvatore dictum est, implent, Si uis perfectus
esse, uende bona tua, & da pauperibus: & hoc, Vende ant
possessiones suas, & ponebant ad pedes Apostolorum: & qui
quæcunq; commoda & optima sunt, animis suis apponunt: Epiphanius minimus e-
piscoporum, & qui mecum sunt fratres, in Domino Deo gaudium. Iam equidē bea-
tum prædicauerim me ipsum ò charissimi, quod quum non simus nos sufficientes, ad
uirtuosam sanctorum & bonorum atq; eorum, qui zelum Dei susceperunt uitam ac
republicam: digni simus ab òsdem stimulari, ut mentem excitemus, & ad utilitatem
incumbamus. Noster enim semper humilis animus, quiete perseverare studens, &
non ultra eos, qui nimium speculantur extendi, illud considerans quod ab Apostolo
dictum est, Ut ne extendar supra mensuram regulæ, quam dedit nobis Deus, nunc
ad hoc deuenire cogitur. Nam suffragia undiquaque firma diuini in uobis zeli, itemq;
Hypatius, in alijs idem sentientibus, rectam, inquam, fidem æmulantibus: & Hypatius filius no-
ster, qui ex Ægyptiorum regione propter hoc ad me uenit: omnem segniciam & om-
nem cunctationem me deponere effecerunt, & non amplius continere, neq; disserre,
aut ulli rei postponere, ut de fide uobis scribam, quum requiratis uos & fratres nostri
ea, quæ spectant ad uestram salutem, ex diuina ac sancta Scriptura, firmum fundamē-
tum fidei de patre & filio & Spiritu sancto, & de reliqua uniuersa in CHRISTO salu-
te, de resurrectione, inquam, mortuorum, & de unigeniti in carne aduētū, & de sancto
Testamento ueteri ac nouo, & in summa de alijs constitutionibus perfectæ salutis. *Co-*
nops, go itaq; huiusmodi propositione accepta, quū non pauca essent petitiones fratris *Co-*
nopsis in presbyterio consortis, & comitum ipsius, tum aliorum, tum præstantiæ ue-
stræ, filij charissimi: imò quum & filius noster Hypatius ab Ægypto ad me propter
hoc uenisset, consona suffragia simul multa uidens, punctus animo ac cogitatione,
considerationem mecum feci, & uisum est mihi promptè animum inducere, iuxta lite-
rarum uestrarum petitionem, ad hoc ut indubitanter ego tenuis hanc meam epistolā
desiderio uestro scriberem. Et ualde quidem admiror admirabilem Domini & Dei
nostri dispensationem, cui complacuit ob excellentem ipsius bonitatem, omnibus da-
re sanctum suum Spiritum, qui ipsum in ueritate quærunt. Neq; enim impias uestras
& uestrorū petitiones per literas ò charissimi duxi, sed motum examinaui, qui ex Dei
gratia in uobis inceptit. Qui enim in ueritate consona & concinna cum beato Petro
dicere nouerunt, nempe, Tu es CHRISTVS filius Dei uiuentis, hic clarè ab ipso
Domino beati prædicabatur: quemadmodum & sanctus ille beatus prædicatus est,
Bar Ionā, dum audiuit, Beatus es tu Simon bar Iona, hoc est filius Ionæ: pater enim ipse Iona
uocabatur, Bar autem ex Hebræa lingua filium interpretari possis. Atq; hoc erat uita
quam dedit unigenitus filius discipulis suis, dicens, Ut habeant uitam in seipsis, & co-
gnoscant solum uerum Deum, & quem misit IESVM CHRISTVM. In eo igitur
quod dixit, solum uerum Deum, ad monarchiam & unius principatū nos duxit,
ut ne amplius sub elementis mundi simus seruitute pressi, ut ne amplius deorum mul-
tudo

titudo in nobis sit, & ad talem scortationem mentes hominum dispergantur, sed ad u-
nitatem solius ueri Dei. Prima enim scortatio, est excogitatio simulachrorum, inquit *Scortatio pri-*
Scriptura. Et quem misit IESVM CHRISTVM: Quem IESVM CHRI-
STVM? Verum Deum. Sicut dicit de ipso Ioannes, Unigenitus filius, qui est in sinu *ma, culus si-*
patris, ipse enarrauit. Vnus itaq; Deus pater, & solus uerus Deus, & non secundum *mulachrorū.*
effictos deos, quos putauerunt Græci quidam deos, quum non sint dii, sed solus ue-
rus Deus. Nam solus ex solo unigenitus, & solus Spiritus sanctus. Trinitas enim in
unitate, & unus Deus, pater & filius & Spiritus sanctus. Frangit autem & consternat
hic sermo eos, qui non digni facti sunt Spiritu sancto. Nemo enim potest dicere Do-
minus IESVS, nisi in Spiritu sancto. Etenim nomen IESVS etiam Iudæi dicunt,
sed Dominum non putant. Et Ariani dicunt nomen, & Deum adoptatum dicunt, et
non uerum, quoniam non fuerunt participes Spiritus sancti. Nisi enim quis susceperit
Spiritum sanctum, non dicit IESVM Dominum uerè, & Deum uerè, & filium Dei
uerè, & regem æternum uerè. Discant enim qui malam opinionem habent, quod uni-
genitus filius Dei non uult omnia de seipso testari. Sic enim dixit in Euangelio, Si testi-
monium præbeo de meipso, testimoniū meum nihil est. Alius est qui testatur de me. *cc*
Et quis est alius, qui clamauit de celo: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene *cc*
complacitum est. Hic uerò qui dicit, Si ego testimoniū præbeo de meipso, testimo- *cc*
nium meum nihil est, rursus dicit, Et si ego testimoniū præbeo de meipso, testimo- *cc*
nium meum uerum est. Et rursus, ipsa opera testantur, quæ dedit mihi pater. Et rursus, *cc*
Moses scripsit de me, & Moses testatur de me. Primum quidem, Si ego testimoniū *cc*
præbeo de meipso, testimoniū meum nihil est: quoniam multi glorificant se ipsos, et *cc*
testantur de seipsis, quo excinderet gloriationem iactabundorum, & se ipsos commē- *cc*
dandum. Quum uerò dicit, Et si ego testimoniū præbeo de meipso, testimoniū *cc*
meum uerum est: ostendit, quod nō humanum est ipsius testimoniū, sed quod De- *cc*
us est uera adstruens suo testimoniū. Verus itaque Deus pater, uerus Deus filius, ue- *cc*
rus Spiritus sanctus, Spiritus Dei existens, & Spiritus ueritatis, Trinitas in uno spiri- *cc*
tu numerata. Nam de patre ipse filius dicit, Quo cognoscat te solum uerum Deum. *cc*
Fide dignus autem testis est, qui super pectus ipsius recubuit, unigenitum Deum ip- *cc*
sum appellans. Non apposuit autem unigenito Deo, Deus uerus: sed de patre scrip- *cc*
tum est, uerus Deus, de filio uerò, unigenitus Deus. Et rursus de patre, Lux Deus, de *cc*
filio autem, Erat lux uera. Et uide mihi exactam Scripturarum sinceritatem. Est equi- *cc*
dem pater lux, & non appositum est de patre, lux uera: de filio uerò dixit, Lux uera, & *cc*
nemo audeat aliter dicere. Quis enim insanus aut demens, audeat blasphemiam suspicio- *cc*
nem sibi ipsi comparare: quum non inueniat appositam uocem, uera: Si enim qui ex ip- *cc*
so genitus est genuinus filius, lux uera est, filij genitor citra ambiguitatē lux uera est, *cc*
ipse qui genuit ipsum sine principio & sine tempore lucem ueram. Et quemadmodū *cc*
non audendum est de patre dicere, quod non est lux uera: sed propter pietatem, cuiq; *cc*
apud se cogitandum, Nouimus etiam si non sit scriptum, quod est lux uera, & non du- *cc*
bitamus, ut ne pereamus, Sic etiam de filio scriptum est, quod Deus est filius. Et quā *cc*
uis non additum sit, Deus uerus, insaniam nobis ipsis aggregabimus, si ausi fuerimus *cc*
blasphemare, & non dicere filium Deum uerum. Sufficit enim de uno omnem Trini- *cc*
tatis conligationem ferre, & à patre intelligere filium Deum uerum, & Spiritum uerū, *cc*
quum uicissim apposta sint utriusq; nominibus æquiualentia ueritatis: patri quidem, *cc*
Deus uerus: filio uerò, Deus. Et uice uersa filio lux uera, patri uerò lux, quo duas glori- *cc*
ficationes de Deitate coniungentes, de patre quidem, Deus uerus, de filio autem, lux *cc*
uera: & de patre lux, & de filio Deus: à luce & uoce Deus, unam Deitatem: à Deus ue- *cc*
rus, & lux uera, unam potentia unitatem confiteamur. Similiter etiam de sancto Spi- *cc*
ritu, Si ego abiero, ille ueniet, inquit, spiritus ueritatis. Et amplius de seipso, Ego sum *cc*
X ueritas.

ueritas. Et de patre, Spiritus patris mei, qui loquitur in uobis. Et de Spiritu, Spiritus meus stetit in medio uestrum. At Spiritus ineffabiliter cooperans filio, eijcit ipsum in desertum, ut tentaretur à diabolo. Et ipse Dominus, Spiritus Domini super me, propterea quod unxit me. Spiritus autem sanctus in prophetis loquens, Hæc dicit Dominus omnipotens, Qui loquitur in prophetis Dominus, qui firmat tonitru, & creat spiritum: tonitru quidem quod resonat in auribus hominum, creans autem spiritum ad operationem pluuiarum, quæ demittuntur à Deo ad terram. Et de creaturis quidem sic dicit, Firmans tonitru, & creans spiritum. Hæc enim creata sunt. Annuncians autem **CHRISTVM** suum hominibus, non amplius creans, non amplius firmans: sed annuncians ipsum hominibus uerè genitum ex ipso, increatum, immutabilem, inalterabilem, qui semper est ex semper existente, qui per Ioannem predicatus est semper existens. Qui est, inquit, misit me, dicit Moses. Et Ioannes, Qui est in sinu patris, ille enarrauit. Existens est filius, existens est pater. Qui est, apud eum qui est, ex ipso genitus. Non coniunctio existens cum patre, non qui in coeperit esse, sed semper genuinus cum patre. Semper pater qui genuit filium. Non enim unquam erat tempus quando pater non erat pater. Non erat unquam tempus, quando filius non erat patri soli. Si enim erat tempus quando non erat pater: ergo ipse erat filius alterius patris, antequam esset pater unigeniti. Et qui sibi uidetur pater esse in patrem, perfectè impij sunt. In Deo enim non tempus, non momentum temporis, non punctum, non indiuidua temporis particula, non ictus oculi, non mentis subleuatio recipitur. Sed quantum ascenderit mens tua, ut filium compræhendas accedas, simul cogitat & patrem. Nomen enim est significatiuum. Quum enim filium uocaueris, filium dicens, cogitas patrem, à filio enim pater intelligitur. Et quum patrem appellaueris, significas filium, pater enim omnino filij appellatur. Quando igitur poteris audere ac dicere, quod pater non erat pater, quod etiam filium audeas dicere non esse? Si uerò non audeas dignitatem apponere patri, nam uox filius in identitate existit, & non opus habet additione, non gloria, non progressu: disce ut ne sis maledicus quicumque fidem infestas, imò potius te ipsum à fide persequeris, sed semper crede patrem sempiternum, qui uerè genuit filium semper uerè existentem apud uerè existentem patrem. Filius enim semper, non coniunctio existens patri, non confrater, sed filius genuinus ex patre genitus, naturalis filius, non adoptatus, filius coessentialis patri, non synusios, hoc est simul essentiam habes, sed homousios, id est coessentialis: hoc est non extra patrem genitus, uelut quidam per cauillum dicunt, adoptione uolentes esse filium, & non ueritate. Colligantia autem est fidei, coessentialem dicere. Si enim dixeris coessentialem, soluissti Sabellij potestatem. Non enim unius substantiæ significationem habet uox coessentialis, sed significat & in substantia esse patrem, & in substantia filium, et in substantia Spiritum sanctum. Quum uerò coessentialis dicitur, non alienum ab eadem Deitate significat, sed Deum ex Deo filium, & Deum Spiritum sanctum eiusdem Deitatis: non tres deos. Neque enim si dixerimus filium & patrem Deum, duos deos dicimus. Unus enim est noster Deus, uelut beatus Moses dicit, Dominus Deus tuus, Dominus unus est. Non deos dicimus, Deum patrem, Deum filium, Deum Spiritum sanctum: & non deos. Neque enim est multitudo deorum in Deo. Verum per tria nomina una Deitas, patris & filij & Spiritus sancti. Et non duo filij, unigenitus enim unus ipse filius, Spiritus sanctus ipse Spiritus sanctus, spiritus Dei, semper existens cum patre & filio, non alienus à Deo, sed à Deo existens, à patre procedens, & à filio accipiens. At filius quidem unigenitus, incompræhensibilis, & spiritus incompræhensibilis, uerum ex Deo, non alienus à patre & filio. Neque coniunctio est patris & filij. Sed Trinitas semper existens eiusdem essentia, non alia essentia præter Deitatem, neque alia Deitas præter essentiam, sed eadem Deitas, & ex eadem Deitate filius & Spiritus sanctus. Et Spiritus quidem, Spiritus san-

Creans spiritum, quomodo intelligendum.

Synusios & Homousios.

us sanctus, filius uerò, filius. Spiritus autem à patre procedens, & ex filio accipiens, perferens profunditates Dei, annuncians ea quæ sunt filij, in mundo sanctificans sanctos per Trinitatem, tertius nomenclatura, pater & filius & Spiritus sanctus. Eunt, inquit, baptisate in nomen patris & filij & Spiritus sancti, quoniam est sigillum gratia, colligatio Trinitatis, non alienus à numero, non separatus à nomenclatura, non alienus à dono, sed unus Deus, una fides, unus Dominus, unum donum, una Ecclesia, unum baptisma. Semper enim Trinitas, Trinitas, nunquam additionem accipit: & sic numeratur, pater, filius, & sanctus Spiritus. Non est coniunctio ipsa Trinitas, non distans quid in ipsa est à propria ipsius unitate: uerum in substantia perfectio nis, perfectus pater, perfectus filius, perfectus Spiritus sanctus: pater, & filius, & Spiritus sanctus. Et uice uersa, Spiritus donis perfectus est. Diuisiones enim donorum sunt, idem autem Spiritus, & diuisiones ministeriorum sunt, idem uerò Dominus, & diuisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus. Ne excidamus à proposito, ne discedamus à ueritate. Nos non patrociamur pro Deo, sed pie consideramus, ut ne pereamus. Et loquimur non uelut compræhendentes, nam ut homines loquimur quæ compræhendimus. Honor enim erga Deum infinitus, & innumeris modis in mente nostra glorificatus est, nihil amplius gloriæ assumens, neque detrahi sinens. Nihil enim in Trinitate creatum, aut postea factum. Sed pater quidem filium generat, non erat autem unquam tempus quando non erat filius. Neque enim pater in aliquo tempore pater non uocabatur. Sed erat semper pater, et erat semper filius, non confiter, sed filius genitus ineffabiliter, & nominatus incompræhensibiliter. Cum patre uero existens semper, & nunquam esse desinens. Pater igitur ingeneratus, & increatus, & incompræhensibilis. Filius genitus, sed & increatus & incompræhensibilis. Spiritus sanctus semper, non genitus, non creatus, non confrater, non patruus, non propater, non filius: sed ex eadem essentia patris & filij Spiritus sanctus. Spiritus enim Deus. Vnumquodque autem nomen unicum nomen est, non habens secundam significationem. Nam pater pater, & non habet comparandum, neque alteri patri quid coniunctum, ut ne duo sint Dei. Et filius unigenitus Deus uerus ex Deo uerò, non patris habens nomen, neque alienus à patre, sed unius patris existens: unigenitus autem, quo unicus nominis sit filius, & Deus, ex Deo, quo unus Deus pater & filius uocetur. Et Spiritus sanctus unicus nominis est, non filij habens nomen, non patris nomenclaturam, sed Spiritus sanctus sic appellatus, non alienus à patre. Ipse enim unigenitus dicit, Spiritus patris. et, Qui ex patre procedit, & De meo accipiet, ut ne alienum putetur à patre, et filio, sed eiusdem essentia, eiusdem deitatis, spiritus diuinus, spiritus ueritatis, spiritus Dei, spiritus paradetis, unico nomine appellatus, non habens comparisonem, non alteri alicui spiritui adæquatus, non appellatus nomine filij, aut nominatus nomine patris, ut ne unica nomina æquiuoca sint: uerum tamen Deus, sed in patre, Deus: in filio, Deus: in sancto Spiritu, Dei & Deus. Spiritus enim Dei, & spiritus patris, et spiritus filij, non iuxta aliquam compositionem, quemadmodum in nobis anima & corpus, sed in medio patris & filij, ex patre & filio, tertius nomenclatura. Eunt enim, inquit, baptisate in nomen patris & filij & Spiritus sancti. Si uerò baptisat pater in nomen suum, in nomen Dei, & perfectum sigillum in nomine Dei obsignatum est in nobis: et baptisat **CHRISTVS** in nomen suum, in nomen Dei, & perfectum sigillum in nomine Dei obsignatum est in nobis: quis audebit suam animam impugnare, spiritum alienum à Deitate dicens? Si enim in nomen Dei, & in nomen filij, & in nomen sancti Spiritus, unum sigillum est Trinitatis: una ergo potestas Deitatis in Trinitate. Si uerò unum est Deus, alia uerò creata, & non Deus, qua ratione colligata sunt, sunt duo ad unum sigillo perfectionis: igitur in regium nomen signati sumus unum illud patris, & alia non sunt regia, sed adhuc elementis & creatu.

creaturis seruitute subiecti sumus. Et non potuit solum nomen patris saluare, sed sibi ipsi creauit alia duo elementa, iuxta maledicorum opinionem, ut assumeret Deitas etiam alias uirtutes, & signatum ab ipso saluare posset, & homo ab ipso creatus redemptionem remissionis peccatorum acciperet. Hei quales nugæ. O ingentem blasphemiam. Vnde irrepsit in mundum alia rursus noua incredulitas, imò potius dixerim fidei peruersitas: Dererior est enim fidei peruersitas incredulitate. Incredulitas enim fidem accipiens corrigi poterit, fidei uerò peruersitas incorrigibilis est, & ægrè saluatur, nisi sanè donum & gratia aliqua ex supernis accesserit. Dicit igitur beatus Petrus ad Ananiam, Quid tentauit te diabolus, ut mentireris Spiritui sancto? Et ait, Non mentitus es hominibus, sed Deo. Ergo Deus est ex patre & filio spiritus, cui mentitus est ille, qui de precio aliquid detraxit. Quemadmodum etiam Paulus huic sententiæ concinit, dicens, Vos autem templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in uobis. Igitur Deus est spiritus, sicut antea dixi. Quapropter templum Dei uocabuntur etiam sancti homines, qui sanctum Dei spiritum in seipsis habitare fecerunt. Quemadmodum testatur princeps Apostolorum, qui dignus factus est beatus prædicari à Domino, quod pater ipsi reuelasset. Si itaque pater reuelat ipsi filium uerum, & beatus prædicatur: idem etiam rursus reuelat sanctum suum Spiritum. Ipse autem Dominus constituit eum primum Apostolorum, petram firmam super quam Ecclesia Dei ædificata est, & portæ inferorum non ualebunt aduersus illam. Portæ autem inferorum sunt hæreses & hæresiarum. Iuxta omnem enim modum in ipso firmata est fides, qui accepit clauem cælorum, & soluit in terra, & ligat in cælo. In hoc enim omnes quæstiones ac subtilitates fidei inueniuntur. Hic est qui tertium negauit, & tertium se detestatus est, antequam gallus caneret. Hic excellentiam suam erga Dominum suum dilectionis significans, affirmans dixit, Etiam si omnes negabunt te, ego non negabo: quantum in homine est, dico. Hic est qui plorauit ob uocem galli, ut uerè confiteretur filij Dei conceptionem, non in apparentia esse, sed ueram: ut diceret ipsum uerum hominem, in plorando ob eum, qui propter conceptionem suam traditus esset. Hic est socius eius, qui super pectus Domini recubuit. Ille enim à Domino discens, & à filio accipiens cognitionis facultatem, reuelauit. Hic uerò à patre accepit certitudinem fidei fundas. Hic in nauis in mari Tiberiadis nudus rursus ubi uocatus fuit, piscatus est. At discipulus quem diligebat IESVS, ob uerbum quod dixit Saluator, Pueri, num quid obsonij habetis? Et ait, Mittite in dextram nauigij partem, & inuenietis, ob hoc, inquam, uerbum consternati illi sunt. Et dicit Ioannes quem diligebat IESVS, Dominus est: homo quidem secū dum carnem à Maria genitus in ueritate, non apparentia: Deus autem spiritus existens, qui à cælestibus ex patre uenit. Hic est qui audiuit ex ipso, Petre pasce agnos meos, cui concreditum est ouile: qui bene deduxit per uirtutem Domini sui, qui confitetur de carne: qui uerè quæ patris sunt denunciat de filio, qui spiritum indicat & dignitatem ipsius in Deitate: qui dexteram porrexit Paulo & Barnabæ societatis, cum Iacobo & Iohanne, ut per tres testes stet omne uerbum. Nihil enim sine duobus aut tribus testimoniis esse potest. Ad hoc enim confirmabatur per ænigma, quum in Lege solum patrem cognouissent, nisi uirtutem filij accepissent, & per testes patris et filij confirmati fuissent, per tertium uerò testimonium Spiritum sanctum accepissent, & repleti essent manifeste uocibus Cherubim & Seraphim tertium clamantium, Sanctus, sanctus, sanctus. Non enim per duas uoces glorificatio in cælo perficitur: neque quartum acclamant eadem sancta & inuisibilia spiritalia animalia, neque quartam uocem eadem edunt, neque unam solam, sed tres uoces singulares, Sanctus, sanctus, sanctus: & non dicunt, Sancti, sancti, sancti: quo singulare celebre pronunciant, neque trium numerum occultent, sed ter quidem dant sanctificationem: uniformiter autem & singulariter proferunt sermonem, ut ne multitudinem deorum nominent. Vnus enim est Deus, pater in filio, filius in pa-

Petri principis
et præ-

Trium testimo-

Tertium san-
ctum clamant
ipse Seraphim

in patre, cū sancto Spiritu: sanctus sanctis quiescens, pater uerus in substantia, & filius uerus in substantia, & Spiritus sanctus uerus in substantia. Triā existentia, una deitas, una essentia, una glorificatio, unus Deus. Nominasti Deū, cōprehendisti mente Trinitatē, habuisti Spiritū sanctum, dignatus es ipsum potētia paterna, & filij Dei, glorificasti patrem, significasti filium & sanctum Spiritum, sed non iuxta coniunctionē. Est enim pater, pater: est filius, filius: est Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Sed non ab alienata Trinitas ab unitate & identitate, honoratur autem pater, secundum quod pater est, honoratur filius, prout filius est, honoratur Spiritus sanctus, pro ut spiritus uerus est, et spiritus Dei. Sic dicit unigenitus, Qui honorat patrē, honorat filium. Hoc ipso enim quod dicis patrem, filium indicas, & filium honoras. Et qui filium honorat, honorat patrem. Hoc ipso enim quod tu nominas filium, honoras patrē, non minorem CHRISTVM patre asserens. Si enim inter nos homines talis opinio est, & non minores filios uolumus, neque à patrum honore imminutos: ignominia enim in filios ad patres refertur: quāto magis Deus & pater nō uoluerit unquam imminui filium suum? Qui itaque eum, qui uerè est patris filius, egere & abesse putat à gloria patris, is magis ignominia afficit pro honore, per ignorantiam inductus. Quemadmodum igitur reuelat patrem dicens, Nemo nouit patrem nisi filius, & nemo nouit filium nisi pater: ita audeo dicere, neque spiritum quis nouit spiritum, nisi pater & filius, à quo procedit, & à quo accipit. Quomodo uerò alienum à Deo spiritū dicere audēt, qui in sania potius correpti sunt, & nō ueritate, & non discunt uerā uocem fide digni & sancti Apostoli Pauli (cui dextrā porrexit princeps Apostolorū Petrus, qui dignus factus est habere clauem regni cælorum) qui audiuit ex cælis, Saule Saule, quid me persequeris? Qui dignus factus est audire uerba arcana, quæ non licet homini loqui: qui dicit, Nemo nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui habitat in ipso: ab exemplo superna declarare uolens, ut ne hominis exemplum ad Deum cōferret, sed per exemplum partem supernorum reuelaret. Vniuersa enim creatura cōgregata Angelorum & Archangelorū, Cherubim & Seraphim, cum exercitu cælesti, cælestiq; ac terræ, terrestriū & cælestium ac infernorum, luminarium & stellarum, siccorum & humidorum, & omnium in summa, quæ in cælo sunt & terra: non potest ostendere, neque per exemplum assimilari suo Domino. Secundum gratiā enim homini imaginē largitur, uelut dicit Scriptura, Fecit Deus hominem, secundum imaginem Dei fecit ipsum. Per gratiam enim habet imaginē omnis homo. Nemo uerò suo Domino assimilabitur. Alterum enim inuisibile, alterum uisibile: alterum immortale, alterum morti obnoxium, & alterum omnis sapientiæ fons, & omnia habens in seipso perfecta. At homo gratiā habens ex parte, destitutus est perfectissimis, nisi Deus uelit exhibere iuxta dignitatem acceptæ imaginis, perfectionem per gratiā. Attamen exemplo usus idem sanctus Apostolus, Nemo, inquit, nouit quæ sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui habitat in ipso. Sic & quæ Dei sunt nemo nouit: & nō dixit, Nisi Spiritus Dei qui habitat in ipso: sed Spiritus Dei, solum. Ut ne quis compositum Deum intelligeret, Nisi, inquit, spiritus Dei. Spiritus enim Dei omnia perscrutatur, etiā profunditates Dei. Non alienus itaque est spiritus Dei, qui perscrutatur profunditates. Si uerò reprehendit nos diuina Scriptura, dicens, Quæ tibi præcepta sunt, ea considera. &, Non opus est tibi occultis. &, Altiōra te ne quæras, & profundiora te ne expendas: Ergo dixerimus etiam de sancto Spiritu, quod magis per curiositatem, & nō legitime perscrutatur profunditates Dei? At ubi perscrutatur profunditates Dei, ob quam causam, dicō stolidus, uelut curiosus, uelut aliena inspectans, uelut non propria concupiscens: absit. Sed quoniam digni sunt sancti, ut Spiritus sanctus in ipsis habitet: ubi in sanctis fuerit Spiritus sanctus, largitur ipsis ut perscrutentur profunditates Dei, ad hoc ut profundè glorificent, quemadmodum etiam Dauid hoc confitetur, De profundis

Spiritus Dei,
quomodo pro-
funda perscrutatur.

enim, inquit, clamaui ad te Domine: & iuxta infinitam magnitudinem, & non modice parceq; ac imperfecte, quemadmodum hi qui sunt Arianæ sectæ, & omnes externæ. Nam ex quo lex per Moſen data eſt, hæreſes quæ poſt ipſam diſſectæ ſunt, ante **CHRISTI** in carnem aduentum, undecim fuerunt: & poſt aduentum in carnem, aliæ ſexaginta: exceptis his quæ ante legem fuerunt; & ante has omnes quinque: & alijs quatuor Græcis ſectis, quæ ſunt ante legem ex toto, nouem: ſimul autem omnes cum ſuis matribus, numero octoginta. Quarum matres quidem ſunt quinque ſic, Barbariſmus, Scythiſmus, Græciſmus, Iudaïſmus, Samaritiſmus. Ex his, ex Græciſmo quidem hæreſes quatuor, Pythagoræorum, Platoniorum, Stoicorum, Epicureorum. A lege uero ante **CHRISTI** in carnem aduentum, undecim. Ex Iudaïſmo quidem ſeptem, Scribarum, Phariſæorum, Saducæorū, Oſſæorum, Naſaræorum, Hemerobaptiſtarum, Herodianorum. Ex Samaritiſmo uero quatuor, Gorthenorum, Sebnæorum, Eſſenorum, Doſitheorum: ſimul undecim à Lege ex Iudaïſ & Samaritis exorta. Omnes igitur ante aduentum **CHRISTI** in carnem, & uſque ad ipſum, ab Adam initio ſumpto, uiginti ſunt. Poſt aduentum uero **CHRISTI** in carne, uſque ad regem Valentinianum, & Valentem, & Gratianum, omnes hæreſes que **CHRISTI** nomen falſo de ſe prædicarunt, ſexaginta ſunt, & ſic numerantur: Simoni, Monandriani, Saturniliani, Baſilidiani, Nicolaitæ, Gnoſtici, qui & Straticii & Phibionitæ, & apud quosdam Secundianitæ, apud alios Socratitæ, apud alios Zacchei, apud quosdam Coddiani appellati, ac Borboritæ: Carpoſtatitæ, Cetinthiani, qui & Merinthiani: Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus coniungitur Epiphaneſ & Iſidorus: Ptolemæitæ, Marcoſij, Colorbaſij, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archonici, Cerdoniani, Marcioniſtæ, Lucianiſtæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani, Eucratitæ, Phrygaſtæ, qui & Montaniſtæ, & Taſcodrugitæ: Pepuziani, qui & Priſcilliani & Quintilliani. Quibus connectuntur Attotyritæ, Teſſareſædecatitæ, qui paſcha unam diem anni faciunt: Alogi, qui Euangelium & Apocalypſim Ioannis non admittunt: Adamiani, Sampſæi, qui & Heleceſtei: Theodotiani, Melchiſedeciani, Bardesaſiſtæ, Noëtiani, Valeſij, Cathari, qui & Nauaræi: aut etiam Montejij, uelut Romæ uocantur: Angelici, Apoſtolici, qui & Apoſtolicæ Sabelliani, Origeniſtæ, qui turpia faciunt: Origeniſtæ, ab Origine Adamantio: Pauli Samofarenſis ſectatores, Manichæi, qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in Ægypto ſectam habent: Ariani, qui & Ariomanitæ: Audiani ſecta, & non hæreſis: Photiniani, Marcelliani, Semiarij, Pneumatomachi, qui ſanctum Dei Spiritum blaſphemant: Aëriani, Aëriani, qui & Anomœi: quibus coniungitur Eunomius, imò potius Anomœus: Dimercitæ, qui non perfectam **CHRISTI** incarnationem confitentur, qui & Apollinaritæ: qui ſanctam Mariam ſemper Virginem, poſtquam Saluatorem genuit, ipſi Ioseph coniunctam fuiſſe dicunt, quos appellauimus Antidicomarianitas. Qui in nomen ipſius Mariæ collyridem offerunt, & uocantur Collyridiani: Maſſaliani, quibus coniunguntur Martyriani à Græcis, & Euphemitæ, & Sataniani. Et in ſumma, moleſtia uos afficio, atque ipſe etiam afficio, in tot hæreſeum nominibus recenſendis, & in nefarijs ipſarum actiõibus enarrandis, ampliusq; duarum ſectarum, tum eorum qui in Ægypto ſunt, & Meletiani appellantur, qui propter quendam in perfequutione factum caſum, ab his qui ſunt à noſtris ſuſcepti in ipſorum ſortes poſt pœnitentiam, ſeipſos abſciderunt, nõ tamen in hæreſi ſunt: tum eorum qui in Meſopotamia Audiani uocantur, & ſchiſmatici exiſtunt, ſed non alienam fidem habent, ſolum priuatim de eo, quod ſecundum imaginem eſt contendentes, non propter fidem rebellantes & ſeipſos ſeparantes, neque propter aliud quid, quam per ultroneam iuſtitie arrogantiam, eo quod nõ ſocietatem habent cum epiſcopis & preſbyteris aurum & argentum poſſidentibus: & eo quod paſcha faciunt, quo

tempore

tempore Iudaï faciunt, & horum gratia ſeipſos abſcindentes, & ab unitate orthodoxæ ac rectam de fide ſententiam habentis Eccleſiæ abalienantes. Nam qui non acceperunt Spiritum ſanctum, non didicerunt profunditates Dei, & ad has hæreſes diſſecti ſunt, & ad ſectarum per occaſionem nugas. Relicta enim ueritate ad multas calles tranſiuerunt, aliâ ſaliter & aliâ ſentientes ac ſtatuentes. Dicit autem idem ſanctus Apoſtolus, declaras nobis ob quam cauſam hoc dixerit: Nos autem Spiritum Dei acceperimus, ut ſciamus quæ à **CHRISTO** donata ſint nobis, quæ etiam loquimur, non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet Spiritus ſanctus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes. Spiritus itaque Dei nõ alienus eſt à Deo. Si enim à Deo alienus eſt, quomodo profunditates Dei perſcrutatur? At dic mihi tu uanæ gloria appetens, qui teipſum impugnas, ut ne dicam Spiritum ſanctum Dei, dic mihi uaniſſime homo, cur bello impetis eum, qui bello expugnari non poteſt? Quid pugnas contra inexuperabilem, durum eſt tibi aduerſus ſtimulum calcitrare, teipſum ſcãdalo afficis, & non Verbum: teipſum capis, & non ſpiritum: teipſum à Dei gratia abalienas, & nõ filium à patre, neq; Spiritum ſanctum à patre & filio. Omnino enim dicis iuxta uerſutam calliditatem. Audiui enim iam aliquos uanè ſapientes, qui Dei et Saluatoris noſtri ueritatem in blaſphemiam tranſerunt, ac dicunt, ſcrutatur quidem profunditates Dei, ſed non comprehendit: eo quod non additum eſt ad dictum illud, hoc uerbum, ſed ſolum dixit Apoſtolus, Perſcrutatur profunditates Dei: & nõ additum eſt, comprehendit. O ingentem ſtoliditatem. Opus enim erat õphanatice, poſtquam dixit perſcrutatur, dicere cõprehendit: Nam iuxta tuam amentiam claudere periri poſſit res, non appoſita uoce. Nunc uero non relinquitur tibi prætextus. Vndiquaq; enim congregat Scriptura picentiſſimo uiro ueritatem. De omnipotente enim Deo ſcriptum eſt, Deus examinans renes, & perſcrutans promptuaria uentris. Si uero examinat renes, ergo non nouit quoniam examinat, aut totam cognitionem in examinando pronunciauit: Perſcrutans autem promptuaria uentris: rursus non additum eſt, comprehendens: ergo niſi additum fuerit dicto, comprehendit: mortem mihi procurabo, annectens ad dictum, non comprehendit, iuxta tuum õſtolidum ſermonem: Sic igitur & de Spiritu ſancto dictum eſt, quod perſcrutatur, & non opus erat dicere, quod etiam comprehendit. In ipſo enim dicto declarat, quod eſt in Spiritu ſancto cognitio Dei, & profunditas Dei. & quamuis nõ dicat, comprehendit: hoc ipſum mihi intellige, & ne animam tuam perde. Sicut enim de patre non audendum eſt dicere perſcrutatur, & non comprehendit. Ipſe enim hominẽ creauit, cum filio & ſancto Spiritu. Semper enim Trinitas, Trinitas, et nunquam additionem accipit. Sic ſanè etiam de ſancto Spiritu intelligendum eſt. Quum enim dicat Scriptura, quod fecit hominẽ. In principio enim fecit Deus cælum & terram: indicat patris uocem conuocantem ad opificium, & quum dicat, Faciamus, de filio ac ſancto Spiritu utiq; eum dicere dixerim. Sic enim dicit Scriptura, Verbo Domini cœli firmati ſunt, et ſpiritu oris ipſius omnis uirtus ipſorum. Simul itaq; creat Verbum cum patre, ſimul creat etiam Spiritus ſanctus. Qui itaq; fecit hominẽ omnipotens Deus, nõ nouit quæ ſunt hominis, perſcrutans promptuaria uentris: Imò maximam Dei cognitionem hic ſermo declarat, hoc dicens, ut ne quid inter nos peccatores putet adhuc à Deo occultatum eſſe. Ipſe enim nouit hominẽ, & quæ ſunt hominis. Perſcrutatur itaq; pater promptuaria uentris, & nouit, perſcrutatur ſpiritus profunditates Dei, & nouit. Reuelat enim ſanctis Dei myſteria, & docet profundè Deum glorificare, & huius incomprehenſibilitatem ſuis õſtendit. Ergo non eſt alienus à Deo ſpiritus. Non enim dixit de angelis, perſcrutatur profunditates Dei: neq; de archangelis. Nemo enim nouit diem, neque horam, inquit filius Dei, neque angeli cœli, neq; filius, niſi pater. Putant autem ſtolidi, qui non ſunt ornati Spiritu ſancto, num eſt quid in patre, quod nõ eſt in deitate filij: Sicut enim habet pater ui-

Spiritum ſanctum impugnantem.

Neq; filius nouit, quomodo accipiendum, ter ui-

Laban patris ipsius: uerum cognouerat ipsam cognitione per uisum & notionem, cognouit autem postea per actionem. Et cognouit Rachel uxorem suam. Et rursus alio loco, Et consenuit Dauid, inquit, & tegebant ipsum uestibus, & non calecebat. Et dixerunt Regi, Quærat uirgo pulchra, & inuenta est Abisac Sumanitis, & inquit, ad ducta est ad regem & condormiuit ipsi, & confouit ipsum, & non cognouit ipsam Dauid, quæ cum ipsa erat, corpusque applicuerat, et collateralis fuerat. Quam igitur cognitionem dicit, eam quæ per uisum aut eam, quæ per actum contingit. Et, Nouit Dominus qui sunt ipsius. Igitur eos qui non sunt ipsius, non nouit. Et, Discedite à me operatores iniquitatis, nunquam enim cognoui uos: ergo est ignorantia in Filio Dei. Et rursus, Vos noui ex omnibus gentibus: Ergo gentes reliquas ignorat: absit. Sed nouit diuina Scriptura cognitionem, aliam secundum notitiam, aliam secundum actionem. Quando quidem igitur unigenitus patris implens uoluntatem, ostendit iam omnia perfecta. Nouit enim pater horam & diem, nouit ipsam & secundum notitiam, & secundum actionem, nouit enim ipse omnia: etiam in eo quod dicit filius, Pater omne iudicium dedit filio: etiam non iudicans, per hoc quod dedit filio, ipse iudicat. Non enim abalienatus est Deus à iudicando eos, qui iudicantur, et in eo quod non iudicat pater, iam iudicauit. Filius autem nouit quando ueniet, ipse enim fert ipsam diem, & ipse decernit, & ducit, & perficit. Dicit enim, Sicut fur in nocte ueniet dies illa. Et dicit, Non erit in nocte: quo dies in tenebris nos apprehendat. Si igitur serui CHRISTI, Dei filij sunt, nanquid ipse filius ferens diem ignorat, quo ipsum dies apprehendat, & magis ipse diem ferat: Quis hæc secum cogitans non maledicet, dum non cõuenientia de Patre & Filio cogitat, & pater quidem nouit diem & horam secundum duos modos, secundum notionem, & secundum actionem. Nouit enim quado ueniet, & rursus iam iudicauit, dum filiũ iudicare decreuit, & cognouit secundum actionem. Filius uero Dei nouit quidem quando ueniet, & ipse fert ipsam & non ignorat, uerum nondum fecit ipsam secundum cognitionem, hoc est secundum actionem. Amplius enim adhuc impij sunt, & increduli fidem non habent, & peruersam fidem habentes maledicunt, & diabolus operatur, & peccata fiunt, & iniusticia dominatur, & iudicium patiens est, donec ueniat & cognoscat ipsum secundum actionem, & faciat ultionem, & seruet eos qui in ueritate in ipsum sperant, & non ipsius Deitatem blasphemijs impetunt, Patris Angelorum & Filij & Spiritus sancti. Cæterum sanctis angelis talis dignitas deest secundum duos modos. Honorati equidem sunt, à Patre & Filio et sancto Spiritu hoc adepti, deest autem ipsis hoc. Non enim nouerunt, quando ea, quæ sunt decreta, fiunt. In propria enim sua potestate posuit pater tempora. Si autem Pater in filio, & filius in patre, ergo non deest potestas filio, quæ est in patre, deest autem angelis, creati enim sunt angeli & archangeli & potestates. Pater autem increatus, Filius increatus, Spiritus Dei increatus. Non igitur sciunt angeli, neque secundum notitiam, neque secundum actionem, diem & horam. Non enim sciunt quando uult pater & filius & Spiritus sanctus diem inferre, & non sciunt secundum cognitionem actionis. Nondum enim præceptum est ipsis, ut egrediantur accolligant zizania, & ligent fasciculos, ut comburantur igni inextinguibili. Nondum itaque neque fecerunt, neque nouerunt. Pater autem nouit & fecit. Filius uero nouit quidem, nondum autem fecit. Atque hoc est, nisi pater solus, neque angeli, neque filius. Consideremus itaque uirtutem Scripturæ, ut ne fiat nobis litera mors. Litera enim, inquit, occidit, spiritus autem uiuificat. Accipiamus spiritum, ut ex litera uilitatem accipiamus. Non litera occidit, in litera est uita. Occidit autem imprudenter ad literam accedentem, & non habentem spiritum interpretantem, qui literam aperit, & quod in ipsa est reuelat. Hic igitur Pater sanctus unigenitum filium suum genuinum ex ipso genitum, & sanctum suum Spiritum dedit Ecclesiæ suæ, in una concordia cognitione, in uno perfectionis uinculo: quo in nomine patris perfecti & Dei sigillum

lum capiamus, & in nomine Filij perfecti & Dei, & in nomine Spiritus Diuini & perfecti signaculum feramus. O sancta Trinitas, quæ trinitas in uno nomine numeraris. Non enim dicitur unitas & dualitas, neque unitas & unitas, sed unitas in trinitate, et trinitas in unitate, uniformiter, unico nomine, unus Deus, Pater in Filio, Filius in Patre, cum sancto Spiritu. Voca mihi testes ueritatis. Voca mihi pueros ex fornace Babylo-nis seruatos, qui digni facti sunt ut in ignem mitterentur, non autem consumerentur, non ut extinguerent ignem, ut ne depræhenderentur noua opera contra moliri, sed ut essent quidem in igne, non autem consumerentur in igne, propter rectam ipsorum fidem: Deo per ipsos nos docente, quæ sint creata, quæ increata, quæ facta, quæ non facta, quæ semper existentia, quæ ex ipsis facta sunt. Tales pueri seruati, gratam erga Deum mentem declarare uoluerunt, qui ipsos seruauit, in quem ab initio sperauerunt & non hæsitauerunt, & non inclinauerunt ceruicem imaginì & temeritati ac tyrannidi regis. Et quum uellent aliquid retribuere Deo, ubi perscrutati essent profunditates per sanctum Spiritum in corde, ut qui sancti erant, & considerassent cælum et omnia quæ in ipso sunt, terramque & omnia quæ sub ipsa sunt, & omnia quæ sunt non digna esse ut Deo in oblationem offerrentur. Neque enim habebant potestatem, ea quæ super ipsos erant Deo offerendi, & pro dignitate quidem, & iuxta facultatem uolentes solũ hymnis Deum celebrare. Hoc enim est, quod scriptum est, Sacrificate sacrificium laudis. Et, Sacrificium laudis glorificabit me. Iam enim transmutterat uetus in nouum Testamentum à Spiritu sancto stimulat, non animalium, non holocaustorum usum habentes. Dicunt enim, non est locus sacrificandi, neque hostia, neque altare, uelut omnibus ablatis: uolentes autem talem laudem offerre, omnia sua ipsorum tenuitate, humiliter feruntur. Omnis enim qui seipsum exaltat, humiliabitur, qui uero humiliat seipsum, exaltabitur, & cum hac gratia suæ ipsorum salutis, accipiunt etiam hoc donum humilitatis, & laudem Deo offerre uolunt, & non malis delassari accedere. Et ubi expendissent seipsum ad inenarrabilem Dei glorificationem, dignantur secum assumere creaturam ad glorificationem, & incipiunt dicere comprehedentes omnes creaturam, & distinctis opificijs ab opifice, & creatis à creatore, dicunt, Benedicite omnia o-
pera Domini Dominũ. Omnia dixerunt, nihil reliquerunt. Quo uero Spiritus sanctus delineet perfectam cognitionem, ad hoc, ut sciamus qualis sit Deus, & qualia quæ ab ipso facta sunt, ut ne sempiterno ea, quæ ex nihilo facta sunt amisceamus, ut ne mentem nostram perdamus: numero omnia collegerunt. Reuelabat enim ipsis Spiritus sanctus, uelut dignis factis ut simul cum angelis essent, et angelorum contubernales forent, omnia quæ in cælis sunt, & in terra, & sub terra. Et de cætero non ignorabant, & dicunt sibi sancti pueri, uelut dixi, Benedicite omnia opera Domini Dominũ. Et incipiunt numerare ac diuidere, qualia opera, qualia quæ fecerunt, qualia opificia, qualia quæ operantur, qualia effecta. Et numerant cælum, terram, aquas supra cælum, & angelos, creati enim sunt angeli: & thronos, ac potestates, creata enim & hæc sunt, & Sol ac Lunam, facta enim hæc sunt, & non increata, & nubes, nimbos, uentos, niues, fulgura, tonitrua, terram, mare, fontes, abyssos, fluuios, omnem humanam naturam, montes, uolatilia cæli, pecora & animalia, animas sanctorum, spiritus iustorum, Ananiam, Azariam, Misael, sacerdotes ac seruos Dei. Omnia enim hæc facta sunt & creata, à Deo facta per Verbum & sanctum Spiritum. Verbo enim Domini firmati sunt cæli, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Vide uero dilecte frater, quomodo omnia enumerauerunt ex Spiritu sancti ductu, & non numerauerunt filium inter creaturas, imò neque Spiritum sanctum. Sed nouerunt eandem Deitatem esse in trinitate, & eandem trinitatem esse in una Deitate. Et glorificauerunt Patrem in Filio, & Filium in Patre, cum sancto Spiritu, unam sanctificationem, unum cultum Diuinum, unam Deitatem, unam glorificationem. At omnino et hoc audet diabolus inter homines mouere, ut sint, qui incre-

Cognitio & notio patris genitricis.

Cognitio filij unice.

Angelorum ignorantia.

Nisi pater solus.

Нуммус триѣ ристогит.

incredulitatem contra sanctos pueros effingere ac ementiri audeant, & dicere: Nō no-
uerunt nomen sancti Spiritus, iudæi enim erant: & neque filium nouerunt, quum iu-
dæi essent. Statim autem uerba ipsa redarguunt illorum malam opinionem habentium
incredulitatem. Dicit enim, Et erat facies quartæ, sicut facies Filij Dei. Ecce nomen Fi-
lij Dei. Ergo non est ignorantia de hoc, etiam ante tempus fornacis, quando repletus
fuit Daniel Spiritu sancto & dixit, Purus ego à sanguine ipsius: & reuersi sunt ad iudi-
ciale forum, & iudicauit presbyteros Spiritu sancto impletos. Ergo nouerunt Filium
& nouerunt Patrem, & Spiritum sanctum. Et non ignorantia gratia non dixerunt no-
mina, sed securitatis causa: Benedicite omnia opera Domini Dominum: & non dixit,
Benedic Fili Dei Dominum, neque benedic Spiritus sancte Dominum: sed, Benedicite
omnia opera Domini Dominum. Et ne quis ex his, qui sibi ipsis prætextus uenan-
tur dicat, quod non dixerunt Cherubim & Seraphim, ergo neque hæc sunt opera Dei.
Anticipauit enim Diuinum uerbum, ut muniret nos ab his, qui fraudes sibi ipsis exco-
gitant, prænosens in ipsos & in pueros perniciem. Tripliciter enim duplicauerunt
hymnum iisdem sancti pueri, creata & facta in hymnum Dei proferentes, ubi prius di-
xissent: Benedictus es Domine Deus Patrum nostrorum, & laudatum ac glorificatum
nomen tuum in sæcula. Deinde post alia, Benedictus es qui sedes super Cherubim. Et
rursus, Benedictus es qui sedes super thronos gloriæ regni tui. Et, Benedictus es qui
uides abyssos, sedens super Cherubim: Quo ex eo quod dicunt thronum, intelligas
Seraphim & Cherubim, & à nomine Cherubim & abyssorum, et throni sanctificati,
et ex reliquis omnibus nominibus, intelligas ex numero omnium nominatorum, quod
ex operibus sunt alijs connumerata. Vbi enim hæc omnia ad hymnum uocauerunt,
statim inferunt dicentes, Benedicite omnia opera Domini Dominum: quo Gabriel
& Michael benedicat Patrem & Filium & Spiritum sanctum. Sancti autem Angeli
in cælo uictorialem hymnum canunt, cum Seraphim & Cherubim trinitatem cōcor-
diter & æqualiter & coessentialiter glorificantes ac dicentes, Sanctus, sanctus, sanctus,
tres uoces absoluentes, in unitate autem dicentes, & non multis uocibus. Nō enim di-
cunt sanctus quartum, ut ne addant Trinitatis nomen creaturæ: non dicunt bis sanctus,
ut ne defectuosa sit gloria perfectionis: sed ter, ut Patrem & Filium & sanctum Spiritum,
in eodem honore sanctificent. Et non dicunt sanctus & semis sanctus, sed æqualiter
dicunt sanctus, una uoce & uno sermone & una perfectione Trinitatem glorificantes
simul in unitate, & unitatem in trinitate. Nam ut hanc cognitionem nos doceret,
unigenitus Dei uenit, hunc intellectum sanctus Spiritus nobis prædixit, hanc perfe-
ctionem Pater nobis reuelauit, hæc uitam in ueritate largitus est nobis. Verbum in car-
natum. Hanc ædificationem ædificauit nobis sanctus Spiritus. Si quis super ædificat
super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, scenum, stipulam,
non enim est aliud fundamentum. Nam fundamentum aliud nemo potest ponere, præ-
ter hoc quod positum est, quod est IESVS CHRISTVS Filius Dei, cuius sumus æ-
dificatio, & cuius sumus agricolatio, ædificati super fundamentum Prophetarum &
Apostolorum, ut sciamus nostram ædificationem solidam esse in ueritate, et nostrum
fundamentum semper esse, & non incepisse esse. At non in omnibus est hæc cognitio
iuxta Apostolicum sermonem, sed in his, qui digni facti sunt Spiritu sancto ut sciant
mysteria ueritatis. Ipse enim qui reuelauit seipsum & Patrem suum, & sanctum Spiritum,
repræhendens quosdam in ignorantia dixit, Non nouistis Scripturas, neque uirtu-
tem ipsarum. Et rursus alibi, Qui habet aures ad audiendum, audiat. Et rursus, Si no-
uistis, quis est qui quærit à te potum, tu sanè petuistis: ad Samaritidem dixit. Et rur-
sus, Nescitis cuius Spiritus estis. Igitur cognitio non est in omnibus, dona enim habet
ex Deo diuersa. Et sanctum Verbum dicit, Cui datum est amplius, ab eo amplius exi-
gent: tanquam aliqui acceperint parum, aliqui omnino nihil, alij uero abundantius.

Et quod

Et quod hæc sic se habeant, ex his quæ in Diuinis Scripturis dicta sunt, uenire licet:
quum plurima in Diuina Scriptura spiritualiter dicantur, maxime de nostra uita, & de
Domini cognitione. Quæ enim sunt profundiora, & uerba animam nostram amplius
incertam facientia: ea offendiculum conferunt his, qui cognitionem Dei non accepe-
runt, quemadmodum dicit Osee propheta, Quis prudens & intelliget hæc: Et, Cui
uerbum cognitionis Domini datur, & cognoscat ipsa, quoniam rectæ uia Domini,
impj autem offendunt in ipsis. Rectæ equidem sunt, uerum impj offendunt ad uias
Domini, quum hæc nullam culpam apud homines habeant offendiculi ipsorum. Qui
itaque offendunt ad lapidem offenditionis, indifferenter offendunt. Offenderunt enim ad
lapidē offendiculi, & scandalum passi sunt. Statim etenim iudæi uidentes unigenitum
Filium Dei in carne uenisse, diuina signa operari, & non digni facti cognitione cœle-
sti, dicebant, Quis est homo hic qui loquitur blasphemias: Et alibi, Si esset homo hic
ex Deo, non utique soluisset sabbatum. Igitur Deitatem ignorabant, hominem uero nu-
dum solum ipsum putabant. Alij uero qui etiam Deum ipsum cognouerunt, ignorantes
perfectam ipsius gloriā, ubi audiuerunt ea quæ in profundo de ipso dicta sunt uer-
ba, & iuxta peractam in nostram salutem dispensationem errantes ac offendentes, in
ipsius Deitatem peruersam opinionem habent. In intelligentia enim ipsos seducit. Quæ-
admodum enim iudæi offendiculum passi sunt ubi audiuerunt, sic etiam ipsi audien-
tes offendunt. Illi enim uidebant, quæ in prophetis sunt prædicta, uerum in aduentum
CHRISTI in carne completa ignorantes, perturbati sunt. Et hi rursus propter dispē-
sationem ipsius eadem prædicta audientes, & nudo modo ipsa intelligentes turban-
tur: & in suam ipsorum subuersionem proponunt, quæ ad nostram ædificationem per-
tinent, & dicunt, At dixit, Ego abeo ad Deum meum & Deum uestrum, & Patrem me-
um & Patrem uestrum. Vides quod & ipse unum est de creatis, ita enim blasphemantes
dicere audent. Vides itaque quod fallit ipsos aduentus in carne dispensatio. Reperit
enim ab initio, & interrogent tempora aut temporum partes. Transitus enim ipsius,
inquit, à diebus sæculi. Videamus itaque ea quæ ante hæc sunt. Dicit Pater, Faciamus
hominem secundum imaginem nostram & secundum similitudinem: & non dixit,
Faciam hominem secundum imaginem meam. Redargue tu qui habes cor indura-
tum, iuxta id quod scriptum est, Sed induratum est cor ipsorum: & disce Filium esse sem-
per apud Patrem. Nam dicere, faciamus: non unius significatiuum est, sed Patris dicē-
tis ad Filium. Redargue tu qui dicis Filium inæqualem Patri. In hoc enim quod dicit
ipse, secundum imaginem nostram: non discreuit similitudinem Filij à Patre, neque dis-
stinxit quid inter identitatem Patris ad Filium. Non enim dixit, secundum imaginem
meam, aut secundum imaginem tuam, sed Patris & Filij & sancti Spiritus unam essen-
tiam indicauit & Deitatem. Dicit enim, secundum imaginem nostram & ad similitudi-
nem: ut sit quidem una Patris & Filij & Spiritus sancti Deitas, homo uero factus sit se-
cundum imaginem unius Deitatis Patris & Filij & sancti Spiritus. Redargue & tu
Ari, & audi Patrem dicentem ad Filium, Faciamus: & coopificem uocantem Filium.
Sepe enim audiui quosdam dicentes, Quod Filius fecit nihil, sed per ipsum facta sunt,
quæ facta sunt. Si per ipsum facta sunt, etiam ipse fecit, uelut clare demonstratum est.
Nam principalis artifex uerbum omnia fecit, & per ipsum Pater operatur. Audiant e-
nim ipsum clare dicentem, Pater meus operatur usque nunc, & ego operor. Et hic Pa-
trē suum, coopificem uocat, in eo quod dicit hoc. At rursus ne te decipiat sententiæ
intelligentia, & ne accesseris ad filium uelut seruum, & nō sicut ad uerum Dominum.
Si enim seruus erat & nō uerus herus, quomodo formam serui suscepit, ubi uenit qui
est in forma Dei: Quomodo uero illius coopificem uocabat seipsum, si non habebat
perfectionem: Proinde uelut Deum perfectum accedas Filium, & Filium genuinum
existentem à Patre, & ne dixeris ob peruersam opinionem: At pater dixit ad Filium,
Y Faciamus:

Iudæorum ig-
norantia.Deus meus, et
Deus uester.Trinitas in
creatione.Filij gloriam
iniminentes.geminum
sanctus.Cognitio nō
in omnibus.

Faciamus, Filius autem non dixit ad patrem, faciamus. Et filius non dixit, Ego operor, & pater meus operatur, sed patrem locat primum dicentem & operantem, hæc enim stolidè dicis, & iuxta multa principia Deum consideras. Vnum autem est principium, et idem una Deitas. Nusquam uero in Deo filius dicit, Deus meus: non negante filio honorem erga Patrem, inquam, sed quomodo habet Deitatis consequentia declarante. Et rursus, Audiuit Adam, inquit, Deum ambulatē in paradiso sub crepusculum: & nusquam dicit filius, Deum meum & Deum uestrum, sed Deum per se perfectum hic dicit. Et rursus, Et loquutus est Deus ad Noe: & nusquam habetur talis locutio. Et, Visus est Deus Abraam, sedente ipso ad quercum Mambre, & ecce tres uiri, & occurrebat in obuiam itionem atque occursum, & adorauit super terram, & dixit, Si inuenigratiam coram te: quo unum ostenderet Deum, eos uero qui sequebantur ipsum, alios duos, angelos ipsius. Huius enim gratia etiam ascendit Deus ab Abraam. Ipse uero qui uenit ad ipsum, dicit, Num occultabo quid à filio meo Abraam: Clamor, inquit, Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est apud me, & cætera: & nusquam inuenitur in his temporibus, Deus meus & Deus uester. Et ingressi sunt duo uiri in Sodoma: tãquam eo qui ascendit supra Abraam relicto à duobus, qui ingressi sunt in Sodoma ad subuersionem. Verum de eo qui ascendit, dicit Scriptura, Et pluit Dominus super Sodoma & Gomorra à Domino igne & sulphur: & non erat opus locutione ut diceret, Deum meum & Deum uestrum. Et Moses in cantico dicit, Et adorent ipsum omnes angeli Dei. Si uero dixit, Angeli Dei, & ignem à Domino: & non dixit angeli solū, dicit sane hoc ut ostendat patris & filij unum regnū, angelis non diuisis in principatus, sed angelis Dei existentibus, & adorantibus filium & Deum. Angelus enim non adoratur angelū: & nusquam hic, Deus meus & Deus uester. Dauid autem ait, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Dominus enim dicit Domino meo. Nam dispensatio carnis nondum erat, cuius gratia opus erat ipsum dicere, Deum meum & Deū uestrum. Ecce uirgo concipiet in utero, & pariet filium, & uocabis nomen ipsius Emanuel, quod est, si interpreteris, nobiscū Deus, & nondum licebat dicere, Deus meus & Deus uester. Et tu Bethleem domus Euphrantha, non minima es ut sis in millenario numero urbium Iudæ, ex te enim egredietur, qui erit mihi in principem in Israel. Et transitus ipsius ab initio à diebus sæculi. Et iuxta alia exemplaria, Et tu Bethleem non es minima in principibus Iudæ: ex te enim egredietur Dux, & pascet populum meum Israel. Et uides quod nondum opus erat dicere, Deum meum & Deum uestrum. Quando uero prophetia implebatur Hieremiæ & Esaiæ similiter, ut ex uirgine natū esset uerbum, et carnē haberet, quæ admodum Hieremiæ dicit, Et homo est, & quis cognoscat ipsum: tunc particeps carnis, & efformata in seipsum eadē sancta carne, sine semine uiri ex deipara Maria, iuxta id quod dictum est, Factus ex muliere: & particeps nostri, propter nostrum dicit, Deum meū: propter sempiternitatem uero suæ ingenuitatis secundū naturam dicit, Patrem meum: et propter gratiā ipsius erga Discipulos suos, Patrem uestrum. Verū propter naturam ipsorum discipulorum, ad ipsius & sempiterni Patris ipsius Deitatem dicit, Deum uestrū: Deus enim discipulorum est. Pater uero Domini secundum naturam: discipulorum autem pater, secundum gratiam. Deus autem filij est pater, propter carnē, pater uero propter sempiternitatem & incomprehensibilitatem generationis & ingenuitatis ipsius, quia in ueritate est ipsius pater, qui genuit ipsum sine tempore et sine principio secundum deitatem. Deum autem suum dicere oportebat, propter eam quæ nostri causā fecit dispensationem, uerbum semper existens apud patrem, genitum sine principio, in carne uero ex Maria in extremis diebus genitum secundū carnem, ex Maria autem eadem sancta Virgine per Spiritum sanctum. Considerent itaque profunditates tractationis Dei, & ne conuertant gratiam in ingratitudinem, gloriæ priuationem reputant.

reputantes in inenarrabilem ac compræhensibilem Deinaturam, salutem in nos colatam. At inquit, de Deo scriptum est, Non esuriet, neque sitiet, neque est perscrutatio sapientiæ ipsius: De filio uero, quod esurijt in deserto in tentatione. Et dicit Scriptura, Deus noster non fatigabitur: Dominus autem IESVS fatigatus est in itinere. Et, Non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel: dormiuit autem, inquit, Dominus in nauē. O uanæ suspiciones eorum, qui talia cogitant. Non enim solū nostra onera suscipit sanctum Verbum, ubi propter nos uenit, sed etiam sub contactū uenit, & carnē accipit, & homo inuentus est, & à scribis comprehensus est, et dorsum flagris præbuit. Et faciem meam non auerti à turpitudine inspuitio num. Sed & fleuit, uelut in Euangelio secundū Lucam habetur in incorrectis exemplaribus, & utitur eo testimonio sanctus Irenæus in opere contra hæreses, aduersus eos qui CHRISTVM in apparentia apparuisse dicunt. Verum orthodoxi sustulerunt uerbum, timentes et non intelligentes ipsius finem ac uim, & robur. Et constitutus in anxietate sudauit, & fuit sudor ipsius uelut guttæ sanguinis, & conspectus est Angelus confortans ipsum. Et non hoc solū, sed etiam sicut homo interrogat, Vbi posuistis Lazarum, & de laborate ex sanguinis profluuio, Quis me attigit: & de quærentibus ipsum, Quem quæritis: Sed & discipulos uelut homo interrogat, Quem dicunt me homines, esse filium illum hominis: Sed &, Quot panes habetis uobiscū, dixit. Et fatigatus ex itinere sedit ad puteum in Samaria. Et, Puer crescebat & confortabatur Spiritu. & Proficiebat etate ac sapientiā IESVS. Sed & priusquam nosset Puer uocare patrem aut matrem, capiet uim Damasci, & spolia Samariæ, qui sapientiā est & docet homines cognitionem, & plantauit aurē homini, & articulata fecit loquelā filijs hominum, & fecit linguam claram ægrè loquentium. Talia omnia sustinuit pro nobis, quo omni consequentia incarnationis propter nos dispensatæ custodita, characterem ueritatis non disperderet. At ut ne testimonia, quæ adduximus, uelut à persona aduersarij contra ueritatē opposita, ex Diuinis Scripturis collecta, male uero ab ipsis intellecta, ita sinamus citra interpretationem, dicam uniuersuiusque sententiā et uim in ipso sitam, ob quam causam uelut iuxta humanos affectus dictum est. Et rursus dicemus multa de hoc, Deus meus & Deus uester: quū dixerimus iam, ut quisque mente prædictus cognoscat ex ipsa consequentia recte dictum esse. Et, Homo est, & quis cognoscat ipsum: In eodem duo ostēdit Diuina Scriptura, uisibile et inuisibile. Et propter uisibile quidem, merito Deus meus dictū esse, propter inuisibile uero, Pater meus dictum esse, ita ut neutra locutio aduersetur uerbo. Quo modo enim, si erat homo, non cognoscebatur: Si uero non erat homo, quomodo homo dicitur: Quisquis enim ex hominibus nascit, omnino ab hominibus cognoscitur, à genitrice, à cognatis, à familiaribus, à uicinis, à cõubernantibus aut concubitis: & impossibile est hoc impleri, in nudo homine. Impletur autem in Deo uerbo ac filio Dei, in eo quod dicit, Homo est in ueritate. Quis uero cognoscat ipsum, quoniam Deus est, eo quod participat, & homo & Deus est, ignotus hominibus propter incomprehensibilitatem: Homo uero ex Maria in ueritate, citra semen uiri genitus. Et uirgo in utero habebit: Futurū enim ex tempore predicauit propheta, et uirgo in utero habebit, futurū enim est, Pariet filium. Si itaque uirgo est, non ex uiro est cõceptus dispensatio: eo quod ante hoc tempus dictum est ad Achaz, Pete tibi ipsi signum in profundū aut in altū. Ille uero humiliter se gerens, non petam, neque tentabo Dominum Deum meū, inquit, recusans petere signum. Statim autem eo quod non petiuerat ipse signum, duo largitur Deus, qui magna munera hominibus donat. Ab alto, uerbum propria uoluntate, & ipsius uerbi propria uoluntate mittēs: à profundo uero, carnem propria bona uoluntate cum ipso uerbo dispensans. Dicit enim postea, & uocabunt nomen ipsius Emanuel: non enim dixit uocabo, sed uocabunt. Hominibus enim reuelabatur Deus apud ipsos ignotus, sed non recenter accipit nomen. Non enim dixit, uocabo nomen ipsius

Affectus huiusmani in Christo.

Fleuisse Iesum ex Luca ab orthodoxis exemptū fuit, at hodie habetur.

Scripturæ locorum aliquot interpretatio.

sius Emanuel, sed uocabunt. Ceterum factus ex muliere, quemadmodum supra à me declaratum est, quo in uoce, ex muliere, impletur uox, factus: Verbum uero sempiternum omnibus clare demonstraretur. Sed & non sicut, de Deo: de filio uero, quod esurijt & sitijt, necessario nobis dispensatum est. Quomodo enim reperiatur dispensatio in ueritate existens, si non haberet necessariam incarnationis consuetudinem: In hoc demonstraui nobis omnium quaestionum ab haereticis propositarum solutiones. Statim enim soluit opinionem Manichaeorum, in eo enim quod dicit ipsum edere ac bibere, carnem ueram ostendit. Solut Lucianistarum propositum, et Arii facultatem ac uires. Lucianus enim et omnes Lucianistae negant filium Dei animam accepisse, carnem autem solum dicunt habuisse: quo uidelicet attribuunt Deo uerbo humanam affectionem, si tim, famem, fatigationem, fletum, tristitiam, perturbationem, & quae cunq; in aduentu ipsius in carne habetur. Stolidum autem est haec ad deitatem Filij Dei referre. At inquit, caro per seipsam existens, neq; edit, neq; bibit, neq; fatigatur, neq; alia facit, & ego assentior carnem per seipsam non habere haec. Habuit autem omnem dispensationem uerbum ipsum quum uenit, & carnem & animam, & quae cunq; sunt in homine. Animae uero & carnis erant partes, fames & fatigatio, sitis, tristitia, & alia. Lachrymatur enim ut redarguat errorem Manichaei, quoniam non in apparentia corpus indutus erat, sed in ueritate. Sicut autem ut ostendat non solum carnem se habere, sed etiam animam. Non enim deitas ipsius alicubi sitiuit, sed anima sitiuit, & fatigatus est ab itinere, propter carnis & animae consequentiam. Quod autem corpus & animam habens uenit uerbum, persuadeant ipsos Diuinae Scripturae ueteris ac noui Testamenti. Statim enim Dauid de ipso dicit, & Petrus Dauidi concinit, Non lines animam meam in inferno, neq; dabis ut sanctus tuus uideat corruptionem: Quo compositio dominici hominis intelligatur, & clare de hoc cognitio nobis contingat: quo confirmet animam cum deitate per triduum depositam fuisse: quo carnem sanctam ostendat, & deitatem cum anima, ita ut non contineretur in inferno, mysterium perfecisse. Habet enim alicubi etiam aliud testimonium, sic dicens, Inter mortuos liber. Liber significat, infernum non obtinuisse in ipsum imperium, uerum propria uoluntate ad infernum descendisse ipsum unam cum anima. Dicit autem Petrus, Eo quod non erat possibile, tenei ipsum ab ipso, hoc est ab inferno. Sed & ipse Saluator dicit, Potestatem habeo sumendi animam meam, & deponendi ipsam. Et, Ego sum Pastor bonus, qui ponit animam pro ouibus. Et, Anima mea turbata est, inquit, & quid dicam: Velut in ambiguitate dicens, Quid dicam: Pater, serua me ex hac hora, sed propterea ueni in horam hanc: quo ostendat, quod uoluntaria ipsius deitas ad hoc uenit. Verum turbata est: quo species ueritatis aduentus ipsius in carne non turbaret. Non enim apparentia erat aduentus ipsius in carne, sed instar magni Regis bellum gerentis aduersus inferiorem, & noscentis quod inimicus eius, si uiderit ipsum in potentia uenientem ac multo robore, recusat, & uertetur ad fugam, & multas subditorum regiones dissipabit: & propterea ex propria sapientia praetextus fingentis, & terga dantis ac fugientis, donec inimicus audacia sumpta expetat regem, uelut timidum & impotentem, & persequatur ipsum. Rex uero conuersus de repente cum sua potentia totum subditum capiet infirmum & aduersarium. Sic etiam Dominus noster non timuit mortem, qui antequam ueniret ad hoc, ut pateretur, significauit in itinere, quod filius hominis, futurum esset, ut traderetur, & crucifigeretur, & tertia die resurgeret: & quum Petrus diceret, Propitius sis Domine, nequaquam erit tibi hoc, increpauit ipsum dicens, Abi retro me Satana, quia non sapis ea, quae sunt Dei, sed quae sunt hominum. Qui igitur hic praedixit, & propter hoc ipsum uenit, quomodo postea precatur, ut transeat poculum, ne bibat: Qui ante mortem dixit de morte, uel ob hoc ipsum ne deprahenderetur mendax, non potuit precari ut transiret poculum. Sed pro uocat per hunc modum aduersarium, quo illo opinante timere Saluatorem mortem, inducat

Transseat à me poculum, quo modo accipietur.

dum.

inducat ipsi mortem, ad salutem morientibus, per dispensationem. Sed etiam si audiueris quod mortuus est Dominus, nosce passionem mortis, quo completa est. Interpretatur enim tibi princeps Apostolorum Petrus mortis ipsius argumentum, dicens, Mortificatus carne, uiuificatus autem Spiritu. Nam deitas ipsius, quae suscepit ut in carne pateretur, passionis expers est, et passionis exors erat, & à passione illa permansit, non mutata passionis alienitate, neq; in utili facta sempiternitate. Si uero rursus dixerint illi uanae gloriae cupidi, non poteris per talia uerba nobis persuadere, CHRISTVM animam habuisse. Inuenimus enim supra in Diuinis Scripturis, quod dicit Esaias ex persona Dei & Patris de unigenito, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est, quem dilexit anima mea. Quid intelligemus de Patre, animam accepisse in seipso, aut animam habere: Quis uero delirans hoc cogitabit de patre: Quid igitur dicunt, figurate uidelicet uerbum dictum est. Si itaq; de patre figurate dictum esse dicunt, ergo etiam de filio idem accipere oportet. Etiam si enim dicat, Anima mea turbata est: & Potestatem habeo dandi animam meam & accipiendi ipsam: non habuit, inquit, animam, sed figurate dictum est. Et uidetur syllogistica ac sophistica ipsorum aliquid dicere, quum ueritas ipsa per se consistat ex multis signis. A specie enim accipitur omnis figura & tropus. Et in patre quidem non audendum est, eo quod neq; carnem gestauit. Quum autem confiteantur Lucianistae siue Ariani de carne, non est ambiguitas. At inquit, Verbum caro factum est, dixit, & non dixit, Verbum, caro & anima factum est. Ceterum aduersum ineruditam ipsorum contradictionem etiam ego dico, quod formauit Deus hominem, limo accepto à terra. Verum in uoce, Formauit, omnia comprehendit: & in eo quod dixit, Verbum caro factum est, omnia complectitur. Nam iuxta eandem rationem ex aduerso nos inferimus, dicentes, Ecce dicit, Formauit Deus hominem: & non dixit, Fecit ipsi hepar aut pulmonem, aut cor, aut uenas, aut neruos, aut alia quae sunt in corpore: per hoc intelligimus unum quid esse ex toto fabricatum hominem ipsum, eo quod non particulatim compositionem totius animalis Scriptura explicat. Nonne omnino res se sic habet: Sicut igitur ab una specie tota comprehendit, ita ab ipsa carne animam accepisse Saluatorem, manifestum est. Si itaq; animam accepit & corpus, uelut demonstratum est, ergo non deitas erat imminuta ab essentia patris, ita ut in affectionibus fuisset constituta, quo sitiret, & fatigaretur, & esuriret, & quae cunq; homini necessaria sunt faceret: quoniam non fatigabitur, neq; est per scrutatio sapientiae ipsius. At Saluator Verbum quod ex supernis descendit, fatigatus fuisse reperitur: & non propterea non est ex essentia patris, non enim super ne fatigatus est, sed in carne. Oportebat enim carnem fatigari, ut ne in apparentia putaretur, sed in ueritate. Et alia quae eiusmodi uim habent, dormire & dormitare, hominis sunt indicia, & tactui subiectum esse: accepit enim haec, & homo inuentus est. Inuenimus Mesiam de quo scripsit Moses. Qui uero inuenerunt ipsum, per comprehensibilem naturam inuenerunt, hoc est incarnatum, nam in incomprehensibilitate inuentus non fuisset. Quapropter à scribis comprehenditur, & dorsum suum praebuit flagris, & faciem suam non auertit à turpitudine in spuitionum, fleuit, & quae cunq; alia de ipso dicuntur. Quis uero potuisset Deum Verbum in caelo flagris cedere, aut a lapis uerberare, aut conspuere talem inenarrabilem & comprehensibilem: Si uero haec passum, est passionis exors Dei Verbum, ergo passio corporea est, extra ipsius à passione alienitatem, & rursus non extra, propterea quod ipsi sic complacuit, et quidem quum ipse non sit passus, passionem in seipsum reputat. Et quemadmodum macula in ueste, corpus gestantis non contingit, uerum macula uestis gestanti imputatur, sic Deus passus est in carne, deitate ipsius nihil laesa, uerum passio carnis à deitate gestatae relata est ad deitatem, quo in deitate salus nobis contingeret. Recordor autem dictum Euangelij secundum Lucam, & non uolo omittere quo minus id ipsum interpreter, quod scriptum est, In anxietate constitutus

stitutus sudauit, & erat sudor eius, sicut guttæ sanguinis, apparuit autē Angelus Domini confortans ipsum. At profundiora dicta, uelut appellare solemus, & necessaria, hi qui uim non intelligunt, subuertunt, simulq; seiplos per maliciam pro bonis, nihil enim hac re periculosius est. In eo quod dicit, Fuit in anxietate: Dominicum hominem uerum hominem existentem ostendit. Et ut ostendat quod uerus erat homo, & quod non à deitate anxietas illa contigit, dicit, Sudauit & sudor ipsius erat sicut guttæ sanguinis: corporea est species, & non spiritualis. Visus est autem Angelus Domini colorans ipsum: non quod confortatione angeli opus habebat, ut qui maior Angelis est, cui fleuit se omne genu cœlestium, terrestrium, ac infernorum, ut qui semper est Deus Verbum, & semper est apud patrem, & ex ipso genitus est, sed ut impleretur illud in cantico magno Moysis in deserto cōposito, in quo dicit, Adorabūt ipsum omnes filij Dei, & confortent ipsum Angeli Dei. Confortent ipsum dicit, non quod exhibeant ipsi robur, sed quoniam inualuit gloriificatio ut in his glorificent Deum: quum angeli & spiritualia animalia superne clament ac dicant, Tua est potentia, tuum est imperium, tuū est robur. In hoc ostendunt adorationem & confortationem, hoc est, quod dant ipsi proprium fortitudinis robur. Sic etiam angelus uisus est coram discipulis adorans suum Dominum, non ignorans excellentiam benignæ ipsius erga homines dispensationis, uerum admirans tantam in ipso esse mansuetudinem, quæ diabolum superauit, quæ aculeū mortis contriuit, quæ de principibus ac potestatibus triumphauit, quæ peccatum confregit. Et propter excellentiam admirationis in glorificatione, Angelus adorans dicit, Tua est fortitudo Domine. Tu enim præualuisti contra mortem & infernum, & contra diabolum, ut contriueris aculeum ipsius, & expuleris ab humana natura. Porro quum rursus dicit, Vbi posuistis Lazarum, iuxta humanos affectus dicit. Et de laborante ex sanguinis profluuio, Quis me tetigit? aut, Quem queritis? aut, Quem dicunt me homines esse, filium illum hominis, aut Puer crescebat, & confortabatur Spiritu: aut Proficiebat ætate et sapientia: aut Priusquam nosset puer uocare patrem aut matrem. Non uides ex ipsa tractatione excellentiam cognitionis, quod ex carne & humana natura sunt narrationes: Quæcunq; enim in ueteri Testamento ex persona Dei & Patris subdescendunt, & ad persuasionem hominum ignota sunt, non autem ignota Deo existunt: ea Verbum ubi uenit, impleuit, ut impleret id quod dictum est, Pater meus usq; nunc operatur, & ego operor. Vbi posuistis Lazarum, interrogabat quum prope locum esset. Ante quàm uero uenisset ad locum, à nemine audiuit, et dixit discipulis suis, Lazarus amicus noster dormit. Qui itaq; tanto itinere distans à loco nouerat, quod mortuus esset Lazarus, is præsens in loco ignorabat: Nequaquam, uerum uolebat ostendere, quod hæc omnia faciebat, & nondum quisquam perfecte ipsi credebatur, quo declararet suæ erga nos indulgentiæ insignem benignitatem. Oportebat enim illas non dicere, quatruiduanus est, iam olet, neq; abire ac demonstrare, sed dicere, omnia nouisti, & si uoles uiuet. Quapropter etiam lachrymatus est, ob hominum obstinatum duriciam. Non itaq; ignorans interrogabat, sed tentans redarguit ipsos et benigne eos tractat. Et quis me tetigit, dicit, non quod non nosset quis ipsum attigisset, sed ut ne per seipsum diceret miraculum quod edebat, uerum ut illa, ubi audisset, accurreret, & diceret beneficium in se collatum, & ubi confessionem fecisset, audiret, fides tua te seruauit: quo etiam alios inhortaretur ad credendum, ut sanaretur. Dicit autem, quem me dicunt esse homines filium illum hominis, uelut etiam in ueteri Testamento, ex persona Patris dicit, Adam ubi es? Nouerat autem ipsum ubi esset. Quapropter etiam redarguit ipsum postea dicens, Ex ligno comedisti. Et ad Cain, ubi est Abel frater tuus, & non ignorans interrogabat. Dicit enim, Male dictus tu super terram, quæ aperuit os suum ut susceperet sanguinem fratris tui de manu tua, ecce enim sanguis ipsius clamat ad me. Non itaq; ignorabat qui dicit, Sanguis clamat: uerum ut daret ipsi locum

locum ad poenitentiam & excusationem, ideo interrogabat. At uero rursus conuertuntur ad imperitiæ contentionem, & dicunt ipsius filij esse has uoces in ueteri Testamento. Statim autem redarguitur ipsorum studium. Qui enim dixit ad Moysen, Quid hoc quod est in manu tua, ipse dixit, Ego sum q̄ sum. Et dicit Dominus ad Sadducæos de resurrectione narrans, Quod autem resurgunt mortui, dixit Deus, Ego Deus Abrahæ, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Deus igitur uiuentium, & non mortuorum. Et multa rursus ostendere possum, quæ ex persona patris in ueteri Testamento dicta sunt, imò etiã sæpe ex persona filij, & rursus ex persona Spiritus sancti. Et, Vbi est Sara uxor tua, dixit ad Abrahæ, qui uenit ex supernis cum duobus angelis filijs Dei. Si enim ignorasset ubi esset, non utiq; dixisset, Risit igitur Sara quæ intus erat, & uult sic ostendere ipsius castitatem, quæ exemplū est coru, quæ in ueritate pietatē exercere uolunt: quo ubi susceperint peregrinos, proprijs quidē laboribus inseruiant, uerum propter uerecundiam & castitatē, faciem suā uiris ne ostendant. Illa enim beata omnia cōposuit ac cōstruxit, & quū hoc faceret, in facie angelorum non conspecta est, posterioribus sæculis reuerentiæ exemplar proponens. Sed & ut ostenderet, qui præsens erat quis esset, nomē uxoris uocabat, hospitio exceptus ad horā, & quod neq; nominis ipsius oblitus esset, neq; figmentū, neq; cogitationis hominis. Quē me dicunt, inquit, esse homines filium illum hominis, & filium quidem hominis cōfitemens declarat, ut ne de inuisibili ipsum interrogare putent. Illi uero dicunt, Heliā & Hieremiam, et Ioannem. Vos autē quem me dicitis: Tu es CHRIS TVS filius Dei uiuentis, inquit: & statim ipsum beatū prædicat. Non enim ignorans interrogabat, sed ostendere uolens, quod patris est doctrina, quæ filium Ecclesiæ uerum prædicat: quo cogere Petrus dicere, quæ à patre edoctus erat. Et ne miseris si dicit, Per me ingrediuntur ad Patrem, & ne ab alienatum à patris essentia opineris. Ipse enim rursus docet, Nemo uenit ad patrem, nisi pater ipsum traxerit. Sicut igitur pater mittit ad filium, ita & filius infert ad patrem: quo ostendat unam & eandem esse deitatem. At illud, Proficiebat ætate & sapientia. Si est sapientia Dei, non opus habet sapientia. Verum quoniam euacuauit seipsum forma serui assumpta: non plenitudo imminuta est, sed ut ostenderet à cœlo trāseuacuatum in humanam naturam, hoc est in officinam Mariæ. Vngentum enim euacuatum nomen tibi est, inquit: non dixit effusum, sed euacuatum de cœlo in terram, quo à terra in Mariam, & à Maria caro fiens conciperetur. In Bethleem enim gignitur, à Bethleem transit ad Nazareth, à Nazareth in Capernaum, à Capernaum in Hierusalem, et mare, dum uadit super aquas, & ad partes Tyri & Nain, & in Iudæam & Hiericho, & ad Bethphage, & Bethaniam, in Hierusalemq; ac templum, & montem Oliuarum, & Gethsemani, & ad domū Caiphæ, & ad prætorium, & ad Herodem, ad locum Golgotha, ad monumentum, & usq; ad infernum, ad terram rursus post resurrectionem, & ad cœlos. Vngentum enim euacuatum à uase in uas, omnia uasa ungentum redolere facit. Et CHRISTI aduentus è cœlo, totam terram sacrificauit, eos qui ipsum suscipiunt in ueritate. Hic est mons qui est, uelut in Daniele habetur, & mōs magnus: lapis sectus sine manibus, sine femine uiri, insinuans id quod maius est, rursus paruus inuentus. Lapis rursus recipiens magnitudinem, & fiens rursus mons magnus. Et mons non est in loco, sed implet totum orbem terrarum. Hic qui est sapientia, & factus est homo, extendens uirtutem suam super mundum, ut orbem terrarum gratia impleret, proficiebat ætate & sapientia. Nā qui est sapientia patris, & docet homines loqui, & articulatur hominibus linguā, & plantauit aurem audientibus, quomodo non nouerat uocare patrem aut matrem, & capiet uim ac potestatem Damasci, ac spolia Samariæ, & cætera: At quoniam genitus ex utero, si statim loquens idq; pure ostensus fuisset, & uelut pueritiam egressus aliquis uerba faciens: imaginatio sanè putata fuisset, & non uera, aut potius in apparentia, ipsius cōceptio: propterea expectat aliquid ætatis, ut ne cōsequentia ueritatē

dissiparet. Cæterum rursus alias uanas uenatur opiniones, quas diuinis sermonibus
 implicent, easque contrarias excogitant, et dicunt, Quomodo igitur scriptum est, Suscipite
 pontificem confessionis nostræ, qui fidelis est ei, qui fecit ipsum, & Notum sit uobis tota
 domus Israël quod hunc IESVM, quem uos crucifixistis, Dominum & CHRISTVM ip-
 sum Deus fecit. Et magna me subit admiratio, quomodo hi qui consequentias contin-
 gunt, eam quæ in ipsis declaratur, uim ignorant. Nam quod dicit, Suscipite pontificem,
 qui fidelis est ei, qui fecit ipsum, non de deitate dictum est. Deus enim uenit, et omnia de-
 clarant nobis diuinæ Scripturæ. Nihil enim est in ipsis obliquum aut distortum, uerum
 omnia coram exposita intelligentibus, & recta his qui inueniunt cognitionem. Accipite enim,
 inquit, eruditionem & non argentum. Si enim non accepit quis eruditionem à Deo,
 hoc est fide ueritatis, obliqua ipsi sunt omnia & distorta, quæ intelligentibus & inue-
 nientibus cognitionem recta sunt, & extra omnem calumniam posita. Quo uero ipsos re-
 darguat Apostolus, dicit, Omnis enim pontifex, qui ex hominibus assumitur, propter
 homines constituitur, ut offerat dona & uictimas. Quapropter etiam ipse unigenitus,
 quando quidem ipse uenit ut propter homines nasceretur, accepit ex nobis carnem, quo
 propter nos, ex nobis oblatio proprio patri Deo factus, discipulos fratres uocaret. V-
 bi igitur id factum impletur: non alibi quam à pontifice. Suscipite enim, inquit, pontifi-
 cem qui fidelis est ei, qui fecit ipsum. Quo uero etiam exemplo ampliore utar, interroga-
 uerit quis regem de proprio illius filio, & audacia sumpta dicet ad ipsum, Quis est hic?
 Vbi uero au diuit ex patre iustam confessionem, filius meus est: rursus dixerit, filius tuus
 secundum naturam, & ubi rex dixit, etiam: rursus inducetis qui interrogat, cur igitur ipsum
 fecisti, & dicit omnino ille, Regem ipsum feci. Ergo quum dignitatem dixerit, ingenui-
 tatem negauit, quum secundum dixerit, primarium aboleuit: Nequaquam. Sic igitur etiam
 Deus & pater genuit filium sine principio, & in carne impletum est, quod pontificem ip-
 sum fecit. At inquit, scriptum est, Dominus creauit me principium uiarum ipsius in o-
 pera ipsius. Et primum quidem ignorant illi uanæ gloriæ cupidi ipsum nomen libri. Li-
 ber enim, Proverbia Solomonis appellatur. Quicquid autem proverbialiter dicitur, non
 idem est quod sermonis uis ac facultas. Ecce enim in parabolis loquutus est Dominus
 noster IESVS CHRISTVS. Et uidemus parabolas non sic se habere ad propositum nostrum.
 Simile est enim, inquit, regnum celorum grano sinapis. Et si iuxta nostram mentem uolu-
 erimus ratiocinari ex patre uidelicet, regnum celorum amplitudo est, aut locus, si modo
 locum dicere conuenit, in quo regno est rex Deus & Pater, & Deus uerbum & filius Dei,
 & Spiritus sanctus Dei, angelique ac archangeli, exercitus spirituales, Abrahæ & Isaac et Ia-
 cob, & omnes iusti: ubi itaque tot res in grano sinapis comprehendentur: Verum figura ser-
 monis per ænigma dicitur. Ergo non idem est, quod proverbialiter dicitur. Sed et mulier
 simile est regnum celorum, quæ habuit decem drachmas, & perdidit unam, & accendit lu-
 cernam, & inuenit ipsam: sed & lagenæ missæ in mare, & semini seminato in terram. Hæc
 autem omnia per ænigma, & non idem sunt, quod sermonis uis præ se fert. Et non uere no-
 uimus, an proverbiorum scriptor Solomon, de filio Dei hæc uerba dixit, Est enim sapien-
 tia, & sapientia. Solet igitur Apostolus dicere, Non nouit mundus per sapientiam Dei
 Deum. Et, Stultam fecit Deus sapientiam mundi. Et rursus dicit, Non in sapientia carnali,
 sed uirtute Dei. Et Solomon sapientiam uocare solet dicens, Amaui pulchritudinem ipsi-
 us, & sponsam duxit mihi ipsi. Et Iob sapientiam nouit ac dicit, Sapientia autem unde inue-
 ta est, qualis uero est prudentiæ locus? Et, Sapientia pauperis annihilata est, & ipse est
 sapientiæ corrector. Et, Sapientia patris, unigenitus. Quid igitur dicimus? Si sapientia pa-
 ter est, & filius iuxta illorum sententiam progressus est ex ipso, Verbum & Deus existens,
 & sapientia existens: ergo pater destitutus est sapientia in seipso, Deo solo sapiente inuisi-
 bili. Atque hæc omnia sunt incomprehensibilia et immensa hominibus. Quomodo igitur
 dedit Deus sapientiam Solomoni, & repleuit sapientia ipsum Beseleel, et sapientes ho-
 mines

Pontifex Christi
 stus quomodo
 dicatur.

Proverborum
 ac parabolarum
 ratio.

Sapientia uo-
 cabulum.

mines occultant turpitudinem: Et multa de sapientia dici possunt. Verum illa sapientia
 patris unius speciei est, non habens aliam comparationem, quæ ipsi opponatur. Attamen
 an de ipsa sit sermo ille dictus, neque affirmo, neque denego, Deo autem permitto ut hoc
 sciat. Video tamen ea, quæ dicuntur, uiolenter inter se opposita. Creauit enim, dicit, prin-
 cipium uiarum ipsius in opera ipsius, ante secula fundauit me, ante omnes colles gignit
 me. Quo modo igitur, quod gignit, fundatur: Quo modo id, quod creatur, gignitur?
 Si enim creatum est, non est genitum. Nos enim ea quæ gignimus non creamus: et quæ
 creamus, ea non gignimus. Sumus enim creati, & quæ à nobis gignuntur, creata sunt.
 In Deo autem increato, genimen siue genitura non est creata. Si enim genuit, non creauit.
 Si uero postquam creauit, rursus genuit, quomodo quod prius creatum est, postea gignit?
 Si itaque de ipso hæc dicta sunt, in dispensatione in carne implentur. Et propterea
 uiciniora primum dicit, & antiquiora postea narrat. Persuadere enim homines propin-
 quissimos uolens, à carne incipit. Principium enim uiarum iusticie Euangelij, nobis
 uerbum caro in Maria factum est, animaque in ipsius carne fundata est: quo superiora po-
 stea ostendat, dicimus autem, ex sinibus paternis è cælis peruenisse in terram. Nam ue-
 nit nobis postea omnem dispensationem perficiens. Non igitur creatum est uerbum:
 absit, & nihil nobis utique ingenerauerit Diuina Scriptura in nulla penitus re. Sed & ex
 natura apud interpretes non sic edita est locutio hæc. Aquila enim dicit, Dominus ac-
 quisit me: quando quidem in Hebraico dicit, Adonai Canan: id quod hoc significat
 quod diximus. Et nos iuxta consuetudinem de natis dicimus, acquisiuit liberos. At neque
 sic uim interpretationis obsignauit, nam Adonai Canan, etiam sic interpretari potest, Domi-
 nus excudit me. Et propterea Petrus dare pronuntiar dicens, hunc IESVM quem uos cru-
 cifixistis: non dixit, illum ex supernis Deum uerbum, sed hunc existentem carnem, quæ cum
 uerbo ex supernis in utero Mariæ comprehensa est & concepta: hunc autem, dictum pro-
 pter Dominicum ex Maria hominem. In hoc enim & mortificatio impletur, sicut dicit
 Petrus, Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. Et rursus, CHRISTO igitur
 pro nobis passio in carne. Et rursus, Ex quibus CHRISTVS, quantum ad carnem attinet,
 uelut dicit Paulus. Et ipse Saluator dixit in Euangelio, Nunc autem me queritis occide-
 re, hominem qui ueritatem dixi uobis. Et, Audiui ex patre: quo ostenderet passionem
 ex humana natura, seipsum uero scire naturalem filium Patris ex supernis. Concinit au-
 tem huic sermoni sanctus Apostolus Paulus dicens, Unus Deus, unus etiam mediator
 Dei & hominum, homo IESVS CHRISTVS. Qui non rapinam arbitratus est esse, quod
 esset æqualis Deo, sed seipsum inaniuit, forma serui assumpta. Vides quod hominem
 ipsum pronunciauit, sed non nudum. Mediator enim Dei & hominum est, quonia
 in medio utrorumque est, ad Patrem quidem suum Deus existens natura genuinus ge-
 nitus: ad homines uero, homo naturalis, genuinus ex Maria, citra semen uiri genitus.
 Sic enim est mediator Dei & hominum, Deus existens & homo factus, non mutatus na-
 turam, sed secundum utraque ad ambo medius existens. At rursus indocte dicunt, Vi-
 des quod non rapinam arbitratus est esse, quod esset æqualis Deo: Et neque uocabulum
 intelligunt illi contentiosi. Non enim dixit, Non uoluit fieri æqualis Deo per rapinam:
 sed non rapinam arbitratus est, quod esset æqualis Deo: quod Dei esset natura, quod
 erat. Si enim non erat, quomodo formam serui assumpsit? Et quod recens erat signifi-
 cauit, & ex hoc excellentiam admirans ostendit, quanquam esset æqualis Deo, seipsum
 inaniuit forma serui assumpta: non ut quod liberum erat in seruitutem redigeret, sed
 ut in forma, quam assumpsit, obediens seruos liberaret. Et testantur Iudæi, quod
 non uerebatur neque dubitabat dicere, quod æqualis esset Deo: sed etiam confiden-
 tius sic ostendebat, dum dicebat, Si non dixerò, ero sicut uos mendax. Et propterea di-
 cunt ad ipsum, propter bonum opus non occidemus te, sed quod quum homo sis, te
 ipsum facis æqualem Deo. At inquit, si debemus figurata ipsius confiteri, & mul-
 ta figu-

Solomonis lo-
 cus expensus.

supra fol. 360.

Mediator Dei
 et hominum
 homo Iesus
 Christus.

Rapina uoca-
 bulum.

ta figurata dixit Scriptura: etiā non oportet negare, quæ per ænigmata in ipsum dicta sunt. Nam & ostium appellatus est, & lapis, & columna, & nubes, & leo, & ouis, et lucerna, & fax, & Sol, & angelus, & uermis, & petra, & lapis angularis, & uia, et taurus, & uitelus, & alij huiusmodi uidelicet nominibus. Et nos non negamus, quæ in ipso ænigmaticè sunt impleta, nouimus autē ob quam causam hæc scripta sunt. Via quidem, eo quod per ipsum uadimus ad regnū, ad ipsum & ad patrem. Ostiū uero, quia per ipsum ingredimur. Columna, quia ipsa est nostræ fidei fundamentū. Petra, propter immutabilitatem. Lapis, propter fundamentum. Sol iustitiæ, qui nostras tenebras colas mentes illustrat. Deinde dicunt, Quoniam scriptū est de ipso, quod creatura est, confiteri oportet etiā Scripturam. Ecce & ego recensui partem quandam usum ac utilitatem, per ænigmata ipsius in nos impletam. Dicant nobis, in eo quod dicunt ipsum creaturam, quid cōmodat: Ostium merito dictus est figuratē, ut fiat nobis intritus & utilitas: & uia, ut per ipsum euntes ne erremus. Creatura uero, propter quid nobis fit, quid nobis prodest: Etiam, inquit, contentiosus ille uanæ gloriæ sectator, nisi enim ipsum dixeris creaturam, Patri passionem attribuis. Quisquis enim gignit, passionibus et affectionibus circumdatus est. Aut enim contrahitur, aut dilatur, aut expanditur, aut defluit, aut in molem augetur, aut simile quid sustinet. Hæc praua cogitatio hæc, & non uera. Quis hæc de Deo cogitabit, quæ uerò suspicio talia audebit: Nimirum nemo, et ne diabolus quidem tale quid cogitauerit. Et si quis confitetur patrē, credit ipsum genuisse filium in ueritate. Neque enim male circumfertur Deus, neque corpus prægnans est, ut prædicta sustinere possit. Spiritus enim est Deus. Spiritus autem fluxionem nō sustinet, non sectionem, non contractionem, non imminutionem, non extensionem, neque tale quiddam. Prout itaque pater Spiritus est, filium Deū uerbum genuit spiritualiter, sine tempore, incomprensibiliter, & sine principio. Quo uero hos, qui hæc dicunt persuadeamus, non quidē similia dicentes, uerū à similibus prauam ipsorum exculationem auertētes, dicamus: Creatura est qua innumeris ac infinitis modis à Domino suo abest. Et multi in deserto ignis indigi, uitreo uase aqua impleto, & materia ex facili ardente adposita, ex limo aut ex stupa facta, ponunt ipsum in regione Solis, ita ut splendor solis de uitro in subiectā materiā resplendeat: & statim ab igne solis accipit, & ignē accendit. Nunquid ergo secatur Sol per essentia participationem, nunquid defecit, nunquid imminutus est: Non, inquit, si itaque qui creatura est, non imminutus est: quanto magis qui infinitus & incomprehensibilis & impollutus est Deus, dum Spiritus existēs genuit ex seipso Deum uerbum, inenarrabilem & incomprehensibilem ac incorruptibilem, in incorruptibilitate genuit, non per affectionem, non per sectionem, non per deflectionem, sed perfectus perfectum in perfectione: Et ignis quidem natura multas lucernas ab una accendit, & quæ prima est, non imminuitur. Rursus autem potest eadem essentia ex multis particularibus esse, lucernis, inquam, aut facibus. At non sic Deus: Absit. Non enim rursus uenit Verbum, & coniunctionem cum patre fecit. Sed Pater, Pater est: & Filius, Filius: & Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Stultum est enim quod à Manichæis traditur, quod ex mēte ipsius Manis, Animæ à columnalucis factæ, unum corpus sunt, & dum soluuntur à corporibus, rursus in unam essentiam reformantur, uelut in unam columnam, iuxta fabulosum ipsorum figmentū. At non sic ostendit Euangelium, sed fregit de quinque panibus, & saturauit quinque milia: & non dimisit, quæ ipsis superfuerunt, sed Colligite, inquit, & nihil relinquit de fragmentis: & collegerunt duodecim cophinos, & collegerunt quidem simul in captas, uerum fragmenta non rursus in coniunctionem panum, sicut fuerant, fecit: collegerunt quidem multitudinem, sed in multa fragmenta, in unam uero cōgregationem. Indicauit cophinos, & non iuxta propositam speculationē, nos hoc & prædictum solis exemplū, figuratē interpretati sumus. Non enim panes dicimus animas, neque

Appellationes
CHRISTI.

Creatura uerbum
dicentes.

Pater Spiritus
quomodo genuit
Filiū.

Similitudinum
usus.

neque fragmenta: absit. Neque Deū adæquamus Soli ab ipso creato, neque unigenitū splendori à Sole in stupā emisso. Verum iuxta similitudinem etiam animæ factæ non cōnectuntur in unam coniunctionem: absit, sed in Dei mansiones, de quibus scriptum est, Multæ mansiones apud patrem, neque in unum collem factæ, sed ita ut singulæ priuatim numerentur. Neque in eo quod dicimus genuisse Deum unigenitum suum filium, affectionem ipsi attribuimus, iuxta prauam illorum blasphemiam. Quisquis enim affectuose gignit, patitur: & non oportet neque creaturam, neque genimen siue genituram dicere iuxta illorum uerba, ut ne demus Deum dolere aut pati. Vnde igitur inuenimus filium, aut cur nomen Dei habet: Hi uero sunt hominum syllogismi, & à terrena sapientia proficiscētes. Nam nostros hominum affectus, in Deum referre ne phas est: quum Deus clare dicat, Non sicut cogitationes uestræ, cogitatio mea est. Et rursus, Non sicut homo, ita etiā Deus. Cessent itaque à blasphemia, & discant à Patre dicente, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Et rursus, uelut coram cunctantibus dicit, Es enim filius meus dilectus, quem elegi. Et tunc in Canticis, Electus ex multis milibus. Vnde igitur electio fit, dicant, Putat enim deliri illi in eo quod dicit, elegi: secundum gratiam ipsum filium uocari, & non secundum naturam. Ostendunt itaque quis sit ipsi similis, ut omnibus probatis illū elegerit. Si enim filius est unigenitus, nō est aliquis æqualis ipsi, neque conferendus similis existens, filio inter filios Dei, hos enim nouit secundū gratiam, illi uero nulla uirtus adæquatur, eo quod est ipse naturaliter filius. Manifestū enim est, unde sit uox electus, et unde electio. Quoniam multa milia in terra erant, & Maria sola gratiam inuenit, & in ipsa elegit sanctam carnem, & propterea est illa in qua ipsi bene complacitū est. Sicut etiam Dauid ex persona Apostolorum, qui in Dominum crediderunt, & cum gaudio gratia ipsius gentibus ostenderunt, dicit: Subiecit populos nobis, & gentes sub pedes nostros. Pulchritudinem Iacob quam dilexit, hoc est sinceritatem ac frequentiam pulchritudinis ipsius, hoc est totius Iacob pulchritudinem, ipsam carnem à Maria per Spiritum sanctum electam, ipsam factam carnis dispensationem, pater ex supernis Ioanni Baptistæ ostendit. Bonam enim uoluntatem habuit pater in aduentu CHRISTI in carne. Deitas uero infinitam naturam habet. Dicit autem Apostolus ipsum filiū dilectionis, qui liberauit nos, inquit, ex potestate tenebrarum, & transfudit in regnum filij dilectionis suæ, & stolidi illi hic non intelligentes locutionē, iuxta profectum dilectionis, Dei esse filium dicunt. Et nō sciunt in docti illi comparationē sermonis. In alio enim loco dicit Apostolus, Deus dilexit nos in CHRISTO. Vere enim Filius dilectus est unigenitus, quoniam dilectio Pater, dilectio filius. Nam dilectio ex dilectione est, filius igitur est dilectionis propter nos, et propter seipsum, quia in ipso dilexit nos, & filium suum unigenitum tradidit pro nobis. Neque igitur operans laborat, neque gignens patitur. Et ne frustra accumulēt sibi his blasphemias. Si enim creatus est filius, non est adorandus iuxta illorum rationem. Stultum est enim creaturam adorare, & primum mādatum reprobare quod dicit, Audi Israël, Dominus Deus tuus, Dominus unus est. Non igitur creatum est sanctum Verbum, quia adorandus. Adorauerunt ipsum discipuli. Adorant ipsum Angeli in celo. Et, Adoret ipsum omnes Angeli Dei. Et, Adoret te Domine fortitudo mea. Cæterum unares est, quam dicam, eamque breuem & oppositionem non habentem, & cui non potest aliquis contradicere. Si habent testimonia illi, qui filio Dei aduersantur, ostendant ubi dixit Pater, creauit mihi filium: in ueteri ac nouo Testamento. Aut ubi dixit filius, creauit me Pater. Quatuor sunt Euangelia, habentia summas mille centum sexaginta duas, & ab initio usque ad finem loquutus est filius, & ad ipsum Patrem. Et nusquam dixit, creauit me Pater meus: neque Pater, creauit mihi Filium, aut creauit Filium meum. At inquit ille contentiosus & ambitiosus, quid igitur dicis corpus ex Maria: nimirum assumptum. Maria uero, inquit, quid, creata aut increata: Creata

Electus ex
multis milibus
de quo dicitur

Filius dilectio

Euangeliorum
summa
1162.

ta nimirum etiam ipsi dicimus, genita ex uiro et muliere. Corpus igitur ex Maria quid dicitur adoras Saluatorem incorporatum, aut non adoras: Quomodo uero non adorabo: Si enim non adorauero, non habeo uitam. Ecce igitur creaturam adoras ipsum corpus. Ingens autem est uasania eorum, qui talia dicunt. Nam rex purpuram indutus, ab omnibus adoratur, nunquid ergo purpura adoratur aut rex: manifestum est quod rex. Coadoratur autem cum ipso etiam purpura quam gestat, ubi uero rex hanc exiit, & in locum reposuit, non amplius uestis purpura adoratur. Sedet etiam in templo saepe rex in proprio throno, & adorantes adorant regem in templo ac throno proprio, ubi uero surrexit rex, nemo neque templum neque thronum adorat. Nemo autem a deo infans est, ut adorare uolens Regem in templo ipse, dicat ad Regem, egredere ex templo tuo ut te adorem. Sic sane nemo dixerit unigenito, dimitte corpus ut te adorem: sed adorat cum corpore unigenitum, increatum cum templo sancto, quod accepit ubi uenit. Et nemo dicit ad regem, Surge ex throno ut te adorem, citra thronum: sed adorat regem cum throno. Itaque & CHRISTVS adoratur cum corpore sepulto, & quod surrexit. At inquit, Quid igitur dicis, uolens genuit Pater Filium, aut non uolens, quandoquidem dicit, Erat semper Verbum, & non est tempus ante uerbum: & quidem quum etiam ipsi Ariani ad quosdam decipiendos, Filium Dei sine tempore genitum esse asserant, non uolunt autem ipsum sempiternum dicere, sed dicunt, Erat aliquando, quando non erat. Putant autem uocem aliquando, non esse tempus, ubi uero expendis uocem redargues imperitos. Nam uox aliquando, prout dictio est, dicta: temporis significationem habet. Et qui dicunt uocem aliquando, non dicere tempus, in absurditatem incidunt suae opinionis in peruersa fide. Per ironiam enim & cauillum dictionibus utuntur, alias sententiae suae opinione uehementer Filium Dei impugnant, alienum & omnino a Patris Deitate abalienatum glorificant. Volens igitur genuit, aut non uolens: Si dixerimus non uolens, necessitate circundamus Deum. Et si dixerimus uolens, damus quod erat uoluntas ante uerbum, et si uel indiuiduum quoddam temporis momentum, uel multifida ac minutissima hore particula fuerit, temporis significationem habet ante uerbum. Et rursus delabimur in sermonem ipsorum. Et si dixerimus, quod non uolens genuit, ergo necessitate naturae ductus est Deus, & non uoluntatis libertate. At non est horum quicquam in Deo, uelut puras ambitiose. Apud Deum enim haec non sunt. Neque uolens itaque genuit, neque non uolens, sed per excellentiam naturae. Excedit enim Diuina natura consilium, & non subiacet tempori, neque necessitate ducitur. In nobis enim nihil est paratum, quia non eramus aliquando. Et primum quid deliberamus, postea facimus quod facimus. Aut ubi non deliberauimus nos, non est quod nondum factum est a nobis. Apud Deum uero omnia perfecta ac plana, & omnia in ipso completa sunt. Et neque uolens genuit semper existens genitum ex ipso sanctum Verbum & Deum: sed in excellenti & inenarrabili sua natura. Maxima me subit admiratio, o filij fidei et Ecclesiae, quomodo accipiunt: Nam ra subuerterunt in aliena, & quae figurate dicta sunt, in uera errantes accipiunt: Nam genitum esse, quod est ipsi secundum naturam, negant, dicentes non sicut unum quiddam ex genimibus siue genituris. At creatum esse, quod est alienum ab ipsius Deitate, etiam si in allegoria aliquando dictum est, illud uerum dicunt, quod autem uerum est abolent. Etenim dum dicit Esaias, Vidi Dominum Sabaoth. Et, Visus est Dominus Mosi. Et, Visus est Dominus Abraam. Et, Vidi uisionem Daniel antiquorum dierum, & huiusmodi. Et, Visus est Dominus Ezechieli, & dixit, Vidi speciem Dei: dicunt haec non esse, & prophetas mentiri, probantque ex dicto Euangelij. Saluator, inquit, dixit, Deum nemo unquam uidit, Prophetae uero se uidisse dicunt. Necessarium igitur est mentiri aut unigenitum, aut prophetas. Et iuxta rationem eorum, qui sic dicunt ac Manichaeorum, erant ea quae in prophetis sunt mendacia. Si uero non mentiuntur

Erat aliquando, quando non erat, Ariani dictum.

tiuntur Prophetae, sed uera dicunt, iuxta Saluatoris sermonem, nempe, Qui loquor in prophetis ecce adsum: intelligentiae res est & opus allegoria. Etenim hoc saepe sic impletur. Videmus mare ex parte aliqua montis aut planicie, & uere dicimus, si nos uidisse asserimus. Sed & si quis dixerit, quod non uidit, non mentitur, sed uera dicit, non enim uidit, ubi profunditas, ubi longitudo: non uidit molem, non uidit amplitudinem. Et per foramen quoddam uidemus hominem, uerum extensionem non scimus, & si dixerit quis uidi, uidit, & alius dixerit, non uidi, non uidit. Videmus enim uere, uelut concipimus, non uidemus autem, in quantum est. Sic etiam Prophetae uelut per foramen angusti sui corporis digni facti sunt uidere, & ueritatem uiderunt: non ut intelligentiae ac speculationis infinitas haberet. Atque sic completae sunt concordantes inter se Diuinae Scripturae: tum quod Prophetae dicunt se uidisse Deum, uiderunt enim in ueritate: tum quod Saluator dicit, Deum nemo unquam uidit: non uiderunt autem in quantum est. Sed & ipse uidit inuisibiliter secundum naturam, dedit autem non potenti uidere, uirtutem gratiae ad uidendum uirtutem speculationis ac intelligentiae. At ne rursus fabulam confingens dicas, Uiderunt quidem Prophetae, non oculo, sed mente intelligentes & quasi uidentes. Propter hoc enim exacte dicit Esaias, Miser ego quia compunctus sum, quod quum homo sim, & immunda labra habens, in populo immunda labra habenti habitem, & Dominum Sabaoth uidi. Et non dixit, Vidi mente, sed oculis meis. Vidit igitur & non uidit, sed sicut potuit. In ueritate autem uidit, non uidit autem uelut infinitas incomprehensibilitatis habet. Sic multi etiam de paradiso allegorice accipiunt, uelut phanaticus Origenes uoluit imaginationem magis, quam ueritatem in mundum introducere, & ait, Non est paradysus in terra, nimirum ex dicto a sancto Apostolo relato, Noui hominem ante annos quatuordecim, an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio: Deus nouit, raptum huiusmodi usque in tertium caelum. At ne falso intelligas ac dicas, quod dixerit usque ad tertiam caeli partem. Nam quum dicit usque ad tertium caelum, non de tertia parte dicit, sed de tribus numero. Et dicit, Non uidi huiusmodi hominem raptum esse in paradysum, & audiuisse uerba, quae fas non est homini loqui. Gloria omnipotenti Deo, qui per omnes modos declarat, & exacte explicat, quo ueri non fallantur. Non enim in uno contracto sermonis compendio caelum & paradysum coniunxit, sed Noui, inquit, hominem raptum usque ad tertium caelum. Et rursus, Raptum in paradysum, hoc est ut Graece dicitur *eis ep' n'g'w' d'leuoy*. Quod autem articulum habet, id de alia persona distinguit ac tractat, & ad alium modum transfert. Quemadmodum si quis haberet montem & planiciem, planiciem autem circumdantem ipsum montem, uelit autem in partem ultra montem sitam in eadem planicie accedere. Et quando quidem uolet per planiciem iter facere ad locum, ex quacunque parte montis iuerit, possibile est ipsi eo peruenire. Si uero uoluerit primum ascendere in montem, & de monte rursus in locum planicie ultra montem sitae accedere: etiam hoc ipsi facere possibile est. Sic intellige mihi etiam hoc, quod ab Apostolo dictum est, primum quidem in caelum ascendisse: iuxta id quod dictum est, Descendit nepos meus in hortum suum. Et Saluator dicit, Hodie mecum eris in paradiso. Si uero non est in terra paradysus, & non uera sunt, quae in Genesi scripta sunt, sed allegorice accipiuntur: nihil est consequentiae, sed omnia figurate dicuntur. In principio enim fecit Deus caelum & terram, & non sunt figurate dicta, sed uisibilia: & firmamentum, & mare, germinaque ac ligna, & herbas, scenum, animalia, pisces, uolucres, omnia uisibilia in ueritate facta, hominem in ueritate quem fecit. Posuit itaque hunc quem fecit in paradiso, secundum imaginem factum eundem hominem, uerum secundum imaginem Dei. Ne autem curiosius perscruteris dona Dei, per gratiam homini data, non negamus omnes homines esse secundum imaginem Dei. Quomodo uero non sumus curiosi de eo, quod est secundum imaginem. Neque enim corporis formationem intelligimus secundum imaginem

Videmus et non uidemus quomodo.

Paradysus non est in terra, iuxta Origenem

Allegoriae non sunt in Genesi

Secundum imaginem, quomodo accipiuntur

ginem, neq; animam, neq; mētem, neq; uirtutem. Multa enim sunt quæ dicere me prohibent. Sed neq; rursus dicimus corpus non esse secundū imaginē, neq; animam. Creditum autem est, confiteri Scripturā & non negare. Incredulorū uero, gratiam reprobare. Est igitur in homine id, quod est secundū imaginem, Deus autē ipse nouit quomodo est. Si enim dixeris, hominem fecit secundum imaginem, & putaueris esse corpus: Deus autem est inuisibilis, incomprehensibilis, quomodo uisibile, & cōprehensibile actus uisibile, imago erit inuisibilis & incomprehensibilis. Et si dixeris, non est corpus secundum imaginem: Accepit, inquit, limum de terra, & formauit hominem. Et hominem uocat id quod terreum est, & hominem uocat id quod animale est. Insufflauit enim, inquit, in faciem ipsius, & factus est homo in animam uiuentem. Et neq; partem Dei dicimus esse animam, neq; ab insufflatione alienam. Quomodo uero subtilitas hæc intelligatur, soli Deo cognitum est. Nos autem citra curiositatem & absq; malignitate credimus Deo uera in omnibus dicenti. Et si dixeris quod anima est secundum imaginem: dicit Apostolus, Viuens est sermo Dei & efficax, & penetrantior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad diuisiones animæ. Si itaque diuisiones habet anima, Deus autem in diuisibilis est, quomodo potest anima esse id, quod secundum imaginem est? Non enim nouit futurum anima, Deus autem omnia nouit, & uidemus anteriora corporis, posteriora ignorantes. Et si dixeris, quod non est anima, omnino etiam animam hominem uocauit: & anima & corpus est homo. At si dixeris mentem esse id, quod est secundum imaginem: dicit Scriptura, Video aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum facientem me legi peccati, quæ est in membris meis. Quomodo igitur, quæ captiua sit, erit secundum imaginem: Et alibi dicit, Canam mente, canam spiritu. Et si dixeris uirtutem esse quod est secundum imaginem: dicam tibi, dic mihi de Adam, quam uirtutem operatus est priusquam ipse formatus esset: Nō enim erat in principio, ab initio uero formatus est secundum imaginem. Et si dixeris non esse uirtutem, non bene dicis. Cui enim conuenit secundum imaginem esse quam uirtuti? Verum ante uirtutem secundum imaginem formatus est homo. Nondum enim erat Adam in uirtute uersatus, neq; creatus. Et si baptismum esse dixeris id, quod est secundum imaginem: ergo qui non acceperit baptismum iusti, non fuerunt secundum imaginem. A Mose enim & mari incepit figura. A Ioanne aperta est figura. In CHRISTO uero perfectum est donum. Habent igitur omnes id, quod est secundum imaginem, sed non secundum naturam. Nō enim secundum æqualitatem Dei habent homines id, quod est secundum imaginem. Deus enim est incomprehensibilis, & mente apprehendi non potest, quum spiritus sit et super omnem spiritum, & lux super omnem lucem. Quæ uero ipse decreuit, his nō caremus. Verus enim est, qui cum gratia id, quod est secundum imaginem, homini largitus est. Et quot sunt quæ similia sunt. Videmus enim quod accepit Saluator in manus suas, ueluti Euangelium habet, quod surrexit in cœna, & accepit hæc, & ubi gratias egisset dixit, hoc meum est, hoc & hoc. Et uidemus quod non æquale est, neq; simile, non imagini in carne, non inuisibili deitati, non lineamentis membrorū. Hoc enim est rotundæ formæ & insensibile, quantum ad potentiam. Et uoluit per gratiam dicere, hoc meum est, hoc & hoc: & nemo non fidem habet sermoni. Qui enim non credit esse ipsum uerum, sicut dixit, is excidit à gratia & salute. Quod autem audiuius, id credimus quod est ipse. Dominum uero nostrum nouimus totum sensum, totum sensitiuū, totum Deum, totum monētem, totum operantem, totum lucem, totum incomprehensibilem, sed qui cum gratia hoc nobis largitus est. Hic itaq; Adam in paradiso positus fuit, & comedit de ligno. Paradisus autem, inquit, in Edem iuxta orientes, fons autem ascendebat ex Edem: & non dixit, Descendebat: ut ne putemus ex cœlo esse Edem. Si enim in cœlo esset, ex supernis utiq; dixisset, descendebat fons. Sed fluuius,

Cœna Domini
uic uerborū
expensio.

Paradisi confi
deratio.

uius, inquit, erit ex Edem: & non dixit descendit. Hic separatur in quatuor principia, nomen uni Phison. Et uidemus ipsum Phison ob oculos nostros, & Phison quidem est Ganges apud Indos appellatus & Æthiopes. Græci uero hūc Indum fluuium uocant. Totam enim terram Euilat circumdat, paruam & magnam, partesq; Elymaorum. Penetrat autem magnam Æthiopiam, & cadit ad Austrum, & subit intra Gadirā, in magnum Oceanum. Secundus fluuius est Geon, & sensibilem uidemus hunc fluuium, & non allegorice accipi. Hic enim per Æthiopiam descendit, & paruam Æthiopiam penetrat, Anubitimq; ac Blemeniam & Ezomitim, & alluens partes Thebaidis & Ægypti in mare hoc delabitur. Si uero quis non credat, audiat Hieremiam dicentem, Quid nobis cum terra Ægypti, ut bibamus aquam Geon turbatam. Tertius, inquit, fluuius Tigris cursum faciens in conspectu Assyriorum. Secat enim partes Orientis, & mergitur sub terram, & exoritur ab Armenia per medium Cadiensium ac Armeniorum, & rescaturit rursus, & secatur in Assyriorum terram. Sed & quartus fluuius Euphrates similiter eodem modo subiens terram, emergit ab Armenia, & sic alluit Persidem. Si itaq; non est paradisi sensibilis, non est fons. Si non est fons, non est fluuius. Si non est fluuius, non sunt quatuor principia, non est Phison, non est Geon, non est Tigris, non est Euphrates. Si non est Euphrates, non est ficus, non sunt folia, non est Adam, non est Eua, non est esus, non comedit de ligno. Si non est Adam, non sunt homines, & fabula est de cætero ipsa ueritas, & omnia allegorice dicuntur. Est itaque Adam, sumus enim ex ipso, genus ipsius existentes omnes per successionem: & uidemus ipsum per multitudinem in successione. Adam enim genuit secundum ideam ac formam suam ipsum Seth: ut ne quis putet alium esse eum, qui formatus est, & alios eos qui geniti sunt. Et ideo dicit Scriptura, secundum ideam suam. Seth uero genuit Enos Cainan, Cainam Maleleel, Maleleel Iaret & Enoch, Enoch Mathusala, Mathusala Lamech, Lamech Noë: & factum est diluuium non allegorice, sed in ueritate, & perijt omnis anima: manserunt autem octo animæ. At ubi animas audis, ne putes figmenta. Ab una enim specie totus homo appellatur. Descendit enim Iacob in Ægyptum cum animis septuaginta quinque. Non quod animæ sequuntur sint absque corporibus, sed unā cum corpore. Et, Erasmus in nauī animæ ferme octuaginta, dicit Lucas, qui scripsit actus Apostolorum. Et consuetudo solet seruos corpora uocare. Dominus, inquit, centum corporum, imò etiam animas habentium. Quando quidem uero dominium hominum, corporibus dominatur, et non animis: propterea seruos merito corpora uocauerunt cum anima, ut corporum usum ostenderent. Egressus est autem Noe ex arca, ubi genuisset Sem, Cham, & Iapheth. Sem uero genuit Arphaxad, Arphaxad Cena, Cena Sala, Sala Heber. Heber Phalec. Phalec Rhagau. Rhagau Seruch. Seruch Nachor. Nachor Tharra. Tharra Abraam. Abraham Isaac. Isaac Iacob. Iacob Iudam. Iudas Phares. Phares Esrom. Esrom Aram. Aram Aminadab. Aminadab Naafon. Naafon Salmon. Salmon Booz. Booz Obeth ex Ruth. Obeth Iesse. Iesse Dauid Regem. Dauid Solomonem ex uxore Uriæ. Solomon Roboā. Roboā Abia. Abia Afaph. Afaph Iosaphath. Iosaphath Iorā. Ioram Ochoziam. Ochozias Iosias. Iosias Emeſiam. Emeſias Oziam appellatum Azariam. Ozias Iotham. Iotham Achaz. Achaz Ezechia. Ezechias Manasse. Manasses Amos. Amos Iosias. Iosias Iechoniam. Iechonias Salathiel. Salathiel Zorobabel. Zorobabel Abiud. Abiud Eliacim. Eliacim Asor. Asor Sadoc. Sadoc Achim. Achim Eliud. Eliud Eleazar. Eleazar Mathan. Mathan Iacob. Iacob Ioseph. Ioseph senex existens uiduus postquam duxisset primam uxorem, & genuisset ex ipsa filios masculos quatuor, Iacobum fratrem Domini appellatum, eo quod cū ipso eductus esset, Simeonem & Iudam & Ioseph: & duas filias, Mariam & Salomen. Hic Ioseph senex existens & uiduus, secundum necessitatem sortibus missis in uiduos et non habentes uxores, in singulis,

Adæ successo
res.

Anima proto
to homine.

Corpora pro
hominibus ser
uis.

Filij Ioseph
itemq; filia.

gulis tribubus in uirgines in templo: eo quod consecrati essent in templo primogeniti filij masculi ac foeminae, accepit iuxta sortem sanctam uirginem Mariam. Ex qua secundum carnem natus est Dominus noster IESVS CHRISTVS per Spiritum sanctum, non à semine uiri, neque ex corporis coniunctione. Nascitur itaque Dominus ex tribu Iuda, ex semine Dauid & Abraam, secundum carnem, Deus existens, quadagesimo secundo anno regni Augusti. Augustus autem regnavit annos sexaginta sex, & menses sex. *Christus quādo natus est.* Post ipsum uero filius eius suscepit principatum, annis uiginti tribus. Post Tiberium *Romanorum Imperatorum successio.* Caius, annos tres, menses nouem, dies uiginti duos. Post Caium Claudius annos XIII. Post Claudium, Nero, annos XIII. post Nerone[m] Vespasianus, annos nouem. Post Vespasianum, Titus filius ipsius annos II. post Titum, Domitianus frater ipsius, annos XV. menses V. post Domitianum Nerua, annos IIII. post Neruam, Traianus, annos XIX. post Traianum Adrianus, annos XXII. post Adrianum Antoninus Pius, annos XXII. post Antoninū Marcus Aurelianus Antoninus, qui & Verus, annos XIX. Commodus, annos XIII. Pertinax, annos VI. Seuerus, annos XVIII. Antoninus filius ipsius, annos VII. Macrinus, annum I. Antoninus alius, annos II. Alexander, non ille Macedo, annos XIII. Maximinus, annos tres. Gordianus, annos VI. Philippus, annos VI. Decius, annum I. Gallopho[n] & Volusianus, annos III. Galienus, annos XV. Claudius alius annum I. Aurelius, annos XIII. Tacitus, menses VI. Probus, annos VI. Carus & Carinus & Numerianus, annos II. Diocletianus annos XX. post Diocletianum Maximianus, Lucinius, Constans, Constantinus, Iulianus, Iouianus, Valentinianus, Valens, Gratianus, usque in hunc annum, postquam mortuus est Gratianus, anni LXX. Nam hic annus est nonagesimus Diocletiani, Valentiniani & Valentis decimus, Gratiani sextus, consulatus Gratiani Augusti tertium, & Eusebii illustrissimi, Indictio II. Nos itaque à praedicto Adam iuxta consequentiam, & non perijtordo. Neque ea quae à Deo fiunt, allegorice accipiuntur. Est igitur Adam, & sunt folia fici, & ficus, & lignum ad sciendum cognitionem boni & mali, & lignum uitae in medio paradisi, & serpens, & inobedientia, & obedientia. Et sunt fluius, & est Eua, & formatio hominis. Omnia enim possibilia sunt Deo, etiam corruptibilia transmutare in incorruptibilitatem, & quae in terra sunt facere, ut in incorruptibilitate degant. Et ne quis miretur, uenit enim, & hoc ipsum ostendit, ut qui carnem corruptibilem accepit, & in Deitate induit, ipsamque incorruptibilem declarauit. Quis enim accusabit Deum? Videamus porro etiam aliam speculationem. Eiecit ipsos extra paradisum, & posuit ipsa Cherubim & flammeum gladium ad custodiendum ingressum ad lignum uitae. Et egressus Adam habitauit ex aduerso paradisi. Nemo in anibus fabulis decipiatur. Potest enim Deus ex lapidibus excitare filios, & potest Deus corruptibilia mutare in incorruptibilitatem: & potest in terra facere quietem paradisi, quia uult. Non enim alterius Dei est terra, & alterius Dei coelum, sed omnia eiusdem sunt. Et sicut uult, largitur unicuique incorruptibilitatem. Nam & corpus ipsius Adam nouimus ex terra formatum, ex qua etiam nostra sunt corpora, & spem habemus uitae aeternae, & incorruptibilis hereditatis. Nam Saluatoris corpus ex Maria erat, & cunctum est spiritualiter Verbi in caelo incorruptibilitati. Haec autem omnia collegimus, & hic apposimus, nihil ex his quae scripta sunt rejicere uolentes, sed magis in simplicitate ferri, fidelesque reperiri erga Deum, in his quae in ueritate scripsit nobis, & largitus est uiam ueritatis & nostram salutem. Decens est enim, ut ipsi soli concedamus scire incomprehensibilia. Aliam uero rursus fabulosam stulticiae imaginationem hic Origenes (cui Deus ignoscat) hominibus ex allegoria introduxit, asserens pelliceas tunicas, quas Diuina Scriptura Deum ipsi Adam ac Euae fecisse dixit, non esse tunicas pelliceas. Sed tunica, inquit, pellicea, est carnositas corporis, ut ipsum corpus, quo post inobedientiam induit animas, & postquam de ligno comederunt. Et stultum est penitus hoc

Origenis allegoria de tunicis pelliceis.

hoc dicere. Verum ipse Origenes commentis utitur, & dicit, Nunquid Deus coriorum tinctor erat, ut paratis pellibus, tunicas Adam ac Euae fecerit, huiusmodi autem dictum multo magis ab omni ratione abest. Vtrum enim facilius erat, caelum & terram ex nihilo facere Deum, aut tunicas pelliceas? Quando enim miracula sua uolens non operatus est? Et inanima in animata transmutare quando non potuit? Virgam Moysi aridam & ligneam, serpentem animatum fecit, qui Moysen persequeretur, & à quo Moyses in fugam conuertebatur: ut ostenderet, quod non uisum in apparentia esset, sed uerum quod fiebat. Quomodo uero per quadraginta annos populi uestes non attenuatae sunt, & pili non nutriebantur, & calceamenta non ueterascebant? Dicant mihi stolidi illi, qui uasaniam Origenis in hac parte sequuti sunt quum surrexisset CHRISTVS ex mortuis, & reliquisset lintea in monumento, uelut scriptum est, nudus ne apparebat discipulis, qui surrexit ex mortuis cum corpore & anima? Quando uero ostendebat Thomae ossa sua & carnes, manusque ac latus, nimirum non erat nudus? Quis igitur uestes ipsi texuit post resurrectionem? At dices mihi omnino, indumenta spiritualia ipsum fecisse. Et si talia indumenta potuit sibi ipsi facere, pelliceas illas tunicas facere non potuit Adam ac Euae propria uoluntate? Reuera concidit Origenes allegoria. Si enim postquam comedit de ligno, creata est ipsi Adam caro, unde igitur accepit Deus costam, unde expergefactus ab altiore sopore Adam dixit, Hoc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Proinde nemo de caetero nobis molestias exhibeat, sicut enim sentit ac docet sancta Dei Ecclesia ab origine. Non enim a stabit nobis Origenes in die iudicij. Admiror enim reuera, quomodo aliqui sustinent eum, qui suum ipsius Dominum maledictis impetit. Legant tales, Libros Origenis De Principijs, & discant qui sibi filij catholicae Ecclesiae esse uidentur, & ne audeant filium à Deitate patris separare. Quomodo non indignatus est Origenes dicere, quod filius non uidet patrem, sed dicit quod non potest uidere Patrem Filius, & Spiritus sanctus non potest uidere filium, & rursus angeli non possunt uidere Spiritum sanctum, & homines non possunt uidere angelos. Et decepit seipsum magis, & eos quos seduxit, at non prudentem ac fidelem ac credentem ueritati & spirituali doctrinae. Cessa itaque Origenes, & cessate uos Origenis discipuli. Vera enim dicunt Apostoli ac Prophetae, & non uos neque uester praceptor. Cessent gnostici condemnatos mores habentes. Cessent Valentiniani & Manichaei ac Marcionistae per omnia errantes. Cessent Adriani & Anomoei, & Sabellij, & pneumatistae, qui etiam pneumatomachi: & dimiceritae, qui stolidementem amiserunt. Omnia enim uera dicit Diuina Scriptura. Verum intelligentia opus est ad cognoscendum Deum, & ut credamus ipsi & sermonibus ipsius: & ut cognoscamus, quae à Deo nobis data ac donata sunt, & quae futura sunt, & iuxta promissionem, mortuorum resurrectionem in perfectione. Omnis enim haeresis mentitur, quae non accepit Spiritum sanctum, secundum traditionem patrum in sancta Dei catholica Ecclesia. Et de his rursus dicemus pro nostra infirmitate, sed ex Deo digni facti, sancta Dei catholica Ecclesia, ut nos minimi & humiles etiam huius fundamentum habeamus, pro tenuitatis nostrae portione. Apposimus autem ex parte de omnibus his, qui suae ipsorum uitae curam habent. Et sufficiebant quidem haec, quae ab unde de Patre & Filio ac sancto Spiritu dicta sunt. Quo uero amplius ad munitionem ac defensionem ac certificationem credentium declarare conemur, undiqueque collectis Diuinae Scripturae testimonijs, ad lautius instruendum conuiuium, ac faciendam exultationem credentibus, qui ista contingunt: non cunctabimur rursus ostendere ad certam ac firmam in Deo spem nostram, quod nihil euariet in Patre & Filio & Spiritu sancto, sed eiusdem ordinis ac coessentialis est sancta Trinitas. Non aliunde uero, neque ex proprijs cogitationibus doctrinam facimus, sed à nostra uita, hoc est ex Prophetis, & Saluatoris nostri aduentu, ipsiusque benignitate. Venit enim, uenit uita nostra

Origenis libri de Principijs, erroribus referti.

stra, & lucem rursus nobis ostendit, quum errantes nos reperisset. Eramus enim, eramus in superbia & blasphemijs, simulachrorum imaginibus, spirituū impietatibus, malorum omnium imperio submersi. Quum itaque hæc adessent nobis inuitis, non enim quod uolebam, faciebam, sed quod odio habebam facere urgebar, peccato ita mihi ministrante: sanctus Pater Filium suum sanctum demisit, & per misericordiam suam me seruauit, & ex omnibus corruptionibus meis me liberauit. Apparuit enim gratia Domini ac Saluatoris nostri, docens nos ut abnegata impietate & mundana concupiscentia, temperate ac pie uiuamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri IESV CHRISTI, qui dedit seipsum pro nobis, ut liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibiipsum populum acceptum, æmulatorem bonorum operum: deleto per dogmata cõtra nos chirographo, qui nobis contrarius erat, sublatoq; ex medio et in crucem affixo: exutis principibus ac potestatibus, quas palam uituperauit, ipsasq; in seipso in triumphum duxit: portis æreis fractis, & uectibus ferreis contritis, lucem uitæ rursus ostendit: manum porrigens, deducens, uiam faciens, scalam cœlorum ostendens, paradysum rursus habitare faciens. Habitauit itaque in nobis, & iustificationem legis dans nobis ipsius Spiritus, ut cognosceremus ipsum, & quæ de ipso sunt, hoc est principium & finem uitæ: lex iusticiæ factus est nobis, lex spiritus, liber ex lege uitæ peccati. Quapropter delector lege Dei secundum internum hominem. Intra nos autem est CHRISTVS, si quidem habitat in nobis. Ipse enim mortuus, uia uitæ pro nobis factus est, ut uiuentes non amplius sibiipsis uiuant, sed ei qui pro nobis mortuus est & resurrexit, & uitæ causa est. Nam iuramenti ante multa sæcula recordatus (secundum Dauid) Deus erat in CHRISTO, & mundum sibiipsum reconciliauit, non reputans ipsis delicta ipsorum. Quia in ipso omne complementum habitare uoluit, & per ipsum reconciliare omnia sibiipsum, pace facta per sanguinem in cruce. Accessit itaque ad dispensationem complementi temporum, quemadmodum promissum est Abraam & reliquis sanctis, ut instauraret omnia in ipso, quæ in cœlis sunt & in terra. Seditio autem & inimicitia erat in tolerantia Dei. Reconciliauit autem in corpore carnis ipsius, per ipsum faciens ambo unum. Venit enim pax nostra, & interseptum parietem dissoluit, & inimicitiam carne sua. Legem mandatorum in dogmatis aboleuit, quo duo crearet in unum nouum hominem. Iussitq; gentes concorporatas & simul participes ac coheredes promissionis esse dum dixit, Venite omnes qui fatigati & onerati estis, & ego reficiam uos. Ego itaque debilis eram per carnem, demissus est autem mihi Saluator, in similitudine carnis peccati talem dispensationem perficiens, quo me à seruitute redimeret, à corruptione, à morte. Et factus est mihi iusticia & sanctificatio & redemptio. Iusticia quidem, quoniam per fidem ipsius peccata dissoluit. Sanctificatio uero, quia per aquam & spiritum & uerbum suum me liberauit. Redemptio autem est sanguis ipsius, dum precium redemptionis agni ueri pro me seipsum tradidit, propiciationem purgationis mundi, reconciliationis omnium in cœlo & terra mysterium occultum ante sæcula & generationes implens temporibus decretis. Idem transformabit corpus humilitatis nostræ, ut fiat conforme gloriæ ipsius, iuxta efficaciam potentia suæ, qua omnia sibi subiecit, quoniam in ipso habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Receptaculum itaq; sapientiæ & Deitatis CHRISTVS, mediator, reconciliat omnia Deo in seipso: non reputans peccatum, occulta mysteria implens, per fidem Testamenti sui prædenunciati à Lege & Prophetis: filius Dei prædicatus, Filius Dauid dictus. Ambo enim Deus & homo, Mediator Dei & hominum, uera domus Dei, sacerdotium sanctum: dator sancti Spiritus, qui regenerat ac renouat rursus omnia Deo. Nam Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, et uidimus gloriam eius uelut unigeniti à patre. Pluuia cum arboribus & plantis in eandem naturam transiens, corpus

Christi in nos
beneficia.

corpus efficit, & singulos fructus iuxta similitudinem. Et in olea quidem oleum pingue fit, assumpta ex ipsa essentia. In uite uero uinum dulce incorporatur. In fico ficus dulcescit. Et in singulis feminibus ad speciem ipsorum augetur ac nascitur. Sic arbitror Dei Verbum in Maria caro factum est, & in semine Abraam homo inuentus est iuxta promissionem. Inuenimus enim Messiam de quo scripsit Moses, & dixit sanctus Moses, Descendat sicut pluuia eloquium meum. Et Dauid, Descendat sicut pluuia in uellus, & sicut gutta stillans in terram. Lana itaque suscipiens rorem, uelleris fecunditatem auget. Terra uero suscipiens pluuiam, auget fructum ex præcepto Domini contribuens naturam promptiorem, & ut accipiat ab ipso amplius studium habet. Sic sancta etiam uirgo Maria, Unde cognoscam hoc, inquit, quod erit mihi istud, & audiuit, Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur ex te, sanctum erit, & filius altissimi uocabitur. CHRISTVS in Angelo loquitur, efformat autem seipsum Dominus in sua ipsius formatione, forma serui assumpta. Et Maria quidem haurit sermonem ad conceptionem, uelut pluuiam terra. Verum Verbum Dei seipsum sanctum fructum ostendit, assumens mortalis naturam. Sic igitur ex ipsa hauriente, uelut terra & uellus, ueræ spei fructus, & sanctorum expectatio: uelut Elizabeth dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui: unum assumpsit ex humana natura, quod passioni obnoxius fuit, quum passionis exors sit Dei Verbum. Hic est panis uiuens, qui de cœlo descendit, et uitam dat. Hic ueræ oleæ fructus, oleum unctionis & compositionis, quod præfigurauit Moses. Hic uera uitis, quam colit solus pater, borum gaudij generans nobis. Hic aqua uiuens, quam ubi sitiens homo acceperit, non sitiet amplius, sed est in uentre ipsius saliens in uitam æternam. Ex hac acceperunt noui agricolæ, & transtulerunt in mundum, ueteres autem agricolæ resiccarunt, & corruperunt propter incredulitatem. Et sanguine quidem ipsius sanctificantur gentes, Spiritu uero suo proprio euehit uocatos in cœlum. Quicumq; igitur spiritu ipsius ducuntur, hi uiuunt Deo, qui uero non, adhuc morti imputati sunt, & hi animales aut carnales uocantur. Oportet itaque reprobare opera carnis, quæ sunt munimenta peccati: & mortificare mēbra mortis per gratiam ipsius, accipereq; Spiritum sanctum, quem non habuimus gubernatorem, qui uiuificat me olim mortuum, quem si non accepero, moriar. Sine spiritu enim ipsius, qui uis mortuus est. Si uero Spiritus ipsius in nobis, qui suscitauit ipsum ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora nostra, per inhabitantem ipsius in nobis Spiritum. At arbitror quod ambo habitant in homine iusto, CHRISTVS & Spiritus ipsius. Si uero CHRISTVS ex Patre creditur Deus ex Deo, & Spiritus ex CHRISTO, aut ab utrisq; sicut CHRISTVS dicit. Qui ex patre procedit: & Hic de meo accipiet: CHRISTVS uero ex spiritu sancto, iuxta angeli uocem: intelligo mysterium quod liberauit me, adero apud eum qui uenit ad me, fide, auditu, mansione, amicitia. Seipsum enim Deus cognatum facit, seipsum CHRISTVS prædicat, seipsum Spiritus sanctus manifestat sanctis. In Scripturis autem sanctis, trinitas nobis annunciat & creditur, citra curiositatem, citra contentionem, per assensum auditus. Ex hac fide salus gratiæ. Ex fide iusticiæ citra opera legis. Scriptum est, Ex auditu fidei Spiritum CHRISTI dari his qui saluantur. Fides autem præconū uniuersalis Ecclesiæ uocibus hæc, ut puto, significatur, prout ego quidem in fide instructus sum ex Scripturis: Tria sancta, tria consancta, tria in forma, tria conformia, tria operantia, tria cooperantia, tria in substantia extantia, tria coextantia in substantia, inter se conuersantia. Trinitas hæc sancta uocatur, tria existentia, una concordia, una Deitas eiusdem essentia, eiusdem substantia, eiusdem potentia, similia ex simili, æqualitate gratiæ Patris & Filij & Spiritus sancti. Quomodo uero, ipsis docendum relinquitur? Nemo enim nouit Patrem nisi Filius, nemo Filium nisi Pater, & cui uoluerit Filius reuelare, reuelat autem per Spiritum sanctum, huic &

Similitudines
conceptionis
Verbi Dei in
Virgine Maria

Pater reuelat. Hæc igitur tria existentia, aut ex ipso, aut ab ipso, aut ad ipsum, unicuique digne intelliguntur, prout singulis seipsa reuelant: lucem, ignem, spiritum: & alij, ut puto, uisionum similitudinibus, prout dignus est homo cui inseruit. Ipse itaque est Deus, qui in principio dixit, Fiat lux, & facta est lux. Ipse qui illuminauit nos ad uide- dum lucem ueram, quæ illuminat omnem hominem uenientem in mundum. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam, inquit Dauid. Ipse est Dominus qui dixit, In extremis diebus effundam de Spiritu meo, & prophetabunt filij ipsorum & filia ipsorum, & adulescentes ipsorum uisiones uidebunt: tres personas sancti ministerij ostendens nobis ex substantia triplici existente. Dico igitur CHRISTVM ministrum & executorem factum esse circumcisionis pro ueritate Dei, ad implendum promissiones. Commministrare autem Spiritum sanctum simul traditum accepimus ex Diuinis Scripturis sic. Demittitur CHRISTVS à Patre, demittitur Spiritus sanctus: loquitur in sanctis CHRISTVS, loquitur Spiritus sanctus: sanat CHRISTVS, sanat Spiritus sanctus: sanctificat CHRISTVS, sanctificat Spiritus sanctus: baptizat CHRISTVS in nomine suo, baptizat Spiritus sanctus. Sic dicunt Scripturæ, Emittes spiritum tuum, & renouabis faciem terræ: simile est illi dicto, Emittes uerbum tuum & liquefacies ea. Ministrantibus ipsis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod accersui ipsos: simile est illi, Dominus autem dixit, Ingredere in ciuitatem & illic dicetur tibi, quid oporteat te facere. Hi igitur emissi à Spiritu sancto deuenerunt ad Seleuciam: simile uelut quum Dominus dicit, Ecce mitto uos uelut oues in medioluporum. Visum est Spiritui sancto nullum aliud imponere onus, præter necessaria: uelut si dicat, Dico autem non ego, sed Dominus, ut uxor à uiro ne separetur. Penetrarunt autem Phrygiam & Galaticam regionem prohibiti à Spiritu sancto loqui uerbum in Asia: ubi uero uenissent in Mysiam, conabantur in Bithyniam abire, & non permisit ipsis Spiritus: uelut quum dicit CHRISTVS, Euntes baptizate omnes gentes. Et, Ne gestetis peram, non uirgam, neque calceamenta, Qui, inquit, dicebant Paulo per spiritum ut ne ascenderet Hierosolyma. Et Agabus dicit, Hæc dicit Spiritus sanctus, uirum cuius est hoc cingulum: simile sicut quum Paulus dicit, An experientiam queritis eius, qui in me loquitur Deus? Et memores estote uerborum Domini, quoniam ipse dixit, Præstat dare quam accipere. Et nunc ecce ego uinctus spiritu uado: uelut quum ait Paulus, uinctus IESV CHRISTI. Verum Spiritus mihi testimonium præbet per ciuitatem dicens: simile sicut quum ait, Dominus testimonium præbet animæ meæ, quod non mentior. In uirtute secundum spiritum sanctificationis: simile ei quod dicit, Sanctus in sanctis quiescens. Et, Circumcisio cordis in spiritu: simile est uelut quum dicit, Et circumcisi estis circumcisione per manum non fiente, dum exuistis corpus peccatorum in circumcisione CHRISTI. Siquidem Spiritus Dei habitat in uobis: simile ei quod dicit, Quemadmodum accepistis CHRISTVM, in ipso ambulate. Et, Spiritus Domini loquutus est in me. Et, Verbum ipsius in ore meo. Et, Primitias Spiritus habentes: simile sicut quum dicit, Primitiæ CHRISTVS. Sed ipse Spiritus intercedit pro nobis: simile uelut dum ait, Qui est in dextera Dei, qui & intercedit pro nobis. Ut fiat oblatio gentium acceptabilis sanctificata in Spiritu sancto: simile uelut quum ait, Dominus autem sanctificet uos ut sitis sinceri et inoffensi in diem CHRISTI. Nobis autem reuelauit CHRISTVS per Spiritum suum: simile est illi dicto, Quando complacuit Deo, qui segregauit me ex utero matris meæ per gratiam suam, ad reuelandum filium suum per me. Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed Spiritum ex Deo. Simile est illi, Vos ipsos probate an CHRISTVS sit in uobis. Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in uobis: simile est illi, Inhabitabo in ipsis, & inambulabo, & ero ipsorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Sed & iustitiam & gratiam ex utrisque dicit, Iustificati autem in nomine IESV CHRISTI Domini

Loca scripturæ
cōcordes, seu
æquiuales,
de Christo
& Spiritu sancto

Domini nostri, & in spiritu Dei nostri: simile est illi dicto, Iustificati autem ex fide, pacem habemus apud Deum, per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM. Nemo potest dicere Dominum IESVM nisi in Spiritu sancto: & nemo potest Spiritum sanctum accipere nisi à Domino. Diuisiones autem donorum sunt, idem uero spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt, idem autem Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus. Sed & à gloria ad gloriam, quemadmodum à Domino, ita à spiritu. Et ne offendatis Spiritum sanctum, per quem signati estis in diem redemptionis: simile est illi, Num prouocamus Dominum, num fortiores illo sumus? Spiritus autem expresse loquitur: simile est illi, Hæc dicit Dominus omnipotens. Et spiritus meus stat in medio uestrum. &, Si quis mihi aperuerit, ingrediar ego & pater, & mansionem apud ipsum faciemus. Elaias autem, Et super ipsum spiritus Dei: CHRISTVS uero, Spiritus Domini super me, eo quod unxit me. Et IESVM à Nazaret quem unxit Deus Spiritu sancto: & Dominus demisit me, & spiritus ipsius. Manifesta est autem & uox Seraphim clamans, Sanctus, sanctus, sanctus Deus Sabaoth. Si uero audiueris, quod per dexteram Dei exaltatus est, & promissionem à patre accepit. aut, Iubet, ut expectent promissionem patris, quam audiueris, inquit, ex me. Aut, Quod spiritus ipsum expellit in desertum, aut quod ipse dicit, Ne sitis solliciti quid dicatis, quoniam spiritus patris mei est, qui loquitur in uobis. aut, Si uero in Spiritu Dei eijcio dæmonia. aut, Qui uero maledicit in Spiritum sanctum, non dimittetur ipsi, &c. aut, Puer crescebat, & confortabatur spiritu. Aut, IESVS plenus Spiritu sancto reuersus est à Iordane. Aut, Reuersus est IESVS in uirtute spiritus. Aut, Quod natum est ex spiritu, spiritus est: simile est sicut quum dicit, Quod factum est in ipso uita erat. Aut, Et ego rogabo patrem meum, & alium paraderum dabit uobis spiritum ueritatis. Aut, Cur impleuit satanas cor tuum, ut mentireris Spiritui sancto: dixit Petrus ad Ananiam. Et postea, Non hominibus mentiris es, sed Deo. Ergo Deus est ex Deo Spiritus sanctus, cui mentiri erant illi detracto precio agri. Aut, Manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu: maius hoc non possum dicere. Deus autem etiam filius, Ex quibus, inquit, est CHRISTVS, quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus Deus. Crede, inquit, in Dominum IESVM, & saluaberis. Et loquutus est, inquit, ipsis uerbum Domini, quumque perduxisset ille ipsos in domum, apposuit eis mensam, & exultauit cum tota domo, quod credidisset Deo. Aut, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Aut, Ut doctrinam patris nostri Dei ornent. Aut, Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus erudiens nos. Aut, Expectantes beatam spem & aduentum gloriæ Domini & Saluatoris nostri IESV CHRISTI. Nam idem est ministerium Spiritus & Verbi. Attendite autem, inquit, uobis ipsis & toti ouili, in quo posuit uos Spiritus sanctus episcopos, ut pascatis Ecclesiam Dei: simile est uelut quum dicit, Gratiam habeo qui me potentem fecit CHRISTO IESV, Domino nostro, quod fidelem me iudicauit, dum posuit in ministerium. Cooperatur itaque uelut demonstratum est, patri filius, & Spiritus sanctus. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Adorandus autem est Spiritus sanctus. Qui enim adorant Deum, eos in spiritu adorare oportet & ueritate. Si uero cooperantur hæc, creatura creaturam non efficit: neque creata Deitas fit, neque in mensura aut ambitu Deus cognoscitur. Est enim in circumscriptus, incomprehensibilis, inconsiderabilis, omnes creaturas complectens Deus. Neque adoratione colenda est creatura. Coluerunt enim creaturam præter creatorem, & stulti facti sunt. Quomodo enim non stultum est creaturam Deum putare, & primum præceptum reprobare, quod dicit, Audi Israël, Dominus Deus tuus, Dominus unus est, non erit in te patris & filij & Spiritus sancti, sancti.

Nomina uaria
patris & filij
& Spiritus
sancti, sancti.

sancti. Et Pater quidem appellatur, Pater omnipotens, pater omnium, Pater CHRISTI. Filius uero, Verbum, CHRISTVS, lux uera. Spiritus autem sanctus, paracletus, spiritus ueritatis, spiritus CHRISTI. Deus itaque intelligitur pater, & lux praelustris, & uirtus, & sapientia. Si autem lux est Deus & pater, lux ergo ex luce est filius, & propterea habitans lucem inaccessibilem. Virtus autem est totus Deus, & propterea Dominus uirtutum. Sapientia est totus Deus, igitur sapientia est filius ex sapientia, in quo omnes thesauri sapientiae sunt absconditi. Vita item est totus Deus, igitur uita ex uita est Filius. Ego enim sum, inquit, ueritas & uita. Spiritus autem sanctus ab utrisque, spiritus ex spiritu. Spiritus enim Deus & deitas, donorum dator est, uerissimus, illuminator, paracletus, consiliorum patris annunciator. Sicut enim filius magni consilij angelus est, sic etiam Spiritus sanctus. Sed accepimus, inquit, spiritum Dei, ut uideamus quae donata sunt nobis à Deo, quae & loquimur, non in persuasivis sapientiae sermonibus, sed in demonstratione spiritus Dei, spiritualibus spiritualia comparantes. At dicit quis, Igitur duos esse filios dicimus. Et quomodo est unigenitus? Quinimò tu quis es qui contra Deum ratiocinaris? Si enim filium uocat eum, qui est ex ipso, Spiritum uero sanctum qui ab utrisque: quae solum fide intelliguntur à sanctis, lucida, lucem dantia: lucidam sanè operationem habent, & per fidem lucis consona ad ipsum patrem fiunt: audi o bone, quod pater ueri filij est pater, totus lux: & Filius ueri patris, lux de luce: non sicut facturae aut creaturae, nomine solum: & Spiritus sanctus, spiritus ueritatis est, lux tertia à patre & filio. Alia uero omnia, adoptione aut appellatione: non similia his actione, aut potentia, aut luce, aut intelligentia, aut sanè uelut dixerit quispiam, Filios genui & exaltaui. Aut sicut dixerit quis, Ego dixi dii estis, & filij altissimi omnes. Aut uelut dicat quis, Qui peperit glebas roris. Aut uelut dixerit quispiam, Ex quo omnis patrum familia in caelo & in terra. Aut sicut dicat quis, Ego qui firmo tonitruum, & creo spiritum. Non enim uelut reliqui patres aut patriarchae, uerus ille pater incepit esse pater, aut unquam tempore defuit esse pater. Si enim incipit esse Pater: ergo Filius aliquando alterius patris, antequàm esset ipse unigeniti pater. Iuxta similitudinem autem dum patres patrum & filij considerantur, in infinita antiquitate uerè Patrem inuenire est. Neque uelut reliqui filij adoptione, uerus Filius adolescens est, ut sit Filius. Si enim adolescens est, ut sit Filius: erat aliquando tempus quando non erat pater, pater unigeniti. Neque uelut reliqui spiritus, spiritus ueritatis creatus aut factus est. Neque uelut reliqui angeli, magni consilij angelus uocatur. Illi enim principium habent & finem, hi uero imperuestigabile principium ac imperium habent. Et hi creant omnia, in infinita secula cooperantes patri, illi uero creantur ab his prout uoluerint. Et illi quidem colunt hos, hi uero coluntur ab uniuersis creaturis. Et hi quidem sanant creaturas, illi uero medelam ab his accipiunt. Et illi iudicantur pro merito, hi uero iudicium iustum habent. Et illi quidem tempore sunt, hi uero non sunt in tempore. Et hi quidem illuminant omnia, illi uero illuminantur ab his. Et hi uocant paruulos in altum, illi uocantur à perfecto. Et hi largiuntur omnibus, illi dona accipiunt. Et ut in summa dicam, illi hymnis celebrant sanctitatem in caelis caelorum ac reliquis inuisibilibus locis, hi uero celebrantur, & dona pro merito dignis exhibent. Plurimos autem spiritus dicit Scriptura, Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Et, Omnes spiritus laudate Dominum. Ceterum dignis dantur dona discretionis spirituuum. Aliqui enim caelestes sunt, gaudentes ueritate: aliqui terrestres, ad fraudem & errorem appositii: aliqui subterranei, abyssi & tenebrarum filij. Ipsum enim Euangelium dicit eos rogasse, ut ne mitteret eos in abyssum. Similiter autem & spiritibus imperat, & spiritus expulit uerbo, & non permisit ipsos loqui. Dicitur autem spiritus iudicij, & spiritus combustionis. Et dicitur spiritus mundi. Nos uero, inquit, spiritum mundi non accepimus. Sed & spiritus hominis.

Quis

Pater quomodo
dicitur.Spiritus multi
in Scriptura.

Quis enim hominum nouit ea, quae sunt hominis, nisi spiritus hominis: Et, Spiritus uadens ac non reuertens. Nam spiritus pertransit in ipso, & non existet. Et destrues spiritum ipsorum, & deficient. Et spiritus prophetarum prophetis subduntur. Ecce spiritus falsus stetit coram Domino, & dixit ipsi, Per quid decipies Achaab: Et ero, inquit, spiritus falsus in ore fallorum prophetarum. Dicitur porro & spiritus compunctionis esse, & spiritus timiditatis, & spiritus Pythonis, & spiritus scortationis, & spiritus procellae, & spiritus uerbosus, & spiritus debilitatus, & spiritus immundus, & spiritus surdus, & spiritus mutus, & spiritus uix loquens, & spiritus ualde horrendus, qui uocatur Legio, & spiritualia nequitiae. Infinita autem sunt eloquia sapientibus de spiritibus. Sicut enim multi filij adoptione, aut appellatione, non ueritate, eo quod principium habent & finem, & hoc per peccatum: sic etiam spiritus multi adoptione aut appellatione, etiam si peccato non careant. Verum sanctus Spiritus solus appellatur à patre & filio, spiritus ueritatis, & spiritus Dei, & spiritus CHRISTI, & spiritus gratiae: largitur enim unicuique bonum diuersimode, alteri spiritum sapientiae, alij spiritum cognitionis, alij spiritum fortitudinis, alij spiritum sanationum, alij spiritum prophetiae, alij spiritum discretionis, alij linguarum, alij interpretationum, & reliqua dona uelut ait, Unus autem & idem spiritus est, qui diuidit unicuique ut uult. Quoniam spiritus tuus bonus deducet me, inquit Dauid. Et, Spiritus ubi uult spirat: substantiam sancti Spiritus per talia nobis ostendens. Et uocem eius audis, sed non scis unde uenit, aut quò uadit. Et nisi nati fueritis ex aqua & Spiritu: simile est illi, quod Paulus dixit, In CHRISTO enim IESU ego uos genui, & de hoc dicit Dominus, Quomodo uenerit paracletus quem ego mittam uobis, Spiritum ueritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium præbebit de me. Et adhuc multa habeo quae dicam, sed non potestis portare nunc ubi uero uenerit ille spiritus ueritatis, deducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à seipso, sed quaecumque audiet, loquetur, & uentura annuntiabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis omnia. Si itaque à Patre procedit, & ex meo (inquit Dominus) accipiet, quemadmodum nemo nouit Patrem nisi Filius, neque Filium nisi Pater. Sicut autem dicere, Quod neque Spiritum, nisi pater & filius, ex quo procedit, & à quo accipit: & neque Filium & Patrem, nisi Spiritus sanctus, qui uerè glorificatur, qui docet omnia, qui testificatur de Filio, qui ex Patre & ex Filio solus dux est ueritatis, legum expositor sanctarum, legis spiritualis enarrator, Prophetarum doctor, Apostolorum magister, euangelicorum dogmatum luminare, sanctorum elector. Lux uera ex uera luce, est filius naturalis, filius uerus, filius genuinus, solus ex solo: cum ipso etiam spiritus, sed spiritus qui nominatur, hic Deus est qui glorificatur, semper in Ecclesia Pater, semper Filius, semper Spiritus sanctus, semper altus alti, & altissimus, intellectualis, gloriam habens immensam, quo inferiora sunt creata & facta: in summa omnia quae intelliguntur, & singula quae mente comprehenduntur. Deitas autem una in Mose maximè denunciatur, dualitas in Prophetis ualde prædicatur, Trinitas autem in Euangelij manifestatur, amplius iuxta temporum occasiones ac generationes conueniens iusto in cognitionem actidem. cognitioque hæc immortalitas ex fide dicitur, hæc adoptio in filios fit. Verum primum iustificationem carnis enarrat, uelut ambitum templi externum excitans in Mose. Secundas uero iustificationes animae exponit, uelut sancta ornans, in reliquis prophetis. Tertias autem iustificationes Spiritus, uelut propiciatorium & sancta sanctorum concinnans in Euangelij ad suam habitationem. Tabernaculum iterò sanctum, templum sanctum, ipsum iustum habet solum, qui in his uersatur. Habitat autem in ipso una Deitas infinita, una Deitas incorrupta, una Deitas imperuestigabilis, incomprehensibilis, inenarrabilis, inuisibilis, seipsam cognoscens sola, seipsam demonstrans quibus uult, testes sibi ipsi excitans, uocans, præfinitens, glorificans, ex inferno exaltans,

Iustificatio
triplex.

tans, sanctificans, uniens rursus ad suam ipsius gloriam ac fidem tria hæc, cœlestia, terrestria, & inferna: Spiritum, animam, carnem: fidem, spem, charitatem: præterita, præsentia, futura: seculum seculi, secula seculorum, sabbata sabbatorum: circumcisionem carnis, circumcisionem cordis, circumcisionem **CHRISTI** in exuendo corpus peccatorum. In summa, purificat sibi ipsi omnia, inuisibilia & uisibilia, thronos, dominationes, principatus, potestates, uirtutes. In omnibus autem eadem uox sancta à gloria in gloriam, Sanctus, sanctus, sanctus clamans, patrem in filio, filium in patre, cum sancto Spiritu: cui gloria & imperium in secula seculorum. Amen. Et dicat qui sic credit, Fiat, fiat. Et de Trinitate quidem ac coessentialitate Dei Patris & Filij & Spiritus sancti, uobis qui debiles estis ac idiotæ, citra sucum & citra humana commenta, testimonijs ex diuinis Scripturis collectis, quo ad manum sint fidelibus, et falsam fidem ac uanam opinionem habentibus se opponere possint, ex parte coaceruauimus. Multa enim est fidei in Spiritu sancto uirtus, in omnibus Diuinis Scripturis diuersimode prædicata. Quando quidem uerò salutis nostræ securitas, est certa confessio de Saluatoris nostri incarnatione & aduentu in carne, & confirmatio spei de resurrectione mortuorum, & nostra regeneratione: rursus etiam ipsi parum quid huic nostri labori, ex ipsi diuinis Scripturis apponemus, his qui exactius rem hanc cognoscere uolunt. Etenim quemadmodum iam in superioribus didicimus, ipse Dominus noster in Euangelio suo ad discipulos suos dixit, Euntes baptisate omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, docentes ipsos seruare mandata, quæ præcepi uobis: Ipsum sanctum Verbum quod in substantia existit, quod ex Patre prodijt, per quod secula facta sunt, per quod tempora & temporum momenta. Non enim erat temporis momentum, neque tempus ante Filium. Si enim erat tempus ante Filium, utique maius est tempus Filio. Et quomodo per ipsum omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est: Quoniam si quid factum est, per ipsum factum est. Ipse uerò increatus est, & semper existens. Quia pater semper erat, & sanctus ipsius Spiritus semper erat. Si enim erat tempus ante filium, quæritur sane rursus per quem tempus ante filium erat: & infinita de cætero cogitationem nostram peruerterent, & imaginatio nem intus in hominum opinione latentem, aut potius ad cogitationum scortationem, & minimè ad castimoniam. Non erat igitur tempus ante filium. Nam non per tempora filius factus est, sed per filium tempora, & Angeli, & alia omnes creatura. Non erat aliquando tempus quando non erat filius, neque erat aliquando, quando non erat spiritus. Cæterum aliqui perperam legentes, & lectionem distinguere nescij, in eo quod dicit, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: hucusque dictum deponunt, & blasphemiam suspicionem in Spiritum sanctum accipientes, circa lectionem falluntur & errant, & à lectionis errore claudicant, & ad blasphemiam se conuertunt. At ipsa lectio sic se habet, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est in ipso: hoc est, si quid factum est, per ipsum factum est. Itaque pater semper erat, & spiritus ex patre ac filio spirat: & neque filius creatus est, neque spiritus. Quæ uerò post patrem & filium & Spiritum sanctum sunt, omnia creata sunt & facta: & quum non fuerint unquam, facta sunt à patre & filio & Spiritu sancto, per semper existens Verbum, cum semper existente patre. Per ipsum itaque uerbum omnia creata facta sunt, per regem illum cœlestem, per Verbum in substantia existens, ipsum Saluatorem ac bene factorem nostrum. Ipse enim Saluator sanctus est, qui de cœlis descendit, qui in officina Virginis salutem nostram operari dignatus est, qui ex Maria rursus genitus est, per Spiritum sanctum conceptus. Qui carnem accepit, & Verbum caro factum est. Qui natura non immutatus est. Qui cum Deitate suscepit humanam naturam, perfectus existens à patre. Qui perfectam dispensationem impleuit, & uenit in mundum propter nos, & propter nostram salutem. Qui carnem & animam humanam accepit, perfectus

Salutis nostræ
securitas ubi
sita.

Ioannis Euan-
gelij lectio
declarata.

Christi deli-
ncatio.

ctus existens à Patre, & in carne inter nos uersatus est, non apparentia, sed ueritate. Qui perfectum hominem in seipsum efformauit ex Maria Deipara per Spiritum sanctum, non ut qui in homine habitaret, uelut in Prophetis loqui solet, in habitare que per uirtutem ac operari, sed ipsum Verbum caro factum est. Nō mutatus eo quod sit caro, non transmutata Deitate in humanam naturam, sed cum proprio corpore suæ Deitatis, & cum propria substantia Dei Verbi in substantia existentis, complexus ut sit homo. Hominem autem dico perfectum, quæcunque in homine, & qualiter homo, et si quid est homo: hunc uenit & accepit unigenitus, quo in perfecto homine, perfecte totum negocium salutis Deus ipse existens operaretur, ita ut nihil hominis relinqueret, ut ne relicta pars, rursus in partem edulij diaboli cederet. Et si dixerint aliqui quod carnem solam accepit, animam uerò minimè, fabulosa applicantes, & Scripturam in fabulas euertentes ex dicto hoc, Nos autem mentem **CHRISTI** habemus: ex ipso hoc dicto depræhendunt, quod hi qui dicunt, Nos autem mentem **CHRISTI** habemus: eandem mentem habuerunt, & hanc non expuerunt. Si uerò propriam habentes unam cum **CHRISTI** mente, ambabus satiebantur, **CHRISTI** mente meliores facere potente, ipsorum uerò mente rectè intelligente: idem etiam in **CHRISTO** cognoscant, quod quum esset Deus, & in ipso esset mens, habebat hominis mentem cum carne, & animam accepit: & nequaquam uelut homo ipsam euertebat, uerum ipse mentis ornator & corrector et meliorem ipsam efficiens fiebat. Sicut enim carnem accepit à carne non superatus, ita etiam mente accepta, à mente non superatus est. Itaque uice uersa & amplius tales in contrarietatem grauius incidunt. Sursum enim ac deorsum Diuinæ Scripturæ palam clamant, non contra mentem grauius pronunciantes, sed contra carnem. Carnis enim fructus sunt, inquit, scortatio, adulterium, peculantia, & his similia. Et qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Et, Caro concupiscit contra spiritum. At uerò de mente dicit, Psallam spiritu, psallam & mente: & Mens mea infructuosa aut fructuosa est. Posuit enim mentem, quam Scriptura cor appellat. Cor pro mente pellare solet, ducein, ut ita dicam, & aurigam totius uasis, discernentem bona & mala, approbantem ea quæ in nobis bene fiunt. Mens enim uerba discernit. Gula uerò cibos gustat. Vim enim discernendi mens in homine habet, nondum autem assentiendi, si non in mutationem seipsam dederit. Quid igitur uisum est quibusdam ut hanc ab incarnatione Domini eiecerint: Quid uerò uite profuerunt, quum magis in seditionem ipsam mutarint: Aut quid hoc obfuit nobis, aut profuit, ut ita dicam, quo auxilia rentur **CHRISTO**, uel ut beneficium præstarent ipsi magnum hoc, & dicerent ipsi, Non accepit mentem. Galatæ equidem stolidi, & Cretenses semper mendaces, & Ephraim columba demens: Dominus autem noster in uitam incarnatus omnia perfectè assumpsit, imò potius ipse sui ipsius corporis plastes fuit, ipse sibi ipsi accipiens aut indens animam. Cæterum aliqui defectuosum facere uolentes **CHRISTI** in carne aduentum, & perfectam in ipso dispensationem, haud scio qua cogitatione inducti, non rectè dixerunt **CHRISTVM** mentem non accepisse: substantiam autem hi mentem esse putant, & natura dicere audent id, quod in Scriptura dici solet, In homine spiritus: uelut dicit Apostolus, Ut integer uobis spiritus & anima & corpus, in die Domini nostri **IESV CHRISTI** seruetur. Errant igitur. Si enim est mens spiritus, & spiritus mens, uelut etiam ipsi putant, anima uerò alia est à mente & à spiritu: non amplius duæ substantiæ erunt in homine in una substantia contractæ: non amplius in substantia erit sola anima, & in substantia corpus. Sed reperimus de cætero quatuor. Mens una est substantia, anima alia substantia, spiritus alia substantia, corpus alia substantia. Et si rursus perferutemur, adhuc plures erunt. Quando quidem enim plura nomina possidet homo, & internus homo, & externus homo: etiam hæc omnia spirituali intelligentia dixit Scriptura, cogitationem nostram construens, ut nihil salutis

Cor pro mente

Mentē Christi
Anm accepisse
se negantes.

Aa relin-

relinquamus, neque occasio nobis fiat à proposito excedendi. Sunt enim hæc in homine, uerum non oportet curiose perscrutari. Attamen iuxta illorum rationem, Si mens est spiritus, & spiritus mens: hæc autem extra animam sunt, qua ratione rursus dicit, Psallam spiritu, psallam & mente. Per hoc enim ostendit spiritum non esse mentem, neque mentem spiritum. Deinde rursus, Anima peccans ipsa moritur: non exemplo corpore pronunciauit. Erant enim, inquit, in nauis ferme septuaginta animæ. Et omnino animæ non erant absque corpore, sed corpora cum animis. Et rursus solet hominum consuetudo uocare hominem uno nomine: nempe quum dicit, Dominus est octoginta corporum: non omnino absque animis. Verbum itaque caro factum est: non absque anima, non absque reliquo toto negotio & apparatu. Non enim quum dicit Anima, absque corpore pronunciauit. Neque quando dicimus corpora, absque anima esse intelligimus. Quid igitur uisum est quibusdam dicere uolentibus, mentem à CHRISTO eiectam esse, aut quid hoc Ecclesiæ profuit, aut cur non potius turbauit: Quomodo uero non defectuosam facit nostram salutem, qui talia cogitat? Nos enim non possumus intelligere, aliud mentem esse: neque hanc per se substantiam esse possumus affirmare, sed quod compositum est & rationale & sapiens in singulis delictis, uelut si dicas, Cogitationem hominis. Sicut enim oculi sunt in corpore, ita mens in anima. Rursus porro neque hoc contentiose astruimus, sed simpliciter intellectualem in hominibus partem esse asserimus. Quid igitur est homo? Anima, corpus, mens, et si quid est aliud. Quid igitur ut saluaret, Dominus uenit: omnino hominem perfectum. Igitur omnia quæ sunt in ipso, perfecte accepit. Alioqui unde hæc in ipso implebantur, quæ in hominem contulit, à mente & corpore ac anima & uniuersa incarnatione, excepto peccato. Nam & uaticinabatur, & ratiocinabatur, id quod dare nobis suggerit Diuina Scriptura, dicens, Ecce intelliget Filius meus dilectus quem elegi, in quo bene complacitum est animæ meæ, ponam spiritum meum, &c. Ipsa igitur intelligentia ubi impletus est, siquidem in Deitatem, manca ergo est deitas intelligentia, absit. Hæc enim in dominicum hominem impletur. Si uero in dominicum hominem impleta est, quomodo intelliget incarnatio, quæ sine mente est, impossibile hoc est. Si enim omnino uox, intelliget, ad CHRISTVM refertur: CHRISTVS autem ex supernis est Deus Verbum, caro uero factus ex Maria, & homo factus nobiscum conuersatus est, uelut scriptum est, ergo citra ambiguitatem unà cum mente dispensationem suscepit, nam huic conuenit intelligentia. Propter hoc enim de ipso dicit Euangelium, Proficiebat sapientia & ætate. Deitas non suscipit ætatem, neque sapientia caret, quæ tota sapientia existit. Verum sapientia proficiebat Saluatoris humana natura, non mentis exors, quandoquidem neque falli potuit. Et ætate proficiebat, quum reuera puer cresceret. Si uero propterea quod mentem accepit, ipsum peccatum consequenter ponit: igitur potius hoc consequetur, Si demus ipsum accepisse carnem, sine qua peccatum non perficitur. Manifesta autem sunt opera carnis penitus, quoniam am damus, & in carne peccauit, carne accepta. Noui enim, inquit Apostolus, quod non habitat in me aliquid boni, hoc est in carne mea. Quis uero audebit dicere, propterea quod Saluator carnem assumpsit, à carne abductum esse, ita ut bruta carnis opera perfecerit, iuxta totius uasis proprii consequentiam, quem tamen uilem & humanam carnem habuisse constat, sed in nulla re lapsantem. Deus enim Verbum ex supernis à patre progressum, quum uoluisset in carne nasci, frenabat uas ipsum, & sicut uolebat, cohibere ipsum ab omni inutili carnali turba potuit. Si uero uolebat, remittebat, remittebat autem ad rationales, & decentes ipsius Deitatem, corporales necessitates. Neque enim quum haberet mentem in ueritate, quemadmodum totam incarnationem in ueritate, mens distendebatur ad irracionales concupiscentias: Neque ea quæ carnis sunt, similiter ut nos, faciebat aut cogitabat. Verum ut Deus in carne uera geni-

ta genitus ex Virgine Maria, & carne & anima faciebat, itemque mente, & toto uase, in hominum genere conuersabatur, ex supernis ex patre in substantia existens Deus Verbum. Cæterum ne cauillentur aliqui abusuè hoc dictum esse: uelut illud, Intellige clamorem meum. Illud enim abusuè propter preces datum est, et manifestus est usus. Verum exemplum carnalis ipsius aduentus per Prophetas prædictum est. Nam hoc, Et proficiebat ætate: uerum est. At quid tales se dicere putant? Si dixerimus CHRISTVM, perfectum hominem ex Maria natum, nunquid suspicabimur ipsum peccatis subiectum fuisse: absit. Peccatum enim non fecit, neque inuentus est dolus in ore ipsius. Si enim uirtutem suam sanctis insufflauit, & hi quibus inspirauit testantur, quod erant sancti, iusti, progressi in diebus suis citra reprehensionem: quanto magis ipse, in quo omni Deitatis plenitudini habitare complacuit corporaliter, etiam si carnem ueram accepit ex Maria semper Virgine, & animam uerè humanam, & mentem, & si quid aliud est in homine, ipse in seipso habens uniuersa, continuit Deus existens, non diuisa ad maliciam, non fracta à maligno illo, non capta uoluptate, non cadentia sub delictum Adæ. Et propterea dicit Apostolus, Factus ex muliere, factus sub legem. Et rursus, In habitu inuentus ut homo. At uoces, In habitu, & factus, & sub legem, per utraque collectæ, perfectionem significant, ac ab affectibus peccati alienitatem. Nam ex uoce factus, quod sit perfectus indicatur: ex uoce sub Legem, quod non in parentia, ex uoce in habitu, formæ firmitas, ex uoce ut homo, à peccato alienitas. Hæc igitur quum sic habeant, nemo nos decipiat uanis fabulis. Si enim supernè uerè genitus est à patre, etiam natus est ex Maria, & supernè uerax est & inferne. Et si supernè imperfectus est, etiam infra imperfectus est. Si uero supernè perfectus est, etiam infra perfectus est, & non in alio perfecto habitauit, sed in seipsum omnia perfecit. Et resurrexit ex mortuis, non amplius partitus in monumento in corpus, & Deitatem, & animam in infernis, non amplius sub tactum cadens, non amplius abstinens, sed ingrediens foribus conclusis, contrectatus tamen à Thoma, ut ne imaginatio putaretur, sed ueritas. Quia Thoma creditus est, ubi impletum esset quod prædictum est, Manibus meis Deum requisui, & non sum deceptus. Idem Deus, idem homo, qui non confusionem operatus est, sed duo miscuit in unum, non ad interitum cedens, sed corpus terreum unà cum Deitate potens efficiens, in unam uirtutem uniuert, in unam Deitatem collegit, unus existens Dominus, unus CHRISTVS, non duo CHRISTI, neque duo Dei. In ipso corpus spirituale, in ipso Deitas incomprehensibilis, quod passum est, incorruptum, quod passionis exors est, incorruptibile, incorruptibilitas in totum. Deus Dominus sedens in dextra Patris: non relicta carne, sed in unum cuncta, & in unam in totum Deitatem, sedens in dextra Patris. Hic igitur unigenitus, perfectus, increatus, immutabilis, inalterabilis, nulla intelligentia comprehensibilis, inuisibilis, qui homo factus, inter nos uersatus est, et spiritualiter resurrexit, & non amplius moritur, non amplius inops est, qui propter nos inops fuit, quum diues esset, qui totus spiritus est, qui carnale & Diuinum unuit, Dominus unus, Rex, CHRISTVS, filius Dei, qui sedet in dextera patris super omnem principatum ac potestatem, & uirtutem, & omne nomen quod nominatur: hic dicit in Euangelio, Euntes baptisate omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, atque hoc in medio ipsorum existens, non significauit coniunctionem esse Filium Patri, sed Patrem nouit Patrem uerum, & seipsum uerum demonstrauit in substantia existens uerbum: & Spiritum suum sanctum in substantia existentem Spiritum, & Spiritum ueritatis, increatum, immutabilem, inalterabilem. Non sicut quis suspicari possit, qui dolose ad fidem feratur, & pedes suos occultet, & astutè se erga ueritatem gerat. Scrutatur enim corda & renes Deus. Et dicit nimirum hæreticus, Credo quod Pater est Pater, & Filius Filius, & Spiritus sanctus Spiritus sanctus: & confiteor tres substantias

Christus peccati exors.

in una essentia. Non autem aliam dico essentiam præter Deitatem, non aliam Deitatem præter essentiam. At propter exactum adeò sermonem faciendum, essentiam uocamus, ut ne aliam atq; aliam speciem Deitatis ipsius Trinitatis dicamus. Talis enim astutè ueluti dixi absconditus, etiam rursus dolose dicit, Credo quod Pater, Pater: Filius, Filius: Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Verùm opinionem talem occultatā habet, & uelut à nobis assimilans in seipso dicit: nempe, Sicut ego habeo corpus & animam & spiritum humanum, sic etiam Deitas. Pater quidem, ut ita dicam, est species, filius uerò, sicut in homine anima, spiritus autem, sicut quod inspirat per hominem.

Trinitatis
sua opinio.

Quidam enim dolose agunt, & sic de Deitate iudicant. Nos autem nō sic didicimus. Verùm ecce pater in cælo per uocem testatur, Ecce filius in Iordane, ecce Spiritus sanctus in specie columbæ descendens figurabatur: imò per seipsum figurabatur, ut qui per se substantia existat, non diuersa à Patris & Filij, sed eiusdem essentia. Rursus aliter, Ecce pater sedet in cælo. At uocem sedet, ne rursus humano more accipe, sed talem quæ nec enarrari nec compræhendi possit, intellige. Et non dixit, Redijt Filius in Patrem, sed sedet in dextra Patris. Et rursus de Spiritu sancto dicens unigenitus docuit, Ego abeo, ille ueniet Spiritus sanctus, Spiritus ueritatis. Si ego non abiero, etiam ille non ueniet. Si uerò erat spiritus, coniunctio cum ipso filio, non utique dixisset, Abeo, & ille ueniet. Verum ut indicet substantiam & substantiam. Vna enim est Deitas, unus Deus, una ueritas. Atque sic scripsi ei, qui cupit uitæ nostræ consequentiam, & firmam confessionem à Lege ac Prophetis, & Euangelijs atque Apostolis, & temporibus Apostolorum, usq; ad nostra tempora in catholica Ecclesia impollutè seruata, uerum per inuidiam seditionis unius ac ueræ fidei, iuxta temporis aliam atque aliam occasionem, per hæreses eandem fidem & spem ac salutem nostram persecutionem passam, ita tamen, ut durarit in sua ueritate, quum hæreses singulis temporibus seipsas polluant, & ab Ecclesia abalienent. Quemadmodum etiam recens rursus audimus quosdam, qui primas sibi ferre uidentur apud quosdam pietatis in Ægypto exercitatores, itemque in Thebaide, atque alijs regionibus: & similia Hieracitis sentiunt ac dicunt, resurrectionem quidem carnis nostræ affirmantes, non autem huius, sed alterius cuiusdam pro ipsa. Quum uerò tales à uera uia discesserint, & ueritatem Dei ad fabulas conuerterint, itemque firmam spem nostram euerterint, ea de causa etiam de hoc rursus dicere cogimur. Increduli equidem totum resurrectionis negocium negant. Verùm falsam fidem habentium, & impurè ac stolidè à uera spe elapsorum est, sic de resurrectione sentire. Et Græci quidem sunt, qui penitus resurrectionem negant, propter impietatem multitudinis iniquitatum, quæ apud ipsos fiunt. Odio enim habent resurrectionem, per quam pudore confundentur, quod Deum ignorarint, &

Hieracita.

Resurrectio.
nis ratio.

ipsius mandata. Verum tamen resurgent, etiam si nolint, & uniuersa creatura palam ipsos redarguit, singulis diebus resurrectionis speciem ostendens. Occidit enim dies, & mortuorum modum inuimus per soporem. Exoritur dies nos expergefaciens, & resurrectionis signum demonstrans. Decerpuntur fructus, & status rerum exscinditur, ita ut hinc nostri discessus facies præstituatur. Seminatur terra, & germinat, quoniam fracta post sectionem resurgunt. Locusta moritur, ubi quandam sui ipsius fœturam abiectam in terra defodit, & post tempus terra reddit ea, quæ defossa sunt. Semina fructuum seruntur, & primum moriuntur, deinde perficiuntur. Nisi enim mortua fuerint, non uiuificantur. Signacula in nobis fecit Deus per ungues decem & decem, quide resurrectionis nostræ spe testimonium præbent. Sed & uelut per coronam capilli, resurrectionem nostram declarauit. Nam quod in nobis mortuum corpus uidetur, hoc est pili, singulis uicibus resecti rursus pullulant, resurrectionis spem indicantes. Et innumera dici possunt ad incredulorum certitudinem ab exemplis. Verum non persuasit hos palumbes auicula, neque myoxus animal. Moritur

Myoxi & palumbis natura

enim

enim hoc semestri, & palumbes in diebus quadraginta, & rursus post tempora sua reuiuiscunt. Scarabæi morti uicini, in pila stercoreis seipsos occultant, talem pilam in terra sepelientes ac defodientes, atque sic ex suo ipsorum humore rursus reuiuiscunt cōperiuntur. Cæterum de Phœnice Arabica auicula dicere superfluum est. Iam enim ad aures multorum peruenit, credentium & non credentium. Histor a autem de ipso talis apparet. Quingentesimum annum agens, & ubi cognouerit tempus mortis suæ in stare, rogum ex aromatibus sibi construit, eaq; in urbem Ægyptiorum Heliopolim appellatam defert, et proprijs pedibus ac alis pectora sua ualde pulsans, ignemq; à corpore suo proferens, subiectam materiam in loco incendit, atque sic seipsum exurit, & omnes carnes suas unà cum ossibus. Verum ex Dei dispensatione nebula demittitur, quæ pluuiam effundit, & flammam corpus altis consumētem extinguit, quum mortuus iam sit phœnix & extreme tostus. Extincta autem flamma, reliquæ carnis ipsius adhuc crudæ restant, quæ ad unum diem dissipatæ uermem gignunt. Vermis autem pennas producit, pullus euadens. Tertia uerò die crescit, & accepto incremento, his qui in eo loco uersantur, seipsum ostendit, & rursus ad propriam patriam recurrit ac quiescit. Porrò admiratio animum meum subit, de incredulorum Græcorum atque aliorum Barbarorum decepta per omnia mente: quod in fabulis suis non uerentur resurrectionem omnibus declarare, & de resurrectione sæpe canere, uelut fabulæ ipsorum describunt. Alcestim quidem Pelia filiam mortuam esse, propter uirum suum Admetum, & propter Herculem, post triduum uerò resurrexisse, & ex adytis eductam esse, Pelopem uerò Tantalum filium, ubi carnes ipsius distributæ essent à proprio eius Patre & Amphiarao, falso appellatis ipsorum deis. Et Euclees ab Æsculapio resuscitatus est, & Castor propter Pollucem fratrem suum, qui ultrò ipsi uitam alternis diebus alterare uoluit, & Proteus propter Laodamiā. Sed & Sisyphum, & Tantalum, & Caucaſi filias, quas Erinnyas uocauerunt, & unà cum his Tiresiam, in Tartarum detrusos esse tradunt, atque illic pœnas dare, illum quidem per saxum, hūc per rotam, & alios aliter supplicio affectos esse, & adhuc in supplicio esse, uelut qui non ad interitum sint redacti, uerum sint in corporibus. Si enim corpora non haberent, quomodo sub petram & rotam, supplicijs traderentur. Et multa de his dici possent ad confirmationem nostram fidem, atque ipsos redarguendos. Sed & qui ex hæreticis proficiscuntur, similia his canunt, & à fide aliena, in eo quod aliqui hæretici dicunt, non corporis, sed animæ resurrectionem fore. Eodem modo autem etiam prædicti Græci idem putant, ac cum illis opinantur, ut sint uerba ipsorum nugacia, motus gratia magis profusa. Si enim resurrectionem asserunt hæreses, & omnino resurrectionem esse putant, uerum de anima hanc decernunt, stolidum est hoc ipsum. Quomodo enim anima resurget, quæ non cecidit? Non enim sepelimus animas in monumentis, sed corpora. Animæ enim non cadunt, sed carnes, quemadmodum etiam cōsuetudo mortua corpora, caduera appellare solet. Itaq; si resurrectionem ipsi consentur, omnibus manifestum est quod non animæ, sed corporis lapsi. At uerò Græci rursus redarguuntur resurrectionem in totum negantes, deferentes in monumenta cibos ac potus. In Pandemis, hoc est popularibus appellatis diebus, edulia quidem in totum exurunt, uina uerò libant, nihil commodi mortuis ex hoc afferentes, imò potius seipsos lædentes. Verum tamen coguntur à consuetudine confiteri mortuorum resurrectionem. Nam ubi posita sunt corpora defunctorum, accedunt & in clamant, nomina proferentes sepulcorum mortuorum, Resurge (dicentes) tu, comede & bibes, & lætare. Et si quidem animas illic putant permanere, ubi reliquæ mortuorum sepultæ sunt: passionis exors est talis animarum expectatio, permanent enim isthic in futuram diem & resurrectionē regenerationis, donec composita & coniugata ipsorum receperint corpora, etiam si abominentur Græci carnem ut uilem, & quæ penitus dis-

Phœnicis historia.

Poetru fabulas resurrectione adstruere.

Caduerum appellatio.

Græcorum ritus circa defunctos.

si petur, ac spem non habeant reuiuiscendi. Si uero non hoc modo id faciunt, qua ratione animas essentia corporum meliores illigantes, damnationi magis obijciunt, opinionem hanc decernentes, & assident mortuis reliquijs: Aut ob quam spei expectationem permaneant, dicant. At manifestum est, quod non animas putent esse in monumentis, sed in custodijs quibusdam unicuique animae à Deo destinatis, pro uitae transactae dignitate, & pro factorum merito. Corpora uero unusquisque proximi sui proprijs manibus in corporum siue ossium loculis deposuit. Bonum autem fuerit apud omnes unam esse opinionem de his, & consequentiam, ex his quae undiquaque in confesso sunt. Verum apud incredulos uice uersa quae uera sunt, negantur, & quae in Deo possibilia sunt, in spem apud ipsos non corroborantur. At de his satis dictum esse puto, paucis è multis exemplis à nobis productis. Caeterum de his qui Christiani esse uidentur, uerum Origeni credunt, & mortuorum quidem resurrectionem confitentur, tum carnis nostrae, tum corporis Domini, sancti illius ex Maria assumpti, hanc autem carnem non resurgere dicunt, sed aliam pro hac ex Deo dari: quomodo non dixerimus magis impiam alijs habere ipsos opinionem, & stolidiorem quam est Graecarum. Primum equidem si alia pro hac resurgit, iuxta ipsorum sermonem, non iustum est Dei iudicium, quod aliam carnem pro ea quae peccauit, iudicat, aut aliud corpus in gloriam hereditatis & regnum caelorum infert, pro eo quod in ieiunijs ac uigilijs & persecutionibus propter nomen Dei fatigatum est. Quomodo uero etiam anima se debet sola, iuxta haereticorum rationem, non praesente corpore quod simul peccauit: Contra dixerit enim talis anima iudicio Dei, asserens corporis fuisse peccata. Habet etiam demonstrationem, iuxta contentiosam rationem, sed non in ueritate. Potest enim dicere, Non ego peccaui, sed corpus. Ex quo enim egressa sum de corpore, neque scortata sum, neque adulterium commisi, non furtum feci, non occidi, non simulachra colui, non quicquam mali & intolerabile perpetravi: & rationi consentanea reperietur ipsius defensio. Quum autem recte se ipsa excuset, quid dicemus: cessat ergo Dei iudicium? Imò iniuste infert Deus iram contra homines: absit. Nouimus autem quod omnia Deo possibilia sunt, & potest & corpus proferre absque anima, & corpora deleta rursus reuiuificare potest, mouereque ipsa à seipsis sine animis, si ita uelit: quemadmodum etiam iam circa sanctissimum Iezechielem talem dispensationem fecit. Dixit enim sancto Propheta, Dic fili hominis, congregabitur os ad os, & iunctura ad iuncturam. Et admiranda erat Dei potentia, quod nondum immixtis animis, sed siccis existentibus ossibus, non solum uim motus habebant, ob Dei efficaciam, sed & intelligentia repleta sunt ossa, & cognitione non uulgari. Non enim pedum ossa per obliuionem ad caput accedebant, neque colli uerticula circa talorum iuncturas errantes locum quaerebant, sed singula ossa & mouebantur, & uadebant iuxta intelligentiam, & ad suam iuncturam accedebant. Si itaque uult Deus, potest & corpora sine anima suscitare. In hoc enim potentiam suam ostendit, quod uidelicet id quod apud homines desperatum est, primum resuscitat, per hoc quod Iezechieli praecipit. Et non dixit, Dic fili hominis ut primum ueniat spiritus: sed postquam facile factum est, quod difficile erat, propter fidem, corpora uidelicet coniungi: tunc praecipit ut animae in ipsa corpora ingrederentur. Et surrexit, inquit, multa congregatio. Proinde posse Deum facere dixi, ut etiam corpus citra animam reuiuifcat, uelut prius dictum est. Sed non potest iudicari per seipsum corpus. Habet enim iustam excusationem aduersus iudicium Dei. Nam & ipsum dicit, Ex anima illa erat peccatum, ego non fui causa. Ex quo enim illa à me discessit, neque adulterium commisi, neque scortatum sum, neque furtum feci, neque simulachra colui, neque aliquod tale peccatum peregi. Et erit iudicium Dei inefficax contra contentiosorum rationem. Quapropter uelut erat corpus & anima, compositus homo unus ex Deo genitus, ita rursus iustus iudex corpus exuscitat, & animam

Origenis opinio de resurrectione mortuorum.

animam ipsius ipsi indit. Et sciustum fiet Dei iudicium, dum ambo participant aut supplicio propter peccatum, aut cultu Dei, & mercedis retributione sanctis reddenda propter uirtutem. Caeterum haec ad confirmationem ueritatis spei nostrae sufficerent, pauca pro multis apposui. Verum propter eos qui dicunt aliud corpus pro eo, quod cecidit resurgere, rursus laborem aggredimur, prodesse cupidi his qui intelligere uolunt, & uitam suam perdere non conantur, & non negare carnis nostrae resurrectionem, in qua omnis thesaurus, & fundamentum omnis sapientis cogitationis, & omnis bonae operationis deposita est, iuxta id quod dictum est: Habentes thesaurum hunc in testaceis uasis, &c. Abstinentiam enim exercemus nos debiles castè agentes, eleemosynam facere cupimus, qui sumus impotentes, propter eorum quae speramus fruitionem, mortuorum uidelicet resurrectionem. Atque sic is qui aegrotat, fundatus est in fide ac spe, dilectionis Dei testimonio, & pro nomine Dei in persecutionibus tormentorum & aliorum crudelium suppliciorum, inter eos qui non negant resurrectionem carnis nostrae, sed credunt quod ipsum hoc, quod seminatur in terra resurget. Duo enim manifesta & uera testimonia dederunt nobis diuinae Scripturae, per quae possumus resurrectionis nostrae spem cognoscere, et non per fabulas uanorum hominum decipi, qui ipsi decepti sunt, & uitae fraudem praescripserunt. Quo itaque non multis testimonijs utar, non enim pauca sunt in nouo ac ueteri Testamento, de nostra spe resurrectionis, compendio hoc dicam. Si aliud esset quod resurgit, quemadmodum aliqui asserunt, non sanè Apostolus affirmasset, dicens, Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem. Quandoquidem uero & de gloria sanctorum, quomodo illustrabuntur & alterabuntur in gloria post resurrectionem, uelut dicit, Resurgit in gloria: in spe nos fundari oportet, dicit Scriptura, Stulte, tu quod seminas non uiuificatur, nisi mortuum fuerit. Et non ipsum quod nascetur corpus seminas, sed fortassis granum frumenti, aut aliorum seminum, & Deus dat ipsi corpus ut uoluit. Hoc in gloriam eorum, qui resurgunt in claritudine, dixit. Quo uero ostendat granum sumere gloriam per seipsum, dixit in Euangelio, qui etiam in Paulo loquutus est de resurrectione, Nisi granum frumenti lapsum in terram mortuum fuerit, solum manet. Si uero mortuum fuerit, multum fructum fert. Igitur Apostolus granum dixit, & Saluator idem granum corporis sui demonstraui. Quid igitur dicimus? Non ipsum quod seminat est proprium corpus suum, hoc est granum resurrexit, aut aliud erat quod ex ipso post triduum resurrexit ex monumento, uelut angeli dicunt, Resurrexit, non est hic, & sicut ad Mariam dixit, Ne me tangas, nondum enim ascendit ad patrem meum: & sicut ostendit manus & latus Thomae, dicens, Ne sis incredulus: At incredulorum est dicere, Omnino non resurrexit. Eorum uero qui falsam fidem habent, est dicere, non id quod obdormiit resurrexit. Credentium autem est dicere, quod idem corpus resurrexit, & ab ipsius corpore suscitauit nostrum, ut nos in spem ueritatis confirmet. Ea enim gratia & typos clauorum reliquit, non deletis ipsorum punctis, neque lanceae loco oblitterato, & quidem quum introiret foribus conclusis. Nam carnale ipsius, spirituale resurrexit, sed non aliud ab eo quod erat in Deitatem cointum, in spiritum subtilitatem redactum. Siquidem enim fuisset spiritus subtilitas, qualis terrae caeuerna, ita paruum corpus suscepisset: Verum ut ostendat, quod ipsa corruptibilitas nostra induit incorruptibilitatem. Etiam si enim mortale est, induit immortalitatem. Intrauit quidem foribus clausis, ut indicaret crassum subtile, & mortale immortale, & corruptibile incorruptibile. Quo uero redargueret omnes incredulos de nostra salute, resurrectione inquam, is qui in subtilitatem transmutauit corpus, & resurrectionem in spiritum contemptrauit, non deleuit cicatrices clauorum, neque lanceae typum: sed ostendit id ipsum quod in cruce passum fuit, quod non aliud esset id quod resurrexit, neque aliud ex ipso productum, sed ipsum

Corpus idem quod cecidit resurgere.

Christi resurrectio qualis.

quod passum fuit passionis exors, & ipsum quod cecidit granum id quod resurrexit, resurrexit autem incorruptibile. Et ut ne rursus putemus partem aliquam ex ipso sulcitaram fuisse, ipsum quidem totum non uidit corruptionem, sed ipsum totum resurrexit. Dicit enim, Resurrexit, non est hic: uerè resurrexit, & non errant Scripturæ, quæ sunt uita nostra. Et ut ne inueniant seducti prætextum, ossa & carnem ostendit Thomæ, & discipulis suis dixit, Videte me quod ego sum. Spiritus enim ossa & carnem non habet, quemadmodum me uidetis habere. Si uerò quis cauillans dicat, At Saluatoris nostri corpus electum ac præcipuum erat, eo quòd solum conceptum est à Maria, & sine uirili semine. At nemo potest hoc dicere, neque demonstrare. Si uerò quis rursus cauillans dicat, CHRISTI solum corpus totum resurrexit, nostrum uerò non idem resurgit, sed pro ipso aliud. Quomodo igitur dicit, Resurrexit CHRISTVS, primitiæ eorum qui dormierunt, ita est & id ipsum corpus primitiæ eorum, qui resurgunt. Quomodo autem primitiæ fuit CHRISTVS eorum qui obdormierunt, discant, & ne rursus ad alium errorem conuertantur, & alias Scripturas mētiri putent. Ante seipsum enim suscitauit Lazarum, & filium uiduæ in Naim. Et Helias suscitauit mortuum. Sed & Helisæus duos mortuos suscitauit, alterum adhuc super terra positum, alterum sepultum. Sed illi quidem ubi resurrexerunt, rursus mortui sunt, expectant autem unam & catholicam resurrectionem. CHRISTVS autem est primitiæ eorum qui dormierunt, quoniam ubi resurrexit, non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur, uelut scriptum est. Semel enim mortuus est pro nobis sustinens passionem, propter nostras passiones: semel gustauit mortem, mortem autem crucis. Verbum ipsum ultrò propter nos ad mortem prægressum, quo morte mortem mortificaret. Verbum caro factum, nō patiens in Deitate, uerum compatiens cum humana natura. Passio ipsius reputatur, manente ipso in immortalitate. Ipse enim dixit, Ego sum uita. Neque per carnem nobis spes. Maledictus enim, inquit, qui sperat in hominē, & erit uelut syluestris myrica in deserto. Quid igitur dicemus? Non est homo CHRISTVS, ex prædictis? Omnibus sanè manifestum est, quod citra ambiguitatem confitemur Dominum Deum Verbum, hominem factum esse, non apparentia, sed ueritate. At non est homo, qui uenit in præminentiā Deitatis. Neque enim in homine est nostra spes salutis. Nullus enim ex omnibus hominibus ab ipso Adam, salutem operari potuit, nisi Deus Verbum homo factus, ut ne spes nostra esset in hominem, sed in Deum uiuentem & uerum hominem factum. Omnis enim sacerdos ab hominibus acceptus pro hominibus constituitur, uelut scriptum est. Unde à nostra carne accepit Dominus carnē, & homo factus est nobis similis Deus Verbum, ut in Deitate daret nobis salutem, & in sua humanitate pateretur pro nobis hominibus, passionem per passionem soluens, & mortem per mortem propriā mortificans. Reputata est autē passio in deitatem, & quidem quum passionis exors sit deitas, quoniam sic uoluit sanctus & passionis exors Deus Verbum. Est autem exemplum tale quoddam. Velut si quis uestem indutus, in ueste uerò sanguis respersus inquinat Passionis Christi uestem, uerum ad corpus induti non perueniat, refertur autem macula ex sanguine sit simile. ad eum, qui ueste indutus est. Sic in carne passus est CHRISTVS, in ipso, inquam, dominico homine, quem ipse formauit, qui è cœlis descendit Deus Verbum, uelut sanctus Petrus dicit, Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. Et rursus, Quum igitur CHRISTVS passus sit pro nobis carne. Itaque etiam uos eandem intelligentiam assumite, sic sanguinem in ueste ad gestantem refertis, quomodo reputata est ipsi passio carnis ad Deitatem, nihil ipsa passa, ut ne in hominem habeat mundus spem, sed in dominico homine, Deitate sustinente ad ipsam referatur passio, quo fiat salus pro mundo ipsa Deitatis à passione alienitas: quo passio in carne facta ad Deitatem referatur, etiam si nihil passa sit ipsa, ut impleretur Scriptura, dicens, Si enim cognouissent, non utique Dominum gloriæ crucifixissent, &c. Crucifixus igitur crucifixus est Dominus, & adoramus crucifixum, & sepultum, & qui resurrexit tertia die, & ascendit in cœlos. O altitudo diuitiarum, & sapientiæ & cognitionis Dei, uelut scriptum est. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus, uelut guttam ex pelago cognitionis Dei haurientes, & huiusmodi dispensationis exemplum comprehendentes, spei uidelicet nostræ gratiam, ex bona uoluntate patris, uoluntate Filij, cum uoluntate Spiritus sancti, eiusdem Dei dispensationis. Habebunt porro omnes Scripturæ sparsim resurrectionis prædicationem. Verum perfectio reseruebatur ipsius in substantia existentis Verbi aduentui. Complementum enim legis CHRISTVS, sicut scriptum est. Vbi enim non dixit Diuina Scriptura de resurrectione? Primum sanguis Abel prædicat, post mortem enim adhuc loquitur. Dicit Scriptura, Enoch transpositus est, & non inueniebatur, & non uidit mortem. Complacuit Noë Deo, arcam construxit ex præcepto Dei, regenerationem sibi ipsi operans ac efficiens per propriam domum. Abraam senex acquirit Filium, mortificato iam corpore: & ex mortuis Deus spem largitus est, maximè quum uterus Saræ emortuus esset, & quod inueteratum erat, & femē ad deletionem peruenerat, iuxta consuetum mulierum morem, ipsa uidelicet resiccatus fons, rursus uim accipit ad seminis deiectionem: & anicula iuuenula fert partum, & Isaac à morte uiuens patri traditus est. Deus enim qui ex resurrectione mortuorum patri filium tradidit uiuentem, spem prædicabat. Ioseph indicat hanc rem non in secundo loco ponens ossium spem, curam enim habebat talium, non uelut pereuntium, sed quæ rursus reuictura essent, & præcipiebat ea afferri ex Aegyptiorum regione. Non frustra Ioseph hoc significabat, Comportate mihi ossa dicens, uisitatione enim uisitabit uos Dominus. Si non spes fuisset resurrectionis, qualis esset ossium cura, ut de corruptibilibus ossibus præciperent iusti? Prima uox ad Moysen est testimonium Dei, Ego Deus Abraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob, qui in mundo quidem mortui sunt, apud me autem uiuunt. Unus & idem spiritus est, qui loquutus est in Lege, et qui docet in Euangelio. Hoc enim et Sad duceis Saluator significauit, Qui loquutus est in Prophetis, adest mihi. Ostendit hoc & uirga Aaron, quæ per multos annos arida fuit, & in tabernaculo à uespera usque ad matutinum relicta (nam uiuæ arbores cum languoribus per duodecim menses, iuxta circuitum completo anno, fructus gignunt, & sole fouente, & pluuijs rigantibus, & rore extendente, nocteque ac die nutrientibus) & sub unam uocem difficultatem Deus facile effecit. Germinauit enim arida uirga, & folia emisit, & fructus maturos. Similia enim ostendit Deus futuræ ab ipso resurrectionis. At ubi concipiuntur pueri secundum uenerandas nuptias, quas Dominus ostendit, primum deijcitur semen consequentiæ, uelut Dominus dixit, in uteros genitales. Temporis autē progressu id, quod deiectum est obuoluitur in utero, & perficitur per nouem mensium tempus, & absoluitur quod conceptum est ac gignitur. In resurrectione autē non sic, in momento enim res continget. Sonabit enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, uelut ostendit Dominus in tabernaculo testimonij. Quod nuges quæ uiuis arboribus per duodecim menses gestantur, in arido ligno densantur, & germen edunt etiam sub unam noctē. Et non hoc solum, sed in unius horæ spacio perfecit id, quod per duodecim menses, uelut dictum est, gignitur. Et quod factus, qui per nouem menses in utero est, per multum tempus coactus perficitur. Verum in resurrectione sub momento completum resurgit. Persuadeat incredulos potentia Domini. Nemo resistat sententiæ. Audiat Moyses, & ostendat, Quid in manu tua, inquit Dominus. Ipse uerò dixit, Virga. Virga autem hæc lignea erat, & sicca penitus: & dixit, Abijce ipsam in terram: & abiecit aridam uirgam, & quod aridum erat, humidum Deus efficiebat, & non solum humidum, sed etiam animatum, imò & natura alteratum, & essentia aliter formatum. Non

Resurrectio-
nis loci in Scri-
ptura.

Resurrectio-
nis modus.

Virgæ Moſis
reſurrectio et
transmutatio.

Non erat ſpectrum, hoc opus. Veritas enim Dei præcepto operatur, & non imaginatio. Nam in omnibus corrigens noſtram cogitationem, per Moſem declarauit ueritatem. Cognouit enim Propheta, quod id quod factum erat, non erat factum in apparentia, ſed ueritate, in eo quod auferret. Si enim imaginatio fuiſſet quod factum erat, non auferriſſet à conſpectu ſerpentis. At, ut ne rurfus hoc offendiculum præberet contentioſis, & dicant, quod alia erat uirga, Deus uerò dedit ipſi aliud corpus ſicut uoluit. Primum quidem igitur diſcant, quod non aliam pro alia nominauit, ſed illam ipſam quæ arida erat animauit. Quoniam hoc datum uirgæ corpus, & motum ab ipſo genus, ſiue ſpeciem Deus in iudicium non uocabat: neque pro uirga draconem iudicare uoluit, ſed certitudinem reſurrectionis per uirgam operatus eſt, & propriam potentiam Deus oſtendit, ut ne quis fidem deroger in omnibus potenti. Atque hoc ipſum cum omni certitudine fecit. Non enim partem quandam uirgæ ſuſcitauit, ſed totam uirgam tranſmutauit ſicut uoluit. Et quod hæc ſiſe habeant, & mortui ſpem uitæ æternæ habent, & qui in monumentis ſunt, reſurgent: cita mihi rurfus teſtem fide digniſſimum Moſem. Etenim ubi deliquiſſet Rubim, deſtatur ipſum Pater eius, ſanctus Iacob patriarcha, & dicit, Rubim primogenitus meus, & principium filiorum meorum contumeliam perfeciſti, uelut aqua non efferueſces, aſcendiſti enim in cubile Patris tui, & occultaſti quò aſcendiſti. Verum in Hebraico elthohar habetur, quod eſt, ſi interpreteſis, non reflexeris, aut non acceſſeris, aut non redundaueris, id quod nudo modo inditatum eſt per dictionem, non efferueſces, Interpretes autem ſi crediderunt. Et ſi uis diſcere quod hæc ſi dicit, & quod mors à patre huic qui peccauerat, decernebatur, Moſes tibi declarabit. Nam quum & ipſe duodecim tribubus benediceret, ad Rubim progreſſus, & gnarus quod eſſet ſacerdos Leui: In manu enim ſacerdotij ſoluebantur ac ligabantur peccata, inquit, uiuat Rubim, & non moriatur. Quomodo uerò uiuere poterat, qui ante centum uiginti ſex annos ſepultus erat: Verum quoniam nouit reſurrectionem omnium futuram eſſe, & nouit mortem ſecundam per condemnationem in die iudicij, uolens ipſum pro uno ſupplicio leuare à futuris, dicit, uiuat, in reſurrectione ſignificans. Nouerat enim quod uiuent omnes, & non moreretur, hoc eſt, non obijceretur morti ſecunda, condemnationis uidelicet, & tormentis æternis. Si enim de uitæ damno cura ipſi fuiſſet, ſufficiſſet dicere ſolum, uiuat Rubim. Quandoquidem uerò de futuris ſignificat, dicit uiuat Rubim, & non moriatur. Et unde poteſt quis tot teſtimonia colligere, de noſtra ſpe, & reſurrectionis expectatione ueræ, & non in apparentia? Dicant enim uanam opinionem ſouentes & fruſtra contententes: Vtrum quandoque pars corporum reſurgit, aut omnia particulatim: aut rurfus quædam tota reſurgunt, & quorundam particularis contingit reſurrectio, quorundam uerò totius corporis? Qualis eſt talis perſonarum acceptio? Nunquid perſonarum acceptio eſt apud Deum? abſit. Perſcrutemur ubi aut quando ſuſcitarint ſancti mortuum ex parte, & non totum corpus. Filius uiduæ in Saraphthia totus reſurrexit, & non eſt pars relicta: filius Sumanitidis totus reſurrexit, & nullum membrum reliquit, quod non reſurrexiſſet. Et Dominus Lazarum ſuſcitauit, & non reliquit reliquias in monumento, ſed unà cum tænijs ac indumentis: & non eſt omnino opus ueſtibus in iudicij die. Filium uiduæ in Naim totum ſuſcitauit, filiam principis Synagogæ, filiam Centurionis: & o uanam opinionem eorum, qui talia cogitant, quod partem ſuſcitat, & partem relinquit. Videamus autem ex ipſis ſubiectis, & his quæ iam æqualiter ſpei noſtræ facta ſunt. Enoch totus tranſpoſitus eſt, & non uidit hucusque mortem. Quo uerò in duobus uiuentibus corporibus declarem uobis perfectam reſurrectionem, & ut ne quis ambigat, duos characteres duorum primogenitorum noſtræ reſurrectionis proponam. Enoch erat in præputio, & non prohibuit præputium reſurrectionem,

Enoch et Helias, reſurrectio
nis exemplum.

ctionem, neque corporis per uitam huius uitæ expectationem ac durabilitatem. Helias in circumciſione: ut ne reſurrectio his aut illis attribueretur, ſed uniuerſalis tota. Helias erat in uirginitate, ut prærogatiua uirginitatis immortalitatem prædicaret mundo, & cum corpore incorruptibilitatem. Quo uerò non ſolum in uirginitate eſſe putetur reſurrectio propter præminentiam, itemq; ipſa corporis durabilitas, Enoch non erat Virgo, ſed continens, & qui liberos genuerat. Et duo quidem hiſunt, qui in corpore & anima permanſerunt propter ſpem. Et, ut ne quis rurfus ambigat, etiam alios in orcum detrulit unà cum corporibus. Aperuit enim terra os ſuum, & deuorauit Dathan & Abiron, Filios Core & Aiman, & deſcenderunt in orcum uiuentes corpore & anima. Ex ipſa enim hora in iudicium traditi ſunt, neque corporibus ſolutis, neque reliquijs traditis, aut parte: ſed totis ipſis cum corpore & anima traditis in ſupplicium. Iob dicit, Donec rurfus naſcar, & corpus hoc quod hæc exhaurit, & renouabis me. Et rurfus, Renouabitur uelut aquilæ iuuentus tua. Eſaias autem, Reſurgent mortui, & ſuſcitantur qui ſunt in monumentis. Venit enim qui ſoluit in fortitudine ligatos, ſimiliter que irritos habitantes in ſepulchris. Dicit autem Iob, Homo ubi obdormierit, non amplius reſurget, neque agnoſcet locum ſuum. Etenim reuera quotidie non ſit reſurrectio, ſed in unam decreta eſt diem. Verum oſtendens quod nouit in quale tempus præſinitum reſpiciat, ſtatim ſoluit quæſtionem: Donec cœlum & terra atteratur, ſunt corpora in terra. Quum uerò uenerit qui uertit cœlum uelut librum, & concutit terram: tunc reſurgent qui ſunt in terra. Et propterea dicit ad Iezechielem: Fili hominis dic, congregabitur os ad os, & iunctura ad iuncturam, & factum eſt ita, & facti ſunt ſuper ipſa nerui & uenæ, carnes que ac pili & ungues. Et rurfus, Dic fili hominis, Veni ſpiritus à quatuor angulis terræ, à locis uidelicet animis deſtinatis. Et quam ob cauſam ipſe Dominus non dicit, ſed hominem dicere iubet: Quoniam quod dicit Dominus, ſimul etiam facit, & non amplius ſoluitur. Verum homini dicere præcepit, quo poſt reſurrectionem ad horam, ſignificaretur quidem noſtra ſpes ſalutis, hominis uerò ſermo ſolueretur, & non Domini. Erant enim illa oſſa rurfus moritura. Quum uerò dicit Dominus, Reſurgite: reſurgunt, & non moriuntur. Dei enim Verbum non ſoluetur. Quapropter etiam Dominus in carne progreſſus ſuſcitauit mortuos, quo id quod per carnem factum eſt rurfus obdormiat, donec ipſa caro reſurgat, & non amplius moriatur, & taceat hoc dicere ad unum ſolum, Surge, ueni foras: donec ueniat, & non amplius ſingulariter dicat, Surge, ſed, Surgite omnes, uniuerſalem reſurrectionem faciens. Ipſe enim eſt reſurrectio mortuorum: qui ſanè poſtquam reſurrexit ex mortuis, nullum ſuſcitauit ex recens mortuis. Reſurrexerunt autem cum ipſo multa corpora ſanctorum qui dormierunt, & conſpecti ſunt multis, ingreſſi cum ipſo in ciuitatem ſanctam, uelut ſcriptum eſt in Euangelio. Et nõ dixit, Reſurrexit pars corporum ſanctorum, ſed corpora ſanctorum, & apparuerunt multis, non alij quam qui mortui fuerant, ſed qui agnoſcerentur à ſuis, ſi non ante multa tempora uita deſuncti eſſent. Sed & alijs oſtendere uolens Dominus noſter miraculum, difficilia illa facilia declarans perficiebat. Quando enim acceſſit ad recens mortuam puellam, filiam principis Synagogæ, quoniam eadem hora mortua erat, dignatus eſt ad ipſam dicere, Surge puella: per uocem Surge, fortificans quod erat iam diſſolutum, nam adhuc in lecto erat. Filium uerò uiduæ in Naim, quoniam iam in loculo efferre batur, facilius ſuſcitauit, attigit enim loculum, & non dixit aliquid puero, ſed ſolum attigit loculum, & reſurrexit. Quod uerò altiſſimum eſt, & omnem hominum ſpem longè excedens, quando uenit ad quatuordecim annorum Lazarum, neque dixit, Surge, neque attigit manu monumentum, ſed ſic in promptu uocat in propria poteſtate, Lazare ueni foras. Multo enim facilius eſt & promptius dicere, Veni foras, quam attingere. Attingere uerò facilius eſt, quam uocare,

care, Puella surge. Verum sic omnia facit sanctum Dei Verbum, ut nobis spem resurrectionis demonstret. Quod si uero uelim omnia ex omnibus Scripturis testimonia colligere, exigua sane fuerit mens nostra, modicaque ac idiota, attamen ob multitudinem in longum extendero sermonem, uerum compendio dicam: quod salus nostra compendiaria est, ita ut in omnibus in unaresurrectionis spe nobis praedicetur. Haec autem non credunt increduli, corrumpunt falsa opinione imbuti, non admittunt contentiosi, repudiant uanae gloriae sectatores. At Deus omnibus misericordiam exhibeat, & caliginosas mentes illuminabit. Graeci equidem accepto Spiritu sancto a ueritate redarguentur, & ab omnibus praedictis testimonijs, maxime uero a uobis sanctae Dei Ecclesiae & orthodoxae fidei filijs. Docetis enim accepto Spiritu sancto, digni facti sermone apposito in oris apertione: primum quidem, quoniam digni facti estis ut discipuli CHRISTI sitis, principalis pastoris & antistitis nostrarum animarum, uelut alimoniam CHRISTI ouilibus, uestris populis colligentes, curantes quomodo & uobis ipsis, & Dei pecoribus, uolentibus inquam, pro sitis, & ex sancto a Mose insinuatopabulo nutriatis. Quis uero ex recte sentientibus ad uos pios & fideles respiciens, o uos orthodoxi & Ecclesiae filij: quum uero aliquos dico, omnes filios ueritatis dico, iuxta id quod scriptum est, quis, inquam, ambigat: Nam quum sapientis & fortissimae mulieris filij sitis, cuius gloria est apud Solomonem dicentem, Mulierem fortem quis inueniet, uelut rara sit, ino potius una: id quod melius est eligitis, & quod utile

Mulier fortis est ampleximini. Fortem autem mulierem intelligite mihi Ecclesiam Dei, uestram matrem, qua nihil fortius est, ut quae moriatur per singulas excitationes persecutiones, pro nomine uiri sui. Haec dicitur mansuetissima proprium sponsum exacte interrogat in libro Canticum, Vbi pascis, ubi cubile habes, in meridie: Pascit autem CHRISTVS in praedicta terra, & non solum pascit, sed etiam praecipit soluere calceamentum pedum pastorum, uelut Moses primum dicit, a quo traditionem assumpsistis etiam uos, & eos qui ad sanctam scientiam introducuntur primum secure manuducitis, curantes ut singulorum calceamenta soluantur. Verum calceamenta uniuscuiusque uestrum differentiam habent, nam unusquisque per propriam suam actionem ea subligauit. Et de cetero singuli uestri discipuli uobis bonis pastoribus obedientes, qui quidem subligauerat idololatriam, eam per uestram admonitionem soluit: alius uero adulterium soluit, alius scortationem, alius furtum, alius auaritiam. Et non hoc solum, sed etiam sermonibus abominandis ac turpibus uerbis renunciantes, unusquisque discipulus tradit seipsum, ut per uos bonos pastores beata spe sub forti manu boni pastoris pascatur. Abstinet enim unusquisque ab errore penitus, & praec oculis habet ueritatem, simulachra quidem obliterantes, & errorem circa ipsa palam praedicantes. Neque enim mortuos hos putatis, quoniam nunquam uixerunt. Verum uana & inania & quae non sint, meri-

Calceamentorum solutio.

Simulachrorum cultus initium & progressus to omnes semper docetis. Non enim unquam fuerunt, ut esse possint. Illi uero sunt mali daemones, humanae mentis accessio per uoluptatum impetus influens, unde unusquisque ausus est proprium affectum in numen asciscere. Primum enim statim quando hoc ab hominibus inuocabatur per daemoneum maleficium, prima haec scortatio appellabatur, & umbratili pictura simulachra exprimebantur. Deinde artem propriam quam quisque tractabat, & per quam facultates habebat, proprijs filijs suis in numen colendam tradebat, et per proprii artificij materiam deos effingebant, figulus ex luto, faber lignarius ex ligno, aurifusor ex auro, & faber argentarius similiter ex argento. Amplius uero unusquisque proprium affectum ad formam oculorum suorum similitudinem describebat. Sanguinarius quidam uir, Martem asserens: moechus autem: coecha, communem Venerem: tyrannus, uictoriam extollebat. Sordidus et rebus temporalibus inhians, Saturni figuram praescribebat, effeminatus Cybelem & Rheam, propter fluxum, ut arbitror, multiplicis mixturae a corporibus. Alius gulosus aut gulosa

Artemi

Artemisiam uenatricem proponebat, ebriosus Dionysium, ærumnosus Herculem, quidam per uarios coitus se uolutans, Iouem & Apollinem. Et quid opus est me infirmitorum affectuum in hominibus multitudinem recedere: Verum Aegyptij omnibus amplius errore inuoluti, non solum proprios affectus coluerunt, sed etiam uolatilia et quadrupeda, terrestriaque ac aquatica, & quaedam animantia fera, non mansuetientia & quae ipsis in seruos a sancto Deo tradita, eorum ordinem alterauerunt, & uelut qui mente bruti sint, nimium colunt anima: ia apud ipsos, deificare ipsa non erubescens, canem latratorem, selem reptiliuoram, hircum salcem, ouiculam balantem, crocodilum multifidum & immitissimum, ibim ueneniouoram, & miluum & accipitrem ac coruum, animalia seruilissima: serpentem obliquum & iniucundissimum. Et in summa, o ingentem turpitudinem eorum, qui neque oculis suas ipsorum confutationes considerant, & neque auribus sensum suscipiunt, neque mente ea, quae ab ipsis uane fiunt, intelligunt. Malo itaque fato percussi sunt, ut qui neque a proprijs philosophis lumen acceperunt, neque eorum qui ueritatem inuoluerunt, speculationem fecerunt. Non enim audiunt Diagoram, qui Herculem suum ligneum in penuria ligni exussit, & per ludibrium ad ipsum dixit, Age Hercules decimum tertium laborem subiturus adesto, obsonium nobis cocturus. Et sane acceptum ipsum in scandulas fudit, deridens proprium Deum uelut qui nullus esset, & apposito ipsi prandio illudens pascebatur. Sed & alius Aegyptius Heraclitus ait, Si dei sunt, cur deploratis ipsos? Typhonem enim & Osyrim & alios subterraneos deos acerbè deplorantes, uelut sepultos lugent. Itaque hic dixit, Si dei sunt, cur deploratis ipsos? Si uero mortui sunt, frustra lugetis ob ipsos. Alius uero Comicus Eudæmon nomine dixit, Si quidem dei sunt, non possumus de ipsis dicere quales sunt: formidans declarare. Multa enim sunt quae me impediunt. Sed & Homerus dicit, Non bonum imperium est multorum. At nostri seculi alius Comicus dicit, Qui unum Deum colunt, bonas spes habent ad salutem. Apis enim uitulus paleis uescens a Campide Assyriorum rege gladio in femur percussus est, ut si flueret sanguis, deprehenderetur quod non esset Deus. Saturnini autem non negant proprium suum Deum ferreis cathenis uinctum fuisse, sic sane sentientes. Si uero quis in uinculis est, is non solum uni maiori subiectus est, sed etiam uelut maleficus in uinculis detinetur. Si uero & de huius sermonem facturum sum, quae iam & Atmis, & Io appellatur, filia uero est Aspide Cappadocis, qui & Inachus uocatur: erubescit quidem illius actiones referre, uerum tamen non uerebor dicere, quae ipsos adorare non pudet. Erubescant autem huius adoratores & stultigenae, qui suas ipsorum filias & uxores ac sorores, ipsorum deorum actiones imitari adhortantur. Et statim quidem, quum sacerdos proprium suum fratrem Typhonem amet, etiam alios contra fratres suos concitant. Ingens est autem turpitudine deae, quae neque turpitudinem fratris proprii ueretur, sed & amorem aestuat, & non contenta est externis uiris, sed etiam usque ad proprium fratrem procedit: & non hoc solum, sed etiam parricidium ob suae concupiscentiae inexplebilitatem amicissimis suis ostendit. Et Horus quidem unum genuit filium, cui nemo affirmare potuit, an uere genuinus esset ipsius pater. Et si quidem Typhonem coluerit, dubitat an sit ipsius pater, si uero Osyrim, quis etiam sic certitudinem declararit? Honestum uero Deum talis mater instituit, quae ipsum assumpsit, & per decenium in Tyro scortata est. Quum uero Serapim ipsum Apim regem Sinopensium deum fecerunt, tyrannidi magis in seruiuerunt. Nam reuera haec sunt deorum, quae apud Aegyptios coluntur maliciae praemia, de quibus si singulatim dicere uellem, multum tempus consumerem. Porro Graeci qui sibi ipsis aliquid esse uidentur, uerbis solum & linguae uolubilitate philosophantes, & non re ipsa, plus omnibus impegerunt. Qui sane deducunt Saturnum a Caelo, a Caelo ipsum genitum esse dicentes, & uirilium membra sui patris resecuisse. O peruersam actionem, turpemque opinionem, nam nisi sectus fuisset, multi Sa-

Aegyptiorum dij.

Hercules ligatus a Diagora exussus.

Græcorum dij.

turni essent. Hic uero generosus, qui usque ad patrem processit, non contentus fuit prima impietate, sed quum adhuc iuuenis esset, iniuriam inferre patri: senex autem factus, proprios suos filios, Neptunum & Plutonem deuorat. Iouem uero quaerens, & a Rhea illusus, saxum magnum fascijs inuolutum pro infante deuorat, uelut Deus scilicet. Quum autem huius filius ex generosis, ut ita dicam, parentibus esset, Iupiter autem est ei nomen, periculum erat ne omnium mulierum uir fieret, itemque huius filius Mercurius. Atque utinam secundum leges dotem dependisset, & non semper nuptias occultasset, & malefactor fuisset. Penelopen enim corrumpit, propter ipsam hircus factus. Hircus autem fiebat, ut puto, propter barbæ enatæ uigorem. Erga Danaen uero aurum fiebat, ut Virginem castam in thalamo decumbentem corrumpere. At ille aurum fieri nunquam potuit, sed praestigiator fuit, & per auri largitionem, Virginem decipit. Et apud Ledam rursus cygnus factus est, explicationem feruoris uoluptatis suæ significans. Aquila uero nunquam alas expandit, uerum paediconum magister praesidet, nunquam aquila effectus, sed in nauis aquilæ nomine insignito ob celeritatem, ad Troiam enauigauit, & filium regis Troianorum Ganymedem rapuit, ipsumque corrupit. Et erga Pasiphaen taurus factus est, similiter & erga Europam. Et quid attinet corruptoris illius insignis & corruptorum magistri, malefactorum multitudinem referre: Cuius monumentum non paucis notum est, in Creta enim insula in monte Lasio appellato, usque huc digito ostenditur. At uero Ioues non unus aut duo sunt, sed tres aut quatuor numero fuerunt. Vnus ex his Saturnus, de quo diximus, proprium patrem suum in Caucaaso monte tormentis affecit. Alter uero Patriarius fuit, ex quo monomachi & gladiatores orti sunt. Alius autem Tragedus, qui & manum suam combussit. Fortassis autem quum Deus esset, oblitus erat quod ignis morderet, & non habebat praenotionem eius, qui ad hircum Satyrum dixit, ubi primum ignem uideret, & ad osculandum ipsum accessisset, Ne attingas hircum, si enim attigeris barbam, exures. Porro Mineruæ fuerunt, non una, sed multæ. Vna quidem oberrans, & circa Tritonidem paludem uagabunda. Alia uero Oceani, alia Saturni filia: & multæ alia. Dianæ item, siue Artemides multæ sunt: una Ephesia, altera Iouis, & alia similiter non pauca. Et Dionysius Thebanus, & alius Semeles filius, quem Corybantes comitantur, & qui a Titanibus distractus est, & qui Curitarum hereditatem imminuit. Hercules autem qui dicitur apud ipsos depulsor malorum, cuius actiones omnes silebo, uerum unam ex omnibus, quæ fortassis apud ipsos laudantur, indicabo. Suffecerit huic ut hunc laborem subierit, quo mundo salus contingeret. Nisi enim in una nocte quinquaginta Virgines corrupisset, quomodo mundus seruatus fuisset, imò potius perisset. Et in summa confiteor me tædio affici, si malas ipsorum actiones ex ordine recensere deberem. Insuper uero reges & tyranni fauissimi, quum dilectos, & quosdam habuissent, eosque in terra defodissent, ut qui nihil amplius haberent in quo illis gratificarentur, nempe etiam ipsi corruptibiles uelut illi existentes, in beneuolentiam erga illos, sepulchra ipsorum ad uitæ fraudem subditis suis per malum praetextum celebrare praeeperunt. Sic Antinous sepultus, & in glusorio nauigio positus, ab Hadriano collatus est. Timagenes autem Anastæ, & Canobus Menelai gubernator, & huius uxor Eumenuthis in Alexandria sepulti, coluntur ad ripam maris, per duodecim signa distantes, et Marnas seruus Asterij Cretensis apud Gazæos, Cassius autem nauclerus apud Pelusiotas. Hæc igitur omnia quando in media Ecclesia explicatis, malum exemplum lethalis uitæ eos, qui sic uisum dissoluitis, alios uero ab adulterio ad modestiam transfertis. Et non solum ipsos ab occultis nuptijs liberatis, sed etiam ut speciem secundum naturam contemnant efficitis. Quod tempus contractum est, uelut sanctus Apostolus dicit. Scortatores autem instruitis, ut ne nefariam & apud Deum & apud homines actionem operantes plectantur. Et quoniam hæc omnia per os & per opera laborantes

Ioues multi sunt.

Parasiti principum.

borantes traditis, persuadent ipsos ut omnia uestra suscipiant, ita ut ubi opere primum omnia perferunt, & in seipsis expresserunt, doctrinæ fidem faciant, quam per actionem uos ipsos primum docuistis, ut etiam alios doceretis. Obtinere enim tacentes Solis morem, qui etiam silens omnes ubique docet. Statim enim ubi exoritur, etiam tacens artes omnium redocet. Et quandoquidem horum omnium utilitatem filiis siue fratribus uestris fidelissimis traditis, perducitis ipsos ut in terra quidem uadant, in caelo autem conuersationem habeant. At monasticam uitam degentium zelum plurimis ingeneratis, per firmitatem uestram & fidem minimè fictam ac simulatam hæreticos odiosos facientes, Manichæis os obturantes, Marcionistas, & alios ipsis similes ab ouili Deifugantes, omnes ipsorum praetextus dissoluentes & reprimentes. Quæcunque enim contra Deum & sanctos ipsius Prophetas audenter loquuntur, ut qui leues sint & uacua Spiritu sancto, uerum in uniuersorum opificem maledicta iaciunt: & quæcunque bona per sanctos ipsius Prophetas omnibus hominibus ex prophetia Deus largitus est, hi odio habent, itemque profundissima in Lege ac Prophetis, nempe quum terreni sint & corporales, interrogati non intelligunt, ac frustra blasphemii sunt: uos statim ipsorum errorem ab audientibus per ueras demonstrationes depellere ac excutere non cunctamini. Per talia enim uerba uani illi uelut samenta in diuitis fluuij fluente feruntur. Porro dicunt, quod bonus Deus legis est, qui ignorans Adam ubi esset, interrogabat, Adam ubi es: Et ad Cain dicit, Vbi pro ignorans est Abel Frater tuus: Et ad Abraam, Vbi Sara uxor tua: & alia multa huiusmodi. Deo obicitur Ipsi qui talia dicunt, credent Deo Saluatori, ore & non in ueritate Deo existenti, & praenotionem habenti, eadem uero similiter sicut in ueteri Testamento interrogati, Vbi posuistis Lazarum: &, Quis me attigit: &, Habetis panes uobiscum: &, Quem uultis: aut, Quem quaeritis: Facilis igitur & expedita est horum confutatio. Sicut enim interrogat filius praenotionem habens, ita etiam pater si ipse in Lege interrogat, qui idem est semper, & non alteratur. Si enim dixit, Vbi posuistis Lazarum, neque Euangelium ignorat, neque uetus Testamentum. Vbi posuistis ipsum, dicit, redarguere uolens eas, quæ neque æqualem fidem ad Sumanitidem comparandam proferrent, & quidem quum illa erga hominem haberet, hoc est Heliisæum sanctum Prophetam, Martha uero cum suis erga Deum. Et si dicit, Quis me attigit: non ignorans dicit, sed ut persuadeat mulierem a seipsa confiteri, quo non de seipso testimonium præbeat Filius Dei, sed ab alijs glorificetur. Et quum dicit, Habetis panes uobiscum: Propterea hoc dicit, ut paucitas panum omnibus significaretur, & magnitudo miraculi ipsius admirationi esset, si intelligerent per tot panes tantam turbam nutritam esse. Et quum dicit, Quem quaeritis, quaerentes deceptos indicat, & IESUM quaerentes, quem & medicum interpretari possis, & Saluatorem: quo ubi occiderent ipsum, ab huius salute deficiant. Quemadmodum igitur ea, quæ circa Domini nostri dispensationem contigerunt ostendimus, quæ humano quidem more dicuntur, praenotione uero non carent. Neque enim quispiam ex sana mente praeditis dixerit ipsum ignorasse ubi posuissent Lazarum, quum prope locum esset: etiam si per eum, quem diximus, modum interrogabat, & nudius tertius procul a Galilæa fuisset, & a seipso indicasset, quod Lazarus mortuus esset: ita & de ueteri Testamento hæc prudenter dissoluimus. Quod dixit Deus ad Adam, Vbi es: non ignorantis erat, sed ostendentis a quali altitudine ad qualem turpitudinis profunditatem Adam excidisset. Et, Vbi est Abel Frater tuus: quoniam quem oportebat te semper in ulnis ferre, & ipsi semper conuiuere, hic a te in terram prostratus est. Ex sequentibus enim ostendit, quod non ignorantia causa interrogabat, sed redarguens, in eo quod dicit, Maledicta terra in operibus tuis: &, Maledictus tu a terra, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua: Ecce enim, inquit, uox ipsius ad me. Et, Vbi est Sara uxor tua,

non ignorans dixit. Nam quomodo ignoraret qui riserat, intra domum ipsam esse sciens. Non itaque ignorans interrogabat, sed ut admoneret filias ipsius profectas pietatem, quo discerent ipsius uitæ ductum, quum ex proprijs laboribus ministrare sanctis conantur. Illa enim quum in tanto ministerio esset, atque ipsa azymos & cinericos panes pararet, & tantum ministerium ex ipsa penderet, unâ cum suis famulabus faciem eorum, quibus inseruiebat non uidebat, moderatæ pudicitiae exemplum nostris seculis relinquens. Atque hæc quidem ad declarandas uanorum illorum contradictiones sufficient. Si uerò dixerint quod bonus est Deus legis, qui Aegyptios quidem circumuenit, & proprios suos homines prædari docuit, dum ex Aegypto exhibant, nesciunt uani illi quod apud Deum nihil perit, & quod iustum iudicium est, & Deus uaso non suspenditur. Quid enim putabant Aegyptij, quod uolebāt hæc sine mercede operatos esse Iudæos, & non uulgaribus annis, sed ducentis & quindecim, unâ cum ducentis ac quindecim annis ipsius Ioseph. Quum enim quadringentorum ac triginta annorum peregrinatio ipsi Abraam et semini eius esset decreta, ad quem dicit, Peregrinum erit semen tuum in terra aliena: id quod decretum erat, perfectum erat. Proinde Deus per misericordiam suam annos peregrinationis ipsius diuisit. Et statim quidem ducentis quindecim annis adhuc existentibus, in terra Chanaanide suscepit ipsum, & alios ducentos quindecim annos distribuit his, qui Aegyptum inhabitabant. Nam numerus horum annorum sic supputatur. Erat tunc septuagesimus quintus annus ipsius Abraam. Succedunt itaque à septuagesimo quinto anno ipsius Abraam, usque ad natiuitatem Isaac, anni uiginti quinque. Isaac autem gignit Iacob agens annum sexagesimum, & facti sunt anni octoaginta quinque. Iacob uerò agens annum octogesima nonum genuit Leui, & fiunt anni centum septuaginta quatuor. Leui uerò agens annum trigessimum quartum genuit Chaath. In trigesimo autem septimo anno ipsius Leui, descendit Iacob in Aegyptum, & fiunt ducenti et undecim anni. Et post ingressum ipsorum in Aegyptum, alij quatuor annis et implentur ducenti quindecim anni. Hinc uerò rursus numerantur mihi reliqui ducenti quindecim anni Israelitarum peregrinationis. Caath post descensum in Aegyptum in sexagesimo quinto anno suo genuit patrem Moysi Abraam. Fiunt igitur à primo Abraam à septuagesimo quinto ipsius anno, usque ad natiuitatem postremi Abraam, anni ducenti octoaginta: à descensu uerò in Aegyptum, anni sexaginta quinque. Abraam annorum septuaginta existens, genuit Moysen. Et fiunt à primo Abraam anni trecenti quinquaginta, à deductione uerò in Aegyptum anni centum triginta quinque. Moyses uerò trigesimo suo anno calcatur rubrum mare, unâ cum Israelitis ex Aegypto egressus. Et fuit à magno quidem Abraam, anni trecenti octoaginta, à descensu uerò in Aegyptum anni centum sexaginta quinque. Reliquos autem quinquaginta annos consumpserunt post transitum rubri maris, usque ad ingressum in Palaestinam, non propter uia longitudinem, sed propter bella & impedimenta gentium, quæ ab ipsis in uia inueniebantur. Fiunt igitur à septuagesimo quinto anno magno Abraam, à quo prædictio hæc ipsi data est à Deo, usque ad Moysen & filiorum Israel in Palaestinam reditum, anni quadringenti triginta. A descensu uerò in Aegyptum, usque ad regressum in Palaestinam, anni ducenti quindecim. Quum igitur tot annis laborarint Iudæi sine mercede, non erat iustum & apud Deum, & apud homines, ut daretur ipsis merces ipsorum uel in fine. Non igitur iniustus est Deus, qui suos cum spolijs illinc eiecit. Si quis uerò ambigit non ita enumerare annos, audiat Moysen dicentem, Habitatio autem filiorum Israel in Chanaan & in Aegypto, anni quadringenti triginta. Quum itaque iustissimæ mercedis Deo cura fuerit, qualis amplius relinquitur uana contradictio his, qui contra factum Deum uituperia producant. At Deum uerum nunquam quisquam uituperauerit, sed qui uituperant, se ipsos uituperant. Porro alia quædam uana contradictio ab ipsis

Deus legis cur
suos iussit de-
prædari Aegy-
ptios.

Peregrinatio
Abraam quot
annorum fuerit.

ipsis profertur, similis priori, Quod bonus est Deus legis, qui circumuenit Chanaanæ os, ut daret Israelitis ipsorum locum, domos quas non ædificauerunt, & oliueta ac ficeta, & uineas, quas non plantauerunt. Ad quos dicam, O uani, si quidem fuisset Deus homo, ea quæ hodie dicuntur aut fiunt, præterisset, & nihil esset ipsi in mente. Quâdo uerò Deus Deus est, & non homo, ea quæ ad ipsum relata sunt, in multas generationes ulciscens non obliuiscitur. Si enim ignorant rem hanc, discant. Nouerant omnes iustum Noë reliquias mundi factum post diluuium. Quum igitur relictus esset ipse & tres filij ipsius, ut qui iustus esset, & filios suos pios efficere conaretur, ut ne in eadem mala inciderent, sicut hi qui in diluuiio perierant, non solum per doctrinam ipsis pietatem proposuit, sed etiam per iusturadum ab unoquoque ipsorum beneuolentiam erga fratrem exegit. Et diuidit quidem, uelut hæres mundi à Deo constitutus, tribus filijs suis uniuersum mundum sub sortem missum, & unamquamque partem iuxta sortem singulis distribuit. Et ipsi quidem Sem primogenito cecidit fors à Perside & Ba-

Deus legis,
cur circumue-
nerit Chana-
naos.

Mundi diuisio
à Noë in filios
suos facta.

Quod si uerò alicubi nomen gentis aut insulae bis positum est, in sorte alterius & rursus alterius, iuxta communia confinia, aut iuxta deductas pro temporis occasione colonias, aut iuxta assumptionem ipsius Cham, qui per auariciam inuasit, & occupauit partem ipsius Sem: nemo miretur, neque dubitet. Proinde quum hæc gentes

sic ex tribus filiis Noë genitæ sint, & mundus trifariam tribus filiis, uelut dixi, diuisus sit: iusiurandum exactum est ab ipsis per patrem, ut nullus ex ipsis fratris sortem inuaderet: & qui transgressus esset iusiurandi præceptum, per iusiurandum exterminaretur, & uniuersum semen ipsius. Quandoquidem igitur Palæstina sub sortem Sem cecidit, & tota ipsius uicinia: auarus autem esset Chanaan filius Cham, postea Palæstinorum terram inuasit, hoc est Iudæam, ipsamque abripuit: longanimis autem esset Deus, pœnitentiæ tempus dans, ut pœnitentiam agerent hi, qui ex Cham nati essent, & restituerent filiis Sem propriam hæreditatem, illi uero pœnitentia non duceretur, sed uellent mensuram ipsorum implere: tunc Deus post multas postea generationes iustus existens, ulciscitur iusiurandi transgressionem. Sic enim Amorrhæorum mensuram impleri oportebat. Sem enim genuit Arphaxad, Cham uero genuit Chanaan. Chanaan autem genuit post auariciæ designationem, Amorrhæum, & Gergesum, & Pheræzum, & Euzum, & Aruzum, & Aradium, & Sidonium. Numerantur itaque sic generationes usque ad ipsius Sem ultionem. Sem qui circumuentus fuit, genuit Arphaxad, uelut diximus. Arphaxad genuit Cena, Cena Sala, Sala Heber, & fit turris ædificatio. Heber genuit Phalec, & fit linguarum diuisio. Phalec genuit Rhagau, Rhagau Seruch, Seruch Nachor, Nachor Tharra, Tharra Abraam, Abraam Isaac, Isaac Iacob, qui cognominatus est Israël, ex quo Israëlitæ. Iacob Iudam, Iudas Phares, Phares Elrom, Elrom Aram, Aram Aminadab, Aminabab Naason, Naason Salmon. Hæc est progenies eorum, qui à Sem geniti sunt. Hos igitur iniuria affectos à filiis Cham, & proprio loco spoliatos, Deus ulciscitur, exterminans progeniem Chanaan, iuxta iusiurandum ipsorum. Et semen Sem propriam recipit regionem. Nequaquam igitur iniuste Deus egit, qui iusta unicuique parti distribuit. Nō enim naso suspenditur Deus, uelut dixi. Itaque in exitu collectionem sibi ipsi adaptans Deus, dicit ad Mosem, Solue calceamēta ex pedibus tuis. Qui enim puras aquas accessurus erat, primum calceis exiuit. Quandoquidem igitur multum tempus intercessit, & quicunque in uia sua errauimus, & hæc collectio in proprijs malis permansit. Nondum laucrum regenerationis Deus reuelauit, sed multis quidem annis distulit. Postea uero sanctæ Ecclesiæ sanctissimum lauacrum reuelauit, in Mose quidem calceamenta soluens, in Prophetis uero extrinsecam tunicā exuens, perizonia, ueltem corpus tantum integentem, solum relinquens, uelut in Hieremia, in Ioanne uero omnia mundi uestimenta reiciens, & ex pilis cameli transformans. In ipso autem Salvatore ac discipulis ipsius mundi habitum exiuit, & supernè ex cœlis post aquarum purificationem, ignis & spiritus indumentum induit. At uero Israëlitæ uidentes gratiam hanc ipsius, non cognouerunt quod Deus est. Quapropter etiam Propheta repræhensorio modo ipsos deplorat, propter ignominiam qua ipsi Saluatorem affecturi essent. Hæc, inquit, Domino redditis populus stultus, & cor non habens. Non enim nouerunt hunc, quod hicerat in principio cum quo pater consulta uit, Faciamus hominem ad imaginem nostram, & ad similitudinem, dicens. Nam uox Faciamus, non est unius numeri significatiua, itaque consulta uit pater cum filio & sancto Spiritu. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Neque intellexerunt dictum quod in eodem libro dicit, quod pluit Dominus ignem, is qui ad Abraam uenit à Domino, qui ipsum de cœlo demisit. Neque cognouerunt ipsum eos ab Aegypto dicentem, Neque intellexerunt Prophetam dicentem, Et tu Bethleem non es minima. Quomodo enim conuenit minimam uocare ciuitatem, quæ cepit eum, quem mundus & cœlum atque omnia capere non possunt? Et neque hoc, Ex te mihi egredietur dux. Quid uero à Bethleem egreditur, & homo est, & quomodo Dei rationem habet, perturbat ipsos, quod est Deus & homo. In eodem uero transitus ipsius sunt ab initio, à creatione mundi: hoc autem non est amplius hominis, sed Dei.

Non

Non autem meminerunt eius, Quod Virgo concipiet in utero, & pariet filium, & uocabunt nomen ipsius Emanuel. Vox autem uocabunt, significat modum sanctorum & fidelium, filiorum Ecclesiæ. Interrogati enim à Domini occisoribus Iudæis de Salvatore, quomodo crucifixum consententur, ab ipsdem fidelibus audiunt, quoniam à uobis crucifixus est, nobiscum uero Deus est. Ipsum autem Dauid non audiuerunt, & non cognouerunt ipsius timorem, quem uidens in sancto Spiritu dixit, Horrens futuram Domini ipsius dispensationem, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Sabbata itaque antiqua præterierunt. Sabbatum autem uerum à nobis prædicatur. Cessauit prima circumcisio, unum membrum minutissimum circumcidens. Efficax est autem ualde cœlestis circumcisio, totum corpus circumcidens. Aquæ enim & sanctorum nominum nomenclatura, non in uno hominis membro fiunt, sed totum hominis corpus purificant ac circumcidunt, & ab omnibus malis liberant. Itaque sancta Ecclesia hæc mysteria suscepit. In surrexerunt autem in ipsam etiam graues hostes, qui Oeciaci, hoc est domestici appellantur, non sunt autem ex uera Apostolorum Domini fide. Si enim fuissent ex ipsis, mansissent utique cum ipsis. Verum spurij sunt, & commixti, malam concupiscentiam cibi ex piscibus ac ficibus Aegyptijs habentes, & filium Dei sursum ac deorsum blasphemantes, Ariomanitæ, quos iam in libris ante hunc editis notauimus, alij uero Sabellij. Et Sabellij quidem penitus negant esse Filium & Spiritum sanctum, dicentes, quod filius ipse est pater, & pater ipse est filius, & Spiritus sanctus ipse est pater, ut non sit filius & Spiritus sanctus: secundi Iudei & Domini occisores seiplos declarantes. Ariomanitæ uero omnium impijssimi sunt, qui filium ab essentia patris diuellere & ab alienare audent, & non dignantur filium æqualem esse patri, neque ipsum ex essentia patris genitum esse. Alij autem horum progenies sunt, aut etiam ante hos, cum alijs supra relatis, quos neque Iudæis annumerare possis, blasphemantes Spiritum sanctum, secundi Sadducæi ac Samaritæ, & ignoti mortui & increduli. Cæterum ut ne per aramentum & chartam testimonia contra hos in longum extendamus, et ne legendis molesti simus: sufficet ipsis quidem Sabellianis cum alijs testimonij testimonium Iordanis, uelut iam dixi. Filius enim in Iordanem uere accedit, Deus homo factus, non qui subierit mutationem, sed suscepit carnem, non ex semine uiri, sed ex sancta Virgine Maria suscepto corpore, per Spiritum sanctum concepto. Atque id corpus suscepit perfectum, hoc est hominem perfectum anima & corpore. Factus est igitur Deus & homo, & ad Ioannem in Iordanem accessit, unus existens idem Filius, & CHRISTVS & Dominus. Pater uero ex supernis uociferatur, testimonium præbens filio in Iordane existenti, Hic est Filius meus dilectus. Sanctus uero Spiritus in specie columbæ descendit super ipsum, quū in aquas descēdisset, ut puras ipsas demonstraret eorum gratia, qui in nomen Patris & Filij & Spiritus sancti baptizandi essent. At uero Ariani cum prædictis sufficet id, quod dicit Filius, Ego in Patre, & Pater in me. Aequalitatem enim hic ad patrem ostendit, & ingenuitatem. Progeniei uero Ariarum, his qui Spiritum sanctum blasphemant, sufficent duo testimonia iam ante producta post alia testimonia. Vnum ex Daniele sic habens, In camino ignis Sedrach, Misac, Abdenago, laudantes Deum comprehendunt cum seipis omnem Dei creaturam, & dicunt, Benedicite omnia opera Domini Dominum: & enumerauerunt cœlos & alia, Lunam, Solem, & uirtutes, terramque ac mare, & omnia quæ in eis sunt, & nusquam filium ac Spiritum sanctum connumerauerunt creaturis. Seraphim sanctificant Trinitatem, non semel, non bis, non quater, sed ter sanctus uocem proferentia. Redarguat autem hos rursus Petrus increpans Ananiam cum suis ac dicens, Tentastis Spiritum sanctum: & ait, Non mentitus es homini, sed Deo. At Apostolus nouit, uelut sæpe diximus, Spiritum non esse alienum à Deo, quum dicit, Perferatur profunda Dei. Quod uero non est ex essentia Dei, id pro-

Bb 4 funda

funda Dei perscrutari impossibile est. Nos uerò nouimus patrem, patrem: filium, fi-
 lium: Spiritum sanctum, Spiritum sanctum, Trinitatem in unitate. Vna enim est uni-
 tas patris & filij ac Spiritus sancti, una essentia, una dominatio, una uoluntas, una Ec-
 clesia, unum baptisma, una fides, & quiescant qui cōtra sanctam Virginem CHRISTI,
 & castam nympham, hoc est matrem nostram sanctam Ecclesiam insurgunt. Huius
 enim filij à sanctis patribus, hoc est sanctis Apostolis acceperunt, ut fidem custodiant,
 simulq; suis filijs tradant ac denuncient. Ex quibus etiam uos ipsi filij estis, & ueneran-
 dissimi fratres, & filijs uestris hanc doctrinam tradidistis. Hæc itaq; sic dicere, & his si-
 milia ex diuinis Scripturis confirmare, tum ipsos, tum auditores uestros docentes, in
 uiam deducentes, instruentes, ne cessetis uos fideles & orthodoxi, hanc catholicæ Ec-
 clesiæ sanctam fidem seruare, uelut sancta & sola Virgo Dei à sanctis Domini Apo-
 stolis traditam accepit. Atq; sic unum quæq; in fide instructum, & ad sacrum lauacrū
 accedere uolentem, non solū sinere debetis, ut indicet se filijs uestris in Domino quod
 credat, sed etiam ut prolatis uerbis, uelut eadem omnium mater nostra & uestra rece-
 pit, doceat ac dicat. Credimus in unum Deum patrem omnipotentem, creatorem coe-
 li & terræ, uisibilem q; omnium & inuisibilem. Et in unū Dominum IESVM CHRI-
 STVM, filium Dei unigenitum, & ex patre genitum ante omnia secula, hoc est ex essen-
 tia patris: lumen de lumine, Deum uerum de Deo uero, genitum nō factum, coessen-
 tialem patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cælis sunt et in terra. Qui propter nos
 homines, & propter nostram salutem descendit de cælis, & incarnatus est ex Spiritu
 sancto, ex Maria Virgine, & homo factus est, crucifixusq; pro nobis sub Pontio Pila-
 to, & passus, & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum Scripturas, & ascendit
 in cæcos, & sedet ad dexteram Patris. Et iterum uenturus est cum gloria ad iudican-
 dum uiuos & mortuos. Cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominū
 & uiuificum, qui ex patre procedit, qui cum patre & filio simul adoratur & conglorifi-
 catur, qui loquutus est per Prophetas. Et in unam sanctam catholicam & apostolicā
 Ecclesiam. Confitemur unum baptisma in remissionem peccatorum, & expectamus
 resurrectionem mortuorum, & uitam futuri seculi. Amen. Cæterum eos qui dicunt,
 Erat aliquando non erat, et priusquam gigneretur non erat: aut quod ex nihilo factus
 est, aut ex alia substantia aut essentia, dicentes esse fluxilem aut alterabilem Dei filium,
 hos execratur catholica & apostolica Ecclesia. Et hæc quidem fides tradita est à san-
 ctis Apostolis, & recepta in Ecclesia in sancto urbis Nicænæ concilio, ab omnibus si-
 mul tunc præsentibus Episcopis, trecentis & decem octo numero. Quandoquidem
 uerò nostro seculo proruperunt aliæ quædam hæreses, alia super aliam, hoc est à tem-
 pore Valentiniani & Valentis regis, circa decimum regni ipsorum annum, & rursus
 circa sextum annum Gratiani, hoc est nonagesimo anno Diocletiani tyranni: ea gratia
 uos & nos, & omnes orthodoxi episcopi, & in summa, uniuerfa sancta catholica Ec-
 clesia, aduersus illas hæreses, in hoc sanctorum illorum patrum præscriptam fidem se-
 quentes, sic dicimus, præsertim his qui sacrum lauacrum accedunt, ut confiteantur, at
 que sic dicant. Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, omnium uisibili-
 um & inuisibilem creatorem, & in unum Dominum IESVM CHRISTVM,
 Filium Dei, genitum ex Deo patre unigenitum, hoc est ex essentia Patris, Deum de
 Deo, lumen de lumine, Deum uerum de Deo uero, genitum non factum, coessen-
 tialem patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cælis sunt & in terra, uisibilia & inui-
 sibilia. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit, & incarna-
 tus est, hoc est, genitus est perfectè ex sancta Maria semper Virgine, per Spiritum san-
 ctum, & homo factus est, hoc est perfectum hominem suscepit, animam & corpus
 ac mentem, & omnia quicquid est homo, præter peccatum: non ex semine uiri, ne-
 que in homine, sed in seipsum carnem efformauit, in unam sanctam unitatem: non
 quemad-

Fidei catholi-
 cæ enumera-
 tio.

Nicæni con-
 cilij episcopi
 CCCXVIII

quemadmodum in Prophetis inspirauit, & loquutus est ac operatus, sed perfectè ho-
 mo factus. Verbum enim caro factum est, non mutationem passum, neq; transmuta-
 ta Deitate in humanitatem, sed ita ut cōnierit suam sanctam perfectionem ac Deitatē
 in unam. Vnus enim est Dominus IESVS CHRISTVS, & non duo: idem Deus,
 idem Dominus, idem Rex. Idem passus est in carne, & resurrexit, & ascendit in cæcos
 in ipso corpore, gloriose sedens in dextera patris, uerturus in ipso corpore in gloria ad
 iudicandum uiuos & mortuos. Cuius regni nō erit finis. Et in Spiritum sanctum cre-
 dimus, qui loquutus est in Lege, & prædicauit in Prophetis, & descendit in Iordanē,
 & loquitur in Apostolis, atq; habitat in sanctis. Sic autē credimus in ipsum, quod Spi-
 ritus sanctus, spiritus Dei, spiritus perfectus, spiritus paracletus, increatus, ex patre
 procedens, & à filio accipiens, ac fidem reperiens. Credimus in unam catholicam &
 apostolicam Ecclesiam, et in unum baptisma pœnitentiæ, & in resurrectionem mor-
 tuorum, & iudicium iustum animarum ac corporum, et in regnum cælorum, & in
 uitam æternam. At uerò eos qui dicant, quod erat aliquando quando non erat filius,
 aut Spiritus sanctus: aut quod ex nihilo factus est, aut ex alia substantia siue essentia,
 mutabilem aut alterabilem filium Dei, aut Spiritum sanctum asserentes: eos execratur
 catholica & apostolica Ecclesia, mater uestra et nostra. Et rursus execramur eos, qui re-
 surrectionem mortuorum non consententur, & omnes hæreses, qui non sunt ex hac re-
 cta fide. Quum autem uestri & nostri filij, & uos beatissimi, sic credant, & mandata ex
 hac fide perficiant, speramus ut semper pro nobis precentur, ut habeamus partem &
 sortem in eadem fide ac mandatorum ipsius sorte. Et rogo ut oretis pro nobis uos &
 omais, qui sic credit, & mandata Domini seruat, in CHRISTO IESU Domino no-
 stro, per quem, & cum quo gloria Patri cum sancto Spiritu, in secula seculorum. Amē.
 Porro tenuitas nostra, dilectissimi fratres, & infirma mentis facultas coacta est festina-
 re, uestra dexteritate nos impellente, etiamsi insufficientes nos supra nostram mensu-
 rā declaret, ut multo auxilio ipsi sit opus. Verum omnia nouit fidelis, qui in cælo est.
 Cæterum pax sit omni procedenti iuxta ueræ & orthodoxæ huius fidei regulam, ad
 ipsum Israël Dei. Salutate omnes sanctos in Domino. Salutant uos serui Domini, præ-
 sertim ego Anatholius, qui hunc librum scripsi sermonis Ancorati appellati, Anatolius,
 & opto uos in Domino ualere.

FINIS SERMONIS SIVE LIBRI EPIPHANII,
 .qui Ancoratus inscribitur.

EIVSDEM Dominici EPIPHANII ANACEPHALAEOSIS, SIVE SVMMA TOTIVS OPERIS PANARII APPELLATI, ET CONTRA OCTOAGINTA HAERESES conscriptis, eodem Iano Cornario Medico Physico interprete.

Panarium aut
capsula medi-
ca.

VANDO QVIDEM uolumus uobis & nomina haere-
seon indicare, & nefarias apud ipsos actiones reuelare, quæ
uelut uirus & uenena existunt: simul autem cum ipsis etiam
antidotos adaptare, quæ commorsis quidem sint auxiliares,
præoccupent autem in hoc illapsuros: nam panarium quod-
dam, aut capsulam medicæ eorum, qui à bestijs uenenatis com-
morsi sunt interpretabimur, hoc est, librum quendam per tres
conscriptum, continentem hæreses octoaginta, quæ sanè be-
stiarum aut reptilium morsus sunt. Vnum uerò est post octoaginta ueritatis funda-
mentum, simulq; doctrina, salutaris tractatio, & CHRISTI sponsa, sancta Eccle-
sia, quæ fuit quidem ab æterno, uerum per CHRISTI in carne aduentum, iuxta tem-
poris successionem, prædictarum hæreseon pars reuadata, & à nobis in illorum scripto-
rum commentarijs per CHRISTI prædicationem locata, & rursus post omnia
harum hæreseon flagitia, uelut refrigerium eorum, qui hæreseon ærumnas per lege-
runt, à nobis per orationis compendium iuxta Apostolorum doctrinam, clarè annū-
ciata: rogamus ut omnes studiose uersetis & præfationem, & sequentes deinceps hæ-
reses, & confessionem pro ueritate, & ueritatis doctrinam, & sanctæ catholicæ Eccle-
siæ fidem. Sunt autem in toto opere per prædictos tres libros diuisi, primum, secun-
dum, ac tertium, hæc. Tres libros in septem tomos diuisimus. In unoquoque uerò to-
mo numerus quidam hæreseon ac sectarum habetur. Simul autem omnes octoaginta
sunt, quarum nomina & pretextus hi sunt. Barbarismus, Scythismus, Græcismus,
Iudaismus, Samaritismus. Ex his sunt quæ deinceps sequuntur sunt. Ante aduentum
quidem CHRISTI, post Barbarismum & Scythicam superstitionem, ex Græcismo
productæ hæ, Pythagoræi siue Peripatetici, Platonici, Stoici, Epicuræi. Deinde Sa-
mariticæ hæresis ex Iudaismo ortæ quatuor sunt gentes, Gortheni, Sebugi, Dosithei,
Esseni. Deinde idem prædictus Iudaismus, qui ab Abraam formam accepit, & per
datam Mosi legem ampliatus est, & à Iuda filio Iacob, qui etiam Ishaël appellatur, per
Dauidem Regem ex eius tribu primū cognomen adeptus est, septem sectas habet,
Scribarum, Phariseorum, Sadduceorum, Hemerobaptistarum, Ossæorum, Nasa-
ræorum, Herodianorum. Ex his sectis etiam postea iuxta temporum successionem,
apparuit salutaris Domini nostri IESU CHRISTI dispensatio, siue ipsius in car-
ne aduentus, & euangelica doctrina ac prædicatione regni, quæ sola fons est salutis,
& fides ueritatis catholicæ, ac apostolicæ Ecclesiæ. Ex hac autem diffractæ ac fissæ
sunt nomen solum CHRISTI habentes, & non item fidem, hæ hæreses, Simo-
niani, Menandriani, Saturniliani, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, qui & Stratio-
tici, & Phibionitæ: apud aliquos uerò Coddiani appellantur, ac Borboriani, apud
alios Socratitæ, apud quosdam Zacchæi. Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merin-
thiani, Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus adduntur Epiphanes &
Isidorus. Ptolemæi, Marcossij, Colorbalsij, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethia-
ni, Archontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianistæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani,
Eucratitæ, Phrygastæ, qui & Montanistæ, & Tascodrugitæ. Pepuziani, qui & Pri-
scilliani ac Quintilliani. Quibus annectuntur Artotyritæ, Tessaresædecatitæ, qui
pascha unam diem anni faciunt. Alogi, qui Euangelium & Apocalypsim Ioannis

non

non admittunt. Adamiani, Sampsæi, qui & Helcesæi, Theodoriani, Melchisedecia-
ni, Bardesianistæ, Noëtiani, Valesij, Cathari, qui & Nauati, Angelici, Apostolici, qui
& Apotactici, Sabelliani, Origenei, turpia facientes: Origeni ab Origene, qui etiam
Adamantius appellatur: Paulus Samosatensis, Manichæi, qui & Acuanitæ: Hieraci-
tæ, Meletiani, qui in Aegypto sectam habent: Ariani, qui & Ariomanitæ. Audiano-
rum secta, Photiniani, Marcelliani, Semiarij, Pneumatomachi, qui sanctum Dei Spi-
ritum blasphemant. Aëriani, Aëriani, qui & Anomcei, quibus coniungitur Eunomi-
us. Dimceritæ, qui non perfectam CHRISTI incarnationem confitentur, qui e-
tiam Apollinaritæ. Qui Mariam semper Virginem, postquam Saluatorem genuit, ip-
si Ioseph coniunctam fuisse dicunt, quos sanè appellauimus Antidicomarianitas. Qui
in nomen eiusdem Mariæ Deiparæ collyridem offerunt, qui uocantur Collyridiani:
Massaliani, quibus coniunguntur Martyriani, qui à Græcis sunt, & Euphemitæ ac
Sataniani. Porro facta rursus repetitione ac diuisione harum hæreseon, indicabo in
hac summaria repetitione, quot ex his octoaginta sectis in primo, & deinceps in secun-
do usque ad tertium sint librum. Imò etiam quot sint hæreses in singulis septem to-
mis, in quos tres libri digesti sunt. Habet autem res hoc modo. In primo libro tomi
tres sunt, hæreses autem quadraginta sex, cum appellationibus suis, Barbarissimi uide-
licet ac Scythissimi & Græcissimi, & Iudaissimi ac Samaritissimi. In secundo uerò libro to-
mi duo sunt, & hæreses uiginti tres. In tertio libro tomi duo, hæreses undecim. In pri-
mo igitur libro primi tomi hæreses uiginti sunt, hæc scilicet, Barbarismus, Scythismus,
Græcismus, Iudaismus. Græcorum differentia, Pythagoræi, siue Peripatetici, Plato-
nici, Stoici, Epicurei. Samaritica hæresis, quæ ex Iudaismo est. Samaritarum gentes
quatuor sunt, Gortheni, Sebugi, Esseni, Dosithei. Iudaorum hæreses septem, Scri-
bæ, Pharisei, Sadducei, Hemerobaptistæ, Ossæi, Nasaræi, Herodiani. In secun-
do uerò tomo primi libri hæreses tredecim sunt, Simoniani, Menandriani, Saturni-
liani, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, qui & Stratiotici ac Phibionitæ, apud ali-
quos uerò Secundiani, apud alios Socratitæ, apud alios Zacchæi appellati: Carpo-
cratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani: Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundia-
ni, quibus connectuntur Epiphanes & Isidorus, Ptolemæi. In tertio autem tomo e-
iusdem primi libri hæreses item tredecim sunt, Marcossij, Colorbalsij, Heracleonitæ,
Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianistæ, Apelleia-
ni, Seueriani, Tatiani. Hæc est summatrium tomorum primi libri. Secundi uerò li-
bri tomi duo sunt. Et in primo quidem secundi libri tomo, qui quartus est iuxta nu-
meri ab initio consequentiam, hæreses decem & octo habentur, hoc modo, Eucra-
tæ, Phrygastæ, qui & Montanistæ ac Tascodrugitæ: Pepuziani, qui & Quintilliani,
quibus coniunguntur Artotyritæ, Tessaresædecatitæ, qui pascha unam anni diem
faciunt. Alogi, qui & Euangelium & Apocalypsim Ioannis non suscipiunt. Adamia-
ni, Sampsæi, qui & Helcesæi: Theodoriani, Melchisedeciani, Bardesianistæ, Noëtia-
ni, Valesij, Cathari, Angelici, Apostolici, qui etiam Apotactici: Sabelliani, Origeni,
turpia facientes: Origeni, ab Origene Adamantio. In secundo autem tomo eius-
dem secundi libri, quinto uerò iuxta prædictum numerum hæreses quinque sunt. Pau-
li Samosatensis hæresis, Manichæi, qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in Æ-
gypto sectam fecerunt, Ariani. Atque hæc est tomorum secundi libri summaria repe-
titiō. Similiter autem & in tertio libro tomi duo sunt. Et in primo quidem tomo ter-
tij libri, sexto autem iuxta numerum quem diximus, hæreses septem sunt, Audiani,
Photiniani, Marcelliani, Semiarij, Pneumatomachi, qui Spiritum Dei sanctum bla-
sphemant, Aëriani, Aëriani, qui & Anomcei, à dissimilitudine ac inæqualitate perso-
narum in sancta Trinitate ab ipsis inuenta, appellantur. In secundo uerò tomo eius-
dem tertij libri, septimo autē iuxta diuisionem quam diximus, hæreses quatuor sunt.

Dimce-

Dimiserit, qui non perfectam CHRISTI incarnationem confitentur, qui etiam Apollinaritæ. Et qui sanctam Mariam semper Virginem, postquam Saluatorem genuit, ipsi Ioseph copulatam fuisse dicunt, quos uocauimus Antidicomarianitas. Et qui in nomen eiusdem Mariæ Collyridas offerunt, qui sanè uocantur Collyridiani: Massaliani. Et de recta ac uera fide apologia, cum compendio doctrinæ, quæ sit sancta catholica & apostolica Ecclesia. Hæc est summa & enumeratio totius contra octoaginta hæreses operis, & unius pro ueritate apologiæ, hoc est sola catholica Ecclesia, in tres quidem Libros digesta, uerum in septem Tomos diuisa. Faciam porrò rursus summariam repetitionem aliam primitomi primi libri contra uiginti hæreses tractantis. Primum etenim omnium hæreseon matres habentur, & exemplaria ac nomen daturæ, ex quibus omnes aliæ ortæ sunt, & sunt hæc. Barbarismus, quæ per seipsam est, & durauit à diebus Adam in decem generationes usque ad Noë. Barbarismus autem appellatus est, ex eo quod eius temporis homines non habuerint principem quandam, aut unam concordiam, sed quod unusquisque pro sua ratione procedebat, & sibi ipsi lex propriæ uoluntatis prerogatiua fiebat. Scythismus à diebus Noë, & postea usque ad turris Babylonis ædificationem, & post turris tempus ad paucos annos, hoc est, usque ad Phalec & Rhagau, qui ad Europæ regionem declinantes, Scythiæ parti & ipsorum gentibus adiudicati sunt, ab ætate Tharra & ulterius, ex quo Thracæ orti sunt. Thracum origo. Idolorum cultus origo. Græcismus à temporibus Seruch exorsus per idololatriam, et sicut quisque tunc procedebat secundum aliquam superstitionem, ad ciuiliorem uitam, moresque ac statuta, ita tamen, ut simulachra tunc ceperint poni hominum genera, quæ tunc sequebantur ac deificabant, per colores quidem ab initio depingentes ac representantes eos, qui olim apud ipsos in honore fuerunt, aut tyrannos, aut præstigiatores, aut qui aliquid fecerunt in uita memorabile, per fortitudinem siue corporum robur. Deinde uerò à temporibus Tharra patris Abraam, etiam per statuas idololatriæ errore inducto, primos suos parentes colentes, & eos qui ante ipsos uita functi erant fabricantes, ex singulari primum arte, deinde quum omnes artes ad imitationem excitarentur, ædificatores qui dem lapidem ad hoc cædentes ac exculpentes: argentarii uerò & aurifusores per propriam artis suæ materiam effingentes. Ita etiam fabri lignarii, ac reliqui. Aegyptij autem & Babylonij, simulque Phryges ac Phœnices, huius superstitionis primi autores fuerunt, tum statuariæ, tum mysteriorum, à quibus plurima ad Græcos trāsata sunt, ab ætate Cecropis, & deinceps. Deinde uerò & longè postea, Saturnum & Rheam, Iouemque ac Apollinem, & alios deos declararunt. Græci uerò appellati sunt Hellenes, ab Hellene quodam uiro, qui in Græcia habitauit, & regione ex suo nomine Hellada uocauit: aut, ut alij tradunt, ab elæa, hoc est olea, quæ Athenis enata est. Iones autem horum principes fuerunt, uelut rei sinceritas habet, ab Ione uno quodam uiro ex his, qui turrim ædificauerunt, quando linguæ omnium diuisæ sunt. Ob quam causam etiam Meropes omnes appellati sunt, propter partitam uocem. Postea uerò Græcismus in sectas redactus est prioribus temporibus, Pythagoreorum uidelicet & Stoicorum, Platoniorumque & Epicureorum, ac reliquorum. Porrò diuini cultus forma simul fuit et naturæ lex in uitam inducta, separans seipsam ab his gentibus, à iactis mundi fundamentis usque huc, media existens inter Barbarismum, Scythismum, ac Græcismum: donec coniuncta est diuino ipsius Abraæ cultui, & postea factus est Iudaismus, à temporibus Abraam formam adeptus, & per Mosem septimum ab Abraam, per legem datam ipsi à Deo dilatatus, à Iuda uerò filio Iacob, qui & Israël appellatus est, per Dauidem qui primus ex eiusdem tribu regnauit, perfectum Iudaismi nomen sortitus. Differentiæ autem Græcorum hæc sunt, Pythagorei, siue Peripatetici, qui unitatē & prouidentiam & prohibere sacrificare dijs docent, item animatis non uelci, & à uino abstinere. Deceuerunt autem simul ea, quæ à Luna et supra Lunam sunt immortalia esse, quæ

quæ uerò infra, immortalia. Et transire animas à corporibus ad corpora, usque ad animalia & bestias omnis generis. At horum præceptor silentium agens, seipsum Deum nominauit. Platonici Deum & materiam ac formam prodiderunt, & mundum factum ac corruptibilem esse. Animam uerò ingenitam, & immortalem ac diuinam, esse autem partes ipsius tres, Rationalem, impetuosam, quæ ira concitatur, & cupiditate præditā. Vxores uerò omnibus communes esse, & nullum unam propriam habere debere, sed unumquemque cum qua uelit, illa item uolente coire. Transitum uerò animarum similiter in diuersa corpora omnis generis animantium. Simul autem & deos multos ex uno docuerunt. Stoici uniuersum esse corpus docuerunt, & sensibilem hunc mundum Deum putauerunt. Quidam uerò ex ignis essentia naturam ipsum habere pronunciant. Et Deum quidem mentem decernunt, & uelut animam totius amplitudinis cæli ac terræ, corpus autem eius esse uniuersum, uelut dixit, luminaria uerò oculos. Carnem autem omnium perire. Animam uerò omnium à corporibus ad corpora transire. Epicurei atomos & indiuisibilia corpora, simulariaque ac infinita, uniuersorum principium esse statuerunt. Et finem felicitatis esse uoluptatem docuerunt. Et neque Deum, neque prouidentiam res gubernare. Samaritismus, & ab ipso appellati Samaritæ. Hic est à Iudaismo, antequam deuenirent hæreses ad Græcos. Postquam uerò ceperit esse Græcorum superstitio, medium eius & Iudaismi obtinuit. Originem autem accepit à temporibus Nabuchodonosor & captiuitate Iudæorum. Ipsi uerò Samaritæ in quibus sunt ab Assyrijs in Iudæa, & receperunt solum quinque libros Moysi, quum Rex misisset ipsis à Babylone per sacerdotem Esdram appellatum. Omnia Iudæorum habent, præterquam obominari gentes, & neque attingere aliqua, & præterquam quod negant resurrectionem mortuorum, & alias prophetias post Mosem. Samaritarum gentes quatuor sunt, Gortheni, qui alijs temporibus festiuitates agunt, quam Sebuæi. Sebuæi, qui propter eandem causam in festis celebrandis à Gorthenis dissentiunt. Esseni, qui neutris aduersantur, sed cum quibuslibet indiscriminatim festa celebrant. Dosithei, in hisdem gentibus uelut Samaritæ uitam degunt, circumcisione & sabbato atque alijs utuntur, & quinque libris Moysi. Amplius autem quam alij seruant abstinentiam ab animatis, et frequentius in ieiunijs uiuunt. Quidam ipsorum etiam uirginitatem seruant, alij continenter agunt. Credunt autem mortuorum resurrectionem, quod alienum est à Samaritis. Iudæorum hæreses septem sunt. Scribæ, qui legales fuerunt, & expositores traditionum seniorum apud ipsos, per superfluam superstitionem consuetudines seruantes, quas ex Lege non didicerunt, uerum sibi ipsis præscribentes simulachra iustificationis legis. Pharisei, hoc est separati, qui exactissimam uitam debebant, et longe alijs integriores. Apud quos etiam mortuorum resurrectio, uelut etiam apud Scribas, & de Angelis ac Spiritu sancto, quod sit, assensus. Vita item diuersa, continentia usque ad tempus, et uirginitas, ieiuniumque per sabbatum. Vreorum ac patinarum & poculorum purificationes, uelut etiam apud Scribas. Decimationes & primitiæ, & assidue preces, & habitus superstitiosus indumentorum, per amicula, & dalmaticas, atque pallia, & dilatationes phylacteriorum, hoc est signorum ac notarum purpuræ, et fimbriarum ac prætextuum in alis palliorum, quæ sanè fuerunt signa continentiae apud ipsos ad tempus. Iidem etiam natiuitates introduxerunt, ac satum. Sadducæi, hoc est iustissimi, ex genere quidem erant Samaritarum, simulque sacerdotis Sadduc nomine: mortuorum uero resurrectionem negabant, & non admitebant Angelum, neque spiritum, per omnia uerò alia Iudæi erant. Hemerobaptistæ: hi per omnia quidem Iudæi fuerunt, dicebant autem neminem assequi uitam æternam, nisi quis quotidie baptizaretur. Osseni, quos impudentissimos interpretaris. Hi omnia secundum legem perficiebant. Vtebantur autem & Scripturis alijs post Legem, plerisque uerò ex posterioribus Prophetis reiciebant. Nasaræi, quos interpretari possis rebellatores aut dissipatores,

tores, omnem carnis esum interdicunt, animatis penitus non fruuntur. Vsq; ad Mo-
sem & Iesum Naue sanctis in quinque Libris Mosis nomine patriarchis utentes, ipsisq;
credentes, Abraam inquam & Isaac, & Iacob, ac superioribus, ipsoq; Mose & Aaron
ac Iesu. At ipsorum quinque librorum Mosis inscriptorum scripta, docent non esse Mo-
sis, sed alia præter ea se habere affirmant. Herodiani: hi Iudæi quidē erant per omnia,
Herodem uerò **CHRISTVM** sperabant, & huic tum honorem, tum nomen **CHRIS-
TI** attribuebant. Hic est primus tomus, continens contra omnes has uiginti hæreses
tractationem. In ipso uerò habetur etiam de **CHRISTI** aduentu tractatio, & uerita-
tis confessio, quæ una & sola est uera Dei fides. Atq; hætenus quidem procedit uigin-
ti hæreseon contradictio, & de fide atq; aduentu **CHRISTI** in carne tractatio. Statim
enim & euestigio accessit Domini nostri **IESV CHRISTI** in carne aduentus, qui
prædictas septem hæreses in Hierosolymis depræhendit, & uirtus ipsius has extinxit
ac dispersit. Deinceps uerò post ipsius aduentum, posteriores omnes hæreses fuerunt:
dico autem, postquam nuncium accepit Maria in Nazaret, & concepit Verbum quod
est e cælo ex sinibus paternis, genitum sine tempore & sine principio. Venit autem in
extremis diebus Deus Verbum, ex Deo patre uerè genitus, coessentialis existens pa-
tri, & nihil à patre alteratus, sed immutabilis & inalterabilis existens, passionisq; omni-
no exors, sed qui tamen nostro generi compassus est, & descendit de cælo, conceptus
non ex semine uiri, sed ex Spiritu sancto uerè, corpus de Maria adeptus, ita ut efforma-
rit sibi ipsi carnem à sancta matre, & animam humanam ac mentem acceperit, & totū
quicquid est homo in seipsum cum sua ipsius Deitate uniuert: natusq; est in Bethleē,
circumcisus, oblatu in Hierosolymis, in ulnas, acceptus à Symeone, confessionem fa-
ciente de ipso prophetissa Anna filia Phanuelis, assumptus in Nazaret, uenitq; seque-
nti anno ut conspiceretur coram Domino, & fuit in Bethleem propter cognatos à ma-
tre gestatus, & rursus in Nazaret sublatus est, & secundum annorum circuitum in Hiero-
solyma uenit, gestatus à propria matre. In Bethleem in domum descendit cum pro-
pria matre, & Ioseph sene, qui cum Maria erat: atq; isthic secundo anno natiuitatis suæ
uistratus est, munera accepit. Et in ipsa nocte quum Ioseph ab Angelo responsum ac-
cepisset, in Ægyptum translatus est, & ubi eodē descendisset rursus post duos annos re-
dijt, mortuo Herode & Archelao successore. Nā trigésimo tertio anno Herodis, qua-
dragesimo uerò secundo Augusti regis, nascitur Saluator in Bethleem Iudææ. Deicē
dit autē in Ægyptū trigésimo quinto anno Herodis. Redit deinde ab Ægypto post
Herodis mortē. Quare in tricésimo septimo anno principatus Herodis, puer erat an-
norum quatuor. Herodes enim impleto trigésimo septimo, e uita decessit. Archelaus
uerò nouē annis regnauit. Itaq; Ioseph quū au disset Archelaum regnare, exiit cū Ma-
ria & puero, & secessit in partes Galilææ, & habitauit in Nazaret. Archelaus uero ge-
nuit Herodē iuniorem, & regnauit Herodes nono anno regni patris sui Archelai iux-
ta successione, & facti sunt tredecim anni, qui in aduentu **CHRISTI** in carne supputan-
tur. At decimo octauo anno Herodis, appellati Agrippæ, cepit **IESVS** prædicare,
& baptismum à Ioanne tunc accepit, & prædicat annum acceptum, à nemine contra-
dictionem sustinens, neq; à Iudæis, neq; à Græcis, neq; à Samaritis, neq; à quopiam alio,
deinde contradictionem habens prædicauit annum secundum. In uicesimo uero
anno Herodis Tetrarchæ appellati, fit salutaris passio, & à passione alienitas, gustus
mortis usq; ad crucem, patientis in ueritate, uerum passionis exortis in Deitate. **CHRIS-
TO** enim passo pro nobis carne, ait Scriptura. Et rursus, Mortificatus quidem carne,
uiuificatus autem spiritu, & cætera: crucifigitur, sepelitur, descendit ad inferna in Dei-
tate & in anima, captiuam ducit captiuitatem, & resurgit tertia die cum suo sancto cor-
pore, unito corpore cum Deitate, quod non amplius soluitur, non amplius patitur,
non amplius morti subiectum est, uelut Apostolus dicit: Mors ipsi non amplius do-
mina-

Christi ad-
uentus.

Christus qua-
do natus.

minatur. Ipsum corpus uerè, ipsam carnem, ipsam animam, ipsa illa omnia, non aliud
quid præter id quod est corpus, sed ipsum quod est fortificauit, & in unam unitatem,
& in unam Deitatem uniuert, carnale, incorruptibile, corporale, spirituale, crassum, at-
tenuatū, mortale, immortale, ita ut nō uiderit penitus corruptionem, nō relicta anima
in inferno, non diuiso organo ad peccatū, non polluta mente ad mutationē, sed suscep-
tis omnibus quæ sunt hominis, et omnibus perfectè seruatis cōcedente deitate uerè hu-
manitati, in necessitatibus honestis, corporalibus ac animalibus, & ex mente humana
requisitus ad perfectionem, hoc est in fame, siti, eiulatu, tristitia, lachrymis, somno, la-
bore & quiete. Hæc enim non peccati species sunt, sed uerissimæ humanitatis signa,
deitate in ueritate præsentē, & humana non patientē, sed deitate in ea quæ honesta er-
ant, & fieri oportebat consentiente, & in ea quæ extra peccatum ac mutationem inter-
dictam existunt. Sed & resurrexit, & foribus conclusis ingressus est, ut crassum tenue
ostenderet, ipsum quod erat cum carne & ossibus. Postquam enim ingressus est, ostē-
dit manus & pedes, & latus perforatum, ossaq; ac nervos, & alia, ut non esset imagina-
tio quod uidebatur: fideiq; ac spei nostræ promissionem confirmabat per seipsum, o-
mnia perficiens, et cibum unā capiens & cohabitans, non in apparentia, sed ueritate E-
rudienti q; docuit prædicare regnum cælorum in ueritate, magnum ac summum illud
indicans discipulis, ac dicens, Docete gentes, hoc est transmutate gentes à malicia ad
ueritatem, ab hæreticis sectis ad unam deitatem, baptizantes ipsos in nomen patris et
filij & Spiritus sancti, in dominicam nomenclaturam Trinitatis, sanctum et regium si-
gillū: quo ostenderet ex nomine nullam alterationem esse unius unitatis. Vbi enim hi
qui baptizantur, iubentur in nomen patris baptizari, certa fit glorificatio, in nomen
filij, non deficientis est nomenclatura, in nomen sancti Spiritus, non est diuisa unitas,
neq; ab una deitate abalienata. Assumptus est in cælos in ipso corpore, et anima ac mē-
te, quæ conuenit in unam unitatem, & unam spirituales substantiam, & diuina efficit.
Sedet in dextera patris, missis præconibus in totum orbem terrarum, Simone Petro, *Discipuli
Domini.*
Andrea fratre eius, Iacobo & Ioanne filijs Zebedæi, quos olim elegerat, Philippo &
Bartholomæo, Matthæo, & Thoma, Iuda, & Thadæo, Simone Zelota, & Iuda Isca-
riota, qui etiam proditor ipsius factus est: & alijs septuaginta duobus. Ex quibus erāt
septem uiduis præfecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parme-
nas & Nicolaus, & ad hos Matthias, qui pro Iuda postremum allectus est inter duo-
decim Apostolos. Et cū his omnibus, Marcus, Lucas, Iustus, Barnabas, Apelles, Ru-
sus, Niger, & reliqui ex Septuaginta duorum numero. At post hos omnes & cū ipsis,
elegit Paulum sanctissimū Apostolum, per propriam uocē e cælo, Apostolū simulq;
præconem gentium, & apostolici ministerij impletorē ipsum misit. Qui reperit Lucā
ex septuaginta duorū dispersorum numero, ipsumq; sectatorē accepit, et in Euangelio
auxiliarium. Hoc itaq; modo absoluta est tota euāgelica tractatio, usq; ad hoc tempus.
Atq; hucusq; erit mihi sermo de uiginti sectis, & de euāgelica mundi per **CHRISTVM**
ac discipulos eius facta illuminatione, per consequentiā & in compendio. Quibus eti-
am similia colligere ac apponere licet uaticinia ac prophetias, ex lege & psalmis, itemq;
aliorum consequentias ac ductus uidere, ac certitudinem compræhendere, quod nō
spurius, sed uerus, & ab omni ueteri Testamento præannunciatus, ac minimè ambi-
guus est **CHRISTI** aduentus, & euāgelica doctrina. Quo uerò non in nimiam
molem extendam operis tractationem, his contentus ero. Progressione autem facta
consequenter etiam eas, quæ postea in mundo exortæ sunt per malum prætextum,
opiniones similiter describam. Hæc enim insunt in secundo tomo primi Libri, qui de
tredecim sectis tractat. Quarum prima est Simonis Magi, qui statim post **CHRIS-
TVM** adhuc prædicantibus Apostolis apparuit, à quo etiam Simoniani appella-
ti sunt, eiusdem hæresi addicti. Hic ex Samaria originem ducebat, e uico Githarum.

CHRISTI uerò nomen subiit solum. Docuit turpia facere, & coitum iniquationis, uxorumque indifferentiam. A corporibus autem reiecit resurrectionem. Et mundum dicebat Dei non esse. Imaginem suam & Helenæ scorti, quod cum ipso erat, uelut Iouis & Mineræ, discipulis suis adorandum proponebat. Dicebat insuper seipsum, Samaritis quidem patrem, Iudæis uerò CHRISTVM. Menandriani à Menandro quodam appellati sunt, qui in aliqua re differt à Simonianis, et mundum ab Angelis factum esse dicebat. Saturniliani, qui in Syria Simonianorum turpia facta corroborarunt, uerum alia à Simonianis prædicabant, quo magis admirationi essent. Originem à Saturnilo habuerunt, qui & ipse uelut Menander, mundum ab Angelis factum esse assererat, atque his solum septem, iuxta superni patris sententiam. Basilidiani, eiusdem turpis operationis actores, à Basilide, qui unà cum Saturnilo Simonianorum & Menandrianorum discipulus fuit: & aliqua similiter sentiebat, in aliquibus uerò dissentiebat. Dixit autem trecentos sexaginta quinque cælos esse, & his nomina angelica imponit: propterea quod etiam annus tot dierum sit, & Abrafax nomen uirtutis eundem numerum referat, nimirum CCCLXV. et hoc nomen Spiritum sanctum esse dicit. Nicolaitæ, à Nicolao, qui uiduis ab apostolis præfectus fuit. Hic ob zelum propriæ uxoris, turpia facere discipulos suos unà cum alijs docuit. et de Caulaucauch. & Prunico, atque alijs barbaricis nominibus, quæ mundo scelestus inuexit. Gnostici eandem hæreses susceperunt, uerum plus omnibus turpitudinem furiose operati sunt. In Ægypto autem Stratiotici appellati sunt, & Phibionitæ, in superioribus uerò ac orientalibus partibus Secundiani. In alijs partibus Socratitæ, apud alios Zacchæi. Alij uerò Coddianos ipsos dicunt, alij Borboritas eos uocant. Carpocratiani, à Carpo crate quodam in Asia, qui omnem turpem actionem perficere docebat, & omne studium peccati. Et nisi quis, inquit, per omnia pergressus fuerit, et uoluntatem omnium dæmonum ac Angelorum perfecit, non poterit ad supernum cælum transcendere, neque principatus ac potestates præterire. Dicebat IESVM animam intellectualem suscepisse, & quum nosset superna, ea etiam hic annunciasse, et si quis similia IESV faceret, eum eadem uirtute præstare. Legem uerò cum mortuorum resurrectione reprobabat, uelut sectæ à Simone ortæ. Huius fuit Marcellina illa in Rhoma. Imagines fecit occulte IESV & Pauli, & Homeri ac Pythagoræ: his suffitum faciebat, easque adorabat. Cerinthiani, qui & Merinthiani: à Cerintho & Merintho, Iudæi quidam, qui circūcisionem iactant. Mundum uerò ab Angelis factum esse dicunt, IESVM autem iuxta profectum CHRISTVM appellatum esse. Nazoræi, hi IESVM quidem confitentur esse filium Dei, omnia uerò secundum legem faciunt. Ebionæi, prædictis Cerinthianis ac Nazoræis similes. Quibus coniuncta fuit aliqua parte Sampsaorum & Helcesæorum hæresis. Hi CHRISTVM dicunt creatum esse in cælo, itemque Spiritum sanctum. Aduenisse autem CHRISTVM in Adam primum, & iuxta tempus exuisse ipsum Adam, & rursus induisse, hoc uerò aiunt perfecisse ipsum in aduentu suo in carne. Quum autem Iudæi essent, Euangelij usi sunt, carnis esum abominantur. Aquam pro Deo habent, CHRISTVM uerò hominem in aduentu in carnem induisse asserunt, ueluti dixi. Assidue merguntur in aquis æstate ac hyeme, ad purificationem uidelicet, uelut Samaritæ. Valentiniæi carnis resurrectionem reprobant, uetus Testamentum spernunt, itemque Prophetas, legentes quidem ac suscipientes ea, quæ ad similitudinem sectæ suæ figuratè exponi possunt. Verum alia fabulamenta obiter inducentes, triginta seculorum nomenclaturas proferunt masculorum ac foeminarum, simul ex patre uniuersorum generatorum, quæ & deos putant ac secula, CHRISTVM uerò è cælo corpus intulisse, & uelut per canalem, Mariam ipsam penetrasse. Secundiani, quibus coniungitur Epiphanes & Isidorus, qui et ipsi iisdem coniugationibus usi sunt, eadem cum Valentino sentientes, uerum alia quodammodo ab ipsis exponentes. Apponunt ijdem

turpem

turpem operationem docentes. Reprobant autem etiam hi carnis resurrectionem. Ptolemæi. Et hi Valentini fuerunt discipuli, quibus coniungitur & Flora. Eadem uerò etiam ipsi de coniugationibus dicunt, quemadmodum Valentinus & Secundiani, uerum in quadam parte etiam hi ab ipsis differunt. Atque hæc est summa secundi tomi primi libri, tredecim hæreses continentis. Cæterum in tertio tomo eiusdem primi libri alia tredecim hæreses sunt, hæc scilicet. Marcotij. Marcus quidam fuit Colorbasi condiscipulus, duo principia & ipse introducens. Reprobat autem mortuorum resurrectionem. Imaginationes uerò quasdam per pocula ex incantatione in cæruleum ac purpureum colorem transmutans, pelliciebat ad se ac sacra sua deceptas mulierculas. Sed & ipse omnia uiginti quatuor literarum putari uult, similiter ut Valentinus. Colorbasij, et hic Colorbasus similiter eadem narrans, in aliqua uerò parte differens ab alijs sectis, à Marco, inquam, ac Valentino, emissiones & octonarios aliter docuit. Heraclonite: & ipsi octonariorum fabulamento ducuntur, aliter uerò quam Marcus, & Ptolemæus, ac Valentinus, atque alij. Sed & ad finem eos, qui apud ipsos moriuntur, similiter ut Marcus redimunt, per oleum & balsami succum et aquam, nomenclaturas quasdam per Hebraicas uoces admurmurantes, super caput uidelicet eius qui liberatur. Ophitæ serpentem glorificant, & hunc CHRISTVM putant. habent autem reptile hoc in cista quadam. Caiani, similiter cum superioribus legem & eum, qui loquutus est in lege reprobant, carnisque resurrectionem negant. Et Cain glorificant, fortioris uirtutis ipsum esse dicentes. Simul autem & Iudam demirantur ac laudant, item Core, & Dathan ac Abiron, imò etiam Sodomitas. Sethiani: hi rursus ipsum Seth glorificant, asserentes ipsum esse ex poenitentia supernæ matris, quæ post occisum Abel à Cain, super no patri congressa sit, & purum semen ipsum Seth produxerit. Ex quo deinceps deductum est omnium hominum genus. Sed & ipsi principatus ac potestates, & quæcumque alij docent, docuerunt. Archontici: hi rursus ad multos principes uniuersum referunt, & quæ facta sunt ex his facta esse dicunt. Deprehenduntur autem & in turpitudine quadam capti, carnis resurrectionem negant. Vetus Testamentum calumniantur. Vtuntur autem & ueteri & nouo Testamento, singula uerba ad suam sententiam falso trahentes. Cerdoniani, à Cerdone Heraclonis discipulo erroris participationem susceperunt, qui ex Syria Romam profectus est, & prædicationem suam exposuit temporibus Hygini episcopi. Duo autem principia hic prædicat inter se contraria, non esse uerò CHRISTVM genitum. Similiterque mortuorum resurrectionem negat, itemque ea quæ habentur in ueteri Testamento. Marcionitæ: Marcion à Ponto originem ducens, episcopi quidem filius erat, uerum ubi uirginem corrupisset, aufugit, propterea quod expellere tur ex Ecclesia à proprio patre. Quum autem Rhomam adisset, & poenitentiam ac ueniam petisset ab his qui illo tempore isthic erant, & assequutus non esset, elatus est contra fidem, & tria principia induxit ac docuit, Bonum, et iustum, ac malum, esseque nouum Testamentum alienum à ueteri, & eo qui in ipso loquutus est. Carnis resurrectionem negat. Baptisma dat non solum unum, sed & duo & tria post lapsum. Pro mortuis autem in fide instructis alios baptizat, intrepidè uerò etiam mulieribus permittit ut lauerentur. Lucianitæ: Lucianus quidam antiquus, non is qui nunc temporibus Constantini uixit, omnia secundum Marcionem docuit. Et ad hæc, alia præter Marcionem, abundantius nimirum tradidit. Apelleiani: & hic Apelles similiter ut Marcion & Lucianus docet, uituperans omnem creaturam, & ipsum creatorem. Non autem similiter his tria principia introduxit, sed unum principium & unum Deum, qui sit summus & innominatus, ipsum uerò unum fecisse alium, & hic factus improbus compertus, mundum in sua malicia fecit. Seueriani: Seuerus quidam rursus Apellem sequens uinum reijcit. Et uitem ex draconis formi satana ac terra inter se congressis productam esse fabulatur. Mulierem autem auerfatur, sinistra uirtutis ipsam esse asserens. Nomenclaturas uerò quasdam principum, & li.

Cc 3 bros.

bro quosdam Apocryphos introducit. Similiter autem uelut alij carnis resurrectionem negat, itemque uetus Testamentum. Tatiani, Tatianus hic eodem tempore cum Iustino martyre ac philosopho uixit, uerum post mortem Iustini martyris ac philosophi, corruptus est Marcionis dogmatibus, discipulusque ipsius fuit, atque eadem quae ipse docuit, alijs etiam praeter ipsum appositis. Dicebatur autem a Mesopotamia originem ducere. Haec est summa trium Tomorum primi libri per quadraginta sex haereses. At in primo tomo secundi Libri, quarto uero iuxta numerum tomorum ab initio consequentium, haereses sunt decem & octo, hoc modo. Enkratitae, qui sunt auulsio Tatiani, nuptias rejiciunt, ex satana has esse dicentes. Omnem autem animatorum esum uitant. Phrygastae, qui & Montanistae ac Tascodrugitae, uetus ac nouum Testamentum suscipiunt, alios uero Prophetas introducunt post Prophetas, Montanum quaedam iactantes ac Priscillam, Pepuziani, qui & Quintiliani, quibus coniunguntur Artotyritae. Ex Phrygastarum numero hi sunt, uerum alia praeter illos docent, Pepuzam ciuitatem quandam desertam in medio Galatae ac Cappadociae sitam admirantes, & hanc Hierusalem putantes. Est autem & alia Pepuza. Mulieribus tribuunt ut imperent, & sacerdotio fungantur. Sacra uero faciunt, puerum quendam iuuenem copungentes. Et sane Quintillae, aut etiam Priscillae CHRISTVM illic in Pepuza reuelatum esse, in feminae specie, fabulantur. Utuntur ueteri ac nouo Testamento, iuxta mentem propriam transmutantes. Tessarescaecatitae, qui unam anni diem pascha perficiunt. In quamcunque uero diem incidit decima quarta Lunae, siue in sabbatum, siue in dominicam, illam ieiunantes ac uigilantes celebrant. Alogi, sic a nobis appellati, qui Euangelium Ioannis, & eum qui in ipso est ex supernis a patre semper Deus Verbum rejiciunt. Ipsum sane Euangelium secundum Ioannem non suscipientes, neque ipsius Apocalypsim. Adamiani, a quodam Adam uiuente appellati, ludibrii magis quam ueritatis dogma habent. Nudi enim uelut ex matre, tum uiri tum feminae, simul congregantur, & sic lectiones ac preces, et quaecunque tandem perficiunt. Solitarie autem degunt, & continentiam exercent, & nuptias non admittunt. Et Ecclesiam suam paradysum esse putant. Sampsaei, qui & Helcesaei, hi adhuc hodie Arabiam inhabitant, in regione ultra mortuum mare sita. Qui sane ab Elxai quodam falso propheta seducti sunt. Cuius ex genere adhuc hodie restant Marthis & Marthana duae mulieres, quae adorantur ab haeresi uelut deae. Habent autem omnia similiter uelut Ebionari. Theodotiani, a Theodoto coriario Byzantino appellati sunt. Hic summus in eruditione Graeca fuit. Quum autem tunc persecutio fieret eius cum alijs quibusdam, solus elapsus, quum illi martyrium subiissent, eo quod id ipsi obijceretur, CHRISTVM nudum hominem dicere excogitauit, & ne in crimine ueniret, quod Deum abnegasset, sic docuit. Melchisedeciani, hi Melchisedec colunt, uirtutem quandam ipsum asserentes, & non nudum hominem, & in huius nomen omnia reducere ac dicere audentes. Bardesianistae: Bardesianus hic ex Mesopotamia originem ducebat, & primum quidem ueram fidem habebat, & in sapientia celebris erat. Verum postea declinauit a ueritate, & similia Valentino docuit, exceptis paucis quibusdam, in quibus a Valentino dissentit. Noetiani, hic Noetus ex Smyrna Asiae fuit, elatione uero euectus cum alijs quibusdam, filium & patrem CHRISTVM docuit, eundemque esse patrem & filium, ac Spiritum sanctum. Seipsum uero dicebat esse Mosem, & fratrem suum dicebat esse Aaron. Valerij: hi uelut accepimus Bacathum inhabitant, qui principalis pagus est Arabiae Philadelphie. Hi accedentes ad hospitium exceptos castrant, plures uero ipsorum eunuchi effecti sunt. Quaedam alia docent haeresis plena, delentes Legem ac Prophetas, & quasdam alias turpes actiones introducunt. Cathari, hi cum Nauato Rhomano coniuncti, & digamos penitus rejiciunt, & poenitentiam non admittunt. Angelici, hi omnino defecerunt. Gloriabantur autem se habere angelicum ordinem, ut propterea nomen illud habeant.

habeant. Apostolici, qui & Apotactici, & ipsi circa Pisidiam solum sunt, & Apotacticos ad seipsum suscipiunt. Propinqui autem sunt Enkratitae, uerum alia etiam praeter hos sentiunt ac docent. Sabelliani, hi similia Noetianis sentiunt, praeter hoc solum, Dicunt enim non passum esse patrem. Origeniani, a quodam Origene. Turpia autem operantur hi, nefanda facientes, & corpora sua corruptioni tradentes. Origeniani alij, ab Origene, qui & Adamantius & Compositor appellatur. Hi mortuorum resurrectionem rejiciunt, CHRISTVM autem creaturam, itemque Spiritum sanctum introducunt. Paradysum uero & coelos, & alia omnia tropice ac figurate interpretantur. Et CHRISTI regnum finem habiturum esse, audent dicere. Haec rursus sunt decem et octo haereses primi tomi secundi libri. In secundo uero tomo eiusdem libri, quinto uero iuxta praedictum numerum, quinque haereses sunt, haec scilicet. Pauli Samosatensis, qui episcopus fuit Antiochiae magnae. Hic parum abest, ut affirmet CHRISTVM in substantia non esse, uerbum prolatitum ipsum esse constringens, ita ut quae de ipso in Diuinis Scripturis dicta sunt praedictorio more se habeant, ipse uero non existat, nisi a Maria & hucusque ab aduentu suo in carne. Manichaei, qui & Acuanitae, Manis Persae discipuli, CHRISTVM figura dicunt. Solem & Lunam colunt, astris item ac uirtutibus & daemonibus supplicat. Principia duo introducunt, bonum & malum, CHRISTVM autem in apparentia apparuisse dicunt, & in apparentia passum esse. Vetus Testamentum & Deum, qui in ipso loquutus est, maledictis impetunt. Mundum uero non totum, sed partem ex Deo factam esse asserunt. Hieracitae, ab Hierace Leonto polita Aegypto, expositore quodam ac magistro. Carnis resurrectionem reprobant. Utuntur ueteri ac nouo Testamento, & nuptias in totum prohibent. Solitariam uitam degentes, & uirgines, & continentiam exercentes, & uiduas suscipiunt. Pueros uero qui nondum ad aetatis uigorem peruenerunt, regni participes fieri negant, eo quod nondum decertarunt. Meletiani in Aegypto lecta sunt, & non haeresis, ut qui non preces faciunt cum his, qui in persecutione lapsi sunt. Nunc autem Arianis coniuncti sunt Ariani, qui & Ariomanitae. Filium Dei, creaturam dicunt, & Spiritum sanctum creaturam creaturae. Carnem solum Salvatore a Maria accepisse affirmant, et non animam. Erat autem hic Arius presbyter Alexandrinae Ecclesiae. Haec est secundi tomi secundi libri summa, qui quintus est iuxta consequentiam ab initio, et quinque haereses continet. At uero in primo tomo tertij libri, sexto autem iuxta numerum quem diximus, septem haereses sunt una cum sectis, sic. Audiani, rebellio & secta, non tamen haeresis. Hi conuersationem ac uitam bene ordinatam habent. Habent autem per omnia fidem uelut catholica Ecclesia. Plerique in monasterijs habitant. Utuntur & apocryphis multis ab unde. Nobiscum uero preces non faciunt, uituperantes episcopos nostros, diuites ipsos appellantes, itemque alios. Faciunt & pascha priuatim, quando Iudaei id faciunt. Habent & priuatum quiddam ac contentiosum, durissime id quod secundum imaginem est interpretantes. Photiniani. Hic Photinus ex Syrmio oriundus, & adhuc hodie superstes, Paulo Samosateni similia sensit, uerum in aliqua parte ab illo dissentit. Sed & ipse a Maria & hucusque CHRISTVM affirmat. Marcelliani, a Marcello ex Ancyra Galatae. Hic in principio diffamatus est, uelut qui similia Sabellio sentiret. Quum autem saepe se defendisset, & scriptis se purgasset, a multis accusatus est uelut, qui in ista dem permaneret. Fortassis autem poenitentia ductus seipsum correxit, aut etiam discipuli ipsius. Nam pro ipso & pro discipulis eius quidam orthodoxi medio modo rationem reddunt. Semiarj. Hi CHRISTVM quidem creaturam consentunt, per ironiam uero ac cauillum, creaturam ipsum asserunt. Non uelut unam ex creaturis, sed filium, inquit, ipsum dicimus, uerum eo, quod non afflictione induxit patri per hoc quod genuit, creatum ipsum dicimus. Et Spiritum sanctum similiter creaturam esse penitus decernunt, rejicientes filij coessentialitatem, uolunt autem dicere similem essentiam,

& non coessentialem. Alij uero ex ipsis etiam similem essentia reprobant. Pneumatomachi. Hi de CHRISTO quidem recte sentiunt, uerum Spiritum sanctum blasphemant, creatum ipsum pronuntiantes, & qui non sit ex deitate, imò abusiue propter propria efficaciam ipsum creatum esse, sanctificantem uirtutem ipsis solum esse asserentes. Aëriani. Hic Aërius è Ponto originem duxit, & adhuc hodie superest tentatio uitę. Presbyter hic erat episcopi Eustathij, qui pro Ariano habitus est, et ab episcopatu reiectus. Quandoquidem uero ipse Aërius non constitutus est episcopus pro Eustathio, multa contra Ecclesiam docuit, fide quidem existens Arianus perfectissimus, uerum amplius docet, non oportere offerre pro his, qui obdormierunt. Prohibet autem & ieiunare quarta, & pro sabbato, & quadragesima, & paschate. Renunciatione uero predicat, & carnis esu omnis generis utitur, et uoluptatum delicijs licentissime. Si uero quis ex discipulis eius ieiunare uelit, Ne in diebus ordinatis hoc facito, inquit, sed quando uolueris. Asserit idē episcopum presbytero non esse excellentiorem. Aëtiani, ab Aëtio Cilice, qui fuit diaconus sub Georgio Arianorum episcopo Alexandrię. Hi etiam Anomœi, id est, inæquales appellantur, ab aliquibus uero Eunomiani, propter Eunomiū quēdam Aëtij discipulū, qui adhuc superest. Cū ipsis uero erat & Eudoxius Arianifans, uerū propter timorem Regis Constantini separauit seipsum, & solus Aëtius exterminatus est. Permanit tamen Eudoxius Arianifans, non autem secundū Aëtium. Hi Anomœi & Aëtiani, CHRISTVM & Spiritū sanctū penitus à Deo abalienant, creatū ipsum affirmantes, & neq̄ similitudinē quandā habere dicunt. Ex syllogis enim Aristotelicis ac geometricis Deū Patrem adstruere uolunt, & CHRISTVM nō posse ex Deo esse per hunc modum. At Eunomiani ab ipso appellati, rebaptizant omnes ad ipsos accedentes, atq̄ ipsos etiam Arianos. Rebaptizant autem in caput, sursum uertētes pedes eorum, qui baptizantur, cuius rei magna fama uagatur. Ceterum aberrare aliquem in scortatione aut alio peccato, nihil esse aiūt. Nihil enim querit Deus, dicūt, quam ut sit quis solum in ipsorum fide. Atq̄ he sunt primi comitertij Libri, aut sexti tomi iuxta consequentiam, hæreses. Verum in secundo Tomo eiusdem tertij Libri, septimo uero iuxta eam, quam diximus diuisionem, in quo etiam finis est uniuersę tractationis, hæreses quatuor sunt hoc modo. Dimœritę, qui etiam Apollinaritę, qui non perfectam CHRISTI incarnationem consententur, quorum aliqui coessentialē Deitati corpus dicunt. Quidam uero ex ipsis aliquando ausi fuerunt & hoc dicere, quod animam non accepit CHRISTVS, & hoc negarunt. Quidam dicitio huic, Verbum caro factum est, innitentes: carnem ipsum accepisse à creata carne, hoc est Marię, negauerunt, & cōtentiose solum uerbum carnem factum esse dixerunt. Postea uero, haud scio, quo consilio, mentem ipsum non accepisse dicunt. Antidicomarianitę, qui sanctam Mariam semper Virginem, postquam genuit Saluatorem, ipsi Ioseph coniūctam esse dicunt. Collyridiani, qui in nomen eiusdem Marię, stato quodam anni die collyridem quandam offerunt, quibus indidimus Collyridianorum nomen. Masaliani, quos interpreteris precatōres, coniunguntur autem his hæreses à Græcis introductę, nempe Euphemitę & Martyriani & Sataniani. Hęc est septimi Tomi summa, & trium Librorum finis. Simul autem uniuersę hæreses octoaginta sunt. Verum in ipso tertij Libri fine, in septimo tomo postremum fides catholice Ecclesię habetur, & Apologia pro ueritate, & prædicatio Euangelij CHRISTI, & catholice ac apostolice Ecclesię character, quę est ab æterno, uerum per temporum successiōnem manifestissime in CHRISTI aduentu in carne reuelata est. Et quot poterit mens humana colligere tales ac tantas, & magnas appellatas, & inter laudatas habitas? Quot sunt differentię iuuenularum, quarum non est numerus, quarum alię laudantur, alię non laudantur? Aliquę enim ex propria mente ea, quę ad conuersationem uitę, exercitationemq̄ ac statuta pertinent, sibi ipsis colligunt, & promissa

Hæreses & s.
Et innumera
biles sunt.

coma, in conspicuo progrediuntur, aliquę uero in sacco conspicuo. Aliquę autem in sacco ac cinere domi delident. Aliquę in uitę conuersationibus ac ieiunijs in gētibus, & erumnis Deo addictę sunt, in iuuenili fortitudine perfectam erga sponsum conscientiam testantes. Aliquę uero uelut dixi, non recte, sed iuxta quandā mentis præsumptionem, tyrannicę præter ueritatem iuueniliter agunt. Quemadmodum Zacchæus qui nuper mortuus est in montana circa Hierosolyma regione, qui penitus cum nullo homine preces faciebat, sed & ob eandem causam, audenter sancta mysteria contrectabat, & sacrificia, quum laicus esset, impudenter tractabat. Alius uero quidam, quiscum tandem ille erat uir, qui uitam summe piam uiuere putabatur, & in monasterio circa deserta Ægypti habitabat, itemq̄ alius ad Sinæum habitans: qui ex somnijs iuueniliter ac fortiter, sed temere egerunt, ut impositionem manuum ad episcopatum susceperint, sederintq̄, ac ea, quę episcoporum sunt, facere aggressi sint, ad se non per tinentia. Alij autem non pauci seipos castrare ausi sunt, præter mandata, nimirum iuuenilis ac robustę actionis gratia. Alij uero fortiter sibi agere uidentur, qui audent, nō consultis alijs, & præter aliorum morem, uelut ab orthodoxis progressi, collegium sibi huiusmodi contrahere: sed et citra uniuersalis Synodi approbationem rebaptizare eos, qui ad ipsos accedunt, nimirum ex Arianis, quum nondum res sit ex censura Synodi, uelut dixi, decisa, eo quod populi sint hodieq̄ inter se permixti, & multi quidem sint orthodoxi, uerum per simulationem Sacerdotibus addicti, donec separatio facta fuerit talis blasphemę hæresis, & tunc contra ipsum decretum fiet. Ex his autem, qui sic rebaptizant ex proprio iussu, peruenit ad aures nostras, quod unus sit in Lyciorum regione Presbyter. Sunt & alij, quorum unusquisq̄ per seipsum precatur, et non cum aliquo in totum, aliqui uero in uinculis, præter Ecclesię statutum. Quapropter in fine totius Operis, iuuenulas dixi numerum non habere, quę ex propria sententia sibi ipsis iuueniliter præstituunt ad bonum quidem, ut sapientię species perficiant, prudentięq̄ ac fortitudinis, & modestię ac iusticię, uerum iuueniliter agentes ad tyrannidē excedunt, & à ueritate seipos euertunt, ut non sit harum numerus. At uero hæc unica Colymba, ac sancta Virgo Deum consistetur Patrem & Filium ac Spiritum sanctum, Patrem perfectum, Filium perfectum, Spiritum sanctum perfectum, coessentialē trinitatem, non coniunctionem ipsam trinitatem, imò Filium uere ex Patre genitum, & Spiritum sanctum à Patre & Filio non alienum: ita ut sit semper trinitas, & nunquam additionem suscipiat, & non habeat quid in seipsa inferius, sed ad unam unitatem, & unum principium Dei & patris reducatur. Et ex hac trinitate Patris et Filij ac Spiritus sancti omnia creata esse, non ut unquam fuerint, neque simul fuerint cum Deo, neq̄ præextiterint, sed facta sint ex nihilo ad hoc, ut sint, à Patre & Filio & Spiritu sancto. Et hunc Patrem ac Filium & Spiritum sanctum dignatum esse, apparere sanctis suis in uisionibus, quemadmodum quisque potuit capere, iuxta potentis Deitatis ipsius donum, quod largitus est unicuiq̄ digno facto, ut nunc quidem patrem uiderit, quemadmodum audire potuit uocem ipsius, prout capiebat, sicut in ore Esaię dixit, Ecce intelliget Filius meus dilectus, Hęc est uox patris. Et sicut Daniel uidit antiquum dierum, Hęc est uisio patris. Verum sicut in Propheta rursus, Ego uisiones multiplicauit, & in manibus prophetarum assimilatus sum: hæc est uox Filij. At sicut Ezechiel ait, Et accepit me Spiritus Dei, & eiecit me in campum: hoc dictum est de Spiritu sancto. Et multa alia dicere licet, quorum ex parte mentione facta, in transcursu ad Ecclesię characterem ostendendum, duo uerba apposuimus, quum sexcenta & amplius sint similia his, quę in Diuinis Scripturis ueteris ac noui Testamenti habentur. Et quod ipse Dominus formauit corpus Adam, & inspirauit ipsi spirationem uitę, creans ipsi animam uiuentem. Et quod ipse Deus Legem dedit Mosi, Pater & Filius & Spiritus sanctus, una Deitas, & quod Propheta ab eadem Deitate missi sunt. Et quod idem

Zacchæus hæreticus.

Colymba unica

idem nobis Deus, Iudæorum & Christianorum Deus existens, qui Iudæos uocauit ad iustificationem, eos qui non negant Domini nostri IESU CHRISTI aduentum: & qui saluat omnes, qui secundum ueram ipsius fidem uiuunt, & non negant ueritatem prædicationis ueræ, & euangelicæ ipsius doctrinæ. Venit enim, uenit unigenitus. Et sic habet mater nostra Ecclesia, portus ille pacis serenus & tranquillus, læticia spirans cyprum uinæ, & botrum ferens nobis benedictionis, & poculum dolorem nobis exoluens, quotidie largiens sanguinem CHRISTI, meracum ueritatis. Et quod uere natus est CHRISTVS ex Maria semper Virgine, per Spiritum sanctum, non ex semine uiri, sed ab ipsa sancta Virgine accipiens corpus in ueritate, & non in apparentia, carnem uere, corpus uere, cum ossibus & neruis ac omnibus nostris, nihil à nobis euarias, præterquam in sola gloria suæ sanctitatis ac Deitatis. Et quod est uas sanctificationis ac iusticiæ, citra peccatum omnia perfecte habens. Et quod habuit animam humanam in ueritate, mentem humanam in ueritate, non quod nos affirmemus mentem esse substantiam, uelut alij dicunt, sed per omnia non pollutam in peccato, os non mentitum, labia non loquuta dolum, cor, quod non declinauit ad iritationem, mentem non emotam ad quæ non oportet, carnem quæ non operata est ea, quæ spectant ad carnis uoluptatem. Perfectus ex supernis Deus, qui non uenit, ut in habitaret in homine, sed ipse totus homo factus est, non mutatus natura, sed qui unà cum Deitate propriam humanitatem complexus est, in utero Virginis fuit in ueritate, gestatus est debito tempore, natus est per genitales meatus citra pudefactionem, impollute, absque inquinamento, educatus est, & in ulnas acceptus à Simeone, & Anna, gestatus est à Maria, pedibus iter fecit, peregrinatus est, puer fuit, uir factus est per ætatem, omnia habens in seipso in perfectione. In numero annorum reputatus est, in numero mensium in utero gestatus est, factus ex muliere, factus sub Legem, progressus est in Iordanem, baptizatus est à Ioanne, non opus habens lauacro, uerum propter consequentiam incarnationis in Lege, non turbans iusticiam, quo impletur, uelut ipse dixit, omnis iusticia, ut ostenderet quod ueram carnem induisset, & ueram humanitatem. Descendit in aquas, dans magis quam accipiens, exhibens magis quam indigens, illuminans ipsas, potentes efficiens ipsas, in figuram eorum quæ in ipsis perficienda erant, quo hi qui in ipsum credunt in ueritate, & fidem ueritatis habent, discernent quod uere homo factus esset, uere baptizatus esset, atque sic per ipsius assensum, etiam ipsi uenientes acciperent condensus ipsius uirtutem, & illuminarentur ab ipsius illuminatione, certiores fientes per Prophetæ dictum, in transmutationem uirtutis, in exhibitionem salutis uirtutis panis à Hierusalem accepti, & fortitudinis aquæ, ita ut hic fortis facta sit in CHRISTO uirtus panis, & fortitudo aquæ, ut ne panis nobis fiat uirtus, sed uirtus ipsius panis. Et cibus quidem est panis, uirtus autem in ipso ad uiuificationem est: & non ut aqua nos mundaret solum, sed ut in fortitudine aquæ, per fidem & efficaciam ac spem, & mysteriorum perfectionem, & sanctificationis nomenclaturam, fieret nobis ad perfectionem salutis. Et quod reuersus est à Iordane, & audierit uocem patris præsentibus discipulis, ad ostendendum quis esset de quo testimonium præberetur. Et quod Spiritus sanctus in specie columbæ descenderit, uelut in multis scriptis diximus, ut ne coniunctio putaretur ipsa Trinitas, qui Spiritus in propria substantia figuraretur. Insedit autem Spiritus ac uenit super ipsum, ut uideretur de quo testimonium præbebatur, quo caro sancta chara existens & accepta Patri, ex Spiritu testimonium ferret, quo Pater approbator esset ac præco aduentus Filij in carne, quo Filius uerus conspiceretur, & impleret quod dictum est, Post hæc uisus est in terra, & cum hominibus conuersatus est. Et quod reuersus à Iordane, manifeste ac uere à diabolo tentatus est, in deserto, & esurijt postea propter consequentiam & ueritatem aduentus in carne. Et quod elegit Discipulos, & prædicauit ueritatem, &

Panis cibus
est. Virtus panis
uiuificat.

cura.

curauerit morbos, dormierit, esurierit, iter fecerit, Dei signa operatus sit, mortuos excitari, cæcis uisum restituerit, claudos & paralyticos fortes fecerit. Et quod prædicauit ueritatem, ipsum Euangelium, regnum cælorum, suam erga homines benignitatem, itemque Patris ac Spiritus sancti. Et quod pro nobis passionem subierit in ueritate, in carne, & in perfecta humanitate, passus in ueritate in cruce, præsentem ipsius Deitate, sed non ad patiendum conuersa, sed à passione aliena & immutabilis: ita ut duæ hæc cõsequentia clare considerentur, in CHRISTO patiente pro nobis in carne, uerum passionis exorte manente in Deitate: non homine per se existente, & per se item Deitate, sed simul præsentem Deitate, non patientem autem, propter essentia sinceritatem ac incompabilitatem: patientem autem ipso in carne, et mortem sentiente in carne, uiuente uero semper in Deitate, & suscitante mortuos, corpore sepulto in ueritate. Et quod exanimis manserit per triduum, sine spiratione ac sine motu, in uolutoque sit in sindone, & depositus in monumento concluso per lapidem, & sigillis additis: non conclusa Deitate, non sepulta Deitate, sed simul cum sancta anima descendente ad inferna, & auferente illinc animarum captiuitatem, frangente stimulum mortis, perumpere claustra & uectes adamantinos, exolente dolores mortis in propria potestate, ita ut redierit cum anima, non relicta anima in inferno, quando neque uiderit caro ipsa corruptionem quam ipsam deitas semper ipsi præfens excitari, ita ut resurrexerit ipse Dominus et Deus, & uerbum ac filium Dei, cum anima & corpore ac uniuerso organo, cõiuncto ipsius organo in spiritum, ipsum uidelicet corpus spirituale existens, quod aliquando tactum subiectum fuerat, & flagris traditum, uoluntaria Deitatis uoluntate, & tentari à diabolo permissum, ac fame sentire, & somnum & ærumnam, tristitiamque ac mœrorem. Ipsum hoc corpus sanctum cõiunctum est de cætero Deitati, Deitate indefinenter simul præsentem corpori ipsi sancto talia passio. Surrexit enim, & cõiunctum ipsum in seipsum in unum Spiritum, in unam unitatem, in unam glorificationem, in unam suam ipsius Deitatem. Apparuit enim in ueritate, & contrectatus est à Thoma, & cum Apostolis cibum accepit, & cohabitauit cum ipsis quadraginta diebus et quadraginta noctibus. Ingressus est foribus conclusis, & ingressus ostendit neruos & ossa, typum clauorum, & typum lanceæ, quod ipsum esset uere corpus, & quod coniunctum esset in unam unitatem, & in unam Deitatem, non expectans amplius ut patiat, non amplius moriens, uelut sanctus Apostolus ait: Surrexit Dominus, non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur: passibile impassibile, & passionis exors permanens semper, diuinum cum corpore & anima, & uniuersa humanitate. Et quod ipse Deus existens ascendit in cælos, & sedet in dextera Patris in gloria, non deposito sancto corpore, sed cõiuncto in spirituale, in unius Deitatis perfectione. Quemadmodum etiam circa nostra corpora futurum est, quæ nunc seminantur animalia, resurgent spiritalia. Quæ nunc seminantur in corruptione, resurgent in incorruptibilitate. Quæ nunc seminantur in morte, resurgent in immortalitate. Si itaque nostra corpora sic, quanto magis illud sanctum & inenarrabile, & incomparabile ac sincerum, & Deo cõiunctum, quod unum est de cætero uniforme, uelut etiam in hoc testatur Apostolus dicens, Etiam si cognouimus secundum carnem CHRISTVM, at nunc non amplius cognoscimus. Non quod diremit carnem à Deitate, sed quod ipsa maneat, & Deo cõiuncta sit, non autem amplius secundum carnem, sed secundum spiritum, uelut ait, sanctificationis, ex resurrectione à mortuis IESU CHRISTI Domini nostri, hunc simul Deum habens passionis exortem & passum, & sepultum, & qui resurrexit & ascendit in gloria, uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos, uelut dicit in ueritate. Cuius regni non erit finis. Etenim credit hæc mater nostra, sancta Ecclesia, quemadmodum ipsi uere prædicatum est, & uere præstitutum est. Quod obdormimus omnes ac resurgemus cum corpore hoc, cum anima hac, cum toto nostro organo, ut unusquisque

quisque recipiat prout fecit. Quod est resurrectio mortuorum, & iudicium æternum, & regnum cælorum, & requies iustis, & hæreditas fidelium, & tripudium cum Angelis eorum, qui fidem seruauerunt & castitatem ac spem, & Domini mandata. Vere insuper & prædicatum est, & certò confirmatum est, ac creditur, quod alij resurgent in uitam æternam, & alij in iudicium æternum, uelut scriptum est in Euangelijs. Quæcunque enim dicit Apostolus & omnes sanctæ Scripturæ, uera sunt: etiã si apud incredulos & male intelligentes aliter accipiantur. At nostra est hæc fides, & hoc præmiũ, & hæc mater nostra Ecclesia, per fidem seruans, & per spem confirmata, & dilectione CHRISTI perfecta, in confessione, in mysterijs, in purgatoria lauacri uirtute: nempe, Euntes baptizate in nomẽ Patris ac Filij ac Spiritus sancti: in nomen Diuinæ Trinitatis, in nomenclaturas nullam differentiam habentes, sed quod Deus unus nobis in Lege & in Prophetis, & in Euangelijs, & in Apostolis, in ueteri & in nouo Testamẽto prædicatus est, & annunciatus ac creditus, Pater & Filius & Spiritus sanctus, non ut coniunctio sit Deitas, sed Trinitas uere perfecta, perfectus Pater, perfectus Filius, perfectus Spiritus sanctus. Vna Deitas, unus Deus. Cui gloria, honor, imperium, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Finis Anacephalæoscos, siue Summæ totius Operis Panarij appellati, D. Epiphaniij Episcopi, Iano Cornario Medico Physico interprete.

EIVSDEM EPIPHANII LI.

BELLVS DE MENSURIS ET PONDERIBVS, ET DE ASTERISCO
ac obelo, deq; notis ac characteribus in Diuinæ Scripturæ
interpretibus per Origenem usurpatis, eodem
Iano Cornario Medico Physico Interprete.

I quis uoluerit cognoscere multum usurpatis in Diuis Scripturis partes, de mensuris, inquam, & ponderibus, is Commentariolum hoc cuoluerit ne cunctetur. Et primum quidem nosse oportet doctrinæ ac sermonis studiosum, quot sint in Prophetijs partes. In decem enim speculationes diuinae sunt prophetiæ, hoc modo continentes, doctrinas, speculationes, exhortationes, minas, luctus, lamentationes, preces, historias, prædictiones. Addita autem sunt hsdem prophetijs hæc signa. Y, de depositione prioris populi, Y de reiectione legis secundum carnem, L, de nouo Testamẽto. E, de gentium uocatione. +, de CHRISTO. 3, de promissionibus prioris populi. z, de obscuritate in Diuinis Scripturis. u, de futurorum prænotione. Quædoquidem uero aliqui secundum accentum signauerunt Scripturas, etiã de accentibus hæc addemus. Acutus ' . Crassus c. Grauis ' . Tenuis , . Circumflexus ^ . Apostrophus siue auersio , . Longus — , Subunio ~ Breuis v . Subdistinctio , . Dicemus item de reliquis signis, & mox de asterisco. ✕ Hic asteriscus ubi appositus est, si significat uerbum quod habetur eo loco, in Hebraico positum esse, & haberi apud Aquilam & Symmachum, raro uero & apud Theodotionem. Verũ septuaginta duo interpretes omiserunt, & non sunt interpretati, uelut talia bis legantur, et ex superfluo repetantur. Proponam autem breue exemplum, ad hoc ut hinc de reliquis cognoscas. In principio Genesis habetur, Væei Adã Saloim Sameothsana, quod interpreteris, uelut etiã Aquila sequutus est, Et uixit Adam triginta annos, & noningentos annos. Vnde septuaginta duo interpretes ex Hebræis originem ducentes, et à teneris unguibus tum Hebræam, tum Græcam linguam exacte edocti, non solum Hebraicam in Græcam Scripturam interpretati sunt, sed etiã uocem in Hebraica lingua dupliciter prolata, claritati inseruientes, detraxerunt, et pro eo quod in duobus locis situm est anni nomẽ, in uno loco eo usi, stridorem putatum in leuitatem transmutarunt, dũ dixerunt, Vixit Adam triginta & noningentos annos, & neq; defectuosum sermonẽ fecerunt, sed lectionem etiã claram effecerunt. Id quod in Hebraica lingua per compendium fieri non potest, sicut septuaginta duo dicunt, nempe, Vixit Adam triginta & noningentos annos, neq; in Græca, sicut Aquila interpretatus est, in superficie dicens, Vixit Adam noningentos annos & triginta annos. Vides enim o sermonis studiosè, quod non decorum exhibet sermoni, non claritati orationis intendens, sed exactæ dictionis repetitioni. Et uisum est hoc quibusdã apud septuaginta duos defectuose positum esse, apud Aquilam uero & Symmachum atq; alias editiones defectuose expressum esse, quod sanè neq; apud septuaginta duos defecit. Sed & apud Aquilam, cũ malo sono, superflue positum est, in duobus locis pro uno, hoc est pro uoce annos, bis annos et annos. Quapropter in uno loco anni nomen septuaginta duo reliquerunt. Quum autem postea uenisset Aquila, & relicta à septuaginta duobus edidisset, uisa sunt esse superflua. At ubi postea Origenes uenisset, restituit quidem unicuiq; loco deficientem dictionem, apposuit autem ipsi asteriscum, non quod necesse esset omnino requiri dictionem, superflua enim est, sed ut ne permitteret ludæis & Samaritis repræhendere Diuinas Scripturas in sanctis Ecclesijs, quũ nulla res sit reprehensione digna

Dd contra

contra fidem, in remotis dictionibus. Sunt enim superflua, & bis repetita, uelut ex ipsa lectione didicimus de Adam & ipsius uita. Quare uel ex breuissimo sermone, etiam reliquis orationibus instare poteris, ubi asterisci apposti sunt. Quo uero et hoc discas, quapropter asteriscos his sermonibus apposuit, luculenter & hoc dicemus. Nosti hoc o auditor, quod in firmamento caeli asteres et stellae sunt, etiam si a nubibus aut sole occultentur. Hoc consilio etiam is, qui asteriscos apposuit, usus est, ut tibi uideatur, quod dictiones quibus apposti sunt asterisci, fixae quidem sunt in Hebraico contextu, uelut stellae in firmamento, occultatae uero sunt a septuaginta duorum interpretatione, uelut stellae a nubibus occultantur. Atque haec est asterisci ratio. At uero obeli res hoc modo se habet. Obelus est, qui hic appositus est X, & scribitur similiter uelut appellata linea. Obelus autem appellatus est iuxta Atricam usurpationem, alijs autem uocatur hasta, hoc est lancea. Appositus est autem dictionibus Diuinae Scripturae apud septuaginta duos interpretes positus, quae apud Aquilam & Symmachum non habentur. Nam septuaginta duo interpretes has dictiones a scriptis apposuerunt, non frustra, sed potius in utilitatem. Quam enim ad defectuosas dictiones, illas apposuerunt, lectionem ad claritatem deduxerunt, ut credamus nos, etiam participes ipsos facios fuisse Spiritus sancti. Quorum enim nullus usus erat, ea repetere omiserunt, ubi uero claudum uidebatur uerbum esse in Graecam linguam translatum, illic additionem fecerunt. Admirari porro licet ob hoc, & minime audere reprehensionem inferre, sed potius laudem, quam pius homo intelligat ex Dei consilio sic factum esse. Quae enim septuaginta duo numero essent, & in Pharia insula, superna terra appellata, e regione Alexandriae, in triginta ac sex domunculis, par & par in domunculas, a matutino usque ad uesperam conclusi, & uesperum in triginta sex nauiculis in Ptolemaei Philadelphii palatium transeuntes, & cum ipso cibum capientes, & par ac par in cubiculis triginta sex dormientes, ut ne quid inter se conferrent, sed incorrupte interpretarentur, sicutam degebant. Praedictas enim triginta sex domunculas nominatus Ptolemaeus construxit in ulteriore parte in insulam, ipsasque duplices fecit, & duos ac duos, uelut dixi, inclusit, & pueros duos ministros simul cum ipsis inclusit, opsonij parandi ac ministrandi gratia, una cum uelociter scribendi peritis. Sed neque fenestras domunculis illis ex parietibus fecit, sed superne ex domibus lucem introduxit. Illi uero sic degentes a matutino usque ad uesperam claustris conclusi, hoc modo interpretati sunt. Singulis autem paribus unus liber tradebatur, uerbi causa, Liber creationis mundi binis, Exitus Filiorum Israel alijs binis, Leuiticus alijs binis, & sic deinceps alius Liber alijs. Atque sic uiginti septem libri electi receptique ac genuini, uerum uiginti duo, iuxta alphabeti apud Hebraeos ordinem a numerati, conuersi sunt. Viginti enim & duo habent elementorum nomina, quinque uero sunt ex ipsis quae duplicantur. Caph enim duplex est, & Mem, & Nun, & Phe, & Zadic. Quapropter etiam libri iuxta hunc modum, uiginti quidem duo numerantur, uerum uiginti septem reperiuntur, eo quod quinque ex ipsis duplicantur. Conuenitur enim liber Ruth iudicibus, & numeratur apud Hebraeos unus Liber. Conuenitur primus Paralipomenon secundo, & dicitur unus Liber. Conuenitur primus Regnorum secundo, & dicitur unus liber. Conuenitur tertius quarto, & dicitur unus Liber. Conuenitur primus Esdrae secundo, & dicitur unus Liber. Sic igitur compositi sunt libri in operum quinariorum quatuor, & manent alij duo extra hunc ordinem, ut sint Libri genuini hoc modo, quinque legales, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Hic est primus Quinarius, qui & Legislatio. Deinde alter quinarius habet appellatas Scripturas, & ab aliquibus uocata Sancta scripta, & sunt haec, Iesus Naue, Liber iudicum cum Ruth: primus Regnorum cum secundo, tertius Regnorum cum quarto, Primus Paralipomenon cum secundo. Tertius deinde quinarius, habet uersu scriptos

Asteriscorum
nomine unde sit

Obeli ratio.

Septuaginta
duo interpre-
tes quomodo
iuxerunt.

Librorum Di-
uinae Scriptu-
rae apud He-
braeos ratio.

scriptos libros, Librum Iob, Psalterium, Prouerbia Solomonis, Ecclesiasten eiusdem, Cantica canticorum eiusdem. Quartus quinariorum est prostheticus. Duodecim Prophetarum liber unus, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel. Manserunt autem extra hunc ordinem alij duo libri ipsius Esdrae, qui pro uno reputantur, & alius liber Esther appellatus. Impleti igitur sunt uiginti duo libri, iuxta numerum uiginti duorum elementorum apud Hebraeos. Nam duo libri uersu scripti, Solomonis Sapientia, Panaretus ab omni uirtute appellata, & Sapientia Iesu Filij Sirach, & nepotis eius Iesu, qui sapientiam illam Hebraice scripsit, ita ut nepos ipsius eam interpretatus Graece scripserit, utiles quidem sunt & commodi, sed in numerum receptorum non referuntur. Quare neque in Aaron, neque in Testamenti arcam repositi sunt. Sed & neque hoc te lateat o studioso, quod Hebraei Psalterium distinxerunt in quinque Libros, ut etiam ipsum alius sit quinariorum. A primo enim Psalmum usque ad quadragesimum, unum librum fecerunt. A quadragesimo uero primo usque ad septuagesimum primum, secundum librum, a septuagesimo secundo usque ad octuagesimum octauum, tertium, ab octuagesimo nono usque ad centesimum quintum, quartum librum, a centesimo sexto usque ad centesimum quinquagesimum, quintum librum fecerunt. Vnumquemque enim Psalmum habentem in fine, Benedictus Dominus, fiat, fiat: finem libri esse statuerunt. Inuenitur autem hoc & in quadragesimo, & in septuagesimo primo, & in octuagesimo octauo, & in centesimo quinto. Verum in fine quinti Libri, pro Benedictus Dominus, fiat, fiat, positum est, Omnis Spiritus laudet Dominum. Alleluia. Hi itaque uiginti ac septem Libri, qui uiginti duo numerantur, cum Psalterio, & his, quae in Hieremia sunt, Lamentationibus, inquam, ipsis, & Epistolis Baruch, etiam si non habeantur Epistolae apud Hebraeos, sed solum Lamentationes Hieremiae coniunctae, eo quo diximus, modo conuersi sunt in Graecam linguam, per circuitum singulis paribus interpretum traditi, & a primo pari secundo, & rursus a secundo, tertio, atque sic peruenierunt ad nos singuli sexies ac trigies conuersi, uelut fama refert. Postquam uero absoluti fuerunt, confedit Rex in throno alto, itemque triginta sex Lectores, habentes uniuersumque libri triginta sex conuersa exemplaria, ita ut unus haberet libri Hebraici exemplar, & unus ex lectoribus legeret, & alij se continerent, & attenderent, an inueniretur dissensio. Verum mirabile est opus Dei ad hoc, ut cognosceretur, quod illi Viri donum Spiritus sancti habentes consenserunt in deserto, & ubi apposta erat dictio uel uerbum, id ipsum ab omnibus appositum repertum est, ubi uero detraxerant, omnes aequaliter detraxisse compertum sunt. Et quae quidem detraxerunt, his non est opus, quae uero non sustulerunt, his opus est. Quo uero manifestum tibi fiat id, quod dictum est, quod mirabiliter iuxta Dei dispositionem & ex consonantia Spiritus sancti concorditer interpretati sunt, & inter se non dissenserunt, exhibebo tibi per longiorem tractationem euidentem de hac demonstratione, quo hinc doctus ac persuasus nostram collaudes orationem. In centesimo quadragesimo Psalmum habetur in Hebraico sic, Adonai Elecha Carithi Isinael iebbitha acol, quae interpretari potes, Domine clamaui ad te, exaudi me, intende uoci. Vide igitur, quomodo claudum reperitur. At septuaginta duo interpretes addentes hoc, Precationis meae, claudicationem ex uersu exemerunt, & interpretati sunt, Domine clamaui ad te, exaudi me, intende uoci precationis meae. Et uide, quomodo probe correctus canitur psalmus. Proinde ex breuissimo uerbo considera similia, quae ubique ab iisdem interpretibus per additionem apposta sunt. Bene enim uerba eiusmodi apposta sunt, ad locutionem & utilitatem gentium, ad fidem Dei ducendarum, & adepturarum uita haereditatem ex Diuinis Scripturis ueteris ac noui Testamenti. Eodem uero modo etiam Origenes recte fecit, & de obelo indicauit, utinam autem & alia sic bene fecisset. Nam sex interpretationes, & Hebraicam Scripturam Hebraicis elementis atque

Origenis laus

ipsis uerbis in una columna composuit, & aliam columnam ex aduerso apposuit, per Græcas quidem literas, Hebraicas uero dictiones, ad intelligentiam eorum, qui non nouerunt Hebraica elementa, quo per Græca Hebraicæ linguæ uim cognoscerent. Atque sic in appellatis ab ipso Hexaplis & Octaplis, duas Hebraicas columnas, & sex columnas interpretum alternatim collocans, magnam utilitatem cognitionis studiosis exhibuit. Vtinam uero & in operum suorum scriptis non excidisset, & seipsum ac mundum iniuria affectisset, dum male docuit de fide, & plurimas Scripturas male interpretatus est. Cæterum de obelo rursus repetam narrationem. Diximus, quod obelus hasta dicitur, est autem gladius, ad eandem faciendam paratus. Vbi igitur dicitio reperitur apud septuaginta duos posita, quæ in Hebraico non habetur, ea ex obeli nota ipsi dictioni opposita indicatur, quod sublata est ex genitali loco, aut Scripturæ parauimento, ut quæ non sit in Libri loco. Et hæc quidem de asterisco & obelo recensui. Deinceps etiam de Limnisco & Sublimnisco dicendum est. Limniscus igitur sic uelut propositum signum habet scriptus, — linea est una in medio duorum punctorum aut notarum posita, ita ut unus punctus superne sit, alter inferne. Hunc apud Medicos ex naturæ ratione inuenerunt ac appellatum esse dicunt, ex corporis chirurgia, dum duæ simplices sectiones diducuntur, siue secantur, ita ut inter duas sectiones incisi loci, corpus disparatum ac hiæns, iuxta utrasque simplices sectiones obeli figuram exhibeat, dum linamentum inditur, hoc est linteolum detritum, in tenuem ac longam formam confectum, immittitur ex una sectione, & pertransit in alteram. Quare Limniscus ab ipsis Medicis bene appellatus est, eo quod linamentum, in loci humoribus immersum, uelut in undet, ac restagnet. Quapropter etiam huius notæ figuram Diuinis scriptis Origenes apposuit, ut quando raro alicubi inuenis in Septuaginta duorum interpretatione dissonantem dictionem, non tamen expressam, neque appositam similibus ipsi dictionibus: cognoscas quod ab uno pari aut duobus hæc dicitio conuersa est, propter apposita duo puncta. Appellantur autem hæc, simul utraque, aut similia. Quo uero & hoc tibi clarum sit ac facile perceptu, etiam de hoc dicam. Quum inuenis uelut in septuagesimo Psalmo habetur: Os meum annuntiabit iustitiam tuam, annuntiabit iustitias tuas. Rursus in septuagesimo primo Psalmo, Et honorabile nomen eorum coram ipso. Verum pro hoc præpositum est, Et honorabile nomen eorum in oculis ipsius. Atque sic in multis locis inuenis, quum nihil sit defectuosum, neque alteratum, sed idem sit diuerse nominatum, ut non sit expressum, sed utroque modo legatur, id quod per Limniscum indicatum est, quod ab uno pari aut duobus conuersa sit dicitio, & apud ipsos reperiatur. Et hæc de Limnisco diximus, eodem autem modo & de Sublimnisco declarabimus. Sublimniscus itaque, tale est signum — simplex, uidelicet linea obeli figuram habens, & subiectum habens punctum, siue notam, ubi igitur inuenis tale signum, sublimnisci ipsum esse putes. Vim uero hanc habet, ubi enim inuentus fuerit ad dictionem aliquam appositus, indicium est ab uno pari interpretum prolatum esse sermonem, uelut unum punctum indicat, & habet hic se utroque modo aut consimiliter dictioni, cui incumbit. Hæc est de asterisco & obelo, limniscoque ac sublimnisco ratio, o studiose. Oportet autem nos etiam de ipsorum, de quibus diximus proposito dicere. Vtilis enim fuerit tibi horum cognitio, ex ipso tractatu narrationis de ipsis ostendens, quis, unde & quando, & cuius generis unusquisque ipsorum fuit, & quæ fuerit ipsi interpretandi causa. Et primi quidem interpretes eiusdem Diuinæ Scripturæ fuerunt, ex Hebraica lingua in Græcam septuaginta duo Viri, qui eandem primam interpretationem tempore Aristæus scripsit Ptolemæi Philadelphi interpretati sunt, & electi fuerunt e duodecim tribubus Israël, ex singulis tribubus sex Viri, uelut tradidit Aristæus in Libro suo. De quibus sane itemque

Hexapla & Octapla.

Limnisci nota.

Sublimnisci nota.

Interpretes scripturæ

Aristæus scripsit

ptor.

itemque de alijs, hoc est, de Aquila & Symmacho ac reliquis, partim superius tractauimus, in asterisci ac obeli mentione, hic uero etiam causas declarabimus. Nam qui post primum Ptolemæum secundus regnauit in Alexandria, Ptolemæus appellatus Philadelphus, studiosus & linguarum, ac doctrinæ amator fuit, qui bibliothecam in eadem urbe Alexandria construxit, in regione Bruchia appellata, & est hæc pars eiusdem urbis nunc deserta. Tradidit autem curam eiusdem Bibliothecæ Demetrio Phalareno, mandato dato, ut omnes ubique terrarum libros congregaret. Scripsit item Epistolas, & rogauit singulos terræ Reges ac Magistratus, ut ne cunctarentur demittere Poëtas & Scriptores, Rhetorumque ac Sophistarum, & Medicorum & Medicosophistarum, & Historiographorum ac reliquorum libros. Quum autem res procederet, & libri undiquaque accumularentur, interrogauit Rex eum, cui bibliothecam commiserat, in quadam die, Quot nam essent libri in bibliothecam collecti. Ille uero Regi respondit, Jam quidem, inquit, sunt quinquaginta quatuor milia librorum, & octingenti plus minus. Audimus autem adhuc magnam multitudinem in mundo esse, apud Æthiopes & Indos, Persasque ac Elamitas & Babylonios, Assyrios item ac Chaldaeos & Romanos ac Phœnicæ, Syrosque ac eos qui in Græcia adhuc nondum Romani appellantur, sed Latini. Sed & apud Hierosolyma in Iudæa sunt Libri Diuini Prophetarum, docentes de Deo & mundi creatione, & alia omni utili doctrina. Si igitur uideretur hoc potentia tuæ o Rex, ut & hos accersas, scribe Doctoribus in Hierosolymis, & transmittent tibi, quo etiam eosdem libros in eadem pietatis tuæ Bibliotheca reponamus. Tunc itaque scribit Rex epistolam hoc modo. Rex Ptolemæus Iudæis Doctoribus in Hierosolymis multum gaudij. Bibliothecam construxi, & multitudinem librorum, ex singulis gentibus collectam, in ipsa reposui. Quum autem audiuerim, quod etiam apud uos habentur libri Prophetarum, de Deo & mundi creatione tractantes, etiam hoc cum alijs consecrare concupiscens, scripsi, quo hos nobis mitteretis. Quod enim honoris gratia, & non ob curiositatem, neque malignitatem, huius rei cupidus sim, sed fidei gratia, et amoris erga uos hanc petitionem faciam, ex nostra erga uos beneuolentia, si in memoriam reuocaueritis, scietis. Meminitis sane, quod captiuos multos ex patria uestra abductos, & in Aegyptum, nostram patriam perductos dimisi, idque cum multis uaticis, & non uulgari cura ipsorum habita, liberos dimisi, sed & percussos ac fauciatis sanos remisi, & nudos indui. Sed & nunc mensam auream preciosissimis lapillis exornatam, ponderis centum talentorum, pro mensa accepta a sancto loco Hierosolymorum dimisi, unam cum donis & preciosis thesauris reponendis in loco sancto. Horum itaque narrationem feci, quo cognoscatis, quod ex uoto ac pietate libros peto. Et epistola quidem demissa est, item que dona missa. Ipsi uero accipientes epistolam & dona benigne, ualde gauisi sunt, & prædictos iam a me libros, prompte aureis literis Hebraicis transcriptos demiserunt, uiginti duos genuinos, septuaginta uero duos apocryphos. At uero Rex adeptus libros, & legere non potens, quum elementa Hebraica essent, & in Hebraica lingua conscripta, alteram Epistolam scribere ad ipsos cogitur, & petere interpretes, qui possint ipsi libros interpretari in Græcam linguam, per Hebraicam. Habuit autem Epistola hæc. Ptolemæus Rex, Pietatis doctoribus in Hierosolymis multum gaudij. Thesauri occulti, & fontis ob signati, quæ est utilitas in utrisque? Sic etiam libro Iudæos. rum a uobis ad nos missorum doctrina se habet. Quum enim nos non possimus legere horum literas, nulla erit nobis hinc utilitas. Verum dignemini interpretes nobis mittere, exacte eruditos in Græca ac Hebraica lingua. Tunc electis septuaginta duobus interpretibus, miserunt ipsos Hebræorum Doctores, iuxta formam quam aliquando fecit Moses, quando ascendit in montem ex Domini præcepto, quum audiisset, Assume tecum septuaginta uiros, & ascende in montem. Ipse uero propter pa-

Ptolemæi Philadelphi bibliotheca.

Epistola Ptolemæi ad Iudæos in Hierosolymis.

Epistola altera Ptolemæi ad Iudæos.

cem in tribubus seruandam, ut ne ex aliquibus acciperet quinque uiros, ex alijs sex, & seditionem in tribubus excitaret, excogitauit potius, ut septuaginta duos assumeret, & numerum augeret. Eodem sanè modo, uelut dixi, etiam hos miserunt, qui interpretati sunt libros in Pharia appellata insula, quemadmodum supra diximus. Et sic libri in linguam Græcam translati, repositi sunt in prima bibliotheca in Bruchio ædificata. Postea uero etiam altera facta est bibliotheca in Serapio minor priore, quæ & filia ipsius nominata est. In qua repositi sunt Aquilæ & Symmachi & Theodotionis ac reliquorum translationes, post ducētesimum ac quinquagesimum annum. Nam post primum Ptolemæum filium Lagi, qui regnauit annos quadraginta, Ptolemæus hic Philadelphus, cuius tempore septuaginta duo interpretes interpretati sunt, dominatus est annos triginta octo. Post quem Ptolemæus Euergetes annos uiginti quatuor. Post quem rursus Ptolemæus Philopator annos uiginti unum. Post quem Ptolemæus Epiphanes annos uiginti duos. Deinde Ptolemæus Philopator alius annos triginta quatuor. Postea Ptolemæus Philologus & Euergetes annos uiginti nouem. Ptolemæus Soter annos quindecim. Ptolemæus, qui & Alexander, annos duodecim. Ptolemæus, Alexandri frater, qui à matre expulsus est, annos octo. Ptolemæus Dionysus annos triginta unum. Cleopatra, Ptolemæi filia annos, triginta duos, quæ sanè Antonio coniuncta fuit, & ab Octauiō Rege superata. Itaque à primo Ptolemæo filio Lagi usque ad Cleopatram, anni sunt trecenti sex. A decimo septimo uero anno Ptolemæi Philadelphi, cuius tempore eodem anno septuaginta duo interpretati sunt usque ad Cleopatram, anni sunt ducenti quadraginta nouem. Et cessaerunt regnare Lagidæ, à Lago uidelicet deducti Ptolemæi, qui equestre certamen in Alexandria constituit, ac Lagion appellauit. Deinde Romanorum Reges regnauerunt, Augustus annos quinquadraginta sex, cuius regni anno quadragesimo secundo, Dominus noster IESVS CHRISTVS secundum carnem natus est. Tiberius annos uigintitres, cuius anno decimo octauo CHRISTVS crucifixus est. Caius annos tres, menses nouem, dies uiginti nouem. Claudius annos tredecim, menses duos, minus duobus diebus. Nero annos tredecim, menses septem, dies uiginti septem. Galba menses septem, dies uigintisex. Orho menses tres, dies quinque. Vitellius menses octo, dies duodecim. Vespasianus annos nottem, menses septem, dies duodecim. Titus annos duos, menses duos, dies duos. In hoc tempore facta est desolatio Hierosolymorum post sexagesimum quintum annum crucifixionis CHRISTI, & aliquot dies. Domitianus annos quindecim, & menses quinque. Nerua annum unum, menses quatuor. Traianus annos decem & nouem. Adrianus annos uiginti unum, cuius anno duodecimo Aquila notus fiebat. Ab Augusto igitur usque ad Adrianum anni centum octoaginta sunt, menses quatuor, minus diebus nouem: ut sint à tempore septuaginta duorum interpretum, usque ad Aquilam interpretem, siue ad duodecimum Adriani annum, anni quadringenti triginta, menses quatuor. At uero hic Adrianus læsus corpore, uniuersam multitudinem medicorum sub regno suo accersit, & corporis sui medelam ab ipsis petiuit. Verum illi multo labore insumpto ac nihil efficientes, ab ipso subsannati sunt, ut etiā epistolam contra ipsos scripserit exprobratricē, & artem ipsorum culpantem, uelut nihil sciētē morbi ipsi incumbētis gratia, proficiscitur itaque in Aegyptiorum terram. Oportebat autem ipsum à Romanorum terra eō proficiscentem, has urbes inuisere, erat enim uir multiscius. Pertransit itaque Antiochi urbem, transcendit cauam Syriam, & Phœnicem, & uenit in Palæstinam, quæ & Iudæa appellatur, post annum quadragessim septimum deuastationis Hierosolymorum, & ascendit in Hierosolyma famosam ac celebrem urbem, quam euerit Titus Vespasiani filius, secundo regni sui anno: & reperit ciuitatem totam solo adæquatam, & templum Dei conculcatum, exceptis paucis domibus, & Ecclesia Dei, quæ parua erat,

Ptolemæi reges quot fuerint.

Romanorum regum anni imperij.

Aquilæ interpretatio.

erat, eo loco ubi reuersi discipuli quando Saluator assumptus est ab Oliueto, ascenderunt in cœnaculum. Illic enim ædificatum fuerat, hoc est in parte Sion, quæ à deuastatione relicta erat, & partes domiciliorum circa ipsam Sion, & septem synagogæ, quæ solè in Sion stabant uelut tuguria. Ex quibus una relicta fuit usque ad tempus Maximo næ episcopi, & Constantini regis, uelut tentorium in uinea, uelut scriptum est. Itaque animo uersat Adrianus extruere urbem, non tamen templum. Et adeptus Aquilam, hunc prædictum interpretem, qui Græcus erat, & socrum ipsius à Sinope Ponti oriundum, constituit ipsum illic operarum extruendæ urbis præfectum. Imposuit autem urbi proprium suum nomen, & regij nominis appellationem. Sicut enim ipse Aelius Adrianus nominatus erat, sic etiam ciuitatem Aeliam nominauit. Itaque quum Aquila degeret in Hierusalem, & uideret discipulos discipulorum ipsorum Apostolorum florentes fide, & magna signa operantes sanationum & aliorum miraculorum. Erant enim reuersi ab urbe Pella in Hierusalem, isthicque docebant. Quum enim urbs Hierosolymorum capienda esset, præmoniti fuerunt omnes discipuli ab angelo, ut migrarēt ab urbe funditus perdenda. Hi itaque transmigrarunt & habitauerunt in prædicta urbe Pella ultra Iordanem, quæ ex decem urbium numero esse dicitur. At post deuastationem Hierusalem reuersi, uelut dixi, multa signa perficiebant. Aquila igitur mente compunctus, Christianismo credidit, & quum petisset progressu temporis signaculum in CHRISTO, id ipsum assequutus est. Quum autem à primo suo habitu non discederet, à credēdo uidelicet uanæ Astrologiæ, quam exacte edoctus erat, sed quotidie positionem natiuitatis suæ inspicere: redargutusque à doctoribus, & increpatus egratia, se non corrigeret, sed potius contentiose opponeret, & non consentientia confirmaret, factum uidelicet & narrationes de ipso, expulsus est rursus ab Ecclesia, uelut inutilis ad salutem. Ex quo facto amarulentiam, uelut ignominia affectus, mente concepit, & ad æmulationem elatus est, & abnegato Christianismo ipsiusque uita, profelytus fit, & circumciditur Iudæus. Atque tunc laborioso studio tradidit seipsum ad discendū Hebræorum linguam, & ipsorum elementa. Vbi uero hanc summe didicisset, interpretatus est non recta ratiocinatione usus, sed quo aliqua ex receptis libris peruerteret, irruens in septuaginta duorum interpretationem, ut testimonia de CHRISTO in Scripturis prolata aliter ederet, propter confusionem, quam sustinuit ob temerariam suam excusationem. Atque hoc modo fit secunda huius interpretatio, post numerum tantorum temporum, uelut superius scripsimus. Poteramus porro, o dilecte, etiā adulteratas ab ipso dictiones recēserē, quæ ex interpretatione ipsius ipsum redarguunt, uerum quum iam de horum differentia supra narrauerimus, uisum est nobis hæcenus ea sufficere. Cæterum post hunc Aquilam & eius interpretationē, succedit Adriano in regno Antoninus appellatus Pius, & regnat annos uiginti duos. Huic succedit Caracallus, qui & Geta, & Marcus Aurelius Verus dicebatur, & regnat annos septem. In ipsius autē temporibus etiam Lucius Aurelius Commodus regnat eosdem septem annos, Perinnax autem menses sex, Seuerus annos octodecim. Huius temporibus Symmachus qui

Aelia urbs.

Discipuli Apostolorum in Pella migrarunt.

Symmachi interpretatio.

Præputij refectio.

putium. In præputio aliquis est: Ne circumcidatur. Hanc autem traditionem diaboli
 ci inuenti, Esau fratrem Iacob reperisse aiunt, ad abnegationem Dei, & ad deletionem
 characteris patrum ipsius. Quapropter aiunt Deum dixisse, Odio habeo ipsum Esau:
 Iacob uero dilexi. Hic itaque Symmachus ad peruersionem interpretationum apud Sa
 maritas, tertiam edidit interpretationem à se cõuersam. Post hunc autem mox sequen
 ti progressu temporis, hoc est, circa Secundi Commodi regnũ, qui regnauit post præ
 dictum Commodum Lucium Aurelium, annos tredecim, Theodotion quidam Pon
 ticus, ex sectatoribus Marcionis hæresiarchæ Sinopitæ, in sensus & ipse illius hæresi,
 & ad Iudaismum declinans ac circumcisus, & Hebræorũ linguam ipsorumque elemen
 ta edoctus, priuatim etiam ipse interpretationem edidit, & pleraque cõsonanter cum Se
 ptuaginta duobus edidit. Habebat enim hic plurima exercitia ex cõsuetudine septua
 ginta duorum. Proinde sis tu ipse ò studiosè, Iudex huius causæ, apud quos potius ue
 ritas reperietur, apud hos tres, Aquilam, inquam, & Symmachum ac Theodotionẽ,
 qui non simul fuerunt, sed quisque seorsim, & in tempore ac loco inter se disparati, & nõ
 multi, sed tres solum, & non potuerunt inter se cõsentire: Aut apud septuaginta duos,
 qui primi sub unum tempus fuerunt & interpretati sunt, & in triginta sex partes iuxta
 præceptum regium diuisi fuerunt, & sine mutua inter se collatione, ex Spiritu sancto
 sub unum cõsensum totam interpretationem ediderunt, & ubi appositione opus fuit,
 sermonis gratia apposuerunt, & consonanter inter se consenserunt ac ediderunt, &
 hoc, quum ignorarent quid quisque per se interpretaretur. Vbi uero rursus uerborum
 reiectione opus fuit, æqualiter reiecerunt, & cõcinne interpretati sunt, uelut omnes si
 mul in uno loco confedissent, & per mutuam collationem interpretati essent. Manife
 stum profectò est quod in septuaginta duobus ueritas reperietur. Quare cognitu fa
 cile fuerit hoc his, qui ex ueritatis studio expendere uoluerint, quod non solum inter
 pretes illi fuerunt, sed etiam ex parte Prophetæ. Quibus enim non erat opus ad inter
 pretationem, ea omiserunt, quæ sanè postea in suis locis Origenes asteriscis insigniuit.
 Similiter autem et apposita non detraxit, gnarus quod ipsis magis esset opus, sed cum
 obelis prout singulare reperit, reliquit, indicans solum per obelum, cognitionem lectio
 nis eius loci. At uero per liminifcos similiter indicauit eorum, quæ apud quosdã ex se
 ptuaginta duobus interpretibus simul utraq; inueniuntur, declarationem, quum id ra
 ro contingat, ut pauca dictiones non dissimiles sint, sed similes & eandem uim habe
 ant, uelut uerbi causa, pro locutus est, dixit: aut pro uenerat, uenit. Et hæc quidem de
 quatuor interpretationibus tibi scripsimus. De quinta uero & sexta editione non ha
 beo quod dicam, qui, aut unde fuerint interpretes, nisi hoc solum, quod post persecu
 tionem regis Seueri, quinta inuenta est in dolijs in Hiericho occultata, temporibus filij
 Seueri, qui appellatus fuit Caracallus, & Geta. Etenim cõsequenter ab Antonino Pio
 tempus eorum qui regnauerunt, hanc successionem habuit. Post Antoninum Pium
 regnauit Marcus Aurelius Antoninus, qui & Verus, annos decem & nouem. Post
 hunc Commodus alius regnauit annos tredecim, cuius tempore Theodotionem co
 gnitum esse diximus, qui quartam interpretationem edidit. Huic Commodo succedit
 Pertinax, & regnauit menses sex. Huic succedit Seuerus cum filio suo Antonino, & re
 gnauerunt annos octodecim. Mortuo autem Seuero, succedit in principatu Antoni
 nus filius ipsius, qui & Geta, & Caracallus aliàs appellatus fuit, & regnauit annos se
 ptem. In septimo autem ipsius anno inuenti sunt libri quintæ editionis in dolijs in Hie
 richo occultati cum alijs libris Hebræicis ac Græcis. Caracallo autem succedit Antoni
 nus alius, qui regnauit annos quatuor. Post hunc regnauit Alexãder filius Mamææ
 annos tredecim. In medio horum temporum inuenta est sexta editio, & ipsa in dolijs
 occultata in Nicopoli ad Orientem sita. Post hunc regnauit Maximianus annos tres.
 Huic succedit Gordianus, & regnauit annos sex. Post hunc regnauit Philippus annos
 septem.

Theodotionis
 editio.

Quinta editio

Sexta editio.

septem. Huic successit Decius, & regnauit annum unum, menses tres. In temporibus
 autem Decij Origenes cognitus fiebat, floruitque à temporibus Decij usque ad Gallum,
 & Volusianum, atque ultra. Ceterum in persecutione à Decio facta, martyrium subiit
 Babyllas in Antiochia, Fabianus Romæ, Alexãder Episcopus Hierosolymorũ in Cæ
 sarea. Sed & ipse Origenes multa passus, ad finem martyrij non peruenit. Verum de
 latus in Cæsaream Stratonis, & conuersatus in Hierosolymis modico tempore, dein
 de progressus in Tyrum, ad annos uigintiocto, uelut fama refert, & uitam exercuit, et
 Scripturas interpretatus est, quando etiam hexapla, et duas Hebræicorum columnas
 ex aduerso inter se conferendas composuit, hexapla nominans libros, uelut supra per
 longum à me dictum est. Quum uero inuenisset quinto & sextæ editionis libros co
 quem diximus modo, & non sciret qui essent interpretes ipsorũ, quo tempore inuen
 ti essent, unam ex his editionem consequenter ad priores quatuor adiecit, & quintam
 appellauit, in scriptione facta per quintam literam quinarj numeri significatricem, atque
 sic nomen eius declarauit. Eodem modo senarij numeri notam inscribens, ei editioni
 quæ postea inuenta est, sextæ interpretationis nomen indicauit. Sed & artificiose hoc
 peregit, id quod aliqui ex studiosis ignorat. Quum enim incidit in hexapla aut octa
 pla, quatuor enim sunt Græca, quædo Aquilæ & Symmachi, et septuaginta duorum,
 et Theodotionis interpretationes coniunctæ fuerint, ubi autem quatuor hæ columnæ
 duabus Hebræicis adiectæ fuerint, Hexapla appellantur. Si uero etiam quinta ac sexta
 interpretatio coniunctæ fuerint ad illas consequenter, Octapla uocantur. Quidam igitur
 quum in hos libros, uelut dixi, incidunt, & inueniunt duos Hebræicos primum po
 sitos, post hos uero Aquilæ interpretationem locatam, deinde Symmachi, postea Se
 ptuaginta duorum, postquam Theodotionis locata est, & consequenter quinta & se
 xta, putant primos interpretatos esse Aquilam ac Symmachum, ante septuaginta
 duos, iuxta ordinem locationis, id quod non est, sed Origenes sciens septuaginta duo
 rum editionem exactam esse ac sinceram, ipsam in medio locauit, quo hinc atque hinc
 positas interpretationes redargueret. Hoc autem solum Origenes utiliter fecit. Quo
 uero etiam Romanorum regum successionem, uelut facere incipimus, non relinqua
 mus, rursus aliorum regum successiones prout quisque regnauit, subiiciemus. Post
 Gallum & Volusianum præscriptos, qui regnauerunt annos duos, menses quatuor:
 regnauit Valerianus & Galienus ad annos duodecim. In nono igitur horum imperij
 anno, ascendit Manes siue Manichæus à Perside, quando etiam ad Archelaum epi
 scopum Cascharorum Mesopotamiæ disputationis gratia uenit, & superatus late
 ter aufugit, & delatus in Diodoridem uicium in uicinia Cascharorum, ubi disputatio
 nem aduersus sanctum presbyterum Tryphonem instituisset, perfecte ab ipso confu
 sus est. Quare & populus lapidibus ipsum obruisset, nisi ab Archelao episcopo libera
 tus fuisset. Itaque in Persidem reflexit, & iussu regis harundine excoriatus est, atque sic
 uitam finiuit. At post Valerianum & Galienum regnauit Claudius annum unum,
 menses nouem. Huic successit Aurelianus, & regnauit annos quinque, menses sex.
 Post hunc regnauit Tacitus menses sex. Post hunc Probus annos sex, menses quatuor.
 Post hunc regnauit Carus cum filijs Carino & Numeriano annos duos. Post hunc
 Diocletianus cum Maximiano & Cõstantio, annos tredecim. Quorum tempore ma
 gna persecutio fuit, quæ duodecim annis durauit. Quum autem cessasset persecutio,
 regnauit Diocletianus alium unum annum, et deposuit regnum, ueteranum ac priua
 tum agens. Maximianus autem fato malo ex oculorũ lippitudine laborauit, & in cor
 poris morbu illapsus, priuatus est oculis, spontaneo morbo, quomodo martyres affe
 cerat, & sic uitam finiuit, relicto Licinio ac Cõstantio regibus. Quibus uita defunctis,
 successit Constantinus ille beatus, qui regnauit annis triginta duobus. Et hic mortu
 us, proprios filios reges reliquit, Constantem, et Constantiũ ac Constantinum. Post
 quos

Origenes sub
 Decio uixit.

Hexapla et o.
 etapla cur di
 et.

Manichæus
 sub Galieno
 uixit.

Regum Rom.
 successio.

quos regnavit Iulianus, & Iovinianus, & Valentinianus Magnus, & Valens frater eius, & Gratianus filius Valentiniani, & Valentinianus Junior, filius Valentiniani, fratres Gratiani, & Theodosius piētissimus rex, & Arcadius filius eius, & Honorius clarissimus frater eius. Quorum anni usque ad Arcadij consulatum secundum, & Rufini consulatum numerantur quinquaginta septem. In quibus mortuus est Valentinianus Junior, filius Valentiniani Magni, inuentus subito in palatio stragulatus, ut fama refert Idibus Maij, pridie Pentecostes, in die sabbati, in ipsa uero die Pentecostes elatus est. Erat autem tunc secundum Aegyptios mensis Pachon dies uigesima prima: iuxta Græcos Artemisij mensis tertia & uigesima, secundum Romanos decimo septimo calend. Iunias. Haecenus o studio sissime, praedictis contenti omnibus, interpretum propositum declarauimus. Deinceps uero o Dei homo, ad reliqua quemadmodum precibus tuis polliciti sumus, mentem conuertemus, de ponderibus & mensuris ac numeris in diuinis Scripturis tractaturi, unde singula nominata sunt, & qua gratia sic uocata sunt, & unde nomenclaturæ occasionem acceperunt, & quæ sit uniuersuiusque horum qualitas, & pondus ac uis. Mensura itaque est Corus, habetur in Euangelio Luce. Vbi Saluator laudat prudentem dispensatorem, qui debitoribus pro tot coris, in suis ipsorum chirographis tantum transcripserat, & pro tot batis olei, tot fecerat. Nomina enim mensurarū hæc sunt. Lethec, Gomor, Batos, Saton, Modius, Cabus, Choenix, Hyphe similaginis, Drax farinæ, Artaba, tres mensuræ similaginis, tria cana panum chondritarū ex alica. Nebel uini, Collathon, Alabastrum ungenti, Campsaces aquæ, Cotyla olei, cyathus, metreta uini, metreta olei, Trybliū, Sextarius, Amphora, Aporryma, Sabitha, In, Chus siue Congius, Stamnos aurea in qua repositum erat Manna, Mares, Cypros, Congiarium. Acceptus itaq; est Corus ex Hebraica lingua, ubi uocatur Chor, sunt autem modij triginta. Appellationē habet ex argumento collis, Choria enim uocatur collis. Triginta autem modij in collem ac aceruū collecti faciunt onus Cameli. Lethec autem sicut in Osea Propheta scriptū est, mercede conduxi mihi Lethec ordei. In exemplaribus uero, Gomor ordei habetur, idem sunt, quindecim enim modij significantur. Lethec autem appellationem habet secundum Hebræorū linguam, hoc est eleuatio, ex eo quod possint ab adolescente eleuari quindecim modij, & alino imponi. Eadem mensura etiā Gomor uocatur. Sunt autem duo Gomor, magnum & paruum, magnum eiusdem mensuræ est cum Lethec, quindecim modios etiam ipsum complectens, paruum uero duodecim batos. Et hoc ex Hebraica lingua deductum est, et est synonymum cū uase in quo oleum excipitur, appellato Bith. Batos enim significat uas in officina olearia, est autem sextariorum quinquaginta, & est mensura officinæ oleariæ. Mnasis aut Medimnus ex Romana ut puto lingua acceptus est, a uoce medium in eadem lingua. Mnasis itaq; apud Cyprios mensuratur & apud alias gentes, sunt autē decem modij frumenti aut ordei. Estq; Modius apud Cyprios sextariorum decem ac septem. Medimnus uero apud ipsos Cyprios diuersus est. Medimnum enim Salaminij siue Constantij ex quinque modijs habent, Paphij uero & Siculij ex quatuor cum dimidio modijs ipsum metiuntur. Satu uocatur ex ipsa Hebræa lingua accepta, & muliebri genere prolata. Verum in Græca neutro genere profertur, Saton enim dicitur, & nō Satos. Est autem Modius superexpletus, ut plenus quidem fiat Modius, uerum per id quod superfluit, quarta modij pars fiat. Appellatur autem Saton iuxta eandem linguam prolatum, assumptio aut eleuatio, eo quod mensurans habitu quodam mensuram accipiat ac leuet. At Modij nomen per multam diligentiam ab Hebræis inuentum est, uigintiduos sextarios complectens, non autem simpliciter, neque prout contigit, sed propter multam sinceritatem. Nam Modius iustus, quemadmodum lex dicere solet, iuxta Mensuram sanctam mensuratus est. At Mensura sancta nihil aliud est, quam uigintiduo opera, quæ fecit Deus in sex diebus hebdomadis.

Corus mensura.

Lethec.

Gomor.

Batos.

Mnasis.

Medimnus.

Modius.

Saton.

Modius iustus.

Mensura.

sancta.

domadis. Prima enim die fecit superiores ccelos, terrā, aquas, ex quibus elementis est & crystallus, & grando, & glacies, & spiritus ministrantes coram ipso, qui sunt hi, Angeli ante faciem, & Angeli gloriæ, & Angeli uentorum spirantium, & Angeli nubium ac caliginum, niuis ac gradinis, & glaciei. Et Angeli uocum, tonitruorum, fulgurum, frigoris, ætus, hyemis, autumnus, ueris, æstatis, & omnium spirituum, creaturarum ipsius, quæ sunt in cælo & in terra. Abyssos tum infra terram, tum tenebras ipsius Chaos, uesperam & noctem, lucem diei & diluculi. Hæc septem opera maxima fecit Deus in prima. In secunda uero firmamentum in medio aquarum, & diuisionem aquarum supra firmamentum, & earum quæ sunt infra firmamentum, in facie totius terræ. Hoc solū fecit Deus secunda die. Quarta uero die maria, flumina, & fontes ac stagna, & semina sementi, germina, ligna fructifera & infrugifera, syluas. Hæc quatuor opera maxima fecit Deus in tertia die. Quarta uero Solem, Lunam, stellas, hæc tria magna opera fecit Deus quarta die. Quinta autem cetera magna, pisces, & alia reptilia in aquis, uolatilia alata. Hæc tria opera magna fecit Deus quinta die. Sexta uero die bestias, pecora, reptilia terræ, hominem. Hæc quatuor magna opera fecit Deus sexta die, & fuerunt omnia in sex diebus facta opera a Deo, uigintiduo, & absoluit Deus omnia in sexta die, quæ in cælis sunt & in terra, in mari & in abyssis, in luce & in tenebris, & in omnibus, & requieuit Deus ab omnibus operibus suis in septima die, & benedixit ipsam, ac sanctificauit ipsam, & manifestauit per Angelū Moysi, quod etiam uigintiduo capita sunt ab Adā usque ad Iacob. Et eligā mihi ipsi ex semine ipsius populum acceptum ab omnibus gentibus. At uero capita de quibus dixit Dominus, hæc sunt. Adā, Seth, Enos, Enoch, Arphaxad, Sala, Cainā, Phalec, Maleleel, Heber, Ragau, Jared, Seruch, Nachor, Mathusala, Thara, Lamech, Noë, Abraam, Isaac, Iacob, Sem. In summa uigintidue generationes. Quapropter etiam uigintidue sunt apud Hebræos literæ, & ad ipsas numerati sunt etiam libri ipsorum uigintiduo, qui sunt uigintiseptem. Verum quoniā quinque duplicantur apud ipsos elementa, ut sint etiam ipsa uigintiseptem, & in uigintiduo contrahuntur, ea gratia etiam libros uigintiseptem existentes, uigintiduos fecerunt. Quorum primus est Breshith, qui uocatur Genesis mundi. Veelesmoth, qui exitus filiorum Israel ex Aegypto. Varsera, qui Leuiticus. Vaiedaber, qui est Numeri. Ellehadbarim, Deuteronomium. Diesu, liber Iesu Naue. Diob, liber Iob. Schophchim, Iudicium. Diaruth, liber Ruth. Spherrehilim, Psalterium. Dibreiamim, primus Paralipomenon. Dibreiamim, secundus Paralipomenon. Semuel, primus Regum. Dadusemuel, secundus Regum. Dmelachim, tertius. Dmelachim, quartus. Dmischle, liber Proverbiorum. Decoëleth, Ecclesiastes. Sir hasirim, Canticum canticorum. Dathariafara, duo decim Prophetæ. Desaiu, liber Prophetæ Esaiæ. Dieremiu, Hieremias. Diezechel, liber Ezechielis. Didaniel, Danielis liber. Didesdra, Esdræ primus. Didesdra, Esdræ secundus. Desther, liber Esther. Hi uigintiseptem libri, uigintiduo numerantur, iuxta numerum elementorum, quando quidem etiam quinque elementa duplicantur, uelut supra diximus. Est autem & alius paruus liber, qui uocatur Cinoth, hoc est lamentatio Hieremias. Hæc autem Hieremias connectitur, & est superfluus liber extra hunc numerum & Hieremias adiunctus. Hi uigintiduo numeri, qui ubiq; inueniuntur, & in diuersis speciebus numerantur, & in uigintiduo operibus, quæ fecit Deus in sex diebus creationis mundi, & in uiginti generationibus, ab Adam usque ad Israel: & in uigintiduo elementis literarum, ab Aleph usque ad Tau, & in uigintiduo libris, a Genesi usque ad Esther, mensura nobis facti sunt uigintiduo sextariorum, quæ mensura uocatur, apud Hebræos Mode, apud Græcos Modion, propter claritatem. Similiter autem & Aegyptij hanc mensuram uocant, Syri item ac Arabes Modia dicunt, & significat uox ipsa confessionem. Impletus enim modius conficitur, quod plenus est, appellatur autem & Guomon. At per numerum uigintiduo operum Dei ab initio,

Opera Dei
sex dierum
uigintiduo.

Vigintiduo capita.

Vigintidue literæ.

Vigintiduo libri.

Vigintiduo sextarij in modo.

tio.

tio, & uiginti duarum generationum usque ad Iacob, & uiginti duorum librorum usque ad Esther, & per uigintiduarum literarum propositum, ex quibus lex Dei nobis exhibitae est, & doctrina Dei nobis praeexpressa, hoc indicatur, quod ex Lege & mysterijs in ipsa CHRISTVS nobis uenturus testimonium accepit, ac reuelatus est, qui ubi uenit in Euangelio, impleuit nobis mensuram uitae per modium, hoc est confessionem, omni ipsum confessio, & qui uitam ab ipso accepit. Quapropter mensuram hanc sanctam Hebraei dicunt, quae est uigintiduo sextariorum, iuxta relatas rationes. Multae enim aliae gentes, aut apposerunt, aut detraxerunt ab hac mensura exacte apud Hebraeos numerata. Sed & apud Romanos contigit, modij mensuram simili capacitate appellati, quemadmodum apud Hebraeos Aleph, admonet puerum ut discat, ita et apud Graecos Alphin quærere contigit uocari. Vnde nimirum etiam alpha ex Hebraica in Graecam transumptum est linguam. Proinde Modius ex Hebraica lingua inuentus est, & à confitendo dictus, uelut saepe dixi, ex ipso usu facta interpretatione. Nisi enim ipsum plenissime quis impleuerit, non confitetur quod plenus est. Vbi uero repleuerit mensuram ac concusserit, tunc confitetur, quod plenus est. Cabus uero ex eadem lingua, diuersa mensura est, hoc est quarta pars modij. Chœnix autem, & Hyphe, una mensura est, sed duplici nomine appellatur, est autem duorum sextariorum, & aliquantulæ partis. Drax farinae, hoc est pugillus, hæc mensura nullam curiositatem requirit, & est omnibus manifesta. Artaba, hæc mensura apud Aegyptios nomen requirit, est autem sextariorum septuaginta duorum, & hæc mensura ex multa diligentia collecta est. Septuaginta duo uiri tunc turrim ædificabant, quando in septuaginta duas linguas ex una confusi sunt. Vnde & Meropes appellati sunt, propter diuisam uocem. Eandem mensuram habet & Metreta, iuxta mensuram sanctam. Tres mensuræ similitudinis, quas Abraam Angelis præparare Saram iussit, ex quibus mensuris panem subcinericium fieri præcepit. hæc autem mensuræ singulæ gomon capiebant. Gomon autem erat decima pars magnæ mensuræ, hoc est Artabæ, quæ decima pars est sextariorum septem, & quintæ unius partis. Tria cana panum chondritarum, ubi consueuerunt tunc reponere hondritas. Est autem species panis, Chondrites in duo partes confectus, ex alica constans. Nebel uini, est mensura sextariorum centum quinquaginta. Sation, sextariorum quinquaginta sex est. Alabastrum ungenti, uasculum est uitreum eapiens libram olei, mensura uero est sextarij dimidij. Alabastrum autem appellatum est propter fragilitatem. Campaces aquæ duodecim sextariorum aquæ mensura est. At Coryla. Campaces Heliae præparatus, quatuor sextariorum mensura est. Coryla dimidium Cyathus sextarij est. Appellata est Coryla, ab eo quod Sextarius in duas partes secetur. Cyathus est sexta pars sextarij. Scriptura Cyathos Medecoth appellat. At cola siue colatoria instrumenta Masmarith uocat. Eodem autem nomine ambo usi sunt, nam et eundem usum & actionem exhibent. Trybium iuxta formam est uas ad intinctus obsoniorum paratum, siue paropsis, mensuram uero dimidij sextarij habet. Sextarius Alexandrinus, duarum librarum pondus in oleo habet. Aporryma, apud solos Thebaïtes, nos mensuratur, dimidium enim Saitæ est. Verus autem Saites, sextariorum uigintiduum est. Sabitha, Syriaticum nomen est, quod torcular hauistorium interpretari in. pollis, apud Ascalonitas est sextariorum uigintiduum. In, quod magnum uocatur, Congius, sextariorum octodecim est. At sanctum in, sextariorum nouem. Congius, sextarij octo est, uerum sanctus appellatus Congius, sextariorum sex, quæ est duodecima pars metretæ. Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedit, uerum iuxta libræ pondus, est librarum ceterum uigintiquinque. Sex minuta talenti, septem assaria sunt. At Argenteus, septem minuta assariorum, centum denarij sunt. Argenteus excusus est ab initio, numisma, hoc autem ex assarijs excusum est, aiunt Abraam in Chanaanam formam eius Libra, intulisse. Porro ex partibus centum uigintiquinque talenti, est libra una. Libra autem, est

est duodecim unciarum. Vncia, habet stateres duos. Stater, dimidium quidem est unciæ, habet autem duo didrachma. Siclus qui & quadrans dicitur, quarta pars est unciæ, dimidium stateris, habens drachmas duas. Vnciæ enim erant octo drachmæ. Vocatur & Holce ipsa drachma. Est & eiusdem ponderis holce cum Siclo, apud eum qui ponderauit per temporis occasionem capillum Absolonis, quando tondebatur, habente in holcen siclorum centum uigintiquinque, hoc est libras duas & dimidiam. Obolus, & ipse in argento excusus erat, mensuram autem siue pondus etiam hic unciæ habebat, non ex argento factus, sed è ferro. Erat autem & alius obolus ex argento percussus, qui numisma erat, quod tenuissimum fuit, nempe octogesima pars unciæ. Dicit enim in Leuitico, Didrachmon autem, sunt uiginti oboli. Quod autem quarta unciæ est didrachmon, iam docuimus. Aereoli, siue Chalci, hos Aegyptij inuenerunt, sunt autem argentei excusii, quapropter & apud Alexandrinos uocantur Argentea, aerea. Est autem Aereolus pondere, octaua pars unciæ, quemadmodum drachma. Mina, Latinis Mina, in Hebraica lingua Mneme uocatur. Italica Mina, quadraginta staterum est, hoc est unciarum uiginti, id est libræ unius & duarum tertiæ partium libræ. Argenteorum autem multæ formæ, pro temporis occasione excusæ sunt. At Nummus excusus est à Numa rege quodam Romanorum. Dichryson autem uocabant ueteres dimidium argenti. At Argentum hoc est, quod Romani Miliaregium uocant, hoc est militare donum. Dichryson autem etiam hoc argentum erat, quod postea adulteriũ uocatum est, ex causa quod sublatus esset rex eius temporis, & cecidit esset eius character siue imago ex dichryso, quæ in ipsa ferebatur. Ex eo enim tempore ubi inuentum fuisset dichryson, sublati regis imaginem ferens, adulterinum nominabatur, siue reprobum. Pholes quod & Talatium uocatur, duplex est, ex duobus argenti compositum, & sunt ducti octo denarij. Et Pholes duo minuta iuxta denarium, sed non iuxta argentissimum. Mares, mensura est apud Ponticos duarum hydriarum. Hydria autem ipsis decem sextariorum est, ut sit Mares uiginti sextariorum Alexandrinorum. Cypros apud eosdem Ponticos, mensura est siccarum frugum modij duo, quæ mensura dicitur esse apud ipsos chœnicum quinque. Chœnix autem apud ipsos sextariorum quinque est, ut sit Cypros sextariorum uigintiquinque. Nā magnus apud ipsos modius, sextariorum uigintiquatuor est. Collathon est apud Syrios dimidium liquidum sati, est autem sextariorum uigintiquinque. Congiarium, mensura est liquidorum, et ipsa apud Hebraeos sic profertur. Hæc mensura est in Chronicis Eusebij, & alijs Chronographis indicata, prout quisque eius temporis regum per ambitionem populo Romano exhilarando largitus est, interpretari potes coniunctum aut contortum.

Ee

DIVI EPIPHANII EPISCOPI

CYPRI HISTORIA DE PROPHETARVM VITA ET INTERITV,
Albano Torino Interprete.

Nathan Prophetae uita, interitus ac monumentum.

NATHAN Propheta, eisdem fere temporibus, quibus David in lucem æditus, è tribu & prosapia Thock, popularis autem urbis Galileæ Gabath, lege Domini Dauidem instituit. Præsciebat Nathan ille Propheta, quod rex David in Bersabeæ ardore plus æquo transgrediretur: confestim igitur, Gabath relicta, Hierosolymam contendit, quo eundem à tanto facinore Regem abstraheret. Sed ecce impedimento fuit Beliar, nam quum exanimem eum in itinere, nudum reperisset, tantisper cunctatus est, quoad terræ mandaret, ne indignis admodum modis corpus hominis ab animalibus brutis ac beluis dilaniaretur. Eadem tum nocte Nathã agnoscebat, quod David rex flagitium sese plane indignum iam pridem designauerat, quare nocens, magnaq; lamentatione reuersus Gabath repetit. Vbi uero Virias Bersabeæ maritus à Dauide peremptus est, legauit Deus ad eum Nathan, ut grauius regem, de piaculo, corripere & castigaret. Tunc demum David in sese descendens, ingenti formidine percussus, Dominum uehementer metuit, quod illi nunc manifeste perpetratum scelus displicere animaduertat. Sentiebatq; David rex, Spiritu Dei sancto Nathan afflatum esse prophetam. Honorabat itaq; & uenerabatur hominem, tanquam numen aut sanctum Dei. Ipse uero extremo senio confectus uita decessit, et in Gabath proprio suo tumulatus est agro.

Achias Selonitæ quum uita tum obitus cum sepulchro.

Achias uero Selonites è Selom oriundus, ex tribu habebatur Iuda, priscum ubi contueri illud erat arca tabernaculum, ex Armathem, Heli sacerdotis oppido. Hic est ille Propheta, qui super Solomone, Dauidis Filio loquutus est, quod futurus esset aliquando Dei aduersarius. Quisq; increpauit Hieroboam, quod suscepto olim principatu, dolo & fraudulenter foret acturus cum Domino. Visum namq; suis apparuit oculis, Par boum pessundare populum, inq; sacerdotes impetum facere. Cæterum uaticinatus est Solomoni, futurum ut muliebri genere alienaret ipsum à Domino. Itē ingenue dixit ad Hieroboam, Te par buccularum auertet olim à Domino, & erit in seruitutem tua propago. Vitam porro Achias in mortem commutauit, & haud procul à quercu ea, quæ in Selom existit, postremum honorem & monumentum sortitus est.

Ioam Prophetae uita, mors & tumulus.

IOAM Propheta oriundus è Samaria, contusus in uia à leone, fato functus est. Is est ille qui Hieroboam, propter aureas, quas erexit iuuenas, corripuit, quisq; eiusdem hostias sacrificiumq; è medio sustulit & abrogauit. Quum autem cum ob hoc Hieroboam uerberare conaretur, sublata in prophetam dextera, confestim arida eius facta est manus. Post hæc Ioam Propheta, falso propheta imposuit. Nam quum esse panem tum undam potare impulisset, egredientem pessum dedit et, contudit eum (in quem incidit) leo, asinam autem suam nulla affecit iniuria. Solo autē redditus est in Bether iuxta pseudopphetam. Quum uero paucis post diebus animam pseudo quoq; propheta ageret, iurauit sacerdotibus quod unam cum Ioam Propheta sepeliri affecaret, eo quod illi uerba dedisset, et in resurrectione iusticia ab uno quoq; exigatur. Ita uterq; in eodem sunt monumento conditi.

Azariæ

Azariæ Prophetae uita & interitus.

AZARIAS Propheta domo quidem & genere de Synphata fuit. Is est qui precibus suis auertit captiuitatem, quam Iuda machinabatur in Hierusalem. Cæterum su per aduentu Domini uaticinatus est haud pauca. Obdormiuit in Domino, in patria sua, ubi humatus est.

Helias Prophetae uita & obitus.

HELIAS Propheta ex Thesbis erat, è continente Arabum, de tribu Aaron Leuita, morabatur autem in Galaad, quoniam Thesbis erant ædes sacerdotibus consecratae. Quem quum eniteretur parens eius, eiusmodi Sobac patri uisio apparuit. Viri niueum quendam præ se ferentes habitum, pusionem salutabant, matris que uberibus in ignem auellebant, quin & flammam ignis cibi loco ministrabant. Profectus est itaq; genitor in Hierusalem, uisusq; ad sacerdotes retulit. Respondit autem illi Chrematistmus (hoc est Oraculum siue responsor) Caue manifestum facias. Erit quippe lumē filij huius domiciliū, sermoq; eius, demonstratio ac sententia breuis, & iudicabit Israēl quum in igne tum romphæa. Hic est ille Helias, qui ter ignem è cælo deduxit, quiq; imbrem sua lingua gestauit, mortuos item suscitauit, & in cælum deniq; nimbo, seu turbine ignis assumptus est.

Helissæi Prophetae uita & interitus.

HELISSÆUS Propheta erat ex Abelmuth, de terra Rubim, quo super huiusmodi cōtigit miraculū. Quod simulatq; natus est in Galgalis, Bos illa aurea in Selom, clamore tam acuto uociferata est, ut auribus acciperetur Hierosolymis. Exposuit tunc prodigiū sacerdos. Hæc, inquit, argumento sunt, prophetam hodie in lucem esse æditum, qui cōminuet sculptilia, & confringet & euerter constatilia. Prodigia porro innumera Deus per manum Helissæi designauit. Cæterum carnis debitum soluens, in Sebastopoli Samariæ supremo honore affectus est. Vaticinatus est autem de aduētū Christi, & aquas in Hiericho steriles, quæ amaræ sunt admodum, medēdo dulcorauit, addēs: Hæc infit Dominus, Sanabo aquas istas: confestimq; sanatae sunt, in hanc lucem usq; hodiernam. Quin & exanimatis etiam uitam restituit. Leprosum item Neeman Syrum à lepra astituit. Gieze cōtra puerum eius leprosum reddidit, et ubi iam efflasset animam, extinctum tanquam ab Orco in uitam reuocauit.

Esaia Prophetae uita & interitus.

ESAIAS Propheta quidē in Hierusalem de tribu Iuda ortus, sub Manasse uero Rege Iuda sectus in duas parteis, occubuit. Tumulatus est sub quercu Rogel iuxta tractitu aquarum, quas olim Ezechias rex obstruxerat, quum eas undas peruias efficeret. Fontem quippe Deus Seloam causa prophetae effecit, quoniam priusquam moreretur, pusillum precatus est, uti undas illic effingere dignaretur. Et confestim demisit illi cœlitus aquam uiuentem, unde sortitus est locus ille appellationem Siloam, quod, si quis interpretetur, sonat demissum. Sub Ezechia quoq; rege, antequam stagnū piscinasq; fabricasset, precibus Esaia effectū, ut exigua lympa scaturiret, quod populus in obsidione hostiū teneretur, & ne ipsa periret undis destituta ciuitas. Milites igitur perscrutabantur undiq; ubinam sedare sitim daretur, ignorabant enim. Vrbe quippe iam potiti, obsidebant Seloam: quando cunq; itaq; indigentes Iudæi aquatum uenerant, scaturiebat eis unda, & aquabant: exterarum uero nationum homines reperire nesciebant, latex namq; aufugiebat. Eoq; ad hodiernum usq; diem eruciatur clanculum, quo significetur mysterium. Cæterum quandoquidem Esaia Propheta istud acceptum referunt, in perennem eius rei memoriā, populus accurate prophetam isthuc solo cum gloria & honore reddidit, ut per eiusdem intercessionem in cōsummationem usq; seculi, aquæ eiusmodi fructus impetretur, cui scilicet usum referebant acceptum. Extat autem monumentum Esaia finitimum sepulturæ principum, post sepulchra sacerdo-

Ec 2 tum,

tum uersus Notum, partemque meridionalem. Solomon enim Hierosolymam construens, regum excitauit Mausolea, pro ut illa Dauid descriperat. Existit autem Orientem uersus Sion, quæ introitum à Gabaoth possidet, quæque ab oppido uiginti distat stadis. Foueam præterea fecit illhæc incomprehensibilem, magnæ etiam dū mortaliū parti incomptam.

Hieremia Prophetæ uita & interitus.

Hieremias, Propheta Anathothides apud Taphnas in Ægypto à plebe lapidibus obrutus occubuit, lacer uero in eo loco sepultus, quo dudum Pharaon rex habitauerat, quam obrem Ægyptij postea magna eum religione colebant, ubi pluribus se officijs ab illo adiuuari cognouerunt. Aspidem enim & undarum beluam (quas Nephod appellant Ægyptij, Græci uero τοὺς κροκόδειλους) eos interimentes postulationis Hieremig beneficium ex illis finibus sunt profligati, nec tamen aspidum furor, quam ex flumine ratione pari bestiarum insidiam. Quis uel hodie adhuc fideles cōperiuntur, eodem in loco supplicare consueverunt, & iumpto puluere moribus aspidum medentur, feræ quoque aquarum hinc aufugerunt. Idem propheta sacerdotibus Ægypti signum exhibuit dicens, Oportere olim cuncta eorum simulacra concidere, simulque manufacta omnia præcipitari, ubi Ægyptum ascendet cum suo infante uirgo enixa, Deo similis. Id quod tandem usu uenit illis. Hic est ille Propheta, qui ante mutationem templi arculam apprehendit, quæque fuere in ea singula, & curauit ea absorberi in saxum. Et loquutus est sacerdotibus plebis, & quicumque aderat, maioribus, Profectus Dominus est Sina in celos, sed reuertetur in maiestate & uirtute diuina. Et hoc indicium aduentus ipsius erit, Quando gentes uniuersæ ligno supplicabunt. Addidit præterea, Arcam hanc nec quisquam referabit unquam, neque sacerdotum neque prophetarum, excepto Mose electo Dei. Tabulas quas continet ipsa, nullus explicabit, præter Aaron. Cæterum in resurrectione primum arca resurget, & prodibit è saxo, inque Sina monte locabitur, & omnes sancti ad eam confluent, ut illhæc suscipiant Dominum, & uitent inimicum, qui perdere illos affectabat. Tunc saxum sigillauit digito, inscribens nomen Domini, & factus est typus instar sculpturæ ferri, & nubes petram cooperuit, & cum locum nemo nouit. Quia ne nomen quidem usque in hunc diem & usque in consummationem seculi datur legere. Lapis deinceps ille habetur in solitudine, ubi primitus fabricata est arca, in medio montium in quibus iacent Moses & Aaron sepulti, in noctibus porro nubecula nitet modo ignis, eodem loci. Pro typo qui erat ab initio, quoniam nunquam cessabit maiestas Dei à lege eius.

Ezechielis Prophetæ uita & interitus.

Ezechiel Propheta è terra Sarera de filijs Pontificum genus duxisse asseritur. Fato functus est tempore captiuitatis in regione Chaldeorum. Plurima ille super reuersione populi prophetauit, deque reditu filiorum Israël, nec non & de aduentu Domini. Occidit autem illum dux populi, quum unam secum incola foret in Babylone, reprehensus ab eo de cultibus idolorum. Quare in agro Mar funerauerunt eum in monumento Sem & Arphaxad progenitorum Abraham. Et sepulchrum ipsius ad nostra usque tempora specus est duplex. Etenim Abraham excitauit ad huius instar, Saræ coniugis suæ monumentum in Chebron. Quod quia defossum sit atque latens, duplex dicitur e planicie, et in terra tabulatum petraq; suspensum. Ille quidem Propheta populo obiecit prodigium, quum precatu esset ad amnem Chobar. Quod uidelicet quum deficeret undæ fluminis eius, faciem desolationis sperare deberent in finibus terræ, & quando exundaret fluuius ille, id signum esse reditus in Hierusalem, & corrigi illud. Etenim in terra Syriorum uir pius ille sepultus iacet. Multique ad monumentum eius confluunt ad precatorem & obsequium. Sanè quando tanta cōfrequentia unam ad monumentum eius conueniunt, formidant Chaldæi ac metuunt, ne illum auferant, quapropter egredientem

entem comitantur, & deducunt. Effecit uero Propheta consistere hic fluminis undas, quo terga darent filij Israël trans ripam. Cæterum Chaldæorum aliquot audaciores populum ponere persequi tēbant, qui quidem ad unum omnes submersi sunt. Ille quoque propheta spontinis orationibus filijs Israël uberrimum piscium impetrauit commeatum, ut qui inedia tantum non perissent, piscium esu reficerentur. Plurimis etiam illorum, qui aura uitali iam uesci desierant, uitam recuperauit. Is est quoque uates ille, qui plebe iam depressa ac pessundata ab hostibus, stetit contra faciem ducum illorum, & confundebat eos portentis & miraculis, ita ut milites territi cepto desisterent. Tunc populo suo Ezechiel dixit, propterea quod parum conuenit inter uos, spes uestra interijt. Nunc in prodigijs ossium mortuorum fecit illos, quoniam est spes Israël quæ præsentem, tunc ætate futura. Hic est, inquam, propheta, qui quanquam esset in regione Chaldæorum, plebemque tamē populo, quæcumque in Hierosolymis inque templo siebant, aperuit. Ille quoque propheta eduxit eos è finibus Chaldeorum, et reduxit in Hierusalem ad redargutionem impiorum & infidelium. Hic Ezechiel per Mosen cōtemplatus est situm templi, murumque eius spaciosum, prout locutus est etiā Daniel uti olim conderetur. Hic in Babylone iudicauit tribum Dan & Gad, quod impie egissent aduersus Dominum, persequendo eos qui legi fidem suam astrinxerant. Obtulit autem illis insigne prodigium et ostentum, quoniam angues deuorauerunt infantes eorum, & omnia iumenta ipsorum. Prædiditque quod culpa eorum nequeat populus regredi Hierosolymam, quin in Media permaneret quoad respicerent, & in uiam, quod aiunt, redirent. Erat sanè unus illorum, qui eum interemit, oppositum enim erat illi, usque in diem obitus sui.

Vita & obitus Danielis Prophetæ.

Daniel Propheta è tribu quidem fuerat Iuda, genere optimatum regie administrationis filius, adhuc infans puerus è Iudæa in Babylona perductus est. Prognatus autem in Bethero superiore haud procul ab Hierosolymis. Et ea semper fuit uir ille modestia ac probitate, ut spationem putarent eum esse Iudæi. Magno merore reluxit urbem Hierosolymam, ita porro in abstinentia & ieiunio uixit, ut ab omni genere cupidinis facile temperarit. Vir aspectu quidem aridissimus, ac squalore obsitus, in fauore autem ac gratia Domini perquam speciosus. Plurimas fudit preces pro rege Nabuchodonosor, quum factus esset hostia atque iumentum, ne perderetur. Præferbat enim anteriore parte, pariter & capite bouem, pedibus uero & posterioribus leonem. His quippe optimates eorum plerique omnes in iuuentute sunt præditi, ut instar bouis de iugo nascantur Beliar uoluptatis desideriorum gratia. Deinde bestia tandem fiunt, nempe prædones, uastatores, percussores. Cognouit itaque Daniel uir sanctus, quod (more bouis) sceno uelceretur, & destinatus est illi in humanæ naturæ pabulum. Quocirca Nabuchodonosor à flagello sibi hoc misso, retinens etiam dum in corde suo humanum sensum, ingenti luctu percussus eiulauit. Supplicabatque Deo diesque noctesque quadragies, implorans Beemon, quod est, Deum Israël, præsto namque erat illi spiritus Satan, & celabat eum quod natus fuerat homo. Linguaque eius ligata hæserat, ne uerba faceret, & uox bruti dedicata est ei. Et reddita sunt perinde ac caro à continuo eiulatu, plerique uero summi magistratus simul & ciues, spectatum ipsum, urbem egrediebantur, solus Daniel illum uisere detestabatur. Proinde ubi Nabuchodonosor transformatus est, assidue precationibus uacabat nomine eius, dixitque fore ut iterum hominis formam indueret, principatusque sui gubernacula resumeret. Neque quisquam Danielo fidem habere ambigebat. Septem porro annos, quæ illi septem tempora Daniel prædixit, supplicationibus ipse suis super eo ad Dominum in totidem menses commutauit. Mysterium certe septem temporum super illo consummatum est, quod mediator septem restituit. Sex itaque annos & totidem menses supplex precatu est Dominum Deum, & confessus est impietatem suam, & post remissionem sceleris sui, principatum

illi Deus restituit. Ex eo igitur tempore neque carnibus uesci, neque uino potari unquam uoluit, confitens usque Deo, eo quod Daniel sibi praecepit, in leguminibus uiridibus uel aut irriguis Dominum posse propitiari. Proinde Nabuchodonosor indidit Prophetam appellationem Baltasar, iuxta nomenclaturam unigeniti filii sui. Volebat ad haec Daniel cohæredem constituere pignoribus suis. At prius ille uir inquit, Arbitrari me maiorum hereditatem repudiare, & non circunciliorum hereditati adherere. Designauit complura praeterea inter reges Persarum miracula, quae hoc quidem uolumine annotata non sunt, caeterum in libro Danielis prodita scriptis comperiuntur. Ille propheta in celsis montibus Babylonis monstrum annunciauit & exhibuit, dicens: Vbi cernetis montem ex parte Boreae fumo denigratum, pro foribus Babylonis terminus imminet. Quando uero isthunc flagrantem igne uidebitis, aderit totius orbis terrarum finis. Sed quum ad meridiem mons aquas propellet, remeabit populus in patrium solum. Et condetur Hierusalem late campoque capaciorem, perinde atque factum est etiam per Iesum pontificem pariter & Zorobabel filium Salathiel. Quod si denique mons iste cruentus sanguine manat, stragem portendit ipsius Beliar in uniuerso terrarum orbe. Aderit autem Dominus humana natura indutus. Tunc igitur Babylone ex hac uita discessit Daniel uir sanctus in pace. Ethumatus est in angusta cauerna, honoribus magnis. Extat monumentum ipsius usque ad hoc seculum nostrum, in Babylone cunctis notissimum.

Osee Propheta uita & interitus.

Osee Propheta filius Beer, in Belomoth de profapia tribu uel Isachar progenitus, signum dedit & prodigium, Dominum scilicet uenturum caelitus in terram, caeterum hoc fore indicium aduentus eius, si quercus illa in Selom findatur a seipsa in portiones bis senas, & fierent totidem quercus, & accidit ita. Caeterum de fornicatione & stupro gentis suae uaticinatus est haud parum. Vitam quum posuisset in pace, propria terra humatus est.

Amos Propheta uita & obitus.

Amos porro Prophetae Thecue de terra Zabulon oriundus, parens fuit Esaiæ Prophetae. Ab Amasia autem sacerdote Bethel iugiter uapulans, insidijs & conuicijs notatus est. Postremo uero filius Amasiae fuisse eum secundum tempora feriendo occidit, quod ipsum de insidijs duarum iuuenearum ex auro suggillasset. Caeterum adhuc spirans in patriam terram profectus, & inibi fato functus, cum maioribus suis una sepultus est.

Michea Propheta uita & interitus.

Micheas Marathides, propheta de tribu Ephraim oriundus. Quum plurima designasset contra Achaab regem Iuda, ab eiusdem filio, cui nomen Ioram, praecipitatus, occubuit eo, quod de iniquitatibus suis, progenitorumque suorum, quas perpetrauerant, redarguisset. Is mortis carcere liberatus, in Marathi propria terra plane solitarius tumulum iuxta Polyandrum sortitus est. Est quidem monumentum ipsius usque ad hodiernum tempus nobilissimum.

Iobelis Propheta uita & interitus.

Iobel porro Propheta ex agro Bethor, de terra Rubim oriundus, permulta quoque super Hierusalem prophetauit, & de consummatione gentium uaticinatus est. Hic quoque diem in pace obiit, et cum honore & gloria in Bethor humatus est.

Abdiu Propheta uita & obitus.

Abdiu Propheta oriundus erat ex Sichen, agroque Bethachamar. Hic est uates iste, qui ter semicenturionem egit, cuique pepercit Helias Thesbites. Descendit ut conueniret regem, post haec uero regiae ordinationis desertor, adhæsit diuinatori Heliae, & factus est discipulus eius, cuius gratia plurima sustinens, seruatus est. Suum autem

tem diem obiens, in agro Bethachamar cum patribus suis capulum obtinuit.

Iona Propheta uita & interitus.

Ionas Propheta, patria fuit ex terra Cariathamau, haud porro ab Azoto urbe Graecorum mari uicina. Ea aetate Helias propheta redarguebat Achaab principem Samariae. Is ubi peringentem in ediam super terram uocasset, corripuit se in solitudine, ubi a coruis altus, de torrentis unda sitim sedauit, et quando torrens exaruit, esuriebat, migrauitque in Saraphtha Sidoniae ad sceminam quandam uiduam pauperculam, genitricem Iona, ingressusque est ad des ipsius. Mulier autem nihil reliqui fecit in his, quae ei mandauit. Manducauitque, et benedixit tam in frumento, quam in oleo. Et commoratus est cum ea, nam cum incircumcisis consuetudinem habere non poterat. Quum autem filius uiduae eius fato functus esset Ionas, resuscitauit eum Deus per Heliam, restituitque ipsum suae genitrici, uiuentem, propter hospitalitatem. Vbi igitur ad iustam prouectus esset aetate Ionas, ablegatus est in Ninive ad Assyrios, quumque studeret effugere Dominum, absorptus est a cetio in itinere, profecturus in Tharfos. Egressus uero rursus balaniam, praedicauit in Ninive. Tum resipere Ninuitae coram Deo, & reddiderunt Deum sibi propitium. Merore autem affectus Ionas natale solum repetit, neque domi permanendum ducebat, uerum assumpta parente sua in Sur peregrinatus est, regionem alienigenarum, inquit enim, ne forte exprobretur, uanam existere meam prophetiam contra Ninive. Quum frequentaret itaque terram Saar, uita ibidem functus in specu Cenezei Iudicis humatus est. Prophetauit autem uates ille, quod ubi conspicerent olim in Hierusalem innumeras gentes ab occasu, tunc radicitus popularetur ea ciuitas, & euerteretur funditus.

Naum Propheta uita & interitus.

Naum uero propheta natus erat ab Elkeli trans Iordanem fluium, uersus Begabar de tribu Simeon. Hic est propheta ille qui post Ionam ostentum ac prodigium dedit super Ninive, quod ab aquis dulcibus, igneque terreno olim uastaretur. Id quod tandem contigit, quippe eam ex terrae motu igne undique ambiente, mox etiam aqua de solitudine superueniens, sublimiores etiam omnes urbis locos occupauit. Expirauit uero Naum animam in pace, & in Begabar sedibus ille suis placidis in morte quiescit.

Abacuk Propheta uita & interitus.

Abacuk Propheta ex agro Bexzochar, e tribu Simeon oriundus. Quum ante expugnationem prospiceret captiuitatem Hierosolymae, maxime quum super ciuitatem, tum super populum eius luxit. Appropinquante autem Nabuchodonosor Hierosolymis, ut dissiparet eas, fugam dedit ille in Ostracinam, & manebat illi incola in terra Ismael. Ast ubi Chaldaei Hierosolymis soluentes, remearent in patriam suam, cum exuuijs atque captiuis, & reliquijs urbis Hierosolymae in Aegyptum descenderent, Antistes ille reuersus in patriam, ministravit messoribus sui agelli, seminauerat enim hordea. Caeterum statim ut esculenta praeparauerat, uaticinatus est suis, dicens: Proficiscar ipse in longinquam terram, & reuertar ocyus, uerum tamen si cuncta uero diutius, apponite nostris messoribus quod manducent. Et translatus repente in Babylonem, exhibuit prandium Danieli, qui erat in cauea cum leonibus. Deinde egressus astitit messoribus dum iam cenarent, neque communicauit cuiquam uel tantillum de eo quod contigerat. Annunciauit praeterea Abacuk, paucis post diebus postliminio ex Babylone, Hierosolymam populum remeaturum. Obiecit porro ostentum istud, qui Iudaeam habitant, quod scilicet uisuri essent in templo grande lumen lucide micans, & ita contemplantur gloriam Dei. Praedixit item de consummatione templi, quod a populo occidentali foret deuastatio eius Hierosolymis. Tum carbasus, inquit, dabit in duas findetur particulas. Geminarum item columnarum capitella seu episteliae medio auferentur, neque quisquam cognouerit, ubi sint, quo ueperuenerint, sed in desertum efferentur.

tur ab Angelis, ubi nuper compactum erat martyrii tabernaculum. Et in illis cognosceret in contuminatione Dominus, quod illuminabunt persecutos à serpente tanquā ab initio. Et seruabit eos Dominus ab umbra mortis, eruntq; in tabernaculo sancto. Hic propheta de aduentu Domini non pauca uaticinatus est, atq; ante bienniū quā populū à Babylone rediisset, mors prophetam occupauit, & magnis honoribus in agro suo sepultus est.

Sophoniae Prophetæ uita & interitus.

Sophonias quidem Propheeta Sarabathides, siue à monte Sarabatha, è tribu ac pro sapia erat Symcon. Is quoq; de Hierosolyma ciuitate prophetauit, nempe, Quod multo foret satius si in longum, latumque ædificaretur. Super consummatione etiam gentium, necnon & super cōfusione impiorum, deq; aduentu Domini. Vitam morte commutauit in apocalypsi Domini, & solitarius in aruo suo funeratus est.

Aggaei Prophetæ uita & interitus.

Aggæus Propheeta, etiamdū iuuenis admodum, ex Babylone profectus est Hierosolymam, & ingenue de reditione populū uaticinatus est. Et oculis structurā templi Hierusalem uidit. Idem ibidem omnium primus cecinit alleluia, quod est, Laudibus efferemus uiuentem Deum. Amen, quod, fiat, fiat, interpretatur. Eodem igitur loci uitam finiuit, & humo, prope sacerdotes, cum honore & gloria conditus est. Proinde etiamdū hodie psallimus Alleluia, qui hymnus Aggaei & Zacharię perhibetur.

Zacharię Prophetæ quum uita tum interitus.

Zacharias Propheeta, natus Barachia, è terra Chaldæorum soluit, & inter proficiscendum permulta populo uaticinatus est. Et demōstrationis causā, plurima designauit miracula. Hic est qui in os annunciauit Iosedek, Nascetur ex te filius, qui sacris initiatus Hierosolymis sacrificabit Domino. Hic etiam benedixit Salathiel in filio, dicens: Procreabit filium, & inderit nomen illi Zorobabel. De Cyro quoq; Rege Persarum Zacharias ostentum dedit, idq; ad uictoriam. Signum item super Cræso Lydorum Tyranno obiecit, necnon & super rege Medorum Astyage. Deq; publico ministerio, quod Cyrus Rex designaturus esset Hierosolymis, uaticinatus est, laudibusq; euexit illam, nec uulgariter benedixit. De uaticinio porro, quam prophetiam uocant, proprio in Hierusalem, de consummationeq; gentium, & de templi Hierosolymitani ædificatione. De ocio deniq; & desidia tam prophetarum, quā sacerdotū, nonnulla duplici quodam iudicio exposuit. Decessit in ultima senectute in Iudæa, & proximè cum Aggæo propheta humatus est.

Malachia Prophetæ uita & interitus.

Malachias Propheeta è tribu Zabulon emicuit. Hic post reditum populū de Babylone, natus perhibetur in Sopha, in terra nempe Zabulon. Is ab incunte ætate, dumq; iuuenis esset, uitam inculpatam egisse fertur. Super aduentu Domini, deq; uita functorum iudicio nonnulla ab eo uaticinata sunt, quod q; ritus cum legibus Moyfi consummabuntur & emendabuntur. Ceterum quum populus eum uniuersus ut uirum non minore sanctimoniam, quā mansuetudine præditum, coleret, indiderunt illi nomen Malachil, quod si quis interpretamentū requirat, sonat Angelus, erat quippe forma oppido quā præstanti. Quæcumq; præterea dixit in prophetia Malachias, uisus est Angelus se indes instituere & declarare, perinde ac factum temporibus quoq; Anarchiæ proditur, quum principatus existeret adhuc nullus, quemadmodū traditū est in Spharphorim, quod est in uolumine Iudicū. Ante diem uero adhuc iuuenis, propheta ille fato est functus, iuxtaq; maiores suos in proprio agello repositus est.

Alius Zacharię uita & obitus.

Zacharias adhuc alius fuit tum Propheeta, tum sacerdos, Iodaë sacerdote prognatus, Ioannis Baptistæ parens, quem Herodes ille tyrānus iuxta aram domumq; Dei

Dei occidit, effususq; est sanguis eius in uestibulo templi Domini. Is natione Hierosolymitanus erat, de familia Dauid, officialis in domo Domini. Inter cetera quæ uaticinatus est, de origine quoq; & natiuitate Christi nonnulla prophetauit. Eo igitur in loco Propheeta in domo Domini, & templo Domini humatus est. Ex eo sanè facta sunt in templo illo stupenda miracula, phantasiæq; hoc est, uisiones. Cæterum sacerdotes nequibant amplius neq; angelorum uisa oculis usurpare, neq; oracula siue respōsa populo ex Dabir reddere. Neq; etiam poterant in Ephud per signa & portenta, quemadmodum prius soliti fuerant, usq; ad tempus hodiernum respondere.

Symeonis Prophetæ uita & obitus.

Symeon sacerdos è tribu Aaron emicuit. Hic quippe est is, qui oraculum accepit à Spiritu sancto, Neutiquam uisurum esse mortem, quousq; Christum Dominum incarnatum cerneret. Hic est, inquam, ille qui gestauit Dominum in ulnis suis, et glorificauit eum, dicens, Viderunt oculi mei salutare tuum. Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace. Fato functus est Symeon iste pluribus quidem annis obsitus, bene confectus, nec porro à sacerdotibus, postremum consecutus honorem, humatus est.

Ioannis Baptistæ quum uita tum obitus.

Ioannes Baptista, Zacharia & Elizabetha, natus è tribu Leui emicuit. Is est qui tanquā digito ostendit nobis Agnū Dei patris filium, qui tollit errata mundi. Hic mortali uiam præstruxit, & fores patefecit regni Dei. Nemo sanè inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Functus est autem uita, decollatus ab Herode Tyranno propter Herodiadem fratricam, puta Philippi fratris sui coniugem.

Conclusio.

Nonnulli porro aliquot alij extitere Propheetae, quorum nomina in Natalitijs eorum scripta comprehenduntur, libro scilicet Nomenclaturarum Israël, quorum nullam hic planè mentionem fecimus.

Epiphanijs Episcopi Cypri de Prophetarum uita, interitu & monumento finis.

EPIPHANII EIVSDEM

QVONDAM ET SALAMINIS SIMVL IN CYPRO EPISCOPI, EPISTOLA ad Ioannem Episcopum Hierosolymitanum, Diuo Hieronymo Presbytero Interprete.

Epiphanius Ioanni Episcopo Hierosolymorum.

DOMINO dilectissimo fratri Ioanni episcopo Epiphanius. Oportebat nos, dilectissime, clericatus honore non abuti in superbiam, sed custodia mandatorum Dei & obseruatione diligentissima hoc esse quod dicimur. Si enim sancta Scriptura loquitur, Cleri eorum non proderunt eis, quae arrogantia clericatus conducere nobis poterit, qui non solum cogitatione & sensu, uerum etiam sermone peccamus? Audiui quippe quod tumeas contra nos, & irasaris, & miniteris scribere in extremos fines terrae, ut loca prouinciasque non nominem. Et ubi est Dei timor, qui nos debet illo tremore concutere, qui dictus est à Domino: Si quis irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio: Non quod magno opere cure, si scribas quod placuerit. Scribebantur enim & epistolae byblinae iuxta Esaiam: & mittebantur super aquas, quae cito cum seculo transeunt. Nihil tibi nocuimus, nihil iniuriae fecimus, nec quicquam uolenter extorsimus. In monasterio fratrum, & fratrum peregrinorum, qui prouinciae nihil tuae deberent, & propter nostram paruitatem & literas, quas ad eos crebro direximus, communionis quoque tuae ceperunt habere discordiam, ne uiderentur quadam duricia & conscientia nostra, antiquae fidei ab Ecclesia separari, ordinauimus diaconum: & postquam ministrauit, rursus presbyterum, super quo debueras gratulari, intelligens quod ob Dei timorem hoc sumus facere compulsi: maxime cum nulla sit diuersitas in sacerdotio Dei, & ubi utilitati Ecclesiae prouideretur. Nam & si singuli ecclesiarum episcopi habent sub se Ecclesias, quibus curam uidentur impedere, & nemo super alienam mensuram extenditur, tamen praepositur omnibus charitas Christi, in qua nulla simulatio est: nec considerandum quid factum sit, sed quomodo, & quo modo, & in quibus, & quare factum sit. Cum enim uidissem, quia multitudo sanctorum fratrum in monasterio consisteret, & sancti presbyteri, Hieronymus & Vincentius propter uerecundiam & humilitatem nollent debita nomini suo exercere sacrificia, & laborare in hac parte ministerii, quae Christianorum praecipua salus est, inuenire autem & comprehendere seruum Dei non posset, quite, eo quod graue onus sacerdotii nolle suscipere, saepe fugiebat, sed nec alius quis episcoporum facile eum reperiret. Unde & satis miratus sum, quomodo dispensatione Dei ad nos uenerit cum diaconis monasterii & caeteris fratribus, ut mihi satis faceret, quia nescio, quid aduersum eos habebam tristitiae. Cum igitur celebraretur collecta in Ecclesia uillae, quae est iuxta monasterium nostrum, ignorantem eum, & nullam penitus habentem suspicionem, per multos diaconos apprehendi iussimus, & teneri os eius, ne forte liberari se cupiens, adiuraret nos per nomen Christi, & primum diaconum ordinauimus, proponentes ei timorem Dei, et compellentes ut ministraret. Valde quippe obnitebatur, indignum se esse contestans. Vix ergo compulimus eum, & persuadere potuimus testimonij Scripturarum, & propositione mandatorum Dei. Et cum ministraret in sanctis sacrificijs, rursus eum ingenti difficultate tento ore eius, ordinauimus presbyterum, & huiusmodi uerbis, quibus antea suaseramus, impulimus ut sederet in ordine presbyterii. Post haec scripsimus ad sanctos presbyteros monasterii, & caeteros fratres, & increpauimus eos, quare non scripsissent super eo, cum ante annum multos eorum queri audissem, cur non haberent qui sibi Domini sacramenta conficerent, & illum omnes suo posce-

poscerent testimonio, & grandem utilitatem in commune monasterii testarentur, quare tunc reperta opportunitate non scripsissent nobis, neque super ordinatione eius aliquid poposcissent. Haec ita acta sunt, ut loquutus sum, in charitate Christi, quam te erga paruitatem nostram habere credebam, quanquam in monasterio ordinauerim, & non in parochia, quae tibi subiecta sit. O uere benedicta episcoporum Cyprici mansuetudo & bonitas, & nostra rusticitas, sensu tuo & arbitratu digna misericordia Dei. Nam multi episcopi communionis nostrae & presbyteros in nostra ordinauerunt prouincia, quos nos comprehendere non poteramus, & miserunt ad nos diaconos & hypodiatonos, quos suscepimus cum gratia. Et ipse cohortatus sum beatae memoriae Philonem episcopum & sanctum Theoprobum, ut in Ecclesijs Cyprici, quae iuxta seerant, ad meam autem parochiam uidebantur Ecclesiam pertinere, eo quod grandis esset & late patens prouincia, ordinarent presbyteros, & Christi Ecclesiae prouiderent. Nunquam autem ego ordinaui diaconos, & ad alienas nisi prouincias, neque feci quicquam ut Ecclesiam scinderem. Quid ergo tibi uisum est, sic grauer intumescere & iactari contra nos pro opere Dei, quod in aedificationem, & non in destructionem fratrum factum est: Sed & illud uehementer admiratus sum, quod meis loquutus es clericis, asserens te per sanctum presbyterum, & abbatem monachorum Gregorium mandasse mihi, ne quenquam ordinarem, & ego hoc pollicitus sum, dicens: Nunquid inuenis sum, aut canones ignoro? Audi igitur ueritatem in sermone Dei, me hoc nec audisse, nec nosse, nec istius sermonis penitus recordari. Suspiciatus autem sum, ne forsitan inter multa, quasi homo oblitus essem, & ob hanc causam sanctum Gregorium sciscitatus sum, & Zenonem presbyterum, qui cum eo est. Equibus abbas Gregorius respondit, se hoc penitus ignorare. Zenon autem dixit, quia cum ei presbyter Rufinus nescio, quae alia transitorie loqueretur, etiam hoc dixerit: Putas ne aliquos ordinaturus est sanctus episcopus? Et hucusque stetit sermo. Ego autem Epiphanius nec audiui quicquam, nec respondi. Unde dilectissime non te praueuiat furor, nec occupet indignatio, nec frustra mouearis, & aliud dolens, te uertas ad alia, ut peccandi occasionem inuenisse uidearis. Quod Propheta deuitans, Dominum precatur, dicens: Non declines cor meum in uerba malitiae, ad excusandas excusationes in peccatis. Illud quoque audiens admiratus sum, quod quidam qui solent ultro citroque portare rumulos, & his quae au dierunt semper addere, ut tristitias & rixas inter fratres concitent, te quoque turbauerunt, & dixerunt, quod in oratione quando offerimus sacrificia Deo, soleamus pro te dicere: Domine, presta Ioanni ut recte credat. Noli nos in tantum putare rusticos, ut hoc tam aperte dicere potuerimus. Quanquam enim hoc in corde meo semper orem, tamen ut simpliciter fatear, nunquam in alienas aures protuli, ne te uiderer paruipendere dilectissime. Quando autem completus orationem secundum ritum mysteriorum, & pro omnibus & pro te quoque dicimus: Custodi illum, qui praedicat ueritatem. Vel certe ita: Tu presta Domine & custodi, ut ille uerbum praedicet ueritatis: sicut occasio sermonis se tulerit, & habuerit oratio consequentiam. Quapropter obsecro te dilectissime, & aduolutus pedibus tuis precor, presta mihi & tibi, ut salueris, sicuti scriptum est, a generatione peruersa, & recede ab haeresi Origenis, & a cunctis haeresibus, dilectissime. Video enim quod propter hanc causam omnis uestra indignatio concitata sit, quod dixerim uobis, Arii patrem Origenem scilicet, & aliarum haeresum radicem, & parentem laudare non debetis. Et cum uos rogarem, ne ita erraretis, et monerem, contra dixistis, et me ad tristitiam atque lachrymas adduxistis, non solum autem me, sed et alios plurimos catholicos qui intererant. Inde ut intelligo, haec est omnis indignatio, & iste furor. Et idcirco comminamini, quod mittatis aduersum me Epistolas, ut hucusque sermo uester discurrat, & propter defensionem haereseos, aduersum me odia suscitantes,

rumpitis charitatem, quam in uos habuimus, in tantum ut feceritis nos etiam penitentiam agere, quare uobis communicauerimus, ita Origenis errores & dogmata defendentes. Simpliciter loquor, nos secundum quod scriptum est, nec oculo nostro parcimus, ut non effodiamus eum, si nos scandalizauerit: nec manui, neque pedi, si nobis scandalum fecerit. Et uos ergo, siue oculi nostri, siue manus, siue pedes fueritis, similia sustinebitis. Quis enim catholicorum possit æquo animo sustinere, & eorum qui fidem suam bonis operibus exornant, ut audiant Origenis doctrinam atque consilium, & credant præclaræ illius prædicationi, non potest filius uidere patrem, neque Spiritus sanctus uidere filium. Hæc in libris *πρὸς ἑρμῆν* scribuntur, his uerbis legimus, & ita loquutus est Origenes. Sicut enim incongruum est dicere, quod possit filius uidere patrem, sic inconsequens est opinari, quod Spiritus sanctus possit uidere filium. Illud quoque quis Origenem dicentem patiatur, quod animæ, angeli fuerint in cælis, & postquam peccauerint in supernis, directas esse in istum mundum & quasi in tumulos & sepulchra, sic in corpora ista relegatas, poenas antiquorum luere peccatorum, & corpora credentium non templa Christi esse, sed carceres damnatorum? Exinde ueritatem historiarum, allegoriarum deprauans mendacio, infinita uerba multiplicat, & simplices quosque uaria persuasione supplantans, nunc asserit animas, iuxta Græcam etymologiam *ψυχῆς* & *τῆς ψυχῆς* idcirco uocitatas, quia de cælestibus ad inferiora uenientes, calorem pristinum amiserint, nunc corpus hoc, ob id iuxta Græcos *σῆμα*, id est uinculum, siue iuxta aliam proprietatem, cadauer dici, quia animæ de cælo ruerint, à plerisque autem secundum uariam Græci sermonis supellectilem *σῶμα*, id est corpus, *σῆμα*, id est monumentum interpretari, eo quod ita animam in se clausam habeat, quomodo sepulchra & tumuli cadauera mortuorum. Et si hoc uerum est, ubi est fides nostra, ubi præconium resurrectionis, ubi apostolica doctrina, quæ in Ecclesijs Christi hucusque perdurat, ubi illa benedictio ad Adam, & ad semen eius, & ad Noe, & ad filios eius: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Iam enim non erit benedictio, sed maledictio, iuxta Origenem, qui Angelos uertit in animas, & de sublimi fastigio dignitatis facit ad inferiora descendere: quasi Deus generi humano non possit animas per benedictionem dare, nisi Angeli peccauerint, & tot in cælo sint ruinæ, quot in terra natiuitates. Dimittenda ergo nobis est doctrina Apostolorum & Prophetarum, & Legis & ipsius Domini saluatoris in Euangelio peritonantis. E contrario Origenes præcipit, & legem dat, ut non dicam, constringit discipulos suos, ne quis ort in cælum ascendere, ne peius iterum peccans, quam in terris ante peccauerat, præcipitur in mundum. Quanquam istiusmodi nugas & deliramenta soleat ille Scripturarum interpretatione peruersa, & aliud significante quam quod uerum est, affirmare, dicens: Prius quam à malicia humiliarer, ego deliqui. Et illud, Reuertere anima mea in requiem tuam. Nec non & illud, Educ de carcere animam meam. Et in alio loco, Cōfitebor Domino in regione uiuorum, cū alius proculdubio sensus Scripturæ diuinæ sit, quam ille in hæresim suam maligna interpretatione detorquet. Quod faciunt et Manichæi, & Gnostici, & Hebionitæ, & Marcionis sectatores, et alia hæreses numero octoginta, quæ de purissimo Scripturarum fonte assumptis testimoniis, non ita interpretantur ut scripta sunt, sed simplicitatem sermonis ecclesiastici id uolunt significare, quod ipsi sentiunt. Illud quoque quod asserere nititur, doleam ne an rideam, nescio. Doctor egregius Origenes aude docere diabolum? Id rursum futurum esse quod fuerat: & ad eadem rediturum dignitatē, & conscensurū regna cælorum. Proh nephas, quis tam uecors & stolidus, ut hoc recipiat, quod sanctus Ioannes Baptista, & Petrus, & Ioannes Apostolus & Euangelista, Esaias quoque & Hieremias, & reliqui Prophetæ, cohæredes fiant diaboli in regno cælorum? Prætereo friuolam eius expositionem super tunicis pelliceis, quanto conatu, quantis que egerit argumentis,

ut tu-

ut tunicas pelliceas, humana esse corpora crederemus. Qui inter multa ait: Nunquid corarius aut sordiscarius erat Deus, ut conficeret pelles animalium, & confueret ex eis tunicas pelliceas Adam & Eux? Manifestum est ergo, inquit, quod de corporibus nostris loquatur. Et si hoc ita est, quomodo legimus ante pelliceas tunicas, & ante inobedientiam & de paradiso ruinam, Adam loquentem non secundum allegoriam, sed uere, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: Aut unde assumptum est illud, quod Diuinus sermo testatur, Et iniecit Deus soporem in Adam, & dormiuit, & sumpsit unam de costis eius, & adimpleuit pro ea carnem, & edificauit costam, quam tulerat ex eo, illi in uxorem: Aut quæ corpora contegebat Adam & Eua folijs ficus, postquam comederunt de arbore uetita: Quis autem patienter ferat Origenem lubricis argumentationibus resurrectionem carnis huius negantem: sicut declarat manifestissime in uolumine Explanationum primi Psalmi, et in alijs multis locis: Aut quis audiat in tertio cælo donantem nobis Origenem paradysum: & illum quem Scriptura commemorat, de terra ad cælestia transferentem, & omnes arbores quæ scribuntur in Genesi, sic allegorice intelligentem, quod scilicet arbores, angelicæ fortitudines sint, cum hoc ueritas non recipiat: Neque enim dixit Scriptura Diuina, Deposuit Deus Adam & Eua in terram, sed eiecit eos de paradiso, & habitare fecit eos contra paradysum. Non ait, Sub paradiso. Et posuit romphæam flammeam, & Cherubim custodire introitum ligni uitæ. Non dixit, Ascensum. Et fluuius egrediebatur ex Eden. Non dixit, Descendit ex Eden. Iste diuiditur in quatuor principia, nomen uni Phison, & nomen secundi Geon. Ego uidi aquas Geon, aquas quas his carnis oculis aspexi. Iste est Geon, quem Hieremias demonstrat, dicens: Quid uobis & uix Aegypti, ut bibatis aquam Geon turbidam? Bibi & de hoc magno flumine Euphrate aquas simpliciter, quas manu potes tangere, ore sorbere, non aquas spirituales. Vbi autem flumina sunt, quæ & uidentur & bibuntur, ibi consequens est quod & ficus & alia ligna, de quibus dicit Deus, Ex omni ligno, quod est in paradiso, comedes, similia sint lignis & alijs arboribus, sicut flumina similia sunt fluminibus & aquis. Si autem aqua quæ cernitur, uere aqua est, necesse est ut & ficus uera sit, & alia ligna, & Adam uerus statim à principio plasmatus in corpore sicut & Eua, & non in phantasmate, & post ruinam (ut uult Origenes) propter peccatum postea corpus acceperit. Sed dicis, Legimus quod sanctus Paulus raptus sit usque ad tertium cælum, & usque in paradysum. Bene dicis. Quando ponit tertium cælum, & postea addidit, Et in paradysum, ostendit alibi esse cælum, & alibi paradysum. Illas uero præstigias quis non statim abiciat atque contemnat, dicente Origene, de aquis quæ super firmamentum sunt, non esse aquas, sed fortitudines quasdam angelicæ potestatis, & rursum aquas quæ super terram sunt, hoc est, sub firmamento, esse uirtutes contrarias, id est dæmones: Et quomodo legimus, in diluuiō apertas catarrhas cæli, & aquas inundasse diluuij? Vnde aperti sunt fontes abyssi, & totus mundus opertus est aquis: O furor hominum iunctus stultitiæ, qui reliquerunt illud quod in Proverbij dicitur. Audi Fili sermonem Patris tui, & ne abicias Legem matris tuæ: & conuersi sunt ad errorem, & dicunt stulto, ut princeps sui sit, nec contemnunt res fatuas, quæ dicuntur à fatuo, sicut Scriptura testatur. Fatuus autem fatua loquitur, & cor eius uana intelligit. Vnde, obsecro te dilectissime, & quasi membris meis parcens, propter charitatem quam in te habeo, precor scribens & orans, ut impleas illud quod dicitur, Nonne odientes te Domine odiui, & super inimicos tuos tabescebam? Inimica & digna odio Origenis uerba sunt, & Deo repugnantia, & sanctis eius, & non ista sola quæ dixi, sed & alia innumerabilia. Neque enim nunc mihi propositum est aduersus omnia Origenis dogmata disputare. Nihil mihi subripuit Origenes, nec in mea generatione fuit, nec propter aliquas res mundi & hæreditatem, odium ad-

uerfium

uersum illum pugnas que suscepi: sed (ut simpliciter fatear) doleo, & ualde doleo, uident plurimos fratrum, et eorum præcipue qui professionem habent non minimam, & in gradum quoque sacerdotij maximum peruenerunt, eius persuasionibus deceptos, & peruersissima doctrina cibos factos esse diaboli: in quibus completum est illud quod dicitur, Super omnem munitionem ludit, & escæ eius electæ, & congregauit sicut arenam, captiuitatem. Te autem frater, liberet Deus & sanctum populum Christi, qui tibi creditus est, & omnes fratres qui tecum sunt, & maxime Ruffinum presbyterum ab hæresi Origenis, & ab alijs hæresibus & perditione earum. Si enim propter unum uerbum aut duo, quæ contraria fidei sunt, multæ hæreses abiectæ sunt ab Ecclesia: quanto magis hic inter hæreticos habebitur, qui tantas peruersitates, & tam mala dogmata contra fidem adinuenit, Dei que & Ecclesiæ hostis exitit. Inter multa enim mala etiam illud ausus est dicere, Perdidiisse imaginem Dei Adam, cum hoc in nullo penitus loco Scriptura significet. Si autem ita esset, nunquam omnia quæ in mundo sunt seruirent semini Adam, id est, uniuerso generi hominum, sicut & Iacobus Apostolus loquitur: Omnia domantur, & subiecta sunt humanæ naturæ. Nunquam enim uniuersa subiecta essent hominibus, si non haberent homines iuxta id, quod uniuersis imperarent imaginem Dei. Coniungens autem atque coniocians Scriptura Diuina gratiam benedictionis, quam Adam donauerat, & generationibus quæ ex eo erant, ne qui forsitan maligna interpretatione auderent dicere, unum datam gratiam Dei, & illum solum factum esse ad imaginem Dei, quia plasmatus esset ex humo, & uxorem eius, quam creasset de costa uiri: eos uero qui conciperentur in utero, & non ita nascerentur ut Adam, Dei non habere imaginem: statim per ordinem iungit, & dicit: Et uixit Adam ducentos triginta annos, & cognouit Euam uxorem suam, & peperit ei Filium iuxta speciem & iuxta imaginem eius, & uocauit nomen eius Seth. Rursumque in decima generatione post annos bis mille ducentos sexaginta duos, uindicans Deus imaginem suam, & ostendens, quod gratia, quam dedisset hominibus perseveraret in eis, ait: Ne comederitis carnem in sanguine, ego enim ulciscar sanguinem uestrum de manu omnis hominis effundentis illum, quia ad imaginem Dei feci hominem. Nec non post alteras decem generationes usque ad Abraham, & ab Abraham usque ad Dauid alias generationes quatuordecim, quæ uiginti quatuor generationes simul faciunt annos bis mille, centum, decem & septem. Spiritus sanctus in trigesimo octauo Psalmo, cum quereretur de omnibus hominibus, quod in uanitate ambularent, & peccatis essent obnoxij, loquitur: Verumtamen in imagine perambulat omnis homo. Nec non post Dauid, etiam sub Solomone Filio eius, legimus tale quiddam super Dei imagine nominatum. Dicit enim in Sapientia, quæ titulo eius inscribitur, Creauit Deus incorruptum hominem, & imaginem suæ proprietatis dedit ei. Et rursum post annos trecentos undecim plus minus, in Nouo legimus Testamento, quod non perdiderunt homines imaginem Dei. Iacobus enim Apostolus & frater Domini, cuius & supra meminimus, instruit nos, ne Origenis laqueis capiamur, habere hominem imaginem & similitudinem Dei. Nam cum de lingua hominis latius disputasset, adiecit, Instabile malum, in ipsa quippe benedicimus Deum Patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei conditi sunt. Paulus quoque uas electionis, & qui doctrinam euangelicam in sua prædicatione compleuit, docet nos, quod homo ad imaginem & similitudinem Dei conditus sit, dicens: Vir non debet nutrire comam, cum gloria & imago Dei sit: imaginem simpliciter appellans suo nomine, similitudinem autem, gloriæ appellatione significans. Pro tribus igitur testimonijs, quæ tibi, si de Scriptura sancta reperirem, dicebas posse sufficere, ecce septem testimonia dedimus. Quis ergo sustinebit Origenis ineptias, ut non grauius aliquid loquar: & similis efficiar uel ipsi

ipsi uel discipulis eius, qui audent in periculo animæ suæ asserere, quodcunque eis in buccam uenerit: & magis iubere Deo, & non ab eo uel orare uel discere ueritatem. Quidam enim eorum dicunt, quod imago Dei, quam prius accepit Adam, illo peccante perierit. Alij suspicantur corpus, quod filius Dei habiturus esset ex Maria, ipsam esse imaginem, alij sensum, alij uirtutem, isti baptisma, hi quod homo ad imaginem Dei dominetur omnibus, ebriorum more hæc uel illa ructantes, quos oportebat tantum effugere discrimen, nec negare quæ loquitur Deus, & credentes simpliciter saluos fieri, Deoq; concedere donationis suæ certam & ueram scientiam, in qua potissimum parte homines condiderit ad imaginem & similitudinem suam. Qui hæc relinquentes, multis se quæstionibus implicarunt, & per hoc in cœnum demersi sunt peccatorum. Nos autem dilectissime credimus his, quæ loquutus est Dominus, & scimus, quod in cunctis hominibus imago Dei permaneat: ipsiq; concedimus nosse in qua parte homo ad imaginem Dei conditus sit. Sed neque illud, quod quidam in epistola Ioannis legentes non intelligunt, quenquam decipiat, ubi loquitur. Nunc Filij Dei sumus, & nondum apparet quod erimus. Nouimus autem, quia cum ille reuelatus fuerit, similes ei erimus. Videbimus enim eum, sicuti est. Hoc enim propter gloriam, quæ ibi reuelanda est sanctis eius, dictum est: sicut & in alio loco legimus. Agloria in gloriam: cuius gloriæ iam in isto seculo sancti arrabonem & portiunculam susceperunt. Primus eorum Moyses, cuius fuit facies ualde, & radiabat ueluti fulgor & Sol. Secundus Elias, igneo curru raptus in cœlum, & ignis detrimenta non sentiens. Stephanus lapidabatur, & faciem habebat Angeli, quæ ab omnibus cernebatur. Hoc autem quod in paucis diximus, de omnibus intelligendum est, ut impleatur illud, quod scriptum est. Omnis qui sanctificat semetipsum, inter beatos numerabitur. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Cum hæc ita se habeant dilectissime, custodi animam tuam, & desine circa nos murmurare. Dicit enim Scriptura Diuina: Nolite murmurare ad inuicem, sicut quidam murmurauerunt, & à serpentibus perierunt: magis acquiesce ueritati, & dilige diligentes te, & ueritatem. Deus autem pacis præstet nobis iuxta suam clementiam, ut coneratur satanas sub pedibus Christianorum, & abiiciatur omnis occasio peruersa, ne scindatur in nobis uinculum charitatis & pacis, & rectæ fidei prædicatio. Præterea quod audiui quosdam murmurare contra me, quia quando simul pergebamus ad sanctum locum, qui uocatur Bethel, ut ibi collectam tecum ex more ecclesiastico facerem, & uenisset ad uillam, quæ dicitur Anablatha, uidisset meque ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogasset, quis locus esset, didicisset meque esse Ecclesiam, & intrasset ut orarem: inueni ibi uelum pendens in foribus eiusdem Ecclesiæ tinctum atq; depictum, & habens imaginem quasi Christi, uel sancti cuiusdam. Non enim satis memini, cuius imago fuerit. Cum ergo hoc uidisset, in Ecclesia Christi contra auctoritatem Scripturarum hominis pendere imaginem, scidi illud, & magis dedi consilium custodibus eiusdem loci, ut pauperem mortuum eo obuoluerent & efferrent. Illique contra murmurantes dixerunt. Si scindere uoluerat, iustum erat, ut aliud daret uelum, atque mutaret. Quod cum audisset, me daturum esse pollicitus sum, & ilico esse missurum. Paululum autem morarum fuit in medio, dum quæro optimum uelum pro eo mittere, arbitrabar enim de Cypro mihi esse mittendum. Nunc autem mihi quod potui reperire, & precor ut iubeas presbyteros eiusdem loci suscipere uelum à latore, quod à nobis missum est: & deinceps præcipere, in Ecclesia Christi istiusmodi uela, quæ contra religionem nostram ueniunt, non appendi. Decet enim honestatem tuam hanc magis habere sollicitudinem, ut scrupulositatem tollat, quæ indigna est Ecclesia Christi, & populis qui tibi crediti sunt. Palladium uero Galatam, qui quondam nobis charus fuit, & nunc misericordia Dei indiget, caue, quia Origenis hæresim prædicat &

cat & docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad peruersitatem sui inducat erroris. Opto ut ualeatis in Domino.

Finis operum D. Epiphani Episcopi Constantia Cypri, Iano Cornario Medico Phisico interprete.

EPIPHANIORVM VITA EX SVIDAE COLLECTANEIS TVMVLTVARIE VERSA.

EPIPHANIUS Vlpiani, Sophista, natione Petraeus, quū in patria tum Athenis disciplinas & ingenij cultus docuit. Scripsit de Communicatione & discordia statuum, Progymnasmata, hoc est praeexercitamenta, praeterea Declamationes, Tribunitias item, necnon & Polemarchicum, Orationes demonstratiui generis, Miscellaneas denique quasdam speculationes.

Epiphanius alius (nempe hic noster) Salaminis prius, dein Constantiae, quae in Cypro est, Episcopus, in lumē Orationes aliquot aduersus omnes haereticos, edidit, quae Panaria nuncupauit, alia item non pauca, quae ab eruditis rerum gratia, ab illiteratis ob uerba leguntur, natu admodum grandis superis concessit ab oris.

Fuit quoque Epiphanius Praefulus Selybriae, Olybriae uel, qui aduersus imaginum crematores Commentarium contradictorium, impendio frugiferum conscripsit.

INDEX IN OMNIBUS EPIPHANII LIBRIS diligentissimus.

INDEX IN OMNIBUS EPIPHANII LIBRIS diligentissimus.

Aaronis uirga typum resurrectionis habet	12	Aëtius episcopus	138	Anima non est imago Dei	191
Abel nullam habuit se uxorem	136	Aëtius inuolutus	438	Anima an supernè in caelis deliquerit	248
Aboli	50	Aëtius contra Arianos rectè inuolutur	439	Anima cur physice dicatur	248
Abiæ Ecclesia	350	Aëtius Iudæ obtinet locum	452	Anima in carnibus, non carnes	156
Abij	522	Aëtij libellus	443	Anima pro toto homine	559
Abnegare fidem ore, & corde seruare	19	Affectus humani in Christo	547	Anima cibus potestatum.	139
Abraamiae	4	Agareni	5	Anima in omnibus una secundum Manichæos	314
Abrahæ peregrinatio quot annorum fuerit	584	Agni typus	9	Animæ omnes eadem uirtute dignæ pag.	49
Abrahæ laus	4	Aila	399	Animæ solius salutem querere, non corporis	51
Abraami filiorum allegoria	518	Alabastrum	616	Animæ resurrectionem fore, absurdum est dicere	263
Abrafax	34	Alcestis post triduum resurrexit	573	Animæ reliquia, luminaria secundum Manichæos	320
Abrotano abigi serpentes	198	Alcimedès episcopus	412	Animæ an ex caelo deiectæ	269
Acacius Palaestinus	417	Aleph discere significat	616	Animæ et corporis societatis ratio	318
Acacius episcopus Casareae	419	Alexander episcopus	308	Animæ appellatio 574, nomina	312, 273
Acacij scriptum contra Marcellum.	pag.	Alexandri episcopi Constantinopolitani constantia & ratio	346	de Anima Christi	48
Accentuum ratio	605	Alexandra	209	Animarum transitus de corpore in corpus	6
Aciban	15	Alexandria mater Epiphanius	100	Animarum hominum acbrutorum diuersitas	78
Acinatem coluisse ex Scythia Sauro-matas	4	Allegoria quatenus ualeat	240	Animarum transitus à corporibus ad corpora	322
Acontias serpens	241	Allegoriae non sunt in Genesi	557	Animarum saluatio mire excogitata	311
Acontia elatio	142	Alloia	78	Animarum transitus de corporibus ad corpora	312
Acra	16	Allogia	78	Animas in lunam assumi	109
Acta Apostolorum in linguam Hebraeam uersa	60	Alogi haeretici	159	Annan	15
Actus Andreae & Thomae	238	Alpha, inuestigare significat	616	Aniani Ecclesia	350
Acuanitæ	299	Amphisbæna	124	Annus acceptus	210
Acuan	ibidem	Ampsiu	124	Anni Christi	22
Adam quo die formatus	2	Amazias Zelus et Iechonias, idem	10	Anni ratio & appellatio	395
Adam & Eua formatio	313	Amen uocis numerus	117	Anni iuxta cursum lunare ratio	211
Adæ formatio	323	Ammonius pater Arii	351	Annorum post Christum ratio	517
Adæ successores	559	Amphaim	78	Anomæi	248, 437
Adam non circumcisus	3	Amuleta	15	Antichristi qui	46
Adam non fuit idololatra	3	Anabaptistæ Eunomios sequuntur pag. 473, 600	15	Anticomarianitæ	492
Adam non saluari dicunt Tatiani	183	Anagoganæi	10	Anticomarianitarum appellatio pag.	494
Adam interpretatur homo	2	Anatolius	10	Antinoi templa	522
Adam quando nouerat uxorem suam	368	Anaxagoras Hegesibuli Clazomenius	519	Antiochia ad Daphnen sita.	29
Adam in Golgotha sepultus	184	Anaxilai ludicra	110	Antisthenis Cynici dogma	520
Adamiani	215	Anaximander Praxiadæ	519	Antoninus Verus	224
Adda siue Iuda	106	Anaximenes Eurystare	519	Antoninus episcopus	308
Adolescentia facile seducitur	61	Ancoratus liber Epiphanius	361	Antoninus Cæsar Pius	181
Adolescentes uxores ducere cogunt	67	Andan	15	Anysius diaconus Basilij	198
Ebionitæ	67	Andreas herbarum scriptor	2	Apator	83
Adonai	140	Angathalbaith	210	Appellationes Christi	554
Adoneus	43	Angelina locus	238	Apellæus mensis	14
Adoratoria ubi fuerint	510	Angelici haeretici	238	Apelles sanctus	178
Adulterium quando coepit	3	Angelus apparuit Christum confortans	377	Apelliciani	178
Adrianum templum	64	Angeli nomen æquiuiocum	364	Apis	5
Aegialeus grammaticus	303	Angeli cur facti	256	de Ape & prudētī homine simile.	139
Aegyptiorum fabulæ 4. lingua	137	Angeli an omnia fecerint	134	Apocalypsis Ioannis cur reprobata, & eius utilitas	213, 214
haereses 52. diij	581	Angeli quatuor, significant regna quatuor in Daniele	216	Apogonicus	210
Aegyptiorum octauus & decimus potentatus	4	Angolorum seditio	134	Apollinis uatis uanitas	335
Aegyptium Euangelium	242	Angolorum tempus creationis Scriptura nusquam clare indicat	295	Apollonarij error	72
Aelia urbs	611	Angolorum ignorantia	368, 369, 542	Apollinarius à Laodicea	476
Aereoli	617	Angelos condidisse homines	29	Apollonius episc. Oxyrinchi	419
Aerius haeticus	434	Angelos fecisse mundum	52	Apotryma	616
Aesculapius episcopus in Gaza	350	Anianus Antiochenus	417	Apostoli duodecim	23
Aetianorum impudentia	473	Anicetus episcopus Romanus	50	Apostoli non statim omnia potuerunt instituere	436
		Animatorum esu abstinuit Marcion pag.	156	Apostolorum discipuli in Pellam fugiunt	611
		Anima in sanguine, non sanguis	12		
		Anima non sepelitur in monumento	12		
		Anima & mens in Christo	370		
		Anima ex Angelis	51		
		Anima an pars sit Dei	6		
		Anima in Deo patre figurate esse dicitur	370		

I N D E X.

Comas muliebres enutrire 512
Comitum dignitas 60
Communiones 527
Conceptionis Verbi Dei in Maria si-
militudines 426
Concupiscentiam diabolus opera-
tur 274
Congiarum 617
Congius 616
Conops presbyter 532
Constantini 210
Constantini epistola contra Ariu 352
Constantini dictu ad Ariu 346,352
Constantini maxima facinora duo
pag. 394
Constantinus Arianos defendit 354
Constantij regis mandatum de arti-
culis fidei 418
Consuetudines Samaritarum 12
Continentia 526
Continentiam improbant Ebioni-
tae 59
Cor pro mente 569
Cor in Deo figurat 371
Corinthianorum haereses 52
Corpus unicum dici, sed non esse
267,268
Corpus mortis quod dixerit Paulus
pag. 277
Corpus idem quod cecidit, resurge-
re 575
Corpus spirituale resurrectionis 81
Corpus Christi quale resurrexerit
Corpus est fluuius 252 (264)
Corpus non est imago Dei 391
Corporis & carnis uocum signifi-
catio qua fit 273
Corporis appellatio 570
Corporis animalis & spiritualis ra-
tio 279
Corporis impedimentum 266
de Corpore Christi cauillum 481
Corpora pro hominibus seruata 559
Corruptio 522
Corrumperet se proprijs manibus 43
de Coruo prouerbiu 309
Corus mensura 614
Coryla 616
Crani siue Caluarie appellatio-
nis ratio 185
Crapula uitium 188
Crates a Thebis Beroicis 520
Crateus herbarius 2
Creauit & genuit uocum usus cur-
reptus 422
Creans spiritum, quomodo intelli-
gendum 534
Creationis rerum stolidi ratio 118
Creatum unum quodque manere in
propria sui habitus figura 262
Creatura quomodo dicatur filius
Dei ab haereticis 413
Creaturae nomen in omnibus crea-
tis est seruum 470
Creaturarum perpetuitas 261
Creaturam non adorari 364
Creaturae Dei perfectae 453
Crotolaus Phaelita 520
Crucis signaculum 63,64
Cubiathia 78
Cubicus 299
Cudzei 10
Cultianus praeses Thebaidis 344
Cyathus 616
Cydnus fluuius 64
Cypros 617
Cyrillus episcopus 308
Cyrillus Hierosolymitanus 420
Cyrion episcopus Doliches 419
D
Aden 43
Dadli 16
Dalmaticae 15
Dauid subannatur ab Ebionitis 67
Dauid primus ex tribu Iuda regna-
uit 7
Decimationis typus 9
Decorem induit, quomodo sit accipi-
endum 379
Decius rex Romanus 247
Defunctorum ratio 527
circa Defunctos Graecorum ritus 573
Deggim 16
Democritus Damasci Abdeita 519
Denarius numerus in Scripturis 119
Dentium stridor, quod accipiendus 253
Deus omnia in omnibus 385
Deus unus, & unus Dominus, quo-
modo accipiendum 224
Deus excitauit Christum ex mortuis
Deus liber ab omni cautela 469
Deus uisus ab hominibus 392
Deus in carnem cur uenit 371
Deus exers effectus 133
Deus intra passiones non continetur
Deus unus bonus est 374 (456)
Deus & Deus iterus 533
Deus huius seculi 331
Dei omnipotentia 560
Dei dicta uera esse, etiamsi nos non in-
telligamus 390
Deo templa non esse aedificanda 520
Deum nemo unquam uidit 392
Deum in multitudinem Deorum Stoi-
ci diuidunt 6
Deum esse mentem 520
de Deo & patre, simile 503
Deos duos ponunt Cerdoniani 142
de Dijs apud Graecos mysteria quan-
do initium acceperint 5
Deitas Christi a passione aliena 463
Deitas passionis exors 576
Deitatem non suscipere aetatem 570
Dexandrie 78
Dextra & sinistra quae Valentino 88
Dextrae sinistri ratio 99
Dextram porrigendi causa 311
Diabolus an sit factus 256
Diabolus dominus mundi 88
Diabolus rebellans naturae humanae
pag. 297
Diabolus malus non est creatus 327
Diabolus lucifer stella 256
Diabolus peccatum appellatur 274
Diabolus per mendaciu decipit Eua 127
Diabolus in serpente locutus 127 (133)
Diabolus est ipse Iudas 132
Diabolus filius Sabaoth 140
Diabolus cur Dominum tentare po-
tuit 152
Diaboli insidiae post Christi aduen-
tum 137
Diaconi in Ecclesia quale ministeriu
olim 506
Diaconissae 506,527
Diaconissarum officiu in Ecclesia 506
Diagoras Herculem exulsit 581
Dialectici mundi 382
Dichryson 617
Distamni appellatio 298
Didrachmon 617
Dignitas ratio 233
Dignitas Deus nihil assumit 455
Dignitate haeretici 476
Dignitatum appellatio 494
Dignitas pagus 304
Diodorus herbarum scriptor 2
Diogenes Smyrnaeus 519
Diogenes poeta 105
Diogenes Cynici dogma 520
Diogenes Babylonij dogma 520
Dionysij Ecclesia 350
Dioscorides materiarius 2
Dipsadis serpentis natura 122
Discipuli Domini 506
Discipuli Christi in Pella habitauerunt
Disputationum publicarum quis
fuerit modus 398
Diuinationes Marciorum 111
Diuitiae caelestes 511
Dius episcopus 308
Dizyae ecclesia 350
Doctrinae male inuentor 4
Dogmatista an cornuinent 12
Dolichianus episcopus 308
Donatiani 238
Dormire in eodem loco uiros & mu-
lieres 510
Dormiendi imago 263
Dosithei 11
Dosithei historia 14
Dositheorum dogmata 14
Drachma 617
Draco ostracites 230
Draconis audacia 142
Drax 616
Druggus quid 195
Dryinas serpens 298
Duodenarius numerus in Scripturis
Durius equus 27 (119)
E
Ebionaei 20
Ebion & Ebionitae 59
Ebion Hebraeis inops 66
Ebion in balneo perit 70
Ebrietas Noe 246
de Ebriolo & haeretico, simile 39
Ecclesia catholica, principiu omnium 3
Ecclesia per uniuersum orbem di-
spersa 95
Ecclesia catholica 345
Ecclesia nauis similius 239
Ecclesia martyrum 345
Ecclesiae character 528
Ecclesiae Dei dona 190
Ecclesiae corruptus status 347,358
Ecclesiae Dei adhaerendum 493
Ecclesiarum dissidium 394
Ecclesiarum praesides uictum quibus
suppeditare debeant 434
in Ecclesia prohibita 528
in Ecclesia dignitatum ratio 26
ab Ecclesia aliquando pij se separant
ob uicia sacerdotum 389
Ecclesiae in Iudaeorum urbibus a Io-
sepho extructae 64
Ecclesiae

I N D E X.

Ecclesiae in Alexandria multa 350
Ecclesiastica administratio uni de-
gata 341
Editio sexta 612
Edom ciuitas 5
Egaonem uocant Briareum 124
El 140
Electus ex multis milibus, de quo di-
catur 555
Eleemosyna 528
Elementa quing apud Manichaeum
311
Eleusius Cyzicus 417
Eli 140
Elilaeus 43
Elion 140
Elisaeus episcopus, Diodetianopolis 419
Elle patriarcha Iudaeorum 60
Elores 43
Eloim 140
Elops serpens 245
Elud 137
Elxai pseudopropheta 18
Elxaeus pseudopropheta 60,217
Elmacememes 16
Emmadem 5
Empedocles Aletonis Agrigentinus
519
Emphiboche 78
Empirio & precium nostri 335
Encratitae 183,188
Enerides pro acrides a Iudaeis suppo-
situm 65
Enoch filius Jared 2
Enoch mortem non uidit 12
Enochi translatio 279
Enoch resurrectionis exemplum 578
Epaetarum ratio 396
ad Ephesios epistola Pauli corrupta
150
Epictetus episcopus, Corinthiorum 477
Epicuri doctrina 55,211
Epicuri error de prouidentia 7
Epicureorum uarij errores 7
Epiphaneus haereticus 99
Epiphaneus Carpocrans haeretici fili-
us 100
Epiphaneus sectatores 36
Epiphaon 79
Epiphaneij pauimenti compositio co-
tra Marcionem 147
Epiphaneij seculum 1,190,560
Epiphaneij sermo Ancoratus 425
Epiphaneij liber De fide 361
Epiphaneio insidiat sunt Gnosticae
mulieres 47
Episcopus ab egroto auri pondus ac-
cepit 61
Episcopus an differat a presbytero
435
Episcopi quando constituti 436
Episcopum sine diacono esse, impos-
sibile est 436
Episcoporum dilectae, amicae ac con-
cubinae 245
Episcoporum Hierosolymorum or-
do 308
Episcopos duos Alexandria nun-
quam habuit 347
Episcopatus desertum Athanasio
Epiphaneis Museum 100
Epistolae encyclicae Alexandri 350
Epistolae Pauli a Marcione corruptae
151
Epithetorum nominum ratio 496
Eporcista 527
Eraclas 220
erat aliquando quando non erat, A-
rianum dictum 557
Erro ad fraudem promptus 19
Esaias Ascensorius, liber 341
Esauth 38
Esdras intruit Samaritanos 11
Eslem 78
Esseni 11,13,14
Essentiae uocaulum 382,412
Essumen 78
Estha quid 517
Esus carniui 69
Esus post resurrectionem 316
Eua mulier 521
Eua ex costa Adae aedificata, non for-
mata 502
Eua laudata 196
Eua quomodo saluabitur 184
Euae semet quomodo accipientiu 502
Euagarius episcopus Myrtenes insu-
larum 49
Euangelium Apostolorum 147
Euangelium Ioannis multis calum-
nijs impetum 207
Euangelium secundum Hebraeos 183
Euangelium perfectionis & Euae 37
Euangelium Philippi constructum 44
Euangelium Ioannis Hebraicum 61
Euangelij & legis differentia 9
Euangelij Ioannis ratio 94
Euangeliorum quatuor summa 555
Euangelicae historiae consequentia &
ordo 205
Euangelistarum consonantia 200
Eubulius scriptor 278
Euclees ab Aesculapio resuscitatus
573
Eudamon Comicus 581
Eudoxius episcopus 419
Eunomius rebaptizauit suos 473
Eunuchi triplices 231
Eunuchorum appellatio unde 231
Eunuchorum secta 232
Euphemitae 510
Euro, s 4
Eusebius episcopus Seleucia Syriae
422
Eusebius episcopus, Sebastaeus 419
Eusebius Fregellae episcopus exul 61
Eusebij Nicomediae episcopi fraus
& malus animus 347
Eustathius episcopus, Pinarorum & Sidy-
morum 419
Eustathius Sebastaeus 417
Eustathius episcopus, Epiphaneia 419
Eustathius episcopus 412
Eustathius Arianus 434
Euzactus Armenus 138
Eutyches notarius Basilij 398
Eutyches episcopus 412
Eutychius episcopus 412
Eutychanus episcopus Patarorum
Lyciae 419
Eutychius episcopus Eleutheropo-
lis 417,419
Euzozius Antiochenus 417
Exepaphos 79
Exeretus episcopus Gerasorum 419
Extrasis quid 191
Extremitates aequalitates, prouerbi-
um 505
F
Facimus uox, non unius numeri si-
gnificatiua 586
Fatum, siue generationem aut nati-
uitatem non esse 16
De Fato Stoicorum error 6
De Febrienti & haeretico simile 342
Fecit uox dignitatis 365
Felix Constantinus Imperator 60
Fenestrae mortis 13
Fermentum pro malitia 104
De Ficu & homine simile 258
Fides Acacij 418
Fides Basilij & Georgij semiariano-
rum 406
Fides uera qua fit 95
Fides Synodi Seleucia 418
Fides Seleucia damnata 424
Fides uerba praecedat 422
Fides non ex syllogistica hominum
opinionem consistit 458
Fidei catholica enumeratio 588
Fidei confessio Epiphaneij 523,524
Fidei confessio Paulini episcopi 485
Fidei sigillum 414
Fidei in Seleucia edita exemplum 418
Fidei uerae confessio 122
Fidei confessionis exemplum 404
Fidem Ariani simulant 418
in Fide minus eruditi qui dicantur
96
Filius dilectionis 555
Filius non potest facere quicquam a
seipso 385
Filius Dei non est creatura 442
Filiij gloriarum imminuentes 545
Filiij hominis appellatio 229
Filiij appellatio ratio 356
Filiij Dei multi 407
Filiij unigeniti & Spiritus sancti no-
tiones ex Mose 13
Filiij nomina 566
Filius Patrem dixit Sabellius 352
Fleuisse Iesum, ex Luca ab orthodo-
xis exemptum fuit, at hodie habe-
tur 547
Flora foemina 102
Foeminarum multiplicem coitu per-
miserit quidam 36
Neq foris, neq intus, prouerb. 12
Formosa uxor Seth 136
Formosa uirtus quaedam 136
Fortuna mixtura 508
Fratres Domini qui 497
Fraus quando incepta fieri in mun-
do 2
Fumum fugientes in ignem incidunt
prouerb. 346
Funiculum ex arena nequere 91
Furum Iudaeorum in Aegypto 584
Furta probat Theodoros 520
G
In Gadara aquae calidae 62
Gadi 16
Gaius episcopus, Hierosolymitanus 308
Garizin mons 12
Gaspheorum lingua 137
Gaza Hebraeis quid 64
Ff 3 Gaza

INDEX.

M
Macaris episcopus 309
Macedonius Constantinopolita 419
Macrinus episcopus in Iamnia 350
Madium 5
Magiae scholae 49
Magiae inuentor 4
Magorum dona unde fuerint 318
Magorum aduentus quando 202
Magusci apud Persas 522
Magnus episcopus Themisori Phrygiae 419
Maledictio legis, crux 336
Maledictio Christus factus 146
Malicia nomina 307
Malum non habere fundamentum pag. 34
Malum Deus non fecit 257
Mali ac boni naturarum consideratio 326
Mali consideratio 307
Mala facientes apud Gelos laudantur 521
Mala, bona esse natura 49
Manes captiuus 301
Manes exoritur 304
Manis appellatio 299
Manis discipuli 301
Manem populus lapidibus obruere conatur 304
Manichaeus sub Galieno uixit 613
Manichaei quare strata sua super hardines faciant 304
Manichaei libri 305
Manichaei dogmatum catalogus 320
Manichaei dogmatum contrarietas 323
Manichaeorum doctrina 303, 305
Manna quid 198
Marcelli Epistola ad Manichaeum pag. 302
Marcelli confessio fidei 400
Marcelli pietas 301, 302
Marcelliani haeretici 400
Marcellina decepta a Carpocratianis 50
Marcionista 143
Marcion a pane excommunicatur 143
Marcion filius episcopi 143
Marcion Cerdoni successit 142
Marcion uirginem corrumpit 143
Marcion resurrectionem carnis negat 144
Marcus haereticus 110
Marcus episcopus 308
Marcus in Aegyptiorum regione praedicauit 57
Marcus episcopus Arethusa 417
Marci Euangelij ratio 201
Marcosiorum haereticis 110
Marcionis scripta 147
Maria quomodo honoranda 508
Maria Leana dicitur 499
Maria palus 57
Maria prophetissa 501
Maria uirgo ante & post partum 54
Maria uirgo non adoranda 507
Maria pro Deo habita 504
Maria cur Ioanni a Christo commenda data 498
Mariae historia 507
Mariae Virginis corpus assumptum 166
Mariae mortis incertitudo 498
Mariam Ioseph cognouit, quomodo intelligendum 501
Mariam Christum post resurrectionem adorasse 464
Mare mortuum 18
Mares 617
Marfanus propheta 141
Marippus Philoiphus 303
Marthana 19, 217
Marthys femina 19
Martiades propheta 141
Martyriani 510
Martyrum quorundam uicia 391
Martyrum duplicium probationes 270
Masemon 78
Masinaroth 436, 616
Masialiani 509
Mathias Episcopus Hierosolymitanus 308
Matthaei Euangelium Hebraice scriptum 60
Matthaei Euangelium apud Iudaeos peritularum 67
Matthaei Euangelium Hebraice scriptum 59
Matthaei Euangelio Cerinthus uertur, sed non toto 53
Matthaei Euangelij ratio 200
Matthaei lectio interpolata 10
Mater uitae Manis 318
Mater uiuentium 501
Matus Octonarij nomina 88
Materiae significatio in Scriptura 126
Materiae significatio 307
Matheus 530
Matrimonium contrahere, & generare, esse ex Satana 30
Maximilla prophetissa 189
Maximona Hierosolymita 417
Maximus Episcopus Hierosolymitanus 308
Mazabatus episcopus 308
Mechenoth 436
Medecoth 616
Mediator Dei & hominum, Iesus Christus 553
Medicorum materiae scriptores 2
Medimnus 614
Megaralia 521
Melchisedec quis sit 220
Melchisedec, Sem esse creditus est 222
Melchisedec pater & mater ac genus 345
Melchisedec, Spiritus sanctus habitus 341
Melchisedec non est Spiritus sanctus 343
Melchisedec panem & uinum proposuisse Abrahamo 222
Melchisedeciani 220
Meletius Aegyptius 344
Meletij integritas 423
Meletij concio 420
Meletiani 344, 345
Melissus Ithagensis 519
Membra hominis cecelxiij 34
Memmius episcopus 412
Memphis a quo edificata 5
Mersiphidarum orgia 522
Melander haereticus, discipulus Simonis Magi 28
Menandrum imitatus est Manichaeus 319
Menandrianorum haereticis 28
Mendacium nullum in fide 160
Mendacium non habere substantiam 304
Mendidij ecclesia 350
Menophilus Arianus 439
Mens Christi quid 491
Mens non est substantia 491
Mens Deus 491
Mens non est Spiritus 486
Mens in homine quid operetur 487
Mens functiones in homine 489
Mentis usus 488
Mentem Christum habuisse 569
Mentem in Christo negantes taxari 476
Mentem in Christo negantes 486
Mentem Christi accepisse negantes pag. 569
Mensium appellationes diuersae 14
Mensium nomina apud Aegyptios pag. 211
Menstrui sanguinis esus 40
Mensura sancta 614
Menyx 143
Merexa 78
Mennthiani 54
Merinthus 201
Meropes 616
Meropem appellatio de Messe simile 336
Messori mensis 14
Metin filium deuorauit Iupiter 46
Merra 37
Metrapator 88
Metretra 616
Metrodorus Chius 510
Medicoth 436
Miliarefium 617
Millenariorum haereticis 493
Mina 617
Miteruae multae 582
Misacem suscipere Aegypti sortem 9
Mistreni 137
Mithridates Rex herbarum Scriptor 2
Mittens non est similis misso 373
Mnasis 614
Mneme 617
Modius iustus 614
Molurus serpens 245
Mozazani 16
Monachus 526
Monasterium ab Audio constitutum 396
Monasteria laborantium suis manibus 511
Montanista 189
Montanus propheta 189
Montani propheta qualis 191
Mors quid 256
Mors cur inuenta 356
Mortis causa ridicula 311
Mortis causa 311
Mortis fenestra 19
Mortis sua sor Hegeffas 520
Mortis uoluntaria Dositheus obiit 14
Mortuorum stulta redemptio 25
Mortuos non esse abominabiles 18
Mortuus uiuorum preces non prodesse 435, 437
Mosoch 137
Moyses postquam prophetauit, uxori non amplius coniunctus 500
Moyses, filius locubeth & Abraham pag. 282
Moses ubi pro Deo habeatur 220
Mosis uocatio 436
Mosis corpus a quibus sepultum 13
Mosis miracula 282
Mosis funus an ab Angelis curatum pag. 282
Mosis uirga resurrectionis speciem habet 12
Mosis libri a Nazareis non accepti pag. 18
Mosis libri quinq; quid contineant 11
Mafynaeorum lingua 137
Mundus quid 330
Mundi conuemptio per ignem 90, 313, 324
Mundi diuisio a Noe in filios suos facta 585
Mundi aetas trigesimo Christi anno fuit 550 annorum 321
Mundi exarsio 261
Mundi exordium 2
Mundum ab Angelis esse factum dicunt Menandriani 28
Mulier fortis quae sit 580
Mulier Canthana ab incantationibus tuta 62
Mulier, Saranae opus Seuerianis 182
Mulieres sine circumcissione saluantur 76
Mulieres ne fungantur ministerijs in Ecclesia publicis 506
Mulieres non sacrificant 506
Mulieres officia uiuorum peragunt apud Seras 521
Mulieres duae adorantur 217
Mulieres sapientes duae 501
Mulieres, episcopi & sacerdotes 197
Mulierum ministeria in ecclesia 506
Mulierum malicia 509
Muris aranei natura 224
Musarum inuocatio 1
Muscarum ueluti densa turba ac populosa, prouerb. 276
Myagrus serpens 241
Myoxi natura 572
Myoxi ex uipera interitus 284
Myfi 522
Mysteria interna 527
Mysteria Graecorum 521
Mysterium ecclesiae ritus 66
N
Nicolaitarum haereticis 35
Narcissus episcopus Hierosolymitanus 308
Nasarorum secta 17
Natalis Domini 527
de Nazandi arte simile 233
Natiuitas Christi & crucifixio 497
Natiuitatis geminae ratio 317
Natiuitatis Christi ratio 360
Naturarum in Christo ratio 479
Nauarus 232
de Naufragio simile & haeretico 430
de Nau & haeretico simile 224
Nazaret ciuitas, nunc est uicus 58
Nazari, Nazorai & Nasarai 57
Nazorai uocati Christiani 55
Nazororum a Christianis differentia 58
Neapo'is ciuitas 221
Nebel uni 616
Nebroth tyrannus 3
Necessarii ac uoluntarii ratio 238
Necyophagi 521
Nicander scriptor bestiarum 2
Nicæa Synodus quaestionem de sancto Spiritu ignorauit 433
Nicænae Synodi 318 episcopi, 353, 588
Nicænae Synodi auctoritas 477
Niceratus naturas herbarum descripsit 2
Ninus contemporaneus Abraham 4
Noe propheta 3
Noe quare ad multos annos struxerit arcam 39
Noe figura Christi 75
Noe requiem significat 75
Noetus anoetus 226
Noetus 225, & Noetiani 226
Nomi quid 32
Nomina uaria in Scripturis Patris & Filij & Spiritus sancti 565
Nomina uaria Patris & Filij & Spiritus sancti 429
Noria Noe uxor 38
Noria Pyrrha dicta 38
Nosse Patris & Filij 369
Notio & scientia duplex in Scriptura 369
Notio & cognitio Patris gemina pag. Notio, & scientia 542
Nozorari 20
Nudorum hominum ecclesia 216
Numerus presbyter 532
Numerus integer, redundante relicto compendij gratia 516
Numerus Scripturam constare 116
Nummus 617
Nuptiae 526
Nuptiae reprobantur ab Hieracitis 341
Nuptiae secundae non prohibentur pag. 193
Nuptiae spirituales 121
Nuptiae uenerandae 243
Nupriarum contemptores taxantur pag. 238
Nupriarum secundarum ratio 234
Nupriarum in ecclesia ratio 193
Nuptias damnant Tatiani 183
Nuptias, diabolicam rem esse Encratitae dicunt 188
Nuptias secundas & tertias admittunt Ebionitae 67
ad Nuptias cogi a Nuprijs se continere 19
Nobelis ratio 606
Obduratos corde Deus saepe non cessat admonere 63
Oblationes a iuste uiuentibus 528
Oblias 496
Obolus 617
Octapla 248
Octaua dies, ab altero Euangelista sexta dicta est 386
Octaui Augusti consulatus 209
Octonarius numerus 80, 119
Oculi acumen in tenebram usque pag. 342
Oculo Potamon Episcopus orbatur pag. 347
Oculum pro oculo, quomodo intelligendum 107
Odiari haeretici 389
Oeciaci haeretici 587
Offerre auri pondus 61
Orare ad Orientem prohibet Elxai pag. 19
Orare per seipsum, & non cum aliquo in totum 313
Orandi modus apud Tascodrugitas 195
Oratio Elxai 20
Oratio continua apud Pharisaeos 16
Orationes 528
Orci galea 112
Ordinatos duos faciunt ex Deo Ebi onitae 66
Orech 4
Oren 78
Origenes sub Decio uixit 613
Origenes sena milia librorum scripsit 273
Origenes taxatur 294
Origenes neruum sibi in corpore excidit 243
Origenes Adamantius 247
Origenes dñs genitum thus sacrificat 247
Origenes coactus ad praelegendum 247
Origenis laus 607
Origenis allegoria de tunicis pellice 15
Origenis Libri De principijs, erroribus referri 564
Origenis errores 248
Origenis labores in Scripturis sacris 243
Origenij 245
Opera in futuro saeculo nulla 236
Opera Dei sex dierum, uiginti duo pag. 615
Operum gratia uerba facta 268
Operibus nullis Valentinianos saluos fieri 89
Ophitae unde dicti 127
Opificis ignorantia 88
de Opifice & Deo simile 259
Orus numen 511
Ostenorum haereticis 18
Ostum siccorum ratio apud Ezechiel elem 253
Ostracitae procliuas 142
Oues rubrica dunt Aegyptij 18
Ozias & Azarias, idem 10
Fi 5 Pallacarum

INDEX.

Mortis sua sor Hegeffas 520
Mortis uoluntaria Dositheus obiit 14
Mortuorum stulta redemptio 25
Mortuos non esse abominabiles 18
Mortuus uiuorum preces non prodesse 435, 437
Mosoch 137
Moyses postquam prophetauit, uxori non amplius coniunctus 500
Moyses, filius locubeth & Abraham pag. 282
Moses ubi pro Deo habeatur 220
Mosis uocatio 436
Mosis corpus a quibus sepultum 13
Mosis miracula 282
Mosis funus an ab Angelis curatum pag. 282
Mosis uirga resurrectionis speciem habet 12
Mosis libri a Nazareis non accepti pag. 18
Mosis libri quinq; quid contineant 11
Mafynaeorum lingua 137
Mundus quid 330
Mundi conuemptio per ignem 90, 313, 324
Mundi diuisio a Noe in filios suos facta 585
Mundi aetas trigesimo Christi anno fuit 550 annorum 321
Mundi exarsio 261
Mundi exordium 2
Mundum ab Angelis esse factum dicunt Menandriani 28
Mulier fortis quae sit 580
Mulier Canthana ab incantationibus tuta 62
Mulier, Saranae opus Seuerianis 182
Mulieres sine circumcissione saluantur 76
Mulieres ne fungantur ministerijs in Ecclesia publicis 506
Mulieres non sacrificant 506
Mulieres officia uiuorum peragunt apud Seras 521
Mulieres duae adorantur 217
Mulieres sapientes duae 501
Mulieres, episcopi & sacerdotes 197
Mulierum ministeria in ecclesia 506
Mulierum malicia 509
Muris aranei natura 224
Musarum inuocatio 1
Muscarum ueluti densa turba ac populosa, prouerb. 276
Myagrus serpens 241
Myoxi natura 572
Myoxi ex uipera interitus 284
Myfi 522
Mysteria interna 527
Mysteria Graecorum 521
Mysterium ecclesiae ritus 66
N
Nicolaitarum haereticis 35
Narcissus episcopus Hierosolymitanus 308
Nasarorum secta 17
Natalis Domini 527
de Nazandi arte simile 233
Natiuitas Christi & crucifixio 497
Natiuitatis geminae ratio 317
Natiuitatis Christi ratio 360
Naturarum in Christo ratio 479
Nauarus 232
de Naufragio simile & haeretico 430
de Nau & haeretico simile 224
Nazaret ciuitas, nunc est uicus 58
Nazari, Nazorai & Nasarai 57
Nazorai uocati Christiani 55
Nazororum a Christianis differentia 58
Neapo'is ciuitas 221
Nebel uni 616
Nebroth tyrannus 3
Necessarii ac uoluntarii ratio 238
Necyophagi 521
Nicander scriptor bestiarum 2
Nicæa Synodus quaestionem de sancto Spiritu ignorauit 433
Nicænae Synodi 318 episcopi, 353, 588
Nicænae Synodi auctoritas 477
Niceratus naturas herbarum descripsit 2
Ninus contemporaneus Abraham 4
Noe propheta 3
Noe quare ad multos annos struxerit arcam 39
Noe figura Christi 75
Noe requiem significat 75
Noetus anoetus 226
Noetus 225, & Noetiani 226
Nomi quid 32
Nomina uaria in Scripturis Patris & Filij & Spiritus sancti 565
Nomina uaria Patris & Filij & Spiritus sancti 429
Noria Noe uxor 38
Noria Pyrrha dicta 38
Nosse Patris & Filij 369
Notio & scientia duplex in Scriptura 369
Notio & cognitio Patris gemina pag. Notio, & scientia 542
Nozorari 20
Nudorum hominum ecclesia 216
Numerus presbyter 532
Numerus integer, redundante relicto compendij gratia 516
Numerus Scripturam constare 116
Nummus 617
Nuptiae 526
Nuptiae reprobantur ab Hieracitis 341
Nuptiae secundae non prohibentur pag. 193
Nuptiae spirituales 121
Nuptiae uenerandae 243
Nupriarum contemptores taxantur pag. 238
Nupriarum secundarum ratio 234
Nupriarum in ecclesia ratio 193
Nuptias damnant Tatiani 183
Nuptias, diabolicam rem esse Encratitae dicunt 188
Nuptias secundas & tertias admittunt Ebionitae 67
ad Nuptias cogi a Nuprijs se continere 19
Nobelis ratio 606
Obduratos corde Deus saepe non cessat admonere 63
Oblationes a iuste uiuentibus 528
Oblias 496
Obolus 617
Octapla 248
Octaua dies, ab altero Euangelista sexta dicta est 386
Octaui Augusti consulatus 209
Octonarius numerus 80, 119
Oculi acumen in tenebram usque pag. 342
Oculo Potamon Episcopus orbatur pag. 347
Oculum pro oculo, quomodo intelligendum 107
Odiari haeretici 389
Oeciaci haeretici 587
Offerre auri pondus 61
Orare ad Orientem prohibet Elxai pag. 19
Orare per seipsum, & non cum aliquo in totum 313
Orandi modus apud Tascodrugitas 195
Oratio Elxai 20
Oratio continua apud Pharisaeos 16
Orationes 528
Orci galea 112
Ordinatos duos faciunt ex Deo Ebi onitae 66
Orech 4
Oren 78
Origenes sub Decio uixit 613
Origenes sena milia librorum scripsit 273
Origenes taxatur 294
Origenes neruum sibi in corpore excidit 243
Origenes Adamantius 247
Origenes dñs genitum thus sacrificat 247
Origenes coactus ad praelegendum 247
Origenis laus 607
Origenis allegoria de tunicis pellice 15
Origenis Libri De principijs, erroribus referri 564
Origenis errores 248
Origenis labores in Scripturis sacris 243
Origenij 245
Opera in futuro saeculo nulla 236
Opera Dei sex dierum, uiginti duo pag. 615
Operum gratia uerba facta 268
Operibus nullis Valentinianos saluos fieri 89
Ophitae unde dicti 127
Opificis ignorantia 88
de Opifice & Deo simile 259
Orus numen 511
Ostenorum haereticis 18
Ostum siccorum ratio apud Ezechiel elem 253
Ostracitae procliuas 142
Oues rubrica dunt Aegyptij 18
Ozias & Azarias, idem 10

I N D E X.

Table with multiple columns listing terms and page numbers. Includes entries like 'Paulus episcopus Emises', 'Philicatus Episcopus Agustadarum', 'Phylaciorum significatum', 'Phylaxia', 'Phylaxia dogma', 'Philippus Episcopus Hierosolymita', 'Philippum Diaconum non habuisse potestatem manus imponendi', 'Philo herbarum naturas descripsit', 'Philonis scripta', 'Philosabbatius Iudæus', 'Philition fabularor', 'Philition poeta Comicus', 'Philosophi Graeci ex Euangelistis of fensi', 'Philosophorum decantare hæreses', 'Phœbus episcopus Polychalandæ Ly diae', 'Phœnicis historia', 'Phœnesia metalla', 'Pholes', 'Phoniniani', 'Phylaciorum significatum', 'Phylaxia serpens', 'Phylaxia dolofitas', 'Phrygasta', 'Phryges', 'Phrygum genus unde deductum', 'Phrygia combusta', 'Pierij ecclesie', 'Pilati acta', 'Pisaura simulachrum', 'Planetarum nomina apud Hebræos', 'Plato contra seipsum', 'Platonis de Deo & animabus erro res', 'Platonis doctrina', 'Platonis dogmata', 'Platonis doctrinam multas hæreses dedisse', 'Plenitudo quid', 'Pneumatomachi', 'Pœnitentia una saltem', 'Pœnitentia bonum', 'Pœnitentia ratio', 'Pœnitentiam inter episcopos dis sidium', 'Poëtarum fabulas resurrectione ad struere', 'Pōtifex Christus, quomodo dicatur', 'Pœnitentia ratio', 'Pontificum Romanorum series', 'Porphyrio', 'Porphyrius ex Euangelistis offen sus', 'Pollux episcopus provincie secundæ Libyæ', 'Populi stoliditas cum pseudopro phetis', 'Porcorum submersio', 'Posidonij Apamei dogma', 'Possibile omnipotenti Deo', 'Potamon Heracleæ episcopus', 'Potamonis libera lingua', 'Potestatum celestium ac mundana rum ratio', 'Praxiphanes Rhodius', 'Præceptorum

I N D E X.

Table with multiple columns listing terms and page numbers. Includes entries like 'Præceptorum figuratorum rationes', 'Prædictorum in Scriptura quæ sit ratio', 'Præputij resecti curatio', 'Preces aliorum Audiani non admittunt', 'Presbyteri mali ab officio depositi pag.', 'Præcepta sacra', 'Primitiæ Christi quomodo dicatur', 'Primogeniti appellatio', 'Princeps mundi quis', 'Principum crucifixio', 'Principia omnium rerum exigua, tē pore auferunt', 'Principia duo, simul esse nō possunt', 'de Principijs Manichæorum stultitia', 'Priscilla prophetissa', 'Priscilliani', 'Priuatue dictorum ratio', 'Proclianus', 'Proclia dogma', 'Promissio Dei intransmutabilis', 'Prophetæ quomodo Deum uiderūt', 'Prophetas intelligentiæ prophetas esse, & non ueritatis', 'Prophetæ futura uelut præterita nar rant', 'Prophetæ quomodo habeantur apud Manem', 'Prophetarum similitudo', 'Prophetarum probatio', 'Prophetas omnes & Legem reiecit Mamon', 'Prophetas Deum uidisse', 'Prophetas ex bono Deo esse, Simon magus negat', 'apud Prophetas omnia in ueritate di cta', 'Prophetiam Ebionitæ reprobant', 'Propheta, donum uirginitatis', 'Prophetias in nostram fidem imple ri', 'Protogoras Menædri, Abderita Deos esse negat', 'Prouerborum loci à Paulo mutati', 'Prouerborum liber quomodo intel ligatur', 'Prouerborum ac parabolarum ratio', 'Punicus quid', 'Psalms confingere recentis', 'Psalterij libri quinq', 'Plus', 'Plus suscipit Aemimaticas partes', 'Prochotropheum', 'Prolemæus, stofculus scholæ Valen tini', 'Prolemæus episcopus Thmucos A gustonices', 'Prolemæi epistola ad Iudæos in Hie rusalem', 'Ptolemæi reges quot fuerunt', 'Ptolemæitarum hæresis', 'Publius episcopus', 'Pudicitia moderatæ exemplum', 'Pueri compunctio', 'Pueri conceptus', 'Pueros morientes damnant Hieraci ta', 'Pueros saluos fieri', 'Pueritia Christi', 'Pyrtha Deucalionis uxor', 'Pyrrhonij', 'Pyrrhon ab Elide nullū dogma Phi losophorum probabat', 'Pythagoræ doctrinæ', 'Pythagoræ Samij hæresis', 'Pythagoræ errores', 'Pythagoricus quaternarius', 'Pyxidis significatio', 'Vadragesima', 'Quadrangulum factū citra repre hensionē manibus ac mente', 'Quadrans', 'Quæstiones hominum de Deo uanæ', 'Quartadecimani', 'Quæritatem inducentes', 'Quinarius numerus lasciuorum', 'Quinta æditio', 'Quintilliani', 'Rabboni', 'Rabbaciba', 'Rama, rubeta', 'Rapiuæ uocabulum', 'Redemptio mater inuisibilium', 'Redimere tempus', 'Reginarum appellatio & numerus sexagenarius', 'Regina quas partes occupauerit', 'Regnum Dei non in sermone sylla gistico', 'in Regno Dei minor quis', 'Regum Romanorū successio', 'Religiosorum uarietas', 'Reprehendendi mores corrupti', 'Resurrexisset Christum Cerinthus negat', 'Resurrectio animarum & transitus à corporibus in corpora', 'Resurrectio quomodo ab Origene tractatur', 'Resurrectio carnis, nō spiritus', 'Resurrectio, de lapso & resurgente dicitur', 'Resurrectio probatur multis Scriptu rarum locis', 'Resurrectio corporum probatur ex libris Mofi', 'Resurrectio Christi qualis', 'Resurrectionis loci multi in Scriptu ra', 'Resurrectionis historiæ apud Poetas gentiles', 'Resurrectionis ratio', 'Resurrectionis testimonia', 'Resurrectionis imago', 'Resurrectiois et mortis exercitiū', 'Resurrectionis modi duo', 'Resurrectionis mortuorum signum in libris Mofi', 'Resurrectionis modus', 'Resurrectionem carnis Archontici negant', 'de Resurrectione mortuorum Ori genis opinio', 'in Resurrectione homines erūt sicut angeli', 'Rhinocorura', 'Rhinocorurorum regio', 'Rhodomusia regio', 'Rhyacus', 'Romania', 'Romania Ariana hæresi polluta', 'Romani episcopi autoritas', 'Romanorum imperatorum successio', 'Romanorum regum anni imperij', 'ad Romanos epistola Pauli corru pra', 'Ruffi & Rubellionis consulatus pag.', 'Rutilicus præses Romanus', 'Saalina', 'Saba quas partes suscepit', 'Sabaan pater Danielis', 'Sabaoth quid sit', 'Sabaoth in quo cælo', 'Sabaoth Deus Iudæorum', 'Sabbatum quid significat', 'Sabbatum secundum primum', 'Sabbatum magnum', 'Sabbati solutio ac reseruatō pro iu ita occasione', 'Sabbati prophatio', 'Sabbata uaria', 'Sabellius 2 4 4, & Sabelliani, ibidem', 'Sabellij', 'Sabellij error', 'Sabitha', 'Sacerdotum corruptus status', 'Sacerdotum coniugij ratio', 'Sacerdoti secunda nuptiæ non con cessæ olim', 'Sacerdotium', 'Sacerdotiorum ratio', 'Saciām', 'Sacrificare uirorum est, non mulierū', 'Sacrificiorum ratio', 'Sacrificiorum ueteris Testamenti ratio pag.', 'Sacrificium perfectum Ophitarum pag.', 'Saddai', 'Saddaria', 'Sadducæi unde dicti', 'Sadducæorum doctrina', 'Sæcula Valentino excogitata', 'Sæcula triginta Valentini', 'Sagena ueritatis', 'Saites', 'Salem quæ ciuitas', 'Salomon subannatur ab Ebionitis pag.', 'Saluacionis modi multi', 'de Saluatore opiniones diuersæ ac uariæ', 'Saluatum neminem ante 15 Tiberij annum', 'Salus non ex hominibus', 'Salutis nostræ securitas ubi sita', 'Samarita accepit simulachra', 'Samaritæ', 'Samaritæ secti in quatuor hæreses pag.', 'Sama-

I N D E X.

Samaritanæ non admittuntur ad ædificationem templi Hierosolymitani 14
Samosatæ ciuitas 294
Samosatitæ 294
Sampsæi 217
Sanctus tergeminum 544
Sancti non adorandi 507
Sanctos colere ultra decorum non conuenit 504
Sanguis locutus 284
Sapientia carnis quid 272
Sapientia multiplex est 357
Sapientia uocabulum 552
Saracenia 299
Saraceni 5
Saraceni circumcissione gaudent 76
Sarratam 16
Sardica synodus 397
Sarmatas 350
Saria resurrectionis typus 72
Sarra castitas 551
Sataniani 510
Satanam quidam adorauerunt 510
Sateles 138
Saton 614, 616
Saturnifus hæreticus 29
Saturnilianorum hæresis 29
Sauce soror Cain 138
Saul primus rex in Israel 7
Scarabæi pilularij 139
Scarabæi natura 573
Scolopendra 215
Scolopendra multipes 474
Scorpius geminum aculeum habet pag. 232
De Scorpium catena fabula 98
Scortatio apud Gnosticos honesta pag. 39
Scortatio detestanda Valentinianorum 90
Scortatio prima cultus simulachrorum 533
Scortationis detestandus modus pag. 244
Scortationis uitium 273
Scortationis horrendum exemplum pag. 40
Scribæ quid apud Iudæos 15
apud Scribas expositiones quatuor pag. 15
Scriptoris ueri officium 486
Scriptura sanctis honesta tribuit pag. 482
Scriptura ab hæreticis falso detorta pag. 118
In Scriptura Diuina, contraria non esse 393
in Scriptura, nulla contrarietas 421
in Scriptura ociosum nihil 516
in Scriptura cognitiones duæ 541
Scripturæ Dei nulla dictio intercidit pag. 55
Scripturæ cõtriorum locorum conciliatio 316
Scripturæ Valentini 85
Scripturæ mos 358
Scripturæ oppositorum locorum de claratio 384
Scripturæ ab Ario detortæ 354
Scripturarum interpretes olim pauci 265

Scripturis Diuinis fidei articuli probandi 418
Scyrale serpens 247
Scythianus 299
Scythiani libri quatuor 300
Scythiani mors repentina 300
Scythismus 4
Scythica superstitio quando cõperit 8
Scythismus à diluuiio, usque ad Seruch 4
Sebasta, quondam Samaria appellata 220
Sebeth quid 75
Sebuzani 11
Sebuanorum dogmata 14
Secta quomodo in carcere facta 345
Sectarum omnium occasio, Græci poetæ 46
Secundus hæreticus 98
Secundus Pentapolis episcopus 350
Secundianorum hæresis 98
Sedec quid 14
Sedeclius & Ioacim, idem 10
Sedere ad dextram 572
Seduc sacerdos 15
Seleucia Asperæ synodus 418
Sem quas generationes produxerit pag. 586
Sem filij 338, 585
Semiarj 405
Semiramis contemporaneus ipsi Abraham 4
Seminum ac plantarum imago ad resurrectionem 264
Seminis humani efus 40
Sempensium genus 19
Senaar campus 3
Senarius numerus insignis 114
Senarij numerij ratio 114
Seneca episcopus Hierosolymitanus pag. 308
Sepis animalis natura 127
ad Sepulchra deferre cibos & potus pag. 573
Sepulchrum unde 582
Sephurin 64
Sephururæi 10
Seps uiperæ, à putredine appellata pag. 55
Septuaginta discipuli 23
Serapion episcopus Antipyrgi Libyæ 419
Serapionis ecclesia 350
Serapij simulachrum Athenis 247
Seras episcopus ex Paratonio Libyæ pag. 419
Serpens æneus Mosis 129
Serpens, diabolus dicitur in Scriptura 127
Serpentis prudentia duplex 130
Serpentis fraus 127
Serpentem osculantur Ophitæ, & colunt 139
de Serpente & Ario simile 382
Serpentes quomodo fugandi 198
Serpentium multiplicitas permixta pag. 142
Seruch interpretatur irritatio 4
Seth 43
Seth significat permutationem 136
Seth puritas 135
Seth rursum raptus 141
Seth esse Christum 135
Sethiani 134
Sethianorum libri 135
Seuerinus episcopus 412
Seuerus & Seueriani 182
Serua dicitur Venus apud Hebræos pag. 16
Seruus eius, à quo quisq; superatur 140
Sexanguli ratio 516
Sextarius 616
Sextarij in modio uigintiduo 615
Siccorum efus 527
Sicima est Neapolis 510
Siclus 617
Signum primū Christus natali suo fecit 206
Similis essentia significatione 423
Simile de filio regis 365
Simile de uarijs rebus 228
Similia de Christi natiuitate 355
Similia quædam egyptia 334
Similitudinis filij ad Patrem ratio pag. 414
Similitudinis æqualitatis ac identitatis ratio 441
Similitudinis ratio 410, 438
Similitudines conceptionis uerbi in Virgine Maria 563
Similitudinum usus 554
Similitudinum in Scriptura ratio pag. 491
Simon Cyrenæus passus pro Christo 33
Simon Magus à Philippo baptizatus 26
Simon Magus in medio urbis Romæ collapsus, interijt 27
Simonis magi hæresis 26
Simulachra quatuor abscondita 12
Simulachra adorare, quidam non esse peccatum dicunt 19
Simulachrorum cultores à bestijs deuorantur 10
Simulachrorum cultus initiū & progressus 580
Sina mons in Arabia 333
Singularia pro pluralibus, & uicissim 316
Sinops urbs 143
Sirach liber 9
Sirenes uocis iocunditate odium erga homines occultant 265
Socrates Elmagli 519
Solis cursus ratio 395
de Sole & prædicatione ueritatis 96
Solitudo 526
Somer & Somororum mons 11
Somni ratio 191
Sophistæ Theologi 265
Sophistæ uelut pictores 265
Sox 16
Soye 5
Spinæ pro strato 16
Spinarum multa genera 132
Spiritus sanctus adorandus 429
Spiritus sanctus in columbæ specie apparuit 243
Spiritus sanctus de filio accipit 466
Spiritus sanctus increatus 371
Spiritus sancti nomina 566
Spiritus

I N D E X.

Spiritus Dei quomodo profunda perferretur 537
Spiritus sancti appellationes 195
Spiritus immundi seipfos subuertitur 194
Spiritus sanctum impugnantes 539
Spiritus sanctum qui non admittant 12
Spiritus & mætem esse diuersa 570
Spiritus sanctum non esse creaturam creaturæ 374
Spiritu saluari absq; corpore 339
Spiritus multi in Scriptura 430, 566
Spura & sordes corporis hæreticorum olim sumpta in remedium 19
Stater 617
Statuæ ex luto & arte figulari quædo fieri cõperint 4
Stellio 197
Stephanus episcopus Ptolemaidis Libyæ 419
Stirps Mariæ, liber 44
Stoici referantur 6
Stoici quid de deitate sentiant 6
Stranga fluuius 301
Stratonicus 36, 40
Strato ex Lampfaco 520
Stulta insipientes aliquando perferunt 71
Sublimis nota 508
Subscripsit multi Ariens 418, 447
Substantia & essentia idem ratione pag. 382
Substantiarum nominis ratio 414
Suedrorum ecclesia 530
Sulpitius Cammarinus consul 212
Superstitio Scythica 8
Suloba 5
Syllogismorum in diuinis stulta collectio 451
Sylvanus Tarsensis 419
Symbolum paruum 401
Symeon episcopus Hierosoly. 308
Symmachus episcopus 308
Symmachi interpretatio 611
Symphonia parua & magna, librorum nomina 138
Synaxes 527
Synaxis abominabilis 39
Synodus Tyria 347
Synodi circa paschatis festiuitate olim congregatæ 405
Synusios 534
Syrorum literæ apud Persas 304
TAbernaculum, Christū representare 214
Talentum 617
Talentum 616
Talpa descriptio 215
Tartarus 530
Tascodrugite 189
Tascodrugitarum appellatio 195
Tascus quid 195
Tatianus & Tatiani 183
Telaa 16
Tenebræ & peccati caligo 328
Terbinthus seruus 299
Terminus quæ potentia fit 84
Terra an post hoc seculū futura 261
Terræ protector Deus 11
Terræ diuisio inter tres filios Noë 337
Tessaresca decadite 197
Testamentum mortis 332
Testamentum uetus Euangelio non contrarium 162
Testamenti ueteris Deus, an alius ab eo qui est in nouo 323
Testamenta ambo non esse unius doctoris 333
Testimonium trium 536
Thaletis Milesij hæresis 519
Thamadan 78
Thamar in Ibibine quosdam sequitur pag. 245
Thardeadæ 78
Tharta inuenit statuas 4
Tharthuu 78
Theodotus episcopus Ostracines 419
Theodorus Atheos 520
Theodorus Ioannis Euangelium negat 217
Theodotiani 217
Theodotionis editio 612
Theodotius episcopus Phisadelpheie Lydie 419
Theodulus notarius Basilij 498
Theonas episcopus 347
Theonæ ecclesia 350
Theophrastus Ephesius 520
Theas 137
Thermuti; Dea 504
Therisi mensis 14
Thesaurorum lingua 137
Thuar 4
Thobel 4, 137
Thomas Manichæus 304
Thonim 16
Thronus Dauid quid sit 8
Thracum appellatio 4
Thracum lingua 137
Tibia, daconis imitamentum 37
Tobias episcopus Hierosolymit. 308
Traditiones Iudæorum 157
Traditiones seniorum quadruplices pag. 106
Traditio uetus 240, 316, antiquioras 123, ratio 223, 436, 437
Traditio uetus de dijs apud Græcos iniuriam 5
Transformatio Christi 386
Tria gena 616
Tria perfecta 368
Tribunum sacerdotalis ac regie cognitione 499
Tricearius numerus in Scripturis pag. 119
Tricentisq; 522
Trinitas in creatione 545
Trinitas adoranda 469
Trinitas, una deitas 368
Trinitas circa curiositate in Scripturis nobis annūciatur ac creditur 427
Trinitas semper cum propria gloria pag. 463
Trinitas in minori opulētia seipfam nunquam uidit 467
Trinitas fons omnis dulcedinis 432
Trinitas non est coniunctio 244
Trinitas sibipfi incomparabilis 450
Trinitatis falsa opinio 572
Trinitatis sanctæ mysterium 563, 427
Trinitatis sanctæ mysterij explicatio 242
Trinitatis sanctæ personarum distinctio 217
Trinitatis sanctæ mysterium explicatur 432
in Trinitate nihil creatum, & sub causam cadens 465
de Trinitate, similia 241
in Trinitate nihil recens 461
Troporum ratio 549
Tryblium 616
Tumbæ 62
Tunicarum pellicearum ratio 257
Turpes hæretici 245
Typhlops serpens 241
Tyrbon discipulus Manis 301
Valens episcopus 308
Valens rex Arianus 363
Valens Pannoniæ episcopus 348
Valentiniani omnia etiam interdici sapunt 89
Valentiniani epistola 79
Valentinorum hæresis 77
Valentinorum differentia decem pag. 77
Valentinianorum dogmatum inconstantia 96
Valesij 230
Vallis falsa 18
Vanania 78
Vaphris episcopus 308
Vasis nomen Manes sibi indidit pag. 299
Vbuca 78
Vduac 78
Vduo 78
Vchame 78
Veneficium quando inceperit 2
Venerem masculam Zenon probat pag. 522
Venerem singulis diebus exercere pag. 36
Ventris concupiscentias detestatur Deus 331
Verbum carnem assumptū 481
Verbi filij Dei epitheta 541
Verbi ad uerbum differentia 412
Veritas non futata 370
Veritatis uindex Deus 413
Veritatis imago 113
Veritatis uis 124
Vestis uetus quæ de veste simile 237
Vestibus an opus fit in die iudicij pag. 560
Via regia quæ 237
de Via publica, simile 237
Videmus & non uidemus, quomodo intelligendum 557
Videte Deum 393
Vidua nubant 193
Viduitas 526
Vigilantia mira 116
Vigiliarum imago 263
Vigiliarum noctis ratio 158
Vigintiduo capita 615
Vinum quur non bibant Eneatitæ pag. 188
à Vino abstinent Seueriani 182
Vinnitius consul 210
Viperæ

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

